رسائل ستۂ ضروریہ

۱ رسالہ انفاس نفیسہ تصنیف حضرت خواجہ عبید اللہ احرار رح

۲ رسالہ تصنیف حضرت خواجہ عزیزان علی رامیتنی رح

۳ رسالہ انسیہ تصنیف حضرت مولانا یعقوب چرخی رح

۴ رسالہ قدسیہ تصنیف حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند رح

۵ رسالہ خواجہ عبید اللہ خلف خواجہ باقی باللہ رح

۶ رسالہ پرتو عشق تصنیف حضرت خواجہ خرد رح

در مطبع مجتبائی واقع دہلی طبع گردید

صرف [illegible] بماہ ستمبر [illegible] مطبع ہذا میں طبع ہوا

فہرست کتب خاص مطبوعہ مطبع مجتبائی دہلی سنہ ۱۳۰۹

قرآن شریف سادہ چہ صفحہ پارہ بارہ
علحدہ اصح تقطیع ۲۲-۲۹
قرآن شریف اصح جلی قلم مترجم بہ دو ترجمہ
قرآن شریف چار ترجمہ تقطیع کلان
حمائل شریف معری و مترجم جسکا اہتمام
فی غلطی متن ایک اشرفی یا دس روپئے نقد
ایضاً معری –
پارہ عم مجتبائی بخط جلی
پارہ الم مجتبائی جلی قلم
پارہ سیقول خوشخط جلی قلم
پنجسورہ مترجم بخط جلی مع فوائد جواہر
تفسیر جلالین مع کمالین محشی بحواشی جدیدہ
تفسیر بیضاوی
حل القرآن المعروف بہ طہور صفا
تفسیر حقانی بزبان اردو
ترمذی شریف مع شمائل نبوی باضافہ
فہرست ابواب نہایت صحیح و خوشخط
شمائل ترمذی –
مشکوٰۃ شریف محشی مع اکمال سے
اسماء الرجال کاغذ رسمی تقطیع کلان
الغنیت بالسنۃ مع ترجمہ اردو با محاورہ
زیر متن و بر حاشیہ حل لغات
مستجمع شرح چہل حدیث منظوم
مؤطا امام مالک محشی

ظفر جلیل شرح حصن حصین زیر طبع
منیۃ المصلی محشی بحواشی جدیدہ
اصول الشاشی محشی بحواشی جدیدہ
کشف المبہم شرح مسلم الثبوت
کیدانی منظومہ –
رات نجات نہایت صحیح و خوشخط
صبح کا ستارہ خوشخط
تحفۂ جابیہ راند دن کی شادیکا
ہر مذہب سے ثبوت دیا ہے
رفاہ المسلمین ترجمہ اردو مسائل اربعین
کنز الفرائض ترجمہ اردو سراجی
دشرسے یعنی حامل المتن –
ہدایۃ الصرف از مولانا بحر العلوم زیر طبع
مراح الارواح محشی بحواشی جدیدہ
شافیہ نہایت صحیح و خوشخط زیر طبع
نحو میر محشی نہایت صحیح
کافیہ مع شرح فارسی بر حاشیہ
شرح سلم از مولانا بحر العلوم مع المنہیات
و حواشی جدیدہ –
قطبی شرح شمسیہ محشی بحواشی جدیدہ
نفحۃ الیمن محشی مع حل لغات زیر طبع
تسہیل الدراسہ شرح بو علی سینا
شرح چغمینی زیر طبع
حمیات قانون شیخ الرئیس ابو علی سینا

تسع شداد محشی مع اشکال
مجموعہ ہیئت زیر طبع
اقلیدس مقالہ اول محشی –
کریم اللغات قرابا دین کی حصلہ کی تم
منتخب النفائس محشی
محاورات ہند مع امثال
تاریخ الخلفا عربی مع حل لغات زیر طبع
سرمد المزدون
تاریخ بیت المقدس مع نقشہ ہر مقامات
تاریخ بنی اسرائیل زیر طبع
تاریخ کارنامہ ترک ترجمہ کتاب انگریزی
ٹوم من ترک مع نقشہ مقامات
فصل الخطاب لمقدمۃ اہل الکتاب در جلد
نتیجہ درجا زعرس حلیم رنجہ
اصباح الحق از مولوی کبیر احمد
رسالہ حقہ +
الضمات مع ترجمہ اردو الموسوم بکرامات
فتویٰ احتیاط الظہر بعد الجمعہ
ارشاد الطالبین از قاضی ثناء اللہ
تحفۃ الاخیار فی اسرار الابرار زیر طبع
سراج السالکین نہایت صحیح و خوشخط
ہما بادہ شنید
رسالہ ستہ ضروریہ
تحفۃ الاکر محشی زیر طبع

جمال العارفین ترجمہ حقنما
پندنامہ عطار اصح –
رموز العارفین + مجموعہ عجیب بوجہ
ارشاد رشید + ضیاء القلوب فارسی
کمالات عزیزی مع مجربات عزیزی
کشکول شریف فارسی محشی
مراۃ مستقیم فارسی + ہدایت الطالبین
ذکر الشہادتین | انتباہ المؤمنین مع
منطق الاسلام | مولوی اسمعیل شہید
احسن القواعد | تصفیۃ العقائد
نصاب خسرو | قبلہ نما
منتخب الحکایات | قصیدہ اطیب النغم
چند پند مع فرہنگ | فی مدح سید العرب والعجم
مکتوبات شیخ عبد الحق | ترکیب الصلوٰۃ
مراۃ العروس | کلمات طیبات
بنات النعش | مصدر فیوض مع
توبۃ النصوح | ضمیمہ عروض
فسانۂ مبتلا | کنز الدقائق جلی قلم
مبادی الحکمت | محشی تقطیع کلان زیر طبع
دلیل محکم | مثنوی خدان لغا
ترتیق الکلام | مجموعہ یاقوتی
حجۃ الاسلام | شامل چاید رسالہ
تحذیر الناس | نور العینین
مرقاۃ محشی | مرقاۃ محشی تلخیص المفتاح

ان اولیاء اللہ لا یموتون

للہ الحمد کہ درین اوان خیر و برکت اقتران مجموعہ تصوف و معرفت معروف بہ

حسب فرمایش جناب حافظ مولوی عبد الاحد صاحب مالک مطبع مجتبائی دہلی باہتمام محمد محبوب علی

محبوب المطابع واقع دہلی میں طبع گردید

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بدان ارشدك الله تعالی فی الدارین اے طالب صادق واے مرید عاشق
هرگاه که حق سبحانه تعالی بنده را بمحض عنایت خود بمضمون حدیث نبوی
صلی الله علیه وسلم التائب من الذنب کمن لا ذنب له است مشرف گرداند
باید که همگی همت مصروف بران دارد که هیچ لحظه بلکه لمحه بے یاد کردن آنحضرت
جل ذکره نباشد ودائم عمر در طاعت وعبادت او صرف کند و بیاد مشغول باشند

نخست موعظت پیر صحبت این حروف است ✤ کاز مصاحب ناجنس احتراز
کنید ✤ بدان که ناجنس جماعتے اند که در طریق اینکس نباشند یا کسانے اند که روئے
از خدا گردانیده دنیا را قبلهٔ خود ساخته اند ایشانرا نیز احمق مے نامند ✤

زاحمقان بگریز چون عیسیٰ گریخت ۔۔۔ صحبت احمق بسے خونها بریخت

اکابر طریقت قدس الله اسرارهم ضرر مصاحبت این جماعت را دریافته اند و مریدان
خود را درین باب مبالغه تمام نموده اند عزیزی از سر شفقت قسم یاد کرده میگوید

اے بذات پاک الله الصمد * به بود مار بدی از یار بد * مار بد جان میستاند از سلیم * یار بد آرد سوی نار جحیم * عزیزی دیگری میفرماید ع بگریز از ایشان اگرچه باشند خویشان ؎ بر رخ هر کس نبود داغ غلامی ز دوست * گر پدر من بود دشمن و اغیار هم دوست * چون این مقدمه معلوم شد دیگر پنج وقت نماز را در وقت بجماعت باید گذارد که حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در باب جماعت مبالغه و تاکید بسیار کرده اند که اِنَّ فِی الجَمَاعَةِ رَحْمَةٌ ؎ ما درست آنکه مرد تنها رود * لطف حق افگند بر وی پرتو * چون خفتن را بجماعت ادا کند بخانه بیاید متوجه قبله نشیند تا زمانیکه خواب غلبه کند آنگاه سه نوبت کلمهٔ شهادت و سه بار قل هو الله احد و سه بار قل اعوذ برب الفلق و سه بار قل اعوذ برب الناس بخواند و بر کف دست بدمد و بر اعضای خود بمالد و ثواب آنرا با اهل قبور که منتظر خیر زندگان اند بخشند تا سبب آسایش بر ایشان میرسد حق سبحانه تعالی برو بخشایش رحمت کند که حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم میفرمودند اِرْحَمْ تُرْحَمْ ؎ خدا را بر آن بنده بخشایش ست * که خلق از وجودش در آسایش ست * بعد ازان رو بطرف قبله بدست راست خواب رود هرگاه که از خواب بیدار گردد کلمه سبحان الله تا آخر بخواند بعد ازان طهارت سازد و در شستن هر عضو سه بار القادر گوید یا دعا هائیکه فرموده اند بعد از تمامی وضو این دعا را بخواند اللهم اجعلنی من التوابین واجعلنی من المتطهرین واجعلنی من عبادک الصالحین واجعلنی من الذین لا خوف علیهم ولا هم یحزنون بعد ازان دو رکعت نماز شکر وضو گذارد بعد ازان ملاحظه اوقات گذشته خود بکند که از عمر غفلت نگذشته باشد شکر آنرا بجا آورد و آنچه از عمر غفلت و بیداری گذشته باشد در حسرت و عذر تقصیر او شده بازگشت بحضرت حق سبحانه و تعالی بکند تا توفیق شکر زیاده شود بمضمون قول حضرت حق سبحانه و تعالی لَئِن شَکَرْتُمْ لَأَزِیدَنَّکُمْ و این کلمهٔ بازگشت سه بار بزاری و تضرع و خشوع هرچه تمامتر بگوید خداوندا بحضرت تو بازگشتم

از ہر بدی وتقصیرے کہ بر من گذشتہ است از دانستہ ونادانستہ اَشْهَدُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ یکبار این را نیز بگوید ابیات چون بدرگاہ تو خود را در پناہ آوردہ ام ٭ یا الٰہ العالمین بار گناہ آوردہ ام ٭ بر درت زین بار خود پشتے دوتا آوردہ ام ٭ عجز وزاری بر در عالم پناہ آوردہ ام ٭ من نمیگویم کہ بودم سالہا در راہ تو ٭ ہستم آن گمرہ کہ اکنون رو برو آوردہ ام ٭ چار چیز آوردہ ام حقا کہ در گنج تو نیست ٭ نیستی و حاجت و عذر و گناہ آوردہ ام ٭ دل دو درویشے ودلریشے وبیخویشتے ہم ٭ این ہمہ بر دعوی عشقت گواہ آوردہ ام ٭ چشم رحمت برکشا موی سفید من بہ بین ٭ زانکہ از شرمندگی روے سیاہ آوردہ ام ٭ بعدہ بہ نیاز تمام صد بار استغفر اللہ ربی من کل ذنب اذنبتہ عمدا او خطاء سرا وعلانیۃ واتوب الیہ من الذنب الذی اعلم ومن الذنب الذی لا اعلم وانت علام الغیوب وبعدازان بنماز تہجد مشغول شود و دو رکعت نیت کردہ دوازدہ رکعات بہ شش سلام بگذارد دو رکعت اول بعد از فاتحہ آیۃ الکرسی و در دوم آمن الرسول بخواند و در ہشت رکعت سورہ یٰسین بخواند دہ دہ آیت در ہر رکعت ازین ہشت رکعت در رکعت اول بعد از فاتحہ تا انا نحن نحی الموتی و در دوم تا ومالی لا اعبد الذی و در سوم تا وایۃ لھم الارض المیتۃ و در رکعت چہارم تا انا حملنا و در رکعت پنجم تا ونفخ فی الصور و در رکعت ششم تا ولقد اضل منکم و در رکعت ہفتم تا واتخذوا من دون اللہ و در رکعت ہشتم تا آخر سورہ و در دو رکعت دیگر سہ سہ بار سورہ اخلاص بخواند واین روش خواجہ یوسف ابو الیعقوب ہمدانی ست کہ پیر سلسلہ خواجگان ست قدس اللہ تعالی ارواحہم و در ہر رکعت یک یک مرتبہ سورہ یٰسین خواندہ اند وبعدازان دو رکعت دیگر نشستہ بگذارد ومجموع در حقیقت سیزدہ رکعت می شود چراکہ دو رکعت نماز نشستہ بمنزلہ یک رکعت نماز است ادا میشود واین

از برای آنست که ادای نماز طاق و قعشود چراکه الله تعالی سبحانه فردست و در کلام مجید
آمده است هر سوره که خواهد بخواند درین دو رکعت بعد از سلام آیة الکرسی و آمن الرسول
بخواند و این دعا نیز بخواند اللهم ارزقنا حبك وحب من یحبك وحب ما یقربنا
الیك اللهم انصر من نصر الدین وانصر من نصر اهل الدین اللهم اخذل
من خذل الدین واخذل من خذل اهل الدین اللهم احفظنا من العلة
فی الغربة ومن المذلة عند الشیب ومن الشقاوة عند الخاتمة ومن الفضیحة یوم
القیمة اللهم زین ظواهرنا بخدمتك وبواطننا بمحبتك وقلوبنا بمعرفتك وارواحنا
بمشاهدتك واسرارنا بمعاینة جناب قدسك اللهم ارنا الحق حقا وارزقنا
اتباعه وارنا الباطل باطلا وارزقنا اجتنابه ولا تکلنا الی انفسنا ولا الی احد
من خلقك طرفة عین ولا اقل من ذلك وکن لنا والیا وناصرا وحافظا وعونا
ومعینا وعلی کل خیر دلیلا وملقنا ومؤیدا اللهم ربنا آتنا من حضرنا ومن غاب عنا
وکل مؤمن ومؤمنة فی الدارین حسنة یا واسع المغفرة اللهم ارنا الاشیاء کما هی
اللهم سهل علینا بجودك ویسر علینا بکرمك یا اکرم الاکرمین ویا ارحم الراحمین
اللهم تب علینا حتی نتوب الیك واعصمنا حتی لا نعود وحبب الینا الطاعات
وکره الینا الخطیئات بفضلك وکرمك یا ارحم الراحمین وصلی الله علی
خیر خلقه محمد واله واصحابه اجمعین وثواب این سیزده رکعت نماز را
بارواح جمیع اولیا و پدران و مادران خود و جمیع امت محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم
بخشد تا حق سبحانه وتعالی عوض هر یک رکعت نماز ثواب ده رکعت نماز دهد نظم

گر یک بدهی تو ده دهندت * گر شام دهی سحر دهندت * هر ده بده بیاد مولا *
تا بر در دوست ره دهندت *

بلکه عوض هر یک هفتصد بدهد و اگر خواهد بحساب بدهد
همچنان که حق سبحانه وتعالی گفته است مثل الذین ینفقون فی سبیل الله کمثل

جنة انبتت سبع سنابل فی کل سنبلة مائة حبة والله یضاعف لمن یشاء
والله واسع علیم واین ثواب‌ها را نیز در راه و رضاے خداے تعالےٰ بارواح
آن جماعت بخشد واز فضل حق سبحانہ تعالیٰ واز درہای رحمت او طلب عنایت و
رحمت کند بلکہ از وجزاو را نہ طلبد رباعی از زندگیم بندگیے تست ہوس ٭
بر زندہ دلان بی‌تو حرامست نفس ٭ خواہند تو مقصود دل خود ہمہ کس ٭
جامی از تو ہمین ترا خواہد وبس ٭ انگاہ بذکر حق سبحانہ وتعالی کہ از پیر خود تلقین
گرفتہ است مشغول شود واگر وقت تنگ باشد ہشت رکعت یا چہار رکعت یا دو رکعت
نماز گذارد روا است اگر بنا بر ضرورتی ترک شود باید کہ پیش از نیم روز قضا کند بطریق نفل
تہجد گفتن درکار است گو یا در وقت ادا کردہ است واگر در سفر باشد ویقین داند کہ سحر
نخواہد یافت از اوّل شب گذاردہ بخواب رود واگر سحر بگاہ باشد در حالت اقامت
بجہت دفع غفلت اندکے تکیہ کند بر دست راست متوجہ قبلہ وباز پیش از صبح برخیزد
وطہارت تازہ کند وسنت بامداد در خانہ گذارد بجہتہ روشنی اول این دعا را چہل ویکبار
بخواند یا رحمن یا رحیم یا حی یا قیوم یا بدیع السموات والارض یا ذا الجلال
والاکرام یا لا الہ الا انت اسالك ان تحیی قلبی بنور معرفتك ابدا یا الله
یا الله یا الله انگاہ بمسجد رود وفرض فجر با جماعت گذارد ودر جاے نماز خود متوجہ
قبلہ نشیند بذکر یا باحضار پیر خود چنانکہ گذشت مشغول باشد تا آفتاب یک قد نیزہ
برآید برخیزد و دو رکعت نماز اشراق نیت کردہ گذارد و در ہر رکعت بعد از فاتحہ پنج بار
سورۂ اخلاص بخواند ثواب آنچنان باشد کہ صد بردہ خریدہ در راہ رضاے خدا تعالیٰ
آزاد کردہ باشد وبقول دیگر یک حج وعمرہ تامہ گذاردہ باشد وبعد از ان دو رکعت
نماز استخارہ نیت کردہ گذارد در رکعت اول بعد از فاتحہ قل یا ایہا الکافرون
یکبار و در دوم اخلاص یکبار واز حق سبحانہٗ تعالےٰ طلب خیر کند واز دیاد

توفیق طلبد حق سبحانہ وتعالی چشم و دل او را بجانب خیر کشاید و اگر تقصیرے رود
کاتب حسنہ کاتب نامۂ سیاہ را نگذارد کہ آن تقصیر را نویسد بامید آنکہ باشد کہ توبہ کند
درین میان ندامت پیش آرد و بجانب حق باز گردد بعد ازان ہر کارے کہ داشتہ باشد
از دنیوی و عقبی مشغول شود اما بحق سبحانہ حاضر باشد اگر خواند بہ ہیر خود حاضر شود
تا زمانیکہ آفتاب یک نیزہ بر آید دران محل چہار رکعت نماز چاشت گذارد در رکعت
اوّل بعد از فاتحہ والشمس وضحٰہا و در دوم واللیل اذا یغشٰی و در سوم والضحٰی
و در چہارم الم نشرح و اگر نہ در ہر رکعت سہ نوبت اخلاص بخواند و اگر ذوقے دست دہد
تا دوازدہ رکعت رخصت ست حضرت مولانا یعقوب چرخی قدس سرہ در انسیہ
نوشتہ اند کہ پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ ہر کہ نماز چاشت را دوازدہ
رکعت گذارد حق سبحانہ و تعالی در بہشت قصری از زر و نقرہ براے او بنا کند بعد
از نماز چاشت سر بسجدہ نہادہ ہفت بار الوہاب بگوید تا ہر چہ محبت غیر و غیریت
ست از دل خبیث بیرون کشد دل صافی شود و دیگر ہر وقت کہ طہارت
شکند زود وضو سازد و شکر وضو گذارد و دعا کند کہ ایں جملہ از آداب طریق است
و دوام وضو سبب فراخی رزق ست چون وقت نماز دیگر شود بجماعت ادا کردہ
شود و سہ نوبت کلمہ باز گشت و ہفتاد بار استغفر اللہ من کل ذنب تا آخر بخواند
تا بر مضمون حدیث نبوی صلی اللہ علیہ وسلم عمل کردہ باشد یعنی لیغان
علی قلبی حتی استغفر اللہ فی کل یوم سبعین مرۃ دیگرسے وجہد
اہتمام نماید کہ تا وقت نماز خفتن خود را از گفتن مالا یعنے نگاہدارد و بذکرے کہ
جائز ست مشغول باشد و اجر آنرا بمضمون ان اللہ لا یضیع اجر المحسنین
از حق سبحانہ و تعالے چشم دارد و این اعمال بمنزلہ پرہیز ست تا مادہ مستعد
مسہل شود آنگاہ مسہل خوردہ موادی کہ از رہ گذر نفس و طبیعت

حاصل شده اخراج کند خلاص یا بد بدان اے طالب صادق ہرگاہ کہ باین
دولت شریف مشرف شوی زنہار ہزار زنہار کہ از مصاحبت وہمنشینے بد پرہیز
کنی بلکہ گفتگو نیز بشیخ و با مریدان دیگر نکنی اگرچہ آن شیخ ہمرہ پیراین کس باشد
مگر باجازت پیر خود چرا کہ در ہمنشینے ایشان حزرہا ونقصانہا بسیار باینکس
عارض میشود پس بر طالبان این راہ باید کہ از صحبت ہمچنین کسان وازان جماعتے
کہ غیر از ینہا باشند بطریق اولے اجتناب نماید والسلام

تمت

الحمد للہ العظیم والصلوٰۃ علی رسولہ الکریم کہ درین ہنگام خیر و برکت انضمام نسخۂ
معتبرۂ نافعہ یعنی **انفاس نفیسہ** من تالیفات حضرت کاشف الاسرار زبدۃ
الابرار خواجہ **عبید اللہ** الاحرار قدس اللہ اسرارہم الی یوم القرار برائے افادات
طالبین حسب اسرار شائقین حلیۂ انطباع پوشیدہ مسرت بخش
دیدۂ نظارگیان گردید ودر دماغ ناظرین معرفت قرین
ہوائے خریدارش بسر پیچیدہ الحمد للہ
علے ہذا الانعام المزید فقط
کتبہٗ محمد محبوب علی
عفی عنہ

آغاز رسالۂ شریفہ
خواجہ عزیزان علی رامیتنی قدس سرہ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد للہ رب العالمین والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ محمد و آلہ اجمعین بدان
اے دوست خدا ازاد ک اللہ تعالے صدقاً ویقیناً و دولتاً واقبالاً عزاً وجلالاً کہ
روندۂ راہ رادہ شرط نگاہ داشتنی ست شرط اول آنست کہ باطہارت باشد و
طہارت بر چہار انواع است طہارت ظاہر ست وطہارت باطن وطہارت دل وطہارت
سر طہارت ظاہر معلوم خاص و عام ست ولیکن در پاکی وحلالی آب تا امکانست احتیاط
باید کرد و در پاکی جامہ کہ اثرہا بسیار دارد وطہارت باطن از لقمۂ حرام وشرو بات حرام
کہ در حدیث آمدہ است کہ ہر کہ یک لقمۂ حرام خورد چہل روز نہ فریضۂ او قبول است
و نہ نافلۂ او و نہ دعای او مستجاب وطہارت دل از صفات ناپسندیدہ واز غل وغش
وکینہ وحسد ومکر وخیانت و بغض وعداوت ومحبت دنیا ظاہر کہ منظور نظر
خلق ست تا پاک نمے شود نماز وطاعت او قبول نبود پس منظور نظر خالق تا پاک
نشود بدولت محبت وعشق الٰہی مشرف نگردد وطہارت سر از توجہ کردن ست بغیر حق
سبحانہ شرط دوم خاموشی زبان ست از کلام ناشایست ومشغول داشتن
آن بقرارت قرآن وامر معروف ونہی منکر واصلاح آدمیان وآموختن علم وآموزانیدن

که رسول صلے اللہ علیہ وسلم فرمود هل یکب الناس علی مناخرهم فی النار الا حصائد
السنتهم یعنی آدمیان که در آتش انداخته میشوند در روی از درودهاے زبان
ایشان ست رباعی ایزد چو بنا کرد بحکمت تن وجان ٭ در هر عضوی مصلحتے کرد
نهان ٭ کز مفسدهٔ نے ندیده بودی ز زبان ٭ محبوس نمیکرد بزندان دهان ٭ چون
مریم رضی اللہ عنها خاموشی گزید حق تعالی عیسی علیه السلام را در طفلی بسخن در آورد
که قال انی عبد اللہ اٰتانی الکتاب چون مریم تن خاموشی گزیند اگر حق تعالی
عیسیٔ دل را بگویایی در آرد هیچ عجیب و غریب نباشد ٥ تا مریم تن عزهٔ قدسی نگزیند
با نفخهٔ احیا چو مسیحا نتوان بود ٭ در خبر ست که اهل بهشت را هیچ حسرتے بزرگتر از ان
نیست که لحظہ بر ایشان گذشته باشد در دنیا که در و ذکر حق تعالے نگفته باشند
یا بر پیغامبر صلے اللہ علیه وسلم صلوٰة نگفته باشند شرط سوم خلوتست و عزلت از خلق
تا دیده در زنان نامحرم نه نگرد که رسول صلی اللہ علیه وسلم فرموده اند که نظر در نامحرم تیر
زهر آلوده است چو بر دل رسد جز هلاک چه باشد چنانکه حضرت رسالت صلی اللہ علیه وسلم
فرموده است النظر سهم مسمومة من سهام ابلیس ٥ ز تیر مکر شیاطین بد
بپوش دو چشم ٭ هلاک گردی اگر تیر کارگر یابی ٭ چنانکه در زنان نامحرم نظر کردن
حرام ست در امردان خوبصورت نیز نشاید نظر کردن که حرامست قال اللہ تعالے
قُل لِلمُومِنَاتِ یَغضُضنَ مِن اَبصَارِهِنَّ وَیَحفَظنَ فُرُوجَهُنَّ منقول ست
از رسول صلی اللہ علیه وسلم که مر عائشه صدیقه را رضی اللہ عنها و عن ابیها دید که
که نان بیرون آورده بود تا بدرویش دهد رسول صلی اللہ علیه وسلم فرمودند که خود
چرا بیرون آوردی که او مرد ست ام المومنین رضی اللہ عنها فرمود که این درویش
نابیناست حضرت رسالت صلی اللہ علیه وسلم فرمودند اگر او نابیناست تو بینائی
دهر که حلال دارد و یا جواز دارد نظر نامحرم کردن را خوف کفر ست دیگر فائده

عزلت نگاهداشتن دست از ناشایست گرفتن و فائده پای از نابایست رفتن
و فائده گوش از ناشنیدنی که جنس نفس ست که دشمن ترین دشمنان ست و کشاده شدن
درهای غیب بر دل فائده دیگر نقوش دنیا از روی آیینهٔ دل دور کردن تا نقوش آخرت
پرتو زند چون صافی تمام یابد نور وحدانیت در وی پرتو زند اهل تجلی شود فریاد بر آرد
رباعی زان می خوردم که روح پیمانه اوست ٭ مستی شده ام که عقل پیمانه اوست
دودی بمن آمد آتشی در من زد ٭ زان شمع که آفتاب پروانه اوست شرط
چهارم روزه است فائده روزه تشبه ست با روحانیان و قهر کردن نفس امّاره
است خصوصیت الصوم لی وانا اجزی به و ثواب بی نهایت انما توفی الصابرون
اجرهم بغیر حساب و راه گذر شیطان را گرفتن و سپر حاصل کردن که الصوم جنة من النار
و در دل گرسنگان شناختن و بخشودن و بدو شادمانی رسیدن که للصائم فرحتان
فرحة عند افطاره و فرحة عند لقاء ربه و صحت تن حاصل کردن و فائده روزه بسیارست
و بیشمار خاصه در ایام متبرکه در ماه رجب و ذوالقعده و ذوالحجه و محرم که در حدیث
باسناد صحیحه که راوی روایت کرده است و گفته است که هر دو گوشم کر باد که اگر از فلان
نشنوده باشم که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که هر که سه روزه از ماه حرام که این چهار ماه است
که ذکر کرده شد به پنجشنبه و آدینه و شنبه هفتصد ساله عبادت در دیوان عمل وی
ثبت گردانند توفیق باد انشاء الله تعالی شرط پنجم ذکر ست و فاضل ترین اذکار گفتن
لا اله الا الله ست نظم بر تخت وجود هر که شاهنشاه است ٭ او را سوی عالم حقیقت
راه ست ٭ هر نور یقین که در دل آگاه است ٭ دستش ز بد و نیک جهان کوتاه است ٭ زین
پیش دلی بود هزار اندیشه ٭ اکنون همه لا اله الا الله ست ٭ ای خواجه ترا غم جمال و جاه است
اندیشه باغ و راغ خرمنگاه ست ٭ ما سوختگان عالم تجریدیم ٭ ما را غم لا اله الا الله ست ٭
و مرغ ذکر را دو بال و پر می باید تا پرواز کند بعد از آن پرواز که الیه یصعد الکلم یک پر حضور

و یک بر اخلاص و دیگر بدانکه حضور آگاہی باشد یعنی داند که حق تعالی دانا و بینا و شنواست
اگر بلند و لیست میخواند و اخلاص آن بود که از کردار و گفتار نه دنیا خواهد نه جاه و مال و نچه
بدنیا تعلق دارد و نه عقبی طلبد از بهشت و حور و قصور و انهار و اشجار و اثمار و در میان ذکر
گوید الٰہی مقصود من توئی از تو ترا میخواهم رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرموده اند که هر که گوید لا آله
الا اللہ بیرون آید از دهان او مرغی سبز و مروید او بود بال سفید مکلل بزرو یا قوت بر آید بر آسمان
تا بعرش رسد و آواز کند همچون زنبور انگبین فرمان آید مراو را که ساکت باش گوید چگونه
ساکت باشم تا که گوینده من آمرزیده نشود حق تعالی فرمان فرماید مر آن مرغ را که ساکت
باش که گوینده ترا آمرزیدم و اے فرشتگان شما نیز گواه باشید که سجلات زلات گوینده این
مرغ را بآب غفران محو گردانیدم حق تعالی مر آن جانور را هفتاد زبان کرامت فرماید تا آمرزش
خواهد صاحب خود را تا روز قیامت شود امنا به وصدقنا آن جانور بیاید و دست
گوینده خود را بگیرد و ببرد تا بهشت ولیکن تلقین از مردے باید گرفتن که او را اجازت
باشد چنانکه تیر از ترکش سلطان باید گرفتن و اگر نے ترکش باید گرفتن قوله تعالے
یا ایها الذین امنوا اذکروا اللہ ذکرا کثیرا در خبر ست که روزے
هزار اندر هزار نفس زده مے شود مرد را از نفسے سوال خواهند کرد که بر چه آورده و بر چه
فرود آورده رباعی ز هر نفس بقیامت شمار خواهد بود ٭ گنه مکن که گنهگار
خوار خواهد بود ٭ بسا سوار که فردا پیاده خواهد شد ٭ بسا پیاده که فردا سوار خواهد بود ٭
پس بنده را باید که نفسهاے گذشته را که بے فائده بر آورده است قضا کند و این سرست
تا صاحب بیعت نشود شمایان را نشاید گفتن بیت سریکه با تو دارم در نامه چون نویسم
٭ اسرار فاش گردد از کاک سر بریده ٭ شرط ششم نگاهداشت خاطر ست و
خاطر چهار قسم است خاطر رحمانی و خاطر ملکانی و خاطر شیطانی و خاطر نفسانی خاطر
رحمانی تنبیه غفلت است و خاطر ملکانی ترغیب طاعت است و خاطر شیطانی تزیین معصیت است

وخاطر نفسانی مطالبهٔ شهوات ست ورونده راه را خاطرے که پیدا میشود در وقت ذکر باید
که نفی کند و برکار باشد تا روشن شود که قبول کردن است یا رد کردنست و اگر تواند تمیز کردن
گوید خداوندا امیدانی که نمیدانم ومیدانم که میدانی انچه خیریتست آن کرامت فرمائے و این
دعا خواند بسم الله الرحمن الرحيم اللهم ارنا الحق حقا وارزقنا اتباعه وارنا الباطل
باطلا وارزقنا اجتنابه لا تكلنا الى انفسنا ولا اقل من ذلك وكن لنا وليا
وحافظا وناصرا وعونا ومعينا وعلى كل خير دليلا وملقنا ومؤيدا ربنا
آتنا ومن حضرنا ومن غاب عنا وكل مومن ومومنة في الدارين حسنة يا واسع
المغفرة ويا ارحم الراحمين **شرط هفتم** رضا دادن ست بحکم خدا تعالی و توکل و تفویض
هم ازین بابست در سر و جهر و شدت و رخا و درمیان خوف و رجا باید بود در جمیع احوال چون
بکریمی و رحیمی و غفوری و ستارے حق تعالی نظر کند رجا قوت گیرد و چون بقهاے و شدید
العقابی نظر کند خوف قوت گیرد و چون نظر بر توفیق شود بنده را رجا پیدا شود که اگر خواست داد
و اگر نخواستی توفیق ندادے ؎ توفیق عزیزست بهر کس ندهند * واین گوهر نا سفته بهر خس
ندهند * و چون بتقصیر خویش نظر کند خوف پیدا شود ؎ بنده همان به که بتقصیر خویش *
عذر بدرگاه خدا آورد * ورنه سزاوار خداوندیش * کس نتواند که بجا آورد * و خیر او در دنیا
انیست که درمیان خوف و رجا باشد در جمیع احوال اگرچه در طاعتے در حضرت اولا تامن ارچه
در چه معصیتے ازدر او لا تیأس ؎ ایمن مباش خواجه و نومید هم مشو * اسلام درمیانهٔ خوف
و رجا بود * **شرط هشتم** اختیار صحبت صالحانست و هجران مفسدان و مر ضعیفان را در پس
حجاب باید بود تا نظر برنامحرم نیفتد و نامحرم را نیز بر روی نیفتد و سخن عزیز انست ؎ با عقل
با هر که نشستی و نشد جمع دلت * وز تو نرمید زحمت آب و گلت * از صحبت او اگر تبرا نکنی
* هرگز نکند روح عزیزان بحلت * **شرط نهم** بیداریست و در وے فوائد بسیارست
اول تخلق باخلاق الله لا تاخذه سنة ولا نوم ؎ گفتم بجز خدمت بوصالت برسم

گفتا که تخلقوا باخلاق الله ✤ وشب خلوتخانهٔ عاشقانست که راز و نیاز بحضرت بی نیاز عرضه میدارند بی تشویش اغیار ✤ ازصبح وجود بیخبر بود عدم ✤ آنجا که من وعشق تو بودیم بهم ✤ در روز اگر کسے نیابم محرم ✤ شب هست وغمت هست مرا پیش صنم ✤ هر دولتی وسعادتے که سالکان راه یافتند درشب یافتند ✤ دولت شبگیر خواهی خیز وشب را زنده دار ✤ خفته نابینا بود دولت به بیداران رسد ✤ **شرط دهم** نگاهداشت لقمه ست باید که لقمه حلال و پاک بود واین ازجملهٔ فریضهاست قال الله تعالی کلوا مما فی الارض حلالا طیبا ورسول صلی الله علیه وسلم فرموده اند که عبادت ده جزست نه جز روزی حلال طلب کردن ست وباقی همه عبادت یک جزست وحلال آنست که بوقت ورزیدن او بخدای عاصی نشود وطیب آنست که بوقت خوردن او بزنیت قوة طاعت باشد وچون حلال پاک بود اسراف نکند ✤ گرچه خدا گفت کلوا واشربوا ✤ ازپے آن گفت ولا تسرفوا ✤ وچون خورد باید که باذکر بود اگر بغفلت خورد همچنان بود که ذبیحه بے بسمل می خورد لاتاکلوا مما لم یذکر اسم الله علیه ظاهر آیة تقاضا مے کند وچون خورد با غافلان همکاسه نشود **رباعی** منشین با بدان که صحبت بد ✤ گرچه پاکی تراپلید کند ✤ آفتابے بدان بزرگی را ✤ ذرهٔ ابرنا پدید کند ✤ گوهر از ناقصان ره مطلب ✤ زانکه این مایه کاملے دارد ✤ وباید که پزندهٔ طعام باطهارت وباذکر بود تا سبب غفلت وتیرگی نشود که خواجه خضر صلوات الله علیه وسلامه برنزد پیر خواجه خواجگان خواجه عبدالخالق غجدوانی قدس الله تعالی روحه آمدند سفرهٔ حاضر ساختند خواجه خضر صلوات الله علیه وسلامه نخوردند وگفتند آنکس که خمیر کرده است بے طهارت بوده است این لقمهٔ لائق حلق ما نیست رزقنا الله ولجمیع محبینا حلالا طیبا امین رب العالمین

تمت

تمت الرسالة الشریفة من خواجه عزیزان علی رامیتنی قدس سره

آغاز رسالہ حضرت مولانا یعقوب چرخی قدس اللہ سرہ کہ مسمی برسالہ انسیہ است

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حمد وثنا مبدع ارض وسما را کہ جنس انس را مظہر انواع کمالات گردانید و انبیا و اولیا را وسائط تکمیل ساخت و محمد رسول اللہ را علیہ الصلوۃ والسلام درین باب بمزید ارشاد بر ہمہ انسان تفضیل کرد وامت او را نیز بنا برین بہترین امم گردانید و بعضے از امت را بولایت خاصہ محفوظ داشت و دلیل بران متابعت ظاہرہ و باطنہ او را گردانید قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِیْ یُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَیَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ۝ وہر کس کہ از سعادت متابعت او ردی بتافت بشقاوت ابدیہ مستہلک شد کہ قُلْ اَطِیْعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا یُحِبُّ الْكٰفِرِیْنَ پس ہر کہ خواہد کہ بخلعت ولایت خاصہ مشرف شود ویرا از متابعت او چارہ نباشد بنا برایں معنی فقیر حقیر یعقوب بن عثمان بن محمود الغزنوی ثم الچرخی لا زال جدہ کجدہ محمود اخواست کہ شمہ از سیرت و طریقت مستقیمہ کہ بوے رسیدہ بود از حضرت مخدومی شیخ الاسلام والمسلمین قطب المشایخ والاولیا فی العالمین خواجہ بہاء الحق والدین المشتہر المعروف بنقشبند رحمۃ اللہ تعالی علیہ در قید کتاب

آورده تا فوائد آن بروزگار بماند و سبب رشد اصحاب و احباب باشد و ذکر سلسلۂ
واحوال عجیبۂ ایشان را بعضے بطریق اختصار کرده شد فاما انچہ بنسبت جذبہ ترتیب
کرده اند بقلم شرح نتوان داد چون بعنایت بیغایت داعیہ طلب درین فقر پیدا
شد وقائد فضل الٰہی بحضرت ایشان کشید در بخارا ملازمت ایشان میکردم و بکرم
عام ایشان التفات می یافتم تا بہدایت صمدیت یقین شد کہ از خواص اولیاء اللہ اند
وکامل مکمل اند بعد از اشارت غیبیہ و واقعات کثیرہ تفاول بکلام اللہ کردم این آیت آمد
کہ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهُدَاهُمُ اقْتَدِهْ در فتح آباد کہ مسکن این فقیر بود
متوجہ مزار شیخ عالم سیف الحق والدین الباخرزی رحمۃ اللہ علیہ نشستہ بودم کہ
ناگاہ پیک قبول الٰہی در رسید و بیقراری در من پیدا شد قصد حضرت ایشان کردم
چون بقریۂ کوشاک ہندوان کہ منزل ایشان بود رسیدم حضرت ایشان را بر سر راہ
منتظر دیدم تلطفے واحسان نمودند و بعد از نماز شام صحبت داشتند و ہیبت
ایشان برمن مستولی شده بود و مجال نظر نبود گفتند العلم علمان علم القلب فذلک
علم الانبیاء والمرسلین وعلم اللسان فذلک حجۃ علی ابن آدم امیدست کہ از علم
باطن نصیبی بتو رسد فرمودند در حدیث إِذَا جَالَسْتُمْ أَهْلَ الصِّدْقِ فَاجْلِسُوهُمْ بِالصِّدْقِ
فَإِنَّهُمْ جَوَاسِيسُ الْقُلُوبِ يَدْخُلُونَ فِي قُلُوبِكُمْ وَيَنْظُرُونَ إِلَى هِمَمِكُمْ و ماموریم
امشب تا اشارت بچہ شود تا بآن عمل کنیم چون بامداد کردند گفتند مبارکباد کہ اشارت
بقبول شد و ماکس را قبول نمیکنیم و اگر میکنیم دیر قبول میکنیم فاما تا ہرکس چون آید و وقت چون
باشد سلسلہ مشایخ خود را بخواجہ عبدالخالق غجدوانی رحمہ اللہ بیان کردند و این فقیر را
بوقوف عددی مشغول کردند و فرمودند کہ اول علم لدنی این سبق ست کہ خواجہ عبدالخالق
غجدوانی در پیش یکے از کبراء مولانا صدرالدین تفسیر میخواند بآن آیہ رسید کہ
ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً کہ حق سبحانہ و تعالیٰ بندگان خود را فرموده است

اگر ارادت حق سبحانه وتعالی باشد تو رسید بعد ازان یکی از بندگان خاص خدایتعالی
بخواجه عبدالخالق رسید وایشان را این سبق تلقین کرد ومشهورست که آن بنده بزرگ
خضر بود زاده الله تعالی علما وحکمة بعده چند وقت در ملازمت ایشان می بودم
تا غایتی که این فقیر را از بخارا اجازت سفر شد گفتند که آنچه از ما تو رسیده است
به بندگان خدایتعالی برسان تا سبب سعادت ایشان باشد ودر حال وداع
سه بار گفتند که ترا بخدا سپردیم ازین سپارش امید بسیار شد زیرا که در حدیث ست
ان الله تعالی اذا استودع شیئا حفظه وچون از بخارا ارتحال افتاد بشهر کش
سبز رسیده شد وچند وقت آنجا اقامت افتاد خبر وفات ایشان رسید خاطر مجروح
ومحزون شد وخوف عظیم مستولی شد که نعوذ بالله مبادا که باز بعالم طبیعت میل افتد
وداعیه طلب نماند وروحانیت ایشان را دیدم که زید بن الحارثه را یاد کردند واین آیه
را خواندند وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُوْلٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ اَفَاِنْ مَّاتَ
اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰی اَعْقَابِکُمْ وچون از صحبت ایشان محروم شده بودم میل شد
که طائفه دیگر را که از درویشان بودند لاحق شوم وبطریقه ایشان متوجه شوم باز روحانیت
ایشان را دیدم که میگویند قال زید ابن الحارثة الدین واحد دانستم که اجازت
نیست واز میان صحابه زید بن حارثه را تخصیص کردند زیرا که زید داعی حضرت
رسول الله بود صلی الله علیه وسلم یعنی پسر خوانده رسول بود صلی الله علیه وسلم
حضرت خواجگان ما قدس الله ارواحهم طالبان را بفرزندی قبول میکنند پس
اصحاب ایشان ادعیای ایشان باشند والله اعلم ودر کرت دیگر ایشانرا در وقت دیدم
گفتم ما شمارا در قیامت بچه یابیم فرمودند تبشرع یعنی عمل کردن بشریعت ازین
بشارت اشارت شد بآنچه درمیان خود مقرر بود که با هرچه یافتیم بفضل الهی ببرکت
عمل کردن بآیات قرآن واحادیث مصطفی وطلب کردن نتیجه ازان عمل برعایت تقوی

وحدود شرعیه وقدم زدن در عزیمت وعمل کردن سنت وجماعت واجتناب از بدعت
بود چون در بخارا اجازت میکردند مرا لطالب خواجه علاء الدین عطار رحمة الله علیه
من الملک الجبار فرستادند بطریق اشارت متابعت ایشان فرمودند بموجب سپارش
چند سال ملازمت ایشان کرده شد لطف وکرم ایشانرا برهمه کس نهایت نبود علی الخصوص
باین فقیر از صحبت شریف ایشان محروم شدم خواستم بامتثال امرے که خواجهٔ
ما رحمة الله کرده اند که انچه از ما بتو رسیده است بدیگرے برسان بقدر حال بکنیم
بطریق خطاب مرحاضرانرا وکتاب مرغایبانرا واینفقیر خود را مستحق این نمیداند فامّا
اعتقاد اینست که اشارت بے حکمت نبوده باشد ع تو چشم خویش را دیدن بیاموز +
فلک را راست گردیدن بیاموز + واز روح مقدس ایشان مستفید میشدم ودرین کار
عظیم یکے ازان امور که فرمودند دوام وضو بود وذکر مداومت بر وقت قلبے بود
وذکر اشارت بود بنمازهاے نافله در اوقات شریفه واین وصیتها را وفوائد آن بیان
کرده شد وبعضے از فوائد ایشان وفوائد خواجه علاء الدین رحمهم الله تعالی آورده شد
بعون خالق الکون بدانکه حضرت خواجهٔ ما قدس الله تعالی روحه در طریقت نظر قبول
بفرزندی از شیخ طریقت خواجه محمد بابا سماسی بود وایشانرا از حضرت خواجه علی رامیتنی
وایشانرا از حضرت خواجه محمد ابو الخیر نغنوی وایشانرا از حضرت خواجه عارف ریوگری
وایشانرا از حضرت خواجه عبد الخالق غجدوانی وایشان را از حضرت شیخ ابو
یعقوب یوسف همدانی وایشان را از حضرت شیخ ابو علی فارمدی که پیر شیخ
امام غزالی رح بوده است وایشان را از حضرت ابو القاسم گرگانی وشیخ
ابو القاسم گرگانی را در تصوف انتساب بشیخ جنید بسه واسطه میرسد ودیگر شیخ
ابو علی فارمدی را انتساب بشیخ ابو الحسن خرقانی وایشانرا بسلطان العارفین بایزید
بسطامی وایشانرا بامام جعفر صادق وایشان را به پدر خود امام محمد باقر وایشان را

به پدر خود امام زین العابدین وایشانرا به پدر خود سید الشهداء امیر المومنین حسینؓ وایشانرا به پدر خود امیر المومنین وامام المتقین علی بن ابیطالب کرم الله وجهه ایشانرا بحضرت رسالت صلی الله علیه وسلم و دگر امام جعفر صادق رضی الله عنه را انتساب در علم باطن به پدر مادر خود قاسم بن محمد بن ابی بکرست که از کبار تابعین بوده است وقاسم را انتساب در علم باطن بسلمان فارسی ست وسلمان را باوجود دریافتن حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم انتساب در علم باطن با بوبکر صدیق رضی الله عنه نیز بوده پس حضرت خواجهٔ ما قدس الله تعالے ارواحهم در تصوف نسبت بچهار وجه است یکی بحضرت خواجه خضرؑ زاد الله تعالی علما وحکمة دوم بحضرت شیخ جنیدؒ سوم بسلطان العارفین سلطان بایزید تا بحضرت امیر المومنین ابوبکر صدیق وامیر المومنین علی رضی الله عنهما واز بهر اینمعنی ایشان را نمک مشایخ می نامند در فضیلت دوام وضو خواجهٔ ما رحمة الله علیه میفرمودند که دائم بر طهارت می باید بود که حضرت رسول صلی الله علیه وسلم فرموده اند لا یواظب علی الوضوء الا مومن یعنی همیشه بوضو نتواند بود مگر کسے که مومن باشد قال الله تعالے فیه رجال یحبون ان یتطهروا والله یحب المطهرین یعنی در مسجد رسول الله صلی الله علیه وسلم یا در مسجد قبا مردانند که دوست میدارند خود را که پاک سازند از نجاست بکلوخ وباز بآب بشویند وبعضے گویند که دوست میدارند آنکه خود را بغسل کردن پاک کنند از نجاست وخباثت و بشب خواب نروند وخدا تعالے دوست میدارد آنکسانے را که خود را پاک سازند از انجا دانسته شد که در طهارت ساختن وخود را پاک داشتن دوستے خدا تعالے حاصل آید وچه سعادت خوشتر از ین باشد که بنده دوست خدا تعالی باشد قال رسول الله صلے الله علیه وسلم اذا توضاء المومن دغسل وجهه خرج من وجهه کل خطیئة نظر الیها

بعينه مع الماء واذا غسل يده خرج من يده كل خطيئة بطشتها
يداه مع الماء واذا غسل رجليه خرج كل خطيئة مشيتها رجلاه مع
الماء حتى يخرج نقيا من الذنوب يعنے رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ چون
وضو سازد بندۂ مومن وبشوید روی خود را بیرون آید بآب از دست و پاے
وی ہر گناہے کہ بدست و پای کردہ باشد تا پاک شود از گناہان وبطہارت ظاہر
طہارت باطن کند و در وقت شستن ہر عضوی کلمۂ شہادت را بخواند وسواک را
بے ضرورت ترک نکند کہ ثواب بسیارست وچون تمام کند بگوید اشهد ان لا اله
الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله اللهم اجعلني من التوابين
واجعلني من المتطهرين واجعلني من الصالحين رسول صلی اللہ علیہ وسلم
فرمود کہ بعد از طہارت کردن این بگوید کشادہ شود بروی ہشت در بہشت کہ از
ہر در کہ خواہد در آید وایستادہ شود از آب وضو پارہ بیاشامد وبگوید اللهم داوني
بدوائك واشفني بشفائك واعصمني من الوهن والامراض والاوجاع و
بعد ازان دو رکعت تحیت وضو بگذارد وبعد ازان بمحاسن شانہ کند وآغاز بابروے
راست کند بعضے از مفسران گفتہ اند درین آیة یا بنی ادم خذوا زينتكم مراد ازین
زینت محاسن شانہ کردن ست ودرین دو رکعت نماز نفی خاطر کند وبظاہر وباطن
متوجہ باین نماز باشد رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ما من مسلم يتوضأ فيحسن
الوضوء ثم يقوم فيصلي ركعتين مقبلا عليهما ووجهه الا وجبت الجنة یعنے
ہر مسلمانی کہ وضو بسازد وضو را نیکو بسازد یعنی فرائض وسنن وآداب بجا آرد
پس برخیزد و دو رکعت نماز بگذارد بحضور تمام نیست جزای وی مگر بہشت وحضرت
خواجہ بہاء الدین رحمۃ اللہ علیہ می گفتند کہ درین نماز باید کہ خود را بارکان نماز و احکام
مشغول دارد واین بہ نسبت مبتدی باشد در نماز تحیت وضو ثواب بسیارست

شیخ شہاب الدین سہروردی رحمۃ اللہ علیہ گفتہ اند در ہمہ اوقات بگذارد و شیخ محی الدین اعرابی رحمۃ اللہ علیہ گفتہ کہ در اوقات مکروہ نگذارد و این بمذہب علماے ما موافق است و بعد از نماز سہ بار بگوید استغفر اللہ الذی لا الہ الا ہو الحی القیوم واتوب الیہ بہ نیت توبہ از گناہان و دعا کند و شب و روز باید کہ با طہارت بود و بطہارت خواب رود کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ ما من مومن مات طاہرا فی شعار طاہر مات فی شعارہ ملک فلا یستیقظ ساعۃ من اللیل الا قال الملک اللہم اغفر عبدک فلانا فانہ قد مات طاہرا یعنی ہر کہ شب بخواب رود بطہارت در جامۂ پاک وے باشد فرشتہ ہر ساعت کہ از خواب بیدار شود آن فرشتہ وے را از خدای تعالے آمرزش خواہد قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم النائم الطاہر کالقائم الصائم یعنی ثواب کسے کہ خواب رود بطہارت ہمچو ثواب روزہ دار و شب طاعت کنندہ باشد و بے ضرورت جنب خواب نرود رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود لا یدخل الملائکۃ فی بیت فیہ الصورۃ والکلب والجنب یعنی در نمے آید فرشتۂ رحمت در خانۂ کہ در وے صورت و سگ یا جنب باشد و چون خواہد کہ در خواب رود و در جاے خواب متوجہ قبلہ بنشیند و آیۃ الکرسی و آمن الرسول بخواند و ہر بار کہ خواند درمیان دو کف دست باد مد و بر ہمہ اعضای خود بمالد کہ حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم چنین کردہ اند و سہ بار بگوید استغفر اللہ الذی لا الہ الا ہو الحی القیوم واتوب الیہ در حدیث ست کہ ہر کہ در وقت خفتن سہ بار استغفار کند حق تعالی ہمہ گناہان ویرا بیامرزد و بذکر مشغول باشد تا غایتے کہ خواب بروی غلبہ کند بعد از آن بدست راست روی سوی قبلہ تکیہ کند و کف دست راست برروی نہد و سہ بار بگوید

اللهم انی اسلمت نفسی الیک ووجهت وجهی الیک وفوضت امری
الیک والجات ظهری الیک رغبة ورهبة الیک لا ملجاء ولا منجاً
منک الا الیک امنت بکتابک الذی انزلت ونبیک الذی
ارسلت اللهم القضنی فی احب الساعات الیک واستعملنی باحب الا
عمال الیک الذی تقربنی الیک زلفاء وتبعدنی من سخطک بعدا اللهم
لا تومنی مکرمک ولا تولنی غیرک ولا تنسنی ذکرک ولا تجعلنی
من الغافلین قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم یا فلان اذا اویت الی فراشک
فقل اللهم انی اسلمت نفسی الیک الی قوله ارسلت فانک ان مسیت
فی لیلک امسیت علی الفطرة ای علی الدین الحق وان اصبحت اصبحت
خیرا هذا الحدیث اخرجه البخاری وغیره من الایمة وبذکر مشغول شود
تا بخواب رود هر بار که بیدار شود بذکر مشغول شود تا بخواب رود ونوم العالم
اشارت باین نوع خواب ست واللہ تعالی الموفق **در فضیلت ذکر خفیہ**
مکیفیہ مخصوص این سبق را خواجۂ ما وقوف عددی گفتندی میفرمودند که در
حدیث ست اجمعوا وضوء کم الخ طهارت ظاهر و باطن حاصل آید از همه
صفتهاے بد چون حسد و عداوت و بخل و دوستی هر چیزیکه باشد جز محبت مولا تعالی
و دل بمحبت مولا اللہ تعالی آرام گیرد و چون دل از صفتهای بد پاک شود و بصفتهاے
نیک آراستہ شود سالم شود و از بلاهاے اینجهان خلاص نتواند یافت مگر بدل
سالم قال اللہ تعالی یوم لا ینفع مال ولا بنون الا من اتی اللہ بقلب
سلیم یعنی در روز قیامت مالها و پسران بکسے هیچ نفع نتواند رسانیدن
مگر آن کس که در قیامت بدل سالم بیاید که آنکس برحمت حق واصل شود سبب
دل سالم و صفت دل اینست که گفته اند ؎ زغیرت خانهٔ دل را زغفلت

کردہ ام خالی + کہ غیرت رانمی شاید درین خلوت سرا رفتن + وکبرا گفتہ اند کہ
مقصود از ہمہ عباد تہا ذکرست و فکر چون جان ست و ہمہ عبادت ہا چون قالب
اگر در عباد تہا از حضرت او غافل باشد ان فائدہ ندہد و خواجۂ ما رحمۃ اللہ علیہ
میفرمودند کہ چون این بیت را التعویذ نویسد بیمار صحت یابد انشاء اللہ تعالی
۵ تا روی ترا بدیدم اے شمع طراز .. نے کار کنم نہ روزہ دارم نہ نماز .. چون با تو بوم
مجاز من جملہ نماز .. ور بی تو بوم نماز من جملہ مجاز .. بدانکہ در فکرے کہ اخلاص نباشد
چندان فائدہ و نتیجہ ندہد قال رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم قال لا الہ الا
اللہ محمد رسول اللہ باخلاص در بہشت درآید پرسیدہ شد کہ اخلاص این کلمہ
طیبہ چیست رسول صلی اللہ علیہ وسلم گفت کہ اخلاص وے آنست کہ گوئندہ خود را
از حرامہا باز دارد و ببرکت گفتن این کلمہ دل وی بصلاح آید و استقامت در اقوال و
افعال و احوال او پدید آید چون استقامت ظاہرہ و باطنہ حاصل آید جمیع سعادت
ابدیت میسر شود قال اللہ تعالی ان الذین قالوا ربنا اللہ ثم استقاموا بدرستے
وراستی آن کسانی کہ گفتند کہ پروردگار ما اللہ تعالی ست و ایمان آوردند بگفتن
لا الہ الا اللہ با شرائط آن پس راست شوند ظاہرا و باطنا و نتیجہ گفتن این کلمہ
حاصل شد ایشانرا و آن استقامت ظاہریست یعنی حدود ظاہر شریعت و
استقامت باطنہ کہ آن عبارت ست از ایمان حقیقی کہ خواجۂ ما رحمہ اللہ آنرا تفسیر
کردہ اند بپاک کردن دل از جمیع منفعت و مضرت کہ دل مشغول گردد از حضرت
حق تعالی جزای ایشان را این باشد تتنزل علیهم الملائكة فرود آید بر ایشان
در وقت رفتن ایشان ازینجہان فرشتگان رحمت بگویند بایشان کہ لا تخافوا
ولا تحزنوا مترسید از عذاب آنجہان و غمناک مشوید بفوت شدن راحتہای
اینجہان وابشروا بالجنة التی کنتم توعدون بالبشارت شوید از ان بہشت

که وعده کرده شده بودید بآن وبگویند آن فرشتگان مراین مومن را نحن اولیاءکم فی الحیوۃ الدنیا مائیم دوستان شما درین سرا گویند آن فرشتگان مراین مومن را ولکم فیہا ما تشتہی انفسکم ولکم فیہا ما تدعون نزلا من غفور رحیم مر شماراست انچه آرزو برد ید وجمیع این نعمتہا نزل باشد از نیک آمرزنده ونیک رحم کننده مر شمارا نزول ماحضر را گویند که پیش مهمان بیارند وبعدازان تکلف دگر کنند وهمه نعمتهای جنت ماحضر باشد بنسبت لقای بیچون حضرت باری تعالیٰ واگر ذکر باخلاص نباشد چندان فائده ندهد بلکه خوف عظیم باشد که من قال الله تعالے وقلبه غافل عن الله فخصمه فی الدارین الله یعنی هرکه الله گوید ودل وے از رعایت احکام الله غافل باشد خصم وے دران جهان الله تعالے باشد و درفضیلت ذکر آیات واحادیث بسیارست ومجمل همه انیست که یاد کرده شد والله تعالیٰ اعلم وفائده تمام وقتیکه از ذکر حاصل آید که تلقین از مردی گرفته باشد وخواجه ما رحمۃ الله علیه میفرمودند که کسانیکه بارشاد وتلقین مشغول اند سه نوع اند کامل مکمل وکامل مقلد وکامل بکمال وکامل مکمل را بعضے از مصنفات قطب المشائخ خواجه محمد علی حکیم ترمذی رحمه الله تعالیٰ گفته اند که وے را از ولایت نبی چهار دانگ نصیب باشد وکامل مکمل نورانی ست ونور بخش ست وکامل نورانی ست ولیکن نور بخش نیست ومقلد که به تلقین شیخ کاری می کند واگر باذن شیخ کامل مکمل باشد نیز امید واری هست فاما فائده درانست که تلقین از کامل بکمال باشد وآن حکم وجود گیرد وگفته اند قطب می باید یا خلیفهٔ قطب وبهرحال که باشد دائم بذکر مشغول باشد بآن کیفیت که تلقین کرده اند وهمه اوقات خود را مصروف بذکر دارد وعلی الخصوص پیش از صبح وبعد از نماز شام فقیر را فرموده بودند عارف رومی فرماید رباعی از ذکر همی نور فزاید مه را * در راه حقیقت آورد

نگہ را ٭ ہر صبح نماز شام ورد خود ساز ٭ خوش گفتن لا الہ الا اللہ را ٭ بامداد شبانگہ
بذکر مشغول بود از جملہ ذاکران بود نہ از غافلان بحکم این آیہ کہ واذکر ربک تضرعا
وخیفة ودون الجهر من القول بالغدو والاصال ولا تکن من
الغافلین ویاد کن اے محمد پروردگار خود را بمسکینیت وتضرع نے آواز بلند
در بامداد وشبانگاہ ومباش اے محمد در غافلان و بعضے از مفسران گفتہ اند
کہ مراد از غدو واصال شب و روز ست یعنی علی الدوام بذکر خفیہ مشغول باش بدانکہ
در ہیچ آیہ وحدیث بطریق صحیح امر بذکر بلند نیست ونیامدہ است بلکہ امر بذکر خفیہ
آمدہ است چنانکہ درین آیہ ودیگر مذکور ست قال اللہ تعالے ادعوا ربکم تضرعا وخفیة
یعنی بخوانید پروردگار را بمسکینیت وتضرع وآہستہ انہ لا یحب المعتدین بدرستی
وراستی کہ اللہ تعالی دوست نمیدارد کسانی را کہ از حد درگذرند وآواز بلند کنند
ودر تفسیر امام نجم الدین عمر صاحب منظومہ در معنی این آیة آوردہ است کہ ابو موسی
اشعری رضی اللہ عنہ روایت کردہ است کہ صحابہ با رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم
در سفر بودند بالای بلندی بر آمدند تکبیر وتہلیل گفتند وآواز بلند کردند رسول صلے اللہ
علیہ وآلہ وصحبہ وسلم فرمود ایها الناس اتقوا علی انفسکم انکم لا تدعون اصما
ولا غائبا انکم تدعون سمیعا قریبا وهو معکم اے مردمان نگہدارید
بر نفسہاے نان نعرہ مزنید در دلہاے خود خدای تعالی را یاد کنید کہ غایب را
نمے خوانید بلکہ شما میخوانید آنرا کہ شنوا ست ونزدیک ست قریب بشما وغیر این
دلائل بسیار ست بنا برین علما گفتہ اند ذکر بلند بخلاف دلیل ومشائخ گفتہ اند
ذکر خفیہ اولی ست ؎ نعرہ کم کن زانکہ نزدیک ست ما ٭ کہ از نزدیکی گمان آید حصول
وبسبب مداومت وملازمت از قوت عدد ے دل زود ذاکر شود واز حضرت
خواجہ سماع دارم کہ میگفتند ؎ دل چو ماہی وذکر چون آب ست ٭ زندگی

دل بذکر ماہب ست ٭ وچون دل ذاکر شود وعلامت ظہور کند بعد ازان بوقوف
قلبی مشغول باید بود و فواید آن بیان کنم بدانکه از حضرت خواجه رحمه الله سماع
دارم که میگفتند الذکر لارتفاع الغفلة فاذا ارتفع الغفلة فانت ذاکر یعنی
ذکر دور شدن غفلت ست چون غفلت دور شد مرد ذاکر شد اگرچه خاموش
باشد سیف موند رعایت وقوف قلبی مهم ست در همه احوال در خوردن وخفتن
ورفتن و فروختن وخریدن وطهارت ساختن ونماز گذاردن وقرآن خواندن
وکتابت کردن ودر پیش وعظ گفتن باید که یک چشم زدن غافل نباشد تا مقصود
حاصل آید وکبرا گفته اند من غمض عینیه عن الله غمضة لا یصل الیه
طول عمره یعنی هر که یک چشم زدن از خدای تعالی غافل شود بانچه مقصود ست
نرسد در عمر دراز ونگاهداشتن باطن کار مشکل ست فاما بعنایت حق تعالے و
تربیت خاصان حق زود میسر شود **بیت** بے عنایات حق وخاصان حق
گر ملک باشد سیاه هستش ورق ٭ ودر صحبت دوستان خدای تعالی که هم سبق
باشند ومنکر یکدیگر نباشند وشرائط صحبت نگاهدارند زود میسر شود وبیک التفات
باطن شیخ کامل مکمل تصفیهٔ باطن حاصل آید که بریاضات کثیره حاصل نیاید چنانکه
عارف رومی گوید **بیت** آنکه به تبریز دید یک نظر شمس دین ٭ طعنه زند بر دمه
وسخره کند بر چله ٭ سخن شیخ ابویوسف همدانی ست قدس الله سره العزیز اصحبوا
مع الله فان لم تطیقوا فاصحبوا مع من یصحب مع الله یعنے صحبت
با خدایتعالی دارید واگر میسر نشود شمارا با خدایتعالی پس صحبت با کسے که مصاحب
ست با خدایتعالے وخواجه علاء الدین عطار تربته مے گفتند که این معنی بعد از فنا دست
دهد واگر نتوانید صحبت با خدایتعالے داشتن صحبت با اهل فنا دارید ودرین
حدیث که اذا تحیرتم فی الامور فاستعینوا باهل القبور نیز مے گفتند که

اشارت به صحبت اهل فناست فاما اگر از بهر دفع ملامت و اغراض فاسده و جمع دنیا و استمالت اهل دنیا باشد ازان صحبت حذر باید کرد و سخن خواجه عبدالخالق غجدوانی ست رحمة الله از صحبت بیگانگان بگریز چنانکه از شیر گریزی و اگر در صحبت بباطن مشغول می باشید بظاهر از مالایعنی نیز حذر کنید و علامت صحت صحبت بباطن آنست که در وی فیض روحانی بدل بنده برسد و از ماسوی خلاص یابد چنانکه گفته اند رباعی با هر که نشستی و نشد جمع دلت * وز تو نرهید زحمت آب و گلت * زنهار ز صحبتش گریزان می باش * ورنه نکند روح عزیزان بحلت * و صحابه رضی الله عنهم گفتندی مر یکدیگر را تعالوا نجلس فنؤمن ساعة بیا یید تا نشینیم و یک ساعت با یمان حقیقی مشرف شویم که نفی ماسوی ست و فواید صحبت دوستان خدای تعالی بسیار ست * نار خندان باغ را خندان کند * صحبت مرد انت از مردان کند * و چون بوقوف قلبی ملازمت نماید خاصه انچه در ذکر ست حاصل شود و چشم بصیرت کشاده شود و بارگاه دل از خار اغیار خالی شود و ذاکر در بحر فنا محو شود و بمقتضای فاذکرونی اذکرکم بشرف مذکوری مشرف شود بحکم و عده لا یسعنی ارضی ولا سمائی ولکن یسعنی قلب عبدی المؤمن جمال سلطان الا الله تجلی کند و ذاکر سالم از اسم بمسمی مشغول شود و اشتغال با سم بطریق رسم بمنزلهٔ غفلت ست روزی در صحبت خواجهٔ ما قدس الله روحه یکی از اصحاب سلوک به آواز بلند الله گفت خواجه گفتند این چه غفلت ست اعلم من علم و فهم من فهم و در حقائق التفسیر آورده اند که یکی را از کبرا پرسیدند که در بهشت ذکر خواهد بود جواب گفت که حقیقت ذکر آنست که غفلت نماند و چون غفلت در بهشت نخواهد بود پس همه ذکر باشد بعد ازان گفت سخن اهل تحقیق ست کفانی حوبا ان ناجیك ذا ایبا کانی بعید او کانت غائب یعنی گناه است که من در ذکر و مناجات

ترا بر زبان یاد کنم یعنی بحضور زیرا کہ من از علم حضرت تو دور نیستم و تو غائب نیستی اشارہ باین آیۃ کہ ونحن اقرب الیہ من حبل الورید و در و قوت عدوی و قلبی باختیار چشم فراز نکند و سر و گردن شیب نکند کہ آن سبب اطلاع خلق ست و خواجہ رحمۃ اللہ علیہ ازین منع میکروند و از امیر المومنین عمر رضی اللہ عنہ منقولست کہ مردی را دید کہ سر و گردن شیب انداختہ بود گفت یا رجل ارفع عنقک یعنی اے مرد گردنت بردار چنان مے باید کہ ہیچکس از اہل مجلس نداند حال او را بعضے از کبرا گفتہ اند الصوفی ھو الکائن البائن یعنے صوفی آنکس ست کہ کہ پنہان باشد و آشکارا یعنے بباطن بحق سبحانہ و تعالی مشغول باشد و بظاہر بخلق و خواجہ ما رحمۃ اللہ بسیار می گفتند ؎ از درون شو آشنا و زبردن بیگانہ باش ✤ اینچنین زیبا روش کم مے بود اندر جہان ✤ مردان ہش بہمت دیدہ روند ✤ زان در رہ عشق ہیچ اثر پیدا نیست ✤ و می گفتند بدو دانشمند دقیق النظر صحبت داشتم ایشان با وجود کمال مرا نشناختند زیرا کہ چون بندہ برین صفتے رسد شناخت وے مشکل بود علی الخصوص اہل رسم را حقیقت ذکر خفی بوقوف قلبی میسر میشود بجاے میرسد کہ دل نیز نمیداند کہ بذکر مشغول است و سخن کبراست کہ اذا علم القلب انہ ذاکر فاعلم انہ غافل و در حقایق التفسیر آوردہ است درین آیہ کہ واذکر ربک تضرعا و خیفۃ قال الحسن لا یظھر ذکرک لنفسک فتطلب عوضا و اشرف الذکر ما لا یشرف علیہ الا الحق و بعضے کبرا گفتہ اند ذکر اللسان ھذیان و ذکر القلب وسوسۃ و این نسبت منتہیان باشد ؎ دلا گفتم بیاد اد شاد کنیم ✤ من چون ہمہ او شدم کرا یاد کنیم ✤ حضرت خواجہ ما رحمۃ اللہ علیہ گفتند کہ چون از سفر مبارک کعبہ مراجعت افتاد بولایت طوس رسیدہ شد خواجہ علاء الدین باصحاب

واحباب از بخارا باستقبال آمده بودند از ملک معزالدین حسین که والی ہرات بود مکتوبی بدست قاصدے بما رسید ومضمون مکتوب این بود که میخواہم که بشرف ملاقات مشرف شویم و آمدن ما متعسر ست اگر عنان کرم بانیصوب متوجه سازند تمام بنده نوازیست بموجب واما السائل فلا تنهر وبمقتضاے یاداو واذا رأیت لی طالبا فکن له خادما متوجه ہرات شدیم چون بملک رسیدیم پرسید که سیخے که بشما بطریق ارث از آبا واجداد رسیده است گفتم نے باز پرسید که سماع وذکر بلند میگوئید وخلوت مے نشینید گفتم نے گفت درویشان را اینها ہست چون ست که شما را نیست گفتم جذبۂ عنایت حق سبحانه تعالی بمن رسید ومرا الفضل خود بے سابقۂ مجاہدہ قبول کردمن باشارۂ حقانیۂ خلفاے خواجه عبدالخالق رحمة الله علیه پیوستم وایشان را عمل ازین چیزہا نبوده است ملک فرمود چه کار بوده است گفتم بظاہر بخلق باشند وبباطن بحق ملک گفت چنین دست دہد گفتم آرے حق تعالے یفرماید رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله ومے گفتند خلوت شہرت وشہرت آفت وسخن خواجگان ماست که خلوت در انجمن سفر در وطن ہوش دردم نظر در قدم ومے گفتند حضوری وذوقے که در ذکر بلند وسماع حاصل مے شود دوام ندارد ومداومت بوقوف قلبے بجذبه مے کشد وبجذبه کار تمام می شود ع گرمے مجوے الا ز آتش درونی ✦ وهو الموفق **بیان نمازهای نافله** حضرت خواجه رحمه الله بنده را فرمودند که پیش از صبح بسبق باطن مشغول باشی وبآن اشاره بود به تہجد که بعضے از کبرا گفته اند که اول حال رسول صلی الله علیه وسلم پیش از صبح بیدار بودے ونماز بگذاروی دور اول حال نماز تہجد بر ایشان فرض بودی وبعضے برین اند که نماز تہجد در آخر عمر بر رسول صلی الله علیه وسلم فرض نمانده بود بطریق نفل

مے گذاردے و بعضے می گویند کہ در آخر عمر نیز برایشان فرض بودے قال اللہ تعالے
ومن اللیل فتہجد بہ نافلۃ لک عسی ان یبعثک ربک مقاماً محموداً یعنے
بعضے از شب را بیدار دارائے محمد بقرآن خواندن در نماز کہ فریضہ باشد مر ترا یا نماز
نفل باشد مر ترا شاید کہ برگیرد پروردگار تو مر ترا در مقام محمود کہ آن تجلی
ذاتی باشد یا مقام شفاعت مر اولین و آخرین را پس مقام محمود محمد را
صلے اللہ علیہ وسلم معبود بحق عزوجل بسبب ہجع در شب و در آیہ دیگر
فرمود کہ یا ایہا المزمل ای مرد در خود پیچیدہ گلیم قم اللیل اے خیز در شب
بعبادت رب قدیم وصفت شب خیزان در قرآن بسیار است قال اللہ تعالے
ان المتقین فی جنات وعیون بدرستی و راستی کہ پرہیزگاران در ان جہان
باشند در بوستانہا و چشمہای آب روان اٰخذین ما اتٰہم ربہم
گیرندہ باشند آن چیز را کہ دادہ باشد ایشان را پروردگار ایشان - انہم
کانوا قبل ذلک محسنین بدرستی و راستی کہ بودند این خداترسان در دنیا
نیکی کنندگان و بیان کرد آنرا کہ کانوا قلیلا من اللیل ما یہجعون بودند کہ
در اندکے از شب خواب رفتندے و بیشتر از شب بیدار بودندی و بالاسحار
ہم یستغفرون و در سحرہا آمرزش خواستندی از گناہان در حدیث آمدہ است
کہ سحرہا بسیار باید گفت اللہم اغفرلنا وارحمنا وتب علینا انک
انت التواب الرحیم و در آیہ فرمود تتجافی جنوبہم عن المضاجع یعنے
بیکسو میرود پہلوہای مومنان خداترس از خوابگاہا یعنے شب بیدار می باشند
یدعون ربہم میخوانند پروردگار شان را خوفاً وطمعاً از بہر ترس از عذاب
وطمع داشتن رحمتش ومما رزقنٰہم ینفقون و آن چیزہا را کہ روزی کردہ
ایم ایشان را نفقہ مے کنند در راہ خدا تعالی فلا تعلم نفس پس

نمی دانند ہیچ نفسے از مخلوقات ما اخفی لھم من قرۃ اعین آن چیز ہا کہ
پنہان کردہ شدہ است از بہر ایشان کہ از روشنی چشم باشد یعنی خوش آید جزاء
بما کانوا یعملون و باشد آن در جہاد نعمتہا جزاے عملہای ایشان و رسول
صلی اللہ علیہ وسلم صحابہ را گفت علیکم بقیام اللیل فانہ داب الصالحین
قبلکم وھو قربۃ الی ربکم ومکفر السیات ومنھیات عن الاثم
یعنی بر شما باد کہ شب بیدار باشید کہ آن رفتار صالحان ست یعنی انبیا و
رسل و اولیا شب بیدار بودندے شما نیز اختیار کنید شب بیدار بودن را
و آن قربت و رحمت حق ست و سبب کفارت گناہان ست و سبب باز داشتن
از گناہان ست و در حدیث دیگر آمدہ است رسول صلے اللہ علیہ وسلم فرمود
اقرب یکون من العبد فی جوف اللیل الاخر فان استطعت ان تکون
ممن یذکر اللہ فی تلک الساعۃ فکن یعنی نزدیک ترین بودن رحمت خدا
بہ بندگان میانہ شب ست کہ بصبح نزدیک باشد اگر توانی کہ باشی از کسانیکہ
یاد می کنند مر حضرت خدا تعالی را در ان وقت بباش از ایشان و در فضیلت
شب خیزان احادیث بسیار ست ادب آنرا بتوفیق اللہ تعالی بیان کنیم
در خبر ست کہ رسول صلے اللہ علیہ وسلم چون شب بیدار شدے اول مسواک
کردے و وضو ساختے و بخواندے این آیۃ ان فی خلق السموت والارض
واختلاف اللیل والنھار تا آخر سورہ الم اللہ و این دعا بخواند اللھم
لک الحمد انت قیم السموات والارض ومن فیھن ولک الحمد انت نور
السموات والارض ومن فیھن ولک الحمد انت الحق ووعدک الحق و
لقاءک حق وقولک حق والجنۃ حق والنار حق والنبیون حق ومحمد حق
والساعۃ حق اللھم لک اسلمت وبک امنت وعلیک توکلت والیک

انبت وبک خاصمت والیک حاکمت فاغفرلی ماقدمت وما اخرت وما اسررت وما اعلنت وما انت اعلم بہ منی انت المقدم وانت المؤخر لا الہ الا اللہ بعدازان دوازدہ رکعت نماز بشش سلام بگذارد واگر سورۂ یٰس یاد داشتہ باشد در نماز تہجد بخواند حضرت عزیزان رحمۃ اللہ گفتہ اند کہ چون سہ دل جمع شود کار بندۂ مومن برآید دل شب و دل قرآن و دل بندۂ مومن واگر وقت تنگ باشد ہشت رکعت یا چہار رکعت یا دو رکعت نماز بگذارد و بعداز نماز دعا کند وبسبق باطن مشغول شود تا صبح بدمد سنت نماز بامداد را در منزل خود بگذارد و در رکعت اول فاتحہ و قل یا ایہا الکافرون و در رکعت دوم فاتحہ و قل ھو اللہ احد البتہ بخواند بعدازان ہفتاد بار استغفر اللہ الذی لا الہ الا ھو الحی القیوم واتوب الیہ بگوید واگر شب پگاہ باشد بعداز تہجد واشتغال بسبق باطن ساعتے بدستہ است روی سوے قبلہ تکیہ کند باز طہارت نو سازد از برائے سنت و فریضہ نماز بامداد و در راہ مسجد بگوید استغفر اللہ من جمیع ما کرہ اللہ قولا و فعلا و خاطرا و ناظرا و چون در مسجد درآید پای راست را پیش نہد و بگوید السلام علی اھل البیت اللہم افتح لی ابواب رحمتک و چون نماز بامداد را ادا کند برجاے خود بنشیند و بسبق باطن مشغول گردد تا آفتاب برآید و بعدازان دو رکعت نماز بگذارد رسول صلی اللہ علیہ وسلم گفت صلی الفجر الجماعۃ ثم فقد یذکر اللہ تعالی حتی تطلع الشمس ثم صلی رکعتین کانت لہ کاجر حجۃ وعمرۃ تامۃ تامۃ یعنی ہرکہ نماز بامداد گذارد بجماعت پس بہ نشیند و یاد کند حق تعالے را تا آفتاب برآید بعدازان دو رکعت نماز بگذارد و بہ نیت استخارہ یعنی طلب کند از حق تعالی درین روز توفیق خیر دہنرش رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ

حکایة عن الله عزوجل یا ابن ادم ارکع لی رکعات من اول النهار الفك
اخره حق سبحانه وتعالی میفرماید ای پسر آدم بگذار از برای من دو رکعت نماز
در اول روز تا کفایت کنم آخر روز ترا قال النبی صلی الله علیه وسلم من قعد فی مصلاه
حین ینصرف من صلوٰة الصبح حتی یصبح یصلی رکعتی الضحیٰ لا یقول الا خیرا
غفر له خطایاه وانکان اکثر من زبد البحر هر که نماز بامداد بگذارد و به نشیند
برجای نماز خود تا دو رکعت نماز اشراق بگذارد جزاء او نباشد مگر خیر آمرزیده شود
گناهان او اگرچه بیشتر از کف دریا باشد مگر بعضے از مفسران گفته اند در تفسیر این آیة که ابراهیم
الذی وفی یعنی ابراهیم پیغامبر وفا کرد یعنی نماز اشراق را ترک نکرد چون دو رکعت
بگذارد ده بار بگوید لا اله الا الله وحده لا شریك له له الملك وله الحمد
وهو علی کل شئ قدیر و این ذکر حضرت سیف الدین باخوزی رحمة الله علیه تلقین
کردند فقیر را وقتیکه متوجه مزار ایشان می بودم بعده دعا کند واز حق تعالی توفیق خواهد و
چون از مسجد بیرون آید اللهم انی اسئلك من فضلك این دعا را بخواند تا منزل
خود در آید بعده اگر قرآن بداند مصحف پیش نهد و آن مقدار قرآن که خواهد بخواند
بعد از ان اگر طالب علم باشد بدرس مشغول شود و اگر سالک باشد بذکر و مراقبه
مشغول باشد تا آفتاب بلند بر آید چنانکه زمین گرم شود نماز چاشت دوازده
رکعت آمده است قال النبی علیه السلام من صلی الضحیٰ اثنی عشر رکعة
بنی الله له قصرا من ذهب فی الجنة یعنی هر که نماز چاشت دوازده رکعت
بگذارد حق تعالی کوشکے از برای وی در بهشت فرماید تا بنا کنند و هشت نیز
آمده است و چار و دو نیز آمده ست و بعضے از مفسران بر این آیة که انه کان
للاوابین غفورا بدرستی که خدا تعالی مر اوابین را یعنی کسی که باز گردیده اند از گناهان
نیک آمرزنده است گفته اند مراد از اوابین کسانے اند که نماز چاشت بگذارند

و در حدیث ست که صلوٰة الاوابین حین ترمض الفصال یعنی رسول صلی اللہ
علیہ وسلم گفت که نماز اوابین وقتی ست که سنگریزه گرم شود بافتاب و پای شتربچه
چون بزمین رسد بسوزد از گرما و بعضے از مفسران گفته اند که نماز اوابین درمیان شام
و نماز خفتن ست شش رکعت و اگر تواند از نماز شام تا نماز خفتن در مسجد بنشیند
و بسبق باطن مشغول باشد که ثواب بسیار ست و حضرت خواجه بنده را باین
فرموده اند و الله تعالی وهو الموفق بعضے فوائد که از حضرت خواجه باین فقیر
رسیده بود و از خلیفهٔ ایشان خواجه علاء الدین رحمة الله علیه بیان کرده شد
بتوفیق الله تعالی حضرت خواجه فرمودند که امیر خود مرا یک نوبتے گفتند که تا لقمه
پاک نه شود مقصود حاصل نشود و بعضے گفته ما دریا شده ایم مارا زیان ندارد
دروغ گفته اند بلکه دریاے بخشش شده اند زیرا که رسول صلی الله علیه وسلم
احتراز کرد و گوشت گوسفند مغصوب را نخورد خدای تعالی فرماید یا ایها الذین
امنوا لا تاکلوا اموالکم بینکم بالباطل یعنے اے مومنان
مخورید مالهاے یکدیگر را به باطل یعنے بآن وجه که شریعت بآن حکم نکرده است
و صحابه رضی الله عنهم اجمعین در نماز زیادتی و روزه زیادتی چندان اهتمام نمی
نموده اند که در لقمه و مے گفتند که در حدیث ست العبادة عشرة اجزاء تسعة
منها طلب الحلال یعنی بندگی کردن خدایتعالی ده بخش ست نه طلب کردن
حلال ست و می گفتند درویش باید که همت بلند باشد بما سوی تعالے التفات ننماید
و بواقعات مغرور نگردد و دلیل قبول طاعت بیش ازین نیست ؎ چو غلام آفتابم
همه ز آفتاب گویم ٭ نه شبم نه شب پرستم که حدیث خواب گویم ٭ دوران کوشد
که مظهر قبض و بسط شود تا سر و فی انفسکم افلا تبصرون معلوم وے شود
که القبض والبسط فی الولی کالوحی للنبی و می گفتند ما هر چه یافتیم از علو همت

یا فتیم و بنده را وقتے کہ کلاہ مبارک خود داد ند گفتند کہ این را نگاہ دار ہر گاہ کہ ویرا بینی ما را یاد کن و برکت این بر خانوادۂ تو باشد حضرت خواجہ علاء الدین رحمۃ اللہ علیہ روزے آمدند و بندہ محزون بود فرمودند چرا حزن داری گفتم معلوم شماست گفتند کہ معنی این سخن چیست ؎ باذات نہادہ در صفاتیم ہمہ :. موصوف صفت سخرۂ ذاتیم ہمہ :. تا در صفتیم جملہ مائیم ہمہ :. چون رفت صفت عین حیاتیم ہمہ :. و این سخن حکیم غزنوی سنائی ست ہر کسے معنے گفتند آخر بندہ را پرسیدند کہ تو چہ میگوئی گفتم این اشارہ بتجلی ذات ست کہ ونفخت فیہ من روحی بیان آن می کند بعدہ گفتند پس غم چرا ست مصرع جانا تو کجا و ما کجائیم :. و حضرت خواجہ بندہ را فرمودند کہ صل من قطعک واعط من حرمک واعف عمن ظلمک کہ سعادت بسیار ست و معنی آنست کہ بہ پیوند با آنکہ از تو بریدہ است و چیزی بدہ آنرا کہ ترا محروم کردہ است و چیزے در وقت احتیاج بتو ندادہ است و عفو کن از کسے کہ بتو ستم رسانیدہ است و اینہمہ خلاف ہوای نفس ست و در ینحدیث فوائد بسیار ست و میگفتند کہ در حدیث ست الفقراء جلساء اللہ تعالی ای المقربون غایۃ القرب یعنی فقیران و صبر کنندگان ہمنشینان خداوند اند عز و جل در قیامت یعنی نیک نیک بر حمت او نزدیک اند و فرمودہ اند کہ فقر دو نوعست اختیاری و اضطراری اضطراری افضل ست زیرا کہ اختیاری حق ست بہ نسبت بندہ و می گفتند بے فقر ظاہر و باطن کار تمام نمے شود و خواجہ علاء الدین رحمۃ اللہ می گفتند کہ ہمہ قرآن اشارہ بنفی وجود ست و حقیقت متابعت سنت و مخالفت طبیعت مشکل ست و درین اشارت ست ؎ ازان مادر کہ من زادم دگر بارہ شدہ جفتش :. از انم گبر میخوانند کہ زمادر زنا کردم :. مراد ازین مادر طبیعت ست و بندہ بترک اختیار خود :. تفویض جزئیات و کلیات بخدا بمقام بی ینطق و بی

بیصر ہیر سد و مراد ازین سخن کہ حسنات الابرار سیئات المقربین طاعتست
کہ آن حسنہ نزدیک ابرار سیئہ است نزدیک مقربان و میفرمودند روندگان راہ
دو قسم اند بعضے انواع ریاضات و مجاہدات ہمہ از فضل او می بینند و عمل را ملاحظہ
نمی کنند و این طائفہ زود تر بمقصد و دیر سند الحقیقۃ ترک ملاحظۃ العمل و پیر مربی میفرمائد
عمل را رہا مکن و لکن گران بہا مکن و خواجہ ما رحمۃ اللہ علیہ می گفتند کہ ما فضلیانیم
دولیست کس بودیم کہ قدم در کوی طلب نہادیم فضل حق تعالےٰ بمن رسید
یعنی قطب و می گفتند بیست سال ست کہ بفضل الٰہی بمقام بے صفتے مشرف
شدہ ایم چنانکہ بآن اشارہ شد بانکہ تا در صفتیم حجابہ مائیم ہمہ و از خواجہ علاء الدین
رحمۃ اللہ علیہ سماع دارم کہ میفرمودند کہ حضرت خواجہ محمد علی حکیم ترمذی در بعضے
از تصانیف خود ذکر کردہ اند در بخارا مجذوبے پیدا شود کہ ویرا چہار دانگ از
ولایت نبی صلی اللہ علیہ وسلم نصیب باشد بمن بودہ ام و می گفتند کہ دو کرت
تا حجاز رفتم کسے کہ ویرا قابلیت این معنی باشد نیافتم و میفرمودند وزین آیۃ کہ ابراہیم
علیہ السلام گفت رَبِّ اَرِنِیْ کَیْفَ تُحْیِ الْمَوْتٰی قَالَ اَوَلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلٰی وَلٰکِنْ
لِیَطْمَئِنَّ قَلْبِیْ مراد از اطمینان قلب آن بود کہ ابراہیم مظہر صفات احیائی شود و
می گفتند این آیۃ لَا تَخَافُوْا وَلَا تَحْزَنُوْا اَوْلِیَاءَ اللّٰہِ لَا خَوْفٌ عَلَیْہِمْ
وَلَا ھُمْ یَحْزَنُوْنَ بآن آیت کہ انما المومنون اذا ذکر اللہ وجلت قلوبھم
مناقض نیست زیرا کہ دران آیۃ سبب خوف و حزن از اولیای نسبت و عدہ
الوہیت و صفت جمالی حق ست و درین آیۃ نسبت بندہ و در آیۃ فمن یکفر
بالطاغوت و یؤمن باللہ مراد از طاغوت ماسوی حق ست سبحانہ و میفرمودند
روزہ ما نفی ماست و نماز ما کانک تراہ است و این بیت از ایشان باین فقیر رسید

تا روی ترا ندیدم ای شمع طراز		لے کار کنم نہ روزہ دارم نہ نماز

وربے تو بوم نماز من جملہ فجار	چون با تو بوم فجار من جملہ نماز

ومعنی آنست کہ بعد از وصول بمقصود معلوم مے شود کہ طاعتے کہ لائق حضرت باشد نمی توان آوردن کہ وما قدروا اللہ حق قدرہ ای ما عظموا اللہ تعالیٰ حق تعظیمہ ومیفرمودند کہ اگر یار بے عیب خواہی بے یار مانی واین بیت می گفتند ؎

بندۂ حلقہ بگوش ار ننوازی برود	لطف کن لطف کہ بیگانہ شود حلقہ بگوش

ومی فرمودند کہ حقیقت اخلاص بعد از فنا دست میدہد تا بشریت غالبست میسر نشود واین بیت میگفتند ؎

ساقی قدحے کہ نیم مستیم	مخمور صبوح استیم
مارا تو بما ممان کہ تا ما	باخویشتیم بت پرستیم

لک الحمد یا ذا الجلال والاکرام علی التوفیق والاتمام والسلام علی خیر الانام

تمت

تمت الرسالۃ الانسیۃ من تصنیف مولانا محمد یعقوب چرخی رحمہ اللہ تعالیٰ

رسالهٔ قدسیه من کلام خواجهٔ خواجگان خواجه بهاء الدین نقشبند که خواجه محمد پارسا نوشته اند از فرمودهٔ خواجه علاء الدین عطار که از اجل خلفای حضرت خواجه اند قدس الله سرهم

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد و ثنای بیحد و منتهای شکر و سپاس بی اندازه و قیاس حضرت بادشاهی را جل ذکره که طالبان وصال و مشتاقان جمال او را دلیل وجود او هم وجود اوست و برهان شهود او هم شهود اوست ه تو بدو بشناس او را نی بخود + راه از و خیزد بدو نی از خرد + تلطفت باولیائك فعرفوك ولو تلطفت باعدائك ما جحدوك + وصلوات متعالیات و تسلیمات متوالیات حضرت نبوی را صلی الله علیه و سلم که جمیع انبیا را پیشوای بحق و همه اصفیا را رهنمای مطلق ست ه خواجهٔ کونین و سلطان همه + آفتاب جان ایمان همه + و خلفا و احباب او و بر محبان و بر آل و اصحاب و متابعان او اجمعین الی یوم الدین و بعد این کلمهٔ چند ست از انفاس نفیسه و کلمات متبرکهٔ حضرت علیه صدر مسند ارشاد و هدایت جامع اغوثت و خصائص ولایت

ملازمان قطب اهل حقیقت وعرفان مظهر صفات ربانی ومورد
اخلاق سبحانی آنکه سینه گشت بی کبر وریا وکینه +
نور قدسی را رخش آئینه + وان لقای او جواب هر سوال +
مشکل از وی حل شود بی قیل وقال + وعلی تفنن واصفیه
بحسنه + یفنی الزمان وفیه ما لم یوصف + اردت له
مدحا فما من فضله + تاملت الاجل عنها وقلت + اعنی
قدوة العارفین انسان عیون المحققین وارث الانبیاء والمرسلین
شیخنا وسیدنا شیخ بهاء الحق والدین محمد بن محمد البخاری المعروف
بنقشبند قدس الله تعالی روحه وطیب مشهده ونور ضریحه و
نفعنا بمحبته والاقتداء بسیرته وشمه ایست از لطائف معارف
که در خلال اقوال در مجالس صحبت علی الدوام فی اللیالی والایام
بر زبان مبارک خویش میگذارند و بنده ضعیف محمد بن محمد الحافظ
البخاری وفقه الله سبحانه لما یحب ویرضا بعضی آن کلمات قدسیه
را از سر صدق وارادت به نیت تیمن واسترشاد در قلم می آورد
واکنون بامر واشارهٔ اعزه ودوستان متعنا الله تعالی
بلقائهم وادام برکة بقائهم حرفی چند از آن انفاس
برای تبرک واستیناس در قید کتابت در آورد تا چون طالبان صادق
ومحبان محقق باستماع آن کلمات انتفاع گیرند چنان بود که گویا
شرف مجالست صحبت ایشان دریافته اند واز ایشان سخن شنیده اند
ذکر احوال ومقامات شریفه وکرامات وآثار عجیبه
که از مبدای تا منتهای ایشان گذشته است واکثر من ان یعد

وتحصی ست اگرچه درینوقت قوای درخورست وپسندیده تاازنسیمات
ریاض احوال عجیبهٔ ایشان شمه بمشام جان طالبان صادق برسد و
دلهای وجانهای ایشان راازان استراحی حاصل باشد وبرموجب
عندذکرالصالحین تنزل الرحمة درذکرآن امید وصول بفضل آلهی و
نزول فیض نامتناهی باشداما درینوقت بدین مقداراختصارافتاد
حدیث معجز تبریز وشمس دین کم گوی ٭ که نیست درخوراوگفت
عقل سودائی ٭ خموش زیرزبان ختم کن تو باقی را ٭ که هست بر تو
مؤکل غیور لالائی ٭ وخود سخنان این طائفه که ازذوق وحال ست
نه ازحفظ وقال بحقیقت چنانکه اهل بصیرت گفته اند فقه الله اکبر
وبرهانه الاظهرست ویقینی که اهل بصیرت راازتامل درسخنان این
طائفه بحاصل آید اقوی واعلی بود ازیقینی که بمشاهدهٔ خوارق عادات
باشدازینجا گفته اند موجب ایمان نباشد معجزات ٭ بوی
جنسیت کند جذب صفات ٭ معجزات ازبهرقهردشمن ست ٭
بوی جنسیت پی دل بردنست ٭ وچون سخنان این طائفه ازتجلی
کلام آلهی بود صفت آن سخن راکماهی درزبان نتوان آورد یکی
ازکبراميگوید الحمد لله الذی جعل الانسان الکامل معلم الملك
واداره تشریفا وتنویها بانفاسه الفلك وباینهمه بعضی از
منکران قرآن رااساطیر الاولین خوانند یعنی فسانهاء یضل به کثیرا ویهدی
به کثیرا پس سخنان این طائفه کنیل مصرا للمحجوبین وبلاء علی المحجوبین ست

هرکس افسانه بخواند افسانه است	وانکه دیدش نقدخود مردانه است
آب نیل ست وبقبطی خون نمود	قوم موسئ را نه خون بود آب بود

خوارق عادات نشان کسی است میان مومن و منکر وامایقینی که ازسخنان

ص ازینجا گفته ابیات مولوی ابیات انصاف ازینجا ابیات بیت ۱۸

دشمن این حرف این دم در نظر	شد مثل سرنگون اندر سفر
گر تو مردی رازجوئی رازجوی	جان فشان و خون بگری و بازجوی

بقدر تصفیهٔ دل از علائق و عوائق و شواغل و بر مقدار تامل بسیار در سخنان ایشان فهم معانی ظاهره تخم فهم معانی خفیه میگردد و جمال فهم حقیقت روی می نماید با آنکه سخنان این طائفه که از عالم علم وراثت و عیانست نه از علم دراست و بیان از طوریست که هرچند از ان طور بلسان علم و عبارت یا بلسان ذوق و اشارت سخن گفتند بحقیقت شرح آن با کسی که بدان نرسیده است نتوانستند گفت وما قدروا الله حق قدره وما زاد بیانهم غیر سترة فان الاعراب عنه بغیره انفة ستر والاظهار بغیر واجده اخفاء و مقصود گویندگان جز به تنبیهی و تشویقی بیش نبود زیرا که این نوع سخن طلب طالبان را قوت دهد و همت ایشان را قوی گرداند و اگر کسی را در سر پنداری بود در هم شکند تا فضل دیگران و افلاس خود بیند سخن بعضی از مشائخ ست قدس الله تعالی ارواحهم لاتزن الخلق بمیزانک وزن نفسک بمیزان الصدیقین لتعلم فضلهم و افلاسک شیخ شهید مجد الدین بغدادی قدس الله روحه دعا میکرد و میفرمود الهی کار تو بعلت نیست مرا از ین قوم گردان یا از نظارگیان این قوم

گردان که قسم دیگر را طاقت ندارم	نظم گر نیم مردان ره را هیچکس
ذکر ایشان کرده ام ایتم نه بس	گر نیم از یشان از یشان گفته ام
خوش دمی کن قصه از جان گفته ام	

در شیخ امام عارف ربانی ابو یعقوب یوسف بن ایوب همدانی را قدس الله تعالی روحه پرسیدند چون

این طائفه روی در مقام نقاب آرند چکنیم تا بسلامت مانیم فرمودند
هر روز از سخنان ایشان بخوانید و یکی از صدیقان میفرماید کسی باید که
از گوید تا من شنوم یا من گویم داو شنود اگر در جنت گفتگوے او
نخواهد بود مرا با جنت چه کار اقتباس جذوات مواجید از انفاس طیبه
ایشان توان کرد و من احسن قولا ممن دعا الی الله و عمل صالحا

گر ندارم از شکر جز نام بهر	این بسی بهتر که اندر کام زهر
آخرم زان کاروان گردی رسد	قسم من زان قافگان وردی رسد
نقطها نسبت باو قشرست لیک	پیش دیگر فهمها مغزست نیک
آسمان نسبت بعرشش آمد فرود	ورنه بس عالی ست پیش خاک تود

و این کلمات قدسیه اگرچه قصیر المبانی ست کثیرة المعانی ست و القلیل
یدل علی الکثیر و الجرعة تنبئ عن الغدیر قدوة الکبار شیخ بزرگوار شیخ
عبد الرحمن سلمی نیشاپوری قدس الله تعالی روحه که مصنف حقائق التفسیر
و صاحب کتاب طبقات مشائخ اند قدس الله تعالی ارواحهم و غیرهما
در کتاب طبقات از هر یک ازان مشائخ کبار مقدار بست سخن و
کما بیش ایراد فرموده اند همان مقدار را در نظر اولی الابصار و اهل بینش
و اعتبار دال بر سیرت و طریقت و علم و حال آن بزرگوار گردانیده اند
و دران چند سخن بیان بعضے از علوم و معارف ایشان که اساس
سیر و سلوک بران ست کرده اند و لنا فیه اسوة حسنة
فی تقلیل الکلام مع الدلالة علی المرام و حاصل آنکه

در نیابد حال پخته هیچ خام	پس سخن کوتاه باید و السلام

بدانکه این کلمات قدسیه را در بعضے از مواضع احتیاج باندک شرحی

اقتدا اولی ترین آن بود که آن شرح با ستعانت و استمداد از کلمات مشائخ
و انفاس نفیسہ اہل اللہ باشد فان کلام المشائخ یفسر بعضہ بعضاً
و در میان دو سخن کہ شرح و مشروح دائرہ در خط کشیدہ شود تا فصلے باشد
بر مبنی از وصل زیرا کہ ع جملہ معشوقست و عاشق پردۂ * زندہ معشوقست و
عاشق مردۂ * و این ضعیف در خود نمے بیند کہ بدین معنی اقدام نماید اما بحکم اشارۂ
شریفۂ قدوۂ اہل اللہ صفوۂ اصحاب الانتباہ سندارباب الطریقۃ موضح رموز اہل الحقیقۃ
اسوۃ طلاب الیقین خدمت خواجۂ علاء الحق والدین محمد بن محمد البخاری المشتہر
بعطار اطال اللہ تعالیٰ مدۃ حیاتہ و افاض علی المسترشدین انوارہ کاتہ درین فرصت
در املاء این مجموعہ شروع افتاد اگر بدہمت و نظر قبول ایشان زیادہ گرد د نظم

این سخن را چون تو مبدا بودۂ	گر فزون گردد تواش افزودۂ
دیدۂ غیبے چو غیب ست او ستاد	کم مبادا از جہان این دید وداد
شرح تو حیف ست با اہل جہان	ہمچو راز عشق باید در نہان
لیک گفتم وصف تو تا رہ برند	پیش از ان کز فوت آن حسرت خورند

باشد کہ درین گفتن و نوشتن وجود این ضعیف درمیان نباشد و این جمع و تالیف برکت
دعوات صالحہ صاحب نظران سبب درجات قربت گردد و بہ سبحانہ الحول والقوۃ
فمن تلک الکلمات القدسیۃ مسلمانی و انقیاد احکام و رعایت تقوی و عمل بعزیمت و
دور بودن از رخصتہا بقدر قوت ہمہ نور و صفاست و رحمت ست و واسطۂ وصول بدرجات
ولایت بمنازل و مقامات شریفہ اولیاء اللہ از پرورش این صفات میسر شد آنچہ حضرت خواجۂ ما
قدس اللہ روحہ درین کلمات فرمودہ اند اشارہ بآن نفسی ست کہ ایشان را از حضرت خواجہ
بزرگ خواجہ عبد الخالق غجدوانی قدس اللہ تعالیٰ روحہ رسیدہ است در مشاہدہ و واقعہ کہ حضرت
خواجۂ ما را قدس اللہ تعالیٰ روحہ واقعہ بودہ است در مبادی جذبات و غلبات احوال ایشان

ع حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند

واین واقعه دران شب بوده است که بسه مزار از مزارات متبرکه رسیده اند دران سیر وجذبه مزار متبرک که در نواحی بخاراست و منسوب بخواجه محمد بن واسع رضی الله عنه بوده است از کبار تبع تابعین اند و رسیدن ایشان به بلاد ماوراءالنهر بنقل صحیح ثابت شده است وامر حضرت خواجه بزرگ مر حضرت خواجهٔ ما قدس الله سرهما دران واقعه این بوده است که قدم در عزیمت زنی واز رخصتها دور باشی و متابعت سنت کنی واز بدعتها اجتناب نمائی و دیگر سخنان فرموده اند که بمبدأ سلوک و وسط و نهایت تعلق دارد و حضرت خواجهٔ ما قدس الله روحه علی الدوام در سلوک از سر تحقیق به آن امرها و وصیتها عمل میکرده اند وبعنایت حق سبحانه و تعالی نتیجهٔ عمل بهر وصیتی در خود مطالعه می نموده اند و بر موجب آنکه دران واقعه مامور بوده اند بعمل بعزیمت بذکر علانیه عمل نکرده اند و بواسطهٔ عمل به آن وصیتها ترقی در احوال باطنی خود مشاهده می نموده اند قصهٔ شرح آن واقعه و سائر احوال و کرامات غریبه ایشان در مقامات ایشان مسطور است که بعضی از اعزهٔ اصحاب و خلص احباب متعنا الله ببقائهم وایدهم واوفهم بجمع و تالیف آن قصدی نموده انشاء الله العزیز که علی اکمل الوجوه و اجملها تمام گردد و بذکر نشر آن مقامات گوشها و زبانهای محبان و مخلصان منور و معطر شود و حضرت خواجهٔ ما را قدس الله روحه در طریقت نظر قبول بفرزندی از خدمت شیخ طریقت خواجه محمد بابا سماسی ست که ایشان از خلفای حضرت عزیزان خواجه علی رامیتنی اند و ایشان از خلفای خواجه محمود انجیر فغنوی اند و ایشان از خلفاے خواجه عارف ریوگری اند و ایشان از خلفای حضرت خواجه بزرگ خواجه عبدالخالق غجدوانی قدس الله تعالی ارواحهم و نسبت ارادت و صحبت و تعلیم آداب سلوک و تلقین ذکر ایشانرا بخدمت امیر سید کلال رحمة الله علیه که از خلفای خواجه محمد بابا مذکور ست اما نسبت تربیت حضرت خواجهٔ ما قدس الله تعالی روحه در سلوک بحقیقت از روحانیت خواجه بزرگ خواجه عبدالخالق غجدوانی ست قدس الله تعالی روحه چنانکه شمهٔ از ان در بیان آمد و حضرت خواجه

عبدالخالق غجدوانی از خلفای امام ربانی شیخ یعقوب بو یوسف ہمدانی اند و امام ابو یوسف ہمدانی را در تصوف انتساب بشیخ طریقت شیخ ابو علی فارمدی طوسی ست کہ از کبار مشائخ خراسانند و حجۃ الاسلام امام محمد غزالی را تربیت در علم باطن از ایشان ست و شیخ ابو علی فارمدی را در تصوف انتساب بشیخ بزرگوار ابو القاسم گرگانی طوسی ست نسبت ایشان بسہ واسطہ بسید الطائفہ شیخ جنید بغدادی می پیوندد و دیگر نسبت شیخ ابو القاسم گرگانی در تصوف بشیخ بزرگوار شیخ ابو الحسن خرقانی ست کہ پیشوای مشائخ و قطب زمان خویش بودند و چون در ان عہدہای گذشتہ صاحب دولتان حقیقی کہ کاملان راہ و سالکان طریق انتباہ اند بسیار می بودہ اند و در دورہای اخیر کمتر از اعز من الکبریت الاحمر گشتند لاجرم وقت بودی کہ طالبان صادق بعد از انکہ در صحبت و متابعت یکے از کبرای دین و مقتدایان اہل یقین مرغ روحانیت ایشان از بیضۂ بشریت بواسطۂ تسلیم تصرفات آن مقتدا بکلی بیرون آمدہ بودی بسی از کاملان مکمل دیگر نظر تربیت و قبول یافتندی و بشرف صحبت و سعادت خدمت ایشان رسیدندی و انوار علوم و معارف احوال ایشان اقتباس کردندی بسبب این انتساب در تصوف و علم باطن متعدد و متضاعف شدی و شیخ شہید شیخ مجد الدین بغدادی قدس اللہ تعالی روحہ اشارہ باینمعنی فرمودہ اند کہ در سند علم باطن ہر چند واسطہ بیشتر آن اسناد عالی تر زیرا کہ مشائخ کہ مقتبسان انوار حقیقت اند از مشکات نبوت ہر چند انوار بواطن ایشان را اجتماع بیشتر راہ بر طالب بواسطۂ آن روشن تر کہ نور علی نور یہدی اللہ لنورہ من یشاء و ازینجاست کہ ہمہ مشائخ را اتفاق ست کہ معروف کرخی را قدس اللہ تعالی روحہ کہ سلسلۂ اکثر مشائخ با و می پیوندد و انتساب او در علم باطن بدو طرف ست یکے بداؤد طائی ست قدس اللہ تعالی روحہ کہ نسبت او درینمعنی بحبیب عجمی ست و او را بحسن بصری ست رضی اللہ عنہما و او را بامیر المومنین علی کرم اللہ وجہہ

۹۰ ز نرم ہمایوں
عہد سلطان
۹۴
نیز در
عہد شیخ
عہد سلطان
ز نرم ہمایوں
عہد سلطان

وایشان را بحضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم و دیگر معروف کرخی را انتساب در علم
باطن بہ امام علی بن موسی رضاست رضی اللہ تعالی عنہ وایشان را بہ پدر خود امام
موسی کاظم رضی اللہ عنہ وایشان را بہ پدر خود امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ وطریقہ
ایشان طریقہ ائمہ اہل بیت ست ابا عن جد رضی اللہ عنہم اجمعین چنانکہ مشہورست
وسلسلۂ ائمہ اہل بیت را رضی اللہ عنہم در علم ظاہر وعلم باطن علمای وکبرای امت رضی اللہ
عنہم بیانا لعزتہا ونفاستہا وتعظیما لشانہا سلسلۃ الذہب نامند وشیخ ابو الحسن
خرقانی را انتساب در تصوف بسلطان العارفین شیخ ابو یزید بسطامی ست
قدس اللہ روحہ وتربیت ایشان در سلوک از روحانیت شیخ ابو یزید ست
وولادت شیخ ابو الحسن بعد از وفات شیخ ابو یزید بمدتی بودہ است وشیخ ابو یزید را
انتساب بہ امام جعفر صادق ست رضی اللہ عنہ وتربیت ایشان ہم از روحانیت
امام جعفر ست رضی اللہ عنہ وبنقل صحیح ثابت شدہ است کہ ولادت شیخ ابو یزید
بعد از وفات امام جعفر ست رضی اللہ عنہ وامام جعفر را انتساب در علم باطن بدو
طرف ست یکی بہ پدر خود امام محمد باقر رضی اللہ عنہ وامام محمد باقر را بہ پدر خود امام
زین العابدین علی بن الحسین بن علی رضی اللہ عنہم وامام زین العابدین را بہ پدر
خود سید الشہدا حسین بن علی رضی اللہ عنہم وسید الشہدا حسین بن علی را بہ پدر خود
امیر المومنین علی بن ابیطالب رضی اللہ عنہ وامیر المومنین علی را بحضرت رسالت
صلی اللہ علیہ وسلم وعلی آلہ واصحابہ اجمعین دیگر امام جعفر را انتساب در علم باطن
بہ پدر مادر خود قاسم بن محمد بن ابی بکر صدیق ست رضی اللہ عنہم وقاسم بن محمد از
کبار تابعین ست واز فقہاء سبعہ ست کہ در میان تابعین مشہورست وآراستہ بعلم ظاہر
وباطن وقاسم را رضی اللہ عنہ انتساب در علم باطن بسلمان فارسی ست رضی اللہ عنہ و
سلمان فارسی را باوجود دریافت شرف صحبت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وتشریف سلمان من اہل البیت

انتساب در علم باطن با ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ نیز بودہ بعد از انتساب بحضرت
رسول صلی اللہ علیہ وسلم وہمچنین اہل تحقیق بر آنند کہ امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ
بعد از حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم از خلفای رسول صلی اللہ علیہ وسلم کہ بر امیر المومنین
علی رضی اللہ عنہ مقدم بودہ اند ہم بہ نسبت باطن تربیت یافتہ اند و شیخ الطریقہ
شیخ ابو طالب مکی قدس اللہ روحہ در کتاب قوت القلوب فرمودہ است کہ قطب الزمان
در ہر عصری الی یوم القیمہ در مرتبہ و مقام نائب مناب حضرت ابو بکر صدیق ست
رضی اللہ عنہ و آن سہ دیگر از اوتاد کہ فرو دتر از قطب اند در ہر زمان نائب مناب
آن سہ خلیفہ دیگر اند حضرت امیر المومنین عمر و حضرت امیر المومنین عثمان و حضرت
امیر المومنین علی رضی اللہ تعالی عنہم اجمعین و بر مثال یقین و صفت و حالت
ایشان اند و آن شش دیگر از صدیقان کہ صفت ایشان ست کہ بھم یقوم
الارض و بھم یرزقون و بھم یدفع البلاء عن اھل الارض و بھم یمطرون
در ہر زمانے نائب مناب آن شش دیگر اند از عشرہ مبشرہ رضوان اللہ تعالی عنہم اجمعین
و حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم در اواخر حیوۃ خطبہ فرمودند و دران خطبہ چنین گفتہ
اند اما بعد قال اللہ عزوجل اتخذ صاحبکم خلیلا و لو کنت متخذ احدا خلیلا
لاتخذت ابا بکر خلیلا و در حدیث دیگر فرمودہ است ان اللہ عزوجل
اتخذ ابراھیم خلیلا و موسی نجیا و اتخذ نی حبیبا ثم قال وعزتی وجلالی
لاوثرن حبیبی علی خلیلی و نجی و مضمون این دو حدیث آنست کہ اہل بصیرت
و ارباب تحقیق گفتہ اند خلت عبارتست از دو مقام یکی نہایت مرتبہ محبی و این معنی مراد
در حدیث دوم و دیگر نہایت درجات مراتب محبوبی و مراد ہمین معنی ست در حدیث اول
و ہیچکس را با حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم درین مرتبہ شرکت نیست لفظ
مقام محمود مشعر باین نہایت ست و مبنی باین درجہ کمال ست و آنکہ فرمودہ صلی اللہ

علیہ وسلم اگر کسی را درین مقام خاص با من شرکت بودی ابوبکرؓ را بودی دلیل ست برآنکہ ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ بحسب ولایت وعلم باطن کہ علم باللہ ست اکمل وافضل واعلم واعظم اولیای است ست بلکہ افضل ہمہ صدیقان ست بعد از پیغامبران صدیق اکبر است وکبرای اہل بصیرت را قدس اللہ تعالی ارواحہم برین معنی اجتماعیست واین معنی بکلی دفع خیال کسانی می کند کہ برخلاف این اعتقاد دارند وافضلیت اورا تاویل بروجہ دیگری می کنند آنرا آنچہ مذکور گشت از احوال حضرت خواجۂ ما قدس اللہ تعالی سرہ درین محل واز بیان سلسلہ مشائخ قدس اللہ ارواحہم معلوم گردد کہ ایشان را طریقۂ اویسیان بودہ است وبسیار از مشائخ ایشان کہ درین سلسلہ مذکور اند اویسی بودہ اند ومعنی اویسی اینست کہ حضرت شیخ طریقہ شیخ عطار قدس اللہ روحہ گفتہ اند کہ قومی از اولیاء اللہ عزوجل باشند کہ ایشان را مشائخ طریقت وکبرای حقیقت اویسیان نامند وایشان را در ظاہر حاجت بہ پیری نبود زیرا کہ ایشانرا حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم در حجرۂ عنایت خود پرورش مید ہد بواسطۂ غیری چنانکہ اویس را داد رضی اللہ عنہ واین عظیم مقام بود وبس عالی تا کرا اینجا رسانند واین دولت بکہ روی نماید ذلک فضل اللہ یؤتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم وبسیار از مشائخ این طریق را در اوان سلوک توجہ باین مقام بودہ است چنانکہ شیخ بزرگوار شیخ ابو القاسم گرگانی طوسی را کہ سلسلہ مشائخ ابو الجنات نجم الدین الکبری قدس اللہ تعالی ارواحہم بایشان می پیوندد واز طبقۂ شیخ ابو سعید ابو الخیر وشیخ ابو الحسن خرقانی اند قدس اللہ تعالی ارواحہم در ابتدا ذکر این بود کہ علی الدوام گفتی اویس ح ودر طریق سلوک ارواح مقدسہ وسائط اند در وصول فیض ربانی وتجلیات رحمانی اما در طریق جذبہ کہ طریق وجہ خاص ست ہیچ واسطہ درمیان نبود ومقصود از ذکر لا الہ الا اللہ توجہ بوجہ خاص ست کہ ضروری ہمہ موجودات ست والتجا واعتصام

بصفت قیومیت ست چنانکه عطار قدس اللہ سرہ می فرماید غزل

بادشاہا دل بخون آغشتہ ایم	پای تا سر چون فلک سرگشتہ ایم
گفتۂ من باشمایم روز و شب	یک نفس فارغ مباشید از طلب
چونکہ بالطفت چنین ہمسایہ ایم	لطف تو خورشید و ما چون سایہ ایم
چون بود جان بخش بے سرمایگان	گر نگہداری حق ہمسایگان
رہبرم شو زانکہ گمراہ آمدیم	دو ستم وہ گرچہ بیگاہ آمدیم
ہر کہ در کویت بدولت یار شد	در تو گم گشت و زخود بیزار شد
مبتلاے خویش و حیران توام	ور بدم ور نیک ہم زان توام
نیستم نو مید و ہستم بے قرار	بو کہ درگیرد یکے از صد ہزار

چون سالک را ہر دو صفت جلال و جمال پرورش دہند جلال او را جمال بود و جمال او را جلال باشد در استیلای خوف رجا بود و در غلبۂ رجا خوف باشد و در عین آن زمان کہ مظہر صفت جلال گرد د بصفت جمال توجہ تواند نمود آن نظر سلطان العارفین ابو یزید قدس اللہ تعالی روحہ بر مرید ابو تراب بخشی نظر جلال بود بہ نسبت تجلی ذات و آن مرید بصفت جمال پرورش یافتہ بود اگر ہر دو صفت پرورش یافتہ بودے او را قوت کشیدن باران نظر سلطان العارفین بودی و وجود بشریت او متلاشی نگشتے وقتی با محمد زاہد درویش صادق بود در صحرائی بودیم بکارے بیرون آمدہ و تیشہا با ما بود حالتے پدید امد تیشہا را گذاشتیم و روی دران بیابان آوردیم و با ہمدگر از ہر نوع سخن میگفتیم تا سخن بدینجا رسید کہ سخن در عبودیت و فدا میرفت او گفت فدا تا چہ باشد گفتم تا غایتی کہ اگر درویش را گویند ترا می باید مردن فی الحال بمیرد درین زمان گفتن صفتے در من پدید آمد کہ روی بہ محمد زاہد کردم و گفتم بمیر فی الحال محمد زاہد بیفتاد و روح از وی بکلی مفارقت کرد مدتے برین صفت بگذشت تن او

بعد از مفارقت روح بیفتاده بود و پشت بر زمین و روی در آسمان و پا سوی قبله از چاشت تا نیمروز در ان روز هوا بالغایت گرم بود و آفتاب در برج میزان بود از ان صفت قوی مضطرب شدم و نیک متحیر گشتم در نزدیک آنجا سایه بود زمانی در ان سایه در تحیر نشستم و باز از انجا بنزدیک وی آمدم و در روی وی نگاه کردم رنگ او از اثر گرمی هوا سیاهی میزد حیرت من زیاده شد ناگاه در ان حالت الهامی بدل من رسید که بگو محمد زاهد زنده شو سه بار این کلمه را گفتم اثر حیوة در ان ظاهر شدن گرفت و در اعضای وی حرکت پدید آمد و در همان ساعت زنده شد و بحال اصل باز آمد بخدمت امیر سید کلال رفتم و آن قصه را بایشان عرض کردم چون در اثنای قصه گفتم روح از بدن او مفارقت کرد و من متحیر شدم امیر فرمودند ای فرزند چرا در ان حالت نگفتی زنده شو گفتم الهامی بدل من رسید تا چنین گفتم و او بحال خود آمده اهل تحقیق گفته اند پرورش بهر دو صفت جمال و جلال سالک را وقتی بود که بحقیقت محبت ذاتی رسد و یکی از علامات رسیدن به محبت ذاتی سالک آن بود که جهات صفات مقابله محبوب با هم چو اعزاز و اذلال و ضرر و نفع نزدیک سالک یکسان بود و نیز اهل تحقیق گفته اند یعطی الحق سبحانه المحبوب من اولیائه فی الدنیا اول ما یعطی اهل الجنة فی الآخرة و هو قول کن فیکن و تلک الکلمة صورة الارادة الکلیة و در صفت این مقام است آنچه گفته اند نظم

چون چنین خواهی خدا خواهد چنین کان لله بوده در ما مضی	میدهد حق آرزوی متقین تا که کان الله پیش آمد جزا

اما کمال معرفت و کمال ادب اقتضای آن کند که آن ولی محبوب ارادت خود را تابع ارادت حق سبحانه و تعالی گرداند و ارادت حق را تابع ارادت خود نسازد و بشناسد که آنحضرت تبعیت را نشاید و اگر این صفت از وی ظهور کند بی اختیار وی باشد یعنی از خواست امتناع نماید بیت

چون ولی راهست قدرت از اله	تیر جسته باز گرداند ز راه

ونیز گفته اند که اولیاء الله در وقت ظهور مثل این صفت عیسوی المشهد باشند
یعنی آن مرتبه زنده گردانیدن ایشان را بواسطهٔ روحانیت عیسیٰ باشد علیه الصلوٰة
والسلام سلطان العارفین ابویزید قدس الله تعالی روحه مورچه در زیر قدم مبارک
او سپرده شد از کشته شدن آن مورچه متالم و متاثر گشت الهامی بدل او رسیده
که دران مورچه دم در دم او در دمید مورچه زنده شد دران حالت ابویزید عیسوی
المشهد بودند ونیز گفته اند که کاملان اولیاء الله را نصیب تمام ست از نور حیوٰة حقیقیه
که صفت ذاتیهٔ جناب احدیت ست و عکسی ازان بر فطرت سلیمهٔ انسانیت یافته
است ایشان اند که بر طهارت فطرت اند و از ظلمات طبیعت و صفات بشریت
که تغیر کنندهٔ آن فطرت ست خلاص یافته اند و چون ایشان از نور حیوٰة حقیقیه
بهرهٔ تمام دارند باین نور بر بواطن و استعدادات و خواطر و نیات و اعمال و احوال
مخفیه خلق مطلع می شوند بطریق فراست و از مطالعهٔ هیآت و اوضاع بدنیه آن معانی
مخفیه را ادراک می کنند و دیگر هم باین نور حیوٰة حقیقیه که نور الٰهی ست دلهای طالبان
مستعد را زنده می گردانند و آن زنده گردانیدن بحیوٰة حقیقیه شریف‌تر ست از
زنده بحیوٰة حسیه اما زنده گردانیدن بحیوٰة حسیه و مظهر احیای حسی شدن کمتر ست
وقوع وی در میان اولیاء الله و عظیم‌تر ست در نفوس خلق بدان التفات نمودند
منها همه دور افتادگی های خلق از آنست که خود را دور می اندازند و باختیار بار برجود
زیاده می کنند و گرنه قصور در فیض الٰهی نیست خدمت امیر سید کلال تمثیل می نمودند
می فرمودند که تا تمام تعلقات دور نشود کوزهٔ وجود شایستهٔ آن نشود که اورا در خم دان
درست در آرند باز چون کوزها را در خمدان تصرف در آورند بعضے ازان خمدان
درست بدر می آید و بعضے شکسته و این بنسبت ظهور ارادت ازلیست اما این
همه آنرا که شکسته بیرون آمده است فی الجمله هم امیدی هست که دیگر بار اورا آرد سازند

وبا گلی دیگر بار کنند وکوزه سازند وبار دیگر بخمدان ریزند تا باشد که این بار درست بیرون آید
ومیفرمودند که امیر در آخر حیات سه شبانروز روی بقبله متوجه نشسته بودند وباکسی سخن
نمی گفتند بعد از ان بسخن آمدند وشکر گفتند وفرمودند مقصود ازین توجه آن بود که شناخته
شود که این در را بقبول باز می کنند یا رد اولیاء الله را بحکم آیه لهم البشری فی الحیوة
الدنیا وفی الآخرة الآیة هم در دنیا در وقت رفتن از حق سبحانه وتعالی بشارتی
بود بقبول وغفران ودیگر انچه فرمودند همه دور افتادگیها الی آخره بنابر آنست که
هرچند بنده را صفت اختیار وخواستهای طبعی کمتر می گردد وجود بشریت بیشتر نفی می
شود وازان نفی قرب بنده بحق سبحانه وتعالی زیاده میگردد زیرا که گفته اند ؎

قرب حق دوری تست از بود خویش		بے زیان خود نیابی سود خویش

وبمقدار نفی اختیار بنده را باحضرت الوهیت موافقت در تدبیر تقدیر او بیشتر می شود
وبمقام رضا وسعادت نزدیکتر می گردد همواره بنده بواسطه ترک اختیارها وخواستهای
گوناگون طبیعی ومحو گردانیدن آن صفات وتعینات بشریت از خود در درجات
قربت ترقی می نماید تا چون بدرجه اعلی بی اختیاری برسد واورا بحقیقت هیچ خواستی
نماند انگاه از حضیض بشریت بذروه عبودیت ترقی تواند بود شایسته آن تواند گشت
که تصرفات جذبات الوهیت اورا بمرتبه الفناء فی الله والبقاء بالله برسانند که اول درجات
ولایت خاصه اوست ومنتهای سیرالی الله است ومبدای سیر فی الله است عجائب این طور را
نهایت نیست وسلوکی که عبارت از سیر الی الله غالبا بحکم سنت الهی شرط این جذبه است که
در سیر فی الله است نه آنکه هرکه علی القطع طالب کند یا بد یا هرکه سلوک کند بمقصود رسد

نه هر صدف که فرو خورد قطرهٔ باران		درون سینهٔ او گشت جای دردانه
صدف ببایدو باران و بحر وچندین سال		هنوز نیست محقق که می شود یانه
خلیل یطاع فنائی الی المحی		کثیر واه الا الواصلون قلیل

غواصان را اگرچه ہمی نبود	در ہر صدفے دُرِّ یتیمے نبود
در عمر بنا در آنچنان می افتد	وین دولت ہر سیہ گلیمے نبود

و این سیر فی اللہ را مقام وصول خوانند و در سیر الی اللہ سیر عاشق ست
بمعشوق و در سیر فی اللہ سیر معشوق ست در عاشق و این سعادت بعد از
فنای صفات بشریت و بی اختیاری حقیقی میسر گردد چنانکہ در ہر دو عالم او را ہیچ
مرادی و خواستی نباشد جز او و این بے اختیاری حقیقی بواسطہ بے اختیاری
در تسلیم ولایت شیخ بود تسلیم ارادت شیخ نردبان تسلیم احکام قضا و قدرست
چون اینجا از عہدۂ تسلیم بیرون آید آنجا تسلیم تواند بود و چون از عہدہ تسلیم در تصرفات
ولایت شیخ بیرون آید تتق عزت از پیش جمال حقیقت بگشاید و قاصد بمقصود و
مرید بمراد رسد قال الجنید رضہ الاتصال بالحق بقدر الانفصال عن
الخلق و منہا اثر توجہ بروحانیت اویس قرنی رضی اللہ عنہ انقطاع تمام و تجرد
کلی از علائق ظاہری و باطنی بود و ہر گاہ کہ توجہ بروحانیت قدوۃ الاولیا خواجہ
محمد علی حکیم ترمذی قدس اللہ روحہ نمودہ شدی اثر آن توجہ ظہور بے صفتی محض بودے
و ہر چند دران توجہ سیر افتادی ہیچ اثری و گردی صفتی مطالعہ نمی افتاد و چون
وجود روحانیت در انوار حقیقت بے نہایت محو شود ہر چند آدمی از خود وجودی طلبد
و انچہ سرمایۂ ادراک ست از خویشتن بجوید جز بے صفتی و بے نہایتی چیزی دیگر نہ بیند
این سخن را وقتی می فرمودند کہ از مبادی سلوک و احوال خود حکایت میکردند و
توجہات خود با رواح طیبہ مشائخ کبار رضی اللہ عنہم و ظہور اثر ہر توجہی را در بیان
آوردند گفتہ اند اولیاء اللہ مختلف اند بعضے بے صفت اند و بے نشان و بعضے
بصفت اند و بعضے از صفات نشان مند گشتہ اند مثلاً گویند ایشان اہل معرفت
اند یا اہل معاملہ اند یا اہل محبت اند یا اہل توحید اند و کمال حال و نہایت

درجات اولیا را در بی صفتی و بی نشانی گفته اند بی صفتی اشارت بکشف ذاتی ست که مقام بس بلند ست و درجه بس شریف ست و عبارت و اشارت از کنه آن مرتبه قاصر ست و این سخنان نسبت بمتوسطان ست که ادراک بی صفتی می توانند کرد نه نسبت حال مبتدیان که از ادراک قاصر اند

نظم

برتر از علم ست و بیرون از عیان
ذاتش اندر هستی خود بی نشان

زو نشان جز بی نشانی کس نیافت
چاره جز جان فشانی کس نیافت

گر عیان جوئی نهان انگه بود
ور نهان جوئی عیان انگه بود

ور بهم جوئی چو بیچون ست او
آن زمان از هر دو بیرون ست او

صد هزاران طور از جان برترست
هر چه خواهم گفت او زان برترست

عجز ازان همراه شد با معرفت
کو نه در شرح آید و نه در صفت

و کمال این مرتبهٔ بی صفتی حضرت سید المرسلین است صلی الله علیه وسلم و همه انبیا و اولیا علی حسب مراتبهم خوشه چینان خرمن سعادت اویند و باستمداد از باطن مقدس او در درجات این مرتبه ترقی می نمایند و مقام محمود که مخصوص بحضرت اوست صلی الله علیه وسلم اشارت بکمال این مرتبه است و از خواص مرتبهٔ بی صفتی آنست که صاحب این مرتبه از اهل تمکین بود از صحبت قلب بصحبت مقلب قلب پیوسته باشد و بجمیع صفات و اخلاق آلهی متخلق و متصف گشته باشد و متصرف بود در احوال باطنی و بنا برین او را ابو الوقت گویند و از صفتی بصفتی باختیار خود استقلال تواند نمودن و از بقایای وجود بشریت بکلی صافی شده باشد و ازین معنی گفته اند

لیک صافی فارغ ست از وقت حال
صوفی ابن الوقت باشد در مثال

بسته بر رای جهان آرای اوست
حالیا موقوف عزم و رای اوست

و منها حدیث اجمعوا وضوءکم جمع الله شملکم اشارت ست بآنکه وضوء باطن را با وضوء ظاهر جمع کنند تا استقامت باطن بحاصل آید و استقامت باطن آنست که بحسب کلمهٔ توحید

همه تعلقات روحانی وجسمانی منفی گردد ونفی آن همه تعلقات استقامت احوال ست
ودلیل بر استقامت احوال استقامت افعال ست که امتثال امر ونهی خداوند
وتعظیم فرمانهای حضرت او جل ذکره است وجز باستقامت افعال استقامت
احوال معلوم نمی گردد ورونده راه راهرآیینه روش وکوشش می باید تا کار او
بجای رسد روش یعنی رعایت ادب با اہل اللہ وکوشش یعنی سعی نمودن در
کارهای حق سبحانه وتعالی وعمل کردن بانچه اورا معلوم شده است هرچه میگوییم از
لوازم ست بان عمل کنیم لم تقولون مالا تفعلون کاری مشکاست
فاذکرونی اذکرکم ذکر حق سبحانه وتعالی یادکردست بدان هرآیتی که مذکورست
وهرچه دیده شد ودانسته شده همه غیرست وحجابست بحقیقت کلمه لا آنرا نفی باید
کردن ونفی خواطر که شرط اعظم سلوک ست بی تصرف عدم در وجود سالک که آن
تصرف عدم از نتیجه جذبه آلهیست بکمال میسر نگردد ووقوف یعنی برای آنست
آنرا آن جذبه مطالعه کرده شود وآن اثر در دل قرار گیرد ورعایت عدد در ذکر
قلبی برای جمع خواطر متفرقه است ودر ذکر قلبی چون عدد از بیست ویک بگذرد د
اثر ظاهر نشود دلیل باشد بر بیحاصلی آن عمل واثر ذکر آن بود که در زمان نفی وجود
بشریت منفی شود ودر اثبات اثرے از آثار تصرفات جذبات الوهیت مطالعه
افتد آنکه خداوند جل ذکره در کلام مجید میفرماید ما عندکم ینفد وما عند الله
باق در معنی این آیه چنان باید دانستن که اعمال صالحه وافعال حسنه که از اہل
ایمان در وجود می آید وقتی عند الله میگردد که در محل قبول حضرت او جل ذکره افتد
وعلامت قبول عمل نفی شدن وجود بشریت است دران عمل وظاهر شدن اثر
تصرفات جذبه آلهیست بدان وفقک الله تعالے در تتمه بعضے ازین فوائد که
اہل بصیرت روح الله ارواحهم گفته اند مقصود از سر همه عبادات ذکر خداوندست

عزوجل و بسعادت عظمی کسی رفتند کہ ازین عالم انس و محبت حق سبحانہ و تعالی بروی غالب
بود و غلبہ انس و محبت او جز بدوام ذکر او عزوجل نبود اصل مسلمانی کلمۂ لا الٓہ الا اللہ ست
و وی عین ذکرست و ہمہ عبادات دیگر تاکید این ذکرست و روح نماز تازہ کردن
ذکر حق ست سبحانہ بر دل بسبیل ہیبت و تعظیم و مقصود از روزہ کسر شہوات ست تا چون
دل از مزاحمت شہوات خلاص یابد بصافی گردد و قرارگاہ ذکر شود و مقصود از حج ذکر
خداوند خانہ است و شوق بلقاے وے و ترک دنیا و ترک شہوات و معاصی برای فراغت
ذکرست پس مقصود از امر و نہی ذکرست و حقیقت ذکر آن بود کہ از ہمہ گسستہ شود و از
محبت حضرت الٰہی بہیچ چیز دیگر التفات نماید و اورا ہیچ معبودی نماند کہ طاعت او برد
جز حق سبحانہ و تعالی و ہوای معبودی نبود و علامت حقیقت ذکر آن بود کہ در وقت
امر و نہی خداوند را عزوجل فراموش نکند و امتثال فرمان بجا آورد و گرنہ نشان
آن بود کہ ذکر او جز حدیث نفس بیش نبودہ است پس می باید کہ اساس مواظبت
بر ذکر بر توبۂ نصوح باشد از جملۂ معاصی ظاہری و باطنی بہ نسبت خلق و نسبت
حق سبحانہ تعالی کہ ذکر باوجود مخالفت مذکور را اثر حقیقی نبود و دیگر از شرائط آنست
کہ در طلب صادق بود و در طلب و داعیۂ سلوک راہ او را کمال حاصل باشد تا ہرچہ
او را سلوک مانع آمد و مشغول گرداند از ان متوحش گردد و نفور شود و از وجود نیز گریزان شود
تا از ہمہ روی تواند گردانید و مشغول ذکر حق سبحانہ و تعالی تواند گشت ؛ ہ

برخاستہ ز جان و تن مے باید	سیر آمدہ ز خویشتن مے باید
ہ یاد او مغز ہمہ سرمایہ است	و شیخ عطار قدس اللہ سرہ العزیز میفرماید
تو ز ننگ خویش نگذشتی دمے	ذکر او ارواح را پیرایہ است
و فائدۂ کلی از ذکر آنگاہ حاصل شود	بر تہور نامی او گوئی سے ہمے ؛

کہ از شیخ کامل صاحب تصرف تعین گرفتہ باشد تا از ان تخم ذکر حقیقی کہ در طالب

مستعد وتلقین و تصرف صاحب ولایت افتاده باشد ثمرهٔ ولایت بکمال حاصل آید نورانیت
کلمہ بقدر نورانیت دلیست ونورانیت دل بقدر زوال ہواست وشیخ کامل ہوا را
متبع نبود و دل اورا نورانیت تمام بود و اول راه آن بود کہ صاحب مذمومہ را
از باطن خویش بقدر وسع دفع کنند تا چون زمین اول از خار وخاشاک طبیعت
خالی گردد شائستۂ آن شود کہ تخم ذکر دران پاشیدن گردد لیک صفت ذمیمہ پیش
مبتلا نبود جہد دفع آن نیز کند اگرچہ اول در تصفیہ دل باید کوشیدن در مبدأ بکلی بہ
تبدیل اخلاق مشغول نباید شدن زیراکہ چون توجہ بشرط حاصل آید وبر مراقبہ ادامت شود
تصفیۂ دل دست دہد با مداد فیض حق سبحانہ وتعالی چندانے بہ تبدیل اخلاق وتحصیل
صفات دل میسر گردد کہ بعمرہا بمجاہدت دست ندہد وچون انیمعنی بفیض فضل حق سبحا
وتعالی بحاصل آید بحد اعتدال وطریق صواب باشد وہرچہ اورا از رفتن راه مشغول گرداند
از پیش بردارد زیراکہ راه نتوان رفتن الا بدل فارغ وچون این ہمہ گرچہ مثل وچون
مثل کسے بود کہ طہارت کرد اکنون اورا بامام حاجت بود کہ با واقتدا کند
وآن سرراه وکامل تصرف بسبب آنکہ راه حق سبحانہ تعالی پوشیدہ است وراہہاے
شیطان برادحق آمیختہ راه حق یکیست وراه باطل ہزار ولا تتبعوا السبل

فتفرق بکم عن سبیلہ نظم

راه بردن بے دلیل راه بر	نیست ممکن در رہ عشق اے پسر
چون چنین کردی خدا یار تو بود	رو بجو یار خدائی را تو زود
زیر ظل یار خورشیدی شوی	گر زتنہائی تو نومیدی شوی
آخر آن راہم زیار آموختہ است	وانکہ در خلوت نظر بردوختہ است
پوستین بہر دی آمد نے بہار	خلوت از اغیار باید نہ زیار
در رخ آئینہ اے جان دم مزن	یار آئینہ است جان را در حزن
	تا نپوشد روے خود را از دمت

دم فرو خوردن باید هر دمت در کلام مجید فرموده است اتقوا الله وکونوا مع الصادقین

گر نتوانی زخود بریدن	در پہلوے پہلوان نا باش
ہم درین معنی گفته اند	در پہلوی راستین نشین تا بدل رسی
در پہلوی جیش نیابی از ہر که پرسی	وچون سعادت صحبت او را دریافت

تصرف خود را فانی کند و در باطن او ہیچ تصرف نبود کار خود جمله با و گذارد و بداند که منفعت در خطای مقتدا بیش از انست که در صواب او اگرچه وجه آن نداند حضرت خواجه ما قدس الله روحه میفرمودند که یکی از فوائد مشورت با اہل دل و محرم عزیز انست اگر در آخرام وجه صواب در انکار ظاہر شود وجود تو در میان نباشد و اگر خلاف صواب ظاہر شود ہم وجود تو در میان نباشد مشائخ طریقت قدس الله تعالی ارواحہم از جمله اذکار ذکر لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ را اختیار کرده اند حدیث نبویؐ چنین وارد ست که افضل الذکر لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وصورت این ذکر مرکبست از نفی و اثبات وبحقیقت راه بحضرت عزت باین کلمه توان برد حجبت روندگان نتیجه نسیان ست وحقیقت حجاب انتقاش صور کونیه است در دل و در انتقاش نفی حق و اثبات غیر ست وبحکم المعالجة بالاضداد درین کلمه نفی ماسوای حق سبحانه تعالی ست وخلاص از شرک خفی جز از مداومت و ملازمت بر معنی این کلمه حاصل نیاید پس ذاکر باید که در طرف نفی جمیع محدثات را بنظر فنا و ناخواستن مطالعه می کند و از معنی ذکر می اندیشد و نفی خواطر دیگر میکند و در طرف اثبات وجود قدیم حضرت عزت را جل ذکره بنظر بقا و مقصودے و مطلوبے و محبوبی مشاہده می فرماید در ہر ذکر دراول و آخر حاضر می باشد وہر چیزی که دل را بان پیوندی بیند بنفی آن پیوند را باطل میکند و باثبات محبت حق را قائم مقام آن محبت میگرداند تا بتدریج دل از جمله محبوبات و مالوفات فارغ شود و ہستی ذاکر در نور ذکر مضمحل گردد و علائق و عوائق وجود بشریت از وے بخیزد و گفته اند باز داشتن

نفس در وقت ذکر سبب ظهور آثار لطف ست و مفید شرح صدر و اطمینان دست
و یاری دهنده است در نفی خواطر و عادت که آن بباز داشت نفس سبب وجدان حلاوت
عظیمه ست در ذکر و واسطه بسیاری از فوائد دیگر و حضرت خواجه ما قدس الله روحه در ذکر بازداشتن
نفس را لازم می شمردند چنانکه رعایت اعداد را لازم نمی شمرده اند اما رعایت وقوف
قلبی را مهم سید اشتند و لازم می شمردند زیرا که خلاصه آنچه مقصود ست از ذکر در وقوف قلبی
و واسطه مطالعه جمیع مکونات و محدثات بنظر فنا و مشاهدهٔ وجود قدیم حق سبحانه بنظر بقا و
ملازمست برینمعنی صورت حقیقت توحید در دل ذاکر قرار گیرد و چشم بصیرت وی کشاده گردد تا
او را میان عقل و توحید هیچ تناقض ننماید و درین مقام حقیقت ذکر صفت لازم دل گردد و
بعد ازان بجای رسد که حقیقت ذکر با جوهر دل یکی گردد و هیچ اندیشه غیر حق سبحانه نماند و ذاکر در ذکر
و ذکر در مذکور فانی گردد و چون بارگاه دل از زحمت اغیار خالی گردد و به حکم لا یسعنی
ارضی و لا سمائی و لکن یسعنی قلب عبدی المؤمن الحدیث جمال سلطان الا الله
تجلی نماید بحکم دعوة اذکرکم مجرد از لباس حرف و صوت و خاصیت کل شیٔ هالک
الا وجهه آشکارا گردد و ذکر روح باذاکر وجود او در بحر نامتناهی اذکرکم مستغرق و مستهلک گردد

۵ ذکر کن ذکر تا ترا جان ست	پاکی دل ز ذکر یزدان ست
چون تو فارغ شوی ز ذکر بذکر	ذکر خفیه که گفته اند آن ست

یا دکرد و بازگشت و نگهداشت و یادداشت مقصود از ذکر لسانی و قلبی
و نگهداشت که مراقبهٔ خواطر ست یادداشت ست که مشاهده و فانی شدن و
ذکر خفیه است علی الحقیقة و ذکر لسانی و ذکر قلبی بمنزله تعلیم الف و با ست تا ملکه
خواندنی او را حاصل آید و اگر معلم حاذق بود و در طالب صادق قابلیت
استعداد آن یابد شاید که در قدم اول او را خواننده گرداند و بمرتبه یادداشت
بی زحمت تعلم الف و با برساند اما اغلب طالبان آنانند که ایشان را هم بیاددشت دلالت کردن

پیش از ذکر لسانی و قلبی بمنزلهٔ آنست که یکی پر و بال ندارد و او را تکلیف می کنند و میگویند بپر بر بام برای

قطعه ما به پری می پریم سوی فلک	زانکه عرشی ست اصل جوهر ما
ساکنان فلک بخو کنند	از صفات خوش و معنبر ما
کل ما بیحدست و شکرسا	دلبری ماشدست و دلبر ما
ماهمیشه میان کل شکریم	زان دل ماتوی ست در بر ما
زهره دارد حوادث طبعی	که بگردد بگرد شکر ما
ذرّه های هوا بریز در روح	از دم عشق روح پرور ما

وگفته اند حقیقة الذکر عبارة عن تخلیة بذاته سبحانه من حیث اسم المتکلم اظهار الصفات الکمالیة و وصفا بنعوتها الجمالیة والجلالیة و ذکر بی شرک خفی الکون دست دهد و سر کلمهٔ شهد الله انه لا اله الا هو آشکارا گردد ✓ تا ز خود بشنوند از من و تو ⁂ لمن الملک و احد القهار ⁂ روح در هدایت فطرت اگرچه حق سبحانه را به یگانگی و انست اما یگانگی نشناخت زیراکه شناخت از شهود خیزد و شهود از وجود درست نباشد که شهود ضد وجود ست چون وجود روح پدید آید عین وجود او دوگانگی اثبات گردد و شرح این اطنابی دارد و مقصود آنست که اشارت شود بچیزی از معنی انچه حضرت خواجه ما قدس الله سره فرموده اند در معنی اذکرکم و ذکر حق سبحانه بنده را توفیق یاد کرده است بران مراتبی که ذکر را است یعنی ذکر زبان و ذکر دل و ذکر روح و ذکر سر و ذکر خفی دل واسطهٔ دو عالم جسمانی و روحانی ست و روح را واسطهٔ دو عالم دل و سر ست و مرتبه سر نزد طائفهٔ اهل الله برتر از مرتبه روح و قلب ست و نزد طائفه برتر از مرتبهٔ قلب و فروتر از مرتبهٔ روح ست و بحقیقت سر عین روح و دل ست در نهایت مقام و هر یک چون در مقام خود متجلی گردند و بوصف غیریت متصف باشند و آن صفت غیریت سر باشد به نسبت کسی که بآن نهایت دل و روح که ذکر کرده شد نرسیده باشد و خفی روحی ست خاص حضرت که خاصان حضرت را دهند که وایدهم بروح منه تا واسطه گردد میان عالم عقات

خداوندی و میان سر تا بواسطهٔ آن راه یابند بعالم صفات الوهیت مصرع که رستم را
کشند هم رخش رستم *لا یحمل عطایا الملک الا مطایا الملک و ذکر در مرتبهٔ خفی تا
بحقیقت ذکر خفیه و سر آن چنانچه خلفای خانوادهٔ حضرت خواجهٔ بزرگ خواجه عبد الخالق
غجدوانی قدس الله تعالی روحه بآن اشارت فرمودندی ست زیراکه تا وجود روحانیت با قیست
و بمرتبهٔ فنا نرسیده است آن ذکر بحقیقت خفیه نیست سخن کبراکه لا یطلع علیه
ملک فیکتبه ولا نفس فتعجب به اشارت بآنست و چون بحقیقت فنا رسید
اینجا بود که باطن او از نفی باز آیند و جز اثبات نخواند بود و ذکر او الله الله شود اینجا بحقیقت
کلمه و سر او برسد و حضرت خواجهٔ ما قدس الله تعالی روحه در بیان این معنی بسیار فرمودندی که
حقیقت الذکر الخروج عن میدان الغفلة الی فضاء المشاهدة و مشاهده در تجلی ذات بود
و مکاشفه در تجلی صفات و محاضره در تجلی افعال و مقصود از ذکر لسانی توجه کلیست بجمیع
قوای روحانی و جسمانی تا نفی خواطر شود باین توجه کلی از ملازمت دوام دوست باین ذکر بدل
برسد و از زبان بدل باز منتقل شود و در دوام ذکر قلبی نوری از انوار الهی متجلی گردد و باطن
بنده را مستعد تجلیات صفاتی و اسمائی و قابل تجلیات ذاتی گرداند والله الموفق و کمال
درجات و مراتب ذکر آنست که مذکور بدل مستولی شود مذکور ماند و بس و همگی دل او دوست گردد
فرقست میان آنکه همگی دل ذکر دوست گیرد و آنکه همگی دل دوست گیرد نتیجه محبت مفرط بود که آنرا
عشق خوانند عاشق اگر همگی او را معشوق دارد باشد که از غایت مشغولی بمعشوق نام
معشوق را نیز فراموش کند و چون چنین مستغرق گردد که وجود خود را و هر چه هست جز
خدا تعالی فراموش کند بحقیقت این معنی رسد که و اذکر ربک اذا نسیت غیره
و نسیت نفسک لان التحقیق المذکور و شهوده یوجب نفی الغیر فاثباتک
یثبت الغیریة فاثنینیتک یثبت الغیریة و چون بحقیقت این معنی برسد که خود را
و هر چه هست جز حق تعالی فراموش کند و این حالت را فنا و نیستی گویند و نهایت

سیر الی اللہ بود و اکنون با دل راه تصوف و عالم توحید و وحدانیت و مبدأ
درجات ولایت خاصه رسیده باشد و ازین جا گفته اند **قطعه**

چیست معراج فلک این نیستی	عاشقان را مذهب و دین نیستی
هیچکس را تا نگردد او فنا	نیست ره در بارگاه کبریا

و اینجا بود که صورت ملکوت بروی روشن گردد و ارواح انبیا و اولیا و جواہر
ملائک علیهم الصلوة والسلام بصورتهای نیکو نمودن گیرند و آنچه خواص حضرت
الوهیت ست پیدا آمدن گیرد و احوال عظیمه پدید آید و از مشاهده صورت بدرجاتی
ترقی کند که عبارت ازان نتوان کرد و هر کس را چیزے دیگر پیش آید و درین گفتن فائده نیست
که این راه رفتن ست نه راه گفتن اما مقصود اهل الله از شرح این نوع سخنان ترغیب
طالبان ست و در وجود روحانی نیز فانی گردد تا از رویت جلال و کشف عظمت الٰهیت
بر دل و غلبات آنجال دینی و عقل فراموش گردد و احوال و مقامات در نظر همت او حقیر نماید
از عقل و نفس فانی گردد و از فنا نیز فانی گردد و اندرین عین فنا زبانش ناطق گردد و تن خاضع
و خاشع گردد و در عین این فنا حیرت و بے نشانی بود فیخفیه فی کسوة الالٰه **ه**

کس را ندهد ز تو نشانے	اینست نشان بے نشانے

و اگر کسی در ذکر باین درجه نرسد و این احوال و مکاشفات وے را نبود لیکن
ذکر بروی مستولی گردد و در دل متمکن شود و معنی کلمه توحید آن معنی که دران حرف
نبود و عربی و فارسی نباشد بر دل غالب آید و دل بذکر و معنی او قرار گیرد چنانکه
دل را بتکلف بجای دیگر باید برد و این نیز اعظم بود که چون دل هنوز ذکر آراسته گشت
کمال سعادت را مهیا باشد هر چه درین جهان پیدا نیاید در آنجهان پیدا آید و چون زمین
دل از خار وسواس دنیا خالی کرد و تخم ذکر درو ودیعت نهاد اکنون هیچ نماند که
باختیار تعلق دارد اختیار تا اینجا بود پس ازان منتظر می باشد تا چه پیدا آید و غالب آن بود

که این تخم ضائع نماند که من کان یرید حرث الاخرة نزد له فی حرثه و ذکر بر دوام کلید عجائب ملکوت ست و قرب حضرت آلهیست و ذکر بر دوام نه آنست که بزبان یا بدل بود بلکه آنست که همیشه ملازم و مراقب دل باشد و دل را بعد از انکه صافی گردانیده باشد از عداوت خلق و ذکر ایشان و از ذکر ماضی و مستقبل و از مشغله محسوسات و از غضب و اخلاق بد و شهوات دنیا و طلب آن با حق تعالی دارد و هیچ غافل نباشد که حقیقت ذکر نزد بعضے غفلت ست که گفتن دل هم حدیث نفس بود و غلاف د پوست حقیقت ذکر باشد و دوام مراقبه دولت بزرگیست و علامت صحت مراقبه موافقت احکام آلهیست و نیک دشوار بود همیشه دل خویش را بر یک صفت و بیک حالت داشتن و مداومت مراقبه طریق ست موصل بحقائق و دوام مراقبه بے مقدمه قطع علائق و عوائق و صبر بر مخالفت نفس و احتراز از صحبت اغیار میسر نگردد و شیخ بزرگوار شیخ شهاب الحق والدین السهروردی قدس الله سره العزیز فرموده اند که مبتدی بر فرائض و سنن اقتصار نماید و اوقات دیگر بذکر بسر برد و متوسط را مداومت بر تلاوت قرآن بعد از ادای فرائض و سنن اولی ست و همان خاصیت که اهل بدایت را از ملازمت ذکر روی نماید او را از تلاوت حاصل گردد با زوائد دیگر چون تجلیات صفات مختلفه بواسطهٔ تلاوت آیات مختلفة المعانی و دقائق فهوم و حقائق علوم و منتهی را که نور ذکر صفت ذاتی او گشته است فاضلتر وردی و کاملتر عملی نمازست که عبادت تامه جامعه ست. و حضرت خواجه امام محمد بن علی حکیم ترمذی قدس الله تعالی روحهما از سفیان ثوری رضی الله عنه نقل کرده اند باسناد خود که فرموده سمعنا ان تلاوة القران افضل من الذکر و انگاه در تقویت این سخن فرموده وجه نیک غواصی کرده است گوینده این سخن برای آنکه بکلام حق سبحانه ذکر حق کردن فاضلتر از ان باشد که بکلام خود فان القران لم یخلق منذ نزل الی العباد و لا یخلق و لا یتدنس فهو علی طراوته و طیبه و طهارته و له کسوة الی نور عظیم

اعتماد نکنند یکی از کبراقدس اسرار واحهم میگوید لا ۱۶ قبل من قلبی الا بشاهدین عدلین الکتاب والسنة وآن شام که عبداللہ خجندی بجا پیوست در آخر آن دوازده سال بعد از واقعهٔ که خواجه محمد علی حکیم ترمذی قدس اللہ تعالی روحه در ترمذ باد نموده بود وباو دران واقعه فرموده که خود را تشویش مده این زمان وقت ظهور انچه می طلبی نیست این معنی در بخارا بعد از دوازده سال ترا خواهد ظهور آمدن و بصحبت آنکس خواهی رسیدن و قصهٔ واقعهٔ خود را تمام بگذارند و اظهار طلب کردند دران واقعه دیده شد که مرا بر اندند و بکنج خانه رسانیدند دریچه دران کنج خانه پدید آمد بران دریچه زنجیرے و قفلے کلید آن قفل بیاوردند و بمن تسلیم کردند مرا میل آن شد که قفل را بکشایم اندکے بکشادم شعلهٔ بزرگ بران آمد با خویشتن گفتم اگر این در را حالیا تمام بکشایم کس را قوت این شعلها نتواند بود کلید با منست هر وقت که اختیار باشد بمقدار مصلحت می توان کشود در صفت اهل تمکین گفته اند ازرق تصرف احوال آزاد شده اند وحجاب از پیش بصیرت ایشان بکلی برخاسته است هیچ سببے از اسباب لغزی و ضعفی بحال ایشان راه نیابد و هیچ چیز از ممکنات شر ایشان را از مشاهده محبوب و اشتغال بآن مشغول نتواند کرد اختلاط با خلق و مشاهده احوال ایشان در ایشان اثر نکند وصفت ایشان را لغز نتواند کرد چنانکه اهل تلوین و اهل تمکین را به ندما و وزرا تشبیه فرموده اند و ولی عزلت و ولی عشرت هم بوزیر و ندیم تشبیه کرده اند و ولی عزلت اشرف ست بنسبت حال و ولی عشرت افضل ست بحسب کمال و همچنین ملک مقرب اشرف ست از انسان ناقص و انسان کامل افضل و اکمل ست ازوی و آنکه در صحیح وارد ست در حدیث قدسی وان ذکرنی فی ملأ ذکرته فی ملأ خیر منهم و همچنین انچه وارد ست در حدیث قدسی دیگر در وصف ولی عزلت ست ان من اغبط اولیائی عندی مومن خفیف الحاذ و آنچه دران حدیث دیگر وارد ست که رسول صلی اللہ علیه وسلم

فرمود ان لله تعالیٰ عباداً لیسوا بانبیاء ولا شهداء ویغبطهم النبیون والشهداء لقربهم ومکانهم من الله عز وجل ولقد تمنی اثنا عشر نبیا انهم کانوا من امتی وانچه وارد ست در احادیث دیگر که مثل این احادیث ست موهم تفضیل خواص ملک بر خواص بشر ست وموهم تفضیل ولی بر نبی ست دفع آن وهم وتحقیق جواب ازان شبهه بنا برین معنی ست که فرق ست میان شرف جاه ومیان فضیلت وکمال ومنها طریقهٔ اهل الله بر انواع ست بعضے بر خصت عمل کردند ایشانرا مقصود از رخصت نفع خلق بود نه وجود خود وبعضے عمل بعزیمت کردند مقصود ایشان نیز نفع خلق بود نه وجود خود اما نفع خلق در عمل بعزیمت بیشتر ست وظهور دران تمام تر وار خطر دور تر همه در کار اند هر آدمی مثال درختی ست درخت بے نتیجه نبود یا میوه دهد اگر چه میوه مختلف طعام باشند یا در سایهٔ او بیاسایند یا از حسن طراوت او بنظر اعتبار بهره گیرند

نظم هر کس بدرت در آرزوی دگرند	اندر تگ و پوی وجست وجوی دگرند
گرچه بکسی هیچ کار و بار نیست	جمله بیکار اند و کس بیکار نیست

کمال وجود اهل الله ورای عقیدهٔ خلقست وزیاده ازانست از عقیدهٔ خلق جز بار خاطر چیزے دیگر نیست مقصود ازان عقیده واظهار کمال الله تربیت وجود خلق ست بار هستی برای منفعت دیگران می باید کشید ودر باطن آن هستی را از خود نفی مے باید کرد نسبت تربیت ومنفعت وجود ایشان در اظهار کمال قصور ونقصان ست در باطن ایشان ازین معنی در دعا آمده است اللهم لا تحدث لی عز ظاهرا الا احدثت لی ذلة باطنة بقدره ولا ترفعنی عند الناس درجة الا حططنی عند نفسی مثلها داعیهٔ طلب که در یکی پدید می آید وصحبت اهل الله را طالب میشود محض فضل الهیست در حق آنکس سراکه ع منشور غمش بهر دل وجان ندهند:: باید که قدر آب نعمت بزرگ را بشناسد واگر همه آب بود که زبانی گوش ول را به سخن اهل الله دارد وتوفیق آن یابد وآن داعیه تربیت دهد

وتقویت کند ونظر اہل اللہ بران داعیۂ طلب کہ بے اختیار ایشان دریکے پدید آید وظہور کند
بیشتر ست چہ اگر با اختیار ایشان دریکے آن داعیۂ طلب ظہور کند آن اختیار از ایشان
محل خطر بود ونفی آن اختیار در باطن بر ایشان لازم میگردد وتا بی اختیار ایشان از غیب
چہ پدید آید ومبتدیان واہل طلب را بنزدیک خداوند سبحانہ وتعالی ونزدیک اہل اللہ تعظیم و
نفاذ قولیست وبرای اینست کہ یاد آورد اذا رایت لی طالبا فکن لہ خادما ظہور داعیہ
طلب دولتی بزرگ ست زیرا کہ تا حق سبحانہ وتعالی بصفت ارادت بروح بندہ تجلی نکند عکس
ازان صفت آلہی در دل بندہ پدید نیاید وطالب حق سبحانہ وتعالی وطالب صحبت دوستان وی نگردد

جوئیندہ ازان نۂ کہ جویان توئیست || درجویائی بدان تراجویان ست

وتربیت وتقویت این صفت دران بود کہ تسلیم تصرفات ولایت شیخ کامل مکمل
گردد تا بعنایت خداوند عز وجل بمقصود زود بحصول پیوندد واگر نہ خطر آن دارد کہ آن
صفت طلب وروی بقا نیابد ومنہا طریقۂ اہل باطن کم دیدن وکم زدن ونیستی و
افتقار ست ودید قصور اعمال ومشاہدۂ نقصان احوال وجود بشریت بہیچ چیز چنان
منتفی نگردد کہ بدید قصور یکے از حکمتہاے کہ بنا بران زلت بر انبیا گذرانیدند این بود
وحقیقت استغفار آنست کہ استغفار از وجود بشریت بود کہ اصل ہمہ گناہان ست
بعد از انکہ وجود بشریت را بشناسد الم لقاے آنرا در خود دریابد دوران از دورماندگی
از سر تضرع در حضرت صمدیت جل ذکرہ بنالد تا حقیقت استغفار بود **نظم**

خلق ترسد از تو من ترسم زخود || کز تو نیکی دیدہ ام وز خویش بد
دولت درد مسلمانیم دہ || نیستی نفس ظلمانیم دہ

در گذرانیدن قصور بر اہل اللہ ہم حکمت نفی وجود بشریت ایشان است و اعتراض
موسی بر خضر علیہ السلام کہ بجہت غیرت شریعت بود یکے از حکمتہا کہ دران نفی
وجود موسی بود علیہ الصلوۃ والسلام مرشد علی الحقیقۃ جل ذکرہ ہر یکے از دوستان

خود را نسبت بحال و تربیت می فرماید و چون اولیای امت را از نسبت ولایت سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم بہرہ الست ہر آئینہ از نسبت ولایت پیغامبران دیگر علیہم السّلام نیز بہرہ بود اولیاے امت را بہرہ از علم لدنی بہ نسبت مشرب خضر علیہ الصلوۃ والسّلام و بہ نسبت استعداد از روحانیت او اگرچہ اولیاء رحمۃ اللہ علیہم بواسطۂ صورت جسمانیت وقتے باشد کہ غافل باشند ازان استمداد اولیاے امت را اقتباس انوار از مشکوۃ روحانیت بعضے از انبیاء علیہم السّلام می باشند و استمداد باطن از روح آن نبی منافی تبعیت حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم نیست زیرا کہ ہمہ انبیا علیہم السّلام کہ بودہ اند مقتبسان انوار حقیقت از مشکوۃ نبوت حضرت رسالت اند صلی اللہ علیہ وسلم و مستمد اند از باطن مقدس او صلی اللہ علیہ وسلم ارواح ہمہ در تحت احاطت روحانیت او داخل ست و علم لدنی علمی بود کہ اہل قرب را بتعلیم الٰہی و تفہیم ربانی بیواسطہ معلوم و مفہوم گردد و آن علم را معرفت ذات و صفات حضرت عزت جل ذکرہ تعلق باشد و آن علم را عالم غیب در دل ایشان در اندازد قل ان ربی یقذف بالحق علام الغیوب و آن علم شہادت و وجدو ذوق بود نہ بدلالت عقل و نقل و در وقتے باشد کہ نور حقیقت ظہور کند و مباشر دل گردد بے حجاب صفات بشریت و لوح دل از نقوش علوم روحانی و عقلی و سمعی بکلی صاف شدہ باشد و بندہ از وجود بشریت بدر آمدہ از لدن خویش بلدن حق سبحانہ رسیدہ و از آنحضرت در معرفت ذات و صفات او جل ذکرہ ادراک معانی و فہم کلمات توانستہ

نظم چون ملائک گوی لا علم لنا	تا بگیرد دست تو علمتنا
گر درین مکتب ندانی تو ہجا	ہمچو احمد پری از نور حجا
دانشے باید کہ اصلش زان سرست	زانکہ ہر فرعے باصلش رہبرست
ہر پری بر عرض دریا کے برد	تا لدن علم لدنے مے پرد

ومنها نسبت باطنی درین طریقه چنان افتاده است که جمعیت در ملا و صورت تفرقه بیشتر ازان بود که در خلوت و صورت جمعیت بر مثال جوهریست که هر چند پوشیده تر بود جوهریت او صافی تر گردد و درینمعنی گفته اند ؎ از درون شو آشنا و از برون بیگانه وش + اینچنین زیبا روش کم می بود اندر جهان ـ حقیقت نیت که بحقیقت تحت اختیار نیست درین طریقه درین صورت افتاده است روح صورت هر عملی نیت ست و اگر نیت نبود چشم داشت نتیجه نبود هیچ عملی نتیجه ندهد اگرچه در کسب اخلاص خود را از نظر به نتیجه نگاه می باید داشت اینکه فرموده اند عمل بے چشمداشت نتیجه ندهد معنی آنحدیث ست که وارد شده است عن بعض الصحابة رضی الله عنهم و روی ایضاً مرفوعاً لا اجر لمن لا حسبة له حسبت و احتساب چشمداشت ثواب و نتیجه باشد و اجر نتیجه عمل صالح هم در دنیا بود و هم در عقبی و ازینجا فرموده است ابوسلیمان دارانی قدس سره کل عمل لیس له ثواب فی الدنیا لیس له جزاء فی الآخرة ومنها معلوم نیست که در چه صفت دارند و ختم بر کدام صفت خواهد بود و گاهے ایمنی و گاهی اضطراب کاریست بے تدبیر و حیرتیست ضروری هر کس از کسب صفتی بکمال رسیده اند اما عاقبت کار همه تحیر بود تن در می باید دادن و تسلیم تصرفات غیب بودن و وجود خود را بکلی بحضرت واجب الوجود جل ذکره تفویض نمودن که ابتدا و وسط معلوم ست اما انتها معلوم نیست که ختم کار بر چه صفت ست و بر چه حالت ست همه برین بوده اند شیخ عطار قدس روحه میفرماید نظم

پیش دانایان که ره بین آمدند	گاه بے گاه از پے کین آمدند
جان خود را عین حیرت ساختند	همه جان عجز و حیرت ساختند
در تگ این بحر بے پایان بسے	غرق گشتند و خبر نه از کسے
تو چنان دانی که این آسان بود	بلکه کمتر چیز ترک جان بود

والہ و حیران شدم یکبارگی	می ندانم چارہ جز بیچارگی
چند گویم جز خموشی راہ نیست	زانکہ کس را زہرۂ یک آہ نیست

اولیاے خداے عزوجل خود را بکلی تسلیم تصرفات الٰہی گردانیدہ اند و دامن ہمت
را از التفات بوجودی کہ طالب حظ جسمانی یا روحانی بود پاک افشانندہ اند
بنابرین حزن و خوف را کہ سبب ظہور این درصفت طلب حظ روحانی یا جسمانی است
زیراکہ حزن بجہت فوات حظوظ بود در ماضی یا در حال و خوف بجہت فوات آن در استقبال
از ایشان پرداختہ و این تشریف مر ایشان را ارزانی داشتہ کہ الا ان اولیاء اللہ
لاخوف علیہم ولا ہم یحزنون الآیہ و بحقیقت درین زمان اسم ولایت
بر ایشان مطلق شدہ است زیراکہ درجۂ ولایت کہ الفناء فی اللہ والبقاء بہ است
بعد از فنا مطلق بود از ہمہ حظوظ و تعلقات جسمانی و روحانی و با اینہمہ در مقام ولایت
اولیا خداوند را خشیت و ہیبت و عظمت و جلال الوہیت بحالی خوف و حزن تشبہ
است و بحسب ترقی در درجات ولایت ادای حق عظمت الٰہی لازم ذات شدہ
و ازین معنی سید اولیا و سند انبیا صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ است انا اعلمکم باللہ
واخشاکم باللہ و خواجہ محمد بن علی حکیم ترمذی قدس اللہ تعالی روحہ فرمودہ اند الانبیاء
والرسل صلوات اللہ وسلامہ علیہم لم یامنوا المکر بعد البشری ولیس المکر
عندہ الذی یفعلہ العامۃ فالذی یفعلہ العامۃ خوف التحویل فذا غیر
مامون فاذا اومن و بشر امن فاما المکر الذی لا یجوز امنہ فاعظم شانا
و منہا چون سالک را بعد از بلوغ تفرقہ میان دل و زبان می شود یعنی اشتغال
ظاہر از اعمال باطنہ مانع نیاید و عمل باطن از شغل ظاہر حجاب نگردد اجازت
دعوت خلق بود و بلوغ سالک عبارتست از تصرف وجود فنا در وے و رسیدن
در سیر فی اللہ کہ مقام جذبہ است و چون سالک تصرفات جذبات الوہیت را در خود

مشاہدہ کردہ بود وکیفیات آثار جذبات را درخود دیدہ ومظہر صفت جذبۂ الٰہی شدہ
لاجرم بصفت جذبہ درباطن دیگری تصرف تواند کرد وآن تصرف وے تصرف
حق سبحانہ باشد گفتہ اند حقیقت ولایت کہ درباطن نبوۃ است تصرف ست درخلق
بحق وولی بحقیقت مظہر تصرف نبی ست وعلامت صحت حال ولی متابعت اوست نبی
خودرا ومتصرف بحقیقت جز یکی نیست وگفتہ اند واصلان وکاملان دو قسم اند جماعتی
ازمقربان حضرت جلال آنانند کہ بعداز وصول بدرجۂ کمال حوالۂ تکمیل دیگران بایشان
نرفتہ است غرقۂ بحر جمع گشتند ودرشکم ماہی فنا مستہلک شدند قباب غیرت وقطان
دریای حیرت اند ایشان را ازوجود خود آگہی نبود بدیگرے کجا پردازند درایشان
گنجائی آن کی بود کہ دیگران بدان جناب آشنا توانند کرد این طائفہ را از اذواق
طور نبوۃ بہرہ نبود وقسم دوم از واصلان وکاملان آنانند کہ چون ایشانرا از ایشان
بربایند باز تصرفات جمال ازلی ایشان را ازایشان دہد وخلعت نیابت پوشاند
وحکم ایشان را در مملکت نافذ گرداند وفضل وعنایت ازلی ایشانرا بعد از استغراق
درعین جمع ولجۂ توحید از شکم ماہی فنا بساحل تفرقہ ومیدان بقا خلاصی ومناصی
ارزانی دارد تا خلق را بنجات ودرجات دعوت کنند این طائفہ اند کاملان
مکمل کہ بواسطۂ کمال متابعت رسول صلی اللہ علیہ وسلم مرتبۂ وصول وصول یاف
اند وبعدازان دررجوع براثر دعوت بدعوت خلق بطریق متابعت ماذون م
شدند قل ہذہ سبیلی ادعوا الی اللہ علی بصیرۃ انا ومن اتبعنی الآیۃ سہ
فرو ماندہ درظلمت بیابان تحیر بطلب برحالت حوالہ اورا در اقتباس جذو
ومواجید بانفاس طیبہ ایشان فرمودہ اند مقام ایشان آن بود کہ گویند -

عیسی منم ومعجز من این نفس ست ہردل کہ شنید این نفسم زندہ شد

ومن احسن قولا ممن دعا الی اللہ وعمل صالحا وقال اننی من المسلمین وجعلنا

منهم ائمة یهدون بامرنا لما صبروا وکانوا بایاتنا یوقنون و در صفت ایطائفه گفته اند

ای بسا کوه احد کز راه دل بر کنده اند	ای بسا وصف احد کاندر نظر بنموده اند
این همه دعویست یعنی وی ز دعوی پیشتر	وی وصد چند انکه دعوی کرده بنموده اند

ایشانند اولیای عشرت ایشان را از اذواق طور نبوة نصیبی هست بر حسب مراتب ودرجات ایشان ومنها وجود عدم شاید که عود کند بوجود بشریت اما وجود فنا هرگز بوجود عدم ووجود بشریت عود نکند هیچ جز از ممکنات وجود فنا را تغیر نتواند کرد ومراد از وجود بشریت وجود طبعی اصلیست نه وجود طبعی عارضی عود وجود عارضی حقیقت فنا را زیان ندارد وآن صورت طبیعت بود نه حقیقت طبیعت **قطعه**

موسی اندر درخت آتش دید	سبز تر مے شد آن درخت از نار
شهوت وحرص مرد صاحبدل	همچنان دان وهمچنان انکار

حدیث صحیح وارد شده است انما انا بشر اغضب کما یغضب البشر وارضی کما یرضی البشر وناطق ست بصحت این معنی واهل معرفت چون بعد از مرتبه فنا فی الله بمرتبه بقا بالله میرسند انچه می بینند در خود می بینند وانچه می شناسند در خود می شناسند وحیرت ایشان در وجود خود ست وفی انفسکم افلا تبصرون من عرف نفسه فقد عرف ربه الحدیث مراد از وجود عدم ودوام این دو صفت ست ومراد از عدم آن صفتے ست که گفته اند ے ز ذوق این عدم آمد جهان جان بوجود ۞ زهی عدم که چو آمد وجود از وافزود ۞ ونیز گفته اند که این نه آن نیستی ست که اوراحرومی نام ست بلکه آن نیستی ست که همه هستیها اوراغلام ست واول کسے که عبارت از حال فنا وبقا بدین دو لفظ کرد وطریقت خود را درین دو عبارت مندرج گردانید لسان التصوف شیخ ابوسعید احمد بن الخراز است قدس الله تعالی سره که از کبار ائمه واجل مشائخ اهل تصوف ست از مشائخ مصر بوده است ۞ وکتاب

طبقات مذکورست صحبت او باذوالنون مصری و سری سقطی وبشر حافی وغیر ایشان
ازمشائخ کبار قدس اللہ تعالیٰ ارواحہم بود ووفات وی درسنہ سبعۃ وسبعین و مائتین
پیش از وفات سید الطائفہ جنید قدس اللہ تعالیٰ روحہ بہ بیست و دو سال و در تجرید
وانقطاع شان عظیم داشت ودر علم باطن تصانیف بزرگ و کلام و رموز عالی
گفتہ اند فنا عبارت ست از نہایت سیر الی اللہ وبقا عبارتست از بدایت
سیر فی اللہ وسیر الی اللہ وقتے منتہی شود کہ سالک از وطن مالوف وحظوظ
بشریت بکلی بیرون آید ودر راہ طلب توجہ راست بحق بیارد و بادیہ ہستی
را بقدم صدق بیکبارگی قطع کند تا بکعبہ وصال رسد **نظم**

الیک یا منتہی ہمی وسمری	ان حج قوم الی تراب واحجار

وسیر فی اللہ آنگاہ محقق شود کہ بندہ را بعد از فنائے مطلق کہ فنائے صفات وفنای
ذاتست وجود حقانی ارزانی دارند تا بدان وجود حقانی بعالم اتصاف باوصاف الٰہی
وتخلق باخلاق ربانی ترقی تواند نمود و این مرتبہ بے یسمع وبے یبصر وبے یبطش و
بے یعقل کہ ذات وصفات فانیہ درین مقام درکسوت وجود باقی از قبر جفا در
محشر ظہور برانگیختہ شدہ باشد وتصرفات جذبات حق سبحانہ وتعالے بر باطن
بندہ مستولی شدہ وباطن اورا از جمیع وساوس وہواجس فانی گردانیدہ وبصفات
ذاتی خود در باطن بندہ متصرف گشتہ واورا ازانکہ بخودی خود تصرفے کند عزل کردہ
ودرینمقام ہر آئینہ بندہ محفوظ بود در رعایت وظائف شریعت و اقامت امر ونہی
دلیل بکلی صحت حال فنا این بود واگر محفوظ نبود در رعایت آنچہ مرحق را عزوجل
بر ویست دلیل عدم صحت حال فنا این بود ابوسعید خراز قدس اللہ روحہ درینمعنی
فرمودہ است کل باطن یخالفہ الظاہر فہو باطل وساوس وہواجس نسبت باکسے
ست کہ ہنوز از مقام فنا نگذاشتہ شرک ظاہر باشد خفی بود وبہ نسبت باکسے کہ

به بقا بعد الفنا رسیده باشد شرک نبود و آنکه هنوز در بدایت حال فنا بود سکرش از احساس غائب گرداند و چون در مقام مشاهدهٔ ذات و صفات تمکین یافته بود از سکر حال فنا بصحو آمد و غیبت از احساس درین مقام تمکین لازم دل نبود و شاید که بعضے را اتفاق افتد و بعضے را نی بلکه باطن وی غرقهٔ لجهٔ فنا بود و ظاهر وی حاضر انچه میرود از احوال و افعال باشد اهل فنا و بقا بعد از طلب و مجاهدت به طمانینت و وجدان و سرور مشاهدت رسیده باشد و در عین مراد نامراد گشته مقامات و کرامات را حجاب دانسته و مشرب دل از کل حظوظ جسمانی و روحانی صافی کرده رسیدن بمرتبهٔ فنا نشان رسیدن بحقیقت محبت ذاتی بود و مقام فنا موهبت محض ست و اختصاص آلهیست و سنت آلهی رفته است که از عطاے محض که بحقیقت موهبت باشد و صورت عطا و عاریت نبود بهر آئینه رجوع نفرماید و ازینجا گفته اند الفانی لا یرد الی اوصافه ذو النون مصری قدس الله تعالے روحه فرموده است ما رجع من رجع الا من الطریق وما وصل الی الله احد فلا یرجع عنه این ست معنی سخن حضرت خواجهٔ ما قدس الله تعالی روحه که فرموده اند وجود فنا هرگز بوجود بشریت عود نکند و مقام فنای مطلق اگر موهبتی ست اما ظهور این مقام بتدریج بحصول شرائط ست و شرط رسید بفنای مطلق توجه تام ست بجناب حق سبحانه بواسطهٔ محبت ذاتی و اجتناب از انچه مقتضای محبت ذاتی نبود و مراد از فنا جهت بشریت و خلقیت و فنای این جهت است در ظهور سلطان ربوبیت و حقیقت و این معنی را تمثیل کرده اند بآنکه هرچه اندر سلطان آتش افتد تقهر وی وصفت وی گردد اما این تصرف آتش مثلا اندر صفت آهن ست عین آهن همانست آهن هرگز آتش نگردد ہ تو او نشوی ولیکن ار جهد کنی + جائی برسی کز تو دوئی برخیزد - راه علم و عقل تا بساحل دریاے فنا بیش نیست بعد از ان حیرت و بی نشانی ست و عجائب این ظهور را نهایت نیست و احوال او جز بسلوک و رسیدن معلوم نگردد ع عاشقے جز رسیده را نبود

وازینجا مبدأ شهود عالم وحدت و وحدانیت بوده فالحق سبحانه یتخذ الکل من حیث
کون شئ موجودا به معدو ما بنفسه لا من حیث ان له وجودا خالصا
اتخذ به فانه محال وبعد از رسیدن بدرجۂ فنافی الله وبقا بالله حکم تعین وتقید
مطلقا از بنده مرتفع نشود و درمرتبۂ بقا بالله در اتصاف بصفات ربانی او التعینات
حقانی باشد ابراهیم بن شیبان که از مشائخ طبقات ست قدس الله تعالی ارواحهم
میگوید الفناء والبقاء یدور علی خلاص الوحدانیة وصحة العبودیة
وماسوی ذلك فمغالیط وزندقة وفنای فناکه درمیان اهل الله متعارف است
آن بود که چنانکه از وجود جسمانی فانی گشته اند وجود روحانی نیز فانی گردد تا در رویت
جلال وکشف عظمت الوهیت وغلبات آن حال دنیا وعقبی فراموش گردد و
احوال ومقامات در نظر همت او حقیر نماید از عقل ونفس فانی گردد از فنا نیز فانی گردد
واندر عین فنا زبانش بحق ناطق شود وتن خاضع وخاشع گردد و در عین فنا اینهمه
حیرت وبے نشان بود **بیت** کس می ندهد ز تو نشانی ۞ اینست نشان
بے نشانی ۞ فیتخفیه فی کسوة الالٰہ از حضرت خواجۂ ما قدس الله تعالے روحه سوال
کردند که فنا برچند وجه است جواب فرمودند که بر دو وجه است اگر زیاده گفته
باشند اما بازگشت اینهمه دو وجه ست یکے فنا از وجود ظلمانی طبعی و دیگر فنا
از وجود نورانی روحانیست وحدیث نبوی علیه السلام باین دو وجه ناطق ست
که ان الله تعالی سبعین الف حجاب من نور وظلمة وبعضے از کبرا قدس الله تعالے
ارواحهم همه در بیان این دو وجه فنا چنین فرموده اند که خطوتا من وقد وصلت
وگاه گاه حضرت خواجۂ ما قدس الله تعالی روحه در بیان این طریق وسیر
الی الله همه حجب را بیکی بازمی آوردند وے فرمودند حجاب تو وجود تو نیست
دع نفسك وتعال خود را بر در بمان وانگه درره ۵ از تو تا دوست یک بنی نیست تو ئی

در راہ تو خاشاک و خسے نیست توئی ٭ وازینجاست کہ بعضے کبراقدس اللہ تعالیٰ
ارواحہم فرمودند لاحجاب الا وجودک و در حدیث نبوی علیہ الصلوٰۃ والسلام کہ در
صحیح واردست اماطۃ الاذی عن الطریق اماطۃ اذی اشارت بنفی وجود بشریت
ست و وصول محبت بمحبوب کہ نہایت جمع احوال شریف ست بعد از فنا و بقای
مذکور صورت بندد و قبل الفنا امکان وصول نیست آنجا کہ سطوات انوار قدم
تاختن آرد ظلمات حدثات را چہ مجال ماند و ہمچنین در فنا وصول متصور نشود
اما بعد از بقاے وجود محب بمحبوب وصول تواند بود و وجود محب کہ بقا
یافتہ است بمحبوب از سطوات تجلی مضمحل و ناچیز نگردد بلکہ قوت گیرد ٭ نظم

مرغ تو چون شود ولی تا نیر دبیال تو	در تو کجا رسد کسی تا نرود بپاے تو

فنا برین معنی اہل وصول را در مشاہدات قوای ایشان از تلاشی محفوظ بود ے

ومن ہول النار کیف تحرق	یحرق بالنار من یمس بہ

وہمچنین ایشان از تغیر بسبب مخالطت با خلق محفوظ باشند ہیچ چیز از ممکنات سر
واصل را از مشاہدۂ محبوب و اشتغال باو مشغول نتواند کرد چہ رجوع واصل در
احوال بمحبوب خود بود نہ شہود حق سبحانہ و تعالی اورا حجاب خلق گردد نہ خلق
حجاب شہود حق سبحانہ و تعالی چنانکہ صاحب فنا را نہ مخالطت خلق اورا حجاب
حق سبحانہ و تعالی گردد تا رسیدگان بمنزل فنا بلکہ ہر یک را در مقام خود بیحجاب
دیگرے گردد و مشاہدہ کنند و فنا و بقا در وی باہم مجموع بود در فنا باقی بود و
در بقا فانی الا آنکہ در حال ظہور بقا فنا بطریق علم در وی مندرج بود و مرتبۂ وصول
را کہ مراتب سیر فی اللہ ست نہایت نیست زیرا کہ کمال اوصاف محبوب را
نہایت نیست و ہر چہ در دنیا بآن پرسند از مراتب وصول ہنوز اول مرتبہ باشد
از ان مراتب بہ نسبت بانچہ ماندہ است و بعمر ابدی در آخرت نہایت آن مراتب

نتوان رسید وانجا شیخ طریقہ شیخ عطار قدس اللہ سرہ می فرماید نظم

اندر رہ حق جملہ ادب باید بود	تا جان باقیست در طلب باید بود
یکدم اگر ہزار دریا بکشی	کم باید کرد و خشک لب باید بود

وسیر فی اللہ مقام بقا بعد از ان ست وسیر عن اللہ باللہ مقام تنزل ست بمبالغۂ عقول خلق برای دعوت ایشان بحق واین مقام خاصۂ پیغامبران مرسل ست صلوات اللہ علیہ وسلامہ علیہم اجمعین وما رمیت اذ رمیت ولکن اللہ رمی ودرین مقام تنزل در ہر امرے ایشان را رجوع بحق واستغفار دوام لازم بود واولیا را ازین مقام بہ تبعیت انبیا علیہم الصلوٰۃ والسلام بہرہ بود چنانکہ فرمودہ اند قل ھذہ سبیلی ادعوا الی اللہ علی بصیرۃ انا ومن اتبعنی وسبحان اللہ وما انا من المشرکین واللہ یھدی وصلی اللہ علی خیر خلقہ محمد والہ واصحابہ اجمعین وسلم تسلیما کثیرا کثیرا برحمتک یا ارحم الراحمین ۵

تمت

رسالۂ قدسیہ من کلام خواجۂ خواجگان خواجہ بہاء الدین نقشبند کہ خواجہ محمد پارسا نوشتہ انداز فرمودۂ خواجۂ علاء الدین عطار کہ از اجل خلفاے حضرت خواجہ اند قدس اللہ سرہم

رسالہ نور وحدت تصنیف حضرت خواجہ عبید اللہ المعروف بخواجہ خرد

خلف حضرت خواجہ باقی باللہ قدس سرہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

این رسالۂ نور وحدت من تصنیفات حضرت قدوۃ المحققین برہان المدققین عارف باللہ خواجہ عبید اللہ المعروف بخواجہ خرد قدس اللہ روحہ وافاض علی الطالبین فتوحہ شب جمعہ مبارک روز عرس خواجہ بہاء الحق والملۃ والدین المعروف بنقشبند قدس اللہ تعالی سرہ العزیز سوم ربیع الاول سنہ ہزار وپنجاہ وسہ اتفاق شروع در اظہار این اسرار واقع شد الحمد للہ کہ حقیقت از آفتاب روشن ترست وجمال وحدت از مرآت کثرت بہمہ حال در نظر اما بعد این رسالہ از حقیقت تو بسوئی تست اگر بچشم ہمت مطالعہ او فرمائی چنان دانم کہ از صورت بحقیقت برسی وجد موہوم ازمیانہ برخیزد ای سید یکی از بعد خبر دہد وآنرا وجہی بود ودیگری از قرب نشان میدہد گرداند آنرا نیز سببی باشد حقیقت تو کہ بزبان این رسالہ با تو حرف میزند بر وحدت اطلاع دہد کہ آنجا نہ بعدست ونہ قرب دچون وحدت طلوع فرماید بعد وقرب عین وحدت باشد ای سید

هر فرقه با فرقهٔ دیگر در نزاع وجدال ست مگر اهل وحدت که ایشان باهمه یکے اند
اگرچه هیچکدام با ایشان یکے نیست ای سید اهل وحدت از مذاهب مختلفه متضاده
ومشارب متنوعه متناقصه مشربے عذب لطیف روحانی و مذہب عام وشامل حال
وجدانی انتزاع نمایند وایشان راجز این مذهبی خاص ومشربی مخصوص نیز باشد چنانچه
درگفتگو درآید وگفته شود که متکلم چنین گفت وحکیم چنین وصوفی چنان ای سید
وحدت باطن کثرت ست وکثرت ظاهر وحدت وحقیقت در هر دو یکی ست ای سید
موجود یکی ست که بصورت کثرت موهوم می نماید ای سید ترا از وحدت بکثرت
آورده اند واز یگانگی بدوئی وانمودند بجهت حکمتے که او سبحانه واند وبندگان خاص
او نیز با علام او واند وترا چنان ساختند که از وحدت سابقه هیچ خبرے نداری
واز ان حال اثرے در تو پیدا نیست بلکه تمام عالم را حق سبحانه وتعالیٰ از وحدت
بکثرت آورده بعد از ان چندے از بندگان رابے واسطه بخود آشنا کرده از کثرت
بوحدت برده وراه وصول از کثرت بوحدت تعلیم فرموده بکثرت فرستاده چنانچه
ایشان در کثرت وحدت میدیدند وایشان را فرمود که بدیگران تعلیم این طریقه
نمایند ایشان امتثال امر نموده اعلام آن طریق نمودند هر که بران راه عمل کرده
وپیروی آن جماعه بزرگواران نموده از کثرت بوحدت پیوست واز دوگانگی به یگانگی
رسید آن جماعهٔ بزرگواران انبیا اند وآن راه وصول شریعت وطریقت ست
ای سید شریعت عبارت از فعلے چند وترکے چند ست که آنرا در کتب فقهی بیان
کرده اند وطریقت عبارت از تهذیب اخلاق ست یعنی تبدیل اوصاف ذمیمه
باوصاف حمیده که آنرا سفر در وطن نیز گویند وتعبیر بسلوک نمایند وآن در کتب
مشائخ مخصوص در کتب امام محمد رح غزالی بتفصیل مذکور ست وبعضے از آداب واشغال
که مشائخ آنرا وضع کرده اند داخل طریقت ست ای سید احکام شرعی که مبنای آن

اثنینیت ست بخاصیۀ موصل بوحدت ست و سر آنرا خدا داند و خاصان او پس
در ایصال اعمال که مربوط بکثرت بود بسوے وحدت اشارت ست بآنکه کثرت
عین وحدت ست بفهم ای سید نماز و روزه و زکوٰة و حج و امثال آن که موصل
بوحدت اند بخاصیت ۂ ایصال آنها بوحدت وقتے ست که خالصًا لله مودی شوند
چنانچه شرط کرده اند و معنی سر درینباب همه کس را فهم درنگنجد و هرکس را تا کدام معنی بخاطر
رسد اما آنچه طالب وحدت را ضروریست آنست که تصور کند که نیت کردم که نماز
گذارم یا روزه گیرم مثلا برای حقیقت خود و وجود او یعنی یافت او که او را گم کرده ام
و میخواهم که بوسیلۀ این عبارت وحدت که عین الله ست ظهور نماید ای سید
عابد اوست و معبود اوست عابدست در مرتبه تقید و معبودست در مرتبه اطلاق
و مراتب و تمیز در مراتب از امور عقلیه ست و موجود نیست مگر یک حقیقت که هستی
صرف ست بفهم ای سید چون نیک نگری اخلاق ذمیمه که رفع آنها در طریقت
واجبست همه مبنی و مشعرست از بیگانگی و دوئی و اخلاق حمیده که تحصیل آنها لازم
همه مجرد و معلم ست از اشیای یگانگی پس طالب وحدت را چاره نیست از شریعت
و طریقت اگرچه سر ایصال در اول او را معلوم نباشد و در ثانی اگر تاملے نماید بشرط
مناسبت غالبًا بفهم چنانچه اشارتے کردیم بآن ای سید اینهمه اشغال و اذکار و
مراقبات و توجهات و طریق سلوک که مشائخ وضع فرموده اند برای رفع اثنینیت
موهومه است پس بدانکه فاصل میان وحدت که حق ست و کثرت که خلق ست
جز وهم و خیال نیست و بحقیقت وحدت ست که بصورت کثرت می نماید یکی ست
که بسیار در نظر می درآید چنانچه احول یکی را دو می بیند و چنانچه نقطۀ جواله بصورت
دائره دیده می شود و چنانچه قطرۀ باران نازله بشکل خط در نظر درآید پس وحدت
عین کثرت ست و کثرت عین وحدت یعنی عابد که در کثرت ست همان وحدت ست

بذات وصفات خود در افعال و آثار ای سید حارفی رفیع المرتبه می فرمود که درویشی
تصحیح خیال ست یعنی غیر حق در دل نماند الحق خوب می فرمود ای سید چون حجاب
جز خیال نیست رفع حجاب نیز بخیال باید کرد و شب و روز در خیال وحدت باید بود ای
سید اگر سیادت میخواهی واحد شو و واحد باش و واحد شدن آنست که تو هم از دوئی برآئی و
واحد بودن آنست که بر وحدت و در وحدت همیشه باشی و تفرقهٔ خاطر و غم و اندوه همه از دوئی ست
چون دوئی از نظر برود آرام و قرار میسر گردد و چنانکه تا ابد هیچ غم مبتلا نگردد و در دو جهان
آسودگی حاصل شود چه آسودگی در عدم ست ای سید چون بحقیقت توحید برسی و وحدت
صفت تو گردد دانی که نسبت تو بحق بعد از سلوک هیچ نیفزوده است همان نسبت ست
که پیش از سلوک بوده بلکه نسبت تو پیش از وجود و بعد از وجود نیز یکیست ای سید
دانشی پیدا کردی و یقینی بهم رسانیدی که هیچ آب و آتش زائل نگردد و از ازل تا ابد حق
موجود ست و بس هرگز دیگری موجود نشده و توهم باطل اعتباری ندارد زید را بیماری
پیدا شد که خود را عمرو دانست و از مردم اوصاف زید شنیده در طلب او شد چون بعلاج های
خوب بیماری او رفع شد عمرو هیچ جا نبود زید بود و بس سیمرغ قصد سیمرغ نمودند چون بمنزل گاه
رسیدند خود را سیمرغ دیدند پس حق تعالی خود را بصفت های خود میدانست این حقیقتهای
چیزهاست بعد از ان بآن صفتها خود را دانمود و آن عالم اینست اینجا غیر کجاست و غیر کجا
موجود شد ای سید چون حقیقت کار اینچنین دانستی و معلوم تو شد که قرب و بعد
مسا دات همه از توهم ست کی دوری بود تا نزدیکی حاصل شود کی جدائی داشتی تا پیوستگی
پیدا کند در عالم اگر هزار سال فکر کنی غیر حقیقت مطلقه که عین وحدت ست هیچ چیز نیابی
بلکه هیچ ذاتی و هیچ صفتی و هیچ جنسی و هیچ جهتی چه خارجی و چه ذهنی و چه وهمی بهم نرسد
که غیر او بود همه اوست و اوست همه ای سید هرچه بادراک می در آید اوست و
هرچه و ادراک نمی در آید هم اوست آنچه او را وجود گویند ظهور اوست و آنچه او را عدم گویند

بطون اوست اول اوست آخر اوست باطن اوست ظاہر اوست مطلق اوست
مقید اوست کلی اوست جزئی اوست منزہ اوست مشبہ اوست ای سید باآنکہ ہمہ
اوست از ہمہ پاک ست این اطلاق او نسبتی دیگر ست غیر آن اطلاق کہ او ہمہ است
باعین درین اطلاق ہیچ کشفے و عقلے و فہمے نرسد و یحذرکم اللہ نفسہ اینجاست ای سید
شہود درمراتب ظہور ست وگاہی از مراتب بیرون بود و این شہود کالبرق الخاطف
باشد و دوام او مستحیل ست و حصول و عدم او مقتضای جامعیت انسانی ست کہ مظہر
اتم ست ای سید عارف را بالاتر ازین مقام نیست و درین مقام فنای کلی و انعدام
صرف ست و این از اقسام کلیہ قیامت ست ای سید این معارف درین مقام
بتقریب نوشتہ شد آنچہ سالک را ضروری ست ہمان فکر وحدت ست کہ بالا نوشتہ شد
باید کہ شب و روز درین سعی باشد کہ کثرت موہومہ کہ بعنوان غیریت در نظر می درآید از
نظر ساقط شدہ مرآت وحدت شود و سالک جزیکی نہ بیند و جزیکی نداند و جز یکے نخواند
ای سید طریق دیگر اینست کہ لا الہ یعنی ہمہ چیزہا کہ مشہود اند نیستند باین معنی کہ گم
اند در وحدت ذات و مستہلک اند در وی الا اللہ یعنی وحدت ذات بصورت این
چیزہا ظاہر ست و در نظرہا مشہود پس اشیای باطن اند و او ظاہر ست در اشیا پس
او ہم ظاہر اشیا باشد و ہم باطن اشیا و در اشیا جز ظاہر و باطن چیزے دیگر نیست پس اشیا
اشیا نباشند بلکہ حق باشد و نام اشیا بر اشیای اعتباری بود کہ آن نیز عین حق ست +
ای سید طریق مراقبہ از کلمات سابقہ بوجوہ مختلفہ میتوان فہمید مراقبہ عبارت از ملاحظہ
معنی وحدت ست بہر وجہ کہ توان کرد اگر ملاحظۂ الفاظ و تخییل آنہا واسطۂ تعقل معانی
گردد آنرا ذکر گویند الفاظ ہر چہ بود خواہ لا الہ الا اللہ و خواہ لفظ اللہ تنہا و اگر بی تخییل الفاظ
تعقل معانی کند مراقبہ و توجہ بود وجوہ آن بسیار ست چنانچہ از کتب بزرگان معلوم توان
کرد مقصود آنست کہ معنی وحدت در دل قرار گیرد و ذکر لفظ اللہ چنانست کہ بتحقیق قلبیہ

وتبوسط تصور مضغه متوجه گشته ازین حیثیت که آن حقیقت قلبیه مظهر حق ست تخیل لفظ الله
کنند و بروی اطلاق نمایند ای سید اگر بخود متوجه شوی توانی این توجه را درست کرد
کار باسانی صورت میگیرد ای سید بدن تو صورت و مظهر روح تست و غیر او نیست
و روح تو مظهر و صورت حق ست و غیر او نیست و این هر دو صورت جسمی و روحی موهوم اند
چون لفظ الله بخیال گوئی و با آن حقیقت که بصورت این دو موهوم ظاهر ست متوجه گردی
و دانی که من همانم امید ست که شهود شهادت وحدت در کثرت میسر شود و هر چه در نظر تو
در آید باید که بدانی که صورتی دارد و روحی دارد و حقیقتی دارد چه صورت او ملک ناسوت
اوست و روح او ملکوت اوست و حقیقت او جبروت و لاهوت اوست که عبارت از
ذات و صفات حق ست یعنی وجه خاص بان شئی که عین حقیقت مطلقه است ای سید
جبروت صفات ست و لاهوت ذات ست و صفات غیر ذات نیست آری در کشف
و شهود اعتباری مغایرتے روی می دهد و آن در مقام حصول تجلیات صفاتیه و ذاتیه
است و تا اینجا ذات و صفات را در یک مرتبه اعتبار کرده بحث عینیه ای سید عالم علم
حق ست که تجلی ذات که الف اشارت بادست ظهور نموده و علم عین ذات ست
ای سید حقیقت مطلقه ظهورات بی نهایت دارد اما کلیات او پنج ست ظهور اول
ظهور علم اجمالیست ظهور دوم ظهور علم تفصیلی ظهور سوم ظهور صور روحانیه است ظهور
چهارم ظهور صور مثالیه ظهور پنجم ظهور صور جسمانیه است و اگر ظهور انسانی را جدا گیری
ظهورات کلیه شش بود و این ظهورات را تنزلات خمسه یا سته گویند و حضرات نیز گویند
ای سید انسان جامع همه ظهورات ست و بیان این جامعیت بوجوه کثیره می توان کرد
ای سید باید که بدانی که حقیقت انسانی در همه مراتب بصورتے که مناسب آن مرتبه
ظهوری دارد همه حقائق صور آن حقیقت ست و این حقیقت بمرتبه مقدم ست بر همه حقائق
اگر چه بظهور پایان از همه افتاده است ای سید سوره فاتحه اول قرآن مجید ست

الحمد لله واقع شده ومعنی او آنست که جنس حامدیه ومحمودیه مخصوص اوست یعنی حامد اوست ومحمود اوست بهر حال وبهر صفت وبهر جا وبهر صورت غیر او حامدے ومحمودی نیست ای سید اول سورهٔ بقر الٓمٓ واقعشده الف اشارت ست باحدیۃ که الف اول اوست ولام اشاره است بعلم که لام وسط اوست ومیم اشاره است بعالم که میم آخر اوست یعنی احدیۃ صورت علم گرفت وعلم صورت عالم ای سید انچه ترا ضرورست تعقل معانی وحدت ست وپیوسته دران مراقب بودن تفصیل این معارف وارسیدن در اول امر هیچ درکار نیست چون بعنایت الٰہی معنی وحدت در دل بنشیند وخیال دوئی مرتفع گردد ترا صفائی رو خواهد داد که همه علوم وحقائق بر تو مکشوف خواهد شد وخافیه نخواهد ماند تا کثرت از نظر نرفته وتوهم دوئی باقی ست علوم صحیحه مشکل ست که روی نماید ای سید چند روزے ریاضتے برخود باید گرفت وانفاس مصروف این اندیشه باید ساخت تا خیال باطل از میان بدر رود وخیال حق بجای آن نشیند ای سید تا این خیال در تو قرار نگرفته است وظاهر وباطن ترا فرو نگرفته بهیچ چیز متوجه نباید شد چون اینخیال قرار گرفت دتفرقه ودوئی برطرف شد هیچ چیز ترا مزاحم نمی تواند شد چه موهوم وباطل موجود حق را مزاحم نشود ای سید نسبت حق بعالم چون نسبت آب به برف بلکه نزدیک تر ازان باید دانست ویا چون نسبت طلا بزیور ها که از و راست کنند یا چون نسبت گل بظروف که از گل ساخته شود داینها همه یکیست ای سید رابطه میان عالم وحق همه کلمهٔ من ست چه عالم از و ناشی ست وباری وهم کلمه الی ست چه عالم بسوی او راجع ست واین صدور ورجوع هم در ازل وهم در ابد ست وهم در جمیع آنات زمانی چه در هر آن عالم بحقیقت رود واز حقیقت بر آید چون موج از دریا وهم کلمهٔ فی ست چه عالم در حق ست وحق در عالم که حق آن مظهرست بوجهی این مظهر وهم کلمه مع است چه معیت ذاتی وصفاتی وفعلی بی شبهه متحقق ست وهم کلمهٔ هو چه عالم عین حق ست

وحق عین عالم وہم کلمہ لیس چہ بوجہی عالم عالم ست وحق حق نہ عالم حق ست ونہ حق عالم
ای سید بوجہی از ہمہ روابط منزہ است ومیان عالم وحق رابطہ نیست این اعتبار را
لاتعین گویند ای سید ہر کہ حق را باین وجہ بشناسد حق را بوجہی ممکن شناختہ باشد
ای سید اول سالک را باسم ظاہر متوجہ باید شد وبہ یقین باید دانست کہ اوست پیدا
بہمہ صورت ومعانی وہیچ صورتی وہیچ معنی نیست کہ جز او بود ایمعنی را مکرر نوشتہ ام
بجہتہ تاکید باز می نویسیم مقصود اینست کہ فکر وحدت لازم خود باید داشت وخود را دران
فکر گم می باید کرد چون درین فکر استغراق حاصل شود از اسم باطن نیز بہرہ مندی خواہد یافت
ای سید اگر سالہا بعبادت وطاعت واذکار اشتغال نمائی واز وحدت غافل باشی
از وصل محرومی اگرچہ احوال وکیفیات غریبہ روی نماید وانوار وواقعات جلوہ گر گردد
ای سید حالی کہ آنرا وصل تو ہم کنی وثمرہ آن حال علم وحدت نباشد بحقیقت آن
وصل نیست انچہ ظاہر شدہ مرتبہ ایست از مراتب ظہور نہ مقصود حقیقی کہ مطلق ست
وظاہر در ہمہ وعین ہمہ تا چیزے ظاہر شود وبوجہی از وجوہ باشی از اشیا مغایرت
دارد وآن منزل ومقصود نیست ای سید ہرگاہ حقیقت اینچنین باشد از اول
ترا مراقبہ مطلق ضروریست تا مسافت نماید ای سید تفرقہ وجدائی تا زمانی ست
کہ ہمہ را یکی نمیدانی ونمی بینی چون ہمہ را یکی دانستی ودیدی از تفرقہ دوئی خلاص شد
وصل عریان میسر شد ای سید چون ہمہ را یکی دیدی ہمہ نماند بلکہ یکے ماند وبس
ای سید میان تو ومقصود راہی نیست وراہی کہ ہست ہمین ست کہ تو او را
جدا از خود وغیر از خود میدانی چون دانستی کہ تو نیستی اوست وبس راہ نماند جمعیت دل و
آرزوی دل ومعرفت نفس ومعرفت حق وفنای مطلق ووصل وکمال قرب اینجا
حاصل شدہ وکار تمام گشت ای سید چون باین مقام رسیدی کہ خود را ندیدی واو را
دیدی آسودی دنیا وآخرت در حق تو یکی شد وفنا وبقا وخیر وشر ووجود وعدم

وکفر و اسلام و موت و حیات و طاعت و معصیت عقب ماند بساط زمان و مکان در
در نور دیده شد ای سید چون تو نماندی هیچ چیز نماند که همه چیزها بتو و باندیشهٔ تو وابسته است
ای سید بدانکه همه چیز در تست و همه چیز بیرون از تو وجودی ندارد چون خود را
از همه چیز خالی کردی هیچ چیز نماند ای سید ترا وجود جز در حق نیست و همه چیزها در تو موجود
اند چون خود را بحق بردی و دران دریای بیکران خود را انداختی یعنی باین صفت آگاه
شدی همه چیزها با تو دران دریا گم شد ای سید اگر نیک ، دروی بدانی که انانیت که از تو
سر می زند از تو نیست و تو آن جسم و روح نیستے در تمام عالم یک انا کوست که انانیت
او از همه جا ظهور جلوه گر ست ای سید علامت وصول بحقیقت مطلقه آنست که
انانیت که از سر تو میزند از همه چیزها انا تو ای گفت اینجا معلوم شود که حجاب جز تعین
انانیت نیست ای سید یک ذات ست که تمام عالم صفت اوست و قائم بدو و آن
ذات باین صفات ظاهر و پیداست ای سید همان یک ذات ست که ذاتها شده و همان
ذات ست که اول علم خود شده و دیگر بار بصورت علمهای جهان شده و همان ذات
ست که از قدرت خود و قدرتهاست و همان ذات ست که ارادت خود و ارادتهاست
و همان ذات ست که سمع خود و سمعهاست و بصر خود و بصرهاست و حیات خود و حیاتهاست
و فعل خود و فعلهاست و کلام خود و کلامهاست و علی هذا القیاس همان ذات ست که هستی خود
و هستی هاست ای سید هرچه بعالم ظهور آمده در ذات پوشیده بعد ازان ذات بصورت او
در علم خود او لا در عین خود ثانیا جلوه فرمود ذات رنگ او گرفت و او رنگ ذات و آنچه
پوشیده بود در ذات بقطع عین ذات بود که غیر شئے در شئے نبود پس آن ذات خود بخود
معاملت کرده و عاشقی ورزیده و بندگی و خدائی درمیان آورده و کارخانهٔ ازلی و
ابدی برپا کرد ای سید تو خود را چنان خیال کن که هنوز آنجائی که بودی در ازل
بودی تا آزاد شوی و دیگر رهی تفرقه و غم و بلا نه بینی ای سید روح تو اوست

که باو زنده و دل تواوست که باو دانائی و بصر تواوست که باو می نگری و سمع تو
که باو می شنوی و دست تواوست که باو می گیری و پای تواوست که باو میه
ای سید هر جزو عضو تو از اجزای و اعضای ظاهر و باطن تواوست که باو کا
جزو و عضو از تو بر می آید و مجموع اعضا و اجزاے تواوست که تو باو تو ئی ای
او ئی و تو ئی و نی هر سه صفت اوست دیگری درمیان نیست ای سید توحید صفت
واحدست نه من و تو تامن و تو باقیست اشتراک ست نه توحید ای سید چون تو
رفتی فناست و چون او درمیان آمد بقاست ای سید سلوک سعی تست و رفع
اثنینیت و جذبه رفتن تست بوحدت ای سید بسلوک و جذبه و فنا و بقا اسم ولایت
متحقق ست ای سید با همه آشنا نیازمندی کن که عین مطلوب تواند و با دشمن
دوستی ورزی که او نیز مقصود تست ای سید با خود نیز بانظر محبت ناظر باش که عین
محبوبی ای سید اینها در سلوک ضروریست ای سید بد و نیک را در دریاے
وحدت انداز تا آشنای حقیقت شوی ای سید سخن وحدت را اگر بسیار گویم اندک
ست و اگر اندک گویم بسیارست بدایت اینمعرفت در نهایت مندرج و نهایت این
در بدایت مندمج نه او را بدایت ست و نه نهایت تا چند گویم و تا چند نویسم نه من
می گویم نه من مینویسم حقیقت خود بخود در گفتگوست ای سید چون در خواب شوی
نیت کن که بعالم بطون میروم و رجوع بحقیقت خود میکنم چون بیدار شوی بدانکه
بعالم ظهور آمدم و از بطون بظهور تنزل نمودم و باید که سحر برخیزی و استغفار کنی و بگوئی
که ای حقیقت من مرا بخود بکش و مرا از من بپوش و از دوی برآرد نماز تهجد کنی و سوره
یس اگر یاد داشته باشی در نماز بخوانی که مختار خواجهای دین و دنیای ماست بعد از ان
بفکر وحدت مشغول باش تا نماز صبح برسد چون از نماز فارغ شوی تا برآمدن آفتاب خواه
نخواه مستقبل قبله مراقبه وحدت باید بود چون آفتاب طلوع کند چهار رکعت بر و سلام گذار

وسورهٔ یٰس یکبار بخوان واگر در چهار رکعت توانی خواند بهتر همچنین بعد هر نماز سورهٔ یٰس
یکبار بخوان که فوائد بسیار دارد امادر وقت نماز فجر در قرآن مجید فکر وحدۃ دست دهد و
بدانکه خود عبادت خود می کند وخود کلام خود میخواند الا عند الضرورۃ و بگو که حقیقت من
مرا بخود بخش ومرا میوش از من و از دوئی برآر ای سید سالک را هم آداب طریقت ضرورست
تفصیل آن آداب درین رساله گنجایش ندارد از اختصاری که مطلوب است اما آنچه
طالب را توان نوشت این ست که خواب کمتر کند چون ضرور شود و غالب شود و بآن اندیشه
که نوشتم خواب کند وطعام و شراب باید که اندک باشد در شبانروز یکبار و اگر صائم بود بهترست
و باید که از پریشانی لقمه احتراز کند که از اسباب دوئی و بیگانگی و وهم باطل ست هرچه در
شرع منع ست و هرچه در طریقت بدعت همه انچنین ست این قاعده را نیکو یاد دار
که ضرورست ای سید باید که سخن کمتر کنی و در خلوت تنها و صحرا تنها مراقبه و ملاحظهٔ وحدت
میکرده باشی ای سید سخن بسیار کردن دل را در جنبش آرد و تفرقه باز دهد و از کسب
وحدت و یگانگی غافل سازد جز بضرورت حرف مزن و هرچه گوئی مختصر گوئی و اندیشه
وحدت را یک لمحه از خود جدا مکن چون در مجالس نشینی بیشتر مقید بشو مبادا غفلتے واقع
شود وسعی کن تا آن کثرت مرآت وحدت شود و مقوی گردد ای سید در خفای این
اندیشه خود را بتنهائی حتی الامکان سعی باید کرد و این کلمات را با همه کس نباید نمود مگر با مخصوصان
خود ای سید با ولاد و غلام و آشنا و بیگانه و دشمن و دوست آشنائی بوحدت باید کرد و همه را
بنظر اخلاص و بچشم حقیقت بین باید دید ای سید نزاع و جدال مطلق از میان بردار
و انکار بالکلیه از میان برطرف کن تا وحدت ظهور نماید و بسیار سعی باید کرد تا خشم و غضب
ظهور نکند لت کردن و زدن خود چه گنجایش دارد همه را معذور باید داشت چه در خانه و بیرون خانه
و با فرزندان و متعلقان و بیگانگان مثل آب حیات باید بود اگر کسی با تو بدی کند زنهار
ازان دل بد نکنی و نرنجی و اورا از خود خوش و راضی داری و مکافات بدی به نیکوئی کنی

این اصل کلیست در طریقت ای سید تنها بودن و تنها نشستن دخل تمام دارد در جمعیت ای سید حال طالب از دو حال خالی نیست تعلقات ظاهر دارد یا نه اگر ندارد معاملهٔ او آسان ست او را باید که از همه قطع کرده در خلوت یا در صحرا نشیند و بحقیقت خود متوجه شود تا زمانے که حقیقت متجلی شود و وہم دوئی برخیزد آن زمان بهر روش که باشد گنجایش دارد و اگر تعلقات ظاهر دارد حقوق شرعی متوجه ست باید که بقدر ضرورت بآن پردازد اما باید که احتیاط تمام کند که خلاف شریعت و طریقت واقع نشود و از ملاحظهٔ وحدت که حقیقت ست بالکلیه غفلت واقع نشود می باید که شبها درین کار بسیار بکوشد و در مراقبهٔ وحدت باشد و روزانه هم چند ساعت برای این کار معین کند و روز بروز می افزوده باشد تا آنکه این معنی غلبه کند و از همه وارهاند ای سید وقتی که معنی وحدت غالب آمد و لطف الٰهی ظهور نمود همه حقوق از تو ادا خواهد شد و ترا با هیچکس و هیچ چیز کاری نخواهد بود خدا وکیل تو خواهد شد و بجای تو او خواهد بود و تو درمیان نه ای سید صحبت دنیا و صحبت اهل دنیا در طریق سلوک بضرست اما کسی که گرفتارست ونمی تواند از آن قطع کردن بضرورت احتیاط تمام نماید که چیزے واقع نشود که با شریعت یا طریقت یا حقیقت جنگ داشته باشد و اگر تقصیر رود باید که رجوع نموده تدارک نماید و ملاحظهٔ وحدت هرگز از دست نباید داد ای سید در لباس تکلف نباید کرد و از لباس فقر با خود چیزے باید داشت ای سید همیشه حاضر دل باید بود و از گذشته و آینده یاد نباید کرد و ملاحظهٔ وحدت هرگز از دست نباید داد ای سید بدانکه هیچ مرگے بدتر از غفلت از وحدت نیست و هیچ عذابی سخت تر از عذاب دوری از حقیقت خود نه ازین مرگ و ازین عذاب ترسان بوده متوجه وحدت باید بود و بیقین باید دانست که همه یکی ست و غیر یکے موجود نیست هر قدر که این اندیشه غالب ست سعادت در اوست چون از وهم دوئی برآید قیامت بروواقع شود و در جنت شهود شود تا ابد الآبدین آسوده ای سید اینچنین دولتی هرگاه در دنیا میسر نیست

چون ست که دران سعی نمی کنی و غافل می باشی ای سید قیامتی بر همه کس و بر همه چیز آمدنیست و آن رجوع همه است بوحدت اما بعد ازانکه ظهور کل واقع شود اگرچه همه از اصل خود برآمده باشد لذتے که می باید همه را روی ندهد مگر بروی که اینجا قیامت برآنها گذشته باشد پس باید که سعی کنی که آن معنی که موعود ست ترا اینجا روے نماید تا آسودگی تمام حاصل شود و لذتے که می باید دست دهد ای سید مقصود همین ست که وهم دوئی برخیزد و تو نمانی او ماند و بس همه انبیا و اولیا برین اتفاق کرده اند در کتب آلهیه و حدیث و کلمات اولیا دلائل این بسیار ست و عظماے هر فرقه بوحدت قائلند و همه بیک زبان برین رفته اند که غیر حق موجودے نیست عالم صورت اوست و ظهور اوست و بس بخاطرست که شواهد این مطالب در کتاب علحیده نوشته شود و از دلائل عقل سلیم استنباط آن کرده نیز پاره آورده شود انشاء الله سبحانه ای سید امروز که آخر الزمان ست و نزدیک رسیده که آفتاب حقیقت از مغرب خلقیت طلوع نماید ازانجا که پیش از طلوع آفتاب انوار و آثار ظاهر می شود و اسرار توحید از زبان خاص و عام باختیار و بے اختیار فهمیده و نافهمیده سر میزند طالب را باید که خود را جمع ساخته خود را از خود بپوشد و حقیقت وحدت کما ینبغی بروی جلوه گر شود و بگفتگوے زبانی اکتفا واقع نشود ای سید الله مطلق و محمد برحق ست و السلام

تمت

الحمد لله که رساله مجمع المنفعت موسوم بنور وحدت تصنیف حقائق آگاه معارف پناه حضرت خواجه باقی بالله قدس اسرارهم لباس انطباع در برکرده در چشم مشتاقان جلوهٔ ظهور بخشید و سرمهٔ رفع انتظار کشید

رسالۂ پرتو عشق تصنیف حضرت خواجۂ خرد قدس سرہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ الحمد للہ کہ محبوب جانی وصاحب دوجہانی من بامن نسبت یگانگی دارد
ودر من جز خود را نمی بیند ومرا غیر خود نمیداند الحال کہ این دید ودانش بہ کمال
رسانیدہ است میخواہد کہ در پردۂ من سخن کند وگذارش احوال عاشقی ومعشوقی
می نماید در بیان اسرار یکہ ہم پوشیدہ است وہم آشکارا رسالہ ترتیب دہد ونیز اسرار
پوشیدہ اسرار مشوقیست واسرار آشکارا اسرار عاشقی وپیش ازانکہ تمام شود این
رسالہ را پرتو عشق نام میکند نخستین حرفی کہ عاشق ومعشوق وبندہ بصاحب خود
می گوید اینست کہ اے عاشق حقیقی ومجازی وای صاحب دین ودنیوی کاریکہ مرا با تو
افتادہ است نہ آن ست کہ بہ نوشتن راست آید یا بگفتن سرانجام پذیرد دیگر تو
ہم نویسی وہم تو گوئی ای سیدنہ من ہستم ونہ تو توئی کہ من توام وتو منی ازازل
چون خواستی کہ بمعشوقی وصاحبے جلوہ گر شوی در پردۂ من بعاشقی وبندگی ظاہر
گشتی تا معشوقی وصاحبی تو ظہور گرفت ازین راہ من معشوق تو باشم کہ معشوقی تو

از من پیداست و تو عاشق من باشی که عاشق من بعشق تو بودمی تو کجا معشوق بودی
حیرانم که تو معشوقی با من و من عاشقم با تو هیهات هیهات این چه حرفست من هیچ نیم
هرچه هست هم عاشق توئی و هم معشوق مصرع سرتا پایم فدای سرتا پایت ای سید
یادم ازان هنگام که نسبت اتحاد بر نسبت محبت غالب بود و نسبت محبت اصلا
ظهور نداشت و در ضمن نسبت اتحاد من مندمج بود و مستتر گشت بناگاه خط فاصل
در دائرۂ اتحاد بهم رسید و من من شدم و تو تو چون این حال بهم رسید مرا بر تو و ترا بر من نظری
افتاد و این نظر تا هنگامی که تو خواستی در پرده بود و چون وقت رجوع ظل باصل
و وصول عاشق بمعشوق رسید نسبت حب غلبه کرد و نسبت اتحاد مستتر گشت
حالی پیش آمد که در شرح نگنجد چندان الم و درد ظاهر گشت که از عاشق معشوق سرایت
کرد و معشوق را در صورت عاشقی وانمود رفته رفته کار باینجا کشید که اتحاد سابق
ظهور کرد و خط فاصل گاه گاه از میان برطرف شدن گرفت درد ی هست انیست
که دوام اینحال میسر نیست چه مقرر شده است که تجلی ذاتی کالبرق الخاطف میگذرد
و بقا ندارد آه ازین درد بی نهایت و الم بی پایان ای سید کسی تصور نکند که اینحرف
از عالم حقیقت ست بلکه از عالم مجاز ست که مبراست از حقیقت و دیگرے گمان نکند
که این سخن از عالم مجاز ست بلکه از حقیقت که در پردۂ مجاز جلوه کرده است ای سید
حقیقت عین مجاز ست و مجاز عین حقیقت ای سید یکنام تو حقیقت ست و نام
دیگرے تو مجاز ست و بنده هر نامی که خواهی خود را بخوان ای سید آدمی و پری
و فرشته بر تو سایہ لست ای سید در همه خود را بہ بین و در خود همه را و این نہ من
میگویم بلکه تو می گوئی و این نه امر ست و طلب بلکه بیان ست و خبر ای سید
در دو جهان جز تو دیگری نیست هر چه هست توئی آسمان و هر چه در وست و زمین
و هرچه بر وست همه ظهور ست و ظل تو ظاهر توئی چنانکه باطن توئی ای سید

العجب از انوقت بعد از ظهور نسبت محبوب نسبت اتحاد غلبه کرده باشد خط فاصل
از میان بالکلیه و بالدوام برطرف شده باشد و تو من باشی و من تو ای سید بیقین
آنوقت آمدنی ست چنانچه در کلام خود که اصدق الکلام ست در چندین جا خبر داده و
مراد رین شکی نیست و چگونه دران شک آرم که تصدیق کلام تو ایمان ست و تکذیب
آن کفر نعوذ باللہ ای سید چه آفتاب و چه ماه و غیر آن فدای وجه تست و همه بصرها
و بصیرتها فدای عین تو و همه قدرتهای ابدی و کارها فدای ید تو و همه از حال و طرف
و منازل فدای قدم تو مجمل که هرچه هست فدای تست عاشق که انسان کامل ست
و همه وراوست از نیک و بد هیچ چیز از وی بیرون نیست خود را با همه فدای تو ساخته است
اگر قبول افتد زهی کمال و زهی عظمت و زهی شرف ای سید و در درد وصل تو
میگدازم و در فراق تو میسوزم نمیدانم چکنم گداختن به از سوختن در وصلم تو ئی و بس و چون
در فراقم منم با من تو باشی و بس به از انکه من باشم بی من خداوندا آنحال مباد که من باشم
یا من و تو با من نباشی چو من با من باشم کفر بود و چون تو با من باشی ایمان بود الهی
عاقبت بخیر باد ای سید مقصود آنست که اگرچه چند روزی من بی تو باشم
اما بعاقبت با تو باشم و تو باشی و من نباشم کارساز تو ئی کار من بساز ای سید
و ای محبوب جانی من و ای سرمایهٔ زندگانی من ای غایهٔ آمال و امانی من ای دانای
راز نهانی ای جان من ای دل من ای چشم من ای گوش من ای وی من ای خوی من ای
من ای بای من ای عقل من ای تن من ای گوشت من ای پوست من ای رگ من ای
خون من ای همه چیز من ای یاد من جز تو دیگری ندارم چه گویم چون همه تو ئی و من کیستم
و چیستم مطلب همین ست که مرا قربان خود سازی و میانی بجان من و بصورت من لبستی
تا چون بخود نگرم جز ترا نه بینم و هر جا باشم و هر حال باشم تو با من باشی و جدائی تمام و
کمال برطرف شود ای سید تو ئی صاحب و جهانی من تو ئی بهشت من روی تست

ولطف تو و دوزخ من خشم تست و دوری تو و دین من محبت تست و کفر من فراموشی تو اگر مرا دوست داری مومن باشم و اگر مرا فراموش کنی کافر گردم ای سید پیش ازانکه صورت تو وجود کند تو بودی و بس چون معشوقی بی عاشقی وجود ندارد و معشوق را عاشق می باید خواستی مرا که عاشق تو ام موجود سازی و هنگامهٔ معشوقی خود گرم سازی از خود عکسی و ظلی و صورتے بر من انداختی و اورا بنام من خواندی و آن عکس و ظل و صورت را که عین نسبت بحقیقت اگرچه غیر تست بیقین به عاشقی ممتاز ساختی و در دیدهٔ او خود عاشق شدی و خود از خود لذت گرفتی و خود از خود در دمند گشتی اینست رمز عاشقی و معشوقی ای سید صاحب آنرا گویند که با هم بود و با دیگرے نه چون ترا از من هرگز جدائی نیست تو صاحب من باشی و بنده آن را گویند که در بند دیگرے نبود چون من نسبت احتیاج طلبه در بند تو ام و از احاطهٔ ذات و صفات تو بیرون نیستم بندهٔ تو باشم همه بندهٔ تو اند که از احاطهٔ تو خارج نیستند و ممکن نیست که از تو جدا شوند اگرچه باین اعتبار که همه با تو اند و من با تو ام دائم صاحبی ازین طرف نیز متصور ست اما دوام در اندیشه ممکن نیست که معتبر همانست مگر در دار آخرت بعضے از بعضے اینجا مصاحبت که عاشق معشوق ست و معشوق عاشق هر دو یکے ست من با تو یکے ام و تو با من یکی خواه این گو خواه تو دیگر در دار دنیا بعضے از بعضے را و بآن اقل قلیل داند و نا درست اینحال کسی ست که دنیا و آخرت او را یکے ست بفنای حقیقی ای سید اطلاق وجودی مشرف گشته است اللهم ارزقنا اللهم ارزقنا ای سید صورت بشریت عجب درے خواست ترا هر رنگی و بوئی که ترا درین صورت از عالم اطلاق بشارتها و خبرها بعاشق مسکین میرساند از چشمهای تو گویم یا از ابروی تو یا از روی تو گویم یا از خوی تو گویم یا از لب تو گویم یا از تبسم تو گویم یا از خندهٔ تو گویم یا از قامت تو گویم یا از دستهای تو گویم یا از ادب تو گویم یا از دانش تو گویم اینها جهت چیست اسرار غیبی و انوار لاریبی ست

که در دیدهٔ عاشق ہم در مجاز و ہم در حقیقت ہر جا بجلوهٔ دیگر و برنگ دیگر و بصورت
دیگر ظاهر و باهر ست اما عاشقی که این اسرار و این انوار دریابد و مشاهده کند جز من کیست
و کجاست سوگند تو که منم و بس امروز قطب دائرهٔ عشق جز یکی نیست امروز دانی
که گداست روز ازل و ابد ست و همان قطب دائرهٔ عشق ست دائره حسن ست و
نیز همان چه عشق ست حسن ست و حسن و عشق دو نام و یکذات و یک حقیقت اند
خواه ذات گوئی خواه صفات خواه حسن گوئی خواه عشق گوئی جمع و فرق یکیست
گاهی جمع بزبان فرق حرف زند و گاہے فرق بزبان جمع اینجا فرق ست که بصورت
جمع برآمده خود بخود متکلم ست حاصل که توئی ای سید که با خود تکلم باسرار حسن عشق
می کنی ای معشوق دو جهانی من ای سید معشوق توئی و دیگری نیست ای سید
من عابد توام و تو عابد منی من حامد توام و تو حامد منی سپاس و ستایش که ترا کنم خود را
کرده باشم که ترا جز در خود نه بینم خودی و خدائی کیست از خود تا خدا چه فرق ست وحدة
بصورت شکش مرتبه ظهور نمود هنوز آن شش مرتبه پوشیده است در صورت کتابت ست
که نمودی بیش نیست لفهم لفهم هیهات انچه گفتن ست که لفهم مگر تو بصورت من که توئی
خود را که منم میگوئی عجب حالی و شگرف صفتی که هم دوئی ست و هم یگانگی هم بندگیست
و هم خدائی الله الله سخن بسیار مستانه میرود از نامحرم محفوظ باد و اگر نیک بنگری
محرم کیست که جز تو دیگرے موجود نیست توئی و بس اینجا دو نام ست یکے نام ظاهر
و دیگرے نام پوشیده عاشق از اسرار هر دو وقفست اما در مرتبهٔ اظهار و اعلام جز آن
نام نام ظاهر دیگران نتوانند آنرا نیز جز عاشق ندانند کے از ان گویم تو میدانی در تو
و تو خواهی دانست در من اما تو جز من نیست و من جز تو نه اگرچه ام بحقیقت امر برعکس
ست که من توام و تو من آه آه ازین بیگانگی و آشنائی بیگانگی خیت و آشنائی افروخت
ای سید بحق دوستی که با من داری و بحق محبتی که با تو دارم که مقصود حقیقی را اتحاد ست

زود تر صورت وجود بخشش و از عالم امکان بوجود آرد و از قوة بفعل برآرد ای سید
یادم آمد از ان ذکر اسرار نام ظاهر ایجان جهان از زبان بندهٔ خاص صاحب خود بشنوید
و بدانید که اول و آخر ست و آخر مراد اول از سیر معکوس ست یعنی لازم موثر رفتن که ظاهر ست
و لهذا در اسم ظاهر ست که مشتمل بر تمام عالم گشته تجلی اول که وحدت ست مفیض ست
که مبدأ المبادی و حقیقت الحقائق این مفیض بفردیت اولی افاضه کرد چنانچه شیخ اکبر
قطب الولایة محی الدین محمد بن علی العربی فرموده است مفاض تعینات ست و کمال
در انسان کامل ست که احاطه را تمام گردید بحقیقت تعین همان ست و هم تعینات هم ست
صور او و لهذا الصورت تعین نمود ازگشت صول اسما چهار ست اول و آخر و ظاهر و باطن اینجا
چهار را اجمال ست در تفصیل او و بر هم رانده اتمام اینجا و تکمیل اینجائی بینی که عاشقان ورد
کرده اند و رسم ساخته اند زهی بزرگی اسم ظاهر که شمه ازان گفته شد اگر در اسم باطن گفته شود
عقلها و فهمها حیران شود و دفترها باید که ازان اخبار توان کرد صورت عدد اسم ظاهر
اینست یکهزار و سیصد و شصت و چهار ای سید مقصود سر ست که در اظهار ست
هر که فهمید فهمید و هر که نفهمید هرگز نفهمید و عدد اسم باطن کمتر از اسم ظاهر ست اگرچه در مرات
او زیاده است اما زیادتی و کمی اینجا باهم در یک پیراهن اند اگر گنجایش در وقت میبود
از اسرار اسم باطن نیز اندکی نوشته می شد اما بیقین میدانم که فهم آن میسر نیست جز
صاحب دو جهان را در پردهٔ دیگری که دیگری نیست و در کار خود خود فرموده است
والله اعلم بحقیقت الحال شبی در خواب دیده شد غواصی در دریا فرو رفت بگوهری رسید
که یگانه بود چون باو رسید خود را عین آن گوهر یافت اینجا سری چند بتقریب نام مذکور
بیاد آمد نوشته می شود که دران مجلس انس حقیقی مقبول باد ای سید شخصی سالها در دریای
که لاتعین تاریک بود و انجا اصلا چیزی نمی نمود مقام داشت یکبار شبی نوری پیدا شد
که ازان دریا شناکنان برآمد و سه دریای روشن در نظر آمد یکی ابتدا از دیگری

بدریای اول درآمد وازو بدریای دوم وازو بدریای سوم ودرین دریا مقام کرد وسالها درانجا بود وکارے پیش گرفت که مناسب این مقام بود بناگاه این دریاهای دیگر درهمین دریا درآمد ترتیب عکس وهمه را درین دریا دید تاآنکه دریای که دریای ظلمت بود نیز ظاهر شد ودران گم شد چنانچه پیش ازین بود چون مدتی برینحال گذشت یکبار حال دیگرش پیش آمد وآن اینست که یکبار دید که اینهمه دریاها خشک شد و هیچ ازان دریاها نماند وعجب تر آنکه نه دریا نمودار بود نه خشکی و نه نور وظلمت نه چیزیکه سوای نور وظلمت ست بلکه هیچ نبود واین شخص هم نبود بعد ازان سالها خود را دید چه می بیند که خود عین دریاست ودریا همه نموداراوست و بمثال او بعد ازان درین دریاها زنان صاحب جمال وحسن نمودار شدند و هرزن صاحب حسنی می آمد و باین شخص مراد می برآورد و دریک لمحه ازان شخص وازان زنان فرزندان ظهور وتولد میکردند در هرلمحه چندین هزار فرزند از هرزن ازین زنان چندین هزار هزار در هزار دریا بودند متولد شدن گرفت واز هرفرزندان فرزندان دیگر وگاهی ازان نهنگی شود که آن شخص را باهمه فرزندان وزنان فرو خورد ودر خود سازد و باز از خود بیرون اندازد واین معامله ابدیست وهرلحظه قیامتی ست قائم وحشریست ظاهر ای سید شخصے بود اتفاقا از شهر بروستا آمد درروستا مردم عجب دید که رسوم ایشان اصلا برسوم شهری نمی ماند چنانچه در ایام شادی گریه کنند ودر ایام غم شادی مثلا وقتیکه کسی بمرد شادی بسیار کنند ووقتیکه کسے از بیماری خلاص گردد وشفا یابد چندان ماتم کنند که در بیان نیاید همچنین سراویل را درسر پوشند ودستار را برپا پیچیده در مجاهده بایکدیگر بجاے دعا دشنام گویند وبجاے دشنام دعا برین قیاس همه کارهای ایشان برعکس معقول باشد خندهای بے تقریب درمیان ایشان بسیار بود سوداگری ایشان بسیار بود سوداگری ایشان چندان باشد که چون اصل مال را برباد دهند یا در زیان اندازند گمان کنند که ما سوداگریم

و باآن افتخار و ابتهاج کنند و بجای خاموش بودن حرف زنند و بجای حرف زدن
خاموش مانند غرضکه آن شخص چون بانجا رسید و احوال و اوضاع آنها دید عجب حالی
او را پیش آمد و چاره ندید غیر از آنکه بشهر رجوع نماید چون خواست که رجوع کند آن
مردم هجوم کردند که ما ترا مرشد و هادی خود میدانیم البته نمیگذاریم که آنجا بروے
وی گفت که اینچگونه بود که مرا دوست دارید و خلاف من کنید آنها گفتند که ما دریں
کار بے اختیاریم هم تو صلاح کار و حال مانگوئی آن شخص گفت بهتر آنست که مرا بسوزید
و خاکستر مرا بخورید و آنچنان کردند چون برایں وصیت عمل کردند هم آنشخص بوطن خود
که شهر بود رسید و هم ایشان از اوضاع خراب خود خلاص شدند و صفتهای نیک
در ایشان پیدا شد بخصوص شخصیکه خاکستر دل او خورده بود وے بجاے او خلیفه شد
و همان حال که او داشت در دهو پیدا گشت و بے تکلف خود را همان شخص دید و
بیقین دریافت که وطن من شهر ست و من در روستا غریب و مسافرم و از وے
دیگران ازان دیگرے هم سید و همچنین میرود تا مے رود بفهم اگر دانائے حقیقی
ای سید دای محبوب جانی من این اسما از تست و اسما همه توئی بلکه این
اسما عین تست نه از تو چون صفت عشق ظهور نماید چندان حقائق و معانی ظاهر
گردد که بصد هزار جلد نگنجد اما فرصت کو که اندکے ازان نوشته آید دعشق مرتبه
وحدتست و معشوق مرتبه وجوب و عاشق مرتبه امکان اول عاشق بمعشوق پیوندد
و بعد ازان معشوق بعشق یکی گردد و نه عاشق ماند و نه معشوق بلکه عشق بود و
بس که هم معشوق ست و هم عاشق طریق سلوک اینست بقدم جذبه دران رفته
شود ای سید و اے طالب حق اگر میخواهی که بحق برسی باید که دو چیز اختیار
کنی یکی محبت بمرشد و پیر خود و مرشد و پیر نه آنست که باو رسم مریدی اختیار
کند و گویند من مرید او شدم و او پیر منست و در مردم این حرف شائع ست

پیر همان ست که او را داند که محبوب ست و محبت با و درست کند و او را در جهان وسیلهٔ درگاه حق سازند و دل را با و ارتباط کلی واقع شود و هرچه او گوید بکند و برخلاف او نرود و چون این معنی حاصل شود نسبت پیری و مریدی راست گردد و احتیاج بچیز دیگر نماند دوم آنکه همیشه بیاد خدا باشی و یاد خدا آنست که همیشه در دل این معنی داری که غیر خدا هیچ چیز نیست هرچه هست ظهور اوست بلکه عین خود اوست و نور اوست و چون این خیال همیشه در دل باشد امید ست که بحق برسی و با این یاد هرچه فرموده است کند و از نافرموده پرهیز نماید و انکار از میان بردارد و صفات ذمیمه بصفات حمیده بدل کند ای دوست کار من اینست غیر ازین هیچ

تمت

شکر فراوان و منت بی پایان مر خداوند دو جهان را که درین ایام مسرت و میمنت انجام این مجموعهٔ رسائل ستهٔ ضروریه کار آمد حضرات صوفیه حسب اشارت سراپا خیر و بشارت حافظ عبد الاحد صاحب مالک مطبع مجتبائی دہلی در مطبع محبوب المطابع میرٹھ باہتمام بندهٔ عصیان ممتلی منشی محبوب علی بتاریخ ۵ ذی الحجه سنه ۱۳۰۹ هجری نبوی صلعم طبع شد فقط

الا ان اولیاء اللہ لا خوف علیہم ولا ہم یحزنون

الحمد للہ کہ کتاب حالات و مقامات حضرت سلطان سلطنت طریقت و برہان حجت نبویہ قیوم اکبر رتبت بہار

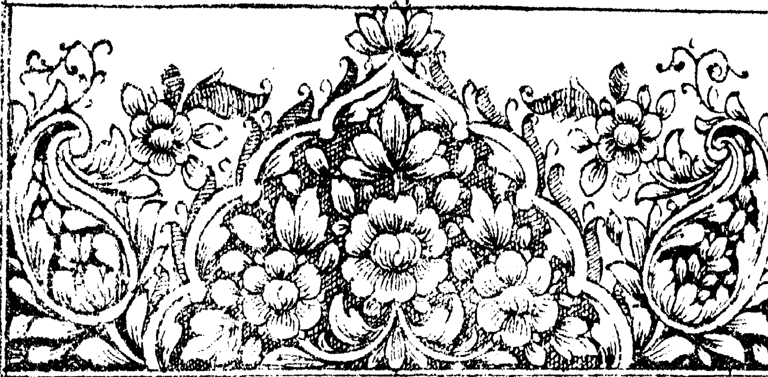
قرآنی ماہر نور مقطعات فرقانی محبوب الصمدانی حضرت شیخ احمد فاروقی سرہندی المسمی بہ

مرید حضرت قطب الاقطاب غوث الاوتاد آفتاب شریعت ماہتاب حقیقت واقف علوم خفی

و جلی حضرت مولینا حافظ غلام نبی صاحب احمدی للہی مد ظلہم العالی

در مطبع جیون پرکاش واقع دہلی رونق طبع یافت

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ رب العالمین الرحمن الرحیم مالک یوم الدین ایاک نعبد وایاک نستعین والصلوۃ
والسلام علی سید المرسلین خاتم النبیین شفیع المذنبین وعلی آلہ واصحابہ اجمعین
امابعد کمترین محمد حسن ساکن کوٹلہ متصل کیرتپور ضلع بجنور عرض کرتا ہے کہ ابتدا مین یہہ
ہیچکارہ آوارہ دنیائے دنی کی تلاش مین سرگردان وپریشان پہرا کرتا تہا اگر دنکو کسی قسم کا خیال آتا تہا
تو اس مغضوبہ کا اور اگر رات کو خواب آتا تہا تو اس ملعونہ کا غرض کہ جو میرد مبتلا میرد چو خیزد مبتلا خیزد
کا مصداق تہا کہ یکایک بکشش آداب ودانہ ملک پنجاب جانیکا اتفاق ہوا اور صرف تائید غیبی کہ
جسکا شکریہ ادا نہین ہوسکتا طریقہ مجددیہ مین جناب معلی القاب قبلۃ الاولیاء وکعبۃ الاصفیا قیوم
زمان غوث دوران محبوب رب العالمین خلیفہ سید المرسلین فیض رسان ہر شیخ وصبی حضرت مولینا حافظ
غلام نبی صاحب احمدی للہی سے داخل طریق ہوا۔ شعر زبان پہ بار خدایا یہ کسکا نام آیا ؛
کہ میری نطق نے بوسہ میری زبان کے لئے ؛ واجب آمد چونکہ بردم نام او ؛ شرح کردن رمزی
از انعام او ؛ حضرت کے سن وعن حالات انشاءاللہ تعالی اگر توفیق رفیق ہوئی تو علیحدہ لکہونگا
مگر اسجگہ مجمل حاوی مفصل تبرکاً حوالہ کا غذ کرتا ہون وھو ھذا
حضرت کا دولتخانہ مقام للہ شریف ضلع جہلم واقعہ ملک پنجاب مین ہے سن شریف اسوقت
ماشاءاللہ ساٹھہ سے متجاوز ہے اللہ تعالی ہمیشہ سب مسلمانون پر سلامت باکرامت رکہے آمین ثم آمین

علم ظاہری میں حضرت نے خیالی تک اپنے والد بزرگوار سے پڑھا بعد ازان پشاور تشریف لیجاکر تین برس میں
تکمیل معقول و منقول کماحقہ فرمائی تحصیل علم سے فارغ ہوکر وطن مراجعت فرمائی اور زینت بخش مسند
درس و تدریس ہوئے کہ یکایک جذب الٰہی شامل حال ہوا اور بے اختیار کسی بزرگ سے بیعت ہونیکا شوق
پیدا ہوا اور اوسی شوق میں گھر سے نکل کھڑے ہوئے دو ہی دن گذرے تھے کہ شاہ پور میں بشرف صحبت
حضرت جامع النورین مجمع البحرین مخزن علوم ربانی مظہر فیوض یزدانی امام المتقین حضرت مولانا
غلام محی الدین قصوری خلیفہ شاہ غلام علی صاحب دہلوی جعلہم اللہ تعالی علی اعلی علیین
مشرف ہوئے جناب مولینا نے حضرت کو ایک ماہ اپنے پاس رکھا تا ولایت کبری توجہ فرمائی اور خلوت میں
طلب کرکے فرمایا کہ آج حضرت شاہ صاحب دہلوی ملے تھے اونسے عرض کی تھی کہ فلان شخص کو
اپنے حضرت صاحب کو تا ولایت کبری توجہ کی ہے جناب شاہ صاحب نے فرمایا کہ کلاہ اجازت
دینی چاہیے چنانچہ یہ کہکر حضرت کو کلاہ اجازت عطا فرمائی اور طریق توجہ وہی تعلیم کرکے رخصت
فرمایا حضرت نے دولت خانہ پر تشریف لاکر جو بعض بعض کو توجہ فرمائی تو نہایت اثر ظاہر ہوا
اوسکی کچھ مدت کے بعد پھر حضرت مولینا کی خدمت میں تشریف لیگئے اس مرتبہ جناب مولینا نے
تا کمالات نبوت توجہ فرمائی حضرت فرمایا کرتے ہیں کہ مجھکو اس مقام میں قرآن شریف کا ایسا
شوق اور لذت پیدا ہوگئی کہ چھ مہینہ میں حفظ کرکے رمضان مبارک میں محراب سنادی۔ اسکے
بعد پھر حضرت اپنے پیر بزرگوار کی خدمت میں اونکے مکان پر مقام قصور شریف تشریف لیگئے اور
وہاں چھ مہینہ تک رہنے کا اتفاق ہوا اس دفعہ جناب مولینا نے حضرت کو باقی جملہ مقامات
مجددیہ کمالات ثلثہ و حقائق امکانی و وجوبی طے کراکے دستار خلافت مطلقہ عطا فرمائی اور
بشارت حصول نسبت خاصہ محمدیہ و ولایت محمدی علی اربابہا الصلوۃ والسلام و بعض دیگر
بشارات کہ جنکی تصریح مصلحت نہیں معلوم ہوتی پیشگاہ جناب رسالت مآب صلی اللہ علیہ وآلہ
وسلم سے دلوا کر رخصت کیا دولت خانہ پر تشریف لاکر حضرت مصروف ہدایت خلق اللہ ہوئے
اور صدہا کو ضلالت سے راہ مستقیم پر لائے چند مدت میں پھر شوق دیدار پیر بزرگوار ہوا

اور حضرت قصور شریف مین حاضر حضور ہوئے حضرت مولینا کمال عنایت پیش آئے اور اکثر طالبین کو توجہ کیواسطے حضرت کے سپرد کیا کرتے کہ یکایک جناب مولینا نے اس جہان فانی سے بتاریخ ۲۲ ذیقعدہ سنہ ۱۲ ہجری بوقت دوپہر انتقال کیا اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ جناب مولینا کے انتقال کے بعد عید الضحی کو جب حضرت عیدگاہ مین نماز کو تشریف لیگئے تو دیکھنے والے کہتے تھے کہ حضرت کے بعینہ جناب مولینا کی شکل ہو گئی ہے۔ ازان بعد حضرت دولتخانہ پر تشریف لائے اور رونق بخش مسند ارشاد ہوئے صدہا ہزارہا کو نسبت مجددیہ سے مالا مال کر دیا بعد داخل طریق ہونیکے راقم سیہ کار کا بہ برکت صحبت جناب حضرت صاحب قبلہ نوکری کیطرف سے دل سرد ہو گیا اور چند مدت کیمیا خاصیت مین حاضر رہنے کا اتفاق ہوا کتب خانہ عالیہ مین چند کتب مثل زبدۃ المقامات و حضرات القدس و روضۃ القیومیہ و رسالہ معشوقیہ حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے حالات مین مطالعہ سے گذرین اونکو دیکھکر بے اختیار دلمین آرزو ہوئی کہ کوئی کتاب اردو مین حضرت کے حالات کی تحریر کرون لہذا یہ چند اوراق بعبارت نامربوط سیاہ کئے

شعر

چشم دارم کہ دہے اشک مرا حسن قبول * ایکہ در ساختۂ قطرۂ باران را

مقام اول حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے ذکر پیدائش و تحصیل علم ظاہری و اپنے والد بزرگوار سے نسبتہاے چشتیہ و قادریہ حاصل کرنیکے بیان مین

ولادت با سعادت اوس تاج الاولیا سلطان الاصفیا غوث المحققین قطب المدققین واقف اسرار متشابہات قرآنی ماہر رموز مقطعات فرقانی محبوب الصمدانی قیوم ربانی مجدد الف ثانی بتاریخ ۱۴ شوال روز جمعہ بوقت نصف شب سن نوسو اکہتر ہجری مین بمقام سرہند ہوئے آپکے والد بزرگوار حضرت شیخ عبد الاحد چشتی قدوسی نے بموجب الہام و بشارت حضرت رسالت ابو البرکات

کنیت و لقب شریف بدرالدین اور اسم مبارک شیخ احمد رکہا آپکا نسب حضرت امیرالمؤمنین
عمر بن الخطاب سے ملتا ہے، روضۃ القیومیہ مین لکہا ہی کہ آپکی ولادت کے قبل آپکے والد نے مراقبہ
مین دیکہا تہا کہ تمام جہان پر از ظلمت ہوگیا ہی اور خوک اور بندر اور ریچہہ جہانین لوگونکو ہلاک
کرتے ہین کہ اسی اثنا مین میرے سینہ سے ایک نور نکلا ہے کہ اوس سے تمام عالم نورانی ہوگیا ہے
اور ایک بجلی اوس نور مین سے نکلی ہے کہ اوسنے تمام خوک و خرس جلا دیئے اور اوسی نور مین سے
ایک تخت ظاہر ہوا ہے کہ اوسپر ایک شخص نورانی تکیہ لگائے بیٹہا ہے اور ہزارون آدمی
نورانی بلکہ فرشتہائے آسمانی اوسکے سامنے باادب تمام کہڑے ہین اور سارے جہان کے
ظالم و زندیق و ملحد ونکو پکڑ کر اوسکے سامنے لاکر مثل بکریون کے ذبح کرتے ہین اور کوئی شخص
آواز بلند کہتا ہے قل جاء الحق و زھق الباطل ان الباطل کان زھوقا۔ حضرت کے والد نے
صبح اوٹہکر اس خواب کی تعبیر حضرت شاہ کمال کیتہلی سے لی کہ خرد زمانہ تہے دریافت کی۔
حضرت شاہ نے بعد توجہ باطنی کے فرمایا ایسا معلوم ہوتا ہے کہ تمسے فرزند پیدا ہو جس سے
تمام ظلمت و بدعت دور ہو اور سنت محمدی علی اربابہا الصلوٰۃ والسلام قائم ہو فوقع کما
قال۔ حضرت مثل رسول خدا صلے اللہ علیہ وآلہ وصحبہ وسلم مختون پیدا ہوئے اور لڑکپن مین
ہرگز برہنہ نہوتے تہے اور اگر اتفاقاً ہو جاتے تو جلد سے ڈہک لیتے تہے اور بچونکی طرح آپ
آلودہ نجاسات نرہتے تہے اور ہر دم فرحان و خندان رہتے تہے اگر دودہ کے پلانے مین
تساہل ہو جاتا تہا تو دودہ کیواسطے آپ کبہی نروتے تہے غرضکہ جملہ آثار و علامات ہونہار
ہونیکی ظاہر تہین۔ **نقل ہے** کہ ایام رضاعت مین ایکدفعہ آپ ایسے سخت بیمار ہوگئے
کہ کسیکو توقع حیات نرہی اتفاقاً حضرت شاہ کمال کیتہلی کا وہان گذر ہوا حضرت کے والد
بیقدم بہول کرانیکے واسطے حضرت شاہ صاحب کے پاس لیگئے حضرت شاہ ولایت پناہ نے
لوگود مین لیکر اپنی زبان دہن مبارک مین دی اور حضرت اوسکو دیر تک چوستے رہے
آخرکار حضرت شاہ نے جبکی تسلی کی کہ گہبراؤ نہین آرام ہو جائیگا اور اللہ تعالےٰ لکو انسے

بہت کام ہین اور حضرت کو اپنی فرزندی مین قبول کیا چنانچہ اوسیوقت صحت کلی حاصل ہوئی ہرچند کہ یہ معاملہ ایام رضاعت کا تہا لیکن حضرت کو بخوبی یاد تہا۔ جب آپ سن تعلیم کو پہونچے تو آپکے والد بزرگوار نے مکتب مین داخل کیا چنانچہ وہان آپنے چند مدت مین قرآن شریف حفظ کرلیا اوسکے بعد آپنے کچہ اپنے والد بزرگوار سے کہ عالم متبحر تہے پڑہا اور پہر سیالکوٹ تشریف لیجاکر مولانا کمال کشمیری سے کہ جامع علوم ظاہری و باطنی تہے بعض کتب معقولہ بکمال تحقیق و تدقیق پڑہین اور بعض کتب احادیث کی شیخ یعقوب کشمیری سے کہ خلفاء کبرویہ سے تہے اور حرمین شریفین مین بڑے بڑے محدثین سے تصحیح حدیث کی تہی سند لی بلکہ اخذ طریقہ کبرویہ بہی اونہین سے کیا علاوہ ازین بعد جلوس بمسند ارشاد سند تفسیر قاضی بیضاوی و صحیح امام بخاری و مشکوٰۃ و تبریزی و شمائل ترمذی و جامع صغیر سیوطی و قصیدہ بردہ شیخ سعید بوجری وغیرہا و حدیث مسلسلہ الراحمون یرحمہم الرحمن ارحموا من فی الارض یرحمکم من فی السماء اپنے مرید مخلص خاص قاضی بہلول بدخشانی رحمۃ اللہ علیہ سے لی ہے بعد تحصیل علوم ظاہری کہ اوسوقت حضرت کی عمر سترہ برس کی ہوگی مسند آرائے درس و تدریس ہوگئے اور نہایت سعی و کوشش سے پڑہایا کرتے اگر کوئی جگہ مغلق و دقیق نظر سے گذرتی تو اوسپر حاشیہ تحریر فرما دیتے اسی اثنار مین آپ اکبر آباد عرف آگرہ کہ اوس زمانہ مین دار الخلافہ تہا اور یاتیوجہہ بڑے بڑے عالم رہتے تہے تشریف لیگئے وہان آپکے علم کا نہایت چرچا ہوا چنانچہ اکثر لوگ مشتاق ہوکر حضرت کی ملاقات کو آئے فیضی و ابو الفضل کہ بہی شہرت سنکر نہایت شوقمند ہوئے اور چاہا کہ حضرت اونکے مکان پر تشریف لیجائین لیکن یہ امر اپنے منظور نہ رکہا آخر کار وہ خود حاضر ہوئے اور نہایت اخلاص و خصوصیت سے پیش آئے اور بتقریب دعوت حضرت کو اپنے مکان پر لیگئے اور بکمال مہمان نوازی سے تین روز تک اپنے مکان پر رکہا اسکے بعد اکثر آپس مین ملاقات ہوتی تہی اور حضرت بہی گاہ گاہ اونکے مکان پر قدم رنجہ فرماتے۔ نقل ہے کہ ایکبار آپ ابو الفضل کے مکان پر تشریف لیگئے اوسوقت وہ تفسیر بے نقطہ لکہتا تہا اگر ایک

مقام مین آکر ایسا پہنسگیا تہا کہ نکلنا دشوار ہوگیا تہا کہ ناگاہ حضرت تشریف لیگئے آپکو دیکہکر نہایت
خوش ہوا اور کہا کہ اسوقت آپ خوب آئے ایک ایسی جگہ تفسیر مین آسے کہ اوسکو بے نقطہ عبارت مین
بیان کرنا متعسر ہے ہرچند غور و فکر کیا لیکن خیال مین نہین آتا باوجودیکہ حضرت کو بے نقط عبارت
کے لکہنے کی مشق نہ تہی لیکن اوسوقت فی البدیہہ ایسا قلم برداشتہ اوس مقام کو لکہا کہ فیضی و
ابوالفضل حیران رہگئے۔ **نقل ہے** کہ ایک روز ابوالفضل نے فلاسفہ اور فلسفہ کی ایسی تعریف
کرنی شروع کی جس سے کہ علماء اسلام کی توہین پائی جاتی تہی حضرت نے جوش اسلام مین
آکر فرمایا کہ امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ نے فرمایا ہے کہ جن علوم کا فلاسفہ اپنے تئین واضع بتلاتے
ہین وہ دراصل علوم انبیاء سے مسروقہ ہین اور جو علوم انہون نے مثل ریاضی وغیرہ ایجاد
کئے ہین وہ دین مین مفید نہین اسبات سے ابوالفضل سخت متغیر ہوا اور کہنے لگا کہ غزالی نے
نامعقول کہا ہے حضرت اسبات سے بہت خفا ہوئے اور اوٹہہ کہڑے ہوئے اور بغضب فرمایا کہ
اگر اہل علم کا شوق ہے تو یہ باتین منہ سے مت نکالا کر اور اسیوقت وہان سے مراجعت فرمائی
پہر چند روز تشریف نہ لیگئے جب دو تین دن کے بعد اوسنے کمال معذرت کی تب پہر جانا
شروع کیا۔ **نقل ہے** کہ عید فطر کے دن حضرت ابوالفضل کے مکان پر تشریف لیگئے اوس سال
عید کا چاند انتیس ۲۹ کا ہوا تہا لیکن بباعث کدورت آسمان سوا سلطان کے اور کسی نے نہین دیکہا
تہا مگر سلطان کی روئت پر سب نے عید کر لی تہی الا حضرت نے عید نہین کی تہی ابوالفضل نے
آپکو دیکہکر کہا کہ چہرہ مبارک پر آثار صوم پائے جاتے ہین کیا روزہ ہے حضرت نے جواب دیا کہ
ہان میرا تو روزہ ہے ابوالفضل نے کہا کہ تمام جہان مین عید ہو اور آپکا روزہ اسکا کیا سبب حضرت نے
فرمایا کہ غلظت اسقدر نہ تہی کہ سوا بادشاہ کے اور کسیکو چاند دکہائی نہ دے اس معاملہ مین دو تین
آدمیونکی گواہی کا بہی اعتبار نہین جب تک جم غفیر اگر شہادت نہ دین اور مع ہذا گواہی سلطان تو
بالکل ناقابل اعتبار ہے کہ دین سے منحرف ہے ابوالفضل نے کہا کہ یہ شقین جانے دو اور روزہ افطار
کر دیہ کہکر پانی منگوایا اور چونکہ دعوی اخلاص تہا خود کٹورہ لیکر دہن مبارک سے لگا دیا حضرت نے

کٹورہ پر ایسا ہاتہہ مارا کہ تمام پانی اوسکے کپڑون پر گر پڑا یہ بات غالباً اوسکو ناگوار گذری مگر کچہہ
اظہار نکیا کہ اتنے مین ایک جمع کثیر نے آکر رویت ہلال کی شہادت دی یہ سنکر آپ اوٹہہ کہڑے ہوئے
اور خود پانی لیکر روزہ افطار کیا اور بہی آپ گاہ گاہ تشریف اونکے مکان پر لیجایا کرتے تہے مگر آخر کار
حضرت اونکی بے دینی سے آزردہ ہو گئے اور جانا چہوڑ دیا بلکہ ترک سلام علیک کردی - کچہ مدت کے
بعد حضرت کے والد ماجد اکبر آباد تشریف لیگئے اور اپنے ہمراہ لے آئے راستہ مین جب تہانیسر پر
پہونچے وہان کے رئیس اعظم شیخ سلطان نے کہ مقربان شاہی سے تہا خواب مین دیکہا کہ جناب رسالتمآب
صلے اللہ علیہ وسلم فرماتے ہین کہ اپنی لڑکی کی شادی شیخ احمد سے کردی اور خواب مین حضرت کی شکل بہی
دکہائی صبح اوٹہکر اوسنے اوس شکل وشمائل کا آدمی جو کہ رات کو خواب مین جناب رسول صلے اللہ
علیہ وسلم نے دکہایا تہا تلاش کرنا شروع کیا حسن اتفاق سے حضرت بہی اوسجگہ موجود تہے پہچان کر
رات کا خواب حضرت سی بیان کیا حضرت نے فرمایا کہ اس معاملہ مین میرا اختیار نہین ہے حضرت
والد سے کہو چنانچہ شیخ نے حضرت مخدوم سے عرض کی انہون نے بکمال فرحت قبول فرمایا اور
انہین دنونمین آپکا خطبہ نکاح شیخ سلطان تہانیسری کی لڑکی سے پڑہا گیا بعد نکاح حضرت کو نہایت
ثروت ہوئی اور یہ سنت نبوی کی مطابق ہوا کہ بعد تزویج حضرت خدیجۃ الکبریٰ جناب رسول صلے اللہ علیہ
وآلہ وسلم کو کمال ثروت ہوئی ہتی بعد فراغت سفر اکبر آباد ومناکحت حضرت اپنے والد بزرگوار کی
صحبت کے ملتزم ہوئے اور نسبت خاندان چشتیہ وقادریہ حاصل کی حضرت مخدوم نے وقت وصال
آپکو بلاکر خرقہ خلافت چشتیہ جو کہ اونکو شیخ عبد القدوس گنگوہی رحمۃ اللہ علیہ سے وقادریہ شاہ کمال
کیتہلی رحہ سے ملا تہا عطا فرماکر قائمقام وجانشین اپنا مقرر کیا چنانچہ خود حضرت اپنی رسالہ
مبدا لمعاد مین تحریر فرماتے ہین کہ این فقیر را مانہ نسبت فرویت از پدر بزرگوار خود حاصل
شدہ بود وپدر بزرگوار او را از عزیزے کہ جذب قوی داشتند وبخوارق مشہور بودند بدست
آمدہ اسجگہ صاحب جذب قوی سے شیخ کمال کیتہلی مراد ہے اور پہر اوسیجگہ لکہا ہی کہ این درویش را
توفیق عبادات نافلہ خصوصاً ادائے صلوۃ نافلہ مددے از پدر رسیدہ است وپدر بزرگوار را این

سعادت از شیخ خود کہ در سلسلہ چشتیہ بودند حاصل شدہ بود شیخ خود سی حضرت شیخ عبد القدوس گنگوہی رحمۃ اللہ علیہ مراد ہے
انہین دنون کا ذکر ہے کہ حضرت ایسی سخت علیل ہوئے کہ زندگی کی امید نرہی جب کسی دعا و دوا سے شفا
نظر نہ آئی تو حضرت کے گہر مین باوضو ہوکر آپکی صحت کیواسطے دعا کرنے لگین کہ اتنے مین آواز آئی کہ تم
کسیطرحکا فکر نہ کرو انکو صحت ہوگی اور ابہی اللہ تعالی کو انسے بہت کام لینے ہین چنانچہ بفضلہ تعالی
جلد تندرستی ہوگئی - حضرت کو شوق زیارت بیت اللہ و روضہ مطہرہ رسول صلعم از حد تہا لیکن بوجہہ
رعایت خدمت والد بزرگوار تامل رہتا تہا جب اکبر ارسنات ہجریمین آپکے والد ماجد کا اس جہان سی
انتقال ہوگیا تو حضرت نہایت مشتاق زیارت حرمین شریفین ہوکر مکان سی کعبۃ اللہ تشریف لیچلے -

مقام دوم حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے خواجہ باقی باللہ علیہ الرحمۃ سے نسبت نقشبندیہ حاصل کرنے مین *

کعبۃ اللہ کو جاتے ہوئے جب حضرت دہلی مین پہونچے تو مولینا حسن کشمیری سے کہ دوستان
قدیم سے تہے ملاقات کی اونہون نے حضرت خواجہ باقی باللہ رحمۃ اللہ علیہ کے مناقب و
مآثر بیان کئے چونکہ حضرت کو نسبت علیہ نقشبندیہ کا کمال شوق تہا بے اختیار ہوکر ان کی خدمت
مین حاضر ہوئے حضرت خواجہ بکمال شفقت و عنایت پیش آئے اور استفسار عزم کیا حضرت
نے ارادہ سے آگاہ کیا حضرت خواجہ نے فرمایا کہ اگر ایک مہینہ یا ایک ہفتہ اسجگہ قیام کرو تو کیا
مضائقہ ہی حضرت نے قبول فرمایا اور ٹہہر گئے ابہی تین چار روز گذرے ہونگے کہ حضرت کے
دلمین داخل طریق ہونیکا شوق پیدا ہوا بلکہ غالب ہوا اور اس امر کا اظہار حضرت خواجہ سے
کہا ہر چند کہ حضرت خواجہ نہایت دیر آشنا تہے اور بلا استخارہ ولیت و لعل تلقین طریقہ نہ
فرمایا کرتی مگر حضرت کو بلا تامل ایک خلوت مین طلب کرکے توجہہ فرمانے لگے چنانچہ اوسیوقت
حضرت کا دل ذاکر ہوگیا اور آرام و جمعیت و التذاذ بخوبی پیدا ہوگیا اور اوسکی بعد پہر دن
دونی اور رات چوگنی ترقی شروع ہوگئی اور ایسے عروجات عالیہ و واردات متعالیہ ہوئین کہ عقل
و فکر سے باہر چنانچہ تحریص طالبون کیواسطے ایک جگہ انہین ایام کے حالات اسطرح تحریر

فرماتے ہین این درویش را چون ہوس این راہ پیدا شد عنایت خداوندی جل شانہ ہادی کار
گشتہ بخدمت ولایت پناہ حقیقت آگاہ ہادی طریق اندراج النہایت فی البدایت والی السبیل
الموصل الی درجات الولایت مؤید الدین الرضی شیخنا وامامنا محمد الباقی قدس اللہ تعالی سرہ کہ یکے
از خلفاء کبار خانوادہ حضرات اکابر نقشبندیہ قدس اللہ تعالی اسرارہم بودہ اند رسانید وایشان
این درویش را ذکر اسم ذات جل سلطانہ تعلیم فرمودند و بطریق معہود توجہ نمودند تا التذاذ تمام
درمن پیدا شد واز کمال شوق گریہ دست داد بعد از یکروز کیفیت بیخودی کہ نزد این اکابر معتبر است
وسمی است بغیبت رونمود ودران بیخودی یک دریای محیط دیدم وصور واشکال عالم را در رنگ سایہ
دران دریا می یافتم واین بیخودی رفتہ رفتہ استیلا پیدا کرد وبہ امتداد کشیر گاہے بایک پہر روز
میکشید وگاہے تا دو پہر ودر بعضے اوقات استیعاب شب مینمود وچون این قصہ را بحضرت
ایشان رسانیدم فرمودند نحوے از فنا حاصل شدہ است واز ذکر گفتن منع فرمودند وبنگاہداشت
آن آگاہی امر نمودند بعد از دو روز مرا فنائے مصطلح حاصل شد بعرض رسانیدم فرمودند بکار
خود مشغول باش بعد از ان فناء فنا حاصل شد چون بعرض رسانیدم فرمودند تمام عالم را
یکے مے بینی ومتصل واحد مے یابی عرض کردم کہ بلے فرمودند کہ معتبر در فناء فنا آنست کہ باوجود
دید آن اتصال بے شعوری حاصل شود ودر ہمان شب فناء فنا بآن صفت حاصل شد بعرض
رسانیدم وحالتیکہ بعد از فنا حاصل شد نیز بعرض رسانیدم وگفتم کہ من علم خود را نسبت بحق
سبحانہ حضوری مے یابم واوصافیکہ بمن منسوب بودہ بحق سبحانہ منسوب مے یابم بعد از ان نوریکہ
کہ محیط ہمہ اشیا است ظاہر گشت ومن آنرا حق دانستم جل وعلا وآن نور رنگ سیاہ داشت
بعرض رسانیدم فرمودند کہ حق مشہود ست جل سلطانہ اما در پردہ نور ونیز فرمودہ اند کہ این انبساط
کہ دران نور مے نماید در علم است بواسطہ تعلق ذات جلشانہ باشیاء متعددہ کہ در بالا وسعت واقع
شدہ اند منبسط مینماید نفی انبساط باید کرد بعد از ان آن نور سیاہ منبسط رو بانقباض آورد وتنگ
شدن گرفت تا آنکہ بنقطہ کشید فرمودند کہ ان نقطہ را ہم نفی باید کرد وبحیرت آمد ہمچنان کردم آن

نقطۂ موہوم ہم از میان زائل شد و بحیرت انجامید کہ در آن موطن مشہود حق سبحانہ خود بخود است
چون بعرض رسانیدم فرمودند کہ ہمین حضور حضور نقشبندیہ است و نسبت نقشبندیہ عبارت ازین
حضور است و این حضور را حضور بے غیبت نیز میگویند و اندراج نہایت در بدایت درین
موطن صورت می بندد و حصول این نسبت مرطالب را در یک طریق در رنگ اخذ کردن طالب است
در سلاسل دیگر از کاسہ او را از پیر تا بران عمل نماید و پے بمقصود برد ع قیاس کن زگلستان من
بہار مرا + و این درویش را این نسبت عزیز الوجود بعد از دو ماہ و چند روز از ابتدا زمان
تعلیم ذکر حاصل شدہ بود۔ الغرض کہ جو حالات اوروں کو سالہا سال مین پیش آتے ہین حضرت
کو آناً فاناً مین بسیر محبوبی و مرادی حاصل ہوئی بارہا حضرت کی نسبت حضرت خواجہ فرمایا کرتے
تہے کہ یہ محبوب و مراد ہین۔ **نقل ہے**۔ کہ انہین دنون مین حضرت خواجہ نے کسی اپنے
دوست کو خط لکہا ہے اوسمین حضرت کا اسطرح ذکر لکہا ہے کہ شیخ احمد نام مردیست از سرہند کثیر العلم
و قوی العلم روزے چند فقیر با او نشست و خاست کرد عجائب بسیار از روزگار او وقات او مشاہدہ نمود
با آن ماند کہ چراغی شود کہ عالمہا از و روشن گردد الحمد للہ تعالیٰ احوال کاملہ او مرا بیقین پیوستہ اور
حضرت بہی فرمایا کرتے تہے کہ جس روز سے مین حضرت خواجہ کی خدمت مین حاضر ہوا تہا اوسی روز
سے یقین کامل ہو گیا تہا کہ عنقریب اللہ تعالیٰ اپنے فضل و کرم سے مجہکو نہایت اس
راہ کے پہونچائیگا اور یہ شعر اکثر ورد زبان تہا **شعر** از ان نورے کہ از تو بردلم تافت +
یقین دانم کہ آخر خواہمت یافت + حضرت خواجہ قدس سرہ نے حضرت کی علو استعداد دیکہکر
ایک روز خلوت مین طلب کیا اور اپنی وقائع جو کہ قبل ازین حضرت کے بارہ مین دیکہی تہی بیان کرنا
شروع کئے چنانچہ فرمایا کہ جب حضرت خواجہ انکنگی نے مجہکو واسطے رواج طریقہ کے ہندوستان
کی جانب آنیکا حکم فرمایا تو مین نے اپنی تئین اس کام کے لائق نہ سمجہکر عذر کیا خواجہ انکنگی نے استخارہ
کیواسطے فرمایا چنانچہ مین نے استخارہ کیا کیا دیکہتا ہون گویا ایک طوطی سبز شاخ پر بیٹہی ہے مین نے
اپنے دلمین کہا کہ اگر یہ طوطی میرے ہاتہہ پر آکر بیٹہہ جائے تو مجہکو اس سفر مین کشائش ہوگی بمجرد

اس خطرہ کے وہ طوطی اوڑکر میرے ہاتھہ پر آ بیٹھی مینے اپنا لعاب دہن اوسکی چونچ مین ڈالا اور اوسنے
میرے منہ مین شکر ڈالی صبح کو مینے یہ واقعہ حضرت خواجہ انکنگی سے بیان کیا حضرت خواجگی نے
فرمایا کہ طوطی ہندوستانی جانوروں مین سے ہے وہان سے کوئی شخص ظاہر ہوگا کہ اوس سے تمام جہان منور
ہوگا اور تمکو بھی اوس سے فائدہ ہوگا پہر جب مین وہانسے چلا اور ہندوستان مین سرہند پہونچا تو واقعہ
مین آگاہ کیا کہ تو قطب کے جوار مین ہے چنانچہ حلیہ بھی دیکھا یا صبح اوٹھکر مینے ہر چند کہ وہان کی
گوشہ نشینون اور درویشون کی زیارت کی لیکن وہ حلیہ اور وہ استعداد کسی مین نپائی مینے خیال
کیا کہ شاید یہان کے باشندونمین کسی مین یہ استعداد ہو کہ بعد ازین ظاہر ہوگی چنانچہ جسوقت
تمکو دیکھا بعینہ وہ ہی حلیہ پایا و نیز نشان قابلیت بھی معلوم ہوا۔ غرض کہ تہوڑی مدت مین
حضرت خواجہ نے حضرت کو بشارت حصول دولت کمال و تکمیل عطا فرماکر وطن کو رخصت فرمایا
کچہ مدت تک حضرت وطن مین رہے بعد ازان پہر مشتاق ہوکر حاضر حضور حضرت خواجہ ہوئے
چنانچہ حضرت خواجہ بکمال نوازش پیش آئے ایکی مرتبہ اجازت ارشاد و افادہ طلاب بھی عطا فرمائے
و نیز منتخب منتخب اصحاب بھی حضرت کو کامل مکمل سمجھکر حضرت خواجہ نے سپرد کئے لیکن اوسوقت حضرت
کو اپنی کمال و تکمیل مین تردد تہا حضرت خواجہ نے یہ امر اپنی کرامت سے دریافت کرکے فرمایا کہ تردد
نکرنا چاہیے کہ اوس سے کمالیت شیخ مین تردد لازم آتا ہے اور خلعت خلافت عطا فرماکر رخصت کیا
جب حضرت سرہند شریف مین پہونچے تو ترتیب و تہذیب طالبان مین مشغول ہوئی اور اثر عظیم
ظاہر ہوا کہ سالہا سال کا کام گہڑی دو ساعت مین ہوجاتا اور لوگ مثل مور و ملخ آکر گرد جمع ہوگئے
کہ اسی اثنا مین پہر حضرت کو اپنے نقص کا علم ظاہر ہوا اور مریدون و مسترشدون کو جمع
کرکے اپنا نقص ظاہر کیا اور فاتحہ رخصت پڑہا مگر سعادتمندون نے یہ امر حضرت کی تواضع
پر محمول کیا اور حاضر حضور رہے چند روزکے بعد حضرت کی بھی مقصد براری ہوگئی
اور جن مقامات کے آپ خواہشمند تہے وہ حاصل ہوگئے اور حضرت پہر سرگرم افادہ
طالبان ہوئے اسکے کچہ دنون کے بعد حضرت کے پاس حضرت خواجہ کا خط متضمن کلمات

مشتاقانہ وعبارات دلربایانہ پہونچا حضرت اوسکو پڑھکر بے اختیار ہوگئے اور دہلی تشریف لیگئے
جب حضرت خواجہ نے حضرت کی تشریف آوری کی خبر سُنی فی الفور مع مریدان وخادمان تا
دروازۂ کابلی واقع شہر دہلی پاپیادہ استقبال کو گئے اور شہر مین لاکر نہایت اعزاز واکرام
فرمایا چنانچہ حضرت کو اپنے سامنے سر حلقہ بناکر اپنے اصحاب ومریدونکو تاکید کی کہ خبردار
انکے سامنے کوئی میری تعظیم نکرے اور نہ کوئی انکی موجودگی مین اسطرف متوجہ ہو بلکہ سب انہین
کی جانب متوجہ رہا کرو اور میر نعمان کو جو تعمیل حکم مین کچہ تامل ہوا تو فرمایا کہ میان شیخ احمد آفتاب
ہین کہ ہم جیسے ستارہ اونکی روشنی مین گم ہین اور خود بہی مثل دیگر مریدون کے حلقہ مین تشریف
لاکر داخل حلقہ ہوا کرتے اور جب حلقہ ومجلس سے اوٹھکر باہر تشریف لیجاتے تو حضرت کی جانب پشت
نکرتے بلکہ چند قدم برجعت قہقری تشریف لیجاتے ۔ **نقل ہے** ایکمرتبہ حضرت اپنے حجرہ مین
بچہونے پر آرام فرماتے تہے کہ حضرت خواجہ درویشانہ طور پر حجرہ مین آئے خادم نے چاہا کہ حضرت
کو بیدار کرے لیکن حضرت خواجہ نے منع کیا اور خود باہر آکر بہ نیازمندی تمام بانتظار بیداری بیٹھ گئے
ایک لحظہ نگذرا تہا کہ حضرت بیدار ہوئے اور پوچہا کہ دروازہ کے باہر کون ہے حضرت خواجہ نے
بادب تمام کہا کہ محمد باقی یہ سنکر حضرت بیقرار ہوکر باہر آئے اور بافتقار وبانکسار تمام خدمت مین بیٹھ گئے
اور اسیطرح تحریر مین بہی نیازمندی کیا کرتے تہے چنانچہ اسجگہ حضرت خواجہ کے دو خطون کی
نقل جو کہ حضرت کے نام بہیجے تہے درج کرتا ہون ۔ **مکتوب اول** حق سبحانہ تعالیٰ باعلیٰ کمال
برساناد ۔ وللارض من کاس الکرام نصیب تکلفے نیست آنچہ حقیقت حالست نوشتہ
میشود پیر انصاری قدس سرہ میفرمود من مرید خرقانی ام لیکن اگر خرقانی در ینوقت میبود
باوجود پیرش مریدی می کرد ہر گاہ صفت آن بے صفتان این باشد گرفتاران آثار صفات
چرا جان فدائے لوازم طلبگاری نکنند واز ہر کجا بوئے بمشام ایشان برسد درپئے آن نروند
اکنون تامل واہمال مانہ از استغنائی وبے نیازیست موقوف باشارت است ؎ گر طمع خواہد
زمن سلطان دین ٭ خاک بر فرق قناعت بعد ازین ٭ بارے حال نسخہ ارادہ ما این است

خدائے عزوجل برآنچہ میباید مہتدگرداناد واز عجب پندار مخلص بخشاد۔ **مکتوب دوم** اللہ تعالےٰ
فقرا و ساکین درماندہ ما از برکات برگزیدگان بد رمائے بر ساناد مدتیست کہ عرض نیاز مندی بدا
والایت نکردہ ام آرے این کلمہ اقاصد صادق حال میتواند شد الحمد للہ این قسم خود صورت
مے بندد دیگر چہ نویسیم سخن درویشان بحضرت شما نوشتن بغایت بے شریست وحکایت اوضاع
صوریہ بس بیجا الغرض مارا حد خود باید انست واز فضول احتراز باید کرد۔ مگر باوجود این ہمہ
کثرت عنایت وشفقت حضرت کا بہی یہ حال تہا کہ ایک مرتبہ خواجہ حسام الدین نے آپسے
آکر کہا کہ حضرت خواجہ آپکو یاد فرماتے ہین حضرت یہ سنکر کانپنے لگے اور رنگ چہرہ مبارک
کا فق ہوگیا خواجہ حسام الدین دیکہکر حیران ہوگئے اور کہنے لگے سبحان اللہ نزدیکان را
بیش بود حیرانی۔ ایک روز حضرت خواجہ نے حضرت سے کہا کہ ضعف غالب ہوگیا ہے اور امید
حیات تہوڑی ہے لڑکون کے حال سے آگاہ رہنا اور اوسیوقت صاحبزادون کو کہ ہنوز
شیر خوار تہے طلب کیا اور حضرت سے توجہ کرنیکے واسطے فرمایا لیکن حضرت نے تواضع کی
مگر جب حضرت خواجہ نے اصرار کیا تو حضرت نے روبروے پیر دستگیر توجہ کی اور اوسکا اثر
بہی ظاہر ہوا چنانچہ بعد ارتحال حضرت خواجہ جب صاحبزادہ سن شعور کو پہونچے تو سرہند
شریف کو روانہ ہوئے جب حضرت نے خبر آمد سُنی تو کہلا بہیجا کہ اگر آپ اپنے والد کی
وصیت بموجب آتے ہین تو چلے آوین اور اگر پیرزادگی کے طور پر تشریف لاتے ہین تو
ویسا فرمایئے کہ استقبال وجملہ لوازم ادا کئے جاوین انہون نے کہلا بہیجا کہ ہم مرید ہونے
آئے ہین چنانچہ جب سرہند مین داخل ہوئے تو حضرت نے کمال خاطر وتواضع کی اور نسبت
خاصہ سے مشرف فرماکر اور خلعت خلافت عطا فرماکر رخصت کیا۔ الغرض کچہ مدت
حضرت دہلی مین رہکر پہر وطن واپس تشریف لائے اسکے بعد پہر حضرت کی حضرت
خواجہ سے ملاقات نہین ہوئی تہوڑے دن حضرت دار الارشاد سرہند مین مقیم رہے
ازان بعد باشارت حضرت خواجہ لاہور تشریف لیگئے حضرت کے آنکی خبر سنکر اکابر

ا ہور شل مولینا طاہر و مولانا حاجی محمد و مولانا جمال ملوی حاضر خدمت ہوئے اور نہایت تعظیم و
کریم سے پیش آئے ایک روز کا ذکر ہے کہ جب حضرت مجلس سے اوٹھنے لگے تو مولانا جمال ملوی نے
نہایت ادب سے حضرت کی نعلین مبارک چوم کر آگے رکھیں مولانا کی اسقدر تواضع ایک اونکے
شاگرد کو گران گذری اور جب مولانا باہر آئے تو کہا کہ آپ اسقدر کیون تعظیم کرتے ہین مولانا نے
جواب دیا کہ وہ عالم باللہ ہین اونکی تعظیم ہمپر لازم اور موجب اجر عظیم ہے۔ **نقل ہے**۔ کہ
ایک روز مولانا مخدوم نے حضرت سے دریافت کیا کہ آپ جامع علوم ظاہر و باطن ہین مسئلہ
وحدت الوجود کی کیا اصلیت ہے کہ ظاہراً مخالف شرع ہے اور معہذا اکابر اولیا کا یہ مذہب
بھی ہے حضرت نے جھککر چند کلمہ مولانا کے کان مین کہے کہ اونکے سننے سے مولانا کی آنکھون سے
بے اختیار آنسو جاری ہو گئے چہرہ متغیر ہو گیا اور آثار سکر پیدا ہوئے ۵ ندانم چہ گفتی چہ
انگیختی ٭ کہ گفتی وازدیدہ خون ریختی ٭ خواجہ محمد ہاشم کشمی رحمۃ اللہ علیہ نے لکھا ہے کہ بتقریب
اس قصہ اور نسبت توحید کی ایک حضرت کے مخلص نے زبانی حضرت کے بیان کیا کہ آپ
فرماتے تھے کہ جن ایام مین مجھپر غلبہ نسبت احاطت و سریان و معیت تھا ایک شخص نے
میرے سامنے قلم پر قط رکھا میری اونگلی کٹ گئی۔ آمدم بر سر مطلب کہ حضرت لاہور مین
سرگرم افادہ طلبا تھے کہ یکایک خبر ارتحال حضرت خواجہ پہونچی سنکر نہایت پریشان
ہوئے اور بکمال اضطرار قصد دہلی کیا حضرت خواجہ کے خادمان نے جب حضرت کی تشریف
آوری کی خبر سنی تو حضرت خواجہ کی سنت کے موافق حضرت کا استقبال کیا اور نہایت
تعظیم و ادب سے لاکر اوتارا اور حاضر حلقہ و مجلس ہوا کرتے اور اخذ فیوض کرتے کہ دفعتاً شیطان
رجیم نے اپنا شغشہ چھوڑا اور بعض بعض حضرت سے منحرف ہو گئے حتی کہ حضرت کی ہلاکت
کو واسطے ختم حضرت خواجہ کے مزار پر پڑھے مگر چراغیرا کہ ایزد برفروزد ٭ کسے کو تف زند ریشش
بسوزد ٭ **نقل ہے** کہ ایکروز اونمین سے کسی اہل کشف نے دیکھا کہ گویا سبکے چراغ جلتے ہین
یکایک ایک برق خاطف آئی اور سبکو بجھا دیا ندا آئی کہ یہ چراغ منکران کی دعاء و توجہ تھی

اور برق خاطف حضرت کی توجہ تھی کہ اوس سے سب بجھہ گئی حضرت نے اول اول توسکو خود
نصیحت و پند فرمائین لیکن جب کچہ اثر نہوا توکسی کیسکی سلب نسبت کی اور جب اسپر بھی خیال
نکیا تب حضرت اپنے وطن کو مراجعت فرما ہوئے۔ شیخ تاج الدین گویا رئیس الخدمہ حضرت
خواجہ تھے اونکے دلمین بھی بوجہہ صحبت بعض منحرفان کچہ شکوک و ترددات حضرت کے طرف
آنکے تھے جب مکان پر واپس گئے ہر چند متوجہ نسبت باطنی ہوئے لیکن مطلق اثر نسبت نہ
اس بات سے شیخ کمال متفکر ہوئے اور درپے ہوئے کہ یہ معاملہ ظاہر ہو کہ ایک شب خواب
مین دیکھا کہ جمیع اولیاء امت ایک مجلس مین جمع مین اور شیخ بھی ایک گوشہ مجلس مین بیٹھے ہین
سب نے شیخ سے علیحدہ علیحدہ کہا کہ تم کمل اولیاء امت سے انکار کرتے ہو معلوم نہین کہ اون سے
انکار باعث خسارت دارین ہے شیخ سنکر حیران ہوگئے اور کہنے لگے کہ وہ کون کمل اولیاء امت
جسکا کہ مین منکر ہون کہ ناگاہ حضرت پر نظر پڑی کہ صدر مجلس مین بیٹھے ہین اور جمیع حاضر
حضرت کیطرف متوجہ ہین اور کہتے ہین کہ یہ کمل اولیاء امت ہین یہ دیکھکر شیخ اپنے دل میں
نہایت نادم ہوئے اور حضرت کے پاس آکر عفو تقصیر کرائی چنانچہ حضرت نے معاف فر
جب شیخ بیدار ہوئے تو اپنے خیالات سے تائب ہوکر کمال تضرع وزاری کی چنانچہ اوسکا
اثر بھی ظاہر ہوا کہ شیخ نے اپنی نسبت باطنی کو مثل پہلے کے سمبال پایا بعد ازان ایک خط ملانا
قلیچ خیر پوری کو لکھا کہ اگر حضرت مجدد الف ثانی شیخ احمد سرہندی کو عریضہ لکھو تو میری
طرف سے بعد تسلیمات لکھنا کہ آپنے واقعہ مین میرا جرم معاف فرمایا ہے واقع مین بھی معاف
فرمائین اور یاران دہلی سے کہنا کہ جو حضرت مجدد الف ثانی سے رجوع لاکر پھر گیا ہے وہ مرتد
طریقہ ہے اور جسنے رجوع نہین کیا اور انحراف کیا وہ بھی مرتد ہے کہ انکار اولیاء کامل ارتداد
ہے یہ زندگانی دو روزہ سہل ہے آخر مرتے وقت سلب ایمان کا اندیشہ ہے چونکہ آپسمین نسبت
ہمپیری ہے لہذا لکھا گیا اور آگاہ کیا ادہر ایک خط حضرت کی خدمت مین بھی بطلب عفو تقصیرات
و شفاعت یاران بھیجا اور اوسمین یہ حکایت لکھی کہ ایک بزرگ ایک مسجد کے گوشہ مین مراقب

بیٹھے تھے کہ وہان ایک سوداگر آکر نماز پڑہنے لگا بعد نماز جو خیال کیا تو ہمیان زر جو اوسکی کمر پر بندہی
تہی نپائی اوسکا گمان اون بزرگ پر گیا کہ شاید انہون نے چورالی ہے چنانچہ نوکر چاکرون سے
اونپر ایسا تشدد کرایا کہ وہ بیچارہ چارناچار اوسکے روپیہ دینے کو آمادہ ہوئے اور جو کوئی خادم مرید تھے
اونسے کہا اونہون نے فی الفور ادا کردیئے بعد ازان وہ ہمیان زر اوس سوداگر کو اور جگہہ سے ملگئی
دلمین بہت ڈرا اور اون بزرگ کی خدمت مین حاضر ہوا اور اپنے قصور کی معافی چاہی وہ فرمانے
لگے کہ جسوقت تونے مجھکو ایذا پہونچائی اوسیوقت مین نے اللہ تعالی سے عہد کرلیا تہا کہ جب تک
یہ شخص بہشت مین نہ جائیگا مین نہ جاؤنگا جناب من سلف کا تو یہ دستور تہا امید کہ آپ بہی موافق
اوسکی زلات سے درگزر فرمائین اسکے بعد جب شیخ تاج دہلی مین گئے تو سب پیر بہائی جمع ہوئے
اور دریافت کیا کہ آپکی طرفسے اس اس مضمون کا خط آیا تہا آیا وہ آپکا ہی خط تہا یا کسی اور نے
آپکی جانب سے لکھہ بھیجا تہا شیخ نے کہا کہ وہ خط بیشک میرا ہی تہا اور تمام ماجرا جو کہ واقعہ
مین دیکھا تہا بیان کیا اور پہر جب حضرت بتقریب عرس حضرت خواجہ دہلی تشریف لائے
تو شیخ و جملہ یاران نے استقبال کیا اور شہر مین لائے شیخ نے بالمشافہ اپنی اور دیگر پیر بہائیونکی عفو تقصیر چاہی
چنانچہ حضرت نے معاف فرمایا قبل ازین حضرت خواجہ حسام الدین نے ایک شب واقعہ مین دیکھا
تہا کہ کوئی کہتا ہے کہ یاران فیروزآباد پر (یعنے مریدان حضرت خواجہ جو کہ فیروزآباد مین رہتے
ہین) بلائے عظیم نازل ہوگی لیکن جو شخص حضرت شیخ احمد کا غسالہ وضو پیئیگا وہ نجات پائیگا
اس واقعہ کو حضرت کے سامنے بیان کیا آپنے فرمایا کہ آب مستعمل پینا مکروہ ہے تب کتب
فقہ پر رجوع کیا اوسمین یہ نکلا کہ اگر چوتہی دفعہ کا پانی بلانیت قربت پیا جاوے تو کراہت
نہین چنانچہ حضرت کے وضو کی چوتہی مرتبہ کا پانی یاران فیروزآباد و نیز حضرت کے اپنے
خادمون نے پیا اور قادر المطلق نے ببرکت اوسکے سبکو بلا سے محفوظ رکہا اسکے بعد یاران
فیروزآباد بکمال اخلاص و صدق پیش آتے اور بہ تعظیم تمام حاضر حلقہ و مجلس ہوا کرتے
اور حضرت بہی ہر سال ایام عرس مین دہلی تشریف لاتے اور پہر دولت خانہ واپس

آجاۓ البتہ دو مرتبہ آگرہ بھی جانے کا اتفاق ہوا یا کچھ مدت ہمراہ لشکر سلطانی بطور اضطرار سفر فرمایا اور نہ ہمیشہ دار الارشاد سرہند مین مقیم رہے اور طالبان خدا کو فیض پہونچاتے رہے -

مقام تیسرا حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے حلیہ و عبادات و عادات مین

حضرت تمام قد نازک اندام گندم گون مائل بسفیدی کشادہ پیشانی تھے ناصیہ و رخسار مبارک سے ایسا نور چمکتا تھا کہ دیکھنے والے کی آنکھہ کام نہ کرتی تھی آپکے ابرو سیاہ دراز باریک کشادہ تھے آنکھین بڑی بڑی اونکی سیاہی نہایت سیاہ اور سفیدی نہایت سفید بینی مبارک بلند اور باریک تھا لب سرخ دہن مبارک نہ بڑا نہ چھوٹا دانت متصل متصل چمکتے ہوئے داڑھی مبارک بانبوہ و شکوہ مربع تھی رخسار مبارک پر بال متجاوز نہ تھے آپکے ناخن نہایت صاف رہتے تھے بدن مبارک پر میل نہ بیٹھتا تھا پسینہ مین خواہ گرمی ہو خواہ برسات کبھی بو نہ آتی تھی غرضکہ آپکی شکل ایسی محبوبانہ تھی کہ جو دیکھتا تھا بے اختیار سبحان اللہ و ہذا ولی اللہ کہتا تھا حضرت ہمیشہ سرما و گرما سفر و حضر مین بعد نصف شب بیدار ہوتے تھے اور یہ دعا پڑھتے تھے -

الحمد للہ الذی احیانا بعد ما اماتنا والیہ البعث والنشور اور یہ آیت بھی پڑھتے تھے اعوذ باللہ من الشیطان الرجیم الحمد للہ الذی خلق السموات والارض وجعل الظلمات والنور ثم الذین کفروا بربہم یعدلون ہو الذی خلقکم من طین ثم قضا اجلا واجل مسمی عندہ ثم انتم تمترون ہو الذی فی السموات وفی الارض یعلم سرکم وجہرکم ویعلم ما تکسبون بعد ازان استنجہ کو تشریف لیجاتے پہلے بایان پیر خلا مین رکہتے بعد اوسکے داہنا اور یہ دعا مسنونہ پڑھتے اللہم انی اعوذ باللہ من الخبث والخبائث بعد ازان اوسجگہہ جب بیٹھتے تو بائین پیر پر زور رکہتے بعد فراغت بکلوخ طاق استنجا کرتے اوسکے بعد پانی سے استنجا کرتے اور بیت الخلا سے باہر نکلتے وقت پہلے داہنا پیر نکالتے بعد ازان مستقبل بقبلہ وضو کو بیٹھتے اور بوقت وضو کسی سے مدد طلب کرتے اور

اثنا یہ جانب دست چپ رکہتے اور ابتدا ہاتہہ دہونے مین یہ دعا پڑہتے بسم اللہ الرحمن الرحیم
بسم اللہ العظیم والحمد للہ علی دین الاسلام الاسلام حق والکفر باطل پہلے اپنے ہاتہہ پر پانی
ڈالتے بعد ازان بائین پر بعد ازان دونون ہاتہہ جمع کرکے دہوتے اور انگلیونمین کف دست کی
طرفسے خلال کرتے اور بوقت مضمضہ مسواک استعمال فرماتے اور تین دفعہ داہنی طرف اور تین مرتبہ
بائین طرف کرتے پہر زبان پر کرتے اور اگر زیادہ کرتے تو رعایت وتر کرتے اور پہلے داہنی طرف
کے اوپر کے دانتون مین پہر نیچے کے دانتونمین بعد ازان بائین طرفکے اوپر کے دانتون مین پہر
نیچے کے دانتونمین اور ہر وضو مین التزام مسواک رکہتے تہے بعد فراغ مسواک کو اکثر خادم کے
سپرد کرتے اور وہ اوسکو اپنی پگڑی کے بیچ مین رکہہ لیتا اور آپ مضمضہ دور ڈالتے تہے اور رعایت
تثلیث رکہتے تہے بوقت مضمضہ یہ دعا پڑہتے تہے اللہم اعنی علی ذکرک وعلی تلاوۃ القرآن
وعلی صلوۃ حبیبک علیہ الصلوۃ والسلام اور تین دفعہ استنشاق بہی تازہ پانی سے جدا
جدا کرتے اور بوقت استنشاق یہ دعا پڑہتے اللہم ارحنی رائحۃ الجنۃ ولا ترحض عنی
غیر غضبان اور بوقت استنثار یہ دعا پڑہتے اللہم انی اعوذ بک من النار وسوء الدار
بحرمت النبی المختار وآلہ الابرار علیہ وعلیہم الصلوۃ بعدہ منہ مبارک پر کمال آہستگی
وسہولیت سر بالائے پیشانی سے پانی ڈالتے اور داہنا ہاتہہ داہنے رخسار مبارک اور بایان
ہاتہہ بائین رخسار پر گزارتے اور داہنے کو بائین پر تقدم کرتے تاکہ ابتدا داہنے سے ہو اور
منہ دہوتے وقت دستار مبارک پیچہے ہٹا دیتے تہے کہ ربع سر کہلجائے اور وہانسے دہویا جاوے
اور منہ مبارک پر اس انداز سے پانی ڈالتے اور احتیاط کرتے کہ کپڑون پر قطرہ نہ پڑے اور منہ
دہوتے وقت یہ دعا پڑہتے نویت ان اتوضاء لرفع الحدث ولاستباحۃ الصلوۃ للہ تعالے
اللہم بیض وجہی بنورک یوم تبیض وجوہ اولیائک ولا تسود وجہی یوم تسود وجوہ
اعدائک اشہد ان لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ واشہد ان محمدا عبدہ و
رسولہ علیہ الصلوۃ والسلام بعد ازان داہنا ہاتہہ کو کہنیون تک تین مرتبہ دہوتے

اور ہر مرتبہ اوسپر ہاتھہ پھیرتے تا کہ قطرہ نہ بہجاوے اور اسیطرحسے بایان ہاتھہ دہوتے اور انگلیونکی
جانب سے پانی ڈالتے اور داہنے ہاتھہ دہوتے وقت یہ دعا پڑہتے اللھم اعطنی کتابی بیمینی وحاسبنی
حسابا یسیرا و اشھد ان لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ و اشھد ان محمدا عبدہ و
رسولہ اور بائین ہاتھہ دہوتے وقت یہ دعا پڑہتے اللھم انی اعوذبک ان تؤتینی کتابی بشمالی ومن وراء ظھری وتحاسبنی
حسابا عسیرا و اشھد ان لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ و اشھد ان محمد عبدہ ورسولہ علیہ الصلوٰۃ
والسلام بعد ازان داہنی چلو مین پانی لیکر بائین کف دست اور انگلیون پر ڈالکر اسطرح زمین پر ڈالتے کہ
چھینٹین نہ اوڑین اور تمام سر کا مسح کرتے اور اطراف سر پر دونون ہاتھونکی ہتھیلیان پیچھے سے آگے تک
پھیر لاتے اور یہ دعا پڑہتے اللھم غشنی برحمتک انزل علی برکاتک واظلنی تحت عرشک بعد ازان اوسی
پانی سے مسح گوش باطن سبابہ سے اور پشت گوش نر انگشت سے کرتے اور یہ دعا پڑہتے اللھم اعتق رقبتی
ورقاب ابائی من النار واعذنی من السلاسل والاغلال اشھد ان لا الہ الا اللہ واشھد
ان محمد عبدہ ورسولہ علیہ الصلوٰۃ والسلام بعد ازان داہنا پیر تین مرتبہ ٹخنون سے اوپر
تک دہوتے اور ہر مرتبہ اوسپر اسطرح ہاتھہ پھیرتے کہ قریب خشک کے ہو جاتا اور اسیطرحسے بایان
پیر دہوتے داہنے پیر دہوتے وقت یہ دعا پڑہتے اللھم ثبت قدمی وقدم والدی علی صراط
المستقیم یوم تثبت اقدام المومنین اشھد ان لا الہ الا اللہ واشھد ان محمد عبدہ ورسولہ
علیہ الصلوٰۃ والسلام اور بایان پیر دہوتے وقت یہ دعا پڑہتے اللھم انی اعوذبک ان تزل
قدمی وقدم والدی عن صراط المستقیم یوم تزل اقدام المنافقین والکافرین فی النار
بحرمت النبی المختار اشھد ان لا الہ الا اللہ واشھد ان محمد عبدہ ورسولہ علیہ الصلوٰۃ
والسلام اور بعد فراغ وضو یہ دعا پڑہتے اللھم اجعلنی من التوابین واجعلنی من المطھرین
واجعلنی من عبادک الصالحین واجعلنی من ورثۃ الجنۃ النعیم واجعلنی من الذین
لا خوف علیھم ولا ھم یحزنون واجعلنی عبدا شکورا واجعلنی ان اذکرک کثیرا و
اسبحک بکرۃ واصیلا اعوذ باللہ من الشیطان الرجیم بسم اللہ الرحمن الرحیم انا انزلنا

تا آخر اور یہ دعا پڑہتے اللهم اشفني بشفائك وداوني بدوائك وعافني من البلاء وعصمني من الاهوال والامراض والاوجاع اور اعضاء وضو کپڑے سے نہ پوچہتے بعد ازان پوشاک لطیف ونفیس پہنتے وبہ تجمل ووقار تمام متوجہہ نماز ہوتے اور دو رکعت خفیف گذارتے اور اون رکعت مین قرات بعد فاتحہ یہ آیہ پڑہتے والذين اذا فعلوا فاحشة او ظلموا انفسهم ذكروا الله فاستغفروا لذنوبهم ومن يغفر الذنوب الا الله ولم يصروا على ما فعلوا وهم يعلمون ○ اولئك جزاهم مغفرة من ربهم وجنات تجري من تحتها الانهار خالدين فيها ونعم اجر العاملين ○ ولو انهم اذ ظلموا انفسهم جاؤك فاستغفروا الله واستغفر لهم الرسول لوجدوا الله توابا رحيما ○ ومن يعمل سوءا او يظلم نفسه ثم يستغفر الله يجد الله غفورا رحيما باقی نماز تہجد کو بطول قرات ادا کرتے غالبًا دو تین سیپارہ قرآن پڑہتے تہے اور گاہ گاہ حالت غلبہ حضور مین نصف شب سے صبح تک ایک ہی رکعت مین گزرجاتے اور جب خادم پکارتا کہ صبح ہوئی جاتی ہے تب دوسری رکعت بہ تخفیف ادا فرماکر سلام پہیرتے پس ازان دوسری دو رکعتین بقرات طویلہ لیکن اول سے کم ادا کرتے اور علی ہذا القیاس بعد کی رکعتین ایک دوسری سے کم ادا فرماتے بعد ازان تین وتر پڑہتے اور بعد فاتحہ پہلی رکعت مین سبح اسم ربك اور دوسری مین قل يا ايها الكافرون اور تیسرے مین قل هو الله احد پڑہتے سیوم رکعت مین بعد قل هو الله قنوت حنفی کو قنوت شافعی سے ضم کرتے جیسے کہ حنفیون کی کتاب مین موجود ہے اللهم اهدني في من هديت وعافني فيمن عافيت وتولني فيمن توليت وبارك لنا في ما اعطيت وقنا ربنا شر ما قضيت انك تقضي ولا يقضى عليك انه لا يذل من واليت ولا يعز من عاديت تباركت ربنا وتعاليت عما يقولون الظلمون علوا كبيرا اور اگر وتر اول شب پڑہ لیا کرتے تو نماز تہجد بارہ رکعت پڑہتے اور کبہی آٹہہ اور کبہی دس پر ہی اکتفا فرماتے اور اکثر نماز تہجد مین سورہ یسین پڑہتے اور فرماتے کہ اسکی قرات مین منافع بسیار اور نتائج بیشمار ہیں اور سورہ الم سجدہ و سورہ الملك اور سورہ مزمل اور سورہ واقعہ اور چہار قل بہی پڑہتے تہے اور

بعد نماز تا آخر سورۂ آل عمران اسجگہ سے پڑہتے ان فی خلق السموات والارض واختلاف اللیل والنہار
الی آخر السورۃ اور ستر دفعہ استغفر اللہ پڑہتے اور کبھی کبھی آیہ کریمہ رب انی ظلمت نفسی فاغفر لی
فغفر لہ ستر مرتبہ پڑہتے بعدہ صبح تک مراقبہ کرتے یا کلمہ طیبہ پڑہتے یا قبل از صبح موافق سنت سنیہ
علی مصدرہ الصلوٰۃ والسلام سو جاتے تا تہجد بین النومین واقع ہو اور قبل صبح بیدار ہوتے اور وضو
جدیدہ فرما کر سنت گہر پڑہتے بعد ازان بجانب قبلہ داہنا ہاتہہ داہنے رخسار کے نیچے رکہکر لیٹ
جاتے پہر اوٹہکر متوجہ مسجد ہوتے لیکن آخر مین یہ اضطجاع ترک کر دیا تہا بعد ازان فرض فجر بجماعت
کثیر اول وقت آخر غلس مین ادا کرتے اور خود امامت فرماتے اور طوال مفصل پڑہتے بعد ادائے
فرض اوسی جلسہ مین دس مرتبہ لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ لہ الملک ولہ الحمد ویحیی ویمیت
بید الخیر وھو علی کل شیء قدیر اور سات دفعہ اللھم اجرنی من النار بعد ازان یہ آیہ کریمہ تلاوت کرتے
والھکم الہ واحد لا الہ الا ھو الرحمن الرحیم وحم تنزیل الکتاب تا الیہ المصیر وآیۃ الکرسی
وکویمہ فسبحان اللہ حین تمسون وحین تصبحون الی تخرجون پہر مین وسیار قوم کیطرف
رجوع ہو کر دعا کیو اسطے ہاتہہ اوٹہاتے بعد دعا دونون ہاتہہ منہ مبارک پر لاتے بعد ازان مع اصحاب
حلقہ ذکر فرماتے اور شغل باطنی مین تا بلندی آفتاب بقدر نیزہ مشغول رہتے حلقہ مین کبھی کبھی حافظ
قرآن بہی سنتے اور بعد فراغ دو رکعت نماز پڑہتے اول رکعت مین بعد فاتحہ آیۃ الکرسی اور سورۂ یسین
تا نفخ فی الصور اور دوسری رکعت مین اس آیہ سے تا آخر سورۃ مذکورہ وسورۃ والشمس پہر دو
رکعت بہ نیت استخارہ پڑہتے کبھی اول رکعت مین قل یا ایھا الکافرون اور دوسری مین قل
ھو اللہ اور کبھی پہلے مین سبح اسم والم نشرح وقل یا ایھا الکافرون اور دوسری مین
قل ھو اللہ احد تین مرتبہ او رمعوذتین ایک ایک بار پڑہتے اور بعد تشہد و درود استغفار اسطرح
پڑہتے اللھم انت ربی لا الہ الا انت خلقتنی وانا عبدك وانا علی عھدک ووعدك
ما استطعت اعوذ بك من شر ما صنعت ابوء لك بنعمتك علی ابوء بذنبی فاغفر لی
انہ لا یغفر الذنوب الا انت بعدہ دعاء استخارہ پڑہتے اللھم انی استخیرك بعلمك واستقدرك

بقدرتك واسئلك من فضلك العظيم فانك تقدر ولا اقدر وتعلم ولا اعلم انك انت
علام الغيوب اللهم ان كنت تعلم ان ما اريد من اى عمل كان خير الى فى دينى ودنیائی ومعاشی وعاقبت امری
او عاجل امری وآجله الیوم فاقدره لی ویسره لی ثم بارك لی فیه وان کنت تعلم ان ما اريد من العمل ای عمل كان
شر لی فی دینی ودنیاوی ومعاشی وعاقبت امری او عاجل امری وآجله الیوم فاصرفه عنی و
اصرفنی عنه واقدر لی الخیر حیث کان ثم ارضنی به وصلی الله تعالی علی خیر خلقه
محمد واله واصحابه اجمعین وبوقت شام بعد اتمام اوراد بھی دعاء استخارہ پڑھتے اور
جب بعد نماز صبح سکوت فرماتے تو بعض دعوات یومی بعد اشراق پڑھتے دعوات یہ ہیں۔
اصبحنا واصبح الملك لله والحمد لله اللهم انی اسئلك خیر ما فی هذا الیوم نوره وبرکته
وهداه اعوذ بك من شر ما فی هذا الیوم وشر ما اصبحنی من نعمت او باحد من
خلقك فمنك وحدك لا شریك لك فلك الحمد ولك الشكر اور تین مرتبہ اعوذ بكلمات
الله التامات من شر ما خلق اور تین دفعہ بسم الله الذی لا یضر مع اسمه شئ فی الارض
ولا فی السماء وهو السمیع العلیم اور سات دفعہ اللهم نجنی قبل ان یتینی الموت اور سات دفعہ
اللهمنی رشدی واعذنی من شر نفسی اور سات دفعہ ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا
وهب لنا من لدنك رحمته انك انت الوهاب اور سات مرتبہ یا مقلب القلوب ثبت
قلوبنا علی طاعتك اور سات مرتبہ اللهم وفقنا لمرضیاتك وثبتنا علی طاعتك اور سات
دفعہ اللهم اغفر لامته محمد صلی الله علیه وسلم اور سات دفعہ رب انی ظلمت نفسی
فاغفر لی اور سو دفعہ سبحان الله وبحمده اور تینتیس دفعہ سبحان الله اور تینتیس دفعہ الله اکبر
اور ایک دفعہ لا اله الا الله وحده لا شریك له له الملك وله الحمد بیده الخیر وهو
علی کل شئ قدیر اور بعض ادعیہ کو بعد نماز اوابین پڑھتے اور ان چہار کلمات کو ہر فرض
کے بعد موافق اعداد مذکورہ بالا پڑھتے اور اگر شام کو پڑھتے تو بجائے الیوم اللیل
پڑھتے اور بجائے اصبح امسی پڑھتے بعد ازاں خلوت میں تشریف لیجاتے اور

بمقتضائے حال کبھی قرآن شریف پڑہتے اور کبھی کلمہ طیبہ کا تکرار کرتے اور گاہ گاہ طالبان خدا کو جدا
جدا طلب کرکے احوال پرسی فرماتے اور ہر ایک کے حال کے موافق ارشاد فرماتے اور بسا اوقات
ایسا ہوتا کہ اونکا احوال خفیہ اگلا پچھلا سب خود بتفصیل و شرح فرماتے اور مقامات اور کیفیات سے
آگاہ کرتے اور کبھی خاص خاص اصحاب کو طلب فرماکر اسرار خاصہ و معارف مکشوفہ بیان فرماتے اور
اونکے پوشیدہ رکھنے مین کوشش کرتے اور معارف بیان کرتے وقت محسوس ہوتا کہ گویا القاء
و اعطاء حال کرتے ہین بارہا ایسا اتفاق ہوتا کہ جسوقت کوئی معرفت حضرت کی زبان سے
سنتے بمجرد سننے کے اوس معرفت سے بتوجہہ حضرت متحقق ہوجاتے۔ اکثر حضرت کے اصحابون سے
خاموشی کی صحبت ہوتی اور اصحاب پر اسقدر دہشت و ہیبت غالب تہی کہ مجال انبساط و دم زدن
نہ تہی اور حضرت کی تمکین اسدرجہ کی تہی کہ باوجود تواتر و تکاثر واردات متنوعہ و متلونہ ہرگز کبھی
اثر تلوین ظاہر نہین ہوا البتہ بسبیل ندرت چشم پر آب ہوجاتے اور گاہ گاہ اثنائے بیان حکایت
مین تلون رنگ رخسار و دیدہ ہوجاتا جب صحوہ کبری ہوجاتا تو حضرت نماز ضحی کی آٹہہ رکعت
ادا کرتے ہرچند کہ چار رکعت جو کہ اول پڑہتے تہے داخل ضحی تہین حاصل یہ کہ نماز صبح بارہ رکعت
پڑہتے اور کبھی بسبب قلت اونہین چار رکعت پر جو کہ اول روز پڑہتے اکتفا فرماتے اور کبھی
دو ہی نوافل پر۔ اور قرأت نماز چاشت مین بعد فاتحہ سبح اسم والشمس واللیل والضحی
و چہار قل پڑہتے تہے بعد ازان گہر مین تشریف لیجاتے اور کہانا تناول فرماتے اور کہاتے وقت
خویشون و درویشون کو طعام تقسیم فرماتے حضرت کے گہر کا کہانا نہایت لذیذ ہوتا تہا جب حضرت
لشکر سلطان کے ہمراہ مین تہے تو لشکر کا ایکدفعہ سرہند گزر ہوا حضرت نے سلطان کی دعوت
کی سلطان نے جب کہانا کہایا تو نہایت خوش ہوا اور کہا کہ ایسا لذیذ کہانا کبھی نہین کہایا اپنے
باورچیون کو حکم دو کہ ہمارے باورچیون کو ایسا کہانا سکہلا دین حضرت نے فرمایا کہ تمہارے
باورچیون سے ایسا کہانا نہین پک سکتا۔ راقم کہتا ہے کہ اس کہانے سے اور سلطانی کہانے
سے کیا نسبت یہ سراسر حلال وہ سراسر مشتبہہ اسمین حضرت کی نسبت و انوار ساری

اوسمین سلطان کی وطبخون کی غفلت وظلمت بہری ہے چہ نسبت خاک را با عالم پاک۔ یہ امر تجربہ کی بات ہے کہ جو حضرت مرشدی ومولائے حضرت مولینا حافظ غلام نبی صاحب احمدی اللّہی کے کہانے مین لذت ہوئی خواہ وہ کیسا ہی خشک ہو دوسری جگہ کی کہانی مین خواہ وہ کیسا ہی مرغن ہو مزا نہوتا وہی سرایت نسبت ونور سبب ہے اور تین اونگلیون سے نوالہ لیتے اور لگا ہے گا ہے ہاتہہ طبق کو لیجا کر منہ کو لیجاتے اور مزا لیتے گویا کہ کہانی کی رغبت نہین ہے محض اس نیت سے کہ کہانا سنت ہی تناول فرماتے اور کہاتے وقت سنت طریق سے جلسہ فرماتے اور بعض اوقات کہانیسے قبل بسم اللہ الذی لا یضر مع اسمہ شئی فی الارض ولا فی السماء وھو السمیع العلیم فاللہ خیر حافظا وھو ارحم الراحمین اور سورہ لا ئلف پڑہتے اور بعد فراغ از طعام یہ پڑہتے الحمد للہ الذی اطعمنی ھذا الطعام اللطیف الطیب بغیر حول ولا قوۃ اور اگر طعام شیرین ہوتا تو ھذا الطعام اللطیف الحلو فرماتے اور کبہی کبہی دعا بہی پڑہتے الحمد للہ الذی اطعمنا واسقانا واشبعنا وارونا وجعلنا من المسلمین اللھم اغفر لآکلہ ولمیا ذلہ ولمن کان لہ شیئا فیہ وصلی اللہ تعالی خیر الخلقہ محمد وآلہ واصحابہ وسلم۔ واگر صاحب طعام حاضر ہوتا تو فرماتے جزاکم اللہ خیرا اور اگر صاحب طعام غائب ہوتا تو جزاھم اللہ خیرا اور کبہی یہ دعا پڑہتے اللھم ارزقنی مما یحب وترضی جعلہا عونا علی ما یحب بعد طعام تہوڑی دیر بحکم سنت قیلولہ فرماتے اور جیسے ہی سایہ پہرتا اور موذن اذان کہتا بمجرد استماع اللہ اکبر بے اختیار بقوت وعجلت تمام بستر سے زمین پر اوتر آتے اور اسمین ناغہ نہوتا اور بوقت سننے اذان کے اعادہ کرتے مگر وقت حیلتین لاحول پڑہتے اور بعد اذان دعاء اذان پڑہکر فی الفور ہی اوٹہہ کہڑے ہوتے اور وضو کر کے نفیس پوشاک پہنکر مسجد مین تشریف لیجاتے اول دو رکعت تحیۃ المسجد پڑہتے بعد ازان چار رکعت سنت زوال بطول قرات ادا کرتے اور فرماتے کہ رسول صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم نے زمان طفولیت سے تا زمان رحلت سنت زوال ترک نہین کین اور اوسمین طوال مفصل پڑہتے اور کبہی بمقتضائے گنجائش اقتضائے

قرات پر ہی اکتفا فرماتے بعدازان چار رکعت سنت موکدہ ظہر کے پڑہتے اور زان بعد تکبیر اقامت
کہتے اور خود امام ہوتے اور فرض ظہر پڑہتے اور قرات طوال پڑہتے اور بعد فراغ فرض یہ دعا
اللھم انت السلام ومنك السلام تبارکت یاذی الجلال والاکرام پڑہکر کہڑے ہوجاتے
بعدازان دو رکعت سنت موکدہ پڑہتے اور پہر چار رکعت سنت زائدہ پڑہتے بعدازان دعوات
کہ بعد ظہر ماثورہ ہین پڑہتے اوسکے بعد قوم کیجانب ہو بیٹہتے اور اصحاب حلقہ کرتے اور حافظ
قرآن پڑہتا اور حضرت یارونکی طرف مراقب ومتوجہہ بیٹہہ جاتے بعد فراغ از حلقہ دو ایک
سبق دینی درس فرماتے اور جب وقت عصر ہوجاتا تو تجدید وضو کیواسطے اوٹہتے اور بعد
گزرنے دو مثلون اور سایہ اصلی کے اول وقت عصر مسجد مین آتے اور آتے ہی دو رکعت تحیت
اور چار رکعت سنت عصر ادا کرتے بعدازان خود امام ہوتے اور جماعت فرض عصر بجماعت
کثیر ادا کرتے بعدازان ادعیہ ماثورہ وقت عصر کو پڑہکر قوم کیطرف پہر بیٹہتے اور اصحاب
حلقہ کرتے اور حافظ قرآن پڑہتا اور حضرت اور اصحاب مراقب بیٹہتے اور کبہی احوال پرسی کا
شغل کرتے اور متوجہہ احوال طالبان ہوکر اونکے ترقی کیواسطے ہمت فرماتے اور کبہی کچہہ اور
عمل صالح کرتے بعدازان اول وقت نماز مغرب پڑہتے اور بعد ادائے فرض دس مرتبہ لا الہ الا
اللہ وحدہ لا شریك لہ لہ الملك ولہ الحمد یحیی ویمیت بیدہ الخیر وھو علی کل
شئ قدیر پڑہتے اور سات دفعہ اللھم اجرنی من النار پڑہتے اور بعدازان چار رکعت
نماز اوابین پڑہتے اور اکثر اوقات اوسمین سورۂ واقعہ وسورۂ اخلاص مکرر وغیرہا قرات
پڑہتے اور نماز عشاء کو بعد از زوال بیاض افق کے نزدیک امام اعظم شفق اوسی سے مراد ہے
وہ وقت متفق علیہ ہے مسجد مین تشریف لاتے اول دو رکعت تحیت المسجد پڑہتے بعدازان چار
رکعت سنت یا دو رکعت گذارتے اور پہلی رکعت مین الم سجدہ اور دوسری مین تبارك الملك
اور تیسری مین قل یا اور چوتہی مین قل ھو اللہ احد اور کبہی چار ونمین چارون قل پڑہتے اور
فرضون مین الم سجدہ اور سورہ الملك ہمیشہ پڑہتے اور بغیر اسکے کہ ادعیہ پڑہین اللھم

انت السّلام الخ پڑھکر اوٹھہ کہڑے ہوتے اور دو رکعت سنت موکدہ پڑہتے بعدازان
چار رکعت اورمستحب پڑہتے بعدازان وتر پڑہتے بعدازان سورہ الم سجدہ پڑہتے
اورکبھی بعد فرض چار رکعت مین سورہ سجدہ وتبارک وقلیا وقل ھواللہ پڑہتے
اورکبھی چار قل ہی پڑہتے اور وتر مین اکثر سبح اسم وقلیا ایھا الکافرون اور قل ھواللہ
پڑہتے اور دعا قنوت حنفی وشافعی کہ حنفیون نے مجمع کہا ہے جمع کرتے بعدازان دو رکعت
بیٹھکر پڑہتے اولی رکعت مین اذا زلزلت الارض اور دوسری مین قلیا پڑہتے اور آخر
مین ان دو رکعت کو ترک کردیا تہا اور فرماتے تہے کہ اسمین اختلاف ہے۔ بروقت نماز
حضرت ہر دو ابہام حضرت کے نماز پڑہنے کا طور کان کی لو تک لیجاتے اور ہاتہون کی اونگلیون کو
بغیر اسکے کہ کہلی یا جڑی رکہین بلکہ متوجہ قبلہ رکہتے اور اللہ اکبر کہتے ہوئے ہاتہون کو نیچے
لاتے اور زیر ناف داہنا ہاتہہ بائین ہاتہہ پر اسطور سے رکہتے کہ داہنے ہاتہہ کے خنصر اور ابہام
سے حلقہ ہوجاتا اور تین انگلیان کلائی پر لمبی لمبی رکہین جاتین اور دونون پیرون کے
درمیان چار انگشت کا فاصلہ ہوتا اور دونون پیرون پر برابر زور رہتے اور ایک پر زیادہ
دیکر دوسری کو آرام ندیتے اور قیام مین سجدہ کی جگہ نگاہ رہتے اور نہایت تجوید و تمعن معانی
واسرار قرآنی سے قرارت پڑہتے بعدازان تکبیر کہتے ہوئے رکوع مین جاتے اور قدمونپر
نظر رکہتے اور سر پشت کے ساتہہ برابر کرتے اور زانو اونگلیان کہولکر بقوت پکڑتے اور زانو کو
ٹیڑہا ہونے دیتے بعدازان قومہ بقدار تسبیح کرتے اور بحال انفراد سمع اللہ لمن حمدہ ربنا لک الحمد
پڑہتے اور دونون سجدون کے درمیان بقدر تسبیح جلسہ کرتے اور سجدہ مین ناک کے نرمہ پر
نگاہ رہتے اور پیٹ کو زانو سے اور زانو کو بازو سے جدا رکہتے اور بوقت سجدہ تمام اعضائ
پر برابر زور دیتے اور تشہد مین دونون پیرون کی اونگلیون کو قبلہ کیجانب متوجہ رکہتے اور
کنار پر نظر رکہتے اور حضرت کے تمام اصحاب نماز مین حضرت کی تقلید کرتے۔ بہت سے
آدمی حضرت کو نماز پڑہتے ہوئے دیکھکر فریفتہ ہوگئے بعد نماز عشاء اور قبل سونے کے

حضرت سورہ فاتحہ وآیۃ الکرسی وآمن الرسول تا آخر وان ربکم الذی خلق السمٰوت
والارض تا من المحسنین قل ادعوا اللہ وادعوا الرحمن الخ اور چار قل پڑہتے اور جس وقت
لیٹتے پہلوے راست پر تکیہ کرتے اور داہنے ہاتہہ کو داہنے رخسار مبارک کے نیچے رکہتے اور
یہ دعا پڑہتے اللھم باسمک ربی وضعت وبک ارفعہ ان امسکت نفسی ما رحمھا وان ارسلتھا
فاحفظھا بما تحفظ بہ عبادک الصالحین اللھم انی ارسلت الیک وجہت وجھی الیک
وفوضت امری الیک والجات ظھری الیک رغبت ورھبۃ الیک لا ملجا ولا منجا
الا الیک اللھم انی امنت بکتابک الذی انزلت وبرسولک الذی ارسلت اللھم
انی احمدک بکل لسان واستعیذ بک من البلایا ولا حول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم
اعوذ بکلمات اللہ التامات کلھا من شر ما خلق تین مرتبہ اس کلمہ کا تکرار کرتے پہر تینتیس ۳۳
مرتبہ سبحان اللہ اور تینتیس ۳۳ مرتبہ الحمد للہ اور چونتیس ۳۴ مرتبہ اللہ اکبر لا الہ الا اللہ
وحدہ لا شریک لہ لہ الملک ولہ الحمد بیدہ الخیر ویمیت وھو حی لا یموت
ابدًا ابدًا ذو الجلال والاکرام وھو علی کل شی قدیر اور سو دفعہ اور سبحان اللہ وبحمدہ
پڑہتے اور سو دفعہ بعد نماز تہجد بہی پڑہتے اور سو دفعہ ہر روز مواظبت رکہتے پہر خواب
کرتے نماز جمعہ کو جسطرح کہ علمار حنفیہ نے فرمایا ہے اوسیطرح ادا کرتے اور بعد فرض جمعہ
سات دفعہ سورہ فاتحہ اور سات دفعہ سورہ اخلاص اور سات دفعہ معوذتین مع بسم اللہ پڑہتے
اور صلوٰۃ ظہر کو قبل جمعہ نہ ادا کرتے بلکہ اوسکو مکروہ جانتے لیکن بعد ادا ے جمعہ پڑہتے
اور فرماتے کہ شرائط جمعہ بقول بعضے اسوقت پائے نہین جاتمین اور اسطرح نیت کرتے
نویت ان اصلی اللہ تبارک وتعالی اربع رکعت آخر فرض ظھر ادرکتہ وقتہ ولم اداء اور دو
نماز ظہر کو بجماعت نہ پڑہتے اگر کبہی کچہہ بیماری وغیرہ ہوتی اور نماز جمعہ کو نہ پہونچتے تو منفرد ادا
کرتے اور اسیطرح سفر مین بہی طریقہ جاری رکہتے باوجود اسکے کہ نماز بجماعت ادا کرنیکی نہایت
حریص تہے اور فرماتے تہے کہ ہم تابع مجتہد ہین اونہون نے جو کچہہ فرمایا ہے کرنا چاہیے اور جسکو

منع کیا ہے نہ کرنا چاہیے اور آخر عشرہ رمضان مین مسجد مین معتکف بیٹھتے اور عشرہ ذالحج
مین بہی عزلت کرتے اور ان عشرات مین طاعات واذکار و صیام کے بہت حریص
ہوتے اور درود پڑہتے اور شبہائے جمعہ کو مع اصحاب حلقہ کرکے ہزار بار درود شریف
پڑہتے عید الضحی کو راہ مین تکبیرین بلند کہتے جاتے اور عشرہ ذالحجہ کو حاجیون کی شباہت کرکے
سر اور ناخن نہ ترشواتے لیکن یہ جو متعارف ہے کہ عرفہ کے روز لوگ صحرا مین سر برہنہ دو
رکعت نماز واسطے شباہت اہل حج کے ادا کرتے ہین نہ کرتے لیکن بعضے ادعیہ ماثورہ پڑہا
کرتے اور عشرہ ذالحج مین ہر روز نماز عشا اور نماز فجر کی دوسری رکعت مین سورہ والفجر پڑہتے
کسوف وخسوف پڑہتے اور نماز تراویح کو بیس رکعت ادا کرتے اور سفر و حضر مین سنتین
تمام ادا کرتے اور تین قرآن شریف سے کم ایام صیام مین ختم نہ کرتے اور ہر چہار رکعت تراویح
کے بعد تین دفعہ سبحان ذی الملک والملکوت سبحان ذی العزۃ والعظمۃ والهیبۃ والقدرۃ
والکبریاء والجبروت سبحان الملک الحی الذی لا یموت لا ینام سبوح قدوس ربنا
ورب الملائکۃ والروح اللهم اجرنی من النار یا مجیر یا مجیر یا مجیر اور دیگر ایام مین
چونکہ حافظ قرآن تھے بعد ظہر ہمیشہ تلاوت فرماتے تھے اور خلفات مین استماع قرآن ہمیشہ
جاری تہا اور نماز وغیرہ مین اسطرح قرأت پڑہتے تھے کہ گویا ادا معنی ضمن الفاظ مین فرماتے
جاتے ہین اور سامعین کو بدیہی طور سے معلوم ہوتا تہا کہ اسرار قرآنی اوس مقرب پر بہتے اور
وارد ہو رہے ہین بہت سے آدمی جو کہ مرید بہی نہوتے تھے کہتے کہ حضرت قرآن شریف یون سمجہکر
پڑہتے ہین گویا الفاظ اونکے دلسے نکلتے ہین اور ہرگز آواز بنا بنا کر نہ پڑہتے تہے اور نماز عشا
مین اکثر سامعین کو غنودگی ہو جاتی تہی لیکن حضرت کو کبہی کچہہ نہوتی تہی اور اوسیطرح کہڑے
کہڑے قرآن سنتے ملا بدرالدین سرہندی رحمۃ اللہ علیہ لکہتے ہین کہ ایک روز مین نے حضرت سے
عرض کی کہ کیا باعث ہے کہ آپ کو کبہی غنودگی نہین ہوتی فرمایا کہ شناوری دریائے
اسرار قرآنی فرصت نہین دیتی کہ پلک بہی جہپکاؤن۔ سفر مین منزل پہونچنے تک تلاوت

قرآن فرماتے اور جسوقت آیۃ سجدہ آتی فی الفور سواری سے اوتر کر زمین پر سجدہ کرتے اور بحالت انفراد
مین تسبیحات رکوع وسجود پانچ وسات بلکہ نو و گیارہ پڑہتے اور کبھی تین ہی مرتبہ پر اقتصار فرماتے حسب
موقع اور بحالت امامت مین چار دفعہ کہتے چند مدت بحالت امامت پانچ مرتبہ تسبیح رکوع وسجود مین
کہتے کہ حضرت حق جل وعلی سے ممنوع ہو گئی اور چار دفعہ کہنا شروع کیا تا کہ مقتدی تین مرتبہ بفراغت
کہین اور جسطرح اسبات کی احتیاط کرتے کہ سنت مین نقصان نہو اسیطرح اسمین بہی احتیاط کرتے
کہ زیادتی بہی نہو اور سوائے نماز تراویح وکسوف وخسوف اور کسی نفل کی جماعت نکراتے اور اوسکو
مکروہ جانتے اور ہر کام نماز استخارہ سے شروع کرتے اور کبھی دعا استخارہ ہی پر اکتفا فرماتے اور
تشہد مین انگشت سبابہ سے اشارت نکرتے کہ مذہب حنفی مین حرام ومکروہ ہے ہر چند کہ بہت سے
علما اوسکی سنیت کے بہی قائل ہین مگر بحکم اذا دار الامر بین السنۃ والکراہۃ فترکہ
اولی مع ذلک کبھی کبھی بمقتضائے حدیث نوافل مین اشارت بہی کرتے تھے تا کہ یہ عمل متروک
مطلق نہو اور فاتحہ ارواح پر مہمات کیواسطے بعد نماز جو کہ مرسوم مشایخ زمانہ ہی نہ پڑہتے تھے
اور مریض کی عیادت کو جاتے اور ادعیہ ماثورہ مریض پر پڑہتے اور دفع مرض کیواسطے
توجہہ باطنی فرماتے اور قبرونکی زیارت کو جاتے اور بدعا و استغفار مدد فرماتے اور اموات سے
استعانت جائز رکہتے بلکہ خود بہی کرتے اور باطن سے توجہہ دفع عذاب وترقی درجات کرتے
س قبول فرماتے اور دعوت عام مین تشریف نہ لیجاتے - اور مجلس سرود و مولود خوانی
نہوتے اور مولود عبارت از قصائد نعت و اشعار غیر نعت خواندن مکتوب ۲۷۲ سو بہتر جلد اول
پہر کو ترک اولی جانتے خواص بشر کو خواص فرشتون پر فضل دیتے اور نبوت کو ولایت سے
افضل جانتے اگرچہ ولایت اوسی ہی کی کیون نہو اور غلبہ صحو کو غلبہ سکر پر ترجیح دیتے اور صحو خاص
نصیب عوام کالانعام سے کہتے اور اولیاء حضرت کو جو کہ خلائق کی ہدایت مین مشغول ہین اولیاء
عزلت سے کہ جنگل وپہاڑ مین بیٹھے ہین بہتر جانتے اور تمام اصحاب کو تمام اولیاء امت
سے خواہ وہ قطب ہون یا غوث افضل جانتے اور مشاجرات صحابہ کو اجتہاد پر محمول فرماتے

اور ہوائے نفسانی سے مبرا سمجھتے۔ طرق مشایخ مین طریقہ نقشبندیہ کو افضل سمجھتے اور فرماتے کہ یہ
طریقہ طریقہ اصحاب ہے اور جو کہ اس طریقہ مین بدعات مثل جہر استغفاری مین ناپسند فرماتے معہذا شیخ محی الدین ابن العربی
کو نیکی یاد فرماتے بلکہ اظہار محبت فرماتے معہذا یہ بھی ارشاد کرتے کہ ہرچند مجھکو شیخ سے محبت ہے مگر بعض علوم
کشفی مین اونکی پسند نہین کرتا اور حق اونکی خلاف سمجہتا ہون مگر خطار کشفی کو درنگ خطا اجتہادی بعید از مواخذہ
جانتے بعض کتب مثل بیضاوی و بخاری و مشکوٰۃ و ہدایہ و شرح مواقف و بیضاوی حاشیہ عضوی و
عوارف کا درس بھی فرماتے تحصیل علوم کو سلوک صوفیہ پر مقدم کرتے اور فرماتے کہ صوفی جاہل
مسخرہ شیطان ہے اور اگر کبھی سفر جانیکا اتفاق ہوتا تو دوشنبہ و پنجشنبہ کو شروع کرتے اور باقی ایام
کو بھی سفر کے واسطے مبارک جانتے کہ الایام ایام اللہ والعباد عباد اللہ اور جب سفر پر متوجہ ہوتے
تو دو رکعت نماز استخارہ پڑہتے اول رکعت مین قل یا ایہا الکافرون اور دوسری مین قل ھو اللہ
احد اور دعا استخارہ بھی پڑہتے اور برآمد ہوتے وقت سورۃ فاتحہ و آیۃ الکرسی اور چاروں
قل پڑہتے اور بوقت سوار ہوتے تکبیر کہتے اور یہ آیۃ کریمہ پڑہتے سبحان الذی سخر لنا ہذا و
ما کنا لہ مقرنین وانا الی ربنا منقلبون اور جب شہر یا قریہ مین داخل ہوتے تو یہ پڑہتے
اللھم اسئلک خیر ہذا المقام و خیر من بہ اور جب منزل پر نزول فرماتے تو یہہ دعا پڑہتے
رب انزلنی منزلا مبارکا وانت خیر المنزلین اور اثناء عبور راہ مین اوتر پڑتے اور تین مرتبہ
یہ دعا پڑہتے اعوذ بکلمات اللہ التامات من شر ما خلق اور دو رکعت نماز بھی پڑہتے اور
سفر مین ہمراہیون کو تلاوت سورۃ قریش کی ترغیب دیتے اور اسیطرح جس منزل مین پہونچتے
واسطے خیریت منزل کے دعاء استخارہ پڑہتے اور بوقت تند ہوا چلنے کے یہ دعا پڑہتے اللھم
اجعلھا ریاحا ولا تجعلھا ریحا اللھم انی اسئلک خیرھا وخیر ما ارسلت بہ اعوذ بک من شرھا
وشرھا ارسلت اور بوقت آواز رعد و ظہور صاعقہ یہ تسبیح پڑہتے سبحان من یسبح الرعد بحمدہ
والملائکۃ من خیفتہ و یرسل الصواعق اور اگر کسیکو بلا مین مبتلا دیکہتے تو یہ پڑہتے الحمد للہ
الذی عافانی مما ابتلاک بہ و فضلنی علی کثیر ممن خلقتھا تفضیلا وجعلنی من المسلمین لعدد

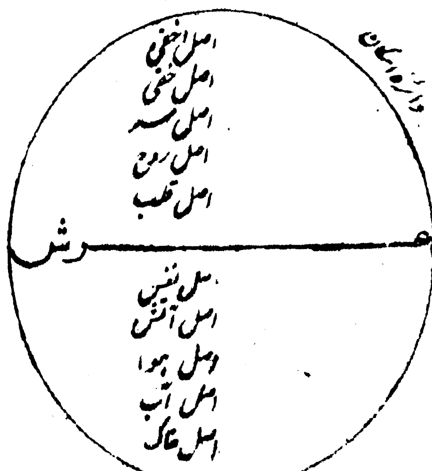
اگر کافر یا بت پرست کو دیکھتے تو بھی یہ ہی دعا پڑھتے اور کافر کی کبھی تعظیم نہ دیتے حتی کہ ایک مرتبہ
کی نقل ہے کہ حضرت سلطان کے ہمراہ تھے ایک مرتبہ لشکر سلطانی گنگا پر خیمہ زن ہوا حضرت نے
جمیع توابعین سے منع کر دیا کہ اس دریا کا کوئی پانی نہ پیئے کہ ہندؤں کا معبد ہے وہاں سے دور
ایک کنواں تھا وہاں سے پانی منگایا اور ایک مرتبہ کا ذکر ہے کہ حضرت کسی جگہ تشریف لیگئے
وہاں کنواں پانی عمدہ کا نہ تھا کسی مخلص نے دریائے جمنا کا پانی کہ وہاں سے تین چار
کوس پر تھا حضرت کے استعمال کیواسطے منگایا جب آپکو معلوم ہوا فرمایا کہ اس پانی کے بیچ میں اسکی
تعظیم پائی جاتی ہے اس سے فقط استنجا کریں - اور جب آئینہ دیکھتے یہ پڑھتے - اللھم کما
احسنت خلقی فحسن خلقی وحرم وجھی علی النار اور اگر اتفاقاً بازار میں گذر ہوتا تو کلمہ تمجید پڑھتے
لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ لہ الملک ولہ الحمد یحیی ویمیت وھو حی لا یموت
وھو علی کل شئی قدیر ابداً ابدا ذو الجلال والاکرام اور جسوقت مسجد میں آتے
اگر وقت مکروہ نہوتا تو دو رکعت تحیۃ المسجد پڑھتے اور اسمیں کبھی فرق نہ آتا اور بوقت داخل ہونیکے
نیت اعتکاف فرماتے اور اسطرح نیت کرتے ان اعتکف مادمت فی ھذا المسجد اور جب
دولت خانہ سے باہر تشریف لاتے تو یہ پڑھتے توکلت علی اللہ واعتصمت باللہ لا حول
ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم اور جب ہلال دیکھتے تو پڑھتے اللھم اھلہ علینا بالامن
والامان والسلامۃ والسلام ربی وربک اللہ اور ہاتھوں کی انگلیوں سے نقش لفظ
اللہ بناتے اور اگر مریض کی عیادت کو جاتے تو عفاک اللہ کہتے اور جب نیا لباس پہنتے تو
پڑھتے الحمد للہ الذی کسانی ھذا الثوب بغیر حول منی ولا قوۃ اور لباس کا نام بھی تعین کرتے
اگر عمامہ پہنتے تو ھذا العمامۃ اور قمیص ہوتا تو ھذا القمیص فرماتے اور اگر کوئی اور پوشاک ہوتی تو فرماتے
البس جدیداً وعش حمیداً ومت شہیداً الغرض کہ ہر ایک امر میں حضرت کمال رعایت سنت
ومستحب رکھتے تھے اور اس امر کی خادموں کو بھی نہایت تاکید ہوتی تھی - **نقل ہے** کہ
ایک روز حضرت نے خادم سے فرمایا کہ فلانی جگہہ قسم نقل رکھی ہیں اون میں سے تھوڑیسی

لے آو خادم نے چھہ دانہ لاکر سامنے رکہے آپنے ترش ہو کر فرمایا کہ ہمارے صوفی کو ابہی اسقدر بہی معلوم نہین کہ اللہ وتر ویحب الوتر پہر فرمایا کہ رعایت وتر مستحبات سے ہے مستحب کو لوگ کیا سمجہتے ہین مستحب دوست داشتہ اللہ تعالی ہے اگر دنیا و آخرت کو ایک ایک مستحب کے عمل مین دین تو بہی کچہہ نہین فرمایا کہ مین اسقدر رعایت مستحب کی تاہون کہ منہ دہوتے وقت خیال رہتا ہے کہ پہلے پانی داہنے رخسار پر پڑے کیونکہ تیامن یعنی داہنے سے شروع کرنا مستحبات سے ہے **نقل ہے** کہ ایک مرتبہ حضرت نے ایام سخت مین روزہ رکہنے شروع کئے اور باعث نحافت بدن کے دشوار ہوئی کسی نے عرض کی حضرت یہ کیا دن روزہ رکہنے کے ہین فرمایا کہ ایک مرتبہ انہین ایام مین ماہ رمضان گزرا ہے اوسمین اکثر دن کو استنجا کرنیکا اتفاق ہوا تہا اوسکی قضا احتیاطی ہے اور اسی تقریب مین اپنی والد کا ذکر کیا کہ جہانتک ممکن ہوتا روزہ مین دنکو استنجا نکرتے اور اگر بضرورت اتفاق ہوجاتا تو اوسکی قضا رکہتے سبحان اللہ نعم السلف ونعم الخلف اور جس طرح حضرت رعایت مستحبات کرتے تہے اسیطرح رعایت اداب بہی تہی **نقل ہے** کہ ایکمرتبہ حضرت پلنگ پر بیٹہکر دفعتًا اوٹہہ کہڑے ہوئے اور فرمایا کہ بچہونے کے نیچے کاغذ ہی نکال لو گویا اسقدر گوارا نکیا کہ اتنے خادم کاغذ نکالے آپ بیٹہی رہین اور ایکمرتبہ کا ذکر ہے کہ ایک حافظ فرش پر بیٹہا ہوا قران پڑہتا تہا حضرت نے جو خیال کیا تو اپنے نیچے فرش زیادہ پایا جیسا کہ صدر نشین کے ہوتا ہے فی الفور وہ فرش زیادہ اپنے نیچے سے نکال دیا اور اوس حافظ کے ہم فرش ہوگئے ۔ خواجہ محمد ہاشم کشمی نے لکہا ہے کہ ایکمرتبہ حضرت پیشاب کرنے تشریف لیگئے جب وہان بیٹہے تو دیکہا کہ ناخون پر سیاہی کا نکتہ لگا ہے دل مین خیال گزرا کہ یہ نکتہ اسباب کتابت حروف قرانی سے ہے مع اسکے اسجگہ بیٹہنا خلاف ادب ہے یہ سوچکر فی الفور باہر نکل آئے اور ہاتہہ دہوکر پہر استنجہ کو تشریف لیگئے ۔

مقام چوتہا حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے سلوک کے بیان مین

سلوک مجددی طے لطائف عشرہ و سہ گانہ ولایت و کمالات ثلثہ و حقائق سبعہ سے مراد ہے

واضح ہو کہ حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے نزدیک انسان ایک مجموعہ اجزاء عشرہ یعنی اربعہ عناصر ونفس ناطقہ وقلب وروح وسر وخفی واخفی ہے اور انہین کو لطائف عشرہ بھی کہتے ہین منجملہ ازان اربعہ عناصر ونفس ناطقہ عالم خلق سے ہین اور لطائف خمسہ یعنے قلب وروح وسر وخفی واخفی عالم امر سے جملہ قوائے انسانی انہین اجزاء سے مرکب ہین اور یہ اجزاء آپسمین ایک دوسرے کی ضد ہین جسطرح کہ اربعہ عناصر ایک دوسرے کی ضد ہین اسیطرح پنجگانہ عالم امر مین بھی علیحدہ علیحدہ خاصیت ہی نفس ناطقہ خود خواہ ان خودی ہے یہ کسیکا تابع ہی نہین ہونا چاہتا بلکہ یہ بھی چاہتا ہے کہ سب اسکی فرمانبردار ہون اللہ تعالی نے اپنی قدرت کاملہ سے ان ضدون کو ایک جگہ جمع کرکے ایک مزاج خاص اور ہیئت وحدانی عطا فرمائی اور اوسکو ایک صورت خاص بخشی کہ اجزاء متفرقہ ومتضادہ کی حفاظت کرے اور اس مجموعہ کا نام انسان رکھا اور باعتبار جامعیت وحصول ہیئت وحدانی بتشریف خلافت مشرف فرمایا یہ دولت عظمی سوا حضرت انسان کے اور کسیکے نصیب نہین ہوئی اصول ان لطائف عشرہ کے عالم کبیر مین ہین منجملہ لطائف عشرہ اصول قلب وروح وسر وخفی واخفی فوق العرش جسکو لامکانی بھی سمجھتے ہین واصول عناصر اربعہ ونفس تحت العرش مگر اصل ہر لطیفہ عالم خلق کی اصل لطیفہ از لطائف عالم امر ہے چنانچہ اصل نفس اصل قلب ہے واصل باد اصل روح واصل آب اصل سر واصل نار اصل خفی واصل خاک اصل اخفی ہے اور یہ جملہ خلق وامر داخل دائرہ امکان ہے جبکہ حق تعالی نے اپنی حکمت بالغہ سے بعد تسویہ اس ہیکل جسمانی مین خمسہ عالم امر کو اپنے اپنے محل وموقع سے جگہ عطا فرمائے تو بسبب علائق وعوائق حظوظ نفسانی انہون نے اپنی اصل کو بالکل فراموش کردیا بتوجہ پیر کامل مکمل اپنے اصول سے آگاہ وخبردار ہوتے ہین اور میلان پیدا ہوتے اور اوسکی جانب

طیران کرکے اوسمین داخل ہوکر استہلاک و اضمحلال پیدا کرتے ہین ابتدائے سلوک خفیفہ قلب سے شروع ہوتا ہے اور اوسکے تین طریقہ مقرر فرمائے ہین **طریق اول ذکر اسم ذات** اوسکا طریقہ یہ ہے کہ دل کو جمیع خطرات وحدیث نفس سے خالی کرکے صورت پیر کی باادب تمام حاضر کرے اور زبان کو تالو سے لگائے اور بجمیع ہمت متوجہ قلب صنوبری کہ زیر پستان چپ بفاصلہ دو انگشت واقع ہے ہو اور اسم مبارک اللہ اللہ بلالحاظ کسی صفت کے زبان دل سے کہے بغیر اسکے کہ صورت دل کا تصور کیا جائے یا سانس بند کیا جائے بلکہ سانس بجائے خود آئی جائے اور ذکر بجائے خود کرے اور جب پچیس مرتبہ کہلے تو زبان سے کہے کہ الٰہی مقصود میرا تو ہے اور رضا تیری اپنی محبت و معرفت مجھی عطا کر یہ لطیفہ زرد رنگ زیر قدم حضرت آدم علیہ السّلام ہے جس کسیکو اس لطیفہ کے ذریعہ سے وصول ہوتا ہے اوسکو آدمی المشرب کہتے ہین بعد ازان بطریق مذکورہ بالا لطیفہ روح کا اوسکا محل زیر پستان راست ہے ذکر ہے یہ لطیفہ برنگ سرخ زیر قدم حضرت ابراہیم علیہ السلام ہے جس کسیکو اس لطیفہ کے ذریعہ سے وصول ہوتا ہے اوسکو ابراہیمی المشرب کہتے ہین بعد ازان سر ہے اسکا رنگ سفید زیر قدم حضرت عیسیٰ علیہ السّلام ہے جس کسیکو اس لطیفہ کے ذریعہ سے وصول ہوتا ہے اوسکو عیسوی المشرب کہتے ہین ازان بعد خفی ہے اسکا رنگ سیاہ زیر قدم حضرت موسیٰ علیہ السّلام ہے جس کسیکو اس لطیفہ کے ذریعہ سے وصول ہوتا ہے اوسکو موسوی المشرب کہتے ہین اسکے بعد اخفیٰ ہے اسکا رنگ سبز زیر قدم حضرت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہے جس کسیکا وصول اسکے ذریعہ سے ہوتا ہے اوسکو محمدی المشرب کہتے ہین اوسکے بعد لطیفہ نفس ہے کہ اوسکا محل پیشانی ہے ذکر کرتے ہین اور اوسکے بعد لطیفہ قالب ہے کہ اوسکی جگہ تمام بدن ہے چاہیے کہ ہر بن مو سے ذکر جاری ہو جائے اور اسکو سلطان الاذکار کہتے ہین - دوسرا طریق ذکر نفی و اثبات ہے طریقہ اوسکا یہ ہے کہ دو زانو بیٹھے اور سانس کو ناف کے نیچے بند کرے اور بزبان خیال لا کو ناف سے کھینچکر فرق پر پہونچائے اور پھر وہان سے الٰہ کو کھینچکر داہنے مونڈھے پر لاوے اور الا اللہ کو مونڈھے سے قلب پر پہونچائے کہ اس مجموعہ کا نقش لا سکوس (ﻻ) ہو جاتا ہے اور بروقت چھوڑنے

سانس کے محمد رسول اللہ خیال میں رکھے اور ذکر کرتے وقت کسی عضو کو جنبش نہو اور ہر سانس مین
طاق عدد رکھے کہ اسکو وقوف عددی کہتے ہین اور جب پچیس مرتبہ کہلے تو زبان سے کہے الٰہی
مقصود میرا تو ہے اور رضا تیری اپنی محبت اور معرفت مجھے عطا کر اور ہر وقت کہنے لا الٰہ خیال کرے کہ
نہین کوئی مقصود اور ہر وقت الا اللہ کہنے کے مگر اللہ۔

واضح ہو کہ حبس نفس مفید حرارت قلب و ذوق و شوق و رقت و نفی خواطر و ترقی محبت و بیشتر
موجب حصول کشف ہوتا ہے۔ اور ایک طریقہ مراقبہ ہے مراقبہ مشتق ہے ترقب سے اور ترقب
انتظار کو کہتے ہین پس مراقبہ گویا انتظار فیض الٰہی ہے چاہیے کہ ہر وقت بہ نیاز و شکستگی تمام
متوجہ الی اللہ ہو اور کوئی خطرہ دل پر نہ آنے دے اس صورت مین ذکر کی کچھ ضرورت نہین ہوتی۔
مگر اس طریقہ مین مدار کار صحبت و رابطہ شیخ پر ہے براہ محبت طالب صادق ہر ساعت شیخ سے
اخذ فیوض و برکات کرتا ہے اور بوجہ مناسبت باطنی آناً فاناً پیر کے رنگ مین رنگا جاتا ہے
ذکر تنہا بے رابطہ شیخ اس طریقہ مین موصل نہین ہے ہان صرف رابطہ بارعایت ادب صحبت
و توجہ و التفات پیر بلا ذکر موصل ہے البتہ اور طریقون مین کہ مدار کار اوراد و اذکار و ریاضات
و تقشفات پر ہے اور نہین رابطہ کی چندان ضرورت نہین ہے بخلاف اس طریقہ کے کہ بعینہ طریقہ
اصحاب کرام ہے و افادہ و استفادہ انعکاسی ہے اسمین صرف صحبت شیخ بارعایت ادب کافی ہے
جسطرح صحبت حضرت خیر البشر علیہ وعلیٰ آلہ الصلوٰۃ والسلام بشرط ایمان و انقیاد کافی تہی اور یہی
وجہ ہے کہ یہ طریقہ جملہ طرق مین اقرب و اسبق و اوفق و اسلم و احکم و اصدق و اولی و
اجل و ارفع و اکمل ہے **نظم** نقشبندیہ عجب قافلہ سالارانند + کہ برند از رہ پنہان بحرم قافلہ را + از دل
سالک رہ جاذبہ صحبت شان + می برد وسوسہ خلوت و فکر چلہ را + قاصرے گر کند این طائفہ را طعن
قصور + حاش للہ کہ برآرم بزبان این گلہ را + ہمہ شیران جہان بستہ این سلسلہ اند + روبہ از
حیلہ چسان بگسلد این سلسلہ را + حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ فرماتے ہین کہ شکر این نعمت عظمیٰ بکدام
زبان بجا آرد کہ حضرت حق سبحانہ تعالیٰ این فقیر را بعد از تصحیح عقیدہ بموجب آراء اہل سنت و جماعت

انشاء الله تعالی سیمهم بسلوک طریقه علیه نقشبندیه مشرف ساخت واز مریدان ومنتسبان این خانواده
بزرگ گردانید نزد فقیر یک گام درین طریقه زدن برابر بهزار گام طریق دیگر است راهی که بکمالات
نبوت بطریق تبعیت ووراثت کشاده میشود مخصوص باین طریق عالیست منتهای طرق دیگر
نهایت کمالات ولایت است از انجا راهی بکمالات نبوت کشاده اند ازینجاست که این فقیر
در مکتوبات و رسائل خود نوشته که طریق این بزرگواران طریق اصحاب کرام است علیهم الرضوان چنانچه اصحاب کرام بطریق وراثت
از کمالات نبوت حظ وافر گرفته اند منتهیان این طریق نیز ازان کمالات بطریق تبعیت نصیب کامل میابند ومبتدیان ومتوسطان
که ملتزم این طریق اند ومحبت کامل منتهیان این طریق دارند نیز امیدوارند المرء مع من احب بشارتیست
وورد افتادگان را بعد اختتام لطائف سبعه مراقبات شروع هوتی هین مراقبه اوّل مراقبه حضور ہے
یهه مراقبه ولایت صغری کا ہے فیض اسکا لطیفه قلب پر آتا ہے اسجگه حضور وجمعیت وبیخطرگی
یا کم خطرگی اقل درجه چار گهری تک هونا چاهیے اور یه علامت تمامی قطع دائره امکان ہے
بعد ازان **مراقبه معیت** ہے که مفهوم انه وهو معکم اینما کنتم ہے یه مراقبه بهی ولایت صغری مین ہے
اسمین بهی فیض لطیفه قلب پر آتا ہے یهان ظلال اسما وصفات مین سیر هوتی ہے نسیان
ماسوا وغلبات نسبت وتوحید فعلی وتجلی برقی وشهود وحدت در کثرت (ولایت صغری)
وذوق وطپش وسکر ومستی وجذبات وواردات وفنا وبقا وآه ونعره واستغراق وبیخودی
ورقت ودوام حضور ودیگر حالات مثل وحشت وحیرت وانکشاف سر معیت وحصول مقامات
عشره یعنی توبه وانابت وزهد وقناعت وورع وشکر وصبر وتوکل وتسلیم ورضا اجمالا
وکشف قبور وکشف قلوب وکشف ارواح اس مقام مین حاصل هوتی هین ذکر اسم ذات ونفی
اثبات وتهلیل لسانی اسجگه فائده بخش ہے بعد ازان ولایت کبری ہین که ولایت انبیا ہے
سیر واقع هوتی ہے اور اسمین تین دائره اور ایک قوس ہے دائره اول **مراقبه اقربیت** نحن
اقرب الیه من حبل الورید ہے (قوس محبت) اسکا فیض لطیفه نفس اور لطائف خمسه پر آتا ہے حضور
وبیخطرگی وعروج ونزول وجذبات مانند قلب اسجگه بهی حاصل هوتی هین لیکن به نسبت قلب کے

اسجگہ بد مزگی وکم حلاوتی ہے ذکر تہلیل بزبان وخیال اسجگہ ترقی بخش ہے بعد ازان مراقبہ محبت
کہ مفہوم یحبہم ویحبونہ ہے یہ مراقبہ بہی ولایت کبری کا ہے اطمینان شورش مقام جذبات واستہلاک
واضمحلال حقیقت فنا وحقیقت اسلام وشرح صدر ودوام شکر ورضا اسجگہ حاصل ہوتی ہے
اور قضا پر چون وچرا جاتی رہتی ہے قبول تکلیفات شرعیہ مین احتیاج دلیل نہین رہتی دفع
انانیت واتہام نہایت ودید قصور وتہذیب اخلاق وتزکیہ رذائل مثل حرص وبخل
وحسد وکبر وحب جاہ وعجب اس مقام مین حاصل ہوتا ہے بعد تمام ہونے ولایت کبری
کے **ولایت علیا** پیش آتی ہے اسجگہ مورد فیض عناصر ثلثہ یعنے آب باد آتش ہین یہان (ولایت علیا)
عناصر ثلثہ کو عروج ونزول ہوتا ہے سلطان الاذکار سے جو مبتدیون کو صفائی ہوتی ہے
وہ اور ہی اور یہ تصفیہ عناصر اور یہان کے حالات وکیفیات بکمال لطافت ونزاکت
ہین اور کچہ عجیب وغریب وسعت باطن مین پیدا ہوتی ہے اور ملاء اعلی سے مناسبت
حاصل ہوتی ہے بلکہ ممکن ہے کہ ملائکہ کرام سے ملاقات بہی ہو اور اسرار قابل استتار ظاہر
ہون ذکر تہلیل وصلوۃ نافلہ اسجگہ مفید ہین بعد ازان اگر فضل آلہی شامل حال ہو تو **کمالات
نبوت** مین سیر ہوتی ہے کمالات نبوت عبارت دوام تجلی ذاتی بے پردہ اسماء وصفات سے
ہے اسجگہ ایک نقطہ طے کرنا جمیع مقامات ولایت سے افضل وبہتر ہے (کمالات نبوت)
یہان حضور بے جہت ہوتا ہے پہلی طلب وطپش وبیتابی وشوق حال ومقام توحید
وجودی وشہودی بمراحل دور رہجاتی ہین اور بجائے اونکی برد یقین ونکارت وجہالت
حاصل ہوتی ہے یہان وصل عریان وصفائی وقت وحقیقت اطمینان واتباع ہو
الماجاء بہ المصطفے صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وکمال وسعت نسبت باطن مع بے کیفی ویاس وحرمان نقد وقت ہوتا ہے
یافت ونادراک اس جگہہ علامت نارسائی ہے مورد فیض یہان صرف لطیفہ خاک ہے اسجگہہ
اور آئندہ کے جملہ مقامات مین نماز بطول قنوت وتلاوت قرآن شریف ترقی بخش ہر گز تین سپارہ سے کم
نہین چاہئے اور اگر قرآن شریف یاد نہو تو ایکہزار مرتبہ سورہ اخلاص ہی کافی ہے اور اوراد واذکار تا نوبت کہانے

وسیلے وسوسے مین معمول کرنا چاہیئے غرضکہ اسجگہ جسقدر اتباع رسول اللہ صلعم ہوگا اوسیقدر ترقی باطنی ہوگا
بعد ازان مقام **کمالات رسالت** ہے اسجگہ مورد فیض ہیئت وحدانی ہے کہ بعد
تفرقہ و تکمیل لطائف عشرہ حاصل ہوتی ہے جیسی کوئی حکیم حاذق متفرق اجزا کی ترکیب و وزن
درست کرکے ایک معجون خاص مزاج کی بنائے یہان کمالات رسالت
عروج و نزول و انجذاب تمام بدن کو نصیب ہوتا ہے بعد ازان مراقبہ **کمالات اولوالعزم**
پیش آتا ہے کمالات اولوالعزم اس جگہہ بھی مورد فیض ہیئت وحدانی ہے یہ مقامات
یعنے کمالات ثلثہ آپس مین قشر و مغز کا فرق رکھتے ہین مقام فوق مثل مغز خیال
کرنا چاہیئے اور مقام تحت مثل قشر واضح ہو کہ اسکے آگے ایک دوراہہ پیش آتا ہے ایک
بجانب حقایق انبیا اور ایک بجانب حقایق الہیہ خاندان مجددیہ مظہریہ سعدیہ مین بعد کمالات
حقایق الہیہ کی سیر کراتے ہین اور اسخاندان مظہریہ للّٰہیہ مین بعد کمالات حقائق انبیا کے
چونکہ راقم الحروف للّٰہی ہے اس سبب سے بعد کمالات حقائق انبیا لکھتا ہون -

حقیقت ابراہیمی یہ مقام خلت از بس شگرف و کثیر البرکت ہے حقیقت ابراہیمی
اس مقام مین انبیا تابع حضرت ابراہیم خلیل اللہ علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام ہین اور حضرت حبیب
رب العالمین علیہ من الصلوٰۃ اکملہا باتباع ملت ابراہیم حنیفا مامور ہین اور اسیواسطے آنحضرت صلعم
نے برکات مطلوبہ اپنی کو حضرت ابراہیم علیہ السلام کے صلوٰۃ و برکات سے مشابہ کیا ہے کہ
اللہم صل علے محمد و علے آل محمد کما صلیت علی ابراہیم و علے آل ابراہیم انک
حمید مجید- اللہم بارک علے محمد و علے آل محمد کما بارکت علے ابراہیم و علے آل ابراہیم
انک حمید مجید- فرمایا ہے پس اس سے ہی خیر و برکت اس مقام کی دریافت کرنا چاہیئے
اسجگہ سالک کو انس خاص حضرت حق سبحانہ سے پیدا ہوتا ہے اور تمام خلق سے اسقدر
بے التفاتی ہو جاتی ہے کہ کسیکی توسط پر راضی نہین ہوتا گویا کہ واما الیک فلا حاجتہ لی کا
مصداق ہوتا ہے درود مذکورہ بالا تین ہزار مرتبہ پڑھنا اسجگہ ترقی بخش ہے حقیقت موسوی

یہ مقام محبت صرفہ ذاتیہ **حقیقت موسوی** ہے (حقیقت موسوی) علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام
بہت سے پیغمبر بتابعت حضرت کلیم اللہ علیہ السلام اس مقام پر پہونچے ہین اس مقام مین کیفیت
عجیب بقوۃ تمام ظاہر ہوتی ہے اور باوجود ظہور محبت ذاتی شان استغنائی و بے نیازی
بہی ظاہر ہوتی ہے اور یہی بہید ہے کہ بعض مواضعات پر حضرت کلیم اللہ علی نبینا وعلیہ
الصلوٰۃ والسلام سے کلمات گستاخانہ سرزد ہوئے کما قال اللہ سبحانہ حکایتہ عن قولہ
علیہ الصلوٰۃ والسلام ان ھی الا فتنتك اور ایک قسم کا اسجگہ شور وشوق بہی پیدا ہوتا ہے
کہ منشاء رب ارنی انظر الیك ہے لیکن جو شور وشوق قلب مین ہوتا ہے وہ اور ہے اور یہ اور ہے
وہ موجب شورش اور یہ باعث کمال اطمینان و وسعت و بیرنگی باطن وارادہ طاعت و
ایلام وانعام محبوب ہوتا ہے درود شریف اللہم صل علی محمد والہ واصحابہ وعلی جمیع الانبیاء وسلم
خصوصًا علی کلیمك موسی بقدر مذکورہ بالا ترقی بخش ہے **حقیقت محمدی** یہ مقام محبیت ومحبوبیت
ممتزجہ ذاتیہ حضرت رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم کا ہے اس مقام مین تابع کو اپنے متبوع
ایسی مشابہت ومناسبت پیدا ہو جاتی ہے کہ گویا تبعیت درمیان سے اوٹھہ گئی اور
امتیاز تابع ومتبوع زائل ہو جاتا ہے اور ایسا متوہم ہوتا ہے (حقیقت محمدی) کہ گویا
تابع ومتبوع ہردو ایک ہی چشمہ سے پانی پیتے ہین وہم آغوش ایک کنار وایک بستر ہین
مگر تابع اپنے تئین طفیلی اپنے متبوع کا جانتا ہے ومعنی قول امام ربانی مجدد الف ثانی کہ
خدا را ازان دوست میدارم کہ رب محمد است اسجگہ ظاہر ہوتی ہین اس مقام مین جمیع
حرکات وسکنات دینی ودنیوی مین اتباع محبوب رب العالمین سید المرسلین مرغوب ہوتا
ودرود اللہم صل علے سیدنا محمد وعلے آل سیدنا محمد واصحاب سیدنا محمد افضل صلوتك بعدد معلوماتك
وبارك وسلم تبعداد مذکورہ بالا ترقی بخش ہے **حقیقت احمدی** یہ مقام محبوبیت ذاتیہ صرفہ سے ناشی ہے
(حقیقت احمدی) اور بہ نسبت حقیقت سابق کے حضرت ذات سے ایک مرحلہ نزدیک ہے اور حکم روح رکہتی ہے
کیونکہ حقیقت سابق حضرت صلعم کی تعین جسدی ہے اور یہ تعین روحی اسجگہ علو نسبت

باشستان انوار ظہور فرماتی ہے اور عجیب وغریب کیفیت حاصل ہوتی ہے امام الطریقہ حضرت
امام ربانی مجدد الف ثانی نے رحمۃ اللہ علیہ اس مقام کے ایضاح مین اس طرح
فرمایا ہے کہ حضرت پیغمبر ما صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مسمی بدو اسم است کہ ہر دو
اسم مبارک او در قرآن مجید مسطور است فرمود محمد رسول اللہ و در حکایت
بشارت روح اللہ اسمہ احمد و ہر کدام این دو اسم مبارک را ولایت علیحدہ است ولایت
محمدی ہرچند ناشی از مقام محبوبیت اوست علیہ الصلوٰۃ والسلام اما آنجا محبوبیت صرف
نیست مزجی از نشاء محبیت نیز دارد اگرچہ آن مزج بالاصالت او را ثابت نباشد اما منبع
مقام محبوبیت صرف است و ولایت احمدی ناشی از محبوبیت صرف است کہ شائبہ محبیت
ندارد این ولایت از ولایت سابق بیش قدم است و یک مرحلہ از مطلوب نزدیکتر است
محب مرغوب تر چہ محبوب ہرچند در محبوبیت تمامتر بود استغنا و بے نیازی او را کاملتر
باشد و در نظر محب زیباتر در آید و رعنا تر نماید و بیشتر محبوب را بخود جذب سازد و شیفتہ و والاتر گرداند
؎ نہ تنہا آفتم زیبائے اوست * بلائے من نز ابروائے اوست * مراد از بلا افراط عشق
است سبحان اللہ احمد عجب اسمی است سامی کہ مرکب از کلمہ مقدسہ احد است و از حلقہ
حرف میم کہ از غوامض اسرار الٰہیت جل شانہ در عالم بیچون گنجایش ندارد کہ در عالم چون
تعبیر از ان سر مکنون بغیر از حلقہ میم توان کرد اگر گنجائش میداشت حضرت حق سبحانہ وتعالیٰ
آن تعبیر میفرمود واحد احد است کہ لا شریک لہ است و حلقہ میم طوق عبودیت است کہ
بندہ را از مولیٰ متمیز گردانیدہ است پس بندہ ہمان حلقہ میم است و لفظ احد از برائے تعظیم
و آمدہ است و اظہار و اختصاص او کردہ علیہ وعلی آلہ الصلوٰۃ والسلام ؎ چو نام انیست
نام آور چہ باشد * کرم تر بود از ہرچہ باشد * بعد از ہزار سال کہ آنرا تاثیرے نہادہ اند
در تغیر امور عظام معاملہ آن ولایت باینولایت کشید و ولایت محمدی بولایت احمدی انجامید کہ ہر
از دو طوق عبودیت بیک طوق رسید و بجائے طوق نخستین حرف الف کہ رمزے از رب است

متمکن گشت تا محمد احمد شد علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ والسّلام بیانش آنست کہ دو طوق عبودیت عبارت از دو حلقہ میم است کہ در اسم مبارک محمد صلے اللہ تعالےٰ علیہ و آلہ وصحبہ وسلم و برکہ اندراج یافتہ است تواند بود کہ آن دو طوق اشارت بدو تعین او باشد علیہ علی آلہ الصلوٰۃ والسّلام یکے ازان دو تعین جسدی بشری است و دوم تعین روحی ملکی و در تعین جسدی ہر چند بواسطہ عروض موت فتور رفتہ بود و تعین روحی قوت گرفتہ اما اثر آن تعین باقی ماندہ بود ہزار سال بائست تا آن اثر نیز زائل شود و نشانی ازان تعین نماند و چون ہزار سال آخر آمد و اثرے ازان تعین نماند و یک طوق عبودیت ازان دو طوق گسستہ شد و زوالی و فنائی بآن طاری گشت و الف الوہیت کہ آنرا در رنگ بقائے باللہ توان گفت بجائے آن طوق بنشست ناچار محمد احمد گشت و ولایت محمدی بولایت احمدی انتقال فرمود پس محمد صلے اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ وصحبہ عبارت از دو تعین آمد و احمد کنایت از یک تعین باشد و بس این اسم بحضرت اطلاق اقرب باشد و از عالم دورتر بود سوال فنا و بقا کہ مشایخ قرار دادہ اند و ولایت را بآن مربوط ساختہ بچہ معنی است و این فنا و بقا کہ در تعین محمدی گفتہ شد بکدام معنی جواب فنا و بقا کہ ولایت بآن مربوط است فنا و بقا شہودیست اگر فنا در زوال است باعتبار نظر است و اگر بقا و ثبات است ہم باعتبار نظر اینجا صفات بشری را استتار است نہ زوال و فنائے این تعین ہمچنین است بلکہ اینجا صفات بشری را زوال وجودی متحقق است و انخلاع از جسدی بروحی کائن و دور جانب بقا اینجا نیز ہر چند بندہ حق نشود و از بندگی نہ برآید اما بحق نزدیک تر افتد و معیت بیشتر پیدا سکند و از خود دور تر گشتہ احکام بشری ازوے سلوب تر میگردد باید دانست کہ این عروج محمدی کہ مربوط بانتفائے صفات بشری است ہر چند کار و بار او علیہ علی آلہ الصلوٰۃ والسّلام بالاتر برد و ذرہ علیا رسانید و از کنا کش غیر و غیریت وا رہانید اما معاملہ بر امتان او علیہ علی و آلہ الصلوٰۃ والسّلام تنگ تر گشت و نور ہدایت او کہ بواسطہ مناسبت بشریت بود کمتر شد و توجہی کہ بحال این و آن

ندگان داشت قلت پیدا کرد وبکلیت بمحبوب خود متوجہ شد واز ینجاست کہ بعد از ہزار سال ظلمات
غرو بدعت مستولی گشت و انوار اسلام و سنت نقصان پیدا کردہ ربنا اتمم لنا نورنا واغفر لنا
انک علی کل شئی قدیر۔ بعد ملے حقیقت احمدی **حب صرفہ** پیش آتا ہے (حب صرفہ) علو و بزرگی
اس مقام کے بسبب قرب ذات مطلق و لاتعین بیان نہین ہوسکتی اول جیز کہ گنجینہ مخفی سے
ظہور پذیر ہوے یہ ہی حب ہے اور یہ ہی حب منشار و مبدا خلق ہے اگر یہ حب نہوتی در ایجاد
نکہلتا چنانچہ حدیث شریف کنت کنزاً مخفیاً فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق لاعرف اسپر
نص قاطع ہے۔ یہ مقام خاص جناب رسول صلے اللہ علیہ وآلہٖ وسلم کا ہے پہلے حقایق
اس مقام کے ظل ہین سر حدیث قدسی لولاک لما خلقت الافلاک اس سے دریافت ہوتا ہے
دیگر حقائق انبیا کا اسجگہ کچھہ نشان نہین ملتا۔ من بعد **لاتعین** ہے کہ سیر قدمی کی اسجگہ گنجایش
نہین ہے (لاتعین) البتہ سیر نظری ہوتی ہے اور یہ سیر نظری ذات بحت و صفات ثمانیہ
یعنے تکوین و قدرت و سمع و بصر و کلام و علم و حیوۃ و انکے اصول و اصول اصول مین
ہوتی ہے **حقیقت کعبہ** (حقیقت کعبہ) یہ مقام سرادقات عظمت و کبریائے ذاتیہ الٰہیہ ہے
اسجگہ باطن سالک پر ایک ہیبت وارد ہوتی ہے اور جب اس مقام مین فنا و بقا حاصل ہوجاتی
ہے تو سالک توجہہ ممکنات اپنی جانب پاتا ہے **حقیقت قران** (حقیقت قران) عبارت مبدء وسعت
بیچون حضرت ذات سے ہے اسجگہ نکات و اسرار مقطعات و متشابہات ظاہر ہوتے ہین اور وقت
قرات زبان قاری حکم شجرہ موسوی رکہتی ہے بلکہ بسا اوقات تمام قالب حکم زبان پیدا کرتا ہے
اور غالبا علامت انکشاف انوار قرآن مجید ایک ثقل باطن عارف پر ہوتا ہے گویا کہ انا سنلقی علیک
قولاً ثقیلا اس سے مراد ہے **حقیقت صلوۃ** (حقیقت صلوۃ) عبارت کمال وسعت بیچون حضرت
ذات سے ہے یہ مقام جامع جمیع کمالات ہے اگر حقیقت کعبہ ہے وہ بہی جزو صلوۃ ہے اور اگر
حقیقت قرآن ہے وہ بہی جزو صلوۃ ہے جس شخص کو اس مقام سے مناسبت تامہ پیدا
ہوجاتی ہے وہ بروقت نماز گویا از منشار دنیوی سے خارج اور منشار اخروی مین شامل ہوجاتا

ہے وہ مضمون حدیث ان تعبد اللہ کانک تراہ بوجہہ کمال ظاہر ہوتا ہے اور جو دولت کہ مخصوص
بآخرت ہے اوس سے حظ وافر حاصل ہوتا ہے رمز ارحنی یا بلال و قرۃ عینی فی الصلوٰۃ اسجگہ
کہلتا ہے صاحب فتوحات مکیہ نے لکھا ہے کہ صوم سے کہ ترک اکل و شرب اوس مین ہوتا ہے
صفات صمدیت مین شامل ہوتا ہے اور نماز سے کہ عابد و معبود کا امتیاز کرتا ہے غیر و غیریت مین
آتا ہے امام الطریقہ حضرت مجدد الف ثانی فرماتے ہین کہ صاحب فتوحات کا یہ کلام ہے بنی
بر توحید وجودی ہے کہ جسکا منشا رسکر و عدم آگاہی از حقیقت نماز ہے جو لوگ کہ سماع و وجد و تواجد و رقص
و رقاصی کے خوگر ہین اگر شمہ بہی حقیقت صلوٰۃ سے آگاہ ہوتے تو ہرگز ہرگز اوسطرف خیال نکرتے
مگر کیا کرین چون ندید ند حقیقت رہ افسانہ زدند معبودیت صرفہ (محبوبیت صرفہ) یہان کسیکی
مجال دم زدن نہین عابدی و معبودی مین گنجایش قدم ہے مگر جب معاملہ معبودیت
صرفہ پر پہونچا تو پہر قدم کجا مگر الحمد للہ کہ سیر نظری کو اسجگہ جائز کہا ہے اور بقدر استعداد
گنجائش رکہی ہے بلا بودی اگر این ہم نبودی - شاید کہ قف یا محمد اسی کوتاہی قدم سے اشارہ
ہے سیر نظری و سیر قدمی سے یہ مراد نہین ہے کہ وہان شہود و شاہد ہے یا قدم رکہنے کی
گنجائش ہے بلکہ یہ سیر از قبیل متشابہات ہین من لم یذق لم یدر یہ ایک وصول مجہول الکیفیہ ہے
اگر صورت مثالیہ مین نظر آیا تو اوسکو سیر نظری کہا اور اگر وصول قدمی ہوا تو سیر قدمی کہا ورنہ
وہان نظر کجا اور قدم کہان اسجگہ عبادت صلوتیہ سے حدت نظر و ترقی بصر کو ترقی ہوتی ہے
واضح ہو کہ طے مقامات مجددیہ توجہہ و التفات پیر کامل مکمل پر موقوف ہے اور بلا توجہہ پیر کامل
مکمل بلائے سعی لنگ ہے اور کامل مکمل جسکی صحبت مین یہ مقامات حاصل ہون اناد رکالمعدوم
ہین کاتب الحروف کے علم مین اسوقت حضرت مرشدنا و قبلتنا حضرت مولینا حافظ غلام نبی صاحب
احمدی للہی مدظلہم العالی کیخدمت بافر سعادت مین تو البتہ یہ مقامات بوجہہ احسن حاصل ہوسکتے
ہین اللہ تعالی نے اونکو تسلیک مقامات مجددیہ مین ایسی قوت قدسیہ عطا فرمائی ہے کہ جسکا
نظیر حکم عنقائے مغربی رکہتا ہے دیکہنے و کہنے و سننے مین بڑا فرق ہوتا ہے ۵ قدر

ین مے نشناسی سجدۂ ناکخشی * باوجودیکہ جہان خصوصاً ہندوستان پر از کفر و شرک و بدعت و وہابیت
ہے مگر مبدء فیاض نے حضرت مرشدنا و مولینا کو ایسا سراپا تاثیر بنایا ہے کہ بارہا ایسا اتفاق ہوتا
ہے کہ بمجرد تلقین مقام سالک پر فیوض و برکات اوس مقام کے وارد ہو جاتے ہین اور توجہ
تک مقامات اس سے قیاس کرنا چاہیئے کہ کسیکو صرف ایک مہینہ کے عرصہ مین اور کسیکو
ہر ایک مقام پر صرف سات سات توجہہ فرماکر طے سلوک مجددیہ کرادیا ہے اور سالک نے بقدر
اپنی استعداد کے ہر مقام کا بخوبی امتیاز کیا وہذا من اعجب العجوبات ومن اعظم التصرفات اسوقت
تک حضرت کی خدمت سراپا برکت مین چالیس کے قریب آدمی جملہ مقامات مجددیہ حاصل
کر چکے ہین اور اجازت صغری و کبری تک تو اسقدر پہونچے کہ شمار نہین اللہ تعالی حضرت کی عمر
شریف مین برکت کرے کہ وجود مسعود ایک آیت آیات الٰہی و رحمت رحمتہ للعالمین سے ہے

ز اقصائے خطا تا غایت مغرب زمین امروز
نباشد ہیچ کس مانند او از نوع انسانی

ز اقطاب جہان دعوای ہمتائیش نیز بد
ہمانا گر سزد با مہر تابان لاف رخشانی

ز خورشید جمالش نیست جز خفاش بے بہرہ
بجز احول نہ بیند کس درین عالم ورا ثانی

ز سید مہر را با فیض او لاف جہانگیری
نباشد چرخ را با قدر او امکان ہمشانی

بجان شو بندہ اش ای آنکہ میخواہی شدن ایمن
ز تسویلات نفسانی و تلبیسات شیطانی

تمنائے قبولش دارم و دانم کہ نا اہلم
مدد یا روح شاہ نقشبند و غوث گیلانی

کلم از سگ بسے کمتر تو نجم الدین صفت جانان
برین سگ بنگر اندر وے کرم ز انسان کہ میدانی

مقام پانچوان حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے ملفوظات مین

ایک روز شب کے وقت حضرت نے یہ اشعار مولینا روم کے * عشق معشوقان نہانست
و ستیر * عشق عاشق با دو صد طبل و نفیر * لیک عشق عاشقان تن زہ کند * عشق معشوقان
خوش و فربہ کند کمال لطف و کیفیت پڑھے بعد ازان فرمایا کہ معشوقون کے عشق کو عاشقون

عشق سے بسبب علو کچہہ مناسبت نہین کیونکہ معشوقونکا عشق صرف ذات عاشق کے متعلق
ہوتا ہے اور اسمین صفات کا کچہ لگاؤ نہین بخلاف عشق عاشق کہ اوسمین سراسر معشوق کی صفات
ہے صفات کا لحاظ ہے مگر ہان اگر عاشق بسبب غلبہ و استیلا ئے عشق صفات معشوق سے
ذات معشوق پر گذر جائے تب البتہ اوسکے عشق کو معشوق کے عشق سے مناسبت ہوجاتی
ہے جیسے کہ مجنون عامری کے اواخر حال کی نقل مشہور ہے والا ابتدا و توسط مین عشق
عاشق مین صرف صفات منظور ہوتی ہے جیسے کہ عشق عاشق مجازی مین خال و خط
مد نظر ہوتا ہے اور عشق معشوق مین سوا ذات عاشق کے اور کچہ منظور نہین ہوتا - پہر فرمایا کہ
صفات کیواسطے بے آرامی و تلوین ضرور ہے اور اسیوجہہ سے عشق عاشق با دو صد
طبل و نفیر ہوتا ہے اور عشق معشوق مین تمکین یہ موجب زاری عاشق و فریبی معشوق ہے
اور یہ جو کہا کہ عشق معشوقان نہانست و ستیر یہ بہی محبت ذاتیہ کی طرف اشارہ ہے ان الذات
اخفی من الصفات وادق منہا اور یہ حضرت کا فرمانا گویا یحبہم ویحبونہ کے معنی کی برمزد
اشارہ تعبیر کی ہے - ایک روز حضرت چارپائی پر لیٹے ہوئے تہے کہ ایک درویش خاص نے
عرض کی کہ ایک کتاب مین لکہا دیکہا کہ شیخ ابو الحسن خرقانی رحمۃ اللہ علیہ نے فرمایا ہے کہ در ہر
چیز رحمت است الا در محبت کہ در وہیچ رحمت نیست کہ بکشند و از کشتہ دیت میخواہند یعنے
سب چیز مین رحمت ہے لیکن محبت مین رحمت نہین کہ قتل کرتے ہین اور مقتول سے خونبہا
مانگتے ہین - یہ سنکر حضرت چارپائی سے اوتر بیٹھے اور قدرے مراقب رہے بعد ازان
خواجہ محمد ہاشم کشمی اپنے خلیفہ کے طرف متوجہہ ہوکر فرمایا کہ یہ کلام عارف کے زوال عین واثر
سے خبر دیتا ہے جسنے یہ کلام کیا اوسنے گویا اپنا حال کہا ہے ہر چند کہ اوسکی حق مین
رحمت سے رحمت ہے لیکن وہ بیچارہ معشوق مین باقی اور محقق ہونیکے شوق مین اوس
رحمت کو رحمت نہین جانتا کیونکہ اول جب وہ کشتہ محبت ہوا تہا تو معشوق سے دور
تہا اوسوقت اوسکو معشوق کی خبر مسکن کا حال سنا ہی رحمت تہا اور جب یہ حاصل

ہوگیا تو رویت کو رحمت سمجہا اور جب یہ بہی حاصل ہوگیا تو قرب کو رحمت جانا اور جب قرب
بہی ہوگیا تو ہم آغوشی کو رحمت سمجہا اور جب یہ بہی نصیب ہو گئی تو اوسکو بیرحمی سمجہا اور عین
معشوق ہونیکو رحمت سمجہا اور جب عین بہی ہوگیا تو پہر اوس عینیت کی اور مدارج و مراتب
ہین کہ اونکے شوق مین مراتب حاصل شدہ بیرحمی خیال کرتا ہے اور نا حاصل شدہ کا حصول
رحمت سمجہتا ہے اور پہر فرمایا کہ یہہ جو کہا ہے کہ از کشتہ دیت خواہند یعنے مقتول سے خونبہا
مانگتے ہین اسکے یہ معنی ہین کہ اوسنے بدانست خود اپنے تئین کشتہ تصور کیا اور اوسپر
معاملہ فنا و بقا جو گزرا اوسکو دیت یعنے خونبہا سمجہا اور جو کچہ کہتا ہے عالم حیرت مین کہتا ہے
اور یہ معلوم نہین کہ ہر مرتبہ اوسکا قتل کامل نہین ہوا تہا کوئی رمق باقی رہگئی تہی بعد قتل ثانی کے
ازالہ رمق باقیماندہ تہا جو بنظر تامل دیکہا تو قاتل کی نظر مین اور رمق باریک نظر آئی اوسکے ازالہ
کیواسطے پہر سعی کی اسجگہ خونبہا طلب کرنا قاتل کا مقتول سے یہ ہے کہ مقتول اپنے تئین سراپا
سپرد قاتل کرے - اسکے بعد اور بہی توجیہہ فرمائی کہ بکشند و از کشتہ دیت خواہند سے یہ
بہی مراد ہے کہ باوجود فنا جسکو کہ زوال عین و اثر لازم ہے اس سے بندگی اور وظائف و تکالیف
شرعیہ طلب کرتے ہین - ایک روز حضرت نے فرمایا کہ شیخ علاء الدولہ سمنانی کی یہ رباعی
این وہم بود کز تو دمے برخیزد + امکان و حدث براہ و روی برخیزد + گر لطف خدا
در رسد از راہ کرم + شاید کہ دمے از تو دمے برخیزد + اونکے زوال عین کیطرف
اشارہ کرتی ہے ہرچند کہ اونکے نزدیک وہ زوال ایک لمحہ سے زیادہ نہین ہے کیونکہ
زوال عین جو ہوتا ہے وہ تجلی ذاتی سے ہوتا ہے اور تجلی ذاتی اونکے نزدیک لمحہ سے
زیادہ نہین ہوتی پس زوال عین بہی ایک لمحہ سے زیادہ نہوا اور صاحب خصوص تو
بالکل زوال عین کے قائل ہی نہین کیونکہ اونکے نزدیک عین معلوم ہے پس معلومات
الہی سے اگر اوسکو زوال ہو تو گویا علم الہی منقلب بجہل ہوا اور یہ محال اور اس قسم کے عقائد
گمراہی اور زوال اثر کے بہی یہ بزرگ قائل نہین کیونکہ جب عین نہ زایل ہوا تو اثر کسطرح

زائل ہوگا اور بعض صوفیہ کے کلام سے پایا جاتا ہے کہ عین جاتا رہتا ہے اور اثر نہین جاتا لیکن میرے نزدیک عین واثر دونون جاتے رہتے ہین جیسے کہ شیخ ابو سعید قدس سرہ کے کلام سے اسکی صراحت ہوتی ہے اور جو زوال عین مانتے ہین اور زوال اثر جائز نہین رکھتے اوس سے یہ پایا جاتا کہ اونکا زوال عین کامل نہین ہوا کیونکہ اثر حکم عرض رکہتا ہے اور عین حکم جوہر جب جوہر نرہا تو پہر عرض کجا جب سر نرہا تو دستار کسطرح رہ سکتا ہے بعد از آن حضرت نے شیخ منہہ کی یہ رباعی - چشمم ہمہ اشک گشت وچشمم گریست + در عشق تو بے چشم ہمے باید زیست + از من اثرے نماند این عشق از چیست + چون من ہمہ معشوق شدم عاشق کیست + پڑہی اور جو تہے مصرع کو مکرر پڑہکر فرمایا کہ اسسے ہمارا اتفاق نہین ہے بلکہ اوسی قول شیخ سمنانی سے کہ توئی خیزد و دوئی برخیزد + ہان اتنا فرق ہے کہ شیخ سمنانی اوسکو برقی کہتے ہین اور مین استمراری کیونکہ تجلی ذاتی میرے نزدیک دائمی ہے نہ کہ برقی اور فرمایا کہ زوال عین وا ثر کو رفع دوئی لازم نہین ہے اور نہین ہو سکتی کیونکہ جو ہستی کہ ظل کو تہے اپنی اصل سے تہی اوسکو وہ اپنے جانتا تہا اور جب اوسنے اصل کو دیدے تو توئی برخیزد کا مضمون صادق آیا - کیونکہ توئی اوسمین وہ ہے امانت تہی جو اوسمین مودع تہی اور اوس نے اوسکے اہل کے حوالہ کی لیکن دوئی دور نہین ہوسکتی کیونکہ ظل اصل نہین ہو سکتا - ایک روز بتقریب اس کلام صاحب فصوص کے کہ فرمایا ہے۔ ان شئت قلت انہ ای العالم حق وان شئت قلت انہ خلق وان شئت قلت حق من وجہ وخلق من وجہ وان شئت قلت بالحیرۃ لعدم التمیز بینہما - فرمایا موجود موہوم مین تمیز کرنا اور بات ہے اور ممیز ہونا اور کچہ اور اسیطرح نفی وانتفا مین نہایت باریک فرق ہے کہ نفی ابتدا اور توسط مین ہوتی ہے اور انتفا انتہا مین اور اسی تقریب مین فرمایا کہ ہمارے خواجگان قدس اللہ تعالی اسرارہم کے طریقہ مین تعلیم و تعلم اسم ذات ونفی اثبات دونون جاری ہین لیکن مجہکو جو آگاہ کیا ہے وہ یہہ ہے کہ اسم ذات کو جذبہ سے مناسبت ہے اور نفی اثبات کو سلوک سے مگر چونکہ اس طریقہ مین

جذبہ سلوک پر مقدم ہے اسلئے ابتدا مین اسم ذات تعلیم کرتے ہین اور جب سلوک مین قدم
رکہتا ہے تو نفی اثبات تعلیم کرتے ہین ایک روز حضرت خلوت مین تشریف رکہتے تہے چند خادم
ہی حاضر تہے ایک نے عرض کی کہ اسکا کیا سبب ہے کہ محافل وہنگامون مین ظہور نسبت زیادہ ہوتا ہے
اور خلوت اور تنہائی مین کمتر ہوتا ہے حضرت نے فرمایا کہ یہ ہی بہید ایک شخص نے حضرت خواجہ
احرار سے دریافت کیا تہا اوسکے جواب مین فرمایا کہ ہمارے خواجگان کی نسبت
محبوبی ہے اور قاعدہ ہے کہ جب محبوب کو خلوت مین بلاتے ہین تو شرماتا ہے بعد اوسکے
حضرت نے فرمایا کہ حضرت خواجہ کا یہ جواب لطیف وظریف ہے لیکن حل اس دقیقہ کا نہ کیا
خواجہ محمد ہاشم کشمی نے جو کہ اوسوقت موجود تہے عرض کی کہ حل کیا ہے حضرت نے فرمایا کہ حل
یہ ہے کہ ظاہر و باطن مین آپسمین نسبت الفت آشنائے وہمنشینی ہے جیسے کہ دوستون اور
ہمنشینون مین محبت ہوتی ہے اور سالک کا ہر دو یعنی ظاہر و باطن اپنے اپنے کام مین مثلاً باطن توجہ
ومراقبہ وحضور وظاہر دیگر امور حسنہ مین مشغول رہتی ہے اور محافل وہنگامون مین نسبت کثرت
اختلاط خلق ظاہر باطن کی ہمنشینی ومجالست سے رہجاتا ہے اوسوقت باطن اپنے کام مین
سرگرم اور مشغول ہوتا ہے یہ سبب ہے کہ اوسوقت غلبہ حضور وحلاوت زیادہ ہوتا ہے۔
اور جسوقت سالک سکوت مین جاتا ہے اختلاط خلق سے چہوٹ جاتا ہے اور باطن کیطرف
بوجہ محبت سابقہ مصاحب ہو کر مختلط ہو جاتا ہے ناچار باطن کے حضور توجہ مین فرق
آجاتا ہے۔ خواجہ محمد ہاشم کشمی نے عرض کی کہ اکثر ہوتا ہے کہ سالک کو خلوت مین یہ نسبت
مجالس کے زیادہ حلاوت ہوتی ہے اسکا کیا سبب ہے حضرت نے فرمایا کہ اوسکا باطن قوی تر
ہو گیا ہے اور ظاہر پر غالب آگیا ہے بلکہ اوس نے اوسکو بہی اپنے رنگ مین کر لیا ہے اس
سبب سے آرام زیادہ آتا ہے حضرت نے فرمایا کہ جسطرح ذات اوسبحانہ تعالی ادراک مین
نہین آتی اسیطرح صفات اوتعالی بہی ادراک ومراقبات مین نہین آتین اور جو کچہ مراقبات
وادراک مین آتا ہے وہ ظلال صفات ہے اور یہ ہی میرا مختار ہے اور چاہیے کہ بحکم

اذکرونی یا دالٰہی مین مستغرق رہی تاکہ اللہ تعالے بوعدہ اذکرکم تمکو یاد کرے ذکر بغرض حصول احوال
ومکاشفات نکرے اور کوئی مطلب دلمین نرکہے بلکہ بغرض رضا نہ طور پر بذکر وعبودیت مشغول رہے
اگر قبول کرے اور جو کچہ عطا فرمائے اور موافق اعتقاد اہل سنت وجماعت ہو اعتماد کرے اور تیرانہ
ہل من مزید ترنم ہو ورنہ اعتبار نکرے فرمایا کہ اللہ تعالے کا شکر ہے کہ باوجود حصول کمالات
ذاتیہ ورعایت تنزیہ اوسبحانہ مراقبات صفات مین کمال خوف وحیرت ہوتی ہے بعض مشائخ
مینے سنا ہے کہ مبتدیونکو مراقبہ ذات سبحانہ فرماتے ہین اوراوسکو بنور بیرنگ محیط تمام عالم
بتلاتے ہین اور اون مراقبہ والون کے بیان سے ایسا مفہوم ہوتا ہے کہ اوس نور کو
بسیط وعریض خیال کرتے ہین حق سبحانہ ایسے مخیلات سے منزہ ہے او تعالی البسیط حقیقی ہے
کہ اوسجگہ طول وعرض کو گنجایش نہین ہے۔ ایک روز حضرت نے فرمایا کہ اگرچہ صوفیہ علیہ
سے دین محمدی کو بڑا فائدہ پہونچا اور صدہا ہزارہا آدمی اونکی برکت سے چاہ گمراہی سے
نکل کر کمالات کو پہونچے اور بہت سے اسرار غامضہ کتاب وسنت کی اونکے کشف سے
ظاہر ہوئے لیکن بعض ارباب سکر اس طایفہ سے ضرر بہی دین متین کو پہونچا کہ حالت
مستی مین جو اونسے کلمات سرزد ہوئے اونکو ناقصون نے اپنا تکیہ کلام اور سند بنالی لیکن
اللہ تعالی کو اونسے ان کلمات کی ظاہر کرانے مین حکمت ہوگی اور اونسے یہ کلمات بحکم
تخلقوا باخلاق اللہ موافق سنت الٰہی سرزد ہوئے کیونکہ قرآن مجید مین بہی متشابہات مثل
ید واستوی علی العرش وغیرہ واقع ہین کہ جس سے بعض فرقون نے اللہ تعالی کا جسم ثابت کیا
اور گمراہ ہوئے حالانکہ اللہ تعالے اونکی گمراہی سے واقف تہا بلکہ ان کلمات کے سرزد ہونے
مین متابعت سنت پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم بہی پائی جاتی ہے کیونکہ حضرت خاتمیت صلعم نے
بہی فرمایا ضحک اللہ وان اللہ خلق آدم علی صورتہ ورایت ربی فی سکک المدینۃ
علی صورت امرد شاب ووضع اللہ یدہ علی کتفی فوجدت بردھا حالانکہ انبیا خصوص
جناب سید المرسلین صلعم کمال صحو مین ہتے پس اگر صوفیہ سے اس قسم کے کلمات صادر ہوئے تو کوئی

جگہ بعن طعن کے نہین ہے پہر فرمایا کہ مین نے اپنے تئین ہمہ تن سپرد شریعت کر دیا ہے میری زبان قلم سے بہی بعض کلمات سکر آمیز سرزد ہوئے ہین دیکہیے ظاہر بین اوس سے کیا مطلب نکالتے ہین فرمایا علوم و معارف مین کہ ترجمان مواجید وحال ہین اگرچہ تناقض و تدافع واقع ہو تو اوسکو اختلاف احوال واوضاع پر حمل کرنا چاہیئے کیونکہ ہر وقت کے احوال علیحدہ اور ہر مقام کے معارف جدا ہوتے ہین اور اختلاف اوقات واوضاع پر غور کرنیسے تناقض و تدافع مرتفع ہو جاتے ہین فرمایا کہ سرگرمی حضرت خواجہ جبتک تہی کہ جبتک میرا معاملہ انتہا کو نہ پہنچا تہا اور جب میرا معاملہ انتہا کو پہنچا تو وہ سرگرمی جاتی رہی فرمایا کہ حضرت خواجہ فرمایا کرتے تہے کہ سمرقند اور بخارا سے تخم لا یا اور ہند مین بو یا فرمایا کہ حصول برکت وظہور عظمت کلمہ طیبہ لا الہ الا اللہ باعتبار درجات اوسکے قائل کی ہے جسقدر پڑہنے والا بزرگ ہوگا اوسیقدر برکت وعظمت زیادہ ہوگی اور ہمیشہ یہ فرمایا کرتے تہے کہ شاید اس سے زیادہ کوئی آرزو نہوگی کہ ایک گوشہ مین بیٹھکر تکرار کلمہ طیبہ کرے مگر کیا کیجیے تمام آرزو میسر نہین ہوتین ایک روز فرمایا ہر چند کہ مین کیا اور میرے عمل کیا ہین اور جو کچہ مجکو عطا فرمایا ہے محض کرم وفضل سے عطا فرمایا لیکن اگر کچہ بہانہ ہوبہی ہو سکتا ہے تو یہ ہی ہو سکتا ہے کہ جو کچہ مجکو عطا کیا ہے بباعث متابعت سرور دین و دنیا عطا کیا ہے اور جو کچہ نہین بخشا ہے وہ بباعث قصور اتباع نہین بخشا اور اسی تقریب مین فرمایا کہ ایک روز بہول کر پاخانہ مین مینے داہنا پیر پہلے رکہا اوس روز بندش احوال رہی آخر کار جب کمال ندامت کی تو احوال ہوئے رجوع کیا ہمیشہ حضرت اپنے اصحاب کو کثرت ذکر و دوام حضور اور مراقبہ کیواسطے تاکید کرتے تہے اور فرماتے کہ یہ دار دارعمل ہی اور مزرعہ کشت کار چاہیئے کہ حضور باطن کو برعایت آداب اعمال ظاہری جمع کرکے مشغول رہو فرمایا کہ بہت سے آدمی حضرت خواجگان کے رسائل کو یہ سمجہتے ہین کہ اس طریقہ مین کثرت عمل کے کچہ ضرورت نہین ہے یہ بالکل غلط ہے کیونکہ طریقہ خواجگان اتباع اطوار نبوی مین اوفق واوثق ہے ہان اسقدر ہے کہ اس طریقہ

مین چونکہ ابتدا اور توسط مین سکر و استغراق بہت ہوتا ہے اسواسطے مبتدے و متوسط
صرف فرائض و سنن موکدہ پر اکتفا کرتے ہین معہذا رعایت عزیمت کو اہم مہام سے
سمجھتے ہین اور پھر جب بعنایت ربانی تلوین سے تمکین پر پہونچتے ہین ناچار بکثرت طاعت
و عبادت مشغول ہوتے ہین اور اسوقت مدار کثرت ترقیات کثرت اعمال پر ہے **فرمایا**
کہ لوگ جانتے ہین کہ ریاضت بھوک اور روزہ رکھنے پر منحصر ہے اور یہ نہین جانتے کہ
توسط احوال کھانہ اور پینے مین دوام صیام سے افضل ہے مثلاً کسی شخص کے سامنے
طعام لذیذ رکھا ہے اور اوس نے آدھی بھوک کھانا کھا کر ہاتھ ہٹا لیا یہ مستحب ریاضت بہ نسبت
اوسکے کہ کسی نے طعام نادیدہ امساک کیا ہو **فرمایا** کہ لوگ ہوس ریاضت و مجاہدات رکھتے
ہین حالانکہ کوئی ریاضت برابر آداب شریعت نہین خصوصاً آداب نماز جسطرح کہ فرمایا ہے
نہایت دشوار ہے حق سبحانہ فرماتا ہے وانہ لکبیرۃ الا علی الخاشعین **فرمایا** کہ احوال تابع
شریعت ہے نہ شریعت تابع احوال کیونکہ شریعت وحی سے قطعی ثابت ہو چکی اور احوال
ظنی یہ کشف و الہام سے ثابت ہوتا ہے **فرمایا** کہ بعض درویشان خام ناتمام پر تعجب آتا ہے
کہ اپنے کشف پر اعتماد کر کے مخالفت و انکار شریعت غرا بیضا کرتے ہین حالانکہ اگر موسیٰ کلیم اللہ
جناب رسول صلعم کے عہد مین ہوتے تو اونکو بھی بلا متابعت غرا اور کچھ چارہ نہ تھا تو اب
پھر ان کوبلطنون کو کیا کہنا چاہیے **فرمایا** کہ حضرت خواجگان نے فرمایا ہے کہ نسبت ہماری
سب نسبتون سے فوق ہے وجہہ اوسکی یہ ہے کہ متابعت نسبت سنیہ و رعایت عزیمت مین وہ
سب سے پیش قدم ہین اس سبب سے اونکی نسبت بھی سب طریقون سے فوق ہوئی **فرمایا** کہ
شرم آتی ہے کہ درصورت انفراد و استطاعت و قوت رکوع و سجود مین تھوڑی تسبیحات پر اکتفا
کیجائے **فرمایا** کہ کرامات وہی معجزات پیغمبر ہین جیسے کہ معجزون سے ترویج دین مراد تھی اسیطرح
کرامتون سے بھی وہ ہی مقصد ہے اس سے علاوہ اولیائ کا مطلب اظہار خوارق سے کچھ
حصول جاہ و سخن نمائی و شہرت نہین ہے اور باوجود اس نیت کے اکثر اولیاء اظہار

جو خوارق سے اخیر وقت مین نادم ہوئی اور بعضون کا قول ہے عقوبۃ الانبیا حبس الوحی
و عقوبۃ الاولیاء اظہار الکرامات وعقوبۃ المؤمنین التقصیر فی الطاعات اور جسقدر
قرب قیامت ہوتا جاتا ہے اوسیقدر دین ضعیف ہوتا جاتا ہے چنانچہ احادیث کثیرہ سے
یہ امر ثابت ہے لاجرم خوارق بھی کہ تقویت دین کیواسطے تھین تقلیل پذیر ہوتی جاتی ہین
خصوصاً جبکہ خیر البشر صلعم کو ہزار سال گذر چکے اور اس مدت کو تغیر دینے مین تاثیر عظیم ہے اولیا
عشرت مثل اولیاء عزلت غالباً اظہار کرامت سے منع کردیئے گئے ہین کہ ظہور خوارق مقتضیات
اسم الہادی سے ہی کہ رشد ہدایت سے تعلق رکھتا ہے و زمانہ اخیر مقتضی ظہور اسم المضل ہے
کہ وابستہ بدعت وضلال ہے جیسا کہ حدیث شریف مین وارد ہے الحدیث ان بین
یدی الساعۃ فتنا کقطع اللیل المظلم یصبح الرجل فیہا مومنا ویمسی کافرا ویمسی مومنا
ویصبح کافرا الحدیث اور فرمایا کہ کرامت کہ ارباب ارشاد کو ضروری ہی یہ ہے کہ مریدان رشید
کی تبدیل اخلاق کرائین اور ایک حال سے دوسرے حال پر پہونچائین اور مرید سعادتمند ہر روز اپنے
مرشدون سے کرامتین مطالعہ کرتا ہے اور اپنے مین آثار تصرف پیر پاتا ہے اور مریدون کی علاوہ
اورونکو کرامات دکہانا اولیاؤن کو کچہ ضرور نہین کہ معاملہ ولایت پوشیدہ بہتر ہے۔ اولیائی تحت
قبائی لا یعرفہم غیری اس مدعا پر گواہ صادق ہے اور ایک جگہ تحریر بھی فرمایا ہے کہ خوارق
نہ از ارکان ولایت انست و نہ از شرائط آن بخلاف معجزہ نبی کہ از شرائط مقام دعوت است
لیکن ظہور خوارق از اولیاء اللہ شائع است تخلف کم کند اما کثرت ظہور خوارق بر افضلیت ولایت
ندارد و تفاضل آنجا باعتبار قرب الٰہی است جل شانہ تواند بود کہ ولی اقرب ظہور خوارق اقل باشد
ما از بعد اکثر خوارق کہ از بعض اولیاء این امت بظہور آمدہ از اصحاب کرام رضی اللہ عنہم عشر عشیر
آن نیامدہ تا آنکہ افضل اولیاء بمرتبہ ادنی اصحابی نرسد نظر بر ظہور خوارق از کونہ نظریست و
دلیلست بر قصور استعداد تقلیدیے شایان قبول فیض نبوت و ولایت جماعہ اندکہ استعداد
تقلیدی در ایشان غالب انست بر قوۃ نظر ایشان حضرت صدیق اکبر رضی اللہ تعالے بواسطہ

آن قوت اصلا محتاج بلم نگشت و لهذا اسبق سابقان این است آمد و ابو جہل لعین بواسطہ قصور ہمین استعداد باوجود ظہور چندین آیات باہرہ و معجزات قاہرہ بدولت تصدیق نبوت مشرف نشدہ اور **فرمایا** کہ خوارق دو قسم کے ہوتے ہین قسم اول ظہور علوم و معارف الٰہی ہے کہ ذات وصفات وافعال واجبی سے علاقہ رکہتی ہے اور ورا طور عقل و نظر ہے اور یہ قسم خاص ارباب حق اہل معرفت کو نصیب ہے قسم ثانی کہ معاملات کونیہ سے تعلق رکہتی ہے اسمین محق و مبطل سب شریک ہین قسم اول اللہ تعالی کے نزدیک مکرم ہے کہ اولیا خاص بلا شرکت غیرہ اوس سے مشرف ہین قسم ثانی عوام مین معتبر و محترم ہے بلکہ اگر اس قسم کی اہل استدراج سے صادر ہو تو کچہہ عجب نہین کہ لوگ اوسکو پرستش کرنے لگین اور برخلاف اوسکے قسم اول کو عوام لوگ خوارق سے نہین جانتے کوئی خیال کرے کہ جو علم مخلوقات سے تعلق رکہتا ہو اوسمین کیا رکہا ہے بلکہ یہ علم تو اس قابل ہے کہ نسیا منسیا کردیا جائے تاکہ مخلوقات اور اونکے حالات سب سہو ہوجاوین معرفت الٰہی احترام و اعزاز کے شایان ہے لیکن اس موقع پر پری نہفتہ رخ و دیو در کرشمہ و ناز بسوخت عقل ز حیرت کہ این بوالعجبی است ✤ اور یہی وجہ کہ متقدمین مین مثل شیخ جنید بغدادی سے کہ سید طائفہ ہے شاید کہ دس کرامتین نقل کین ہین اور اللہ تعالی نے حضرت موسیٰ کے حال سے خبر دی ہے ولقد آتینا موسی تسعی آیات بینات کرامات و خوارق دلیل افضلت نہین ہے اور نہ قلت علامت نقص اور نہ ظہور خوارق داخل ماہیت ولایت بلکہ اوسکے لوازم سے ہے اور اکثر ایسا ہوتا ہے کہ ولی سے کرامت ظاہر ہوجاوے اور اوسکو خبر نہو **فرمایا** کہ ابتدا تعلیم مین عموما دلکا ذاکر ہوجانا اور جذب پیدا ہونا ہمارے حضرت خواجہ کے انعامات و برکات سے ہے ہرچند کہ پہلے بہی یہ معمول تہا ابتدا تعلیم مین اسقدر عموما نہوتا تہا **فرمایا** کہ ایک روز مین نے حضرت خواجہ سے دریافت کیا تہا تو اوسپر اونہون نے فرمایا تہا چونکہ اب طلب کی ہمت بہ نسبت سابق کے بہت کم ہوگئی ہے اس سبب سے یہ بات اختیار کی تاکہ بلا مجاہدہ و مشقت اونکو یہ بات حاصل ہوجا

کرا ونکی برودت مبدل بحرارت ہو جاوے جزاﷲ عنا جزا الجزا۔ فرمایا کہ اللہ تعالی کی کمال عنایت ہے کہ کوئی کوچہ کوچہائے فقر سے نہین۔ کہا کہ اوسمین مجہکو عبور نہوا او رطالب حسب استعداد خود جس طریقہ مین سلوک کرتا ہے اوسکو تکمیل مین پہونچا دیتا ہون۔

مقام چہٹا حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے مکتوبات مین

چون طالبے پیش شیخے بیائد باید کہ شیخ اور ا ول استخارہ فرماید از سہ استخارہ تا ہفت استخارہ تکرار نماید بعد از استخارہا اگر تذبذبے در طالب پیدا نشد شروع در کار او نماید (فائدہ اقبال قلب شیخ کامل مکمل ہی قائمقام استخارہ ہے اور اگر استخارہ کرے تو نور علی نور ہے) اول اورا طریق توبہ تعلیم دہد و در حصول توبہ بقدر اجمال اکتفا نماید و تفصیل آنرا بمرور ایام حوالہ کند کہ ہمم درین ایام بسیار قاصر اند اگر اول تکلیف تحصیل تفصیل توبہ کردہ شود ناچار حصول آن مدتے طلبد و شاید درین مدت فتورے در طلب او ر ود و از مطلب باز ماند بلکہ توبہ را ہم سر انجام ندہد بعد از ان طریقے کہ مناسب استعداد طالب است تعلیم نماید و ذکرے کہ ملائم قابلیت اوست تلقین فرماید و توجہے بکار او در کار دارد و التفاتے بحال او مرعی نماید و آداب و شرائط راہ را باو بیان سازد و در متابعت کتاب و سنت و آثار سلف صالحین ترغیب فرماید و وصول مطلوب را بے متابعت این محال داند و اعلام نماید کہ کشوف و وقائع کہ اسر موئے مخالفت بکتاب و سنت داشتہ باشد اعتبار نکند مستغفر باشد و تصحیح عقائد بمقتضائے آرائے فرقہ ناجیہ اہل سنت وجماعت نصیحت نماید و بتعلیم احکام فقہیہ ضروریہ و عمل بموجب آن تاکید فرماید کہ طیران درین راہ بے این دو جناح اعتقادے و عملے میسر نیست و تاکید نماید کہ در لقمہ محرم و مشتبہ را احتیاط تمام مرعی دارد و ہر چہ یابد نخورد و از ہر جا کہ یابد تناول نہ نماید تا فتوی شریعت غرا دران باب راست نکند بالجملہ در جمیع امور کریمہ ما اتاکم الرسول فخذوہ و ما نہاکم عنہ فانتہوا نصب عین خود سازد۔ حال طالبان از دوام خالی نیست

یا از اہل کشف و معرفت اند یا از ارباب جہل و حیرت اما بعد طے منازل و رفع حجب ہر دو طائفہ
واصل اند در نفس وصول مزیتے نیست یکے را بر دیگر چنانکہ دو شخص بعد از طے منازل بعیدہ
بکعبہ میرسند یکے منازل راہ را تماشا کردہ رفت و بتفصیل ہر کدام از منازل را بقدر استعداد
خود دانستہ رسید و دیگرے از منازل راہ چشم دوختہ رفت و بتفصیل اطلاع نیافتہ بکعبہ رسید
ہر دو شخص در نفس وصول بکعبہ مساوی اند ہیچ کدام را زیادتی نیست درین وصول بر دیگرے
باید دانست کہ بطور تاثر علامت نقصان استعداد نیست گروہے باشند تام الاستعداد کہ باین
بلا مبتلا گردند **ایضاً** (نصیحت بہ پیران) محافظت کنند کہ امرے صادر نشود کہ باعث نفرت
خلائق گردد کہ وبال عظیم ست نفرت خلق مناسب حال ملامتیہ است کہ بشیخی و دعوت کار
ندارند بلکہ مقام ملامت نقیض مقام شیخی است مبادا این دو مقام غلط نمایند و در عین
شیخی آرزوے ملامت کنند کہ ظلم عظیم است و در نظر مریدان خود را متجمل دارند و در اختلاط و
موانست با مسترشدان افراط نمایند کہ باعث استخفاف است کہ منافی افادہ و استفادہ است
و در محافظت حدود شرعیہ نیک رعایت نمایند مہما امکن عمل برخصت تجویز نکنند کہ ہم منافی
این طریقہ علیہ است و ہم مناقض دعوائے متابعت سنت سنیہ عزیزی فرمودہ است۔
ریاء العارفین خیر من اخلاص المریدین چہ ریائے عارفان از برائے انجذاب قلوب
طلاب است بجناب قدس خداوندے جل سلطانہ پس ناچار از اخلاص مریدان بہتر باشد
و ایضاً اعمال عارفان اسباب تقلید است مر طالبان را در اتیان اعمال اگر عارفان عمل نکنند
طالبان محروم مانند پس عارفان ریا برائے آن کنند تا طالبان بآن اقتدا نمایند این
این ریا عین اخلاص است بلکہ بہتر از اخلاص کہ از برائے نفع خود باشد از ینجا کسے گمان
نکند کہ عمل عارفان محض از برائے تقلید طالبان است و عارفان را بعمل احتیاج نیست۔
عیاذاً باللہ سبحانہ این عین الحاد و زندقہ است بلکہ عارفان در اتیان اعمال بسائر
طالبان برابر اند و از اتیان اعمال ہیچ کس را استغنا نیست غایت ما فی الباب در اعمال

نصیحت بہ پیران

عارفان گاه هست که نفع طالبان که مربوط بتقلید است نیز ملحوظ است و بآن اعتبار آنرا یامی نامند
بالجمله در قول و فعل نیک محافظت نماید که اکثر خلایق درین اوان هنگامه طلب اند کارے بوقوع
نیاید که منافی این مقام باشد و جهال را بالطعن اکابر رساند از حضرت حق سبحانه تعالی استقامت
طلبد **ایضا** مدار این طریق بر دو اصل است استقامت بر شریعت بحدیکه بر ترک ادنای ادای
آن راضی نباید شد و رسوخ و ثبات بر محبت و اخلاص شیخ طریقت بر نهجی که اصلا بر وی مجال
اعتراض نماید بلکه جمیع حرکات و سکنات او زیبا و محبوب در نظر مرید در آید عیاذا بالله سبحانه
در ادای از امور که باین دو اصل متعلق است خللی واقع شود و اگر بعنایت الله سبحانه این دو
اصل مستقیم است سعادت دنیا و آخرت نقد وقت است **ایضا** بدانکه منامات و
واقعات شایان اعتماد و اعتبار نیست اگر کسے خود را در خواب بادشاه دید یا قطب وقت
یافت فی الحقیقت نه چنین است بیرون خواب و واقعه اگر بادشاه شود یا قطب گردد مسلم است
پس از احوال و مواجید هرچه در بیداری و افاقت ظاهر شود گنجایش اعتماد دارد و الا فلا
بدانکه سالکان این راه از دو حال خالی نیستند مریداند یا مراد اگر مراد اند طوبی لهم براه انجذاب
و محبت ایشانرا کشان کشان خواهند برد و بمطلب اعلی خواهند رسید و هر ادبی که در کار
شود بتوسط یا بے توسط تعلیم شان خواهند شد و اگر زلتے واقع شود زود متنبه خواهند فرمود و بران
مواخذه نخواهند کرد و اگر به پیر ظاهری احتیاجے داشته باشد بے سعی ایشان بآن دولت دلالت
خواهند فرمود بالجمله عنایت ازلی جسطانه متکفل حال این بزرگواران است بسبب یا بی سبب
کار ایشانرا خواهند کرد و الله یجتبی من یشاء و اگر مرید اند کار ایشان بے توسط پیر کامل مکمل دشوار
است پیری باید که بدولت جذبه و سلوک مشرف شده باشد و بسعادت فنا و بقا مستسعد گشته
و سیر الی الله و سیر فی الله و سیر عن الله بالله و سیر فی الاشیاء بالله را بانصرام رسانیده
و اگر جذبه او بر سلوک او مقدم است و بتربیت مرادان مربی شده کبریت احمر است کلام
او دوا است و نظر او شفا احیای دلهای مرده بتوجه شریف او منوط است و تازگی جانهاے

نسپرده بالتفات لطیف او مربوط واگر این امور صاحب دولت پیدا نشود سالک مجذوب هم مغتنم است
وتربیت ناقصان ازو نیز مے آید وبتوسط او بدولت فنا وبقا میرسند ؎ آسمان نسبت بعرش
آمد فرود ٭ ورنه بس عالیست پیش خاک تود ٭ اگر بعنایت خداوندی جل سلطانه طالبی را باین طریقه
پیر کامل مکمل دلالت فرمودند باید که وجود شریف او را مغتنم داند وخود را بتمام باو سپارد وسعادت
خود را در مرضیات او داند وشقاوت خود را در خلاف مرضیات او شناسد بالجمله هوائے خود
را تابع رضائے او سازد ودر خبر نبویست علیه وعلی آله الصلوٰة والتسلیمات اتمها واکملها لن یؤمن
احدکم حتی یکون هواه تبعا لما جئت به بداند که رعایت آداب صحبت ومراعات شرائط از ضروریات
این راه است تا راه افاده واستفاده مفتوح گردد وبدونها لا نتیجة للصحبة ولا ثمرة للمجلس
بعضے از آداب وشرائط ضروریه در معرض بیان آورده میشود بگوش هوش باید شنید بدانکه
طالب را باید که روئے دل خود را از جمیع جهات گردانیده متوجه پیر خود سازد وبا وجود پیر
بے اذن او بنوافل واذکار نپردازد ودر حضور او بغیر او التفات ننماید وبکلیه خود متوجه او نشیند
حتی که بذکر هم مشغول نشود مگر آنکه او امر کند وغیر از نماز فرض وسنت در حضور او ادا نکند نقل
کرده اند از سلطانے که وزیرش پیش او استاده بود اتفاقا درین اثنا آن وزیر التفاتے
بجانب جامه خود کرده بند آنرا بدست خود راست میساخت درین حال نظر سلطان بآن وزیر
افتاد دید که بغیر او متوجه است بزبان عتاب گفت که این را هضم نمیتوانم کرد که تو وزیر من باشی
ودر حضور من به بند جامه التفات نمائی باید اندیشید که هرگاه وسائل دنیا را آداب دقیقه درکار است وسائل وصول
الله را بوجه اتم واکمل رعایت این آداب لازم خواهد بود وهما امکن در جائے نه ایستد که سایه
او بر جامه یا بر سایه او افتد وبر مصلائے او پا ننهد ودر متوضائے او طهارت نکند وبظروف
خاصه او استعمال نکند ودر حضور او آب نخورد وطعام تناول ننماید وبکسے سخن نکند بلکه متوجه احدی
نگردد ودر غیبت پیر در جائے که او ست پا دراز نکند وبزاق دهن بآنجانب نیندازد وهرچه از
پیر صادر شود آنرا صواب داند اگرچه بظاهر صواب ننماید او هرچه میکند از الهام میکند وباذن کار میکند

برین تقدیر اعتراض را گنجائش نباشد و اگرچه در بعضے صور در الهامش خطا راه یابد چه خطائے الهامی در رنگ خطائے اجتهادی است ملامت و اعتراض بران مجوز نیست و ایضاً چون این را محبتے به پیر پیدا شده است در نظر محب هرچه از محبوب صادر میشود محبوب مینماید پس اعتراض را مجال نباشد و در کل و جزئی اقتدا به پیر کند چه در خوردن و پوشیدن و چه در خفتن و طاعت کردن نماز را بطرز او باید ادا کرد و فقه را از عمل او باید اخذ نمود ؎ انرا که در سرائے نگاریست فارغ است * از باغ و بوستان و تماشائی لاله زار * و هیچ اعتراض را در حرکات و سکنات او مجال ندهد اگرچه آن اعتراض مقدار حبه خردله باشد زیرا که اعتراض اغیر از حرمان نتیجه نیست و بے سعادت ترین جمیع خلائق عیب بین این طائفه علیه است نجانا الله سبحانه عن هذا البلاء العظیم و طلب خوارق و کرامات از پیر خود نکند اگرچه آن طلب بطریق خواطر و وساوس باشد هیچ شنیده که مومنے از پیغمبری معجزه طلب کرده باشد معجزه طلبان کفار اند اهل انکار ؎ معجزات از بهر قهر دشمن است * بوئے جنسیت پئے دل بردن است * موجب ایمان نباشد معجزات * بوئے جنسیت کند جذب صفات * اگر شبهه پیدا شود در خاطر آنرا بے توقف عرض نماید اگر حل نشود تقصیر بر خود نهد و هیچ منقصت را بجناب پیر جاید نسازد و واقعه که رو دهد از پیر پنهان ندارد و تعبیر وقائع از و طلب کند و تعبیریکه بر طالب منکشف شود نیز عرض نماید و صواب و خطا را ازو جوید و بر کشوف خود زنهار اعتماد ننهد که حق با باطل درین دار ممتزج است و صواب با خطا مختلط و بے ضرورت بے اذن از و جدا نشود که غیر او را ابر وے برگزیدن منافی ارادت است و آواز خود را بر آواز او بلند نکند و سخن بلند با او نگوید که سوء ادب است و هر فیضے و فتوحیکه برسد آنرا بتوسط پیر تصور نماید و اگر در واقعه ببیند که فیضے از مشایخ دیگر رسیده است آنرا نیز از پیر داند و بداند که چون پیر جامع کمالات و فیوض است فیض خاص از پیر مناسب استعداد خاص مرید ملائم کمال شیخے از شیوخ که بصورت افاده از وے ظاهر شده است و بمرید رسیده و لطیفه از لطائف پیر که مناسب با آن فیض دارد و بصورت آن شیخ ظاهر شده است بواسطه

ابتلا مرید آن لطیفه را شیخ دیگر خیال کرده است وفیض را ازان دانسته این مغلطه عظیم است
حق سبحانه از مزلت قدم نگاهدارد و بر اعتقاد و محبت پیر مستقیم دارد بحرمت سید البشر علیه
وعلی آله الصلوٰة والسلام والتسلیمات بالجمله الطریق کله ادب مثل مشهور است هیچ بے ادبی بخدا
نرسد واگر مرید در رعایت بعضے از آداب خود را مقصر داند و در ادائے کما ینبغی نرسد واگر
بسعی هم نتواند معفو است اما از اعتراف تقصیر ناچار است واگر عیاذا بالله سبحانه رعایت
آداب نکند وخود را مقصر هم نداند از برکات این بزرگواران محروم است ٥ هر که او رهبری به بهبود نداشت
دین روئے نبی سود نداشت ٭ آری مریدی که ببرکت توجه پیر بمرتبه فنا وبقا برسد وراه الهام طریق فراست بروے ظاهر
شود و پیر آنرا مسلم دارد وبکمال او گواهی دهد آن مرید را میرسد که در بعضی امور الهامی به پیر خلاف کند وبمقتضاے
الهام خود عمل کند اگرچه نزد پیر خلاف آن متحقق بود چه آن مرید درینوقت از ربقه تقلید برآمده است وتقلید
در حق وے خطا است نمی بینی که اصحاب پیغمبر صلے الله علیه وعلیهم الصلوٰة
والتسلیمات در امور اجتهادیه و در احکام غیر منزله با آن سرور خلاف کرده اند و در بعضے اوقات
صواب بجانب اصحاب ظاهر شده است کما لا یخفی علی ارباب العلم پس معلوم شد که خلاف پیر مرید را بعد از
رسیدن بمرتبه کمال مجوز است واز سوء ادب مبرا است بلکه اینجا عین ادبست واگرنه اصحاب پیغمبر علیه
وعلیهم الصلوات والتسلیمات که بکمال ادب مودب بوده اند غیر از تقلید امر دیگر نمیکرده اند ابو یوسف را
بعد از رسیدن بمرتبه اجتهاد تقلید ابی حنیفه رضی الله تعالی عنه خطا است صواب در متابعت رائے
خود است نه رائے ابی حنیفه قول مشهور است از امام ابو یوسف که ناظرت ابا حنیفه فی مسئلة خلق
القرآن ستة اشهر شنیده باشی که تکمیل صناعت بتلاحق افکار است اگر بر یک فکر ماندی زیادتی
پیدا نکردی نحوی که در زمان سیبویه بوده است امروز باختلاف آرا وتلاحق انظار ده صد زیادتی و
کمال پیدا کرده است اما چون بنا را او نهاده است فضل او را است الفضل للمتقدمین لیکن کمال اینهاے
مثل امتی کمثل المطر لا یدرے اوله خیر ام آخره هم ام حدیث نبویست علیه وعلی آله الصلوات والسلام
تذییل لرفع شبهة بعض المریدین بدانکه گفته اند الشیخ یحیی ویمیت احیا واماتت از لوازم مقام شیخی است

مراد از احیاء احیاء روحی است نہ جسمی وہمچنین مراد از اماتت اماتت روحی است نہ جسمی و مراد
از حیوۃ و موت فنا و بقا است کہ بمقام ولایت و کمال میرساند و شیخ مقتدا باذن اللہ سبحانہ
متکفل این دو امر است پس شیخ را ازین احیاء و اماتت چارہ نباشد معنی یحیی و یمیت یبقی و
یفنی احیاء و اماتت جسمی ب المنصب شیخی کارے نیست شیخ مقتدا حکم کاہ ربا دارد ہر کس را کہ باو مناسبت
است در رنگ خس و خاشاک در عقب او میدود و نصیب خود را از وے استیفا مینماید خوارق و کرامات
از برائے جذب مریدان نیست مریدان بمناسبت معنویہ منجذب میگردند و آنکہ باین بزرگواران مناسبت
ندارد از دولت کمالات ایشان محروم است اگرچہ ہزار معجزہ خوارق و کرامات بیند ابوجہل و
ابولہب را شاید این معنی باید گرفت قال اللہ سبحانہ فی حق الکفار و ان یروا کل اٰیۃ لا یومنوا
بہا حتی اذا جاءک یجادلونک یقول الذین کفروا ان ھذا الا اساطیر الاولین والسلام ایضا
باید دانست کہ حقوق پیر فوق سائر حقوق ارباب حقوق است بلکہ نسبت ندارد حقوق پیر بحقوق
دیگران بعد از انعامات حضرت حق سبحانہ و احسانات رسول او صلے اللہ تعالیٰ علیہ وسلم ولادت
صوری ہر چند از والدین است اما ولادت معنوی بہ پیر مخصوص است و ولادت صوری را حیات
چند روزہ است و ولادت معنوی را حیات ابدیست نجاسات معنویہ مرید را پیر است کہ بقلب
و روح خود کناسی مینماید و تطہیرہ اشکنبہ و میفرماید در توجہات کہ نسبت بہ بعضے مسترشدان واقع
میشود محسوس میگردد کہ در تطہیر نجاسات باطنہ ایشان تلوثی بصاحب توجہ نیز میرسد و تا در
زمانے تکدر میدارد پیر است کہ بتوسل او بخدا میرسد عزوجل کہ فوق جمیع سعادات دنیویہ و
اخرویہ است پیر است کہ بوسیلہ او نفس امارہ کہ بالذات خبیث است مزکی و مطہر میگردد
و از امارگی باطمینان میرسد و از کفر جبلے باسلام حقیقی مے آید۔ گر بگویم شرح این بیحد شود پس
سعادت خود را در قبول پیر باید دانست و شقاوت خود را و در رد او نعوذ باللہ سبحانہ من ذلک
رضائے حق سبحانہ در پس پردہ رضائے پیر ماندہ اند تا مرید در مراضی پیر خود را گم نسازد برضاے
حق سبحانہ نرسد آفت مرید در آزار پیر است ہر زلتے کہ بعد ازان باشد تدارک آن ممکن است

حقوق پیر

اما آزار پیر را هیچ تدارک نتوان نمود آزار پیر هیچ شقاوتیست مر مرید را اعیاذاً باللّٰه سبحانه من ذلک خللی
در معتقدات اسلامیه و فتوری در اتیان احکام شرعیه از نتائج و ثمرات آنست از احوال و مواجید
باطن تعلق دارد خود چه گوید و اثری از احوال اگر با وجود آزار پیر باقی ماند از استدراج باید شمرد که آخر
بخرابی یا بکشید و غیر از ضرر نتیجه نخواهد داد والسلام علی من اتبع الهدی **ایضاً** قباب اولیاء الله صفات
بشریت ایشانست بهر چه سائر مردم محتاج اند این بزرگواران نیز محتاج اند ولایت ایشان را
از احتیاج نمی برآرد غضب ایشان نیز در رنگ غضب سائر مردم است هرگاه سید انبیا علیه
وعلیهم الصلوات والتسلیمات فرماید اغضب کما یغضب البشر باولیا چه رسد و همچنین این بزرگواران
در اکل و شرب و معاشرت با اهل و عیال و موانست با ایشان با سائر ناس شریک اند تعلقات
شتی که از لوازم بشریت است از خواص و عوام زائل نمیگردد حق سبحانه تعالی در شان
انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات میفرماید وما جعلناهم جسداً لا یاکلون الطعام و کفار ظاهربین
گفتند مال هذا الرسول یاکل الطعام و یمشی فی الاسواق پس هر که نظر او بظاهر اهل الله افتاد
محروم گشت و خسران دنیا و آخرت نقد وقت او آمد همین ظاهر بینی ابوجهل و ابولهب را
از دولت اسلام محروم ساخت و در خسران ابدی انداخت سعادتمند آنست که نظر او از
ظاهر بینی اهل الله کوتاه گشت و حدت نظر او بصفات باطنه این بزرگواران نفوذ کرد و بر
ظاهر مقصور گشت فهم کنیل المصر بلاء للمحجوبین وماء للمحبوبین عجب کاریست صفات بشریت آنقدر
که در اهل الله ظاهر میگردد در سائر مردم ظاهر نیست وجهش آنست که ظلمت و کدورت در محل
هموار و مصفا اگرچه اندک باشد بیشتر هویدا میگردد از آنچه در محل ناهموار و غیر مصفا اگرچه بیشتر باشد
لیکن ظلمت صفات بشریت در عوام در کلیت سرایت میکند و در قالب و قلب و روح و سر میدود
در خواص این ظلمت مقصور بر قالب و نفس است در اخص خواص نفس نیز از ظلمت مبرا
مقصور بر قالب است و بس و ایضاً این ظلمت در عوام موجب نقصان و خسارت است
و در خواص موجب کمال و نضارت همین ظلمت خواص است که ظلمت عوام را زائل میگرداند

قلبهاے ایشان را تصفیه میشد و نفس ها را تزکیه میسید اگر این ظلمت نمے بود خواص را بعوام هیچ مناسبت نمیکشود و راه افاده و استفاده مسدود مینمود و این ظلمت در خواص آنقدر نمی ایستد که مکدر سازد بلکه ندامت و استغفار که در قفاے آن دست میدهد چندین ظلمت و کدورت دیگر را هم میبرد و ترقیات میفرماید همین ظلمت است که در ملائکه مفقود است و بسبب آن راه ترقی مسدود و اسم ظلمت بروے از قبیل مدح بما یشبه الذم است عوام کالانعام صفات بشریت اهل الله را در رنگ صفات بشریت خود میدانند و محروم و مخذول میمانند قیاس غایب بر شاهد فاسد است هر مقام را خصوصیات علیحده است و هر محل را لوازم جدا و السلام علی التبع الهدی و التزم متابعة المصطفی علیه و علی آله الصلوات و التسلیمات **ایضاً** الٰهی چیست این که اولیا خود را اکه باطن زلال خضر است که هر که قطره ازان چشیده حیات ابدی یافت و ظاهر ایشان سم قاتل هر که بآن نگریست بموت ابدی گرفتار آمد ایشانند که باطن شان رحمت است و ظاهر شان زحمت باطن همین ایشان از ایشان است و ظاهر همین ایشان از بد کیشان بصورت جو نمانند و بحقیقت گندم بخش بظاهر از عوام بشراند بباطن از خواص ملک بصورت بر زمین اند و بمعنی بر فلک جلیس ایشان از شقاوت رسته است و انیس ایشان بسعاوت پیوسته اولئک حزب الله الا ان حزب الله هم المفلحون و صلی الله تعالیٰ علی سیدنا محمد و آله و سلم **ایضاً** حضرت حق سبحانه و تعالیٰ اولیاء الله را بر نهجی مستور ساخته است که ظاهر ایشان از کمالات باطن ایشان خبر ندارد و نکیف با عداے باطن ایشان را نسبتے که بمرتبه بیچونی و بیچگونگی حاصل گشته است نیز بیچون است و باطن ایشان چون از عالم امر است نیز نصیبی از بیچونی دارد و ظاهر که سراسر چون است حقیقت آنرا چه دریابد بلکه ز دست از نفس حصول آن نسبت انکار نماید لغایت الجهل و عدم المناسبة تواند بود که نفس حصول نسبت را داند اما نداند که متعلق آن کیست بلکه بسا است که نفی متعلق حقیقی او نماید یکل ذلک لعلو تلک النسبة و دنو الظاهر و باطن خود مغلوب آن نسبت است و از دیده و دانش

رفتہ است چہ داند کہ چہ دارد و یکے دارد پس ناچار غیر از عجز از معرفت بمعرفت راہ نباشد لہذا صدیق
اکبر رضی اللہ تعالےٰ عنہ فرمود العجز عن درك الادراك ادراك نفس ادراک عبارت از نسبت خواصہ است
کہ عجز از ادراک آن لازم است لان صاحب الادراک مغلوب لا یعلم ادراک وغیرہ لا یعلم حالہ کما مرہ
ایضاً شخصے بود در لباس صوفیان کہ بہ بدعت اعتقادی مبتلا بود و این فقیر در حق او تردد داشت
اتفاق مے بینم کہ انبیا صلوات اللہ تعالےٰ وتسلیماتہ علیہم اجمعہم جمع اند و ہمہ بزبان واحد
میفرمایند در حق آن شخص کہ لیس منا درین اثنا بخاطر رسید کہ از شخص دیگر کہ فقیر در حق او متردد
بود استفسار نماید دربارۂ او فرمودند کان منا نعوذ باللہ سبحانہ من سوء الاعتقاد ومن طعن الانبیاء
الامجاد **ایضاً** آنچہ بر ما فقیران لازم است دوام ذل است و افتقار و انکسار و تضرع و
التجاء اداء وظائف عبودیت و محافظت حدود شرعیہ و متابعہ سنت سنیہ علی صاحبہا
الصلوٰۃ والسلام والتحیہ وتصحیح نیات در تحصیل خیرات و تخلیص بواطن وتسلیم ظواہر و رویت
عیوب و مشاہدہ استیلاء ذنوب و خوف انتقام علام الغیوب وقلیل پنداشتن حسنات خود
را اگرچہ بسیار باشد و کثیر انگاشتن سیات خود را اگرچہ اندک باشند و ترسان و لرزان بودن
از شہرت و قبول خلق قال علیہ الصلوٰۃ والسلام بحسب امرء من الشران یشار الیہ بالاصابع فی
دین او دنیا الا من عصمہ اللہ و متہم داشتن افعال و نیات خود را اگرچہ مثل فلق صبح باشد و
عدم اعتنا باحوال و مواجید خود اگرچہ صحیح و مطابق باشد اعتماد نباید کرد و سخن نباید شنید اگر
مجرد تائید دین و تقویت ملت را و ترویج شریعت و دعوت خلق را بحق جل و علا چہ این قسم
تائیدگاہ ہست کہ از کافر و فاجر ہم آید قال علیہ الصلوٰۃ والسلام ان اللہ لیؤید ہذا الدین بالرجل
الفاجر مرید یکہ بطلب آید و ارادہ مشغولے نماید آنرا در رنگ سہر و شیر باید دانست و باید ترسید
مبادا ازین راہ خرابی او خواہند و استدراج او نمایند و اگر فرضاً در قدوم مرید در خود فرحی و سرور
یابند آنرا کفر و شرک دانند و تدارک آن بہ ندامت و استغفار چندان نمایند کہ اثرے از آن
سرور نماند بلکہ بجائے آن فرح حزن و خوف نشیند و نیک تاکید نمایند کہ طمعے در مال مرید

وتوقع در منافع دنیوی او پیدا نشود که مانع رشد مرید است و باعث خرابی پیر چه آنجا همه دین خالص
می طلبند الا لله الدین الخالص شرک را در این حضرت بهیچ وجه گنجایش نیست و بدانند که هر
ظلمتی و کدورتی که بر دل طاری گردد ازاله آن بتوبه و استغفار و ندامت و التجا باسهل وجوه
میسر است مگر ظلمتی و کدورتی که از راه محبت دنیائی دنی بر دل طاری شود منغص گرداند و
ستیهن میارزد و ازاله آن تعسر تمام است و تعذر بر کمال صدق رسول الله تعالی صلی الله
علیه وآله وسلم حب الدنیا راس کل خطیئة سبحان الله سبحانه وایاکم من محبت الدنیا ومحبة ابنائها
وار بابها والاختلاط بهم والمصاحبت معهم فانها سم قاتل ومرض هالک وبلاء
عظیم وداء عمیم - **ایضاً** دنیا بظاهر شیرین است و بصورت طراوت دارد و فی الحقیقت -
سمی است قاتل و متاعیست باطل و گرفتاریست لاطائل مقبول او مخذول است مفتون او مجنون است
حکم او حکم نجاستی است زر اندوده و مثل او مثل زهریست شکر آلوده عاقل آنست که باینچنین متاع
کاسد فریفته نشود و بچنین کالای فاسد گرفتار نگردد و گفته اند اگر شخصی وصیت کرد که مال مرا
به عاقل زمانه بدهند بزاهد میباید داد که از دنیا بی رغبت است و آن بی رغبتی از کمال فطانت
اوست **ایضاً** نفس اماره انسانی مجبول است بر حب و ریاست و همگی همت او ترفع بر اقران است
وبالذات خواهانست که خلائق همه بوی محتاج باشد و منقاد اوامر و نواهی وی گردند و او بهیچ کس
محتاج نباشد و محکوم احدی نبود این دعوی الوهیت است از وی و شرکت است بخدای
بی همتا جل سبحانه بلکه آن بی سعادت بشرکت هم راضی نیست میخواهد که حکم او باشد و بس و همه محکوم
او باشند فقط در حدیث قدسی آمده است عاد نفسک فانها انتصب بمعاداتی یعنی دشمن دار
نفس خود را زیرا که بدرستی آن نفس ایستاده است بدشمن من پس تربیت نفس نمودن به تحصیل
مرادات او از جاه و ریاست و ترفع و تکبر فی الحقیقة امداد کردنست بدشمن خدای عز و جل
و تقویت نمودنست مر اعدا شناعت این امر را نیک باید دریافت در حدیث قدسی وارد است
الکبریاء ردائی والعظمة ازاری فمن نازعنی فی شئ منهما ادخلته فی النار و لا ابالی

دنیای دنی کہ ملعونہ و مبغوضہ حق است کہ حصول دنیا ممد و معاون حصول مرادات نفس است
پس ہر کہ مدد دشمن خدا نماید ناچار لعنت را شاید و فقر فخر محمدی گشت علیہ و علی آلہ الصلوات والتسلیمات
زیرا کہ در فقر نامرادی نفس است و حصول عجز آن مقصود از بعثت انبیا علیہم الصلوات والتسلیمات
و حکمت در تکلیفات شرعیہ تعجیز و تخریب ہمین نفس امارہ است شرایع برای رفع ہوای نفسانی
وارد شدہ اند ہر قدر کہ بمقتضای شریعت بعمل در آید ہمان قدر ہوای نفسانی رو بزوال آرد
لہذا اتیان یک حکم از احکام شرعیہ در ازالہ ہوای نفسانی بہتر است از ریاضات و مجاہدات
ہزار سالہ کہ از نزد خود کردہ شود بلکہ این ریاضات و مجاہدات کہ بمقتضای شریعت غرا واقع
نشدہ اند موید و مقوی ہوای نفسانی اند برہمنان و جوگیان در ریاضات و مجاہدات تقصیر
نکردہ اند اما ہیچ ازینہا سودمند نگشتہ و غیر از تقویہ نفس و تربیت آن ننمودہ مثلاً یک دام در
ادای زکوٰۃ کہ شریعت بآن امر فرمودہ است در تخریب نفس سودمندتر است ازانکہ ہزار
دینار از پیش خود صرف کند و طعام خوردن در عید فطر بحکم شریعت نافع تر است در رفع ہوا ازانکہ
از نزد خود سالہا صایم باشد و دو رکعت نماز بامداد بجماعت ادا کردن کہ سنتے از سنن بجا
آوردن ہمانست بہتر است ازانکہ تمام شب بصلوٰۃ نافلہ قیام نماید و نماز بامداد را بے جماعت
ادا کند بالجملہ تا نفس مزکی نہ شود و از خبث مالیخولیا مطہرے پاک نگردد و نجات محالست فکر ازالہ
این مرض ضروری آمد تا بموت ابدی نرساند کلمہ طیبہ لا الہ الا اللہ کہ موضوع است از برای نفی الہ
آفاقی و انفسی در تزکیہ نفس و تطہیر آن انفع و انسب است اکابر طریقت قدس اللہ تعالے اسرارہم
از برای تزکیہ نفس ہمین کلمہ طیبہ را اختیار فرمودہ اند ٥ تا بجاروب لا نروبی راہ + نرسی
در سرای الا اللہ + ہر گاہ نفس در مقام سرکشی آید و نقض عہد نماید بتکرار این کلمہ تجدید ایمان
باید نمود قال علیہ الصلوٰۃ والسلام جددوا ایمانکم بقول لا الہ الا اللہ بلکہ ہمہ وقت
از تکرار این کلمہ چارہ نبود زیرا کہ نفس امارہ ہموارہ در مقام خبث است و در حدیث آمدہ است
در فضائل این کلمہ کہ اگر آسمانہا و زمینہا در پلہ نہند و این کلمہ را در پلہ دیگر ہر آئینہ این پلہ ارجح

اینها دیگر والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوة والتسلیمات
ایضاً حق سبحانه مامفلسان بی سروبرگ را بدولت اتباع سید اولین و آخرین که بطفیل و دستی او
کمالات اسمائی وصفاتی خود را بعرصه ظهور آورده و او را بهترین جمیع کائنات خلق کرد علیه
من الصلوة افضلها ومن التسلیمات اکملها مشرف گرداناد و بر آن استقامت بخشاد که
ذره این متابعت مرضیه از جمیع تلذذات دنیاوی و تنعمات اخروی بمراتب بهتر است فضیلت
منوط متابعت سنت اوست و مزیت مربوط باتیان شریعت او علیه وعلی آله الصلوة والسلام
والتحیة مثلاً خواب نیمروزی که از روی این متابعت واقع شود از کرورها احیاء لیالی که
نه از متابعت است اولی و افضل است و همچنین افطار یوم فطر که شریعت مصطفوی بآن
فرموده است از صیام ابد الآباد که نه ماخوذ از شریعت اند بهتر است اعطاء جیتلی بامر شارع از
انفاق کوه زر که از نزد خود باشد فاضلتر است امیر المومنین عمر رضی الله عنه روزی نماز بامداد
بجماعت ادا کرده در اصحاب نگاه کرد یک کس را حاضر نیافت پرسید اصحاب عرض کردند
آنکس تمام شب را زنده میدارد شاید درین وقت خوابش برده باشد امیر المومنین فرمود که اگر او تمام شب
خواب کردی و نماز بامداد را بجماعت گزاردی بهتر بودی اهل ضلالت ریاضات و مجاهدات
بسیار کرده اند اما چون موافق شریعت حقه نیستند بی اعتبار و خوار اند اگر اجری بدان اعمال
شاقه مترتب میشود هم مقصود ببعضی منافع دنیویست تمام دنیا چیست تا ببعضی منافع او را کسی
اعتبار نهد مثل ایشان مثل کناسی است که ریاضتش از همه بیش است و اجرتش از همه کمتر مثل
تابعان شریعت مثل آنجماعت است که در جواهر نفیسه با الماسات لطیفه کار میکنند عمل اینها در نهایت
قلت است و اجر ایشان در غایت رفعت عمل یکساعت تواند بود که با جر صد هزار برابر بود
سر آنست که عملی که موافق شریعت واقع میشود مرضی حق است سبحانه و خلاف آن نامرضی
اوست تعالی پس نامرضی چه جای ثواب بلکه متوقع عقاب است اینمعنی را در عالم مجاز
شاهد واضح است باندک التفات بظهور می آید **بیت** هرچه گیرد علتی علت شود

کفر گیر د کاملے ملت شود + پس سرمایہ جمیع سعادات متابعت سنت است و ہیولائے جمیع فسادات
خلاف شریعت ثبتنا اللہ سبحانہ وایاکم علی متابعت سید المرسلین علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ والتسلیمات
والسلام۔ **ایضاً** از ترہات صوفیہ چہ میکشاید واز احوال ایشان چہ مے افزاید اتحاد وجد حال
راتا بمیزان شرع نسنجند بہ نیم حبتل نمیخرند وکشوف والہامات راتا بر محک کتاب وسنت نزنند
بہ نیم جو ہی نے پسندند مقصود از سلوک طریق صوفیہ حصول ازدیاد تیقین است بمعتقدات شرعیہ
حقیقت ایمان است ونیز حصول یسر است در ادائے احکام فقہیہ نہ امرے دیگر ورائے آن
چہ رویت موعود بآخرت است ودر دنیا البتہ واقع نیست مشاہدات وتجلیاتیکہ صوفیہ بآن
خرسند اند آرام بطلال است وتسلی بشبہ ومثال او تعالی وراء الوراست عجائب کاروبار
گر حقیقت مشاہدات وتجلیات ایشان را گاہے گفتہ شود خوف آن دارد کہ فتورے در طلب
مبتدیان این راہ پیدا شود وقصورے در شوق ایشان افتد وازان نیز مے ترسد کہ اگر نگوید
باوجود علم تجویز الناس باطل بحق کردہ باشد یا دلیل المتحیرین ولنی بحرمۃ من جعلۃ رحمۃ للعالمین
علیہ و علی آلہ الصلوٰۃ والتسلیمات **ایضاً** پیش از ظہور غلبہ حال عدم امتیاز میان اسلام وکفر چنانکہ
نزد اہل شریعت کفر است نزد اہل حقیقت نیز کفر است ومذموم اگر اختلافی ہست میان اہل
شریعت وحقیقت در صورت غلبہ حالست در رنگ منصور حلاج کہ مغلوب حال بودہ است اہل
شریعت بکفر او حکم کردہ اند نہ اہل حقیقت اما نزد اہل حقیقت ہم منقصت دامنگیر او ست از کاملان
نمی شمرند واز مسلمانان حقیقی نے انگارند این شعر منصور باہمین شاہد است۔ کفرت بدین اللہ
والکفر واجب + لدی وعند المسلمین قبیح + پس پیش از ظہور غلبہ حال تقلید ارباب احوال نمودن
وتمیز ناکردن ازبے بصیرتی است والحاد وزندقہ وکفر شریعت وحقیقت است اعاذنا اللہ سبحانہ
وجمیع المسلمین من امثال ہذہ التقلیدات شایان تقلید علوم شرعیہ است نجات ابدی منوط
بتقلید حنفی وشافعی است اقوال جنید وشبلی از برائے دو مصلحت بکار مے آید پیش از ظہور
احوال استماع این اقوال طالبان را تشویق بآن احوال مے بخشد وجذبی پیدا مے آرد

از ظهور احوال همین اقوال را مصداق و محک احوال خود میسازند و بغیر این دو مصلحت اقوال ایشان را
دانستن و غور کردن دران ممنوع است احتمال ضرر غالب است عاقلان در محلی که توهم ضرر باشد
اقدام نمی نمایند فکیف که ظن غالب باشد- **ایضاً** قطب ابدال واسطه وصول فیوض است که بوجود
عالم و بقاء آن تعلق دارد و قطب ارشاد واسطه وصول فیوض است که بارشاد و هدایت عالم تعلق
دارد پس تخلیق و ترزیق و ازاله بلیات و دفع امراض و حصول عافیت و صحت منوط بفیوض
مخصوصه قطب ابدال است و ایمان و هدایت و توفیق حسنات و انابت از سیئات نتیجه فیوض
قطب ارشاد و قطب ابدال در همه وقت درکار است و خلو عالم از و متصور نیست که نظام عالم باو
مربوط است اگر یکی از افراد این قطب میرود دیگری بر جای وی نصب میشود اما قطب ارشاد
لازم نیست که در همه وقت کاین بود وقتی باشد که عالم از ایمان و هدایت بالکل خالی باشد و تفاوت
حسب حال کمال در افراد این اقطاب بسیار است بعد ان وصلوا الی درجة الولایة و فرد
اکمل از قطب ارشاد بر قدم خاتم الرسل است علیه و علیهم من الصلوٰة افضلها و من التسلیمات
اکملها و کمال ذلک الفرد مطابق بکماله صلی الله تعالی علیه و آله وسلم و انما الفرق بینهما
بالاصالة و بالتبعیة لا غیر و قد کان صلی الله علیه و علی آله وسلم فی وقته قطب الارشاد
و کان قطب الابدال فی ذلک الوقت علیه السلام اویس قرنی رضی الله عنه و طریق وصول
فیض از قطب بعالم آنست که قطب بواسطه جامعیه که نسبه کالصورة است مر مبدا فیاض را
کالظل است مر او را و عالم بکلیته خود تفصیل است مر آن قطب جامع را پس فیض از حقیقت بصورت
بی تکلف می آید و از صورت جامع بعالم که کالتفصیل است مر او را بی تحاشی میرسد پس فیاض مطلق
اوست تعالی و واسطه را در وصول فیض صفی نیست بلکه بسیار است که واسطه را از آن فیض
آگاهی نباشد از ما و شما بهانه ساخته اند اگر کسی گوید که ایمان و هدایت نسبت بعامه خلایق نیست
پس فیوض قطب ارشاد عام نباشد بلکه مخصوص باشد باهل ایمان و هدایت و حضرت رسالت
خاتمیه علیه الصلوٰة و التسلیمات رحمت عالمیانند و قطب ارشاد معنی آن چه باشد جواب گوییم

ہر چہ از مبدار فائض فایض میشود و تفضل میابد ہمہ خیر و برکت و ایمان و ہدایت است شر و نقص
رادران موطن گنجائش نیست خواہ آن فیض باہل سعادت برسد یا باہل شقاوت لیکن ہمان
ہدایت وارشاد بواسطہ خبث محال در اہل فساد معنے ضلالت و شرارت پیدا میکند در رنگ غذا ے
صالحہ کہ بواسطہ فساد محل در مریض مادہ اخلاط ردیہ و امراض مہلکہ میگردد پس در اہل فساد ہمان
ہدایہ بواسطہ امراض قلبیہ ایشان معنی ضلالت پیدا میکند کنیل مصر بار للمحبوبین وملا للمحجوبین فی الحقیقت
آنست کہ قبطی آنرا خون مے یابد و آن یافتن او آنرا خون بواسطہ خبث خود است نہ فساد آب صفراوی
کہ شیرینی نزد او تلخ است بواسطہ فساد مزاج اوست در ذات شیرینی ہیچ تلخی حادث نشدہ است
بواسطہ فساد محل معنے تلخ دران محل پیدا کردہ است کما مرمفصلا پس محقق باشد کہ آنچہ از جانب
حق سبحانہ تعالے و تقدس ہمہ خیر و برکت است و صلاح در عذر ہمان خیریت در محل فساد
معنی فساد پیدا میکند پس محقق شد کہ ما ظلمہم اللہ ولکن کانوا انفسہم یظلمون۔

مقام ساتوان حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی پر اعتراضات کے جواب مین

بعض بعض آدمی حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی علیہ الرحمۃ پر حسب فہم ناقص خود چند اعتراض بہی
بنائے ہین اول یہہ ہے کہ حضرت نے لکہا ہے کہ میرا مرتبہ حضرت صدیق اکبر سے زیادہ ہے اور منشار
اس اعتراض کا مکتوب یازدہم جلد اول ہے جو کہ حضرت نے اپنے پیر بزرگوار کو لکہا وہ مکتوب
جسقدر کہ اس اعتراض کے متعلق ہے بجنسہ اسجگہ نقل کیا جاتا ہے وہو ہذا۔ عرضداشت کمترین
بندگان احمد آنکہ مقامیکہ سابقا خود را دران دیدہ بود چون حسب الامر العالی باز ملاحظہ
نمود عبور خلفار ثلثہ رضوان اللہ تعالے علیہم در انمقام در نظر آمد اما چون مقام و استقرار
در انجا نداشت در دفعہ اولے بنظر نہ درآمدند چنانکہ از ائمہ اہلبیت غیر از امامین و امام زین العابدین
رضی اللہ عنہم اجمعین در انمقام استقرار و ثبات ندارد لیکن عبورے دران واقعہ شدہ بہشت
بدقت نظر میتوان یافت و آنکہ اول خود را در انمقام نامناسب سعد بے مناسبتے

دو نوع است یکے آنکہ بواسطہ عدم ظہور طریقے از طرق طارے میشود چون بے باو نمود ند آن
بے مناسبتے بر طرف میشود دیگر بہمیان نسبتے مطلق است کہ ہیچ وجہہ قابل زوال نیست و راہہا
کہ موصل آنمقام اند دو اند کہ ثالث ندارند یعنے در نظر وراے آن دو طریق طرق دیگر ظاہر نمیشود
یکے دید نقص و قصور است و نیات خود را متہم داشتن است در خیرات با قوت جذب دیگر صحبت شیخ
کملے مجذوب سلوک تمام کردہ حق سبحانہ وتعالے بطفیل عنایت حضرت ایشان طریق اول را بقدر
استعداد عنایت فرمودہ است ہیچ عملے از اعمال خیر بوقوع نے آید مگر آنکہ خود را دران عمل متہم
میسازد بلکہ تازیانہ کہ بوجوہ تہمت میزند بیقرار و بے آرام میباشد نزد خود چنان میداند کہ ہیچ عملے
از دے صادر نمیشود کہ قابل کتابت ملائکہ یمین باشد و میداند کہ صحیفہ یمین از اعمال خیر خالی است
و کتبۂ آن معطل و بیکار اند خود را شایان آنحضرت جل و علا کے بودہ باشد و ہر کہ در عالم است
حتے کہ کافر فرنگ و ملحد زندیق از خود بوجوہ بہتر میداند و بدترین ہمہ اینہا خود را انگارد ثانیا
معروض آنکہ در اثنائے ملاحظہ آنمقام مرۂ ثانیہ مقامات دیگر بعضہا فوق بعض ظاہر شدند بعد از
توجہہ بسیار و شکستگی چون بمقام فوق آن مقام سابق رسیدہ شد معلوم شد کہ این مقام
حضرت ذی النورین است و خلفاء دیگر را ہم درانمقام عبورے واقعہ شدہ است و آنمقام
درینمقام ہم مقام تکمیل و ارشاد است و ہمچنین دو مقام فوق ہم کہ اکنون مذکور میشوند و بالاے
آنمقام مقام دیگر در نظرے آید چون بآنمقام رسیدہ شد معلوم گشت کہ آنمقام حضرت فاروق است
و خلفائے دیگر را ہم در انجا عبورے واقعہ شدہ است و فوق آنمقام مقام حضرت صدیق
اکبر ظاہر شد رضی اللہ تعالے عنہم اجمعین بآنمقام نیز رسیدہ است و از مشائخ حضرت خواجہ
نقشبند قدس اللہ سرہ الاقدس را در ہر مقامے باخود ہمراہ میبافت و خلفائے دیگر را ہم دران
مقام عبورے واقعہ شدہ است تفاوت نیست الا در عبور مقام و مرور و ثبات و بالائے آنمقام
ہیچ مقامے مفہوم نمیشود الا مقام حضرت رسالت خاتمیت علیہ من الصلوٰۃ اتمہا و من التحیات
اکملہا و محاذی مقام حضرت صدیق رضی اللہ تعالے عنہ مقامے دیگر نورانی بس نگرنے

ہرگز مثل آن در نظر نیامدہ بود ظاہر شد وانید کے از انمقام مقام محبوبیت است و آنمقام
ارتفاع داشت چنانکہ صفحہ را از روے زمین بلند مے سازند و معلوم شد کہ انمقام مقام محبوبیت
است و آنمقام رنگین و منقش بود خود را ہم بانعکاس آنمقام رنگین و منقش یافت بعد ازان
ہمان کیفیت خود را لطیف یافت و در رنگ ہوا یا قطعہ ابر در آفاق منتشر دید و بعضے اطراف را
واگرفت و حضرت خواجہ بزرگ در مقام صدیق اندر ضی اللہ تعالے عنہما خود را در مقام محاذی
آن مے یابد بکیفیتے معروض داشت۔ اس مکتوب کی اس عبارت محاذی مقام حضرت صدیق
رضی اللہ تعالی عنہ مقام دیگر نور انی بس شگرف تا بکیفیتی معروض داشت۔ پر معترض اعتراض
کرتے ہین کہ حضرت نے اپنا مقام حضرت صدیق اکبر سے بالا بتلایا اور اپنے تئین افضل ٹھہرایا
گر معترض کے فساد قلبی کے بہی کچہ انتہا نہین کہ اسی مکتوب کے اس عبارت کہ ہر کہ در عالم است
حتی کہ کافر فرنگ و ملحد زندیق از خود بوجوہ بہتر مید اند و بدترین ہمہ ہا خود می انگارد سے چشم پوشی کے
فرمائے کہ جو شخص اپنے تئین کافر فرنگ سے بدتر جانتا ہو وہ کسطرح حضرت ابوبکر صدیق سے کہ
بالاجماع افضل ہین اپنے تئین بہتر جانے گا یہ اعتراض حضرت کی حین حیات مشہور ہو گیا تہا
چنانچہ اوسکے جواب مین حضرت نے ایک شخص کو اسطرح تحریر فرمایا۔ شخصے کہ خود را از حضرت
صدیق رضی اللہ تعالے عنہ افضل واند امر او از دو حال خالی نیست زندیق محض است یا جاہل
صرف این فقیر پیش ازین بچند سال مکتوبے بجناب شما نوشتہ بود در بیان فرقہ ناجیہ کہ اہل
سنت و جماعت اند عجب است کہ بعد از مطالعہ آن اینقسم سخنان را تجویز مینمایند کسیکہ حضرت
امیر را افضل از حضرت صدیق گوید از جرگہ اہل سنت مے برآید فکیف کہ خود را افضل داند و
مقرر این طایفہ است اگر سالکے خود را از سگ گرگین بہتر داند از کمالات این بزرگواران محروم
است اجماع سلف بر افضلیت حضرت صدیق بر جمیع بشر بعد از انبیا علیہم الصلوات والتسلیمات
منعقد گشتہ است احمقی باشد کہ توہم خرقے این اجماع نماید این فقیر در کتب و رسائل
خود نوشتہ است کہ وحشی قاتل حضرت حمزہ کہ یکمرتبہ بصحبت خیر البشر علیہ و علی آلہ الصلوات

والسلام رسیده از ویس قرنی که خیر التابعین است بهتر است پس در حق اینطور شخصے آنقسم سخنان تخیل نمودن از عقل دور اندیش بعید است عبارتیکه مردم این توهم را از آنجا پیدا کرده اند باید دیده و بتحقیقت معامله وارسید مجرد تقلید ارباب حسد نمودن چه مناسب است با آنکه مشایخ در غلبه سکر چیزها نامناسب گفته اند شیخ بسطامی میگوید لوائے ارفع من لواے محمد از پے با فضیلت نتوان برد که عین زندقه است و در عبارت فقیر حاشا رکلا که این قسم چیزے مذکور شده باشد والسلام دیگر آنکه یہ اعتراض ناواقفی معاملات و اصطلاحات صوفیہ سے ہے اس مکتوب مین حضرت نے اپنے عروج کا حال لکہا ہے کہ فلان فلان مقام تک پہونچا ہے اکثر اولیاؤن کو ایسا ہوتا ہے کہ جب وہ اپنے اسمار مبادی تعینات تک عروج کرجاتے ہین اور ولایت مستحق ہوجاتی ہے تو بفضل ایزدی اونکو اونہین اسمار کے اصول و اصول اصول الی ماشاء اللہ تعالے مین سیر واقعہ ہوتی ہے اور اس سیر مین اکثر اون اولیاؤن کے مقامات سے بلند بہی عروج ہوجاتا ہے جو کہ فی الواقع و باجماع علما اوس سے افضل ہین حتے کہ کبہی کبہی انبیا علیہ الصلوٰۃ والسلام کے مقام سے بہی کہ قطعاً بہترین خلایق ہین بالاتر عروج ہوتا ہے اور اسی یہ لازم نہین آتا کہ وہ ولی اون اہل مقامات سے افضل ہے کیونکہ اصلے مقام اوسکا وہ ہے جگہہ ہے جہان سے کہ اوسکو ثانیاً سیر شروع ہوئے اور یہ سیر اسکی عارضی ہے کہ پہر نزول کرکے اوسجگہ واپس جاتا ہے اور اصلی مقام اون اولیا و انبیا کا علیہ الصلوٰۃ والسلام وہ ہے جہانتک سالک کا عارضی عروج مین گذر ہوا ہے اور پہر وہانسے واپس آگیا ہے اونکے انتہا عروج کا حال خدا جانتا ہے کہ کہان تک گیا ہوگا جبکہ اسکا عارضی عروج اونکے طبعی مقام تک پہونچا ہے اور دراصل اعتبار مقامات طبعی کا ہے اور اسمین یہ سالک بیچارہ بمراحل نیچے پڑا ہے تو اب افضلیت کہا و مساوات کو اور یہی سیر تہی جسمین کہ حضرت بایزید بسطامی رحمۃ اللہ علیہ نے فرمایا کہ جب مجھکو صفات انبیا مین سیر واقعہ ہوئے رفتہ رفتہ بارگاہ محمدی صلعم پر پہونچا چاہتا تہا کہ وہان بہی سیر کرون کہ میری پیشانی پر ہاتہہ رکہدیا یعنے روک دیا اسیطرح حضرت

خواجه نقشبند رحمة الله علیه نے فرمایا ہے که جب سیر کرتا کرتا مین بارگاه محمدی صلعم پر پہونچا آگے
بڑہنے کے لیئے مینے مثل بایزید گستاخی نکی بلکه بتواضع سر نیاز آستان عالیه پر رکہا مرے حال
پر مہربانی فرمائے اور اوس مقام کے سیر کرائے تو اب ضرور ہے که یه بزرگوار تمام اولیاء و انبیا
علیهم الصلوٰة والسلام کے مقامات طے کر کے وہان پہونچے ہونگے تو بقول معترض انہون نے اپنے
تئین اون اولیاء و انبیاء ون سے افضل ٹھہرایا اور یه بالکل خلاف اسیطرح حضرت کو بہی ابتدا
مین سیر ہوئی اور اوسکو حضرت خواجه کے پاس لکھه بہیجا کیونکه اس گروه مین یه قاعده ہے که
اپنے تمام واقعات و واردات اپنے پیر کی خدمت مین بیان کرتے ہین تاکه اوسکی صحت
سقم سے آگاہی ہو اور خصوصاً یه سیر تو حضرت کے بخواہش حضرت خواجه ہوئے جیسے که عنوان
مکتوب سے پایا جاتا ہے اور یه اوس سے ہرگز نہین سمجہا جاتا ہے که حضرت اپنے تئین
افضل از صدیق اکبر سمجہتے ہون رضی الله تعالے عنهم ۔ دوسرا اعتراض حضرت
پر انکار مسئله وحدت الوجود کا ہے اور بعض صوفیه یه جانتے ہین که حضرت اس مسئله کے
بالکل مخالف ہین حالانکه یه محض خلاف واقعه ہے راقم الحروف کا یه عقیده ہے که مسئله
وحدت الوجود مین جسقدر حضرت کو حظ وافر تہا دوسرے کو نہوگا البته حضرت کو اس مقام
سے ترقی ہوئی اور غالباً اسی ترقی کو کم فہم انکار سمجہتے ہین یه اعتراض بہی مثل پہلے اعتراض
کے حضرت کی زندگی مین مشہور ہو گیا تہا چنانچه حضرت نے اسکے جواب مین ایک شخص
اسطرح لکہا ہے مخدوما مکرما معتقد فقیر از خوردی مشرب اہل توحید بود و والد فقیر قدس سره
بظاہر برہمین مشرب بوده اند بر سبیل دوام بہمین طریق اشتغال داشته اند باوجود حصول
گرانی تمام در باطن که بجانب مرتبه بے کیفی داشته اند و بحکم ابن الفقیه نصف الفقیه فقیر را
ازین مشرب حظ وافر بود و لذت عظیم داشت تا آنکه حق سبحانه وتعالے به محض کرم خویش
بخدمت ارشاد پناہی حقایق و معارف آگاہی مؤید الدین الرضی شیخنا و
مولانا قبلنا محمد الباقی قدسنا الله تعالے سره رسانید وایشان به فقیر طریقه علیه نقشبند

تعلیم فرمودند و توجہ بلیغ بحال این مسکین مرعی داشتند بعد از ممارست این طریقہ علیہ باندک مدت
توحید وجودی منکشف گشت و غلوے در ینکشف پیدا شد علوم و معارف اینمقام فراوان ظاہر
گشتند و کم دقیقہ از دقایق اینمرتبہ مانده باشد کہ آنرا انکشف نگردانیدند دقایق معارف شیخ محی الدین
ابن العربی را کماینبغی لایح ساختند و تجلی ذاتی کہ صاحب فصوص آنرا بیان فرموده است و نہایت
عروج جز آنرا نمی دانند و در شان آن تجلی میگوید و ما بعد ہذا الا العدم المحض بآن تجلی ذاتی مشرف
گشت و علوم و معارف آن تجلی را کہ شیخ مخصوص بخاتم الولایۃ میداند نیز بتفصیل معلوم شد
و سکر وقت و غلبہ حال درین توحید بجدے رسید کہ در بعضے عریضہا کہ بحضرت خواجہ نوشتہ بود
این دو بیت را کہ سراسر سکر است نوشتہ بود **رباعی** اے دریغا کین شریعت ملت اعمائی
است و ملت ما کافرے و ملت ترسائی است * کفر و ایمان زلف و روے آن پری زیبائی است
کفر و ایمان ہر دو اندر راه ما یکتائے است * و اینحال تا مدتے کشید و از شہور بسنین انجامید
ناگاه عنایت بیغایت حضرت جل سلطانہ از دریچہ غیب در عرصہ ظہور آمد و پرده رو پوش
بیچونی و بیچگونگی را برانداخت علوم سابق کہ مبنی از اتحاد و وحدت وجود بوده اند رو بزوال
آوردند و احاطہ و سریان و قرب و معیت ذاتیہ کہ در انمقام منکشف شده بود مستتر گشتند
و بیقین یقین معلوم گشت کہ صانع را جل شانہ با عالم ازین نسبتہاے مذکوره ہیچ ثابت
نیست احاطہ و قرب او تعالے علمی است چنانچہ مقرر اہل حق است شکر اللہ تعالے سعیہم
و او سبحانہ با ہیچ چیز متحد نیست اللہ است تعالے و تقدس و عالم عالم او سبحانہ بیچون و بیچگونہ است
و عالم سراسر بداغ چونی و چگونی متسم بیچون را عین چون نتوان گفت واجب تعالے را
عین ممکن نتوان خواند قدیم ہرگز عین حادث نشود ممتنع العدم عین جائز العدم نگردد انقلاب
حقایق محالست عقلا و شرعا و صحت حمل یکے بر دیگرے ممتنع است در اشیا عجب است کہ شیخ
محی الدین و تابعان او ذات واجب تعالے را مجہول مطلق میگویند و محکوم علیہ بحکمی نمی دانند
مع ذلک احاطہ ذاتی و قرب و معیت ذاتیہ اثبات مینمایند و ما ہو الا الحکم علی الذات تعالے و

وتقدس فالصواب ما قال العلماء من اہل السنة من القرب العلمي الاحاطة العلمية و در زمان حصول علوم و معارف منافی مشرب توحید وجودی این فقیر را اضطراب تمام بود کہ در ار این توحید امر دیگر عالی تر نبید انست و بتضرع و زاری دعا میکرد کہ این معرفت زائل نگردد تا آنکہ حجب تمام از روے کار زائل گشتند و حقیقت کما ینبغی منکشف شد معلوم شد کہ عالم ہر چند مرایائے کمالات صفاتی است و مجالے ظہورات اسمائے اما مظہر عین ظاہر نیست و ظل عین اصل نہ چنانکہ مذہب اہل توحید وجودی است۔ اور اسیطرح مکتوب صد و نودم جلد اول مین اپنا ابتدائے احوال لکھتے لکھتے تحریر فرماتے ہین۔ اے عزیز اگر قلم را در تفصیل احوال و تبیین معارف جارے سازم بہ تطویل انجامد و بہ اطناب کشد علی الخصوص معارف توحید وجود و علوم ظلیت اشیا۔ اگر در بیان آید جماعہ کہ عمرہا در توحید وجود گزرانیدہ اند معلوم نمایند کہ قطرہ از ان دریا بے نہایت حاصل نکردہ اند عجب آنست کہ ہمان جماعت این درویش را از ارباب توحید وجودی انکارند و از علماء منکرین توحید میشمارند و از کوتہ نظرے پنداشتہ اند کہ اصرار بر معارف توحید از کمال است و ترقی از ان مقام از نقص ع بخبر دی چند ز خود بیخبر + عیب پسندید بر علم ہنر + متشبہد این جماعہ در این امر اقوال مشایخ ما تقدم است کہ در توحید وجودے واقع شدہ اند حضرت سبحانہ و تعالے ایشانرا انصاف دہاد از کجا دانستہ اند کہ آن مشایخ را از ان مقام ترقی واقعہ نشدہ است و محبوس آن مقام ماندہ اند سخن در نفس حصول معارف توحیدے نیست کہ آن البتہ واقعہ است بلکہ سخن در ترقی از ان مقام است اگر صاحب ترقی را منکر توحید گویند و بر آن اصطلاح شدند چہ مناقشہ شد۔ اگر ارباب توحید وجود خیال اس مین اور انصاف کو بھی کام فرمائین تو حضرت کے احسان سے تا قیام قیامت سبکدوش نہین ہو سکتے کہ حضرت نے اس مسئلہ کو جسپر کہ ہمیشہ سے علماء ظواہر فتوی کفر دیتے تھے مطابق شریعت غرا ایسا ثابت کیا ہے کہ جائے دم زدن باقی نہین رہے چنانچہ مکتوب ہشتادو نہم جلد ثالث اسپر دال ہے وہو ہذا۔ بقاضی اسماعیل فریدآبادی در شرح سخن

شیخ روزبهان بقلی بابعضے دقائق توحید وجودی قال شیخ الولی روزبهان البقلی قدس سره فی تمیز
غلطات المتصوفة دیگر غلط آنست که گویند همه اوست و با اینهمه جزئیات متفرقه حادث یک ذات خوانند
و برمز یکدیگر را گویند که ما خود اویم پس آن کافر از صد هزار خدا باشد و خداوند عالم تعالے و تقدس
از جمع و تفرقه محدثات منزه است واحد است که جزو را بدو راه نیست حلول نپذیرد و متلون
نشود برین قول کافراند نه خود را دانند نه خدا را که اگر کسے حق بودے کے فنا شدی قومے را غلط
در روح وانبهار در جسم است قاتلهم الله سبحانه منتهی پوشیده نماند که عبارت همه اوست هرچند
در قدما صوفیه قدس الله تعالے اسرارهم متعارف نبوده است اما مثل انا الحق و سبحانی و لیس
فی جبتی سوائی و امثال آنها بوده بسیار است که مودی این عبارت و آن عبارات یکے است
آب از سر جو گذشته است چه یک نیزه چه صد مثل موزون مشهور است که در متاخران صوفیه این عبارت
شائع و ذائع است و بے تکلف همه اوست میگویند و برآن قول اسرار دارند مگر قلیلے ازینها که درین
عبارت و امثال این عبارت تردد دارند بلکه صورت انکار اظهار مینمایند و آنچه این فقیر از اطلاق
ایشان یعنی همه اوست میفهمد آنست که این همه جزئیات متفرق حادث ظهور یک ذات الله تعالی و تقدس
در رنگ آنکه صورت زید مثلا در مرایائے متعدده منعکس گردد و ظهور آنجا پیدا کند گویند همه اوست یعنی
این همه صور که در مرایائے متعدده نموده پیدا کرده است ظهور یک ذات زید است اینجا کدام
جزئیت و اتحاد است و کدام حلول و تلون ذات زید باوجود این همه صور بر صرافت و حالت
اصلی خود است و این صور در وے نه هیچ افزوده است و نه هیچ کاسته آنجا که ذات زید است
این صور را آنجا نامی و نشانے نیست تا باوے نسبتی از نسبت جزئیت و اتحاد و حلول و سریان
پیدا کند سر الان کما کان را اینجا باید جست چه در مرتبه که اوست تعالے چنانچه علم را پیش از ظهور
آنجا گنجائش نبود بعد از ظهور هم آنجا هیچ گنجائش نباشد فلا جرم یکون الان کما کان عجائب
کار و بار است بسیارے از اکابر متقدمین صوفیه ازین عبارت توحید اینمعنے حلول و اتحاد
مے فهمند و تکفیر و تضلیل قائلان آنعبارت مینمایند و بعضے ازینها توجیهات آنعبارت را بر نهجے

مینماید که بمذاق قائلان هیچ نسبت و مناسبت ندارد صاحب عوارف میفرماید که قول انا الحق از منصور
و قول سبحانی از بایزید بسطامی بطریق حکایت بوده است یعنی از حق جل و علی سلطانه و اگر بطریق
حکایت نباشد بلکه شائبه حلول و اتحاد در میان بود قائلان این اقوال را روے نمائیم چنانچه نصاری
را دیدیم که بحلول و اتحاد قائل اند و از تحقیق سابق واضح گشت که درین عبارات شعر نا هیچ حلول و
اتحاد نیست اگر هست باعتبار ظهور است نه باعتبار وجود چنانچه فهمیده اند و بحلول و اتحاد برده
ما ناکه این مسئله توحید در متقدمان صوفیه نیک مجرر و ملخص نشده بود هر کسے که از اینها مغلوب
حال میگشت کلمه در توحید که اتحاد نما باشد از وے صادر میشد و از غلبه سکر بسر آن در نمیرفت
و ظاهر آن عبارت را از شائبه حلول و اتحاد مصروف نمیساخت و چون نوبت بشیخ بزرگوار
محی الدین بن العربی قدس سره رسید او از کمال معرفت این مسئله دقیقه را شرح ساخت
و مبوب و مفصل گردانیده در رنگ صرف و نحو در تدوین در آورد مع ذالک جمیع ازین طائفه مراد
او را نفهمیده تخطیه او نمودند و مطعون و ملام ساختند و درین مسئله اکثر تحقیقات شیخ محق است و طاعنان او دور از صواب بزرگی
و وفور علم شیخ را از تحقیق این مسئله باید یافت نه رد و طعن او باید کرد و این مسئله هر چند میگذرد و تبلاحق افکار متأخران اوضح و منقح تر میگردد
و از شبهای حلول و اتحاد دور تر ترقی افتد نحویکه الحال بتلاحق افکار متأخران نحویه اضح و منقح گشته است هرگز
در زمان سیبویه و اخفش آن تنقیح و وضوح نداشت که تکمیل صناعت بتلاحق افکار است امام
اعظم و امام ابی یوسف رضی الله تعالیٰ عنهما تا ششماه در مسئله خلق قرآن با یکدیگر مناقشه
داشتند و رد و بدل میکردند بعد از ششماه مشخص شد کسیکه قرآن را مخلوق گوید کافر گردد
این طول منازعت بواسطه عدم تنقیح این مسئله بوده است درین وقت و الحال که بتلاحق
افکار منقح شده است گوییم که محل نزاع اگر حروف و کلمات اند که دوال اند بر کلام نفسی شک
نیست که حادث اند و مخلوق و اگر مدلولات مراد باشد قدیم و غیر مخلوق است این تنقیح از برکات
تلاحق افکار است بر سر اصل سخن رویم و گوییم که معنے دیگر هم این عبارت را هست
که از حلول و اتحاد بعید است یعنے همه نیستند موجود اوست تعالیٰ نه اینکه اینها همه اوست

هستند و باد منخفند تعالی این را خود الٰهی نگویداز بزرگان چگونه متصور نشود و چون در غلبه محبت
ماسوائے محبوب از نظر این بزرگواران مستور میگردد و غیر او در شهود ایشان نمیاند میگویند همه
اوست یعنی این همه که ثابت مینمود متوهم و متخیل بوده است موجود اوست تعالیٰ برین تقدیر هم
نه شائبه جزئیت و اتحاد است و نه سلطنت حلول و تلون مع ذلک این فقیر امثال این عبارات
را نمی پسندد و هر چند ازین مقاصد مبرا است زیراکه شایان مرتبه تقدس و تنزیه خداوندی نیست
جل سلطانه اینها چه باشند که مظاهر او بوند تعالیٰ ع درکدام آئینه در آید او • و ایشان را یارائے
آن کجا است که باعتبار ظهور هم بروے تعالیٰ محمول گردند اگر مظهر اند ظلے از ظلال کمالات آنرا
مظهر اند و آن ظل که آنها مظهر اویند خداوند جل سلطانه که او را چندین هزار ظلال باذات تعالیٰ
درمیان بوده باشند- ان اللّٰه سبعین الف حجاب من نور و ظلمة شنیده باشند پس بے تحاشی
مظهر ظلی از ظلال کمال او را سبحانه بروے محمول داشتن واو ست گفتن سوء ادب است و
کمال جرات اما چون در غلبه سکر حال است آنقدر مذموم نیست و همچنین بر توجیه ثانی مشهود خود
را عین حق دانستن و باعتبار آن محمول ساختن نیز سوء ادب است بلکه خلاف واقعه آن مشهود هم
ظلے از کمالات اوست سبحانه و تعالیٰ ورا الورا است ثم ورا الورا نیز هر چه مشهود است شایان
نفی است پس حق نبود جل و علا خواجه نقشبند میفرمایند قدس سره هر چه دیده شد و شنیده شد و
دانسته شد آنهمه غیر حق است سبحانه بحقیقت کلمه لا نفی آن باید کرد و آنچه مختار این حقیر است درین
مسئله و مناسب شان تقدس و تنزیه است عبارت همه از وست نه بآن معنی که علماء ظواهر بر آن
انتصار نمایند و گویند صدور و خلق همه از وست این خود صادق است مع ذلک اینجا علاقه دیگر
هم هست که علماء بآن مهتدی نگشته اند و صوفیه بدریافت آن ممتاز گشته و آن ارتباط امثال و ظلیت
است یعنی اگر وجود ممکن است ناشی از وجود واجب است تعالیٰ و پرتو وجود اوست سبحانه و
همچنین اگر حیات است ناشی از صفت حیوة اوست سبحانه و پرتو آن حیوة مقدسه است علیٰ هذ القیاس
العلم والقدرة والارادة وغیره پس بطور صوفیه عالم هم صادر از وست سبحانه و هم ظل کمالات

مبارکباد منصب قیومیت دی - **فرمایا** کہ ایک روز بعد نماز عشا مین دعا مانگتا تہا کیا دیکہتا ہون کہ میرا تمام بدن مثل شمع کے روشن ہے اور آفتاب کیطرح ایسا چمکتا ہے کہ آنکہہ سامنے نہین ٹہیجاتی اسی اثنا مین الہام ہوا کہ یہ روشنی اسواسطے ہی کہ تیرا بدن بقیہ طینت حضرت خاتم الرسل صلے اللہ علیہ وسلم ہے حضرت بارہا فرمایا کرتے تہے کہ جو کچہ بقیہ طینت حضرت خاتم النبیین تہا بطور الوش ایک فرد است کو پہونچا ہے اور اوس سے کچہہ بچکر اوسکی ایک منتسب کو ملا ہے منتسب سے حضرت خواجہ محمد معصوم حضرت کے فرزند ثالث مراد ہین حضرت کا تمام بدن بقیہ طینت مصطفوی صلعم کا بنا تہا مگر پیر ہبا ک ---- حضرت فرمایا کرتے تہے کہ میرا حال مثل طاوس کے ہے کہ اپنے بدن کی زیبائی و رعنائی دیکہہ دیکہہ کر خوش ہوتا ہے اور ناچتا ہے لیکن جب پیرون پر نظر پڑتی ہے تو پژمردہ ہوجاتا ہے اسیطرح مین بہی جب اپنا بدن دیکہتا ہون تو خوش ہوجاتا ہون اور جب پیر دیکہتا ہون تو منقبض ہوجاتا ہون - ایک روز **فرمایا** کہ کیا دیکہتا ہون کہ ایک صفہ بلند پر جمیع انبیا موجود ہین اور حضرت ابراہیم خلیل علے نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام میر مجلس ہین چنانچہ مین بہی اوسجگہ گیا مگر بیٹہنے کی جگہ نہ تہی کہ اتنے مین حضرت خلیل اللہ نے سبکی طرف متوجہ ہوکر فرمایا یا ایہا الذین آمنوا تفسحوا فی المجالس کہ سبنے تہوڑی تہوڑی حرکت کی اور میرے بیٹہنے کی بفراغت جگہ نکل آئی اور مین اوسجگہ بیٹہہ گیا -

نقل ہے کہ ایک روز حضرت نے فرمایا کہ آج خواب مین دیکہا کہ حضرت رسالت پناہ صلے اللہ علیہ وسلم کے حضور مین حاضر ہون کہ حضرت خاتمیت نے ایک اجازت نامہ جیسا کہ مشائخ اپنے خلفا کو لکہدیتے ہین مجہکو دیا ہے لیکن بعدہ معلوم ہوا کہ اس اجازت نامہ مین ابہی کچہہ کسر ہے کہ اتنے مین ایک شخص آکر مجہسے وہ اجازت نامہ بحضور رسول صلے اللہ علیہ وسلم لیگیا ہے اور پہر اوسپر لکہوا کر اور حضرت محبوب رب العالمین کی مہر سے مزین کراکے مجہکو لاکر دیا ہے اوسکے متن مین الطاف عظیمہ جو کہ اس دنیا کے متعلق ہین لکہی ہین اور اوسکی پشت پر لکہا ہے کہ تمکو اجابت نامہ آخرت عطا ہوا ہی اور مقام شفاعت مرحمت فرمایا ہے

اور کاغذ اجازت نامہ بہت طولانی ہے اور اوسپر بہت سی سطرین لکہین ہین فرمایا مین سرور
صلے اللہ علیہ وسلم کے پاس اسطرح بیٹہا ہون جیسے کہ بیٹا باپ کے پاس بیٹہا ہو کہ اتنے مین وہ
اجازت نامہ لپٹا ہوا ہاتہہ مین لئے ہوئے حرم شریف مین حضرت صلعم کے ساتہہ داخل ہوا
حضرت خدیجۃ الکبری رضے اللہ عنہا بحضور آنسرور صلے اللہ علیہ وسلم مجہسے فرمانے لگے کہ مین تیری
انتظار مین تہے اور تو یہ کام کر اور یہ حضوری حضرت خاتمیت صلعم اور حضرت
خدیجۃ الکبری رضی اللہ عنہا مجہکو کچہہ غیر غیر نہین معلوم ہوتی۔ نقل ہے کہ حضرت کو زیارت
بیت اللہ کا کمال شوق تہا اور ایکروز اسی بیقراری مین تہے کیا دیکہتے ہین کہ تمام عالم
جن وانس وملائک وغیرہ نماز پڑہتے ہین اور سجدہ حضرت کی جانب کرتے ہین حضرت
اس بات سے نہایت متحیر ہوئے اور متوجہہ کشف اس معاملہ کے ہوئے معلوم ہوا کہ کعبہ
معظمہ آپ کی ملاقات کیواسطے آیا ہے اور آپکا احاطہ کیا ہے اس سبب سے جو کعبہ کو سجدہ کرتا ہے
وہ آپکی طرف معلوم ہوتا ہے چنانچہ اسی اثنا مین الہام ہوا کہ تو ہمیشہ زیارت کعبہ کا مشتاق
تہا اسواسطے ہمنے کعبہ کو تیری زیارت کیواسطے بہیجا ہے۔ نقل ہے کہ ایک روز حضرت نے
واقعہ مین دیکہا کہ گویا ہزارون ہزار فرشتہ ایسے حسین وجمیل کہ شعشان نور سے نگاہ کام
نہین کرتی ہے حاضر ہین اور کہتے ہین کہ اللہ تعالی نے ہمکو حکم دیا ہے کہ آپکی اطاعت مین حاضر ہون
کہ خزانہ رحمت آپکو عطا ہوا ہے چنانچہ اشارات متعلقہ رباعی مولفہ حضرت مندرجہ مکتوب تین سو گیارہ
جلد اول مصداق اسکی ہے۔ ہاے دو چشمی است مربی ما ✦ ہمچو الف
رب حبیب خدا ✦ لام مربی خلیل اللہ است ✦ میم زتدبیر کلیم اللہ است ✦
نقل ہے کہ آپنے فرمایا کہ مجہپر منکشف کیا ہے کہ حقیقت ہ گنجینہ رحمت رحمن ہے جلسلطانہ
اور کوئی رحمت خواہ دنیوی ہو خواہ اخروی اس گنجینہ سے باہر نہین جسقدر رحمت کہ آخرت
مین ذخیرہ ہے ایک چشم ہ کی ہے اور دوسری چشم کی رحمت دنیا مین پہیلی ہوئی ہے۔
نقل ہے کہ ایکروز حضرت نے خواب مین جناب رسول صلے اللہ علیہ وسلم کو دیکہا گویا

آپ فرماتے ہین کہ تو مجتہد علم کلام ہے حضرت نے فرمایا کہ جب سے سیری علیحدہ راے ہے
لیکن اکثر موافق ابو حنیفہ ہے فرمایا کہ جب اجتہاد ابو حنیفہ اور شافعی کی سیر کرتا ہون معلوم ہوتا ہے
کہ دو حصہ حق بجانب ابو حنیفہ ہے اور ایک حصہ بطرف امام شافعی رحمۃ اللہ علیہم اوران دو بزرگوار
سے حق باہر نہین فرمایا کہ ایک روز بیٹھا تھا کیا معلوم ہوا کہ امام ابو حنیفہ مع شاگردان
آئے ہین اور ہر ایک کا نور مجھہ مین آیا اور اوس نور مین مجھکو فنا و بقا حاصل ہوئی اسکے
کئی روز کے بعد کیا دیکھا کہ اوسیطرح امام شافعی مع تلامذہ تشریف لائے اور رجو معاملہ
امام ابو حنیفہ سے گذرا تھا وہ ہی اون سے پیش آیا۔ **نقل ہے** کہ حضرت نے فرمایا کہ
بلا شائبہ تکلف و تعصب کیا جاتا ہے کہ نورانیت مذہب حنفی نظر کشفی مین مثل دریا عظیم کے
معلوم ہوتی ہے اور دوسرے مذہب مثل حوض کے۔ **نقل ہے** کہ ایک روز حضرت
حلقہ مین مع یاران مراقب بیٹھے تھے کہ حضرت شاہ سکندر نبیرہ شاہ کمال کیتلی آئے اور
ایک خرقہ آپکے دوش مبارک پر ڈالدیا حضرت نے آنکھہ جو کھولی تو دیکھا کہ شاہ سکندر ہین
جلدی سے اوٹھے اور بتواضع معانقہ کیا حضرت شاہ سکندر نے کہا کہ میرے جد امجد نے اپنے
وصال کے نزدیک یہ جبہ جو کہ حضرت غوث الاعظم سے پشت بہ پشت چلا آتا ہے میرے
سپرد کیا تھا اور کہا تھا کہ اسکو امانتاً اپنے پاس رکھہ جسکو مین کہونگا اوسکے حوالہ کرنا اب چند
مرتبہ مجھسے حضرت جد امجد نے تمہارے حوالہ کرنے کے واسطے واقعہ مین کہا لیکن مجھپر اس
تبرک کا علیحدہ کرنا سخت شاق تھا مگر چونکہ اب تاکید بہ تہدید کی چار و ناچار لے آیا حضرت
وہ جبہ پہنکر خلوت مین تشریف لیگئے فرمایا کہ اوسوقت میرے دل مین یہ خطرہ گذرا کہ
مشایخ کی بھی عجب معمول ہین کہ جسکو جامہ پہنا دیا وہ ہی خلیفہ ٹھہرا ورنہ یہہ چاہیئے
پہلے خلعت معنوی پہنائین بعد ازان اپنا خلیفہ بنائین بمجرد اس خطرہ کے حضرت
غوث الثقلین شیخ عبد القادر جیلانی قدس سرہ مع تمامی خلفا تا حضرت شاہ کمال کیتلی تشریف
لائے اور اپنے خاصہ نسبت کے انوار و اسرار سے مالا مال کر دیا اوسوقت میرے دل مین

خیال آیا کہ مین نقشبندیون کا پرورش یافتہ ہون اور یہان یہ معاملہ گزرا کہ اتنے ہی مین حضرت خواجہ عبدالخالق غجدوانی سے لیکر تا حضرت خواجہ باقی باللہ سب تشریف لائے اور حضرت خواجہ نقشبند علیہ الرحمۃ حضرت غوث الاعظم کے برابر بیٹھے اکابر نقشبندیہ نے فرمایا کہ شیخ احمد ہماری تربیت سے کمال و تکمیل کو پہونچے ہین آپ کو ان سے کیا علاقہ ہے اکابر قادریہ نے کہا کہ اول چاشنی ہمارے خوان سے کہائی ہے (اور یہ اوس قصہ کیطرف اشارہ ہے کہ شاہ کمال کیتلی حضرت کے ایام شیرخوارگی مین تشریف لائے تہے اور حضرت بیمار تہے اور شاہ صاحب نے اپنی زبان مبارک حضرت کے دہن مین دی تہی او آپنے اوسکو خوب چوسی تہی) اور اب خرقہ بہی ہمارا ہی پہنا ہے اسی بحث مین حضرات چشتیہ و کبرویہ و سہروردیہ بہی تشریف لائے اور کہا کہ انکے ہم بہی دعویدار ہین (کیونکہ ان خاندان کی خلافت حضرت کو اپنے والد بزرگوار سے قبل بیعت حضرت خواجہ باقی باللہ علیہ الرحمۃ ملی تہی) مولینا بدرالدین سرہندی حضرت مجدد الف ثانی کے خلیفہ نے حضرات القدس مین لکہا ہے کہ اوسوقت اسقدر ارواح اولیا جمع ہوئین کہ تمام مکان و گلی و کوچہ و دشت و صحرا بہر گیا اور مناظرہ مین صبح سے ظہر کا وقت ہو گیا کہ اس اثناء مین جناب سید المرسلین رحمۃ اللعالمین صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم تشریف فرما ہوئے اور بکمال کرم و نوازش سبکی تسلی و دلاسا فرماکر ارشاد فرمایا کہ چونکہ کمال و تکمیل شیخ احمد کے طریقہ نقشبندیہ مین ہوئی ہے اسواسطے اسکی ترویج کرین اور باقی سلاسل کی نسبت بہی القا کرین کہ انکا حق بہی ثابت ہے اور اسی بات پر فاتحہ پڑہا گیا اور سب رخصت ہو گئے **فرمایا** کہ طریقہ قادریہ مین بعد شیخ عبدالقادر جیلانی شیخ کمال کیتلی کے مانند اور کوئی نظر نہین آتا **فرمایا** کہ آفتاب کیجانب بفراغت دیکہہ سکتے ہین مگر شاہ سکندر کے قلب کیطرف بوجہہ شعشان نور نگاہ نہین کیجاتی۔ **نقل ہے** کہ ایک روز حضرت نے واقعہ مین دیکہا گویا حضرت علی تشریف لائے ہین اور فرماتے ہین کہ تمہکو علم سموات سکہانے

اتا ہون - **نقل ہے** کہ ایک روز حضرت نے فرمایا کہ مین بیٹھا ہوا تھا کہ دائرہ غضب
الٰہی ظاہر ہوا اور مین جو سیر کی تو طرح طرح کے غضب ذاتی و صفاتی و انتقامات اوسجا نہ مطالعہ
کیئے اور یہ سیر دیر تک رہی بعدازان دیکھا کہ اوس دائرہ سے نکلکر بافوق کے مقام پر سیر ہوئی
معلوم ہوا کہ یہ دائرہ استغنائی ہے وہان رنگ رنگ کی استغنائی ذاتی و صفاتی اللہ تعالےٰ
کی نظر سے گزرین بعدازان اوس مقام سے مقام بالا کی سیر ہوئی معلوم ہوا کہ یہ مقام
رحمت ہے اس مقام مین صرف جمال ہی جمال کا ظہور ہے جلال و استغنائی کی بو
بہی نہین ہے بعدازان سیر فوق الفوق الی ماشاءاللہ واقع ہوئی -
نقل ہے کہ ایک روز مسجد و گہر و خانقاہ کیطرف اشارہ کرکے فرمایا کہ کیا دیکھتا ہون
کہ شریعت اسجگہ اوترتی ہے جیسے کہ کاروان اکر ٹہرتا ہے - **نقل ہے** کہ حضرت نے
فرمایا کہ اکروز حافظ حلقہ مین قرآن پڑہتا تہا کہ دفعتاً بعض وسواوس درباب قرآن
میرے دل مین آنے لگے خیال آیا کہ نفس مطمئنہ ہوگیا ولایت بتحقیق فنا و بقا حاصل ہے یہ خطرات
کہان سے جبانچہ اس راز کے کشف کیواسطے متوجہ ہوا بعد توجہ بسیار دالتجاب بیشمار کیا دیکھتا
ہون کہ ایک مرغ عظیم الخلقت میری سینہ سے نکلکر باہر گیا ہے غور کیا تو معلوم ہوا کہ سینہ
مین یہ ہی خناس تہا جو کہ وسوسہ ڈالتا تہا حضرت پیغمبر علیہ السلام کو اسی خناس کے شر سے
بچنے کیواسطے حکم ہوا تہا جس جگہ کہ فرمایا ہے قل اعوذ برب الناس ملک الناس الٰہ الناس من شر
الوسواس الخناس الذی یوسوس فی صدور الناس اور پہر الہام ہوا کہ اصل دین مین
جو خطرہ گزرتا ہے منشا اوسکا یہ ہی خناس ہے کہ سینہ مین اشیانہ رکہتا ہے اور ہر وقت
نیش زنی کرتا رہتا ہے اور پہر الہام ہوکہ اسکی اشیانہ کو تیرے سینہ سے دور کردیا الحق کہ بعد
خروج اوس خناس کے عجیب شرح صدر حاصل ہوا **فرمایا** کہ مجہپر مکشوف ہواہے کہ ہندوستان
مین بہی انبیا گزرے ہین لیکن کسیکا ایک تابع ہوا اور کسیکے دو غرض کہ تین سے زیادہ کسیکی بہی
بابی عاقی اور اگر چاہون تو اونکا مکان و جگہ بعثت بہی بتا سکتا ہون بلکہ اونکی قبرین کی اونکے انوار

نقل آتی ہین **فرمایا** کہ ایک روز ایک اپنے فرزند متوفی کی روح پر ثواب رسانیکی نیت سے
کچھہ طعام فقیرون اور درویشون کے کہلانیکے واسطے تیار کرایا اسی اثنا مین میری
زبان سے نکلا کہ یہ صدقہ کسطرح قبول ہو کہ اللہ تعالے فرماتا ہے انما یتقبل اللہ من المتقین
اسی خیال مین تہا کہ آواز آئی کہ انت من المتقین **فرمایا** کہ ایک مرتبہ مجہپر دید قصور اعمال
اسقدر غالب تہا کہ جسوقت نماز مین فاتحہ پڑہتا تہا اور لفظ ایاک نعبد و ایاک نستعین
پر آتا تہا حیران ہو جاتا تہا کہ کیا کرون اگر پڑہتا ہون تو کریمہ لم تقولون مالا تفعلون کا مصداق
ٹہرتا ہون اور اگر نہین پڑہتا تو ترک واجب ہو جاتا ہے کہ اتنے مین آواز آئی کہ شرک کو تیری
عبادت سے دور کیا اور منطوق الا للہ الدین الخالص کا ظہور ہوا **فرمایا** کہ جو کوئی میرے
طریقہ مین بیواسطہ یا بواسطہ خواہ مرد ہو خواہ عورت قیامت تک داخل ہوگا سبکو میرے
پیش نظر کیا اگر چاہون تو ہر ایک کا نام و مقام بتا دون **فرمایا** کہ سوا نبوت جو کمالات
کہ نوع بشر مین ممکن ہین اللہ تعالے نے مجہکو عطا فرمائے **فرمایا** ایک روز حلقہ یاران مین بیٹہا
تہا کہ اپنی خرابیون پر نظر پڑی اور یہ دید غالب ہوئی کہ اسی اثنا مین بحکم من تواضع للہ رفعہ اللہ
یہ آواز آئی غفرت لک ولمن توسل بک الی بواسطہ او بغیر واسطہ الی یوم القیامت۔ **فرمایا**
کہ مجہپر ظاہر کیا ہے کہ جو معاملات و کمالات خدا تعالے نے مجہپر افاضہ فرمائے ہین تا ظہور
امام مہدی اور کسی پر نہ ہونگے **فرمایا** کہ مجہپر مکشوف ہوا ہے کہ مہدی معہود رضی اللہ عنہ
اسی نسبت (یعنے نسبت مجددیہ) پر ہونگے **فرمایا** کہ مجہپر ظاہر ہوا ہے کہ حقایق و معارف
جو مینے لکہے ہین حضرت مہدی معہود کی نظر سے گزرینگے اور اونکے مقبول ہونگے۔

فرمایا کہ اللہ تعالی نے بمحض فضل و کرم مجہکو بشارت دی ہے کہ تیری دنیا کو اخرت کر دی
یعنے بہت سے کمالات جو اوروں کے واسطے اخرت پر موقوف ہین حضرت کو اسجگہ عطا ہوئے

نقل ہے کہ ایک روز حضرت قضاء حاجت کو پاخانہ تشریف لیگئے وہان دیکہا کہ مٹی کا پیالہ
گندگی مین پڑا ہے اور اوسپر اللہ کا نام لکہا ہے حضرت اوس پیالہ کو لیکر فی الفور باہر نکل آئے

خادم سے فرمایا کہ لوٹہ مین پانی لے آوہ لے آیا اوس سے پیالہ کو اپنے ہاتہہ سے دہویا ہرچند
خادم نے عرض کی کہ آپ تکلیف نہ کرین مین دہو دونگا لیکن حضرت نے نہ مانا اور خوب پاک
کرکے ایک کپڑے مین لپیٹ کر اونچا طاق مین رکہدیا اور جب ضرورت ہوتی اوسمین پانی
پیا کرتے اس اثنا رمین آواز آئی کہ جیسے تونے میرا نام بزرگ کہا اسیطرح مینے تیرا نام دنیا
وآخرت مین بزرگ کیا فرمایا کہ اگر سو برس ریاضت ومجاہدہ کرتا توبہی اسقدر فیوض وبرکات
نازل نہوتے جیسے کہ اس عمل سے ہوئے **فرمایا** کہ قضا وقدر پر مجہکو اطلاع بخشی ہے اور اسطرح
منکشف کیا ہے کہ کسیو جہہ سے شریعت غرا کے مخالف نہین ہے- **نقل ہے** کہ ایکمرتبہ
ایک امیر شخص نے کسی رشتہ دار قریبی کی روح پر ثواب پہونچانیکے ارادہ سے کہانا تیار کیا
اور حضرت کی خدمت مین حاضر ہوا اور عرض کی کہ آپ بہی تشریف لیچلین چونکہ دعوت عام تہی
حضرت نے منظور نفرمایا اوسنے کمال عاجزی وانکسار کیا- اسی اثنا رمین الہام ہوا کہ اگر
تو اپنی ہتک حرمت اختیار کرے تو اوس میت کو روز حشر اسقدر نور بخشون کہ اہل محشر
اوس سے منور ہوجائین حضرت متردد ہوئے کہ ہتک حرمت کیا معنی معلوم ہوا کہ اس
قسم کی مجلس مین جانا ہتک حرمت ہے پس حضرت نے اجابت دعوت کی اور اوسکے مکان پر
تشریف لیگئے **فرمایا** کہ مجہکو بشارت ہوئی ہے کہ جس جنازہ پر تو نماز پڑہے اوس میت کو بخشدون
فرمایا کہ ایک روز بعد اذان نماز دعا پڑہتا تہا لیکن ہاتہہ زانو پر رکہے ہوئے تہے خیال آیا
کہ اس طرحسے دعا مانگنا بعید از ادب ہے ہاتہہ اوٹہاکر دعا شروع کی آواز آئی کہ اس ادب
کی عوض تجہکو کبہی اور کچہہ عذاب نہوگا **ایک** روز بتقریب تکرار کلمہ طیبہ لاالہ الا اللہ محمد رسول اللہ
فرمایا کہ بمقابلہ اس کلمہ طیبہ کے کاش تمام عالم حکم قطرہ بدریائے محیط رکہتا فرمایا کہ یہ کلمہ مقدسہ
جامع کمالات نبوت وولائت ہے لوگ تعجب کرتے ہین کہ ایک مرتبہ کے کلمہ پڑہنے سے کسطرح
جنت ملسکتی ہے اور دوزخ سے خلاصی ہوسکتی ہے جو کچہہ مجکو معلوم ومحسوس ہوا ہے
یہہ ہے کہ اگر تمام عالم کو بعوض ایک دفعہ پڑہنے کے خلاصی دین تو گنجایش رکہتا ہے

اور اگر برکات اس کلمہ کے تمام عالم کو قسمت کرین تو ابدالآباد تک معمور و ساری رہین **فرمایا** کہ
شیخ ابن العربی با اینہمہ علم مقبولونمین سے نظر آتے ہین اور اولیاؤنمین معلوم ہوتے ہین باگریان
کار ہا دشوار نیست شیخ را گاہے بسلامی بر بخشند و گاہے بدشنامی بخشند ندرو کنندہ شیخ خطر مین ہے
و نیز قبول کنندہ جملہ کلمات شیخ بھی خطر مین ہے **فرمایا** کہ ایک روز مین متوجہ یاران تھا معلوم ہوا
کہ شیخ طاہر لاہوری کا نام دفتر سعدان سے خارج کرکے دفتر اشقیا مین داخل کر دیا چنانچہ اوسیوقت
متوجہ دفع شقاوت شیخ مذکور ہوا عین التجا و تضرع مین معلوم ہوا کہ یہ امر لوح محفوظ مین قضاء معلق
نہین ہے اور مشروط کسی شرط کی نہین ہے اوسوقت کمال یاس اور ناامید ہوئی مگر معاً قول حضرت
سید محی الدین عبد القادر جیلانی یاد آیا کہ انہون نے فرمایا ہے کہ قضاء مبرم مین کسیکو مجال تبدیل
نہین ہے لیکن مجھکو اگر چاہون تو وہان بھی تصرف کرون پھر از سر نو ملتجی و متضرع ہوا اور عرض
کی کہ بار خدایا تو نے اپنے ایک بندہ کو اس نوازش سے سرفراز فرمایا ہے تیری کمال کرم
سے بعید نہین جو اس عاجز کو بھی ممتاز فرمایئے اوسوقت معلوم ہوا کہ ایک قسم کی قضا ہے کہ در
لوح محفوظ مین مبرم ہوتی ہے اور عند اللہ معلق ہوتی ہے اور اوسمین اخص خواص کو دست
تصرف ہوتا ہے اور یہ معاملہ بھی اوسی قسم آخر سے ہے چنانچہ بفضلہ تعالے حضرت کے تصرف سے
شیخ طاہر کو اوس بلا سے نجات ہوگئی بیت اولیا را ہست قدرت از الہ + تیر جستہ باز گردانند
ز راہ + **نقل ہے** کہ ابتدا مین ایک روز حضرت ایک قبرستان مین تشریف لیگئے وہان
ایک عورت کی قبر تھی وہ حضرت کی اہل حق اور قرابتون مین سے تھی حضرت اوس عورت
کے قبر کی محاذی مین تا دیر کھڑے رہے پہلے آثار خضوع و خشوع چہرہ مبارک پر ظاہر ہوئی
بعد دیر علامت خوشی و خرمی پائی گئی جب حضرت مکان تشریف لیگئے تو محرمان اسرار نے
دریافت کیا کہ حضرت کیا باعث تھا کہ آپ تا دیر اوس عورت کی قبر پر کھڑے رہے اور اولا
چہرہ مبارک سے آثار انکسار ظاہر ہوئے اور دیر کے بعد خوشی معلوم ہوئی حضرت نے
فرمایا کہ جسوقت مین اوسکی قبر پر پہونچا اوسکو معذب دیکھکر متوجہ دفع عذاب ہوا اگر عذاب

دور نہوا کہ مین متوجہ ارواح ابنے آبا و اجداد کا ہوا چنانچہ اونکی ارواح پاک حاضر ہوئین مگر دفع عذاب نہوا بعد ازان متوجہ ارواح عالیات حضرات خواجہا ہوکہ وہ بہی فی الفور تشریف فرما ہوئین لیکن عذاب اوسیطرح قائم رہا آخر کار بصد عجز متوجہ بارگاہ محمدی علیہ وعلی الہ الصلوٰۃ والسلام ہوا کیا دیکہتا ہون کہ آنحضرت علیہ السلام تخت نبوت پر سوار تشریف لائے ہین اوبمجرد ورود تخت محمدی وہ عذاب دور ہوگیا اور اوس عفیفہ نے مجھکو دعا دی کہ جسطرح تونے مجہے راحت پہونچائی اوسیطرح اللہ تعالےٰ تجھے بہی راحت پہونچائے اوسوقت آثار خوشی کے مجہپر ظاہر ہوئے ۔ **نقل ہے** کہ ایک روز ایک قبرستان مین تشریف لیگئے دلمین گزرا کہ حدیث شریف مین آیا ہے کہ اگر عالم کسی مقبرہ پر گزرے تو چالیس دن تک اوس مقبرہ کا عذاب موقوف ہوجاتا ہے بمجرد اس خطرہ کے الہام ہوا کہ تیرے گزرنیکی وجہہ سے ان اہل قبور کا تاقیامت عذاب موقوف کیا ۔ **نقل ہے** کہ ایک روز ایک خادم نے حاضر ہوکر عرض کی کہ ستر ہزار کلمون کا ثواب آپکے نظر کیا بمجرد اس کہنے کے حضرت نے فی الفور ہاتہہ اوٹہاکر فاتحہ پڑہا دوسرے روز اوسی خادم سے فرمایا کہ جسوقت مین نے دعا کی واسطے ہاتہہ اوٹہائے فرشتہ ثواب لیکر اس کثرت سے اوترے کہ زمین پر پیر رکہنے کی جگہہ نرہی پہر فرمایا کہ اس بات سے تم مغرور نہونا اپنا قصہ سناتا ہون کہ ہر شب نماز بعد تہجد پانسو مرتبہ کلمہ طیبہ پڑہکر محمد عیسیٰ و محمد فرخ و ام کلثوم (یہ حضرت کی اولاد متوفی کے نام ہین) کی روح پر بخشتا ہون ابتدا مین ایسا ہوتا تہا کہ محمد عیسیٰ کی روح آکر مجہکو جگا دیا کرتی تہی کہ ختم کلمہ طیبہ کردن اور پہر اپنے بہائی اور بہن کی روح کو بلانے جایا کرتی تہی کہ چلو بابا جان بیدار ہوئے اور جب تک مین وضو کرتا اور نماز پڑہتا اور ختم کلمہ طیبہ کرتا اسطرح گردپیش پہرا کرتے جیسے روٹی پکاتے مین چہوٹے بچہ اپنی مان کے آس پاس پہرا کرتے ہین اور جب اونکو ثواب بخشدیتا تو چلے جاتے اب کثرت ثواب سے ایسی سیر ہوگئی ہین کہ کبہی نہین آتی ۔ **نقل ہے** کہ مولینا محمد یوسف ایک علماء عصر سے تہے اور حضرت کی خدمت مین حاضر رہا کرتے تہے کہ اثناء سلوک مین اونکی اجل آگئی قریب فوت

حضرت اونکے پاس گئے اور متوجہ اتمام سلوک ہوئے اور اوسکو اس امر سے اطلاع بہی فرمائی اور اوس سے حال بہی دریافت کرتے جاتے اور وہ عرض کرتے جاتے حتی کہ اوسیوقت اوسکا تمام سلوک طے کرادیا بمجرد اتمام اوسنے جان بحق تسلیم کی۔ باکریمان کارہا دشوار نیست ۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص حضرت کے مناقب سنکر قدمبوسی کیواسطے خدمت شریف مین روانہ ہوا پہر رات گئی حضرت سرہند مین پہونچا ایک مسجد کے قریب مکانمین ٹہر گیا صاحب خانہ نے کمال مہربانی کی اسنے اوس سے کچہہ حضرت کا حال دریافت کیا اوسنے کچہہ طعن وتعرض کرنے شروع کردیئے یہ بیچارہ نہایت حیران ہوا کہ ناگاہ کیا دیکہتا ہے کہ ایک شخص شمشیر برہنہ آیا اور اوس طاعن کے ٹکڑے ٹکڑے کردیئے یہ بیچارہ یہ ماجرا دیکہکر بہت گہبرایا اور اوس شخص کے پیچہے دوڑا اگر مطلق پتہ نہ لگا صبح کو حضرت کی خدمت حاضر ہوا حضرت اوس شخص سے بغلگیر ہوئے اور متبسم ہوکر فرمایا ما مضی بالليل لم يذكر بالنهار بعد ازان اوس محلہ مین گیا وہان رونا پیٹنا پڑا تہا کہ فلانے کو کوئی شخص رات مار گیا۔ **نقل ہے** کہ ایک درویش خانقاہ شریف مین حضرت کے رہا کرتا تہا اوسپر واردات کثیر وارد ہوتی تہی چنانچہ بسا اوقات ایسا اتفاق ہوتا کہ جب سجدہ جاتا تو حالات زمین وآسمان اوسپر ظاہر ہوجاتے اسی اثنا مین اوسکے ایک شخص کثیر الخدشہ سے صحبت ہوگئی اوسکے دلمین خطرہ گزرا کہ باوجود حضرت کے اسقدر علم وعرفان کے خرق عادت نہین ہوتی اور اوس خطرہ نے اوسپر غلبہ کیا حتی کہ اوسکو اپنے حال مین بستگی پائی گئی لاچار ہوا اور اپنے گلے مین پگڑی ڈالکر حضرت کے قدمونپر آگرپڑا لیکن اظہار خطرہ نکیا حضرت فرمایا کہ یہ طالب کرامات ہوئے ہین اور یہ فلان شخص کی صحبت کا اثر ہے بعد ازان حضرت نے سبکی طرف متوجہ ہوکر فرمایا کہ جو شخص کرامات چاہتا ہو اوسکو چاہئے کہ اپنا دوسرا شیخ تلاش کرلے اور جو کوئی متابعت رسول صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم واقتباس انوار فنا وبقا ودیگر کمالات معرفت ذات وصفات چاہتا ہو وہ اسجگہ ہے۔ **نقل ہے** کہ ایک مرتبہ حضرت کو علالت عارض ہوئی دس

گیارہ دانہ مویز کے تناول فرمانے کو طلب فرمائے چنانچہ خادم نے دانہ حاضر کئے حضرت
متوجہ کشف اس معاملے کے ہوئے آیا یہ دانہ نافع ہونگے یا نہین جب سر مبارک اوٹھایا تو فرمایا
کہ عجیب معاملہ گزرا کہ یہ مویز کے دانہ بارگاہ الٰہی مین ملتجی ہوئے کہ اے بار خدایا تیرے دوست
ہمکو تناول کرنیکے واسطے منگایا ہے ہمسے اوسکو شفا عطا فرما اور جو کوئی ہمسے جس مرض کے
واسطے جو دانہ کہائے صحت حاصل ہو جائے اور معلوم ہوا کہ یہ دعا اونکی قبول ہو گئی اور
حضرت نے چند دانہ اونمین سے تناول فرمائے چنانچہ فی الفور آرام ہو گیا اور بعد ازان
جس مرض کے لئے جس بیمار کو ایک دانہ دیا فی الفور شفا کلی ہوئی حضرت بحسرت فرمایا کرتے
تھے کہ کاش یہ دانہ زیادہ ہوئے ہوتے کہ مجمع کثیر اس سے صحت یاب ہوتے۔

نقل ہے کہ ایک شخص کو حضرت نے کسی کام کو بہیجا اور بوقت رخصت کہدیا کہ رستہ مین
سورۃ لایلاف کثرت پڑہنا اور جہان کہین کچہ مشکل ہو مجہکو یاد کرنا چنانچہ وہ شخص روانہ ہوا چلتے
چلتے ایک جگہ پہونچا کیا دیکہتا ہے کہ شیر چلا آتا ہے اور سامنے آکر کہڑا ہو گیا دیکہتے ہی
کانپنے لگا اور اوسیوقت حضرت کو یاد کیا یاد کرتے ہی دیکہا کہ حضرت عصا لئے ہوئے
تشریف لائے اور عصا اوس شیر کے منہہ مین دیدیا اس شخص کے جب حواس بجا ہوئے دیکہا
نہ شیر تہا نہ حضرت تہے۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص نے حضرت کی زبانی سنا تہا کہ جسقدر
کفار کی توہین کرے عند اللہ اجر عظیم و ثواب غازیان فی سبیل اللہ ہوگا ایک روز اس شخص کا
ایک بت خانہ مین گزر ہوا وہان اوسکو حضرت کا فرمانا یاد آگیا اور فی الفور مع رفقا بت شکنی
مین مشغول ہو گیا کہ ناگاہ گاؤن کی جانب سے لوگ لاٹہی سونٹا لئے ہوئے آتے دکہائی دئے دیکہتے
ہی ہوش اوڑ گئے اوسیوقت حضرت کو یاد کیا کہ حضرت آپکی نصیحت پر عمل کیا ہے وقت
مدد ہے آواز آئی کہ تری مدد کو لشکر اسلام بہیجتا ہون مین نے رفیقون سے کہا کہ حضرت
کی آواز آئی ہے کہ لشکر بہیجتا ہون مگر یہان دشمن آپہونچے ایک تیر کے فاصلہ پر کفار
رہگئے ہونگے کہ ایک بلندی پر سے تیس چالیس آدمی گہوڑے اوڑاتے آتے ہوئے

نمایان ہوئے اور آتے ہی کفار ونکو ایک ڈانٹ بتلائی اور مجھکو اپنی حمایت مین لیکر چلدیئے جب کفار نظر سے غائب ہو گئے ہمکو رخصت کر دیا دیکھا تو نہ لشکر تھا نہ آدمی تھی صرف حضرت کا تصرف ہی تصرف تھا۔ **نقل ہے** کہ ایک مرتبہ حضرت سیر وگشت کیواسطے سیر و نجات تشریف لیگئے ایک روز ایک گاؤن سے دوسرے گاؤن جاتے ہوئے راستہ مین آفتاب کی حرارت وغبار راہ سے رفیقون کو خصوصًا جو کہ پیدل تھے ازبس پریشانی و پیاس ہوئی لیکن غلبۂ ادب سے کچھ عرض نہ کر سکے حضرت نے خود اشراف خواطر سے فرمایا کہ معلوم ہوتا ہے کہ گرمی آفتاب و تراکم غبار سے رفیقون کو تکلیف ہے مولینا محمد یوسف سمرقندی نے عرض کی کہ حضور کو خود معلوم ہے عرض کی کچھ حاجت نہین یہ سنکر حضرت نے تبسم فرمایا اور گوشۂ چشم حق بین جانب آسمان کرکے کچھ زیر لب فرمایا تھوڑی ہی دور چلے ہونگے کہ ایک بادل کا ٹکڑا نمودار ہوا اور اوپر آکر اسیقدر برس گیا کہ جسمین غبار بیٹھ جاوے اور کیچڑ نہو اور باد شمال معتدل چلنے لگی کہ تمام راہ کی کوفت و حرارت بھول گئے۔ **نقل ہے** کہ ایک امیر کو سلطان وقت نے بغضب تمام لاہور سے طلب کیا چونکہ اوس سے تقصیر عظیم سرزد ہوئی تھی لوگ گمان کرتے کہ مجرد پہونچنے کے اسکو ہاتھی کے پیر سے بندھواکر بادشاہ مرواڈالیگا دہلی جاتے وقت جب وہ شخص سرہند مین پہونچا تو حضرت کی خدمت مین حاضر ہوا اور التماس حمایت کی حضرت نے فرمایا کہ انشاء اللہ تعالےٰ کچھ خطرہ نہین خاطر جمع رکھو اوسنے کمال اضطرار سے کہا کہ جو کچھ حضرت زبانی فرماتے ہین اوسکو قلم سے لکھکر میرے حوالہ فرمائین حضرت نے مسکراکر یہ لکھدیا کہ چون فلان از خوف غضب سلطانی کہ نمونۂ غضب الٰہی است بفقرا رجوع نمودہ فقرا او را در ضمن خود گرفتہ از ین مہلکہ ہا نند اوسکے رخصت ہونیکے بعد چند ایام جب گزرے تو کسی نے آکر کہا کہ اوس امیر کو بادشاہ نے قید کر دیا حضرت سنکر فرمانے لگے کہ یہ بات صحیح نہین معلوم ہوتی کہ فقرا کو سلطان کی شفقت اوسکے حق مین مثل روز روشن معلوم ہوئی ہے چنانچہ ایسا ہی ہوا کہ

جب وہ بادشاہ کے پاس پہونچا بادشاہ اوسکو دیکھکر متبسم ہوا اور چند کلمات نصیحت آمیز کہکر خلعت
دیا اور اوسکو اوسکی جگہہ بہیجدیا - **نقل ہے** کہ ایک شخص سالہا سال سے بیمار چلا آتا تہا نہ کوئی
دوا فائدہ کرتی تہی اور نہ دعا حضرت کی شہرت سنکر ایک عریضہ خدمت شریف مین روانہ کیا
اور جامہ تبرک بہی طلب کیا حضرت نے اوسکے حالپر رحم فرماکر یہ عنایت نامہ مع جامہ تبرک
بہیجا - مخدوما تا چند چون مادر مہربان برخود باید لرزید وتا کے برخود از غصہ وغم باید پیچید خود را
وہمہ را مردہ باید انگاشت وجمادی چند بے حس وحرکت باید پنداشت - انک میت وانہم
میتون نص قاطع است فکر ازالہ مرض قلبی درین فرصت یسیر کہ کثیر از اہم مہام است و
علاج علت معنوی درین مہلت قلیل بیاد رب جلیل از اعظم مقاصد دلی کہ گرفتار غیر است از
چہ توقع خیر است روحی کہ مائل کہتر است نفس امارہ ازو بہتر است آنجا ہمہ سلامتی قلب طلبند
وخلاصی روح می جویند وما کوتہ اندیشان ہمہ در فکر تحصیل اسباب گرفتاری روح وقلبیم ہیہات
چہ توان کرد وما ظلمہم اللہ ولکن کانوا انفسہم یظلمون دیگر از ضعف ظاہر اندیشہ نکنند انشاء اللہ
تعالے بصحت وعافیت تبدیل خواہد یافت خاطر اینجانب ازین رہگذر جمع است جامہ فقرا
کہ طلب داشتہ بودند پیراہن فرستادہ شد بپوشند ومترصد نتایج وثمرات آن باشند کہ کثیر البرکات
است - ہر کسی افسانہ خواند افسانہ است + وانکہ دیدش نقد خود مردانہ است + والسلام
علی من اتبع الہدی والتزم متابعۃ المصطفی علیہ وعلی آلہ من الصلوۃ اکملہا - ثبوت
کہ اوسنے اوس پیراہن شریف کو پہنا امراض سے رہائی پائی اور حاضر حضور ہوکر مرید ہوا [illegible]
غالبا حضرت نے اوسکو اجازت تعلیم طریقہ بہی عطا فرمائی - **نقل ہے** کہ سعد الرحیم خان نے
صوبہ دار بوجہہ غمازی چند فتنہ انگیز مورد عتاب سلطانی ہوا اور معزول کرکے دارالسلطنہ
مین طلب کیا گیا اور نوبت باینجا رسید کہ اوسکو اپنی جان کا اندیشہ ہوگیا سخت پریشان ہوا
اور حضرت کے خلیفہ جلیل القدر میر محمد نعمان سے طلب دعا کی میر موصوف نے عریضہ لکہہ
حضرت سے خانخانان کی سفارش کی اور جواب نیاز نامہ طلب کیا حضرت نے جواب [illegible]

میر نعمان قلمدان طلب کرکے جواب لکھا کہ در وقت مطالعہ کتاب شما خانخانان در نظر رفیع القدر آمد
خاطر شریف از معاملہ او جمع باشد میر صاحب نے وہ خط بجنسہ خانخانان کے پاس بہیجدیا اسکے چند ہی روز
کے بعد بادشاہ خانخانان سے راضی ہوگیا اور خلعت خاصہ عطا فرما کر اوسکو بہر بحال کر دیا ۔

نقل ہے کہ ایک مرتبہ ایک شخص آیا اور عرض کی کہ میرا بیٹا بیمار ہے اور ایک روپیہ بہی نذر کیا حضرت
نے وہ روپیہ قبول نہ فرمایا ہرچند اوسنے الحاح کی لیکن منظور نہوئی حالانکہ عادت شریف رد فتوح
کی نہ تہی سکو یقین ہوگیا کہ اسکا لڑکا بچتا نظر نہین آتا چنانچہ ایسا ہی ہوا اور شام کو وہ مرگیا ۔

نقل ہے کہ ایک حضرت کا خادم سفر اصفہان سے واپس آتا تہا راستہ مین کسیجگہ خورجی
گر پڑی اوسکی تلاش مین ادہر اودہر دوڑنے لگا اتنے مین قافلہ بہی نظر سے غائب ہوگیا اور
پریشانی بالائے پریشانی ہوئی روتا دہوتا پہاڑون مین ٹکرین مارتا حیران پہرتا تہا کہین
قافلہ کا سراغ نہ لگتا تہا اور ایسا مایوس ہوگیا کہ اپنی جان سے بہی ہاتہہ دہو بیٹھا ناچار ایک
طرف جاکر وضو کرکے دو رکعت نماز پڑہی اور حضرت کی طرف متوجہ ہوا کیا دیکہتا ہے کہ حضرت
ایک گہوڑے پر سوار چلے آتے ہین اور اوسکے پاس آئے اور اپنے پیچہے گہوڑے پر بٹہا کر
گہوڑا دوڑالیا جب قافلہ قریب آگیا اوسکو گہوڑے سے اوتار دیا آپ نگاہ سے غائب ہوگئے

نقل ہے کہ ایک مرتبہ شاہجہان عالم شہزادگی مین اپنے باپ سے مخالف ہوگیا اور بمقابلہ
و مقاتلہ پیش آیا بعض اشخاص نے حضرت کو لکہا کہ مشایخ دہلی نے اپنے مکشوفات سے نصرت
و فتح شاہزادہ کے معلوم کی ہے آپ کیا فرماتے ہین حضرت نے فرمایا کہ مجہکو معاملہ بالعکس معلوم
ہوتا ہے لیکن آخرکار مدعا شاہزادہ کرسی نشین ہوتا معلوم ہوتا ہے چنانچہ بعد شکست شاہزادہ
حضرت کی خدمت مین حاضر ہوا اور عرض مدعا سلطنت کی حضرت نے فرمایا کہ مین نے اللہ تعالیٰ
سے دعا مانگی ہے کہ جب تک مین زندہ رہون سلطنت جہانگیر کی رہے لیکن بعد از ان انشاء اللہ
تعالیٰ بادشاہ تو ہوگا خاطر جمع رکہ شاہزادہ اس بشارت سے نہایت خوش ہوا اور واقع بہی
ایسا ہی ہوا کہ بعد جہانگیر شاہجہان تخت نشین ہوا ۔ نقل ہے کہ ایک مرتبہ فوجدار سرہند نے

کوہستانیون پر فوج کشی کی اور بعض بعض گوشہ نشین سے جو دریافت کیا تو اونہون نے کہا کہ اس مہم
مین تیری فتح ہے اور بنظر تصدیق مزید حضرت سے بہی خط بہیجکر دریافت کیا حضرت نے فرمایا
کہ اس مہم مین فوجدار کی شکست فاحش معلوم ہوتی ہے چنانچہ ایسا ہی ہوا کہ چار پانچ روز مین
فوجدار صاحب نقارہ وفارہ چہوڑ کر لوٹ آئے۔ **نقل ہے** کہ مولینا مرتضی کے والد نے
وصیت کی تہی کہ جب میرا انتقال ہو جاے تو نعش کو حضرت کی خدمت مین لیجانا اور عرض
کرنا کہ داخل طریق کرین اور حضرت کا طریقہ تہا کہ اموات کو بہی عطا نسبت فرمایا کرتے تہے
بعد وفات مولینا اپنے والد کی نعش کو حضرت کیخدمت مین لائے اور اپنے والد کی وصیت سے
آگاہ کیا حضرت نے فرمایا کہ کل کو حال معلوم ہوجاگا دوسرے دن مولینا نے حلقہ مین کیا دیکہا
کہ اونکے والد حضرت سے ایک آدمی کے فاصلہ پر بیٹہے ہین اور سرگرم ذکر ہین۔ **نقل ہے** کہ
ایک درویش کعبہ شریف کو جاتا تہا راستہ مین جب سرہند مین پہونچا تو حضرت کیخدمت مین
حاضر ہوا اوسوقت حضرت نماز سے فارغ ہو کر گوشہ مین تشریف لئے جاتے تہے یہ درویش
جاکر قدمون پر گر پڑا حضرت نے خادم سے کہا کہ اگر کوئی روٹی کا ٹکڑا ہو تو گہر مین سے منگالو
خادم گیا اور ایک روٹی کا ٹکڑا لے آیا حضرت نے اپنے ہاتہہ سے وہ ٹکڑا اوسکی گود مین ڈالدیا
اور فرمایا کہ اب وقت تنگ ہو گیا اور یہ ٹکڑا تیرا مرشد ہے اوس درویش کی زبانی ہے کہ
اوس ٹکڑے کی ملتے ہی مجہکو اسقدر حاصل ہوا اور ایسی آناً فاناً ترقی ہوئی کہ تیس برس ریاضت
کی تہی اوسکی بو بہی نہ پائی تہی۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص حضرت کے خویشون مین تہا اوسکی بیٹا
زندہ نہ رہا کرتا تہا اور جو لڑکا پیدا ہوتا وہ مرجاتا ایکدفعہ اوسکے گہر بیٹا پیدا ہوا اوسکو لیکے حضرت
کی خدمت مین حاضر ہوا اور عرض کی کہ حضرت مینے نیاز کی ہے کہ اگر یہ لڑکا زندہ رہا تو آپکی
غلامی مین دونگا حضرت نے بعد توجہہ فرمایا کہ اس لڑکے کا نام عبدالحق رکہنا انشاء اللہ تعالےٰ
زندہ رہے گا لیکن ہر مہینہ پانچ بہلولی حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند رحمۃ اللہ علیہ کے نیاز
دیا کرنا چنانچہ ببرکت نفس نفیس وہ لڑکا زندہ رہا۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص جان محمد جالندہری

حضرت کی خدمت مین رہا کرتا تہا اوسکو حضرت نے قادریہ طریق مین داخل کیا تہا کوئی شخص ایکروز
حضرت کے مہمان آئے اونہون نے حضرت سے دریافت کیا کہ اس شخص کو آپنے کس طرح
مین داخل کیا ہے حضرت نے فرمایا کہ قادریہ مین اوس مہمان نے کہا کہ اس شخص کا باپ میرا
بہی آشنا تہا مین بہی اسکی سفارش کرتا ہون کہ آپ اسکو حضرت غوث الثقلین حضرت شیخ عبدالقادر
جیلانی سے ملا دیجیے اسی اثنا مین حضرت اوٹہے باہر تشریف لائے اوس سے فرمایا کہ جان محمد
قطب تارہ کو پہچانتے ہو یہ ہے اور فرمایا کہ خوب دیکھہ جان محمد نے جو خوب غور سے دیکھا تو
اوسمین سے ایک شخص سیاہ کمل پہنے باہر نکلا اور تیر کیطرح اوسجگہ آگیا حضرت نے فرمایا کہ انکی
قدمبوسی کر یہ غوث الثقلین ہین چنانچہ جان محمد فی الفور قدمبوس ہوا بعدازان حضرت
غوث الثقلین رخصت ہوئے اور پہر اوسی ستارہ کیجانب متوجہ ہوئے اور اوسمین غائب ہوگئے جب
حضرت وضو وغیرہ سے فارغ ہوئے اور مسجد مین تشریف لائے تو اوس مہمان سے پوچہا کہ کیوں
حضرت غوث الثقلین کو دیکہا جان محمد نے کہا کہ دیکہا۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص سے حضرت نے
فرمایا کہ تیری اور فلانی کی ولائت ابراہیمی ہے اوس شخص نے دلمین خیال کیا ہرچند کہ فرمودہ
حضرت کافی ہے لیکن اگر مجہکو بہی معلوم ہوجاتا تو خوب تسلی ہوتی اوسی رات شبکو حضرت خلیل الرحمن
علی نبینا علیہ الصلوٰۃ والسلام کو خواب مین دیکہا اور یہہ بہی دیکہا کہ حضرت بہی موجود ہین اور وہ
دونون شخص بہی کہڑے ہین حضرت نے اون دونون شخصون کے ہاتہہ پکڑکر حضرت ابراہیمؑ
کے قدمون پر ڈالدیا چنانچہ اون شخصون نے حضرت خلیل کی قدمبوسی کی اور پہر اپنی جگہہ کہڑے
ہوگئے صبح کو جب حضرت کی خدمت مین حاضر ہوئے اور ابہی واقعہ نہین سنایا تہا کہ
حضرت نے فرمایا کہ جو کچہہ کہدیا ہے اوسمین تردد کی گنجائش نہین ہے تمکو کیا معلوم ہے کہ
جملہ سالکان راہ کو اپنے مشرب و استعداد کا علم پورا پورا نہین ہوتی بلکہ اس قسم کا علم شاذ و نادر
کسی زمانہ مین کسی شخص کو ہوتا ہے شیخ نجم الدین کبری کی نقل ہے کہ وہ اپنے زمانہ کے قطب تہے لیکن
یہ معلوم نہ تہا کہ میری کونسی ولایت ہے چنانچہ اسبات کی تحقیق کیواسطے ایک اپنی صحابی کو

ایک اور بزرگ کی خدمت مین جو کہ علم احوال رکہتے تہے بہیجا اوس بزرگ نے دیکہتے ہی
کہدیا کہ تیرا یہودی کیا کرتا ہے مرید آزردہ خاطر ہوا اور واپس ہو کر اپنے پیر کی خدمت
مین آیا اور سارا قصہ کہہ سنایا شیخ بہت خوش ہوئے اور کہا یہ انہون نے میری موسوی
المشرب ہونیکی بشارت دی ہے **حضرت** کے صاحبزادہ کلان محمد صادق کی ولایت
ابراہیمی تہی حضرت نے اپنی تصرف سے اونکو ولایت محمدی پر پہونچایا اور یہ تصرف فدہم
الحروف کے نزدیک اعظم کرامات سے ہے ہیر ولی کا تو کیا ذکر ہے اگر ہزار ملکہ دس ہزار اولیا مین سے
ایک مین بہی یہ طاقت ہو تو آفرین بر دست و بر بازوے او۔

مقام نوان حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے محبوس ہونیکے بیان مین

جب حضرت مجدد الف ثانی کا سن شریف پچاس سے متجاوز ہوا تو آپ فرمایا کرتے کہ تریسٹھ برس
کی عمر مین قضا معلق ہے دیکہئے کیا پیش آتا ہے اور گاہ گاہ یہ بہی فرماتے کہ ابہی تک میری
پرورش جمالی طور سے ہوئی اب منظور رب العالمین جلالی طور سے کرنے کی ہے خیر جیسا کہ
پرورشم سید ید میر دہیم اب اسکے ظہور کی یہ شکل ہوئی کہ قبل ازین عہد اکبری مین اسلام کا
اسقدر ضعف اور کفر کا زور ہو گیا تہا کہ ایکادسی کے دن بازار بند رہتے اور رمضان مبارک
مین علانیہ دن کو ملنور گرم رہتے اکبر خود اولو العزم بن بیٹہا تہا سجدہ کراتا تہا خیر وہ وقت تو
گزر گیا جب جہانگیر جانشین ہوا تو مسلمان خوش ہوئے کہ اب دین کو ترو تازگی ہوگی مگر
وہ الولد سر لابیہ بلکہ بجائے ہنود کا زور تہا اب رافضی امیر و وزیر بن بیٹہے سجدہ اوسیطرح قائم رہا
اہل ہنود کے رسوم کی جگہ رفض کی بدعات جاری ہوگئین ان جملہ امور کی جب حضرت کو خبر
پہونچتی تو آپ فرماتے کہ جب تک مین اپنے نفس پر تکلیف نہین اوٹہاتے کا تجدید دین کما حقہ
نہین ہوگی مگر کل امر مرہون باوقاتہا وہ وقت ابہی دور تہا رد روافض مین آپ مکاتیب
ور سائل تحریر فرماتے اور رافضی امیر وزیر اونکو دیکہکر جلتے کرتے تہے انکی منتظر موقع تہے کہ اسی اثنا

مین حضرت نے اپنے خلیفہ بدیع الدین کو کہ نہایت مقرب تہا شکر مین امر معروف کیواسطے بہیجا
اور فرمایا کہ تمکو شکر مین قبولیت عظیم ہوگی اگر باعث بعض امور کے کچھہ تکلیف پہونچے تو
باستقامت برداشت کرنا اور اوسجگہ ٹہیرے رہنا اور جب تک مین طلب نکرون ہرگز ہرگز نہ آنا
الحق کہ لشکر مین پہونچکر شیخ کو ایسی قبولیت ہوئی کہ صدہا ہزارہا آدمی صبح شام حاضر مجلس
ہوا کرتے اور بسا اوقات بڑے بڑے امیرون کو باعث کثرت اژدحام زیارت نصیب
نہوتی یہ امر ہوا فضل کو کہ نورجہان کے بہائی وغیرہ اور گویا کہ مالک دربار بنی ہوئی تہی نہایت
شاق گذرا اور ایک روز موقع پاکر سلطان سے کہا کہ سرہند مین ایک شخص شیخ احمد نامی
رہتا ہے وہ اپنے تئین حضرت ابا بکر صدیق سے افضل بتلاتا ہے اور دعوی تجدید الف
ثانی کرتا ہے صدہا ہزارہا سوار جرار اوسکے پاس موجود ہین تمام سلاطین وخوانین توران
وماوراء النہر اوسکے حلقہ بگوش ہین علاوہ ازین شیخ کے صدہا خلیفہ جابجا منتشر ہین اور اون
خلیفون کے صدہا مرید ہین چنانچہ ایک اسجگہ لشکر مین بہی موجود ہے تمام سپاہ وارکان
سلطنت آپکے اوسکے پاس حاضر ہوتے ہین شیخ کے دل مین داعیہ سلطنت ہے کہین ایسا
نہو کہ مثل شاہ اسمعیل فقیر کے یہ بہی مالک سلطنت بن بیٹھے اسلئے اسکا علاج قبل از واقعہ
کرنا چاہئے اور فی الحال اسکے انسداد کی یہ شکل ہے کہ شیخ کو اسجگہ طلب کیا جاوے اور
اوسکو کسی بہانہ سے قید کردینا چاہئے کہ آیندہ کو کسیطرح کا اندیشہ فساد نرہے یہ بات بادشاہ
کو بہت پسند آئی اور حضرت کو سرہند سے طلب کیا جب حضرت تشریف لائے تو وزیر نے
ایسے وقت بادشاہ سے ملاقات کرائی کہ وہ نشہ مین چور تہا بادشاہ نے دریافت کیا کہ ہمنے
سنا ہے کہ تم اپنے تئین حضرت ابا بکر صدیق پر ترجیح دیتے ہو حضرت نے فرمایا کہ ہم حضرت
علی کو کہ خلیفہ چہارم ہین حضرت ابا بکر صدیق پر ترجیح نہین دیتے تو اپنے تئین کسطرح دینگے
سراسر خلاف عقل ونقل ہے اور جس عبارت سے لوگ یہ مطلب نکالتے ہین اوسکا یہہ
منشا نہین ہے بلکہ اوسکی ایسے مثال ہے کہ مثلا کسی شخص کو تم اپنے پاس بلاؤ اور سرگزشتی

کرو تو ضرور ہے کہ وہ شخص پنج ہزاری و ہفت ہزاری کی جگہ پر گذرتا ہوا آویگا اور بعد سرگوشی
پھر اپنے مقام پر واپس آجاویگا تو اس عبور مقامات پنج ہزاری و ہفت ہزاری سے یہ لازم
نہین آتا کہ وہ شخص اون ہفت ہزاری وغیرہ سے بڑہ گیا اس بات کو سنکر بادشاہ خاموش ہوگیا
کہ اتنے مین وزیر بول اوٹہا کہ یہ شخص کیسا متکبر ہے کہ آپ کو سجدہ کیا سلام علیک بھی نہین
کی اس بات پر سلطان افروختہ خاطر ہوگیا اور کہا کہ تمنے سجدہ و سلام کیون نہین کیا حضرت
نے فرمایا کہ سجدہ سوا رخدا کے اور کو جائز نہین اور سلام علیک اسواسطے نہین کی کہ توجواب
ندیتا اور گنہگار ہوتا بادشاہ نے کہا کہ سجدہ تمکو کرنا پڑیگا حضرت نے فرمایا کہ مین سجدہ نہین
کرنے کا کہ اتنے مین مفتی عبدالرحمن نے کہ اکابر علماء وقت سے تھے کہا کہ مین فتوی دیتا ہون
کہ اسوقت سجدہ کرنا جائز ہے کہ جان کا بچانا فرض ہے حضرت نے فرمایا کہ مُلّاجی یہ فتوی
تمہارے واسطے ہے میرے واسطے نہین سجدہ کرنا ایسی حالت مین رخصت ہے اور عزیمت
یہ ہے کہ سوا رخدا کے اور کسیکو نکرے تب بادشاہ نے حضرت کو قید کردیا روضۃ القیومیہ مین
لکہا ہے کہ شاہزادہ خرم جو کہ بعد ازان شاہجہان کے لقب سے ملقب ہوا حضرت کی قید
سے نہایت پریشان ہوا اور حضرت کے پاس مع مفتی عبدالرحمن کتاب فقہ گیا کہ اوسمین جواز
سجدہ تحیت تہا اور عرض کی کہ اگر آپ سجدہ کرینگے تو پھر مین آپکی رہائی کا ذمہ دار ہوتا ہون لیکن
حضرت نے منظور نفرمایا اور یہ بھی روضۃ القیومیہ مین لکہا ہے کہ جب حضرت نے جہانگیر کے روبرو
سجدہ سے انکار کیا تو اوسنے کہا کہ آپ صرف سر جہکادین مگر حضرت اسپر بھی راضی ہوئے
تب کہا کہ کہڑے کے دروازہ مین کو نکل آو اسکی یہ مطلب کہ اسمین سر جہکا کر نکلین گے تو سجدہ
کی شکل ہوجاگے اور حکم لغو نہ رہجائیگا مگر حضرت نے اوسمین بھی پہلے پیر نکالے یہ دیکھکر مارے
غصہ کے جلگیا اور آپ کو گوالیار کے قلعہ مین کہ جہان ایک افضی قلعدار تہا بہیجدیا جب آپ قید
ہوگئے تو مخلص و عزیز و اقارب کو نہایت غم و الم ہوا حضرت نے سب کی تسلی فرمائے
کہ انشاء اللہ میری یہان سے خلاصی ہوگی کیونکہ میرے پاس بعض بعض کا حصہ ہے

وہ اونکو پہونچتا ہے اور یہ امر بلا رہائی ممکن نہین اور فرماتے کہ یہان مجھکو ایک کام کیواسطے
بہیجا ہے جب وہ ہو جاوے گا انشاء اللہ تعالے رہائی ہو جائیگی اور بحالت قید مین حضرت پر
کمال فیوض وبرکات نازل ہوئی چنانچہ بعد رہائی بہی اونکو یاد کر کے حظ اوٹہایا کرتے
تہے چنانچہ ایک مکتوب مین تحریر فرماتے ہین در ایام حبس گاہے کہ مطالعہ ناکامی وبے
اختیاری خود مینمودم عجب حظ میگرفتم وطرفہ ذوقے مے یافتم بلے ارباب فراغت ذوق
ارباب بلا را چہ دریابند واز جمال بلائے او چہ درک نمایند طفلان را حظ منحصر در شیرینی است
وآنکہ از تلخی حظ فراگرفتہ است شیرینی را بجوئے نمیخرد ۵ مرغ آتشخوارہ کے لذت شناسد
دانہ را ۰ جب حضرت کو چہہ مہینے حبس مین گزر گئے اور جو مراتب ومقامات پر اللہ تعالی کو
براہ جلال پہونچانا تہا پہونچ گئے تو رہائی کی یہ وہ قدرت سے یہ تدبیر ہوئی کہ جہانگیر کی لڑکی
نے خواب مین حضرت رسول صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم کو دیکہا گویا کہ آپ حضرت مجدد الف ثانی
کے بے ادبی سے نہایت ناراض ہین اور فرماتے ہین کہ فلان شخص کو جلد باعزاز واکرام
بلاکر اپنا عفو تقصیر چاہو ورنہ سلطنت درہم برہم ہو جائیگی سلطان اوس وقت کشمیر مین تہا
اس خواب کو سنکر دلمین بہت ہراسان ہوا اور فی الفور حضرت کو اپنے پاس طلب کیا
اور نہایت عاجزی سے عفو تقصیر چاہی اور اپنی صحت کیواسطے کہ اون دنون بیمار تہا دعا کرائی
چنانچہ بفضلہ صحت ہو گئی بعد ازان حضرت کا نہایت معتقد ہو گیا بلکہ مرید بہی ہوا اور توجہ
بہی لی ہے اور ببرکت وہدایت حضرت جملہ احکام شرع جاری کئے سجدہ تحیت موقوف ہو
مساجد منہدم شدہ از سر نو تیار ہوئین گائے کا گوشت علانیہ طور سے بازارون مین فروخت
ہونے لگا غرضکہ اسلام کی تجدید ہوئی یہ سب کچہہ مگر حضرت کو اپنے ساتہہ رکہا اور لشکر
سے علیحدہ ہونے کی اجازت نہ تہی اب یہ معلوم نہین ہوتا کہ یہ رکہنا اصلاح دین کیواسطے
تہا یا مصلحت سلطنت کی نظر سے بہرحال جو کچہہ ہو نہایت ادب سے پیش آتا اور بارہا اپنے خاتمہ
بخیر ومغفرت کیواسطے عرض کرتا اور اپنے کردار سے سخت ندامت ظاہر کرتا چنانچہ اوسکی

تسلی کیواسطے حضرت نے ایک روز اون سے فرمایا کہ تو خاطر جمع رکہہ مین جنت مین جب جاونگا
جب پہلے تجہکو داخل کرونگا سچ ہے نیکی با نیکان نیز جا ریست دیکی با بدان کار عبد اللہ انصاریست
غرض کہ سلطان کے ہمراہ جسجگہ وہ جایا کرتا تہا تشریف لیجایا کرتے تھے خواجہ محمد ہاشم کشمی حضرت
کے خلیفہ رحمۃ اللہ علیہم نے اپنے زبدۃ المقامات مین لکہا ہے کہ حضرت کے اسطرح سلطان کے
ہمراہ پہرنے مین بڑی حکمت تہے یعنی بہت سے آدمی جو کسی وجہہ سے حضرت کی خدمت مین نہ پہونچ
سکتے تھے وہ اس ذریعہ سے سعادت اندوز ہوئے چنانچہ خواجہ مرحوم نے لکہا ہے کہ ایک
مرتبہ مین ہمراہ سفر تہا لشکر سلطانی دریائی چناب کے کنارہ فروکش ہوا اوسی نواح مین ایک
گاون تہا کیا دیکہتا ہون کہ حضرت اوسطرف کو تن تنہا پیادہ تشریف لیے جاتے ہین آپ کو
دیکہکر مین بہی دوڑا جب قریب پہونچا تو حضرت نے میری طرف متوجہ ہوکر فرمایا کہ اسوقت میرے
دل مین یہ خیال آیا کہ اس گانون مین کوئی مسجد ہوگی وہان چلکر تازہ وضو کرکے نماز پڑہین
غرض آگے تہوڑے دور چلے کہ ایک مسجد آگئی حضرت نے وضو کرکے نماز شروع کی کہ اتنے مین ایک
شخص نے مجہسے پوچہا کہ یہ کون ہین مینے بتلایا کہ فلان بزرگ ہین یہ سنتے ہی وہ شخص وہانسے
بہاگا اور ایک معمر آدمی کو لے آیا وہ شخص حضرت کے اوصاف سنکر نہایت مشتاق دیدار تہا
لیکن بوجہہ کبرسنی ودیگر موانع حاضر نہو سکتا تہا اوس نے حضرت کی قدمبوسی کی اور عرض کی کہ ہمارے
اوج سعادت بدام ما افتد ٭ اگر ترا گذرے بر مقام ما افتد ٭ چنانچہ حضرت نے اوس شخص مع
جمیع مریدین وخلفاء اوسکے کہر دعوت نوش فرمائے لائدہ پیر مرد مع جمیع توابع ولواحق داخل
طریق ہوا الغرض کہ اسیطرح سے آٹہہ سال سلطان کے ساتہہ پہرنے کا اتفاق ہوا ۔

مقام دسوان حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کی وفات کے بیان مین

سنہ ۱۰۳۴ ہجریہ سید الرسل صلی اللہ وآلہ واصحابہ کو کہ اوسوقت حضرت کی عمر تریسٹہ برس کی تہی خاص خاص
اصحاب سے فرمایا کہ ایسا معلوم ہوا ہے اور الہام ہوا ہے کہ قضائے سیرم تریسٹہ برس کی عمر مین ہے

اور اس بات سے حضرت نہایت خوش رہتے تھے کہ عمر بہی بوجہہ غایت تبعیت سید الابرار علیہم مطابق سنت
نبوی ہوئی صلی ارباب الصلوٰۃ والسلام ۱۰۳۳ ہجری مین حضرت اجمیر شریف مین رہتے تھے کہ آثار
قرب وصال ظاہر ہوے صاحبزادونکو کہ اوسوقت سرہند شریف مین رہتے تھے لکہا کہ ایام انتقال نزدیک
اور فرزند دو صاحبزادہ بہر دو دیکہنے اس خط کے حاضر حضور ہوئے ایک روز حضرت نے اپنے
فرزند ثالث خواجہ محمد معصوم کو خلوت مین طلب کرکے کہا کہ میرا اس جہان مین رہنے کا کوئی تعلق
نہین رہا اور منصب قیومیت تمکو عطا ہوا اور اشیا تمہاری قیومیت پر بنسبت میری زیادہ راضی
ہین حضرت خواجہ محمد معصوم یہ سنکر باوجود حصول ایسی منصب عظیم الشان کے زار زار رونے لگے
اور ضبط گریہ نکرسکے فرماتے ہین کہ اوسوقت مین ایسا بدحواس ہوگیا کہ اس بات کو کہ نہایت امر
ضروری تہا نہ پوچہہ سکا کہ آیا اشیا میری قیومیت پر کیون زیادہ راضی ہین حضرت نے خواجہ محمد
معصوم صاحب کے اسقدر بیقراری دیکہکر فرمایا کہ ابہی میری زندگی مین ایک سال اور تین مہینہ اور
باقی ہین تمہارا قیام مجہسے ہے اور تمام اشیا کا تمسے ہے اس خبر کو سنکر حضرت صاحبزادہ
فی الجملہ تسلی ہوئی اور اب حضرت کی مرضی یہ ہوئی کہ کسیطرحسے سلطان سے رخصت ملے تو نکلکر
چلیں اتفاقاً ایک روز قطب الاقطاب حضرت خواجہ معین الدین چشتی کے مزار پر انوار پر تشریف لیگئے اور بجگہ تا دیر مراقبہ
فرمایا بعدہ جب باہر تشریف لائے فرمانے لگے کہ حضرت خواجہ نے طرح طرح کے اسرار و بہید ظاہر کئے
اور یہ بہی کہا کہ اپنی خلاصی کا فکر نہ کرو اور اس معاملہ کو اللہ تعالیٰ کے حوالہ کرو کہ اتنے ہی مین ایک
مجاور حضرت خواجہ کے مزار کا قبر پوش لایا اور حضرت کے حوالہ کیا حضرت نے اوسکو خادم کے
حوالہ کیا اور کہا کہ اسکو میرے کفن کیواسطے رکہہ چہوڑو اسکی تہوڑی مدت کے بعد حضرت کو
سلطان نے رخصت کردیا اور حضرت سرہند شریف مین تشریف لائے اور اپنے واسطے علیحدہ
خلوت خانہ مقرر کرکے گوشہ گزین ہوئے اور کاروبار ارشاد حضرت خواجہ محمد معصوم کے سپرد
کردیا بلکہ جو شخص بیعت ہونے آتا اوسکو بہی اونہین کے پاس بہیجدیتے اور خود صرف جمعہ کے دن
باہر تشریف لاتے اونہین ایام کا ذکر ہے کہ شب برات کی رات حضرت نصف شب کے بعد

خلوت سے گھر مین تشریف لائے والدہ مخدوم زادگان کہ اوسوقت تسبیح خوانی مین مشغول تہین
بے ساختہ اونکی زبان سے نکلا خدا جانے آج کس کس کا نام دفتر ہستی سے محو کیا ہو حضرت نے جواب دیا
کہ تم بطریق شک کہتے ہو لیکن جو شخص دیکہتا ہے اور جانتا ہے کہ میرا نام دفتر ہستی سے محو کیا ہے
اوسکا کیا حال ہوگا یہ حضرت نے اپنی طرف اشارہ کرکے فرمایا غرض کہ ماہ ذالحج مین حضرت کو مرض
ضیق النفس عارض ہوا اونہین ایام مین حضرت نے فرمایا کہ حضرت شیخ الجن والانس شیخ عبدالقادر
جیلانی کو معاملہ مین دیکہا اور نہایت عنایت سے پیش آئے اور فرمایا کہ میرے اس **شعر** افلت
شموس الاولین وشمسنا - ابداً علی افق العلی لاتغرب وقول قدمی ہذا علی رقبۃ کل ولی اللہ
سے لوگ حیران ہین تم اسکا حل لکہنا کہ اس بیماری سے تمکو صحت ہوئی لیکن حضرت کو اسحالت مین
شوق لقا از حد تہا اور ہر وقت بترانہ اللہم الرفیق الاعلی مترنم رہتی تہی اور فرمایا کرتے تہے کہ اگر طبیب
کہدین کہ ترا یہ مرض لا دوا ہے تو اللہ تعالی کے شکر مین فقیرون کو روپیہ بانٹون اور اسی شوق کی
وجہہ سے حضرت غوث پاک کے شعر و کلام کے خود شرح تحریر نہ کرسکے لیکن حسب فرمودہ حضرت غوث الثقلین
چندروز کیواسطے صحت ہوگئی اس چندروزہ ایام صحت مین حضرت بیماری کے دنون کو یاد کیا کرتے
اور فرمایا کرتے کہ جو حلاوت اور نعمت اون دنونمین تہے اب نہین ہے تصدق و خیرات بکثرت
کرتے تہے کسی نے عرض کی کہ اسقدر خیرات رفع بلیہ کیواسطے ہے فرمایا نہین بلکہ شوق وصل
مین اور اشک حسرت آنکہونمین لاکر فرمایا - آج ملا والنتہہ سون سکہی سب جگ دیون وار - غرض کہ
بارہوین محرم کو حضرت نے فرمایا کہ مجھکو آگاہ کیا ہے کہ چالیس او پچاس دنکے بیچ مین اس جہان سے
اوس جہان کو جانا ہوگا اور قبر کی جگہ بہی دکہلائی ہے - اور اوسکے بعد ہر روز دن گنے جاتے
تہے حتی کہ بائیسوین صفر کو حضرت نے مجمع اصحاب مین فرمایا کہ اوس میعاد کے چالیس دن گذرگئے
اب دیکہئے اس پانچ سات دنمین کیا ہوتا ہے اور یہ بہی فرمایا کہ ان ایام صحت مین جو کمال
کہ نوع بشر کو حاصل ہونی ممکن تہے وہ مجھکو اللہ تعالی نے بطفیل حبیب خود عطا فرمائے ہین اس
کلام سے صاحبزادہ نہایت پریشان خاطر ہوئے کہ بوئے الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم

نعمتی کی آتی تھی - ۲۳ تاریخ صفر کو حضرت نے تمام کپڑہ تقسیم کردیئے اور تب پھر عود کر آئے
یہ بھی مطابق سنت واقعہ ہوا کہ رسول اللہ صلعم کو بیمار ہونیکے بعد صحت ہوگئی تھی اور مرض موت
پھر لاحق ہوا تھا اسی بیماری مین حضرت نے خادم سے فرمایا کہ دو روپیہ کے کوئلہ انگیٹھی کیواسطے
لے آ جب وہ چلا گیا پھر بلایا کہ ایک ہی روپیہ کے لانا واعظ الہی کہتا ہے کہ اتنی فرصت کہاں ہے
پھر فرمایا کہ اچھا دو ہی کے لے آ جب کوئلہ آگئے تو نصف اپنے واسطے رکھے اور نصف گھر بھیجدیئے
لکھا ہے کہ جسوقت حضرت کا انتقال ہوا اوسوقت وہ کوئلہ بھی ختم ہو چکے ان ایام مرض مین
صاحبزادون کو افاضہ علوم بیش از بیش فرمائے چنانچہ خواجہ معصوم رحمۃ اللہ تعالے کو یہ بھی وصیت
فرمائی کہ حضرت غوث پاک کے شعر کی شرح بھی تحریر فرمائین اور باوجود شدت مرض و کثرت ضعف
اوسکو زبان مبارک سے بیان بھی فرمایا چنانچہ حضرت صاحبزادہ صاحب نے حضرت کے انتقال کے
تیسرے دن مزار شریف کے سامنے بیٹھکر بچشم پرآب اوسکو تحریر فرمایا - اوس ضعف مین بیان
حقائق و دقائق جو بکثرت فرمایا تو ایک روز خواجہ محمد سعید صاحب فرزند ثانی نے عرض کی کہ آپ کو
بیان کرنے مین تکلیف ہوتی ہے کسی اور وقت فرصت میں بھی فرمایا کہ وقت کہاں اور فرصت کیسے پھر جانے
اسقدر ہو سکے یا نہ اور تمام بیماری مین نماز تہجد و فرائض بجماعت ادعیہ و اوراد ماثورہ و ذکر و مراقبہ
بدستور سابق کرتے رہے اور کوئی دقیقہ دقائق شریعت و طریقت سے فروگذاشت نکیا قریب وصال حضرت کو اکثر
غنیمت ہو جاتے تھے صاحبزادون نے عرض کی کہ آیا یہ غنیمت استغراق سے ہے یا ضعف سے فرمایا استغراق سے ہے
بعض معاملات جو درمیان ہین چاہتا ہون کہ وہ کما حقہ کشوف ہو جائین اور کچھ مجمل مجمل صاحبزادون سے
کہے بھی جسوقت افاقت ہوتی وصایائے دردانگیز فرماتے اور اکثر وصایا تحریص متابعت والتزام
سنت و اجتناب از بدعت و دوام ذکر و مراقبت کے ہوئین فرماتے کہ سنت نبوی کو دانتون سے
پکڑنا چاہیے اور یہ وصیت بھی بحکم سنت تھی کہ جناب رسول صلعم نے بھی بوقت انتقال وصیت
فرمائے تھے اور چند وصایا مین فرمایا کہ صاحب شریعت نے علیہ الصلوٰۃ والتحیہ کوئی دقیقہ نصیحت
کا فروگذاشت نہین کیا چاہیے کہ کتب فقہ سے طریق کا ما متابعت کا اختیار کرین اور فرمایا کہ میری

تجہیز و تکفین مین رعایت سنت کی رکہنا اور یہ بہی وصیت فرمائی تہے کہ میری قبر کسی گمنام جگہ کرنا
صاحبزادون نے عرض کی کہ پہلے تو آپنے فرمایا کہ فلان جگہ میری قبر بنانا اور اب یہ سطرح مرضی ہے
فرمایا کہ جب اسیطرح مرضی تہی مگر جب دیکہا کہ صاحبزادون کو قبول کرنے مین توقف ہے فرمایا کہ والد
کی قبر کے پاس ہی قبر بنانا تاکہ تہوڑی سی مدت مین نیست و نابود ہو جائے گر جب اسکے بہی قبول کرنے
مین صاحبزادون کی جانب سے تردد دیکہا تو متبسم ہوکر فرمایا تمکو اختیار ہے جہان چاہو دیکہنا وہین رکہدینا اس
کیوقت کہ اوسکی صبح کو انتقال ہو گا خادمون سے جو کہ بیمار داری مین حاضر تہے فرمایا کہ تمنے بڑی تکلیف اوٹھائی
خیر آجکی رات کی اور ہے دبس ثلث شب کو اوٹھے وضو کرکے تہجد پڑہا اور فرمایا یہ آخیری تہجد ہے صبح
اشراق کیوقت بول کیواسطے طشت حاضر کیا اوسمین ریت نہ تہا فرمایا کہ اسمین ریگ ڈال لاؤ کہ بلا ریگ
چہینٹین اوڑنے کا اندیشہ ہے سبحان اللہ یہ وقت اور یہ احتیاط بعد اوسکے فرمایا کہ لاؤ شاید کہ حضرت کو
معلوم ہو گیا تہا کہ اب وضو کرنیکی فرصت نہین ملیگی اسواسطے نقض وضو نفرمایا اور ترک بول کیا کہ بعد اسکے
یہان سے تشریف لیجاوینگے الغرض بطریق مسنونہ داہنا ہاتہہ داہنے رخسار مبارک کے نیچے رکہہ کر حضرت
لیٹ گئے اور فکر مین مشغول ہو گئے اور سرعت نفس شروع ہو گئے صاحبزادہ نے دریافت کیا کہ حال شریف
کیسا ہے فرمایا کہ جو دو رکعت نماز پڑہی ہین وہ ہے کافی ہین یہ کلام بہی بمتابعت انبیا سرزد ہوا
کیونکہ آخر مین کلام اکثر انبیا کا صرف نماز تہا اور اسکے بعد کوئی کلام نکیا سوائے ذکر ذات کے اور ایک
لمحہ کے بعد جان بجانان تسلیم کیے رحمۃ اللہ سبحانہ رحمۃ واسعۃ ابدیۃ انا للہ وانا الیہ راجعون جس وقت حضرت
کو نہلانیکے واسطے تختہ پر لٹایا دیکہا کہ مسکراتے ہین اور دونون ہاتہہ جسطرح کہ نماز مین باندہتے تہے باندہے
ہوئے ہین حالانکہ صاحبزادہ صاحب نے بوقت انتقال سیدہے کر دئے تہے چنانچہ پہر سیدہے کر دئے تہوڑی
دیر مین پہر دیکہا تو پہر اوسیطرح باندہے ہوئے تہے پہر سیدہے کر دیے لیکن پہر اوسیطرح ہو گئے جب
حاضرین نے یہ متواتر معاملہ دیکہا تو دست کش ہو گئے اور خیال کیا کہ اوسمین کچہہ بہید ہے اور اوسیطرح
رہنے دیا حضرت کو تین جامون سفید لفافہ قمیص وازار سے حسب وصیت کفن دیا عمامہ ندیا کہ اتفاق
فقہا و محدثین ہے کہ حضرت رسول صلعم و حضرت ابو بکر صدیق کو ندیا تہا اور نماز جنازہ حضرت

خواجہ محمد سعید رحمۃ اللہ علیہ فرزند ثانی نے پرورش پائی اور حضرت خواجہ محمد صادق حضرت کے فرزند اکبر کے مجاورین میں دفن کیا گیا ایک دفعہ اسجگہ دفن ہونیکے واسطے حضرت نے اشارہ فرمایا تہا اور یہ بہی جگہ ہے کہ جسکی شرافت میں تحریر فرمایا ہے الحمد للہ و سلام علی عبادہ الذین اصطفی بعنایت اللہ تعالے سبحانہ و بصدقہ حبیبہ تعالے علیہ و علی آلہ الصلوۃ والسلام والتحیۃ والبرکات بلدہ سرہند گویا زمین احیا کردہ من است که برائے من چاہ عمیق تاریک پر کردہ صفہ بلند ساختہ اند و بر اکثر بلاد و بقاع آنرا ارتفاع دادہ و نورے در آن زمین ودیعت گشتہ است که مقتبس از نور بے صفتی و بے کیفی ست و در نگ نیارم گلاز زمین مقدسہ بیت اللہ ساطع ولامع است پیش از ارتحال فرزندی اعظمی مرحومی بچند ماہ این نور را برین درویش ظاہر ساختہ بودند و در زاویہ زمین مکنا نیز از آن نشان دادہ نوری نمودند ساطع که گروہی از صفت و نشان بوے راہ نیافتہ بود و از کیفیات منزہ و مبرا آرزوئے آن شد که آن زمین مدفن من شود و آن نور بر سر قبر من لامع بود این معنی را بفرزندی اعظم که صاحب سر بود ظاہر ساختم و آن نور را از آن آرزوئے مطلع گردانیدم اتفاقاً فرزندی مرحومی باین دولت سبقت کرد و درید و در خاک درد و بلاے نور مستغرق گشتہ ﴿ ہنیئاً لارباب النعیم نعیمہا ✤ وللعاشق المسکین ما یتجرع ✤ از ہمراہ این باید معلوم است که مثل فرزندی اعظمی که از اکابر اولیاء اللہ است در آنجا آسودہ است و بعد از ہمہ ظاہر شد که آن نور موعود لمعہ ایست از انوار قلبیہ این فقیر که از ینجا اقتباس نمودہ در آن زمین افروختہ اندورنگ آنکہ چراغی از مشعلہ برافروزند قل کل من عند اللہ اللہ نور السموات والارض سبحان ربک رب العزۃ عما یصفون والسلام علی المرسلین والحمد للہ رب العالمین ۔ حضرت خواجہ محمد معصوم فرزند ثالث مجدد الف ثانی نے لکہا ہے کہ حضرت مجدد الف ثانی فرمایا کرتے تہے کہ جیسے زمین روضہ منورہ خاتم الرسل صلعم زمین جنت سے ہے چنانچہ حدیث مین القبر والمنبر روضہ من ریاض الجنۃ اسپر دال ہے اسیطرح حق تعالے نے بکمال فضل بباعث غایت اتباع حضرت صلے اللہ علیہ وسلم میرے روضہ کی زمین کو بہی جنت کیا ہے چنانچہ اگر میری قبر کوئی ایک مشت خاک لیکر اپنی قبر مین ڈالے تو اسکے واسطے نجات کیواسطے امید عظیم ہے تکلیف من دفن فیہ جنابہ

شاہ اورنگزیب نے یہ بشارت سنکر ایک کہڑا اس خاک کا بہرکر اپنے خزانہ مین رکہا تہا۔ حضرت کا وصال بروز سہ شنبہ بوقت قریب چاشت بتاریخ ۲۸ صفر المظفر ۱۰۳۴ سنہ ہجری مین ہوا ہے۔ **نقل ہے** کہ خواجہ محمد معصوم رحمۃ اللہ علیہ نے حضرت کو خواب مین دیکہا پوچہا کہ سوال منکر نکیر کے کیونکر گذرے حضرت نے فرمایا کہ اللہ تعالیٰ نے بکمال رحمت اول الہام کیا کہ اگر تو کہے تو یہ دو فرشتہ یعنے منکر نکیر ترے پاس آئین مینے عرض کی کہ اس بندہ مسکین کے پاس نہ آئین اللہ تعالیٰ نے بکمال رحمت میرے پاس نہ بہیجا پہر حضرت خواجہ محمد معصوم نے دریافت کیا کہ ضغطہ قبر کے کسطرح ہو فرمایا کہ ہوا مگر اقل قلیل واقعہ مین یہ بہی معلوم ہوا کہ گویا کوئی شخص کہتا ہے کہ اقل قلیل بسبیل تواضع فرماتے ہین ورنہ کچہ نہین ہوا

مقام گیارہوان حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کی بشارات کے بیان مین

اللہ تعالیٰ نے حضرت کے وجود مسعود کو اپنی عجائبات قدرت کا ایک نمونہ بنایا تہا کہ جسکے ظہور کی حضرت سید المرسلین خاتم النبیین صلے اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم نے ہزار برس پہلے بشارت دی تہی کہ یکون رجل فی امتی یقال لہ صلۃ یدخل الجنۃ بشفاعتہ کذا کذا۔ چنانچہ اسکے تصدیق مین حضرت نے مکتوب ششم جلد دویم مین فرمایا ہے الحمد للہ الذی جعلنی صلۃ البحرین الخ مکتوب شریف شروع سے اسطرح چلتا ہے الحمد للہ وسلام علی عبادہ الذین اصطفیٰ انکارم کہ مقصود از آفرینش من آنست کہ ولایت محمدی بولایت ابراہیمی علیہما الصلوٰۃ والتحیات منصبغ گردد وحسن ملاحت این ولائت باجمال صباحت آن ولایت ممتزج شود وردفی الحدیث اخی یوسف اصبح وانا املح وباین انصباغ وامتزاج مقام محبوبیت محمدیہ بدرجہ علیا رسد ماناکہ مقصود از امر باتباع ملت ابراہیم علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام حصول این دولت عظمیٰ بودہ است وطلب صلوۃ وبرکات مماثل صلوۃ وبرکات حضرت ابراہیم علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام برای این غرض بودہ ملاحت وصباحت ہردو مبنی از حسن ذات اللہ تعالیٰ اند بے مزج صفات لیکن حسن صفات وافعال وآثار ہمہ مستفاد از حسن صباحت است کہ کثیر البرکت است حسن ملاحت

بحضرت اجمال مناسب تر است گویا ملاحت مرکزیست مرحسن را و صباحت دائره آن مرکز
و در حضرت ذات تعالی و تقدس چنانچه بساطت است وسعت است نیز نه آن بساطت و
وسعت که در فہم ما در آید و نه آن اجمال و تفصیل که مدرک ما گردد لاتدرکہ الابصار وھو یدرک
الابصار وھو اللطیف الخبیر۔ بساطت و وسعت که در حضرت ذات تعالی اثبات مے نمائیم
از یک دیگر جدا اند نه آنکه عین یک دگر اند چنانچه بعضے گمان برده اند اما تمیزے که در میان نہا
در آنمرتبہ ثابت است خارج از محیط ادراک ماست و بیرون از دائرہ افہام ما پس ملاحت
و صباحت نیز در آنمرتبہ متمیز باشند و احکام یکدیگر از ہمدیگر جدا بوند و کمالاتے که بانہا متعلق
شوند از ہمدیگر جدا باشند و آنچه مقصود از آفرینش خود می دانستم معلوم شد که بحصول سوت
و مسئول نیز ار ساله باجابت قرین گشت الحمد لله الذی جعلنی صلة البحرین و مصلحا بین الفئتین
اکمل الحمد علی کل حال و الصلوٰة والسلام علی خیر الانام و علی اخوانه الکرام من الانبیاء و
الملائکة العظام۔ چون صباحت نیز برنگ ملاحت متلون گشته است لاجرم مقام خلت
ابراہیمی نیز وسعتے پیدا کرده است و محیط حکم مرکز نیز یافته باید دانست که مقام محبت بمرتبہ ملاحت
مناسبت دارد و مقام خلت بمرتبہ صباحت در محبت محبوبیت صرف نصیب خاتم الرسل است
علیه و علیہم الصلوٰة والسلام و محبت خالص بحضرت کلیم علی نبینا و علیه الصلوٰة والسلام و حضرت
خلیل علی نبینا و علیه الصلوٰة والسلام نسبت یاری و ندیمی دارد و محب و محبوب دیگر است
و یار و ندیم دیگر بهر کدام نسبت علیحده است و این فقیر چون مربائے ولایت محمدی و ولایت موسوی
است علی صاحبہا الصلوٰة والسلام والتحیه موطن و مسکن در مقام ملاحت دارد بواسطه غلبه
محبت ولایت محمدی علی صاحبہا الصلوٰة والسلام والتحیه نسبت محبوبیت غالب است و نسبت
محبیت مغلوب و مستور۔ اے فرزند باوجود این معامله که بخلقت من مربوط بوده است کارخانه
عظیم دیگر بمن حواله فرموده اند و برائے پیری و مریدی مرا نیاورده اند و مقصود از خلقت من تکمیل
و ارشاد خلق نیست معامله دیگر است و کارخانه دیگر درین ضمن هر که مناسبت دارد فیض خواهد گرفت

والا معاملۂ تکمیل و ارشاد نسبت بآن کارخانہ امریست بمہجور مطروح فی الطریق وحرمت انبیا علیہم الصلوات والتسلیمات نسبت بمعاملۂ باطنیہ ایشان ہمین حکم دارد ہر چند منصب نبوت ختم یافتہ است اما از کمالات نبوت وخصائص آن بطریق تبعیت و وراثت کمل تابعان انبیاء را نصیب است علیہم الصلوات والتحیات حدیث مین آیا ہے کہ بعد ہر صدی کے ایک شخص پیدا ہوتا ہے کہ وہ تجدید دین محمدی کرتا ہے اور اسیطرح یہ بھی سنت اللہ جاری ہے کہ بعد ہزار سال کے ایک پیغمبر اولوالعزم پیدا ہوتا ہے اور وہ تقویت دین کرتا ہے کیونکہ ہر فرد بشر خواہ نبی ہو یا غیر نبی عالم خلق و عالم امر سے مرکب ہے اور قول حق سبحانہ تعالی قل انما انا بشر مثلکم الخ اسپر دال ہے۔ پیغمبر کا اس جہان مین واسطے مناسبت خلق کے کہ افادہ اسی پر موقوف ہے بشریت۔ روحانیت پر یعنے عالم خلق عالم امر پر غالب ہوتا ہے لیکن بعد ارتحال جانب روحانیت غالب آجاتا ہے اور بشریت نقص پذیر ہوتی جاتی ہے اور خلق سے مناسبت کم ہوتی جاتی ہے چنانچہ بعض اصحاب کرام سے نقل ہے کہ ابھی آنسرور علیہ الصلوٰۃ والسلام کو دفن کر کے فارغ نہین ہوئے تھے کہ دلون مین تفاوت پیدا ہو گیا تھی یا اسکے یہی وجہ تھی کہ ایمان شہودی مبتدل بایمان غیبی ہو گیا تھا اور جب ہزار سال گذر گئے تو یہ روحانیت اسقدر غالب ہو جاتا ہے کہ جانب بشریت کو تمام اسپنے رنگ کر لیتا ہے اور مناسبت بشری جو خلق سے تھی وہ جاتی رہتی ہے لاجرم است مین بیجا آمدہ احکام شرع مین فرق عظیم ہو جاتا ہے پس اوسکی تجدید کیواسطے ایک پیغمبر اولوالعزم مبعوث ہوتا ہے کہ تقویت دین وشرع کرے لیکن جب آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم کے ارتحال کو ہزار سال گذرے اور مطابق قاعدہ کے دین مین سستی وشیوع بدعت وظلمت ہو گئی اور چونکہ آپ خاتم النبیین ہین اور اور نبی یا اولوالعزم کا پیدا ہونا ممنوع وخلاف شرع لہذا ضرور تہا کہ کوئی شخص اون کمالات کا پیدا ہوتا کہ وہ قائم مقام اولوالعزم ہوتا اور تجدید دین متین کرتا لہذا اللہ تعالی نے اپنے فضل وکرم سے وہ کمالات حضرت امام ربانی شیخ احمد سرہندی رحمۃ اللہ علیہ کو عطا فرمائی اور مجدد الف ثانی کیا ۵ فیض روح القدس ار باز مدد فرماید + دیگران ہم

بلکہ آنچہ مسیحا میکرد ◆ ◆ واللہ یختص برحمتہ من یشاء۔ چنانچہ حضرت نے مکتوب چہارم جلد
دوم مین بعد تشریح علم الیقین بفحوائے وما بنعمت ربک فحدث اپنے تجدید کا اسطرح اظہار
کیا ہے از عین الیقین وحق الیقین چہ گوید اگر گوید کہ فہم کند وکہ دریابد این معارف از جملہ
ولایت نیست ارباب ولایت درین رنگ علماء ظواہر در ادراک آن عاجزند ودر درک آن قاصر این
علوم مقتبس از مشکوٰۃ انوار نبوت اند علی اربابہا الصلوٰۃ والسلام والتحیۃ کہ بعد از تجدید الف
ثانی بہ تبعیت ووراثت تازہ گشتہ اند وبطراوت ظہور یافتہ صاحب این علوم ومعارف مجدد
این الف است کما لا یخفی علی الناظرین فی علومہ ومعارفہ التی تتعلق بالذات والصفات والافعال
وتتعلق بالاحوال والمواجید والتجلیات والظہورات فیعلمون ان ہذہ المعارف والعلوم وراء
علوم العلماء ووراء معارف الاولیاء بل علوم ہؤلاء بالنسبۃ الی تلک العلوم قشر وتلک المعارف
لب ذلک القشر واللہ سبحانہ الہادی وبدانند کہ بر سر مائۂ مجددی گذشتہ است اما مجدد مائہ
دیگر است ومجدد الف دیگر چنانچہ درمیان مائہ والف فرق است در مجددین اینہا نیز ہمان
فرق است بلکہ زیادہ ازان ومجدد آنست کہ ہرچہ دران مدت فیوض بامتان برسد بتوسط
او برسد اگرچہ اقطاب واوتاد آنوقت بوند وبدلا ونجبا باشند خاص کند بندہ مصلحت عام را
والسلام علی من اتبع والتزم متابعۃ المصطفی علیہ وآلہ الصلوٰۃ والتسلیمات العلی وجمیع اخوانہ
من الانبیاء والمرسلین والملائکۃ المقربین وعباد اللہ الصالحین۔ اسکے علاوہ اور بھی جند
جا اشارۃً وصراحتاً اسیطرح تحریر فرمایا کہ اونکی نقل موجب طوالت ہے غرض کہ اللہ تعالےٰ نے
نے حضرت کی شان کچھ نرالی بنائی تھی۔ **نقل ہے** کہ خواجہ حسام الدین حضرت خواجہ
باقی باللہ علیہم الرحمۃ کے خلیفہ نے خواب مین دیکھا کہ گویا رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم منبر پر خطبہ
پڑھتے ہین اور بفقرات دلپذیر حضرت کی تعریف فرماتے ہین بلکہ مباہات ومفاخرت کرکے
ارشاد کرتے ہین کہ مین ناز کرتا ہون کہ ایسا شخص میری امت مین پیدا ہوا اور تجدید دین کی۔
نقل ہے کہ ایک شخص میر نصیر احمد نامی مشائخ روم سے تھے ایک روز روضہ رسول اللہ

صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم پر بیٹھے ہین کہ حضرت خاتمیت صلعم ظاہر ہوے اور میر موصوف سے کہا
کہ ہند مین ایک شخص کمل اولیا رامت سے ہے اگر اپنے سعادت چاہے تو اوسکے خدمت مین حاضر ہو
چنانچہ میر ممدوح حضرت کیخدمت مین بمقام لاہور حاضر ہوئے۔ **نقل ہے** کہ شیخ طاہر بدخشی
مقرب سلطان بدخشان نے خواب مین دیکھا کہ گویا پیغمبر خدا صلعم مع خلفار راشدین مین بیٹھے ہین او
مجھسے فرماتے ہین کہ تجھکو لایق نہین کہ ہمراہ سلطان رہے بہتر یہ ہے کہ ہند مین مجدد الف ثانی کے
خدمت مین حاضر ہو چنانچہ صبح اوٹھکر نوکری سے استعفا دیا اور راہی ہندوستان ہو کر حاضر
حضور ہوا۔ **نقل ہے** ۔ کہ ایک شخص نے خواب مین دیکھا کہ گویا ایک جنازہ باعظمت و جلالت
لائے ہین اور تمام اولیار سلف و خلف مثل عبدالخالق مجدوانی و خواجہ نقشبند علیہم الرحمۃ
موجود ہین اور ایسا معلوم ہوتا ہے کہ کسیکی منتظر ہین اوس شخص نے دریافت کیا کہ یہ جنازہ کسکا
ہے اور انتظار کسکا ہے کسی شخص نے جواب دیا کہ اس ملک کے قطب کا جنازہ ہے اور قطب الاقطاب کا
انتظار ہے کہ وہ آکر امامت کرے اتنے مین ایک شخص بکمال تمکین و وقار آیا داور سب نے اوسکی
تعظیم دی اور اوسنے امامت کی بعدہ جنازہ اوٹھا کر لیگئے اوس شخص نے دریافت کیا کہ یہ کون شخص
ہین کسی نے جواب دیا کہ یہ شیخ احمد مجدد الف ثانی ہین چنانچہ صبح اوٹھکر وہ شخص حضرت کا نہایت
مشتاق ہو کر سرہند روانہ ہوا یہان آکر قدمبوس ہوا تو بعینہ وہی حلیہ پایا **نقل ہے** کہ میر نعمان نے
ایک روز خواب مین دیکھا کہ گویا جناب رسول اللہ صلعم فرماتے کہ جو مقبول شیخ احمد ہے وہ مقبول
میرا ہے اور جو میرا مقبول وہ مقبول خدا۔ **نقل ہے** ۔ ایک شخص نے جناب رسول صلعم کو
خواب مین دیکھا پوچھا کہ حضرت آپ حضرت شیخ احمد سرہندی کی نسبت کیا فرماتے ہین آپنے
جواب دیا کہ وہ میرا خلیفہ پنجم ہے **نقل ہے** کہ ایک شب حضرت میرزا جانجانان رحمۃ اللہ
علیہ نے جناب رسول خدا صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم کو خواب مین دیکھا پوچھا کہ یارسول اللہ حضرت
مجدد الف ثانی کے حق مین آپ کیا فرماتے ہین کہ ایسا اور کون میری امت مین ہے پہر عرض کیا
کہ یارسول اللہ اونکے مکتوبات آپکی نظر مبارک سے گذرے ہین فرمایا اگر کہین کچہ یاد ہو تو پڑہو

حضرت مرزا صاحب نے یہ عبارت کسی مکتوب کی پڑہی انہ تعالی ورار الورا ثم ورار الورا حضرت خاتمیت
صلعم نے نہایت پسند فرمایا اور بہت محظوظ ہوئے اور فرمایا کہ پہر پڑہو جناب مرزا صاحب نے پہر پڑہی
انہ تعالی ورار الورا ثم ورار الورا۔ پہر آپ نہایت محظوظ ہوئے اور اسطرح کی بہت حکایتیں
ہین مگر اسجگہ مشتی نمونہ از خرواری نقل کین۔

مقام بارہوان حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے فرزند کبیر

خواجہ محمد صادق علیہ الرحمۃ کے حالات مین

حضرت کی اولاد کا کیا بیان ہے کہ ایک جواہر نفیسہ تہے چنانچہ حضرت خواجہ نے ابتدا حالمین
کسی اپنے دوست کو خط لکہا ہے اوسمین حضرت کا حال تحریر کرکے تحریر فرماتے ہین فرزندان
آن شیخ کہ اطفال اند از اسرار الٰہی اند حضرت کے فرزند اکبر خواجہ محمد صادق تہے اونکی ولادت بائیسوین
سنہ ہجری نبوی مین واقعہ ہوئے لڑکپن ہی سے آثار رشد و ہدایت ناصیہ مبارک سی ہویدا تہے
طفولیت مین اپنے جد امجد کے پاس پڑہا کرتے تہے حضرت فرماتے تہے کہ مجہسی والد بزرگوار
کہا کرتے تہے کہ تمہارا لڑکا اشیار کی حقیقت وکیفیت مین ایسی ایسے سوالات کرتا ہے کہ اونکا
جواب دینا دشوار ہوتا ہے جب حضرت ۱۰۰۸ھ مین دہلی تشریف لیگئے اور حضرت خواجہ سے تکمیل
اخذ طریقہ کیا تو یہ صاحبزادہ بہی ہمراہ تہے یہ بہی بشرف مقبولیت نظر خواجہ و اخذ طریقہ و مراقبہ جذبہ
مشرف ہوئے انکی علو استعداد اور بلندی فطرت سے حضرت خواجہ انپر نہایت مہربان تہے اور باوجود
اینہمہ جذبات تحصیل علم ظاہری سے فارغ نہ تہی ہان کبہی کبہی مفور ستی و استیلا وارادت مین
کتاب کو بہی طاق پر رکہدیتے تہے ایک روز اپنے ہمجولیون مین سر و پا برہنہ کہیلتے تہے کہ
حضرت خواجہ کا اوسطرف سے گذر ہوا حضرت خواجہ دیکہکر فرمانے لگے کہ دیکہو ہمارا استانہ کیا کرتا
ہے حضرت خواجہ فرمایا کرتے تہے کہ محمد صادق کو طعام بازاری کہلایا کرو کہ غلبہ احوال سی خفت
حاصل ہو ایکمرتبہ ایک شخص ایک بزرگ کی خدمت مین سلوک تمام کرکے اپنی مکان کو جاتے تہے

رستہ مین حضرت خواجہ کی خدمت مین زیارت کرنے کو آئے اور اپنے حالات بلند بیان کیے
اوس بیان کرنیسے یہ مطلب تہا کہ اگر یہان بہی اسیقدر رہون تو خیر اور اگر زیادہ حاصل ہون تو استقامت
کرون حضرت خواجہ نے صاحبزادہ صاحب کو بلایا اور فرمایا کہ اپنا حال بیان کرو کہ یہ درویش
مہمان سے اونہون نے جو حالات بیان کئے تو بعینہ اوس درویش مہمان کے مطابق تہے وہ
بیچارہ ہشت سالہ بچہ کا یہ بیان سنکر حیران رہگیا اور اپنے علو حال کا جو غرہ تہا سارا سر سے
دور ہوگیا ایکدفعہ حضرت خواجہ کو تپ محرقہ ہوگئی حضرت مخدوم زادہ کو بہی تپ آنے لگی اور
مرض کو طول ہوگیا آخر کار حضرت خواجہ نے فرمایا کہ یہ تپ انعکاسی ہے جب تک محمد صادق
اسجگہ ہے تب تک دفع نہین ہونیکی چنانچہ حضرت نے صاحبزادہ صاحب کو سرہند روانہ کردیا
پہلی ہی منزل مین خبر ہوگئی کہ حضرت کی تپ زائل ہوگئی اور ہر مخدوم زادہ کی بہی حالت رفع ہوگئی
اللہ تعالی نے صاحبزادہ صاحب کو نظر کشفی ایسی صحیح عطا فرمائی تہی کہ اکثر حضرت خواجہ اونسے حالات
پوچہا کرتے بلکہ اپنے ہمراہ قبرونپر لیجایا کرتے اور اموات کے حالات استفسار کیا کرتے اور وہ بلا توقف
جو کچہہ معلوم ہوتا بتلادیا کرتے اونہین دنونکا ذکر ہے کہ حضرت کے بہائی تجارت کیواسطے جاتے تہے
اونکی رخصت کرنے کو شہر سے باہر تک یہہ بہی گئے صاحبزادہ اپنے دادا کے قبر پر جاکر مراقب ہوئے
تہوڑے دیر مین سر اوٹہاکر فرمانے لگے کہ دادا صاحب چچا صاحب کو سفر سے منع فرماتے ہین لیکن چونکہ
بچہ تہے انکے کشف پر اعتماد نکرکے وہ چلدیئے آخر کار یہ ہوا کہ مال اسباب سب غارت ہوگیا اور خود
بہی ہلاک ہوگئے ایام طفولیت کا ذکر ہے کہ ایک مرتبہ ایکدرویش صاحب وجد حال حضرت صاحبزادہ
کے ملنے کو آیا حضرت بہی اوسجگہ موجود تہے چلتے وقت کہنے لگا کہ یہ سر کی ٹوپی مجہے عنایت کیجئے آپ
مراقب ہوئے اور فرمایا کہ حضرت خواجہ نقشبند علیہ الرحمۃ منع فرماتے ہین حضرت نے فرمایا کہ نہین دیدو صاحبزادہ
صاحب نے کہا کہ حضرت خواجہ نقشبند حاضر ہین اور بمبالغہ منع کرتے ہین حضرت نے فرمایا کہ مین کہتا ہون
اوسوقت بلا چارہ ہی دیدی جب حضرت خواجہ نے اپنے اصحاب تربیت کیواسطے حضرت کے سپرد کئے
تو اوسوقت صاحبزادہ صاحب کو بہی حوالہ کیا چنانچہ وہ اپنے والد کی تربیت سے مرتبہ کمال و تکمیل کو

پہونچے ابتدا کے خط مین ایکدفعہ حضرت نے اونکے حالات مین اسطرح تحریر کیا ہے - محمد صادق از
خردی خود را ضبط نمیتوان کرد اگر در سفرے ہمراہ می باشد ترقیات بسیار میکند در سیر دامن کوہ ہمراہ بود
ترقی بسیار نمود در مقام حیرت غوطہ خوردہ است و حیرت مناسبت تمام دارد غرض کہ اکیس برسکے
عمر مین ظاہر و باطن کے کمال کو پہونچ گئے اور حضرت نے خلعت خلافت عطا فرمایا حضرات القدس
مین لکہا ہے کہ جسوقت خلعت عطا ہوا ایک نور اونکی پیشانی مبارک سے ایسا چمکتا تہا کہ گویا آفتاب
اوسکے سامنے شرمندہ تہا لوگ کہا کرتے تہے کہ جسوقت اسجوان کو دیکہتے ہین دنیا دل مین
سرد ہو جاتی ہے ایکدفعہ کسی شخص نے اونکے سامنے کسی دنیا دار کی شکایت کی اور اوس سے یہ
مطلب تہا کہ کسیطرح اوسکو تنبیہ کرین حضرت صاحبزادہ نے دل سے ایک آہ سرد کہینچی اور فرمایا
کہ اگر ہم بہی خصومت کرین تو ہم مین اور اومین فرق کیا ہو کہنے والا کہتا ہے کہ اس کلمہ کو اسطرح
ادا کیا کہ مین کہکر شرمندہ ہوا - غرض کہ اللہ تعالے نے اونکو ایک مجموعہ اخلاق بنایا تہا کہ جسکی
تعریف نہین ہو سکتی حضرت بہی اونکی نہایت مداح رہا کرتے تہے - چنانچہ ایک مکتوب مین تحریر فرماتے
ہیں فرزندے اعزی مجموعہ معارف فقیر است و نسخہ مقامات جذبہ و سلوک اور
تحریر فرماتے ہیں فرزندی ارشدی محرمان اسرار است و از خطا و غلط مصئون
اور ارقام فرماتے ہین کہ ایں مقام را بفرزندے ارشدی عنایت فرمودہ اند
و داخل ولایت ایشان ساختہ فقیر اینجا در رنگ مسافران در ولایت ایشان نشستہ است اور
ایک جگہ فرماتے ہین استفادہ کہ این فقیر از ولایت موسوی نمودہ از راہ اجمال آن ولایت است
و استفادہ فرزندی اعظمی علیہ الرحمۃ از راہ تفصیل آن ولایت - ایک مرتبہ کا ذکر ہے کہ حضرت مجدد الف ثانی
نہایت علیل ہوئے اور ضعف بدرجہ غایت غالب ہوا اس بیماری مین موت وحیات حضرت کے اختیار
پہ چہوڑ دیگئی تہی خاطر مبارک مین خیال آیا شاید ارتحال اختیار کرنا پڑے تو امانت حضرت خواجگان کسیکی
سپرد کرنا چاہیئے اسوقت بجز میر نعمان و خواجہ محمد صادق صاحبزادہ کلان اور کوئی اس قابل نہ تہا
چنانچہ وہ امانت اونکے سپرد کی بعد ازان صاحبزادون و بعض مخلصون کے کہنے سے آپنے حیات

اختیار کی چنانچہ اللہ تعالی نے بفضل خود صحت کلی عطا فرمائی حضرت نے فرمایا کہ اس نسبت کے سپرد کرنے مین یہ بہید تہا کہ بعض مقامات و معاملات کا حاصل ہونا اس نسبت کے تمکو عطا کرنے پر منحصر اسکے چند سال کے بعد ایکدفعہ سرہند شریف مین ایسی وبا پڑی کہ ہر روز صدہا آدمی لقمۂ اجل ہوتے اور کسیطرح وبا کم نہوتی تہی بلکہ روز بروز بڑہتے جاتے لوگ حضرت کیخدمت مین دفع بلیہ کیواسطے عرض کرتے تو آپ فرماتے کہ ابہی دعا کا موقع نہین بلکہ ہاتہہ اوٹہانا ابہی گستاخی ہے کہ اوسبحانہ تعالی جلال مین ہے آخر کار ایک روز حضرت نے فرمایا کہ اب دعا کا وقت آگیا اور بعد دوگانہ نماز دعا مانگی بعد دعا فرمایا کہ بارہ روز کے بعد وبا دور ہو جائیگی یہ بات کسی نے خواجہ محمد صادق سے کہی انہون نے کہا کہ بارہ دن سے اونکا یہ مطلب ہے کہ بارہ دمین ہماری گہرسے جائیگی اوسکے دوسرے تیسرے روز صاحبزادہ محمد فرخ کہ اوسوقت گیارہ برس کے تہے انتقال ہوا بعد ازان صاحبزادہ محمد عیسی کا انتقال ہوا اونکو دفن کئے آتے تہے کہ خواجہ محمد صادق پر آثار طاعون ظاہر ہوئے لکہا ہے کہ قبل ازین حضرت خواجہ محمد صادق نے فرمایا کہ وبالعمرے جاہتے ہی جبتک مین نہین جاؤنگا تسکین نہین پائیگی غرضکہ آپ پر بیماری کا غلبہ شروع ہوا چونکہ آپ حجرہ خانقاہ مین تہے اور آپکی والدہ شریفہ کو کمال شوق دیدار تہا اور آدمیون کے موندہ ہونیر ہاتہہ پکڑ کر مجلس مین تشریف لیگئے اور وہان والدہ اور دیگر اہل حقوق سے حق بخشواکر پہر اوسی حجرہ مین تشریف لائے اور بچہونے پر آرام کیا اور فرمایا کہ نم کنوم العروس جنانچہ دوسرے دن بکمال حضور و استغراق رحلت فرمائے انا للہ وانا الیہ راجعون بعد تجہیز و تکفین حضرت مجدد الف ثانی نے حضرت خواجہ محمد صادق کو اوس زمین مین دفن کیا جسکا ذکر حضرت کے مقام وفات مین آچکا ہے اور جہان حضرت بعد ازان خود مدفون ہوئے بہ وقت دفن کرنے حضرت خواجہ محمد صادق کے حضرت نے فرمایا تہا اس قبر کے محاذی مین مجہکو دفن کرنا کہ اس زمین کو زمین روضۂ جنت سے پاتا ہون حضرت خواجہ محمد صادق کا انتقال ہونا تہا کہ وبا کو تسکین ہوئی چنانچہ انہین دنون ایک خط حضرت مجدد الف ثانی نے کسی اپنے مخلص کو لکہا ہے اوسکا ایک فقرہ جو کہ اس مضمون سے متعلق ہے درج کرتا ہون بتاریخ ۹ ماہ ربیع الاول روز دوشنبہ فرزند مرحوم

خواجہ محمد صادق بجوار رحمت حق پیوستند و خود را فدائے عموم خلایق ساختند انا للہ و انا الیہ راجعون فوت ایشان و تسکین درد وبا محسوس گشت و مردم شہر در واقعات دیدند کہ میان محمد صادق میفرمایند کہ این بلیہ را من برخود گرفتم دور روز است کہ در شہر تسکین است مردم آنقدر بر قبر ایشان غلو دارند کہ روزانہ فاتحہ خواندن تعسر بلکہ متعسر میگردد و مریضانے کہ شفا می یابند نیازہاے آرند۔

نقل ہے کہ کسی نے خواب مین دیکھا کہ جو کوئی حضرت خواجہ کا نام لکھکر اپنے پاس رکھے وہ وبا سے محفوظ رہے چنانچہ اوسوقت بھی ہزارون آدمیون نے یہ عمل آزمایا اور فائدہ پایا اور اسوقت تک جاری ہے چنانچہ حضرت مرشدنا و مولینا حضرت مولانا حافظ غلام نبی صاحب مجددی للّٰہی سلمہم اللہ تعالےٰ کی معمولات سے ہی خواجہ محمد صادق کے انتقال سے حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کو نہایت افسوس ہوا چنانچہ اس واقعہ اور اس افسوس کو خواجہ حسام الدین کے خط مین اسطرح ظاہر کیا ہے مخدوما مفارقت فرزندی اعزی قدس سرہ از اعظم مصائب است معلوم نیست کہ کسی مثل این مصیبت شدہ باشد اما صبر و شکرے کہ حضرت حق سبحانہ و تعالےٰ درین مصیبت این ضعیف ثابت کرامت فرمودہ از اجل نعم و اعظم انعامات است از حضرت حق سبحانہ و تعالےٰ مسالت مینماید کہ جزاء این مصیبت معد باآخرت باشد و در دنیا ہیچ از آن خبر اظہار نشود ہر چند میداند کہ این مسالت از تنگی سینہ است و الا او تعالےٰ واسع الرحمت فللہ الآخرہ و الاولی اور ایک جگہ تحریر فرماتے ہین اخوی مولینا محمد صالح واقعات اہل سرہند را شنیدہ باشد فرزندی اعظمی رضی اللہ عنہ نیز با دو برادر خود محمد فرخ و محمد عیسی سفر آخرت اختیار فرمودند انا للہ و انا الیہ راجعون حمداً للہ سبحانہ کہ اولی با فیماندگان را قوت صبر عطا فرمودند ثانیہ بلیہ را سر دادند و خوش گفت ؎

من از نو روسے نہ بجم گرم بازاری + کہ خوش نبود عزیزان تحمل و خواری + فرزند مرحومی آیتی بود از آیات حق جل و علا و رحمتے بود از رحمتہائے رب العالمین درین بست و چہار سالگی آن یافت کہ کم کسے یافت پایہ مولویت و تدریس علوم نقلیہ و عقلیہ بحد کمال رسانیدہ بود حتیٰ کہ تلامیذہ ایشان بیضاوی و شرح مواقف و امثال اینہا را بقدرت تام درس دارند و حکایات

معرفت وعرفان وقصص شہود وکشوف ایشان مستغنی است ازانکہ دربیان آرو معلوم شما است کہ درین ہشت سالگی برنہجے مغلوب حال شدہ بودند کہ حضرت خواجہ ماقدس سرہ معالجہ تسکین حال ایشان را بطعامہائے بازار کہ مشکوک ومشتبہ است مینمودند میفرمودند کہ محبتی کہ مرا بمحمد صادق است باہیچکس نیست وہمچنین محبتی کہ اورا بما است باہیچکس نیست ازین سخن بزرگی باید دریافت ولایت موسوی را بنقطہ آخر رسانیدہ بود وعجائب وغرائب آن ولایت علیہ ابیان میفرمود وہموارہ خاضع و خاشع وملتجی ومتضرع ومتذلل ومتکسر بودہ میفرمودہ کہ ہریکے از اولیا از حضرت حق سبحانہ وتعالےٰ چیزی خواستہ است ومن التجا وتضرع خواستہ ام۔ بعد انتقال حضرت خواجہ محمد صادق رح حضرت۔ محمد سعید فرزند ثانی حضرت مجدد الف ثانی ایسے بیمار ہوئے کہ سبکو یاس ہوگئے حضرت مجدد الف ثانی کو کمال نگرانی خاطر ہوئے کہ اسی اثنا مین ایک شب تجلی خاص الخاص وظہور مخصوص بارگاہ الٰہی ہوا اور معلوم ہوا کہ یہ نزول اجلال واسطے تسلی وتشفی کے ہی حضرت فرماتے ہین کہ اسی عنایت کے ضمن مین حکم اقدس اعلےٰ صادر ہوا کہ محمد سعید ومحمد معصوم کو لاؤ چنانچہ دونون کو لائے اور میرے زانو پر بٹہلا یا نہایت معمر اور سفید ریش تہے حکم ہوا کہ یہ دونون فرزند ہمنے تجہکو بخشے حضرت اس عنایت وبشارت سے نہایت فرخندہ دل ہوئے اور یہ مژدہ سبکو سنایا۔

مقام تیرہوان حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے فرزند ثانی خواجہ محمد سعید ملقب بہ خازن الرحمۃ علیہ الرحمۃ کے حالات مین

فرزند ثانی حضرت کے شیخ محمد سعید ہین آپکی ولادت ۱۰۰۵ھ ہجری مین اور وفات ۷ رجمادی الاول ۱۰۷۰ھ کو ہوئے ایام صباسی آثار سعادت ونجابت پائی جاتی تہی ایام طفولیت مین کہ ابہی خواجہ باقی باللہ علیہ الرحمۃ بہی زندہ تہی حضرت بیمار ہوگئے نہایت ضعف تہا حضرت مجدد الف ثانی نے اوسی حالت مین دریافت کیا کہ کسی شئے کو دل چاہتا ہے بیساختہ زبان سے نکلا کہ حضرت خواجہ کو دل چاہتا ہے حضرت مجدد الف ثانی کہتے ہین کہ مین نے یہ نقل حضرت خواجہ کے سامنے بیان کی حضرت خواجہ

سنکر فرمانے لگے کہ محمد سعید نے حریفی و رندی کی اور ہمسے غائبانہ نسبت لیگیا چنانچہ حضرت
خواجہ گاہ گاہ حضرت کے خط مین انکو دعا سے بہی یاد فرمایا کرتے تہے علم ظاہری قدرے اپنے
بہائی خواجہ محمد صادق اور قدرے اپنے والد بزرگوار اور کچہ مولانا طاہر لاہوری سے تحصیل کیا تہا قرآن
شریف کو بتجوید عالی پڑہا تہا حدیث مین سند جید رکہتے تھے فقاہت مین ایسا ید بیضا رکہتے تھے
کہ اگر خود حضرت مجدد الف ثانی کو کسی مسئلہ غامضہ مین تحقیق کی ضرورت ہوتی تو انسے دریافت کیا
کرتے تھے یہ اس خوبی سے بیان کرتے کہ حضرت مجدد نہایت خوش ہوا کرتے معرکہ علما مین
اگر کسی مسئلہ کی بحث کا اتفاق ہوتا تو بدلائل ساطع و براہین قاطع مخالف کو خاموش کردیا کرتی تہی
غرض کہ سترہ برس کی عمر مین حضرت علوم ظاہری سے کماحقہ فارغ ہوگئے اخذ طریقہ و مراقبہ اپنے
والد بزرگوار سے کیا تہا اور بنسبتہائے اصل ممتاز ہوئے حضرت مثل اپنے والد بزرگوار بکمال تشرع
و تقوی و متابعت سنت سنیہ آراستہ و پیراستہ تہے **حضرت** فرمایا کرتے تہے کہ محمد سعید علمائے
راسخین سے ہے محمد سعید زمرہ سابقین سے ہی محمد سعید خلیل خدا ہے خلعت خلت جو مجہے عطا ہوگا
وہ اوسکو عطا ہوگا محمد سعید خازن رحمت الٰہی ہے قیامت کے دن تقسیم خزاین رحمت اوسکی سپرد ہوگی
محمد سعید کو مقام شفاعت سے حظ وافر ہے محمد سعید نے حضرت ابراہیم خلیل اللہ کیطرح علی نبینا و علیہ
الصلوٰۃ والسلام دائرہ نفی قطع کیا اور اب اثبات مین میرا شریک ہی حضرت مجدد الف ثانی نے فرمایا کہ
ایک روز عرصہ قیامت مجہپر ظاہر کیا گیا دیکہتا ہون کہ محمد سعید میرے آگے آگے ہاتہہ مین کتاب
بل صراط سے چلے جاتے ہین حتی کہ بہشت مین پہونچے ایکروز حضرت مجدد الف ثانی نے فرمایا کہ
محمد سعید تو میرا ضمنی ہے اوراس بات سے تنگدل نہونا کہ حضرت ابا بکر صدیق جناب رسول صلعم
کے ضمنی تہے حضرت فرماتے ہین کہ جن ایام مین کہ حضرت مجدد الف ثانی علیل تہے تو مجکو امامت
خلوت خانہ تفویض فرماتے تہے چونکہ اون دنون مین کمالات عظیمہ و مقامات فخیمہ بجہت نماز حضرت
پر از قسم اسرار واجب الاستتار وارد ہوئے تو حضرت مجدد علیہ الرحمۃ فرمایا کرتے کہ محمد سعید یہ جملہ
نتایج نماز ہین جسکا کہ تو امام ہی اسواسطے تجکو بہی انمین نصیب وافر ہے حضرت مجدد الف ثانی نے

فرمایا ہے کہ مین کسی ایسے مقام عروج و نزول مین نہین گیا جہان کہ محمد سعید میرے ہمراہ نہو فرمایا کہ نزول مین جب مین مقام شیخ عبدالقادر جیلانی تک آیا دیکہا کہ محمد سعید میرے ہمراہ ہے فرمایا کہ محمد سعید ولایت تیری احمدی ہے فرمایا کہ تیری دنیا کو حکم آخرت ہو گیا ہے ولقد اتینا آخرہ فی الدنیا کے مصداق ہو۔ خواجہ محمد ہاشم کشمی رحمہ اللہ تعالی نے لکہا ہے کہ ایک مرتبہ حضرت مجدد الف ثانی نے مجہسے فرمایا کہ عمر کا کچہہ اعتبار نہین اور موت قریب معلوم ہوتی ہے یہ دل چاہتا ہے کہ محمد سعید مسند نشینی کے قابل ہو جاتا اس بات کو مینے حضرت خواجہ محمد سعید کے سامنے بیان کیا وہ آبدیدہ ہو کر بکمال انکسار و انکسار فرمانے لگے کہ مین ناقابل کسیطرح اپنے تئین شایان اس امر کا نہین دیکہتا حضرت جہان تشریف لیجائین برادرم محمد معصوم کو اپنی جگہ بٹہلا جایا کرین اور اگر یہہ امر حضرت قبول نفرماوین تو مجہکو اجازت دین کہ بیرون شہر حضرت جد امجد کی مزار شریف پر گوشہ اختیار کرلون اور مسند داری حوالہ قرۃ العین محمد معصوم کے فرمائین اسکو مینے حضرت خواجہ محمد معصوم رحمۃ اللہ تعالی سے بیان کیا وہ سنکر آنکہو مین آنسو بہر لائے اور کہنے لگے کہ بہائی صاحب مجہکو اپنی خدمت کے لائق نہین سمجہتے ہین مین جو اپنے تئین خیال کرتا ہون تو اونکے ادنی شاگرد کی برابر نہین پاتا خواجہ ممدوح کہتے ہین کہ یہ معاملہ مین نے حضرت مجدد الف ثانی سے عرض کیا وہ سنکر نہایت خوش ہوے عرض کہ صاحبزادہ مرحوم ایک عجائبات قدرت سے تہے ایکدفعہ مراقبہ مین دیکہا کہ رسول صلعم و اصحاب کرام جمع ہین یہ بہی معہ اپنے چند یاران کے وہان حاضر ہین اصحاب کرام نے اس مضمون کی عرضی کہ ہم اور یہ عنایات الہی جلشانہ مین برابر ہین حالانکہ ہمنے بڑی بڑی مشقتین اور تکلیفین اوٹہائی ہین بخلاف اسکے کہ انہون نے کچہہ بہی نہین کیا اسکا کیا سبب ہے حضرت رسول صلعم نے اوسکے جواب مین یہ الفاظ قرآنی تحریر کئے ذلک فضل اللہ یوتیہ من یشاء واللہ ذوالفضل العظیم ایکدفعہ حضرت خازن الرحمت حرمین شریفین گئے حرم نبوی مین تحیۃ المسجد پڑہتے تہے کہ آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم نے آواز دی العجل العجل انا منتظرون الیک یعنے جلدی کر جلدی مین تیرا منتظر ہون اور وہان حضرت پر کمال غلبہ نسبت بروز و کمون ہوا۔ ایک روز فرمایا کہ الیوم نسبتی کنسبۃ المجدد

یعنے آج میری نسبت مانند نسبت مجدد صاحب کے ہی کہتے ہین کہ آٹھہ مرتبہ حضرت خازن الرحمۃ نے رسول صلعم کو بچشم ظاہرہ دیکھا تھا ایکمرتبہ ایک بڑھیا عورت حضرت خازن الرحمۃ کے پاس آئے اور کہنے لگے کہ آپکی ولایت مشہور ہے بطور خرق وعادت مجھکو بیٹا عطا ہو حضرت نے فرمایا کہ تیرے بیٹا پیدا ہوگا چنانچہ بیٹا پیدا ہوا۔ **نقل ہے** کہ ایک شخص کا بیٹا حالت نزع مین تھا وہ شخص روتا ہوا حضرت کے پاس آیا اور عرض کی کہ حضرت عیسیٰ مردہ کو زندہ کردیتے تھے آپ ہی وارث انبیا ہین میرے بیٹے کی حالپر توجہہ فرمایے حضرت نے فرمایا کہ تیرا بیٹا اچھا ہوجاگا چنانچہ آپکی دعا برکت سے بفضلہ اوسکے لڑکے کو آرام ہوگیا **نقل ہے** ایک شخص کو حضرت نے چادر عطا فرمائی وہ شخص اتفاقاً کسی عورت پر عاشق ہوگیا اور چاہتا تھا کہ مرتکب کبیرہ ہو کہ ناگاہ وہ چادر آکر درمیان مین حائل ہوگی جبوقت اور وہ گناہ سے بچگیا **نقل ہے** ایک حضرت کا خادم کسی عورت پر مبتلا ہوکر مرتکب زنا ہوا چاہتا تھا کہ ناگاہ حضرت کی شکل حاضر ہوئی اور اوسکے مونہہ پر ایک طمانچہ مارا کہ وہ فی الفور اپنے ارادہ سے باز آیا لکھا ہے کہ مدت تک اوسکے رخسار و نیز انگلیوں کا نشان بنا رہا۔ **نقل ہے** کہ جبوقت حضرت درس پڑہایا کرتے تھے ایک فاختہ آکر سامنے بیٹھ جاتی اور جب تک پڑہایا کرتے بیٹھی رہتی حضرت فرماتے کہ یہ جانور ہے ورنہ ایسی استعداد تھی کہ اگر کسی آدمی کی ہوتی تو ولی کامل ہوتا۔ **تحریر** فرماتے ہین۔ آدمی تا زمانیکہ گرفتار یاد دون اوست تعالیٰ و ساحت سینہ او بنقوش ماسوا منقش بمرض باطن گرفتار است و از قرب او تعالیٰ دور و مہجور فکر ازالہ این مرض درین فرصت بسیار از مہمہام است و علاج دفعہ این علت معنوی در مہلت قلیل از اعظم مقاصد ازالہ این مرض مربوط بذکر کثیر داشتہ اند و طہارت باطن را از لوث ماسوی منوطہ بیاد او تعالیٰ گردانیدہ یا ایہا الذین امنوا اذکروا اللہ ذکرا کثیرا و سبحوہ بکرۃ و اصیلا ذکر کثیر وقتے متحقق گردد کہ غفلت در قفائے آن نبود کہ درین راہ سم قاتل است و ممد مرض باطن عزیزی فرماید لو اقبل مقبل علی اللہ مدۃ عمرہ ثم اعرض لحظۃ لکان فاتہ اکثر مما نالہ کمال این ذکر آنست کہ ماسوائے مذکور از ساحت سینہ رخت بر بندد و کوس رحلت زند و از جمیع

بالیستہا پاک و مصفا شود نہ از شادی دنیا شادمان گردد و نہ از غم آن غمگین بحدیکہ اگر تکلیف خطار ماسوئے نماید میسر نباید بود بواسطے نسیانی کہ دل را از ماسوی حاصل گشتہ است و بدون نسیان ذکر او سبحانہ بیاد ماسوی مختلفہ است و ہر چہ دران شرکت غیر است شایان جناب قدس او تعالے نیست الا للہ الدین الخالص وقال تعالی واذکر ربک اذا نسیت ای ماسواء تعالی این حالت معبر بفنا و قدم اول است درین راہ سیر الی اللہ اینجا بانجام برسد بعد ازان شروع در سیر فی اللہ و سیر در کمالات اسماء و صفات اوست تعالی۔

مقام چودھوان حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے فرزند ثالث خواجہ محمد معصوم ملقب بہ عروۃ الوثقی کے حالات مین

فرزند ثالث حضرت کی حضرت عروۃ الوثقی محمد الدین خواجہ محمد معصوم ہین آپکی ولادت باسعادت سنہ ۱۰۰۹ اکہزار نو مین اور وفات سنہ ۱۰۷۹ اکہزار اناسی مین ہوئی حضرت مجدد رضی اللہ عنہ فرمایا کرتے تھے کہ ولادت محمد معصوم مجہپر نہایت مبارک ہوئی کہ جس سال یہ پیدا ہوئے اوس سال مین حضرت خواجہ کی خدمت مین مشرف ہوا۔ آپ تین برس کے تھے جو کلمات توحید زبان مبارک سے نکلے فرمایا کہ مین زمین ہین آسمان دیوار حق و اشجار حق تین مہینہ مین قرآن حفظ کیا گیارہوین برس اخذ طریقہ و مراقبہ کیا چودہوین برس حضرت سے بیان کیا کہ مینے خواب مین دیکہا کہ ایک نور میرے بدن سے نکلتا ہے کہ تمام عالم اوس سے منور ہے اور ہر ذرہ ذرہ مین سمایا ہے اگر مثل آفتاب وہ غروب ہوجاوے تو تمام جہان اوس سے تاریک ہوجاوے حضرت نے سنکر فرمایا کہ تو قطب ہوگا اور اس بشارت کو یاد رکہنا الحق کہ وجود حضرت عروۃ الوثقی ایسا ہی ہوا کہ آخر کار قطب الاقطاب ہوگئے حضرت انکی استعداد کی کمال تعریف فرمایا کرتے تہے اور کہتے تھے کہ محمد معصوم بالذات استعداد ولایت محمدی رکہتا ہے اور محمدی المشرب ہی سولہ برس کی عمر مین حضرت عروۃ الوثقی علم ظاہری سے کماحقہ فارغ ہوگئے حضرت فرمایا کرتے تہے

که محمد معصوم محبوب خدا ہے اور قیاس محبوبیت اس سے کرنا چاہیے که حضرت کو انکی شادی کرنیکی
منجانب الله اجازت نہوتے تھے ہر چند استخارہ و التجا کرتے تھے لیکن قبول نہوتی تھی آخر کار
بعد مدت اجازت ہوئی اور ظاہر کیا که یہ منع بوجہہ غایت غیرت الہی جلشانہ تہا حضرت فرمایا کرتے
تھے که محمد معصوم کا حال میری نسبت حاصل کرنے مین مثل حال صاحب شرح وقایہ کا ہے
که جسقدر اوسکا دادا تصنیف کرتا جاتا تہا وہ حفظ کرتا جاتا تہا جس روز اوسکا تصنیف کرنا ختم ہوا اوسیروز
اوسکا حفظ کرنا ختم ہوا ایک روز فرمایا که محمد معصوم تجہکو اصالت سے بہی بہرہ ہے اور تیری خمیر
طینت مین بقیہ طینت حبیب رب العالمین بہی مندمج ہے محبوبیت ذاتیہ جو تجہہ مین پائی جاتی اوسیکے
آثار سے ہے اور تجہکو زمرہ سابقین ثلۃ من الاولین وقلیل من الاخرین سے پاتا ہون اور اسی طرح سے اسرار
متشابہات قرآنی و مقطعات فرقانی سے تجہکو حظ وافر حاصل ہوگا۔ **نقل** ہے که جب حضرت پر
متشابہات و مقطعات قرآنی کہلے تو حضرت خواجہ محمد معصوم نے عرض کی که یہ اسرار مجہپر بہی ظاہر فرمائے
لیکن حضرت مجدد رحمت الله علیہ بسببات پر راضی نہوتے تھے آخر کار جب صاحبزادہ صاحب نے
بہت اصرار کیا تو حضرت نے اسرار حرف ق ظاہر کئے رمز شناس کہتے ہین که خصوصیت حرف
ق کی اسوجہہ سے ہے که ق کو قیومیت سے مناسبت ہے اور حضرت خواجہ محمد معصوم صاحب کو قیومیت سے
مناسبت تہی حضرت نے فرمایا که محمد معصوم خلعت قیومیت تجہکو عطا ہوا الحق که یہ صاحبزادہ
مثل اپنے والد بزرگوار ایک آیۃ آیات عظیم الہی سے تہے جہان ظلمانی انکے برکات سے منور ہوا
بعد حضرت مجدد الف ثانی زینت بخش مسند ارشاد ہوئے لکہا ہے که نو لاکہہ آدمیون نے انکے
ہاتہہ پر توبہ کی اور سات ہزار خلیفہ صاحب ارشاد ہوئے ایک ہفتہ مین انکی صحبت مین طالب کو فنا حاصل
ہوجاتی اور ایک مہینہ مین کمالات ولایت کو پہونچجاتا اور کبہی ایک توجہہ مین طالب کو جمیع مقامات
سے گذار دیتے کشف مقامات الہیہ نہایت صحیح تہا اپنے مریدون کو جائے دور دراز سے فرمایا
کرتے تھے که تیری ولایت محمدی یا موسوی یا ابراہیمی ہے شاہ اورنگ زیب بہی انکی خدمت مین
حاضر ہوا کرتا تہا اور مثل عوام الناس کے حلقہ مین آکر پس و پیش کا کچہہ خیال نکرکے بیٹہجاتا

جگہہ ملتی اوسجگہ بیٹھ جاتا رعب اسقدر غالب تہا کہ زبانی گفتگو نہ کرسکتا تہا جو عرض معروض کرنی
ہوتی تحریری پیش کرتا حضرت کے تین جلد مکتوبات بہ تحقیق غوامض دقائق و معلقات حضرت مجدد
الف ثانی و پند و نصائح ہین ایک جگہ تحریر فرمایا ہے اما بعد این تذکار نصیحت ازین خستہ دل افگار
برائے احبائے ہوشیار فاعتبروا یا اولی الابصار بدانکہ مقصود از آفرینش انسان تحصیل معرفت حق
جل وعلا و در معرفت اقدام متفاوت است باعتبار تفاوت استعداد بعضہا فوق بعض ہر یکے
در معرفت بقدر عرفان خود سخن کرده است اما آنچہ مجمع علیہ این طائفہ علیہ است و قدر مشترک است ولا
بدست و در مدارج قرب آنست کہ معرفت بے فنا در معروف صورت نمی بندد ۵ ہیچکس را تا نگردد
او فنا + نیست رہ در بارگاہ کبریا + ۵ از تست حجاب تو یقین است + شرط ہمہ رہروان
ہمینست + پس بر یاران ہوشمند ناگزیر است کہ در حاصل کار و نقد روزگار خود نیک تامل فرمایند
ہر کرا معرفت مسطورہ حاصل است فطوبی لہ و بشری باید کہ این حاصل را صرف امور غیر حاصلہ
نماید و ہمت بر آن گمارد کہ اصل را در رنگ ظل واگذارد و ہر کرا این معرفت نشده است در طلب
و فقدان این دولت سر نداوند فالویل لہ کل الویل - آنچہ مقصود از خلقت او بود او را نمود و
امرے را کہ درین نشاء از وے طلبداشتند بجا نیاورد و بامور دیگر پرداخت و تغییر چیزیکہ تغیر
او خواستند نمود و سرمایہ عمر گرامی را در ہوا و لایعنی مصروف ساخت و زمین استعداد خود را با وجود
حصول اسباب معطل گذاشت کمال انفعال است کہ مطلوب را درین مہلت قلیلہ با وجود
دعوت بآن در آغوش نکشیده ازین دعوت گاه رخت بر بندد و فردا بکدام رو در حضرت صمدیت پیش
درآید و بکدام حیلت زبان عذر بکشاید عذاب بعد حرمان بدتر از عذاب جحیم است چنانچہ لذت قرب
وصال زیادہ از لذت جنات نعیم است فیا ویلتا علی من اعرض عن اللہ ویا حسرتا علی من فرط
فی جنب اللہ دوبارہ در دنیا آمدن نیست من کان فی ہذه اعمی فہو فی الآخرة اعمی واضل
سبیلا ۵ ترسم کہ یار با ما آشنا نباشد + تا دامن قیامت این غم بما بماند + مغتنم شمرند
عمر کہ ایام جوانیست و ہنگام درستی قوی و جوارح گذشتہ میرود و ارذل عمر رسیده می آید

افسوس که اشرف اشیا را که معرفت الهیه است بارزل عمر که موهوم محض است حواله نموده آید
و اشرف عمر در هوا و هوس که ارزل اشیا است صرف یابد بلکه المسوفون مقصود از خلقت ثقلین
تحصیل این معرفت است درین نشاء فانیه و کسب رضای مولای حقیقی است درین مهلت
یسیره و امثال ما بوالهوسان در پی آرزوهای بیهوده تا کی ازین دولت عظمی محجوب باشیم
و تا چند بارضای نفس و شیطان از رضای خداوندی جلشانه دور و مهجور گردیم الم یان
للذین امنوا ان تخشع قلوبهم لذکر الله و ما نزل من الحق حاجز حصین مانع قوی از معرفت
کام ادای هوا پروریست و آرزوهای اباطیل و امانی بیهوده هر چه مقصود تست معبود تست
شنیده باشند افرائت من اتخذ الهه هواه نص قرآنیست ع عشوه ابلیس از تلبیس است +
در تو یک آرزو ابلیس تست + چون کنی یک آرزوی خود تمام + در تو صد ابلیس
ماند والسلام + **ایضا** ای برادر از صحبت ناجنس و مخالف احتراز نمای و از مجالست
مبتدعه بگریزی یحیی معاذ رازی قدس سره گوید اجتنب من صحبة ثلثة اصناف العلما
الغافلین والفقراء المداهنین والمتصوفة الجاهلین و کسیکه خود را بشیخی گرفته است
و عمل او بر وفق سنت رسول الله است صلی الله علیه و سلم و بحلیه شریعت متحلی نیست زنهار از وی دور
باشی بلکه دران شهر که اوست مباش مبادا که در ایام دار آباد میلانی پیدا آید و خلل عظیم در کار خانه
عظیم اندازد را انشاید او دزدیست پنهان و دامی است از براے شیطان هر چند از
انواع خوارق عادت بینی و طی زمین یا طیران بر هوا تعلق با وی فرین صحبته اکثر مما تفر من الاسد
سید الطائفه جنید بغدادی قدس سره میفرماید الطریق کلها مسدودة الا علی من اقتفی
اثر رسول الله تعالی علیه و آله و سلم نیز فرموده من لم یحفظ القرآن و لم یکتب الحدیث
لا یقتدی به فی هذا الشان لان علمنا مقید بالکتاب والسنة و هم او گفته ان طریق
السادات المقربین المصادقین السابقین مقید بالکتاب والسنة فهم الصوفیة علی
الحقیقة والعلما العاملین بالشریعة والطریقة و هم ورثة النبی علیه و علی آله الصلوة

والسّلام والمتبعون فی اقواله واخلاقه وافعاله وافاض الله سبحانه علینا من برکاتهم کرمنیو بسبب
کہ تہاون آداب نبوی وتارک سنن مصطفوی را علی مصدرها الصّلوٰۃ والسّلام زینهار عارف خیال
نکنید دفریفته تبتل وانقطاع خوارق عادات او نشوید وشیفته زهد وتوکل ومعارف توحید او نگردید
که فرق مبطله مثل یهود ونصاری وجوگیه ویراهمه درین امور با فرق محقه شرکت دارند ابو عمر بن نجید رضی الله
تعالی عنه گفته است کل حال لا تکون عن نتیجة علم وان جل فان ضرره علی صاحبه اکثر من نفعه
سئل عنه با التصوف قال الصبر تحت الامر والنهی مدار کار بر اتباع شریعت است ومعامله
نجات مربوط باقتضائے اثر رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم زهد وتوکل وتبتل با اتباعیت او علیه السّلام
نامقبول است واذکار وافکار واشواق واذواق بے توسل او علیه الصّلوٰۃ والسّلام غیر ماموله
مدار خوارق وعادات برجوع وریاضت است بمعرفت کارے ندارد وعبد الله بن مبارک رضی الله
تعالی عنه فرمود من تهاون بالاداب عوقب بحرمان السنن ومن تهاون السنن عوقب بحرمان الفرائض ومن تهاون
با الفرائض عوقب بحرمان المعرفة ولهذا قال النبی صلی الله علیه وآله وسلم المعاصی برید الکفر سلطان وقت شیخ ابو سعید
ابو الخیر را گفتند فلان کس در هوا میپرد گفت زغن ومگس نیز در هوا میپرد گفتند فلان کس در یک لحظه
از شهری بشهری میرود گفت شیطان در یک نفس از مشرق بمغرب میرود این چنین
چیزها را بس قیمت نیست مرد آن بود که در میان خلق بنشیند وداد وستد کند وزن خواهد و
با خلق درآمیزد ویک لحظه از خدائے عز وجل غافل نباشد از قدوة اهل الله پرسیدند بارے بعضی
از کسیکه ملاہی میشنود ومیگوید که این مرا حلال است چرا که من بدرجه رسیده ام که اختلاف
احوال در من تاثیر نمیکند او جواب داد آرے به تحقیق رسیده است ولیکن بجهنم رسیده ابو سلیمان
دارائے قدس سره میگوید ربما وقعت فی قلبی نکته من نکت ایاما فلا اقبل منه الا بشاهدین
عادلین من الکتاب والسنة ودر حدیث آمده است اصحاب البدع کلاب النار ونیز آمده است
من عمل ببدعة مولاه الشیطان فی العبادة والقاء علیه الخشوع والبکاء اگر گناہے بوقوع
آید زود تدارک آن بتوبه واستغفار نمائے گناه پوشیده را توبه پوشیده وگناه آشکارا را توبه آشکارا

وتوبہ را بر وقت دیگر نیندازی منقول است کہ کرام الکاتبین تا شش ساعت در نوشتن گناہ توقف
میکنند اگر صاحب گناہ درین میان توبہ کرد آنرا نمی نویسند و الا در دیوان اعمال او را ثبت
مینمایند و جعفر بن شبان قدس سرہ گوید غفلت عن توبہ ذنب اوکثر شر من ارتکابہ و اگر
باین زودی توبہ میسر نشود ہر گاہ و توبہ نماید پیش از انکہ معاملہ بغرغرہ رسد مقبول است در
حدیث آمدہ است کہ ان اللہ یبسط یدہ باللیل لیتوب مسی النہار ویبسط یدہ بالنہار
لیتوب مسی اللیل باید کہ ورع و تقوی شعار خود کند و در منہیات و مشتبہات قدم نہند کہ درین
راہ انتہا از نواہی بیش از آتیان و امتثال اوامر ترقی بخش و سودمند است ؛ در ہر امر کہ
دل تو بایستہ آنرا بگذارد مرتکب آن بر فتوی نفس مرو در امید متردد دلرا استفت سائر الحلال
بین والحرام بین فدع ما یریبک الی ما لا یریبک ازین حدیث مفہوم میشود کہ جائے
کہ شک آمدہ و دل ایستادہ آنرا باید گذاشت و اگر شک نیامد ارتکاب معفو است فارغ دیگر
برائے کسی یا موروثہ مبتلا گردد آنست کہ دست خود را بر سینہ یا بر دل خود بگذارد
اگر ساکن یابد دران اقدام نماید و اگر مضطرب یابد خود را یکسوکشد جمیع طاعات و عبادات خود
را متہم دارد و خود را از ادائے حق آن مقصر داند و دیگر از برائے قوۃ خود و عیال خود کسبی اختیار
کند مثل تجارت و مانند آن مانع نیست بلکہ مستحسن است کہ سلف اختیار آن کردہ اند و در حدیث
فضائل کسب بسیار است و اگر بر قدم توکل بنشیند ہم زیبا است لیکن بشرطیکہ از کسی طمع نداشتہ
باشد از محمد بن سالم شخصے پرسید او نحن متعابدون بالکسب ام بالتوکل فقال التوکل
حال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم والکسب سنۃ رسول اللہ علیہ وآلہ
وسلم وانما سن الکسب لمن ضعف عن حال التوکل وسقط من درجۃ الکمال
التی ہی حالہ علیہ الصلوۃ والسلام فمن اطاق التوکل ما الکسب غیر مباح
لہ الا کسب معاونتہ لا کسب اعتماء ومن ضعف عن حال توکل التی ہے حال
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ابیح لہ طلب المعاش والکسب مثلا بسقط عن درجۃ

حاله علیه وعلی آله الصلوٰة والسلام ابو محمد بن منازل قدس سره گوید التفویض مع
الکسب خیر من خلوة عنه و در خوردن طعام رعایت اعتدال نماید نه آنقدر خورد که کسل
در طاعت پیدا آید و بیمزه سازد و نه آنقدر قلت نماید که از ذکر و طاعت باز ماند حضرت خواجه
نقشبند قدس سره فرموده اند لقمه اچرب بخور و کار خوب بکن بالجمله مدار کار بر طاعت است لقمه قدر
که ممد آنست مبارک است و آنچه که مخل این کارخانه است ممنوع است و در جمیع افعال و حرکات
قصد کند که نیت را مرعی بدارد و بهیچ عمل تا نیت صالح دست ندهد مهما امکن اقدام نماید و بعزلت
و خاموشی راغب بود و در حدیث آمده است الحکمة عشرة اجزاء تسعة فیها فی العزلة
و واحد منها فی الصمت و اختلاط با مردم بقدر ضرورت بکند و سائر اوقات را بمراقبه
و اذکار بسر برد وقت کار است هنگام صحبت داشتن و پیش است گر صحبت که برای
افاده و استفاده بود که محمود بلکه لابد است و همچنین صحبت داشتن با اهل الطریق بشرط
فانی بودن با یکدیگر سخن لایعنی در میان نیاوردن - نیز مستحسن بلکه در بعضے اوقات از عزلت او
انفع است و مخالف طریق خود صحبت نباید داشت و بهر رنگے که بکشاده پیشانی باید پیش آمد
باطن خواه منبسط بود خواه منقبض و بهر که بعذر پیش آید عذر او را قبول نماید و خلق نیکو داشته باشد
و اعتراض بر کسے کم کند و سخن نرم و ملائم گوید بهیچکس العنف پیش نیاید مگر از برائے خدائے
عزوجل شیخ عبد اللہ قدس سره گفته است که درویشی نه نماز و روزه است و نه احیای شب است
اینجمله اسباب بندگی درویشی نرنجیدن اوست و نرنجانیدن اگر این حاصل کنی واصل
گردی از محمد بن سالم پرسیدند بماذا لعرف الاولیا فی الخلق قال بلطف لسانهم
وحسن اخلاقهم و بشاشت وجوهم و سخاوت انفسهم و قلت اعتراضهم
وقبول عذر من اعتذر الیهم و تمام الشفقة علی جمیع
الخلق ۱۲ و در سخن گفتن رعایت قلت باید کرد و خواب بسیار
نباید نمود که دل میرانند و جمیع امور خود را بحق تعالے بسپارد و خود

درخدمت چست باش تا از تدابیر امور فارغ باشی و چون دل تو یکجانب باشد جمیع امور ترا کفایت
خواهد کرد نیز سببهای خود را بر تو آسان سازد که بامور تو قیام نماید بالجمله او را باش و الا اسباب تدبیر
نفس خود مشغول مشو بر هیچکس اعتماد جز بر فضل پروردگار ننمائی با عیال و فرزندان سلوک نیک
باید کرد و اختلاط بقدر ضرورت باید نمود که حق اینها بر ذمه واجب است و موانست با اینها نباید پیدا
کرد تا سبب اعراض از جناب مقدس نشود و احوال باطن به نا اهل نباید وا نمود و با اهل مناصحت
نباید داشت و در جمیع احوال عمل سنت را باید گزید و از بدعت مهما امکن احتراز باید نمود و در زمان
بسط حدود شرعیه را نیک رعایت باید کرد و از جانب آمد و رفت و هنگام فیض امیدوار باید بود و دل تنگ
و مایوس نباید شد ان مع العسر یسرا فان مع العسر یسرا در شدت و رخا قصد کند که یکسان باشد و در
وجود و عدم بر یک نمط بود بلکه در عدم مستریح باشد و در وجود مضطرب از ابوسعید اعرابی قدس سره
از اخلاق فقرا پرسیدند گفت اخلاق فقرا سکونست نزد فقد و اضطراب نزد وجود و انس است
به هموم و وحشت نزد فرحها و در حوادث مذبذب نشود و بر عیوب مردم نظر نکند و عیوب خود را همواره
در نظر دارد و خود را بر هیچ مسلمانی فضل ننهد و همه را افضل از خود انگارد و به هر کدام از مسلمانان
چنان اعتقاد داشته باشد که گشایش کار من از برکت نفس و دعای او تواند که شود و اسیر اهل
حقوق بود و سیر سلف را همه وقت ملحوظ داشته باشد و صحبت اهل غربت و فقر و مسکنت راغب
بود و غیبت هیچکس نکند بلکه غیبت کننده را مهما امکن مانع آید و امر معروف و نهی منکر را شیوه گیرد
و بر اتفاق مال حریص بود و از اتیان حسنات خوشوقت بود و از ارتکاب سیات دور باشد
و از فقر ترسیده تنگدل ننماید و از قلت معیشت دربار نبود که هنگام عیش در پیش است اللهم
ان العیش عیش الآخرة تنگی اینجا منتج وسعت آنجاست و در خدمت فقرا و اخوان دینی خود را
معاف نباید داشت ابوعبدالله خفیف رضی الله تعالی عنه گوید یاری از یاران مهمان من شد
اتفاقا او را علت شکم در گرفت و من خدمت او بخود گرفتم و خدمت او را میکردم و تمام شب
طشت از پیش بر میداشتم یکبار مرا پینکی ربوده مرا گفت نعمت یلعنک الله یعنی بخواب رفتی

لعنت کناد ترا خدا تعالے از من بر سید ند کہ نفس خود را چگونہ یافتی ھنگا سیکہ او ترا العنک اللہ گفت
گفتم عیان یافتم کہ مرا رحمت اللہ گفت و بحالیکہ نرسیدہ بے تقریب دران تکلم مکن و خدمت صوفیہ را
باداب کن تا از برکات شان بہرور گردی الطریق کلھا ادب ہیچ بے ادبی بخدا نرسید شنیدہ باشند
بالجملہ خاک بے وجود شدہ بخدمت اینہا بالکل اقدام نمایند والا ہوس مصاحبت این بزرگواران
نکنند کہ درینصورت احتمال ضرر غالب است نفع موقوف ابوبکر بن سعدان رضی اللہ تعالے عنہ گفتہ
است ہر کہ صحبت صوفیہ را اگر نبندد پس صحبت باینہا دارد بے نفس و بیدل و بے ملک ہرگاہ چیزے
از اشیاء خود نظر کند او را از رسیدن بمطلوب باز دارد و در طلب حق جل و علا خود را آرام مدہ و
مضطرب باش ابوبکر طمسانی رضی اللہ تعالے عنہ گوید تصوف اضطراب است چون سکون آمد
تصوف نماند محب را بے محبوب آرام نیست و بما سوا او انس و الفت نہ ہموارہ از سر او این ندا
سر سر زند **شعر** بچہ مشغول کنم دیدہ و دل راکہ مدام + دل ترا میطلبد دیدہ ترا میخواہد + مرید
را بدین صفت باید شد کہ درین آیت کریمہ است حتی اذا ضاقت علیہم الارض بما رحبت و
ضاقت علیہم انفسہم وظنوا ان لاملجاء من اللہ الا الیہ چون تعطش او بدین مرتبہ برسد و
تمام روئے زمین با این فراخی بروے تنگ و تاریک شود محتمل کہ بحر رحمت در جوش آید و آن
شیفتہ خانمان برباد دادہ را از وے بستاند و بر در خلوتخانہ وحدتش عاید **بیت**
دادیم ترا ز گنج مقصود نشان + گر ما نرسیدیم تو شاید برسی + التماس این مسکین از اشتمال شما
دوستان آنست کہ این مہجور عاصی را از دعاہائے مرجوعہ خویش فراموش نکنند و از کرم عمیم
او تعالے در خواہند کہ این گناہ گار تباہ کار فردائے قیامت در قفائے عاصیان مرحوم داخل
باشند **شعر** کجا ما و کجا زنجیر زلفش + عجب دیوانگی کاندر سرافتاد سبحان ربک رب
العزت عما یصفون والسلام علی المرسلین والحمد للہ رب العالمین **ایضا** این درویش
در وقتے از اوقات از موجودات عالم امکان مثل زمین و سحاب و آسمان و شمس و نباتات و حیوان
استفسار نمودہ کہ آنکہ ارباب وحدت وجود در مرایائے شما شہود و مشاہدہ مطلوب اثبات مینمایند

راست است ومطلوب درشما جلوه گر است همه جدا جدا تقدیس وتنزیه او تعالی کردند ووانمودند
که برما این تهمت منهید یارا چه یارائے آنکه دعوای مظهری ومرائیت او نمائیم او سبحانه بآن علو شان
وتنزه چگونه بردرما ظهور فرموده باشد - منه تهمت سایه برآفتاب - خود را خالی محض وساذج
صرف وانمودند حقیقت آسمان بیش از حقایق دیگران ازین دعوی تبری نموده بکمال اظهار
عجز وزاری وذل پیش آمد وچون جماعت بآن بیچاره سرگردان امور غیر واقع منتسب میدارند
وارجاع حوادث کونے وامثال آن باو مینمایند از تهمت آنقدر استیلا هیبت خداوندی جل
سلطانه فروگرفته بود که بیان آن نمیتوان نمود از ترس وخجالت گداخته وآب شده سیرفت درین
اثنا رآفتاب از عابدان خود نیز تبری کرده نمود که این جماعت سرا شرمنده ورسوا ساخته اند مین
باین نامرادی وسرگردانی وانیها درین مقام ایضاً قدم درین عالم خلیفه حق است جل وعلا ونائب
مناسب او واقطاب وابدال در دائره ظلال وے مندرج اند وافراد واوتاد در محیط کمال او
مندرج همه افراد عالم بوے روی دارند وقبله توجه جهانیان اوست دانند یا ندانند بلکه قیام
عالمیان بذات اوست چه افراد عالم چونکه مظاهر اسماء وصفات اند ذاتے درمیان شان
کائن نیست همگی اوصاف واعراض اند واعراض واوصاف را از ذوات چاره نیست تا قیام
شان بآن بود وعادت الله جاریست که بعد از قرون متطاوله عارفی را نصیبی از ذات
ارزانی داشته ویرا ذاتی عطا میفرمایند که بحکم نیابت وخلافت قیوم اشیا میگردد واشیا
بوے قائم میباشند حضرت حرمین شریف بهی تشریف لیگئے اور وہان بانواع انعامات حضرت
حق سبحانه تعالے ورسول صلعم مستعد ہوئے جب حضرت جہاز سے اوترے اور خشکی کا سفر اختیار
کیا ایکروز فرمایا کہ آج کعبہ اپنی جگہہ سے منتقل ہوا اور میری جانب تبسم کنان بہ بشاشت تمام اگر
بغلگیر ہوا جب مکہ شریف مین مقیم تہے فرمایا کہ امورات عجیبہ غریبہ ظاہر ہوتے ہین اکثر اوقات
یہ دیکھتا ہون کہ کعبہ جناب مجہسے گلے لگ کر ملتا ہے اور باشتیاق تمام ہاتہہ چومتا ہے بلکہ ایکروز
ایسا معلوم ہوا کہ مجہسے بغلگیر ہو کر سخت دبو جا انہین ایام مین ایک روز معلوم ہوا کہ مجہہ انواع

برکات نکلنے شروع ہوئے اور اسقدر پہیلے کہ تمام اشیاء پر مسلط ہوگئے اور تمام صحرا و دشت
بہرگئے چنانچہ اس امر کے دریافت کو متوجہ ہوا معلوم ہوا کہ مجہکو اپنی سے انخلاع اور کعبہ حسنات سے تحقق
ہوگیا۔ ایکروز حضرت اہل معلی کی زیارت کو تشریف لیگئے جب حضرت عبدالرحمن بن ابی بکر کی
قبر پر تشریف لیگئے فرمایا کہ بحر انوار موجزن ہے اور کمالات صحبت خیر البشر صلعم تابان و درخشان
ہین اوسکے بعد حضرت ام المومنین حضرت خدیجۃ الکبریٰ کے مزار پر گئے اور مراقبہ طویلہ فرمایا
کہ حضرت امہات المومنین اسقدر عنایات سے پیش آئین کہ ایسی عنایات کسی نے نہین کی تہی بلکہ
بکمال نوازش پردہ سے باہر تشریف لاکر فرمایا کہ فلان شخص کو یہ عطیہ دو اور یہ نعمت بخشو جب حضرت
حج سے فارغ ہوئے معلوم ہوا کہ فرشتے نے کاغذ اجر و قبولیت حج دستخطی مہری مجہکو عنایت
کیا ایام اقامت کہ معظمہ مین حضرت کے بڑے بہائی خواجہ محمد سعید صاحب کی طبیعت سخت
علیل ہوئی حضرت نے اونکی شفا کیواسطے دعا مانگنے کو ہاتہہ اوٹہائے کیا دیکہا کہ ہزارہا
ہاتہہ اقسام مخلوقات بلکہ جمیع حقائق اسماء و صفات اصول و ظلال نے بہ تبعیت میرے اوٹہائے
حتی کہ دعا قبول ہوئے اور اونکو صحت حاصل ہوئے ایکروز حضرت نے واسطے حصول بعض
کمالات کے کمال تضرع و التجا کی اور بعد دعا فرمایا کہ مالعینا الا ارادت مجرد اس خطرہ
شرح صدر بکمال بسط ہوا اور معلوم ہوا کہ خلعت عبودیت عطا ہوا۔ ایکروز بیٹہے ہوئے تہے
کہ خلعت ارشاد بکمال علو شان عطا ہوا اور اپنے تئین بمقام ارشاد سے کمال مناسب پایا
اور یہ بہی دیکہا کہ دوات قلم لاکر سامنے رکہا گویا کہ منصب وزارت عطا ہوا اور معلوم ہوا کہ یہ
خلعت وداع ہے ۔ ایکروز حضرت ملتجی ہوئے کہ معاملہ ارشاد قایم رہے یا ترک کر دیا جاوے
کس امر مین مرضی حق ہے معلوم ہوا کہ قایم رہے اور ترک ہرگز مرضی نہین ہے حضرت کہ
مین بعد معاودت طایب مبارک ایکروز مصلائے مالکی پر حلقہ فرماتے تہے کیا دیکہا کہ گویا ایک
خلعت جلیل القدر کہ کثرت ضیا و شعشعان سے ایک نور صرف معلوم ہوتا تہا عطا فرمایا اور
آواز آئی کہ حق سبحانہ تعالیٰ یہی لباس یا اسکے مناسب پہناتا ہے چنانچہ حدیث قدسی

آیا ہے الکبریاء ردائی والعظمۃ ازاری بعدازان حضرت مدینہ منورہ روانہ ہوئے جس روز
وہان پہونچنا تہا اوس روز شبکو کثرت شوق سے نیند نہ آئی صبحکو مدینہ منورہ مین داخل ہوئے
اور کمال عنایت حضرت صلعم معاینہ کین جب مواجہہ شریف مین پہونچے حضرت رسالت
صلعم حجرہ سے باہر تشریف لائے اور آکر بغلگیر ہوئے فرمایا محسوس ہوتا ہے کہ وجود شریف
حضرت رسالت صلعم عرش سے فرش تک مرکز جمیع عالمیان ہوتے ہین ہر چند کہ وہاب مطلق
اللہ تعالی ہے لیکن جس کسیکو فیض پہونچتا ہے وہ حضرت کے توسل سے پہونچتا ہے اور یہانتک
ملک وملکوت حضرت کے اہتمام سے انصرام پاتی ہین اور معلوم ہوتا ہے کہ شب و روز
انعامات کافہ مخلوقات پر روضہ مطہرہ سے پہونچے ہین اور اگرچہ حضرت خاتمیت ما ارسلناک
الا رحمۃ للعالمین ہین مگر استغنا و عظمت بہی کہ لازمہ محبوبیت ہے بوجہ اتم پائی جاتی ہے اور
اسیواسطے حضرت کی خدمت مین عرض احتیاج کو توسل کی ضرورت ہوتی ہے ایک روز فرمایا
کہ آج عجیب اسرار درمیان آیا کہ اوسکو باشارہ بہی بیان نہین کرسکتا اور اگرچہ بیان کرون قطع
البلعوم وذبح الحلقوم ہو اور یہ کمون وبروز کی طرف اشارہ ہے فرمایا کہ اگر شیخ کامل چاہتا ہے
کہ اپنے جملہ کمالات کسی اپنے مرید صادق مین افاضہ کرے تو اپنے سے غائب ہوکر نفس مرید مین
ظاہر ہوتا ہے اسوقت جملہ کمالات پیر کے اوس مرید مین ذرہ ذرہ آجاتے ہین اس حالت
کو کمون وبروز کہتے ہین۔ فرمایا کہ ایک روز مواجہ کریم مین کہڑا تہا کہ ایک خلعت سرخ رنگ عطا
ہوا معلوم ہوا کہ یہ عطیہ حضرت صدیق اکبر سے ہے پہر ایک اور خلعت زرد عطا ہوا معلوم ہوا کہ عطیہ
حضرت فاروق اکبر سے ہے اور وہان سے آتے وقت ایک اور خلعت سبز رنگ عطا ہوا معلوم ہوا کہ یہ
حضرت خیر البریہ علیہ وعلی آلہ الف الف صلوۃ والسلام وتحیہ ایک روز حضرت جنۃ البقیع تشریف
لیگئے جب وہان سے واپس مراجعت فرمائی فرمانے لگے کہ جس قبر پر جاکر بیٹہتا تہا صاحب قبر
کمال عنایت پیش آتا اور جس قبر پر جانے کا ارادہ ہوتا اونکو منتظر پاتا تہا اور اہل قبور میری
ملاقات کو اسطرح جمع ہوتے تہے جیسے کہ مہمان عزیز کیواسطے ہوا کرتے ہین جب حضرت عثمان کی

زیارت سے فارغ ہوا ایک خلعت تازہ پایا معلوم ہوا کہ یہ عطیہ حضرت عثمان سے ہے اوسکے بعد
مین حضرت ابراہیم علی ابیہ وعلیہ الصلوٰۃ والسلام کی قبر پر گیا دیکھکر میری طرف چلے اور لپٹ گئے
اور گود مین بیٹھ گئے اور بکمال مہربانی سے معانقہ کرتے ایک صرف نور ہی نور دیکھنے مین
آئے اور کیون نہوتے کہ وہ جگر گوشہ رسول صلعم ہین جنکے واسطے فرمایا لو عاش لکان نبیا
حضرت نے فرمایا کہ اونکے ظہور نسبت اور عنایت سے اسقدر لذت آئی کہ امید نہین کہ جاسے اور سیطرحسے
اور جو جو اصحاب مثل عبد اللہ بن مسعود اوسجگہ مدفون ہین سب بعنایات بسیار و باشفاق پیش
پیش آئے بعد ازان امام اجل مالک بن انس کے مرقد پر پہونچا کیا دیکھتا ہون کہ شتابی تمام
میری طرف آئے ہین اور بکمال انبساط ملاقات کی بعد ازان مہربانی و عنایات ازواج مطہرات
خصوصا حضرت صدیقہ بدرجہ کمال پائی گئی اور علی ہذا القیاس شفقت حضرت زہرا بتول
علی ابیہا وعلیہا الصلوٰۃ مفہوم ہوئے اور شفقت اہل بیت و بنات مطہرات و امیر المومنین
حضرت عباس و حضرت حسن اور ائمہ کرام رضی اللہ تعالیٰ علیہم خارج از تعداد پائی گئی بعد
ازان فرمایا کہ وہان میری نسبت نے عجب ظہور پیدا کیا محسوس ہوا کہ تمام فرش سے
عرش تک نور نسبت سے بھر گیا اور مکونات عالم صف بصف گرد میرے کھڑے ہین اور
انواع فیوض و برکات خلایق بطفیل اس درویش کے پہونچتا ہے اور تمام مخلوقات
کیا اولیا کیا غیر اولیا اس ضعیف سے منتظر حصول برکات و ترقیات ہین جسقدر ظہور نسبت
بڑہتا جاتا تہا مین شرمندہ ہوتا تہا کہ حضور صحابہ کرام رضوان اللہ تعالے علیہم اجمعین
اور نسبت کے ظہور کرنے کا کیا موقع ہے لیکن چونکہ یہ حالت بہی انہین کی عنایت اور اثر
و برکت سے تہی اسواسطے خوشی بہی ہوتا تہا۔ جب مدینہ منورہ سے حضرت چلنے لگے
تو رخصت کیواسطے مسجد مین تشریف لیگئے اور حزن فراق و رنج وداع سے رونے لگے
کہ اسی اندوہ مین حضرت رسالت خاتمیت بکمال عظمت و حشمت حجرہ کریمہ سے تشریف
لائے اور ایک تاج شاہانہ کہ اوسپر طرہ شہپر لگا ہوا تہا میرے سر پر رکہا اور معلوم ہوا

کہ یہ خلعت خاصہ ہے کہ حضرت کے بدن مبارک سے جدا ہوا ہے غرض کہ بانواع سرفرازی
مشرف ہوکر واپس تشریف لائے حضرت کے تصرفات زاید از حد ہین مگر اسجگہ بمقتضائے
مالا یدرک کلہ لا یترک کلہ زیر قلم آتے ہین اعظم تصرفات سے تو یہ ہے کہ حضرت نے اپنی
فرزند کو ایک توجہہ مین ابتداء قلب سے تا لا تعین پہونچا دیا۔ **نقل ہے** ایک جوگی جادو سے
آگ باندہدیتا اور لوگون کو اس شعبدہ سے فریفتہ کرتا حضرت کو یہ سنکر غیرت آئی اور بہت سے
آگ جلواکر اوسپر یا نار کونی بردًا وسلامًا علی ابراہیم دم کیا اور ایک شخص کو فرمایا کہ اسمین بیٹھکر
ذکر کر چنانچہ وہ بیٹھکر مشغول ذکر ہوا اور آگ اوسپر گلزار ابراہیم علیہ الصلوٰۃ والسلام ہو گئی۔
نقل ہے ایک شخص نے کابل مین خواب مین دیکھا گویا حضرت نے تبرک عطا فرمایا ہے
بیدار ہوا تو تبرک موجود تہا۔ **نقل ہے** کہ چند شخص حضرت کی خدمت مین راہ دور
دراز سے حاضر ہوئے حضرت نے ہر ایک کو ملبوس خاص عطا فرمایا لیکن ایک شخص محروم
رہا جب وہ اپنے مکان پر معہ رفیقان پہونچا اوسکو اپنی محرومی کا نہایت افسوس ہوا اور وہ
اسی حسرت مین تہا کہ ناگاہ غل وشور تشریف آوری حضرت کا بلند ہوا اور آدمی استقبال
کیواسطے چلے وہ شخص بہی بخوشی تمام روانہ ہوا جب بیرون شہر پہونچا کیا دیکہتا ہے کہ
حضرت اپنے گہوڑے پر سوار ہین مجہکو دیکہکر فرمانے لگے کہ تو کیون آزردہ ہوتا تہا یہ تبرک
لے اور کلاہ شریف میرے ہاتہہ مین دیدی بمجرد کلاہ دینے کے حضرت نگاہ سے غائب ہو گئے
اور کلاہ شریف میری ہاتہہ مین رہی ایکروز حضرت وضو فرماتے تہے کہ ناگاہ خادم سے لوٹا
لیکر دیوار مین مارا چنانچہ وہ لوٹا ٹوٹ گیا اور لوٹہ سے وضو کیا حاضرین نے اس امر کو
ذہن نشین رکہا مدت کے بعد ایک سوداگر آیا اوسنے بیان کیا کہ ایک دفعہ مین بنگالہ کیطرف
ایک صحرا مین تہا کیا دیکہتا ہون کہ ایک شیر میری طرف غراتا چلا آتا ہے دیکہکر نہایت خوف
ہوا کہ ناگاہ حضرت کو دیکہا کہ لوٹا لئے آئے اور اوس شیر کے پہینک کر زور سے مارا کہ وہ
فی الفور غائب ہو گیا جن ایام حضرت حرمین شریفین جاتی تہے دکہن مین اورنگ زیب عم

بارہ ہزار روپیہ نذرانہ حاضر ہوا اور نہایت اخلاص سے پیش آیا حضرت نے اوسکو بشارت سلطنت دی
اوسنے عرض کی کہ آپ مجھکو لکھہ بھی دیں چنانچہ حضرت نے اوسکو لکھدیا فوقعَ کما قال گو ہر آرای اوسکی
ہمشیرہ کہا کرتے تھے کہ میرے بہائی اورنگ زیب نے بارہ ہزار روپیہ کو سلطنت خریدی ہے

نقل ہے ایک شخص اپنے بیٹے کو حضرت کی خدمتمیں لایا اور عرض کی کہ یہ کسی عورت پر عاشق ہو گیا ہے
ہمارے ہاتہون سے بالکل جاتا رہا نہ کام دنیا کرتا ہے نہ عاقبت حضرت اوسکو سمجہانے لگے اوسنے کہا
در کوی نیکنامی مارا گذر ندادند ✦ گر تو نمی پسندی تبدیل کن قضارا ✦ حضرت نے فرمایا کہ ہمنے تیری قضا تبدیل
کی چنانچہ وہ فی الفور تائب ہوا اور خیال عشق بالکل جاتا رہا

مقام پندرہوان حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی کے فرزند اصغر شاہ محمد یحیی کے حالاتمین

سب سے چہوٹے فرزند حضرت مجدد الف ثانی کے حضرت شاہ محمد یحیی ہین انکی ولادت باسعادت سنہ۱۰۲۴ مین ہوئی اور وفات سنہ۱۰۹۶ مین
انکے تولد سے پہلے حضرت مجدد الف ثانی کو الہام ہوا تہا انا نبشرک بغلام اسمہ یحیی اور اسی عنایت سے اونکا نام
محمد یحیی رکہا اور شاہ کی لقب سے ملقب ہونیکی وجہ یہ ہے کہ ایکروز حضرت شاہ سکندر نبیرہ شاہ کمال کیتلی حضرت مجدد الف ثانی کے پاس آئے
اور فرمایا کہ میان شیخ احمد ایک اپنا بیٹا ہمکو دو کہ ہماری طرح دانا و دیوانہ ہو حضرت نے فی الفور حضرت محمد یحیی کو طلب کرکے حوالہ کیا
حضرت شاہ سکندر نے اونکو گود مین بٹہا کر اپنی نسبت خاصہ اونکو عطا فرمائی حضرت شاہ سکندر نے حضرت مجدد الف ثانی
سے مخاطب ہوکر کہا کہ یہ ہمارا ہے اور آج سے ہمنے شاہ کہا کرنا چنانچہ اوس روز سے اونکو شاہ محمد یحیی کہتے ہین جب وہ مجلس سے متوجہ ہو گئے تو حضرت فرمانے لگے
سبحان اللہ وبحمدہ کہ صغیر سنی مین محمد یحیی مقبول اولیاء اللہ ہوا حضرت کو انکے حال پر کمال شفقت تہی بعض مقامات و کمالات
کی بشارت دی اور انکے علو استعداد کی تعریف فرمایا کرتے تہے حضرت اجمیر مین شہر آبدیدہ ہوکر فرمانے لگے کہ میرا ارادہ تہا کہ محمد یحیی
بہی مثل اپنے بہائیون کے اس صحبت سے بہرہ ور ہوتا اگر وہ ابہی کمسن ہے اور میرا اجل قریب بیس سال کے عمر مین تمام علوم عقلی و نقلی اپنے برادران
خواجہ محمد سعید و محمد معصوم سے حاصل کئے بعد فراغ تحصیل علم ظاہری اخذ طریقہ حضرت شیخ محمد سعید صاحب سے کیا اور اتمام حضرت
عروۃ الوثقی سے حضرت عروۃ الوثقی انپر کمال مہربانی فرمایا کرتے تہے اور بشارت حصول مقامات بشرہ مجدد الف ثانی اور بعض دیگر
مقامات فرماتے دو مرتبہ حرمین شریفین تشریف لیگئے اور جناب رسالت مآب صلعم سے انواع عنایت مشاہدہ کین حضرت شاہ کمال اتباع سنت
و دنیا استغنا رکہتے بخشش سند اشاد تہے شاہ اورنگ زیب انکی خدمت مین حاضر ہوتا اور بہت دیہات اونکے نیاز کئے

والله اعلم ربنا لا تواخذنا ان نسینا او اخطانا ؂

سُبحان ربک رب العزۃ عما یصفون و سلام علی المرسلین و الحمد للہ رب العالمین ؂

تمت

الحمد للہ و المنۃ کہ درین زمان سعادت توامان نسخۂ لاثانی یعنی مقامات

امام ربانی مجدد الف ثانی مطبع جیون پرکاش دہلی میں بحسن زیبایش

مطبوع طبائع خاص و عام ہوا گردہر لال مالک مطبع

وَمَآ اَرْسَلْنٰكَ اِلَّا رَحْمَةً لِّلْعٰلَمِيْنَ

بفضل خداوند مجید این رسالۂ شریفہ در بیان حالات و مقامات و ملفوظات و مکتوبات و معمولات حضرت شمس الدین حبیب اللہ

جناب میرزا جان جاناں مظہر شہید قدس اللہ سرہ

الموسوم بہ **لطائف خمسہ** معروف بہ

مقامات مظہری

۱۳۰۹ھ

از تصانیف

حضرت غوث الاسلام والمسلمین الہادی الی اللہ شاہ غلام علی الملقب بشاہ عبد اللہ المجددی طریقۃ والعلوی نسبا

الدہلوی مسکنا و مدفنا رحمۃ اللہ علیہ از سعی حقر العباد محمد بیگ عفا اللہ عنہ و باہتمام جناب مولوی محمد عبد الاحد حافظ صاحب سلمہ اللہ الصمد

در مطبع مجتبائی واقع دہلی مطبوع شد

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بعد حمد رب العالمین وثنای رحمۃ للعالمین احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم میگوید بندۂ عاجز محمد بیگ ابن مرزا رحیم بیگ نقشبندی مجددی غفر اللہ ذنوبہا وستر عیوبہا کہ از دیر باز خاطرم می جست کہ کتاب مستطاب فیض انتساب در بیان حالات ومقامات ومکتوبات وملفوظات حضرت شمس الدین حبیب اللہ جناب میرزا جان جانان شہید قدس اللہ سرہ کہ بمقامات مظہری موسوم ست واز تصانیف حضرت غوث الاسلام والمسلمین الہادی الی اللہ شاہ غلام علی الملقب بہ شاہ عبد اللہ المجددی ست بدست آید واز لمعات انوار رجالش چشم ودل منور سازد فالحمد للہ علےٰ ذلک کہ پس از مدت مدید تمنای دلی حاصل گردید وکام وجان را غذو بتے بخشید خواستم کہ دیگر برادران خصوصاً آنانکہ ازین سلسلۂ عالیہ تعلق دارند ہم ازین استفادہ بردارند بنا بران عزم انطباع نمودہ برای استفاضۂ ایشان معمولات عالیہ کہ بمعمولات مظہری حضرت شاہ نعیم اللہ صاحب بہرائچی رحمۃ اللہ علیہ کہ از اعاظم خلفای حضرت ایشان ست درج فرمودہ اند نقل برداشتہ در اواخر این کتاب اضافہ کردہ بلطائف خمسۃ المعروف بمقامات مظہری موسوم نمودم ونیز رسالہ کہ در حالات حضرت شاہ غلام علی شاہ رحمۃ اللہ مولانا شاہ[1] عبد الغنی صاحب محدث دہلوی رح بعد از استخارۂ مسنون نوشتہ اند بطور ضمیمہ الحاق کردہ آمدہ از انجا کہ گوشۂ چشم التفات مخدوم ومکرم عالی ہمم صاحب الجود والکرم جناب مولوی حافظ محمد عبد الاحد صاحب سلمہ الصمد مالک مطبع مجتبائی دہلی باین احقر ست بتوجہات ایشان حسب مراد باصحت وخوبی بقالب طبع در آمد امید از ناظرین آنکہ این عاجز ومولانا ممدوح الصدر را بدعای خیر یاد آرند واز فاتحہ واخلاص دریغ نہ فرمایند

والله الموفق والمعين

[1] این از اعاظم خلفاء حضرت شاہ غلام علی ست ۱۲

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ رب العلمین و الصلوٰۃ و السلام علی سیدنا محمد و علی آلہ و اصحابہ اجمعین اما بعد میگوید فقیر عبد اللہ معروف بہ غلام علی عفی عنہ این رسالہ ایست مختصر و منتخب از کتاب مستطاب کہ صاحب کمالات معارف و سلالہ حضرت مولوی نعیم اللہ در احوال سیدنا و مرشدنا مطلع انوار الطریقۃ منبع اسرار الحقیقۃ مقتدار ارباب یقین و عرفان شمس الدین حبیب اللہ حضرت مرزا جان جانان رضی اللہ تعالی عنہ و احوال خلفاء ایشان نوشتہ منت بر دل و چشم مخلصان نہادہ اند فقیر بعضی مطالب از ان انتخاب نمودہ و آنچہ خود یاد داشتہ بہ ان افزودہ درین اوراق درج ساخت تا سرمایۂ سعادت این بے بضاعت گردد و اللہ ولی التوفیق فقیر در تالیف این رسالہ تردد داشتم کہ مبادا تحریر این اوراق نا مرضی آنحضرت گردد در واقعہ دیدم کہ حضرت ایشان در مکان بندہ تشریف دارند و مولوی نعیم اللہ نیز حاضر اند فرمودند ترا اجازت دادیم و فاتحہ خواندند دانستم کہ اجازت تحریر این رسالہ فرمودہ اند پس آن تردد بطمانینت انجامید و امید ہست کہ این عمل بقبول فائز شود ما قل و کفی خیر مما کثر و الہی و این رسالہ مشتمل بر ہژدہ فصل **فصل** اول در ذکر طریقہ نقشبندیہ مجددیہ **فصل** دوم در ذکر سلسلہ نقشبندیہ قادریہ چشتیہ رحمۃ اللہ علیہم **فصل** سوم در ذکر مجملی از احوال مشائخ اربعہ حضرت ایشان اعنی سید السادات سید نور محمد بداونی و حضرت حاجی محمد افضل و حضرت حافظ سعد اللہ و حضرت شیخ الشیوخ محمد عابد رحمۃ اللہ علیہم **فصل** چہارم در ذکر نسب و ولادت حضرت ایشان و غیر ذلک

فصل پنجم در ذکر استفادہ حضرت ایشان از حضرت نور محمد بداونی رح

فصل ششم در ذکر استفادہ حضرت ایشان از حضرت حاجی محمد افضل **فصل** ہفتم در ذکر استفادہ حضرت ایشان از حضرت حافظ سعد اللہ **فصل** ہشتم در ذکر استفادہ حضرت ایشان از شیخ الشیوخ محمد عابد **فصل** نہم در ذکر مقدماتیکہ دلالہ بر امتیاز حضرت ایشان بر اہل زمان دارد **فصل** دہم در ذکر تاثیر صحبت شریف حضرت ایشان **فصل** یازدہم در ذکر ترکیہ و اوصاف حضرت ایشان **فصل** دوازدہم در ذکر ملفوظات حضرت ایشان **فصل** سیزدہم در نصائح ہوش افزا کہ باصحاب خود می نمودند **فصل** چہاردہم در ذکر بعضی از مقامات حضرت ایشان و آنچہ ذکر اولیاء کرام ہم بر زبان آنحضرت گذشتہ **فصل** پانزدہم در ذکر بعضی از کشوفات و تصرفات حضرت ایشان **فصل** شانزدہم در ذکر انتقال حضرت ایشان از عالم فانی بعالم جاودانی **فصل** ہفتدہم در ذکر خلفاء

حضرت ایشان فصل شانزدهم در ذکر بعضی از مکاتیب شریعت حضرت ایشان رضی الله تعالی عنه

فصل اول در ذکر طریقهٔ نقشبندیه مجددیه

پوشیده نیست که طریقهٔ علیهٔ نقشبندیه عبارتست از دوام توجه بقلب بمبدأ فیاض و اعتدال در نوافل عبادات و توسط در ترک
مالوفات و تعمیر اوقات باوراد و اذکار که بحدیث صحیح ثابت شده اند و درین طریقه مقامات سلوک از توبه تا مقام رضا باجمال معلوم ست
و حاصل آن دوام حضور بذات الهی و انجذاب حبی روحی و ذوق و شوق و جمعیت قلبی ست و استغراق در شهود خود موافق
حدیث شریف الاحسان ان تعبد ربک کانک تراه وصف حال ارباب این طریق ست بعضی مغلوب سکر و مستی غلبات جذبات
قلبی میشوند و بعضی را اسرار توحید منکشف میگردد و تصرفات این عزیزان از القای ذکر و سکینه در قلوب و از حالی بحالی رسانیدن
و حل مشکلات بصرف همت فرمودن شهرت تمام دارد الله تعالی حضرت مجدد را رضی الله تعالی عنه بعنایت خود درین طریقه مقامات
و مدارج دیگر عطا فرموده و از مقامی تا مقامی دیگر حالات و علوم جداجدا کرامت نمود متوسلان طریقهٔ ایشان آن حالات و کیفیات
امتیاز دارند مگر همه کس بجمیع مقامات این طریقهٔ علیه نرسیده اند هر کس بمقامی که رسیده بواردات و حالات آنجا وقت خود خوش
دارد لهذا در تاثیرات و احوال اهل این خاندان تفاوت هاست آری همان اذکار و اشغال قدمای نقشبندیه بمناسبت دارند در مقام
قلب استغراق و بیخودی و سکر و جذبات سرشار محبت الهیه اند و در مقاماتیکه حضرت مجدد تعبیر آن بولایت فرموده اند کیفیات
گوناگون باطن را محظوظ میدارد و از مقاماتیکه بکمالات و حقائق تعبیر نموده اند دست ادراک از لطافت و بیرنگی حالات آنجا کوتاه ست
مگر استغراق که عبارت از بیخطرگی و توجه تام بلکه بیشعوری از توجه بمقصود ست بی کیفیات سکر حاصل اوقات و حصلان آن [illegible]
و صفا و اطمینان لازم باطن و از انجهر گیرا علم و کشف عطا میشود و سیر خود در تجلیات الهیه در هر مقام عیان می بیند و اسرار
که درین طریقه کمتر ظهور دارد وجهش آنست که بحضرت خواجه احرار قدس الله سره العزیز دو نسبت رسیده بود یکی از آبای کرام
خود و مقتضای آن ظهور اسرار توحید ست و دوم از خاندان نقشبندیه که بنور تشریع و کمال تقوی منور ست و حضرت
باقی بالله رحمة الله علیه مجمع البحرین آن دو نسبت بودند حضرت مجدد بعد تحصیل آن دو نسبت از جناب ایشان سلوک
نسبت نقشبندیه اختیار فرمودند که دران نسبت عزیز مزلت اقدام پیش می آید اما کسی که در مقام قلب تمکن و ثبات پیدا کرد
از انجا برتر نرفته است البته از علوم توحید و غلبات سکر بهره دارد و تاثیرات توجهات او گرم و شوق افزاست و توجه
که بمعنی تخلیص دل از توجه بغیر گفته اند ربط نسبت آنخاندان حاصل دارند ظهور خوارق عادات لازمهٔ مجاهدات شدید ست

و بغیر ریاضات شاقه تصرفات در ملکوتات از نوادرست اما هیچ کرامتی بدوام ذکر قلبی و جه لی الله و تهذیب اخلاق و اتباع سنن مصطفی نمیرسد صلی الله علیه و سلم الحمد لله که متوسلان این طریقه را این سعادت حاصلست آنچه درین اوراق مذکور شود فلانی بولایات یا بمقامات عالیه یا بانتهای سلوک رسیده مراد آنست که بکیفیات و حالات و واردات آن مقامات مشرف شده علم ما بالله بر دوام دارد متبع سنن خیر الوری ست صلی الله علیه و سلم ؎ محالست سعدی که راه صفا ٭ توان رفت جز در پی مصطفی حضرت ایشان ما کسب کمال و تکمیل از خاندان نقشبندی نموده بر اذکار همان طریقه اشتغال داشتند و طالبان ابرا دانسبت علیه آن اکابر تربیت می نمودند از خاندان قادری و چشتی و سهروردی اجازت دارند و فیضی نیز یافته اند بعضی مردم را در خاندان قادری و چشتی دست بیعت گرفته شجرهٔ آن اکابر میدادند معلوم نیست که در این طریقه سهروردیه بیعت گرفته باشد

که درین دیار طالب این طریقه کم یافته میشود و فقیر اسما بزرگان این خاندان ثلثه مینویسد

فصل دوم در بیان سلسله نقشبندیه

حضرت ایشان ما طریقه نقشبندیه از حضرت سید نور محمد بداؤنی رحمة الله علیه گرفته اند و ایشان از حضرت شیخ سیف الدین و نیز از حضرت حافظ محمد محسن استفاده نموده و ایشان از عروة الوثقی حضرت ایشان محمد معصوم و ایشان از امام طریقه مجدد الف ثانی شیخ احمد فاروقی سهرندی و ایشان از حضرت خواجه محمد باقی بالله و ایشان از حضرت مولانا خواجگی امکنگی و ایشان از حضرت مولانا درویش محمد و ایشان از حضرت مولانا محمد زاهد و ایشان از حضرت خواجه احرار و ایشان از حضرت مولانا یعقوب چرخی و ایشان از خواجه خواجگان خواجه بهاؤ الدین نقشبند و ایشان از حضرت سید میر کلال و ایشان از حضرت خواجه محمد بابا سماسی و ایشان از خواجه علی عزیزان رامیتنی و ایشان از حضرت خواجه محمود انجیر فغنوی و ایشان از حضرت مولانا محمد عارف ریوگری و ایشان از خواجه جهان حضرت عبد الخالق غجدوانی و ایشان از خواجه یوسف همدانی و ایشان از خواجه ابو علی فارمدی و ایشان از خواجه ابو الحسن خرقانی و ایشان از خواجه بایزید بسطامی و ایشان از امام همام حضرت امام جعفر صادق رضی الله تعالی عنه و ایشان از امام قاسم بن محمد بن ابی بکر صدیق رضی الله تعالی عنهم و ایشان از صاحب رسول الله سلمان فارسی رضی الله تعالی عنه و ایشان با وصف شرف صحبت رسول خدا از حضرت امیر المومنین ابی بکر صدیق رضی الله عنه و ایشان از رحمة للعالمین شفیع المذنبین محمد رسول صلی الله علیه و سلم۔

نسبت دیگر حضرت امام جعفر صادق بحضرت امام محمد باقر رضی الله عنه میرسد و ایشان را بحضرت امام

زین العابدینؓ وایشان بحضرت امام ہمام سید الشہدا امام حسینؓ وایشان بحضرت امام مجتبیٰؓ وایشان بحضرت امیر المومنین علی مرتضی کرم اللہ وجہہ وایشان بجناب رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم واین نسبت از شرفت ائمہ اہل بیت در سلسلۂ طریقہ بسلسلۃ الذہب مشہور ست دفتر انتساب خواجہ ابو علی فارمدی نیز بخواجہ ابو القاسم گورگانی ست وایشان را بخواجہ ابو عثمان مغربی وایشان را بسید الطائفہ خواجہ جنید بغدادی وایشان را بخواجہ سری سقطی وایشان را بخواجہ معروف کرخی وایشان را بحضرت امام علی رضی اللہ تعالی عنہ وایشان را بامام جعفر صادق الی آخر السند المشہور رضی اللہ تعالی عنہ وخواجہ معروف کرخی نیز استفادہ از خواجہ داؤد طائی دارند وایشان از خواجہ حبیب عجمی وایشان از خواجہ حسن بصری وایشان از امیر المومنین علی مرتضیٰؓ وایشان از حضرت رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم۔

ذکر سلسلۂ قادریہ حضرت ایشان را اجازت طریقۂ قادریہ از حضرت شیخ محمد عابد رحمۃ اللہ علیہ دارند وایشان از شیخ عبد الاحد وایشان از حضرت خازن الرحمۃ محمد سعید وایشان از امام طریقہ مجدد الف ثانی شیخ احمد فاروقی سرہندی و ایشان از والد ماجد خود شیخ عبد الاحدؒ وایشان از شاہ کمال کیتھلی وایشان از شاہ فضیل رحمۃ اللہ وایشان از حضرت سید گدای رحمٰن ثانیؒ وایشان از سید شمس الدین عارفؒ وایشان (در جالندھر پنجاب) از سید گدای رحمن اولؒ وایشان از سید شمس الدین صحرائی وایشان از سید عقیلؒ وایشان از سید عبد الوہابؒ وایشان از سید شرف الدینؒ وایشان از سید السادات سید عبد الرزاقؒ وایشان از حضرت غوث الثقلین محبوب سبحانی سید عبد القادر جیلانی رضی اللہ تعالی عنہ وایشان از خواجہ ابو سعید مخزومی وایشان از خواجہ ابو الحسن قرشی وایشان از خواجہ ابو الفرح طرطوسیؒ وایشان از خواجہ عبد الواحد تمیمیؒ وایشان از خواجہ ابو بکر شبلیؒ وایشان از سید الطائفہ جنید بغدادیؒ وایشان از خواجہ سری سقطی وایشان از خواجہ معروف کرخی رحمۃ اللہ علیہم وایشان از حضرت امام علی رضا رضی اللہ تعالی عنہ وایشان از حضرت امام موسی کاظم رضی اللہ تعالی عنہ وایشان از حضرت امام جعفر صادقؓ وایشان از حضرت امام محمد باقرؓ وایشان از حضرت امام زین العابدین رضی اللہ تعالی عنہ وایشان از حضرت سید الشہدا امام حسینؓ وایشان از حضرت امام ہمام حسن مجتبیٰ وایشان از امیر المومنین حضرت علی مرتضی رضی اللہ تعالی عنہ وایشان از حضرت رسالت پناہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

سلسلۂ آبائی حضرت غوث الثقلین سید عبد القادر رضی اللہ تعالی عنہ عن ابیہ سید ابی صالح رحمۃ اللہ علیہ عن ابیہ سید موسی جنگی دوست رحمۃ اللہ علیہ عن ابیہ سید عبد اللہ رحمۃ اللہ علیہ عن ابیہ سید یحیی زاہد عن ابیہ سید موسی ثانی عن ابیہ سید داؤد عن ابیہ سید موسی الجونؒ عن ابیہ سید عبد اللہ محض عن ابیہ سید حسن مثنیؓ

رضی اللہ تعالیٰ عنہ عن ابیہ سید السادات امیر المومنین امام حسن مجتبیٰ عن ابیہ امیر المومنین علی مرتضیٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ عن شفیع المذنبین رحمۃ للعالمین محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

ذکر سلسلہ چشتیہ حضرت ایشان را اجازت طریقہ چشتیہ از شیخ الشیوخ محمد عابد رحمۃ اللہ علیہ گرفتہ اند وایشان از حضرت شیخ عبدالاحد وایشان از خازن الرحمۃ شیخ محمد سعید وایشان از مجدد الف ثانی حضرت شیخ احمد فاروقی وایشان از والد ماجد خود شیخ عبدالاحدؒ وایشان از شیخ رکن الدینؒ وایشان از شیخ عبدالقدوس رحمۃ اللہ علیہ وایشان از شیخ محمد عارفؒ وایشان از شیخ عبدالحق وایشان از حضرت شیخ جلال الدین پانی پتی وایشان از حضرت شمس الدین ترکؒ وایشان از حضرت شیخ علاء الدین مخدوم علی صابرؒ وایشان از شیخ الاسلام شیخ فرید شکر گنجؒ وایشان از حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی رحمۃ اللہ علیہ وایشان از امام طریقہ خواجہ معین الدین سنجری وایشان از خواجہ عثمان ہارونی رحمۃ اللہ علیہ وایشان از حاجی شریف زندنی وایشان از خواجہ مودود چشتیؒ وایشان از خواجہ یوسف چشتی وایشان از خواجہ ابو احمد چشتی وایشان از خواجہ ابو محمد چشتی وایشان از خواجہ ابو اسحاق شامی وایشان از خواجہ ممشاد علو دینوریؒ وایشان از خواجہ ہبیرہ بصریؒ وایشان از خواجہ حذیفہ مرعشیؒ وایشان از سلطان ابراہیم ادہمؒ وایشان از خواجہ فضیل عیاضؒ وایشان از خواجہ عبدالواحدؒ وایشان از خواجہ حسن بصریؒ وایشان از امیر المومنین علی مرتضیٰ رضی اللہ عنہ وایشان از جناب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

فصل سوم در بیان اندکی از احوال مشائخ بعیت حضرت ایشان کہ نقشبندیہ مجددی بودند رحمۃ اللہ علیہم

سید السادات حضرت سید نور محمد بداونی رحمۃ اللہ علیہ عالم بودند بعلوم ظاہر و باطن فقیہ کامل عارف مکمل کسب مقامات سلوک طریقہ احمدیہ از شیخ سیف الدین فرزند وخلیفہ عروۃ الوثقیٰ حضرت ایشان محمد معصوم فرزند سجادہ نشین حضرت مجدد نمودہ اند و بخدمت حضرت حافظ محمد محسن کہ از اولاد شیخ عبدالحق محدث وخلفاء حضرت ایشان محمد معصوم اند رحمۃ اللہ علیہم رسیدہ سالہا تحصیل فیوض صحبت کردہ بکمالات بلند ومقامات ارجمند مشرف شدہ اند استغراق قوی داشتند تا پانزدہ سال ایشان را ہیچ افاقت نبودہ مگر در وقت ادای نماز درانحال بحقیقتی راہ می یافتند باز مغلوب الاحوال میشدند در آخر حال ایشان را افاقتی پیدا آمد بکمال ورع وتقویٰ واتباع سنت امتیاز داشتند و در متابعت ادب و عادات مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم بغایت اہتمام میفرمودند کتاب سیر

واخلاق نبوی ہموارہ پیش خود داشته موافق آن بعمل می آوردند یکبار خلاف سنت پای راست در بیت الخلا
نهادند تا سه روز احوال باطن قبضی روی نمود باز بتضرع بسیار به بسط مبدل گشت در لقمه احتیاط نیک می نمودند
بدست مبارک خود قوت چند روزه پخته وقت شدت گرسنگی پاره ازان خورده بمراقبه می پرداختند از
کثرت مراقبه پشت ایشان خم شده بود میفرمودند سی سال ست که تعلق طبیعت بکیفیت غذا نمانده در
وقت حاجت آنچه میسر میشود میخوریم ایشان اجتماع دو نانخورش بدعت دانسته از کمال تقوی یکی از فرزندان خود
روغن و یکی شکر عطا می نمودند طعام اغنیا هرگز نمیخوردند که اکثر آن از ظلمت شبه خالی نیست یکبار طعامی از
خانه دنیاداری بخدمت ایشان آمده بود فرمودند درین ظلمت معلوم میشود و از روی نوازش حضرت ایشان مارا
فرمودند شما نیز درین طعام غور نمائید آنحضرت متوجه شده عرض کردند که طعام از وجه حلال ست مگر بسبب نیت ریا
عفونتی دران راه یافته اگر کتابی از خانه اهل دنیا بعاریت می طلبیدند تا سه روز مطالعه آن نمی نمودند میفرمودند
ظلمت صحبت آنها غلاف دار بر آن پیچیده است بعد از زوال ظلمت که از برکت صحبت مبارک زائل میشد
مطالعه آن میفرمودند حضرت ایشان مارا بخدمت ایشان محبت قوی بود بمجرد ذکر نام ایشان چشم پر آب میشدند
میفرمودند افسوس که عزیزان زیارت حضرت ایشان نکردند اگر ایشان را میدیدند بقدرت کامله الهی ایمان تازه
می نمودند که بر خلق اینچنین ارباب کمال بقا درست رضی الله تعالی عنه میفرمودند که مکشوفات ایشان بسیار صحیح
و مطابق واقع بود بلکه توان گفت که ما مردم را بدیده سر آنچنان محسوس نمی شود که ایشان را بچشم دل معاین گشت
و تصرفات قوی داشتند و برای برآمد حاجات مخلصان همت میگماشتند کم بودی که مراد از طبق توجه شریف تخلف
نمودی یکبار زنی بخدمت ایشان عرض نمود که دختر مرا جنیان برداشته برند چندانکه اعمال و عزایم خوانده شد
هیچ فائده نکرد درین باب توجه باید فرمود ایشان زمانی بمراقبه نمودند فرمودند که فلان وقت دختر تو خواهد آمد بتوجهات
ایشان همچنان واقع شد از آن دختر ماجرا پرسیدند گفت در صحرائی بودم بزرگی دست مرا گرفته اینجا آورد کسی وجه
سکوت و مراقبه از ایشان پرسید که چرا فوراً نفرمودید که دختر تو خواهد آمد فرمودند التجا بجناب الهی نمودم که اگر دعا و توجه
مرا اثری باشد در احضار آن دختر همت نموده آید هرگاه بالهام الهی معلوم شد که همت فقیر درین امر اثری دارد گفتم
که دختر خواهد آمد هر عمل ایشان موافق رضای خدا بود سبحانه یکبار دو زن رفضی بخدمت ایشان اظهار طلب طریقه نمودند
ایشان بنور فراست دریافته فرمودند اول توبه از عقیده سوء نمائید باز طریقه گیرید یکی بکمال ایشان اقرار نموده توبه کرد

طریقه گرفت و دیگری توفیق نیافت یکی را از مخلصان ایشان هوای نفسانی خواست که بمعصیت خود مبتلا سازد صورت
مثالی ایشان بحفظ او رسیده درمیان حائل شد و زن از دهشت فریادی برآورده بگوشه بگریخت وآن مخلص تائب گردیده
تا مدتی از دهشت بحضور نتوانست رسید یکبار بنگ فروشی دوکان قریب مکان اقامت ایشان بهم آورد فرمودند ظلمت
بنگ نسبت باطن ما را مکدر ساخته مخلصان رفته دوکانش را بعنف خراب ساختند فرمودند که احوال باطن زیاده تر مکدر
شد که بواسطهٔ ما احتساب خلاف شرع واقع شد اوّل او را ازین عمل توبه برفق بایستی داد اگر تائب نمیشد باز بشدت
و درشتی منع می نمودند تا دیر تفحص بسیار حاضر آوردند پس استغفار جرأت عزیزان نموده بلطف تمام فرمودند که پیشه
خلاف شرع خوب نیست پیشه مباح اختیار باید نمود و زری باو عنایت نموده عذر خواستند وی تائب گردیده یکی از
مخلصان شد ایشان میفرمودند روزی بزیارت مزار پیر خود حضرت حافظ محمد محسن رفتیم مراقبه نمودیم در غیبت
بیخودی مشاهده کردیم که بدن شریف و کفن درست ست مگر در پوست کف پا و کفن آنجا خاک اثر کرده بود وجه آن
از ایشان استفسار آمد فرمودند شما را معلوم خواهد بود که سنگ بیگانه بی اذن او در جای وضو نهاده بودیم که هرگاه
مالک خواهد آمد حوالهٔ او خواهیم نمود یکبار قدم بران گذاشته بودیم از شومی این عمل خاک اثر کرده است الحق هرکرا
در تقوی قدم بیشترست قرب و ولایت او بیشتر وفات ایشان یازدهم ذیقعده سنه هزار و صد و سی و پنج هجریست

حاجی محمد افضل رحمة الله علیه ایشان از علمای متبحر و فضلاء دانشورند از اسرار معارف علوم
باطن حظی وافر دارند طریقه از حجة الله نقشبند فرزند و خلیفه حضرت ایشان محمد معصوم رحمة الله علیهما گرفته تا ده سال
استفادهٔ فیوض باطن نمودند و تا دوازده سال از حضرت شیخ عبد الاحد فرزند و خلیفه خازن الرحمة شیخ محمد سعید
فرزند سجاده نشین حضرت مجدد رحمة الله علیهم مشرف گردیده بمقامات عالیه رسیده اند تحصیل علوم معقول و منقول
و اسناد علم حدیث از ایشان نموده از شیخ سالم البصری ثم المکی علم حدیث نیز سند دارند حضرت حجة الله نقشبند با حضرت
شیخ عبد الاحد در حق ایشان فرمودند آنچه در سینهٔ ما از پیران کبار رسیده بود تمام و کمال در باطن شما القا کردیم ایشان
استغراق قوی داشتند و فنا و نیستی بر ایشان مستولی بود گویا هرگز خود را از ارباب طریقه نمی دانستند حضرت ایشان ما را
بارها میفرمودند که شما را نظر کشفی و تحقیق مقامات الهیه کرامت کرده اند بحال ما نظری فرمائید که از خرابی اعمال در خود
هیچ نمی یابم راقم گوید عفا الله عنه امام الطریقه حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه میفرمایند چنانکه احوال باطن بنکارت
و جهالت کشید علامت ظهور تجلی ذاتیست و آیهٔ شریفه لا تُدْرِکُهُ الْأَبْصَارُ نص قاطع است درین باب ایشان بعرف

بزیارت حرمین شریفین زادہما اللہ شرفا رسیدہ اند و مورد الطاف الٰہی و عنایات حضرت رسالت پناہی صلی اللہ علیہ
وسلم شدہ باہزاران فتوحات مراجعت نمودہ مرجع طلاب حق گردیدند و خلق را ظاہراً و باطناً فیضہا رسانیدند حضرت شاہ
ولی اللہ محدث رحمۃ اللہ علیہ علم حدیث از ایشان سند دارند ایشان آنچہ از نقود و ہدایا میرسید کتب ہر فن خریدہ وقف
میکردند یکبار پانزدہ ہزار روپیہ ہدیہ آمدہ بود ہمہ را کتب علوم نافعہ خرید کردہ وقف نمودند چندین ہزار کتب در راہ
خدا وقف کردہ اشاعت علوم فرمودند جزاہ اللہ خیر الجزاء ایشان میفرمودند عجب ست از مخلصان کہ در عمر خود یکبار
ہم بزیارت مزار مقدس مصطفٰے صلی اللہ علیہ وسلم شرف اندوز نمی شوند و حالانکہ حصول مقاصد دارین بواسطہ آنحضرت
سیدانند و عجب ست کہ حروف کلام اللہ موافق تجوید ضروری کہ در چند روز میشود درست نمی نمایند و صحت نماز موقوف
بر صحت قرأت ست و عجب ست کہ ذکر لطائف از توجہ یکی از بزرگان نقشبندی حاصل نمیکنند و در طریقہ این اکابر این دولت
کہ تخم محبت الٰہی و موجب بقاء ایمان ست بی محنت در اندک مدت دست میدہد محمد اعظم خلفاء ایشان کشفی صحیح و
نسبتی قوی داشتند و بسیاری از طالبان در صحبت ایشان بحالات و واردات طریقہ شریفہ رسیدہ اند رحمۃ اللہ علیہما

حافظ سعد اللہ رحمۃ اللہ علیہ ایشان از کمل خلفاء حضرت محمد صدیق فرزند و خلیفہ حضرت ایشان
محمد معصوم اند رحمۃ اللہ علیہما تا سی سال التزام صحبت ایشان نمودہ بمقامات علیہ و غایات طریقہ احمدیہ رسیدہ اند
نقباء ایشان در فقرا خانقاہ آنحضرت سید الصوفیہ بود از روی مباہات میفرمودند کہ سی سال آب خانقاہ پیر خود
بر سر کشیدہ ام موی سر من از خدمت سودہ شد بلکہ در راہ مولیٰ گوہر نور دیدہ من نثار گشت ایشان در موسم
شدت گرما مرا بہ احمد آباد فرستادند از بس حرارت آفتاب دیدہ من بیکار شد اما از برکت خدمت خانقاہ معلی چندان خادمان
بر در من گرد آمدند کہ نوبت خدمت بہر یکی نمیرسد و دیدۂ دل من بنور معرفت بینا گشت و چشم سر از التفات
ماسوی غنی گردید و مراقبہ علی الدوام حاصل ست و نقوش غیر را کہ از راہ نظر بدل میرسد در آئینہ باطن من راہ نیست
فالحمد للہ علی نوالہ والصلوٰۃ والسلام علی رسولہ وآلہ ایشان در اوائل ارادات طریقہ شریفہ دیدہ اند کہ شہریست
عظیم از برکات و انوار ولایت معمور در ہر محلہ اش گروہی از اولیاء اقامت دارند یکبار دران شہر شہرت یافت
کہ جمّ غفیری از مقربان بارگاہ می آیند ساکنان شہر باستقبال و نظارۂ شوکت و عظمت آن عزیزان برآمدہ در
انوار آنہا استغراقی یافتند ایشان پرسیدند اینہا کیستند کسی گفت اللہ تعالیٰ درینوقت اظہار کمالات جدید فرمودہ
این اکابر را براہ اجتبا از راہ واصلان حضرت ذات نمودہ است و سر حلقۂ اینہا شیخ احمد سرہندی بلقب مجدد

الف ثانی ست بجهت مشاهدهٔ برکات این بزرگواران برآمده ایم پس ایشان را رسوخ عقیده باین طریقه قوی تر
گردید و بجهد تمام در راه سلوک این طریقه درآمده سرآمد مقربان بارگاه الهی شدند حضرت ایشان میفرمودند که
پیر ایشان صفت تواضع فروتنی غالب بود اگر یکی از اصحاب باعث رنجش خاطر شخصی میگشت ایشان خود
پیش آن شخص معذرت میفرمودند که این تقصیر از فقیر صدور یافته مرا ببخشید بلکه سر مبارک بپای او می نهادند رحمة الله
علیه نواب خان فیروز جنگ که مرید ایشان بود بخدمت ایشان عرض نمود که سید حسن رسولنما رحمة الله علیه هر کرا
میخواستند بشرف زیارت مصطفی صلی الله علیه وسلم مشرف می ساختند ایشان فرمودند ما هر گرا خواهیم دو بار بشرف
زیارت آنحضرت صلی الله علیه وسلم دریابد شما امشب فاتحه خوانده متوجه بروحانیت مبارک بخواب روید روی
همچنان کرد و بزیارت مشرف گشت صد روپیه هدیه مقرر کرده بار دیگر فاتحه خوانده بخواب رفت باز باین سعادت امتیاز
یافت صد روپیه دیگر هدیه مقرر نموده بوقت صبح بخدمت ایشان حاضر شد صد روپیه پیش آورد که الحمد لله بتوجه
شریف باین دولت سرفرازی یافتم ایشان بنور فراست دریافته فرمودند آن صد دوم کجاست وی مضطر شده
آنرا پیش گذرانید حضرت ایشان میفرمودند که ایشان در علم ظاهر مهارتی نداشتند و در صحبت ایشان از کشف و وقعات
مذکوری نبود محض از کثرت خدمت خانقاه پیر خود قبول دلها یافته بودند تا نسبت باطنی عالی و قوی داشتند در
خانقاه ایشان گربه بود کلان بتصرف ایشان بحال گنجشکان مهربان دهن خود میکشاد و دران دانهائی گندم می نهادند
گنجشکان از هر طرف آمده دانها در دهنش میچیدند و باوی بازیها می نمودند بافاضهٔ ایشان مردم بسیار بمقامات
قرب رسیده اند وفات ایشان یازدهم شوال سنه هزار و صد و پنجاه و دو هجری شیخ صبغة الله از خلفای ایشان
پیری بود نورانی بنده او را زیارت کرده ام رحمة الله علیه

شیخ الشیوخ محمد عابد رحمة الله علیه

از اعاظم خلفای حضرت شیخ عبد الاحد در خلفای اکابر سرهند بعلم و عمل و ورع و تقوی شانی عظیم داشتند در نسبت
بحضرت صدیق اکبر رضی الله عنه میرسند کثیر العبادت کثیر الذکر بودند در تهجد سورهٔ یس شصت بار میخواندند و بعد
هر دوگانه بذکر و مراقبه می پرداختند از نصف شب تا سحر در عبادت خدا و یاد مولی اشغال داشتند در مرض موت
که تا شش ماه ایشان را بیماری اسهال بود سورهٔ یس سی و پنج بار در تهجد میخواندند بست هزار بار ذکر کلمهٔ طیبه

وہزار بار نفی واثبات بحبس نفس وتلاوت کلام اللہ ودرود وظیفہ داشتند یکبار حاکم بلدۂ سہرند مواشی بغارت
آوردہ بود ایشان تا بست سال ترک گوشت وغیرہ فرمودہ بودند ہرگاہ بدہلی می آمدند در راہ بجز زاد دہلی روی
کہ از وجہ حلال با خود میگرفتند چیزی دیگر نمیخوردند در ہر امر رعایت عمل بعزیمت مینمودند ایشان را قبول تمام در جمعیت
خاص وعام پیدا شد وآستانہ وخانقاہ ماوی اہل اللہ گشت قریب دو صد کس از علما وصلحا در حلقۂ ایشان
می نشستند وجماعۂ بسیار از طالبان بتوجہات ایشان بنہایات مقامات احمدیہ رسیدند وارباب فنا وبقا کہ در صحبت
مبارک باستغراق وبیخودی واردات ولایت وتہذیب اخلاق فائز شدہ اند افزون از شمارند بعد درس حدیث و
فقہ متوجہ قبلہ مراقب می نشستند وہر کہ بخدمت شریف میرسید القای ذکر وانوار جمعیت در باطن او میفرمودند
روز جمعہ کہ اجتماع مردم بسیار میشد ہر کہ در نظر ایشان می آمد بتوجہ موجہ دلش را ذاکر می نمودند کسی از ایشان پرسید
کہ این مردم ہرگز ذکر قلبی نمیدانند و در حرکت طبیعی قلبی وحرکت ذکر امتیاز نمیکنند فرمودند کار بخدمت بمعلوم کردن
کسی کاری نیست در قبر خود اثر وقدر ذکر خواہند دانست کہ از برکت نور ذکر قلبی ایمان بسلامت میماند انوار طریقہ
احمدیہ با فاضات ایشان شیوعی پیدا نمود ونسبت شریفہ اینخاندان رواجی یافت لہذا لقب ایشان در عالم غیب القائم
بخزائن اللہ بود روزی در مسجدی تشریف آوردند آنجا شخصی مجمعی از مریدان خود داشت ومردم را مرید میگرفت
اما باطنش از نور نسبت مع اللہ کہ در صوفیہ علیہ معروفست خالی بود ونزد مشائخ کبار بغیر فنای قلب وواردات
ولایت وتہذیب اخلاق مرید گرفتن حرامست ایشان را بحال او شفقتی آمد وتا دیری متوجہ حالش گردیدہ او را بمرتبہ
ولایت قلبی رسانیدند از حضرت ایشان ما کہ در خدمت مبارک حاضر بودند از روی الطاف تصدیق احوال او
خواستند معروض داشتند کہ بمجرد توجہ شریف دلش ذاکر شد ولطیفہ اش نور انیتی بہم رسانیدہ بسوی اصل خود
مثل ہوای آتشین پروازی نمود ودر قلب کثیر اضمحلالی یافتہ متوجہ بسیر عالم امر گردید وبتجلی افعالی رسیدہ
فنا حاصل نمود وقابلیت اجازت طریقہ پیدا کرد فرمودند دید شما صحیح ست ما را نیز ہمین احوال او معلوم شد روزی
در مقبرہ میگذشتند اندکی متوجہ حال اموات مراقب ایستادہ فرمودند این بیچارہا درخواست فیضی مینمایند و
بحال آنہا توجہات نمودند فقیر شنیدم از زبان مبارک مرشد خود قدس سرہ میفرمودند دران وقت حاضر
بودم در انوقت ظہور حقیقت محمدی بود صلی اللہ علیہ وسلم بتوجہات آنحضرت تمام مقبرہ مشمول انوار وبرکات
آنمقام عالی گردید ایشان بزیارت حرمین شریفین پیادہ رفتہ اند وبہ الطاف سرور کائنات صلی اللہ علیہ وسلم

سرافراز گردیده میفرمودند حرقت و سوز سینهٔ من که ازلی بانتهای درد طلب بود هیچ گاه کم نمیشد بعنایت
مصطفوی تسکین یافت و آنچه مقصود بود حاصل شد طالبان بسیار در آنجا استفاضه از صحبت ایشان نمودند
شخصی در مدینهٔ منوره ریاضت و مجاهده و نوافل عبادات بسیار میکرد از جناب سرور عالم صلی الله علیه
وسلم مامور گردید که بخدمت ایشان استفاضه نماید ایشان او را ازین مجاهدات منع کردند و بتوسط در عبادات
امر فرمودند وی چون خوگر ریاضت شاقه بود بگفتهٔ ایشان عمل نکرد آنحضرت صلی الله علیه وسلم باز او را امر
بمتابعت و التزام صحبت ایشان نمودند پس بخدمت ایشان استفاده نمود بحسن تربیت ایشان بمقامات
عالیه رسید وفات ایشان در سنه هزار و صد و شصت هجری هژدهم رمضان المبارک است خلفاء ایشان
بسیار اند از انجمله خواجه موسی خان مخدوم اعظمی ده بیدی متورع و متقی صاحب کشف مقامات و تصرفات
در ولایت ماوری النهر بارشاد هدایت طالبان خدا یگانهٔ روزگار بودند دوازده خلیفه مرسل داشتند روزی
یکی را از درویشان خود گفتند چیست که در باطن تو کدورت معلوم میشود مگر لقمهٔ شبه خوردی گفت نی بجز طعام
خانقاه چیزی نخورده ام آخر اعتراف نمود که در خانهٔ صباغی طعامی نیاز حضرت غوث الثقلین رضی الله
تعالی عنه خورده ام او را زجر کردند که من نگفته ام طعام هر کس نباید خورد و میرزا مظفر رحمة الله علیه بتعمیر اوقات
و قوت نسبت باطنی و وفور حالات و واردات بی نظیر بودند مستفیدان ایشانرا دیده ام آنچه ضروری ارباب
این طریقه است در دلها داشتند یکی را از اصحاب ایشان بعد وفات ایشان قبضی قوی رو نمود و تا دو سال
انبساطی نیافت آخر بر مزار شریف ایشان رفت همینکه نظرش بر خاک پاک ایشان افتاد احوالش تازه شد و
نسبت خود را بحال یافت و محمد میر رحمة الله علیه بعلو نسبت باطن و خمول و انزوا و هدایت طالبان ممتاز بودند
زبانی صالحی شنیده ام که میگفت بیست کس در صحبت ایشان بمرتبهٔ ولایت و فنا و بقا رسیده اند جنی بخدمت
ایشان ارادتی داشت عرض نمود هر قدر خرج صرف روزگار شده باشد بنده حاضر نماید قبول نکردند مبادا
مال بیگانه باشد شاه عبد الحفیظ و صوفی عبد الرحمن و میر بهادر و درویش محمد و محمد حسن و دیگر اعزه رحمة الله علیهم
بمقامات قرب الهی امتیاز داشتند و بهدایت طالبان حق می پرداختند فقیر بعضی را ازین عزیزان زیارت
کرده ام دختر شیخ محمد میر رحمة الله علیها از ولیات عصر خود بمزید قرب عنایت رسول خدا صلی الله
علیه وسلم اختصاص داشت از وی عجائب واقعات منقول است احوال هر که میخواست بحضور عرض نمود

جواب حاصل میکرد و تبرکات موی شریف بطالبان میداد یکی از بزرگان که در نور ولایت و نبوت بکشف صحیح و وجدان صریح امتیاز میکرد میگفت خانهٔ آن صالحه از انوار مصطفی ممتلی بود صلی الله علیه وسلم و ویرا از غلبهٔ محبت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم فقر و بی سامانی پیش آمد چنانچه در حدیث شریف آمده لَلْفَقْرُ اَسْرَعُ اِلیٰ مَنْ یُحِبُّنِیْ مِنَ السَّیْلِ اِلیٰ مُنْتَهَاهُ تاب شدت بلای فقر نیاورده خواست که بملک فغان رود آنحضرت صلی الله علیه وسلم او را منع فرمودند و بصبر بر فقر و فاقه امر نمودند که صبر موجب قرب و معیت الٰهی است سبحانه اِنَّ اللهَ مَعَ الصّٰبِرِیْنَ ○

فصل در بیان نسب شریف و ولادت باسعادت حضرت ایشان مارحمة الله علیه

مظهر انوار الٰهی مصدر آثار حضور و آگاهی قیم طریقهٔ احمدیه محیی سنن نبویه فرید العصر والدوران شمس الدین حبیب الله حضرت مرزا جانجانان رضی الله تعالی عنه از سادات علوی اند نسب شریف ایشان به بست و هشت واسطه بتوسط محمد بن حنفیه به امیر المومنین علی مرتضی کرم الله وجهه میرسد آبا کرام ایشان امرا عظام بودند و قرابت بسلاطین تیموریه دارند باوصاف حمیده و خصال پسندیده موصوف بودند و بمروت و عدالت و شجاعت و سخاوت و کمال دینداری معروف امیر عبد السبحان که بدو واسطه نواسهٔ اکبر بادشاه میشوند جد آنحضرت اند باوجود جاه و شوکت ظاهری در طریقهٔ چشتیه حالات نیک داشتند سحر خیز و از دیدهٔ محبت اشکریز بودند مردم را مرید میگرفتند و متوسلان ایشان همه ذاکر و تهجد گذار بودند جدهٔ شریفهٔ آنحضرت دختر اسد خان وزیر در اوصاف کامله بی نظیر بود و بیمن صحبت ایشان مذهب اهل سنت و جماعت گزیده انوار دات الهیه حظی وافر داشت و تسبیح جمادات می شنید و مثل شوهر خود در ذوق و شوق سرشار محبت خدا بود و از علم ظاهر نیز بهره داشت درس مثنوی حضرت مولوی روم میگفت رحمة الله علیهما والد ماجد حضرت ایشان مرزا جان ترک جاه و دولت و منصب پادشاهی کرده سلطنت فقر و قناعت اختیار کردند و اسباب جاه و حشم خود را در راه مولی بر فقرا قسمت فرموده بست و پنج هزار روپیه بجهت نکاح صبیه خود داشته بودند شنیدند که یکی از دوستان ایشان را حاجت صعب پیش آمده آن نقد تمام بوی عطا فرمودند در کمالات انسانی و اخلاق رحمانی یگانهٔ روزگار بودند و فا و حیا و شکر و صبر سجیهٔ رضیهٔ ایشان بود یکبار درخت کدو در خانهٔ خود نشانده بود کنیزی گفت شما

بدعوی نوگل درخت کدو می نشانید مبادا در دل بگذرد که در رفاقه برگ و بر این درخت خواهیم خورد و اعتماد بر
اسباب پیدا شود ایشان سخن وی را از تعلیم الهی دانسته آن درخت را از بیخ برآوردند و عزلت و انزوا گزیده
و شرف و جهانی در یاد خدا دیده طریقهٔ قادریه از حضرت شاه عبدالرحمن قادری رحمة الله علیه که بجذبات
قویه و تصرفات جلیه شهرت داشتند گرفتند و بیمن صحبت ایشان بحالات علیه فائز شده اوقات بذکر و طاعت
و تلاوت معمور داشتند یکبار پیر ایشان میوهٔ انبه تناول مینمودند ترش بود شیره اش را باب دهن مبارک خود
بر زمین انداختند ایشان از کمال رسوخ عقیدت ترک نزاکت و میرزائی نموده آن شیره بخاک آمیخته را بزبان خود
از زمین برداشته فرو بردند از برکت این عمل و خاکساری ایشان کیفیتی خوب طاری شد رحمة الله علیهما ولادت
باسعادت حضرت ایشان در سنه هزار و صد و یازده یا سیزده هجری یازدهم رمضان المبارک است وقت
فجر روز جمعه بود که آن آفتاب عالمتاب از مطلع ولادت طلوع فرموده جهان را منور گردانید و طلوع شمس الملة
والدین و تولد صاحب شرع تاریخ ولادت آمد زائچه طالع ایشان از زائچه رسول الله صلی الله علیه وسلم دو جا
اختلاف داشت باقی همه موافق بود لهذا آثار رشد و هدایت از ناصیه حال ایشان ظهور داشت و انوار فهم و
ذکا از جبین مبین مید رخشید ارباب فراست از مشاهدهٔ علو فطرت ایشان میگفتند که ایشان سرامد اهل کمال میشوند
و از خردمندان دیده در سبقت می برند والد ماجد ایشان در تعلیم و تربیت اهتمام نمودند و باوجود صغر سن
ایشان را بجهت کسب کمالات تقسیم اوقات تاکید فرمودند که وقت عزیز و عمر شریف بدل ندارد و بیجا صرف نشود و
آداب شاهی و فنون سپاه گری و صنائع هنروری ایشان را تعلیم نمودند میگفتند اگر شما امیر شوید قدر ارباب هنر خواهید شناخت
خواهید شناخت و اگر چنانچه دل ما میخواهد فقر و ترک اختیار میکنید حاجت باهل پیشه و هنر نخواهد افتاد پس ایشان
را در هر فن مهارتی پیدا شد هنروران هر پیشه داد هنر خود از ایشان میخواستند و هر که با ایشان ملاقات مینمود باستادی
ایشان در فن خودش اقرار میکرد زبانی یکی از ثقات شنیدم که ایشان تقطیع سراویل بر پنجاه طرز می آمد حضرت
ایشان میفرمودند که استعمال اسلحه بمرتبه کمال رسانیده بودیم اگر بست کس شمشیرها کشیده بر ما حمله آرند و در دست
ما یک چوب عصا باشد یک کس هم زخمی بما نتواند رسانید یکبار شخصی در وقت انصراف سلام از نماز مغرب در
تاریکی ابر خنجری بر ما زد و برق درخشید در لمعان برق حربه از دست او گرفتیم باز بدست او دادیم وی باز حمله آورد
باز گرفته باو دادیم همچنین هفت بار اتفاق افتاد آخر معذرت آورد و بپای ما سر نهاد و یکبار فیل مست در راهی می آمد

و ما بر اسپ سوار از مقابل رسیدیم فیلبان فریاد برآورد که دور شو کناره گیر دل نخواست از مقابلهٔ حیوانی بیجگر برگشتن
فیل بغضب تمام ما را در خرطوم پیچیده برداشت خنجر از میان برکشیده بر خرطومش زدیم فریاد برآورده ما را دور برتافت
بفضل الهی سلامت ماندیم یکبار جهاد با [illegible] پیش آمد در شدت حرب که کار به تیر و نیزه رسیده بود سرداری که فیل
بر زین ما بود گمان خوف بر ما برد در آن وقت غزلی موزون نمودیم موجب تعجب او شد طفل نه ساله بودیم که حضرت ابراهیم
را علیه السلام در خواب دیدیم عنایت بسیار بحال ما مصروف داشتند و در آن وقت هرگاه ذکر حضرت صدیق اکبر رضی الله
عنه در میان می آمد صورت مبارک ایشان حاضر میشد بارها ایشان را بچشم سر دیده ایم و التفاتها بحال خود یافته میفرمودند
روزی شخصی در حضور والد ما ذکر کرد که تعدادی صوفیه بوحدت وجود قائل اند و حضرت مجدد رضی الله عنه بر خلاف ایشان وحدت
شهود را ترجیح میدهند در همین کوارت دیدیم که نوری مثل نور خورشید درخشید و حضرت مجدد در آن انوار ظهور فرموده مرا
اشاره برخاستن از آنجا نمودند این واقعه بخدمت والد خود گفتیم فرمودند غالب است که شما را از طریقهٔ ایشان فائده حاصل
شود میفرمودند الله تعالی طبیعت مرا در غایت اعتدال آفریده است و در طینت من رغبت اتباع سنت نبوی صلی الله
علیه و سلم ودیعت نهاده خوردسال بودیم که همراه والدهٔ خود بزیارت پیر ایشان حضرت شاه عبد الرحمن رحمة الله علیه
از ایشان تاثیرات و کرامات ظاهر میشد اما در نماز مساهله می نمودند از این جهت دل من از ایشان نفرتی داشت که تارک
سنت مصطفی صلی الله علیه و سلم قابل اقتدا نیست می ترسیدم که والد من تکلیف بیعت ایشان نکند روزی پرسیدم
که حضرت عبد الرحمن چرا در نماز مساهله مینمایند فرمودند بر ایشان سکر غالب است معذور اند عرض نمودم در ادای
نماز سکر غالب میشود و در دیگر امور هشیار میشوند ایشان برآشفته فرمودند که خدای تعالی شما را فهم و ذکا برای آن داده است
که بر پیر ما اعتراض نمائید اما این سخن موجب امتناع ایشان از آنچه اندیشه بود گردیده میفرمودند شور عشق و محبت خمیر
مایهٔ طینت منست و خاطر را از آغاز صبا میل تمام بمظاهر جمیله ثابت مرا یاد است که طفل شش ماهه در آغوش مرضعه بودم
زنی جمیله مرا در کنار گرفت جلوهٔ جمالش دل مرا از جا برد و خاطر را با او وابستگی پیدا شد و لمحه بی دیدار او قرار نمیگرفت در
فراقش گریه ها می کردم پنجساله بودم که آوازهٔ عاشقی من بر زبانها افتاد و در مردم مشهور گشت که این پسر مزاج عاشقانه
میدارد میفرمودند که جاذبهٔ محبت من آنقدر رسا بود که عوارض جسمانی شاهدان بر طبیعت من ظاهر میشد یکبار جوانی که
منظور نظرم بود تپ کرد مرا نیز تپ عارض شد وی دوا خورد و اثر دوا در من پیدا آمد میفرمودند نیم شبی مهتاب بود
و در خانه بند ناگهان آن جوان در آن خانه ظاهر شده گلها از درخت یاسمن چیده بسر من نهاد و غائب گشت گلها

برسر یتا روز بر جا بود میفرمودند هر که چشم و روی خود بر زمین خاکساری عشق نسوده باشد لذت شوق سجده که ساجد
موافق حدیث بر قدم خدا ایستاده باید چه داند بعضی تجلیات الهیه لربای چشم و بعضی گیرای کمند طره می نماید تجلیات
را ذوق و تاثیر جلوه عارض و خال خدا جدا بوجدان محبت رسا در یافت میشود خواجه حافظ شیرازی و شیخ
فخرالدین عراقی و شیخ اوحد کرمانی رحمة الله علیهم آنچه در اشعار اصطلاحات مقرر نموده اشاره تجلیات کرده اند دست
ست هر جا دلبری حسن به بیتابی عشق پرداخته جذبه جمال شاهد حقیقی ست که پرتو بران انداخته **من دیوانه رحمة الله علیه**
جلوه مفت ست اگر دیده بینائی هست + این جهان آئینه آئینه سیمائی هست + هر و مه ارض و سما آئینه شکل ند همه
میتوان یافت که در پرده خود آرائی هست + درین باب عارف جامی رحمة الله علیه میفرماید ﴿ه﴾ بیرون خیمه زد اقلیم
تقدس + تجلی کرد بر آفاق و انفس + از آن لمعی فروغی بر گل افتاد + ز گل شوری بجان بلبل افتاد + رخ خود شمع
زان آتش برافروخت + بهر کاشانه صد پروانه را سوخت + عشق مجازی برای گرمی دلها و افسرده آتش الهی ست
بشرطیکه فیما بین ملاقات نشود تا آب وصال حرارت دل را سرد نماید ازینجا گفته اند هر کرا عشق شوانگیز نیست طریقه
برد حرام میفرمودند الحسن ما حسنه الشرع والقبیح ما قبحه الشرع اگرچه در راه ورع و تقوی نور و صفا ست
اما در طریق محبت از سوز و گداز ذوقها ست و در حدیث شریف آمده که مغیث نام شخصی بر بریره کنیز حضرت عائشه
صدیقه رضی الله تعالی عنها عاشق بود هر گاه بریره در بازار بر آمدی دنبالش گرفتی اشک از دیده ریختی آه برآه
شکستی ریش او را ز آب اشک تر گشتی رحمة للعالمین را صلی الله علیه وسلم بروی رحم آمد سفارش او پیش بریره فرمودند
که با وی مناکحت کند گفت یا رسول الله اگر وحی درین امر نزول یافته مرا قبول ست والا من مختارم که من از دیدن او
بیزارم پس بسی برآمد که مغیث بدرد عشق درگذشت پس گفت پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم من عشق و کتم و عف
ثم مات مات شهیدا رواه الدارمی از نوادر تاثیرات محبت میفرمودند عاشقی تاب آتش هجر نیاورده خود را
در آب دریا غرق ساخت معشوقش خبر مرگش شنیده خود را در ماتم او نیز در دریا انداخت بجستجوی تمام هر دو را
برآوردند از اتحاد جذب محبت دست در آغوش یکدیگر داشتند ﴿ه﴾ بسیار دیده ام که یکی را دو کرد تیغ + شمشیر عشق
بین که دو کس را یکی کند + میفرمودند عاشق بیتابی طاقت پیش قاتل نیاورده از دیوانگیها سود انجو هست که زخم
بیارش رساند کسی گفت تقصیرش چیست تقصیر دل هرزه گرد نیست سینه خود شگافته دل برآورده زخمهای خنجر پاره
پاره کرد میفرمودند عاشقی یار خود را از رفتن در بزم اغیار منع کرد از غرور حسن سخنش بخاطر نیاورد جائیکه بیخود هست

برفت عاشق بیچاره تا دیری از غیرت سر بگریبان غم داشت آتش غیرت جان ناتوانش را بسوخت دیدند مرده بود
معشوقش را خبر شد از حسرت سر بجیب ندامت فرو برد ساعتی نگذشته بود که جانش بدنبال جان یارش شتافت هر دو
را نزدیک بهم دفن کردند ؎ دوزخم سوزد اگر جنت هوس باشد مرا * یک وجب جا از سر کوی تو بس باشد مرا * میفرمودند
طاوسی بر زن جمیله عاشق بود گرد سرش میگشت و رقصها می نمود در افواه ملامت گران افتاد که معشوقه جانور است
زن را طعنهٔ مردم غیرت آمد طاوس را طلبید طاوس رقص کنان نزدیکش رفت گفت چشم خود سوی من کن طاوس که
عاشق جانباز بود چشم خود بسوی وی نهاد میل گرم در چشمش کرد گفت چشم دیگر پیش من نه طاوس که اختیار بدست
بیتابی عشق داشت چشم دیگر پیش گذاشت زن بیرحم میل گرم درین چشم نیز کشید طاوس تا دیری بر خاک طپیده گوهر جان
در قدم یار نثار نمود زن نیز در حسرت چنین ستم پس از چند روز درگذشت میفرمودند جوانی بیرحمی را جفت فاخته
شکار کرد فاخته دوم تاب رنج تنهائی نیاورده خواست خود را هلاک سازد خس و خاشاک چیده بر پرهای او فراهم آورده
اخگری سوزان بمنقار برداشته بران خاشاک نهاد دیری چند بر آتش زده خود را فرا سوختن داد و گفت ؎ مرا
چون خلیل آتشی در دلست * که پندارم این شعله همین گلست * میفرمودند در موسم بهار گلی از قفس بلبلی آویختند
بلبل رو بر برگ گل گذاشته نالهای موزون آغاز کرد زمانی دراز فریادها می نمود ناگهان خاموش گردیده دیدند
مرده بود ؎ عجب از مرده نباشد بدر خیمهٔ دوست * عجب از زنده که چون جان بدر آورد سلیم * گفت فقیر راقم
بسا بیدلان راه محبت که در مذکورات محبت شعله افروز کانون محبت مودعهٔ دلهای دوستانست جان داده اند و
دست از کونین افشانده و در مشاهدهٔ محبوب استغراق یافته اَللّٰهُمَّ اَحْیِنِیْ فِیْ حُبِّكَ وَاَمِتْنِیْ فِیْ حُبِّكَ
وَاحْشُرْنِیْ فِیْ حُبِّكَ میفرمودند والد ماجد ما میگفتند که قدم شما بر ما مبارک شد که در سال تولد شما دست از تعلقات
دنیا برداشتیم و دولت فقر و قناعت برگزیدیم پس ما را از برکت صحبت ایشان در طبیعت رغبت ترک و تجرید پیدا شد
و فقر بر غنا راجح گردید میفرمودند شانزده ساله بودیم که پدر ما ازین جهان انتقال نمودند وقت مرگ وصیت فرمودند
که اوقات همین قسم در کسب کمالات تقسیم خواهید داشت و عمر در اشغال لاطائل صرف نخواهید نمود پدر را بر سر زنده
انگارید که مقصود از وجود پدر تربیت در کسب هنر و کمال است میفرمودند بهمین وصیت ایشان اوقات خود بر علم و
عمل و صحبت احباب تقسیم نموده ایم و از عمر [illegible] کامل بهره وافی برداشته [illegible] میفرمودند بعد انتقال ایشان از دنیا
خیر خواهان باعث و بر حصول منصب و روشنی بادشاهی گردیده ما را بملازمت فرخ سیر بادشاه بردند اتفاقاً بادشاه

را عارضهٔ زکام بود در بارنه برآمد همان شب بخواب دیدیم که بزرگی از مزار خود برآمده کلاه خود بر سر ما نهادند همانا آن
بزرگ حضرت خواجه قطب الدین قدس سره بودند پس دل را هیچ رغبت بمنصب و جاه نماند و شوق زیارت درویشان
استیلا یافت هر جا صاحب کمالی میشنیدیم بزیارت وی میرفتیم بلیا رنجهت دیدن شیخ کلیم الله چشتی رحمة الله علیه
که از مشایخ وقت بودند رفتیم درس حدیث میفرمودند در حدیث برآمد که وقتی شد با عفریتی از جن بر رسول خدا صلی الله
علیه وسلم حمله آورد میخواستند که بگیرند بلاحظهٔ دعای حضرت سلیمان علیه السلام بروی تصرفی نفرمودند در دل ما آمد
که شیخ تاویل حدیث چه خواهند فرمود ایشان فرمودند که ازین حدیث معلوم میشود که شیخ را باید که تصرف بر
مرید بیگانه بی اذن پیر او ننماید میفرمودند بزیارت شاه مظفر قادری رفتیم کسی از ایشان پرسید درین وقت ابدال
و اوتاد میباشند گفتند زمانه از دوستان خدا خالی نیست هر که زیارت ابدال میخواهد این جوان را ببیند هنوز طریقه
اختیار نکرده بودیم اما شیخ این سخن در حق ما بنور فراست فرموده باشند میفرمودند زیارت شاه غلام محمد موحد
کرده ام خانقاه ایشان از صبر و قناعت و زهد و توکل خانقاه حضرت جنید بود رحمة الله علیه میفرمودند بزیارت
میر هاشم جالیسری رسیده ایم میگفتند پیر ما بخواندن ختم کلام الله میفرمودند میر هاشم را الهام شد که وقت مرگ شما
قریب شده مدفن شما خطهٔ کشمیر است بطی ارض در کشمیر رفته انتقال کردند رحمة الله علیه همچنین صحبت بسیاری
از بزرگان دریافته نظر عنایت ایشان رسیده بودند

فصل در ذکر استفادهٔ حضرت ایشان از حضرت نور محمد بداونی رحمة الله علیه

میفرمودند هژده ساله بودیم که شخصی مذکور کمالات حضرت سید قدس سره نزد ما کرد بمجرد استماع اوصاف ایشان
دل بی اختیار مشتاق سعادت قدمبوس گردید پس شرف دیدار معرفت بار آنحضرت دریافتیم بزرگی یافتیم
متشرع متبع سنن مصطفی صلی الله علیه وسلم متخلق باخلاق خدای سبحانه انوار صحبت مبارک صفا بخش دل
و راحت افزای جان گردیده دیده یقین بینا گشت که شاهد مقصود اینجاست و طمانیت دل مرده رسانید که
شهود حق درینجا باید فرمود میفرمودند بچه کار آمده اید عرض نمودیم بجهت استفاده اگرچه عادت ایشان نبود که
بی استخاره تلقین طریقه فرمایند اما بتفضلات الهی بی توقف بجان بنده توجه فرمودند لطائف خمسه من بذکر اسم ذات
گویا گردید و این از خصائص ایشانست که بیک توجه شریفه لطائف خمسه جاری بذکر الهی میشود و سالک مورد

تجلی صفاتی میکرد و تاثیر توجه ایشان باطن را برنگی متاثر گردانید که خود را در آئینه بصورت و هیات شریف
ایشان یافتیم دل از محبت مفرط و عقیده راسخ بخدمت ایشان پیدا شد میفرمودند ایشان التفات بسیار بحال
مستفیدان میداشتند و ایشان را بر زلات تنبیه می نمودند چنانچه روزی یکی از نامحرمان در راه نظر افتاده بود همین
که بحضور پر نور رسیدیم فرمودند از شما ظلمت زنا معلوم میشود شاید نگاه بر نامحرمی افتاده است درین اثنا توجهی
نمودند ظلمت آن نظر بجا در باطن خود معاینه کردیم روزی در راه ملاقات شراب خواری شد فرمودند امروز در
باطن شما ظلمت شراب بنظر می آید شاید بشارب خمر برخوردی شده باشد و نظر بر حال ما مصروف داشتند که دود
شراب رخود عیان دیدیم فرمودند ملاقات فساق آنهمه نور باطن را تکدر میسازد معاذ الله که کسی ارتکاب معاصی
نماید همچنین انوار اعمالی که از اصحاب بظهور می آمد در باطن ایشان مشاهده میشد اگر تهلیل خوانده میرفتیم میفرمودند که
امروز تکرار کلمه طیبه کرده اید و اگر درود خوانده بودیم میفرمودند امروز انوار درود از شما ظاهر میشود روزی فرمودند
درود در رعایت عدد ملحوظ نموده آید بنده عرض نمودم آری اما قید عدد چگونه دریافت میشود فرمودند انوار
مثل گل صد برگ متحیزی بنظر می آید میفرمودند روزی بام ایشان دوای اصل السوس میکوفتم فرمودند با یک
سنگ گفتم آری ایشان بدست مبارک خود احساس نموده گفتند هنوز باریک نشده سخن بتحقیق باید تا عادت بکذب
نشود میفرمودند بیمن صحبت آنحضرت در اندک مدت حالات و کیفیات طریقهٔ باطن را در گرفت جذبات متواتره در
رسیده دل را از محبت غیر تهی ساخت و انس بحضرت حق سبحانه ابتلا یافت هیچ کس الفتی نگذاشت از بیتابی های شوق
خواب خور و آرام برهم شد و سر و پا برهنه در ویرانها میگشتیم در شدت جوع اندکی برگ درختان خورده میشد
اکثر اوقات باستغراق مراقبه میگذشت و نگرانی و انتظار دل را بحقیقت الحقائق متوجه فرما میگشت حضور و
احسان بحسب اقتضای لطیفهٔ قلب دست داد و مرتبه ان تعبد ربک کانک تراه وصف حال گردید و محویت و فنا
و بقا و وصل و یافت مقصود که از ارباب قلب متعارفست حاصل شد و خواطر را در دل جولانی نماند سر توحید
انکشاف یافت و هر ذره وجه بصورت محبوبی در نظر آمد گاهی وحدت در کثرت مشهود میشد و گاهی وهم غیریت از
پیش خیال مرتفع میگشت گریه نقد حال بود و آه و ناله بیتابی دل را می افزود گریه یا از خوف الهی و ندامت
از ارتکاب مناهی می آید یا از سوز و گداز ذکر جهر رقت دل میفزاید یا از انعکاس کیفیات ارباب جذب و حال اثر بر آن
میشود یا از حرارت و بیتابی مقام جذبه گوهر اشک نقد وقت میگردد ۵ بلبلی برگ گلی خوش رنگ در منقار داشت

داندران برگ ونوا خوش نالهای زار داشت * گفتمش در عین وصل این ناله و فریاد چیست * گفت ما را جلوهٔ معشوق در
این کار داشت * وصلی که لطیفهٔ قلب را باصلش میشود مقتضی بیتابی های شوق ست باعث نظارهٔ جمال شاهدان
و استماع نغمات وگریهای ذوق بالجمله روزگاری در ذوق و شوق گذشت و سکر و مستی بیهوشی فرما از ما سوی گشت
تا آنکه سلطنت لطیفهٔ قلب بآخر رسید و کار بلطیفهٔ دماغی افتاد و آتش شوق افسردگی یافت آه و ناله را مجالی نماند
واطمینان و بیذوقی دست داد شکایت حال بخدمت ایشان بردیم از غایت تاسف فرمودند حالا آن کیفیات
کجا این بیمزگی ها مبارکباد درین مقام حالات دیگر فائض شده و جذبات ونگرانی والتفات چنانچه لطیفهٔ قلب را
از خود میربود لطائف اربعه ولطیفهٔ نفس را حاصل گردید و فنای نفس و تهذیب اخلاق و استهلاک و اضمحلال و
زوال عین و اثر و فنای انا بهمه صفات و کمالات رو منسوب باصل یافته خود را عدم محض مشاهده کردیم
و علوم و معارف مناسب این مقام دست داد و دوام انوار نسبت و وسعتی پیدا شده بدن را احاطه نمود و خطرات
که از لطیفهٔ دماغ بر قلب پران میشد آن نیز زائل گشت حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه تسلیک هر لطیفه جدا
جدا میفرمودند بعد تسلیک و تهذیب لطیفهٔ قلب و لطیفهٔ نفس مقرر داشته اند که در ضمن این هر دو لطیفه لطیفهٔ روح
ولطیفهٔ سر و لطیفهٔ خفی و لطیفهٔ اخفی نیز نور و صفا و باصل خود فنا و بقا می یابد میفرمودند تا چار سال بخدمت حضرت
سید قدس سره استفاده کردیم اجازت تعلیم طریقه و ترک خرقهٔ شریفه عنایت فرموده وصیت بملازمت عقیدهٔ
اهل سنت و جماعت و عمل باتباع سنت و اجتناب بدعت نمودند میفرمودند شاه گلشن خلیفه حضرت شیخ عبدالاحد
رحمة الله علیهما از ما پرسیدند که پیر شما بشارت کدام مقام بشما فرموده اند و سیر و سلوک باطن تا کجا رسیده و آنچه
آنحضرت درباره بنده فرموده بودند و حالات و واردات آنمقام در خود می یافتیم ظاهر نمودیم ایشان بتعجب و
انکار گفتند که پیر شما دعوی های بلند مینمایند این نسبت در مقابر مشهوره هم یافت نیست فقیر شکایت پیش
حضرت سید بردم که شاه گلشن انکار آنحضرت مینمایند چنین میفرمایند فرمودند شما چرا بایشان بروید علم ایشان
علم خدا نیست که محیط هر چیز باشد یا پیغمبر نیستیم که انکار ما موجب کفر گردد دعوی ولایت نمیکنیم که انکار آن فسق
کنند لیکن ترک ملاقات شاه گلشن نموده شد که هر که با پیر تو بد باشد تو با او منشین سگ از تو بهتر است بعد
یکسال اتفاق ملاقات ایشان شد گفتند شما از ما ناخوش شدید که انکار پیر شما کردیم گفتیم آری فرمودند
الله تعالی کمال پیر شما بر ما ظاهر نمود روزی در بازار نشسته بودیم پالکی سواری رسید تمام بازار منور

گردید کسی گفت پیر مرزا جانجانان اند ما در عقب ایشان رفته درون خانه در آمدم خانهٔ ایشان مثل خانهٔ البریز انوار
وصفا یافتیم از هر حجره و مدر آنجا کیفیات الهیه میجوشید که در اکثر قبور اولیا دیده نمی شود فقیر رفته نزد حضرت سید عرض
نمودم که امروز شاه گلشن تعریف آنحضرت بسیار کردند چنانچه سخن انکار در ایشان تاثیری نکرده بود کلمهٔ مدح و اقرار
هرگز موجب انبساط نگشت که نفس قدسی ایشان از مدح و ذم مردم پاک بود رضا و تسلیم صفت ایشان بود میفرمودند
بعد واقعهٔ ایشان اقتباس انوار مزار مقدس اختیار کردیم تا شش سال بزیارت میرفتیم و بتوجهات روحانی آنحضرت
ترقیات در باطن خود یافته سلوک باطن از سیر صفات و شیونات و وصول آن در گذشت و معاملهٔ تجلیات اسم الباطن
افتاد و تغیرات نمایان و احوال عجیبه در نسبت باطن مشاهده افتاد چنانچه علی کشمیری خلیفهٔ حضرت محمد صدیق رحمة الله
علیهما دربارهٔ فقیر فرمودند که از ملازمت مزار حضرت سید نسبت شما رونقی دیگر و علوی پیدا نمود گفتیم فقیر نیز در حالات
خود ترقی می یابم میفرمودند حضرت سید در واقعه فرمودند که کمالات الهی بی نهایت است عمر متناهی خود در طلب
صرف باید نمود و استفاده از قبور دستور نیست پیش بزرگی از احیا رفته تحصیل مقامات قرب باید نمود و بکرات
درین باب امر شریف ایشان صادر شد پس فقیر حسب الامر بخدمت بزرگان وقت رجوع نمود

فصل در بیان استفادهٔ حضرت ایشان از حضرت حاجی محمد افضل رحمة الله علیه

میفرمودند بخدمت شاه گلشن رحمة الله علیه اظهار طلب نمودیم فرمودند شما را شیخ روزگار شدن است فقیر چندان
مقید آداب طریقه نیست گاهی سماع میشنیدند و گاهی نماز بی جماعت میکردند جای دیگر روید پس نزد حضرت
محمد زبیر نبیره و خلیفهٔ حضرت حجة الله نقشبند رحمة الله علیهما رفتیم التفات بسیار بحال فقیر فرمودند بفرزند خود
گفتند که ملاقات اینچنین عزیزان که بآداب ظاهر و انوار باطن آراسته اند لازم باید گرفت بنده قدمبوس ایشان
نمودم فرمودند شما از مائید در طریقه صحبت شرط است و مکان اقامت شما دور هر روز نتوانید رسید نسبتی که
از حضرت بشما رسیده اصیل است و بسیار بمحافظت آن بپردازند کفایت میکند پس بخدمت حضرت حاجی محمد افضل
التماس توجهات نمودیم فرمودند شما علی البصیرت سلوک کرده آید و کشف مقامات دارید و ما را چندان کشف و علم
مقامات نیست استفاده باحسن وجوه نتواند شد حضرت ایشان میفرمودند اگرچه از آن حضرت در ظاهر استفاده
کرده نشد لیکن در ضمن سبق حدیث فیوض از باطن شریف ایشان فائض میشد و در عرض نسبت قوت بهم میرسید

ایشان را در ذکر حدیث در نسبت رسول خدا صلی الله علیه وسلم استغراقی دست میداد و انوار و برکات بسیار ظاهر میشد گویا در معنی صحبت پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم حاصل میشد و درین اثنا توجه و التفات نبوی صلی الله علیه وسلم مشهود میگشت و نسبت کمالات نبوت در غایت وسعت و کثرت انوار جلوه گرمی گردید و معنی حدیث شریف اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْاَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ واضح میشد ایشان شیخ الحدیث‌اند و از روی صحبت پیر فقیرند فواید بسیار در ظاهر و باطن تا بست سال از خدمت ایشان حاصل نموده ایم بعد واقعه حضرت محمد زبیر که قطب ارشاد بودند شیخ محمد اعظم خلیفه حضرت حاجی صاحب گفتند که مرتبه قطبیت من انتقال یافته و نهر ارشاد که در سینه حضرت محمد زبیر جاری بود در باطن من سیلانی نمود ایشان فرمودند درویش ببین آن مرتبه بمرزا جانجانان عنایت کردند درین وقت مدار طریقه ذات ایشان است کثرت رجوع بخدمت ایشان دلیل این مدعاست نمی بینی که اصحاب ایشان بمقامات جمیله رسیده اند و هر روز افاضه ایشان در ترقیست میفرمودند روزی شخصی در حضور ایشان گفت در خوابی دیده ام که صحرائی است پر از آتش و کش در درون آتش است و رام چند در کناره آن آتش شخصی در تعبیر آن خواب گفت که کش و رام چند را از کبرای کفار اند در آتش دوزخ معذب اند فقیر گفتم این خواب را تعبیری دیگر است بر شخصی معین از گذشتگان بی آنکه کفر او از شرع ثابت شود حکم بکفر جائز نیست از احوال این هر دو کتاب و سنت ساکت است بمقتضای آیه شریفه وَاِنْ مِّنْ قَرْيَةٍ اِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ مستظاهر است که درین جماعه نیز بشیری و نذیری گذشته باشند در نصوص محتمل است که اینها ولی یا نبی باشند هرچند که در ابتدای خلقت جن پیدا شد در آنوقت عمرها دراز و قوتها بسیار بود اهل زمانه را به نسبت سلوکی تربیت میکرد و کش آخرین بزرگان اینهاست و در آنوقت نسبت بسابق عمرها کوتاه و قوتها ضعیف گردید پس اهل زمانه خود را به نسبت جذبی هدایت میکرد و کثرت غنا و سماع که از وی منقول است دلیل است بر ذوق و شوق نسبت جذبه پس حرارتهای نسبت عشق و محبت بصورت صحرای آتش نمودار شد کش که مستغرق کیفیتهای محبت بود درون آتش ظاهر گردیده و رام چند را که راه سلوک داشت در کناره آن پدیدار شد والله اعلم حضرت حاجی صاحب رحمة الله علیه بسیار پسندیدند و ازین تعبیر خوش شدند گفت فقیر راقم ابو صالح خان از خلفای حضرت حاجی صاحب رحمة الله علیه در زمین متهرا رفته بود حاجتی داشت که بهفت روپیه سرانجام میشد شبی نماز تهجد میکرد شخصی بهیئت کش که هنود بیان کرده اند ظاهر شده تحیه سلام گفت و مبلغ پیش نهاد وی گفت باش تا از نماز فارغ شوم بعد از ادای نماز پرسیدم که نام تو چیست گفت کش و این هفت روپیه ضیافت شماست که

درزمین با آمده اید گفت من محمد یم و محمد مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم پیغمبر ما وسیلہ برآمد حاجات ماکافی ست ما ہریہ یگانہ
نگیریم و ہی بگریست کہ با وصف نبی آخرزمان مع اخلاص اتباع او صلی اللہ علیہ وسلم شنیدہ بودیم زیادہ ازان مشاہدہ کردیم
حضرت ایشان میفرمودند کہ نسبت شریفہ ایشان در غایت بیرنگی و لطافت بود دست ادراک ارباب ولایت ازان
کوتاہی داشت روزی بخدمت ایشان حاضر شدم فرمودند امروز شخصی از اصحاب حضرت محمد زبیر نزد ما نشستہ بود
شخصے دیگر از اصحاب ایشان آمد ہر دو مراقبہ نمودہ باہم گفتند کہ در باطن ما و شما نسبت و کیفیات آن ظاہر ست و
در باطن حضرت حاجی صاحب چندانکہ تعمق کردیم ہیچ ظاہر نشد بندہ عرض نمودم کہ حضرت شما از پیر حضرت
محمد زبیر و از حضرت شیخ عبد الاحد سالہا کسب نسبت باطنی نمودہ اید نسبت ہیئت علوی و لطافتی پیدا نمودہ
اہل نسبتہای سافلہ از مقامات عالیہ چہ دریابند بحقیقت معاملہ چہ وارشد این مردم گرمی ہای نسبت ذوق
و شوق معلوم توانند نمود و لیکن کارخانہ نسبت خاندان احمدیہ ورای طور متعارف صوفیہ ست و ظہور کمالات الہیہ
انحاء شتی ست و از احاطہ عقل بیرا کما ورد لایحیطون بہ علما ازین تقریر بسیار اظہار انبساط فرمودند میفرمودند
بر خدمت ایشان فنا و نیستی غلبہ داشت زلات مردم بتاویل معقول نمودہ معذور میداشتند و بندہ این نصیحت
از ایشان گرفتہ فوائد بسیار ازان مشاہدہ نمودہ ام

فصل در بیان استفادہ حضرت ایشان از حضرت حافظ سعد اللہ رحمۃ اللہ علیہ

میفرمودند بجناب حضرت حافظ سعد اللہ رحمۃ اللہ علیہ التماس تحصیل فیض طریقہ نمودیم امر باستخارہ کردند
در استخارہ فہو المراد برآمد پس التزام صحبت شریف کردہ خدمت کفش برداری ایشان اختیار نمودیم از برکت
خدمت فوائد بسیار حاصل شد ہر روز در انوار باطن ترقی می یافتیم و وسعت نسبت زیادہ میشد ایشان از ضعف
کبر سن کہ زیادہ از ہشتاد شدہ بود طاقت توجہ بحال طالبان نداشتند وقت صبح یک سیپارہ کلام اللہ
میخواندند و مستفیدان گرد ایشان حلقہ می نمودند و در استماع قرآن مجید بترقیات میرسیدند تا دوازدہ سال
استفاضہ فیوض صحبت مبارک ایشان نمودہ ایم و عنایات بسیار بحال خود دیدہ احوال یاران خود از
فقیر می پرسیدند آنچہ معروض میداشتم تصدیق آن میفرمودند و برای تربیت اصحاب خود بندہ را میگفتند
کہ مسائل شریعت و طریقت بآنہا تلقین نمائید روزی در خدمت ایشان مجمعی از صلحا بود حضرت خواجہ محمد ناصر

ف ۱ طریقہ مجددیہ منسوب بشیخ احمد مجدد الف ثانی رحمۃ اللہ علیہ ۱۲
ف ۲ مزار حافظ صاحب بیرون اجمیری دروازہ شاہجہان آباد عقب مدرسہ غازی الدین خان واقع است

رحمة الله علیه نیز آمده بودند بجهت دریافت احوال نسبت بحال ایشان توجه فرمودند فقیر این شعر خواجه حافظ رحمة الله علیه ؎ هر کس که دید روی تو بوسید چشم من * کاری که کرد دیدهٔ ما بی نظر نکرد * برخواند گفتند نسبت ایشان در غایت لطافت و قوت جلوه فرماست و انوار کمالات ایشان مانند خورشید ظلمت زدا حاجت بیان نیست میفرمودند ایشان یکبار فقیر را بجهت نگهبانی لشکر امیری که با ایشان ارادت داشت به مهم دشمنان میرفت فرستادند فقیر دعای حزب البحر برای حفاظت لشکر میخواند و همت بر ظفرمندی وی داشت و استمداد از باطن ایشان و پیران کبار رحمة الله علیهم مینمود الحمد لله که لشکر محفوظ و منصور گشت و دشمنان از بیم رو بفرار نهادند میفرمودند بعد استفاده فقیر از خدمت ایشان خلق بسیار با ایشان رجوع نمود و امرا و اغنیا بکثرت تمام حاضر شدند نواب خان فیروز جنگ دست بیعت و ارادت بخدمت ایشان داده و هر روز بجهت کسب فیض جمعیت در حلقه حاضر میشد در خانقاه ایشان درویشان بسیار جمع آمدند هر روز هشتاد کس از مطبخ ایشان وظیفه خوار بودند میفرمودند ایشان در کلمة الخیر و سفارش بسیار مصروف بودند در خانه امرا بجهت مهمات ارباب حاجت تشریف می بردند میفرمودند ایشان کمال غیرت داشتند اگر کسی بی اجازت بزیارت جای دیگر میرفت در باطن خود فتور می یافت تا عذر نمیکرد نسبت باطن درست نمیشد میفرمودند روزی فقیر در خدمت ایشان عرض نمود که در طریقه مدار ترقی بر توجه مرشد است در یمدت سالها بنده را بغایت یک توجه سرافراز فرموده اند و همیشه از روی حصول این سعادت در خاطر میباشد از ین جرأت بسیار متغیر شدند و در باطن و ظاهر فقیر تغیری راه یافت تا سه ماه بیماری کشیدم چون ایشان بعیادت آمدند صحت روی نمود و نسبت باطن بحال آمد میفرمودند چون ایشان از ضعف پیری بحال طالبان نتوانستند پرداخت فقیر بخدمت شیخ الشیوخ حضرت محمد عابد قدس سره رجوع نمود و بخدمت ایشان نیز حاضر میشد شیخ صبغة الله خلیفه ایشان این خبر بسمع ایشان رسانید ملالتی بخاطر عاطر راه یافت فرمودند شما درینجا چه قصور در فیوض و برکات و تاثیرات دیدید که جای دیگر رجوع نمودید معروض داشتم که فقیر سوای ذات خدا و نسبت علیا مقصودی ندارد و حصول آن موقوف بر توجهات علیه است و همینی بسبب ضعف و ناتوانی جسمانی آنحضرت نمی تواند شد بخدمت یکی از برادران آنحضرت رجوع آورده ام و اخلاص بندگی راسخ دارم اما ازین معروض رفع ملالت نشد بعد واقعهٔ ایشان که بر مزار شریف حاضر میشدم ایشان را ناخوش می یافتم و روی مبارک از من میگردانیدند بعد سالها شیخ صبغة الله بشارتی داد که ایشان در واقعه مرا فرمودند

ما از مرزا صاحب راضی ہستیم انچہ ایشان اختیار کردہ اند مرضی الہی ست فقیر سجدات شکر بجا آوردہ کہ رضای اہل حقوق از اجلہ نعمای خداوندی ست سبحانہ گفت فقیر راقم یکی از اصحاب حضرت محمد زبیر بعد واقعہ ایشان بخدمت حضرت شیخ محمد عابد رحمۃ اللہ علیہما رجوع آورد روح ایشان را ناخوش یافت بلکہ شمشیری بروی کشیدند وی پناہ بحضرت شیخ آورد ایشان گفتند اینقدر ناخوشی چراست برای خدا یکی از خاندان شما رجوع آوردہ است معذور باید داشت شخصی از اولاد شیخ جلال پانی پتی رحمۃ اللہ علیہ طریقہ از فقیر گرفتہ بود در خواب دید کہ ایشان میفرمایند تو نقشبندی چرا شدی طریقہ ما را گذاشتی این بخش ہای مزاجی ست الا لبعض مرشدان مستفیدان خود را پیش بزرگان فرستادہ اند چنانچہ حضرت ایشان ما با مر پیر خود بخدمت اکابر استفادہ نمودہ اند ہر کہ نفع خود در خدمت بزرگی زیادہ بیند یا شتغال طریقہ ورزیدہ جہدی نمودہ است و آداب خدمت پیر خود بجا آوردہ ہیچ مقصود نیافتہ یا بسبب بعد مسافت و دوری ضروری استفادہ متعذر گردیدہ ضرور ست کہ بجای دیگر رجوع نماید تا از فیض الہی محروم نماند میفرمودند شبی بہشت را در خواب دیدیم ناگاہ جماعہ انبیا علیہم السلام نمودار شدند و حضرت حافظ صاحب پیش آن اکابر میرفتند مرا تعجب شد کہ جہت پیش رفتن ایشان چیست حضرت نوح علیہ السلام فرمودند کہ نسب ایشان محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم پیشتر نشستہ اند بزیارت آنجناب مقدس میروند صلی اللہ علیہ وسلم +

فصل در بیان استفادہ حضرت ایشان از حضرت شیخ محمد عابد رحمۃ اللہ علیہ

میفرمودند ولایات ثلثہ و کیفیات و علوم و واردات آن از حضرت سید قدس سرہ بفضل الہی حاصل شد و کمالات ثلثہ و حقائق سبعہ و غیرہا بتوجہات حضرت شیخ در عرصہ ہفت سال کسب کردیم بعد ازان بار دیگر از ابتدا تا انتہا در مدت یکسال سیر مرادی از جمیع مقامات گذرانیدند و در کیفیات و حالات ہر مقام قوتی دیگر بہم رسید ذکر کیفیاتی کہ در مقامات عالیہ مجددیہ حاصل بود میفرمودند ذوق و اشواق بظہور واردات توحید و ولایت بود در ہیمقامات این ہمہ احوال و مواجید زائل شد و جوش و خروش عشق و محبت کہ از مقتضیات تجلیات صفات بود در سطوۃ تجلیات ذاتی اضمحلال یافت جز افتقار و عبودیت ہیچ حاصل نگشت و نسبت عینیت اتحاد با ربط ظلیت کہ عالم را با صانع بود ثابت مینماید از غایت تنزیہ حضرت ذات و سبحات مسلوب گردید ہمہ شعبہ از غلبات سکر حالی بود در ہیمرتبہ تعبیر نسبت

بندگی حاصل نیست مَا لِلتُّرَابِ وَرَبِّ الْاَرْبَابِ حقائق ومعارف درینجا عقائد حقه اسلام وشرائع واحکام
اندو بر ویقین واتصال بیکیف واحوال بیرنگ ولطافت نسبت نقد وقت ست چنانچه امام ربانی مجدد الف
ثانی رضی الله تعالی عنه در مکتوبات خود بیان فرموده اند درین مقامات در هر مرتبه بیکیفی و بیرنگی دست داد ودر
فیوض که در مقامات سافله مثل باران بزرگ قطره بود درینجا بلطایف کشید ودر آخر مثل شبنم گردید از نهایت بیرنگی
برکات توجهات آنحضرت بادراک کمتر می آید بلکه در آخر حالات در صحبت شریف ایشان یک گونه صفای حاصل
میشد و هیچ ذوقی وکیفیتی نماند از عدم دریافت کیفیات فقیر بجناب ایشان عرض نمودم فرمودند ازین راه اندیشه
بخاطر نباید آورد فیضان الهی متصل میرسد اگر چه از غایت بیرنگی بادراک نیاید حوضی که از میزاب پر میشود تا وقتی
که خالی ست آواز در آمد آب معلوم میشود چون لبریز میگردد و متصل میزاب میشود آب بر روی می آید وشوری دران
نمی ماند میفرمودند بتوجهات ایشان در نسبت باطنی طولی وعرضی پیدا شد که نظر کشفی ازان کوتاه ست وقوتی
در تسلیک مقامات طریقه حاصل شد که اظهار آن شعری از عجب مباهات میفرمودند حضرت شیخ بحال بنده
عنایات بسیار میفرمودند در اصحاب ایشان کسی باین خصوصیت نبود فقیر را بضمنیت خود سرافراز فرموده بودند
ودر فیوض وبرکات خود شریک نموده روزی فرمودند الله تعالی وقتی بعطای کمالات جدیده وفیوض
تازه بر ما منت نهاد که کمالات سابقه در جنب آنهمه کمالات وواردات اعتباری ندارد بنده عرض نمودم
اینقدر تعب باقی بود که ظهور اینهمه تفضلات الهیه بر باطن شریف ایشان گردید وبنده نیز بتوسل اتحاد ومحبت
جناب مبارک در باطن خود احوال عجیبه دریافت فرمودند راست گفتید شما را ضمنی ما نموده اند هر عطای وکرامتی
که ما را بآن مینوازند شما را نیز ازان بهره وافر وحظ کامل ازان حاصل ست میفرمودند الله تعالی ایشان را بچند
کرامت ممتاز فرموده بود یکی ضمنیت کبری که مقامی ست بس عالی ومخصوص بحضرت صدیق اکبر رضی الله
تعالی عنه چنانچه این حدیث شریف مَا صَبَّ اللّٰهُ فِیْ صَدْرِیْ شَیْئًا اِلَّا صَبَبْتُهٗ فِیْ صَدْرِ اَبِیْ بَکْرٍ
مشعر این معنی ست دوم هر که در جوار قبر ایشان مدفون شود تا آنجا که نظر کار کند مغفور گردد سوم هر که ایشان را
ببیند آمرزیده شود چهارم سیر ایشان را مرادی ساختند بحکم الهام فرمودند که درین وقت بر حلقه ایشان تجلی ذاتی
فائض ست بنده عرض نمود الحمد لله که فقیر نیز درین حلقه حاضر ست فرمودند سیر شما را نیز مرادی ساختند وبر
حلقه شما نیز تجلی ذاتی وارد ست شکر این موهبت بجا باید آورد میفرمودند بنده بجهت اجازت خاندان قادری بخدمت

ایشان عرض نمود فرمودند شما را از اجازت خاندان قادری ما اجازت این خاندان از جناب رسول الله علیه وسلم سرافراز مینمایم
و بجانب سرور عالم متوجه نشستند بنده نیز بامر ایشان مراقبه نمود دیدم که حبیب خدا صلی الله علیه وسلم در بارگاهی عالی
باصحاب عظام و اولیای کرام رضی الله تعالی عنهم نشسته اند و حضرت غوث الثقلین در حضور پرنور ایستاده حضرت شیخ
بجناب مبارک عرض نمودند که مرزا جانجانان امیدوار اجازت خاندان قادریه اند فرمودند بدین امر سید عبد القادر را
بگوئید پس ایشان اجابت التماس حضرت شیخ نموده بعطای تبرک خرقه اجازت بنده را ممتاز فرمودند و بنده در باطن خود
حالات و برکات نسبت شریفه قادریه احساس نموده و سینه از انوار آن نسبت لبریز گردید در نسبت نقشبندی اضمحلال در
بودگی بسیار است و در نسبت قادری و لمعان انوار میفرمودند حضرت شیخ فقیر را باجازت طریقه قادریه طریقه چشتیه و
طریقه سهروردیه سرافراز فرمودند و از روح خواجه قطب الدین قدس سره باو نسبت چشتیه بما رسیده میفرمودند
گاهی که نسبت خاندان چشتیه ظهور مینماید سماع خوش می آید و سوز و گداز عشق و محبت که لازم نسبت آن اکابرست باطن
را برنگ خود می دارد شبی فقیر راقم بعد عشا بخدمت ایشان حاضر شد خلوتی بود در غایت کیفیات و حالات آنحضرت
تنها تغنی مینمودند و گریه استیلا داشت بعد القضای چنین حالت فرمودند درینوقت نسبت بزرگان چشتی ظهور داشت رحمة الله
علیهم میفرمودند بعد واقعه حضرت حافظ سعد الله رحمة الله علیه نواب خان فیروز جنگ آرزو نمود که بجهت استفاده
بخدمت حضرت شیخ حاضر شود بنده معروض بحضور ایشان گذارش نمود بسیار منغص شده فرمودند میخواهد که خانقاه
ما مثل خانقاه حضرت حافظ سعد الله بی برکت شود قدم اهل دنیا منحوس است و باعث بی برکتی باطن میگردد
میفرمودند روزی کسی در حضور ایشان گفت فلان دنیادار دولتمند کلان است فرمودند اینها محتاجان اند دولت و
نعمت سرمدی ارباب نسبت مع الله دارند الغِناء غِنَی النفس حدیث شریف است صلی الله علیه وسلم

فصل در بیان مقاماتی که دلالت بر علو شان و تفرد ایشان از اهل زمان دارد رضی الله عنه

میفرمودند رسائل محاوره فارسی وغیره از والد ماجد خود خوانده ایم و کلام الله از خدمت قاری عبد الرسول و علم
تجوید و قرأت نزد ایشان سند کرده ایم مختصری است علم معقول و منقول از علمای آنوقت تحصیل نموده بعد واقعه
ناگزیر والد ماجد خود کتب مبسوطه در علوم از حضرت حاجی محمد افضل رحمة الله علیه تحصیل کرده ایم و علم حدیث و
تفسیر از خدمت ایشان باسناد رسانیده بعد فراغت از تحصیل علوم ایشان کلاه تبرک که تا پانزده سال در زیر

عمامهٔ ایشان می بود عنایت فرمودند آن کلاه شریف را وقت شب در آب گرم تر کردیم پگاه غساله آنرا که در
رنگ از شربت عنبر فلوس سیاه تر بود خوردیم از برکت آن غساله ذهنی رسا و طبعی باذکا پیدا شد که هیچ کتاب
مشکل مشکل نمی ماند بهادرس علم ظاهر بطالبان گفتیم آخر چون نسبت باطنی غلبه کرد شغل کتاب متروک گردید
میفرمودند در واقعه دیدیم که از غیب کسی گفت مارا بشما کارهاست هدایت خلق و اشاعت طریقه بوجود شما وابسته است
نهاد در وقت افاده انوار نسبت باطنی صریح معلوم میشود که تائید و قوت درین امر از غیب میرسد وجود فقیر گویا در میان نیست
دو دهان داریم گویا همچونی + یک دهان پنهانست در لبهای وی + میفرمودند فقیر ابراهیمی المشرب بود علیه السلام
حضرت شیخ بتصرف باطنی بنده را محمدی المشرب ساختند علیه السلام میفرمودند در ایامی که ایشان بنده را بشارت حقیقت
محمدی دادند صلی الله علیه وسلم و فنای در انوار آنمقام عالی دست داد می بینم که سرور عالم صلی الله علیه وسلم در مقابلهٔ
فقیر نشسته اند باز می بینم که بجای بنده آنحضرت تشریف دارند و بجای حبیب خدا صلی الله علیه وسلم فقیر نشسته است
باز می بینم که در هر دو جا رسول خدا صلی الله علیه وسلم تشریف دارند باز می بینم که در هر دو جا فقیر نشسته است ازین فنا و بقا که در
حقیقة الحقایق علی صاحبها الصلوات والتسلیمات حضرت ایشان را حاصل شد علو شان ایشان دریاب میفرمودند روزی در
حضور حضرت شیخ حاضر بودم درباره فقیر فرمودند دو آفتاب مقابل یکدیگر نشسته اند که از غایت شعشعان انوار امتیاز یکی از
دیگری نتوان نمود اگر متوجه تربیت طالبان خدا می شوند عالمی را منور میسازند میفرمودند روزی از غایت تواضع زانوبوس
فقیر نموده فرمودند مثل ایشان در اصحاب من کسی نیست روزی فرمودند از نهایت محبت که شمارا با خدا و رسول ثابت است
ترویج طریقه بتوجهات شما خواهد شد از جناب الهی لقب شما شمس الدین حبیب الله عطا شده میفرمودند حضرت شیخ تربیت بعضی
اصحاب خود حواله فقیر نمودند فقیر ایشانرا بنهایات مقامات طریقه رسانیده بخدمت ایشان بردم فرمودند حالات و کیفیات
هر مقام که از شما کسب کرده اند صحیح ست و موافق تحریر امام طریقه مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه فالحمد لله وسلمکم الله
میفرمودند از اجله نعمای الهی درباره فقیر آنست که بنده را بجناب مشائخ کرام خود رحمة الله علیهم خصوصا حضرت سید و حضرت
شیخ محبت و رسوخ تمام عطا فرموده اگرچه شرف زیارت رسول خدا صلی الله علیه وسلم نه دریافتم لیکن صد شکر که سعادت صحبت
اینچنین نائبان او صلی الله علیه وسلم حاصل شد و ثمرهٔ حیات خاطرخواه دست داد همچنین این اکابر از روی بنده نوازی توقیر
و اکرام فقیر زیاده از قدر بنده می نمودند روزی حضرت سید کفش بنده درست کرده نهادند فرمودند شمارا بجناب
الهی قبول تمام ست حضرت حاجی محمد افضل به تعظیم بنده راست می ایستادند که بتعظیم کمالات نسبت شما میکنیم مکرر میفرمودند

کثرالله امثالکم حضرت حافظ سعد الله تکریم بنده بسیار می نمودند میفرمودند شما بجای قبله گاه ما هستید
میفرمودند یکبار زبانی یکی از صاحبزادها که بسهرند میرفت عرض سلام نیاز بجناب حضرت مجدد رضی الله تعالی
عنه گفته فرستادیم گفت چون سلام شما بر مزار مبارک رسانیدیم حضرت مجدد سر خود تا بسینه از مزار برداشته
بکمال انبساط و اشتیاق فرمودند که کدام مرزا دیوانه و شیفتهٔ ما علیک و علیه السلام و رحمة الله و برکاته من گاهی
بزیارت آنحضرت مشرف نشده بودم بواسطهٔ شما این سعادت حاصل شد و در تعظیم فقیر نسبت بسابق می افزود
که شما را بحضرت جد امجد ما قرب و منزلت بسیار ست حضرت شاه ولی الله محدث رحمة الله علیه میفرمودند الله
تعالی ما را کشف صحیح کرامت نموده است که جمیع احوال روی زمین از ما پوشیده نیست و مثل خطوط کف دست
عیانست درین وقت مثل حضرت مرزا جانجانان در هیچ اقلیم و شهر نیست هر که را آرزوی سلوک مقامات
باشد بخدمت ایشان رود چنانچه حسب الامر ایشان اصحاب ایشان بخدمت آنحضرت برای استفاده رجوع
آوردند و ایشان در مکاتیب شریفه خود در القاب آنحضرت چنین مینوشتند متع المسلمین بافادات قیم الطریقة الاحمدیة
وروی ریاض الطریقة بتوجهات نفس الزکیة آمین خدا عز و جل آن قیم طریقهٔ احمدیه و داعی سنن نبویه را دیرگاه
داشته مسلمین را متمتع و مستفید گرداناد خدا عز و جل آن قیم طریقهٔ احمدیه خصوصاً و طریقهٔ صوفیه عموماً
و آن متحلی بانواع فضائل و فواضل را دیرگاه بسلامت داشته انواع برکات بر کافهٔ انام مفتوح گرداناد
و حاجی محمد فاخر که از کبار علمای حدیث بودند میگفتند ایشان در متابعت جناب مصطفی صلی الله علیه وسلم
شانی عظیم دارند چنانچه شبی دیدم که اسپ عراقی باساز و براق بر در رسول خدا صلی الله علیه وسلم ایستاده است
پرسیدم که این اسپ از کیست کسی گفت از رسول خداست صلی الله علیه وسلم چون از اندرون برآمدم کسی
گفت آن اسپ از مرزا جانجانان ست تعبیر خواب نمودم که طریقهٔ ایشان اتباع سنت حبیب خداست صلی الله
علیه وسلم و برجادهٔ صراط مستقیم قدمی راسخ دارند مولوی ثناء الله سنبهلی در واقعه از رسول خدا صلی الله علیه وسلم
استفسار نمودند که طریقهٔ پیر و مرشد من حضرت مرزا صاحب در ترویج طریقت و تبلیغ احکام شریعت مقبول
و محمود ست فرمودند آری و حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه نیز تصدیق این مقدمه نمودند شیخ محمد اعظم
خلیفهٔ حضرت حاجی محمد افضل رحمة الله علیهما میفرمودند که مرا در بارهٔ حضرت مرزا صاحب الهام شده است
هذا رجل له شأن عظيم ولا يقاس عليه رجل آخر حضرت خواجه

میسر درو میفر مودند ہر کرا از اصحاب ایشان می بینیم از نسبت عزیزان بہرہ یابست امادرجات وحالات و مقامات تفاوت دارند حضرت شیخ عبد العدل زبیری رحمۃ اللہ علیہا میگفتند کہ اجتماع طالبان خدادرہیچ وقت آن قدر کہ در صحبت ایشانست جائی نیست ودرین وقت ایشان نائب امام ربانی مجدد الف ثانی اند

فصل در بیان تاثیرات صحبت شریف وتوجہات علیہ حضرت ایشان

مجلس حضرت ایشان رضی اللہ تعالی عنہ محفوف انوار خدا ومجمع فیوض مصطفے بود صلی اللہ علیہ وسلم حضور واستغراق نسبت نقشبندیہ درانجا دلہا را از خودمی ربود ولمعان وصفاء حالات قادریہ دران محفل قدسی ظہور مینمود واذواق واشواق چشتیہ دران بزم بعلی محبت خدای افزود ولطافت وبیرنگی نسبتہای جدیدہ احمدیہ دران مجمع مقدس وقہار انضارت وصفای بخشید سکوت ومراقبہ حضرت ایشان نقوش ماسوا از صفحات خواطرزائل میساخت وسخن درکلام فواید شریعت وطریقت وکیفیات نسبت باطنی نقد احوال میگردانید ذکر حدیث وتفسیر صفا وطمانیت دیگرمی افزود ودران مذکورات نسبت ہای تجلی ذاتی پرتو می انداخت انشاد وشعر ذوقہامی بخشید کہ ہرچہ ازین باب مذکورمیشید ہمہ از سر ذوق وحال بود مذکورات محبت موجب تغیر باطن مبارک گردیدہ سرشک شوق ازدیدہا روان می نمود وافسرو گیہا بحرارت ہا بدل می یافت تذکرہ حکایات صالحین جلہا سرشار کیفیات الہیہ میساخت دربیان مسائل علمی تحقیقات منقح نمودہ تشفی خاطرہرکس میفرمودند وحقائق ومعارف صوفیہ علیہ توضیح تام تقریر کردہ غوامض اسرار دلنشین سامعین می نمودند ہر دقیقہ را نزد ایشان بیانی بود شافی وہر عقدۂ مالاینحل را کشادی کافی لہذا باین ہمہ کمالات کہ درذات قدسی صفات مجتمع بود قبول الہی آنحضرت را مقتدای جہان گردانید وبعد انتقال مشائخ اربعہ رحمۃ اللہ علیہم مسند خلافت عزیزان بوجود مسعود ایشان یافت وترویج طریقہ علیہ بذات مبارک قیام گرفت طالبان خدا ازہرطرف بخدمت ایشان رجوع آوردند واہالیٔ اصحاب حضرت شیخ ومستفیدان مشائخ عصر از آنحضرت استفادۂ فیوض وبرکات نمودند علماء وصلحا بہمت کسب فیوض الہی درخانقاہ ایشان جمع آمدند وآوازۂ کمالات ایشان درافواہ کافۂ انام افتاد دراوائل حال تاثیر توجہ شریف مردم بیتابیہا میکردند واز کمال استغراق مست بادۂ بیخودی می افتادند وحرارت شوق

ولهارا گرم راه سلوک میساخت و بجاذبهٔ محبت قطع مقامات می نمودند و در اواخر که در باطن حضرت ایشان لطافت
و بیرنگی زیاده شد مستفیضان در بواطن خود جمعیت و اطمینان یافته بدرجات قرب ترقیات مینمودند و بدریافت
اسرار طریقت امتیاز داشتند بعضی را عالم مثال واضح میشد بعضی را بعالم ارواح مناسبتی دست میداد بعضی کشف را
کونی بعضی را کشف قبور بعضی را اشراف خواطر حاصل میشد بعضی در مشاهدهٔ انوار استغراقی داشتند بعضی را اسرار
توحید و معرفت واضح میگشت بعضی را با جمیع این مراتب مناسبتی بود کسی بود که سیر خود در مقامات الهیه وانچه در طریقه
احمدیه شایع است عیان میدید و علوم و معارف و حالات و واردات هر مقام جدا جدا بیان میکرد اگرچه اکثر مستفیدان
آنحضرت کشف مقامات طریقه نداشتند اما همه کس در هر مقام حالات و کیفیات و واردات آنمقام در باطن خود بدید و
و وجدان می یافتند و بفنا و بقا مشرف گشته در مشاهدهٔ حق استغراقی داشتند و در وسعت نسبت باطن و ازدیاد جمعیت
باطن و نفی خواطر از دل و دماغ ترقیات مینمودند تصفیه و تزکیه از زوایل بقدر حال ایشان بود و لذت و حلاوت در
طاعت و نفرت از بدعت و معصیت داشتند آداب ظاهر و باطن و انوار و برکات که در صحبت حضرت ایشان و تهذیب
نفوس سالکان می نمود غالب است که در وقت بزرگان سلف طالبان را دست میداده باشند مشایخ کرام
درباره حضرت ایشان میفرمودند فیضی که بمجرد صحبت شما بطالبان حق میرسد در صرف همت و توجه دیگران حاصل
نیست چنانچه شخصی اگر بخدمت آنحضرت حاضر شده مورد الطاف میگردید بدیدن حضرت خواجه میر درد رحمة الله علیه
رفت گفتند تو مگر طریقه ایشان گرفته که انوار نسبت این طریقه باطن ترا در گرفته است گفت نی بلکه بخدمت ایشان حاضر
می باشم فرمودند آهن که بپارس آشنا شد فی الفور بصورت طلا شد همچنین خادم آنحضرت که در حلقهٔ ذکر
حاضر نمیشد بحضور حضرت شیخ قدس سره رفت فرمودند آثار و انوار صحبت ایشان ترا نیز دریافته است شکر خدا بجا آر
الله تعالی حضرت ایشان را در ارشاد و القای نسبت باطنی کمال قوت کرامت فرموده بود سالکان را به توجهات غائبانه
ایشان نیز در بلاد بعیده ترقیات می نمودند و حالاتی که حاضران در حضور پرنور می یافتند آنها را بر مسافت دور
رو میداد چنانچه شاه بهیک از نبائر حضرت شیخ عبدالاحد رحمة الله علیه بتوجهات غائبانه حضرت ایشان از دهلی در
بلدهٔ کابل بمقامات عالیه و واردات سامیه رسیدند و همچنین دیگر عزیزان بمقاصد خود فائز شدند آنحضرت
بمقتضای عموم الطاف سالک را از مقامی که هنوز آنرا بانجام نرسانیده است بطریق طفره بمقامی عالی تر از آن
واصل ساخته حالات و کیفیات آنجا باندک التفات بروی القا میفرمودند تا بهر مقامی مناسبتی پیدا نموده بلکه

ذکر و مراقبه کار را بانصرام رساند و از انوار و برکات مقامات عالیه بهره یاب گردد چنانچه حضرت محمد احسان خلیفه ایشان از
شورش و بیتابی مقام جذبه و سعیت و طمانیت ارباب حلقه و ذکر تشویش میدادند ایشان را در مقامی برند که مقتضای
آنجا اطمینان و تسکین باطن است طرفه فرمودند فوراً آن اضطراب و شورش تسکین یافت و نسبت باطنی ایشان بطرزی
دیگر مورد حالات گشت همت عالی مصروف آن بود که جمیع اوقات طریقهٔ احمدیه در عالم رواج یابد و نسبتهای جدید
که از خصایص طریقهٔ مجددیه است جهان را منور گرداند الحق آن حالات و مقامات بتوجهات علیه اکثر سالکان را دست داد
و از واردات و احوال متعارفه گذشته بمقامات عالیه ترقیات نمودند هر قدر که عزیزان را بخدمت ایشان اخلاصی بود موجب
محبت و سبب یارت حبیب خدا صلی الله علیه وسلم میشد و بآن اخلاص و محبت در راه مقامات جذب و اصطفا ارتقا
میفرمودند هزاران مردم از حضرت ایشان طریقه گرفته بدوام ذکر خدا اشتغال نمودند قریب دو صد کس اجازت تعلیم
طریقه یافته بهدایت راه مولی پرداختند و از اینها پنجاه کس بنهایت مقامات احمدیه رسیده مقتدای ارباب طریقه گردیدند
اجازت درین طریقه بحصول مرتبه دوام حضور و فنای قلب و تهذیب اخلاق و استقامت بر اتباع سنت نمی شود
این ادنا مرتبه مقام اجازت است و اوسط آن دست داد فنای لطیفه نفس و زوال اطلاق لفظ انا بر وجود سالک
و تموج انوار نسبت است و اعلی آن بعد حصول شرف فنا و بقا لطیفه قلب و نفس تهذیب لطائف عالم خلق است
که درین مرتبه تسکین تپش طلب و کمال اطمینان باطن و اتباع عالما جاء به المصطفی صلی الله علیه وسلم حاصل میشود
و بی حصول یکی ازین مراتب اجازت دادن مجاز را مغرور نمودن و مستفید را محروم ساختن است نعوذ بالله
منه خلفای حضرت ایشان در اطراف بلاد درین طریقه ارشاد مینمایند عنقریب مذکور بعضی ازین اعزه کرده میشود
الله تعالی بفضل خود ذات شریف حضرت ایشان را بتکمیل مقامات این طریقه سرافراز نمود که سی سال بخدمت
مشائخ خود کسب انوار و برکات طریقت و حقیقت نموده بمرتبه غایت کمال و تکمیل رسیدند و زیاده از
سی سال به ترتیب سالکان راه مولی پرداخته آثار نیک بر صفحه روزگار گذاشتند رضی الله تعالی عنه +

فصل در بیان ترک و زهد و اوصاف حضرت ایشان

میفرمودند الله تعالی ما را عقل کامل و اصابت رای بلیغ عطا فرموده است از تدبیر امور سلطنت و انتظام
مملکت و آنچه شایانِ حال هر کسی باشد بوجه احسن تعلیم توانیم نمود لهذا امرا وقت مشوره و صلاح مهمات

خود از ما پرسیده بر آن عمل می‌نمودند میفرمودند بتربیت والد ماجد خود از نگاه هر کسی میشناسم که جوهر آدمیت
و حوصلهٔ اش هست و از نور طریقه ازچنین مردم حرف سعادت و شقاوت میخوانیم که بهشتی و دوزخی کیست ذات
مبارک بکمال زهد و توکل موصوف بود و از دنیا و اهل دنیا نهایت استغنا داشتند قبول هدایای آنها کم میفرمودند
محمد شاه بادشاه زبانی قمر الدین خان وزیر گفته فرستاد که الله تعالی مارا ملکی عطا فرموده است هرچه
بخاطر برسد بطریق هدیه قبول فرمایند فرمودند الله تعالی میفرماید قُلْ مَتَاعُ الدُّنْیَا قَلِیْلٌ متاع هفت اقلیم
را قلیل فرموده است نزد شما هفتم حصهٔ آن قلیل یک اقلیم هندوستان است پیش شما چیست که سرهمت فقرا
بقبول آن فرود آید یکی از امرا حویلی و خانقاه مرتب ساخته وجه معاش فقرا معین نموده بحضرت ایشان
عرض نمود باجابت نرسید که برای گذاشتن مکان خویش و بیگانه برابر است و روزی هر کس در علم الهی مقدر
بوقت خود بناچار میرسد گنجینهٔ فقر صبر و قناعت بس است روزی در سرمای سخت ردای کهنه بر دوش
داشتند نواب خان فیروز جنگ در آنجا حاضر بود از مشاهدهٔ اینحال چشم پرآب نمود یکی از مصاحبان خود گفت
چه بدبختی ما عاصیان است که بزرگانی که مارا بخدمت شان ارادت و بندگی ثابت است تحفهٔ نیازی قبول نمیفرمایند
آنحضرت فرمودند بس ؎ هزار حیف که گل کرد بینوائی ما + بچشم آبله آمد برهنه پائی ما + فقیر روزه گرفته ام که از
اغنیا قبول نیازی نکنم حالا که آفتاب قریب غروب رسیده است اگر روزهٔ خود بشکنم در لکهه روپیه باید داد یکی
بر زنان همسایه من گرم گردد نواب نظام الملک سی هزار روپیه نقد بطریق نیاز آورد قبول نیفتاد گفت
در راه خدا بارباب حاجت تقسیم فرمایند فرمودند من خانسامان شما نیستم از اینجا برآمد شروع تقسیم آن
بکنند تا بخانهٔ شما تقسیم می‌یابد همچنین یکی از سرداران افغانان سه صد اشرفی فرستاد رد کردند میفرمودند
اگرچه از رد هدیه منع کرده اند لیکن امر بوجوب اخذ آن وارد نیست اینچه بیقین حلت آن باشد در گرفتن آن
برکت است فقیر از اصحاب خود که باخلاص و احتیاط هدایا می‌آرند قبول می‌نمایم و زر امرا و اغنیا اکثر
از وجه شبه می‌باشد و حقوق مردم بآن متعلق روز حساب از حساب آن برآمدن متعسر خواهد شد بروایت
ترمذی در حدیث شریف آمده لایزول قدما ابن آدم حتی یسأل عن خمس عن عمره فیما افناه
وعن شبابه فیما ابلاه وعن ماله من این اکتسبه وفیما انفقه
وما ذا عمل فیما علم پس در گرفتن هدایا تامل ضرور است یکی از امرا هدیهٔ بخدمت

حضرت ایشان فرستاد رد کردند وی باز بالحاح تمام فرستاد ایشان دو انبه گرفته همه باز رد کردند که دل
فقیر از قبول این هدیه ابا میکند درهمان وقت باغبانی بخدمت مبارک باستغاثه آمد که فلان امیر انبه های
مرا بظلم گرفته و قدری ازان بخدمت شریف ارسال نموده حمایت این مظلوم باید فرمود ایشان فرمودند
سبحان الله این نا عاقبت بینان میخواهند که بهدیه های مغصوبه باطن فقیر را تیره نمایند تا بالله علیهم طعام
اغنیا کم میخوردند میفرمودند ظلمت طعام این مردم نسبت باطن را مکدر میسازد ازاینجا گفته اند شر الطعام
طعام الاغنیاء بلکه در قبول ضیافت غربا نیز مضائقه داشتند که مردم ازبی سامانی قرض سودی میگیرند
وضیافتها میکنند یکبار وقت افطار صوم نانی از طعام بیگانه بیاران قسمت کردند و پاره ازان خود تناول
نمودند بعد تراویح فرمودند که عزیزان حال باطن خود بگویند کران نان یارها در نسبت باطن چه اثر نمود بنده
عرض نمودم که آنحضرت نیز تناول فرموده اند اول خود ارشاد فرمایند فرمودند باطن فقیر تباه و سیاه شد از
برکت نماز و استماع قرآن باز بحال آمد عرض نمودم هرگاه کدورت لقمه شبه در باطن مبارک و دریای انوار تغیر
آرد از خرابی احوال ماتنگ باطنان چه گفتنی ست فرمودند لقمه ست که توفیق رفیق مینماید و نور طاعت می افزاید
فقر را بر غنا گزیده بودند و صبر و قناعت را پسندیده تسلیم و رضا سجیه مرضیه خود ساخته با ملایم و ناملایم قضا موافقت
مینمودند و موافق دعای نبوی صلی الله علیه وسلم اللهم اجعل رزق آل محمد کفافا بضرورترانه
مایحتاج بشریت کفایت میفرمودند و در باره اصحاب خود همین دعا می نمودند که اینها را نه آنقدر غنا بود که کار باسراف
کشد و نه آن همه فقر که حالت باستقراض رسد بی‌سامان ترین مردم بودند و تهیه موت قبل از نزول آن میداشتند
میفرمودند بعد ادای رواتب عبودیت و حلقه ذکر در انتظار مرگ میگذرد هیچ آرزو در دل نمانده ست و هیچ تعلق
خاطر باقی نیست مرگ تحفه الهی ست که موجب بقا خدا و دیدار مصطفی صلی الله علیه وسلم میگردد و در هر عمل بر
طبق حدیث شریف راغب بودند میفرمودند اوقات و اعمال خود موافق سنت حبیب خدا صلی الله علیه وسلم
بار وایت فقه درست ساخته ایم هرکه خلاف شرع از ما عملی بیند بران متنبه سازد مردم را باداب سلام موافق
سنت رسول خدا تاکید مینمودند و از دست بر سر داشتن و خم شدن منع میفرمودند خلوت دوست بودند
و در محبت و اخلاص مشایخ خود خصوصا حضرت مجدد رضی الله تعالی عنهم نهایت رسوخ داشتند میفرمودند
فقیر هرچه یافته ام بغلبه محبت پیران خود یافته ام اعمال بنده چیست که موجب قرب بارگاه کبریای الهی گردد

صحبت مقبولان و مقربان اقوی ذرایع قبول خداست سبحانه کریم الاخلاق بودند تواضع و انبساط وجه از هیچ کس دریغ
نمیداشتند و در تعظیم اهل فضل و تقوی حسب المراتب اهتمام مینمودند و تعظیم هیچ کافر امیر باشد یا فقیر در تمام عمر نه برخاسته اند
یکبار شنیدند که سردار کفار میرٹھه بزیارت حضرت ایشان می آید از مجلس برخاسته بجهت شغلی درون حجره خود رفتند چون آمده
نشست از آنجا برآمدند و چون دریافتند که آماده رفتن شده باز در حجره تشریف بردند که اگر تعظیم او نمی کردند آزرده میگشت
و اگر میکردند تعظیم اهل دنیا موجب نقصان دین است در اشاعت انوار طریقه و توجه بحال طالبان سعی بلیغ داشتند و اصحاب خود
را درین امر تاکید مینمودند که ازین طریقه دل انوری و طاعت حضوری پیدا مینمود و طاعتی که بحضور و آگهی ادا می یابد
امید قبولیت آن بسیار است نماز بجهت از انوار این طریقه سودی بیگر در یکبار سخت بیمار بودند و طاقت برخاستن از سر نداشتند
اصحاب گرد سر حلقه مراقبه می نمودند ناگهان این شعر **فرد** خضر از حسد بمیرد چو بروی یار بافر + کند آخرین نگاه دریا
گیرد + بر زبان شریف گذشت و تاثیری عظیم بخشید از سر فرو آمده بافاده برداختند گویا هیچ ضعفی و مرضی نبود بزرگی
اجازت اعمال حب و بغض و طی ارض و دست غیب و تسخیر سلاطین بشرط ادای زکوة و یک آثار اکسیر خالص بحضرت ایشان
سپرد قبول نفرمودند که بحضور احتمال تلوث نسبت باطن بریا و تشبث باسباب دنیاست هرگاه از طالبان اغب
چنین اعمال و کیمیا می شنیدند بسیار ناخوش میشدند میفرمودند که این ها را چه بلا پیش آمد که از درجه توکل و استغنا از ماسوی
فرود آمده بزخرفات فانیه میلان میکنند و هر که با دنیاداران اختلاطی داشت از حصول برکات صحبت و انوار طریقه از و نا امید
میشدند میفرمودند بقدر حاجت و ضرورت اختلاط اهل دنیا مضائقه ندارد بشرط صلاح نیت و محافظت نسبت باطن میفرمودند
دنیا مبغوضه خداست کما ورد قال رسول الله صلی الله علیه وسلم الا ان الدنیا ملعونة و ملعون ما فیها
الا ذکر الله وما والاه و عالم او متعلم رواه الترمذی در دل سالک طلب خدا و طلب دنیا جمع نشود
و ترک ماسوا و اعراض از اغراض و منی باید تا در قبول کشاید **فرد** آرزو بگذار تا رحم آیدش + آرزو مردم سن چنین می باید شد
فرد می صرف وحدت کسی نوش کرد + که دنیا و عقبی فراموش کرد +

فصل دوازدهم در ملفوظات حضرت ایشان

میفرمودند ایمان مجمل که ایمان آوردم بخدا و رسول خدا و آنچه پیغمبر از خدا آورده است دوست دارم دوستان خدا
و رسول را و بیزارم از دشمنان خدا و رسول بجهت نجات کافیست و هر مقدمه را بدلیل ثابت نمودن عهده علمای متبحر است

و عامهٔ مسلمانان بآن مکلف نیند میفرمودند محبت ائمۀ اہل بیت اطہار و تعظیم اصحاب کبار رضی اللہ تعالی عنہم ہر ابر ضرورست و نیست صراط مستقیم که فردا بصورت پل صراط ظهور نماید هرکرا در اینجا میلی و اعوجاجی ازان صراط قویم نیست فردا از انجا باستقامت خواهد گذشت میفرمودند یکبار رفضی بی ادب درجناب امیرالمومنین عمر فاروق رضی اللہ تعالی عنه زبان طعن کشاد و مارحمیت دین و احترام اصحاب سیدالمرسلین صلی اللہ علیه وسلم بغضب آورد بر سر آن بی ادب خنجر برکشیدم باضطرار تمام فریاد برآورد که بحرمت حضرت امام حسن رضی اللہ تعالی عنه از سر من درگذر رید بمجرد شنیدن اسم مبارک حضرت امام غضب فرونشست و آن بی ادب معاف فرمودیم میفرمودند تعظیم جمیع اولیاء اللہ و محبت عامه مشائخ رحمة اللہ علیهم لازمست و درحق پیر خود اگر از راه نفع و استفاده عقیده افضلیت نماید از فرط محبت مستبعد نمی شاید درحق حضرت مجدد رضی اللہ تعالی عنهم که طریقه نوبیان نموده اند و مقامات و کمالات طریقه خود بسیار تحریر فرموده و زبدهٔ اصحاب آن طریقه بآن مقامات و واردات رسیده از الوف هم زیاده شده اند و دران مقامات هیچ شبهه نیست که قرار هزاران علما و عقلا بتواتر رسیده عقیدهٔ تساوی با اولیا یا افضلیت ایشان بران اکابر رحمة اللہ علیهم نباید نمود که آن کبراء دین از مشائخ ایشان اند میفرمودند عمل بعزیمت نمودن و تقوی گزیدن درینوقت سخت متعذرست که معاملات تباه شده و عمل موافق شرع گویا موقوف گردیده اگر برطبق روایت فقه و ظاهر فتوی عمل نموده آید و از محدثات امور و بدعت اجتناب کرده شود بسیار غنیمت ست میفرمودند السماع یورث الرقة والرقة تجلب الرحمة پس انچه موجب رحمت الٰهی باشد چرا حرام بود و در حرمت مزامیر اختلافی نیست مگر دف در اعراس مباح گفته آند و نی را مکروه روزی رسول خدا صلی اللہ علیه وسلم در راهی میرفتند آواز نی بسمع مبارک رسید گوش خود بند فرمودند و عبداللہ بن عمر همراه بود او را بعد استماع امر نکردند پس معلوم شد که کمال تقوی در احتراز ازچنین آوازست بزرگان نقشبندیه که عمل بعزیمت معمول دارند و از رخصت اجتناب از سماع پرهیز می نمایند که در جواز غنا علما را اختلاف ست و ترک مختلف فیه اولی همچنین از کمال تقوی ذکر خفی اختیار نموده ذکر جهر موقوف داشته اند میفرمودند مسئله توحید وجودی از ضروریات دین نیست لسان شرع ازان ساکت ست صوفیه علیه از روی کشف و وجدان بیان آن نموده از غلبهٔ احوال محبت معذور اند و بمبارک رسائل توحید و تخییل یعنی لاموجود الا اللہ توحید حاصل نمودن نزد ارباب معرفت وقعی ندارد یکی از علمار در منامی دید که علما و صوفیه بحضور سرور عالم صلی اللہ علیه وسلم حاضر اند علما از صوفیه شکایتها نمودند که یا رسول اللہ

این عزیزان مسئلهٔ وحدت وجود شائع نمودند و در شرع خللی پیدا شد بی باکان مداهنه اختیار کردند رسول خدا صلی الله
علیه وسلم این اکابر را از غلبهٔ محبت که بجناب حق سبحانه دارند معذور دانسته سکوت داشتند میفرمودند یکبار بفقیر عروج
واقع شد و نور منبسط منکشف گشت نقوش تمام کائنات دران منتقش بود قول حضرت شیخ اکبر رحمة الله علیه یاد آمد
الاشیاء اعراض مجتمعة فی عین واحد دریافتم که عکوس اسما و صفات در مرتبهٔ علم که باطن
وجود ست امتیازی پیدا نموده در ظاهر وجود منعکس شده مصدر آثار مقصوده گشته و در نفس الامر و خارج همان وجود
واحد متحقق ست ناگاه متنبه ساختند که فوق این مرتبه مرتبهٔ دیگر ست چنانکه کبرای صوفیه فرموده اند فوق عالم
الوجوب عالم الملك الودود پس معارف توحید در اثنای سلوک پیش می آید و علومی که بی تاویل موافق
ظاهر شرع است بعد ازان واضح میگردد و از اکابر اولیا که این علوم منقول ست بیقین ست که ازان ترقیات فرموده اند
میفرمودند الله تعالی هرگاه میخواهد که مخلصان را در اخلاص ثبات و ازدیاد کرامت فرماید فیوض و حل مشکلات بصورت
پیر و مرشد ایشان در واقعات می نماید و گاهی بعض لطائف آن بزرگ بصورتش متمثل گشته واسطه برآمد کارها میشوند و
آن بزرگ را آگاهی اطلاع این معامله هم میشود شخصی نزد فقیر گفت که شما از کعبهٔ معظمه کی آمدید گفتم من بکعبه گاهی نرفته ام
گفت من بشما در مکهٔ شریف ملاقات کرده ام و صریح بیتی که از یاد من رفته بود مرا ارشاد کردید پس باید که اینچنین واقعات
موجب عجب و مباهات نگردد زیرا که شما بهانه برساخته اند و در حقیقت تکمیل امور او تعالی ست و او بالهامی
خویش را با و بدوزد خرقه درویش را میفرمودند پیری و مریدی در طریقهٔ محض صحبت و شجره و کلاه نسبت تعلیم
ذکر قلبی حصول جمعیت و توجه الی الله در صحبت مرشد ضرور ست میفرمودند اختیار اشتغال طریقه بجهت حصول غلبهٔ
محبت الهی ست گاهی فرط محبت بمحض موهبت بود و الا دوام ذکر بشرائط آن فرض طریقهٔ دوستان خداست
بترک جمیع مرادات کثرت ذکر می باید دل بی ذکر کثیر نمی کشاید هرگاه در ذکر کیفیتی و بیخودی دست دهد بحفظ آن
باید پرداخت و اگر وقتنا آن دیابد تضرع و افتقار تمام باید نمود و همچنین التزام اشتغال باید کرد تا که کیفیت دوام
پذیرد میفرمودند اوقات را بذکر و عبادت معمور داشته و خود را از التفات بماسوا پاک باید داشت توجه و همت
جز بمفهوم اسم مبارک الله که بران ایمان آورده ایم هیچ نباید گذاشت تا ملکهٔ حضور راسخ گردد و دین کامل که
اسلام و ایمان و احسان ست حاصل شود هر وقتی که بدل متوجه شود دل را بحق سبحانه جمع باید درین اثنا اگر ذوق
و شوق و کیفیات دیگر دست دهد مزید عنایت الهی ست والا اصل کار حصول مرتبهٔ حضور و آگاهی ست میفرمودند

دل سلیم از توجه بتغیر پیدا باید نمود و واقعات و منامات چندان اعتبار را نشاید درین باب اشتباه بسیار واقع میشود
گاهی نور اتباع سنت گاهی نور ذکر گاهی نسبت مرشد گاهی کثرت درود گاهی خدمت سادات گاهی درس
حدیث گاهی تصدیق و اخلاص بصورت رسول خدا صلی الله علیه وسلم در واقعات نمودار میشود و همچنین روابط مناسبت
بخدمت اولیا بصور آن اکابر متصور میگردد و گاهی اخبار مشهوره و مقربات رای صورت واقعه پیدا میکند اینهمه
شعبده دل است سرور می بخشد و در حقیقت هیچ نیست مگر بزیارت رسول خدا صلی الله علیه وسلم و دیدن اولیا احوال
و انوار باطن و توفیق طاعت زیاده گردد و واقعات مطابق نفس الامر باشد البته فوز عظیم است میفرمودند
دیدن رسول خدا و رویت الهی که آنرا تجلی صوری گفته اند نعمت خدای عزوجل است بهر قسمیکه باشد از مناسبت
راسخه بشارت رسان است هنیئاً لارباب النعیم نعیمها میفرمودند در وقت غلبه خواطر التجا و تضرع
بجناب الهی باید نمود و صورت مرشد نصب العین داشته بواسطه او التماس ازاله امراض باطنی باید فرمود میفرمودند
صفت افتقار و انکسار لازم باید گرفت و بر جفا و قفای خلق تحمل و صبر عادت باید ساخت ع چیست
معراج فنا این نیستی + عاشقان را مذهب و دین نیستی + نظر بلند باید داشت مجازی امور از تقدیر دانسته
لب چون چرا نباید کشود حضرت انس رضی الله تعالی عنه خادم رسول خدا صلی الله علیه وسلم اگر در خدمتی تقصیر
می نمود و اهل بیت او ملامت می نمودند رسول خدا صلی الله علیه وسلم میفرمودند هیچ مگوئید اگر مقدر بودی چنان
کردی میفرمودند حاصل اینهمه تکلفات تهذیب اخلاق است بر طبق مکارم صفات رسول کریم فانه لعلی خلق عظیم
صلی الله علیه وسلم در حدیث شریف است بعثت لاتمم مکارم الاخلاق از ورزش ذکر نفی و اثبات
صفات بشریت کم میشود و طریقش آنست که هر ذمیمه را جدا جدا در تکرار کلمه طیبه بکلمه لا چند روز نفی باید کرد و بجای
آن حب خدا اثبات باید نمود تا آن ذمیمه زائل گردد و بر خلاف هوای نفس کسب مقامات سلوک باید کرد غالب
است که ذمایم بحمایه مبدل گردد میفرمودند حق اینست که رذائل صفات بعد تصفیه و تزکیه منکسر میشود و استیصال
ذمایم ممکن نیست در حدیث وارد است اگر بشنوید کوه از جا منقلع گشته تصدیق نمائید و اگر بشنوید که کسی از جبلت
خود برگشته باور نکنید لاتبدیل لخلق الله امیرالمومنین عمر فاروق رضی الله تعالی عنه میفرمودند
غضب من نرفت مگر پیش ازین در کفر صرف میشد حالا در حمایت اسلام ظهور می نماید میفرمودند بعد فنای و
اطمینان نفس تسلیم و رضا وصف سالک میگردد و در فنای قلب از غلبه محبت بسبب افعال از عباد مسلوب

میشود وجز فاعل حقیقی در شہود سالک نمی ماند میفرمودند توسط و حد اعتدال در اکل و شرب و نوم و یقظہ و اعمال و عبادات
کاری بس مشکل ست جہد باید کرد کہ اوقات موافق سنن خیر البشر صلی اللہ علیہ وسلم مضبوط گردد تبعیت انبیا علیہم السلام
بجہت تحصیل حد اعتدال ست در ہر امر لیقوم الناس بالقسط نص قاطع ست درینباب میفرمودند از دوام
توجہ بمبدء فیاض آنقدر فیوض و برکات فائض میگردد کہ باطن از انوار و کیفیت محبت لبریز گردد ریزان میگردد میفرمودند
قصور اعمال خود پیش نظر داشتن و سابقہ عنایت بعلہ را دین کار گذار روندہ راہ راہست ہر چند عمل بسیار کند از صفت
استغنا و کبریا خائف بود و عذر تقصیر و امید واثق وسیلہ قبول سازد گناہ اندک را بسیار داند و نعمت قلیل را بسیار
دوام شکر و رضا لازم گیرد میفرمودند کثرت درود ہزار بار و استغفار لازم حال روندگان راہ ہست بر درس مکتوبات
حضرت مجدد رضی اللہ تعالی عنہ کہ محتوی ست بر مسائل شریعت و اسرار طریقت و معارف حقیقت و نکات سلوک
و دقائق تصوف و انوار نسبت مع اللہ بعد عصر مداومت باید نمود کہ درین امر کشاد ابواب سعادت ست و دعای
حزب البحر وظیفہ صبح و شام و ختم حضرت خواجگان قدس اللہ اسرارہم ہر روز بجہت حل مشکلات باید خواند نماز تہجد دہ
دوازدہ رکعت ہر قدر آسان باشد بقرات سورہ اخلاص یا سورہ یٰس و نماز اشراق چہار رکعت و چاشت چہار
یا شش رکعت و فی زوال چہار رکعت بیک سلام و شش یا بست رکعت بعد سنت مغرب و چہار رکعت بعد سنت
عشا و سنت عصر و تحیۃ وضو لازم باید گرفت تلاوت قرآن مجید یکدو جزو کلمہ تمجید و کلمہ توحید صد صد بار و سبحان اللہ
بحمدہ وقت صبح و وقت خواب صد بار و ادعیہ موقتہ کہ در حدیث صحیح ثابت ست معین باید نمود اما درین اعمال حضور
قلبی ضرور ست میفرمودند حصول فنا کہ علامت آن بیشعوری از ماسوا و دوام توجہ بخداست اگرچہ درین طریقہ زود
میشود اما تحقق و تثبت آنمرتبہ حالی کہ نسیان ماسوا و قطع علاقہ علمی وجہی از دل گردد بعد مدت دراز دست میدہد
سی سال از خدمت مشائخ کرام رحمۃ اللہ علیہم کسب مقامات طریقہ کردیم و زیادہ از سی سال ست کہ بطالبان
حق عزوجل طریقہ تلقین می نمائیم شصت سال شدہ باشد کہ بتوجہات حضرت سید رضی اللہ تعالی عنہ بفنای
قلبی مشرف شدہ ایم و در نیمدت شغل باطن بجہد تمام داشتہ حالا آثار فنا قلبی چنانچہ باید ظاہر میشود میفرمودند
از ظہور کمال فنا بادہا یقین میشود کہ ما ازین جہان انتقال کردہ ایم و اگر درآن وقت کسی آمدہ سلام میگوید معلوم
میشود گویا بر قبر آمدہ تحیۃ سلام گفتہ ہست یکبار از ان حالت افاقت میشود گمان می بریم کہ ہنوز زندہ ایم
و از اینجا رخت سفر بر نہ بستہ میفرمودند در وقت ظہور فنا آنقدر دید قصور غالب می آید کہ خدمت و تعظیم مردم

موجب تعجب میگردد چنانچہ روزی فقیر در حضور حضرت شیخ مروحہ جنبانی میکرد بخشونت تمام منع کردند روز دوم خود امر نمودند کہ برخیز مروحہ بجنبانید فرمودند دیروز نسبت فنائیہ ظہوری داشت بنداشتم کہ شما از روی استہزا بادمی نمائید پس بخشونت منع نمودم درین وقت نسبت بقائیہ ظاہر ست و تجلی عظمت و کبریا الہی بر باطن جلوہ گر گشتہ اگر تمام عالم بتعظیم برخیزد حق این مرتبہ ادا نکردہ باشند میفرمودند شناخت تجلیات الٰہیہ کہ متصل بر بواطن ارباب محبت و معرفت وارد میشود امری دشوار ست نظر بصیرت تیز می باید تا کیفیات تجلیات جدا جدا معلوم گردد میفرمودند بعد حصول مقامات طریقہ احوال سالک مثل مرقع تصویرات مختلف میگردد گاہی نسبت مقامی ظہور نمودہ در کیفیات خود ش محظوظ میدارد و گاہی نسبت مقامی دیگر پرتو انداز گردیدہ حالتی دیگر بروی وقت می آرد اما چون نسبت متوسلان خاندان احمدیہ بکمالات و فوق آن میرسد از لطافت و بیرنگی تجلی ذاتی ادراک حالات متعذر میگردد کہ لطافت و صفا در جمیع مقامات سافلہ مؤثر گردیدہ کیفیات را مستور میسازد واقعات و منامات کہ دل خوش کن اطفال طریقہ بود نیز کم میشود آنجا جہالت در جہالت و نکارت محض ست میفرمودند در خلوتی نشستہ بحفظ نسبت باطنی و دوام توجہ بمبدء فیاض باید پرداخت و اوقات با دای اعمال ظاہری معمور باید داشت کہ انوار اعمال سبب جمعیت و صفا نسبت و حضور و آگاہی ست میفرمودند از دوام مراقبہ قوت در نسبت باطن و انکشاف ملک و ملکوت بنظر موہبت در لہا ار نواختن دست مید ہد و از کثرت ذکر تہلیل فنای صفات بشریت و از کثرت درود واقعات نیک و از کثرت نوافل انکسار و شکست دلی و از کثرت تلاوت نور و صفا بہم میرسد ذکر تہلیل بلحاظ معنی مفید ست در طریقہ و محض تکرار لفظ سرمایہ ثواب آخرت و مکفر سیات ست میفرمودند ذکر نفی و اثبات حبس النفس کم سہ صد بار فائدہ نمی بخشند زیادہ ہر قدر باشند مفید تر ست حضرت خواجہ نقشبند حبس نفس را شرط ذکر نمی فرمودند مفید می گفتند اما دوام ذکر و وقوف قلبی و توجہ بمبدء فیاض رکن طریقہ خود مقرر کردہ اند رضی اللہ تعالی عنہ میفرمودند ہوش در دم اول بذکر دل ضرور ست چون ذکر قوت گیرد آواز اسم ذات بسمع خیال رسد پس در ہر نفس توجہ و آگہی بذات الٰہی باید داشت با حفظ خواطر از باطن بجرد خطور خطرہ دل را باید گرفت تا وسواس حدیث النفس شگامہ برپا نکند مانع از ورود فیض ہجوم خواطر ست میفرمودند کثرت اسم ذات مثمر نسبت جذبہ الہی ست و نفی و اثبات بجہت سلوک و قطع مسافت راہ فائدہ دارد میفرمودند ادراک کیفیات حالات باطنی در مرتبہ ولایات محظوظ می نماید در کمالات نبوت یافت جز نکارت و جہالت وصف باطن نیست اما در مقامات فوق اگرچہ

لطافت و بیرنگی لازم ست فی الجمله درست ادراک میسر سد میفرمودند لطافت و بیرنگی نسبت مجددیه
سبب انکار مردم میشود لهذا چون سیر سالک بکمالات میسر سد مرا تردد بخاطر می آید که مبادا ترک طریقه
نماید انشاء الله تعالی اگر عمر وفا بکند سالکان را از مقامات سافله بمقامات عالیه بخواهیم رسانید مقصود
باخدا بودن و اتباع سنت نمودن ست و آن در هر مقام حاصل ست میفرمودند بر یقین و طمانیت اهل پیش
طلب که در مقامات عالیه مجددیه نقد وقت می شود و اتصال بی کیف بمقصود پیدا می شود ؎
اتصال بی تکیف بی قیاس + هست رب الناس را با نوع ناس + و هیچ ذوقی و شوقی و حضوری به آن
نمی رسد میفرمودند که راه وصول بکمالات قریب ست که مسدود گردد و طریق ولایات سلوک ماند درین آخر
زمان استعدادها از سلوک مقامات کوتاهی نموده بمقصود رسیدن ایشان متعذر گردیده پیش ازین قریب سی سال
شده باشد که سیر طالبان بسرعت بود و کشف و وجدان نیک داشتند فی الحال اگر طالبی صادق از اصحاب
فقیر باخلاص و قدم سعی کسب فیوض طریقه نماید بعد مدت دراز بولایت قلبی یا فوق آن فائز گردد و بمقامات
عالیه مجددیه رسیدن سخت تعذر دارد میفرمودند کشف صحیح که سیر سالکان در مقامات مطابق واقع معلوم شود
بسیار نادر ست پس بگفتن بشارات بر خدا افترا و سالک را مغرور نباید نمود تغیر حالات و ورود واردات
و دوام توجه الی الله و جمعیت خاطر و تعمیر اوقات بوظائف عبادات عمده نعماء الهی ست میفرمودند نسبت ارباب
شوق و ذوق تاثیر گرم و تیز دارد و اهل قلب را بسیار محظوظ مینماید و در جمیع طرق اهل الله کیفیات و تصرفات
همان نسبت شریفه جذب فرمای ارباب طلب ست لیکن از نسبت اهل اطمینان و جمعیت که بمرتبه کمالات
نبوت و فوق آن رسیده اند و آن خاصه طریقه مجددیه است انوار بسیار می آید و سالک زود تر ترقی مینماید
تاثیر گرم که بیتابی شوق می بخشد بسیار مفید ست اما در قرن اول ظهور جمعیت و طمانیت بود کما لا یخفی لهذا اصحاب
را از حرکات بیتابانه منع میکردند که صیحه و نعره بعد زمان اصحاب رسول خدا صلی الله علیه و سلم پیدا شده میفرمودند
علم مسائل ضروری خواندن یا در صحبت علما باستماع آموختن بجهت صحت عمل لازم ست میفرمودند علم حدیث
جامع تفسیر و فقه و دقائق سلوک ست از برکات این علم نور ایمان می افزاید و توفیق عمل نیک و اخلاق
حسن پیدا می شود عجب ست که حدیث صحیح غیر منسوخ که محدثین بیان آن نموده اند و احوال رواة
آن معلوم ست و بچند واسطه میرسد به نبی معصوم که خطا را بران راه نیست بعمل نمی آرند و روایة فقه که ناقلان

آن قضات و مفتیان اند و احوال ضبط و عدل آنها معلوم نیست و بزیاده از ده واسطه میرسد مجتهد که خطا و صواب از شان او ست معمول گردیده است ربنا لا تواخذنا ان نسینا او اخطانا میفرمودند نکاح سنت انبیاست علیهم الصلوة اما درین وقت که حلال مفقود ست و جهل شیوع یافته اکثر اولاد از حلیه علم و ادب معری می باشند و بسبب رواج بدعت در عقد نکاح خللها می آید عزوبت و تجرید در حق سالکان راه اولی ست به اندکی از رزق ساختن و بعبادات مولی پرداختن و در شهر شهرت ناداشتن و هیچ ارث و وارث نگذاشتن دولتی ست بس بزرگ و شریف و در حدیث ست قال النبی صلی الله علیه وسلم ان اغبط اولیائی عندی لمومن خفیف الحاذ ذو حظ من الصلوة احسن عبادة ربه واطاعه فی السر وکان فی الناس لایشار الیه بالاصابع وکان رزقه کفافا فصبر علی ذلک ثم نقد بیده فقال عجلت منیته قلت بواکیه قل تراثه رواه احمد والترمذی وابن ماجه

فصل سیزدهم در نصائح هوش افزا که باصحاب خود می نمودند

میفرمودند طریق ورع و تقوی پیش گیر و متابعت مصطفی بجان بپذیر صلی الله علیه وسلم احوال خود برکتاب و سنت عرض نما اگر موافق ست شایان قبول انگار و اگر مخالف ست مردود پندار بالتزام عقیده اهل سنت و جماعت حدیث و فقه آموز و در صحبت علما ثواب اخروی اندوز و در عمل بر حدیث مواظبت کن اگر می توانی و الا گاهی بعمل آر تا از نور آن محروم نمانی عمل به نیت اتباع حبیب خدا محض رضای مولی اختیار کن و دل را از اغراض هر دو جهان بیزار کن علت چیست که آزاد معرض هیچ آری استطاعت از کیست که آن را بخود منسوب پنداری بالتزام خلوت صفای وقت بدست که سرمایه درویشی نقد صفاست از اسباب دنیا آنچه گیری مختصر گیر که حطام دنیوی را روز حساب در قفاست در عبادت و ذکر خدا خود را گرم ساز عمل امروز بر فردا میند از در محبت مشائخ رسوخ عقیده بیفزا که دوستی دوستان خداست موجب قرب خدا در حضور پیر التفات بغیر مینما و در صحبت او بر نوافل طاعت میفزا تا ممکن ست اوقات بصبر و توکل بسر کن و اندیشه التجا بغیر از سر بدر کن کار خود را بخدا بسپار و موت یقین و صدق و عدو را سرمایه خلوت انگار در دل تو اگر تردد نیست عزلت می باید که رزق بوقت معین خود می آید اگر اندیشه عیال تشویش فرماست تشبث باسباب سنت انبیاست

علیهم السلام وجه معین که دل را بران اعتماد نبود منافی توکل وسبیل رشاد نبود راس المال فقیر را فراغ بال و
جمعیت خاطر ست و دلی وابسته در انتظار مقصود ناظر مباد جمعیت تفرقه بدل شود و در توجه و یکسوئی
خاطر خلل شود قناعت پیش گیر حرص وطمع از دل برگیر از یار و اغیار ناامید باش و بود و نابود و شان یکی
شناس در محلس بچشم حقارت منگر و خود را از همه کمتر و قاصر شمر در راه طلب مولی اکبر از سر بنه و نقد غرور از
کف برون ده از اینجا گفته اند درویشی آنست که آنچه در سر داری بنهی و از آنچه بر سر آید نجهی و از اندیشه وی دفع را
به هیچ بر طاعت و عبادت خود منازد و به قصور و نیستی را سرمایه خود ساز مخالفت نفس چندانکه بود زیبا است
امانه آنقدر که تنگ آید و نشاط شوق در طاعت نیفزاید گاهی با او مواسات باید نمود که رضاء نفس مؤمن موجب
ثواب میگردد یکبار نفس فقیر متمثل گردیده آرزو کرد که مرا اینچنین طعام بخورانند هر مقصودی که دارد بر آید اتفاقاً
دران وقت کسی نبود که با او گفته شود باز بعد مدتی متشکل گشته التماس طعامی نمود شخصی در آنوقت حاضر بود
با مر فقیر آن طعام مهیا نمود عقده مشکل داشت که بناخن هیچ تدبیر وا نمی شد باین عمل منحل گشت میفرمودند
طعام اگر به نیت ادا حسن شکر با مزه سازند حسن مینماند که در صورت بیمزگی شکر از ته دل نمی بر آید طعام لذیذ را آمیزش
آب بی مزه ساختن نعمت الهی را بخاک انداختن ست پیغامبر خدا صلی الله علیه وسلم مرغوب تناول میفرمودند و
اگر علتی نبود دست باز نمی نمودند نفوس ما مثل نفوس حضرت جنید و شبلی نیست رحمة الله علیهما که تلخی را شکر
انگارند و گویند الصبر تجرع المرارة بلا عبوسة الوجه شکری که محض بر زبان بود شعبه
صبر ست که تلخی آن در جان بود بزیارت مزارات اولیا در یوزه فیض جمعیت کن و ارواح طیبه مشائخ کرام
را باتحاف ثواب فاتحه و درود بجناب الهی وسیله ساز که سعادت ظاهر و باطن ازین معنی حاصل ست اما مبتدیان
را بغیر تصفیه قلبی از قبور اولیا حصول فیض متعسر ست لهذا حضرت خواجه نقشبند قدس الله سره العزیز
فرموده اند که مجاور بودن حق سبحانه از مجاورت قبور اولی ست و برسوم متعارفه از عرس و چراغان مقید
مباش که این معنی مستلزم سوال خیمه و فروش و عدم حفظ مراتب از ازدحام مردم میگردد و زر نقد خفیه بارباب
احتیاج دادن اسرع ست بثواب

فصل چهاردهم در بیان بعضی از منامات حضرت ایشان و آنچه مذکور و الیا بزبان الفت بیان گذشته رحمة الله علیهم

میفرمودند بارہا شرف زیارت حبیب خدا صلی اللہ علیہ وسلم دریافتہ ایم وعنایات کثیرہ بحال خود دیدہ در مرتبہ
اخیر کہ سعادت زیارت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم حاصل شد بر فیل سوار بودند فرود آمدہ فرمودند بیائید کہ ما دشما
شاہنہای خود را باہم چسپانیم تعبیر این خواب ہیچ بخاطر نمی آید میفرمودند یکبار بجمال جہان آرای سرور کائنات
علیہ افضل الصلوٰۃ والتحیات مشرف شدم گویا درکنار آنحضرت برابر دراز کشیدہ ام وراحت نفس مبارک
بمن میرسد درین اثنا من تشنہ شدم و پیرزادگان سہرندی درانجا حاضر اند آنحضرت یکی را امر باوردن آب
نمودند بندہ عرض کردم یا رسول اللہ آنہا پیرزادہای من اند فرمودند امتثال امر مامی نمایند پس عزیزی از انہا
آب آورد من سیر خوردم عرض کردم یا رسول اللہ حضرت درحق حضرت مجدد الف ثانی چہ میفرمایند فرمودند
مثل ایشان درامت من دیگر کیست عرض کردم یا رسول اللہ مکتوبات ایشان بنظر مبارک گذشتہ ہست فرمودند
اگر چیزی یاد ست بخوانید بندہ این عبارت بعضی مکتوب ایشان کہ انہ تعالیٰ ورا الورا ثم ورا الورا خواندم
بسیار پسند نمودند وحظہا فرمودند فرمودند باز بخوانید. باز این عبارت عرض نمودم زیادہ تر تحسین نمودند
واین حالت بامتداد کشید بوقت صبح یکی از عزیزان بنگاہ آمدہ گفت من امشب خوابی دیدہ ام کہ شما رویای
خوبی دیدہ اید آن رویا کدام ست فقیر این رویا پیش او گفتم بسیار متعجب شد میفرمودند از نفس مبارک و
صحبت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم من خود را سراپا نور وحضور یافتم واز کیفیتہای این خواب کہ بہتر از ام
بیدار یست تا چندروز ہیچ عطش و اشتہا نبود میفرمودند در منامی دیدیم کہ در صحرای وسیع چبوترہ ایست
کلان واولیا بسیار درانجا حلقہ مراقبہ دارند ودر وسط حلقہ حضرت خواجہ نقشبند دو زانو وحضرت جنید
قدس اللہ اسرارہا مجتبی نشستہ اند وآثار استغنا از ماسوا وکیفیات حالات فنا بر سید الطائفہ ظاہر ست ہمہ
کس از آنجا برخاستند گفتم کجا میروند کسی گفت باستقبال امیر المومنین علی مرتضی رضی اللہ تعالیٰ عنہ پس حضرت
امیر تشریف فرما شدند شخصی گلیم پوش سر و پا برہنہ ژولیدہ مو ہمراہ حضرت امیر نمودار گشت آنحضرت دستش
در دست خود بکمال تواضع وتعظیم گرفتہ اند گفتم این کیست کسی گفت خیر التابعین اویس قرنی ست انجا حجرہ
مصفا درکمال نورانیت ظاہر شد ہمہ عزیزان دران حجرہ درآمدند گفتم کجا رفتند کسی گفت امروز عرس
حضرت غوث الثقلین ست بتقریب عرس تشریف بردند میفرمودند وقتی کہ فنا ونیستی بر نسبت باطن ظہور
می یابد وسالک بوصف بیخودی واستغراق موصوف میگردد خود را در واقعات مردہ می بیند ونسیان

وبیشعوری لازم حال او میشود در ایامی که فقیر را فنای قلبی بتوجهات حضرت سید رضی الله تعالی عنه دست داد وقطع علائق وزوال هوا از دل گشت در واقعه می بینم که سر من از تن جدا شد اما کلمهٔ طیبه بر زبان جاریست ونیز دیدم گویا من مرده ام ومردم تجهیز وتکفین من مینمایند پس جنازه برداشته بطرف مزار حضرت خواجه قطب الدین رحمة الله علیه برای دفن بردند وروح من همراه ایشانست تا که جنازه را در قبر نهاده قبر را بخاک انباشتند ومن بر سر دیواری نشسته ام منکر ونکیر بوضعی که در حدیث ثابت ست آمده دندانی بر زمین زده درون قبر درآمدند وجان مرا بانعش علاقه پیدا شد جواب سوال کرده رفتند ومن در قبر بآرام تمام بخواب رفتم ونیز دیدم که من ازین جهان درگذشتم ومردم بعد تجهیز وتکفین میخواهند که جنازه بردارند ناگهان جنازه در هوا پرواز نموده روان شد ومردم در قفای جنازه میروند وروح من با ایشانست درین وقت رباعی خود بیاد آمد رباعی مظهر تشویش چشم وگوشی نشوی + سرمایهٔ خوشی وخروشی نشوی + باید که بپای خود روی تا سر گور + ای جوهر پاک بار دوشی نشوی + میفرمودند از فرط محبت که فقیر را بجناب امیر المؤمنین حضرت ابو بکر صدیق رضی الله تعالی عنه ثابت ست وسر منشأ نسبت علیه نقشبندیه ایشان اند اگر بمقتضای بشریت غشاوه بر نسبت باطنی عارض میشود خود بخود در رجوع بآنجناب پیدا گشته بالتفات ایشان رفع کدورت میشود دیکبار قصیده در مدح ایشان گفته بودم عنایت بسیار بحال فقیر نموده از روی تواضع فرمودند مالائق اینهمه ستایش نیستم میفرمودند نسبت ما بجناب امیر المومنین حضرت علی مرتضی کرم الله وجهه میرسد وفقیر را نیازی خاص بآنجناب ثابت ست در وقت عروض عارضهٔ جسمانی توجه بآنحضرت واقع میشود وسبب حصول شفا میگردد ویکبا قصیده که مطلعش اینست قمر فروغ چشم آگاهی امیر المومنین حیدر + سر انگشت ید اللهی امیر المومنین حیدر + بجناب ایشان عرض نمودم نوازشها فرمودند میفرمودند محبت ائمهٔ اهل بیت اطهار رضی الله تعالی عنهم موجب ایمان وسرمایهٔ تصدیق وایقان ست هیچ عملی بجز محبت این اکابر رضی الله تعالی عنهم وسیلهٔ نجات نداریم وبر زبان شریف این شعر بگذشت +
بیت نکرد مظهر ما طاعتی ورفت بخاک + نجات خود بتولای بوتراب گذاشت + میفرمودند معارف حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه موافق کتاب وسنت ست وجای که اعتراضات وارد نموده اند ایشان خود جواب آنرا تحریر فرموده نزد انصاف کافی ست وبسا کلمات که ارباب ظاهر بران گرفتها می نمایند از اولیای کرام صادر شده بی تاویل درست نمی شود لیکن هر تاویلی که در چنین سخنها کرده میشود از غلبهٔ احوال یا از عدم مساعدت الفاظ

بمعانی مقصوده یا امر الہی یا اظہار آن در کلام ایشان نیز جاریست و شیخ عبد الحق محدث رحمۃ اللہ علیہ اگرچہ در اوائل حال بر بعض معارف ایشان اعتراضات نوشتہ اما در آخر از ان باز آمده بخدمت خواجہ حسام الدین خلیفہ حضرت خواجہ باقی باللہ رحمۃ اللہ علیہما نوشتہ کہ درین ایام صفای فقیر بخدمت میان شیخ احمد سلمہ اللہ تعالی از حد ست متجاوز نست و اصلا پردۂ بشریت و غشاوه جبلیت بمیان نمانده قطع نظر از رعایت طریقہ والنصاف و حکم عقل کہ باچنین عزیزان و بزرگان بد نباید بود در باطن بطریق ذوق و وجدان و غلبہ چنین افتاده کہ زبان از تقریر آن لال ست سبحان اللہ مقلب القلوب و مبدل الاحوال شاید ظاہر بینان استبعاد کنند من نمیدانم کہ حال چیست و بچہ منوال ست انتہی فقیر راقم گوید قولہ اصلا پردۂ بشریت و غشاوه نمانده ازین عبارت معلوم میشود کہ تحریر اعتراضات از راه نفسانیت بود نہ اظہار حق و انصاف پس اینچنین ست احوال معترضان کہ بی تامل و تحقیق اعتراضات می نمایند اگر در کلام ایشان بنظر انصاف بینند ہیچ اعتراض وارد نمی شود و حضرت شیخ رحمۃ اللہ علیہ در آخر رسالہ اعتراضات نوشتہ کہ فقیر درباره شما بعالم غیب متوجہ بود کہ تحریر اینہمہ معارف و مقامات شما از چہ راه ہست اصلی از حق دارد یا محض سخن سازیست این آیۃ شریفہ وان یک کاذبا فعلیہ کذبہ بر باطن القا کرد انتہی ظاہرست کہ نزول این آیۃ بجہت دفع شتباه فرعون و فرعونیان و اثبات حقیت موسی علیہ السلام ست پس باز آمدن حضرت شیخ رحمۃ اللہ علیہ از انکار و القا این آیۃ بر باطن شریف ایشان دو دلیل ست بر دفع اعتراضات بیفرمودند و رسیدن آزار از بادشاه بایشان دلیل کمال متابعت ایشانست انبیاء کرام علیہم السلام یوسف علیہ السلام در زندان اعتکاف داشتند و سید المرسلین علیہ افضل الصلوٰۃ در محصب انزوا فرمودند مخلصان در دفع اعتراضات و شبہات رسائل نوشتہ اند و بہترین رسائل دفع شبہات رسالہ مرزا محمد بیگ بدخشی ست کہ در مکہ شریفہ تحریر نموده بمہر مفتیان چار مذہب رسانیده بیفرمودند فیض الہی بی نہایت ست و بمقتضا استعداد ہر یکی از اولیا ظہور یافتہ اللہ تعالی متاخران را باقتضا حکمت بالغہ خود کمالاتی عنایت فرموده کہ از متقدمان ان ہمہ علوم و فیوض مروی نیست در انبیاء علیہم السلام تفاضل ثابت ست در اولیا نیز فضل یکی بر دیگری ثابت مقاماتی کہ حضرت مجدد بآن امتیاز دارند از بسکہ مستفیدان طریقہ ایشان بآن درجات و حالات رسیده اند و اقرار آن علوم و کیفیات نموده در ان مقام شتباہی نمانده کہ خبر متواتر مفید صدق و یقین ست کسیکہ بآن مقامات نرسیده استبعاد آن می نماید از جہل خود معذور ست

ظهور خرق عادات شرط علو کمالات نیست اصحاب کرام رضی الله تعالی عنهم با وجود علو درجات که هیچ ولی بآن نتواند رسید مصدر کثرت خوارق عادات و نسبت ها شوق و ذوق و جذبه و استغراق نبودند شخصی از حضرت ایشان سوال کرد که نزد شما ازین دو بزرگ حضرت غوث الثقلین و حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنهما کدام افضل ست گفتند هر دو پیر رهنمای فقیر اند و ابر مطیر رحمت الهی بر بنده می بارد برای سیرابی من یکی هم ازان ها کافی ست بنده نمیداند که بفلک نزدیکتر کدام ست میفرمودند حضرت حافظ محمد محسن پیر حضرت سید نزد حضرت ایشان محمد معصوم رحمة الله علیهم بجهت استفاده رفتند ایشان فرمودند که بزرگان شما انکار بزرگان ما میکردند شما با نکار آمدید یا باقرار گفتند بجهت استغفار از انکار پس بالتزام صحبت ایشان بکمال و تکمیل رسیدند گفت فقیر راقم حضرت شیخ محمد فرخ که عالم کثیر العمل بودند از بنابر حضرت مجدد رضی الله تعالی عنهما بجهت حج رفتند سید محمد برزنجی که در انکار حضرت مجدد تشدد داشت خواست که از مدینه منوره بالزام ایشان در مکه شریفه بیاید ایشان دعا کردند که الهی من عجمی ام و وی عربی و مجادله در حرم مبارک مناسب نیست شر او را در من کفایت کن دعا باجابت رسید وی بیمار سخت شد ایشان بزیارت مزار مقدس رسول خدا صلی الله علیه وسلم مشرف شده رجوع بهندوستان نموده در کشتی سوار شدند وی صحت و قوت یافته بتعاقب ایشان آمده در زورقی سوار شد که در جهاز مباحثه در معارف حضرت مجدد نماید ایشان دعا کردند اللّٰهُمَّ اكْفِنِيهِ بِمَا شِئْتَ زورق در دریا غرق شد و منکر اولیا بسزا رسید میفرمودند حضرت شیخ عبد الاحد استفاده از پدر و عم خود نموده نسبت حضرتین را برابر میدانستند رحمة الله علیهم و در نسبت سعیدی و معصومی فرقی نمیکردند میفرمودند که در نظر من هر دو بزرگ برابر اند چنانچه دو دانه تسبیح متصل امام واقع میشود اما الله تعالی ما را امتیازی در نسبتهای حضرتین بخشیده است که در نسبت سعیدی اضمحلال و بیخودی که لائق مقام خلت است بسیار ست و در نسبت معصومی صفا و لمعان که مناسب مقام محبوبیت ست بیشمار در کمالات نبوت و دیگر مقامات در نسبت سعیدی قوت زیاده است و در ولایات نسبت معصومی قوت بیشتر دارد بمقامات مخصوصه حضرت مجدد غیر ازین هر دو صاحبزاده دیگر مشرف نگشته رحمة الله علیهم میفرمودند در اول که تلقین توبه بطالبان مینمودم بر توبه نصوح تاکید و مبالغه میکردم شبی حضرت شیخ پیر خود را رضی الله تعالی عنه در خواب دیدم بحال فقیر عنایات نمودند و از آنجا قوالی حاضر شد و را نیز توجه دادند وی را حالت عجب رو داد و برخاسته

غرق شدن منکر اولیا

سن هجریه فارسی ۱۲۱۲

مزامیر بشکست و از نا مشروع توبه کرد فرمودند طریقه توبه نیست یعنی چون نسبت باطن بر طالب غالب می آید کار خود مینماید از ان روز تعرض از استیفای حق توبه بگذاشتم که توبه محل کافیست و توبه نصوح بر وقت حاصل میشود میفرمودند گروهی از دانشمندان از فقیر پرسیدند که طریقه نقشبندیه بر طرق دیگر چه مزیت یافتند که آنرا اختیار کردید گفتم این طریقه منطبق بر کتاب و سنت است که ثبوت آن قطعی است و آنچه منطبق بر قطعی است نیز قطعی از ممارست اشغال این طریقه توفیق اتباع سنت حاصل میشود و از متابعت شریعت انوار این طریقه می افزاید همچنین ابلیس بصورت ملای خشک متمثل شده از فقیر پرسید که بر مزاج شما شورش عشق غالب است و طبیعت باشعار عاشقانه رغبت ایچنین طریقه بی کیفیت که در انجا سماع را بار نیست و باوازه جهر و غیره کار نه چرا اختیار نمودند گفتم عقیدت و محبت بمقتضای حکمت بالغه جناب باری است سبحانه گفت درینصورت ناچار است مرا از سوال متعنتانه غضب آید میخواستم که ریشش گرفته سر جنگی زنم بغتة غائب شد میفرمودند شبی حضرت شیخ سیف الدین پیر حضرت سید رحمة الله علیهما برای تهجد بر خاستند آوازنی بگوش ایشان رسید بتیابانه بیخود افتادند ضربی بدست مبارک ایشان آمد فرمودند مردم ما را بیدرد میگویند بی درد ایشانند که بر تاثیر سماع صبر مینمایند میفرمودند بزرگی از این طریقه در راهی میرفت آواز سماع بگوششش رسید تاب نیاورده نشست و شورش را ضبط نمود حدت گرمی کاسه سر را بشگافت گفت سماع مهلک است ازین سبب حرام گردیده میفرمودند در خانقاه حضرت شیخ سیف الدین پیر حضرت سید رحمة الله علیهما هر روز چهار صد کس درویش بجهت استفاده جمع آمده بودند موافق فرمایش هر یک طعام ها پخته میشد و باوجود این همه تنعم سالکان بمقام بلند میرسیدند که مدار این طریقه بر همت و توجه مرشد است یکی از ارباب این طریقه خواست که تقلیل غذا نماید پیرش فرمود در حصول فیوض طریقه حاجت باینچنین اعمال نیست که بزرگان ما بنای کار بر دوام وقوف قلبی و صحبت مرشد نهاده اند ثمره زهد و مجاهدات شاقه خرق عادات و تصرفاتست و حاصل دوام ذکر و توجه الی الله و اتباع سنت کثرت انوار و برکات عوام ظاهربین را نظر بر ظهور خرق عادات بود و خواص معنی آگاه را مراد تصفیه قلبی و نسبت مع الله باشد میفرمودند حضرت محمد صدیق پیر حضرت حافظ سعد الله رحمة الله علیهما مریدین یکی از اولاد امجاد حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالی رفتند وی از عجب جبلی حبزادگی و حشمت ظاهری خود و تعظیم ایشان برنخواست اصحاب ایشان ازین بی ادبی ناخوش شده بخدمت ایشان التماس و الحاح نمودند تا بصرف همت ایشان طریقه نقشبندیه از ایشان گرفت و بحالات نیک سید فربای او را رجوع باین طریقه ناپسند آمد گفتند

طریقهٔ آبا کرام خود گذاشته طریقهٔ دیگران اختیار کردید گفت خدا نه قادریست و نه چشتی هر کجا مقصود یافتم بطلب آن شتافتم میفرمودند جنازه حضرت محمد صدیق رحمة الله علیه سهرند برده دفن کردند در راه وقتها ذان جواب اذان از جنازهٔ ایشان مسموع میگشت میفرمودند یکبار زنی بی ادب بخدمت حضرت شیخ عبدالاحد رحمة الله علیه نا سزا گفت ایشان صبر کردند معلوم نمودند که غیرت الهی درصدد انتقام او بحرکت می آید یکی را از حاضران فرمودند که آن بی ادب را سرچنگی زند وی توقف نمود ناگهان آن زن بیفتاد و بمرد بآن متوقف خطاب نمود عتاب کردند که خون او بر گردن تو شد اگر امتثال امر ما میکردی آن بی ادب جان نمیداد و بسلامت میماند حضرت ایشان رضی الله تعالی عنه بعد این نقل فرمودند امتثال امر مشائخ بی توقف باید نمود که در ضمن آن حکمتها مضمر می باشد میفرمودند شاه گلشن از خلفای حضرت شیخ عبدالاحد رحمة الله علیهما بکمال زهد و ریاضت موصوف بودند می توان گفت که محل غبطه سالکان خانقاه حضرت جنید اند رحمة الله علیه ایشان میگفتند که مرا بعد سی و اند لذت خوردن در طبیعت پیدا میشود در وقت شدت جوع برگ درختان یا آنچه از پوست خیار و خربزه می یافتند در آب پاک کرده می خوردند کهنه کلیمی بود که تا سی سال بر دوش مبارک خود داشتند یکبار برای افطار روزه در شدت گرما آب حوض طلبیدند کسی عرض نمود که درینجا چاهی ست آب سرد و شیرین دارد فرمودند از چندین سال ما درین مسجد سکونت داریم هرگز در وهم ما هم نیامده که درینجا چاه هست وقت شدت تشنگی آب حوض خورده میشود یکبار شخصی صرهٔ دینار بهدیهٔ ایشان فرستاد خود را برخاستند که بر ما حج فرض شد ساعتی نگذشته بود که باز آمدند گفتند سائلی سوال کرد آن صره باو دادم فرضیت حج از ذمه ساقط گشت یکبار خواستند که ادا زکوة نمایند که در ادای فرض الهی قرب خاص حاصل میشود هرگاه نصاب زکوة فراهم گشت زکوة و نصاب هر دو در راه خدا دادند که مقصود حاصل شد نصاب بهیچ کار نمی آید که خزینهٔ فقرا باب الله الله ست سبحانه میفرمودند جماعهٔ از فقرا مداری رقص و شغب داشتند در دل یکی از اهل تماشا گذشت که درین عریانان کسی از ارباب کمال خواهد بود یکی از آنها نزدیک آمده گفت

ع خاکساران جهان را بحقارت منگر + تو چه دانی که درین گرد سواری باشد + میفرمودند انکار هیچ کسی نباید نمود که در صور معانی حقیقت جلوه گرست میفرمودند نواب مکرم خان رحمة الله علیه از حضرت ایشان محمد معصوم رضی الله تعالی عنه استفاده کمالات باطنی داشتند روزی عالمگیر بادشاه از ایشان پرسید که عمر شما چیست گفتند چهار سال هر قدر که بخدمت پیر بزرگوار بسر برده ام عمر همانست باقی و بال آخرت **بیت** اوقات همان بود که با یار بسر رفت + باقی همه بیحاصلی و بیخبری بود + میفرمودند

در طعام نواب مکرم خان تکلفات بسیار بود بحد اسراف رسیده باشد تا حضرت سید رضی اللہ تعالی عنہ با اینہمہ احتیاط
وکمال تقوی گاہی طعام ایشان بخوردند میفرمودند از برکات طعام ایشان آنقدر نور باطن می افزاید گویا طعام نخورده ایم
دوگانہ نماز ادا کرده شده از غلبۂ محبت حضرت ایشان محمد معصوم وظہور انوار نسبت تمام اشیا را ایشان نور شده بود
مثنوی از محبت مسہا زرین شود + از محبت تلخہا شیرین شود + از محبت سرکہ ہا مل میشود + از محبت
خارہا گل میشود + میفرمودند ایشان بجناب پیر خود نوشتند کہ محبت شما بر محبت خدا و رسول خدا صلی اللہ
غالب ست و موجب انفعال میشود در جواب برنگاشتند کہ محبت پیر عین محبت خدا و رسول ست و سبب
جذب کمالات الہیہ کہ در باطن پیر ثابت ست میشود **فرد** چون دیدۂ عقل آمد احوال + معبود تو سر تست اول +
میفرمودند وقت انتقال نواب مکرم خان تبرک کلاه حضرت خواجہ احرار بر سر ایشان نہادند ایشان بنور فراست
دریافتہ چشم بکشادند کہ تبرک کلاه پیر من بیارید وسیلۂ من بدرگاه الہی ذات ایشانست میفرمودند انوار نسبت
قدمای نقشبندیہ انوار نسبت احمدیہ فرقہاست و در کیفیات نیز تفاوتہاست و التفاتی کہ پیر بحال مستفید خود
دارد از پیران پیر کم ظاہر میشود کہ اینجا بسبب قرب بدان معینی قوی متحقق ست میفرمودند روزی حضرت
شیخ بزیارت مزار حضرت سید و نواب مکرم خان کہ در یکجا واقع ست رحمۃ اللہ علیہم رفتند بعد توجہ بہر دو
مزار فرمودند نسبت ہر دو بزرگ یکی ست تا نسبت فقر و ورع مزار حضرت سید در نورانیت و لمعان امتیاز تمام
دارد میفرمودند حضرت شیخ عبد الاحد رحمۃ اللہ علیہ دو کس طریقہ گرفتند یکی طریقہ قادری اخذ کرد و دیگری
طریقہ نقشبندیہ اختیار نمود ایشان فرمودند کہ روح مبارک حضرت غوث الاعظم تشریف آورده صورت مثالی
مرید خاندان خود را ہمراه بردند و حضرت خواجہ نقشبند تشریف فرما شده صورت مثالی معتقد طریقہ خود را باخود
بردند رحمۃ اللہ علیہم میفرمودند توسل بجناب الہی ہر یکی از مشائخ طریقہ حبل المتین ست کہ بمراتب قرب فائز میگرداند
مستفید اگر فیضی حاصل نمود زہی سعادت ویکی از ایشان گردید الا در بشارت کہ ہر یکی ازین اکابر بآن امتیاز یافتہ شریک
گشت وعنایت آن عزیزان بحال او مصروف شد میفرمودند التفات غوث الثقلین بحال متوسلان طریقہ علیہ ایشان
بسیار معلوم شد تا ہیچکس از اہل این طریقہ ملاقات نشده کہ توجہ مبارک آنحضرت بحالش مبذول نیست
ہمچنین عنایت حضرت خواجہ نقشبند بحال معتقدان خود مصروف ست مغلان در صحرا با وقت خواب اسباب
واسپان خود بحمایت حضرت خواجہ می سپارند و تائیدات از غیب ہمراه ایشان میشود درین باب حکایات

بسیار است تحریر آن با طالت میسر ساند میفرمودند سلطان المشائخ نظام الدین اولیا رحمة الله علیه بحال زائران مزار
خود عنایت بسیار میفرمایند همچنین شیخ جلال پانی پتی التفاتها مینمایند حضرت خواجه قطب الدین را در مشهود شان
استغراق بسیار است حضرت خواجه شمس الدین را هیچ التفات باسوی نیست رحمة الله علیهم گفت فقیر راقم روز روانگی از
پانی پت فقیر را از دیده ساخته با ادب تمام بزیارت حضرت شمس الدین ترک رفتم عنایتی بحال من فرمودند باوجود
ترک از ما سوا عنایتی نمودند که کیفیات توجهات شریفه ایشان دل مرا آنقدر محظوظ فرمود که تا دهلی اثر آن عنایت
در خود می یافتم و روزها سرشار آن حالات بودم میفرمودند عرض و قوت نسبت این اکابر بمرتبه ایست که زبان از
تقریر آن لال است بلکه در مقابله نسبتهای باطنی این عزیزان و قدمای صوفیه علیه میتوان گفت که ما مردم را ازین
راه بهره نیست روزی با اصحاب خود بروح مبارک حضرت خواجه نقشبند توجه نمودند بعد از آن فرمودند سبحان الله
عجب نسبت قوی جذبه از حضرت خواجه ظهور فرمود چرا نباشد که خواجه بزرگ این خاندان ایشان اند گفت راقم
که من در آنوقت بشرف حضور مشرف بودم از طرف حضرت خواجه نسبتی افتاد گویا سینه های ما خالی بود از انوار
و کیفیت پر گشت وقتی که سرها از مراقبه برداشتیم التفات حضرت خواجه نماند و دلهای معمور گویا تهی و بی نور گردید
این انوار و کیفیات بر بواطن ما پرتو تیست از شموس وسط السما حقیقت رضی الله تعالی عنهم میفرمودند بسر مزار امام
بر الدین رحمة الله علیه در پانی پت مراقبه نمودیم چندانکه غور و توجه کردیم اثری از نسبت ظاهر نشد بعد امتداد بسیار
دفعه نسبت ایشان در نهایت لطافت ظاهر گشت معلوم شد که سلوک ایشان بطریقه معهوده صوفیه نیست در راه
خدا بشهادت رسیدند دفعةً در مراتب قرب بطریق اصطفا فائز گردیدند همچنین است احوال شهیدان که در راه حق دفعةً
جان فدا نمودند دفعةً جذبات عنایات الهی ایشان را بمقامات قرب فائز گردانید میفرمودند حضرت شاه ولی الله
محدث رحمة الله علیه طریقه جدیده بیان نموده اند و در تحقیق اسرار معرفت و غوامض علوم طرز خاص دارند با همه
علوم و کمالات از علمای ربانی اند مثل ایشان در محققان صوفیه که جامع اند در علم ظاهر و باطن و علم نو بیان کرده اند
چند کس گذشته باشند میفرمودند اولیا خدمت را می شناسیم و با آنها ملاقات میشود اما اظهار اینها مرضی الهی نیست
با قطب لشکر نادر شاه ملاقات شده بود در یک معامله مهر قاضی لاهوری بالبت باوی گفتیم در پاسی از روز
کاغذ را بمهر قاضی آنجا مسجل کرده آورد گفت قاضی را شغلی بود لهذا دیر آمدم والا در یکساعت رفتن و آمدن من
میشود یکبار مبلغی از زر برای نکاح دختر فقیری در کار بود در نیم شب و در قلعه رفته از بالین محمد شاه بادشاه که همه شب

صرهٔ هزار روپیه برای صرف ساکین خلوت نشین زیر سر خود میداشت آن صره گرفته بر داشت بادشاه را خبر
شد بیداشت مگر دزد دست گفت من آنم که بوسیطهٔ من از جان محفوظ مانده اید گفت زر دیگر طلب نمایم فرمودند این
قدر کافیست میفرمودند مخفی در حلقه آمده می نشست کسی او را نمیدانست شهرت اولیاء عشرت را لازم ست تا مردم
استفاده نمایند اولیا عزلت را اختصاص ورست تا اسرار آشکارا نگردد یکبار جوانی تیر و کمانی در دست پیش
حضرت ایشان آمد تعظیم او برخاستند فرمودند شاید دیدی تا دیری نشسته برخاست فرمودند این جوان از ابدال
بود حفاظت بلدهٔ سنبهل حوالهٔ اوست در یکقدم اینجا برای دیدن ما آمده روزی فرمودند قطب بلدهٔ دهلی میر دوست
کشمیری در فلان محله اقامت دارد محمد احسان عرض نمودند بنده را نام و نشان او بنمائید فرمودند میخواهید اسرار
فاش شود یکبار عزیزی در هیأت اهل سپاه بخدمت ایشان آمد فرمودند از کجا می آئید گفت از اجمیر درینوقت میرسم
مامور شده ام که شما را بگویم تا اصحاب خود در مهمات نگهبانی نجیب خان سوره اخلاص بفرمائید ورد نمایند پس
عزیزان بامر حضرت ایشان سورهٔ اخلاص ورد نمودند و نجیب خان از شر کفار محفوظ ماند حضرت ایشان ملائکه
کرام و ارواح طیبه را اکثر اوقات و انوار باطن را بچشم سر میدیدند یکبار بخدمت ایشان حاضر بودم فرمودند اینها
کیستند که اینجا آمده اند عرض نمودم اینجا هیچکس نیست گفتند مگر شما نمی بینید الحق کشف مغیبات هر کسی را
نمی باشد و دیدن عوالم غیب در طریقه شرط نیست کار دوام توجه بخدا و اتباع مصطفی ست صلی الله علیه وسلم
میفرمودند رجای اعمال ما از غیر دوام توجه بمبدء فیض و محبت مشائخ کرام رحمة الله علیهم نیست میفرمودند هر عمل را
کیفیتی دیگر ست و جامع کیفیات نماز ست که متضمن انوار اذکار از تلاوت و تسبیح و درود و استغفار ست و صحیح
و اصیل ترین حالات که باحوال قرن مشابه باشد در نماز حاصل میشود اگر آداب آن کما حقه بجا آورده شود
گفت راقم مسکین عفی الله عنه چون نماز معراج مومن ست باطن را در حالت نماز عروج حاصل میشود و
لطائف را از انوار فوق حظی می یابند مگر رعایت تعدیل ارکان و خشوع و خضوع ضرورست میفرمودند تلاوت
قرآن مجید موجب صفای باطن و رفع قبض قلبی ست ترتیل حروف و تحسین صورت خود میباید نمود و در جهر
متوسط که در تلاوت قرآن مجید کرده میشود ذوقها دست می دهد میفرمودند در رمضان المبارک ترقیات
نسبت باطنی بسیار واقع میشود احتیاط صیام از غیبت و کذب واجب ست والا روزه جز فاقه بیش نیست
جهد باید نمود تا رضای این ماه و ادای حق صوم حاصل گردد میفرمودند یکی از بزرگان این ماه را بصورت مرد دید

دیده پرسید شما از اهل صیام راضی میروید گفت با ضاعت حق صوم مرا نا خوش نمودند مگر حجة الله النقشبند رحمة الله علیه که بعذر مرض روزه نتوانستند گرفت اما ازینجهت انفعال داشتند انفعال ایشان از صوم مردم مرا پسندیده آمد میفرمودند انوار و برکات اینماه متبرک از غرهٔ شعبان ظهور می نماید گویا هلال فیوض این شهر طلوع نموده و از نصف شعبان چنان معلوم میشود که آن هلال بدر تابان گردیده و انوار آنماه متبرک جهانرا منور گردانید و از شب غرهٔ آن شهر چنان دریافت میشود که آفتاب فیوض الهی از حجاب سحاب درخشان گشت لهذا عزیزان در رمضان المبارک از هر طرف جمع می آمدند و صحبتهای شگرف انعقاد می یافت و در استماع قرآن در تراویح حالات غریبه وارد میشد گاهی بعد تراویح با اصحاب مراقبه می نمودند و احوال نیک دست میداد و در شبی که احتمال لیلة القدر ست میفرمودند که امشب برکات بسیار فائض ست و تجلیات کثیره ظاهر در چنین شب ادعیه بسیار مینمودند کیفیات آن حالات در تحریر گنجایش ندارد میفرمودند شب قدر بر سبیل بدلیت در شبی از شبهای اوتار میشود بست و هفتم معین نیست مگر درین شب بسبب کثرت دعا و نماز که در مردم احیای این شب معمول است برکات بسیار دریافت میشود و گاهی شب قدر درین تاریخ نیز میشود میفرمودند جمعیت و حضور این ایام ذخیرهٔ تمام سال میشود از مجربات است که اگر درین ماه قصوری و فتوری راه یافته در تمام سال اثر آن می ماند بنده شنیدم زبانی استاد خود که از حدیث شریف مستفاد می گردد که اگر این ماه بجمعیت و طاعت میگذرد در سائر سال توفیق نیک و جمعیت محظوظ میداد میفرمودند حضرت شیخ رحمة الله در هر سال اعتکاف در عشرهٔ اخیرهٔ ماه رمضان میفرمودند و کسانیکه بمقامات اجازت طریقه میرسیدند درین ایام بعطای خرقه تبرک آنهانرا سرافراز مینمودند و تاکید میکردند که درین اوقات مردم در حلقه مراقبه البته حاضر شوند تا بترقیات باطنی بهره یاب گردانند بعد انقضای رمضان میفرمودند که از برکات صیام نسبتهای عزیزان کثیر الانوار و پر از لمعان گردید افسوس که تمام سال چرا رمضان نشد اگرچه در صوم هر وقتی که باشد صفا حاصل ست و از برکات این وعده انا اجزی به خالی نیست لیکن کیفیات صیام رمضان شریف ندارد گفت راقم مسکین گوید در حدیث شریف ست الصوم لی وانا اجزی به نزد بعضی اجزی بصیغه مجهول ثابت ست درینصورت روزه را در رویة دخل تمام گشت فطوبی للصائمین

فصل پانزدهم در ذکر مکشوفات و بعضی از کرامات حضرت ایشان

اللہ تعالی حضرت ایشان را محض تبفضلات خود کشف مقامات الہیہ صحیح عنایت فرمودہ بود کہ معلومات
آنحضرت موافق نفس الامری افتاد میفرمودند حضرت شیخ ارشاد می نمودند کہ معلومات و وجدانیات شما تمام
صحیح ست وسرمو خلافی ندارد و لہذا اصحاب حضرت ایشان اگر کشفی داشتند سیر خود در مقامات عیان میدیدند
والا در ہر مقام حالات مناسب آنمقام چنانچہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالی عنہ بیان فرمودہ اند در باطن
خود می یافتند میفرمودند کشف و وجدان فقیر با پیران کبار خود ہمیشہ مطابق می افتاد مگر یکبار از فقیر
خطای واقع شد کہ حضرت شیخ در حق بزرگی فرمودند بسبب شما تا بکمالات رسیدہ ہست بندہ خلاف
آن عرض نمودہ فرمودند در دید شما خطا رفتہ انچہ ما گفتہ ایم صحیح ست مابعد چند روز بحال بندہ عنایت
نمودہ فرمودند کہ دید شما صحیح بود ما خطا کردیم میفرمودند فقیر در گفتن بشارت مقامات بسیار تامل
می نماید والا انوار آنمقام در باطن سالک عیان می بیند باز متوقع الہام می شود باز استفسار تغیرات
حالات او میکند اگر درین معاملہ الہام موافق گردید و حالات و کیفیات در باطن او جدیدہ رو داد پس
بشارت آنمقام میگوییم کہ ترا در آنمقام مناسبتی بہم رسیدہ است بغرض وقوف آنکہ نسبت باطن مثل
اولیا متقدمین حاصل شدہ تامساوات لازم آید اگر بر ذکر و مراقبہ مواظبت کنی و با مجاری قضا رضا
پیش گیری از فتوحات آنمقام تمتعات خواہی گرفت مستفیدان توجہی الی اللہ و انقطاعی از ماسوا
با اذواق و کیفیات از صحبت مرشدان حاصل نمودہ در خلوتہا نشستہ بتعمیر اوقات بوظائف عبادات
در مقامات الہیہ ترقیات نمودہ اند در مبدء فیاض تجلی نیست قصور در ہمم سالکان ست گفت راقم
مسکین بزرگان پیشین بقدم مجاہدہ و تفصیل مقامات و سلوک براہ ولایت رسیدہ اند و در سالہا
سلوک شان بریاضات شاقہ بانتہا انجامیدہ حالات قوی و آثار ولایت بوجہ احسن ایشان ظاہر گشت و
درین طریقہ بجذب و توجہ مرشد اجمالا مناسبتی بمقامات بہم میرسد بقدر مناسب انوار و برکات مقامات ظہور
می نماید اما اصحاب این طریقہ بالتزام ذکر و عبادات کہ عمری میگذرانند تصفیہ دل از ہوا و ازالہ توجہ بغیر و تزکیہ
نفس از رذایل و اطمینان با کیفیات و حالات نقد احوال آنہا میگردد و خرق عادات موقوف بر مجاہدات ست
نہ شرط قرب و ولایت میفرمودند یکی از اجلہ نعمای الہی دربارہ فقیر کہ شکر آن مقدور بیان نیست آنست کہ
فقیر را درین وقت کشف مقامات الہیہ مطابق نفس الامر و تسلیک سالکان راہ تا غایات این طریقہ از بزرگان

این خاندان که درین وقت ارشاد طالبان می نمایند امتیاز بخشید بعضی از افغانان بر بشارات حضرت ایشان انکاری نمودند ایشان بنور فراست دریافته فرمودند که اگر شما را باور نیست یکی را از قدمای اکابر دین مقرر نمایند تا روح او ظهور نموده بر صحت این بشارت شهادت بدهد عرض نمودند اگر سرور عالم صلی الله علیه وسلم تصدیق فرمایند دعوی تصدیق نیز دیگر گردد حضرت ایشان فاتحه بروح پیغامبر خدا خوانده با اصحاب خود متوجه جناب مقدس نشستند و درین توجه اهل مراقبه را غیبتی دست داد سرور کائنات علیه افضل الصلوة ظهور نموده منکران را زجر فرمودند که بشارات مرزا صاحب همه صحیح ست شاه عبد الحفیظ که از حضرت شیخ رحمة الله علیهما بمقامات عالیه رسیده بودند میگفتند من از خدمت حضرت ایشان استفاده نموده ام مرا فرمودند که بجهت حصول قوت شما را باز توجهات در هر مقامی کنیم چندی در دوائر قلبی توجه می نمودند فقیر روزی برای امتحان مراقبه این مقام گذاشته متوجه مقامی دیگر در حضور ایشان نشستم مرا زجر گفتند من ترا گفتم متوجه بدل باش توجه بمقام دیگر توجه میکنی از آن روز بنده را یقین حاصل شد که کشف ایشان بسیار صحیح ست شاه معز الدین خلیفه احمد خان زبیری بامر پیر خود بجهت تصحیح مقامات نزد حضرت ایشان آمد بعد توجه بحال او فرمودند نسبت تو بچنین مقام رسیده است پیر تو چنین بشارت فرموده وی بصحت کشف حضرت ایشان اقرار نمود میر بهادر که از حضرت شیخ مقامات طریقه کسب کرده بود بخدمت آنحضرت نیز استفاده میکرد میگفت که در حضور حضرت ایشان مقام متوجه آلهیه گذاشته بجهت امتحان در مقام دیگر مراقبه نمودم مرا منع فرمودند که توجه همت پراگنده مکن و در همین مقام متوجه باش ترا بمقامات سافله هم مناسبت ست اما همت بر ترقی باید گماشت شیخ محمد احسان بر مزار حضرت حافظ محمد محسن پیر حضرت سید رحمة الله علیهما مراقب بودند بی اختیار از زبان برآمد که شما در باره صحت بشارات حضرت مرزا صاحب چه میفرمایند ایشان از مزار خود برآمده فرمودند همه صحیح اینچنین شواهد صحت کشف حضرت ایشان بسیار ست و دلیل قوی بر صحت بشارات تغیر حالات سالک در هر مقام موافق امام الطریقه مجدد الف ثانی ست رضی الله تعالی عنه که اصحاب حضرت ایشان بآن امتیاز دارند و کیفیات در باطن خود می یابند همچنین آنچه از کشف کونی و کشف قلوب و کشف قبور بیان میفرمودند مطابق واقع بود برادر محمد قاسم بحضور مبارک عرض نمود که محمد قاسم در عظیم آباد قید شده است توجه برای مخلصی او باید فرمود

اندکی سکوت نمودہ فرمودند قید نشدہ است او را باد لالان پر خاموشی شدہ بود اما بخیر گذشت خطی بخانہ خود
فرستادہ است فردا پس فردا میرسد ہمچنان واقع شد زوجہ غلام مصطفی خان غائبانہ برای توجہ می نشست
ہر روز شخصی را بجہت اطلاع بحضور شریف می فرستاد روزی آن شخص بی اذن آن آمدہ عرض نمود کہ منتظر
استفاضہ توجہ نشستہ است حضرت ایشان اندکی سکوت نمودہ فرمودند دروغ مگو بی اذن آمدہ وی ہنوز در
خواب ست بتقصیر خود اعتراف نمود روزی بندہ بخدمت حاضر بود کہ شیخ غلام حسن را بعد توجہ فرمودند
تو مگر طعام پرستش کفار خوردہ کہ از باطن تو ظلمت کفر معلوم میشود گفت از دست ہندو چیزی تناول نمودم
این ہمہ کدورت باطن من از ان ست مولوی غلام محی الدین را وقت رخصت فرمودند کہ پیش ایشان دیوار
منظر آمد شاید از راہ برگردند ایشان بعد چند ماہ برگشتہ آمدند ملا نسیم را وقت رخصت گفتند کہ باز ملاقات
منظور نمی آید و ہمچنان بظہور آمد میفرمودند خواطر قلوب عزیزان زیادہ تر از ایشان می شناسم کہ در چہ باب
خطور می نماید بندہ عرض نمودم حضرت چہ اطلاع نمی فرمایند فرمودند از پردہ داری کہ ظل وصف ستاریست
دور می نماید روزی بحضور ایشان نشستہ بودم پیری بی ادب آمدہ گفت آمدہ ام تا ببینم طنطنہ جانجانان رحمانی ست
یا شیطانی حضرت ایشان ازین لفظ متغیر شدند بندہ بدل گفتم رنجیدن از درویشی دور ست برین خاطر اشراف
نمودہ بغضب فرمودند و رشوہ را انکار میکنی میر علی اصغر میگفتند در ایامی کہ ہنوز ریش نہ برآوردہ بودم
روزی قدمبوس حضرت ایشان نمودم از روی الطاف سر من بدو دست بر داشتند بدل من گذشت
کہ مرا سادہ رو دانستہ دست بر روی من رسانیدند و این خطرہ بد در باطن من تغیری راہ یافت بعد
دوازدہ سال آن خطرہ ظاہر نمودند من در تعجب فتم یکی از اشراف بر خطرہ دوم از فوت حافظ محمد احسان
میفرمودند بحضرت ایشان بجہت تسمیہ فرزند خود عرض نمودم در دلم گذشت کہ اگر محمد حسن نام او نہند
مرضی بندہ باشد بمجرد این خطرہ فرمودند نام فرزند شما محمد حسن مقرر کردیم ہمچنین غلام عسکری خان میگفتند
کہ نام فرزند من باشراف خطرہ دل بندہ غلام قادر نہادند روزی سر قبر زنی فاتحہ متوجہ نشستند فرمودند
در قبر فرش آتش دوزخ شعلہ میزند و آن زن بار ہا ہا، آتشین بالا میرود و پائین می آید درا بانش نزدد
واریم باری ثواب ختم تہلیل بروح او بخشم بر تقدیرا یمان آمرزیدہ میگردد بعد گذاردن ثواب ختم تہلیل
فرمودند الحمد اللہ با ایمان رفتہ بود کلمہ طیب کارخود کرد و از عذاب نجات یافت گفت فقیر راقم در حدیث

آمده است که هر که هفتاد هزار بار کلمهٔ طیبه بنام خود یا بنام دیگری بخواند مغفرت گناهان میشود روزی بر قبر
نواب امیر خان مراقبه نمودند فرمودند مغفور معلوم میشود وجه مغفرتش سیادت و رسوائی وطعن خلق است
نسبت بخاندان رسول کریم صلی الله علیه وسلم شرف آن جهان ست و از طعن و لعن ثواب اعمال
بدگویان در جریدهٔ اعمال مطعون ثبت میگردد گفت فقیر راقم شخصی حضرت شیخ محی الدین اکبر رحمة الله
علیه را در خواب دید که بر سر منبر وعظ می نمایند و اولیاء وانبیاء علیهم السلام در آنجا حاضراند گفت بودن انبیاء
علیهم السلام در مجلس شما جای تعجب ست فرمودند این مرتبه از انعام و اکرام شما عزیزان یافته ام غیبت
وطعن شما که در بارهٔ ما می نمائید ثواب و رحمت الهی متواتر میرسد شخصی بی ادب برین مکشوفات حضرت
ایشان انکار کرده بطریق امتحان عرض نمود احوال این قبر که یکی از یاران منست دریافت فرمایند ایشان
بعد سکوت فرمودند دروغ مگو این قبر یکی از زنان ست و قبر یار تو نیست عذر خواست که امتحان کشف
حضرت ایشان نموده بودم شخصی عرض نمود که احوال فلان قرابتی من که درین روزها مرده است تا
معلوم میشود برای عفو جرائم دعا فرمایند بعد تضرع بجناب الهی و استغفار در بارهٔ میت همت
ودعا فرمودند الحمد لله او را مغفرت نمودند میت بخواب اقربای خود آمده گفت مرا بدعای حضرت
ایشان آمرزیدند بدعای و همت حضرت ایشان بسا ارباب حاجات بکام خود رسیده است و
بیماران مشرف بر هلاک شفا یافته میفرمودند ما فقیریم مقدور مداوا نداریم بتوسل بجناب پیران
کبار سلب امراض می نمائیم و بعنایت الهی این ها را شفا حاصل میشود والدهٔ میر علی اصغر بیمار بود
متوجه سلب مرضش گردیدند الهام شد که هنوز وقت شفا نرسیده بعد چند روز در دولتخانهٔ خود تشریف
داشتند و بیمار بر مسافت بعیده بود بالهام غیبی فرمودند وقت صحت او رسیده است و همت
بشفای او غائبانه نمودند فی الفور شفا یافت میر علی بیماری صعب داشت و هیچ دارو به نمیشد توجه
بسلب مرضش نمودند صحت یافت همسایه حضرت ایشان از شدت مرض جان بلب بود دعا نمودند
که الهی مرا تاب غم مرگش نیست او را شفا عطا فرما دعا باجابت رسید و در دو سه روز تندرست
گردید موجب تعجب بیماره داران گشت که احیاء اموات اعجاز حضرت عیسی نبی ست علیه السلام گفت
راقم مسکین عفی عنه شفاء مشرف بر هلاک از مرض جسمانی بتوجهات ایشان چرا جای تعجب باشد

شفای امراض روحانی برالتفات حضرت ایشان مسلم داشته وبعنایات آنحضرت مردگان غفلت حیات جاودانی یافته
فنا از ماسوا وبقا بالصفات خدا حاصل نمودند الشیخ یحیی و بیعت وصف حال ایشان بود احیای سنن نبویه
صلی الله علیه وسلم واماتهٔ بدع سیئه میفرمودند افناء ذمائم نفوس القار حمایه قلوب مینمودند جزاه الله خیرالجزاء وقتیکه
غلام مصطفی خان را اجل فرا رسید وگردنش از بیطاقتی بر سینه افتاد وهوش از سرش رفت بالتماس اقربا او در
چنین حالت بجهت حصول افاقتش صرف همت نمودند طاقت رفته وحواس برگشته بر جا آمد وبهوش تمام سخن
گفت والدهٔ شریفه عسکر نجیان که داخل طریقه از حضرت ایشان بود روزی بعد فراغ از مراقبه دامن مبارک گرفت
تا که درباره دختر من بشارت تولد فرزند نفرمایند دامن از دست ندهم حضرت ایشان اندکی سکوت نموده
فرمودند خاطر جمعدارند الله تعالی دختر شما را فرزند کرامت خواهد نمود بعنایت الهی آنچنان واقع شد گفت راقم
آن فرزند در آغاز شباب خود خواست که در طریقه چشتیه ارادت نماید حضرت خواجه نقشبند رضی الله تعالی عنه
بخوابش آمده فرمودند ای پسر از خاندان من کجا میروی توجه بحالش فرمودند دلش ذاکر شد وکیفیتی حاصل نموده
بخدمت حضرت ایشان آمده ارادت وبیعت در طریقه نقشبندیه نمود روزی میفرمودند یکبار بی زاد وراحله سفر
میسر فرمود الله تعالی در هر منزل از دست بیگانگان سامان ضروری مهیا می نمود ناگهان در راه بارانی شدید
نازل شد هوا سرد بود رفقا ایذا کشیدند دعا نمودیم الهی باران گرد بر گرد ما ببارد وما با رفیقان خشک بمنزل
رسیم آنچنان واقع شد غضب وغیرت ایشان نمونه قهر قهار بود جل سلطانه میفرمودند در اوائل حال
مردم را که طریقه از من گرفته بودند از اظهار نام خود منع کرده بودم که پیش هر کسی نام فقیر نباید گرفت
روزی حضرت حافظ سعدالله رحمة الله علیه از محمد رفیع پرسیدند که شما طریقه از که گرفته اید وی گفت
از بزرگان خود بایستی که روبروی آنحضرت نام فقیر میگرفتند مرا غیرتی آمد وسخت ناخوش شدیم
دیدم که مشائخ طریقه تا حضرت ابابکر صدیق رضوان الله علیهم از وی برگشتند در دو سه روز
هلاک شد همچنین چند بی ادب سزای گستاخی ها خود یافتند عفی الله عنه میفرمودند مزاج فقیر
نازک است وغضب در نهایت شدت واین معنی شایان هدایت وارشاد نیست سالها دعا نمودیم
تا الله تعالی تیغ غضب بازکند فرمودند اما حدت غضب چنانچه باید نرفته است ومغضوب علیه البته ایذا میرسد و
نسبت باطنش تباه میشود میفرمودند بمجرد غضب نسبت وی مثل شهاب ثاقب از مقام خود فرود می آید وبانگ

رضای خاطر نسبت مرضی عنه مانند هوای آتشین بفوق میرود نقلهای کشف و کرامت حضرت ایشان بسیارست بدو سه نقل کفایت رفت که عمده کرامت استقامت بر اتباع مصطفی ست صلی الله علیه وسلم و هدایت و ایصال طالبان بمراتب قرب خدا ست و صدور اینچنین کرامات عظیمه از حضرت ایشان اظهر من الشمس و ابین من الامس ست انتهی السعادة

فصل شانزدهم در ذکر کیفیت انتقال حضرت ایشان از عالم فانی بعالم جاودانی

حضرت ایشان را چند مدت قبل از انتقال خود شوق رفیق اعلی غالب شد و اظهار ملال از توجه خاطر با اهل این جهان فرمودند هر لحظه در استغراق در شهود خود می افزودند و بر وظائف عبادات زیادتی نمودند درین ایام ازدحام ارباب طریقه بسیار شد و فوج فوج آمده داخل طریقه گردیدند و حلقه های ذکر و مراقبه بجمعیت تمام حضور افزای مخلصان گشت و در هر وقت زیاده از صد کس در صحبت مبارک حاضر میشدند و انوار و برکات توجهات شریفه با کمال تمام ترقی گرفت ملا نسیم را بوطنش رخصت نموده فرمودند که باز ملاقات ما و شما معلوم نمیشود این کلمه که مشعر از قرب انتقال حضرت ایشان بود در دلها تاثیر نمود و اشکها از چشمها روان شد بملا عبد الرزاق نوشتند که عمر از هشتاد متجاوز گردیده وقت نزدیک رسید بدعای خیر یاد آور باشند همچنین بدیگر عزیزان سخنی که مخبر از واقعه ناگزیر باشد تحریر مینمودند روزی در اظهار نعمتهای الهیه که مستلزم شکر منعم ست میفرمودند الله تعالی بتفضلات خود هیچ آرزو در دل فقیر نگذاشت که بحصول پیوست باسلام حقیقی مشرف ساخت از علم حظ وافر بخشید و بر عمل نیک استقامت کرامت فرمود از لوازم طریقه آنچه می باید از کشف و تصرف و کرامت عنایت نمود صلحا بجهت کسب فیوض نزد بنده فرستاد و بمقامات طریقه رسانیده بهدایت راه خود مقرر گردانید از دنیا و اهل آن بر کنار داشت و در دل غیر خود را جا نگذاشت آرزوی نمانده مگر شهادت ظاهری که در قرب الهی درجه علیا دارد و بزرگان فقیر اکثر شربت شهادت چشیده اند اما فقیر پیر ناتوانم و ضعف در نهایت قوت و جهاد درینوقت میسر نیست حصول اینمرتبه بنظر بظاهر متعسر می نماید و عجب ست از کسی که مرگ را دوست ندارد مرگست که موجب لقای الهی ست مرگست که سبب زیارت رسالت پناهی ست مرگست که بدیدار اولیا میرساند مرگست که بدیدار عزیزان مسرور میگرداند فقیر مشتاق زیارت ارواح طیبه کبرای دین ست و سخت آرزو دارد که بدیدار مصطفی و خلیل خدا مشرف گردد علیهما الصلوة و التسلیمات و بزیارت امیر المومنین صدیق اکبر و امام حسن مجتبی سید الطائفه حضرت جنید و حضرت خواجه نقشبند و حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه فیض یاب شود دل فقیر بخدمت این اکابر محبت خاص دارد

رضی الله تعالی عنهم الله تعالی این آرزوی حضرت ایشان بر منصهٔ ظهور جلوه گر ساخت ایشان را بدرجهٔ شهادت رسانید
تا شهادت ظاهری با شهادت باطنی که باصطلاح صوفیه عبارت از حصول مرتبهٔ فنا فی الله ست انضمام یافته
درجات قرب آنحضرت با علی علیین مرتقی گرداند شب چهارشنبه هفتم محرم سنه هزار و صد و نود و پنج هجری پاسی از
شب گذشته چند کس بدر حضرت ایشان دستک زدند خادم عرض نمود که بعضی مردم برای زیارت آمده اند فرمودند
بیایند سه کس درون آمدند یکی از اینها مغل ولایتی بود حضرت ایشان از خوابگاه برآمده برابر اینها ایستادند
مغل پرسید که مرزا جانجانان شمائید فرمودند آری دو کس دیگر گفتند بلی مرزا جانجانان ایشان اند پس آن
بدبخت گوله طپانچه بر حضرت ایشان زد گوله بر پهلوی چپ بیخ دل رسید آنحضرت که از ضعف و ناتوانی پیری طاقت
نداشتند بخاک افتادند بمردم خبر شد جراح حاضر آمد صبح نواب نجف خان جراح فرنگی با این پیغام فرستاد که اشقیا
که مرتکب این گناه بزرگ شده اند معلوم نمیشود اگر بتحقیق رسد قصاص کرده شود فرمودند اگر ارادهٔ الهی بشفا
تعلق یافته بهر صورت زخم به میشود و حاجت جراح دیگر نیست شخصی که ارتکاب این امر نموده اگر معلوم شود
ما او را بحل نموده ایم شما تیر معاف فرمائید سه روز بقید حیات بودند هر روز ضعف قوی تر میشد و از نهایت
ضعف آواز مبارک شنیده نمی شد روز سوم روز جمعه بعد نماز صبح از بنده پرسیدند که یازده نماز از
ما قضا شده در تمام بدن خون آلوده است طاقت برداشتن سر نیست مسئله این ست اگر بیمار را قوت
برداشتن سر نباشد نماز موقوف باید داشت و باشارهٔ ابرو ادا نکند شما را درین مسئله چه معلوم ست
عرض نمودم مسئله آن ست که حضرت ایشان فرمودند بعد از گذشتن نیمروز هر دو دست برداشته تا دیری
فاتحه خواندند چنانچه حضرت خواجه نقشبند در چنین حالت فاتحه خوانده بودند وقت عصر بنده حاضر بودم
فرمودند که روز چه قدر باقی ست عرض نمودم چهار گهڑی فرمودند هنوز مغرب دور ست وقت نماز مغرب
شب شنبه که بیگاه دهم محرم بود دو سه بار تنفس بشدت نمودند و جان مبارک بعالم جاودانی انتقال
فرمود رضی الله تعالی عنه و جزاه الله عنا خیر الجزاء تاریخهای وفات حضرت ایشان بسیار گفته اند دو تاریخ
نوشته میشود اول آیهٔ شریفه اولئک مع الذین انعم الله و دوم جملهٔ حدیث شریف که در حق یکی از اصحاب
رضی الله تعالی عنهم از زبان مبارک حبیب خدا صلی الله علیه و سلم برآمده تاریخ وفات حضرت ایشان
ست عاش حمیداً مات شهیداً شب وفات آنحضرت عزیزی بخواب دید که نیمه قرآن مجید بر آسمان برده

رفت و در برکات دین متین فتوری یافت گفت فقیر راقم تعبیرش میتواند که صدق قول حضرت ایشان
باشد میفرمودند بعد انتقال ما مقامات طریقه موقوف خواهد شد و نسبت اهل اینخاندان اگر بنهایت ترقی
نماید تا بولایات خواهد رسید شانزده سال از انتقال حضرت ایشان گذشته است مستفیدان خلفای ایشان
را دیده ام و احوال اصحاب اینطریقه که در بلاد بعیده می باشند شنیده ام اگر باحوال و کیفیات ولایت قلبی
رسیده باشند غنیمت ست و احوال مقامات عالیه از ادراک دور است رسیدن تا بانجا بس متعسر نماید
والله اعلم شخصی دیگر در واقعه دید گویا آفتاب عالمتاب بر وسط السماء درخشان بود بر زمین افتاد و تاریکی
جهان را در گرفت الحق وجود مسعود حضرت ایشان باعث امنیت و رفاه خلق خدا بود بمجرد انتقال ایشان
دروازه حوادث گوناگون بگشاد بعد وفات حضرت ایشان قحط و وبا تا سه سال کامل عالم را هلاک گردانید
و بیماری سرسام و خارش و جدری در بلاد هندوستان پیدا گشته تا سالها مردم را بیمار داشت و جهانی
سر بعدم نهاد و فتنه های عالم آشوب برخاست نجف خان که بر قفای او مرتکب این امر شده بودند
و وی در اجرای حد تغافل کرد عنقریب مرد و اتباع او باهم مجادلات نموده رخت حیات بربستند نشانی
ازان ظالمان پیدا نیست اگرچه حضرت ایشان خون خود هدر نمودند اما غیرت الهی که بر دوستان خود
دارد در انتقام مظلومان و دادرسی ملهوفان ست **فرد** هیچ قومی را خدا رسوا نکرد + تا دل صاحبدلی
نامد بدرد + همانا که تقریب واقعه ناگزیر معلوم حضرت ایشان بود که در دیوان خود میفرمایند **بیت**
بلوح تربت من یافتند از غیب تحریری + که این مقتول را جز بیگناهی نیست تقصیری + شب انتقال
آنحضرت تا نیم روز باران که از شش ماه بند بود آنقدر بارید که هر طرف آب رحمت روان گردید بر مزار
مبارک انوار و برکات بسیار بمرتبه فائض شد که در دلهای زایران را نورانی ساخت و توجهات روحانی
حضرت ایشان تا الحال مقتبسان انوار مزار شریف ست و در باطن های خود ترقیات می نمایند مرزا
ابراهیم بیگ که از فقیر در مرتبه قلب توجهات میگرفت برای زیارت مزار مقدس رفت توجه بر لطیفه دماغی
او فرمودند تا سه ماه اثر توجه باقی بود اصالتخان که از تفرقه های گوناگون احوال باطنی گم کرده بود بعد
سالها بر مزار مبارک آمده دریوزه توجه نمود روز زیاده از نیم روز متوجه روح مقدس نشست احوال قدیمه
او باز درست گشت گویا هرگز فتوری در باطن نداشت درویشی گفت از زیارت مزار فائض الانوار فوائد

بسیار دیده ام روزی عرض نمودم که امروز توجه بالاستیفا بحال بنده فرمایند التماس باجابت رسید و ترقی خوب دریافتم چون از زیارت برآمدم عزیزی که احوال باطن خوب می شناخت گفت امروز احوال تو در ترقی معلوم می شود گفتم چرا نباشد که توجهات بلیغه بحال بنده فقیر نموده اند ازین مقامات این طریقه در هر مقامی که رسیده اند همین زیارت مزار مبارک ترقیات در انوار باطن خود می یابند بعضی از بزرگان گفته اند که فیض مزار شریف حضرت ایشان را در باطن ها تاثیر تمام است که در طریقه احمدیه مزار باین علو و قوة نفوذ نسبت درین شهر نیست شخصی سر مزار مبارک اقامت داشت شبی در قیام لیل قصوری نمود از مزار مبارک برآمده او را بیدار نمودند فرمودند تو مرا مرده انگاشته همه احوال تو مرا معلوم ست برخیز نماز کن التفات حضرت ایشان بحال مخلصان بسیارست قاضی ثناء الله در واقعه دیدند شما بر جا باشید فقیر همراه شماست بعد انتقال از جهان هیچ مانعی در میان نیست عزیزی که حضرت ایشان بحالش عنایتی داشتند از غم معاش تردد داشت او را در منامی فرمودند غم مخور تدبیر معاش تو زیاده تر از سابق خواهم نمود و آنچنان واقع شد مولوی نعیم الله در تدبیر سامان مهمی فرو مانده بودند در واقعه ظاهر شده فرمودند ساختگی این کار ذمه ماست در پگاه آن شب آن مهم بخوبی سرانجام یافت رضی الله تعالی عنه و ارضاه **عفت پناه عصمت دستگاه** زوجه شریف حضرت ایشان طریقه از آنحضرت گرفته بهمین صحبت مبارک بمرتبه حضور و آگاهی رسیدند و اجازت ارشاد نساء صالحه یافته تاثیر گرم در درد لها می نمودند واقعات و مبشرات نیک میدیدند شبی دیدند که سرور کائنات صلی الله علیه وسلم بحال ایشان عنایت بلیغه فرمودند حالات باطنی ایشان زیاده شد تا دیری خوشبوی معطر از انجا روح افزا بود حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه بحال ایشان التفات داشتند و برکات عنایات عالیه آنجناب در باطن خود می یافتند حضرت ایشان میفرمودند که ایشان را عارضه سودا لاحق گشت و غلبه جنون عقل را بی نور ساخت موافقت با فقیر کم کردند لهذا در باطن ایشان فتوری نمایان راه یافت و آن تاثیر و گرمی های نسبت باطنی مختفی گشت اما فقیر حرکات سودای ایشان معاف کرده ام که دیوانه معذورست مخلصان مرا نیز بپاس اخلاص فقیر مواسات ایشان ضرور فقیر برنجانیدن التفتها ی

بشان صبر تحمل نموده فواید بسیار یافته خدا ایشان را جزا رخیر کرامت فرماید که منت واحسان بر فقیر ثابت دارند

فصل هفدهم

در ذکر بعضی از خلفای خدا شناسای حضرت ایشان رحمة الله علیه

خلفای حضرت ایشان بسیار بودند این اوراق گنجایش تحریر احوال آنها ندارد و مذکور بر جماعتی سیکنم لیکن فقیر بر تفصیل حالات و واردات عزیزان مطلع نیست مجملی از احوال آنهامی نویسم که باین تقریب صحبتهای مبارک حضرت ایشان یاد می آید موافق بشارات آنحضرت نام مقامات این اعزه مرا معلوم ست و کیفیات و انوار باطن این اکابر نیز بوجدان خود دریافت نموده ام اما اسامی مقامات بتفصیل نوشتن ضرورتی ندارد بهجملے کافی ست احوال باطنی شخصے منحصر در استغراق و سکر و شوق و ذوق و ظهور احوال توحید نیست از اصحاب کبار رضی الله تعالی عنهم اجمعین حالات و کثرت خرق عادات مروی نیست و در مقامات قرب از همه اولیا سبقت دارند مگر دست ادراک از حالاتی که بر بواطن آن اکابر وارد بود کوتاه است احوال اصحاب این طریقه بسبب مقامات متنوعه اختلافها دارد و در حصول اطمینان رسوخ بلکه حضور و نسبت مع الله و تهذیب اخلاق و متابعت سنت مساوی الاقدام اند احوال متعارفه از سکر و ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و واردات توحید موافق تحقیق کبرا این طریقه و معلومات متوسلان از مقتضیات لطیفه قلب ست علوم و حالات لطائف دیگر چیزی دیگر ست که بے رسیدن بآن مقامات تصدیق آن متصور نیست که آن کیفیات جدید ست تقدیم متعارف و آیة شریفه ولا یحیطون به علما مبنی ازان مقامات ست

حضرت میر مسلمان رحمۃ اللہ علیہ

از سادات کبار صحیح النسب اند یا اند قطع علائق دنیا و ترک اسباب نمودہ بتحصیل مرضیات الٰہی پرداختہ اند و در تحصیل علوم ظاہر و باطن با حضرت ایشان شریک بودہ و صحبت مشایخ کرام آنحضرت رضی اللہ تعالیٰ عنہم دریافتہ بمقامات طریقہ رسیدہ اند و از خدمت حضرت ایشان نیز استفادہ نمودہ اما آنحضرت احترام ایشان بسیار میفرمودند کہ نظر الطاف پیران کبار درباره ایشان مصروف بودہ و قدر سالکان بزیارت و استفادہ بزرگان پیدا شود و ایشان را بجناب مبارک روابط اتحاد راسخ بود چنانچہ بایشان نوشتہ اند کہ از یاد عہدہای قدیم حالتی میگذرد و بر تنہائی خود ترحمی می آید کہ در قالب تحریر نمی گنجد

شعر سقی اللہ وقتاً کنت اخلو بوجھکم	وثغر الھوی فی روضۃ الانس ضاحک
اقمنا زمانا والعیون قریرۃ	واصبحت یوما والجفون سوافک

شیخ احمد خادم سرکار سفید کار است لطیفہ قلب او از قید قالب برآمدہ اما استعداد او نیز ضعیف است امتنان خیر ان بمقصود میرود خدا ابمنزل معہود رساند سلب امراض قلبیہ و قالب معمول حضرت ما ست رضی اللہ تعالیٰ عنہم حق تعالیٰ آنجناب را قوت و قدرت آن عطا فرمودہ است چرا از راہ انکسار خود را درین امر معذور میدارید فیض اللہ خان را ہر روز پیش خود نشانند و بقدر پانصد نفس سلب مرض ایشان نمایند تاکید است قصد سفر حجاز مبارک است اما اندکی بتامل این حسنہ بعمل باید آورد مبادا حق شرعی کسی تلف شود و از رحلت ایشان بخاطر مبارک بسیار غم و الم رسید چنانچہ بمیر مبین خان نوشتہ اند کہ از خبر رحلت میر مسلمان چہ نویسیم کہ بر من چہ گذشت

یار رفت و ما چو نقش پا بخاک افتادہ ایم ؛؛ سایہ میگردید کاش این نارسا افتادگی ؛؛ الحمد للہ ما ہم بر سر راہیم کیفیت واقعہ ایشان و در کجا آسودہ اند بنویسند چند نفس کہ باقیست حق تعالیٰ در رضای خود بگذارد

حضرت مولوی ثناء اللہ اشرف و اسبق خلفاء حضرت ایشان اند نسب ایشان بحضرت شیخ جلال کبیر اولیاء چشتی رحمۃ اللہ علیہ بدوازدہ واسطہ میرسد و نسب حضرت شیخ جلال بجناب امیر المؤمنین حضرت عثمان رضی اللہ تعالیٰ عنہ منتہی میشود ایشان زبدۂ علماء ربانی مقرب بارگاہ یزدانی اند در علوم عقلی و نقلی تبحر تمام دارند در فقہ و اصول بمرتبۂ اجتہاد رسیدہ کتابی مبسوط در علم فقہ با بیان ماخذ و دلایل و مختار مجتہدان مذاہب اربعہ در ہر مسئلہ تالیف نمودہ اند و آنچہ نزد ایشان اقوی ثابت شد آنرا رسالہ جدا مسمی بما لا بد منہ (؟) الاقوی تحریر فرمودہ و در اصول نیز مختارات خود نوشتہ

تفسیر طولانی جامع اقوال قدماء مفسرین و تاویلات جدیده که بر لطیفهٔ روحانی ایشان از مبدء فیاض ریخته ارقام نموده اند
و رسائل در تصوف و تحقیق معارف حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه نگاشته صفاء ذهن و جودت طبع و قوت فکر و سلامت
عقل ایشان زائد الوصف است طریقه از حضرت شیخ الشیوخ محمد عابد قدس سره گرفته بتوجهات ایشان بفناء قلبی رسیده اند
باز باتباع امر آنحضرت بخدمت حضرت ایشان رجوع نموده بحسن تربیت بلیغه بجمیع مقامات احمدیه فائز شده اند و از بس غیرت
سیر و شوق وصول اصل خود تمام سلوک اینطریقه در پنجاه توجه بانجام رسانیده هژده ساله بودند که فراغ از تحصیل علم
ظاهر و خلافت طریقه یافته باشاعت علم و فیض باطن پرداختند و هدایت و ارشاد را رواجی بخشیدند و بزبان حضرت
ایشان بلقب علم الهدی سرافراز گشتند ایشان در ایام خوردی جد خود حضرت شیخ جلال پانی پتی را رحمة الله علیه
دیدند الطاف بسیار بحال ایشان فرموده پیشانی مبارک خود را به پیشانی ایشان مالیدند و هدران ایام بزیارت
حضرت غوث الثقلین مشرف شدند و آنحضرت ترمای ترا ایشان را عطا فرموده یکبار امیر المومنین علی مرتضی کرم الله
بخواب دیدند درباره ایشان به بشاشت تمام میفرمایند انت منی بمنزلة هارون من موسی علیهما السلام
حضرت ایشان تعبیر اینخواب چنین فرمودند که صورت مثالی فقیر بصورت جد بزرگوار فقیر اعنی علی مرتضی رضی الله
تعالی عنه متمثل شده شما را باین کلمات مبشر ساخته می تواند که بعد فقیر خلافت طریقه بشما منتقل گردد بعد واقعه
حضرت ایشان حضرت غوث الثقلین را دیده اند که تشریف آورده کلمات تعزیت ماتم آنحضرت مذکور فرمودند
از واقعه حضرت ایشان تاسف داشتند حضرت ایشان تعریف و مدح ایشان بسیار می نمودند میفرمودند نسبت
ایشان بانسبت فقیر در علو مساوی است و در عرض و قوت متفاوت ایشان ضمنی فقیر
اند و فقیر ضمنی حضرت شیخ قدس سره حقیقی که بفقیر میرسد ایشان دران شریک اند نیکیهٔ بد ایشان مناسب بد
فقیر هست از جهت اجتماع کمالات ظاهری و باطنی ایشان عزیز ترین موجودات اند در دل فقیر مهابت ایشان می آید
از روی صلاح و تقوی و دیانت روح مجسم اند مروج شریعت منور طریقت ملکی صفت که ملائکه تعظیم ایشان مینمایند انتهی
فقیر از زبانی ایشان شنیده ام میگفتند حضرت ایشان میفرمودند اگر خدا تعالی بروز قیامت از بنده پرسد که
در درگاه ما تحفه چه آوردی عرض کنم ثناء الله پانی پتی را روزی فقیر بحضور حاضر بودم و حلقهٔ ذکر و مراقبه منعقد بود
ایشان درآمدند فرمودند شما چه عمل مینمایید که ملائک بجهت تعظیم شما جا خالی نمودند الحق فقیر کمل اصحاب حضرت
ایشان را دیده ام اینهمه فیوض و برکات طریقه احمدیه که در ذات ایشان جمع است در هیچ یکی ملاحظه نکرده ام اگرچه

یعنی نسبت من از من بمنزله نسبت هارون علیه السلام از حضرت موسی علیه السلام

دست ادراک ارباب قلب از ان حالات کوتاه است لهذا میگویم که باعتقاد فقیر مثل ایشان باین کمالات وعلو نسبت خاصه مجددی درین وقت کسی نیست واز خلفای حضرت ایشان بفضایل کثیره ممتاز اند اما نیابت حضرت ایشان که عبارت است از تسلیک و ایصال طالبان بغایات طریقه احمدیه با صحت کشف مقامات و وجدان کیفیات درجات قرب الهی سبحانه بکسی مسلم نگشت چنانچه حضرت ایشان بارها افسوس می نمودند که در اصحاب فقیر کسی قائم مقام فقیر نیست گفت فقیر راقم مقصود از اختیار طریقه تصفیهٔ قلب از گرفتاری ما سوا و دوام علم بالله و تزکیهٔ نفس از رذایل و تهذیب اخلاق است و از برکات ذکر و شغل کیفیات و حالات و استغراق و سکر غلبات محبت دست میدهد الحمد لله که این معانی در صحبت خلفای حضرت ایشان موافق زمانه طالبان حاصل می نمایند بنده مستفیدان اینها را دیده ام حضور و جمعیتی با اذواق بالکه انوار فوق نیز دارند بالجمله ذات ایشان با کمالات ظاهر و باطن موصوف است و اوقات بطاعت و عبادت معمور دارند صد رکعت نماز وظیفه مقرر نموده یک منزل قران در تهجد میخوانند چون درین زمانه علمای متدین کم اند در دل ایشان چنین انداختند که منصب قضا و فصل قضایا اختیار نمودند و حق این مرتبه چنانچه باید بجا می آرند و رسوم متعارفه قضات نا عاقبت بین هرگز از ایشان بظهور نمی آید یکبار شخصی که مهر ایشان داشت از کسی چیزی گرفت ایشان بران اطلاع یافته تعذیر فرمودند و آنچه گرفته بود رد نمودند مشهور است آنچنین ادای حق این منصب خاصه ایشان است مکاتیب حضرت ایشان بنام ایشان بسیار است چند فقره ازان نوشته می شود شیخ معین الدین نام جوانی از سکنهٔ عظیم آباد ترک روزگار کرده از چند روز داخل طریقه شده بوسیلهٔ رقعه بخدمت ایشان حاضر خواهد شد در قلبش تنویری حاصل شده قطع مسافت هنوز شروع نکرده مرد دل شکسته است مورد رحم بحال و توجهات فرمایند علی رضا خان طریقه از فقیر گرفته اند ذکر لطایف خمسه ایشان جاری شده و نفی و اثبات هم شروع نموده اند در حلقهٔ شما داخل خواهند شد توجه بر لطیفهٔ قلب ایشان که اول کار این لطیفه منظور است ضرور است انتهی از اصحاب ایشان پیر محمد و سید محمد که همسایه بصحبت حضرت ایشان رسیده به نسبت های طریقه فایز شدند

مولوی فضل الله رحمة الله علیه برادر کلان مولوی ثناء الله از علم ظاهر بهرهٔ کامل داشتند طریقه از حضرت شیخ رحمة الله علیه گرفته استفاده از صحبت حضرت ایشان نمودند و بتوجهات شریفه بمقامات طریقه رسیده کثیر الذکر دایم التوجه الی الله بودند بعد رحلت ایشان از دنیا مولوی ثناء الله بسیار اندوهناک گشتند بجواب ایشان آمده فرمودند ای برادر اینقدر غم و الم چیست الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون نص قرانی است بعالم

بر ایشان و ... ایشان اند و ... نشوند ۱۲

۱۵ ... بتحقیق ... و ... ایشان ... نیست ...

ما را احیا و نعمتها کرامت کرده اند که از بیان و حساب افزون است **مولوی احمد الله رحمة الله علیه**
فرزند کلان مولوی ثناء الله از مخصوصان اصحاب حضرت ایشان علم ظاهر از والد ماجد خود و دیگر علمای خوانده اند
و در وقت تحصیل علم تمام شب بمطالعهٔ کتاب مشغول بوده میل باکل و شرب کم می نمودند قرآن مجید یاد کرده در علم قرائت و
تجوید مهارت تمام داشتند هر روز بیست و یک سیپاره تلاوت میکردند طریقه از حضرت ایشان گرفته کثرت ذکر و مراقبه
پیش گرفتند هر روز سی و پنجهزار بار ذکر تهلیل می نمودند از صبح تا چاشت بلند مراقب می نشستند بتوجهات علیه حضرت
ایشان و کثرت ذکر و مراقبه بمقامات بلند و واردات ارجمند رسیده اجازت طریقه یافتند مردم را به تلقین ذکر و مراقبه
مشغول سلوک راه مولی می نمودند عنایت حضرت ایشان بحال ایشان بسیار بود و غائبانه توجه بترقیات ایشان
داشتند در مکتوبی میفرمایند توجه بشما تا امروز ناغه نشده و نخواهد شد ترقیات شما روز افزون است تجلیات کمالات
رسالت گاه گاه ظهور میکند و بقید حلقهٔ ارشاد که صبح و شام نمیکرد و انات وارید سرور بسیار رسانیده و توقع قوی
پیدا شد الله تعالی فتوحات دو جهانی ارزانی دارا و جای دیگر میفرمایند احمد الله را در حقیقت کعبه توجه میشود و در رو ...
در حقیقت قرآن دخل میگردد انتهی ایشان بکمال جهد در ذکر و عبادت بجمیع مقامات عالیه طریقه رسیده شانی رفیع پیدا نمودند
با اینهمه کمالات ظاهر و باطن لولد سر لابیه در حق ایشان صادق می آید جوان سی ساله بودند که از جهان درگذشتند
والد ایشان میفرمودند که بسبب محبت این فرزند بظاهر افراط محبت من با او بود حق سبحانه از کمال غیرت در دل دوستان خود
محبت غیر نمیگذارد دیرا از جهان برداشت و محبت غیر در دل من نگذاشت ایشان شجاع ترین مردم بودند با کفار
بار ها جهاد نموده بمرتبهٔ غازیان فی سبیل الله رسیدند یکبار گروهی از قزاقان بر سر ایشان رسیده اسباب ایشان از خادم ایشان گرفته
بردند ایشان تنها پیاده بتعاقب پرداخته از بیست سوار بشمشیر و سپر اسباب خود باز گرفته ان الله یحب الرجل الشجاع
وصف خود ساختند شیخ صبغة الله رحمة الله علیه فرزند دویم مولوی ثناء الله علم خوانده بود و کتب دین تحصیل نموده طریقه
از حضرت ایشان داشت در ایام شباب برحمت حق پیوست مولوی لیل الله فرزند سیوم مولوی ثناء الله علم فقه خوانده
بفن اصول و معقول مناسبت دارد و طریقه و شغل قلبی از حضرت ایشان گرفته خدا ایشان سلامت دارا زوجه شریفه مولوی
ثناء الله کسب فیوض باطنی از حضرت ایشان نموده باحوال فنا و بقا که ارباب نسبت این خاندان را اند رسیده اجازت
تسلیم طریقه یافته با وقات نیک و وظایف طاعت و ذکر و مراقبه از مقبولان بارگاه است آنحضرت در مکتوبی آن عفیفه
میفرمایند اگر مستورات توفیق یابند از شما توجه خواهند اجازت است تا بهره خواهند شد از جناب پیران امید قوی است

وشمار آگاه گاه توجه میدهیم و ترقی معلوم میشود بذکر الهی جل شانه واتباع رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم مفید باشد و رعایت
ذوی الحقوق و اخلاق حسنه لازم گیرند که موجب نیکنامی و کامیابی دارین است **شیخ محمد مراد** از قدمای
اصحاب حضرت ایشان اند طریقه از آنحضرت گرفته تا سی و پنج سال هر روز یکبار در حلقهٔ ذکر حاضر شده اند و بیمن صحبت
مبارک بمقامات مصطلحهٔ طریقه رسیده و نسبتی بلند حاصل نموده اند و بجناب فیض مآب خصوصیتی بهم رسانیده که دیگری از اصحاب
دران شریک نیست معاملات و نیتجانه با ایشان تعلق داشت حضرت ایشان میفرمودند که در اصحاب ما در رفعت نسبت
کسی با ایشان مساوات ندارد کمالات که در ذات ایشان جمع است بسبب پیشهٔ تجارت طالبی با ایشان رجوع نمیکنند
زیرا که شیخ را علم و عقل سلیم و کشف صریح با وجدان صحیح و شرف نسبت و تجمل ظاهر و دولت فقر و قناعت درکار است انتهی
مولوی نعیم الله نوشته اند که ایشان مستجاب الدعوة اند و بارها همین تجربه رسیده و الله اعلم گفت فقیر راقم استجابت دعا لازم
کمالات باطنی نیست پیش عظمت کبریا جز به تسلیم راست نمی آید شرط اجابت دعا اکل حلال و صدق مقال و اخلاص ست اگر قبول
دعا این هر سه امر را دخل تمام است نزد فقیر حالات نسبت ایشان از ان قبیل نیست که بادراک هر کسی درآید خدا تعالی
ایشان را سلامت دارد **شیخ عبد الرحمن** از برادران شیخ محمد مراد بتوجهات حضرت ایشان احوال عالیه داشت
مغلوب حالات نسبت مع الله بود قاضی ثناء الله میفرمودند از بس ظهور کیفیات نسبت بمجرد دیدن بی دل در تعظیم
و تکریمش بی اختیار میگردید اذا رؤوا ذکر الله وصف حالش بود رحمة الله علیه **میر علیم الله گنگوهی**
رحمة الله علیه از قدمای اصحاب اکابر خلفا و شیفتهٔ جمال معرفت افزای حضرت ایشان اند صحبت حضرت
شیخ نیز دریافته اند بامر آنحضرت التزام خدمت حضرت ایشان نموده سلوک طریقه احمدیه تمام نموده بحالات
عالیه و واردات سامیه رسیده اند در نسبت ایشان سکر غلبه داشت و صحو و هشیاری نسبتهای مجددیه آن کیفیت
مستیها را مستور نتوانست ساخت سرشار شراب ظهور محبت الهی و مخمور ذوق باده حضور و آگاهی بودند ذکر اهل محبت
بر زبان ایشان فتی و حکایات عاشقانه اشک در چشم ایشان گشتی گریه آبروبخش احوال ایشان بود و ناله شورانگیزی سوز
سینهٔ ایشان می نمود صحبت ایشان شوق محبت خدا می بخشید از سیمای ایشان انوار نسبت مع الله می درخشید
استغراق قوی و بیخودی دراز میداشتند محبت آنحضرت بر ایشان غالب بود و از غلبات محبت بلفظ قربانت شوم بجای
سلام بحضرت ایشان میفرستادند وقتیکه از وطن بزیارت آنحضرت می آمدند اگر از رنج راه می شدند بذکر مناقب حضرت
ایشان چالاک و از جوش محبت در بیابان نوردی بی باک گشتند یکبار حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالی عنه

بخواب دیدند خواستند که قدمبوس نمایند فرمودند از برای خدا این چه حرکت است عرض نمودند یا ابن رسول الله سعادت
ما فقیران است ازین لفظ اظهار انبساط نموده تلطفات بسیار بحال ایشان فرمودند شبی بخواب دیدند که اکابر چشتیه مثل
گنج شکر حضرت شیخ فرید و شیخ عبد القدوس رحمة الله علیهم تشریف آورده سلب نسبت نقشبندیه از باطن ایشان
نمودند و القای نسبت خاندان خود فرموده رفتند بعد ازان ارواح بزرگان نقشبندیه مثل حضرت مجدد الف
ثانی و حضرت ایشان ما قدس الله اسرارهما تشریف فرما شده نسبت چشتی از قلب ایشان کشیده باز نسبت
نقشبندی سینهٔ ایشان را معمور فرمودند ایشان را ازین اخذ و جر و شرف زیارت اکابر حالتی روداد و اضمحلالی
دریافت که هیچ تاب و طاقت نگذاشت وقت صبح بخدمت حضرت ایشان آمده اظهار این واقعه نمودند آنحضرت
ایشان را بجناب پیر خود حضرت شیخ قدس الله سره العزیز برده سفارش نمودند الله ما هیچ از حال ایشان اظهار
نکردیم حضرت شیخ بنور فراست دریافته فرمودند بزرگان بحال ایشان تصرفی نموده القای کیفیات نسبت خود
فرموده اند لیکن عزیزان نقشبندیه در رسیده باز نسبت خاندان خود ایشان را عطا نمودند و مقاماتی که
ازین طریقه حاصل کرده اند صحیح و بجاست بالجمله ایشان بگرم جوشی طبیعت و استعداد خود و آثار حرارت نسبت
چشتیه ذوقها داشتند که آن حالات محل غبطهٔ طالبان راه مولی ست تمام عمر بسر جوشیهای محبت بسر بردند و در حین حیات
آنحضرت رخت سفر بدار البقا بربستند زوجهٔ شریفه طریقه از حضرت ایشان گرفته سرشار بادهٔ محبت خدا بود
بعد واقعهٔ ناگزیر خود بخواب حضرت ایشان آمده گفت ملائک مرا در پیشگاه کبریا جل جلاله ایستاده نمودند
من در انوار بی متناهی استغراقی یافته به بلاگردانی شاهد مقصود شتافتم ابواب مغفرت و رحمت بر من کشاده گشت
فالحمد لله ثم الحمد لله **شیخ مراد الله عرف غلام کاکی رحمة الله علیه** از اجلهٔ خلفاء حضرت ایشان
در علم و عمل شان عالی داشتند ایشان از انجماعه اند که حضرت شیخ تربیت آنها را حواله بحضرت ایشان نموده بودند
ایشان بیمن تربیت آنحضرت بمقامات انتهای طریقه رسیده خلافت یافتند و در ملک بنگاله مرجع و مآب طلاب
گشتند صیت کمالات ایشان در آن دیار پیچید دلها بردخت و نفحات اخلاق حسنه و شمائم صفات کامله
ایشان مشام جانها را معطر ساخت مردم بسیار سرمایهٔ جمعیت و آگاهی ازان مقبول بارگاه الهی اندوخته بیاد
خدا پرداختند از انجمله محمد غوث احوال نیک دارد محمد دانش و محمد درویش از اصحاب ایشان استفاده از حضرت
ایشان نمودند محمد دانش کار نسبت باطن بعنایات آنحضرت از فنای قلب و فنای نفس بفوق رسانیده بحضور

آگاهی و کیفیات استهلاک و اضمحلال که خاصهٔ فنای نفس است فرصت خوش دارد محمد درویش در باطن ترقیات
کثیره رسیده به نسبت کمالات مشرف شد ایشان اراده کردند که تفسیر کلام الله بزبان هندی بجهت تیسیر طالبان
تصنیف نمایند حضرت ایشان منع فرمودند که اشاعه انوار طریقه موجب حصول اخلاص و مرتبه احسان حقیست و
اوقات مصروف همین شغل باید داشت بجز ذکر و مراقبه هیچ امر نباید پرداخت ایشان قبل از انتقال آنحضرت انتقال نمودند

حضرت شیخ محمد احسان رحمة الله علیه از قدمای اصحاب و اکمل خلفای حضرت ایشان از اولاد حضرت
حافظ محمد محسن در نسب شیخ عبدالحق رحمة الله علیهم میرسند در اوائل ایام جوانی از جهل و نادانی در عقیدهٔ ایشان انحرافی
بود در ظاهر از طریق مستقیم انصرافی پیدا شد در رویا دیده اند که حضرت ایشان شیر و برنج تناول نموده بقیه اش بایشان
عطا فرمودند پس بدست مبارک شرف توبه و ارادت دریافتند و درین راه بکمال استقامت ثبات ورزیده
بترقیات کثیره رسیدند و نهایات مقامات طریقه احمدیه فایز شده باطن خود را مظهر انوار آگاهی ساختند در نسبت
ایشان جذبی و شورشی قوی بود در سرایت قلبی بیتابی و صیحه ها و بیخودی بسیار داشتند از حرارت شوق
و گرمی طپش باطنی در موسم سرما ایشان را حاجت بلباس پنبه دار نبود از غلبه جذبات محبت تاب استماع اسم مبارک الله
و آواز سماع نداشتند روزی در حضور مبارک فریادی برآورده بیخود گردیدند آنحضرت فرمودند در نسبت شما ذوق و
شوق خوب پیدا شده اگر بر چنین نسبت گرم جذبه و حالات عشق و محبت کفایت کنند صحبت ما را ترک نمایند و
الا مبادا این چنین فریاد و نعره موجب ضرر شما گردد در بن وقت ذکر و مراقبه مجمعی از ملایک کرام فریاد شما متفرق شدند
و یکی از ینها بسوی شما تیز تیز نگریست اگر کار باطن خود حواله ما کنید توجهی کنیم که ازین مقام شورش بمقام طمانیت رسید که
نسبت اطمینان به نسبت قرن مشابه است و از شائبه ریا دور ایشان عرض نمودند بنده بشورش و طمانیت کاری ندارد
مقصود رضا جناب عالیست پس حضرت ایشان ایشان را لحظه در مقام فوق نمودند و احوال آنجا فایض گردیده بیتابیهای
ایشان را اطمینانی بخشید اما مقتضای استعداد کرم ایشان باقی بود گاه گاه بی اختیار فریاد برآورده بیخود می افتادند
روزی کسی نزد ایشان گفت که روز ینه مولوی ثناء الله سنبهلی از جهت شیعه مقرر شده فرمودند از سینهٔ حضرت مجدد رضی
الله تعالی عنه سیل انوار نسبت می آید که این همه کدورتها را می ربایید بمجرد این سخن فیض کثیری فایض شد ایشان آهی برآورده
بیخود افتادند یکبار باستماع این شعر **شعر** رفتم از میکده اما بدعا میخواهم ٭ که ازین در نروم لغزش مستان بدهی
بیتابیها نمودند هم چنین شورش محبت ایشان را مضطرب میداشت بسا اوقات نعرهٔ عاشقانه بیخود میگفت عشق است

بیان نسبت ذوق و شوق و شورش

که حیات افزای دلهای طالبان است عشق است که بقا بخش جان‌های سالکان است ۞ هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد بعشق ۞ ثبت است بر جریدهٔ عالم دوام ما ۞ **فرد** گر عشق ترا نیست بتحقیق ز تقلید ۞ چاکی بگریبان زن و خاکی بسر افکن ۞ **بیت** کار ما عشق و یار ما عشق است ۞ حاصل روزگار ما عشق است ۞ ایشان میفرمودند در هنگامهٔ غارتگری شاه درانی من بر دروازهٔ کوچهٔ خود بهمت تمام متوجه نشستم که کسی از غارتگران درون کوچه نیاید بفضل الهی تا شب هرگز کسی در آنجا نیامد روزی شخصی که درد پهلو داشت بخدمت ایشان عرض نمود للّٰه بسبب این مرض که هرگز به نمیشود همت گمارید همینکه اسم مبارک الله بگوش ایشان رسید نعره زدند در دو دفعهٔ زائل شد میفرمودند در وقت شکست لشکر مارهتهٔ احمد اول از غلبهٔ کفار فقیر در آن لشکر بود در چنین وقت قیامت انگیز نسبت باطن فقیر بغلبهٔ تمام ظهوری داشت که از شدت سرها و غارت و قتل کفار مرا هیچ خبر نبود و بتوجه ارواح عزیزان محفوظ ماندیم میفرمودند در ایام کسب سلوک طریقهٔ فقیر را فقر و فاقهٔ سخت دریافت سه فاقه پی در پی را یک فاقه میدانستم روزی حضرت ایشان احوال فقیر پرسیدند بیسامانی خود عرض نمودم متاسف شده اندکی آرد و کرتهٔ خاص کرامت فرمودند همین تبرک شریف تنگی بفراخی مبدل شد میفرمودند تا ششماه بخدمت حاضرباشی حضرت ایشان کسب سعادت نموده ام از همین جهت فیوض کثیره حاصل شد که از هیچ ریاضت و مجاهده اینچنین ترقیات میسر نیست **شیخ غلام حسن رحمة الله علیه** از برادران شیخ محمد احسان از مخصوصان اصحاب و زبدهٔ احباب حضرت ایشان اند بمزید عنایت اختصاص داشتند طریقهٔ شریفه از آنحضرت گرفته بمقامات نسبت اینخاندان رسیده اوقات بیاد الهی خوش داشتند **شیخ محمد منیر رحمة الله علیه** از اولاد امجاد شیخ فرید گنج شکر رحمة الله علیه از اجلهٔ خلفای حضرت ایشان اند اشغال طریقهٔ علیهٔ چشتیه نموده خلقی از اذواق و اشواق آن نسبت شریفه حاصل کردند و در طریقهٔ نقشبندیه ارادت بدست حضرت ایشان نموده بالتزام صحبت شریفه بمقامات نهایت طریقه رسیده اجازت یافتند نسبت قوی و حالات بلند داشتند و در زاویهٔ قناعت و توکل بیاد خدا مواظبت می نمودند حضرت ایشان میفرمودند نسبت ایشان بسیار قویست اگر قطب وقت باشد از ایشان استفاده نماید ایشان در وقت سلوک تمام شب مراقبه میکردند و از کثرت مراقبه کشف و وجدان نیک داشتند طالبان بخدمت ایشان رجوع آوردند و حلقهٔ ارباب ذکر بجمعیت تمام منعقد گردید اما عمر ایشان وفا نکرد و در حین حیات حضرت ایشان بمرض ذات الصدر درگذشتند و از موت ایشان بر دل آنحضرت غم و الم بسیار گذشت چنانچه مولوی ثناء الله سنبهلی نوشته اند که شیخ محمد منیر از اکثر یاران طریقه ممتاز بودند نوزدهم [19] ماه ذیحجه

رحلت نمودند والمی سخت لبفقیر رسید چون انتقال ما هم بعمر طبیعی قریب است تسلی شدیم خواجه عباد الله از اولاد حضرت خواجه نقشبند رضی الله تعالی عنه طریقه از شیخ محمد منیر گرفته بعد وفات ایشان صحبت حضرت ایشان دریافته بتوجهات علیه بمقامات بلند رسیده اجازت تعلیم طریقه یافتند آنحضرت میفرمودند که نسبت ایشان بسیار قوی است سالهاست که دعاها نمودند حاجی جمال الدین از اصحاب شیخ محمد منیر همین صحبت مبارک حضرت ایشان نسبت علیه کسب کردند و بزیارت حرمین شریفین رسیده از گوشهٔ قناعت بیاد مولی خوش میگذارند **مولوی قلندر بخش رحمة الله علیه** از خلص اصحاب و زبدهٔ خلفای حضرت ایشان اند عالم بودند بعلوم دینی علم معقول نیز تحصیل نموده قرآن مجید یاد کرده اند طریقه از حضرت ایشان گرفته بتوجهات علیه بنهایات مقامات طریقه رسیدند و باجازت تعلیم طریقه بدرس علم و ارشاد سلوک باطن اشتغال نمودند و در علم طب نیز مهارت داشتند علاج علل بدنی و قلبی میفرمودند ایشان را بخدمت آنحضرت نهایت اخلاص بود و مصاحب خاص بودند در رمضان المبارک در تراویح قرآن مجید میخواندند و از حسن صحت ترتیل حروف که داب تلاوت ایشان بود آنحضرت بسیار خوش میشدند در هر سال از وطن خود بزیارت حضرت ایشان آمده کسب انوار حضور می نمودند تا آنکه برحمت حق پیوستند **میر نعیم الله رحمة الله علیه** از اکابر خلفای حضرت ایشان اند صحبت حضرت حاجی محمد افضل دریافته اند و بخدمت خلیفهٔ ایشان شیخ محمد اعظم رسیده بالتزام صحبت حضرت ایشان مقامات سلوک طریقه احمدی تمام نموده اجازت تعلیم طریقه یافتند بعلم و ادب و حسن اخلاق موصوف بودند در محبت آنحضرت راسخی بکمال و بتعلیم طریقه و درس علم دین اشتغال داشتند قرآن مجید یاد نموده علم قرأت و تجوید از قاری عبد الغفور سند دارند آنحضرت باستماع قرآن مجید از ایشان در تراویح بسیار محظوظ میشدند روزی فرمودند فقیر از مولوی قلندر بخش و سید نعیم الله بسبب تهذیب اخلاق ایشان گاهی ناخوش نشده روزی حضرت سید نعیم الله مخاطب شده میفرمودند شما هر قدمی که در راه خدا و رضای مولی بر میدارید بر چشم ما می نهید اگر شما مردم از اوطان خود نیائید حلقهٔ مراقبه بی جمعیت بی برکت گردد ایشان حین حیات حضرت ایشان ازین جهان رحلت نمودند **مولوی ثناء الله سنبهلی رحمة الله علیه** از اعاظم خلفای حضرت ایشان اند علم ظاهر تحصیل نموده علم حدیث و قرآن از خدمت شاه ولی الله محدث رحمة الله علیه فرمودند طریقه از از خواجه موسی خان خلیفه حضرت شیخ رحمة الله علیهما گرفته بذکر و مراقبه مواظبت نمودند و بامر ایشان استفاده کمالات باطنی از حضرت ایشان نموده بنهایت مقامات سلوک طریقه رسیدند و بتعلیم طریقه مجاز گردیده در بلدهٔ سنبهل بدرس علوم و هدایت سلوک راه خدا بسر بردند بعلم و عمل و صبر و استقامت موصوف و باخلاق نیک و صفات حسنه معروف بودند

ایشان میفرمودند از شغل درس حدیث و تفسیر نور و صفا بسیار حاصل میشود و نسبت احمدیه قوة و ترقی میگیرد میفرمودند
یکبار اندکی از طعام یکی از امرا تناول نمودم احوال باطن زایل شد چندانکه توبه و نیاز مندی کردم هرگز آن حالات
پیدا نشد اگرچه کیفیات نسبت دایم شامل حال است اما احوال ذوقی هیچ نمی یابم صاحب نفحات گفته است
که یکی ازین طایفه فرمود از غایت تشنگی آب یک لشکری خورده بودم همه حالات باطن من تباه شد سی سال شده
که اثر آن کدورت باقی است انتهی ایشان شبی رسول خدا را بخواب دیدند صلی الله علیه وسلم که بحال ایشان عنایت
نموده یکروپیه یومیه مقرر فرمودند و آنچنان واقع شد که بعد دیدن این خواب یکی از اغنیا یکروپیه بجهت ضروریات
ایشان معین ساخت حضرت ایشان بایشان نوشته اند الله معکم اینکه شما در آنجا رفته جای فقیر گرم سازند
که دران ضلع عالمی فهمیده و درویشی صاحب نسبت نیست بخاطر جمع بکار خود مشغول باید بود و تشویش را بخاطر راه
نباید داد و اوقات را در اشاعت منافع دینی ظاهرا و باطنا مصروف دارند او سبحانه شما را دولتی داده است شکر آن
همین است قال الجنید الشکر صرف النعمة فی مرضیات المنعم [illegible]
بدل می شود **فرد** مشکلی نیست که آسان نشود ۔ مرد باید که هراسان نشود ۔ و اگر از غیب چیزی معین گردد [illegible]
آنرا قبول باید نمود که وجه معین بی طلب و سوال منافی توکل نیست اگر اعتماد بر آن نباشد خصوصا درین زمان باعث
رفع تفرقه خاطر است و توکل صرف موجب جمعیت درین ایام [illegible]
نبویه علیه الصلوة والتحیه درویشان خانقاه عالیجاه مجددیه را اصلا نخواهد گذاشت و در تعلیم طریقه و درس کتب [illegible]
و صرف اوقات باعمال [illegible] حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه هر روز [illegible]
جمع لازم گیرند و بجناب او تعالی امیدوار و از غیر او نا امید باشند [illegible]
تعالی دوستان را مضرتی نخواهد رسید و فقیر را حاضر شناسند انتهی حاجی محمد یار طریقه از ایشان گرفته [illegible]
حضرت ایشان نسبت حضور و آگاهی حاصل نمود باز بخدمت مولوی نعیم الله صحبت داشته سید احمد علی از [illegible]
ایشان بخدمت آنحضرت استفاده کرده مغلوب جذبات نسبت قلبی گردید و از بس جذبات بیتابانه [illegible]
اکثر اوقات بیقرار و از سکر حالات سرشاری بود بحسن تربیت حضرت ایشان بهوش آمد کار معامله باطن با فنای
نفس رسانید اجازت تعلیم طریقه دارد و مدهوش کیفیتهای نسبت مع الله است **میر عبد الباقی** از
خلفای حضرت ایشان اند حظی از علوم ظاهر نیز دارند سالها کسب فیوض صحبت آنحضرت نموده بنهایات مقا[illegible]

۵ [illegible] کردن نعمت در رضای نعمت دهنده

طریقه رسیده بکمال علم و تمکین آراسته اند و باخلاق نیک موصوف بعالم مثال مناسبتی تمام دارند حضرت ایشان در امور رجوع
دوستان ایشان را بجهت استخاره میفرمودند معلومات ایشان مطابق واقع میشد پنج بار بزیارت رسول خدا صلی الله
علیه وسلم مشرف شده اند و بعنایات آنجناب مقدس ممتاز گردیده **خلیفه محمد جمیل رحمة الله علیه** از خلفای
جلیل القدر حضرت ایشان اند در ایام خورد سالی با والد ماجد خود یک توجه از آنحضرت گرفته بتحصیل علم و کتب طب
مشغول بوده اند می گفتند الله تعالی بعد حصول حظ وافر از علم همین توجه حضرت ایشان را بطلب راه خود بنده را اعطا فرمود
و در جستجوی مقصود بخدمت درویشان بسیار گشتم هیچ جا دلم آرام نیافت بخدمت حضرت ایشان رجوع آورده بجهه
و طلب آن شوقها کشیده بودم در اینجا یافتم بتوجهات علیه بمقامات طریقه رسیده باجازت خلافت مشرف شدم
ایشان در تحصیل و تکمیل و استقامت بر امور شریعت و طریقت راسخ بودند نسبت قوی تا آخر مقامات سلوک طریقه احمدیه
داشتند در علاج امراض ظاهر و باطن ممتاز بودند در حین حیات آنحضرت برحمت حق پیوستند **حضرت شاه
بهیک رحمة الله علیه** از اولاد حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه بتوجهات حضرت ایشان از نسبت خانواده
دعا کرام خود حظ وافر یافتند و کار را طریق تا انتها رسانیدند و باجازت آنحضرت هدایت و ارشاد راه مولی می نمودند
و بر اتباع سنن مصطفی صلی الله علیه وسلم و در طریقه احمدیه استقامت داشتند بعد واقعه ناگزیر ایشان کفار سکهان که غارت
شهر سرهند و خراب نموده اند خواستند که نعش ایشان از قبر بر آرند ایشان در سستی بر سر یکی از کفار زدند فی الفور
هلاک شد و تا الحال ایشان هم چنان بگیفیت از ... این خرق عادت کفار دست تعرض از مزار ایشان باز داشتند
مولوی عبد الحق رحمة الله علیه از برادران شاه بهیک طریقه از حضرت ایشان گرفته کار نسبت
باطن را به انتها رسانیده بودند ... اهتمام داشتند و درس علم ظاهر میگفتند در همین شباب از اینجا انتقال کردند
شاه محمد سالم رحمة الله علیه از قدمای اصحاب و زبده خلفای حضرت ایشان اند زیاده سال کسب فیوض صحبت
مبارک نموده مقامات سلوک طریقه را بانجام رسانیدند و باجازت تعلیم طریقه یافته بهدایت طالبان خدا پرداختند
مردم بسیار بتوجهات ایشان بمرتبه حضور و آگاهی رسیدند بر وضع دادا حضرت ایشان استقامت داشتند در مکتوبی
به ایشان نوشته اند الحمد لله که شما بالتزام شریعت و شغل طریقت مقید باشید و مردم بانکسار و بی نفسی معامله نمایید که
اهل نفس در بی نفسی است و نهی حق تعالی مسلم و صحبت فقرا و علما لازم گیرید و بر مکروهات زمانه صبر گیرید که دنیا از ندا ...
در بند رحمت و راحت ... است بر نعمتهای الهی شکر واجب دانید و اگر کسی رجوع بطریقه نماید خاطر او باید گردانید

خدمتی نباید خواست مگر بغلبهٔ محبت خود بنماید پس مضایقه ندارد هرجا باشید با خدا باشید با استقامت با تحصیل
و بر محبت پیران طریقه باشید والسلام **شاه رحمة الله رحمة الله علیه** از کمل خلفای حضرت ایشان اند
بکمال محبت و اخلاص اختصاص داشتند از ملک سند بطلب خدا برآمده هرجا درویشی شنیدند بخدمتش رسیدند
صحبت حضرت شاه ولی الله محدث رحمة الله علیه دریافته اند و بآستان ولایت نشان حضرت ایشان
رسیده تا چار سال کسب فیوض صحبت مبارک نمودند کار سلوک قریب بنهایت مقامات طریقه رسانیده
اجازت یافتند ایشان را معاملات جلالی که در صورت ایذا نفس و در معنی راحت روح را متضمن است پیش می آید
صبر بلکه رضا بالقضا شیوهٔ ایشان بود در فقر و قناعت و زاویهٔ یاد خدا و ترک ما سوی استقامت داشتند سرداران
وقت را آرزو بود که روزینه قبول فرمایند پذیرا نمیشدند در خانهٔ ایشان شبها چراغی جز نور ذکر خدا و روزها
و قوتی جز قوت اتباع مصطفی نبود صلی الله علیه وسلم سالها قبای عریانی در بر و کلاه مو بر سر لنگی در کمر داشته اند در صحبت
ایشان جم غفیری از طالبان جمع آمد و حلقهٔ مراقبه بجمعیت تمام انعقاد یافت و دو کس را اجازت تعلیم طریقه داده بودند
شاه خدابخش از اصحاب ایشان احوال نیکی داشت بخدمت مرزا مظهر رحمة الله علیه نیز رسیده و صحبت حضرت ایشان
دریافته بعد ایشان حلقهٔ ذکر و مراقبه با جمعیت داشت دومی نیز از ینجهان در گذشت محمد اکبر طریقه از ایشان دارد و فیض
صحبت حضرت مرزا مظهر دریافته ترقیات نموده از حضرت ایشان هم نیز توجهات گرفته با فقیر بسیار نسبت خود را
گم کرده خود دریافته پرداخت نسبت باطن کم میکنند وفقه الله سبحانه و ایای لمرضاته **محمد شاه**
طریقه از صوفی عبدالرحمن خلیفهٔ حضرت شیخ رحمة الله علیهما گرفته بخدمت حضرت ایشان رسیدند و بمین تربیت حضرت
ایشان قریب بانتهای مقامات طریقه رسیده اجازت هدایت طالبان حق یافتند در مسکن خود حلقهٔ ذکر و مراقبه با جمعیت میداشتند
میر مبین خان رحمة الله علیه از سادات کبار و عمدهٔ اصحاب و زبدهٔ احباب حضرت ایشان اند بکمالات ظاهر
و باطن آراسته بودند طریقه از آنحضرت گرفته بانتهای مقامات طریقه فائز شده و اجازت تعلیم طریقه یافته بهدایت طالبان
پرداختند جمعی کثیر از برکت صحبت ایشان کسب حضور و جمعیت نمودند بخدمت آنحضرت محبت راسخ داشتند و اتباع اوضاع
و اطوار حضرت ایشان جهد بلیغ داشتند لهذا درباره ایشان میفرمودند که میر مبین از اولیا خدا است هرجا بنشانان آن عزیز بهتر از
منقبت ایشان عبارتی نتوان یافت میر محمد از اصحاب ایشان بعنایات حضرت ایشان نسبت باطن بنشاء الحیات
نفس رسانیده کشف کونی صحیح دارد و اخبار مستقبله بدعوی میگوید و آنچنان واقع میشود ملا [illegible] اعیان

میگفت روزی در موسم سرما وقت صبح در دریا غسل میکردم گرگان رسیده برلب دریا ایستادند من شتافتم توجه
بحضرت میر مبین خان نمودم دیدم که عصا در دست رسیدند و گرگان را از آنجا دفع فرمودند **میر محمد معین خان**
رحمة الله علیه برادر میر مبین خان در اخلاص و محبت حضرت ایشان از اکثر عزیزان سبقت میداشتند طریقه از
آنحضرت گرفته بمقام اجازت طریقه رسیدند با ادب نیاک مؤدب باخلاق حسن مهذب بودند چنانچه در مکتوبی حضرت
ایشان بایشان نوشته اند آداب آدمیت که از شما بظهور میرسد دیگر برادران را شریک نمودن غلطی است نمایان
حقتعالی نسخه وجود شما را ازین هم صحیح تر فرماید امروز دهم شوال بتقریب تعزیت والد بزرگوار شما که جامع هزاران
مناقب بودند و از انتقال ازین عالم داعی بیادگار گذاشته در اثر له حاضرم تحریر عبارات عزاپرسی ثنائی از کلکی گسست
که ما و ایشان بعلاقه همعمری در وقت قدوم باین خاکدان متقدیم و تاخیر چند قدم همسفر بودیم حالا که وقت رجوع
بوطن اصلی است نیز بفاصله چند نفس هم قافله ایم **بیت** امروز گر از رفته حریفان خبری نیست فردا اثری
درین بزم که از ما اثری نیست ضعف بمرتبه ایست که علقه در حالت اضطجاع اتفاق می افتد اگرچه حظی از زندگی
نمانده اما حیات صوفی غنیمت است هم از بهر خود و هم از برای دیگران مردم محل شمار القاعده طفره تا دلایت
کبری حقتعالی رسانیده است طرفه عقیده خوش استعدادی است در عالم عقیده و اخلاص بیشتر و مردان است میکهر
مسادی کمالات نبوه رسیده اند میر مبین خان شیخ مقرری است حلقه درین ایام صبح و شام خوب می شود و مردم
خوش استعداد فراهم آمده اند حقتعالی فرصتی دهد که سیر سلوک اصطلاحی تمامی رسانند جای شما خالی است درین آخر
عمر هجوم فیوض و برکات بمرتبه ایست که در تحریر نمی آید الحمد لله علی نواله والصلوة والسلام علی رسوله و آله
میر علی اصغر عرف میر ملکهو رحمة الله علیه از اقربای میر محمد مبین خان زبده خلفای حضرت ایشان اند
و بوجاهت ظاهر و حلاوت باطن و آداب کامله موصوف طریقه از آنحضرت گرفته کار سلوک باطن قریب بانتها
رسانیده باحوال مقامات طریقه فائز شدند از بس اخلاص که ذکر رابطه بدوام رسانیده بادراک واردات عالیه
حضرت ایشان نیز وقتی خوش داشتند بزرگان گفته محبت شیخ و ذکر رابطه اصلی است راسخ در کسب حالات و کیفیات
الهیه این طریق از هر دو طریق ذکر و مراقبه موصلتر است ایشان مجمع فیوض الهی و مظهر انوار آگاهی بودند اجازت
هدایت طریق باطن یافته طالبان را تلقین ذکر و مراقبه می نمودند در مرشدآباد ایشان را مرید بسیاری پیدا شده
مجمعی از ارباب قلوب انعقاد یافت در طلب قوت حلال بپیشه تجارت می نمودند اما شغل ظاهر ایشان را از

تعمیر اوقات بوظایف عبادات بازنمیداشت و آیهٔ شریفه رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن
ذکر الله وصف حال ایشان بود مدتی ست که از جهان رخت سفر بستند **محمد حسن عرب**
رحمة الله علیه از قدمای اصحاب حضرت ایشان بود قوی داشت صایم الدهر بود چهل هزار بار ذکر
کلمهٔ طیبه بلسان و ده هزار نفی و اثبات بحبس نفس جنانا و هزار بار سورهٔ اخلاص و درود و استغفار هر روز وظیفه
داشت بتاییدات الهی آیهٔ شریفه واذکروا الله کثیرا لعلکم تفلحون وصف حالش بود شبها بیداری
و روزها در حضور آنحضرت خدمتگاری می نمودند از برکت صیام و کثرت ذکر کشفی صحیح و وجدانی سلیم داشت
در سه سال سلوک طریقهٔ احمدیه باتمام رسانیده خلافت یافته بوطن خود رفته مرجع طلاب گردید حضرت ایشان
میفرمودند که در تمام عمر یک کس طالب خدا و مجاهد راه مولی نزد فقیر آمده و آن کس محمد حسن عرب بود و این لفظ
در وصف او کافیست **محمد قایم کشمیری رحمة الله علیه** از اصحاب خواجه موسی خان در طلب
مقصود رنج سفر بسیار کشیده و صحبت درویشان بسیار دریافته بصیام و قیام علی الدوام داشت و مجاهد بود
در راه خدا بامر ایشان بخدمت حضرت ایشان رجوع نمود و بحسن تربیت آنحضرت در سه سال بانتهای مقامات
طریقه رسیده اجازت تعلیم طریقه یافت برای دیدن حضرت خواجه موسی خان به بخارا رفت ایشان را در مرض
موت یافت بعد واقعهٔ ایشان دید که حضرت ایشان بحال او توجهات فرمودند پس همین توجه آنحضرت او را
در آنجا قبول پیدا آمد و مردم بسیار بطلب طریقه رجوع نمودند اما دلش در آنجا قرار نیافت یکبار روزی در خواب دید
که روی باغی در مدینهٔ منوره دارد و در آنجا نهری از حضرت ایشان جاری است و آب از آن نهر در باغ او می آید
و درختان و گلها را نضارت می افزاید از جهت ازدیاد اشتیاق زیارت روضهٔ مقدسهٔ مصطفی صلی الله علیه وسلم
غالب آمد و عزیمت حج نمود میگفت من دو پسر دارم نذر کردم که یکی را مجاور بخانهٔ کعبه و دیگری را خادم مسجد مصطفی
گردانم صلی الله علیه وسلم **حافظ محمد رحمة الله علیه** از یاران خواجه موسی خان بامر ایشان استفاده از
حضرت ایشان می نمود و یکبار او را قبضی سبب پیش آمد و بهیچ وجه بسطی نمی یافت و در حوالی فنای نفس رسیده
بود حضرت خواجه نقشبند را رضی الله تعالی عنه دید میفرمایند پیرک من اینقدر ترا چه کم است که اصلاح و تصفیه
و طلب خواطر و تزکیهٔ نفس از رذایل است این هیچ نیست نمیشد و قبض داشت پس بعد مدتی در آن روزی خدمتی نمایان
بظهور آمد که آنحضرت بحالش مهربان شده فرمودند امروز وقت رفع قبض شما رسیده است و بکمال عنایت بالتفات

دری توجهات فرمودند و عقدهٔ لاینحل سالها بیک التفات آن معرفت افزای بکشاد و فیضی بزرگ بگنش
وارد شد که تدارک تنگیهای دیرینه * مصرعه * خدمت ترا بکنگرهٔ کبریا کشد * حضرت خواجه احرار قدس الله
سره العزیز فرموده اند ما هر چه یافته ایم بخدمت یافته ایم در جاهای وقف زیاده از بیست کس درویشان
را خدمت مالش بدن کرده ایم تا بیمن رضای درویشان حال را آب معرفت شستشوی یافت از بوی التفات
ماسوا پاک و صاف گردید وی از خدمت یکی از مشایخ وقت که بخدمت حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه انکار داشت
علم حدیث سند میکرد و روح مبارک حضرت مجدد حضرت ایشان را از توجه بجانب وی منع فرمود بحلقهٔ شریفه می آمد اما
توجه آنحضرت نمی یافت میفرمودند حق صحبت خدمت قدیم شما بر ما ثابت است اما مرضی پیران کبار نیست که توجه
بکنیم و ران نزدیکی وی را جنونی لاحق شد و کار بزنجیر کشید در جوششهای جنون میخواند **فرد**
نقشبندیه عجب قافله سالارانند * که برند از ره پنهان بحرم قافله را * و بهمان عارضهٔ سودا در گذشت
غفر الله له **مولوی قطب الدین رحمة الله علیه** [illegible] مشایخ طریقهٔ مجددیه
سبق ذکر از خدمت یکی از بزرگان آنخاندان گرفته [illegible] استفاده [illegible] حضرت [illegible] یافته
و تا هفت سال ملازم خدمت ایشان بوده کار سلوک باطنی تا فنای قلب و نفس [illegible] مقام
رسانیدند [illegible] شاه عبد العدل خلفای حضرت محمد زبیر و شاه عبد [illegible] شیخ محمد عابد
رحمة الله علیهم صحبت داشته در نسبت خود قوتی کسب کرده التزام صحبت حضرت ایشان نموده سالها استفاضه
کرده [illegible] فایز شده قریب بانتهای سلوک طریقهٔ مجددیه رسیدند فنا و بقای بر ایشان غلبه داشت تهذیب
الاخلاق [illegible] آخر عمر استهلاک و اضمحلال نسبت باطنی بر ایشان غالب آمده از خود رفته ساخت و
برحمت حق پیوستند **مولوی غلام یحیی رحمة الله علیه** از اجلهٔ علمای تحریر و زبدهٔ فضلای خوش تقریر
بمکارم صفات موصوف بودند حفظ قرآن مجید نموده بدرس علم ظاهری پرداختند بر کتب علم معقول حواشی مفید
نوشته اند [illegible] در نهایت ذکاوت داشتند طریقهٔ قادریه از خدمت یکی از مشایخ آنخاندان عالی گرفته سالها
[illegible] بسر بر قناعت و استغنا از اغنیا بسر برده شانی و وجاهتی بهم رسانیدند آوازهٔ کمالات
حضرت [illegible] ایشان بر دخت از ملک پورب احرام طواف آستان ولایت نشان بسته بشرف زیارت
[illegible] ایشان دریافتند و طریقهٔ نقشبندیه گرفته همت بتحصیل مقامات سلوک طریقه گماشتند تا شش ماه

هیچ کیفیت ایشان را نه دریافت اما در سعی شغل باطنی پیش قدم بودند که اولین نعماء الٰهیه توفیق یاد اوست
سبحانه و ادراک حالات و کیفیات از ثمرات دوام شغل باللہ ست بر وقت خود می شود اگر در دنیا از احوال
صوفیه چیزی دست ندهد در آخرت که دار جزاست کیفیات عمل و اخلاص ظهور می نماید بیت تو بندگی چو گدایان
بشرط مزد مکن ۔ که خواجه خود روش بنده پروری داند یکی گفته است التلذذ بالبکاء ثمن البکاء
دیگری فرموده اللذة فی الصلوة شرك حکمت الٰهی یکی را بکیفیات اذکار محظوظ مینماید و دیگری را بعلم
اسرار سرافراز میفرماید و یکی را محض بتوفیق یاد و طاعت ممتاز میگرداند هر سه کس از مقبولان درگاه اند لهذا
فرموده اند منا من علم ومنا من جهل چنانچه علم اسرار و حقائق و مشاهده تفصیل تجلیات الٰهیه از نزد اوست جهل حالات
باطنی نیز اقل قلیل اصل کار محبت و توفیق مرضات الٰهی ست اللهم وفقنا لما تحب و ترضی
ایشان را بعنایت الٰهی حالات و کیفیات طریقه وارد شدن گرفت و بجذبات نسبت نقشبندیه فائز شدند
تا پنج سال کسب فیوض صحبت شریفه نموده سیر سلوک تا تجلی ذاتی دائمی رسانیدند و اجازت تعلیم طریقه یافته سالماً و
غانماً بوطن رفتند ایشان را آنجا قبولی پیدا شد و طالبان جوق جوق آوردند درس علم ظاهر موقوف کرده بمطالعه احوال
باطن اشتغال نمودند و در گوشه توجه الی الله مراقبات میفرمودند از ورود حالات و غلبات نسبت باطنی فرصتی
نمی داشتند اما عم ایشان فاکر شیخ خاندان قادریه ایشان بیمار بود بسبب مرض ایشان توجه فرمودند مرض با ایشان منتقل شد
و بهمان مرض درگذشتند ازینجهت بخاطر حضرت ایشان غم و الم راه یافت چنانچه بعزیزی نوشتند که زخم رحلت مولوی
غلام یحیی مرهمی ندارد و واقعه جانکاه ایشان در سینه آتشی زد و زهره را آب گردانید انا لله و انا الیه راجعون
غیر از صبر چاره نیست که فردا ما هم میرویم ایشان در بیان مسئله وحدت وجود و وحدت شهود رساله نوشته بنظر حضرت
ایشان درآورده مورد تحسین گشتند آنحضرت بر ورق آن رساله این عبارت مرقوم فرمودند نحمد الله و نصلی علی رسوله
سرگروه علماء فحول جامع علم معقول و منقول سید غلام یحیی اوصله الله الی ما تمنی که بسبب اخوت طریقه باین هیچمدان یعنی
جانجانان دارند بحسب ایمای فقیر رساله مختصری در تصویر مسئله وحدت وجود و وحدت شهود تحریر نموده از نظر گذرانیدند
حق اینست با اینهمه ایجاز قدر کافیست به بیانی وافی جزاهم الله خیر الجزاء اما تعرض بمسئله تطبیق ضروری
ندانست که این توفیق بین المتشرعین اگرچه خالی از تکلفی نیست متضمن مصلحی عمده است هی الاصلاح بین الفئتین
العظیمتین رحم الله عبداً انصف و لم یتعسف والسلام علی من اتبع الهدی

گفت فقیر راقم تطبیق درین دو مسئله کہ یکی از مقتضیات مقامی زاشی است و دیگری از مقامی دیگر فایض میشود بارباب
حال محال است اما در تحقیق هر دو مشرب خفای نیست کسیکه در طریقهٔ مجددیه بعلم و وجدان سیر نموده بروی این معنی ظاهر است
مولوی غلام محی الدین رحمة الله علیه از سادات صحیح النسب در نسب بحضرت غوث الثقلین میرسند رضی الله
تعالی عنه عالم بودند بعلوم معقول و منقول حافظ کلام الله و ماهر حدیث رسول صلی الله علیه وسلم زاهد و عابد از ما سوا منفرد
بمقام توکل رسیده بغلبه طلب خدای یگانه از آشنا و بیگانه بریده با مشائخ وقت خود صحبت داشته و از انظار عنایات بزرگان
بهره داشته ذکر و اشغال طرق اهل الله نموده و کیفیتی از اذواق قلبی حاصل فرموده اما از کمال تعطش این راه تسلی نداشتند
ایشان و مولوی غلام یحیی و مولوی عبدالحق یکروز بخدمت حضرت ایشان رسیده اظهار طلب طریقه نمودند آنحضرت
آن هر دو بزرگ را قبول کرده ایشان را فرمودند که در شما درشتی معلوم میشود چندی دیگر در طلب فقر اسعی نمایند
ایشان تا دو سال بخدمت مشائخ دهلی و هر جا درویشی شنیدند رسیدند هیچ جا دل ایشان تسلی نیافت پس بخدمت
مبارک رجوع نموده تا شش سال بالتزام صحبت شریفه از تجلیات صفات و شیونات گذشته تا تجلیات ذاتیه دائمه
فائز شدند و اجازت تعلیم طریقه یافتند آنحضرت روز عطای خرقه اجازت با ایشان فرمودند که شما را در واقعه بشارتی
از غیب خواهد رسید پس بفقیر گفتند من یکی از اجلهٔ بزرگان را بخواب دیدم که سورهٔ والضحی تا آخر آن بر من خواندند
و این بشارت حصول هدایت و ترقیات و مقام رضا است ایشان میگفتند که در ایامی که بحضرت ایشان رجوع
آوردم در حلقهٔ ذکر دیدم که غوث الاعظم بجای ایشان نشسته اند و نیز یکبار دیدم که حضرت غوث الثقلین تشریف آوردند
حضرت ایشان هدیهٔ نیازی از درون حجره آورده بخدمت آنحضرت گذرانیدند مرا الیقین حاصل شد که فیض قادری
نیز درین خاندان شامل است که بفیض التفات غوث اعظم رح بصورت آنجناب متمثل شده دوبار بنظر آمد زبانی یکی از ثقات
شنیده ام استاد ایشان مولوی باب الله اراده زیارت مزار فائض الانوار حضرت غوث الثقلین نموده اند آنحضرت
در خواب ایشان آمده فرمودند فرزندم غلام محی الدین پیش شما ملازمی نماید دیدن او دیدن من است حاجت اختیار رنج
سفر نیست مولوی نعیم الله نوشته اند که یکبار پیراهن ایشان تبرکا پوشیدم آنچنان فیوض و برکات یافتم که گاهی
بچنین حالات نرسیده بودم ایشان را در اورنگ آباد اصحاب فیض طلب بسیار جمع آمدند و صحبت افاده گرمی گرفت مدتی
در آنجا بوده بحج رفتند زیارت حرمین شریفین دریافته در جوار خانهٔ خدا یا قریب مدینهٔ مصطفی صلی الله علیه وسلم آسوده اند
مولوی نعیم الله بهرایچی عمدهٔ خلفای حضرت ایشان جامع اند در علم معقول و منقول در وقت تحصیل علم بخواندن مستعد

که بشغل باطنی بپردازند در منامی بشارت یافتند که حصول این دولت بصحبت شیخ کامل مکمل وابسته است و هنوز وقت آن نرسیده پس بعد تحصیل علم طریقهٔ نقشبندیه از حلقهٔ محمد جمیل که ذکر ایشان سابقاً گذشته گرفته بخدمت حضرت ایشان رجوع آوردند و بالتزام صحبت و خدمت در چهار سال بمقامات علیهٔ این طریقه رسیده بتجلیات ذاتیهٔ دائمی فائز شدند و خرقهٔ اجازت و خلافت یافته در وطن خود مرجع طالبان گردیدند و در صحبت ایشان لهذا جمعیت و حضور حاصل است بکمال استقامت بر طریقهٔ شریفه و اتباع سنن نبویه و اخلاق حسنه آراسته اند در گوشهٔ صبر و قناعت اوقات بیاد خدا معمور میدارند حضرت ایشان بحال ایشان عنایت بسیار داشتند چنانچه از حال خود چنین نوشته اند که آنحضرت در بارهٔ فقیر فرموده اند صحبت چهار سال شما برابر صحبت دوازده سال دیگران است و از نور نسبت و فیض صحبت شما عالمی منور خواهد شد و فتوحات دو جهانی حق سبحانه شما را ارزانی خواهد داشت انتهی الله تعالی ایشان را با این کمالات سلامت دارد و کرامت الله و اسد علی بیگ را از اصحاب ایشان شنیده ام که باحوال نیک ممتاز اند **مولوی کلیم الله بنگالی رحمة الله علیه** از خلفای جلیل القدر حضرت ایشان اند طریقه از خدمت مبارک گرفته سالها فیوض باطنی حاصل نمودند و به نسبت کمالات رسیده و اجازت یافته بوطن خود رفتند ایشان میگفتند مرا از مطالعهٔ مکتوبات شریفهٔ حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه محبت و عقیدهٔ قوی بخدمت ایشان پیدا شد و از انوار کلام شریف و تحقیقات ایشان دل را حضوری و آگاهی بر دوام حاصل گشت یکبار در خانهٔ قاضی مرشد آباد بضیافت بودم بمجرد خوردن طعام قضا حضور و صفا از باطن زائل شد و کدورتی بر دل طاری گشت که هیچ حیل دور نمیشد اشتیاق صحبت ایشان غالب آمد که شاید بمین التفات بزرگی آن صفا و حضور باز حاصل گردد بخدمت بزرگان رجوع آوردم هیچ جا دل مرا جمعیت و آگاهی دست نداد بخدمت حضرت ایشان فائز شده بمجرد دیدار فائض الانوار دل را اطمینانی حاصل گردید طریقه نقشبندیه از حضرت ایشان گرفتم بحال فقیر توجهات فرمودند تا پانزده روز اثر توجه در باطن خود نه دریافتم آنحضرت میفرمودند که لطائف شما خوب جاری شده بنده ساکت بودم روزی در راهی میرفتم ناگهان دل بحرکت آمد و آواز اسم ذات بگوش من رسیده مضطرب ساخت فقیر راقم حرکت ذکر ایشان بچشم سر عیان دیده ام حرکت ذکر مبتدی را خوش می آید اما کار دوام توجه بخدا و خلو مدرکه از ما سوا است ایشان میگفتند در مشکلی سخت درمانده بودم و هیچ اسباب برآمد کار بنظر نمی آمد ختم حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه بجهت روای حاجت شروع نمودم در خوابی دیدم که دریائی است زخار در نهایت طغیان باد صرصر طوفانی انگیخته است و

من کشتی کاغذین میخواهم که از طرف روانی آب بیرون برم بنهایت اضطراب دارم که بایخال رسیدن بساحل ممکن
نیست شخصی از غیب بمن گفت بیم مدار کشتی تو بمدد حضرت مجدد بمنزل میرسد دیدم که باد ساکن شد و کشتی بحفاظت
تمام بمقصود رسید و در دو سه روز آن مشکل حل گشت رجوع فقیر در برآمد حاجات بجناب امام ربانی میشود و کارها از غیب
بآسانی می شود رحمة اللہ علیه **میر روح الامین رحمة اللہ علیه** از سادات کبار قصبه سونی پت اند از خدمت
عزیزی طریقه قادری گرفته بشغل باطنی مواظبت می نمودند و بعضی اذکار خاندان شطاریه از بزرگی اخذ کرده بعجائب
واردات رسیده می گفتند ذکر اسم ذات بمرتبه بر من استیلا یافت که هر جا اسم مبارک اللہ مشاهده می نمودم یکبار دیدم
که دیوار طرف قبله بشگافت و جمال کعبه شریفه بیحجاب عیان گردید ارواح اولیاء بچشم سر زیارت می نمودم و حرارت
و شوق قلبی بقدر وقت داشتم اما دل مرا اطمینانی نبود تا آنکه بخدمت حضرت ایشان پیوستم جمعیت و طمانینت حاصل شد
و آنچه آرزو داشتم بدست آمد ایشان سالها بخدمت آنحضرت استفاده نموده اند و بمقام اجازت طریقه رسیده
از انجا ترقیات کردند نسبت ایشان تا بکمالات رسیده بود استقامت قوی داشتند حضرت ایشان میفرمودند ایشان
محمدی المشرب اند صاحب نسبت قوی در آخر عمر قرآن مجید حفظ میکردند حفظ تمام ناکرده ازین جهان درگذشتند
سیوطی رحمة اللہ علیه در شرح الصدور حدیثی آورده که هر که حفظ تمام ناکرده میمیرد ملایک برای وی میدهند بمجرد
استشمام رایحه آن قرآن تمام یاد او میگردد فرزند ایشان میر غلام حسین که طریقه از حضرت ایشان دارند در
واقعه از روح عزیزی پرسیدند که از حال پدرم میر روح الامین بگو گفت در جوار ما تلاوت قرآن مجید مینمایند
سیوطی در همان کتاب نقول تلاوت اموات در قبور بسیار آورده و در حدیث است کما تعیشون تموتون و
کما تموتون تبعثون محتمل است که ایشان نیز تلاوت میکرده باشند این تلاوت اموات بنا بر عادت و حظ
نفوس ایشان است دوران هیچ کلفتی نیست مدار تکلیف دنیا است یکی از اولیا گفته است اگر در بهشت نماز نیست
مرا آن نیاز نیست لذت نماز و مناجات را زیاده تر از لذات آخرت دانسته آرزوی عبادت دارد در بهشت
آنچه خواهد میسر بود و حصول رضوان اللہ اکبر بود **شاه محمد شفیع رحمة اللہ علیه** طریقه از خدمت بزرگی گرفته
بالتزام صحبت مبارک حضرت ایشان کار باطن خود بمقامات بلند رسانیده بود و بتجلیات ذاتیه فایز گردیده
بیاد الهی وقت خوش داشتند **محمد واصل و محمد حسین** از خدمت یکی از عزیزان این طریقه ذکر مراقبه تلقین یافته
هژده سال در صحبتش کسب انوار جمعیت نمودند و سکر حالات نقد وقت ساخته تمام شب در نیخودیهای مراقبه

بسر می بردند بعد انتقال پیر خود بخدمت حضرت ایشان رسیده بتحصیل فیوض طریقه پرداختند دران نزدیکی محمد واصل گردیده و در جوار حضرت خواجه باقی بالله قدس الله سره مدفن یافت محمد حسین در سالها با التزام صحبت آنحضرت ترقیات خوب نموده و کیفیات نیک پیدا کرده در سیر ولایت قلبی اشعار عاشقانه میخواندند فرد

عجز ناز تو تنها نه مرا کشته و بس ۰۰ یعلم الله که جهان جمله قتیل ست و قتیل ۰۰ و لهذا با اهتزاز آورده ذوقی حال میکرد سیر سلوک تا به نسبت کمالات رسانید چون خو گیر استغراق نسبت قلبی بود از بیرنگی و لطافت نسبت مجددی چندان محظوظ نگردید روزی فقیر بحال او توجه نموده بر کیفیات هر مقام آگاه ساختم گفت حالات کیفیات هر مقام جدا جدا دریافتم اما نسبت کمالات بدریافت من نمی آید گفتم امام طریقه حضرت مجدد حال این نسبت عالی بجز جهل و نکارت نگفته اند کمادراک و وجدان از تجلیات ذاتیه کوتاه پس چند مدت بصبر و جبر و صحبت مبارک حاضر میشد هر گاه آن لطافت و بیرنگی قوتی یافت و در مقام قدمگاهی راسخ پیدا شد شکایتش بشکر مبدل گشت و اجازت تعلیم طریقه یافته بوطن رفت شیخ غلام حسین تهانیسری گزیده اصحاب کارکرده حضرت ایشان اند در بلدهٔ پٹیاله بملک پنجاب علم فقه خوانده اند و از خدمت شیخ غلام تا در شاه قادری طریقه قادریه گرفته با حضرت محمد میر هفت سال صحبت داشته صوفی عبدالرحمن خلیفه حضرت شیخ الشیخ محمد عابد را رحمة الله علیهم دیده بودند و توجهات گرفته از کثرت ذکر که هر روز بیخهزار نفی و اثبات بحبس نفس تا هفت سال مینمودند جمعیتی حال فرموده بخدمت حضرت رسیده سالها التزام صحبت مبارک نمودند و توجهات علیه در مراتب سلوک طریقه ترقیات کردند کار سیر و سلوک باطنی از تجلیات اسم الظاهر گذرانیده معاملهٔ باطن خود بتجلیات اسم الباطن رسانیدند لهذا از گرمهای حبس نفس کیفیات ولایت و در نفس ایشان تاثیر ایست گرم شوق افزا و آزادی و بی تکلفی بسیار دارند و جدانیات ایشان در ادراک حالات باطن صحیح است در رامپور افغانان از ایشان طریقه گرفته اند و بتوجهات ایشان گرمی و حرارت قلبی کسب کرده فقیر اصحاب ایشان را از کیفیات و برکات صحبت ایشان بهره ور یافته دو کس را از ان جماعه ممتاز دیده ام درویشی با خدا بودن است سعادت کسی است که عمر خود بیاد الهی و اتباع رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم بسر نماید و سرمایهٔ حیات نقد وقت خود فرماید ایشان بحج رفته بودند الحمد لله که بشرف زیارت حرمین شریفین یافته باسلام مراجعت نمودند مولوی عبدالکریم و مولوی عبدالحکیم از ملک پورب بعد فراغت از تحصیل علوم باستماع آوازهٔ

کمالات حضرت ایشان بحضور پر نور رسیده طریقهٔ نقشبندیه گرفتند چند سال کسب فیوض انوار حضور و آگاهی نموده بمقام اجازت رسیدند و بارشاد طالبان باذن گشته بوطن رفتند مولوی عبد الکریم در این اوقات قضا نمودند و مولوی عبد الحکیم انزوا گزیده و ترک ما سوا گفتند در گوشهٔ قناعت بیاد الهی پرداختند وقت نیمروز اندکی طعام بیمزه خورده به تنهائی بمراقبه و ذکر مشغول میشدند لهذا در نسبت ایشان قوتی بسیار بهم رسید و مصدر خوارق عادات گردیدند یکی از اغنیا پانزده هزار روپیه هدیه آورد که بر دست شما بیعت میکنم از بس نیست قبول نکردند یکبار بیماری مجذوم گل والای آب وضوی ایشان تبرکا ببدن مالید و غسالهٔ وضو باستشفا نوش نمود در چند روز صحت یافت ایشان را بظهور چنین کرامت قبول پیدا شد و مرجعیتی پدید آمد اوقات و اعمال و احوال ایشان جای غبطهٔ ما پس ماندگان مقام بطالت است دل از التفات ما سوا رسته و جان بیاد مولی پیوسته در بروی خلق بسته سعادتی است که مقصود دوستان خداست **نواب ارشاد خان** از مخصوصان جناب حضرت ایشان اند بمکارم اوصاف موصوف بودند و در محبت و اعتقاد آنحضرت شانی عالی داشتند که دست هر کسی بآن نتواند رسید بواسطهٔ محبت و صحبت حضرت ایشان با وجود علائق بسیار نسبت اینخاندان کسب نموده اجازت ارشاد طریقه یافتند خدمتهای لائقه آنجناب بجا آورده قربی و معیتی خاص پیدا نمودند ظفر علیخان فرزند ایشان طریقه از حضرت ایشان داشت مدتی است که پدر و پسر هر دو ازین خاکدان بال تعلق فشانده بعالم جاودانی رخت اقامت کشیدند **غلام مصطفی خان رحمة الله علیه** از اصحاب حضرت شاه ولی الله محدث رحمة الله علیه بحسن تربیت حضرت ایشان حظی وافر از نسبت خاندان احمدی حاصل نمودند در سلوک نسبت باطن تا تجلیات ذاتیهٔ دائمی رسیده اجازت تعلیم طریقه یافت چند کس را مشغول یاد حق سبحانه نمودند باخلاق نرم آراسته بودند و تعظیم خلق خدا که مظهر کمالات الهی است بر ایشان استیلا داشت ادنی متوسلان خود را در تمام عمر بلفظ تو یاد نکرده اند همه را باحترام پیش می آمدند در وقت عطای تنخواه نوکران را زیاده بر ما تقرر عنایت می نمودند بخدمت آنحضرت اخلاص تمام داشتند خدمتهای پسندیده بجا آورده بجناب الهی قبولی بهم رسانیدند که خادم درویشان در فیوض و برکات با ایشان است نعم المال الصالح للرجل الصالح وصف ایشان بود حضرت ایشان بعد واقعه بر مزار ایشان تشریف فرما شدند تا دیری مراقب نشسته سر برداشته فرمودند سبحان الله اگر فقیر را بیقین معلوم شود که قبر من اینچنین محفوف انوار الهی خواهد شد نوبت شادیانه بر آستانهٔ خود بلند آوازه نمایم اینهمه ظهور مغفرت و رحمت از حسن اخلاص ایشان است **اخون نور محمد قندهاری رحمة الله علیه**

از علم دین بهره داشتند طریقه از آخوند فقیر گرفته بورزش اذکار آن خاندان اجازت تعلیم طریقه یافته بودند سوزی در سینه
وگدازی در دل داشتند اما در دل ایشان تسکینی نمی یافت بخدمت حضرت رسیده طریقهٔ نقشبندیه گرفتند و سالها
کسب فیوض صحبت نمودند کار سلوک طریقهٔ احمدیه قریب بانتها رسانیدند نسبت نورانی داشتند بخلوت وانزوا بسر
میبردند بعد واقعهٔ حضرت ایشان گفتند که منصب نیابت آنحضرت ترویج طریقه بمن رسیده از روح مبارک حضرت
ایشان محمد معصوم و از حضرت خواجه نقشبند قدس الله اسرارهما نسبتی تازه باویسیت یافته ام و دولت افاضات
باطنیه از خانهٔ مغل انتقال نموده بخانهٔ افغان رونق افزای احوال طالبان گردیده شخصی که بخدمت حضرت محمد زبیر و
مشائخ اینخاندان صحبت داشته میگفت انوار و برکات باطن ایشان بسیار زیاده شده گویا نهر خشکی بود که از زلال نو
جاری گشت و چندکس که بخدمت بجهة اخذ طریقه رجوع نمودند نیز میگفتند که فیوض بسیار در خدمت ایشان حاصل میشود
لهذا دعوهای عریض می نمودند که فیضی و طی مقامات که در صحبت حضرت ایشان بمدت بسیار حاصل میشد باندک
توجه من نقد اوقات طالبان خدا میگردد بالجمله بعلم بعمل و ضبط اوقات بروضع طریقهٔ احمدیه آراسته بودند اما عمر
ایشان وفا نکرد در چندروز رخت حیات بربستند غفر الله له **ملا نسیم** از اجلهٔ خلفای حضرت ایشان سلوک باطنی در
طریقهٔ احمدیه بتوجهات علیهٔ آنحضرت قریب بانجام رسانیده خلافت کسب مقامات تا بکمالات تربیت کرده و بطرقی
طفره تا آنجا که خدا خواست رسیده حالات نیک دارد در هر سال از وطن بخدمت مبارک آمده انوار طریقه حاصل می نمود
در اخلاص محبت و متابعت حضرت ایشان راسخ است هیچ کاری بی اجازت آنحضرت نمیکرد یکبار میخواست که ترقی
نماید گلوی خود بند نموده بخدمت مبارک رسید که اگر اذن شود استفراغ بکنم لهذا بکمال متابعت آنحضرت از مقبولان
بارگاه الهی گشت طالبان بخدمت او رجوع آوردند و بیمن توجه او جمعیت و حضور میرسند از زبانی ثقه شنیده ام
که یکبار بر شخصی توجه بجذبه تمام نموده بود تاب نیاورده تا دیری اضطراب و بیتابی می نمود آخر بهمان حال برحمت حق
پیوست ذات کثیر البرکات او بسیار غنیمت است بدرس علم و تعلیم طریقه اوقات خوش می گذارد **ملا عبدالرزاق**
در علم فقه و اصول مهارت تمام دارد و بالتزام صحبت مبارک حضرت ایشان حالات نیک پیدا کرده در مدارج قرب الهیه
ترقیات نموده تا بکمالات فائز گردید اجازت تعلیم طریقه یافته بافاضهٔ علم ظاهر و باطن صرف اوقات نیک دارد **ملا جلیل**
بصحبت حضرت ایشان پیوسته سالها کسب انوار باطن نمود و نسبت باطن تا بکمالات رسانیده اجازت تعلیم طریقه یافته بیاد
مولی وقت خوش دارد بهر که خدا خواست طریقهٔ مشغولی باطن گفته بذکر الهی دلش را زنده ساخت **ملا عبیدالله**

رحمة الله علیه بعلم و ادب مردی بود صالحی بیمن صحبت حضرت ایشان از ارباب حضور و آگاهی گردید چندروز
با ملا نور محمد صحبت داشت و بوطن خود رفته بکثرت ذکر و مجاهده در احوال قلبی سوختی پیدا کرد طالبان بسیار بر وی
جمع آمده بتوجهات او بجمعیت حضور فائز شدند بعد انتقال وی برادرش که از خدمت شریف او باجازت تعلیم طریقه
رسیده بود صحبت حلقهٔ ذکر گرم داشت او نیز ودیعت حیات سپرده بزرگی را قائم مقام خود گذاشت و مردم بوی
رجوع دارند ملا تیمور طریقه از حضرت ایشان گرفته بمقام فنای قلبی رسیده احوال حضور و آگاهی نقد وقت خود
ساخت و با ملا نور محمد صحبت داشته در وطن خود ریاضات شاقه اختیار نمود و بحفظ نسبت باطن جهد بلیغ فرمود
در نسبتش ذوق و شوق و استغراق پیدا شد و مرجع طلاب گردید مردم بسیار بر دست او انابت نمودند و کفار شیفته
تاثیرات گرم باطن مبارکش گردیده اسلام آوردند و بالتفات شریف او شغل طریقه دارند رافضیان را جذب صحبت
گیرای او از اهل سنت و جماعت گردانیده مشغول بیاد خدا ساخت طالبان حرارت شوق در صحبت ملا نسیلم از
جمعیت و طمانیت خلقی یافته بخدمت وی رجوع آورده بمقصود خود رسیدند الحمد لله فالحمد لله از اصحاب حضرت ایشان
ملا اولیا و ملا ابراهیم و شاه لطف الله و ملا سیف الدین و محمد خان و خواجه محمد عمر و خواجه یونس و شیخ قطب الدین و شیخ محمد امین و شیخ
غلام حسین و دیگر اعزه بمقامات قرب خدا امتیاز یافته رو از ما سوا بر تافته اند رحمة الله علیهم جمیعا **فصل** در ایراد
بعضی مکتوبات حضرت ایشان که بمخلصان خود تحریر فرموده اند **مکتوب اول** برخوردار مکرر التماس تحریر
نسب و حسب از فقیر کرده اند چون فائدهٔ معتدبها بران مترتب نبود تغافل می نمودم اکنون که سماجت از حد گذشت
مجملی محرر میگردد دریابند که در حقیقت سرمایهٔ وجود فقیر در آغاز قطرهٔ آبی و در انجام مشت خاکی است و در عالم اعتبار نسب
این خاکسار به بیست و هشت واسطه بتوسط محمد بن حنیفه به شیر بیشهٔ کبریا علی مرتضی علیه التحیة والثنا میرسد امیر کمال الدین
نام یکی از اجداد فقیر در هشتصد هجری بتقریبی از بلدهٔ طائف در مملکت ترکستان افتاد و با صبیه یکی از حاکمان که بعد دو تن
که سردار الوس قاقشالان بود وصلت دست داد چون او را پسری نبود حکومت آن ناحیه تعلق باولاد ایشان
گرفت وقتی که همایون بادشاه مملکت هندوستان را از دست افاغنه سور متخلص گردانید از ان خاندان دو برادر
محبوب خان و باباخان نام را که بسه واسطه با میر مذکور میرسند همراه آورد و احوال این هر دو در تاریخ اکبری مسطور است
و نسبتها و ریاین بزرگان بخالوزاده امیر صاحبقران میرسد و نسب فقیر بچهار واسطه به باباخان منتهی میگردد و پدرم
میرزا جان مذکور که در عهد اکبری مصدر بغی شده بود بعار کم منصبی گرفتار بود و عمری در خدمت اورنگ زیب بادشاه

ع نسب بابر [illegible] باباخان [illegible] دور از کری بادشاه و صحبت با اولاد [illegible] نشده و بود که منصب [illegible] نشده

گذرانیده آخر بدولت ترک دنیا معزز و مفتخر گردید و بخدمت بزرگی از خلفای طریقه قادریه استفاده نموده در سال
هزار و صد و سی هجری انتقال ازین عالم فرموده و در هزار و صد و سیزده ولادت فقیر و در عمر شانزده سالگی گرد یتیمی
بر رو نشست و در بسط کمر همت بسته دست از دنیا برداشت و پای سعی از سر ساخته در راه فقر گذاشت علوم
متعارف در عهد پدر خوانده بود و کتب حدیث در خدمت حاجی محمد افضل سیالکوٹی تلمیذ شیخ المحدثین شیخ عبدالله
ابن سالم مکی گذرانید و قرآن مجید را از حافظ عبدالرسول دهلوی تلمیذ شیخ القرا شیخ عبدالخالق شوقی سند کرد
و ذکر طریقه نقشبندیه با خرقه و اجازت مطلقه از جناب حضرت سید السادات سید نور محمد بداونی رضی الله تعالی
عنه که بدو واسطه بحضرت قیوم ربانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه میرسند گرفت و عمری در خدمت ایشان
بسر برده بعد وفات ایشان از مشائخ متعدده این طریقه استفاده نمود و آخر بآستانه فیض آشیانه حضرت شیخ الشیوخ
شیخ محمد عابد سنامی رضی الله تعالی عنه که ایشان نیز بدو واسطه بحضرت مجدد رضی الله تعالی عنه میرسند جبهه نیاز
سود و مدتی خدمت ایشان کرده خرقه و اجازت طریقه قادریه و سهروردیه و چشتیه حاصل نمود و تا امروز که هزار و صد
و هشتاد و پنج هجری است بحکم این حضرات از سی سال تربیت طالبان خدا مشغول است خدا خاتمه بخیر کند
ببرکت حبیبه صلی الله علیه و سلم **مکتوب دویم** در دفع اعتراض کا احوال متوسلان طریقه احمدیه موافق با دعوای
مقامات بلند انتهائیست مقصود ما دو شبهه نوشته اند یکی آنکه خلفای حضرات مظهر ند دعوای مقامات بلند میکنند و
آثار آن مثل اولیای متقدمین از ایشان بظهور نمی رسد دیگر آنکه مریدان خود را بشارتهای عالی میدهند و حالات
آنها دلالت بران بشارتها نمیکند و مساوات آن درویشان با اکابر سابقین بلکه فضل بر آنها لازم
می آید و این معنی مستبعد می نماید جواب شبهه اول بدانند که بزرگان پیشین با وجود تحقق فنا دعوای کمالات علیا
کرده اند و کتب قوم ازین مقالات مملو است غایة ما فی الباب جماعه از آن طائفه باظهار این امور مامور بوده اند
و فرقه بحکم غلبه سکر معذور پس در شان ایشان نیز ازین هر دو احتمال یکی را تجویز می توان نمود و هیچ کمالی غیر از
نبوت بالاصالة ختم نگردیده و در مبدء فیاض بخل و دریغ ممکن نیست پس در حق این بزرگان حسن ظن را چه مانع است
آخر از صلحای مسلمین اند و مراد از ظهور آثار کمال اگر استقامت است که فوق کرامت است پس این معنی خود از
اقویای این طریقه بقوت ظاهر میگردد و ضعفا را اعتباری نه و اگر مقصود از آثار صدور خرق عادات و مکاشفات
است که منظور عوام است پس این مقدمات باجماع صوفیه نه از شرائط ولایت اند و نه از لوازم آن و مخفی نیست کم

صحابهٔ کرام که افضل جمیع امت مرحومه بوده اند کثیر الصدور این امور گشته و چون مجاهدات و ریاضات این طریقه بطور صحابه و
تابعین و اتباع کتاب و سنت است اذواق و مواجید اهل این طریقه نیز مشابه اذواق همان جماعت است فان یکن من
المستوین جواب شبهه دویم آنکه دریافتن آثار باطنی اهل کمال امر اساسی نیست علی الخصوص ادراک نسبت و کیفیت این
طریقه کار هر عمرو و زید نه اما از ارباب فراست صحیحه مخفی نمی ماند و آثار ظاهری که کثرت طاعت و ریاضت و افراط ذوق
و شوق و تجرد و انقطاع باشد اهل اخلاص و ریا و ارباب حق و باطل شریک اند و از صدور معاصی احیانا غیر معصومین
هیچ کس محفوظ نیست و حق آنست که بنا بر بعد زمان نبوت و قرب قیامت ضعف تمام در امور ظاهر و باطن راه یافته است
لیکن این بشارتها بی حقیقت نیست و مقصود این مشایخ از بشارت آنست که مرید از آن مقام نصیبی یافته مثل
اولیای مشهوره قوة و رفعة در آن مقام رسانیده تا مساوات با آنها لازم آید و اگر مرد خوش استعدادی عمری در آن کار
جد و جهد بکار برد و شریک دولت آن بزرگان شود استحاله ندارد بیت فیض روح القدس ار باز مدد فرماید
دیگران هم بکنند آنچه مسیحا میکرد و بدانند که نسبت این حضرات انعکاسی است مثل انطباع نور شمس در مرات و
مرصفی می باید که انوار پیر لازم مرات مرید گردد و انعکاس مبدل بتحقق شود و مرید بمرتبهٔ کمال و تکمیل رسد و در بعض
اوقات عکس مقام در آئینهٔ باطن مرید می افتد و هنوز آن مقام بتحقق نرسیده و پیر کشف دقیق و نظر تحقیق را کار نفرموده
آن مرید را بشارت آن مقام میفرماید و بعد مفارقت آن نسبت که بشرط محاذات ظاهر شده بود رو باستتار
می آرد و پس آثار اثر ظهور نمی نماید و این اغلاط درین زمان بسیار رواج یافته است که در پیران نسبت کشفی کمیاب است
و مریدان بنا بر ضعف همت التماس بشارت مقام و اجازت ارشاد و در اضطراب اند مکتوب سیوم در بیان
لفظ نسبت بطور صوفیه پرسیده بودند که لفظ نسبت در اصطلاح صوفیه چه معنی دارد بدانند که نسبت در لغت
عرب عبارت است از علاقه بین الطرفین و در اصطلاح این قوم مراد است از علاقه که میان حق جل شانه و خلق واقع است
که متکلمین تعبیر میکنند از آن بصانعیت و مصنوعیت چون نسبت کلال با کوزه و از ظاهر کتاب و سنت همین معلوم می شود
و صوفیه اگر وجودیه اند تعبیر از آن نسبت بظهور وحدت در کثرت میکنند مثل ظهور آب در صور موج و حباب و میگویند این
کثرت اعتباری نیز اهم وحدت حقیقی را مطلق نمیست حاصل این تعبیر اثبات عینیت خلق است با حق و اینهمی تناویلات
و تمثیلات مشروع و معقول می سازند و اگر شهودیه اند نسبت اصل با ظل چون نسبت شمس با شمس میفرمایند
و ظل اینجا بمعنی تجلی است یعنی ظهور علمی در مرتبهٔ ثانیه و این کثرت ظلی نیز محل وحدت حقیقی شمس مفقود اند شد این قدر فرق است

میانه تعبیر اول و ثانی که هر چند ظل را حقیقتے دیگر غیر از اصل او نیست همان اصل در مرتبهٔ ثانی ظهور کرده خود را ظل وا نموده است اما محل مواطات یکی بر دیگری اینجا صحیح نیست در امواج و دریا صحیح است پس شهودیه باین تعبیر من وجه اثبات غیریة می کنند بطوری که در توحید وجود حقیقی ظل نکنند و اینمعنی را از کتاب و سنت بآسانی میتوان استنباط کرد و تصویر معنی نسبت بطور اول از کتب صوفیه وجودیه باید دریافت بطور شهودیه اینست که نزد ایشان حقایق ممکنات در مرتبه علم الٰهی مرکب اند از اعدام و وجود باینمعنی که اعدام اضافیه یعنی عدم العلم که معبر است بجهل و عدم القدرت که معبر است بعجز و غیرہما مفهومات متمایزه دارند و ثبوتی در علم الٰهی پیدا کرده اند و مرایای صفات حقیقیه که مقابل آن عدمات اند گردیده و انوار آن صفات دران مرایا منعکس گشته و این مخلوطها مبادی تعینات عالم شده اند پس نزد ایشان اعیان ثابته فی العلم مرکب اند از اعدام اضافیه و ظلال صفات حقیقیه در مرات خارج ظلی که ظل خارج حقیقی است مصدر آثار خارجیه گشته اند پس اعیان خارجیه نزد ایشان بوجود ظلی موجود اند بوجود حقیقی و در خارج ظلی متحقق اند نه در خارج حقیقی که موطن تحقق وجود حقیقی است و در عالم هر چه هست از وجود و توابع آن ظلال و انعکاسا مستفاد است از حضرت وجود الحق جل شانه فلا موجود بالوجود الحقیقی فی الخارج الحقیقی الا الله فهذا هو التوحید و چون عدم منشا شر و نقص است و وجود مبدأ خیر و کمال و عالم مرکب است از عدم و وجود بلکه عدم ذاتی اوست و وجود عاریتی ناچار عالم مجموعه حسن و قبح خواهد بود و اما وجوه حسن مستفاد از حضرت وجود است و جهات قبح همه حاصل از طرف عدم پس هرگاه سالک بقوة استعداد خود و جذب مشایخ که ظل جذبه الٰهیه است بسیر علمی از حضیض امکان باوج وجوب قطع مسافتی که عبارتست از خرق حجب ظلمانی و نورانی که موافق حدیث درمیانه حق و خلق واقع است فرماید برکات آن نسبت محاذات که درمیانه ظاهر و مظهر متحقق بود برفع این حجب که مانع انوار ظهور شمس حقیقة در مراة تعین سالک بود تمام بظهور میرسد و استیلای آن انوار آن آئینه را مستور میسازد اینحالت را به نسبت فنای تعبیر میکنند و بعد فنا لازم است که وجود موهوب از جناب قدس مناسب هر مقام عطا میفرمایند که سالک بآن وجود کارخانه بشریت و احکام شریعت را برپا تواند داشت آنرا نسبت بقای میگویند پس سالک اگر خرق حجب ظلمانی و نورانی تمام ها کرده و از تجلیات صفات و شیونات گذشته بتجلی ذات بحت مشرف شده و زمان نبوت باقی است نبی میگردد و بدرجهٔ عصمت که عبارت است از عدم احتمال صدور شر میرسد و اگر نه بقدر طی مسافت از امکان بسوی وجوب از عدم که شر صرف است و در ترقی افتد و بوجود حق که خیر محض است نزدیک تر میگردد

وچون ظلمات عدم در استیلاء انوار وجود مضمحل گشته است بیشتر مصدر خیری شود اما باحتمال وقوع غیر احیانا اولی
دنائیب بی میگردد و تربیت و اصلاح بنی نوع خود میکند نیست معنی انچه میگویند که انبیا معصوم اند و اولیا
محفوظ و این است معنی ظهور نسبت که در اصطلاح قوم است بر سبیل ایجاز بمشرب صوفیه شهودیه مجددیه رحمهم اللہ فاقہم

والسلام **مکتوب چہارم دربیان علم حضوری وحصولی** مخدوما این سوال شما که بعد حصول فنا
که مستلزم دوام حضور است گاه غفلتی از جناب حق تعالی رو میدهد سبب چیست بدانند که بنای این شبهه
بر اشتباهی است بیانش انکه علم بر دو قسم است حضوری و حصولی حضوری لازم نفس عالم است یا عین او است
چنانچه علم نفس بخود و عوارض خود و حصولی حصول صور معلومات است در مرآت ذهن بتوسط عقل وحواس
وسالک که بسیر علمی از حضیض امکان باوج وجوب عروج نماید این علم از قبیل علم حضوری است نه حصولی و کیفیت تعلق
علم حضوری عارف بجناب الہی است که نزد صوفیه وجود اشیا ظلی است نه حقیقی یعنی این کثرت که مرئی میگردد ظلال
حضرت وجود حقیقی اند و در خارج غیر وجود واحد تحقق نیست تعدد و تکثر ظلال از راه تکثر شیونات وجود است
وظل تا وقتی که از اصل خود غافل است و از ظلیت خود آگاه نیست وجود مستقل برای خود در پندار ثابت می کند و در حین
تکلم بلفظ انا اشارة بهمان وجود وهمی می نماید چون قطع مسافت اصطلاحی قوم که عبارت است از رفع حجب نورانی
وظلمانی بین الحق والخلق که از حدیث ثابت است میسرش میگردد و با اصل خود واصل میشود خود را بیش از ظل آن
اصل نمی بیند و وجود خود و توابع آنرا مستعار از آن جناب می داند و درمی یابد که ظل را حقیقتی علیحده نیست بلکه همان
اصل در مرتبهٔ ثانی بتعین ظلی ظهور کرده است آنزمان او را واضح می شود که مشار الیه مرجع انا در نفس امر اصل است
نه ظل انگاه علم حضوری او که لازم این تعین ظلی او بود متعلق باصل میگردد و اشاره بلفظ انا او لا راجع می شود باصل و
چون این اعتباری است از اعتبارات اصل ثانیا آن انا رجوع بظل می کند و چون اینحالت مستمر میگردد این زاده ام
حضور میگویند و این حضور را بعد تحقق فنا زوال نیست اگر گاهی فتوری در اینحالت روی میدهد فترت در علم
العلم واقع می شود نه در عین علم حضوری و علم حصولی عارف مثل عوام ناس باقی می ماند تا حواس باقیست که تعیت
امور بشری موقوف بر آن است و این علم را اصلا در جناب قدس بار نیست که حواس را دران بارگاه دخلی و منشاء
این اشتباهات این است که ذهول علم العلم را فتور علم حضوری دانسته منکر دوام حضوری شوند حضرت فاروق رضی اللہ عنہ
که فرموده است اصلی واجهز الجیش اشارة باین هر دو علم است که تجهیز جیش تعلق بعلم حصولی دارد و حضور در صلوة از قبیل

علم حضوری نیست و ظاهر است که صلوة آنجناب البته بحضور خواهد بود و تدبیر جهاد بی تصور اسباب صورت نمیگیرد پس تا هر دو قسم علم
جمع نشوند این هر دو کار در یک جزو زمان از نفس واحد متمشی نمیتوانند گشت و معنی قول خلیفه ثانی رضی الله عنه صحیح
نمیتوانند شد فافهم والسلام

مکتوب پنجم در بیان اجوبه شبهات که بر کلام حضرت مجدد می‌نمایند

برخوردارا از اجوبه شبهاتی که بر مقالات کرامت آیات قیوم ربانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بزعم
بیخردان وارد می‌شوند استفسار کرده اند بمطالعه درآمد دریابند که بنای این اعتراضات بر جهل است یا بر حسد
و این رسم انکار معمول قدیم اهل تعصب است در تکفیر شیخ اکبر رحمة الله علیه اکابر دیگر رساله‌ها نوشته اند و حضرت مجدد
در مکاتیب خود جوابهای همه شبهات بطریق دفع دخل تحریر فرموده و از اولاد امجاد ایشان حضرت شاه یحیی رحمة
الله علیه رساله مفصل درین باب و حضرت مولوی فرخ شاه رحمة الله علیه رساله مسمی بکشف الغطاء عن وجه الخطا
بطریق اجمال تحریر نموده اند و از مخلصان آنجناب مولانا محمد بیگ ترکی ثم المکی رساله مسمی بالعطیة الوهاب الفاصل
بین الخطاء والصواب مشتمل بر تفصیل اسوله و اجوبه در رد رساله محمد برزنجی تلمیذ شیخ کردی ثم المدنی نوشته و بمهرهای
علمای مذاهب اربعه دیار عرب مسجل و مسلم گردانیده و ماده حسد ظهور معارف غیر متعارف است از جناب ایشان
که در قرن اول و ثانی شیوع داشته و بعد قرون ثلثه مشهود بالخیر در پرده کمون رفته از خصوصیت طینت مطهر
ایشان که بقیت طینت مقدسه جناب رسالت بوده بروز نموده اند ع نی تراز تربت یثرب گرفته اند *
پنهان ز مشام مردم بسر منهاده اند * و انصاف آنست که اول در شان قایل مقالات نظر کنند اگر متبع کتاب
سنت است و اکثر اعمال و اقوال و موزون بمیزان شریعت است پس متشابهات کلام او را موافق محکمات کلام او
تاویل کنند یا بعالم السر والعلانیة واگذارند و او را معذور دارند چرا که این قوم را عذرهای بسیار عارض میشوند گاه
در غلبه حال عبارات ایشان بمرادات ایشان مساعدت نمیکند و گاه در معلومات کشفی بنا بر خلط وهم و خیال
خطا واقع می‌شود و دران خطا مثل خطای اجتهادی معذور اند و گاه اطلاع بر اصطلاح ایشان میسر نمی‌آید پس بر عبارات
این امور ترک اعتراض لازم است خصوصاً بر کرامت انتظام حضرت مجدد محض فضولی است که بنای طریقه ایشان بر اتباع
سنت و مصنفات ایشان مشحون بهمین نصیحت و موعظت است و بیشتر سبب هیجان این فتنه انکار توحید وجودی است
و اثبات توحید شهودی است چراکه از چهار صد سال یعنی از عهد حضرت شیخ ابن عربی رحمة الله علیه تا عهد مبارک ایشان
ادعیه اسماع و اذهان مردم از مسئله وحدت وجود مملو بوده است و انکار حضرت مجدد بر توحید وجودی نه مثل انکار

علمای ظاهر است بلکه از مقامی که وجودیه تکلم می کنند تصدیق و تسلیم آن می نمایند این قدر هست که مقصود اصلی از فوق مقام
میفرمایند و غیریتی فی الجمله بین الحق والخلق بنحوی که مخل وحدت وجود حقیقی که متحقق در خارج حقیقی است نگردد ثابت می کنند
بخلاف وجودیه که درمیانه حق و خلق عینیت اثبات می نمایند و تصویر مسئله وحدت وجود و وحدت شهود در دو مکتوبی دیگر
نوشته شده والسلام **مکتوب ششم در جواب شبهات** بعد حمد و صلوة از فقیر جانجانان مولوی صاحب مهربان
سلمه الرحمن مطالعه فرمایند که التفات نامه طولانی مشتمل بر شبهاتی که همه متوجه مقالات کرامت سمات حضرت قیوم ربانی
مجدد الف ثانی رضی الله عنه بود وارد و وقت ممنون فرمود مخدوما این شبهات از عدم اطلاع بر مصطلحات آنجناب ناشی شده
اگر میسر شود مجلدات ثلاثه مکاتیب حضرت ایشان مطالعه فرمایند خاطر جمع خواهد شد و فقیر امتثالا للامر حرفی چند
می نگارد باید دانست که حضرات صوفیه لفظ وجود را بر سه معنی اطلاق می نمایند یکی وجود بمعنی کون و حصول که امر انتزاعی
و معقول ثانوی است دویم وجود منبسط که منشاء انتزاع معنی اول و معبر بظاهر وجود و مبدا و اول است و بدیهی است که این
هر دو وجود از حضرت ذات تعالت و تقدست متاخر اند و ذات باین هر دو وجود مصدر آثار نمی تواند شد سیوم
وجودیکه اول الاوائل و مبدا المبادی است و بزعم قوم عین ذات است و ذات بآن وجود مصدر آثار است و حضرت
ایشان می گویند که ذات او تعالی خود مصدر آثار خود است و هرگاه وجود و ذات هر دو در حقیقت یکی باشند صدور آثار را
خواه بوجود منسوب باید کرد خواه بذات مطلب واحد است پس اختلاف راجع بنزاع لفظی است تسلسل را اینجا چه دخل است
و تحاشی حضرت ایشان از اطلاق لفظ وجود بر ذات او تعالی و تجنب از حمل مواطات یکی بر دیگری از راه احتیاط است
که در لسان شرع این اطلاق وارد نشده و صفات و اسماء الهی توقیفی اند دو شبه دیگر که در مبحث حقیقت محمدی فضل حقیقت
کعبه بر حقیقت محمدی است صلی الله علیه وسلم از مکتوبات جلد ثالث رفع میشود و تحریر جوابهای آنها طول دارد و آنچه در تاویل
قول حضرت غوث الثقلین رضی الله عنه قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله نوشته اند اگر مخصوص بمعاصرین دارند نقصان
عاید بجناب آنحضرت می شود و استثنای متقدمین خود ازین حکم بحکم ادب لازم است که بعضی از آنها اجداد و مشایخ آنحضرت اند و بحکم
حدیث مرقوم لا یدری اوله خیر ام آخره استثنای متاخرین نیز مجوز است چرا که تقدیم و تاخیر امر نسبی است و هر متاخری
را متاخریست پس ممکن است که متاخر آنحضرت از آنحضرت افضل باشد فقیر در تفرقه حق و باطل در التفات نامه مامور بودم والمامور
معذور اللهم ارنا الحق حقا وارنا الباطل باطلا والسلام **مکتوب هفتم در بیان فضل**
حضرت غوث الثقلین بر حضرت مجدد بعد حمد و صلوة از فقیر جانجانان مطالعه فرمایند که التفات نامه مشتمل بر

قدم من این بر گردن هر ولی الله است

استفسار فضل کلی بر دیگری ازین ہر دو جناب یعنی جناب قیوم ربانی مجدد الف ثانی و محبوب سبحانی شیخ عبد القادر جیلانی
رضی اللہ تعالی عنہما سید مجدد ما فضل بر دو قسم ست جزی و کلی و ظاہر است کہ سوال از فضل جزی نیست مناط فضل
کلی زیادت قرب الہی ست و ہمین امر باطنی ست عقل را باین مقوله کاری نیست مگر از کثرت قلت مناقب سراغی بمطلب
میتوانند برد اما افاده قطع نمیتوانند کرد و نقل عبارت از کتاب سنت اجماع قرن اول ست بدیہی ست کہ وجود مبارک این
ہر دو بزرگ از زمان ورود کتاب و سنت وقوع اجماع متاخر ست اصول ثلثہ شرع ازین امر ساکت کشف محتمل خطاست
بر مخالف حجت نیست اقوال مریدان کہ خالی از غلو محبت پیران نمی باشند از اعتبارات ساقط ست نیز صاحب کشفی کہ
احاطہ کمالات این حضرات بکند و حکم بجزم بر فضل کلی طرفی از طرفین نماید بنظر نمی آید پس طریق اسلم تفویض این امر بعلم الہی
وسکوت ازین فضولیہا است مقر فضایل این ہر دو بزرگ باید بود و درین باب لب از ادب نباید کشود کہ این مسئلہ
از ضروریات دین نیست کہ تکلم دران ضرور باشد و از دیوانگیہای عشقی کہ ما را بجناب حضرت مجدد است دم زدن مناسب
نیست کہ حرف از عالم عقل می رود ع ہرگز در پیش کم نمیباید زد ٭ از حد برون قدم نمیباید زد ٭ عالم ہمہ مرات
جمال ازلی ست ٭ می باید دید و دم نمیباید زد ٭ **مکتوب ہشتم در تطبیق دو مفہوم کہ از کلام حضرت
مجدد معلوم می شود** مخدوما نوشته اند کہ مکشوف حضرت مجدد در مسئلہ حقایق ممکنات آن ست کہ در مرتبہ وحدت کہ
عبارت از تفصیل کمالات الہیہ در خانہ علم الہی ست در مقابلہ ہر صفت کمال عدم ضدی آن صفت ثبوتی و تمایزی
پیدا کردہ است در مقابلہ صفت علم عدم العلم کہ معبر بجہل ست در مقابلہ صفت قدرت عدم القدرت کہ معبر بعجز است وقس
علی ہذا و آن اعدام متمایز بنابر مقابلہ و محاذات مرایا و مجالی انوار و ظلال آن صفات گشتہ مبادی تعینات عالم و حقایق
ممکنات شدہ اند و آن اعدام بجای مواد آن حقایق اند و آن عکوس و ظلال بجای صور حالہ اند دران و بنابر ہمین امتزاج
اعیان خارجیہ ممکنات کہ بر مسطر آن حقائق مصدر آثار شدہ اند و وجود و عدم ہر دو را قبول می کنند و بہمین وجہ
مصادر خیر و شر میگردند و نیز مکشوف آنحضرت است کہ مبادی تعینات حضرات انبیا علیہم السلام والصلوۃ صفات اند
کہ اصول ظلال مذکورہ اند و وجود وجوبی دارند پس باید کہ در حقایق این حضرات عدم داخل نباشد و حال آنکہ این
حضرات نیز از ممکنات اند و حقیقت ممکن بموافق تحقیق ایشان تخلط عدم نمی باشد وجہ تطبیق چیست مخدوما
چون مقابلہ و محاذات درمیانہ اعدام متمایزہ و وجودات صفات مقدسہ در مرتبہ علم الہی مقرر شدہ پس چنانچہ
اعدام مجالی صفات گشتہ اند صفات نیز مرایای آن اعدام گردیدہ اند اما اینجا معاملہ بالعکس ست در اینجا صفات

بجای ماده و اعدام بجای صورها لهذا جهت عدم دریشان صورت ضعیف واقع شده و جهت وجود قوی و بهمین جهت حضرات
انبیا علیهم السلام معصوم اند و مصدر شر نمیگردند و وجود خارجیه ایشان عدم و وجود هر دو را قبول میکنند و اینقدر
دخل عدم در حقایق این حضرات برای ثبوت امکان کافی است والسلام

مکتوب نهم در بیان معنی قول صوفیه که صوفی تا خود را از کافر فرنگ بدتر نه بیند از کافر فرنگ بدتر است

پرسیده بودند که صوفی تا خود را از کافر فرنگ بدتر نداند از کافر فرنگ بدتر است یعنی چگونه راست آید که صوفی
البته مومن گاه عالم متقی می باشد و در حالت صحو و افاقت علم او صفات و اعراض خود دارد و مناط فضل فردی
بر فرد دیگر از افراد یکنوع همین اوصاف و اعراض اند نه ذات و حقیقت شخص پس صوفی باوجود علم باتصاف کافر فرنگ
بکفر و معاصی و علم باتصاف خود بایمان و فضائل دیگر چگونه خود را بدتر می تواند داشت و اگر بتکلف چنین بداند آن
فضایل را از ان رذائل بدتر دانسته باشد و فساد این عقیده شرعا و عقلا بدیهی است جواب مخدوما بمذهب حضرات
مجددیه ما حقایق ممکنات مرکب اند از اعدام اضافیه و ظلال صفات حقیقیه یعنی آن اعدام بنا بر تقابل اسما و صفات
در علم الهی ثبوت پیدا کرده و مرایای انوار اسما و صفات گشته و مبادی تعینات عالم گردیده و در خارج ظلی که ظل خارج
حقیقی است بصنع خداوندی بوجود ظلی موجود شده اند و بنا برین ترکب عدم و وجود مصدر آثار خیر و شر گشته اند از جهت
عدم ذاتی کسب شر می نمایند و از جهت وجود ظلی کسب خیر و مخفی نیست که در عالم حس هرگاه شخصی بر مراة ممتلی از انوار
شمس نظر می کند بلا خطا اولی همان انوار را می بیند نه مراة را چرا که مراة در شعشعان انوار مختفی و مستور گشته است هرگاه
مراة الفرض برخود نگاه کند بلا خطا اول همان تعین مراتی خود را خواهد دید نه انوار را چرا که نظر او بر ظاهر میرسد پس نظر
صوفی بر ظاهر اشیاء شریفه و خسیسه بر جهت وجود آن مظاهر که در آنها ظاهر شده است مصدر خیر گشته می افتد و چون
در خود نظر می کند نگاه او بر جهت عدم که ذاتی اوست منشاء شر است خواهد افتاد و خود را از خیر و کمال مطلقا عاری
خواهد دید و خیر و کمال عاریتی را که از جهت وجود کسب کرده از ان خود نخواهد یافت ناچار خود را از کافر فرنگ و دیگر
اشیای خسیسه بدتر خواهد فهمید ازینجا معلوم شد که مقصود قایل این قول آنست که صوفی کامل خیر و کمال را اصلا
منسوب بخود نمی نماید و مستعار میداند و همین است معنی فنای تام و حاصل شهود صحیح و اگر صوفی را نظر بر جهت وجود
و انوار مستعاره می افتد و جهت مراتب او که عدم است مستور میشود از و دعوی انا الشمس سر بر می زند و همین است
سر انا الحق گفتن حسین بن منصور رحمة الله اگرچه آنجناب در بدو خود معذور بود اما در دید خطا کرد از غلبه سکر و جهت

وجود وجهت عدم تمیز نتوانست کرد وبسیاری از سالکان این راه را چنین اغلاط واقع می شود الامن عصمه الله تعالی
ببرکة حبیبه صلی الله علیه وآله وصحبه وسلم مکتوب دهم در دفع شبهه که عزیمت صبر ولی که به بلای شدید
مبتلا بود و دعا برای دفع آن نه نمود بر صبر حضرت ایوب پیغمبر علیه السلام که دعا
بجهت دفع بلا فرمود لازم می آید نوشته بودند که بزرگی ببلای شدید مشابه ببلای حضرت ایوب
علیه السلام مبتلا بود وبزرگی دیگر بعیادت او رفت وپرسید چه حال داری جواب داد که حال ظاهر است و هنوز
رب انی مسنی الضر نگفته ام یعنی مثل ایوب علیه السلام بستوه نیامده ام و امان وزنهار نخواسته در نصوص
مقام صبر این ولی ارفع از مقام صبر آن نبی معلوم می شود وچون مقام صبر بس رفیع است فضل ولی بر نبی لازم می آید
حل این شبهه باید فرمود جواب مخدوما در بادی نظر این شبهه وارد می شود و اگر تامل کنند محل شبهه نیست بیانش آنکه
اگرچه حضرت ایوب علیه السلام رب انی مسنی الضر وانت ارحم الراحمین ونیز انی مسنی الشیطان
بنصب وعذاب گفته و این آیات بظاهر دلالت بر بیتابی و بیصبری دارد لیکن او سبحانه جل شانه که عالم
السرائر والضمائر است میفرماید انا وجدناه صابرا نعم العبد انه اواب پس معلوم شد که این
بیصبری آنجناب نیز متضمن لطیفه دیگر از صبر بوده و اگر نه حقتعالی با وجود ظهور بیصبری اثبات صبر آنحضرت
میفرمود سر این آنست که نفس شریف آنحضرت مدت طویل بر انواع بلا از هلاک اموال و اولاد وشدت مرض و فقر و
اهانت وحقارت مردم نسبت بوی صبر نمود چون دید که وقت نزول رحمت رسید و دانست که کشف این کربت
بتضرع وزاری متعلق است و ادب اینوقت بیصبریست ترقی از مقام صبر کرده بمقام رضا که فوق جمیع مقامات است
رسید و بر عار بیصبری صبر فرموده بتضرع وزاری در آمد و در صله این ادب ممدوح به نعم العبد گردید و خلعت
منصب انه اواب پوشید که اواب مشتق از اوب است یعنی رجوع بهوای نفس خود که رعایت صبر چنین بلا کرده
باشد نکرد بلکه برضای حقتعالی رجوع نمود الحمد لله که حقتعالی بداد آنجناب رسیده با وجود بیصبری ظاهر حال باطن
او را منظور داشته اثبات صبر او فرمود و گفت انا وجدناه صابرا نعم العبد انه اواب و آنچه
حضرت شیخ اکبر رحمه الله در فصوص می فرماید که الصبر حبس النفس عن الشکوی الی الغیر و حضرت
ایوب علیه السلام شکوه بسوی غیر نکرده بجناب خداوندی عرض حال خود نموده پس ترک صبر ننمود جواب این
شبهه میتواند شد چرا که چون این ولی بجناب الهی نیز درین باب زاری نکرده در نزد ما زیاده صبر آن ولی

برصبر این نبی باقی است اینجا مقصود درع فضل رسل است بر نبی و آن مع لی بیچاره که از مذاق کمالات نبوت عبودیت
وکمال مقام رضا خبر نداشته از غلبه سکر ولایت هرچه گفته در آن معذور بوده والسلام **مکتوب یازدهم در بیان**
ذکر جهر و ذکر خفی بعد حمد و صلوة مخفی نماند که طائفه از فقهای حنفیه در انکار ذکر جهر غلو نموده فتوی بحرمت
دادند و بعضی از محدثین در اثبات مشروعیة ذکر جهر کرده درپی فضل جهر بر خفی افتادند و هر دو فریق براه افراط و تفریط
رفتند و از مبحث انصاف سخن نگفتند و اینمقام تنقیح میخواهد و محاکمه میطلبد باید دانست که معنی لفظ ذکر که عبارت از یاد
کردن است منحصر است در سه قسم یکی ذکر لسانی است بی ضمیمه آگاهی قلب و این معنی از اعتبار ساقط است و داخل اقسام غفلت
دویم ذکر قلبی است بی حرکت لسانی و اینمعنی در اصطلاح صوفیه معبر است بذکر خفی و بنای مراقبات این قوم بر آن است معمول است
در جمیع طرق و آن هر دو وجه است یا حضور ذات بحت مذکور است بملاحظه صفتی و یا بملاحظه صفات او و این هر دو وجه
ماخوذ است از آیة **واذکر ربک فی نفسک تضرعا وخفیه ودون الجهر من القول بالغدو**
والاصال ۵ دوم استحضار مذکور است با ملاحظه مسوبات او از آلاء و نعماء و این طریق استدلال است از اثر بموثر و این
معنی در لسان شرع معبر بفکر است و مفید است زیادة یقین را و کتاب و سنت از فضایل او مملو است و قسم سیوم از اقسام
ثلثه ذکر لسانی است با ذکر قلبی معا و این اکمل اقسام ذکر است و این نیز دو وجه دارد یکی اکتفای ذاکر است در ذکر کردن
بر اسماع نفس خود و همین است ذکر خفی در زبان شرع و ماخوذ است از آیة **ادعوا ربکم تضرعا وخفیة انه لا**
یحب المعتدین ۵ دویم اسماع غیر است که در شرع مسمی بجهر است و در مواقع خاص افضل است از خفی نه مطلقا
بنا بر حکمتی چنانچه اذان و قرارت بجهر در صلوة جهریه که ایقاظ نائمین و تنبیه غافلین از ان منظور است و حکمتی که در ذکر خفی است
سلامت نفس عامل است از فساد سمعه و ریا که مانع است قبول عمل را و فضل ذکر خفی بر ذکر جهر بنصوص کتاب و سنت ثابت است
مطلقا بلکه از فحوای حدیث **انکم لا تدعون اصم ولا غائبا** منع جهر معلوم می شود و ذکر جهر با کیفیات مخصوصه
و نیز مراقبات با اطوار معموله که در قرون متاخره رواج یافته از کتاب و سنت ماخوذ نیست بلکه حضرات مشائخ بطریق الهام و
اعلام از مبدء فیض اخذ نموده اند و شرع از ان ساکت است و داخل دائره اباحت و فائده در ان متحقق و انکار آن ضرور نه و
ظاهر است آنچه از کتاب و سنت ثابت بود افضل است از غیر آن اگرچه مباح باشد و مفید بود و تعلیم کلمه طیبه از آنحضرت حضرت
علی ابن ابی طالب را رضی اللہ تعالی عنه بجهر که از حدیث شداد ابن اوس ثابت شده است بجهر متوسط خواهد بود نه بجهر کذائی
چراکه در اول این حدیث است که آنحضرت به بستن در امر نمود و بعد از ان تعلیم ذکر فرمود این معنی مشعر است باخفاء فی الجملة

عالم است فرستاده و مجتهدان اینها از آن کتاب شش مذهب استخراج نموده بنای اصول عقاید بر آن گذاشته این فن را
دهرم شاستر نامیده اند یعنی فن ایمانیات که علم کلام باشد و افراد نوع انسانی را چهار فرقه مقرر نموده چهار مسلک
از آن کتاب برآورده برای هر فرقه مسلکی قرار داده بنای فروع اعمال را بر آن نهاده اند و این فن را کرم شاستر
خوانده اند یعنی فن عملیات که علم فقه باشد و چون نسخ احکام را منکر اند و بحکم عقل مناسب طبائع اهل هر مدت و زمان
تجویز تغیر اعمال ضرور است و عمر طولانی عالم را چهار حصه ساخته هر یکی را جگ نام کرده برای اهل هر جگ طور عملی از آن
هر چهار دفتر اخذ نموده اند و آنچه متاخرین اینها تصرفات کرده اند از اعتبار ساقط است و جمیع فرق ایشان بر توحید
باریتعالی اتفاق دارند و عالم را مخلوق میدانند و اقرار بفنای عالم و جزای اعمال نیک و بد و حشر و حساب دارند
و در علوم عقلی و نقلی و ریاضات و مجاهدات و تحقیق معارف و مکاشفات اینها را ید طولی است و عقلای اینها فرصت
عمر آدمی را چهار حصه قرار داده حصهٔ اول در تحصیل علوم و دویم در تحصیل معاش و اولاد و سیوم در تصحیح اعمال و
تهذیب نفس و چهارم در مشق انقطاع و تجرد که غایت کمال انسانی است و نجات کبری که آنرا مهامکت بر آن
موقوف است صرف می نمایند و قواعد و ضوابط دین اینها نظم و نسق تمام دارد پس معلوم شد که دین هر نبی بوده است
و منسوخ شده و از ادیان منسوخ غیر از دین یهود و نصاری نسخ دینی دیگر در شرع مذکور نیست حال آنکه نسخ بسیار
در معرض محو و ثبات آمده و باید دانست که بحکم آیه کریمه وان[1] من امة الا خلا فیها نذیر و کریمه ولکل امة
رسول و آیات دیگر در ممالک هندوستان نیز بعثت انبیاء و رسل علیهم السلام واقع شده است و احوال آنها
در کتب اینها مضبوط است و از آثار آنها ظاهر میگردد که مرتبه کمال و تکمیل داشته اند و رحمت عامه رعایت مصالح
عباد را درین مملکت وسیع نیز فرو نگذاشته و پیش از بعثت خاتم الرسل صلی الله علیه وسلم در هر قومی پیغمبری
مبعوث شده و اطاعت و انقیاد همان پیغمبر بر آن قوم واجب بوده نه اتباع پیغمبر قوم دیگر و بعد ظهور پیغمبر ما
که خاتم المرسلین است صلی الله علیه وسلم و مبعوث است بکافهٔ انام و دین او ناسخ ادیان است شرقاً و غرباً احدی را
تا انقراض زمان مجال عدم انقیاد وی نمانده پس از آغاز بعثت او تا امروز که هزار و صد و هشتاد سال است
هر که باوی نگرویده کافر است نه پیشینیان و چون شرع بحکم آیه کریمه منهم[2] من قصصنا علیک و منهم من لم
نقصص علیک از بیان احوال اکثر انبیا ساکت است در شان انبیاء هند سکوت اولی است نه ما را جزم بکفر و هلاک
اتباع آنها لازم است و نه یقین به نجات آنها بر ما واجب ماده حسن ظن متحقق است بشرط آنکه تعصب در میان نباشد

ودرحق اہل فارس بلکہ اہل ہر مملکت کہ پیش از ظہور خاتم الرسل گذشته اند وبسان شرع از احوال آنہا ساکت ست و
احکام وآثار آنہا مناسب موافق مسلک اعتدال است ہمین عقیدہ اولی است وکافر گفتن کسی بی دلیل قطعی آسان نباید
دانست وحقیقت بت پرستی اینہا آنست کہ بعض ملائکہ کہ بامر الہی در عالم کون وفساد تصرفی دارند یا بعض ارواح کاملان
کہ بعد ترک تعلق اجساد آنہا را درین نشاء تصرفی باقی است یا بعض افراد احیا کہ بزعم اینہا مثل حضرت خضر زندہ جاوید
اند صور آنہا ساختہ متوجہ بآن میشوند وبسبب این توجہ بعد مدتی بصاحب آن صورت مناسبت ہم میرسانند و
بنا بران مناسبت حوائج معاشی ومعادی خود را روا میسازند واین عمل مشابہتی بذکر رابطہ دارد کہ معمول صوفیہ
اسلامیہ است کہ صورت پیر را تصور میکنند وفیضہا برمیدارند اینقدر فرق است کہ در ظاہر صورت شیخ نمیتراشند
واین معنی مناسبتی بعقیدہ کفار عرب ندارد کہ آنہا بتان را متصرف وموثر بالذات میگفتند نہ آلہ تصرف الہی و اینہا را
خدای زمین میدانستند وخدا تعالی را خدای آسمان واین شرک است وسجدہ اینہا سجدہ تحیت است نہ سجدہ عبودیت
کہ در آئین اینہا بمادر وپدر وپیر واستاد بجای سلام ہمین سجدہ مرسوم ومعمول است کہ آنرا ڈنڈوت میگویند واعتقاد
تناسخ مستلزم کفر نیست والسلام **مکتوب پانزدہم دربیان رفع سبابہ** نوشتہ بودند کہ حضرت مجدد الف ثانی
رضی اللہ تعالی عنہ در مکتوبی از مکتوبات خود منع رفع سبابہ کردہ اند وتو با وجود دعوی محبت بجناب ایشان رفع سبابہ
میکنی ومحب را اتباع محبوب لازم است مخدوما او سبحانہ جل شانہ اتباع کتاب وسنت بر عباد فرض گردانیدہ میفرماید
مَاكَانَ لِمُؤْمِنٍ وَّلَامُؤْمِنَةٍ اِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗۤ اَمْرًا اَنْ يَّكُوْنَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ اَمْرِهِمْ
ورسول علیہ السلام میفرماید لا یؤمن احدکم حتی یکون ھواہ تبعا لما جئت بہ وحضرت مجدد الف ثانی رضی
اللہ تعالی عنہ کہ نائب کامل آنحضرت اند بنای طریقہ خود را بر اتباع کتاب وسنت گذاشتہ اند وعلما در اثبات رفع سبابہ
رسالہا مشتمل بر احادیث صحیحہ وروایات فقہ حنفیہ تصنیف کردہ اند تا بجائیکہ حضرت شاہ یحیی رحمۃ اللہ علیہ فرزند
اصغر حضرت مجدد نیز درین باب رسالہ تحریر نمودہ اند ودر نفی رفع یک حدیث بہ ثبوت نرسیدہ وترک رفع از جناب
حضرت مجدد بنا بر اجتہاد واقع شدہ سنت محفوظ از نسخ بر اجتہاد مجتہد مقدم است وبعد ثبوت سنت رفع ترک آن باین
حجت کہ حضرت مجدد ترک فرمودہ اند معقول نیست وحضرت مجدد بر ترک سنت تحذیر کثیر فرمودہ اند وحضرت مجدد
ہم مذہب حنفی داشتند وامام ابوحنیفہ رضی اللہ تعالی گفتہ اذا ثبت الحدیث فھو مذھبی واترکوا قولی بقول
رسول صلی اللہ علیہ وسلم پس امید است کہ حضرت مجدد از ترک این امر اجتہادی واخذ باحادیث صحیحہ متغیر نشوند

واگر گویند که حضرت مجدد با آن علم واسع از احادیث ثبوت رفع کم آگاه نبودند گوییم تا زمان مبارک حضرت ایشان این کتب
و رسائل در دیار هند شهرت نیافته بود و از نظر مبارک ایشان نگذشته که ترک نموده اند و گرنه هرگز ترک رفع نمی فرمودند
که ایشان حریص ترین اکابر این امت بر اتباع سنت بوده اند و اگر گویند عدم رضای حضرت رسالت علیه التحیة را با این
عمل از کشف دریافته ترک فرموده باشند گوییم که کشف در امور طریقه معتبر است و در احکام شریعت حجت نیست مع هذا
در آن مکتوب احتجاج بکشف نکرده اند و امید است که این مخالفت جزئی برعایت قاعده کلی ایشان که بعد تمام ترغیب
بر اتباع پیغمبر علیه السلام فرموده اند مثمر نتائج گردد والسلام **مکتوب شانزدهم در عمل بحدیث** پرسیده بودند که
در مسئله عمل بحدیث و انتقال از مذهبی بمذهبی چه میفرمایند مخدوما در عمل بحدیث شیخ محمد حیات محدث مدنی رحمه الله رساله
نوشته ملخص آن بفارسی محرر می شود قال الله تعالی ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله وقال رسول
الله صلی الله علیه وسلم لا یؤمن احدکم حتی یکون هواه تبعا لما جئت به حدیث صحیح است روایت کرده است آنرا ابوالقاسم
ابن اسمعیل بن فضل اصفهانی در کتاب الحجة ذکر کرده در روضة العلماء که امام ابوحنیفه رضی الله عنه فرمود اترکوا قولی
بخبر رسول الله صلی الله علیه وسلم وقول الصحابة رضی الله تعالی عنهم وقول مشهور است
از آن امام که فرموده که اذا صح الحدیث فهو مذهبی پس کسی که مهارتی در فن حدیث دارد و ناسخ از منسوخ و قوی
از ضعیف می شناسد اگر بحدیث ثابت عمل نماید از مذهب امام بر نمی آید چرا که قول امام اذا ثبت الحدیث فهو مذهبی
نص است درین باب و اگر با وجود اطلاع بر حدیث ثابت عمل نکند این قول امام را اترکوا قولی بخبر الرسول خلاف کرده باشد
و مخفی نیست که هیچ یکی از علمای امت جمیع حدیث را احاطه نکرده است چنانچه قول امام اترکوا قولی بخبر الرسول نص است بر آن
که جمیع حدیث با امام نرسیده بلکه بعض از آنها فوت شده و چرا فوت نشود که شیخ خلفای راشدین که اعلم اهل امت و ملازم صحبت
جناب رسالت صلی الله علیه وسلم بودند بعض احادیث از ایشان نیز فوت شده و میدانند این معنی را هر که معرفتی بفن حدیث دارد
و ظاهر است که بر افراد امت اتباع پیغمبر واجب است و اتباع هیچ یکی از ائمه واجب نیست و اهل امت مختار اند مذهب هر که از
مجتهدین خواهند اختیار نمایند و هر که میگوید عمل بحدیث از مذهب امام بر می آرد اگر برهانی برین دعوی دارد بیارد اما انتقال
از مذهبی بمذهبی از مذاهب مشهوره تفصیل مبحث امام سیوطی رساله مسمی بجزیل المواهب فی اختلاف المذاهب تالیف کرده
خلاصه آن این است که انتقال از مذهبی بمذهبی جائز است و جزم کرده بدان امام رافعی و در تبع او رفته امام نووی در روضه
گفته که بعد تدوین مذاهب آیا جائز است مقلد را که انتقال از مذهبی بمذهبی بکند گوییم که لازم است هر مقلد را که

طلب علم باحوال هر دو مجتهد نماید چون غالب شد ظن او که طرف ثانی اعلم است جائز است بلکه واجب و اگر مخیر کنیم نیز
جائز انتهی و مر مقلد را حالات اند و منحصر عقل در چهار حال خالی نه چرا که مقلد یا عامی است یا عالم و این هر دو یا باعث بر
انتقال یا غرض دینی ست یا دنیوی پس اگر عامی و عاری است از معرفت فقه و از مذهب خود جز اسم نمیداند
و از انتقال اراده حصول مال یا جاه کرده پس مراد اخف است که بحقیقت انتقال او استیناف است و اگر عالم و فقیه
بود و برای دنیا انتقال میکند پس مراد اشد است زیرا که ملاعبت بمذاهب میکند برای غرض دنیوی این معنی
غیر جائز است و اگر در مذهب خود فقیه است باعث انتقال وی سببی دینی ست و مذهب دیگری نزد او ترجیح یافته
است بقوة ادله پس بر این چنین کس انتقال واجب است و بر روایتی جایز و اگر عاری از فقه است و در مذهب خود
بتفقه مشغول شده و جاهل مانده و مذهب غیر را بر خود اسهل و سریع الادراک انگاشته و او را تفقه درین مرجو است
بر اینچنین کس نیز انتقال واجب است زیرا که تفقه در مذهبی بهتر است از جهل در جمیع مذاهب که غالبا عبادت جاهل
صحیح نبود و اگر انتقال را هیچ سببی دینی یا دنیوی نیست بلکه از هر دو مذهب قصد مجرد عمل بود پس جائز است عامی را
و ممنوع است مر فقیه را زیرا که او در مدتی فقه این مذهب حاصل کرده چون بمذهب دیگر انتقال کند عمری دیگر باید
برای تفقه دران مذهب و از عمل که مقصود است باز ماند پس ورا ترک انتقال اولی است و آنچه میگویند که اگر غیر حنفی
بمذهب حنفی انتقال کند جائز است و عکس آن جائز نه محض بحکم تعصب است دلیلی ندارد زیرا که ائمه کلهم در حقیقت
برابر اند و اگر در تقدیم مذهب حنفی یا مذهب دیگر بر مذهبی نصی از آیه و حدیث وارد بودی تقلید آن مذهب بر
هر فرد امت واجب بودی و تقلید دیگر جائز نبودی و این معنی خلاف اجماع است صاحب جامع المفتوی که حنفی مذهب
است گفته که جائز است مر دیگران را انتقال از مذهب شافعی بمذهب حنفی و عکس آن لا ما باید که بکلیت مذهب خود را
کنند و در بعض مسائل بسیار کس از خلف و سلف انتقال نموده اند اگر جائز نبودی نگردیدی و هر که بخلاف آن گوید
قول بی دلیل است و نامقبول والسلام علی من اتبع الهدی **مکتوب هفدهم در عقیده اهل سنت و
جماعت در حق اصحاب رضی الله عنهم** نوشته بودند که در حق معاویه بن ابی سفیان اموی صحابی و اعوان
و اتباع او رضی الله عنهم و رضی عنهم چه اعتقاد باید کرد بدانند که علمای مذهب اهل سنت منازعات حضرات صحابه را
بنا بر حسن ظن که در شان خیر القرون لازم است تاویل میکنند و اگر قابل تاویل نباشد تفویض بجناب الهی می نمایند و
جرأت بذم و طعن ممنوع میدانند چرا که در قرون ثلثه مشهود بالخیر هیچ یکی از علمای محدثین و مجتهدین باوجود قرب

زمان و اطلاع تام بر احوال ایشان با وجود اقرار نسبت خطا بمخالفان حضرت علی مرتضی تجویز طعن در شان این جماعه نکرده و اگر چندی در زمیان لشکر شام و لشکر کوفه محاربه و ملاعنه واقع شده از شدت تعصب بوده نه بنابر عقیدهٔ کفر همدیگر و ماده تعصب در کتب معتبره مذکور است و مبدء رفتنه شهادت امیر المومنین عثمان است رضی الله عنه و طریقه اسلم همین است زیرا که در وقت نزاع عسکرین حضرات صحابه سه فرقه شده بودند جماعه جانب خلیفه برحق علی بن ابی طالب رضی الله تعالی عنه گرفتند و جماعه دویم بطرف امیر شام رفتند و فرقه سیوم توقف نمودند و شک نیست که محدثان و مجتهدان آن قرون در اخذ حدیث بر مرویات هر سه فرقه وثوق مساوی داشتند اگر احدی را از ان فرقه ثلثه مطعون بکفر و فسق میدانستند قبول روایت ازان فرقه نمیکردند و بنای اجتهاد و استنباط بران نمیگذاشتند و اگر طعن در شان آنها روا داشتند ملت دین اسلام برهم میخورد و بس در کف لسان از مطاعن آنها حکمت دینی است و حرمت صحبت خیر البشر علیه الصلوة و السلام علاوهٔ ان و اگر مخالفان گویند که حفظ حرمت قرابت آنحضرت ضروری تر است قبول است لیکن از اهل قرابت آنحضرت تصریح بتکفیر منازعان ثابت نیست و وحشت و نفرت خود لازم نزاع است و هذا اصدور اینچنین خطا از اهل خیر القرون خیلی مستبعد و مستکره است اگرچه آن خطا خطاے اجتهادی باشد که مودة ذو القربی آنحضرت واجب است بر جمیع افراد امت و اگر استکراه نیز در میان نباشد رضا باذیت اهل قرابت رسول صلی الله علیه وسلم لازم می آید دیگر بحث ازین مسئله مناسب نیست سکوت با افسوس تام درینمقام اولی است و فرقه شیعه چون از مسلک اعتدال انحراف ورزیده اند و اعتماد بر اخبار بی اصل کرده و آن نفوس زکیه را بر نفوس خبیثه خود قیاس نموده رفته رفته بتکفیر اصحاب کرام که مبلغ تواتر خبر نبوت و ناقلان کتاب و سنت بودند مبتلا گردیدند و نفهمیدند که پیغمبری که حقتعالی نبوت بهر و ختم کرده و بکافه انام مبعوث ساخته و دین او ناسخ ادیان و باقی با انقراض زمان است و ما ارسلناک الا رحمة للعالمین هرگاه او جماعه که در طول عهد نبوت صحبت با او داشته باشند و دقیقه از بذل ارواح و اموال در خدمت او و اتباع او در ترویج شریعت بعد ممات او فرو نگذاشته بدستگیری او از ورطه کفر بر نرستند و بساحل نجات نه پیوستند طرفه حسن ظنی بخدا و رسول دارند خدا نخواسته اگر حقیقت کار اینچنین باشد که از عموم شان السابقین پس لاحقین را از چنین خدای چه امید رحمت باشد و از چنان پیغمبری چه توقع شفاعت حوال پیغامبران سابق و امم ایشان پوشیده نیست و واقعات او لیای این امت نیز پنهان نه هرگز دیده و شنیده که بعد ارتحال یکی از بزرگان همه مخلصان

سله نوز نکمه ... [illegible]

مرتد و منکر گردیده با آل و اولاد او عداوت ورزیده باشند درینصورت بر بعثت پیغمبر که مقصود ازان اصلاح امت است
کدام فایده مترتب میشود و نیز باین حساب خیر القرون شر القرون میگردد و خیر الامم شر الامم میشود معاذ الله من تعصب کذلک والسلام

مکتوب هژدهم دربیان عقیده اهل سنت وجماعت باجمال

حامدا و مصلیا نوشته بودند
که از اختلاف شیعی و سنی در شان صحابه و اهل بیت رضوان الله علیهم اجمعین خاطر جمع نمیشود چراکه بنای اعتقاد اهل ملت
بر اخبار است و خبر محتمل صدق و کذب است مگر متواترات که افادهٔ یقین نمایند و این قسم اخبار درینباب کمتر است
پس علاج تحصیل اطمینان چیست مخدوما این مسئله از ضروریات دین و ارکان ایمان نیست توحید باری و تصدیق نبوت
بالاجمال برای نجات کافیست و ایمان مجمل منجی و مضمون کلمهٔ طیبه که بتصدیق و اقرار آن آدمی مسلمان می شود همین است
و در شان صحابه و اهل بیت رضوان الله علیهم اجمعین نیز حسن ظن مجمل و محبت برعایت شرف صحبت و حسن خدمت آنها
و قرب قرابت اینها با جناب رسالت علیه الصلوة والتحیات بس است و مطالعه تفصیل احوال آن بزرگان از کتب تاریخ موجب
هیجان فتنه است چراکه منصب عصمت بمذهب اهل سنت مخصوص و مسلم بجناب حضرات انبیا است علیهم التحیة والثنا و ممنوع
است از غیر اینها اگرچه صدیقین و اولیا باشند پس گاهی از ایشان در معاملات ظهور بعض مخالفات اتفاق می افتد و آنهم فیما بین
زود مقرون بعفو میگردد و از غایت صفای باطن تصفیه می انجامد و اینکه ارباب نفوس خبیثه قیاس بر خود کرده اثبات
کینه و عداوت بالاستمرار درمیانهٔ آن اکابر میکنند و بران تفریعات کرده نقطه را دائره می نمایند از اعتبار ساقط هست بلکه
که انکار آن طبقه مستلزم انکار تاثیر وجود مبارک آنحضرت و مستوجب نفی فائدهٔ بعثت است معهذا فقیر روزی درین مسئله
متامل بودم و از مبدء فیاض مسلک طریق نجات از مهلکهٔ این شکوک می نمودم این عبارت بر باطن فقیر وارد شد
قل آمنت بالله کما هو عند نفسه و برسول الله کما هو عند ربه و بالصحابه کما هو عند نبیه
و بدیهی است که این مطالب علیا فوق مراتب جمیع اطلاقات است و تفویض امر بعلم الهی است جل شانه که مرتبه نفس الامر است
هیچ فرقه را درینمقام مجال دم زدن نیست فالحمد لله علی نواله والصلوة والسلام علی رسوله محمد و آله

مکتوب نوزدهم دربیان خلفا که موافق حدیث دوازده از قریش خواهند بود

نوشته
بودند که در حدیث شریف وارد است که آنحضرت علیه الصلوة والسلام فرموده که بعد من دوازده خلیفه از قریش خواهند بود
اهل سنت ازین دوازده تن خلفای اربعه که متصدی خلافت خاصه بودند و هشت تن دیگر از قریش که تسلط بر خلافت
یافته اند و جهاد بر کفار و اعلاء کلمة الحق کرده اند مراد می دارند و شیعه دوازده امام سلام الله علیهم را می گویند در اعتقاد تو

حق درین مسئله کدام جانب است مخدوما حق بجانب اهل سنت معلوم میشود بدانند که لفظ خلافت اعم است از آنکه ظاهری باشد یا
باطنی و خلفای آنحضرت می باید که جامع خلافتین باشند و خلیفه آنرا می گویند که امر خلافت را متمشی سازد و تمشیت
خلافت ظاهر موقوف بر قدرت و استطاعت است یعنی خزائن و افواج که شرط انفاذ حکم است ظاهر است که بعد خلفای اربعه سوای
خلافت کردند و حضرت امام حسن علیه السلام تا شش ماه از حضرات ائمه اطهار هیچ یکی در هیچ وقتی قادر برین امر نبوده اند و تعبیر
آنحضرت علیه الصلوة والسلام که خلفا از قریش باشند نیز مشعر برهمین است و اگر نه از اهل بیت یا از بنی هاشم میفرمودند و
جمع بین المذهبین باین وجه میتوان کرد که ترویج ظاهر دین که موقوف بر اسباب ظاهر است و بجای روح آن قالب است
از نفوس مزکی حضرات ائمه علیهم السلام واقع شده چنانچه صوفیه اهل سنت بر ثبوت قطبیت دوازده امام صلوات الله علیهم
متفق اند و در ذات بابرکات خلفای اربعه رضوان الله علیهم و حضرت امام حسن سلام الله علیه هر دو معنی جمع بوده و بعد
صلح درمیانه امیر شام و حضرت امام حسن سلام الله علیه تا حضرت امام مهدی صاحب الزمان خلافت باطنی باین حضرات
تعلق داشته است و در ذات صاحب الزمان نیز هر دو معنی متحقق خواهد بود و خلافت ظاهری بخلفای دیگر ائمه تعیین
عدد اثنا عشر درین صورت تکلفی نخواهد والسلام **مکتوب بستم دربیان توجیه ملالت حضرت عائشه**
از حضرت امیر المومنین علی رضی الله تعالی عنه نوشته بودند که باحادیث صحیحه ملالت حضرت صدیقه رضی الله
عنها از جناب مرتضوی رضی الله تعالی عنه در عهد مبارک نبوی صلی الله تعالی علیه وسلم و بعد از ان نیز قطع نظر از واقعه
حرب جمل که بواعث دیگر داشت ثابت است و این معنی خالی از اشکال نیست که از جناب صدیقه بسیار بعید است بمراحل
که انحراف از حضرت مرتضی فرمایند باآنکه حضرت صدیقه خود روایت میکنند که حضرت مرتضی و فاطمه زهرا دوست ترین مردم
بودند پیش آنحضرت صلی الله علیه وسلم مخدوما آگاه در خلاف و نزاع طرفین معذور می باشند و حق هر دو جانب میباشد چنانچه
درینمقام مخفی نماند که در قضیه افک حضرت مرتضی چون اضطراب جناب رسالت مآب علیه الصلوة والتسلیمات احساس نمود
باقتضای استیلای محبت و بفتوای مصلحت وقت بنا بر تسکین و تسلیه آنحضرت صلی الله علیه وسلم بعض الفاظ که باعث دل
سردی آنحضرت علیه السلام از حضرت صدیقه گردد معروض داشت و استماع این خبر حضرت صدیقه را توحشت آورد
و چرا نیارد تکلم مقربان بارگاه باینچنین کلمات درچنین اوقات موجب سقوط محب از نظر محبوب میگردد و ظاهر است که بالاتر
ازین اذیتی نمی باشد پس انحراف حضرت صدیقه از حضرت مرتضی رضی الله عنهما بحکم غیرت محبت و اقتضای البشریة است
که از ان چاره نیست نه از راه دیگر و با محبت باقیست این وحشت بالیست و تکلم حضرت مرتضی باین کلمات نیز نه از جهت

عداوت حضرت صدیقه بوده است که محبوب محبوب نیز محبوب می باشد بلکه بجهت پیغمبر بوده است صلی الله علیه وسلم که ازان
نیز گزیر نبود پس بهر صورت بهر دو طرف حق ثابت است و هر دو معذوراند بلکه ماجور که بنای هر دو امر بر محبت پیغمبر است
علیهم السلام چنانچه وحشت و ملالت حضرت خیر النسا علیها التحیة والثنا از جناب حضرت صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه از
احادیث صحیحه به ثبوت رسیده و این محل دو شبهه است یکی آنکه حضرت بتول با وجود تبتل و انقطاع از دنیا بر قدر قلیلی
از مال با وجود استماع جواب معقول از حضرت صدیق چرا ملال را کار فرمودند دویم آنکه حضرت صدیق در مقام رعایت
فرزند رسول صلی الله علیه وسلم درین امر سهل چرا مسامحت ننمودند جواب آنکه طلب مال میراث که حلال ترازان مالی در عالم
نمی باشد منافی ترک دنیا و بعید از تقوی نیست بلکه قدر مال حلال را متقی بیشتر می شناسد و تا بشریت باقیست از
احتیاج چاره نیست و منع حضرت صدیق بجهت حدیث شریف است نحن معاشر الانبیاء لا نورث و چون حضرت
صدیق از زبان مبارک نبی معصوم این حدیث را شنیده باشند در حق صدیق قطعی است مسامحه در چنین امور
جائز نیست و تسلی نشدن حضرت خیر النسا این جواب یا باین جهت خواهد بود که ثبوت ارث بآیة توریث واقع شده
و این حدیث تا آنوقت ظاهرا بحد شهرت هم نرسیده باشد تا بر حضرت فاطمه حجت تواند شد یا از راه نازک مزاجی خواهد
بود که لازم صاحبزادگیها است و بحکم لا تبدیل لخلق الله هیچ کمالی خصوصیات مزاجی را تغیر نمی تواند داد
شدت غضب حضرت موسی علیه السلام تا دم واپسین زائل نشد و قصه طپانچه زدن آنجناب بروی ملک الموت علیه السلام
مشهور است پس درین صورت هر دو معذوراند و بهر دو طرف حق ثابت می شود و اهل سنت را حسن ظن و تاویل حسن در شان
طرفین واجب است والسلام علی من اتبع الهدی **مکتوب بست و یکم** در بیان التزام اتباع سنت سنیه و تحصیل
مرتبه حضور و جمعیت و آگاهی مخدوما آنچه از ضعف طالبان این زمان و طلب کشف و کرامت اینها از درویشان
و عدم مبالات به نسبت قرن اول نوشته اند معلوم شد بدانند که سفها را میل مشایخ دیگر مرید گرفتن چه ضرور است و
عقلای مخلصان هر که التماس امر مذکوره نماید تسلی او باین مراتب باید کرد که او سبحانه جل شانه که حکیم حقیقی است بمنطوق آیه کریمه
قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله بنای حب و رضای خود را که مقصود صوفیان جمیع طرق است بر اتباع
پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم نهاده و آن طبیب حاذق را با مورات و منهیاتی چند که بجای دوا و پرهیز اند برای اصلاح امت
که بعلت غفلت و معصیت مبتلا بودند فرستاده هر که این نسخه بکار بست در صحت و شفا بر روی خود کشود و هر که با نمود
خود را ضایع و تلف نمود این نسخه را صورتی است و حقیقتی صورتش نصیب عوام مسلمین است و آن بعد تصحیح اعتقاد بر حسب

کتاب و سنت استعمال جوارح ہست در امتثال امر و نہی و جز آن شعایر جسمی ست پس کہ صورت نجات ست و حقیقت این نسخه حصه خواص ست تنویر قلب و تزکیه نفوس ست بریاضات و مجاهدات با رعایت صورت مذکوره و حاصل آن ظهور تجلیات و مکاشفات ست صورت معبر بایمان و اسلام ست و حقیقت عبارت از احسان که در حدیث آمده ان تعبد الله کانک تراه و صورت بی حقیقت در مرتبه دوای امراض ظاهر جلد ست از قبیل ورام و خروج که به طلا و ضماد ازاله آن کرده میشود بیفائده نیست شمول ظهور حقیقت بی صورت که غیر مفید ست بلکه حقیقت نیست مگراهی ست اعاذنا الله منها و حقیقت بجای تنقیه ست که اخراج مواد فاسده بران موقوف تا احتمال نکث مرض باقی نماند و کمال شفا مرض معهوده بجز اجتماع این هر دو میسر نمیشود ازین بیان باید دریافت چه از معالجه آنجناب علیه السلام در طبائع اصحاب کرام چه آثار صحت و شفا بظهور رسید مخفی نیست که غیر از غلبه محبت خدا جل و علا و بذل مجهود در اتباع و استرضاء رسول او علیه التحیة و الثناء و لذت از طاعت و نفرت از معصیت امری نبوده و ماده بظهور آثار دوام حضور قلب و تهذیب نفس بوده و از برکت صحبت آنحضرت و استعمال نسخه شریعت ا حاصل شده بوده و از اذواق و مواجید قرون متاخره تکلم نموده اند و با وجود حصول کمال صورت و حقیقت که زیاده بران متصور نیست بیشتر اهتمام بحفظ آن صورت که محافظ حقیقت و فائده آن شامل خواص و عام ست کرده اند و اعتنا بشان کشف و کرامت نفرموده اند و این امور را از لوازم و شرائط کمال نداشته پس مریضی که طالب صحت کامل یعنی نسبت محمدیه باشد باید که اتباع سنت نبویه را بهتر از جمیع ریاضات و مجاهدات شناسد و انوار و برکاتی که بران مترتب گردد افضل از همه فیوضات داند و همه مواجید و اذواق متعارف را در جهت جمعیت باطن و دوام حضور اعتباری ننهند و صحبت عزیزی که ازین امور اثری دریابد او را نائب رسول خدا صلی الله علیه وسلم دانسته خدمتش لازم گیرد و بخود رمو زاین راه فریفته نشود اگرچه لذیذ باشد **مکتوب بست و دویم** در جواب شاه ابو الفتح در بیان بعضی درجات طریقه مجددیه التفات نامه سامی از خدمت مخدوم زاده گرامی بعد عمری رسید جان تازه رسانید و باعث تجدید و تقویت نسبت اخلاص گردیده و آنچه از آغاز و انجام سلوک نوشته اند بمطالعه در آمد ازین اطوار و آثار که بظهور میرسد امیدها است علی الخصوص این امور حاصله را که ماده غرور اکثر مردم میشود قدری و قیمت نهادن و در طلب خدا جل و علا بما فقرا نامراد مراد آورده و دست بدروزه کشادن و از تلاطم بحر وحدت وجود برکنار بودن و نسبت حضرات ما که ریاضات ایشان اتباع سنت سنیه و معارف شان اسرار حقائق شریعت علیه ست آرزو نمودن دلیل طهارت طینت ملهمت ست بارک الله تعالی برکاتکم دا علی درجاتکم مخدوما آنچه ثمرات افادات حضرت والد ماجد و حضرت میان صاحب همت خان صاحب

انرواردات غریبہ و احوالات عجیبہ و استیلاء غلبت و ظہور وحدت بہ تحریر آید ہمہ آثار تلوینات لطیفۂ قلب ست
و مقام تمکین منتہای این لطیفہ از تنگنای امکان برآمدہ بوسعت آباد مقدمہ وجوب رسیدن است در دائرۂ
ظلال اسماء و صفات کہ مبادی تعینات عالم اند سیر کردن و در ظل خاص کہ مبدء تعین او ست فانی شدن
و بہمان ظل بقا حاصل نمودن است و این معنی معبر ست در اصطلاح قوم بفنای قلب و ولایت صغری کہ ولایت
اولیا است و معارف وحدت وجود از ولایت ظلی کہ محل سکر ست ناشی و در ینمقام در ضمن قلب نفس را
ہم رنگی از فنا میسر میگردد و اثر حصول این ولایت دوام حضور ست با حق جل شانہ بمرتبہ کہ غفلت عارض نشود
و تعلق ما سوا نماند مطلقا و بالا ازین مقامیست کہ سیر سالک در اصول این ظلال کہ مسمی باسماء و صفات اند
واقع میشود و معاملہ با لطیفہ نفس می افتد کہ از عالم خلق ست چنانچہ در مقام سابق با قلب و لطائف اربعہ دیگر
کہ از عالم امر اند و عروج آنہا بمرکز ظلال ست کار افتادہ بود درینجا نفس را حقیقت فنا حاصل میشود و امارہ
مطمئنہ میگردد و عدو مخالف محب موافق میشود و استحقاق دعوت و ارشاد ہم میرساند و چون این مقام فرق
بعد الجمع است تمیز صحیح حاصل کردہ سر وحدت شہودی کہ خبر از غیرت حق از خلق میدہد مفہوم می نماید و
بوصول باینمقام عالی ملتزم مرضیات محبوب حقیقی جلشانہ بودن و اجتناب از مبغوضات او نمودن است بیکدگر
کلفت از میان برخیزد و شریعت مقتضای طبیعت گردد و اعتقاد و عمل برحسب کتاب و سنت بلا تامل کلفت
میسر آید و اینمقام معبر ست بفنای نفس و ولایت کبری کہ ولایت انبیا است علیہم الصلوات و بہ برکت اتباع
آنحضرت خواص امت را نیز حاصل ست درینجا سیر سالک در کمالات اسمای صفات کہ تعلق باسم ہو الظاہر
دارند واقع است و فوق آن ولایت ولایت ملائکہ ست کہ معبر بولایت علیا است و درانجا سیر در کمالات متعلقہ
ہو الباطن است و فائدہ حصول آن ولایت قابلیت تجلی ذات بہم رسانیدن است و عالی تر ازینمقام کمالات
نبوت و رسالت است اینجا با وجود عدم جواز انفکاک اسماء و صفات از حضرت ذات تعالت و تقدست تجلی
مجرد ذات مشہود عارف میگردد و در اینجا سر و کار بعناصر اربعہ کہ اصول لطیفہ نفس اند می افتد یعنی در ولایت علیا
بعناصر ثلثہ سوای خاک و در کمالات نبوت بعنصر خاک فقط و ہرگاہ ذات عالیہ را اعتبارات و شیونات بسیار است بالاتر
ازین کمالات نیز مقامات ثابت و در محل خود مذکور و مہم ترین مقاصد درین راہ تحصیل فنای قلب و فنای
نفس است و مراتب دیگر مبنی برین ہر دو فنا است و در ہر مقامی ازین مقامات مسطور عروجی و نزولی است

وفنا و بقا آنچه محرر گردید موافق تحقیق حضرات مجددیه رضوان الله علیهم اجمعین مناسب مذاق اکابر متقدمین
است اما مشایخ دیگر احتمالها درین باب دارند که باعث سالکان میگردد و این طور تقدیم جذبه بر سلوک است
و هرچند تاثیر نفس مفید شیخ را در باطن مرید دخلی تمام است استعداد مستفید نیز شرط است و از روی صحبتها
بسیار است خدا بداد ما و شما برسد و السلام سطری چند مکتوب شاه ابو الفتح که متضمن فوائد بعضی اشغال چشتیه
است شغلی فرمودند که بعد کثرت مزاولت آن از مغاک سینه آوازی بسیط ممتد مثل دوی نحل محسوس
گردیده هر روز در تزاید بود تا آنکه رفته رفته او را حرکت قلب صنوبری را که ثابت ذو الابتدا و الانتها
است و محل آن بر سهم جلا الصحیح در گرفت و آواز بسیط ممتد ساخت چنانکه از ابتدا ز قلب با نطرف که مقام
روح است یک لخت آوازی مستطیل گردید همگی سطح سینه را فرا گرفت و همان آواز بعد مدتی آنقدر استیلا
نمود که در تمام بدن سرایت کرد حتی که بوقت توجه یکموا ازان صورت خالی نیست آنقدر مغلوب میکند که توجه
بما لوفات طبیعی بتکلیف دست میدهد و ملاحظه غیر از میان مرتفع میشود و سیر آن حضرت ذات و در اعیان
موجودات تا دیر مشهود میگردد و چون قدری افاقت بهم میرسد مصدر حالات عجیبه و مکاشفات غریبه میشود چنانچه
اگر همین صورت متوجه قبر عزیزی کند کشف احوال صاحب قبر میسر گردد و اگر تفحص کوائن مستقبله نماید در اغلب
اوقات بی کم و کاست بر می آید و اگر سوی مردی که فی الجمله استعدادی داشته باشد متوجه شود تاثیر حرارت
آن در دل احساس میکند پیشتر ذکر روح قدری میسر بود الحال آن آواز بدان ممتزج گردیده تفرقه در ذکر
قلب و روح مشکل شده مَرَجَ الْبَحْرَیْنِ یَلْتَقِیَانِ **مکتوب بست و سیوم** در بیان مسئله توحید وجودی
برخوردارا مسئله وحدت وجود حسب التماس شما مرقوم میگردد بدانند که در شرح کتاب مراتب سته می نویسند که حقتعالی
بعلم قدیم خویش حقایق کلیه و جزئیه را میدانست و علم بشیء مستلزم بوجود آن شیء است در علم پس باید که اشیا تمامها موجود
بوجود علمی ازلی باشند ازین راه است که صوفیه باعیان ثابته فی العلم قائل اند چون در وجودات اشیا در مرتبه علم که
نزد قوم مسمی است بباطن وجود تقدم و تاخر زمانی نیست بخلاف وجود خارجی که تقدم و تاخر دران بدیهی باید که وجود
علمی غیر وجود خارجی باشد و باید که مقدم بران بود مانند تقدم اصل بر فرع و تقدم ذی ظل بر ظل و کیفیت صدور
وجود خارجی اشیا از وجود علمی آنها آنست که چون حقتعالی بخواهد که صورتی را از صور علمیه در خارج که عبارت
است از وجود منبسط و مسمی است نزد قوم بظاهر وجود موجود گرداند و آثار مطلوبه آن صورت را ازان صورت

بظهور آرد و درمیانه آنصورت و نور این وجود نسبتی معلوم الذهنیه و مجهول الکیفیه پیدا میکند و مرات وجود
منبسط بظل عکس آنصورت منصبغ مینماید بطوریکه آن انصباغ برهم زن اطلاق وجود نگردد و لله المثل الاعلی
چنانکه عکس رای در وقت مقابله مرات در مرات پیدا می شود و نور مرات بدان مسلوب نمیگردد و عقل بعد تامل
صحیح صورت مرئیه همدیگر اند یعنی شکل و لون مرائیته نمیتواند گفت که آنجا نه دخول هست و نه ارتسام اگرچه بظاهر فهم
عوام صورت مرئیه و صفت مرائیته در یکطرف است که مرات باشد و بحسب حقیقت هریکی از صورت و مرائیه صورت
از مرات پیدا ہست و تقعر و تحدب مرات از صورت هویداست مولانای جامی در مراتب سته میفرمایند اگر وجود را
بر مراتب اعتبار کنند ظاهر در وی آثار و احکام صور علمیه است نه ان صور بنفسها لان الاعیان الثابتة فی العلم ما شمت
رائحة الوجود فی الخارج واگر صور علمیه را مرات قرار دهند ظاهر در وی تجلیات اسما و صفات و شیونات
حضرت وجود ہست نه وجود بعینه چنانچه شان مرات کونی و خزانه علم بشابه صفحه منقوشی ہست و وجود منبسط بجای
آئینه صیقلی در مقابل آن نه نقشی از ان صفو بر آمده و نه صورتی در مرات وجود در آمده که خروج صورت علمیه از مرتبه علم
مستلزم جهل ہست و دخول صورت در مرات وجود موجب قیام حادث بقدیم و این هر دو محالست پس درمیانه باطن
وجود و ظاهر وجود از انعکاس آن آثار و احکام طرفین طلسمی ہست برپا که معبر ہست در اصطلاح قوم بمرتبه وهم و دائره امکان
که متضمن تنزلات ثلثه امکانیه ست از تنزلات خمسه مشهوره یعنی تنزل روحی و مثالی و جسدی چنانچه مرتبه علم واجبی
متضمن دو تنزل وجوبی ہست یعنی وحدت و احدیت هر دو عبارت ہست از ملاحظه او سبحانه شیونات صفات خود را
اجمالا و تفصیلا در مرتبه علم و میگویند که در خارج غیر از وجود احدی هیچ شی را تحقق و ثبوتی نیست و کثرت مرئیه در مرتبه
وهم کائن ہست و حکمت بالغه زین وهم را اتفاقی داده است بنای آثار ابدی بران نهاده نه دهی ہست که برفع وهم مرتفع
گردد مراد قوم از اطلاق وهم بر نیمرتبه آنست که این کثرت را حقیقتی دیگر نیست همان وجود واحد درین مرات وجود
منبسط بتجلیات کثرت متجلی شده است و منشا تعدد تجلیات متکثره شیونات است که در حضرت وجود مندرج بوده
اند و در مرتبه علم منفتح شده مثل انفتاح شجر از بذر حقایق ممکنات گردیده است و عکوس آن حقایق در مرات وجود
منبسط افتاده مسمی بعالم شده و چون وجود دهی اشیا حقیقتی دیگر ندارد بلکه عکس وجود علمی ست و در نفس امر شیا بهمان
وجود علمی موجود اند و از مرتبه علم بر نیامده اند چنانچه مذکور شد و علم صفتی ست از صفات الهیه است و صفات
عین ذات اند بزعم صوفیه وجودیه پس باین تقریر وجود اشیا عین وجود حق باشد چنانچه حضرت شیخ اکبر رحمة الله علیه

میفرمایند ان شئت قلت حق و ثابت شد کہ غیر از وجود واحد در خارج موجودی نیست انیست معنی وحدت وجود و ہمین معنی مکشوف و مشہود این حضرات است رحمۃ اللہ علیہم **این مکتوب** بر پیروان حضرت شیخ عبدالاحد نبیرۂ حضرت مجدد الف ثانی است رحمۃ اللہ علیہم طریقی کہ تسلیک آن قیوم ربانی حضرت مجدد الف ثانی شیخ احمد سهرندی رضی اللہ تعالی عنہ ونفعنا ببرکاتہ مخصوص اند اجمال آن برین منوال است کہ انسان مرکب از اجزای عشرہ است و آنرا لطائف عشرہ می نامند پنج ازان از عالم خلق اند آن نفس و عناصر اربعہ است و پنج از عالم امر یعنی عالمی کہ از اوصاف و لوازم جسمانی منزہ و مبرا است و آن قلب و روح و سر و خفی و اخفی است حقتعالی بعد تسویہ ہیکل جسمانی انسانی کہ از اجزای عالم خلق ترتیب و ترکیب یافتہ بود ہر یکی را از خمسہ عالم امر کہ فوق العرش بلامکانی موصوف اند بموضع از مواضع جسمانی انسانی کہ مناسبتی بآن داشت تعلق بخشید تا انسان جامع خلق و امر شود و مستحق اسم جامع گردد پس اول مشغول بلطیفہ میکنند و آن تعلق دارد بمضغہ کہ زیر پستان چپ متعلق است و آنرا قلب صنوبری میخوانند و طریق مشغولی چنان است کہ سالک متوجہ بقلب صنوبری شود و بداند کہ این مضغہ بمثابہ حجرہ است کہ آن لطیفہ بآن تعلق دارد و اسم مبارک اللہ را بران مضغہ جاری گرداند و در آن وقت دم زیر ناف حبس کند و زبان بکام چسپاند جمیع حواس یکسو کرده توجہ تمام بقلب صنوبری نمودہ مسمای اسم مذکور بصفت بیچون بیچگون ملاحظہ نماید و تصور صورت قلب یا تصور نفس اللہ وصفتی از صفات مثل سمیع و بصیر و حاضر و ناظر ہیچ نماید و دم تا آنوقت نگاہدارد کہ در حضور فتور و خللی نیفتد و بدین طریق مداومت نماید و در اوقات چہ نشستن و برخاستن و چہ خوردن و آشامیدن و چہ گفتن و چہ خفتن شعور باقی باشد در نگاہداشت جہد بلیغ نماید البتہ بفضل الہی حرارت و گرمی و شوق و ذوق خواہد یافت و آثار و انوار آن مترتب خواہد شد و نور قلب را زرد مقرر نمودہ اند فنا و غیبتی ہم دست خواہد داد و بیخبری دران غیبت بقدر استعداد بران خواہد گشاد و کمال کشایش این لطیفہ آنست کہ در فعل حق سبحانہ تعالی فانی گردد و ہمان فعل باقی شود پس سالک درینوقت خود را مسلوب الفعل و بیکار خواہد یافت و تمامی افعال خود را افعال حقتعالی خواہد دانست و معلوم و مشہود او بغیر حق جل و علا نخواہد ماند ماسوا مطلقا فراموش خواہد شد و این فراموشی کسی را تا مدت دراز و کسی را تا تمام عمر میماند بجدی کہ اگر بتکلیف او را یاد دہند بیاد نمی آید سالک درینوقت داخل دائرۂ ولایت می شود و اینمرتبہ را تجلی فعلی و فنای قلب می نامند و ولایت این لطیفہ زیر قدم حضرت آدم علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام است ہر کہ آدمی المشرب باشد وصول او بجناب او تعالی و تقدس از رہمین لطیفہ خواہد بود و سیر او بر سائر

لطائف نخواهد افتاد مگر آنکه مرشد کامل بهمت کشش
راست است تعلق دارد و این لطیفه بفنا و بقا در صفات
در سیر این لطیفه صفات خود را از خود مسلوب می یابد و بحق منسوب
می شناسد که حق تعالی می شنود و می بیند و خود نه سمع دارد و نه بصر و حصول این
نور این لطیفه سرخ است و ولایت این لطیفه زیر قدم حضرت ابراهیم علی نبینا و علیه الصلوة
ابراهیمی المشرب باشد وصول بجناب تعالی و تقدس بعد قطع لطیفه قلب از همین لطیفه خواهد بود و
سر که ما بین وسط سینه و قلب تعلق دارد مشغول میکنند و این لطیفه را تجلی شیونات ذاتیه فنا و بقا حاصل می شود
و این لطیفه را نور سفید نشان میدهند و ولایت این لطیفه زیر قدم حضرت موسی علی نبینا و علیه الصلوة و السلام است
و وصول موسوی المشرب بجناب او تعالی و تقدس بعد مراتب سابقه از همین لطیفه خواهد بود و من بعد بلطیفه
خفی که به ما بین روح و وسط سینه تعلق دارد مشغول میکنند فنا در این لطیفه در صفات سلبیه است و نور این
لطیفه را نور سیاه تعین کرده اند و ولایت این لطیفه زیر قدم حضرت عیسی است علی نبینا و علیه الصلوة و السلام
و وصول عیسوی المشرب بجناب او تعالی و تقدس بعد قطع درجات سابقه از همین لطیفه خواهد بود و من بعد بلطیفه
اخفی که بوسط سینه تعلق دارد مشغول میسازند فنا در این لطیفه تجلی مرتبه برزخیه در مرتبه تنزیه و مرتبه احدیت مجرده است
می شود و نور این لطیفه را نور سبز فرموده اند و ولایت این لطیفه زیر قدم حضرت افضل المرسلین خاتم النبیین صلی الله
علیه و سلم و آله و اصحابه افضل الصلوة اتمها و اکملها هر که محمدی المشرب باشد وصول و بجناب تقدس و تعالی از همین
لطیفه خواهد بود و بعد طی مراتب سابقه لطیفه قلب را از تجلی ظلال صفات نصیب است و سیر در دائره ظلال ولایت
صغری که ولایت اولیا است و لطیفه نفس را از تجلی صفات بهره است و سیر در دائره صفات ولایت کبری که
ولایت انبیا است علیهم السلام و از عناصر اربعه سه عنصر را غیر از خاک از تجلی صفات باعتبار اسم الباطن حصه است
چنانچه نفس را از تجلی صفات باعتبار اسم الظاهر نصیبه بود و سیر درین دائره ولایت علیا ملائکه است و عنصر خاک را
از تجلی ذات بهره است که کمالات نبوت است و بعد از حصول کمال لطائف عشره و فنای آنها تجلی ... وحدانی افتد چون که از لطائف خمسه عالم امر فراغ حاصل می نمایند و معامله با لطائف عالم خلق می افتد و آن
نفس مطمئنه میگردد و برضا مشرف می شود و اسلام حقیقی حاصل میکند بعده در وصول عناصر اربعه سیر واقع می شود
و عناصر اربعه اند اول نفس ...

ہات وکمالات رسالت و کمالات اولوالعزم حاصل

رمی و اثبات میکنند باین طریق کہ حبس بدستور سابق نموده

موضع لطیفہ نفس ہفت میرسانند وآنرا بجانب راست آورده الا اللہ

ہی نگذار او بر لطائف کہ در سینه جا دارد واقع شود و ملاحظہ می نمایند کہ مقصود

ہیت بجز ذات بیچون و آنرا بازگشت می نامند چون در یکدم عدد ذکر به بیست و یکعدد رسد

مدر ہر روز بکنند کہ یک ہزار از ضربت بحساب آید اما بشرطیکہ مقرون بشرائط باشد پس ثمرہ فنا مترتب

بران خواہد شد ہ دادیم ترا ز گنج مقصود نشان ؛ ما گر نرسیدیم تو شاید برسی ؛ گفت فقیر راقم

عفی عنہ متاخران این طریقہ از عدم فرصت سالکان بعد القای حرکت ذکر در لطائف عشرہ کہ از روے

ترکیب ہفت اند آثار تہذیب لطیفہ قلب من بعد تہذیب لطیفہ نفس اختیار کردہ اند کہ در ضمن سیر این

ہر دو لطیفہ لطائف اربعہ عالم امر را نیز رنگی از فنا و بقا و عروج و صعود تا باصول خود حاصل میشود و بتدریج

بکمال خود میرسند و حبس در ذکر اسم ذات مسموع از حضرت ایشان و معمول از اصحاب ایشان

نیست حرکت قلبی چندان ضرور نیست مقصود توجہ الی اللہ ست این کہ متضمن بعضی فوائد بود تبرکا

نوشتہ شد الحمد للہ کما یحب ربنا و یرضی و صلی اللہ علی سیدنا محمد و علی آلہ و اصحابہ و بارک و سلم ◆

تمت

الحمد للہ علی احسانہ کہ درین زمان فرخی اقتران کتاب فیض انتساب مقامات مظہری از نشحات کلک جواہر سلک

قطب زمان شاہ غلام علی شاہ رحمہ اللہ در مطبع مجتبائی واقع دہلی باہتمام جناب مولوی حافظ محمد عبد الاحد صاحب

باوائل ماہ شوال المکرم سنہ ۱۳۰۹ ہجری حسن انطباع یافتہ مقبول طبائع

صاحب دلان گردید فقط

بنہ کرمہ

لطیفهٔ پنجم در بیان معمولات مظهریه

بسم الله الرحمن الرحیم ذکر طریق کیفیت ختم حضرات خواجگان رضی الله عنهم بهر مهمی و مقصدی
که خوانند باید که اول دست بر داشته سورهٔ فاتحه یکبار بخواند و بعد ازان سورهٔ فاتحه با بسم الله هفت بار
بعد ازان درود صد بار بعد ازان الم نشرح با بسم الله هفتاد و نه بار بعد سورهٔ اخلاص با بسم الله هزار و یکبار باز
سورهٔ فاتحه با بسم الله هفت بار بعده درود صد بار بعد ازان فاتحه خوانده ثواب این ختم بارواح حضرات بزرگوار
که این ختم بایشان منسوبست باید گذرانید زیرا که در تعیین اسامی این اکابر اختلافست بعد ازان از جناب خدای
عز و جل حصول مطالب بتوسل این بزرگواران باید خواست و تا سر انجام مقصد مداومت باید نمود و اگر میسّر
نشود یک کس تنها بخواند یا زیاده هر قدر که باشد بر سبیل تقسیم اما رعایت وتر اولیست که الله وتر یحب
الوتر وَاللّٰهُ النَّاصِرُ وَالْمُعِيْنُ و در ختم معمولی خانقاه عالیجاه بعد فاتحه آخر دعا بآواز بلند میخوانند که ثواب این کلمات
که درین حلقه خوانده شد بارواح طیبات حضرات علیه طریقه نقشبندیه رضوان الله علیهم گذرانیدیم و از حق سبحانه و تعالی
امداد و اعانت بواسطهٔ ایشان میخواهیم که ابواب فتوحات ظاهری و باطنی حضرت میرزا صاحب و جمیع یاران ایشان مفتوح
گرداناد و در ختم حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه نیز همچنین دعا معمول بود ذکر طریق کیفیت ختم حضرت
مجدد رضی الله تعالی عنه برای حصول جمیع مقاصد و حل مشکلات دینی و دنیوی مجربست اول درود صد بار
بعد ازان کلمهٔ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ بی زیادتی بران پانصد بار بعد ازان نیز درود صد بار همیشه باید خواند تا
مطلب حاصل شود و حل مشکل گردد و نیز بعضی اکابر نوشته اند که بجهت حصول ترقیات و مزید درجات دینی و دنیوی
برین چند اسم از اسمای حسنی که بمقصد مناسبت داشته باشد مداومت باید نمود هر روز صد بار یَا فَتَّاحُ و
صد بار یَا وَهَّابُ و صد بار یَا رَزَّاقُ و صد بار یَا مُعِزُّ و صد بار یَا رَافِعُ و صد بار یَا سَلَامُ بشب یا
بروز هرگاه میسر شود اما در وقت عذر و فتور نیفتد وَاللّٰهُ النَّاصِرُ وَالْمُعِيْنُ و مداومت دعای حزب البحر که از
برای قاری هم بجای شمشیرست و هم سپر نیز از معمولات خانقاه شمسیه ست حرسها الله تعالی من جمیع البلیات والآفات
و سورهٔ لایلاف که حصار لکل بلاء نیز بنیت رفع شر یازده بار و یا یکصد و یکبار در وقت خروج بار هر روز

قلعه الیست برای هر بلا ۱۲

بعد نماز فجر بخوانند **ذکر طریق کیفیت فاتحه بارواح مشائخ و عزیزان** معمول چنین بود که اول از یاران
می پرسیدند که نزد کسی ختم تهلیل یا ختم قرآن هست چون اجابت مینمودند میفرمودند که ده بار قل هو الله با بسم الله
بخوانید بعد از ان میفرمودند که ده بار درود بخوانید بعد از ان میفرمودند که ده بار سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلٰهَ
إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ. بخوانید بعد از ان برای بعضی مهمات این کلمه
نیز زیاده میکردند که ده بار اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ وَارْحَمْ بعد از ان دست برداشته سوره فاتحه خوانده باواز بلند
میگفتند که ثواب این کلمات طیبات که درین حلقه خوانده شد و ثواب ختم تهلیل و ختم قرآن مجید بروح فلان
مگذرانید یاران میگفتند که گذرانیدیم رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ بعد از ان آهسته در حق او دعای مغفرت
میخواستند اما در فاتحه پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم باین عبارت میگفتند که ثواب این کلمات طیبات ختمهای تهلیل و کلام
مجید و ثواب این نیاز مختصر بروح پر فتوح مقدس مطهر منور حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم گذرانیدیم بعد از ان
آهسته تکرار این کلمات مینمودند اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا حُبَّهٗ وَشَفَاعَتَهٗ وَاتِّبَاعَهٗ و در فاتحه بعض مشائخ طریقت و اکابر
دین نیز همچنین این کلمات را تکرار مینمودند و نام ایشان بتعظیم تمام می بردند بعد از ان برای دریافت آثار قبولیت آن نیاز
زمانی مراقبه نموده فاتحه میخواندند **ذکر طریق کیفیت تعویذ برای هر مرضی و دردی که باشد**
معمول چنین بود هرگاه میخواستند که کسی را تعویذ دهند این کلمات را نوشته عنایت میفرمودند و میگفتند که در بازو
و یا در گلو بندد بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ أَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ كُلِّهَا مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ بِسْمِ اللهِ الَّذِي
لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهٖ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ
الْعَظِيمِ وَصَلَّى اللهُ عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهٖ مُحَمَّدٍ وَآلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ أَجْمَعِيْنَ یا حضرت
مجدد رضی الله تعالی عنه صاحب این حرز را ضمن تو سپردیم **تعویذ برای طفل** بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
أَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ وَمِنْ شَرِّ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ تَحَصَّنْتُ بِحِصْنِ أَلْفِ أَلْفِ لَا حَوْلَ
وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ وَصَلَّى اللهُ عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهٖ مُحَمَّدٍ وَآلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ أَجْمَعِيْنَ
تعویذ برای رفع تپ لرزه بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ يَا نَارُ كُوْنِيْ بَرْدًا وَّسَلَامًا عَلٰى إِبْرَاهِيْمَ
وَأَرَادُوْا بِهٖ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَخْسَرِيْنَ وَبِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ وَصَلَّى اللهُ عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهٖ مُحَمَّدٍ وَآلِهٖ
وَأَصْحَابِهٖ أَجْمَعِيْنَ **ذکر طریق کیفیت تعویذات دیگر که فقیر را اجازت آنها رسیده** برای رفع
حمره یعنی سرخ باده این دعا هفت بار بخواند و از سکین اشارت کند بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى

مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ وَّبَارِكْ وَسَلِّمْ بِسْمِ اللّٰهِ الْعَظِيْمِ الْحَلِيْمِ الْكَرِيْمِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ
بِعِزَّتِهٖ وَقُدْرَتِهٖ وَسُلْطَانِهٖ اَيَّتُهَا الْحُمْرَةُ جَاءَتْكَ جُنُوْدٌ مِّنَ السَّمَآءِ وَقَالَ سُلَيْمَانُ اَيَّتُهَا
الرِّيْحُ اَجِيْبِيْ دَاعِيَ اللّٰهِ وَمَنْ لَّمْ يُجِبْ دَاعِيَ اللّٰهِ فَمَا لَهٗ مِنْ مَّلْجَاٍ يَّوْمَئِذٍ مَا لَهٗ مِنْ ظَهِيْرٍ بِسْمِ اللّٰهِ
وَالثَّنَاءُ الطَّيِّبُ عَلَى اللّٰهِ اللّٰهُ يَكْفِيْكَ مِنْ دَاءٍ يُّؤْذِيْكَ وَمِنْ كُلِّ اٰفَةٍ تَعْتَرِيْكَ لَا حَوْلَ
وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ وَصَلَّى اللّٰهُ عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهٖ مُحَمَّدٍ
وَّاٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ وَسَلَّمَ تَسْلِيْمًا كَثِيْرًا بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرّٰحِمِيْنَ

برای دفع درد چشم ده بار فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيْدٌ بعد نماز مکتوبه می خوانده باشد

برای دفع جدری یعنی چیچک بر ریسمان نیلگون سورة الرحمن بخواند و چون فبای آلاء ربکما تکذبان برسد
هر بار بر همان کلمه بر آن ریسمان عقده زند و در گلوی طفل بندد انشاء الله تعالی اثر آن ظاهر نگردد و اگر ظاهر گردد
مضرت نرسد

برای شفای مریض آیات شفا که شش آیت ست در کاسهٔ چینی نوشته حروف آنرا از آب
شسته بخوراند آیات این ست وَيَشْفِ صُدُوْرَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِيْنَ ۞ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُوْرِ ۞ يَخْرُجُ مِنْ
بُطُوْنِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ اَلْوَانُهٗ فِيْهِ شِفَاءٌ لِّلنَّاسِ ۞ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ
شِفَاءٌ وَّرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ۞ وَاِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِيْنِ ۞ قُلْ هُوَ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا هُدًى
وَّشِفَاءٌ **ونیز برای شفا** ختم اسم مبارک یا سلام یک لک و بست و چهار بار مجرب ست چنانچه حضرت
مولانا مولوی ثناء الله پانی پتی سلمه الله تعالی برای شفای حضرت ایشان این ختم خوانده بودند خدا تعالی از برکت
این اسم شفا بخشید

برای محافظت زراعت بر کاغذ نوشته در سفالهٔ آب نارسیده بند کرده در میان
تختهٔ آن کشت دفن کند بسم الله الرحمن الرحيم اَللّٰهُمَّ يَا رَزَّاقَ الْعِبَادِ يَا خَلَّاقَ الْخَلَائِقِ يَا فَاطِرَ
السَّمٰوٰتِ وَيَا مُنْبِتَ الزَّرْعِ فِي الْاَرْضِ وَالنَّبَاتِ وَيَا مُجِيْبَ الدَّعَوَاتِ اِدْفَعْ مِنْ هٰذَا الزَّرْعِ شَرَّ
الْهَوَامِّ وَالْوُحُوْشِ وَشَرَّ الْفَارَةِ وَالْخَنَازِيْرِ الْمُفْسِدَةِ وَارْزُقْنَا رِزْقًا حَسَنًا وَّصَلَّى اللّٰهُ
عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهٖ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ اَجْمَعِيْنَ

برای دفع پریشان خوابی نوشته در گلو بندد بسم الله الرحمن
الرحيم اَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهٖ وَعِقَابِهٖ وَشَرِّ عِبَادِهٖ وَمِنْ هَمَزَاتِ
الشَّيٰطِيْنِ وَمَا يَحْضُرُوْنَ بِهٖ وَصَلَّى اللّٰهُ عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهٖ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ اَجْمَعِيْنَ

برای دفع آماس گلو بروز دوشنبه یا جمعه نوشته در گلو بندد بسم الله الرحمن الرحيم لِيَ اللّٰهُ

موضوع فی اللوح برای دفع بواسیر نیز در روز مذکوره نوشته در کمر بندد بسم الله الرحمن الرحیم
یا رحیم کل صریخ و مکروب یا رحیم و صلی الله علی خیر خلقه محمد و آله و اصحابه اجمعین

ذکر طریق کیفیت استنجا با آب میفرمودند که طریق مسنون در استنجا اینست هرگاه مستنجی از استنجا بکلوخ فارغ شود باید که اول آب بر دست راست خود بریزد و تا بند دست سه بار بشوید بعده بر دست چپ بریزد و سه بار بشوید بعد ازان هر دو را جمع نموده سه بار بشوید و همچنین بعد از استنجا و پیش از وضو بعمل آرد بعد ازان کناره مخرج جانب راست سه بار از سه غرفه بشوید بعد ازان کناره چپ را بسه غرفه بشوید بعده میانه مخرج را همچنین سه بار از سه غرفه بشوید بعد ازان آب را بر تمام مخرج بریزد و سه بار بشوید و بمبالغه بمالد بعده تری آب از دست یا از خرقه پاک کند مگر در ماه رمضان المبارک که مبالغه دران نکند از خوف احتمال سرایت آب در جوف چنانکه در مضمضه پس مستنجی را باید که درین ماه برای استنجا با آب بزور کشاده ننشیند و مخرج را بمبالغه نمالد تا رطوبت در جوف سرایت نکند و موجب فساد روزه نگردد بلکه صائم را درین ماه احوط آنست که عادت قضای حاجت بشب گیرد تا احتیاج استنجا با آب در روز نیفتد و اگر ضرورت شود باید که در استنجا اکتفا بکلوخ نماید و استنجا با آب بشب کند که معمول مشائخ همچنین بود

ذکر طریق کیفیت وضو معمول چنین بود که در طهارت آب و اسباغ وضو احتیاط بلیغ مینمودند که فوق آن متصور نیست و رعایت جمیع مذاهب در جمیع احکام صلوة و وضو آن قدر مرعی میداشتند که هیچ ادبی از آداب و وقتی از اوقات اصلا فرو گذاشت نمیشد زیرا که میفرمودند هرچه در مذهبی سنت ست یا ادب در دیگر مذهب بعینه همان فرضست یا واجب پس سالک را رعایت این همه ضرورست ازینجاست که میفرمودند فقیر مامورست باقامت امر امت تا رعایت جمیع احکام مطابق همه مذاهب کرده آید و آب در شستن ذراعین از جانب آرنج میریختند و بطرف سر انگشتان فرو میکشیدند و میفرمودند که حضرت شاه ولی الله صاحب نیز درین معامله با فقیر مشارکت دارند و در شستن هر دو پای مبالغه تمام مینمودند و میفرمودند که خلقت پا مثل خلقت اہل ست یعنی بسیار کج و ناہموار واقع شده که آب با آسانی بران جاری نمیتوان کرد مگر بتکلف و مبالغه پس باین عبارت یاران را نیز اشارت بمبالغه در شستن این هر دو اعضا مینمودند و ویل للاعقاب من النار نیز اشارت باین معنی ست و همیشه باوضو می بودند و اصحاب را نیز بمداومت آن تاکید بلیغ رفتی و میفرمودند دوام وضو از لوازم این طریقه است خاصه در اوقات طعام و در اوقات منام سالک را وضو ضرورست و اگر شکسته شود زود وضو بکند و در صورت عذر تیمم نیز رواست همچنین در خانقاه مشائخ و زیارت پیران بی وضو نباید رفت که از آداب

طریقہ است ہر کرا در خانقاہ بی وضو میدیستند بسیار عنف و خشونت میکردند و میفرمودند کہ عجب است کہ یاران طریقہ هنوز از آداب خانقاہ خبر ندارند کہ بی وضو می آیند **ذکر طریق کیفیت صلوۃ** معمول چنین بود کہ صلوۃ خمسہ را در اوقات مخصوصہ و مستحبہ ادا می نمودند در غایت اعتدال رکوع و سجود و قیام و قعود و قومہ و جلسہ بجا می آوردند و میفرمودند کہ شریعت عبارت از همین اعتدال و اقتصاد است و دست را برابر سینہ می بستند و میفرمودند کہ این روایت اصحست از روایت زیر ناف اگر کسی گوید کہ درین صورت خلاف حنفیہ بلکہ انتقال از مذهب بمذهب لازم می آید **گوییم** بموجب قول ابی حنیفہ رضی اللہ تعالی عنہ اذا ثبت الحدیث فھو مذھبی از انتقال در مسئلہ جزئی خلاف مذهب لازم نمی آید بلکہ موافقت در موافقت است چنانکہ حضرت ایشان را درینباب مکتوبیست بغایت متین هر کرا ریب و شبہہ باشد در انجا رجوع نماید و نیز میفرمودند کہ سکوت مقتدی در قرات جهریہ اولی ست چنانکہ اسرار فاتحہ در سریہ پس ازین راہ نیز امامت بنفس نفیس خود اقامت مینمودند تا بضرورت خلاف حنفیہ لازم نیاید و قرات را بطور مسنون کہ عبارت از تجوید و ترتیل و تخفیف ست میگذاردند و در سنت دوگانہ قل یا ایها الکافرون و قل هو اللہ احد و در چهارگانہ هر چهار قل میخواندند و قنوت ثلثہ کہ در اخبار و آثار وارد ست جمع مینمودند اول اللّٰھم انا نستعینک الخ دوم اللّٰھم اھدنی فیمن ھدیت و عافنی فیمن عافیت و تولنی فیمن تولیت و بارک لی فیما اعطیت و قنی شر ما قضیت فانک تقضی و لا یقضی علیک انہ لا یذل من والیت و لا یعز من عادیت تبارکت ربنا و تعالیت سوم اللّٰھم انی اعوذ برضاک من سخطک و بمعافاتک من عقوبتک و اعوذ بک منک لا احصی ثناء علیک انت کما اثنیت علی نفسک و بعد ہر فریضہ استغفر اللہ سہ بار سبحان اللہ سی و سہ بار الحمد للہ سی و سہ بار اللہ اکبر سی و چہار بار آیۃ الکرسی یکبار میخواندند و دیگر ادعیہ ماثورہ ہم کہ بعد در رود در احادیث وارد ست نیز میخواندند هر کرا طلب صادق بود باید کہ از رسالہ ادعیہ ماثورہ کہ علیحدہ درینباب ضبط نمودہ ایم یاد گیرد و بعد صلوۃ الوتر دو بار سبحان الملک القدوس آہستہ میگفتند و سوم بار بآواز بلند بلفظ القدوس مد میگفتند حضرت ایشان محمد معصوم رضی اللہ تعالی عنہ میفرمایند کہ سنت بامداد را در خانہ گذارد و خانہ بآن منور کند و بعد ادای سنت بامداد در حالیکہ نشستہ است سہ بار بگوید اللّٰھم رب جبرئیل و میکائیل و اسرافیل و محمد النبی صلی اللہ علیہ وسلم اعوذ بک من النار و چون بجانب مسجد رود با سکون و وقار رود و اضطراب نماید و در دل وحشت داشتہ باشد کہ در حضور قهاری عظیم الشان میروم و بشوق و امید رود کہ وهاب و رحیمست و ودود و کریم و هنگام برآمدن از خانہ بگوید بسم اللہ توکلت علی اللہ لا حول و لا قوۃ الا باللہ اللّٰھم انا نعوذ بک من ان

ذکر اعتدال رکوع
رکوع ۔۔۔
شریعت عبارت
اقتصاد
دست بسینہ بستن
۔۔۔
قنوت ثلثہ

نَزِلَّ اَوْ نُزَلَّ اَوْ نَضِلَّ اَوْ نُضَلَّ اَوْ نَظْلِمَ اَوْ نُظْلَمَ اَوْ نَجْهَلَ اَوْ يُجْهَلَ
عَلَيْنَا چون بمسجد داخل شود بگوید بِسْمِ اللهِ وَالسَّلَامُ عَلٰى رَسُوْلِ اللهِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى
اٰلِ مُحَمَّدٍ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ ذُنُوْبِيْ وَافْتَحْ لِيْ اَبْوَابَ رَحْمَتِكَ ووقت برآمدن نیز همین
دعا بخوانند مگر بجای ابواب رحمتک ابواب فضلک گوید **ذکر طریق کیفیت رفع سبابه** معمول چنین بود که در
تشهد قبض مینمودند خنصر و بنصر را و حلقه مینمودند وسطی و ابهام را و اشارت میکردند بسبابه بکلمه الا الله و میفرمودند که
بسیاری از ثقات فقها و محدثین در اثبات رفع رسائل نوشته اند و حضرت ایشان را نیز درین باب مکتوبیست
بغایت متین و حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه نیز گاهی در بعض نوافل به نیت اتباع سنت رفع سبابه میکرده اند
چنانکه مقامات ایشان شاهدست بران و بنای طریقه و معمول ائمه ثلثه یعنی ابی حنیفه و صاحبیه نیز مقتضی است
آن و نیز از جناب حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه منقولست که شخصی در خدمت ایشان عرض نمود که حضرت خواجه
هاشم کشمی که از اجل خلفا و جامع مقامات ایشانند برخلاف این طریقه میل بسماع میدارند فرمودند که ترا با وچه
کارست که او بمرتبه کمال رسیده است و او را خلاف با پیر مجوزست هرگاه ما را از احوال او تعرض نمیرسد پس کسی را
چه خیال که متعرض حال او شود و همچنین احوال آنحضرتست که کسی را بر حال ایشان جای اعتراض نیست اگرچه آن خلاف
با پیر باشد زیرا که حضرت ایشان نیز ظاهرا و باطنا بمرتبه کمال رسیده بودند **ذکر طریق کیفیت تعداد رکعات
نماز ضروریه** میفرمودند که طالب را بعد توفیق توبه و تصحیح عقیده از ادای شصت رکعت در شب و روز چاره
نیست هفده فریضه و دوازده سنت مؤکده و دو اشراق و چهار چاشت و چهار فی الزوال و دو رکعت سنت
قبل العصر بناء علی الاقل که صلوة العصر صلوة الوسطی ست و شانی عظیم دارد بی تقدیم سنن خالی و عاری معلوم میشود و اگر چهار هم
بخوانند اولی ست و شش اوابین و بقولی چهار برین تقدیر هر دو رکعت استخاره که بعد اشراق معمول مشائخ ست نیز
درین شصت محسوبست و ده تهجد و سه وتر از انجمله هر هفده فریضه ده یا دوازده سنت مؤکده یازده یا سیزده
قیام لیل که مجموع چهل رکعت باشد و پیغامبر خدا صلی الله علیه و سلم بران مواظبت نموده حضرت ایشان نیز بران
اهتمام تمام میداشتند و بست رکعت دیگر را گاه گاه میخواندند و گاه به نیت سنت ترک مینمودند چنانکه صاحب سفر السعادت
میفرماید که طالب متابعت این چهل رکعت را هیچ گونه و هیچ وقت باختیار فوت نکند و جمیع عمر بران مواظبت نماید
که بی گمان سبب فتح ابواب سعادت و نیل مرادات دنیا و آخرتست هر که هر روز چهل نوبت در اکرم الاکرمین
بدست طلب و ادب بر طریق اتباع اشرف عجم و عرب بکوبد در اسرع اوقات و اقرب ساعات در سعادت

بروی احوال او کشاده گردد انتهی و بعد از نماز بامداد تا برآمدن آفتاب مشتغل بذکر بود چون آفتاب برآید دو رکعت
نماز بخواند در حدیث آمده رکعتان من الضحی تعدلان عند الله بحجة وعمرة متقبلتین و فی روایة تامة تامة
نیز وارد است و نماز چاشت از دو رکعت تا بدوازده رکعت رخصت است در نماز اوابین اگر قرأت طولانی بخواند بسیار
خوب است و شبانه سوره یس و حم دخان و واقعه و سوره قیامت و بعد از عشا و پیش از خواب الم سجده و تبارک
بخواند و اول روز سوره یس و سوره واقعه نیز آمده است و بوقت خواب اللهم باسمک اموت واحیی و بوقت بیدار
شدن الحمد لله الذی احیانی بعد ما اماتنی والیه النشور و بوقت استنجا اعوذ بالله من الشیطان الرجیم
و بوقت قضای حاجت اللهم انی اعوذ بالله من الخبث والخبائث و بوقت بیرون آمدن از قضای حاجت
الحمد لله الذی اذهب عنی الاذی و عافانی **ذکر طریق کیفیت صلوة التهجد** معمول چنین بود که برای
صلوة التهجد از نیمه شب یا از ثلث آن بر میخاستند اول ادعیه ماثوره که در اخبار صحیحه وارد است میخواندند بعد از آن
وضو می ساختند و بعد دوگانه خفیفه و تکرار استغفار صد بار بصلوة التهجد می پرداختند ده رکعت نماز با طول
قرأت و طول رکوع و سجود ادا میکردند بعد از آن یارانی که در خدمت شریف حاضر می بودند توجه میدادند بعد از آن
اگر قدری از شب باقی میماند یک میل باستراحت مینمودند بعد از آن از اول وقت برای نماز صبح باز بر میخاستند و تجدید
وضو نموده نماز بجماعت میگزاردند بعد از آن باتفاق یاران حلقه تا چهار گهری مشغول بمراقبه میشدند و ایشان را
توجه میدادند بعد از آن یاران مخصوص ختم خواجهای ختم حضرت مجدد رضی الله تعالی عنهم خوانده رخصت میشدند
ذکر طریق کیفیت فضیلت صلوة التهجد و ترغیب بآن معمول چنین بود که بسیاری طالبان خدا
را باین صلوة ترغیب نموده میفرمودند که بعد از فریضه هیچ نمازی اعلی و اشرف از صلوة التهجد نیست که یک
رکعت این نماز بهتر از هزار رکعت غیر این نماز است پس طالب را باید که در ادای این نماز مساهله و مداهنت نورزد
و ادای آنرا بمنزله فرائض خمسه داند و اگر قضا شود بروز ادا کند و تضرع و زاری در دعا و استغفار ما امکن مؤدی
سازد و عجب از طالبان این زمانه که پست حوصلگی و ضعیفی که در خدا طلبی دارند قدر و مقدار این نماز را از نظر انداخته
بنمازهای دیگر بیشتر اهتمام دارند و نمیدانند که دعای اینوقت باجابت اقرب است جامه که آلوده از لوث غفلت و معصیت
است بی آب تضرع و زاری این وقت شسته نمیشود و بدریای رحمت و مغفرت بی تکرار استغفار پاک نگردد چنانچه
در دیوان اشارت باین معنی میفرمایند شفیعم روز محشر این دیده نمناک میگردد ازین آب روان آخر حسابم
پاک میگردد و معمول مشائخ ما چنین بود که بعد هر دوگانه این نماز مراقبه طویله مینمودند و در هر رکعت تکرار سوره یس

آنقدر مشغول میبودند که در صبح نماز زیاده از شصت بار در شمار می آمد و از طالبان زمانه تهجد هم او امیشود بطول قرأت وطول مراقبه چه رسد خدا ایشان را توفیق رفیق دهاد که تا قدر این صلوة و قدر دعای این وقت را بدانند حضرت مولانا یعقوب چرخی قدس الله سره در رسالهٔ انسیه میفرمایند که رسول الله صلی الله علیه وسلم صحابه را گفت عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ فَإِنَّهُ دَأْبُ الصَّالِحِيْنَ قَبْلَكُمْ وَهُوَ قُرْبَةٌ إِلَى رَبِّكُمْ وَمَكْفَرَةٌ السَّيِّئَاتِ وَمَنْهَاةٌ عَنِ الْإِثْمِ یعنی بر شما باد که شب بیدار باشید که آن رفتار صالحان ست یعنی انبیا و رسل و اولیا شب بیدار بودندی شما نیز اختیار کنید شب بیدار بودن را آن قربت و رحمت حقست و سبب کفارت گناهانست و سبب باز داشتن از گناهانست و دیگر آمده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده أَقْرَبُ مَا يَكُوْنُ الْعَبْدُ إِلَى اللهِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُوْنَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللهَ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ فَكُنْ یعنی نزدیک ترین بودن برحمت خدا بندگان میانه شبست اگر توانی که باشی از کسانیکه یاد میکنند مر خدایتعالی را دران وقت بباش از ایشان و در فضیلت شب خیزان احادیث بسیارست **ذکر طریق کیفیت قرأت در صلوة التهجد** معمول چنین بود که در صلوة التهجد قرأت بین السر والجهر مثل عم یتساءلون دو سوره در هر رکعت میخواندند و میفرمودند که در تعیین سوره اختلاف مشائخست بعضی تکرار سورهٔ اخلاص میکنند و گروهی در هر دوگانه آیت الکرسی و آمن الرسول قرأت مینمایند و بعضی سورهٔ یس و انا فتحنا اما مشائخ ما رحمهم الله بیشتر تکرار سوره یس را دوست داشته اند هر قدر که باشد چنانچه حضرت خواجه عزیزان قدس الله سره میفرمایند که چون سه دل جمع شوند کار بندهٔ مومن بر آید دل شب و دل قرآن و دل بندهٔ مومن دل قرآن سوره یس و دل شب شب اخیرست و بعضی ده ده آیت را ازین سوره بر هشت رکعت تقسیم کرده خوانده اند و در دو رکعت باقی تکرار سورهٔ اخلاص نموده و بعض در هر رکعت تکرار این سوره بالاستیعاب میکنند و بعض در رکعت اولی یازده بار و اخری ده بار همچنین در هر رکعت یک یکبار کم کرده تا بدو بار میرسانند چنانچه عدد سوره مجموع در ده رکعت شصت و پنجبار بحساب می آید و حضرت شیخ رضی الله این سوره را شصت و پنجبار در ده رکعت تهجد باین طور میخواندند که در دوگانه اولی هفده بار و در ثانیه پانزده بار و در ثالثه سیزده بار و در رابعه یازده بار و در خامسه نه بار تکرار می نمودند اما طریق اسلم و احسن درین باب اینست که طالب از دو حال خالی نیست یا امیست او را تکرار سورهٔ اخلاص هر قدر که تواند با رعایت طاق اولی ترست که اللهُ وِتْرٌ يُحِبُّ الْوِتْرَ یا قاریست بحکم فَاقْرَءُوْا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ که درین باب واقعست هر چه از قرأت میسر آید انسبت و زیبا که توسیع رحمت الهی مقتضی آنست و این همه طول قرأت

وقصر آن بقدر گنجائش وقت وانبساط خاطر ست بمقتضای وقت وحال کار کند چنانچه تا بدو رکعت رخصت ست

ذکر طریق کیفیت آداب صلوٰة وفضیلت جماعت

حضرت ایشان محمد معصوم رضی الله تعالی عنه میفرمایند که مصلے را باید که نماز بآداب خشوع ولحاظ سنن ادا کند و در وقت تحریمه بستن سرهای انگشتان ا بجانب قبله کرده ابهام را بنرمه گوش برساند و باین بر داشتن ماسوی را پس پشت اندازد و از همه یکسو شود و توجه را بحضرت ذو الجلال والاکرام درست کند و حدائق التوجه شده در وقت فرو آوردن دست اثبات بزرگی و کبریائی مراو را نماید و الله اکبر بگوید و نفی کبریائی از ماسوای او تعالی کند و در نمیعنی جد تمام مرعی دارد تا قال او مخالف حال او نشود که اثبات کبریائی مراو را نماید و در دل او غیر او را کبریائی باشد اَلَا لِلّٰهِ الدِّيْنُ الْخَالِصُ از ابو عمر زجاجی رضی الله تعالی عنه پرسیدند مَا لَكَ تَتَغَيَّرُ عِنْدَ التَّكْبِيْرِ الْاَوَّلِ فِي الْفَرَائِضِ فَقَالَ لِاَنِّيْ فَرِضْتُ بِخِلَافِ الصِّدْقِ فَمَنْ يَقُوْلُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وَفِيْ قَلْبِهٖ شَيْءٌ اَكْبَرُ مِنْهُ اَوْ قَدْ اَكْبَرَ شَيْئًا سِوَاهُ عَلٰى مَرِّ الْاَوْقَاتِ فَقَدْ كَذَبَ نَفْسَهٗ عَلٰى لِسَانِهٖ **و بدانکه** او سبحانه بزرگ تر از آنست که این عبادت من شایان جناب قدس او باشد و بآنحضرت مقدس برسد و دستها را زیر ناف بربندد و هر چند در طول قرأت کوشد بهتر بود اگر در نوافل باشد و در فرائض اقتصار بر قدر مسنون کند و رعایت قوم نماید اگر امام باشد و تا استاده است نظر بر سجده گاه بدوزد و در حدیث آمده است ضَعْ بَصَرَكَ بِمَوْضِعِ سُجُوْدِكَ و چون برکوع رود نظر را بر پشت پای کند و زانوها بهر دو دست محکم گیرد و انگشتان دستها را فراخ سازد و پشت را هموار دارد و سر را با پشت برابر دارد و ادنی تسبیح رکوع و سجود سه بارست و اگر زیاده گوید تا هفت یا نه یا یازده بهتر بود علی الخصوص در صورت طول قیام و قرأت طول رکوع و سجود باید پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم فرموده است اَعْطُوْا كُلَّ سُوْرَةٍ حَقَّهَا مِنَ الرُّكُوْعِ وَالسُّجُوْدِ و اگر امام باشد از سه تا پنج زیاده نگوید و چون چنین کند خشوع نماز بجا آورده باشد قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰى قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُوْنَ الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلٰوتِهِمْ خَاشِعُوْنَ قال ابن عباس رضی الله تعالی عنهما فی قوله تعالی قد افلح المومنون ان الفلاح علی الوجهین یقال الفلاح هو النجاح فی الدنیا من الهم والغم فی المعیشة وفی الاخرة النجاة من النار و در جمیع ارکان نماز دل حاضر دارد چون بواسطه بعد عهد نبوت و شیوع هوا و بدعت اکثر اهل عالم از نماز که ستون اسلام ست تکاسل دارند و از جماعت تغافل می ورزند و قدر صف اول نمیدانند و آداب مسجد و جمعه و اذان را بجا نمی آرند و اکثر صوفیه خام نماز را بهر اصلاح عوام تصور مینمایند و خواص را مستغنی میدانند و از برکات آن محروم می مانند و کسی که از برکات نماز محروم باشد معلومست که از برکات ایمان و معرفت چه بهره خواهد داشت پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم فرموده لِكُلِّ شَيْءٍ صِفْوَةٌ وَصِفْوَةُ الْاِيْمَانِ الصَّلٰوةُ وَصِفْوَةُ الصَّلٰوةِ التَّكْبِيْرُ الْاَوَّلُ

صفوة الشئ خالصه ۱۲

فقد هدم الدین ۱۲ برای چیز برگزیده است و برگزیده ایمان نماز است و برگزیده نماز تکبیر اول ۱۲

انتهی کلامه الشریف معمول حضرت الشبان نیز چنین بود که بیشتر اوقات باین عبارت بلکه مع شئ زائد باتیان آن ترغیب و تبرک آن ترهیب میفرمودند ذکر طریق کیفیت صلوة الاستخاره معمول چنین بود که وقت استخاره در هیچ کار اصلا اقدام نمی نمودند چه در سفر چه در حضر بلکه در سفر برای هر منزل استخاره میکردند و میفرمودند سالک را باید در هر امر که شروع کند بعد از استخاره دران اقدام نماید اگر فرصت ادای دو رکعت استخاره نیابد بر صرف دعا اکتفا کند که همه خیر پیش خواهد آمد هیچ خواب و رویا در استخاره مسنونه در کار نیست مگر آنکه مشائخ طریقت اقبال و توجه خاطر برای اطمینان خود بران افزوده اند که بعد از استخاره اگر دل بران اقبال کند شروع دران امر نماید و الا ترک دهد طریق مسنون آنست که اول دو رکعت نماز بنیت استخاره گذارد و در رکعت اولی بعد از فاتحه قل یا ایها الکفرون و در ثانیه قل هو الله احد بخواند و بعد سلام این دعا بخواند اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْتَخِیْرُکَ بِعِلْمِکَ وَاَسْتَقْدِرُکَ بِقُدْرَتِکَ وَاَسْئَلُکَ مِنْ فَضْلِکَ الْعَظِیْمِ فَاِنَّکَ تَقْدِرُ وَلَا اَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا اَعْلَمُ وَاَنْتَ عَلَّامُ الْغُیُوْبِ اَللّٰهُمَّ اِنْ کُنْتَ تَعْلَمُ اَنَّ هٰذَا الْاَمْرَ خَیْرٌ لِّیْ فِیْ دِیْنِیْ وَمَعَاشِیْ وَعَاقِبَةِ اَمْرِیْ اَوْ عَاجِلِ اَمْرِیْ وَاٰجِلِهٖ فَاقْدِرْهُ لِیْ وَیَسِّرْهُ لِیْ ثُمَّ بَارِکْ لِیْ فِیْهِ وَاِنْ کُنْتَ تَعْلَمُ اَنَّ هٰذَا الْاَمْرَ شَرٌّ لِّیْ فِیْ دِیْنِیْ وَمَعَاشِیْ وَعَاقِبَةِ اَمْرِیْ فَاصْرِفْهُ عَنِّیْ وَاصْرِفْنِیْ عَنْهُ وَاقْدِرْ لِیَ الْخَیْرَ حَیْثُ کَانَ ثُمَّ رَضِّنِیْ بِهٖ صاحب سفر السعادت میفرماید که عادت جاهلیت آن بود که چون قصد سفر یا کاری میکردند استقسام بازلام و زجر طیر و عیافه و فال و تطیر و امثال این امور که شعار اهل شرک و کفرست لازم میگرفتند صاحب شرع تفویض کرد آن را بتوحید و افتقار و عبودیت و توکل و سوال رشد و فلاح از واهب مطلق که همه خیرات در دست قدرت اوست و در مسند احمد از روایت سعد وقاص آمده که سعادت بنی آدم در استخاره است حق از حق و رضا بقضای حق و شقاوت بنی آدم در ترک استخاره است و ناخوشنودی بقضای حق و استقسام بازلام عبارتست از تیر قرعه و آن در جاهلیت چنان بود که چون قصد کاری میکردند سه تیر میگرفتند بر یکی افعل و بر دیگری لاتفعل و بر سوم لاشئ یا خالی نوشته در ظرفی می انداختند و یکی از انها بر می آوردند اگر افعل بر آمد در پی آن کار میرفتند و اگر لاتفعل می آمد نمیکردند و اگر خالی یا لاشئ آمد باز می انداختند تا آنکه یکی از افعل یا لاتفعل بر آید و زجر طیر و عیافه راندن پرندگانست چون قصد کاری میکردند پرنده را می پرانید ند اگر بدست راست می پرید بهتر و شگون میدانستند و اگر بدست چپ می پرید از ان کار باز می ایستادند مراد بفال و تطیر تمسک بآنهاست که از عادت جاهلیت بود والا اکثر استعمال فال در نیکی و تطیر در بدیست اما فال نیک گرفتن مشروع و مسنونست کما وقع فی الحدیث کان رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ یَتَفَاءَلُ وَلَا یَتَطَیَّرُ عن ابن عباس و در حدیث که وارد است دو رکعت نماز

شگون نیک میگرفت و فال بد نمی گرفت ۱۲

آن کار را دوست دارد یا نه ۱۲ | یعنی الف و لام در الخیر برای جنس است | بجای تا آخر | یا بجای فی دینی | و عاقبة امری عاجل | بفتح دال و کسر آن | قرعه | تیر قرعه | مر | بالجد | لفظ افعل | لا تفعل

غیر از فریضه بگذارد و اشارتست بآن که سنت راتبه اگر دو رکعت بود نیز قائم مقام نماز استخاره میشود و حاجت نیست که دو رکعت جدا بالاستقلال همین نیت ادا کند و اگر جدا بگذارد اولی و افضل بود و اگر بعد از سوره فاتحه سوره از قرآن بخواند نیز جائز ست لیکن ماثور قل یا ایها الکفرون و قل هو الله احد ست و نیز صاحب سفر السعادت میفرماید که بعضی از محققان مشائخ کبار گفته و نوشته اند که تخصیص نباید کرد که هر روز وقتی معین باید که دو رکعت نماز استخاره بگذارد و بگوید اللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ اللّٰهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ جَمِيعَ مَا أَتَحَرَّكُ فِيهِ فِي حَقِّي وَفِي حَقِّ غَيْرِي وَجَمِيعَ مَا يَتَحَرَّكُ فِيهِ غَيْرِي فِي حَقِّي وَفِي حَقِّ أَهْلِي وَوَلَدِي وَمَا مَلَكَتْ يَمِينِي مِنْ سَاعَتِي هٰذِهِ إِلَى مِثْلِهَا مِنَ الْغَدِ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي فَاقْدُرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ جَمِيعَ مَا أَتَحَرَّكُ فِيهِ فِي حَقِّي وَفِي حَقِّ غَيْرِي وَجَمِيعَ مَا يَتَحَرَّكُ فِيهِ غَيْرِي فِي حَقِّي وَفِي حَقِّ أَهْلِي وَوَلَدِي وَمَا مَلَكَتْ يَمِينِي مِنْ سَاعَتِي هٰذِهِ إِلَى مِثْلِهَا مِنَ الْغَدِ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدُرْ لِيَ الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ رَضِّنِي بِهِ

هر چند این کیفیت استخاره را در حدیث نیافته ایم اما عمل برین موافق حدیث استخاره و مناسب اتباع سنت ست انتهی

فائده بعضی اکابر فرموده اند که طالب را باید که هر روز طلب خیر مطلق تا مدت عمر کند و تخصیص روز و شب نماید و شک نیست که تخصیص یوم اقرب باستخاره سنت ست لیکن مدت عمر نیز حکم بیش از یکروز ندارد بلکه تمام دنیا از روزی بیش نیست والله اعلم و معمول حضرت ایشان نیز همچنین بود که هر روز بعد از نماز اشراق دو رکعت نماز استخاره ادا مینمودند بعد از ان دعای استخاره را بکیفیت مذکوره میخواندند

طریق اخری مترجم بولی الشیخ ابو علی توری و او رافعا الی المرتضی کرم الله وجهه گوید که کسی خواهد که در منام از خیر و شر کار خود خبر یابد باید که پیش از خواب شش رکعت نماز بعد صلوة عشا بگذارد و در رکعت اولی بعد سوره فاتحه سوره والشمس هفت بار و در دوم سوره واللیل هفت بار و در سوم والضحی هفت بار و در رکعت چهارم الم نشرح هفت بار و در پنجم سوره والتین هفت بار و در ششم سوره القدر هفت بار بعد از سلام ثنا و درود بر خدا و رسول گفته این دعا بخواند اللّٰهُمَّ يَا رَبَّ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسٰى وَرَبَّ إِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَيَا رَبَّ جِبْرِيلَ وَرَبَّ مِيكَائِيلَ وَرَبَّ إِسْرَافِيلَ وَرَبَّ عِزْرَائِيلَ وَيَا رَبِّ مُنَزِّلَ الصُّحُفِ وَمُنَزِّلَ التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالزَّبُورِ وَالْفُرْقَانِ أَرِنِي فِي مَنَامِي هٰذِهِ اللَّيْلَةَ مِنْ أَمْرِي مَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ این استخاره را تا هفت شب بکند معمول بعض یاران حضرت ایشان چنین بود و فقیر را بسند صحیح اجازت رسیده که هفت بار یا سه بار سوره فاتحه درود اول و آخر سه بار

بخواند بعد ازان بخواب رود و همچنین تکرار یا علیم علمنی و یا خبیر اخبرنی بست و پنجبار درود اول وآخر سه بار خوانده در خواب رود البته مقصود را در خواب ببیند و نیز ابو الولی حضرت شاه ولی الله دهلوی در رسالهٔ قول الجمیل سیفرمایند هر که خواهد که کار خود را در منام ببیند وضو کند و لباس پاکیزه پوشیده مستقبل قبله بر دست راست بخواب رود و بخواند والشمس هفت بار واللیل هفت بار قل هو الله احد هفت بار و در روایتی بدل قل هو الله سوره والتین هفت بار بعد ازان این دعا بخواند اَللّٰهُمَّ اَرِنِیْ فِیْ مَنَامِیْ کَذَا وَکَذَا وَاجْعَلْ لِّیْ مِنْ اَمْرِیْ فَرَجًا وَّمَخْرَجًا وَاَرِنِیْ فِیْ مَنَامِیْ مَا اَسْتَدِلُّ بِهٖ عَلٰی اِجَابَةِ دَعْوَتِیْ در شب اول اگر به ببیند فبها والا در شب دوم نیز بکند تا هفت شب بعضی گفته اند تا سه شب همچنین بکند انشاء الله تعالی از هفتم تجاوز نکند جماعتی از یاران ما تجربه کرده اند انتهی پوشیده نیست که قید نماز درین کیفیات مذکور شده اگر نماز هم بخواند اولی است تا عمل موافق سنت واقع شود و معمول حضرت ایشان همیشه بر استخاره مسنونه بوده است که کیفیت آن در اول ثبت شد

ذکر طریق کیفیت صلوة التسبیح

معمول چنین بود که میفرمودند هر که خواهد که صلوة التسبیح بخواند بموجب حدیث برین کیفیت است که پیش از رکوع و بعد از قرأت در حالت قیام کلمه سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَکْبَرُ پانزده بار بخواند بعد ازان در رکوع و سجود و قومه و جلسه و بعد از سجدتین ده ده بار بخواند چنانچه در هر رکعت هفتاد و پنجبار بشود و در مجموع در هر چهار رکعت سیصد بار تسبیح در حساب آید و فضیلت این صلوة در حدیث وارد است که تمام گناهان خواننده این نماز آمرزیده شود و اگر توفیق یابد هر روز بخواند والا در هفته و اگر نتواند در ماهی یا در سالی و اگر اینهم نتواند در تمام عمر خود یکبار بخواند

ذکر طریق کیفیت صلوة الجمعه

معمول چنین بود که در روز جمعه لباس لطیف و پوشاک نفیس می پوشیدند و استعمال خوشبوئی می نمودند و شانه بر محاسن و سرمه در چشم میکشیدند و نماز در وقت اول ادا میکردند و خطبه مختصر و نماز را طویل میخواندند و میفرمودند که بموجب حدیث طول قرأت و قصر خطبه از فقاهت است و گاه بعد از جمعه بر دو رکعت سنت اختصار می نمودند چنانچه پیش از ظهر گاه دو رکعت گاه چهار میگذاردند و میفرمودند که این هم سنت است و بعد از هر نماز هر دو دست را بر داشته باواز بلند میفرمودند که فاتحه علی حضرت النبی صلی الله علیه وسلم و علی ابی بکر و عمر و عثمان و علی رضی الله تعالی عنهم اجمعین بعد ازان سوره فاتحه میخواندند و یاران نیز در قرأت این سوره متابعت می نمودند بعد ازان درود بجناب رسالت مآب علی صاحبها الصلوة والسلام خوانده هر دو دست بر روی مبارک فرود می آوردند من بعد مشغول بمراقبه میشدند و هر که از یاران در خدمت شریف حاضر می بود او را توجه میدادند و بعد و تشریف بمکان شریف میفرمودند

ذکر طریق کیفیت خطبه اولی

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اَنْزَلَ عَلٰی عَبْدِهِ الْکِتَابَ وَلَمْ یَجْعَلْ لَّهٗ عِوَجًا وَّنَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ

حاشیه: مروی از عمار بن یاسر که گفت سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول ان طول صلوة الرجل و قصر خطبته مئنة من فقهه فاطیلوا الصلوة واقصروا الخطبة انتهی

نور محمد غفرله
عفی عنه

لاشریک لہٗ ونشہد ان محمدا عبدہٗ ورسولہٗ خیر الوریٰ امّا بعد فانّ الدنیا خضرۃ وّحلوۃ وانّی مستخلفکم فیہا فناظر کیف تعملون فاتقوا اللہ حق تقاتہ ولا تموتنّ الّا وانتم مسلمون سبحان ربّک ربّ العزّۃ عمّا یصفون وسلام علی المرسلین والحمد للہ ربّ العالمین وگاہ باین عبارت میخوانند الحمد للہ الذی خلقنا فسوّٰنا والذی منّ علینا فھدٰنا وانعمنا واعطانا والذی اطعمنا واسقانا والذی یمیتنا ویحیینا ونشہد ان لا الٰہ الا اللہ وحدہٗ لاشریک لہٗ ونشہد انّ محمدا عبدہٗ ورسولہٗ صلی اللہ علیہ وعلیٰ اٰلہ واصحابہ اجمعین امّا بعد فاوصیکم عباد اللہ ونفسی بتقوی اللہ فانّ اکرمکم عند اللہ اتقٰکم وگاہ این عبارت نیز بران می افزوند ودوام ذکر اللہ والشکر علی نعماء اللہ والصبر علی بلاء اللہ قال اللہ تعالیٰ فاذکرونی اذکرکم واشکروا لی ولا تکفرون ؛ واعملوا اٰل داؤد شکرا وقلیل من عبادی الشکور ؛ وانّ اللہ مع الصّٰبرین انّہٗ جواد کریم غفور رحیم ؛

ذکر طریق کیفیت خطبہ ثانیہ

الحمد للہ الحمد للہ نحمدہٗ ونستعینہٗ ونشہد ان لا الٰہ الا اللہ وحدہٗ لاشریک لہٗ ونشہد انّ محمدا عبدہٗ ورسولہٗ انّ اللہ وملٰئکتہٗ یصلّون علی النبی یاایّہا الذین اٰمنوا صلّوا علیہ وسلّموا تسلیما ؛ اللّٰہم صلّ علیٰ محمد افضل صلوٰتک عدد معلوماتک وعلیٰ اٰلہ واصحابہ وازواجہ واولادہ واحفادہ اجمعین خصوصا علیٰ افضل الناس بعد النبیین ابی بکرن الصدیق وعمر الفاروق وعثمان ذی النورین وعلیّن المرتضیٰ والحسنین وعلیٰ سیدۃ النساء فاطمۃ الزہراء وعلیٰ عمّیہ الکریمین وعلیٰ کلّ من اختارہ اللہ بصحبۃ نبیّہم بالایمان وتابعیہم بالاحسان ؛ ربّنا اغفرلنا ولاخواننا الذین سبقونا بالایمان ولا تجعل فی قلوبنا غلّا للذین اٰمنوا ربّنا انّک رءوف رحیم اللہ اکبر اللہ اکبر لا الٰہ الا اللہ واللہ اکبر اللہ اکبر وللہ الحمد وگاہ باین عبارت میخوانند اللّٰہم صلّ علیٰ محمد افضل صلوٰتک عدد معلوماتک

وَعَلٰی اٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ خُصُوْصًا عَلٰی خُلَفَآئِهِ الرَّاشِدِیْنَ اَبِیْ بَکْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ وَعَلِیٍّ وَعَلٰی اٰلِهٖ وَاَزْوَاجِهٖ وَاَبْنَآئِهٖ وَبَنَاتِهٖ خُصُوْصًا عَلٰی سِبْطَیْهِ الشَّرِیْفَیْنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَیْنِ وَعَلٰی اُمِّهِمَا سَیِّدَةِ النِّسَآءِ فَاطِمَةَ الزَّهْرَآءِ وَعَلٰی عَمَّیْهِ الْکَرِیْمَیْنِ الْحَمْزَةِ وَالْعَبَّاسِ رِضْوَانُ اللهِ تَعَالٰی عَلَیْهِمْ اَجْمَعِیْنَ اَسْتَغْفِرُ اللهَ لِیْ وَلَکُمْ وَلِسَآئِرِ الْمُؤْمِنِیْنَ اِنَّهٗ هُوَ الْکَرِیْمُ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ

ذکر طریق کیفیت صلوٰۃ عیدین

معمول چنین بود که نماز عیدین بآن شرائط وآداب که در نماز جمعه مذکور ست ادای نمودند اما در عید رمضان پیش از نماز بر چند تمره افطار میکردند وصدقۃ الفطر بآنکه واجب نبود میدادند و در عید قربان بعد از نماز چیزی تناول میفرمودند وگاه پیش از خطبه وبعد از فراغ نماز از کثرت ازدحام جلد از مصلے بیرون می آمدند ومیفرمودند که خطبهٔ عیدین واجب نیست استماع آن نیز واجب باشد مگر آنکه بنفس نفیس خود صلوٰۃ عیدین را اقامت مینمودند خطبه را بالاستیعاب میخواندند واحکام آن چنانکه باید بیان میفرمودند وخطبهٔ عیدین بدستور جمعه میخواندند مگر در خطبهٔ عید الفطر این عبارت می افزودند بدانید ای مسلمانان که صدقه فطر واجبست بر هر توانگر حر ومسلم که مالک دو صد درم شرعی باشد که بقیمت پنجاه وشش روپیه رائج الوقت باشد یا کالائی که بقیمت دو صد درم شرعی باشد وآن کالای مشغول نباشد بحاجت اصلی مثل خانه سکونتی یا اسپ سواری یا سلاح استعمالی یا بندهٔ خدمتی یا کتب مراحل واداء بر حر مسلم واجبست که صدقه فطر بفقرا دهد از نفس خود واز فرزندان صغیر خود نه از فرزندان کبیر خود واز بندهای خدمتی خود از هر یک متنفس نصف صاع گندم که دو سیر این ملک باشد یا یک صاع جو ووقت وجوب این صدقه از غروب آفتاب شب عید الفطر ست ومستحب آنست که پیش از خروج بمصلے دهد واگر بعد از ان دهد ادا میشود وتکبیرات گفتن بآواز بلند در شب عید الفطر وپیش از نماز در راه مستحب ست قال الله تعالٰی وَلِتُکْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُکَبِّرُوا اللهَ عَلٰی مَا هَدٰکُمْ وَلَعَلَّکُمْ تَشْکُرُوْنَ وهمچنین در خطبهٔ عید اضحی احکام آن بیان مینمودند **ذکر طریق کیفیت صلوٰۃ التراویح** معمول چنین بود که سی سیپارهٔ قرآن مجید را بر هر شب ماه مبارک رمضان تقسیم کرده سماع مینمودند تا شبی از شبهای این ماه از فیض وبرکات کلام الله خالی نباشد احیانًا اگر در اثنای این ماه از سماع قرآن فراغ دست

میداد ترک تراویح نمیکردند و میفرمودند که از ختم قرآن سنیت تراویح ساقط نمیشود که ختم قرآن سنت علیحده است و قیام
لیل سنت علیحده از اینان یکی اسقاط دیگری نمیشود و بامر امامت فرض و وتر بنفس نفیس خود قیام مینمودند مگر اقتدای حافظ
بجهت سماع قرآن مجید در تراویح بود و در ترویحهٔ اولی سبحان الله صدبار و در دوم الحمد لله صدبار و در سوم الله اکبر صدبار
و در چهارم لا اله الا الله صدبار و در پنجم لا حول ولا قوة الا بالله صدبار میخواندند اما در شروع هر تسبیح باواز بلند میفرمودند که
فلان تسبیح صدبار تا حاضران جماعت نیز اقتدا بآن کنند و بعد هر تسبیح دعای مختصر از ادعیهٔ ماثوره دست برداشته میخواندند
و بعد تسبیح ترویحهٔ اولی رَبَّنَا اٰتِنَا فِی الدُّنْیَا حَسَنَةً وَّفِی الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَا عَذَابَ النَّارِ
و بعد از ثانیه رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوْبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَیْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَّدُنْكَ رَحْمَةً اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ
و بعد از ثالثه اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْئَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُّحِبُّكَ وَحُبَّ عَمَلٍ يُّقَرِّبُنِیْ اِلٰى حُبِّكَ و بعد رابعه اَللّٰهُمَّ اَحْسِنْ عَاقِبَتَنَا
فِی الْاُمُوْرِ كُلِّهَا وَاَجِرْنَا مِنْ خِزْیِ الدُّنْیَا وَعَذَابِ الْاٰخِرَةِ و بعد خامسه اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْئَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِیَةَ فِی الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ بعده
(پناه ده مرا از رسوای دنیا و از عذاب آخرت ۱۲)
صلی الله علی خیر خلقه محمد و آله و صحابه اجمعین گفته هر دو دست را بر روی مبارک می مالیدند و بعد نماز وتر باواز بلند میفرمودند
که درود ده بار و استغفار ده بار بعد از ان سورهٔ فاتحه خوانده ثواب مجموع صلوة و کلمات طیبات را بروح پر فتوح مقدس مطهر منور حضرت
رسول صلی الله علیه وسلم میگزرانیدند بعد از ان با مجموع یاران بمراقبه می پرداختند و توجه میدادند و میفرمودند که معمول مشائخ
ما چنین بود که در میان هر ترویحه بجای تسبیح مراقبه طویله مینمودند چنانچه تمام شب از کثرت اشتغال مراقبه و صلوة التراویح معمور
می داشتند اما فقیر از جهت ضعف پیری و کمال ناتوانی بتسبیحات معهوده قناعت نموده و از معمولات مشائخ محروم مانده هر گرا
از یاران طریقه خدا توفیق بخشد بمعمول ایشان بپردازد نور علی نور ست فقیر راقم گوید آنچه در رو دفیض و برکات در اثنای سماع
قرآن مجید در صلوة التراویح خاصةً در خدمت شریف مشاهده میشد در غیر آن کم اتفاق می افتاد چنانچه شبی از شبهای ماه
مبارک رمضان در خانقاه عالیجاه در سماع قرآن مجید مشغول بودم ناگاه در نظر کشفی چنان مکشوف گردید هر کلمه از کلمات قرآنی
که از زبان قاری می برآید بر صفحهٔ هوا صورت نورانی گرفته بالای آسمان میرود چون در خدمت شریف بعرض رسانیدم
فرمودند که این کشف صحیح ست و کریمهٔ اِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ شاهد عدل برین معنی ست باز از سر افاده فرمودند که
(طرف الله تعالی صعود میکند کلمهٔ طیب ۱۲)
فقیر را نیز یکبار در سماع قرآن مجید در خدمت حافظ صاحب رضی الله تعالی عنه همچنین اتفاق افتاده بود که هر حرفی از حروف
ربانی که از زبان قاری می برآید بر صفحهٔ هوا بصورت طلا منقش شده بر آسمان صعود می کند چون در خدمت حضرت
حافظ صاحب عرض نمودم همین آیت مذکوره خوانده فرمودند که دید شما صحیح ست و مطابق واقع فقیر راقم گوید مکشوفات خود را
که در خدمت شریف عرض مینمودم اکثر قبول می افتاد میفرمودند که دید شما صحیح ست الا ما شاء الله و نیز فقیر روزی بعرض

سورهٔ فاطر رکوع ۱۴ سیپاره ۲۲

رسانید که انچه قوت و سرعت ظهور نسبت در مزار مبارک حضرت خواجه باقی بالله و حضرت خواجه قطب الدین قدس الله تعالی سرهما الاقدس معلوم میشود در مزار هیچ یکی از اولیای امت مرحومه معلوم نمیشود فرمودند آری این ید صحبت مطالعه فقیرست

ذکر طریق کیفیت روزه ماه مبارک رمضان و بیان فضیلت آن

معمول چنین بود که باوجود ضعف پیری که سن شریف از هشتاد تجاوز نموده بود روزهٔ ماه مبارک رمضان میداشتند و سحر نمیخوردند مگر به نیت اتباع سنت گاه شربت آب میخوردند و میفرمودند که سنت سحر از برای تقویت بدن و تصفیهٔ باطن و توجه الی الله ست نه برای سیری شکم و بانکه علمای عدول بافطار فتوی میدادند برعایت عزیمت نمی پسندیدند و روزهٔ عاشوره و عرفه نیز میداشتند و ثواب آن بیان میفرمودند که حکم صیام دهر دارد چنانکه روزهٔ ماه مبارک و شش روز بعد عید و همچنین سه روزه در هر ماه همین حکم دارد و از شروع شهر شعبان فضائل ماه مبارک رمضان بیان میفرمودند که از نصف این ماه باهتمام شان ماه مبارک رمضان در نظر کشفی چنان معلوم میشود که گویا نوری بسیط مثل سفیدهٔ صبح از افق عالم دمیده شرقا و غربا از انوار و برکات خود عالم را فرا گرفته تا آنکه هلال ماه مبارک رمضان دیده میشود هر روز آن نور و برکات در ترقی و تزاید می باشد و بعد از رویت آن هلال چنان مینماید که گویا آفتاب جهانتاب از جانب مغرب طلوع نموده و از شعشعان انوار فیوض و برکات خود تمام عالم را چنان منور ساخته که نور آفتاب باکمال نورانیت مثل نور چراغ در پیش او به پرتو فروغ ندارد بلکه هیچ فرقی درمیان لیل و نهار معلوم نمیشود و این معامله هر روز قوت و مزیت می پذیرد لله در من قال فی مدحه **فرد** ز هی ماه رمضان و ایام او که چون صبح عیدست هر شام او ⁂ و بعد از رویت هلال ماه شوال چنان ظاهر میگردد که آن آفتاب غروب نموده و عالم تیره و تاریک شد و فیوض و برکات ماه رمضان که بنسبت طالبان نزول میگردد از حیطهٔ حصر و بیان بیرونست نسبت باطن ایشان درین ماه مانند آئینه مصفا یا مثل پارچه ملوث که از شست و شو صفا می پذیرد در نظر کشفی معاینه میگردد و در غیر این ماه اگر هزاران هزار سال عبادات یا ریاضات شاقه نمایند عشر عشیر آن صفا که درین ماه بی مشقت و ریاضت در اندک فرصت میسر می آید حاصل نشود و ازینجاست که در خیر و برکت این ماه خیر و برکت تمام سالست و از محرومی برکات این ماه حرمان از برکات تمام سال و هم ازینجاست که تطوع این ماه در حکم فریضه و فریضه این ماه در حکم هفتاد فریضه ست در غیر این ماه و لَیْلَةُ الْقَدْرِ خَیْرٌ مِّنْ اَلْفِ شَهْرٍ این فضیلت جداست و دیگر فضائل روزه بیحساب و شمارست چنانکه حضرت عزیزان قدس الله سره میفرمایند که فائده روزه تشبه است بارواحانیان و قهر کردن بر نفس اماره و خصوصیت اَلصَّوْمُ لِیْ وَاَنَا اَجْزِیْ بِهٖ و ثواب بی نهایت اِنَّمَا یُوَفَّی الصَّابِرُوْنَ اَجْرَهُمْ بِغَیْرِ حِسَابٍ و راه گذر شیطان گرفتن و سپر حاصل کردن که اَلصَّوْمُ جُنَّةٌ مِّنَ النَّارِ و احوال گرسنگان دریافتن

وبخشودن و بدو نشاد مانی رسیدن که لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ فَرْحَةٌ عِنْدَ اِفْطَارِهٖ وَفَرْحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهٖ
بی صوم میسر نمی آید انتهی از ین راه یاران طریقه از مسافت بعیده پیش از رسیدن این ماه مثل زائران بیت الحرام
احرام می بستند و مانند حاجیان لبیک گویان قافله قافله از هر جانب و اطراف برای تحصیل فوائد این
ماه بخدمت شریف رسیده شریک دولت خدمت و شامل برکات این ماه میشدند و فیوض و برکات چنانکه
شاید از صحبت بابرکت ایشان حاصل مینمودند و از سماع کلام مجید و قیام لیل حظ وافر می ربودند و از مقام خود ترقیات
نموده بمقامات عالیات میرسیدند و مشرف به بشارات عالیه میشدند و هر کرا قابل اجازت و لائق منصب خلافت
میدیدند او را باجازت و خلعت خلافت سرافراز فرموده رخصت میکردند فی الجمله در خانقاه شریف از کثرت طالبان
واجتماع خدا مشربان درین ماه هر روز روز عید و هر شب شب قدر بوده و معمول خانقاه حضرت شیخ رضی الله
تعالی عنه همچنین بود که پیش این ماه تا جهای پارچه سفید برای خلعت اجازت یاران تیار کنانیده نگاه
میداشتند و لائق آنرا عطا میفرمودند + تمت بالخیر و العافیة

فهرست لطائف خمسه المعروف بمقامات مظهری

لطیفه اول مشتمل بر یازده فصل

هو الغنی

بسم الله الرحمن الرحیم

بعد حمد و صلوٰة گرفتار خود بینی و منی درویش دلریش عبدالغنی مجددی اظهار می نماید که درین آوان بحسن
سعی معدن الغیرة والایمان برادر طریق عبدالرحمن خان رساله مؤلفه در ذکر حالات و مقامات حضرت
شمس الدین حبیب الله جناب مرزا مظهر جانجانان شهید رحمت الله علیه در قالب طبع درآمد از تلاوت
آن رساله حضرت قطب فلک الارشاد غوث الاقطاب والاوتاد مظهر کمالات خفی و جلی مرشد ما شاه
المشتهر بشاه غلام علی احمد رحمت الله علیه واخفای احوال وانکسار که در مزاج شریف از بس بود دران رساله
ذکر دیگر یاران حضرت شهید فرموده اند و حال خود کما ینبغی نه نوشته اند و این امر خالی از غرابت نبود که ذکر این چنین
خلیفه عظیم الشان دران رساله نباشد لهذا فقیر قدری ذکر شریف آنحضرت مع ذکر خلفا مجملاً و منتخباً از جواهر علویه که
فقیر شاه رؤف احمد مرحوم تالیف فرموده اند و نیز چیزیکه علم فقیر بران رسیده بود ایزاد نمود و تالیف شاه صاحب
مسطور نیز قطره ایست از بحر غدیر ست گر بجمله راسعدی انشا کند * مگر دفتری دیگر املا کند * چه مسلم الثبوت
هست که ارشاد حضرت ایشان در عین حیات خود بحدی شده که شاید بمشائخ ماسبق در بعض افراد گذشته
بعید می نماید از اقصای روم و شام تا بحد چین و از مشرق تا مغرب خلفای حضرت ایشان در عین حیات منتشر
شده اند آری مشک آنست که خود ببوید نه آنکه عطار گوید پس بعد استخاره مسنونه و رویت منام که دلالت بر حسن
ارقام ذکر شریف داشته باشد شروع کرده شد و هو المستعان **فصل در ذکر ولادت شریف**
ولادت شریف حضرت ایشان در سنه هزار و یکصد و پنجاه و هشت در قصبه بٹاله ضلع پنجاب ظهور آمده است
شهر لقبش از مظهر جود بر می آید نسب شریف به حضرت مرتضی علی کرم الله وجهه میرسد والد شان
مردی مرتاض و مجاهد بوده اند که اطعام جوش داده میخوردند و در صحرا رفته ذکر جهر مینمودند که نزد امام عبدالله شاه

ناصرالدین قادری بودند مزار پیر ایشان و نیز مزار ایشان در چلبش پورہ عقب عیدگاہ محمد شاہی در حضرت دہلی
واقع ہست و از نسبت چشتیہ و شطاریہ نیز حظی داشتند چہل روز کامل خواب نکردند و بشب اندک میخوردند و نیت
روزہ ہم برای رعونت نفس نمیکردند قبل ولادت آنحضرت حضرت اسد اللہ الغالب را بخواب دیدند فرمود اند نام
پسر خود را بنام من نہید بعد تولد ایشان علی نام نہادند چون حضرت ایشان بسن تمیز رسیدند تا دیا خود را غلام
علی مشہور ساختند والدہ شریفہ بزرگی را بخواب دیدند کہ فرمود نامش عبدالقادر نہید راقم گوید شاید آن بزرگ
حضرت غوث الاعظم شیخ عبدالقادر جیلانی رحمۃ اللہ علیہ باشند عم آنحضرت کہ مرد بزرگ بودند و در یکماہ قرآن مجید
حفظ نمودند بحکم رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عبداللہ نام نہادند والد آنحضرت برای اخذ بیعت از پیر خود کہ
صحبت دار حضر علیہ السلام بودند آنحضرت را از وطن طلبیدند از قضای الٰہی آن بزرگ در شب رسیدن ایشان
کہ یازدہم رجب بود انتقال فرمودند والد ماجد فرمودند ما برای بیعت طلبیدہ بودیم تقدیر نبود الحال ہر جا
کہ [illegible] شمار سید اخذ طریقہ کنید بزرگان کہ در دہلی در آنوقت متعین بودند آنہا را دریافتند حضرت ضیاء اللہ
و شاہ عبدالعدل ہر دو خلیفہ حضرت خواجہ محمد زبیر و خواجہ میر درد فرزند خواجہ ناصر و مولوی فخرالدین
و شاہ نانو و شاہ غلام سادات چشتی و دیگر اعزہ را دریافتند و در سنہ ہزار یکصد و ہشتاد کہ عمر
شریف بست و دو سالہ بود در خانقاہ شریف حضرت شہید رسیدند حسب الحالہ ؎ از برای سجدہ
عشق آستانی یافتم + سرزمینی بود منظور آسمانی یافتم + عرض بیعت نمودند فرمودند جائیکہ ذوق و شوق
باشد بیعت کنید اینجا سنگ نمک لیسیدنست عرض نمودند مرا ہمین منظورست فرمودند مبارکست پس بیعت
ساختند حضرت ایشان در احوال خود نوشتہ اند بعد حصول مناسبتی بعلم حدیث و تفسیر بیعت در خاندان
قادریہ بدست مبارک حضرت شہید نمودم تلقین در طریقہ نقشبندیہ مجددیہ فرمودند پانزدہ سال در حلقہ ذکر و
مراقبہ شرف سعادت یافتم بعدہ این کمینہ را باجازت مطلقہ بنواختند در اول ارادت تردد داشتم کہ شغل
طریقہ نقشبندیہ میکنم رضای حضرت غوث الاعظم باشد یا نہ دیدم کہ حضرت غوث الثقلین در مکانی تشریف دارند
و محاذی آن مکان مکانیست کہ حضرت شاہ نقشبند تشریف میدارند رحمت اللہ علیہ میخواہم کہ نزد حضرت
نقشبند حاضر شوم فرمودند مقصود خدا است برو مضائقہ نیست در اوائل سختی بسیار از معاش بمن رسید
پروا نکردم کہ پانزدہ سال گذشتہ توکل را سجیہ خود ساختم کہنہ بوریا بستر و خشتی زیر سر داشتم از شدت ضعف یکبار
بجز تعویذ برای طفل قہر من ست او سبحانہ بدست کسی فتوحی فرستاد پنجاہ سال ست کہ بگوشہ قناعت

نشسته ام گویند چون آنحضرت یکبار در بستند و گفتند اگر بمیرم در همین حجره بمیرم تائید الهی در رسید شخصی آمد
گفت در بکشائید حضرت ایشان نکشادند باز گفت از شما کاریست بکشائید نکشادند چند روپیه از شگاف
انداخته رفت از همون روز فتوحات کشاده شد پس آن صدها کس از علماء و صلحا از اقالیم قطع منازل نموده
بخدمت شتافتند بعض بحکم آن سرور صلی الله علیه وسلم در واقعه بخدمت رسیده اند مثل مولانا خالد رومی
و شیخ احمد کردی و سید اسمعیل مدنی و بعض بدلالت بزرگان بیعت نمودند مثل مولانا محمد جان و بعض
ذات آنحضرت را بخواب دیده مشرف شدند قریب دو صد کس کم و بیش در خانقاه شریف می بودند کفاف
ایشان بوجه احسن مهیا میشد باوجود چنین کمال بحدی بود که روزی فرمودند سگی که بخانه من آید میگویم الهی
من کیستم که دوستان ترا وسیله گردانم بهر این مخلوق خود بر من رحم فرما و همچنین کسی که برای طلب می آید
بواسطه او تقرب میجویم اکثر عمل حضرت ایشان بر حدیث شریف بود از فرزندان حضرت شاه ولی الله محدث سند
حدیث دارند و نیز از مرشد خود و کلام الله حفظ داشتند لیکن مردمان آگاهی نداشتند خواب بسیار کم میفرمودند
وقت تهجد مردم اگر در خواب غفلت میبودند بیدار میفرمودند و خود نماز تهجد خوانده بمراقبه و تلاوت کلام الله
شریف مشغول می بودند و مقدار ده سیپاره هر روزه میخواندند مگر در ضعف قدری کم شده بود نماز
صبح اول وقت بجماعت ادا نموده بحلقه و مراقبه تا اشراق می پرداختند و بسبب هجوم چند بار حلقه
میشد مردم اول بر می خاستند بجائی شان دیگران می نشستند بعد ازان درس حدیث و تفسیر طالبان
میفرمودند و هر که برای ملاقات می آمد قدری مهلت داده رخصت میفرمودند و عذر میگفتند که فقیران در فکر
گور مشغول اند و نیز او را شیرینی یا تحفه میدادند یکبار نواب محمد امیر خان که از اولاد حضرت غوث الاعظم و نواسه
حضرت خواجه باقی بالله رحمة الله علیهما بودند و آنحضرت از جهت بزرگ زادگی تکریم شان بسیار میفرمودند
قدری نشستند آنحضرت عذر فرموده رخصت دادند دل شان از غلبه محبت بر نمی خاست آنحضرت بنجام
فرمودند که قبالجات مکان آورده به نواب صاحب نذر کن که ایشان نمی خیزند ما مکان نذر نموده خود میرویم
فی الفور بر خاستند وقت طعام قدری ازان قریب زوال تناول میفرمودند اکثر طعام اغنیا که متکلف کرده
برای حضرت میفرستادند نمی خوردند بلکه برای طالبان نیز مکروه می داشتند مگر همسایگان را و کسی که از
اهل شهر دران وقت حاضر می بودند تقسیم میفرمودند و گاهی دیگها را همچنین میگذاشتند هر کسی که میخواست میبرد
آری اگر کسی مبلغان میفرستاد و محل شبهه نمی بود اول ازان چهلم حصه می بر آوردند که نزد امام اعظم

رحمۃ اللہ علیہ قبل حولان حول لشرط نصاب ادائی زکوٰۃ جائز ست کہ صدقہ فرض بہ نسبت نفل ثواب
بیشتر دارد بعدہ برائی نیاز پیران سیما حضرت خواجہ بہاء الدین نقشبند رحمۃ اللہ علیہ حلوا وغیرہ تیار میکردند
آنرا بفقرا تقسیم مینمودند و نیاز والد خود نیز می کردند و در ادا دین کہ در مصرف فقرائی خانقاہ می شد میدادند و
ہرکس کہ اہل حاجت پیش می آمد آنرا میدادند و گاہی شخصی بی اطلاع می برد باوجود دیدن او و از جانب او رد
میگردانیدند و مردم کتابہای بر خود ہمون کتاب برائی بیع می آوردند تحسین آن کتاب میفرمودند و مبلغان
میدادند احیانا کسی میگفت حضرتا این کتاب از کتب خانہ جناب ست و علامت موجود ست بعنف رنجہ
شدہ منع میفرمودند میگفتند صاحب یک کاتب چند کتاب نمی نویسد بر سر اصل سخن رویم و گوئیم بعد تناول طعام
قدری قیلولہ ساختہ بمطالعہ کتب طریقہ مثل نفحات و آداب المریدین وغیرہا و تحریرات ضروریہ اشتغال میفرمو
پس نماز ادا کردہ چیزی درس تفسیر و حدیث فرمودہ نماز عصر میخواندند بعدہ مذکور کتب حدیث و تصوف مثل
مکتوبات امام ربانی و عوارف و رسالہ قشیریہ فرمودہ تا شام بحلقہ ذکر و توجہ مشغول می بودند بعد نماز شام
توجہ بہ یاران خاص دادہ تناول طعام نمودہ نماز عشا خواندہ اکثر شب نشستہ ذکر و مراقبہ میگذرانیدند اگر خواب
بسیار غلبہ میکرد اندکی بر مصلی بپہلو راست میکردند گاہی بر چارپائی خوابیدہ باشند لیکن معلوم نیست کہ
گاہی پا دراز کردہ باشند اکثر بطور احتبا کہ طور مراقبہ است و از آن سرور علیہ الصلوٰۃ والسلام این ہیئت منقول ست
و از اولیاء کرام مثل غوث الاعظم ثابت ست می نشستند از غایت حیا پا دراز کتر کردہ باشند حتی کہ وفات
برہمین طور شد و فتوح بفقرا تقسیم میفرمودند و خود لباس خشن عادت داشتند اگر جامہ نفیس کسے
میگذشت او بیع فرمودہ چند جامہ خریدہ تصدق میفرمودند ہمچنین در دیگر اشیا میفرمودند اگر چند کس
بپوشند بہتر ست از یک کس و عادت اکثر این سرور صلی اللہ علیہ وسلم ہم ہمین بود کہ لباس غلیظ و خشن
می پوشیدند چنانچہ در بخاری و مسلم از عائشہ رضی اللہ عنہا منقول ہست کہ چادر خشن و تہبند لک برآوردہ
فرمود درہمین روح آن سرور صلی اللہ علیہ وسلم قبض شد و سخاوت بدرجہ علیا داشتند و رعایت اخفا بسیار
بود بوقت حلقہ مردمان را میدادند و حیا بر آنجناب چنان غالب بود کہ شکل مردمان چہ کہ شکل خود ہم در آئینہ
نمی دیدند شفقت در بارہ مومنان چنان داشتند کہ اکثر در شب دعا میفرمودند حکیم قدرت اللہ خان کہ ہمسایہ
بودند و اکثر اوقات ایشان در غیبت حضرت ایشان صرف میشد یکبار از سببی محبوس شدند چہ سعیہا در
خلاص او شان نفرمودہ باشند ذکر دنیا در مجلس شریف نمی بودند ذکر امرا نہ فقرا گویا مجلس سفیان ثوری

بود اگر کسی غیبت میکرد میفرمودند احق به بدی من هستم شخصی ذکر شاه عالم بادشاه به بدی کرد حضرت صائم
بودند فرمودند افسوس که روزه رفت کسی عرض نمود حضرت ذکر بد کسی نفرموده اند فرمودند صاحب اگرچه نکردیم
لیکن شنیدم که ذاکر و سامع و غیبت برابرست امر بالمعروف و نهی عن المنکر شیوهٔ شریف بود درباب شاه
چه قدر احتساب فرموده اند و هرگز درین امر خوف نداشتند مکتوبی که بپادشاه اکبر شاه در احتساب نوشته اند
در مکتوبات شریف موجودست سید اسمعیل مدنی که از مدینه منوره باذن آنسرور صلی الله علیه وسلم حاضر شده بودند
بحکم حضرت ایشان و آثار نبویه که در مسجد جامع نهاده اند رفتند آمده عرض نمودند اگرچه برکات حضرت رسالت
صلی الله علیه وسلم در آنجا محسوس میشود ولیکن ظلمت کفر نیز در آنجا موجودست تحقیق شد نصاری بعضی اکابر در آنجا
بود درین مقدمه بپادشاه نوشتند و آن نصاری را بر آوردند نواب شمشیر بهادر رئیس ملک بندیل کهنڈ یکبار
کلاه نصاری پوشیده حاضر خدمت شد آنحضرت در طیش آمده آنرا منع فرمودند آنشخص عرض نمود اگر همین
احتساب هست باز نخواهم آمد فرمودند خدا شما را و رغانهٔ ما نیارد آنشخص مغلوب الغضب شده برخاست تا نیم
صفه و الان رفته کلاه خود بخدمتگار داده باز حاضر شد و بیعت نمود بعض را بسهولت منع میفرمودند که در احتساب
اول بسهولت باید میر اکبر علی میگفتند که عم من ریش نداشتند بخدمت شریف حاضر شدند حضرت دیده بنرمی
فرمودند عجب ست میر صاحب ما ریش ندارند بعده بانبساط پیش آمدند فرمودند هرچه هست از خاندان شما
هست ما یان گماشته شما هستیم الغرض آنشخص رفتند و گاهی پس ازین ریش نتراشیدند ترک و تجرید بمرتبه
داشتند که بادشاه وقت و دیگر امرا تمنا مینمودند که چیزی خرج خانقاه معین کنند اکثر این قطعه بر زبان فیض
بیان میگذشت **قطعه** خاک نشینی ست سلیمانیم * ننگ بود افسر سلطانیم * هست چهل سال که می پوشمش *
کهنه نشد خلعت عریانیم * نواب امیر خان والی بلدهٔ ٹونک و سرونج همین آرزو نمود شاه رؤف احمد صاحب
فرمودند بنویسید **بیت** ما آبروی فقر و قناعت نمی بریم * با میر خان بگوی که روزی مقدرست * اکثر
میفرمودند جاگیر ما مواعید الهی ست وَفِی السَّمَاءِ رِزْقُکُمْ وَمَا تُوعَدُونَ سبحان الله و سبحانه
کفایت جمیع مهمات دین و دنیای ایشان میفرمود اخراجات خانقاه از غیب بود میفرمودند درین طریق چهار
چیز ضرورست دست شکسته پا شکسته دین درست یقینی درست آخر عمر ضعف بسیار رو داده بود اما
چون این شعر میخواندند در عین ضعف می نشستند و توجه بقوت میفرمودند **للحافظ** هرچند پیر و خسته دل
و ناتوان شدم * هرگه که یاد روی تو کردم جوان شدم * و مرتبهٔ تعشق بجناب سرور کائنات داشتند هرگاه

تمام شریف میگرفتند بیتاب میشدند یکبار خادم قدم شریف تبرک آب آورد گفت سایۂ رسول خدا صلی اللہ علیہ
وسلم بر ذات ایشان باشد از شنیدن این کلام بیتاب شدند و بوسہ بر روی پیشانی آنخادم دادند فرمودند
کہ من کی باشم کہ سایۂ رسول خدا بر من باشد و آنخادم را بنواختند در مرض موت ترمذی شریف بر سینہ
مبارک بود اگر در حدیث کدام فعل حضرت صلی اللہ علیہ وسلم می برآمد بران عمل مینمودند گوشت شانہ بز
می طلبیدند و آنرا طبخ میفرمودند کہ مسنون ہست و از قرآن شریف ذوق نہایت بود در صلوٰۃ اوابین و تہجد
از والد فقیر ختمہا شنیدہ اند و احیانا بوقت غلبۂ شوق اگر زیادہ می شنیدند بیتاب میشدند میگفتند بس کنید زیادہ
طاقت ندارم و اکثر اشعار درد می شنیدند و بران وجدی میرسید لیکن از بسکہ کوہ استقامت بودند آنرا
ضبط میفرمودند ابو الحسین نوری رقص میفرمودند سید الطائفہ جنید نشستہ بود نوری فرمود اِنَّمَا یَسْتَجِیبُ
الَّذِیْنَ یَسْمَعُوْنَ جنید گفت وَتَرَی الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَّهِیَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ جنید نہایت مستقیم
بود راقم گوید گاہی در طریقہ مجددیہ ظہور نسبت چشتیہ کہ ارث از والد حضرت مجدد ہست نیز ظہور میفرماید از
حضرت مجدد نیز باوجود کمال تمکن احیانا حالت ذوق و شوق منقول ست ؎ خوبی و شکل و شمائل حرکات
و سکنات ٭ آنچہ خوبان ہمہ دارند تو تنہا داری ٭ سبحان اللہ سخن از کجا بکجا رسید ع ہرچہ استاد
ازل گفت بگو میگوئیم ٭ نظافت طبع بحدی داشتند کہ اگر کسی دود تنباکو می کشید رنجہ میشدند و مجمر میسوزانیدند
میفرمودند مسجد ما را افغانان ہلاس دانی کردہ اند از بعض کسان شنیدم کہ خود بخود احیانا بوئی خوش از مکان
شریف ایشان می آمد و کسان را بیرون میفرمودند ہمانا کہ ظہور روح حضرت رسالت صلوات اللہ علیہ وسلم
و دیگر پیران مینمود میفرمودند من صورت حضرت خواجہ نقشبند و حضرت مجدد معاینہ میبینم یکبار یک پہلو شل شد
استمداد از روح حضرت مجدد نمودم ہمون وقت صورت شریف ایشان معلق در ہوا دیدم کل آن بیماری
سلب نمودند و میفرمودند کہ مگر اکابر چشتیہ کہ سرمستان ذوق محبت اند سماع و سرود ست کہ دل را
رنگارنگ شوق می آرد و پردہ از چہرۂ یار خرق میسازد و کرک ما متوسلان سلسلہ نقشبندیہ کہ بادہ نوشان
جام مودت ایم حدیث و درود ہست کہ قلب را گوناگون اذواق می بخشد ع آن ایشانند من چنینم یارب
و ہمچنین وقتیکہ اسم مبارک بر زبان می برآمد آہ آہ گفتہ دست بالا می کردند و گاہی ہر دو دست کشادہ
بہم می آوردند چنانچہ کسی را آغوش کشند و شعر مولوی علیہ الرحمۃ میخواندند ؎ موسیا آداب دانان
دیگر اند ٭ سوختہ جان و روانان دیگر اند ٭

فصل در ملفوظات حضرت ایشان میفرمودند

در فقیر فای فاقه و قاف قناعت و یای یاد الهی و رای ریاضت ست هر که بجا آورد فای فضل خدا و قاف
قرب مولی و یای یاری و رای رحمت یافت والا فای فضیحت و قاف قهر و یای یاس و رای رسوائی بدست
آمد میفرمودند که طالب ذوق و شوق و کشف و کرامات طالب خدا نیست راقم گوید حافظ میفرماید **س** شرم ما
باد ازین خرقهٔ آلودهٔ خود + گر بدین فضل و کرم نام کرامات بریم + **وله** با خرابات نشینان ز کرامات ملاف + هر سخن
وقتی و هر نکته مکانی دارد + میفرمودند که در کمالات وصل عریانی میشود و بدان مقام نصیب سالک بجز یاس
و محرومی نیست هر چند وصول هست حصول نیست میفرمودند طالب را باید هر وقت کیفیات علیحده از عبادت
فرا گیرد و آگاه باشد از نماز چه کیفیت رو می دهد از تلاوت چه نسبت ظهور میفرماید از درس حدیث و از شغل
تهلیل زبانی چه ذوق حاصل میشود همچنین از لقمهٔ شک چه ظلمت می افزاید علی هذا القیاس دیگر گناهان میفرمودند
در ولایت خطرات مضر اند و در کمالات نبوت مضر نیست امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه میفرمودند انی اجهّز
الجیش و انا فی الصلوٰة مشاهدهٔ آفتاب ز خطرات قلب مانع نیست میفرمودند که در خوردن یکی رضائی نفس ست
و یکی حق نفس رضائی نفس غذا بسیار و لطیف ست و حق نفس بمقدار توانائی فرائض و سنن میفرمودند طریقه
نقشبندیه عبارت از چار چیز ست بیخطرگی و دوام حضور و جذبات و واردات میفرمودند پیغمبر خدا صلی الله
علیه وسلم جامع جمیع کمالات بودند لیکن هر وقت مناسب استعداد آن قرن در افراد امت کمال ظهور میفرمود
کمالیکه ناشی از بدن فیض مخزن آنحضرت ست و آن گرسنه ماندن و جهاد کردن و عبادت نمودن در
صحابهٔ کرام جلوه گر شد و کمالیکه ناشی از قلب آنحضرت بود صلی الله علیه وسلم و آن استغراق و بیخودی و ذوق
و شوق و آه و نعره و اسرار توحید وجودی از زبان جنید بغدادی رحمت الله علیه باولیائی امت ظاهر گردید
و کمالیکه ناشی از لطیفهٔ نفس آنجناب ست که عبارت از اضمحلال و استهلاک در نسبت باطن ست باکابر
نقشبندیه از وقت خواجه نقشبند رضی الله عنه هویدا گشت و کمالیکه ناشی از اسم شریف محمد ست صلی الله علیه
وسلم از دورهٔ حضرت مجدد الف ثانی مکشوف شد میفرمودند چنانکه طلب حلال فرض ست بر مومنان ست
همچنین ترک حلال فرض ست بر عارفان راقم گوید عمل صوفیان بر عزیمت هست میفرمودند هر که تابع هوا
کی بندهٔ خدا هست ای عزیز تا که در بند آنی بندهٔ آنی میفرمودند شب گرسنگی شب معراج درویشان ست
میفرمودند صوفی دنیا و آخرت را پس پشت انداخته متوجه مولی گشته **للمولوی** ملت عاشق ز ملتها
جدا ست + عاشقان را مذهب و ملت خدا ست + میفرمودند وقت دعا انوار فائض میشوند فرق نمودن

آن برکات از اثر اجابت متعسر ست بعضی گویند اگر ثقالت در هر دو دست بهم رسد علامت اجابت ست
ومن می گویم اگر انشراح صدر دست دهد علامت اجابتست میفرمودند بیعت سه قسمست یکی برای توسل
به پیران دوم برای توبه از معاصی سوم برای کسب نسبت میفرمودند مردمان چار قسم اند نامردانند و مردانند
وجوانمردانند و فردانند طالب دنیا نامرد طالب عقبی مرد و طالب عقبی و مولی جوانمرد و طالب مولی فرد میفرمودند
که خطره چهار قسم ست شیطانی و نفسانی و ملکی و حقانی شیطانی از یسار می آید و نفسانی از فوق یعنی دماغ و
ملکی از یمین و حقانی از فوق الفوق میفرمودند هر کمالاتیکه در انسان ممکن ست سوای نبوت در حضرت مجدد ظهور
فرمود **رباعی** هر لطافت که نهان بود پس پردهٔ غیب + همه در صورت خوب تو عیان ساخته اند +
هر چه بر صفحهٔ اندیشه کشد کلک خیال + شکل مطبوع تو زیباتر از آن ساخته اند + میفرمودند هر که اویسیت
آنحضرت صلی الله علیه وسلم خواهد بعد نماز عشا در خیال دستهای آنحضرت صلی الله علیه وسلم در دست
خود گرفته بگوید یا رسول الله بایعتك علی خمس شهادة ان لا اله الا الله و اقام
الصلوٰة وایتاء الزكوٰة و صوم رمضان و حج البيت ان استطعت اليه
سبيلا چند شب این عمل بجا آرد و اگر اویسیت بزرگی خواهد در خلوت نشسته دوگانه بروحش خوانده
متوجه روح آن بزرگ نشیند میفرمودند حق سبحانه مرا چنان ادراک عطا کرده که بدین حکم قلب پیدا کرده
از جوانب اربعه هر شخص که بیاید نسبت او معلوم میکنم میفرمودند سه کتاب نظیر ندارد قرآن شریف صحیح بخاری
مثنوی مولوی روم میفرمودند اولیا سه قسم اند ارباب کشف و ارباب ادراک و ارباب جهل میفرمودند کم شخص
از اولیاء کمال حضرت مجدد یافته باشد اگر تمام اولیاء وجودیه را توجه فرمایند بشاهراه شهود آرند میفرمودند سعدی
شیرازی در سهروردی طریقه مرد فهمیده بوده اند در دو سخن تصوف تمام کرده اند **شعر** مرا پیر دانای مرشد
شهاب + دو اندرز فرمود بر روی آب + یکی آنکه بر خویش خودبین مباش + دگر آنکه بر غیر بدبین مباش +
میفرمودند هر که از ما ملاقات دارد لباس ما پوشد و طور ما اختیار کند **رباعی** یا مرو با یار ازرق پیرهن
یا بکش بر خانمان انگشت نیل + یا مکن با پیلبانان دوستی + یا بنا کن خانهٔ در خورد پیل + میفرمودند روح
بعضی مومنان ملک الموت قبض میفرماید و ارواح خص خواص فرشته را نیز دخل نیست **شعر** در کوی تو
عاشقان چنان جان بدهند + کانجا ملک الموت نگنجد هرگز + راقم گوید محتمل ست الله يتوفى الانفس حين
موتها وقل يتوفكم ملك الموت اشاره همین باشد الله اعلم میفرمودند معاش درویشان همین

باید که شیخ ابن یمین کبروی نظم کرده ابیات نان جوین و خرقه پشمین و آب شور + سیپاره کلام و حدیث پیمبری + هم نسخه دو چار ز علمی که نافع ست + در دین نه لغو بوعلی و ژاژ عنصری + تاریک کلبه که پی روشنی آن + بهود منتی نبرد شمع خاوری + بایک دو آشنا که نیرزد به نیم جو + در پیش چشم همت شان ملک سنجری :: این آن سعادتیست که حسرت برد بر آن + جویای تخت قیصر ملک سکندری + و نیز اشعار جمالی میخوانند ماعی لنگکے زیر لنگکے بالائی غم و زر دے نے غم کالا + کزک بوریا و پوستکے + دلکے پر ز درد و ستکے این قدر بس بود جمالے را + عاشق رند لا ابالی را + راقم گوید ابیات حافظ رحمت الله علیه نیز مناسب حالت تحت کلک میرود ۵ دو یار زیرک و از باده کهن دو منی + فراغتے و کتابے و گوشه چمنے + من این مقام بدنیا و آخرت ندهم + اگرچه در پیم افتند هر دم انجمنے + که هر که کنج قناعت بگنج دنیا داد + فروخت یوسف مصری بکمترین ثمنے + میفرمودند عقل نورانی آنست که بلا واسطه بمقصود دلالت نماید و ظلمانی آنکه بچراغ هدایت مرشد براه آرد میفرمودند طالب را باید که یک لمحه از یاد مطلوب غافل نباشد ۵ این شربت عاشقی ست خسرو + بے خون جگر چشید نتوان + میفرمودند حب الدنیا راس کل خطیئة و راس گناهان کفرست ۵ اهل دنیا کافران مطلق اند + روز و شب در یق یق و در بق بق اند + میفرمودند زوال عین آنست که سالک انا گفتن نتواند چنانکه خواجه احرار رضی الله عنه فرموده اند انا الحق گفتن آسان ست و انا را زائل کردن مشکل ست میفرمودند در معنی بیت ثنائی ۵ بهرچه از دوست وامانی چه کفران حرف چه ایمان + بهرچه از یار دور افتی چه زشت آن نقش چه زیبا + سالک در ابتدا قلب از نوافل ماند و اکتفا بر فرائض و سنن مولده کند میفرمودند طریقه مجددیه چار دریای فیض دارد نسبت نقشبندی و قادری و چشتی و سهروردی لیکن اول غالب ست میفرمودند کفر طریقت آنست که امتیاز برخیزد و بجز ذات حق هیچ در نظر نماند منصور حلاج گوید ۵ کفرت بدین الله والکفر واجب + لدی و عند المسلمین قبیح + میفرمودند هر که مخدوم شدن خواهد خدمت مرشد کند ع هر که خدمت کرد او مخدوم شد میفرمودند الحال ضعیف شده ام بیشتر در مسجد جامع شاهجهان آباد آب تلخ حوض میخوردم و دو سیپاره کلام مجید میخواندم و ده هزار نفی و اثبات میکردم نسبت باطن چنان قوی بود که تمام مسجد پر از نور میشد همچنین در هر کوچه که میگذشتم بر مزار عزیزے اگر میرفتم نسبتش پست میگشت من خود را پست میکردم و تواضع آن بزرگ میکردم

سیفرمودند ؎ زناتوانی خود اینقدر خبر دارم ✤ کہ از رخش نتوانم کہ دیدہ بردارم ✤

فصل در مکاشفات و الہامات حضرت ایشان قدس اللہ سرہ

فرمودند روزے در بیتابی فراق آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم خاک پاشیدم ازین امر کہ در شرع
نیک نیست ظلمتی ہم پیدا شد میر روح اللہ کہ مخلص حضرت شہید بود او شان را در خواب دیدم کہ
میگویند کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم منتظر شما نشستہ اند از غایت شوق در خدمت رسیدم معانقہ
فرمودند تا وقت معانقہ بر شکل شریف خود بودند بعد بر شکل سید میر کلال رحمت اللہ علیہ شدند روزے
قبل نماز عشا بخواب رفتم آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم آمدہ منع فرمودند و وعید بیان فرمودند یکبار
از آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در خواب پرسیدم یا رسول اللہ من رآنی فقد رای الحق حدیث شما
است فرمودند آری مدام تسبیح و تحمید خواندہ بروح آنحضرت میگذرانیدم یکبار ترک شد دیدم آنحضرت
صلی اللہ علیہ وسلم بہمون شکل کہ در شمائل ترمذی بیان است آمدہ شکایت فرمودند یکبار خوف آتش
دوزخ بسیار غلبہ کرد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را دیدم تشریف آوردہ فرمودند کہ ہر کہ با ما محبت
دارد در دوزخ نخواہد رفت یکبار آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را دیدم فرمودند نام تو عبد اللہ و عبد
المہیمن ہست یکبار دیدم کہ گوشت چہرہ من دو انگشت از گوشت چہرہ مبارک حضرت سلطان المشائخ
شدہ و بدنمی نماید یکبار دیدم شخصی پیراہن حضرت مذکور آورد و گفت ایشان پیر تو اند من گفتم پیر من مرزا
جانجانان رحمۃ اللہ علیہ ہستند چند بار تکرار کرد آخر گفت سلطان المشائخ پیر صحبت شما ہستند
یکبار حضرت مجدد تشریف آوردہ فرمودند تو خلیفہ من ہستی یکبار حضرت خواجہ نقشبند تشریف
آوردہ در پیراہن من داخل شدند روزی دیدم بزرگے آمدہ نزد من نشست نام پرسیدم گفت
بہاؤالدین یکبار شخصی خلعتے آوردہ گفت غوث الاعظم ترا عنایت کردند مولانا خالد عرض نمودند خلعت
قطبیت باشد حضرت ایشان فرمودند از تواضع نام آن مقام نمیگیرم روزے بر مزار حضرت خواجہ باقی
باللہ رفتہ عرض توجہ نمودم از مزار برآمدہ توجہ کردند وقت استوا بود زود برخاستم حسرت میخورم
چہرہ استادم کیفیتش در بیان نمی آید روزی بر مزار حضرت خواجہ قطب الدین رفتہ گفتم شیئ للہ شیئ للہ
دیدم یک حوض پر از آب کہ از کنارہ او آب میریزد القا شد سینہ تو از نسبت مجددیہ پرست گنجائش

دیگر بنمار در روزی که مزار سلطان المشایخ رفته عرض توجه نمودم فرمودند کمالات احمدی شمارا حاصل ست
عرض کردم نسبت خود نیز عطا فرمایند توجه فرمودند دیدم چهرهٔ ایشان مثل من شده و چهرهٔ من
مثل ایشان بنهایت محظوظ شدم یکبار در عرس حضرت خواجه محمد زبیر رحمه الله حاضر شدم ایشان
تشریف آورده فرمودند عبادت بکثرت بکنید درین راه تعبدی باید تا درے از تصرفی بگشاید عرض
کردم مرتبهٔ شما چه طور حاصل شود فرمودند از کثرت تعبد یکبار مکانم معطر گشت بالا نگریستم دیدم بر فرق من
روح معطر منور جلوه نماست در حوالی آن مثل شعشان آفتاب متجلی ست حیران گشتم که این کیست بعد آن
بخاطر گذشت شاید روح مبارک آن سرور صلی الله علیه وسلم یا روح غوث الاعظم رضی الله عنه باشد
باین تحمل روزی درمیان اهل خانقاه نزاع لفظی پیش آمد حضرت مجدد الف ثانی رضی الله عنه آمده فرمودند
هر که نزاع نماید از خانقاه بدر کنید یکبار سیدة النساء رضی الله عنها در مکانم آمده فرمودند من برای تو زنده
شده ام و آمده ام روزی طعام مشکوک خورده بودم دیدم حضرت شهید قی میکنند و میفرمایند طعام هرجا
نباید خورد یکبار ملهم ساختند منصب قیومیت بتو عطا شد روزی الهام شد از تو طریقه جدیده برآمد روزی
برای وسعت مکان عرض نمودم الهام شد تو اهل و عیال نداری چه حاجت ست روزی مکان همسایه
طلب نمودم الهام شد چرا همسایه را تکلیف میرسانی و بدر میکنی روزی بقصد زیارت حرمین شریفین
نیم قد برخاستم الهام شد ترا همین جا ماندن بهتر ست روزی گفتم یا شیخ عبد القادر شیئاً لله الهام شد
بگو یا ارحم الراحمین شیئاً لله روزی الهام شد حضرت سلطان المشایخ خلفای خود بدکهن فرستادند
شما به کابل و بخارا بفرستید کلام ربانی که از صورت و لحن مبرا ست سه بار شنیدم یکبار در مدرسه دو بار
در مکان مسکون که الحال سکونت دارم یعنی خانقاه شریف شبے گفتم یا رسول الله آواز آمد لبیک و نام من
عبد صالح فرمودند

فصل در بعضی کرامات حضرت ایشان

بر سالکان راه الهی و طالبان فیض نامتناهی مخفی و محتجب نیست که هیچ کرامتی و خرق عادتی با محبت
خدا و اتباع سید انبیا علیه و علی آله الصلوة والسلام برابر نیست و این هر دو امر در وجود باجود حضرت
ایشان بامرتبه کمال بودند و اعظم کرامات و افضل خرق عادات تصرف در بواطن طالبان و القا

فیض و برکات حضرت سبحان بصدور پیوستہ ست واین امور از آنجناب چندان بظہور رسیدند کہ تحریر آن دفترہا باید ہزاران دلہای ارادت مندان را ذاکر گردانیدند وصدہا را بجذبات وواردات الٰہیہ رسانیدند و بسیاران ز مقامات وحالات عالیہ فائز فرمودند اما تصرف در مکنونات واخبار مغیبات مطابق نفس امر بالہام الٰہی وحل مشکلات وبرآمد حاجات از دعاہم بسیار بوقوع آمد اکثر کارہای مردم بدعای آنجناب بانصرام میرسید وبسیاری عقدہای مفتوح میشد بارہا موافق فرمودہ بظہور می آید بمصداق ؎ مطلق آن آواز خود از شہ بود + گرچہ از حلقوم عبداللہ بود + کلام کرامت نظام آن عالی مقام سراسر الہام خوارق اولیا پرتوی معجزہ پیغمبر خدا ست صلی اللہ علیہ وسلم بسیاری کسان در منام آنجناب را دیدہ اخذ طریقہ نمودہ شرف یاب حضور شدند و بمقامات عالیہ رسیدہ باوطان خود رفتند وباوجود کثرت طلابان ہریک را توجہ از مقام بمقامی می بردند واز حالی بحالی میرسانیدند واز قوت توجہ کارسنین بایام قلیلہ میفرمودند اکثر فساق و فجار از توجہ شریف تائب شدہ براہ راست آمدند وبعضی کفار باندک التفات آنجناب مشرف باسلام شدند کرامت روزی ہندو بچہ برہمن زادہ در مجلس شریف آمد شکل محبوب وصورت مرغوب داشت ہمہ اہل محفل رو بجانب وے آوردند حضرت ایشان را نظر عنایت بوی افتاد فی الحال زنار کفر از گردن خود درید خلعت ایمان پوشید قامت خود را از زیور کلمہ شہادت بیاراست حسن را از نور اسلام جلا دادہ برخاست ؎ بنشین گدایان در دوست کہ ہرکس + بنشست باین طائفہ شاہی شد و برخاست + کرامت مولوی رحمت اللہ را کہ از خادمان حضرت ایشان بودند روزی درد جنب بشدت شد آنجناب دست مبارک خود آنجا نہادہ ہمت فرمودند فی الحال رفع شد کرامت یکبار کشتی روان توجہ فرمودند ایستادہ شد کرامت میان احمدیار کہ از اجلہ اصحاب حضرت ایشان بودند گفتند کہ من برائی تجارت میرفتم در اثنای راہ بصحرا دیدم کہ حضرت ایشان تشریف آوردہ قریب بہل من استادہ فرمودند کہ بہل را تیز بکنید و بدوانید واز این قافلہ جدا شدہ بگذرید کہ قطاع الطریق آمدہ این قافلہ را غارت خواہند کرد این سخن گفتہ از نظر غائب شدند من بہل را دوانیدہ از قافلہ جدا شدم بقضائی الٰہی ہمہ قافلہ را دزدان بغارت بردند من بخیر وخوبی داخل منزل شدم کرامت میان زلف شاہ کہ یکی از مخلصان حضرت ایشان ست گفت کہ من در اوائل حال کہ بخدمت حضرت ایشان می آمدم در دشت راہ گم کردم ناگاہ

بزرگی نمودہ شد مرا براہ راست آوردند گفتم کہ شما کیستید گفتند تو برای بیعت پیش کسی کہ میروی من ہمانم دوبار مرا این واقعہ پیش آمد **کرامت** ونیز میان احمد یار نقل مینمودند کہ یکبار من ہمراہ حضرت ایشان بجہت تعزیت درخانہ صالحہ کہ مریدہ حضرت ایشان بود رفتم کہ دختر کلان سالش مردہ بود حضرت ایشان بطرف آن ضعیفہ خطاب کردہ فرمودند کہ اللہ تعالی ترا فرزند انعم البدل عنایت فرماید آن زن عمر رسیدہ گستاخانہ عرض نمود کہ ای حضرت حالا من پیر شدہ ام وشوہر من نیز پیر است ظاہر احالا اولاد پیدا شدن خلاف عقل ست حضرت ایشان فرمودند حق تعالی قادر ست بعد ازان حضرت ایشان ومن از خانہ بیرون آمدیم در مسجد یکہ متصل دروازہ آن ضعیفہ بود حضرت ایشان تشریف آوردہ وضو ساختند ودو رکعت نماز گذاردہ بجہت فرزند آن زن دعا فرمودند بعد ازان خطاب بطرف من نمودہ فرمودند کہ برائی اولاد آن زن بجناب الہی عرض کردیم اثر اجابت دعا ظاہر شد انشاء اللہ تعالی فرزند تولد خواہد شد بعد ازان بموجب فرمودہ حضرت ایشان اللہ تعالی آن زن را پسر عنایت فرمود وکلان سال شد الحمد للہ علی ذلک **کرامت** زنے آمدہ برای شفای بیمار عرض نمود دران اثنا از دستار خوان نوعطا فرمودند نان وکباب بود چون درخانہ آمدہ دید آن کباب مبدل بحلوا شدہ بود معلوم نمود کہ اجل بیمار رسیدہ است ہمچنان واقع شد **کرامت** میر اکبر علی صاحب کہ از مخلص نیازمندان حضرت ایشان ہستند برای بیماری زنے از اقارب خود عرض نمودند از بس کہ سوال مکرر نمودند حضرت ایشان فرمودند اکبر علی زندگی او زیادہ از پانزدہ روز معلوم نمیشود بتقدیر الہی روز پانزدہم وفات نمود ولیکن در ایام مرض او میر صاحب موصوف توجہ آن زن را نمودہ بودند چون بر جنازہ اش حضرت ایشان تشریف آوردند فرمودند اکبر علی مگر توجہ این زن نمودی برکات معلوم میشود **کرامت** قریب خانقاہ مبارک مکان رافضی بود وحضرت ایشان را برائی کلفت خانقاہ معلی بایست مکان شد از زنے کہ متصرف بران مکان بود استدعا نمودند زنکہ ابا نمود آخر یکبار حکیم شریف خان کہ از اعزہ دہلی بودند برای فہمائش او فرستادند کہ اگر شما را عار از بیع می آید قیمت بطریق اخفا مبفرسیم شما بطریق نذر بگذرانید آن نابکار کہ عداوت با اہل اللہ داشت قول حکیم موصوف قبول نہ نمود بلکہ دربارہ حضرت ایشان کلمہ بیہودہ گفت کہ سب بزرگان عادت این فرقہ ملعونہ است حکیم برخاستہ نزد ایشان حاضر شدند بیان حال نمودند حضرت ایشان رو بآسمان نمودہ عرض نمودند الٰہ صاحب شنید کلام او الحال

نخواهم گرفت تا وقتیکه خود آمده التجا نه نماید بحسب تقدیر الهی موت در خاندان او شان افتاد در او شان یک
بچه باقی ماند چون او هم بیمار شد دانستند که از شومی فعل ماست آن بچه را حاضر نمودند و مکان را پیش خدمت
حضرت ایشان پیشکش نمودند کرامت حکیم رکن الدین خان را منصب وزارت بادشاه حاصل گشت
آنحضرت سفارش عزیزی بحکیم نمودند حکیم دران امر تندهی نه نمود موجب ملال حضرت ایشان گشت
بعد چند روز معزول شد و باز بآن منصب ممتاز نگشت کرامت از شاه نظام الدین صوبه دهلی
ملول شدند معزول شد کرامت یکبار چند کس از خلفای حضرت ایشان از راه دور بخدمت آمدند در اثنای
راه گفتند معمول حضرت ایشان ست که بوقت شرف اندوزی قدمبوسی تبرک عنایت فرمایند یک
گفت که مرا این مرتبه خواهش مصلی ست دیگری گفت که من کلاه میخواهم سوم کس چیزی دیگر گفت چون
بحضور پرنور رسیدند هر کس را موافق تمنای او عنایت فرمودند و مثل این واقعه اکثر آنجناب بظهور
می آمد بارها موافق خطرات قلبی ارشاد میفرمودند کرامت روزی برای عیادت حکیم نامدار خان
رفته بودند حکیم مسطور حالت نزع داشت و چشم بند کرده بیهوش افتاده بود اقربای وی از حضرت ایشان
التماس سلب مرض نمودند آنحضرت لمحه متوجه شدند فی الفور بهوش آمد چشم کشاده بسیار سخنان از آنجناب بعرض رسانید
چون آنجناب قدم از خانه وی بیرون نهادند همو نوقت جان داد کرامت شخصی از انجا از دیار کابل
بهندوستان می آمد وقت عبور بر دریای اٹک اشتر وی معه کالای تجارت در آب غرق شد گفت که
یک نان نیاز حضرت ایشان کنم اگر شتر من زنده معه اسباب برآید بحکم الهی سبحانه از دریا برآمد چون بحضور
رسیده این واقعه بعرض رسانید فرمودند نیاز من دادی گفت دادم کرامت عم میان احمد یار
صاحب ابرای گرفتن ملتان بادشاه حبس نمود میان احمد یار بخدمت حضرت ایشان گریان
آمد آنجناب فرمودند که شما چند کس جمع شده بقلعه رفته خلاص کرده بیارید میان موصوف گفت که بر
دروازه قلعه چوکی ست و سپاهیان پلٹن به نگهبانی معین چگونه رفته آوریم فرمودند شما را ازین چه
کار ست بگفته من بروید و بیارید ایشان رفتند هیچکس از نگهبانان دروازه و سپاهیان پلٹن ندیدند
که این چه کسانند و کجا میروند آنرا از حبس زنده برآوردند هیچکس متعرض احوال شان نشد کرامت
پسر مولوی فضل امام بسیار علیل شد در خواب دید که حضرت ایشان تشریف آورده چیزے نوشانیدند چون
صبح شد شفا یافت بحضور آنجناب بملتان نیاز آورده فرمودند که این شکرانهٔ عنایت شبانهٔ ماست کرامت

شخصی پیش حضرت ایشان آمده گفت که پسر من از دو ماه گم شده است توجه فرمایند که بیاید فرمودند که پسر تو در خانه نشسته است در دل خود حیران گشت که من همین وقت از خانه آمده ام آنجناب فرمودند که در خانه است عرض موافق فرمودن آنحضرت بخانه رفت دید که در خانه نشسته است **کرامت** عورتی بخدمت حضرت ایشان آمده عرض کرد که پسر من در رفقه سپاه نوکر بود نوکری گذاشت همه لباس دور کرده لنگوٹی بسته از دین و شریعت رسته ملنگ شده قدح بنگ مینوشد آنجناب فرمود که بنشین نشست همه لطائف او از ذکر جاری شدند پس توجه بحال پسرش فرمودند از فرقه ملامت بر آمده براه راست شد **کرامت** عبد الله سقه زیر سایه فیض پایه دیوار پر انوار آن افتخار الابرار سکونت داشت روزی از شدت مرض قریب نزع شد آخر شب اقربائی وی حضرت ایشان را تردد وی بردند آنجناب تشریف برده توجه فرمودند از عنایت الهی صحت کلی یافت **کرامت** مولوی کرامت الله صاحب میفرمودند در هنگامیکه بخدمت شریف میبودم عجائب و غرائب مشاهده مینمودم یکبار بعد نماز فجر وقت مراقبه و ذکر من کتاب در بغل گرفته برای قصد خواندن روانه شدم نظر شریف برمن افتاد از غضب فرمودند بنشین و مشغول شو بسکه گستاخ بودم گفتم در خدمت شریف برائی آن حاضر می مانم که بے محنت حاصل شود والا به محنت هر جا میتواند شد فرمودند بحق بهاء الدین بے محنت میدهم بنشین همین که بجانب من متوجه شدند از هوش رفتم و بیفتادم و گو یا که دل از سینه من بیرون آمد بعد مدت بهوش آمدم حضرت از حلقه فراغت شده بودند و آفتاب بمن رسیده بود و خواص صحاب مثل شاه ابو سعید صاحب حاضر بودند شرمنده شدم فرمودند چه شده بود عرض نمودم خواب غلبه کرد تبسم فرمودند

فصل در ذکر وفات حضرت ایشان

دائما آرزوی شهادت داشتند لیکن میفرمودند باعث شهادت حضرت پیر و مرشد قدس الله سره چه قدر محنت بر مردمها رسید سه سال قحط عظیم الشان رو نمود که هزارها جان نثار شدند و قتل و قتال که فیما بین مردمان واقع شد خارج از تحریر است کما لا یخفی پس ازین امر از شهادت خود میترسیم راقم گوید در حدیث وارد است لزوال الدنیا اهون عند الله من قتل نفس مؤمن او کما قال صلی الله علیه وسلم از حروب جمل و صفین و حره و کربلا تا چند صد سال و حروب درمیان بنی امیه و بنی هاشم منشا آنش قتل امیر المؤمنین عثمان بن عفان بود رضی الله عنه حضرت ایشان را در آخر مرض بواسیر و خارش غلبه نموده بود درین

هنگام حضرت والدم در بلدهٔ لکهنؤ بودند مکاتیب کثیره و هنگام قلیل فرستادند چه منظور همین بود که بعد من
هر جائی من ایشان باشند انشاء الله یک دو مکتوب در ذکر والد خود علیه الرحمة نقل خواهم نمود غرض او شان
همه شده اهل و عیال را در لکهنؤ گذاشته رسیدند وقتیکه حاضر خدمت شدند فرمودند آرزو چنین داشتم
که بوقت ملاقات شما بسیار خواهم گریست لیکن اینچنین وقت رسید که طاقت گریه هم نیست و عنایت بسیار
فرمودند و عادت مستمره چنین بود که وقت شائبهٔ مرض وصیت نامه تحریر میفرمودند و زبانی هم تاکید میفرمودند
که دوام ذکر و پرداخت نسبت و اخلاق حسنه و معاشرت باهم و عدم چون و چرا بر مجاری قضا و باید که
برادران طریقه اتحاد لازم شناسند و بفقر و قناعت و رضا و تسلیم و توکل فراغتها نمایند و من اصدق
من الله حدیثا و نیز فرمودند جنازهٔ من در آثار شریف نبویه که در مسجد جامع نهاده اند برند و عرض شفاعت
از رسول خدا صلی الله علیه وسلم نمایند همچنین کردند که نماز در جامع مسجد خوانده در آثار شریفه بردند و تبرکات
که نزد آنحضرت بودند فرمودند که بالین تربت در گنبد خورد بنهند میفرمودند که حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند
رحمة الله علیه فرموده اند که فاتحه خواندن پیش جنازهٔ ما و کلمه طیبه و آیت شریفه بی ادبی است این دو بیت بخوانید

ﮯ مفلسانیم آمده در کوی تو + شیئاً لله از جمال روی تو + دست بکشا جانب زنبیل ما + آفرین بر دست
و بر پهلوی تو + من هم میگویم پیش جنازهٔ من همین اشعار بخوانید و نیز دو بیت عربی بالحان خوش بخوانید

ﮯ وفدت علی الکریم بغیر زاد + من الحسنات و القلب السلیم + فحمل الزاد
اقبح کل شیء + اذا کان الوفود علی الکریم + روز شنبه بود که مولوی کرامت الله صاحب را فرمودند که زود
میان صاحب را طلب نمایند یعنی شاه ابوسعید رحمة الله علیه مگر از دقت این لفظ مفهوم شد مولوی صاحب
بزودی برخاسته والدم را طلب نمودند چونکه از دروازه داخل شدند نظر شریف بر ایشان گماشتند
و در همون حال بست و دوم صفر بعد اشراق در هیئت اعتبار سنه هزار و دو صد و چهل در استغراق مشاهد
حق ازین دار پر ملال انتقال فرمودند هزارها کس خبر وحشت اثر شنیده حاضر شدند و نماز در مسجد جامع رفته
خواندند و امامت نماز حضرت شاه ابوسعید صاحب فرمودند در خانقاه شریف پهلوی یمین حضرت شهید دفن
کردند الحال درون حظیرهٔ سه مرقد اند چه جنازه شریفه شاه ابوسعید علیه الرحمة که در ٹونک وقت معاودت از
بیت الله وفات یافتند نیز آورده پهلوی حضرت ایشان دفن کردند الحال مزار حضرت ایشان در وسط
واقع هست رحمة الله علیهم تاریخ وفات نور الله مضجعه و نیز مصراع فارسی ع جان بحق نقشبند

ثانی داد + ونیز شاہ رؤف احمد صاحب رباعی در غایت زیبائی گفتہ اند رباعی چون جناب شاہ عبد اللہ قیوم زمان + زجہان فرمود رحلت سوئی جنات کریم + سال او باحال او جستم چو ای رافت زدل + گفت فی رُوحٍ وَّرَیحَانٍ وَّجَنّٰتِ النَّعِیم

فصل در ذکر بعض خلفای حضرت ایشان

جامع کمالات رب حمید حافظ الشرع والقرآن المجید مرشدنا و مولانا حضرت شاہ ابوسعید بن حضرت صفی القدر بن حضرت عزیز القدر بن حضرت محمد عیسٰی بن حضرت سیف الدین بن حضرت خواجہ محمد معصوم بن حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہم ولادت شریف دوم ذیقعدہ ۱۱۹۶ھ یکہزار یکصد و نود و شش ہجری در بلدۂ مصطفی آباد عرف رامپور بظہور آمدہ حال شریف ایشان از ابتدائی عمر بر صلاح ماثور گشتہ میفرمودند در اوائل عمر بحسب اتفاق در بلدۂ لکھنو بمعیت میان ضیاء النبی صاحب کہ از اقارب بودند گذر واقع شد در مکانی فرو کش شدیم در راہ آمد و رفت کہ در مسجد برائی نماز میرفتیم درویشی بود کہ اکثر ستر برہنہ داشت مگر بوقت آمد و شد من ستر عورت خود میکرد کسے پرسید کہ ترا چہ شد چون ایشان را می بینی ستر میکنی گفت وقتی باشد کہ ایشان را منصبی حاصل شود کہ مرجع اقارب خود گردند فوقع کما قال در عمر دہ سالگی تقریبا قرآن شریف حفظ فرمودند و بعدہ تجوید از قاری نسیم علیہ الرحمۃ حاصل نمودند و در قرآن خوانی بحسن ترتیل رونق دہ قرائت گشتند ہر کس کہ قرآن شریف ایشان میشنید محو میگشت میفرمودند مرا بر خوش خوانی خود اعتماد چندان نبود تا آنکہ بعض از عرب قرآن من در حرم محترم شنید و تحسین نمود چہ تحسین عجم چندان اعتبار ندارد الغرض بعد حفظ قرآن شریف از علوم عقلیہ و نقلیہ بہرہ حاصل نمودند اکثر کتب درسیہ از مفتی شرف الدین و برخی از حضرت مولانا رفیع الدین محدث فرزند شاہ ولی اللہ محدث خواندند قاضی شرح سلم میفرمودند از ایشان خواندہ ام و نیز سند صحیح مسلم از مولانا مذکور دارند و از مرشد خود یعنی حضرت ایشان و خال خود حضرت سراج احمد بن حضرت محمد مرشد و از حضرت شاہ عبد العزیز سند حدیث حاصل نمودند در عین تحصیل علم ارادۂ خدا طلبی پیدا شد اول ارادت بخدمت والد ماجد خود آوردند و شان بر طریقہ آبائی کرام خود مستقیم بودند و ترک دنیا و انقطاع غالب داشتند بجدیکہ نواب نصر اللہ خان آرزو نمود کہ عہدۂ بخشیگری قبول فرمایند مگر معرض قبول نیفتاد و دائما در اشتغال

واوراد خود مصروف بودند و ذوقی بعلم حدیث شریف داشتند و از اهل فسق و فجور معرض بودند وفات شان روز [illegible]
دوشنبه بست و پنجم شعبان ۱۲۳۶ سنه یکهزار و دوصد و سی و شش هجری در بلدهٔ لکهنو واقع شد تاریخ
وفات آنحضرت فاز رضوان المودود ست سید احمد صاحب و مولوی اسمعیل شهید و دیگر اعزه
تجهیز و تکفین بر خود گرفتند در راه عرشی یعنی چهپر کسی سوخته افتاده بود و نعش شریف را بر آتش بردند و
کسی را آسیب نرسید الغرض از بسکه نائرهٔ شوق مشتعل بود بعد صحبت والد خود باجازت اوشان نزد
حضرت شاه درگاهی که بدو واسطه بحضرت خواجه محمد زبیر قدس الله سره ملحق میشوند رسیدند و اوشان
استغراق بحدی داشتند که وقت نماز مردمان آگاه میکردند و گرمی بحدی داشتند که اگر التفات بعد
کس میفرمودند بیهوش میشد یکبار در نماز از شوق الهی قدری بدن در حرکت آمد اول امام پس او
تمام جماعت بعد ازان اهل محله در وجد شدند و رقصها میکردند مادرزاد ولی بودند در تخت هزاره ضلع
پنجاب سنه یکهزار و صد و شصت و دو هجری متولد شدند تاریخ ولادت معدن فیض حق ست از
ابتدائی عمر در ایام طفولیت ایشان را جذبه رسید از وطن برآمدند و در صحرا میگشتند چون بسن تمیز
رسیدند قدری افاقه بهم رسید ربع جزو کلام الله شریف از کسی خواندند و نماز صحیح کردند باز مغلوب
شدند و برگ درختها قناعت مینمودند مگر وقت نماز افاقه میشد باز بیهوش میشدند آخر در صحرائی بلدهٔ بدائون بمزار
سلطان التارکین رسیدند و اخذ طریقه و بیعت در طریقه قادریه از حافظ جمال الله رحمة الله علیه نمودند
ملاقات از اغنیا نمیفرمودند اگر کسی بوقت خواب ایشان روپیه در چادر ایشان بسته میرفت بوی
نجاست ایشان را می آمد و رفته در دریا می انداختند بطریقی که در ملس نیاید کرامت یکی از مخلصان
ایشان را شیر پیش آمد ایشان را یاد کرد طمانچه بر شیر راز دند گریخت کرامت زن نواب احمد یار خان عقیمه
بود دعا فرمودند قریب بست فرزند بوجود آمدند کرامت یکبار بقالی آمده بر پای ایشان افتاده گفت
من خود دیدم ایشان را که دروازه مکانی افتاده ایشان آن مکان را بجانب دیگر افگندند من بعافیت
ماندم کرامت شخصی را فرمودند خانه ات بسوزد بسوخت تاریخ وفات ایشان مات قطب الوری عن امر ربه
مزار ایشان در بلدهٔ رامپور واقع ست الغرض شاه مذکور بر حال ایشان عنایت فراوان فرمودند در چند
روز اجازت و خلافت دادند ایشان را شورش بدرجهٔ کمال پیدا شد و مریدان بسیار جمع آمدند و در حلقه
بیهوشی و وجد بسیار میرسید و صیحه و نعرهای عظیم برپا میشد چونکه در نسبت مجددیه این امور ممنوع میشوند

وبهرزراتی ورقاضی نسبت ندارند مثل صحابه کرام در کمال افسردگی وآسودگی عمر بسر می برند وسماع ایشان
قرآن وحضور ایشان نماز وشیوهٔ ایشان امر بالمعروف ونهی عن المنکر میگردد حالات اصحاب حضرت
شهید علیه الرحمة برین منوال یافتند ونیز حضرت ایشان را در رامپور دیده بودند وقتیکه آن قبله صفاکیشان
در هنگامیکه صوبه داری دهلی بشاه نظام الدین متعلق بود از جهت کدورتے که از جانب صوبه دار بهم رسیده بود
تشریف برده بودند الغرض ایشان خود را بدهلی رسانیدند دران هنگام دهلی از اهل علم وصلاح مملو بود وفرزندان
حضرت شاه ولی الله شاه عبد العزیز وشاه رفیع الدین وشاه عبد القادر علیهم الرحمة زنده بودند ونیز
حضرت قاضی ثناء الله پانی پتی زنده بود ایشان مکتوبے بقاضی صاحب در مقدمهٔ خدا طلبی فرستادند او شان
جوابش بکمال تعظیم نوشتند ومصلحت دادند که از حضرت شاه غلام علی بهتر کسے نیست پس ایشان بخدمت
حضرت رسیدند ومقبول درگاه شدند وهنوز حضرت شاه درگاهی زنده بودند میفرمودند اگر مثل حضرت
ایشان مرشدی بود خوف از جانب مرشد سابق بسیار بود لیکن حضرت ایشان چنین حمایت میفرمودند
که هرگز آسیب بمن نرسید وحضرت مجدد الف ثانی در مکتوبات ارقام فرموده اند اگر طالب رشد خود
نزد شخص دیگر بیند بے انکار پیر اول بخدمت او حاضر شود وایشان در محبت پیر اول خود راسخ بودند چنانچه
شخصی غیبت حضرت شاه درگاهی در مجلس حضرت ایشان نمود وایشان نیز نشسته بودند آن شخص را
گمان بود که ایشان منکر اوشان شده در خدمت حضرت ایشان حاضر شده اند ایشان را غضب آمد وطمانچه
او را زدند ونیز حضرت ایشان بران شخص غضبناک شده فرمودند غیبت بزرگان طریقه ما میکنی میفرمودند اول
اوشان را از من کدورتے بود لیکن آخر بارکه برامپور رفتم زائل شد فالحمد لله علی ذلک ودر راه سلوک
بحسب استدعاء بعضی یاران رساله نوشتند وبخدمت حضرت ایشان بردند حضرت ایشان تحسین
بسیار فرمودند وآخر رساله سطرے چند در مدح رساله ایشان نوشتند وآن کتبه در آخر رساله مرقوم
ست وآن رساله فی الحال دستور العمل طریقه مظهریه مجددیه هست در هر اقلیم که فیضیاب این طریقه هستند البته
آن رساله موجود دارند بعضی بزرگان در مکه معظمه آن را عربی کرده در عرب همون مروج ست غالب که در
بلاد روم ترکی هم شده است کرامت میان عظیم الله صاحب نقل میکنند که من در سرکار نواب محمد
امیر خان نوکر بودم که ایشان آدم در طلب من فرستادند بحسب اتفاق در خانه نبودم وبعد آمدن اهل خانه
بمن اطلاع ندادند کسے دیگر فرستادند حاضر شدم بغضب فرمودند که ترا طلب میکنم نمی آئی اگر نواب ترا

طلب بکنم بیاید عذر نمودم کہ ہرگز مرا اطلاع نشد کہ حضرت مرا طلبیدہ اند الغرض بعد آن روز آمدن من
ہر روز معین شد و در توجہات عجائب و غرائب مشاہدہ مینمودم ہرگز در مقام فوقانی توجہ ندادند تا کہ شب
در مقام تحتانی بالیقین وصول ندیدم چون مرا یقینا وصول دست میداد صباح در مقام دیگر توجہ میفرمودند
واین امر مستمر بود و گاہی کہ در رفتن سرکار در خانہ دیر میشد واز خانہ بیرون می آمدم کہ بزودی بسرکار برسم
وامروز در خدمت حاضر نشوم چون بمقامی میرسیدم کہ از انجا راہ خانقاہ پس میماند پس از انجا گویا کسے
مرا میکشید وچار ناچار بخانقاہ شریف بخدمت میرسیدم واین از اعظم تصرفات بود کرامت یکبار از راہ
بسنبل می رفتند زیر سیفنی کہ منزل اول بود دریائی بود وقت عشا بر دریا رسیدند ملاح نبود بر
عرابہ بودند صاحب عرابہ مشرک بود آن را فرمودند کہ عرابہ را بینداز از ہیبت ایشان بینداخت بعنایت اللہ
در آب صحیح و سالم گذشت آن مشرک بمعاینہ این کرامت مشرف باسلام گشت کرامت مرزا طہماس در
قلعہ دعوت نمود شاہزادہای بسیار جمع بودند گفتند ما کرامت بزرگی ندیدیم ایشان نعرہ زدند ہمہ افتادند
ومعتقد شدند کرامت حکیم فرخ حسین کہ از مصاحبان حضرت ایشان بود کلمہ ناملائم در شان ایشان
گفت ایشان در غضب شدہ فرمودند کہ سزای این خواہی یافت ہمچنان شد متہم گردیدہ خفیہ رو بفرار نہاد
کرامت بعد الموت شیخ احمد بخش کہ از مریدان قدیمی بود در دہلی برای زیارت مزار شریف ایشان حاضر
شد در خوابش فرمودند کہ کاغذ سند نیکنامی کہ از فرنگی گرفتہ در بغچہ تست آن را پارہ کن کہ اہل اسلام را
نشاید شیخ مذکور میگفت کہ مرا ہرگز یاد نبود کہ آن سند نزد من ست چون تفحص کردم از جائی کہ نشان
دادہ بودند برآمد ہمون وقت پارہ کردم ومحبت کفار از دل من بریدہ شد فالحمد للہ علے ذلک کرامت میان
محمد اصغر صاحب نقل میکردند کہ گاہی نماز تہجد من فوت میشد یکبار بخدمت شریف عرض کردم فرمودند خادم
ما را بگوئید بوقت تہجد ما را یاد دہانیدہ باشد شما را نشستہ میکنیم اینقدر ذمہ ماست باقی اختیار شماست میگفتند
ہمچنین شد کہ گویا کسے مرا می نشاند کرامت چون ایشان در سفر حجاز در بلدہ سورت رسیدند اتفاقا مسجدے
بود کہ دران مسجد شخصی از اغنیا کہ یوسف علیخان نام داشت وخود را در زمرہ فقرا داخل داشتہ بود تہ بند زدہ
در مسجد می نشست چون خبر ایشان شنید آمدن در مسجد موقوف نمود و مدتے برین گذشت یکبار از غایت
نیاز حاضر شد و صد روپیہ نذر نمود و حضرت را و راقم را در محل خود برد و زوجہ خود را بیعت کنانید مردم تعجب
میکردند کہ این شخص از کمال انحراف آمدن مسجد ترک نمودہ بود چہ جائیکہ نذر ہا کند و یکی از مخلصان رنج

الاعتقاد گردد **کرامت** چون در بلدهٔ بمبئی رسیدیم جهازی کرایه نمودیم و بسبب صحبت حضرت بعض
مردمان دیگر غنیمت شمرده در جهاز شریک شدند حضرت فرمودند درین جهاز نشستن مصلحت معلوم
نمیشود کرایه را واپس گرفتند که از ناخدا تخلف وعده هم مکرر شده بود آخر در جهاز دیگر نشستند و این جهاز
سابق پس حج رسید و جهاز پسین حج را دریافت حجاج جهاز اول تا یکسال ماندند چون حضرت ایشان را مرض
آخر لاحق گشت حضرت والد در لکهنؤ بودند خطوط مکرر در طلب ایشان فرستادند مقصود همین بود که بر جای خود
بنشانند من جملتها یک مکتوب از انها مرقوم میشود و مکتوب مختصر دیگر که در فوائد طریقه نوشته اند آن هم برای نفع
طالبان ضمنا مندرج میشود و مکتوبات دیگر که بنام ایشان هستند از مجلد مکتوبات طیبه **مکتوب اول**
بخدمت شریف صاحبزادهٔ عالی النسب والاحسب حضرت شاه ابو سعید صاحب سلمکم ربکم السلام علیکم
ورحمة الله درینولا این فقیر را مرض خارش و ضعف و شدت تنفس مستولی گردیده که طاقت نشست و برخاست
خیلی دشوار علاوه اینکه درد کمر از چندی ظاهر شده که نماز بر اقعاد خواندن هم محال حضرت شاه رفیع الدین صاحب
میفرمودند ازین هر دو شخص بر سبیل بدلیة پیش شما بالضرور باشند پس درینوقت که اشتداد امراض
بحدی رسیده که طاقت نشستن نماند و فتور کلی در رسته ضرور آمده درینوقت آمدن شما بسیار مناسب
ست جلدتر خود را برسانند و مولوی بشارت الله صاحب رخصت برای بیمارداری اهلخانه خود گرفته اند
آمدن اوشان معلوم نمیشود و قبل ازین چند خطوط متواتر در طلب شما مع تبرکات جدیده روانه کرده شد
تعجب ست که قصد آمدن اینجا نکرده اند فقیر بحسب ظاهر صحت محال و افسوس که شما این قدر تاخیر
مینمایند ع خوبان درین معامله تاخیر میکنند * می بینم که منصب آخر مقامات این خاندان عالیشان
بشما متعلق و وابسته شد و پیشتر ازان در بیماری سابق دیده بودم که شما بر چارپای ما نشسته اید و بیعت
بشما عطا کردند سوای شما قابل این توجهات غریبه و عجیبه کسی نیست بمجرد رسیدن این خط خود را جریده روانه
این صوب نمایند و برخوردار احمد سعید را بجای خود اینجا بگذارند و بدعای حسن خاتمه و درود و استغفار و ختم
کلمه طیبه و قرآن مجید و ختم پیران کبار و لقای جانفزا و اتباع حبیب مصطفی مدد فرما باشند والسلام
مکتوب ثانی بعد حمد و صلوة معلوم نمایند مقامات و اصطلاحات که در طریقه علیه امام ربانی
حضرت مجدد الف ثانی رضی الله عنه مقرر ست در هر درجه ازان کیفیات و حالات و انوار و اسرار پیش می آیند
و بدون آن اختیار طریقه عبث ست عمر را ضائع نماید و مقامات عشره از توبه تا رضا اگر لازم باطن شود

نشود ازین طریقہ چہ فائدہ در سیر لطائف عالم امر کیفیات بسیار میشود و در سیر لطیفہ قلبی کہ مراقبہ احدیت صرفہ باز مراقبہ معیت میفرمایند بیخودی و استغراق و قطع تعلقات و آرزوہا وغیرہ دست میدہد و در سیر لطیفہ نفس مراقبہ اقربیت و محبت معمول ست و استہلاک و اضمحلال و فنائی انا وغیرہ حاصل میشود و در سیر لطائف عالم خلق سوائی عنصر خاک فیض بر عناصر ثلثہ می آید و مناسبتے بتجلیات سمی الباطن و ملاء اعلے علیہم السلام و تہذیب لطیفہ قالبیہ می یابند و در کمالات ثلثہ بیرنگیہا و لطافت نسبت باطن فزود و در حقائق سبعہ وسعت انوار و بداہت انچہ نظری ست و زیارت حضرات انبیاء علیہم السلام و دوام محبت ذاتیہ ثابت ست ع تا یار کرا خواہد میلش بکہ باشد ﴿نہ سلطان خریدار ہر بندہ ایست * نہ در زیر ہر ژندہ زندہ ایست﴾ ہمچنین علوم و معارف اگر سالک این طریقہ ادراک نماید مبارک والا عجمی و خودی کسب کردہ است فویل لہ در صحبت ہر کہ ازین قسم حالات حاصل نشود بہتر ست والا طریقہ بدنام و ازین کس شائخ را عاری لاحق عجب مریدان اند طریقہ بدنام نمایند و خود را پیر میگیرند ہداہم اللہ سبحانہ الی رضائہ و اشتیاق لقائہ آمین الحمد للہ کہ حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب و حضرت حافظ ابوسعید صاحب سلمہم اللہ تعالی و جعلہم حالا شاعۃ الطریقۃ بانیمقامات مناسبتی بہم سانیدہ اند و عزیزان دیگر نیز اللہ تعالی توفیق استقامۃ و اتباع سنت و محبت مشائخ و ترک و انزوا و یاس از خلق امید از خدا سبحانہ و تعالی اینہا را و جمیع دوستان مرا و من افتادہ خاک بسر عمر بباد دادہ را این حالات عطا فرماید بہزار انفعال مینویسم زیرا کہ مرشدان در تحریر اجازت نامہا ہر دو لفظ مینویسند پس میگویم دست ایشان کہ بہتر از دست من ست دست من ست بیعت بخدمت اینہا کہ اقوائی ذریعہ سعادت و نجات ست بیعت من ست اللہ تعالی مبارک فرماید بشرطیکہ از اہل دنیا اعراض نمایند و پاشکستہ بر در حق بصدق وعدہ کریم مطلق مثل سلطانہ نشینند و اینہا نند ارکان طریقہ من و حاصل توجہات سالہائی من اللہم وفقنی و ایاہم لرضائک و مرضات حبیبک صلی اللہ علیہ وسلم و اجعل آخرتنا خیرا من الاولی آمین آمین آمین انتہی عبارۃ المکتوبین الغرض بحکم حضرت ایشان آنحضرت بجای حضرت ایشان نشستند تا نہ سال تقریبا ہدایت طالبان فرمودند و تلخی و سختی و فقر و فاقہ کہ شیوہ مرضیہ طریقہ انیقہ ہست بسیار چشیدند کہ بیانش تفصیل دارد در سال یکہزار و دو صد و چہل و نہ عزم حرمین شریفین نمودند اہل دہلی را رنج بسیار رو داد فرزند خود را یعنی حضرت شاہ احمد سعید سلمہ اللہ تعالی را بجای

خود گذاشتند اهل هر شهر مقدم شریفش غنیمت شناخته از سر و پا شتافتند و رمضان شریف در بندر بمبئی واقع شد یک ختم کلام الله در تراویح به بلده مذکور فرمودند و در شوال بجهاز سوار شدند ابتدای ذیحجه در جده رسیدند مولانا محمد جان علیه الرحمة والغفران که در وقت خود گویا شیخ الحرم بودند چنانچه ذکر شان در خلفای حضرت ایشان خواهد آمد انشاء الله تعالی برای استقبال آمدند آخر دوم یا سوم شهر مذکور در بلد الحرام داخل شدند اهل حرمین از قضاة و مفتیین و امرا و علما بنهایت تعظیم پیش آمدند شیخ عبد الله السراج و شیخ عمر مفتی شافعیه و مفتی سید عبد الله میر غنی حنفی و شیخ یسین حنفی عم او شان و شیخ محمد عابد سندی و دیگر اعزه برای ملاقات حاضر شدند و نیز شروع مرض از اسهال و حمی در شهر محرم و بلد محرم رو داد در عین مرض و بیهوشی اشتیاق مدینه منوره از حد غالب آمد همین که فی الجمله افاقه شد عزم مدینه نمودند ربیع الاول ایام مولد شریف همونجا بودند کسی در خواب دید گویا آنحضرت صلی الله علیه وسلم مع یاران بجانب مکان ایشان تشریف می برند الا اینکه همگی پیاده هستند و امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه بر اسپ سوار اند کسی در تعبیرش گفت شاید که امتیاز امیر المؤمنین برای آن بوده باشد که ایشان از نسل او شان هستند در حلقه مردمان اینقدر جمع میشدند که مکان مملو میشد شیخ الحرم دعوتی فرستاد و گفت که این دعوت از جناب آن سرور ست در مدینه منوره آنقدر مرض به تخفیف شد که قریب نیم کروه پیاده میتوان رفتن بعد فراغت از زیارت حرمین شریفین رجوع بجانب وطن فرمودند و مرض روز بروز در ترقی بود اول رمضان یک روزه داشتند که اگر ضرر نخواهد شد باقی تمام خواهم نمود دران روزه شدت زیاده شد حکم بفدیه کردند و فرمودند اگرچه بر مریض و مسافر حکم فدیه نیست لیکن طبیعت میخواهد که فدیه ادا کرده شود و بست و دوم رمضان به بلده ٹونک داخل شدند نواب وزیر الدوله تعظیم و تکریم بسیار نمود روز عید سکرات موت شروع شد وصیت و لپذیر باین نالائق باتباع سنت و اجتناب از اهل دنیا فرمودند و فرمودند اگر بدر اهل دنیا خواهی رفت ذلیل خواهی شد و الا ایشان چون سگان بر دروازه تو خواهند غلطید و فرمودند هر چه مارا از اشغال و اوراد رسیده ترا بلکه عبد المغنی را اجازت دادم فرمودند وقت کدام نماز هست مولوی حبیب الله صاحب عرض کردند هر نماز که خواهند حضرت ادا کنند فرمودند امشب تمام شب در نماز هم گذشته هست بعد نماز ظهر حافظ رالقراءة سوره یٰس حکم کردند سه بار شنیدند بعد مرتبه سوم فرمودند بس کنید الحال کم دیر مانده است فرمودند امروز نواب در خانه نیاید بیشتر شخصی از ابنای دنیا

رسید فرمودند که از آمدن امر ظلمت می آید بین ظہر و عصر یوم عید الفطر روز شنبہ انتقال فرمودند نواب والی
شہر حاضر آمدند مولوی حبیب اللہ صاحب و دیگر اہل قافلہ متکفل غسل شدند مولوی خلیل الرحمن
قاضی شہر امامت نماز کردند تابوت شریفش را نقل بدہلی کردند بعد چہل روز نعش مبارک از صندوق
برآورده در لحد نہادند چنان معلوم میشد که ہمین وقت غسل داده اند و ہیچ تغیر نبود پنبہ که در زیر بود
نہایت خوشبو داشت مردم به تبرک بردند قریب تربت حضرت ایشان مدفون شدند تاریخ وفات
مردمان بسیار گفتند یک عربی و دیگر فارسی نقل کرده میشود نور اللہ مضجعہ و فارسی مولوی خلیل احمد
صاحب چنین گفتند ؎ امام و مرشد ما شاہ ابوسعید سعید + بروز عید چو شد وصل جناب خدا +
دل شکستہ و مغموم گفت تاریخش + ستون محکم دین نبی فتاد ز پا + حضرت شاہ احمد سعید صاحب
سلمہ اللہ تعالی فرزند اکبر ایشان ہستند ولادت ایشان در سنہ یکہزار و دوصد و ہفتده روداد تاریخ
ولادت مظہر یزدان بحسن ترتیب والد ماجد خود حفظ کلام شریف فرمودند و علوم عقلیہ از مولوی فضل
امام و مفتی شرف الدین وغیرہما خواندند و حدیث شریف از تلامیذ حضرت شاہ عبد العزیز رحمہ اللہ مثل
رشید الدین خان وغیرہ خواندند و سلوک طریقہ مجددیہ از حضرت ایشان و والد خود حاصل نموده باجازت
و خلافت مشرف گشتند مردمان را از علم ظاہر و باطن بہره رسانیدند حضرت ایشان در احوال ایشان
در رسالہ خود چنین نوشتہ اند احمد سعید فرزند حضرت ابوسعید بعلم و عمل و حفظ قرآن مجید و احوال نسبت
شریفہ قریب است بوالد ماجد خود انتہی کلامہ الشریف و نیز حضرت ایشان در مکتوبے ارقام فرمودند
اللہ تعالی شما ہر چہار کس را سلامت دارد که ارتباط مودت بہتر از قرابت ست حضرت ابوسعید سعدہم
اللہ سبحانہ احمد سعید جعلہ اللہ تعالی محمودا رؤف احمد رأف اللہ بہ بشارت اللہ جعلہ اللہ مبشر القبول
اللہ تعالی در عمر این چہار بزرگ برکت عطا نماید و موجب رواج طریقہ فرماید و کثر امثالہم آمین انتہی ایشان
بعد وفات والد قائم مقام حضرتین شدند و طالبان از ہند و خراسان رو بایشان آوردند حسب حوصلہ
خود فوائد بردند خلفائے ایشان در اضلاع قندہار و غزنین شہره تمام دارند سلمہ اللہ تعالی و ابقاه و جعل
آخرتہ خیرا من اولاه کاتب فرزند ثانی ایشانست حافظ عبد المغنی فرزند ثالث ایشان مناسبتی بفقہ و
حدیث ہم رسانیده باخلاق حمیده موصوف اند سلمہ اللہ تعالی تاریخ ولادت شان ضیاء الرحمن مولوی
محمد شریف تحصیل علوم در رامپور وغیره نموده حاضر خدمت ایشان شدند عنایت فراوان بر حال

ایشان فرموده از مقامات سلوک گذرانیده خلافت داده رخصت فرمودند در ضلعهٔ پنجاب و کشمیر اشتهار تام یافتند مردمان بسیار از ایشان فوائد بر داشتند در بلدهٔ هوشیار پور وفات یافتند تابوت ایشان نقل کرده بسر هند بردند قریب روضهٔ حضرت محمد معصوم دفن کردند ملا خدا بردی ترکستانی در حیات حضرت ایشان سلوک از ایشان در لکهنو کردند و رخصت یافتند مردمان بلغار وغیره فائدها از ایشان گرفتند ملا علاؤ الدین کسب طریقه از ایشان نموده به پشاور رفت حالش را اخلاص پیدا شد رو با و نهادند بمردمان افاده ها رسانید شاه سعد الله صاحب در خدمت حضرت ایشان رسیدند شروع سلوک از حضرت ایشان کردند بعده از ایشان توجهات گرفتند و اجازت و خلافت یافتند بحرمین شریفین رفتند از انجا مشرف اندوز شده در حیدر آباد دکهن رفتند و ارشاد تام یافتند صغیر و کبیر آن ملک با خلاص تمام پیش آمدند صد و پنجاه کس در خانقاه ایشان وظیفه خوارند عرس حضرتین به تکلف تمام میکنند انقطاع از اهل دنیا و سخاوت نهایت دارند ملا عبد الکریم ترکستانی نیز بخدمت حضرت ایشان حاضر آمدند نسبتی بر داشتند بعد ازان توجهات از ایشان گرفته اجازت یافته رخصت شدند در شهر سبز طریقه ایشان رواج تمام یافته هزارها کس حلقه بگوش شدند خانقاه و دیهات و لنگر خانه عظیم بر پا دارند امیر شهر اخلاص تمام دارد ملا غلام محمد از ضلع اٹک آمده در حیات حضرت ایشان نسبت از ایشان کسب کرده و در وطن مردمان را نفع رسانید بحرمین شریفین رفته از انجا مشرف شده در راه وفات یافت حضرت میرزا عبد الغفور خرجوی از عنوان شباب بخدمت شریف حضرت ایشان حاضر شدند عنایت بسیار یافتند در سلب امراض توجه شریف ایشان اکسیر بود مریضان را حضرت ایشان اکثر بخدمت ایشان میفرستادند گاهی در یک توجه سلب میفرمودند شخصی در طریقه داخل شد فرمودند نزد ایشان به برید تا لطائف جاری کنند در یک توجه لطائف جاری نموده نزد حضرت ایشان فرستادند حضرت بحیرت دیدن معلوم فرمودند مریدان ایشان را کشف میشد عجائب و غرائب بیان مینمودند ملاقات از ارواح دست میداد دختر ایشان مال مسروق را بیان میکرد که فلان جاهست بعض خلفائی ایشان در ترکستان شهرت تمام دارند شیخ زمن تاریخ وفات ایشان ست سلخ شوال یا غرهٔ ذیقعده در بلدهٔ خرجه وفات فرمودند اکثر مریدان حضرت ایشان میان محمد اصغر و میان احمد یار غلب که مولوی محمد جان توجهات از ایشان گرفته اند حضرت شاه رؤف احمد علیه الرحمة برادر خاله زاد حضرت والد هستند پیشتر همراه والدم بخدمت حضرت شاه درگاهی شتافتند و فتیکه ایشان بجو

بحضرت ایشان آوردند ایشان نیز اتباع کرده بخدمت حاضر شدند عنایت فراوان از حضرت ایشان مشاهده
نمودند جامع ملفوظات و مکتوبات و مقامات حضرت ایشان اند و کتب دیگر نیز در فقه و غیره تصنیف نموده‌اند
اشعار ایشان در هندی و فارسی شهرت دارند نسبت ایشان بحضرت مجدد بواسطه شیخ محمد یحیی علیه الرحمة
میرسد که فرزند اصغر حضرت مجدد هستند بعد حصول خلافت در بلدهٔ بهوپال رفتند در آنجا رواج تمام
یافتند امرا و فقرا در حلقه حاضر میشدند و بعد وفات والد ماجد هم یکسال یا دو سال در هندوستان ماندند
قصد حرمین شریفین نمودند در بحر محاذی یلملم وفات یافتند قریب بهیر علی که لقب یلملم شده است دفن نمودند
حضرت شاه خطیب احمد مرحوم فرزند ایشان عجب نسخهٔ اخلاق حمیده بودند حلم و سخا و تحمل جفا شیوهٔ ایشان
بود نسبت از والد خود کسب کردند و سفر حج همراه او شان رفتند بعد وفات والد خویش رونق ده
مجلس آبا خود شدند در بلدهٔ بهوپال شهر جمادی الثانی سنه یکهزار و دو صد و شصت و شش وفات
یافتند تاریخ وفات هو اذا لمن المقربین وقتیکه در گور نهادند چشمها کشادند رحمة الله علیه شاه عبد الرحمن مجددی
جالندهری نسبت ایشان بواسطه حضرت شیخ سیف الدین بحضرت مجدد رحمة الله علیهما میرسد و والد
ایشان شاه سیف الرحمن مرید حضرت شهید بودند ایشان بیعت از حضرت ایشان نمودند و کسب نسبت
فرمودند در تهذیب اخلاق بے نظیر بودند مردمان پنجاب شیفتهٔ اخلاق ایشان هستند مریدان نیز
بسیار دارند یکبار بحج تشریف برده بوطن آمدند باز اشتیاق غالب آمد بحرمین شریفین رفتند بوقت مراجعت
در ملک سنده سنه یکهزار و دو صد و پنجاه و هشت وفات یافتند و مولوی بشارت الله صاحب پیشتر
از خسر خود حضرت مولانا نعیم الله بهرایچی بیعت کرده بودند بعده بخدمت حضرت ایشان حاضر آمدند و
حضرت را عنایت خاص بود بر حال ایشان چنانچه از مکتوبات شریف هویداست و نیز نوشته‌اند مولوی
صاحب از اصحاب من ممتاز اند در علم ظاهر نیز کمال داشتند نسبت ایشان بحضرت شیخ بدهن بهرایچی
رحمه الله میرسد مولوی کرم الله محدث پدر ایشان اسلام آوردند و مرید مولوی فخر الدین شدند و حضرت
شاه عبد العزیز تفسیر عزیزی بخاطر او شان تصنیف کردند ایشان بخدمت حضرت ایشان آمده بیعت کردند
و اجازت یافتند اکثر اهل دهلی در فن قراءة و وجوهات سبعه شاگرد ایشان هستند باواسطه یا بلا واسطه در
راه حرمین شریفین که بار دوم قصد کرده رفته‌اند وفات یافتند حضرت مولانا خالد شهرزوری کردی رحمة الله
علیه عالم نامدار بودند در هر فن استعداد عجیب داشتند پنجاه کتاب حدیث سند داشتند از علمای هندوستان

فی الجملہ مدح حضرت شاہ عبدالعزیز مینمودند اشعار فارسی و عربی شان در سلاست نظم گوئی سبقت از فردوسی و فرزدق بردہ بود حضرت ایشان اشعار ایشان بعارف جامی مناسبت میفرمودند قصائد عربی و فارسی کہ مدح حضرت ایشان نظم نمودہ اند کم از منظومات خسرو و جامی کہ در مدح سلطان المشائخ و خواجہ احرار نظم کردہ اند نتوان گفت تحصیل علوم نمودہ در بعضی مدارس بدرس مشغول میبودند داعیۂ خدا طلبی در سر داشتند اتفاقا مرزا رحیم اللہ بیگ کہ جہان گشت بودند بر ایشان شد شکایت از عدم وجدان مرشد نمودند بحسن دلالت مرزا صاحب بحضرت دہلی رسیدند و نہ ماہ در خدمت حضرت ایشان بودند بعض کسان در حق حضرت ایشان کلام نالائم گفتند ایشان آن شخص را بصورت خنزیر دیدند عقاد ایشان ازدیاد پذیرفت خدمت آنحضرت بر ذمہ خود مسلم داشتہ بودند و ہم از دور پسین از صف نعال گردن کج کردہ می نشستند الغرض حضرت عنایت بسیار مبذول داشتند و بعد عنایات از خلافت بہرور فرمودند و تا مزار حضرت شیخ محمد عابد وداع ایشان کردہ بخدا سپردند گویند حضرت بوقت رخصت بشارت قطبیت آن دیار عنایت فرمودہ بودند وقتیکہ آنجا رفتند ریاضتہا بسیار کشیدند بہجوم خلق چندان شد کہ گویا سلطنت آن دیار با ایشان تعلق یافت خلفائی ایشان و خلفائی خلفائی ایشان ہزارہا کس شدہ باشند وقتیکہ بروح حضرت غوث الثقلین متوجہ میشدند حضرت خواجہ نقشبند را میدیدند کہ میفرمایند متوجہ ماباش شاید کسی نقل میکرد کہ دواب ایشان از علف شبہ نمیخوردند الغرض کرامات بسیار ظہور نمود رئیسان آن دیار را قدری نبود گویند والی بغداد را مجلس خود غضب شدہ برآوردند نام حضرت ایشان یکبارگی رفتند مردمان بیہوش شدہ افتادند شیخ عبدالوہاب خلیفۂ ایشان کہ صاحب کرامات و مرجع خلائق شدہ بود انحرافی از ایشان نمود نسبت او سلب شد و ممقوت مردمان گردید تا حین کہ حضرت والدم بہ بیت اللہ رفتند بہزار عجز و انکسار پیش آمد ایشان را از فرط ازتوجہات بنواختند شنیدہ ام من بعد او را باز قبول پیدا آمد و ہم بعد چند سال وفات نمود و مولانا مرحوم اکثر مریدان خود را باطاعت والد ماجدم حکم کردہ بودند مریدان ایشان در عرب می آمدند میگفتند کہ مولانا بعد حضرت ایشان شمار مقدم میداشت مکتوبی کہ بنام حضرت والد ارقام نمودند نقل آن مکتوب اینجا میکنم

مکتوب مرکز دائرہ غربت و مہجوری خالد کردی شہرزوری بعرض مقدس عالی مخدومی جناب ابی سعید مجددی معصومی میرساند اگرچہ بیمن ہمت حضرت قبلۂ عالم روحی فداہ فیوض خاندان عالیہ آباد اجداد کرام آن مخدوم عالیمقام کہ باین مقصر گمنام رسیدہ است بیرون از حیز تحریر و خارج از حوصلہ تقریر ست

۵ ہاشم نور نام فرزنی از تلک گریدہ ۱۲۱۲ ۱۲۱۲

اما بفحوای مالا یدرک کله لایترک کله بمقام شکرگذاری برآمده عرض حضور می نماید که یک قلم تمامی مملکت روم و عربستان و دیار حجاز و عراق و بعضی از ممالک قلم عجم و جمیع کردستانان از جذبات و تاثیرات طریقه علیه نشر مسار و ذکر محامد حضرت امام ربانی مجدد و منور الف ثانی قدسنا الله بسره السامی آناء اللیل والنهار در محافل و مجالس و مساجد و مدارس زبان زد صغار و کبار است بنحویکه هرگز در هیچ قرنی از قرون و هیچ اقلیمی از اقالیم مظنه نیست که گوئی زمانه نظیر این زمزمه را شنیده یا دیده فلک دوار این رغبت و اجتماع را دیده باشد از انجا که شدت رغبت حضرت صاحب قبله و آن قبله معلوم خاطر حزین این مهجور مسکین بود بمقام گستاخی برآمده فرح افزای خاطر انجناب و سائر احباب شد هر چند اظهار اینگونه امور صورت گستاخی و خود بینی دارد این فقیر را شرمنده می دارد اما رعایت جانب دوستان بمقدم داشته بمقام بے ادبی آمده دگرنه نوشتن این امور ازین نالائق محض دور بود امید وار جوابیکه مشافهه یا مراسلة چنانکه مقتضای شیمه کریمه است از ذکر جمیل این مسکین ذلیل در حضور حضرت با فر و سعادت حضرت صاحب قبله کونین کوتاهی نفرمایند و بادنی تقریب کائن ما در ان آستان که موقف بختیاران و رستان است یاد نمایند و خود نیز گاه گاهی به نیم نگاهی زنگ قساوت را از دل مابینوایان دور نمایند و گرچه نویسد در پناه همین منعام و ضمن همت پیران کرام باشند بمنه انتهی و نیز قصیده عربیه ایشان که در حق حضرت ایشان انشا نمودند نقلش کرده میشود تا ناظران ازان حظ وافر حاصل کنند

قصیده عربیه در مدح حضرت ایشان

کملت مسافة کعبة الآمال	حمد المن قد من با لا کمال
واراح مرکبی الطلیح من السری	ومن اعتوار الحط والترحال
نجانی من قید الاقارب والوطن	وعلاقة الاحباب والاموال
وهموم اهلی وحسرة اخوتی	وعموم عم او خیال الخال
ومواعظ السادات والعلماء	وملامة الحساد والعذال
واعاذنی من فرقة افاکة	واجارنی من امة جهال
اعنی روافض اردبیل ان الیتی	هم اشنع المخلوق فی الافعال

ومضلها الکاشی اسمعیل از … قد حار لما شب نار جدال لے
سحقا له من مدع کذاب … بعدا له من منکر قوال
وغلاة فرس والعراق وفی الخبر … قد بشر والعبادة الدجال
وشرار اهل الطوس سموا الرضی … ونفوسهم سموا احبته آل
ومن الهزارة والبلوج المفسدة … وتمرد الامرار والافیال
ومن الافاغنة التی جبلوا علی … خوض المفاسد واقتحام قتال
وفساد قطاع الطریق بخیبر … ومن المجوس ومالهم من وال
منعوا الاذان رعایة الاسلام … ضلوا وخاضوا الیوم فی الاضلال
وهجوم امواج البحار الزاخرة … واذیة المکاس والعمال
ومن المثلثة العلوج الطاغیه … ماشلهم فی الارض عال غال
وانا لنا اسعی علی المآرب والمنی … اعنی لقاء المرشد المفضال
من نور الآفاق بعد ظلامها … وهدی جمیع الخلق بعد ضلال
اعنی غلام علی القرم الذی … من لحظه یحیی الرمیم البالی
تمثیله ما ساغ الا انه … ما نقش الادبار فی تمثال
هو یم فضل طود طول والکرم … ینبوع کل فضیلة وخصال
نجم الهدی بدر الدجی بحر التقی … کنز الفیوض خزانة الاحوال
کالارض حلما والجبال تمکنا … والشمس نورا والسماء معالی
عین الشریعة معدن العرفان … عون البریة منبع الافضال
قطب الطرائق قدوة الاوتاد … غوث الخلائق رحلة الابدال
شیخ الانام وقبلة الاسلام … صدر العظام ومرجع الاشکال
هادی الی الاولی بهدی مختف … داع الی المولی بصوت عال
محبوب رب العالمین من اقتدی … بهداه قل یا قدوة الامثال
کم من جهول بالهوی مکبول … نجاه من لحظ بکحل عقال

کم من ولے کامل من صدّہ ... قد صدعنۃ عجائب الاحوال +
کم اسنکر لعلو شانہ قدراسے ... فاذا قۃ المولے اشد نکال
معطے کمال تمام اہل نقیصتہ ... ومزیل نقص بجمیع اہل کمال
اخفاہ رب العز جل جلالہ ... فے قبۃ الاعزاز والاجلال
یا اہل مکۃ حولہ دُرّ طائفا ... واہجر حجازا ان سمعت مقالی
وبمبیت خیف دع در کض محسّرٍ ... وسمنے منے والرمے للامیال
واسکن بذا الوادی المقدس خالعًا ... تعلے ہوسے الکونین باستعجال
تحجر مقامک بالمطاف بلاصفا ... من طوف حضرۃ کعبۃ الآمال
ماالسعی الاسفے رضاہ بملتزم ... ماالطوف الا حولہ بجلال ++
من شام لمعا من بروق دیارہ ... بشام روض الشام کیف بیالے
آلنت من تلقا رمدین مہرہ ... نارا فاسلے البال بالبلبال +
فہجرت اہلے قائلا لہم امکثو ... ارجع الیکم عن الاستشعال
ولو بیت ہجران الاحبۃ والوطن ... ورکبت متن الاکمۃ الصہال
فطوے منازل سفے مسیرۃ منزل ... والبحار سائخ شملال
فغنیت اصحابے علے بیناتہم ... ومواعدی من فرط شوق جمال
من لے بتبلیغ السلام لاخوتی ... وبسط عذر العذر والاہمال
سلب الہوی بلے فما فی خاطرے ... غیر الحبیب وطیف شوق وصال
قد عان حین تشرفے بوصالہ ... من لے بشکر عطیۃ الایصال
یارب لاتحجبے تتارک انہ ... سفہ علے من شم ریح نوال
واللہ لو اعطیت عمر الآخرہ ... وترکت غیر الحمد کل فعال
وابنیح سفے کل منبت شعرۃٍ ... الفالسان نفے الوف مقال
وامیط عنے النفس والشیطان کے ... لا یلہیانے بخطرۃ سفے البال
فصرفت عمری کلۃ فے حمدہ ... بشراشرے ابدا بلا اہمال

ما اقدرن على كفار عطيته | فضلا عن التفصيل بالاجمال
اين العطايا وهي غير عديدة | كيف التشكر وهو بعض نوال
ام كيف احمد ناظما او ناثرا | ذاتا ترقت عن حضيض خيال
سلب التجوز والمجاز بليغ + | سنى تقدسه عن الامثال
الله الخالق في نعوت كماله | سبحانه من خالق متعال +
فالعجز نطقي والتحير فكرتي | ما ينبغي الا السكوت بحال +
كما قضيت آلهنا في اشهر | طيا لبعد مسافة الاحوال +
وهيت اقداما على طي الفلا | ونزول غور وارتقا رجبال
وجبتنا حفظا من الآفات + | ومنحتنا امنا من الاهوال
ورزقتنا تقبيل عتبة قبلة | فاز المقبل منه بالاقبال +
فارزق الله العالمين بحقه + + | ادبا يليق بهذا الجناب العالي
وامدنا بلقائه وبقائه + | وعطائه ونواله المتوالي +
زد من حياتي في اطالة عمره | ادم الورى بجاه تحت ظلال به
واجعلني مسعود الحسن قبوله + | واسمحني ما يرضيه من اعمال +
زد كل يوم في فوائد وقته | ما دمت حيا في جميع الحال +
واسنني مرضيا لديه وراضيا | عنه رضي يجدي مفاز مآلي
فالحمد للرب الرحيم المنعم | القادر المتقدس الفعال +
ثم الصلوة على الرسول المجتبى | خير الورى والصحب بعد الآل

ونیز یک قصیدهٔ فارسی که در رسالهٔ نظم جوابی ندارد نقل کرده میشود

قصیدهٔ فارسیه در مدح حضرت ایشان

دهید از من خبر آن شاه خوبان را به پنهانی | که عالم زنده شد بار دگر از ابر نیسانی
صف نظارگان در انتظارش چشم در راهند | همی رویان همه جمعند مطرب در غزلخوانی

خرامان وچمان باصد هزاران عشوه مستان
کند تشریف رایکدم بصحن گلشن ارزانی

گذارد از کف پا لاله را مرهم بداغ دل
نهد داغ غلامی لاله رویان را به پیشانی

برد آب از لطافت تازه گلهای بهاری را
دهد آب از خجالت نونهالان گلستانی

غلام قد خود سازد همه آزاد سروان را
دهد شمشاد را از لاف رعنائی پشیمانی

کند آگنده از رشک رخش گل را بخون دل
کند شرمنده طاؤس چمن را از خرامانی

سر و روشن بدیدار شه لقیش دیدهٔ نرگس
دهد از پای بوسش سنبل تر را پریشانی

بوجه داوری و عزم گشت گلستان امروز
کند گلزار را غیرت فزای باغ رضوانی

کهت اندر نزاکت سخت بنیاد جدل محکم
ز نوزادان بستانی و خوبان شبستانی

زیکسو دلبران هر هفت کرده برقع افگنده
همه هستند اشک خامه صورتگری مانی

زدیگر سو گلستان شد بدالسان خرم وخندان
نباشد حاصل تحریر وصفش غیر حیرانی

بکلک صنعت ارامنشی قدرت بدائع ها
نوشته بر حواشی چمن از خط ریحانی

بنفشه میزند باخال جانان لاف همرنگی
گل شبنم زده با روی دران خوی افشانی

کند راز دهن را غنچه فاش آهسته آهسته
بدیده میکند نرگس اشارت های پنهانی

ریاحین از خط وسنبل ز زلف دلبران گوید
زند سرو سهی با قد خوبان لاف پیمانی

بروی برگ گل هر قطرهٔ ژاله میچکد گوی
که هر لعل یمانی رسته مروارید عمانی

ز فرش سبز گلشن بر زمرد میزند طعنه
بخندد در شگفتن لاله یاقوت رمانی

دم از اعجاز عیسی میزند بادی سحرگاهی
نشان می بخشد از احیای موتی ابر نیسانی

هزاران را به بوی گل اگر ره دیده شد روشن
ببستان چشم یعقوب از شمیم ماه کنعانی

گلستان سبز طوطی سبز حنا سبز در سبز ست
نگیسا را درین محفل کجا زیبد خوش الحانی

سمندرها شدند از سایهٔ گل آتشین آبی
ز جوش پر ز لطف گلستان گشتند بستانی

ز جوش گریه هر بهاران غنچه میخندد
چو معشوقان بیباک از خروش عاشق فانی

هزاران گل شگفتند از نسیم صبح دریکدم
بهو دلهای مریدان از نگاه قطب ربانی

امام اولیا سیاح بیدای خدا بینی
ندیم کبریا سیاح دریای خدادانی

همین رهنمایان شمع جمع اولیای دین
چراغ آفرینش مهر برج دانش و بینش
امین قدس عبد الله شه کز التفات او
یمن شد گوئیا هندوستان ازمین انگشتر
اگرچه مشعلستانش بود شاهجهان آباد
ز اقصای خطا تا غایت مغرب زمین امروز
ز خورشید کمالش نیست جز خفاش بی بهره
پس از مظهر بجز وی در ضمیر کس نشد مضمر
نزیبد مهر را با فیض او لاف جهان گیری
نباشد یاد را در حضرتش تاب سبک روحی
سبق گویان سابق گر درین ایام می بودند
نخست نسبت غزای القوم سعادت مند
بزرگانی که صد دفتر معارف گفته اند از بر
بسی چون قطب بسطامی و منصور ست در کویش
ز اقطاب جهان دعوای همتاییش نمی زیبد
چنان ارواح زاری شد ز روحانیش دهلی
اگرچه کافرستانست باشد از وجود او
بسی پژمرده گیها بود گلزار هدایت را
اگر معمار لطفش قصر ایمان را درین آخر
مرانا دیده باشد با سر کویش سروکاری
بسی تو بیخ کردند اهل توران و خراسانم
به دهلی ظلمت کفرست گفتند و بدل گفتم
نشد با طول صحبت ز اولیای یثرب و بطحا

دلیل پیشوایان قبلهٔ اعیان روحانی
کلید گنج حکمت مخزن اسرار سبحانی
دهد سنگ سیه خاصیت لعل بدخشانی
دمادم میدهد ز و نفحهٔ انفاس رحمانی
ولی از مشعلش از قاف تا قافست نورانی
نباشد هیچ کس مانند او از نوع انسانی
بجز احول نه بیند کس درین عالم ورا ثانی
کمالاتی که ظاهر گشت بر قیوم ربانی
نباشد چرخ را با قدر او امکان همسانی
نباشد کوه را با همتش حد گران جانی
بمحفل می نشستندش بجان بهر سبق خوانی
ندارد هوش در دم یا نظر اندر قدم رانی
بنزدیکش همه هستند اطفال دبستانی
انا الحق بر زبان هرگز نمی رانند و سبحانی
سها را گر سزد با مهر تابان لاف رخشانی
نمی گردد بگرد قلعهٔ او فکر نفسانی
بهشت و این سخن نبود خلاف نص قرآنی
دگر ره ز ابر فیضش یافت سرسبزی و ریانی
اساس از تو شکستی روی بنهادی بویرانی
پس از دیدن عراقی را نبند با پیر ملتانی
بدار الکفر رفتن چون پسندی گر مسلمانی
بظلمت رو اگر در جستجوی آب حیوانی
میسر آنچه از وی شد مرا نادیده ارزانی

۵ او / القوم / ادبان / حضرت / ایمان

بجان شو بنده اش ای آنکه میخواهی شدن آزاد
ز تسویلات نفسانی و تلبیسات شیطانی

در انگشت ار بگردی صخره روزی خاتم عهد شد
بموری کے خریدی حاصل ملک سلیمانی

به بدبختی خود ناید که خون گرید سیه بختی
دران کو لیست و دار دمیل سوئی عالم فانی

لئیمی گفت من نزدیکم و لشناسمش گفتم
مگر نقل بوجهل و محمد را ندیدانی

ز بنده خاکروبان درش را باد صد زنهار
زلف ندهند آن اکسیر اعظم را بآسانی

تمنائی قبولش دارم و دانم که نا اهلم
مدد یا روح شاه نقشبند و غوث گیلانی

سگم از سگ بسی کمتر تو نجم الدین صفت جانان
برین سگ بنگر از روی کرم ز انسان که میدانی

گریزان از نهیب بار نفسم صعوه سان سویت
زهی دولت بلطف این صعوه را گر باز گردانی

بجود کن آشنا گردیم چون از خویش بیگانه
عطای احمدی فرما چو ما گردیم سلمانی

برین سان مظهری شد جان پاکت جان جانانا
بچشم اهل بینش این زمان خود جان جانانی

ز جام فیض خود کن خالد در مانده را سیراب
که او لب تشنه مستسقی و تو دریای احسانی

بعد حضرت ایشان یک سال یا دو سال زنده ماندند در طاعون درجهٔ شهادت یافتند گویند چار کس را بر جای خود بتعاقب نصب کردند که بعد من فلان و بعد فلان فلان هر چار کس در همون طاعون متعاقب وفات یافتند الحال قائم مقام ایشان شیخ عبد الله نهایت مرد بزرگ شنیده میشود سلمه الله تعالی حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم نیز در غزوه موته سه کس را از صحابه کرام یعنی زید بن حارثه و جعفر طیار و عبد الله ابن رواحه را بتعاقب امیر فرموده بودند هر سه بزرگ شهید در همون جنگ شدند بعد ایشان خالد ابن الولید بحکم رایت گرفت و فتح شد و خطاب سیف الله یافت رضی الله تعالی عنهم مولوی عبد الرحمن شاهجهان پوری سلمه الله تعالی نزد بزرگان رسیدند هیچ مقصود حاصل نشد آخر بخدمت حضرت ایشان حاضر آمدند سلوک نموده خلعت خلافت یافتند عجب خلوت و انقطاع از اهل دنیا نموده اند التفاتی بایشان ندارند نواب فرخ آباد چه قدر آرزوها داشت و حاضر خدمت میشد لیکن از ایشان التفاتی با ظهور نیامد مجازان ایشان اکثر نسبت قوی و کشف صحیح دارند و در ضلعهٔ فرخ آباد و شاهجهان پور طریقهٔ ایشان رواج تمام دارد سلمه الله تعالی علی رؤس الطالبین میر طالب علی المشتهر بمولوی عبد الغفار علم ظاهری خوانده از حضرت ایشان کسب نسبت قلبی نموده بحرمین

شریفین متوجہ شدہ در بلدۂ زبید از ملک یمن رواجی یافت گویند قاضی آن ملک نیز شدہ بود
اللہ اعلم سید اسمعیل مدنی علیہ الرحمۃ پیشتر بیعت از مولانا خالد نمودہ نسبت نقشبندی کسب نمودند
روزی در واقعہ دیدآن سرور رضی اللہ علیہ وسلم کہ میفرمایند کہ بدہلی بروواز شاہ غلام علی کسب
نسبت مجددی کن بجاہ شریف حاضر آمدہ اجازت وخلافت یافتند وبوطن رفتند وکشف ووجدان
صحیح داشتند ذکر رفتن الیشان درآثار نبویہ وادراک کردن ظلمت آنجا پیشتر گذشت مرزا رحیم اللہ
بیگ مسمی بمحمد درویش عظیم آبادی رحمہ اللہ ترک علاقۂ روزگار نمودہ بخدمت حضرت الیشان
شتافتند کسب نسبت نمودند باجازت وخلافت مشرف شدند گلیم سیاہ پوشیدہ بزیارت
حضرت خواجہ نقشبند رفتند واکثر بلاد اسلام مثل روم وشام وحجاز وعراق ومغرب وماوراء النہر
وخراسان وہندوستان سیر نمودند میگفتند مثل شاہ غلام علی شیخ نیافتم از والدین حقوق
معاف کنانیدند در امر معروف ونہی عن المنکر خوفی نداشتند شہزادہ کامران والی ہرات از مخلصان
الیشان شد در احتساب اوراالفاظ سخت وبیباک میفرمودند ہمچنین دیگر ولات ترکستان غاشیہ بر
دوش الیشان شدہ بودند وبسبب امور شرعیہ از ہر جا رنجیدہ شدہ می برآمدند از بادشاہ میگفتند کہ اخلاق
تمام داشت رنجہ شدہ برآمدند آخر در شہر سبز قرار گرفتند حاکمش دیہہ کلان نذر نمود وتعین حکومت
نمود از ان دیہہ برداشت در آخر عمر نکاح نمودند وخدمت صادر و وارد بر ذمہ خود گرفتند
آستانہ پیدا شد مذہب شافعی اختیار نمودہ بودند لہذا در بخارا وغیرہ ملقب بالیشان شافعی
ہستند بعض حکام ترکستان کہ از والی شہر سبز غبار داشت الیشان را بخفا قتل کنانید شربت
شہادت یافتند انا للہ وانا الیہ راجعون حضرت آخوند شیر محمد رحمۃ اللہ علیہ تحصیل علوم نمودہ
از عتبہ بوسی حضرت الیشان مشرف شدند کسب نسبت نمودہ اجازت یافتند در خدمت حضرت
الیشان بسیار ذہول از علم ظاہری طاری شد میفرمودند حال من باین حد رسید کہ ترکیب
سہل از علم نحو متعسر شد باز رجوع بعلم ظاہر نمودم کہ مبادا تلف نشود صدہا کس از علم بہرہ برداشتند
وتلامیذ خود را بتقوی وافعال خیر امر میفرمودند کسیکہ در مجلس غیبت کسے از طلبا میکرد بروی
جرمانہ مقرر کردہ بودند در آخر عمر بسیار ضعیف شدہ بودند کتب ابیع نمودند ودرس تدریس را
ترک دادند وبجز تلاوت قرآن شریف وصلوۃ مفروضہ گویا کاری نداشتند آخر الامر سکونت در ملک ہندوستان

کہ دار الحرب شدہ است مکروہ دانستند و ہم در عین بیماری متوجہ حرمین شریفین بہ نیت ہجرت شدند در بلدہ ملتان رفتہ وفات یافتند مولانا محمد جان شیخ الحرم رحمت اللہ علیہ بعد تحصیل علم بخدمت حضرت ایشان رسیدند و ریاضتہای بسیار کشیدند ہر روز بزیارت حضرت خواجہ قطب الدین ہفت کروہ میرفتند و شب آنجا در عبادت مشغول میبودند صباح یک سبوئی آب کہ آب آنجا نہایت گوارست برائی حضرت ایشان می آوردند خادمی نقل کرد کہ فرزند من قریب مرگ رسیدہ بود بوقت شب بدرگاہ قطب الاقطاب آوردم ایشان در مراقبہ بودند پیش ایشان آن بچہ را بردم و عرض دعا و سلب مرض نمودم ایشان ہمون وقت سلب مرض کردند شفا یافت شخصی دیگر نقل نمود کہ بصحبت زنی گرفتار شدم قریب بود کہ در زنا گرفتار شوم بایشان عرض نمودم و گفتم الحال ہیچ چیزی بغیر زنا باقی نماندہ اگر از من واقع شد نام شما پیش جناب باری خواہم گرفت کہ ایشان بحال من عنایت مبذول نداشتند ایشان عمل لاحول ولا قوة الا باللہ بمن تعلیم نمودند من گفتم سبحان اللہ من ہمیشہ ہمیخوانم فرمودند الحال بگفتہ من بخوان بخواندم گویا سد سکندری درمیان من و آن زن حائل شد و قوت شہویہ از من تا دو سہ سال برفت رخصت و خلافت از حضرت ایشان یافتہ بحرم محترم رسیدند در ابتدا صعوبتہای بسیار رسیدند آخر در فتوح کشادہ شد و سلطانیان را رجوع بایشان شد خلفای ایشان تا استنبول و اضلاع روم منتشر شدند موجب سلطان روم مقرر شد بادرسلطان یکی از معتقدان ایشان گشت خانقاہے بنا کردند و خدمت صادر و وارد میفرمودند تا آنکہ در حدود یکہزار و دوصد و شصت و شش در عین مکہ معظمہ بجوار رحمت پیوستند سید احمد کردی در بغداد اخذ طریقہ از مولانا خالد نمودند بار باذن آن سرور صلی اللہ علیہ وسلم از بغداد بدہلی آمدند و طریقۂ مجددیہ از حضرت ایشان کسب نمودند در راہ بیمار شدہ بودند حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم بخواب دیدند دردی تعلیم فرمودند برای شفا خواندند و شفا یافتند سید عبداللہ مغربی ایشان نیز سابق از مولانا خالد علیہ الرحمۃ اخذ فیض کردہ حاضر خدمت حضرت ایشان شدند و اجازت یافتند ملا پیر محمد سلوک از حضرت ایشان تمام کردہ عجب استغراق داشت بر مزار حضرت شہید می نشست گویند تمام شب گذشت و اگر بارش می آمد پروا ہش نبود در ضلع کشمیر شہرت تمام یافت ملا گل محمد علیہ الرحمۃ از غزنین بخدمت حضرت ایشان حاضر آمدہ کسب نسبت نمودہ بخلافت مشرف گشت بمردمان

بمردمان ولایت فائدہا رسانید چند کس را اجازت داد بجج رفت و وفات یافت مولوی ہراتی
المشہور بمولوی محمد جان علیہ الرحمۃ کسب فیض از حضرت ایشان نمودہ بخلافت ممتاز
گردید مردم آنجا کرامتہا از وشان نقل می نمایند ہزاران کس را بقند ہار بہدایت رسانید
مولانا محمد عظیم علیہ الرحمۃ عجب مرد مہذب الاخلاق بودند گویا جبلت ایشان براخلاق حمیدہ
مجبول بود باجازت حضرت ایشان مشرف شدہ بودند بعد انتقال حضرت ایشان بحرین شریفین
رفتند و انتقال فرمودند مولوی نور محمد علیہ الرحمۃ ریاضات کثیرہ کشید بخدمت حضرت حاضر
آمدہ بیعت نمودہ باشغال و مراقبات پرداختہ اجازت یافت گویند حضرت ایشان میفرمودند
کہ چار کس فخر خاندان من ہستند مولوی شیر محمد و مولوی محمد جان و مولوی محمد عظیم و مولوی
نور محمد این چہار ہم پیالہ و ہم نوالہ بودند و ہر چہار کس عالم متبحر بودند مرزا مراد بیگ علیہ الرحمۃ
گویند از کمال زہد حضرت ایشان ایشان را حنیفہ وقت میفرمودند نسبت قوی داشتند مردمان
را از ایشان کیفیتہای عظیم حاصل شد مجاز حضرت ایشان بودند و در حیات حضرت ایشان وفات
یافتند پائین مزار حضرت شہید مدفون شدند ہینا کہ محمد منور امام مسجد اکبر آبادی از خلفای حضرت
ایشان نسبت قوی داشتند دا فاضہ فیوض میفرمودند میان محمد اصغر صاحب نہایت قوی النسبت
بودند با مر حضرت ایشان بخدمت والدم می نشستند و والد را بر ایشان عنایت بغایت بود
نظم نسق خانقاہ شریف تعلق با ایشان داشت مردمہا از توجہات ایشان حظ وافر می بردند
اول سفر حرمین شریفین کردہ آمدند بعد ہمراہ والد ماجدم رفتند باز بدہلی آمدند در سنہ یکہزار
و وصد و پنجاہ و پنج وفات یافتند ہم در خانقاہ مدفون شدند میر نقش علی کسب نسبت از
حضرت ایشان نمودہ بہ لکھنو رفتند میان احمد یار علیہ الرحمۃ سوداگر بودند تمام نسبت مجددی
از حضرت ایشان ربودند قبر ایشان نیز در خانقاہ ہست میان قمر الدین از بزرگان قادری
منکر طریقہ مجددیہ بودند از پشاور بخدمت حضرت ایشان رسیدند حلقہ بگوش شدہ اجازت
یافتند در فتند محمد شیر خان از ولایت افاغنہ آمدہ کسب نسبت نمودہ رفت شیخ جلیل الرحمن
علیہ الرحمۃ خادم خاص حضرت ایشان بودند نسبت قوی داشتند حضرت ایشان را عنایت

خاص بر ایشان بود شخصی در عین حلقه ذکر ایشان را که روبروی حضرت ایشان نشسته بود زخم
تلوار زد ایشان بر پای حضرت ایشان افتادند و عنقریب شربت شهادت نوشیدند و این معامله
در آخر مرض حضرت ایشان بوقوع آمد قبر این شهید نیز پایین تربت حضرت شهید است الله اعلم بحقیقة

شجرهٔ منظومه سلسلهٔ نقشبندیه مجددیه مظهریه

بسم الله الرحمن الرحیم

الهی از برای شاه لولاک / شفیع روز محشر احمد پاک
پی بوبکر صدیق خردمند / که زو شد دین حق با زیب و پیوند

بسلمان کو ز اصحاب عظیم است / طریق شرع از وی مستقیم است
پی قاسم که از اهل یقین بود / بسی ثابت قدم در راه دین بود

بحرمت گلبن باغ هدایت / امام جعفر شاه ولایت
بحق بایزید عارف حق / که شد واصل بذکر و فکر مطلق

بحرمت بوالحسن آن خواجه معروف / که در زهد و ورع بس بود موصوف
بوالقاسم که بوده کرگانی / نبودش در عبادت مثل و ثانی

برای بوعلی مهر حقیقت / که بوده سالک چرخ طریقت
به یوسف خواجه صاحب تمیز / که جانرا کس ندارد زو عزیزی

به عبد الخالق آن مهر آفاق / که همتایش نیاورده است خلاق
برای عارف کامل فلک فر / محمد عارف تابنده اختر

بحضرت خواجه محمود کامل / که گنج معرفت او راست حاصل
پی میر علی سردار عالم / که از وی یافت رونق نسل آدم

بحضرت خواجه بابا سماسی / که از بس داشت از خود حق شناسی
پی میر کلال مست توحید / که بر چرخ طریقت بود خورشید

پی خواجه بهاء الدین یکتا / که نامد در جهانش مثل و همتا
پی خواجه علاء الدین عطار / که گشت از وی معطر مغز و پندار

بحضرت خواجه مولانای یعقوب / که چون یوسف بعالم بود محبوب
پی حضرت عبید الله احرار / که مثلش در جهان کم بود ابرار

به مولانا محمد معدن الجود / که از وی دید هر کس روزی بهبود
پی حضرت محمد محرم راز / که اندر فقر بود او شاه ممتاز

برای خواجه امکنگی خوشخو / که در زهد و تقاوت بود نیکو
بفیض عام خواجه باقی بالله / که از سر حقیقت بود آگاه

پی حضرت مجدد الف ثانی / که چون احمد ورا محمود خوانی
برای حضرت خواجه محمد / که در خلق و مروت بود احمد

بحضرت شیخ سیف الدین دلیر / که تیغ جوهر حق داشت در گیر
پی نور محمد کو چو خورشید / شعاع حق مقبل گشت جاوید

بحضرت شیخ شمس الدین تابان / حبیب الله مرزا جان جانان
بحق شاه عبد الله کامل / که او می بود عارف مرد عاقل

بشاه بوسعید عارف حق / بعالم بود ذاتش فیض مطلق
پی احمد سعید شاه دوران / نبوده مثل او در زهد و عرفان

بشه ولی النبی شاه آفاق / ندیده مثل او دور حسن اخلاق
خداوندا باین پیران اعظام / بکن در دو سرایم نیک انجام

بسم اللہ الرحمن الرحیم

برای آگاہی طالبان باخبرت جدول تاریخ وفات مشائخ طریقت علیہم الثنا والتحیۃ

السلسلة للمشائخ النقشبندیۃ الاولیسیۃ

تعداد	نام بزرگان	روز و تاریخ وفات	ماہ وفات	سنہ وفات	جای مزار مبارک	اختلاف
۱	حضرت محمد مصطفی صلعم	دوشنبہ ۱۲	ربیع الاول	سنہ ۱۱ ہجری	مدینہ منورہ حجرہ حضرت عائشہ صدیقہ	بقول محدثین ۲
۲	حضرت ابو بکر صدیق رض	شب سہ شنبہ ۲۲	جمادی الاخری	سنہ ۱۳ ہجری	روضہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم	بقول آخر روز دوشنبہ و بقول ۲۳
۳	حضرت سلمان فارسی رض	۱۰	رجب	سنہ ۳۳ ہجری سفینة الاولیا	مداین سفینة الاولیا	
۴	حضرت امام قاسم بن محمد بن ابی بکر رضی اللہ عنہم	۲۴	جمادی الاولی	سنہ ۱۰۷ ہجری		سنہ ۱۰۱ ہجری سفینہ
۵	حضرت امام جعفر صادق رض	دوشنبہ ۱۵	رجب	سنہ ۱۴۸ ہجری	جنة البقیع در مقبرہ امام حسن رضی اللہ عنہ	۱۶ شوال
۶	حضرت بایزید بسطامی رح	۱۴	شعبان	سنہ ۲۶۱ ہجری نفحات	بسطام سفینة الاولیا	۱۵ و ۱۷
۷	حضرت خواجہ ابو الحسن خرقانی رح	۱۵	رمضان	سنہ ۴۲۵ ہجری نفحات	خرقان مخزن اعراس	۱۰ محرم سنہ ۴۲۴ ہجری
۸	حضرت خواجہ ابو علی فارمدی رح	۴	ربیع الاول	سنہ ۴۷۷ ہجری سفینة الاولیا	طوس سفینة الاولیا	
۹	حضرت خواجہ یوسف ہمدانی رح	۲۷	رجب	سنہ ۵۳۵ ہجری	مرو (رشحات)	غرہ صفر
۱۰	حضرت خواجہ عبد الخالق غجدوانی رح	۱۲	ربیع الاول	سنہ ۵۷۵ ہجری سفینة الاولیا	غجدوان رشحات	
۱۱	حضرت خواجہ عارف ریوگری رح	غرہ	شوال		ریوگر رشحات	
۱۲	حضرت خواجہ محمود انجیر فغنوی رح	۱۷	ربیع الاول		وابکنی رشحات	
۱۳	حضرت خواجہ عزیزان علی رامیتنی رح	۲۷	رمضان	سنہ ۷۲۱ ہجری	خوارزم نفحات و رشحات	۲۸ ذیقعدہ سنہ ۷۱۵ ہجری رشحات
۱۴	حضرت خواجہ محمد بابا سماسی رح	۱۰	جمادی الآخری		قریہ سماسی	
۱۵	حضرت سید امیر کلال رح	۱۵ و نزد بعض ۸	جمادی الآخری	سنہ ۷۷۲ ہجری	دیہ سوخار رشحات	۸ جمادی الاولی سفینة الاولیا
۱۶	حضرت خواجہ بہاؤ الدین محمد نقشبند رحمة اللہ	شب دوشنبہ ۳ سفینہ	ربیع الاول	سنہ ۷۹۱ ہجری	بخارا رشحات	
۱۷	حضرت خواجہ علاؤ الدین عطار رح	شب چہارشنبہ ۲ بعد از نماز خفتن	سفینہ رجب	سنہ ۸۰۲ ہجری	دیہ جغانیان رشحات	

تعداد	نام بزرگان	روز و تاریخ وفات	ماہ وفات	سنہ وفات	جای مزار مبارک	اختلاف
۱۸	حضرت خواجہ مولانا یعقوب چرخی رح	۵	صفر		بلغنون رشحات	
۱۹	حضرت خواجہ عبد اللہ احرار رح	شب شنبہ ۲۹	ربیع الاول	سنہ ۸۹۵ ہجری	سمرقند	
۲۰	حضرت مولانا محمد زاہد ولی رح	غرہ	ربیع الاول			
۲۱	حضرت مولانا درویش محمد رح	۱۹	محرم			
۲۲	حضرت خواجہ محمد امکنکی رحمہ اللہ	۲۲	شعبان			
۲۳	حضرت خواجہ عبد الباقی باقی باللہ رحمہ اللہ	۲۵	جمادی الآخری	سنہ ۱۰۱۲ ہجری	بیرون شاہجہان آباد	
۲۴	حضرت مجدد الف ثانی شیخ احمد سہرندی رح	۲۸	صفر	سنہ ۱۰۳۴ ہجری	سہرند	
۲۵	حضرت شیخ محمد معصوم ملقب بعروۃ الوثقی رح	۹	ربیع الاول	سنہ ۱۰۷۹ ہجری		
۲۶	حضرت شیخ سیف الدین رح	۱۹	جمادی الاولی			
۲۷	حضرت سید نور محمد بدایونی رح	۱۱	ذیقعدہ	سنہ ۱۱۳۵ ہجری	بیرون کوٹلہ سلطان المشائخ	
۲۸	حضرت میرزا مظہر جانجاناں رح	۱۰	محرم	سنہ ۱۱۹۵ ہجری	دہلی	
۲۹	حضرت عبد اللہ المعروف بشاہ غلام علیشاہ رحمہ اللہ	۲	صفر	سنہ ۱۲۴۰ھ	دہلی	
۳۰	حضرت شاہ ابو سعید رح	غرہ	شوال	سنہ ۱۲۵۰ھ	”	
۳۱	حضرت شاہ احمد سعید رح	۲	ربیع الاول	سنہ ۱۲۷۷ھ	مدینہ منورہ جنۃ البقیع	
۳۲	حضرت مولانا ولی النبی					
	سلمہ اللہ تعالی	.	.	.	.	.

الحمد للہ کہ کتاب لطائف خمسہ المعروف بمقامات و معمولات مظہری مع ضمیمہ رسالہ حضرت مولانا شاہ عبد الغنی صاحب مجددی محدث دہلوی قدس سرہ القوی باہتمام جناب مولوی حافظ محمد عبد الاحد صاحب ماہ ذیحجہ سنہ ۱۳۰۹ ہجری مطابق ماہ جولائی سنہ ۱۸۹۲ء در مطبع مجتبائی واقع دہلی حسن انطباع یافت

بتوفیق موفق مطلق و فضل مفضل برحق

ملفوظات امام المتقین آیة من آیات رب العالمین محبوب الٰہی شاہ غلام علی صاحب

باشارت سراسر ہدایت حقیقت آگاہ عارف باللہ مولوی غلام نسیم اللہ صاحب دام فیوضہ

در مطبع اسرار الٰہیہ باہتمام عاصی شاہ علی بریلوی طبع شد

بانی مروج طریقۂ مجددیہ مکمل

بسم اللہ الرحمن الرحیم

آرایش عروس دیباچه کلام فصحا بحلیه ستایش احدی ابتدائیست
که بر عارض جوهر احسان از آب لسان فیض ترجمان انبیاء کرام علیهم الصلوة
والسلام رنگ و جلا کشیده و پیرایش شاهد مقدمه بیان بلغا بزیور نیایش
واحد لم یزلی انتهائیست که بخساره گوهر عرفان از طراوت زبان گوهر
فشان اولیاء عظام تازگی و ضیا بخشیده **بیت** انبیاء را جوهر احسان
دهی * اولیا را گوهر عرفان دهی * عقل عقلا در ادراک ادنی کنه اسماء و
صفات او دائره وار سرگردان است و فهم حکما در تعقل صغرای مقام
ذات او آئینه تمثال حیران **مصرع** زعلیا اعلی و بالا ز بالا * بلندی
نمیگنجد در انجا * مقامش از عقول ا ... ا هم بکنهش
نیست ادراک * سبحان الله ... الله اکبر ولا حول

ولاقوة الا بالله العلی العظیم وصلوات وافیات وتحیات زاکیات بروح
پرفتوح آن سرور انبیاء رہبر اتقیا ہمار اوج رسالت وعنقار قاف
قربت خلیل جلیل رب جمیل دلیل سبیل خداوند جمیل اول اوائل لیل
دلائل مبتدار انوار الہیہ منتہار عروج کمالیہ مثل اعلار الہیہ وہیولار عوالم
غیر متناہیہ شافع امم جمیع انبیاء کرام شافی ہمہ امراض واسقام سید
ہر دو سرا خواجہ دین و دنیا امام انبیا پیشوای اولیا شفیع روز جزا محبوب
کبریا مفخر اصفیا احمد مجتبی محمد مصطفی صلے اللہ علیہ وعلی آلہ وصحبہ
صلوۃ اللہ الملک الاعلی باد۔ **امابعد** میگوید فقیر **رؤف احمد**
مجددی نسباً وطریقۃً عفی عنہ کہ چون اخوت پناہ والادستگاہ کاشف
اسرار شریعت وطریقت واقف انوار حقیقت ومعرفت حافظ کلام اللہ المجید
شاہ ابوسعید سلمہم اللہ تعالی کہ اسرار السعید من وعظ بغیرہ از جبین
مبینش ظاہرست وانوار السعید من سعد فی لبطن امہ از پیشانی نورفشانیش
باہر محبوز این ہیچدان گردیدند کہ ملفوظات حضرت پیر دستگیر قطب دوران
قیوم زمان مہر سپہر ولایت ماہ سماء ہدایت نیر برج اتقا گوہر درج
اجتبا آفتاب مطلع ارشاد ماہتاب افق امداد سراج محفل صفا چراغ
بزم رضا مظہر اسرار الہیہ مہبط انوار نامتناہیہ مورد فیض سبحانی مصدر
برکات رحمانی مروج طریقۂ مجددیہ مکمل کمالات احمدیہ سالک مسالک

اصفیا ن

بمصدر

صراط مستقیم شریعت و ایمان ناہج مناہج سبیل طریقت و احسان کاشف اسرار خلت و محبت واقف انوار محبت و محبوبیت مجدد مائۃ ثالثۃ العشر مروج شریعت خیر البشر — قصیدہ

امام جملہ خلائق امیر ہر دو سرا ‏— محیط رحمت و دریای جود و بحر عطا

بشیر معرفت و بادشاہ ہر دو جہان ‏— برای گم شدگان بشکل خضر راہ نما

خبیر سر خدا مرشد رہ یزدان ‏— امام امت و سردار دین بجود و سخا

دوای درد درون و شفای جملہ علل ‏— دلیل وحدت و برہان دین بعلم و ذکا

رحیل راہ الٰہی کفیل شرع نبی ‏— رئیس انس انیس ملک جلیس خدا

صفای عارض خوبی کمال محبوبی ‏— حبیب ذات الٰہی محب اہل صفا

ضیای مہر ولایت مہ عروج کمال ‏— بہ انتظام ہمہ خلق مثل قطب رحا

طبیب علت دل طائر ریاض قدس ‏— برنگ ذات رسل طاہر از معاصیہا

فقیر درگہ داور امیر انس و ملک ‏— وجود فیض الٰہی و اصلح الصلحا

قسیم فیض محبت قرار مشتاقان ‏— خلیل بارگہ کبریا بعز و علا

کتاب راز خدا و صحیفہ اسرار ‏— کریم عالم و محبوب اکرم الکرما

ولی ایزد و واقف بجملہ سر و علن ‏— وجود نور ظہور سرور و شیر وغا

ہدایت دو جہان ہادی زمین و زمان ‏— ہما راوج صفا طائر ریاض علا

کلیم پوش محبت بطور و نہج کلیم ‏— کلیم باری و طور تجلی مولا

شفای جمله مرض شافعی بروز جزا	۵	شه زمین و زمان حضرت غلام علی

قدسنا الله تعالے باسرارہم وانوارہم که در محافل قدسی مشاکل از
درر غرر معارف و نصائح بزبان گوهرفشان میریزند و از جواهر زواهر
سلوک و جذبه بلسان فیض ترجمان بیان میفرمایند دررشته تحریر
انتظام ده و بسلک ترقیم آر لهذا باشارت آن واجب الاطاعت این
کمترین خاکروبان خانقاه عرش اشتباه حضرت پیر دستگیر با وجود عدم
لیاقت محرر کلام فیض نظام آنحضرت گردید والله الموفق والمعین و به نستعین
بدانکه ملفوظات حضرت پیر دستگیر برین نهج ترقیم خواهم نمود که اول تاریخ
وروز نوشته هرچه که دران روز روبروی این فقیر از زبان گوهرفشان
ارشاد فرمودند ثبت خواهم ساخت و بجای اسم مبارک حضرت پیر دستگیر
لفظ حضرت ایشان مینگارم و غرض من درین تالیف بجز ثواب امری
دیگر نیست امید از جناب حضرت حق جلشانه آنست که از ثمره شجره
خبر فیض اثر انما الاعمال بالنیات برومند شوم و ماتوفیقی الا بالله
وهو حسبی ونعم الوکیل - روز سه شنبه تاریخ دوازدهم شهر
ربیع الآخر سنه ۱۲۳۱ هجری - فدوی در محفل منزل حاضر گردید
دران اثنا در حضور فیض گنجور ذکر فقیر آمد حضرت ایشان بزبان گهربار
ارشاد فرمودند که در فقیر حرف فا عبارت از فاقه کشیدن و بتوکل

زبانید

بیست و دوم شعبان

لفظ

نشستن است و حرف **قاف** از قناعت کردن و رشته جستجو گسستن
و یا عبارت از یاد ایزد منان و فراموشی از هر دو جهان و حرف را عبارت
از ریاضت کردن و مجاهده نمودن ست پس هر که این همه ساخت کار خود
در فقر بپرداخت و **فا** فضل و **قاف** قرب و **یا** یاری در آمد رحمت
و رویت یافت و الا **فا** فضیحت و **قاف** قهر و **یا** یاس و **را**
رسوائیست نعوذ بالله عن ذلک - هم در انروز ذکر سماع آمد حضرت
ایشان فرمودند که اهل سماع آنها اند که متوجه الی الله و معرض عن
سواه اند هر چه می شنوند از حق میدانند غیریت از نظر ایشان مرتفع
شده است و میفرمودند که حضرت نظام الدین اولیا رضی الله عنه
میفرمودند که ای کاش من در سماع مردمی و هم میفرمودند که حضرت
نظام الدین اولیا رضی الله تعالی عنه تا آخر عمر درین حسرت ماندند که
حضرت فرید الدین گنجشکر قدس سره روزی از راه عنایت و توجه
بغایت بمن ارشاد فرمودند که انچه خواهی از ما بطلب من استقامت
طلبیدم و مردن در سماع نخواستم افسوس که وقت از دست رفت
و هم میفرمودند که وجد و تواجد فرقے ست وجد بے اختیار
رقص کردن ست و تواجد باختیار و هم میفرمودند که تواجد بدرستی
نیت نیز در صوفیه جائز ست چنانچه در مجلس حضرت نظام الدین اولیا

قدس سره بود و ہم میفرمودند که در مجلس شریف حضرت نظام الدین
سماع بود بلا مزامیر و نیے حضور نسا و امارد بلکه دست بر دست زدن
هم نبود پس اینچنین سماع در شرع هم جائز ست چنانچه در فوائد الفواد
و سیر الاولیا نوشته است و ہم میفرمودند که حضرت قطب المحققین خواجه
بختیار اوشی کاکی قدسنا الله تعالے بسره الاقدس در سماع بترنم این
بیت از دار فانی بمکان جاودانی رحلت نمودند **بیت**

کشتگان خنجر تسلیم را　　هر زمان از غیب جان دیگر ست

الله الله چه کلام احمد جام ست که جام وصال مینوشانند و از دام هستی
میرهانند و ہم در انروز ذکر جامعیت انسان آمد ارشاد فرمودند که
حضرت امام محمد غزالی رحمة الله علیه رحمة واسعة نوشته اند که انسان
جامع جمیع ممکنات برین نهج ست که هرچه در همه عالم ست در انسان
فقط هم موجود که سر انسان نمونهٔ فلک و خطرات مشابه ملک و استخوان
بمنزلهٔ کوهها و خون چون دریا و رگها رستوار لشکل اشجار و هر دو چشمان
مثال مهر تابان و ماه رخشان قس علے هذا لکن ما میگوئیم که انسان جامع
جمیع ممکنات بر نیطور ست که همه عالم ظهور اسما و صفات ست و انسان
مظهر ذات و ذات جامع جمیع صفات ست و ہم میفرمودند که قلب
انسان آئینه جهان نما ست لکن عارف می بینند که همه عالم در دل

من ست بلکه حق جل و علا ہمہ در من جلوہ گر ست اکثر اولیا در حالت بوحدت وجود قائل اند و نعرہ انا الحق و سبحانی ما اعظم شانی و لیس فی جبتی سوی اللہ میزند - مولانا جامی گفتہ

ما آئینۂ جہان نمائیم	ما نور جمال کبریائیم
موجود بجز وجود ما نیست	در ہر چہ نگہ کنی تو مائیم
ہر قطرہ کہ بنگری ز دریا	دریاب کہ قطرہ نیست مائیم

و عارف نامی مولانا عبد الرحمن جامی ہم بہمین مقام اشارت فرمودہ اند

ممکن ز تنگنای عدم ناکشیدہ رخت	واجب ز بارگاہ قدم نانہادہ گام
در حیرتم کہ این ہمہ نقش عجیب چیست	بر لوح صورت آمدہ مشہود خاص و عام
بادہ نہان و جام نہان آمدہ پدید	در جام عکس بادہ و در بادہ رنگ جام
جامی معاد و مبدء ما وحدتست و بس	ما در میان کثرت موہوم والسلام

کرام

و جمعی از اولیائی عظام بوحدت شہود قائل اند و میگویند کہ عالم برنگ آئینہ خانہ الیست کہ انوار آفتاب چہرۂ معشوق حقیقی درین تافتہ است

عکس روی توچو در آئینۂ جام افتاد	عارف از خندۂ می در طمع خام افتاد

فائدہ مؤلف گوید عفی عنہ کہ سماع آوازی را گویند کہ بے آلات باشد و غنا مع آلات ست پس اختلاف ہیچ یکے از علما بحرمت غنا نیست کہ از نص وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ حرمت غنا

[illegible]

ظاہرست کہ مفسرین ہو الغنا نوشتہ اند کریمہ ومن یشتری لهو الحدیث
ہم ازین قبیل ست واحادیث ہم در حرمت غنا بسیار اند چنانچہ
اَلشَّیطَانُ اَوَّلُ مَنْ نَاحَ وَاَوَّلُ مَنْ تَغَنّٰی و دیگر الغِنَاءُ یُنْبِتُ
النِّفَاقَ فِی الْقَلْبِ کَمَا یُنْبِتُ الْمَاءُ الْبَقْلَۃَ - پس اختلاف علما در حرمت
سماع است نہ در غنا و شنیدن آواز نسا و امارد ہم داخل ہمین قسم ست
پس سماع یعنی آوازی کہ از نسا و امارد نباشد و مزامیر ہم نبود اہل قلوب
را کہ ذوق و شوق و وجد و بیخودی و اضطرابی و انوار و اسرار و ترقیات
می بخشد بشروطیکہ متصوفین نوشتہ اند جائز ست والا فلا *
روز چہار شنبہ تاریخ سیزدہم شہر مذکور در حضور فیض گنجور حضرت
ایشان حاضر شدم در آنوقت تفسیر سورۂ الکافرون بلسان عنبر افشان
ارشاد فرمودند سخن در ناسخ و منسوخ افتاد کہ اہل شرک نسبت تردد
تقدیر و تلون اوامر بجناب اقدس الٰہی جلشانہ میسازند نعوذ باللہ عنہما
فرمودند کہ حق سبحانہ تعالی حکیم مطلق ست و بنی آدم مثال مریض و پیغمبران
برنگ عطار و صحائف بسان نسخ پس در ہر زمان برعایت موسم و امزجہ
حکیم نسخہ مینگارد چراکہ غرض حکیم شفای مریض ست پس حق تعالی
مناسب ہر قرن نسخۂ ہدایت بنی آدم بہ پیغمبران اولو العزم میفرستاد
حتی کہ پیغمبر ما علیہ من الصلوات افضلہا و من التسلیمات اکملہا جلوۂ ظہور

یافتند مناسب ہر وقت بآنحضرت احکام نازل شدند بعد از ان ذکر امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ آمد فرمودند کہ تعریف حضرت مجدد قدس سرہ چہ بیان توان کرد کہ مقابل اولیاء ہزار سال یک وجود مبارک ایشانست وہم میفرمودند کہ حضرت خواجہ خواجگان پیر پیران فانی فی اللہ خواجہ باقی باللہ نقشبندی رضی اللہ تعالی عنہ فرمودہ اند کہ شیخ احمد آفتابیست کہ مثل ما ہزاران ستارگان در سایۂ جنب ایشان گم اند و معارف شیخ احمد قابل مطالعہ انبیاء کرام اند علی نبینا و علیہم الصلوۃ والسلام وہم میفرمودند کہ شیخ عبد الحق دہلوی رحمۃ اللہ علیہ در رسالۂ خود نوشتہ اند کہ من دربارۂ حضرت مجدد تفکر کردم تا ناگاہ آیتی کہ دربارۂ رفع اشتباہ حضرت موسی علی نبینا و علیہ التحیات والتسلیمات نازل شدہ است در دل من وارد شد پس حضرت ایشان فرمودند کہ ازینجا معلوم شد ہر کہ معتقد حضرت مجدد ست موسی ست وہر کہ منکر ست فرعونی ست نعوذ باللہ منہا وہم میفرمودند کہ شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ خلاص نامہ بخواجہ حسام الدین احمد خلیفہ حضرت خواجہ باقی باللہ رحمۃ اللہ علیہ نوشتہ اند دران ترقیم نمودہ کہ میان شیخ احمد سلمہ اللہ تعالے می آیند احوال دل من دگرگون گشتہ و غشاوۂ بشری در دل من نماندہ و بخاطر آمدہ کہ با اینچنین بزرگان بد نباید بود پس از لفظ

غشاوه معلوم شد که اعتراضات ایشان همه از راه بشریت و نفسانیت
بودنه از راه حقیقت این سخن جواب همه اعتراضات شیخ ست پیش ازان
اثنا ذکر فضیلت حضرت حضرتین یعنی حضرت خازن الرحمة خواجه محمد سعید
و عروه وثقی حضرت خواجه محمد معصوم رضی الله تعالے عنهما آمد حضرت
ایشان فرمودند که حضرت خواجه باقی بالله نور الله مرقده فرموده اند که اولاد
شیخ احمد پاره‌های جواهر اند و هم میفرمودند که حضرتین تا به انتها مقامات
حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالے بسره السامی رسیده اند پس
عرض کرده شد که حضرت قاضی ثناء الله رحمة الله علیه پانی پتی نوشته
اند که حضرت خواجه محمد معصوم رضی الله عنه بتجدید شرکت دارند حضرت
ایشان فرمودند که شرکت بتجدید جزماً نمیتوان گفت مگر حضرت مجدد الف
ثانی رضی الله عنه در حق ایشان فرموده اند که معامله ما و تو مثل معامله
صاحب شرح وقایه است بجد خود که جد او وقایه آنچه تحریر میکرد صاحب
شرح وقایه یاد و حفظ میساخت یعنی آنچه معارف بر من مکشوف
شده اند تو آنرا حاصل کرده است ع تو یک نکته زین لوح نگذاشتی
هر آنچه نهادم تو بر داشتی ؛ بعد ازان در مجلس شریف اتفاقاً ذکر
میر غیاث الدین که از خلفاء حاجی غلام معصوم رحمة الله علیه بودند آمد
حضرت ایشان بزبان فصاحت بیان این شعر میر غیاث الدین ارشاد

کردند و فرمودند که صاحب ذوق و شوق بودند ۵

قوس ابرو بنما نرگس مژگان بکشا		تاو کی بر جگر زاہد شکاک اندازم

روز پنجشنبه تاریخ چهار دهم شهر مذکور در حضور پر نور حاضر شده مشرف بشرف آستان بوسی گردیدم شاه گل محمد غزنوی که از خلفا حضرت ایشان اند استفسار طریقه توجه خواستند حضرت ایشان ارشاد فرمودند که طریقۂ توجه حضرت علیۂ نقشبندیه مجددیه مظهریه رضوان الله تعالی علیهم اجمعین که بما رسیده است و بیاران خود میکنم برین نهج ست که اول فاتحه بر ارواح طیبه حضرت امام الانبیا و سید اصفیا احمد مجتبی محمد مصطفی علیه و علی آله من الصلوات افضلها و من التسلیمات اکملها و حضرات پیران کبار و مرشدان کاشف اسرار خصوصاً خواجه خواجگان پیر پیران حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند و خواجه عبید الله احرار و حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی شیخ احمد سرهندی و حضرت مرزا صاحب مظهر اسرار و مصدر انوار قطب زمان حضرت جان جانان رضی الله تعالی عنهم اجمعین خوانده دعا و تضرع از جناب الهی نموده و استمداد از پیران خواسته متوجه بطرف قلب طالب می شوم باینطور که قلب خود محاذی قلب طالب ساخته همت مینمایم و نور ذکری که از پیران کبار بقلب من آمده است در قلب طالب القا میکنم حتی که قلب طالب ذاکر میگردد بعد ازان بلطیفه روح و سر و خفی و اخفی

بطریقه سابقه ذکر القامی سازم و سه سه توجه در هر لطیفه مینمایم بعد ازان
متوجه لطف خطرات قلب طالب گشته بهمت خیال ازاله مینمایم و حضور و
جمعیت القا میکنم و از همت قلب خود انجذاب قلب طالب بسوی بالا
میکنم باز بهمین طریق به لطائف ... اربعه و در قلب مراقبه احدیت
که مسمی اسم مبارک الله ... بر آمده است و صفات کمال و منزه از
نقصان و زوال تصور کنند ... بکنم اینست که قلوب ... و هو معکم اینما کنتم
مے سازند یعنی هر لحظه و هر لمحه معیت الهی در دل خیال میکنند بلکه
در هر لطیفه از لطائف بلکه در هر رگ و پی بلکه در تمام عالم معیت
سبحانه بیچون و بیچگون چنانچه نص قرآنی بران ناطق ست و تجلی ذات خصوصیت
و وحدت الوجود و ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و آه و نعره و
وجد و تواجد حاصل میشود بعد ازان در لطیفه نفس مراقبه اقربیت
نَحْنُ اَقْرَبُ اِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيْدِ میکنند و فیض این مراقبه بلطیفه نفس
باشرکت لطائف عالم امر وارد میشود باز بحضور والا این عاصی پر معاصی
عرض نمود که توجه برای ازاله مرض بچه طور عطا میفرمایند حضرت
ایشان فرمودند که طریقه توجه ازاله مرض در قدما بر دو نهج بود یکی آنکه
مقابل مریض نشسته تصور صحت مریض ساخته متوجه الهی شده می نشستند
دیگر آنکه بهمت و خیال سلب مرض از مریض کرده بر خود می اندازند چنانچه

حضرت مولانا جامی رحمۃ اللہ علیہ برای عیادت مریض رفته که برروی شر
بسیار ورم بود مولانا توجه ساختند تا آنکه ورم او بررو مبارک
مولانا ظهور کرد حضرت قیوم زمان مرزا جان جان قلبی وروحی فداه
قدسنا الله تعالی بسره الیهم شاه گل محمد عزازاله مرض باینطور میفرمودند
که محاذی مریض نشست دید توجه خواستند دو قدح آب با چادر سفید و
با چیز دیگر نهاده بهمه علیه نقشبندیه محض مریض ساخته بران می انداختند
باز حضرت ایشان فرمودند که من ازاله مرض از جسم مریض پس نشسته ام
مدام باز بحضور اقدس مولوی شیر محمد صاحب عرض نمودند که توجه بجهت
حصول نسبت بچه طور میفرمایند حضرت ایشان فرمودند که متوجه لطائف
طالب شده نوریکه در قلب است در مردمک چشم القا کنند وهم حضرت ایشان
میفرمودند که توجه بجهت ازاله جهل نسبت درین طریقه میفرمایند یعنی
رفع جهل قلب طالب ساخته القاء ادراک مینمایند ونیز حضرت ایشان میفرمودند
که طور طفره هم درطریقه ماست هرگاه میخواهند که عبور بر مقامات عالیه
زود وشتاب گردد انوار واسرار مقام عالی بر طالب القا می کنند
باینطریق که خود را درآنمقام داخل کرده انوار آنمقام بر قلب طالب می
اندازند درآنوقت مولوی شاه محمد عظیم صاحب حاضر بودند عرض کردند
که انوار آن مقام آورده بر طالب اندازند یا طالب را بهمت درآن مقام

داخل میفرمایند حضرت الشان فرمودند که شما همین طور بکنید و نیز حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حضرت مرزا صاحب قبله قدس الله سره بنظر تفصیل مقامات نمیفرمودند چنانکه من تفصیل میکنم و هم مرا الهام ربانی شده است که از سینهٔ تو طریقه برآمده است و نیز حضرت ایشان فرموده است که طریقه توجه بجماعه کثیره که ما میکنیم اینست که قلوب همه جماعت بخیال مجتمع ساخته تضرع بجناب حق جل و علا مینمائیم که الهی هر یک را بمقام خود رسان پس بهمت خود بسوی همه قلوب متوجه میسازم از تفضل الهی هر یک را عروج واقع می شود پس در آنوقت ذکر ذوق و شوق در حضور آمد حضرت ایشان فرمودند که طالب ذوق و شوق و کشف و کرامات هم طالب خدا نیست جل شانه طالب را باید که طلب ذات بحت کند هر چه که در راه آید نفی سازد و بگوید که نیست هیچ مقصود بجز ذات پاک و نقل فرمودند که از حضرت پیر و مرشد ما قلبی و روحی فداه در ابتداء حال کسی مرا گفت که فلان شخص طالب ذوق و شوق و کشف و کرامت ست فرمودند که هر که طالب این شعبده ها ست او را بگوئید که از خانقاه من برود و نزد من نیاید پس اینخبر بمارسید در حضور پر نور حاضر شدم و عرض نمودم که حضرت چنین فرموده اند یا نه حضرت ارشاد ساختند که بلی من گفته ام من عرض نمودم که باز مرفهی حضور چیست فرمودند که در ینجا سنگ نمک لیسیدن ست اگر کسی طالب پئے این بیمزگی باشد نزد من

بیاید موالا لاپس من عرض نمودم که مراهمین منظور نیست فرمودند خوب بیاید

	ما برائے استقامت آمدیم		نے پئے کشف وکرامت آمدیم	

ونیز حضرت ایشان فرمودند که حضرت قیوم زمان قطب جهان عارف بلند

سیر قبله عالم خواجه محمد زبیر رضی الله تعالے عنه سر مبارک خود بر قلب

طالب نهاده توجه میفرمودند و مناقب حضرت قبله عالم بسیار بیان ساختند

و در تعریف حضرت خواجه ضیاء الله که از اعاظم خلفا حضرت قبله عالم بودند

فرمودند که هر که دیدن نسبت مجددی مجسم خواهد خواجه ضیاء الله رحمة الله علیه

را بیند ونیز فرمودند که حضرت خواجه ضیاء الله در آخر شب گریه وزاری

میکردند و مردمان را زجراً وتنبیهاً بیدار میساختند ومیگفتند که ای وای بر

شما که دعوی محبت الٰهی میزنید و یار و محبوب شما بیدار است ومتوجه بشما

است وشما خفته اید وغافل ازو در دعوی محبت شما دروغ گوئید الا حال

عاشقان اینست • ع

مجنون بخیال زلف لیلے در دشت	در دشت بجستجوی لیلے میگشت
میگشت بدشت و برزبانش لیلے	لیلی میگفت تا زبانش میگشت

بعد از ان در مجلس شریف کسی گفت که سبحان الله عجب اکابران اینطریقه

شریفه اند که از همت وتوجه بمقاماتے که در خیال و وهم نمی آیند میرسانند

حضرت ایشان فرمودند این برکات از جناب حضرت امام ربانی مجدد الف

ثانی ست قدسنا الله تعالے باسراره السامی که نے محنت کیفیات و اسرار ایشان
مقام مے آیند والا در طریقۂ دیگران مجاہدات و ریاضات شاقه می کشند و
حصول این دولت عظمی و موہبت کبرے کم دست میدہد ؎
آنکه به تبریز یافت یک نظر شمس دین ٭ سخره کند بر ده و طعنه زند بر چله
و نیز حضرت ایشان میفرمودند که اینهمه عنایت حضرت خواجه بہاء الدین
ست رضی الله تعالی عنه که در سجده و رفته دعا و التجا بجناب کارساز حقیقی
جلت عظمته کرده بودند که الهی مرا طریقۂ عنایت کن که البته موصل باشد
حضرت حق تعالی مجیب الدعوات دعای ایشان مستجاب فرمود و طریقۂ عنایت کرد که
البته موصل ست و نیز حضرت خواجه بہاء الدین نقشبند قدسنا الله تعالے
باسراره السامی فرمودند که در طریقۂ ما محرومی نیست و در طریقه ما مجاہده نیست
با مرادانیم و در طریقۂ ما اندراج النهایة فی البدایة ست ؎

	آخر ما جیب تمنا تهی		اول ما آخر هر منتهی	

حضرت ایشان فرمودند که معنی اندراج النهایة فی البدایة اینست که درین
طریقه علیه حضور و آگاهی که عبارت از توجه الی الله ست در ابتدا پیدا مے شود و جمعیت
و بیخطرگی یا کم خطرگی دست میدہد و تا بآنجا میرسد که هرگز خطرۂ غیر در دل نمی آید
اگر فرضا عمر هزار ساله یابد خیال ماسوا خطور دل نمیگردد پس همین نهایت دیگران
است و یا معنی این کلام شریف اینست که درین طریق جذبه مقدم ست بر سلوک

در طریق دیگران جذبہ موخر و نیز حضرت ایشان این شعر میخواندند ؎

ازقتل من مترس که دیوانیان حشر		مجرم کنند بهر تو صد بیگناه را

روز جمعہ تاریخ پانزدہم شہر مذکور این غلام بمحفل عالیتا حاضر شد حضرت ایشان فرمودند کہ آدمی را باید کہ ہمہ وقت متوجہ الی اللہ باشد و در ہر وقت از اوقات و در ہر فعل از افعال تمیز انوار و اسرار و فیوض و برکات نماید مثلاً چون نماز خواند خیال کند کہ انوار و برکات بچہ کیفیت می آیند و بوقت خواندن قرآن بچہ طورے آیند و بخواندن درود چہ فیض می آید و بہ تہلیل لسانی چہ برکات دست میدہند و از مطالعہ احادیث چہ اسرار منکشف میشود و برہمین نہج خیال مضرات نماید از منہیات و شبہات مثلاً از لقمہ شبہہ چہ ظلمت می آید و از غیبت چہ ضرر بباطن رسیدہ و از دروغ چہ ظلمت بر دل آمد علی ہذا القیاس از جمیع مناہی ضرر خود فہمد و احتراز نماید تم کلامہ الشریف راقم گوید کہ طالب را باید کہ در ہر لحظہ و ہر لمحہ در خود خیال کند کہ چہ چیز از من سرزد شدہ است اگر موافق کتاب و سنت ست شکر بجا آرد و اگر نعوذ باللہ مخالف قرآن و حدیث ست توبہ و استغفار نماید گناہ پوشیدہ را توبہ پوشیدہ و گناہ ظاہر را توبہ آشکارا کند و در توبہ کردن درنگ نکند چرا کہ کراماً کاتبین در نوشتن گناہ توقف میکنند اگر شخص توبہ کند گناہ نمینویسند والا مینگارند و نیز حضرت ایشان قبل از حلقہ لفظ اللہ دو سہ بار جہراً گفتند

در آنوقت کیفیتی که برین فدوی رو داد بیان آن در تحریر نمی آید و حضرت ایشان
هم در آنوقت دست مبارک بالا ساخته در عجب حالتی شدند و بزبان مبارک
بے اختیار این شعر راندند ؎ الہی قربان احسانت شوم ۞ اینچه
احسانهاست قربانت شوم ۞ پس شخصی در حضور حاضر شده استدعاء
تلقین ذکر ساخت حضرت ایشان قلبی و روحی فداه فرمودند که زبان خود بکام چسپانیده
لفظ مبارک الله الله در اسم اوّل بضم ها و در ثانی به سکون ها بخیال از قلب
که موضع او زیر پستان چپ بفاصلهٔ دو انگشت ست بگوی بنطور که گویا لفظ
مبارک الله در دل می آید و بعد از گفتن لفظ مبارک الله نسبت و سی مرتبه
بخوان که خداوندا مقصود من توئی و رضای تو محبت خود ده و معرفت
خود ده پس برین نمط مداومت نموده باشی - بعد از آن شخصی دیگر عرض نمود
که یکمرد عالم ست و اراده بیعت از حضرت دارد لاکن میگوید که من در چند جا
خدمت بزرگان و حبس و ریاضت کرده ام الحال مرا طاقت نمانده است
حضرت ایشان ارشاد فرمودند که در طریقهٔ من مجاهده نیست مگر وقوف
قلبی که عبارت از توجه دل بسوی ذات الهی و نگهداشت خطرات گذشته
و آینده از دل بهر لحظه و هر لمحه این دو شئ باید کرد و نگهداشت خطرات
گذشته و آینده برینطور باید کرد که چون خطره در دل آید که فلان کار در زمان
گذشته بچه طور شده بود همو نوقت از دل دفع کند که تمام قصه در دل نیاید

و یا در دل آید که در فلان جا میروم و در انجا اینچنین کار کنم و در آنکار این منفعت ست ایندفع کند حاصل آنکه چون خطرهٔ غیر خدا آمدن خواهد همونوقت دفع کند و در دل آمدن ندهد پس در انوقت ذکر توجه آمد حضرت ایشان فرمودند که توجه سریع التاثیر بر نظور مے شود که صورت خود را صورت مرشد خود تصور کند و مراقبه معیت بلحوظ داشته توجه همت بر قلب طالب نماید البته طالب را ذوق و شوق دست میدهد ع تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد و نیز در حضور ذکر تزوج صوفیه آمد حضرت ایشان فرمودند که حضرت واقف اسرار کاشف انوار خواجه عبید الله احرار رضی الله تعالی عنه میفرمودند که از من گناهی سرزد شده است اگر پنجصد سال زنده مانم و توبه و استغفار بجا آرم کفارت آن نمی شود یاران مجلس عرض نمودند که کدام گناه بوقوع آمده فرمودند نکاح پس خیال باید ساخت که باوجود این حشمت ظاهری اینچنین مضرت باطنی دارد و احوال کارخانه ظاهری ایشان ظاهر و باهر و مشهور و معروف است که مولانا جامی رحمة الله علیه در شان ایشان نوشته اند ؎

چو فقر اندر قبای شاهی آمد		بتدبیر عبید اللهی آمد	

و نیز شخصی از حضرت ایشان عرض نمود که حضرت مرزا صاحب قبله مظهر جان جانان رضی الله تعالی عنه را از طریقهٔ قادریه هم فائده رسیده است یا نه حضرت ایشان ارشاد فرمودند که فیض حضرات نقشبندیه قادریه و چشتیه

حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالیٰ باسرارہ السامی راکہ رسیدہ است
حضرت مرزا صاحب قبلہ را ہم حاصل شدہ است و فائدہ از روح مبارک
حضرت غوث الاعظم محبوب سبحانی شیخ عبدالقادر جیلانی و از روح حضرت
قطب المحققین خواجہ قطب الدین بختیار کاکی ہم حصول گردیدہ او فیضی کہ
از روح حضرت غوث الواصلین خواجہ بہاء الدین نقشبندیہ ست ظاہر و باہر است
بعد ازان تذکرہ حدیث توجہ در حضور والا آمد حضرت ایشان فرمودند کہ یک روز
میان کرامت اللہ را درد جنب بشدت شد من دست خود بران نہادہ ہمت
نمودم فی الحال درد رفع شد بالکلیہ۔ و در حضور میان کرامت اللہ ہم موجود بودند
اقرار نمودند و نیز حضرت ایشان فرمودند کہ روزی توجہ بر کشتی روان کردم استادہ شد۔
روز شنبہ تاریخ شانزدہم شہر مذکور فقیر در حضور پرنور حضرت ایشان حاضر
شدہ عرض نمود کہ در طریقہ نقشبندیہ چہ چیز فرض ست ارشاد فرمودند کہ دو
چیز وقوف قلبی و نگہداشت خواطر و ایضاً ذکر مسئلہ زکوٰۃ در حضور آمد حضرت ایشان
ارشاد نمودند کہ زکوٰۃ بعد یکسال لازم می آید لیکن من ہمو نوقت کہ مبلغان نزد من
می آیند ادا میکنم و ایضاً فرمودند کہ از حضرت شیخ شبلی شخصی مسئلہ زکوٰۃ پرسید فرمودند کہ
بر یکصد و بیست مبلغ دو و نیم و ہشت آنہ بعد یکسال میشوند لیکن قول ما اینست کہ مبلغ دو و نیم و ہشت
آنہ مسید ہم و یکصد و بیست را ہم براہ الٰہی جلت عظمتہ تصدق میکنم و ایضاً در مجلس شریف تذکرہ
مقام وصل عریانی آمد ارشاد فرمودند کہ در کمالات وصل عریانی میسر میشود و آن عبارت

حدث

[illegible]

از تجلی ذاتی که معراست از اعتبارات تعینات و ورا الورا راست از اطلاق
صفات و در اینجا بجز ذات بحث دیگر نمیتوان گفت و درآنمقام نصیب سالک بجز
یاس و ناامیدی و محرومی نیست هرچند وصول ست حصول نیست و نه ذوق ست
نه شوق نه آه ست نه نعره نه وجد ست نه تواجد نه استغراق ست نه بیخودی
اینهمه احوال در ولایت قلبی حاصل میشوند که ابتدای این خاندانست وآن
در انتها و درینجا نسبت خود هم در ادراک سالک نمی آید و ایضا حضرت ایشان
فرمودند که احوال قلب که بر سالک می آیند نسبت آن مثل باران شدید پیدا
مے گردد و بعد ازان چون از قلب عروج میکند و بلطیفه نفس سیر واقع
مے شود نسبت آن مانند بارش خفیف جلوه گر میگردد و چون از لطیفه نفس
معامله بالا میرود پس هر قدر که عروج نماید نسبت مفهوم نمی شود و استهلاک
و اضمحلال زیاده تر میگردد و نسبت باریکتر صورت شبنم در نظر می آید ؎
تا یار کرا خواهد میلش بکه باشد • روز یکشنبه تاریخ هفدهم شهر مذکور
فقیر در محفل فیض منزل حضرت ایشان حاضر شده شرف آستان بوسی حاصل
کرد و در حضور ذکر نکاح آمد ارشاد فرمودند که صوفی را نکاح کردن نشاید و صحبت
نسا ء نباید و ایضا فرمودند که در آداب المریدین حضرت ضیاء الدین ابو نجیب
عبد القاهر سهروردی رضی الله تعالی عنه نوشته اند که فی زماننا نکاح نباید
کرد پس وای بران صوفی که درین زمانه باین امر دست دراز نماید و ایضا فرمودند

که حضرت غوث الثقلین محبوب سبحانی سید محی الدین ابو محمد عبد القادر جیلانی
الحسنی الحسینی رضی الله تعالے عنہ چون عقد نکاح بستند صوفیہ آن زمان
متعجب شدند حضرت فرمودند که من این امر از امر ربانی کرده ام و ایضا فرمودند
که صوفی را ترک و تجرید و روگردانی از دنیا و انحراف از ماسوی الله و خلوت
و دوری از صحبت اغنیا باید کرد و نکاح مانع این چیزہاست چراکه در بسیار
صبر و توکل و قناعت نمیشود الا ماشاء الله که بعضی زنان صاحب توکل
میباشند و نسبت باطنی میدارند چنانکه نقل ست که حضرت غوث الثقلین
رضی الله تعالی عنہ برای زیارت خانہ کعبہ معظمہ رفته بودند بے زاد و راحلہ
و بے خدام و رفقا ناگاه شخصی دیگر در راه ملاقی شد پرسیدند کجا میروی
آن شخص گفت من به نیت حج میروم اراده کرده ام که تنها بے زاد و راحلہ
بروم حضرت فرمودند من هم چنین کرده ام غرض آن شخص همراه حضرت
بمقامی رسید ناگاه عورتی بر هوا پرواز نموده نزد ایشان آمد و گفت من
از جبش نور شما مشاهده نموده ام امروز دعوت شما بر ماست ایشان
قبول کردند چون وقت طعام آمد دیدند که یک خوان طعام از آسمان بر
زمین فرود آمد در شش نان و سه ظروف ادام و سه کوزۂ آب پس آن زن
سه حصہ ساخت یک حصہ خود گرفت و دو حصہ ایشانرا داد و گفت الحمد لله
حق تعالی پرداخت مهمانان ما ساخت پس آن عورت بر هوا پرواز نمود

وحضرت مع آن شخص دیگر در خانہ کعبہ معظمہ رسیدند بعد ازان از قضاء
الٰہی آنشخص دیگر در انجا فوت شد باز دیدند کہ ہمون عورت حبشی بر ہوا می آید
حتی کہ بر خانہ کعبہ فرود آمدہ نزد حضرت حاضر شد و گفت کہ ای محی الموتی
زندہ کن این شخص را پس از حکم الٰہی جلشانہ آن شخص زندہ گشت و برخاست
والیضاً حضرت ایشان فرمودند کہ در وصال حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالیٰ
عنہ سہ روایت اند نہم و یازدہم و ہفدہم شہر ربیع الثانی راقم گوید عفی عنہ
تاریخ ولادت و عمر و ارتحال حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہ شخصے
در یک بیت نظم نمودہ است **بیت** تولد عاشق و کامل شدہ عمر * وصالش
دان تو معشوق الٰہی * والیضاً شخصے برای بیعت در حضور حاضر شد حضرت
ایشان ہر دو دست او بدست مبارک خود گرفتہ استغفر اللہ ربی من کل ذنب
واتوب الیہ سہ بار خوانیدند بعدہ آمنت باللہ وملائکتہ وکتبہ ورسلہ والیوم الآخر
والقدر خیرہ وشرہ من اللہ تعالیٰ والبعث بعد الموت آمنت باللہ کما ہو باسمائہ
وصفاتہ وقبلت جمیع احکامہ خوانیدند و کلمہ شہادت یکبار و کلمہ طیبہ سہ بار
تا بہ لا الٰہ الا اللہ خوانیدند بعد ازان آن شخص را پرسیدند کہ تو در کدام طریقہ
ارادہ بیعت داری آنشخص عرض نمود کہ خاندان قادریہ حضرت ایشان فاتحہ
بارواح حضرت غوث الاعظم و جمیع اولیاء سلسلہ علیہ قادریہ خواندند و ذکر
قلبی کہ معمول حضرات نقشبندیہ است تلقین فرمودند فیض و برکات در آنوقت

درمجلس شریف بسیار ظاهر شد ؛

روز دوشنبه تاریخ هیژدهم شهر مذکور درمجلس شریف حاضر شدم و درانروز عرس حضرت محبوب الهی نظام الدین اولیا بود من از حضرت ایشان مرخص شده بزیارت مزار پرانوار حضرت نظام الدین رضی الله تعالی عنه رفتم تمام روز درانجا ماندم بوقت شام درحضور آمدم باین سبب از کلام فیض نظام حضرت ایشان مستفید نگردیدم مگروقت شام چون بحضور والا حاضر شدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که هرکه فاتحه بنام نبی از انبیاء عظام و یا ولی از اولیاء کرام خوانده متوجه بلطائف آن نبی و ولی شده بنشیند از فیضش البته بهره ور گردد

روز سه شنبه تاریخ نوزدهم شهر مذکور فدوی درمحفل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حضور دو قسم است یکی حضور ذکر است دراوّل حال که لطائف ذاکر میگردند نگهداشت آن بایه کرد دوّم حضور مع الله که آنرا درطریقه ما یاد داشت و توجه و آگاهی درحضور میگویند و درطرق دیگر شهود خوانند و آن بینائی دل است بسوی او سبحانه چون این حاصل شود نگهداشت این ضروری ست حتی که ملکه دل شود و حضور دائمی گردد و غفلت اصلاً نیاید اگرچه درظاهر بمعامله دنیا مصروف باشد لیکن درباطن باو سبحانه مالوف بود چنانچه گفته اند دل بیار و دست بکار و این حضور دائمی نزد حضرت محی الدین ابن العربی رضی الله تعالی عنه وقتی میسر شود که درخواب هم غفلت از حضرت

رب العزت نیاید ونزد ما وقتی ست که چون از خواب بیدار شود دل را آگاه
یابد ونزد مولانا جامی وقتیکه متوجه بدل شود دل را بمشاهده ذات یابد حضور
دائمی ست و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که خطرات در مرتبه ولایت ضرر
میرسانند و در مرتبه کمالات نبوت خطرهٔ نیک مضر نیست چنانکه حضرت امام
الاولیاء امام الاصفیاء عمر بن الخطاب رضی الله عنه در عین صلوة تدبیر
غزا با عدائی خدا و درستی صفوف لشکر میفرمودند و حضور ایشان از تخیلات
از دل نمیرفت چنانکه مشاهده آفتاب که از تخیلات دل از نظر نمیرود و این
کمال حضور و مشاهده است حق تعالی میسّر گرداند ؎ دادیم ترا ز گنج مقصود
نشان ٭ گر ما نرسیدیم تو شاید برسی ٭ بعد ازان در حضور ذکر طعام صوفیه
آمد حضرت ایشان فرمودند که یکی رضا نفس ست دیگی حق نفس رضای نفس
غذای مکلف و ملطف و بسیار خوردن ست و حق نفس آنکه چندان خورد که توانائی
فروض و سنن باقی ماند راقم گوید عفی عنه چنانکه بزرگی گفته است ؎
نه چندان بخور کز دهانت برآید ٭ نه چندانکه از ضعف جانت برآید ٭ و ایضاً
حضرت ایشان فرمودند که در خانقاه حضرت نظام الدین اولیا رضی الله عنه
صوفی گدائی میکردند کیروز تا چند روز آنرا میخوردند و ایضاً فرمودند که بعضی
صوفیه مزدوری میکردند و میخوردند چنانکه احمد شبلی رحمة الله علیه که پسر
هارون رشید بودند بروز سبت مزدوری میکردند تا شش روز مزدوری

یکروزه میخوردند و در عبادت حق جل و علا بسر می بردند گاهی از خانهٔ هارون رشید نخوردند در مسجد استقامت میداشتند روزی هارون رشید نزد ایشان آمد و گفت ای پسر تو مرا رسوا کردهٔ مردمان میگویند که پسر بادشاه باین حال تباه است ایشان فرمودند ای پدر ترا از من رسوائی نیست از تو مرا البته ننگ می آید هارون رشید گفت بچه طور فرمودند که این طائران که بر هوا پرواز میکنند اینهارا طلب کن هارون رشید آنهارا آواز داد طائران بالاتر رفتند باز ایشان اشاره فرمودند طائران بهمو نطور پیش ایشان آمده ایستادند پس ایشان گفتند که مشاهده نمودی که از آواز تو میگریزند و از اشارهٔ من می آیند پس احمد شبلی بشهری بلدهٔ دیگر رفتند یک لعل در بازوی ایشان والدهٔ ایشان بست و یک قرآن مجید برای تلاوت همراه بردند چون درانمقام رسیدند خشت برداری معماران بروز سبت مزدوری میکردند و در صحرا مسجدی بود دران شش روز خلوت مینمودند و سستی و کمی چنانکه عادت مزدوران ست ایشان در مزدوری نمیکردند امیر که مالک آنجا بود مشاهده کرد و معتقد ایشان گشت که این عجب شخص اند که در مزدوری هیچ نقصان نمیکنند و پنج وقت نماز میخوانند القصه ایشان بعادت قدیمه یکبار رهبروز سبت برای مزدوری نیامدند امیر از مزدوران پرسید که فلان شخص امروز چرا نیامده است و کجا سکونت دارد شخصی گفت که در فلان مسجد آنمرد قیام دارد و طبیعت او علیل ست

امیر نزد ایشان رفت و عیادت نمود و مراسم اخلاص بجا آورد ایشان را بیماری شدید بود فرمودند که سه وصیت من اند اگر بجا آری امیر عرض کرد که آنچه ارشاد شود البته بجا خواهم آورد فرمودند که من پسر هارون رشیدم و از دگاهی چیزے نگرفته ام مگر این لعل که بزور بر بازوی ما بستند و یک کلام الله مجید من از خود همراه آورده بودم پس الحال آن هر دو نزد من موجود اند پس اول وصیت اینست که این هر دو امانت به هارون رشید رسانید دوم آنکه من در تمام عمر هیچکاری موافق رضای او سبحانه تعالی نکرده ام و بجز تقصیر و عصیان از من بظهور نیامده لازم که بعد از مرگ روسیاه کرده رسن در گردن من انداز و در تمام شهر کوچه بکوچه بگردانند و بگویند که هر که بندهٔ کسی باشد و نافرمانی صاحب خود کند حال او چنین خواهد شد - سوم آنکه نشان قبر ما ننمایند - این وصایا فرمودند و از جهان فانی ارتحال نمودند - امیر البیار تاسف و تالم گشت و خواست که موافق وصیت رسن بگردن بسته بگردانند آواز غیب ندای لاریب بگوشش آمد که ای بے ادب اینچنین بے ادبی از مقربان ما میکنی و از غضب ما نمیترسی

وایضاً ذکر فقر و درویشی آمد حضرت ایشان فرمودند که درویشی اکابران سابق میکردند که بر مجاهدات و ریاضات قیام می ورزیدند و طعام قلیل بعد از ایام کثیر میخوردند و حق نفس ادا میکردند و رضای نفس ترک می ساختند و مرا از نام بردن درویشی شرم می آید که در من طور متصوفین متقدمین نیست

پس فرمودند ع عیبها جمله بگفتی هنرش نیز بگو ٭ در من توجه الی الله و از غیر او انحراف کلی از تفضلات ایزدی ست و بجز حق و رضای جل و علا مقصودی و مطلوبی در کونین نمی شمارم مست لقای یارم و مدهوش دیدار نگارم از دنیا و آخرت کاری ندارم ے خواهم که همیشه در هوائی تو زیم ٭ خاکی شوم و بزیر پای تو زیم ٭ مقصود من خسته ز کونین توئی ٭ از بهر تو میرم و برای تو زیم ٭ والیضا حضرت ایشان بعضی اوقات در کمال شوق الهی جل جلاله این رباعی بعشق تمام نه اختیار میفرمودند ے حوران بنظارهٔ نگارم صف زد ٭ رضوان ز تعجب کف خود بر کف زد ٭ یک خال سیه بران رخ مطرف زد ٭ ابدال ز بیم چنگ بر مصحف زد ٭ والیضا این بنده عرضی متضمن حالات خود بحضور گذرانید حضرت ایشان در جواب آن سطری چند ارقام فرمودند آنرا تبرکا ایراد مینمایم و آن اینست ٭

بسم الله الرحمن الرحیم رقعه شریفه رسید بمضامین مندرجاش مسرور گردانید الله تعالی شمارا بمقامات و علوم و معارف آبا کرام ما رسانا در سیر قلبی تلونیات بسیار پیش می آیند اینهمه از تلونیات ست سعی فرمایند و بجناب الهی سبحانه التجا نمایند که احوال باطن به تمکین برسد و حضوری که حضرت حق سبحانه را بذات مبارک است پرتو آن بر باطن شریف ظهور نماید حضور بی غیبت میسر از جهت فوق که متوهم میشود دوام بذیرد و شامل جمیع جهات گردد تا نسبت نقشبندیہ حاصل

گردد و از کیفیات و حالات گذشته بغیر توجه تمام نقد وقت نباشد بلکه آنهم مستهلک گردد و این استهلاک علامت تمامی سیر لطیفهٔ قلبی ست والسلام و

روز چهارشنبه تاریخ بستم شهر مذکور در حضور پر نور حاضر شد حضرت ایشان فرمودند که طریقه علیه نقشبندیه عبارت از چهار چیز است یکی بخطرگی دوم دوام حضور و آگاهی سوم جذبات چهارم واردات و ایضا فرمودند که سفر در وطن که از مصطلحات طریقه نقشبندیه است نزد من اینست که از خصائل رزائل بسوی حسنات رود و مقامات عشره صوفیه حاصل کند یعنی از بیصبری بسوی صبر رود و از نے توکلی بجانب توکل و از نے قناعتی بطرف قناعت سفر نماید و قس علے ہذا و ایضا حضرت ایشان فرمودند که طریق حصول این مقامات عشره برین نهج است که کثرت تهلیل نماید و از کلمه طیبه لا اله نفی بیصبری نماید یعنی نیست مقصود من بیصبری الا الله مگر ذات پاک مقصود منست و مداومت چندی نماید انشاء الله تعالی مقام صبر بحصول انجامد و همچنین نفی بیتوکلی و نے قناعتی و غیرها نماید و ایضا حضرت ایشان فرمودند که خلوت در انجمن عبارت ست از حضور و توجه و آگاهی و یاد داشت و شهود که این الفاظ همه متحد المعنی هستند و ایضا حضرت ایشان فرمودند که کمال مرتبه ولایت نزد همه اکابران رضی الله تعالی عنهم اجمعین آنست که خطره ما سوا در دل نیاید و توجه و شهود بحضرت حق جل و علا ملکه دل شود و نزد حضرت مجدد الف ثانی رضی الله

تعالی عنه ماورائی اینست حق تعالی نصیب فرماید و ایضاً حضرت ایشان فرمودند
که از سینه تا فرق من مثل لوحی ست مصفا که هرگز خطره غیر خطیر نمیگردد و خیال
ماسوی الله نمی آید و اگر در ظاهر هم متوجه بکسی جانب میشوم مثال احوال مولانا
روم رضی الله عنه خطانے می آید ۵ قافیه اندیشم و دلدار من ٭ گویدم منیدیش
جز دیدار من ٭ و ایضاً حضرت ایشان بیان لطائف سبع فرمودند که پنج از
عالم امراند و دو از عالم خلق و آن پنج که از عالم امراند قلب و روح و سر
و خفی و اخفی و آن دو که از عالم خلق اند نفس و قالب ست و موضع قلب
زیر پستان چپ بفاصله دو انگشت و موضع لطیفه روح زیر پستان راست
بفاصله دو انگشت و موضع لطیفه سر برابر پستان چپ نزدیک وسط سینه
و موضع لطیفه خفی برابر پستان راست نزدیک وسط سینه بفاصله دو انگشت و
موضع لطیفه اخفی در وسط سینه و موضع لطیفه نفس در پیشانی ست این
شش لطائف شدند و هفتم لطیفه قالب ست که مرکب از عناصر اربعه است
و باعتبار عناصر ده لطیفه میشوند چنانکه لطائف عشره میگویند ٭

روز پنجشنبه بست و هفتم شهر مذکور در حضور پر نور حضرت ایشان قلبی
و روحی فداه حاضر شدم ارشاد فرمودند که پیغمبر ما علیه افضل الصلوة و اکمل
التحیات جامع جمیع کمالات نبوت و رسالت و ولایت اند لاکن ظهور هر کمال
موقف بوقت خاص و مختص بزمانه از ازمنه و شخصی از اشخاص بود که در افراد

است جلوه گر گردید مثلاً کمالی که ناشی از بدن مبارک آن سرور زمین و زمان است علیه و علی آله من الصلوات انمهاو من التحیات اکملها و آن گرسنه ماندن و جهاد کردن و عبادت نمودن بود در صحابه کرام رضی الله تعالی عنهم اجمعین جلوه ظهور یافت و کمالے که ناشی از قلب مبارک آنحضرت ست علیه الصلوٰة والسلام که دران ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و آه و نعره و اسرار و جود است از زمانه حضرت جنید بغدادی رحمة الله علیه باولیاء امت ظاهر گردید و کمالیکه ناشی از لطیفه نفس اشرف النفوس آن سرور ست علیه صلوٰة الله الملک الاکبر که عبارت از استهلاک و اضمحلال ست به اکابران سلسله علیه نقشبندیه از وقت خواجه خواجگان بهاء الملة والدین خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله تعالی عنه هویدا گشت و کمالیکه ناشی از اسم شریف محمد علیه صلوٰة الله الملک الصمد ست بعد از هزار سال بحضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره هم جلوه گر گردید غرض هر کمالیکه از کاملان ظاهر گردیده عکس و پرتو لیست از کمال پیغمبر علیه صلوٰة الله الملک الاکبر که جامع جمیع کمالات اند ؏ انچه خوبان همه دارند تو تنها داری

از زمان مجدد الف ثانی

ای ذات تو از صفات ما پاک	کُنه تو برون ز حدّ ادراک
هم از تو منیر شمع انجم	هم از تو بلند قصر افلاک
آدم ز تو شد منور اینجا	پیداست مقام ذرّهٔ خاک

فرودز

ودرین اثنا ذکر اطمینان نفس و حصول مقام رضا آمد حضرت ایشان ارشاد
فرمودند که در طریقهٔ ما اول تصفیه قلب که عبارت از نسیان ماسوی و دوام
حضور و آگاهی ست بتوجه و کثرت ذکر و مراقبه میفرمایند و درضمن آن لطائف
اربعه را تهذیبی بهم میرسد بعد ازان به تزکیهٔ لطیفهٔ نفس مشغول میشوند و
آن عبارت ست از استهلاک و اضمحلال و شکستگی انا که سالک اطلاق لفظ
انا بر خود متعذر میداند درین وقت راضی و مرضی می شود و فنا ء انا حاصل
میگردد و نفس امّاره مطمئنه می شود و خصائل رذائل زائل میگردد یعنی غرور
تکبر و حسد و بغض و کینه و عجب و غیرها مبدل بحسنات میشوند؞
روز جمعه تاریخ بست و دوم شهر مذکور در محفل فیض منزل حاضر
گردیدم شخصی از حضرت ایشان سوال سلوک طریقهٔ نقشبندیه مجددیه نمود حضرت
ایشان سلوک بتمامه از اول تا آخر بطور اختصار بیان فرمودند بنده را که
رشک اکسیر آن کیمیای قلوب بآن نهج خوش اسلوب بهو بهو یاد نمانده است
مگر حاصل آن تحریر مینمایم بدانکه انسان از لطائف عشره ترکیب یافته است
که پنج ازان از عالم امراند قلب و روح و سر و خفی و اخفی و پنج از عالم خلق
نفس و باد و خاک و آب و آتش - و از تحت الثری تا عرش عالم خلق ست
و بالای آن عالم امر - پس اول سالک را ذکر قلبی و نگهداشت خواطر و توجه
قلبی تلقین میفرمایند چون دل را بیخطرگی یا کم خطرگی و حضور و آگاهی حاصل

اینجا

جذبات و واردات می آیند و فنائی قلبی که مراد از نسیان ماسواست میگردد
و تجلی افعال متجلی میشود که سالک نسبت افعال بخود و بهمه عالم در اضمحلال میکند
همه فعل را فعل فاعل حقیقی میداند و می بیند و میگوید ؎

طرهٔ ناز را دوتا کرد که کرد یار کرد کعبهٔ و دیر و بتکده ساخت که ساخت یار ساخت	دل بد و عالم آشنا کرد که کرد یار کرد کافر و رند و پارسا کرد که کرد یار کرد

و هم در سیر لطیفهٔ قلبی ذوق و شوق و آه و نعرهٔ و استغراق و بیخودی و وجد و رقص
نقد وقت سالک میگردد و توحید وجودی منکشف می شود و نعرهٔ انا الحق و
سبحانی میزند و بے اختیار میسرآید ؎

من نمیگویم انا الحق یار میگوید بگو	چون نمیگویم مرا دلدار میگوید بگو

هرگاه که غیریت از نظر مرتفع می شود خود را عین او می انگارد و از زبان حال
بترنم این مقال می درآید ؎ عظمت

ما ز دریائیم و دریا هم ز ماست	این سخن داند کسی کو آشناست

و بجز یک وجود نمی شناسند

آفتابی در هزاران آبگینه تافته جمله یک نورست لیکن رنگهای مختلف	پس برنگے هر یکی تابی عیان انداخته گفت و گوئی درمیان این و آن انداخته

و گاهی کسوف فنا میپوشند و میگویند فرو تن

خواجه مگو که من منم من نه منم نه من منم	جان من او ست در تنم من نه منم نه من منم

فاش و نهان او منم گنج دردان او منم
گوهر کان او منم من نه منم نه منم
شمس منم قمر منم بحر منم گهر منم
جوهر سیم و زر منم من نه منم نه من منم

وگاهی خلعت بقامی باید وانا بهار مینماید

نقاش هر نقشم عیان من عاشق دیرینه ام
دیگر کسی نی در میان من عاشق دیرینه ام
من هم زمینم هم سما من با تو هم جابجا
هم آفتابم هم ضیا من عاشق دیرینه ام

و درین لطیفهٔ قلب اول مراقبهٔ احدیت میفرمایند یعنی بلحاظ مسمی اسم مبارک
الله در دل مینمایند بعد ازان مراقبهٔ معیت و هو معکم اینما کنتم ملحوظ میسازند
و توحید وجودی از همین مراقبه منکشف میشود و چون سالک سیر لطیفهٔ قلب تمام
مے نماید در سیر لطیفهٔ روح عروج واقع میشود و دران تجلی صفات ثبوتیه الهیه
منکشف میشود که سالک صفات خود را و صفات همه عالم را محو و متلاشی در
صفات حق می بیند بعد ازان سیر در لطیفهٔ سر واقع میشود و دران تجلی شیونات
ذاتیهٔ الهیه میشود بعد ازان سیر در لطیفهٔ خفی دران تجلی صفات سلبیهٔ الهیه منکشف
میگردد بعد ازان سیر در لطیفهٔ اخفی و دران تجلی شان جامع الهی منکشف میشود
بعد ازان به تزکیهٔ لطیفهٔ نفس مشغول میشوند اینهمه که گفته شد طریقهٔ تلقین حضرت
امام ربانی مجدد الف ثانی رضی الله عنه بود لیکن حضرتین راه دراز کوتاه ساخته
اند و معمول خود کرده اند که بعد از تصفیهٔ لطیفهٔ قلب تا به تزکیهٔ لطیفهٔ نفس می پردازند
و ضمن قلب این با تصفیهٔ لطائف اربعه هم فی الجمله میسر میشود و غرض تا اینجا

و قطع میشوند دائرۂ امکان و دائرۂ ولایت صغری و حاصل این دو
دائرہ حصول مقامات عشرہ کہ عبارت از توبہ و انابت و زہد و ورع و توکل وغیرہا
است میگردد بعد ازان تہذیب لطیفۂ نفس مشغول میشوند و فنا را نا و توحید
شہودی منکشف میگردد و مراقبۂ اقربیت درین مقام میکنند یعنی لحاظ معنی
نحن اقرب الیہ من حبل الورید مینمایند و درین لطیفہ سہ و نیم دائرہ قطع میشوند کہ
دوائر ولایت کبری متضمن این دوائر ست بعد ازان سیر عناصر ثلثہ سوای
عنصر خاک شروع میشود و این را ولایت علیا میگویند کہ ولایت ملاء اعلی
است بعد ازان دائرۂ کمالات نبوت منکشف میشود و درینجا سیر در عنصر خاک
است و تجلی ذاتی دائمی میشود پس ازان دائرۂ کمالات رسالت بعد ازان
دائرۂ کمالات اولوالعزم ہویدا میگردد بعد ازان سیر بحقائق واقع میشود
دائرۂ حقیقت کعبہ و دائرۂ حقیقت قرآن و دائرۂ حقیقت صلوۃ و دائرہ
معبودیت صرفہ و دائرۂ حقیقت ابراہیمی و دائرۂ حقیقت موسوی و دائرہ
حقیقت محمدی و دائرۂ حقیقت احمدی و دائرۂ حب صرفہ و دائرۂ لاتعین
منکشف میگردند کرا نصیبے ست کہ تا باینجا برسد و کرا بختے ست کہ سیر
این مقامات نماید عقل عاقلان نکتہ شناس درینجا غرقہ لجۂ تحیر است و ہوش
ہوشمندان دقیقہ شناس درینمقام سر در جیب تفکر و ذلک فضل اللہ یؤتیہ من
یشاء بعد ازان حضرت الشان فرمودند کہ حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ

بموزن اولیاء ہزار سالہ اند ؟

روز شنبہ تاریخ بست و سوم شہر مذکور غلام در حضور آنقبلۂ انام حاضر گشت درانوقت مذکور طلب اکل حلال آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند چنانکہ طلب حلال فرض ست بر مومنان ہمچنین ترک حلال واجب ست بر عارفان پس دران اثنا ذکر ترک کردن ہوای نفسانی آمد فرمودند کہ ہرکہ در متابعت ہوا ست کی بندۂ خدا است العزیز تا کہ در بند آنی بندۂ آنی بعد ازان مذکور بی نفسی صوفیہ شد فرمودند کہ در خانقاہ ابو العباس ابن قصاب علیہ الرحمۃ شخصے برای بیعت آمد کوزۂ آب برای استنجا طلب کرد یک صوفی کوزہ از آب پر کردہ اورا داد شخص مذکور کوزہ را بشکست و دیگر طلب کرد کوزۂ دیگر دادند آن ہم بشکست و دیگر طلب نمود حتی کہ تمام کوزہ ہای خانقاہ بشکست و گفت کہ از شیخ خود بگوئید کہ ریش خود برای استنجا ما بیارد حضرت ابو العباس را خبر شدہ آمدند و محاسن خود بدست خود گرفتہ فرمودند کہ زہی سعادت پسر قصاب کہ ریش او بکار استنجا مسلمانی آید آن شخص بر پای مبارک افتاد و بیعت نمود و گفت کہ من بی نفسی حضرت رسیدم بعد ازان مذکور صبر در حضور آمد حضرت ایشان فرمودند کہ بزرگی بود صابر و تمام بدن مبارکش مجروح بود حتی کہ از موی سر تا ناخن پا کرمہا افتادند و لحم جسد میخوردند روزی از مرید خود آن بزرگ پرسید کہ در بدن من جای بی کرم ماندہ است یا نہ مرید گفت نی الا زبان مبارک

فرمود شکر که بلسان برای ادای شکر باقیماندہ است وگفت که همچنین در باطن نیے قلب جائی بغیر از کرم نمانده است شکرست که دل برای ذکر باقی ست و باز فرمود که حضرت ایوب علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام رَبِّ اَنِّی مَسَّنِیَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِیْنَ فرمودند ومن تا حال نگفته ام لعبد الله ذکر در انحراف نمودن از ماسوی الله آمد حضرت ایشان فرمودند که حضرت شیخ ممشاد الدینوری رضی الله تعالی عنه میفرمودند که چهل سال شده اند که روبروی من درهای بهشت باز میکنند و میخواهند که ببیند ومن چشم از غیر استعاره کرده ام هم بسویش نمی نگرم ٭ روز یکشنبه تاریخ بست وچهارم شهر مذکور در حضور حاضر شدم حضرت ایشان فرمودند که طریقه قدما ریاضات ومجاهدات بود حضرت خواجه خواجگان پیر پیران مرهم دلهای دردمند خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله عنه عمل بر سنت فرموده اند وراه را آسان ساخته بر حسب آیه یُرِیْدُ اللّٰهُ بِکُمُ الْیُسْرَ وَلَا یُرِیْدُ بِکُمُ الْعُسْرَ ریاضات شاقه منع کرده برای ما کم همتان احسان بلیغ فرموده اند ودرین طریقه علیه نے محنت از توجهات پیران کبار فیض سے آید وسالک خطی از هر مقام می یابد سبحان الله عجب شان خواجه خواجگان است که زبان در وصف آن قاصر ست ٭

سکه که بر شرب دلطبی ازدند		نوبت آخر به بخارا زدند	

روز دوشنبه بست وپنجم شهر مذکور در حضور پر نور حاضر گردیدم حضرت

ایشان فرمودند که من آنچه در راه الهی بقدر امید هم بموقوفت تثلیث ثواب در دل مینمایم ثواب یک حصه بروح حضرت سید الاولین والآخرین علیه افضل صلوة المصلین ویک حصه به پیر و مرشد خود قلبی و روحی فداه که ایشان میدانند و پیران ایشان بهر طریکه فهمند تقسیم نمایند ویک حصه بوالدین شریفین خود می بخشم پس دران اثنا ذکر مقامات درویشان آمد حضرت ایشان فرمودند که حضرت ابوالحسن خرقانی ویک بزرگ دیگر رضی الله تعالی عنهما نزد ابوالعباس قصاب علیه الرحمه رفتند وازایشان پرسیدند که شادی دوام بهتر است یا غم همیشگی ابن قصاب فرمودند که الحمد لله که من ازین هردو برترم در مقامی رفته ام که سرور وحزن هردو را درآنجا مدخلی نیست ؎

از وصل و فصل رفت در منزلی درآئیم		شادی و غم نگنجد در محفلی که مائیم

بعد ازان در حضور سخن بمعنی ولایت افتاد حضرت ایشان فرمودند که ولایت بکسر واو بمعنی تصرف ست وبفتح واو بمعنی قرب الهی و در طریقه بالفتح باید و بالکسر ضروری نیست و ایضاً فرمودند که ولی بروزن فعیل صفت مشبه ست بمعنی فاعل و مفعول هردو آمده است یعنی دوست دارنده حق و دوست داشته شده حق حاصل هردو یکے ست یعنی حق تعالی نگاه میدارد اورا از معاصی و مناهی یا احتراز مینماید او از منهیات از مدد حق جل و علا بلکه اعراض از جمیع ماسوی الله میکند بعد ازان در مجلس شریف سخن کشف وکرامات آمد

حضرت ایشان فرمودند که کثرت کرامات از سیاح مناهج بوادی سید الطائفه جنید بغدادی شروع گردیده بسبب تقلیل طعام با پرهیز حرام و قلت کلام و خلوت از عوام و قلت نوم از دوام صوم و کثرت ذکر و دوام فکر و غیره من المجاهدات والریاضات لیکن درین طریقه شریفه حضرت امام الاصفیاء سید الاولیاء خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله تعالی عنه بنای طریقه بر دو چیز نهادند یکی محبت دوم متابعت شریعت و عمل بالعزیمت اختیار کردند اگر میتواند شد والا رخصت هم رخصت داوند پس درین طریقه علیه کرامت همینست که همت کرده القای ذکر در دل طالب مینمایند و توجه نموده جمعیت در قلب طالب پیدا میکنند و متوجه شده حضور و آگاهی و جذبات و ارادات در دلهای طالبان می آرند و خواص همین را کرامت میشمرند اگرچه نزد عوام کرامت مثل احیاء اموات و دیگر خرق عادات ست که آنها در راه الهی بکار نمی آید و این عین راه است و طریقه انیقه این اولیاء عظام مثل طریقه صحابه کرام ست که در آنها حضور و جمعیت بود نه کشف و کرامت ۵

ما برائے استقامت آمدیم		نے پئے کشف و کرامت آمدیم

روز سه شنبه بست و ششم شهر مذکور بنده در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که در طریقه علیه نقشبندیه دو چیز اختیار می کنند اتباع سنت و توجه بقلب چنانکه طریقه اصحاب کرام بود و صحابه کرام افضل

جمیع اولیاء امت هستند در کمالات که کمالات ایشان اصول اند و کمالات
اولیا فروع و ظلال پس در هر طریقه که طور و نهج صحابه باشد افضل طرق دیگر
باشد بعد ازان در حضور مذکور جمعیت و بیخطرگی آمد حضرت ایشان فرمودند که چون
از دل خطرات زائل میشوند و درون قلب نمی آیند برون قلب بحوالی می آیند
پس باید که از انجا رفع کند و از حوالیش دفع کند و چون از انجا هم مندفع
میشوند بحس مشترک در پیشانی مجتمع میگردند و چون از خطرات درین مقام
هم فراغ میگردد مورد آنها بمتخیله دماغ میگردد و چون از تفضلات پروردگار
و بتوجهات پیران کبار از انجا میروند بکسی جانبی آینه لیکن زوالش اینچنین
حاصل شدن بسیار مشکل ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء بعد ازان در
حضور پرنور تذکرهٔ الهامات آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که الهام را
اکل حلال و صدق مقال و طهارت دوام و خلوت عوام باید و احترازات
از منهیات می شاید و الهام بر چند قسم است یکی القای خدا [illegible] فلک دوم صدای
ملک سوم ندای روحانی چهارم آواز نفس مطمئنه و فانیست پس هر نوعیکه باشند
چندان خوض و توجه بدل نمایند که الهام غیبی صدای ربی گردد و ضلال شیطان [illegible] نعوذ بالله [illegible]
روز چهارشنبه بست و هفتم شهر مذکور این غلام در حضور آن قبلهٔ انام
و کعبهٔ خواص و عوام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که فنا عبارت
از زوال آرزوها ست و بزرگی که گفته باین معنی اشارت ست ۵

تمنا ہی تیری اگر ہی تمنا	تری ہی آرزو ہی اگر آرزو ہے

بعد ازان در حضور پر نور مذکور درد و مصائب و ابتلاء مقربان حق جل و علی آمد حضرت ایشان فرمودند که مبتلا ببلا ساختن و غمگین بغمها نمودن امتحان معشوق نازنین ست بصدق تعشق عاشق مسکین ست

نیست بلے موجب پی آزار ما	امتحان میخواهد از ما یار ما

راقم گوید عفی عنه آه صد آه چندانکه عاشق گریانست و خندانست و چونکه غمگین عاشق مهجور ست او مسرور ست آلام عاشق مضطر آرام معشوق دلبر ست رقت عاشق شیدا فرحت معشوق رعناست

چندانکه طپید بسمل ما	خندان تر گشت قاتل ما

و ایضاً حضرت ایشان دران مجلس فرمودند که مرد باتمیز دو چیز شکسته و دو درست دارد دل شکسته و پای شکسته و دینی درست و یقینی درست یعنی دل شکسته از آرزو و جز تمنای مولا و پای شکسته از تگ و پو در جستجوی ماسوی و دینی درست موافق شریعت و سنت و یقینی درست مناسب حقیقت و معرفت ؞

روز پنجشنبه بست و هشتم شهر مذکور فدوی بمحفل عالی حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که ایمان بالله فرض و سه معنی این سخن ارشاد کردند یکی آنکه ایمان آوردن بوحدانیت حق جل و علی - دوم دانستن هر کاری که بوقوع

می آید از قضاء صمد جلت عظمته- سوم آنکه هر فرحت و غم و هر شر و الم که پیش آید از حق داند و از حق گوید و از حق بیند و از ورود غم شادان و از صدور الم خندان باشد- رستم گوید عفی عنه چراکه انچه از محبوب ست مرغوب ست و هرچه هست از دوست مصلحت بد دست ہ

ناصحا گر کشت یار دوست ما دانیم دوست	در بقتل من رضائی او ست ما دانیم دوست
قهر او عین رضا و مهر او عین مراد	العزیز آن این چه گفت و گوست ما دانیم دوست

عاشق را باید که جور محبوب را عین احسان بیند و جفا را عین وفا ہ

جور و جفا نیست آن عاشق بیتاب را	تشنه لب نشناسد از آب بقا سیلاب را

نے نے در دشنام زیاده تر لذتیست از انعام و در جور زیاده تر مسرتے از اکرام ہ

بدم گفتی و خرسندم عفاک الله نکو گفتی	جواب تلخ می زیبد لب لعل شکرخا را

آری هر که چنین نیست از عشق هم قرین نیست عاشق بیچاره آواره و غمگین باید و متلذذ بغم بیچارگی و متفرح بآوارگی شاید که از هر زخم ناوک کرشمه عین فرحت بیند و از غمزه ابرو کمان مرتشر شخصی چه خوش میفرماید ہ

خوبان دل و جان مبتلا میخواهند	زخمی که زنند مرحبا میخواهند
این قوم این قوم چشم بد دور این قوم	خون میریزند و خونبها میخواهند

بعد از ان در حضور پر نور مذکور سماع و اهل سماع آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که از حضرت پیر طریقت هادی حقیقت قطب بحری دکوهی حضرت

خواجه عبد القدوس گنگوهی رحمة الله علیه حرمت سماع گفته شد فرمودند که موجب
حرمت سماع اینست که در سماع میلان قلب بسوی فسق میشود و مرا رجوع بسوی
حق میشود پس وقتیکه سبب مفسد بود و سبب نیکی موجود بود و اذا فات الشرط
فات المشروط و آیضاً حضرت ایشان فرمودند که سماع در ولایت قلبی استعداد
ترقی می بخشد و بولایات عالیه تلاوت قرآن و خواندن درود و کثرت نوافل
علی تفاوت درجات الولایت و آیضاً حضرت ایشان فرمودند که نسبت
نقشبندیه مجددیه که برنگ سحاب رقیق سایه گستر بر فرق ماست او از سماع
و نغمه و سرود که گاهی بسمع میرسد او را خرق میکند و متوجه می نماید
و ذوق و شوق پیدا میکند و بیتاب میسازد ؛
روز جمعه بست و نهم شهر مذکور بنده کمترین آنقبله اصحاب این جا حاضر شد
حضرت ایشان ارشاد فرمودند که فقر و فاقه کمال طریقه است درویشانرا
طور پیغمبر علیه صلوة الله الاکبر میباید و خلاف آن نشاید و احوال آنحضرت
صلی الله علیه و سلم این بود که از نهایت گرسنگی سنگ بر شکم می بستند
و بتوکل مے نشستند و صبر بر بلا میکردند و شکر بر عطا و در قلت طعام آن
حضرت احادیث بسیار وارد اند چنانکه ما شبع محمد صلی الله علیه و سلم
من خبز الشعیر یومین متتابعین حتی قبض رسول الله صلی الله علیه و سلم و ما شبع
رسول الله آه هم در شمائل ترمذی آمده است فقرا میگویند که شب گرسنگی

لیلۃ المعراج درویشان ست وہم میگویند کہ درویش اگر بعد از سہ روز طعام طلبد او صوفی نیست او را از خانقاہ بدر خواہد کرد و نقل ست کہ در دل بزرگے بعد از شبانروز خطرۂ طعام آمد الہام شد کہ ای دون ہمت صحبت مرا بنان فروختی بعد ازان در حضور پر نور مذکور حضور مع اللہ آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ حضور در دل چنین باید کہ ہرگز خطرۂ غیر نیاید و ایضاً فرمودند کہ بزرگے در مراقبہ سر بجیب آورده نشستہ بود و یک گربہ ہم در انجا بکمین موش متوجہ بدل بود اتفاقاً در قلب آن بزرگ خطرۂ غیر آمد عتابے نازل شد کہ ای دون ہمت از موش کمتر نیم و تو لند گربہ کم نہ ببین ببین کہ گربہ چسان متوجہ موش ست و ترا غیر ہم آغوش ست و از یاد من فراموش و ایضاً حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ حضور و جمعیت و توحید وجودی در سیر لطیفۂ قلب میشود لیکن فنا و انا و اضمحلال و استہلاک در سیر لطیفۂ نفس بوقوع می آید و شکستگی و نابودگی و نیستی نقد وقت سالک میگردد چنانکہ حضرت مولانا روم میفرماید ؎

چیست معراج فنا این نیستی		عاشقانرا مذہب و دین نیستی

بعد ازان در حضور ذکر افضلیت بعد از صحابہ آمد کہ در قرن تابعین فاضلتر کیست حضرت ایشان فرمودند کہ اختلاف ہست درین مسئلہ بعضی بسبب نسب و عبادت حضرت امام العارفین زین العابدین رضی اللہ عنہ را فضیلت دادہ اند بعضے بسبب فقر و زہد و ترک و تجرید و افراط محبت حضرت خاتم الرسل علیہ التحیات

حضرت اویس قرنی قدس سرہ را افضل فرمودہ اند و بعضی بسبب ترویج شریعت و تجدید ملت حضرت عمر بن عبدالعزیز رحمۃ اللہ علیہ را افضل نمودہ اند و بعضے بسبب اشعار شریعت و اجرای طرق طریقت حضرت حسن بصری رضی اللہ تعالے عنہ بہتر گفتہ اند ٭

روز شنبہ سلخ ربیع الثانی غلام در حضور قبلہ انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ عرفان انوار آنست کہ سالک امتیاز فیوض و برکات و انوار و اسرار در ہر شی علٰحدہ علٰحدہ مینماید بعضی فرق بین کند در انوار خواندن قرآن و درود و نوافل و غیرہ و عرفان ظلمات آنست کہ در ظلمت ہر شی از اشیاء مناہی مثل اکل حرام و شبہہ غیبت و فحش و غیرہا امتیازی نماید و ایضا در آن مجلس میان رمضان شاہ کہ خلیفہ مولوی عبدالقادر صاحب رحمۃ اللہ علیہ ہستند در حضور حاضر شدند و عرض نمودند کہ من در واقعہ دیدہ ام کہ حضرت امام العادلین عمر بن الخطاب رضی اللہ تعالی عنہ ازین جہان رحلت نمودہ اند و ام کلثوم رضی اللہ عنہما اشک ماتم از دیدۂ پرغم می بارند من دران رؤیا گریستم و از شدت تالم بیدار شدم و در تعبیرش حیران ام حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ از شما امر معروف ترک شدہ باشد یا خواہد شد و ہمبرین تعبیر مثالے بیان فرمودند کہ عالمگیر بادشاہ در رؤیا وفات آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دیدہ بود ہمون روز ارتحال شاہ علیم اللہ رای بریلوی واقع شد و ایضا شخصی در مجلس شریف حاضر

شد گفت که در مکتوب شیخ احمد چنین نوشته است حضرت ایشان فرمودند شیخ احمد کیست ـ آن شخص گفت که شیخ احمد سرهندی ـ فرمودند برو از مجلس من اینچنین بے ادبی پیر من رو برو من میکنی غرض آن شخص را از مجلس بدر ساختند بعد ازان در حضور پرنور مذکور سفر حجاز آمد حضرت ایشان فرمودند که از نام بیت الله شریف انواری محیط من میگردد دلم در شوق طواف از اختیار میرود ایضاً فرمودند که من یکبار بقصد خانهٔ کعبه نیم قد از جای نشست خود برخاسته بودم که الهام گردید که ترا در همیکان ماندن اولی ست که منفعتی ست برای خلق ایضاً فرمودند که دو رکعت در خانهٔ کعبهٔ معظمه خواندن مثل لک رکعت جای دیگر ست که باطمینان قومه جلسه گذارده باشد پس دران اثنا تذکرهٔ احوال صوفیه آمد حضرت ایشان فرمودند که صوفی دنیا و آخرت را پس پشت انداخته متوجه الی الله میباشد و از غیر حق جل و علا سروکاری ندارد ؎

ملت عاشق ز ملتها جدا ست	عاشقانرا مذهب و ملت خدا ست

بعد ازان در حضور مذکور نسبت مجددیه آمد حضرت ایشان دست بدعا برداشته فرمودند که الهی در زندگی و در نزع و در قبر باین نسبت شریفه مملو دار و در بعث و حشر و نشر هم باین نسبت علیه محشور گردان ایضاً حضرت ایشان دست دعا بجناب الهی برداشته و بتضرع و زاری این رباعی میخواندند و گفتند که یا رحمان حال ما را هم برین نهج گردان ؎

منگر که دل این یمین پرخون شد مصحف بکف و پا برہ و دیده بدوست		بنگر که ازین سرای فانی چون شد ما یک اجل خنده زنان بیرون شد

روز یکشنبه غرّهٔ جمادی الاولی بنده در حضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت الیشان فرمودند که روزی حضرت مولوی شاه عبدالعزیز صاحب و من در یک مجلس بودیم ناگاه تذکرهٔ نسبت نقشبندیه آمد مولوی صاحب فرمودند که نسبت ایشان نقشبندیه بی نمک ست من گفتم که ما مهمان خوان نسبت نبی نمک نیستیم نسبتی میخواهم که با کیفیات و جذبات و واردات و انوار و اسرار باشد پس بی اختیار برزبانم این شعر آمد

آنقدر عشق تو بدخوی آورد مرا		که تسلی بدو عالم نتوان کرد مرا

وایضاً حضرت ایشان درس مکتوبات حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی میفرمودند در مقامی تامل نموده متوجه گردیدند بعد از لمحه سر مبارک برداشته ارشاد کردند که عصای پیر بجای پیر بعد ازان اشاره بطرف مکتوبات قدسی آیات نموده فرمودند که اینهم بجای پیرست و این مصرعه خواندند ع گفت انسان پارهٔ انسان بود ٭ بعد ازان در حضور مذکور صبر اولیاء الله آمد حضرت ایشان فرمودند که پسر حضرت فریدالدین گنج شکر رحمة الله علیه رحلت نموده مردمان خبر رسانیدند حضرت گنج شکر فرمودند که این بچهٔ سگ را در جای بنداند بعد ازان مذکور اکابر احوال

وحدت الوجود آمد حضرت ایشان فرمودند که مجتهد این مقام لعل کانِ احدیت و دُرِّ بحرِ فردیت جوہر گوہر مطلبی محی الدین ابن العربی قدس سرہ ہستند چنانکہ فرمودہ اند

لا آدم فی الکون ولا ابلیس	لا ملک سلیمانَ ولا بلقیس
فالکلُّ عبارة وانتَ المعنی	یا مَن ہو للقلوب مغناطیس

و اکثر اولیاء رضی اللہ عنہم اجمعین غواص ہمین لجۂ عرفان ہستند راقم گوید عفی عنہ کہ مولانا روم قدس سرہ فرمودہ اند

سجدۂ خود را میکند ہر لحظہ او	سجدہ پیش آئینہ ست از بہر رو

و مولانا مغربی رضی اللہ تعالی عنہ فرمودہ اند

ز دریا موج گوناگون بر آمد	ز بیچونی برنگ چون بر آمد
گہی در صورت لیلی فرو شد	گہی در کسوتِ مجنون بر آمد
چو یار آمد ز خلوتخانہ بیرون	ہمون نقش درون بیرون بر آمد

و مولانا احمد جام رحمة اللہ علیہ فرمودند

ما ز دریائیم و دریا ہم ز ماست	این سخن داند کسی کو آشناست

و مولانا عبد الرحمن جامی قدس سرہ فرمودہ اند

چیست میدانی صدائی چنگ و عود	انت حسبی انت کافی یا ودود
ہست لیلی صورتِ جنابِ قدسِ عشق	لیک در ہر صورتی خود را نمود
در لباسِ حسن لیلی جلوہ کرد	صبر و آرام از دلِ مجنون ربود

پیش روی خود ز عذرا پرده بست	صد در غم بر رخ وامق کشود
در حقیقت خود بخود میباخت عشق	وامق و مجنون بجز نامے نبود

پس حضرت ایشان فرمودند که این همه اکابران را اگر حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالے باسراره السامی بهمت تمام توجه فرمایند یقین ست ازین مقام عروج واقع شود لیکن حضرت محی الدین ابن العربی قدس سره درین بحر خیال غرق اند که تا بلب آوردن ایشان متعذر ست اما امید ست که ایشان هم ازینمقام عروج نمایند و ایضاً حضرت ایشان در ذکر مشاهده حق جل و علا این شعر میفرمودند ٭

چو غلام آفتابم همه ز آفتاب گویم	نه شبم نه شب پرستم که حدیث خواب گویم

روز دوشنبه دوم جمادی الاولی سنه یکهزار دو صد و سی و یکم از هجرت خاتم الرسل علی صاحبها الصلوة والتحیات بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که بقول امام محمد غزالی رحمة الله علیه فنا عبارت ست از گم شدن خصائل رذائل و نزد حضرت محبوب سبحانی غوث صمدانی سید محی الدین ابو محمد عبد القادر جیلانی رضی الله تعالی عنهم فنا سه قسم ست یکی فنای خلق یعنی امید و بیم از خلق نماند دوم فنای هوا یعنی آرزوی غیر از حق تعالی و تقدس اصلا در دل نماند و هم درینمعنی شعر حضرت ایشان ست ٭
من نه آن مستم که جام می هوس باشد مرا ٭ گردشی از ساغر چشم تو بس باشد مرا ٭

سوم فنای اراده یعنی هیچ اراده در دل باقی نماند بزرگی فرموده أرید أن لا أرید۔ واراده اصل ست مر هوا را چنانکه چشم اصل ست مر جوی را و فنای خلق و فنای هوا موافق اصطلاح حضرات مجددیه در سیر لطیفه قلب که عبارت از تجلی افعال ست میسر میگردد و فنای اراده در لطیفه نفس ظاهر میگردد و ایضاً حضرت ایشان ارشاد فرمودند که در حضرات مجددیه فنای هر لطیفه علیحده علیحده میشود فنای اول فنای قلب ست که عبارت از نسیان ماسوای است و قلب زیر قدم حضرت آدم ست علی نبینا و علیه الصلوٰة والسلام کسی را که حق سبحانه تعالے مشرف ازین ولایت میسازد و معامله تقرب خود با وی میفرماید او را آدمی المشرب خوانند بعد ازان فنای لطیفه روح ست که زیر قدم حضرت نوح و حضرت ابراهیم ست علی نبینا و علیهما السلام هر کسی را که مختص این ولایت میگردانند او را ابراهیمی المشرب میگویند ۞

روز سه شنبه سوم شهر جمادی الاولی بنده بحضور فیض گنجور حاضر گردید و حضرت ایشان ارشاد فرمودند که قلب زیر قدم حضرت آدم ست و در سیر این ولایت تجلی افعالی منکشف میشود و روح زیر قدم حضرت نوح و حضرت ابراهیم ست و در سیرش تجلی صفات ثبوتیه الهیه منکشف میگردد و لطیفه سر زیر قدم حضرت موسی ست و در سیرش تجلی شیونات ذاتیه الهیه منکشف می شود و لطیفه خفی زیر قدم حضرت عیسی ست و در سیرش تجلی صفات

سلب نسبة الیہ منکشف میشود و لطیفۂ اخفی در زیر قدم حضرت خاتم الرسل
است علیہ و علیہم الصلوٰۃ والتسلیمات و در سیرش تجلی شان جامع اسے
منکشف میشود کہ اصل صفات ست چنانکہ شعشان کہ اصل نور آفتاب ست
و اقرب از آفتاب ست و درین لطیفہ تجلی ذاتی ہم کالبرق جلوہ گر میگردد
و ایضاً فرمودند کہ در سیر لطیفہ روح سلب صفات از خود و نسبت آن بحضرت
حق سبحانہ تعالی و در سیر لطیفہ سر اضمحلال ذات در ذات او سبحانہ در لطیفہ خفی
تفرید جناب کبریا از جمیع مظاہر در لطیفہ اخفی تخلق باخلاق حق سبحانہ نقد
وقت سالک میگردد بعد ازان مذکور کسب صوفیہ آمد حضرت ایشان فرمودند
کہ بعضے صوفیہ برای اکل حلال کسب تجارت وغیرہم میکنند لیکن بعد از نماز صبح
تا بہ ظہر مصروف باینکار میشوند باقی اوقات را در اصحاب خود بحلقہ مراقبہ و ذکر
و توجہ میپردازند و ایضاً فرمودند صوفیہ ہر کسبے کہ میکنند چون آواز اذان
میشنوند گذاشتہ تہیہ نماز مینمایند بزرگے بود کہ کسب حلاجی میکرد از وی
چند رشتہ تا تمامیت پارچہ باقیماندہ بودند کہ آواز اذان بگوشش رسید
او وقفہ نمود حتی کہ رشتہ نا تمام کرد بعد ازان برای آب وضو دلو در چاہ
انداخت بجای آب دراہم در دلو پر شدند و چون دلو را کشید دید کہ بجای آب
دراہم آمدہ اند بر زمین انداختہ و باز دلو در چاہ برای آب فرو انداخت
و باز دنانیر طلا پر شدند باز انداخت بار سوم از جواہرات دلو لبالب شد باز

انداخت و گفت الهی از من تمسخر میکنی من اینها را چه میکنم مرا برای وضو آب درکارست و من میدانم که از من گناهی سرزده شده است که در نماز تاخیر کرده ام و مغفرت تو وسیع ترست از گناه من نظر رحمت فرما بر حال من و بخشش کن بر احوال من آنگاه برای وضو عنایت ساز ای الله کارساز و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که امام قشیری رحمة الله علیه روزی برای استنجا کلوخ میجستند در دستش لعلی آمد بر زمین انداختند و گفتند که من برای استنجا کلوخ میخواهم و تو مرا لعل میدهی لعل شما بشما مبارک باد مرا درکار نیست۔ غرض آنکه قدر دنیا در نظر عارفان از خردله هم کمترست هرکه طالب یار است ازین بیزارست۔ راقم گوید عفی عنه که هرکه برین مبتلاست کی عاشق خداست طالب یزدان وارسته الیست از هردو جهان سبحان الله شخصی چه خوش گفته و چه درهای معنی سُفته ؏

گیرم که سریرت از بلور و ابریشم ست	سنگش داند هرآنکه او را چشم ست
این مسند قاقم و سمور و سنجاب	در دیدهٔ بوریانشینان پشم ست

بعد ازان در حضور فیض گنجور مذکور عرفان انوار و برکات دعا آمد حضرت ایشان فرمودند که بوقت دعا انوار و برکات می آیند لیکن فرق نمودن متعسر ست که این انوار دعاست یا اجابت بعضی اکابر نوشته اند که ثقالت بهر دو دست اگر دست دهد نشان اجابت ست و من بانیطور امتیاز میکنم که اگر در وقت دعا نمودن

انبساط قلب و انشراح دل ست علامت اجابت ست و الا انوار دعا و ایضاً
حضرت ایشان فرمودند که روزی حضرت مرزا صاحب قبله مظهر اسرار رحمان
مصدر انوار سبحان حضرت جان جان نور الله مرقده هم برای کاری دعا در مؤثر
انوار آمدند ارشاد کردند که امید قبولیت دعا ست من بدل گفتم که این کار
نخواهد شد بحکم الهی آن کار بوقوع نیامد و ایضاً فرمودند که روزی برای کار
حضرت قاضی ثناء الله پانی پتی رحمة الله علیه دعا نمودم معلوم کردم که قبول
نشده است باز دعا نمودم باز مرا عدم اجابت معلوم گشت گفتم که قبول
نگردیده است باز دعا کردم پس انبساط در قلب من آمد گفتم دعا هم آغوش مدعا
گردید آن کار از تفضل حق سبحانه بر آمد بعد از ان تذکرهٔ دعا نمودن غیر از جناب
الهی جل شانه آمد حضرت ایشان فرمودند که دعا کردن و ندا نمودن غیر از حق
جل و علا البته در شریعت ناروا ست اما استمداد خواستن از دوستان خدا
اگر بسبب تقرب خدا است روا ست راقم گوید عفی عنه که کاری از بزرگان
خواستن خطا است و نا مرضی کبریا ست و حل مشکلی از حق تعالی طلب نمودن
بتوجه بزرگان بجا ست و عین رضا ست آدمی را باید که استمداد از مقربان
حق تعالی باین طور نماید که یا حضرت توجه فرمائید و دعا بکنید که حق تعالی مرا
بمراد رساند و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که من روزی میگفتم یا حضرت
شیخ عبد القادر جیلانی شیئاً لله آواز غیب بسمع من رسید که بگو یا ارحم الراحمین

شدنیا للامه و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که پیشهٔ بازار اختیار نمودن مضایقه
ندارد لیکن به نیت رفع احتیاج خلق که مردمانرا احتیاج این امر واقع میشود
از من بحصول انجامد و موثر حقیقی اکساب و اسباب نداند و اکثر اولیاء الله قدسنا
الله تعالی باسرارهم ترک اسباب و تعلقات نموده بتوکل حق جل و علا می نشینند
راقم گوید عفی عنه که اسباب منقسم اند بسه اقسام قسم اوّل اسباب قطعیه هستند
چنانکه خوردن سبب دفع جوع ست ترک کردن این موجب اثم ست مثلاً
شخصے طعام نمیخورد و در وے بروی او حاضر ست میگوید که توکل کرده ام بخدا اما شکم
مرا پر کند و یا از دست خود نمیخورد و میگوید که اگر او سبحانه میخوراند بخورم آثم ست
علی هذا القیاس و قسم دوم اسباب ظنیه هستند چنانکه تجارت و نوکری اختیار
کردن و پیشه کسب ساختن و دوا در مرض نمودن و غیرها درین خیارست اما ترک کردن
این اسباب و بتوکل نشستن اولی ست و قسم سوم اسباب وهمیه هستند چنانکه
فال گرفتن و در کار ساعات سعد و نحس ملحوظ داشتن و در سعادت و نحوست هرچیز
که بعضی مردمان نوشته اند عمل نمودن از قبیل شرک ست و ترک کردن این واجب ست
و اولیاء الله که ترک اسباب و تعلقات مینمایند همین دو قسم اخیر اند و ایضاً حضرت
ایشان فرمودند که روزی بمزار پر انوار حضرت پیر طریقت هادی حقیقت مرشد
اندراج النهایة فی البدایة فانی فی الله خواجه محمد باقی بالله عطره الله قبره و نور الله
مرجعه حاضر شدم و عرض نمودم که از توجه شما حضرت شیخ احمد سهرندی امام

ربانی مجدد الف ثانی گشتند قدسنا الله تعالی باسراره السامی من نیز امیدوار عنایت
حضورم دیدم که حضرت خواجه از مزار مبارک بیرون آمدند وهمت وتوجه بمن
فرمودند وقت استوا بود وگرما بشدت جلسه خفیفه نموده برخاستم ودرنگ
کما ینبغی نمودم الی الآن مرا حسرتی ست واز توجه آنحضرت آنچنان اثر در خود
یافتم که در بیان نمی آید وایضا حضرت ایشان فرمودند که حضرت امیرخسرو دهلوی
رحمة الله علیه بخدمت حضرت بوعلی قلندر قدس سره آمده شرف قدمبوس
بحصول انجامیدند حضرت بوعلی قلندر فرمودند که تو همون خسروست که باباها
وهی هی میکند حضرت امیر عرض کردند که بلی باز حضرت بوعلی قلندر فرمودند
که تو اشعار منظوم میسازی ومن هم غزلی گفته ام پس غزل خود خواندند حضرت
امیر را از استماعش جوش سرشک از چشم برنگ چشمه سرزد حضرت بوعلی قلندر
فرمودند که از کلام من چیزی می فهمی که در گریه می آئی حضرت امیر گفتند که
گریهٔ من بر نافهمی ست که کلام حضرت نمی فهمم بر نارسائی طبع خود میگریم حضرت
بوعلی قلندر بسیار خوش شدند ودعای در حق ایشان فرمودند که خسرو خوش
خواهی زیست وخوش خواهی مرد وخوش خواهی برخاست

روز چهارشنبه چهارم شهر مذکور بحضور والا حاضر گردیدم چندین
طالبان برای حصول شرف آستانه بوس حضرت ایشان از سمرقند آمده بودند
حضرت ایشان بجناب الهی تضرع وزاری کردند بعد ازان اشارت بمراقبه

پُر انوار حضرت قبلهٔ دین و ایمان مظهر انوار رحمان مرزا جان جانان رحمة الله علیه و نور الله مرقده فرموده گفتند که یا حضرت مرزا صاحب قبله من لائق این نیستم که اینچنین اکابران از چنین سفر دور و دراز قطع مراحل و طئ منازل نموده نزد من بیایند این همه عنایت شماست و در حضور شما می آیند من همون یکمرد پنجابی نالائق که بودم هستم اظهر عنایت شماست که در مان خاک اینجا کحل البصر میسازند نگاه کیمیا اثر شما مس وجود مرا رتبه طلا داده است ؎

نیاوردم از خانه چیزی نخست	تو دادی همه چیز این چیز تست

رتبهٔ من همین که بر خاک نشسته ام پس این شعر فرمودند ؎

خاک نشینی ست سلیمانیم	عار بود افسر سلطانیم

پس از آن فرمودند زبان ندارم که شکر جناب الهی بجا آرم و شکر حضرت جناب آن سرور علیه صلوة الله الملک الاکبر و شکر جناب حضرت جان جان مظهر رحمة الله علی روحه الاطهر اظهار نمایم ؎

شکر فیض تو چمن چون کند ای ابر بهار	که اگر خار و گر گل همه پروردهٔ تست

روز پنجشنبه پنجم شهر مذکور غلام بحضور قبله انام حاضر گردید حضرت ایشان بروضهٔ منورهٔ حضرت خواجهٔ خواجگان پیر پیران خواجه باقی بالله رضی الله تعالی عنه تشریف بردند فدوی هم در رکاب سعادت حاضر بود

حضرت ایشان بسیار معارف در اثنای راه بیان فرمودند لیکن درین وقت
از یاد رفتند و چون بمکان فیض نشان خود تشریف آوردند حکیم عبدالکریم
جنجهانی از حضرت ایشان رسالهٔ مراقبات که من تصنیفات آنحضرت ست
عرض نموده نقل ساختند و این غلام را نیز آن قبلهٔ خاص و عام قلبی و روحی
فداه قبل ازین عنایت فرموده بودند و آن اینست *
بسم اللہ الرحمن الرحیم - بعد حمد و صلوٰة واضح باد که اکابران این
طریقهٔ شریفه مقامات قرب در عالم مثال بکشف صحیح و معاینهٔ صریح دیده
تعبیر ازان مقامات بدائره مناسب یافته اند که آنمقامات بیجهت و
بیچون ست و دائره هم بیجهت ست والا جائیکه خداست دائره کجاست
دائرهٔ اولی دائرهٔ امکان ست در نصف سافل آن سیر آفاقی دست
میدهد و آن عبارت از دیدن انوار ست بیرون باطن خود برنگهای
مختلفه و در نصف عالی آن سیر و سلوک انفسی ست و آن مشاهدهٔ انوار و
تجلیات ست در باطن خود منامات و واقعات را اعتبار ننهاده سعی و
جهد در حصول و عام حضور و آگاهی باید نمود درینجا ذکر اسم ذات و نفی
اثبات و تهلیل لسانی نیز ترقی می بخشد و مراقبهٔ احدیت صرفه حضرت ذات
که مسمی اسم مبارک الله ست مینمایند و وقوف قلبی توجه بدل و لحاظ
معنی که نیست هیچ مقصود بجز ذات پاک با صحت الفاظ ذکر و نگاهداشت

دل از خواطر علی الدوام میباید که دل نفی ذکر کثیر نمیکشاید توجه بدل و توجه بحضرت ذات او سبحانه ونگاه داشت خواطر ذکر بصحت الفاظ ولحاظ معنی و بازگشت نیست هیچ مقصود بجز ذات پاک یا آنکه الٰهی خداوندا مقصود من توئی در رضای تو با ملاحظه نیستی خود واثبات هستی حضرت ذات پاک بانکسار وتضرع باید که دائمی باشد چون بیخطرگی یا کم خطرگی که خاطر مانع توجه وکیفیت نشود تا به چهار گهڑی برسد مراقبه معیت وهو معکم اینما کنتم در هر لحظه ولمحه باید نمود وذکر تهلیل لسانی نیز واین مراقبه در ولایت صغری میکنند که دائره ثانی هست واینجا سیر تجلیات افعالیه الٰهیه وظلال اسما وصفات ست وتوحید وجودی وذوق وشوق وآه وناله واستغراق وبیخودی وددام حضور وتوجه وغیره حاصل میشود وچون توجه احاطه شش جهت نماید وانتظاری نماند شروع سیر در دائره ولایت کبری مینمایند واین دائره ثالث ست متضمن سه دوائر ویک قوس در دائره اولی مراقبه اقربیت نحن اقرب الیه من حبل الورید میکنند وذکر تهلیل نصف سافل دائره اولی مشتمل تجلیات اسما وصفات زائده است ونصف عالی آن متضمن شیون واعتبارات ذاتیه ودائره ثانی اصول آن تجلیات ودائره ثالثه اصول آن اصول وقوس اصول آن اصول ودرین دوم وسوم وقوس مراقبه محبت یحبهم ویحبونه مینمایند ودرین ولایت کبری که ولایت انبیاست علیهم السلام توحید شهودی

وفنا را اناد استهلاک و اضمحلال در نسبت باطن و اسلام حقیقی و شرح صدور و
عالم را ظل وجود و توابع وجود حضرت سبحانه یافتن و فنا رذائل صفات و
تخلق باخلاق نیک دست میدهد و بحصول این همه تجلیات ظلال اسماء و صفات
و تجلیات اسمائی و صفاتی سیر اسم ظاهر تمام میشود من بعد سیر اسم الباطن و
تجلیات و حالات آن پیش می آید و این دائره اربعه مقامات ست و این سیر را
ولایت علیا مقرر کرده اند و درینجا نماز نافله با طول قنوت و مراقبه مسمی الباطن
موجب ترقی می شود بعد از ان سیر تجلی ذاتی دائمی دست میدهد و این ترقی
را تعبیر بکمالات نبوت کرده اند و این دائره خامسه است و تجلیات ... ...
دارند اول کمالات نبوت ست درینجا مراقبه ذات بحت از اعتبارات مینمایند
لطیفه عنصر خاک درینجا مورد فیض ست تلاوت قرآن مجید درینجا ترقی ...
و کفارست حالات باطن و بیرنگی و بیکیفی فقد دقت میشود و دائمیات ... ...
را قوتها پیدا میشود و استدلال بدیهی میگردد و کشف اسرار حروف مقطعه قرآنی
بمحققان این درجه حاصل میشود درجه دوم دائره کمالات رسالت ست
درجه سوم دائره کمالات اولو العزم ست درین هر دو دائره مورد فیض هیئت
وحدانی سالک ست که بعد تصفیه و حصول فنای لطائف خمسه عالم امر و تهذیب
لطائف خمسه عالم خلق هیئتی دیگر یافته و در حقائق سبعه که بعد ازین پیش
خواهد آمد نیز مورد فیض هیئت وحدانی ست و تلاوت قرآن مجید خصوصاً در

نکات

نماز تا موجب ترقی میشود بعضی اکابر بعد حصول کمالات ثلثه سیر حقائق انبیا
علیهم السلام مقرر نمودند دائره خلت حقیقت ابراهیمی ست علیه السلام درینجا مراقبه
حضرت ذات بلحاظ آنکه حقیقت ابراهیمی ازانجا ناشی ست مینمایند و صلوة ابراهیمی
بسیار میخوانند دائره محبت ذاتیه حقیقت موسوی علیه السلام ست درینجا مراقبه حضرت
ذات که منشا حقیقت موسوی ست میکنند و درود اللهم صل علی سیدنا محمد
و علی اخوانه من الانبیا خصوصا علی کلیمک موسی و بارک وسلم ورد میکنند دائره
محبت ذاتیه ممتزجه بامحبوبیت ذاتیه حقیقت محمدی ست صلی الله علیه وسلم درینجا
مراقبه حضرت ذات بلحاظ آنکه منشا حقیقت محمدی ست صلی الله علیه وسلم مینمایند
و در حقیقت احمدی که محبوبیت صرفه ذاتیه است مراقبه حضرت ذات او سبحانه
که منشا حقیقت احمدیت صلی الله علیه وسلم باید نمود و در حب صرفه ذاتیه
مراقبه حضرت ذات ست بلحاظ حب ذاتیه و کثرت صلوة اللهم صل علی سیدنا
محمد و علی آله واصحابه افضل صلواتک بعدد معلوماتک و بارک وسلم وکذلک
درین مقامات ترقیات می بخشد بعد ازین مرتبه لاتعین و اطلاق حضرت ذات ست
سبحانه من بعد دائره حقیقت کعبه حسنی که آن عبارت از ظهور عظمت و کبریائی
حضرت ذات ست درینجا مراقبه حضرت ذات باعتبار مسجودیت آن ممکنات
را میکنند دائره حقیقت قرآن عبارت از مبدء وسعت حضرت ذات ست
درینجا مراقبه حضرت ذات باعتبار که منشا حقیقت قرآنی ست مینمایند

دائرهٔ حقیقت صلوٰة که عبارت از کمال وسعت حضرت ذات ست سبحانه
درینجا مراقبهٔ حضرت ذات که منشاء حقیقت صلوٰة ست مستعد مرتبهٔ معبودیت
صرفه است و آنجا سیر نظری میتواند شد نه سیر قدمی که آن در مقامات عابدیت
میشود اینست اسامی مقامات و مراقبات طریقه علیه احمدیه که تفصیل آن در
مکتوبات شریفه مندرج ست و در ولایت ثلثه ظهور کیفیات می شود از بیخودی
و استغراق و توحید وجودی و استهلاک و اضمحلال و توحید شهودی و فنا و ازاله
و کیفیات لطیفه قالبه ظهور تجلیات ذاتیه دائمی در کمالات ثلثه و در حقائق
سبعه لطافت و بساطت وسعت و بیرنگیها و نئے کیفیها در نسبت باطن هم
میرسد و قوت ایمانیات و عقائد حقه و کسی که کثرت مراقبات درین مقامات
عالیات مینماید در بساطت و بیرنگی هر مقام فرق میتواند کرد والله اعلم

مستعد

قالبه

تم کلامه الشریف

روز جمعه ششم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ هجری در حضور فیض گنجور حاضر
گردیدم قبل از من جمعیت ایشان چند سخنان هدایت عنوان ارشاد فرموده
بودند جناب اخوی صاحب در آن مجلس حاضر بودند زبانی ایشان تحریر مینمایم
که حضرت ایشان ارشاد فرمودند که هر که برای ملاقات بزرگان میرود باید
که اول دو رکعت نماز خواند بعده قلب خود را متوجه آن بزرگ ساخته قطع راه
نموده و اخلاص عقیده الا گرد که تا از فیضش بهره ور شود و در صحبت آن بزرگ

خاموش نشیند که بموجب مصرعه ؎ خموشی معنیے دارد که در گفتن نمے آید
وایضاً فرمودند که در حدیث شریف آمده است که قال رسول الله صلی الله علیه وسلم
اَیَّاکُم وَ ہَیْشَاتِ الْاَسْوَاقِ وایضاً فرمودند که حضرت امیر المومنین ابوبکر صدیق
رضی الله تعالی عنه در دہن مبارک خود پارہای سنگ میداشتند تا آواز بلند
از دہن نبراید و نیز حضرت قبله عالم خواجه محمد زبیر قدسنا الله بسره الاقدس
نبات در دہن داشتند و کلام قلیل میفرمودند چراکه بر انسان بیشتر آفات از
زبان می آید در رفع اکثر بلیات خموشی میباید بعدازان بیت مثنوی مولانا
روم خواندند ؎

ای زبان ہم گنج بے پایان توئی		ای زبان ہم رنج بے درمان توئی

وایضاً حضرت ایشان دران مجلس فیض نشان این شعر اکثر بزبان شریف
میراندند ؎

چو مجنون سر بسوی صحرا نمیکردم چه میکردم		بشفقت گر جنون پیدا نمیکردم چه میکردم

بعدازان عرض نمودم که مولوی نور محمد صاحب اراده بیعت دارند حضرت
ایشان فرمودند که بیعت سه قسم ست یکی بیعت توسل ست که شخصی برای
توسل گرفتن به پیران کبار حضرات نقشبندیه یا قادریه یا چشتیه وغیرہم
بهر طریقه که میخواهد بیعت میباید دوم بیعت برای رفع معاصی این بیعت
می شکنند از صدور گناه پس تجدید این جائز ست بلکه از وقوع معاصی لازم

سوم بیعت برای کسب سلوک باطن است ۰

روز شنبه هفتم جمادی الاولی سنه ۱۳۱۲ هجری بنده بحضور فیض گنجور

حافظ گردید حضرت ایشان فرمودند که حضرت شیخ یحیی منیری رحمة الله علیه نوشته اند که آدمی چون مبتلا بر امراض و بلا میگردد و آه و نعره از شدت درد بر می آرد حق سبحانه تعالی بملائکه میفرماید که اشتدوا بالاه فانی احبّ بکاره بعد ازان این شعر خواندند ؎

چندانکه طپید بسمل ما ۔ خندان تر گشت قاتل ما

پس بعد تضرع فرمودند که اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ الْعَافِیَةَ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ الْعَافِیَةَ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ الْعَافِیَةَ فِی الدِّیْنِ وَالدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُکَ دَوَامَ الْعَافِیَةِ بعد ازان در حضور ذکر گسستن و پیوستن آمد حضرت ایشان فرمودند که بعضے اکابران گسستن را بر پیوستن مقدم میشمارند و بعضی عارفان پیوستن را بر گسستن مقدم دانسته اند یعنی چون گسل از حق گشت فصل از ماسوی الله گردد یا چون فصل از ماسوی گشت وصل بحق گردد راقم گوید عفی عنه که هر دو اقوال درست اند که چون آتش عشق الهی در دل شعله میزند هیزم تن سوخته میگردد و نیز چون آئینه دل از کدورات خطرات ماسوی الله پاک مصفے میگردد انوار خدا یار جلوه نما میشود ؎

آئینه کز زنگ و آلایش جدا است ۔ پر شعاع نور و اسرار خدا است

ردتو زنگار از رخ او پاک کن		بعد ازان آن نور را ادراک کن

بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که نزد من پیوستن مقدم ست بر گسستن که تا محبت الهی نمی آید محبت دنیا نمیرود و بعضی عارفان هر دو معاً فرموده اند. یعنی وقتیکه اتصال بحق گردد انفصال از خلق میشود و چون انفصال از تعلقات خلق میشود اتصال از حق میگردد - **رباعی للمؤلف**

چون رشتهٔ اخلاص دو عالم بگسست		در راه محبت الهی بنشست
رافت نه تقدم و تاخر اینجاست		آن دم که گسست در همان دم پیوست

بعد ازان در حضور پر نور مذکور گم شدن در طلب حق جل و علا آمد حضرت ایشان این دوهره فرمودند

بکٹ کہانی مین کہون سنو سکھیو تم آئ		پی کو ڈھونڈھن مین گئی آئی آپ گنوائ

یعنی افسانهٔ عشق میگویم بشنوید ای یاران که در جستجوی یار رنگ و بوی نگار رفته بودم خود را گم کردم چه جای یافتن - راقم گوید عفی عنه آری گم ساختن خود یافتن اوست . نظم

رفتم از خویش نگارم آمد		بیخودی ظفر بکارم آمد

پردهٔ خودی حجاب چهرهٔ معشوق ابدیست هر که این را درید او را دید

نقاب چهره ندارد نگار دلکش ما		تو خود حجاب خودی حافظ از میان برخیز

وایضاً حضرت ایشان فرمودند که خودی خدائی یعنی از خودی عداوتی ست

خدارا تا بیخ خودی نه برکندی بخدا نه پیوندی وتا از خودی خود دور نگردی از وصل خدا مسرور نگردی آری درین راه سع با خودی کفر و بیخودی دین است راقم را درین مقام نقلی یاد آمده است آن را بسلک نظم آورده مینویسیم نظم

یکی جا یکی بود مرد خدا
بشوقش همه کار بگذاشت او
دران عهد یک عارف باصفا
شفای همه رنجهای درون
چو کردی نظر جانب خاک او
غرض آن شه دین دران مصر بود
بگفتا که من طالب سر حق
دلی در دلش شوق اکسیر بود
اگر صاف چون آئینه دل شود
که بیند بدل عکس روی نگار
همه وقت نزدیک آن باصفا
یکی روز از آنحضرت نیک مرد
که ای گوهر بحر ذات خدا
دل پر تمنای من شاد کن

نهایت بدل طالب کیمیا
خیالش که نقش حجر داشت او
ولی خدا نائب مصطفی
دوای همه سوز و درد و جنون
چو اکسیر خالص شدی پاک او
بیامد بنزدیکش آنمرد زود
بیاموز مارا ازین سبق درس سبق
از آنحضرت او را نه تاثیر بود
پس البته تاثیر کامل شود
نماید به عکسش بود گر غبار
شدی حاضر آن طالب کیمیا
بصد آرزوی ادب عرض کرد
سوالم شنو بهر ذات خدا
مرا کیمیا زود ارشاد کن

بگفت آن ولی خوب نزدم بیا — ز من یاد کن نسخهٔ کیمیا
که اینست و اینست و اینست و این — بنا کن تو این نسخه را همچنین
مگر خطرهٔ شکل میمون بدل — نیاری بدانوقت ای مشتغل
پس آنمرد گفت ای ولیِ زمان — ز تو فیضیاب ست جمله جهان
اگر دادن نسخه منظور بود — پس از ذکر میمون تراشد چه سود
نفهمید آنمرد رازِ نهان — که در پرده گفت آن ولیِ زمان
اگر دور این خطره از دل شود — بلا شبهه اکسیر حاصل شود
ز میمون مراد این خودیِ تراست — اگر این رود از دلت کیمیاست
برو از خودی تا رسی با خدا — خدا را ز خود بگذر ای جانِ ما
تو خود گشتهٔ پردهٔ روی یار — خدا را ببین و خودی را گذار
بحسنِ خود آرایش نظاره کن — حجابِ خودی را ز خود پاره کن
بشنو نسخهٔ ما سوی الله را — بجو نکتهٔ قلب آگاه را
نظر تا بکے میکنی سوی خط — ز خط بگذر و فهم کن در نقط
که شد از نقط بود خط در عیان — و لے آن نقط را تو کردی نهان
بس این نکته کافیست را فت خموش — مکن ظاهر این رازها را بپوش

والیضاً حضرت ایشان فرمودند که مزاح هم آنحضرت صلی الله علیه وسلم میفرمودند لیکن مزاحی که درو شائبهٔ کذب نباشد چنانچه در حدیث شریف

آمده است که پیرزنی بخدمت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم آمده عرض نمود که شنیده ام که پیرزنان در بهشت نمیروند این سخن راست درحق ست یا باطل حضرت بطور مزاح فرمودند که جوانان زنان در بهشت داخل خواهند شد نه پیران - آن پیرزن غمگین شده بخانه خود مرخص گردید بازازان زن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم ارشاد کردند که زن پیر را حق سبحانہ تعالے خلعت نوجوانی عطا فرموده درجنت داخل خواهد ساخت پس در بهشت البته پیر نباشد بلکه جوان باشد و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که قبل ازین مزاج من هم مائل بمزاح بود روزی مرا الهام شد که مزاح نباید کرد روز یکشنبه هشتم جمادی الاولی ۱۲۳۱ سنه ہجری در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان بطرف میر قمر الدین سمرقندی مخاطب شده ارشاد فرمودند که آدمی را باید که اوقات خود را ضائع ننماید تضییع اوقات موجب نقصان درجات ست بعد ازان ارشاد فرمودند که پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم نماز تهجد سیزده رکعت با طول قرارت و درازی قومه و جلسه میگزارند گاهی نه رکعت و گاهی پنج رکعت بنائر علی اختلاف الروایات والاوقات و بعد از نماز صبح می نشستند حتی که آفتاب بسوی مشرق چندان می برآمد که وقت عصر بجانب مغرب میماند دران وقت دو رکعت شکر النهار و دو رکعت نماز استخاره میخواندند و دعا میفرمودند که الهی کاریکه درحق من در دین و دنیا

خیر باشد از من سرزد شود و آنچه در دین و دنیا در حق من بد باشد از من دور

نگردد و در حدیث شریف آمده است مَنْ صَلَّی الْفَجْرَ فِیْ جَمَاعَةٍ ثُمَّ جَلَسَ

یَذْکُرُ اللّٰهَ تَعَالٰی حَتّٰی تَطْلُعَ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلّٰی رَکْعَتَیْنِ کَانَتْ لَهٗ کَاَجْرِ حَجَّةٍ

وَعُمْرَةٍ تَامَّةٍ تَامَّةٍ و دعای استخاره که پیغمبر صلی الله علیه وسلم خوانده اند

اینست اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اَسْتَخِیْرُكَ بِعِلْمِكَ وَاَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَ

اَسْئَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِیْمِ فَاِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا اَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا اَعْلَمُ

وَاَنْتَ عَلَّامُ الْغُیُوْبِ اَللّٰهُمَّ اِنْ کُنْتَ تَعْلَمُ اَنَّ هٰذَا الْاَمْرَ خَیْرٌ لِّیْ فِیْ

دِیْنِیْ وَمَعَاشِیْ وَعَاقِبَةِ اَمْرِیْ اَوْ عَاجِلِ اَمْرِیْ وَاٰجِلِهٖ فَاقْدُرْهُ لِیْ

وَیَسِّرْهُ لِیْ ثُمَّ بَارِكْ لِیْ فِیْهِ وَاِنْ کُنْتَ تَعْلَمُ اَنَّ هٰذَا الْاَمْرَ شَرٌّ لِّیْ فِیْ

دِیْنِیْ وَمَعَاشِیْ وَعَاقِبَةِ اَمْرِیْ اَوْ عَاجِلِ اَمْرِیْ وَاٰجِلِهٖ فَاصْرِفْهُ

عَنِّیْ وَاصْرِفْنِیْ عَنْهُ وَاقْدُرْ لِیَ الْخَیْرَ حَیْثُ کَانَ ثُمَّ اَرْضِنِیْ بِهٖ

بعد از آن چون آفتاب بطرف مشرق چندان بلند شود که بوقت ظهر بجانب

مغرب مسافت دارد چهار رکعت صلوة ضحی ادا میفرمودند بعد از آن

بوقت زوال نماز فیئ الزوال با طول قرارت میخواندند و قبل از عصر چهار

رکعت و بعد از مغرب شش رکعت صلوة اوابین و قبل از عشا چهار رکعت

میخواندند و ایضا حضرت الشان فرمودند که حضرت مفخر زاهد شیخ محمد عابد

رحمة الله علیه در صلوة تهجد شصت بار سورۀ یسین میخواندند بعد از آن

حضرت ایشان فرمودند که درود دو ہزار بار باید خواند و کلمۂ تمجید و دیگر ادعیہ ماثورہ و استغفار ہر قدر کہ میسر آید باید خواند و باقی شب و روز بذکر قلبی و تہلیل لسانی و مراقبات باید پرداخت و منزل کلام مجید ہم باید خواند ۞ روز دوشنبہ ششم جمادی الاولے ۱۲۳۱ ہجری در حضور والا حاضر گشتم حضرت ایشان از مولوی شیر محمد پرسیدند کہ جذبات بکدام لطیفہ لبشما پیدا می شود و فیض بکدام مقام می آید مولوی صاحب عرض نمودند کہ از توجہات حضرت جذبات ہر لطیفہ را می شود و فیض اول بلطیفہ نفس می آید بعدہ متوجہ بصدر میگردد و مضمحل و مستہلک میگردد و پس حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ حضرت مجدد سبحانی مجدد الف ثانی قدس اللہ تعالیٰ بسرہ السامی فرمودہ اند کہ چون نفس مطمئنہ میگردد و راضی و مرضی میشود معاملہ متعلق بصدر میگردد و شرح صدر بحصول می انجامد و در ایمانیات محتاج دلیل نشود و نظری بدیہی میگردد و اعتقاد وہی کشفی بعد از ان حضرت ایشان فرمودند کہ سبحان اللہ عجب طریقہ علیہ حضرت نقشبندیہ است رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ آسان ترست و نافع تر و بعد از ان در حضور فیض گنجور مذکور نسبت حضرات نقشبندیہ رضوان اللہ تعالیٰ علیہم اجمعین آمد حضرت ایشان فرمودند کہ قبل از حضرت خواجہ عبد الخالق غجدوانی قدسنا اللہ تعالیٰ باسرارہ السامی نسبت احسان بود و از ایشان پرداخت

این نسبت حضور و آگاہی رو نمود بعد ازان از جناب حضرت خواجہ
بہاؤالدین نقشبند رضی اللہ عنہ طریقہ جدیدہ اظہار گردید کہ ایشان
تا دوازدہ روز دعا فرمودند کہ الٰہی مرا طریقہ عنایت فرما کہ البتہ موصل
باشد حق تعالے دعای ایشان مستجاب گردانید و طریقہ آسان تر و موصل
تر عنایت فرمودہ و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ روزی بمزار پر انوار
حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی رحمۃ اللہ علیہ حاضر شدہ بودم
و طلب توجہ و امداد از ایشان نمودم و عرض کردم کہ شیئاً للہ شیئاً للہ
دیدم بمشاہدہ قلبی کہ یک حوض ست ملبب بماء طاہر کہ از کنارہ آتش
آب میریزد و القا شد کہ سینۂ تو از انوار عرفان مجددی اینچنین ملا ست
کہ گنجایش نور دیگر ندارد و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ روزی بروضہ منورہ
حضرت نظام الدین رفتم و عرض نمودم کہ توجہ بمن فرمایید حضرت نظام الدین
اولیا قدس سرہ فرمودند کہ جمیع کمالات احمدی شما را حاصل اند عرض
نمودم کہ نسبت خود ہم عطا فرمائید ایشان توجہ فرمودند و از نسبت
خود محظوظ ساختند و آثار آن ہم در خود یافتم و مشاہدہ نمودم کہ رنگ چہرۂ
ایشان متجلی در صورت من گردید و چہرۂ من بشکل چہرۂ ایشان گشتہ

من تو شدم تو من شدی من تن شدم تو جان شدی
تا کس نگوید بعد ازین من دیگرم تو دیگری

روز سه شنبه دهم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ هجری در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشانرا درآنوقت از شدت ضعف قلت طاقت نشستن نبود شخصی عرض نمود که حضرت را کمال ضعف ست تا بیرون فرمایند بانواع ادویات باید فرمود حضرت ایشانرا حرارت محبت الهی جوش زد و بے اختیار این شعر خواندند

هر چند پیر خسته دل و ناتوان شدم		هرگه که یاد روی تو کردم جوان شدم

پس برخاستند و بیاران اهل طریقه توجه فرمودند ایضاً حضرت ایشان فرمودند که سیر الی الله عبارت ست از انقطاع ... تعلقات گذاشتن آرزوها و چون تعلقات بانقطاع رسید و آرزوها گم گردید سیر فی الله شروع گشت ایضاً حضرت ایشان فرمودند که روزی حضرت مولانا و مرشدنا و هادینا مظهر اسرار رحمان مرزا جان جان علیه رحمة الرحمان بسبب طاری شدن ضعف توجه موقوف نمودند یاران برای توجه آمده منتظر عنایت نشسته بودند پس حضرت مرزا صاحب دفعتاً این شعر را خواندند

خضر از حسد بمیرد چو بروی یار با فر		کند آخرین نگاه در دم باز پسیں

و بقوت تمام برخاستند و بیاران توجه فرمودند و ایضاً حضرت ایشان میر قمر الدین سمرقندی را فرمودند که متوجه شو ما همت میکنم که لطائف خمسه عالم و لطیفه نفس و عناصر ثلثه تو همه یک شوند بعد ازان مولوی شیر محمد

و مولوی محمد عظیم و مقبول النبی کبروی کشمیری و میان محمد جان را ارشاد فرمودند که شما هر چهار اصحاب متوجه شوید که ما توجه بشما میکنیم که لطائف خمسه شما از لطیفهٔ نفس متحد شوند و مسافتی بمیان نماند راقم گوید عفی عنه که یکشدن لطائف عبارت ست از تمام شدن سیر هر لطیفه و هر لطیفه از اخری اتحادی دارد یعنی انتهاء لطیفه قلبی و ابتداء لطیفهٔ روحی بهم چسپیده است و قس علیهما البواقی علی سبیل ترتیب اللطائف پس هر سالکے که سیر یک لطیفه تمام میکند قدم در لطیفهٔ دیگر می نهد و شروع سیر او مینماید و سلوک مقامات بر دو قسم است یکے سلوک هر مقام تمام نمودن ست که از توجه مرشد خود از ابتدای سیر مقام یک لطیفه تا انتهای آن قطع مینماید بعد ازان به لطیفهٔ دیگر مشغول میشود دوم سلوک مقامات بطور طفره است و آن اینست که مرشد هر کرا میخواهد که کارش زود تر بانجام رسد توجه بلطیفهٔ اول میکند و هنوز سیر لطیفهٔ اول قطع نگردیده است که انوار لطیفهٔ ثانی در و القا میکند همچنین لطیفهٔ ثانی قطع نشده که توجه بلطیفهٔ ثالث میفرماید علی هذا القیاس از توجه خود حظی از هر مقامی و فیضی و انواری و کیفیتی از هر جا در باطن سالک القا میفرماید پس آن سالک صاحب طفره گویا که هر مقام را بطور اجمال می بیند بعد ازان تفصیل هر مقام هم بعنایت خداوندی جلشانه حاصل میشود حضرت ایشان که باصحاب اربعه بریکشدن لطائف توجه فرمودند معلوم گردید که

که اول ایشان را تسلیک لطائف بطور طفره فرموده بودند و الحال به تمامیت سیر بر لطیفه توجه میفرمودند ٭

روز چهارشنبه یازدهم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ هجری فقیر بحضور آنقبله برنا و پیر حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که روزی من و حضرت شاه عبدالعزیز صاحب و حضرت شاه رفیع الدین در یک مجلس بودیم اتفاقاً مذکور فضیلت علم بر عبادت آمد شاه رفیع الدین فرمودند که در حدیث شریف که فضل علم بر عبادت آمده است مراد ازان علم مسائل ست من گفتم که مراد ازان علم علم باللہ ست و علم باللہ دو معنی دارد یکی آنکه مستغرق باشد در ذات خدا دوم آنکه واقعات را از قضا حکیم مطلق و یا فعل قادر برحق بیند بعد ازان در حضور مذکور فضیلت اولاد حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله بسره السامی آمد حضرت ایشان فرمودند که حضرت محبوب سبحانی مجدد الف ثانی رضی الله عنه فرموده اند که نسبت من در تمام اولاد من ساری ست و باشد تا زمان قیامت لیکن در بعضی بحین حیات ظهور میابد و در بعضی وقت ممات جلوه گر میشود و کسی را محرومی ازین نسبت شریفه نخواهد شد و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که دل من میخواهد که این خانقاه حضرت مرشدنا و قبلتنا مولانا مظهر رحمان حضرت جان جانان قدسنا الله تعالی بسره الاقدس وسیع گردد باز فرمودند که من اهل و عیال ندارم که برای آن میخواهم مگر خواهش

من محض للّٰه است که مردمان برای طلب حق جل و علا از اوطان خود می آیند
و جای استقامت نمی یابند برای اینها وسعت مکان میخواهم و نیز فرمودند
که بعد از من درین مکان میان ابوسعید نشینند و بحلقه و مراقبه و بدرس حدیث
و تفسیر مشغول شوند پس ازان فرمودند که خداوند بعد از من چه طور شود بطور
من مانند یا بنهج دیگر بعد ازان فرمودند که بعضے کسان میگویند که اینقدر
عنایت برحال ایشان چراست نمیفهمند که میان ابوسعید پانصد کس مریدان
خود را ترک کرده نزد من آمده اند و قبل ازین خرقهٔ خلافت از مشائخ دیگر یافته
بودند پس در حین حیات مرشد خود خلافت و اجازت را گذاشته حلقهٔ
بیعت من بگردن اخلاص خود انداختند و از پیری بجانب مریدی شتافتند
پس چگونه مورد عنایت و مصدر همت نباشند ـ و ایضا دران
روز تذکرهٔ اسمای خواجه های نقشبندیه رضوان اللّٰه تعالے علیهم اجمعین آمد
حضرت ایشان فرمودند که خواجه های نقشبندیه که ختم ایشان مشهورست
هفت اند اول خواجه عبدالخالق غجدوانی دوم خواجه عارف ریوگری سوم
خواجه محمود انجیر فغنوی چهارم خواجه علی رامتینی پنجم خواجه بابای سماسی ششم
خواجه امیر کلال هفتم خواجه بهاؤالدین نقشبند قدسنا اللّٰه تعالی باسرارهم ؛
روز پنجشنبه دوازدهم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ھ بنده در حضور عالی
حاضر گردید میر قمرالدین سمرقندی از حضرت ایشان عرض نمودند که حضرت

امام حسن وحضرت امام حسین رضی اللہ تعالے عنہما از اصحاب رسول اللہ صلی
اللہ علیہ وسلم بودند یا از تابعین حضرت الیشان فرمودند کہ از صغار اصحاب
بودند وحضرت امام حسن رضی اللہ تعالے عنہ حدیث شریف دَعْ مَا یُرِیْبُکَ
اِلٰی مَا لَا یُرِیْبُکَ روایت ازان سرور علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر
فرمودہ اند وروایت دعای قنوت کہ بمذہب امام شافعی میخوانند ہم ازان
سرور کائنات علیہ افضل الصلوٰۃ واکمل التحیات ساختہ اند وان اینست
اَللّٰھُمَّ اھْدِنِیْ فِیْمَنْ ھَدَیْتَ وَعَافِنِیْ فِیْمَنْ عَافَیْتَ وَتَوَلَّنِیْ
فِیْمَنْ تَوَلَّیْتَ وَبَارِکْ لِیْ فِیْمَا اَعْطَیْتَ وَقِنِیْ شَرَّ مَا قَضَیْتَ
اِنَّکَ تَقْضِیْ وَلَا یُقْضٰی عَلَیْکَ وَاِنَّہٗ لَا یَذِلُّ مَنْ وَّالَیْتَ وَلَا یَعِزُّ
مَنْ عَادَیْتَ تَبَارَکْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَیْتَ اَسْتَغْفِرُکَ وَاَتُوْبُ اِلَیْکَ
پس روایت وحدیث از حضرت امام حسن رضی اللہ تعالی عنہ آمدہ است
بعد ازان حضرت الیشان فرمودند کہ از حضرت فاطمۃ الزہرا رضی اللہ تعالی عنہا
کہ روایات احادیث قلیل آمدہ اند سببش اینست کہ بعد از پیمبر علیہ تحیات
الملک الاکبر زیادہ از شش ماہ بقید حیات نماندند واز کاشف اسرار
تحقیق امیر المومنین ابو بکر الصدیق رضی اللہ تعالی عنہ ہم روایات احادیث
ازین سبب کم اند کہ عمر الیشان ہم بعد ارتحال جناب پیغمبر علیہ صلوات اللہ
الملک الاکبر زیادہ از دو سال وسہ ماہ بلوح حیات خط طوالت نکشید

واز حضرت ابوہریرہ رضی اللہ تعالےٰ عنہ کہ روایات احادیث بسیار
آمدہ است سببش این بود کہ عمر ایشان دراز شدہ بود وہم آنحضرت
صلے اللہ علیہ وسلم روزی از حضرت ابوہریرہ فرمودند کہ چادر خود درا
کن ایشان چادر را دراز کردند پس آنحضرت علیہ افضل الصلوٰۃ واکمل التحیات
بہر دو دست مبارک خود مشت کرت نوری انداختند وفرمودند کہ بر سینۂ خود
بمال حضرت ابوہریرہ ہمچنان کردند حق تعالی قوّت حافظۂ ایشان را چنان عطا
فرمود کہ ہیچ شی از یادش نمیرفت چنانچہ ہفت ہزار و پنجصد احادیث از آن
حضرت صلی اللہ علیہ وسلم روایت کردند پس عرض نمودہ شد کہ از ینجا معلوم شد
کہ توجہ وہمت نمودن ہم مردی از پیغمبر علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر
حضرت ایشان فرمودند کہ ازین القا معلوم میشود کہ آن صدر انبیا علیہ
صلوات اللہ الملک الاعلی القای حفظ بسینۂ حضرت ابوہریرہ رضی اللہ
تعالی عنہ کردند لیکن ہمت نمودن آن ہمای اوج رسالت وعنقای
قاف قربت علیہ من الصلوات اتمہا واکملہا از حدیث دیگر ظاہر و باہر است
کہ حضرت ابی بن کعب رضی اللہ عنہ را خطرہ جہالت بدل آمد حضرت امام الانبیا
علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاعلا بہمت دست مبارک خود بقلب ایشان زدند
فی الحال از قلب ایشان آن خطرہ مرتفع شد واز لوح سینۂ بے کینۂ
ایشان آن نقش باطل محو شد و ایشان گفتند کانی انظر الی اللہ فرقا

وهم آن سید اولاد آدم صلی الله علیه وسلم اصحاب دیگر را برای دفع خطرات
ماسوی دست مبارک خود که رشک ید بیضای موسوی بود از سینه تا ناف
کشیدند چنان اثر آن همت ظاهر گردید که تا حین حیات او گاهی هیچ خطره
در سینهٔ بی کینه اش نیار امید و ایضاً در حضور فیض گنجور مذکور شیخ طاهر
لاهوری که از خلفای حضرت مجدد الف ثانی بودند آمد حضرت ایشان
فرمودند که حضرت شیخ طاهر شان عظیم و مرتبهٔ فخیم دارند اکثر اوقات
ایشان از الهام میشد که ای طاهر بگو که قدم من بر مفارق اولیاء الله است
بعد از ان حضرت ایشان فرمودند که روزی مجدد الف ثانی قدسنا الله
تعالی بسره السامی در حلقه نشسته بودند که از راه مکاشفه احوال
شیخ طاهر بر آنحضرت ظاهر گشت فرمودند که مرا معلوم شده است که شخصی
از حاضران این حلقه طوق ظلالت بگردن خواهد انداخت و از راه هدایت
و صراط ارشاد برگشته خود را راهی بادیه کفر خواهد ساخت عیاذاً بالله
سبحانه عن ذلک و من در پیشانی او لفظ هو الکافر نوشته دیده ام همه
یاران حلقه که حلقهٔ بندگی بگوش اخلاص انداخته بودند و مریدان طریقه
که رخش فدویت بمیدان ارادت تاخته بودند ازین احوال مرید مرید
از ترس مآل وعید شدید خائف از زوال ایمان گردیدند آخر الامر عرض
نمودند که هر یک از ما ترسان ازین سخن ست و متألم ازین رنج و محن

چشمے داریم کہ از عین عنایت نظر فرمایند و این ورطۂ ہلاکت بکنارہ
امنیت درآرند شخصی از ماکہ مآل کار ناہنجارش در قعر این دریای بلاست
و مردی از ماکہ حال کردار ناسزاوارش غواص لجۂ ابتلاست ارشاد کنید کہ
آن ناشاد کیست و نامش چیست چون انجامش گفتہ آمد نامش ہم بفرمایند
پس آن واقف اسرار رحمانی حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالی
بسرہ السامی فرمودند کہ این شیخ طاہر لاہوری است یاران حیران شدند
کہ ہمچنین مرد مغز نہ پوست مطہر راہ بادیۂ ضلالت گیرد و از نور ظلمت شاید
بعد از ایام معدودہ موافق فرمودۂ آنحضرت بوقوع آمد کہ شیخ طاہر طہارا
اسلام را مبدل از خباثت کفر ساخت و زنار ارتداد بگردن انداخت
چونکہ شیخ استاد حضرتین بودند صاحبزادہا عرض نمودند کہ آنحضرت
توجہ فرمایند کہ شیخ طاہر باز بشرف اسلام مشرف شود حضرت امام
ربانی متوجہ گردیدند معلوم شد کہ در حق او در لوح محفوظ لفظ ہو الکافر
مرقوم ست باز آنحضرت در جناب الہی تضرع تمام عرض نمودند کہ الہی حضرت
غوث الثقلین رضی اللہ عنہ فرمودہ اند کہ ہیچکس را بر قضای مبرم دسترس
نیست مگر مرا نیز فرمودہ اند کہ الرجل من ینازع القدر لا من یوافقہ
چون یکی از دوستان خود را این مرتبہ کرامت فرمودی من ہم امیدوارم
کہ بواسطۂ من بلا برگردد و اللہ تعالی دعای ایشانرا باجابت رسانید

وشیخ طاهر را بشرف اسلام بلکه بشرف ولایت خاصه مشرف فرمود
و بمزید قرب خویش امتیازی بخشید بعد ازان حضرت ایشان فرمودند
که تقدیر بر سه قسم ست یکی تقدیر معلق ست که حق تعالی
موقوف ساخته است آنرا بدعائی یا بدوائی دوم تقدیر مبرم ست که
آن موقوف بکسی نیست انچه نوشته است بوقوع می آید سوم تقدیر
بعلم الهی ست جل شانه که آن بلوح محفوظ نه بطور تعلیق نوشته است و
نه ابرام خاصان خدارا عرض نمودن دران رواست و قول الرجل
من ینازع القدر لا من یوافقه در حق همین تقدیر ست و ایضاً حضرت
ایشان فرمودند که روزی بروضهٔ منورهٔ حضرت پیر و مرشد خود نشسته
بودم و متوجه بطرف نسبت علیه چشتیه شدم دیدم که جناب حضرت امام
ربانی مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی تشریف آوردند
و فرمودند که ای صاحب اینچنین باید نسبتی که از حضرت خواجه باقی بالله
رضی الله تعالی عنه رسیده است متوجه باو باید بود و پرداخت آن
باید نمود و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت مرزا صاحب و قبله
رضی الله تعالی عنه میفرمودند که حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی
عنه از چهار کس بیعت نموده بودند مرا سه کس معلوم اند یکی از والد
ماجد خود حضرت ابو صالح رحمة الله علیه دوم از شیخ ابو سعید مخزومی

بیان تقدیر معلق و تقدیر مبرم و تقدیر بعلم الهی

قدس سرہ۔ سوم از حماد دباس رحمۃ اللہ علیہ حضرت حماد گیہ ساز بودند لیکن
برکپہ ایشان گاہے مگس نمی نشست این از جملہ خوارق ایشان بود روزے
شخصے نزد ایشان آمدہ اجازت برای سفر تجارت طلب کرد ایشان فرمودند
کہ درین سفر نقصان مال و جان تو بنظر می آید ترک این می شاید بعد ازان آن
شخص بخدمت حضرت غوث الاعظم آمدہ اجازت سفر خواست حضرت غوث الاعظم
رخصت دادند پس آن شخص بہ تجارت رفت چون از انجا مراجعت نمودہ
در اثناء راہ در خواب دید کہ قطاع الطریق از ہر چہار طرف غلبہ نمودہ اسباب
و اموال و اجناس و نقود ش ہمہ ربودند و بدن را از اضراب شمشیر و تیر مجروح
نمودند چون از خواب بیدار شد مال و جان سلامت یافت قطع منازل و
طی مراحل نمودہ بصحت و عافیت داخل خانۂ خود گردید و بعد ازان بخدمت
حضرت حماد آمد ایشان فرمودند کہ حضرت عبد القادر جیلانی قضا را از دعا
رد ساختند و از بیداری بخواب انداختند و ایضاً حضرت ایشان فرمودند
کہ روزی حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنہ بر مزار پُر انوار حضرت حماد
نشستہ بودند کہ یکبار رنگ چہرۂ مبارک متغیر شد دست دعا بر داشتند و
تضرع بجناب حق جل و علا نمودند بعد از ساعتی رنگ چہرۂ ایشان بحالت
اصلی عود نمود برخاستند و فاتحہ بروح پر فتوح حضرت حماد خواندند
شخصے از آنحضرت طلب انکشاف این حال کرد حضرت غوث الاعظم فرمودند

که روزی حضرت حماد رضی الله تعالی عنه مرا در حوض آب در ایام سرمای شدید
انداخته بودند تمام بدن من ازان آب سرد تر گشته بود و کتاب در دست
من بود دست بالا کرده اورا محفوظ داشتم چون ازان آب بیرون آمدم
حضرت حماد فرمودند که من تمکین شما دیدم و برای امتحان در آب انداخته
بودم پس امروز حضرت حماد فرمودند که ازان دستیکه شمارا در آب انداخته
بودم آن دست من خشک گردیده است شما دعا بکنید که دست من باز به نهج
سابق گردد من دعا کردم و همراه من پانصد کس از اولیا دست بدعا کشادند
للہ الحمد که مقرون باجابت گشت و دست حضرت بطریق سابق صحیح و سالم
گردید پس از استماع این واقعه شگرف مردان هم پرهٔ حضرت غوث الاعظم
انکار این امر نمودند و زبان بطعن کشودند که تصرفات خود در حق پیر و مرشد
خود هم اجرا میسازند حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه ازین انکار مطلع
شده ارشاد فرمودند که تا در عرصه چهار روز جناب حضرت حماد دباس رحمة الله
تعالی علیه خود از شما خواهند فرمود ناگاه خلیفه حضرت حماد از راه دور در
آمده گفت که مرا پیر من فرموده است که آنچه عبد القادر میگویند بجاست۔
بعد ازان حضرت ایشان توجه بیاران نمودند و بحلقه مراقبه مشغول شدند
پس درهمین حلقه نظر فیض اثر بجانب برخوردار سعادت اطوار میان احمد سعید
طال عمره کرده با خوانصاحب فرمودند که ایشانرا توجه بطبوق باید کرد خوانصاحب

عرض کردند که حضرت توجه فرمایند که لطائف خمسۂ ایشان باہم متحد شوند حضرت ایشان فرمودند که اینها یک میشوند لیکن شخصی ازین مجددی نمیشود و مجددی وقتی میشود که نسبت کمالات پیدا کند ؛

روز جمعہ سیزدہم جمادی الاولی ۱۲۳۱ھ بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که جذبہ از اسم ذات پیدا میشود و کشف راہ سلوک از نفی و اثبات یعنی اسم مبارک اللہ اللہ از دل بلحاظ مذکور گفتن ممد جذبہ است و کلمہ لا الہ الا اللہ کاشف راہ سلوک ست و ایضاً فرمودند که قبل از حضرت مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالی بسرہ السامی وقوف قلبی و نگاہداشت خواطر بود و طریق اسم ذات برین نہج نبود چنانچہ حضرت پیر و مرشد من مرا اسم ذات تلقین نفرمودند و بر وقوف قلبی و نگاہداشت اکتفا نمودند لیکن چونکہ از مکاتیب شریف حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ تلقین نمودن اسم ذات پیدا و ہویداست معمول من ہم برین افتادہ است و سالک را مفید نیز در حصول جذبہ بسیارست و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که طفلان را که ابتدا شروع حروف مفردات میکنانند و میگویند که بگو الف زبر ا زیر ا پیش ا معنیش اینست که بالا بیا و زیر آی یعنی پست شو پیش او یعنی پیش او تعالی حاصل اینست که بالا بیا و انا خود را بگذار که پیش او تعالی انانیت نیست خود را فنا نسازی بار بآن بارگاہ نیابی تا ہستی نیستی و چون نیستی ہستی ؛

روز شنبه چهارم جمادی الاولی ۱۲۳۱ھ غلام بحضور قبله انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که بزرگی را حضرت خضر علی نبینا و علیه الصلوٰة والسلام برای نماز از خواب بیدار ساخت آن بزرگ فرمود که شما را از نماز من چه کارست حضرت خضر فرمودند که خیز و برای من دعا بکنید آن بزرگ فرمود شما دعا کنید در حق من باز من باز حضرت خضر فرمودند که شما بکنید آن بزرگ دعا فرمودند و قر الله نصیبک عنه - و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که کمال اولیا حضور و آگاهی و بیخطرگی ست چنانکه فرموده اند آخر کار انتظار ست و حاصل کار انتظار و حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی بسره السامی فرموده اند که کمال آنست که انتظار هم نماند چنانکه استهلاک انتظار در علم حضوری میشود در کمال قرب انتظار نمیماند مثلاً شخصی دست خود از پس پشت برآورده مقابل روی خود میکند انتظار ست چون بر دیک دیده می نهد انتظار و مشاهده نمیماند و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که هر شخصی را علم نفس خود ست لاکن علم علم نیست و ایضاً فرمودند که حضرت شیخ آدم بنوری رضی الله تعالی عنه در احوال حضرت پیر و مرشد خود مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی نوشته اند که از توجه اکابران طریقت در دل سالک توجهی پیدا میشود و از توجه مرشد من زوال توجه از دل میشود شتّان ما بینهما فافهم و هم حضرت ایشان درین باب

فرق ست میان هر دو ۱۲

فرمودند که حدیث شریف ست کان اللہ فی عماء حصول این دولت عظمی
بود خدای تعالی یعنی قبل خلق مخلوقات در ابر سفید ۱۲
وموهبت کبری در کمالات میسر میشود۔

روز یکشنبه پانزدهم جمادی الاولی ۱۳۱۲ھ بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت الیشان فرمودند که از کریمه من یطع الرسول فقد اطاع اللہ بعضے اکابران طریقت که بتوحید وجودی قائل اند سند خود را گرفته اند حضرت الیشان یعنی پیغمبر را علیه صلوات اللہ الملک الاکبر عین ذات حضرت خداوند میفهمند و بوحدت وجود قائل اند و نزد ما ازین کریمه این مشرب ثابت نمیشود زیرا که حضرت رسالت پناهی هرچه از اوامر و نواهی فرموده اند همه از حق سبحانه آورده اند پس اطاعت رسول عین اطاعت حق است و احکامی که برای آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم نازل شده اند دو قسم اند بعضے بوحی جلی نزول فرموده و آن آیات کلام اللہ ست و بعضی بوحی خفی بر قلب مبارک نزول نموده آنرا حدیث قدسی میگویند پس آنحضرت هرچه ارشاد کرده اند فرمودۀ حق ست سبحانه - هم درین محل نقل فرمودند که روزے در مجلس حضرت سلطان ابوسعید ابوالخیر قدس سره مجمعی از اعیان شهر حاضر بودند و در ان مجمع سیدی از اولاد رسول صلعم نیز تشریف داشتند درین اثنا مجذوبی مغلوب الاحوال آمد حضرت شیخ آن مجذوب را مقدم از سید نشاندند سید را این حرکت ناخوش آمد حضرت شیخ فرمودند و بلطف آن سید خطاب نمودند که تعظیم شما از جهت رسول ست

و تعظیم این مجذوب از جهت خدا است لهذا این مجذوب را بر شما تقدیم دادم پس حضرت ایشان ارشاد کردند که مرا هم این نقل خوش نمی آید آن مجذوب کمالے که پیدا کرده بود ہمه از بقیه حبیب خدا صلے الله علیه وسلم بود و بتوسط آنحضرت هیچکس را بحضرت حق راه نیست ‌٭ ۵

محال ست سعدی که راه صفا		توان رفت جز در پئے مصطفےٰ

هم درین محل فرمودند که حضرت پیر ما مجدد الف ثانی رضی الله عنه فرمودند که در حین ادای نماز در وقت قیام نظر بسجده گاه داشتن عمل مسنون ست و این عمل بر چندین از تعینات که نه بر وفق سنت واقع شوند بهتر و مفید تر ست و نیز فرمودند که طریقۀ خواجگانیه هر چند اتباع ست لیکن از حضرت شاه نقشبند رضی الله عنه در عمل تقیید تمام بوقوع آمده و حضرت مجدد رضی الله عنه همین طریقه اتباع سنت را شائع و رائج فرموده اند ٭

روز دوشنبه شانزدهم جمادی الاولی در شعر فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که فنا از قدما عبارت ست از لاشعوری ست و فناء الفناء از عدم شعور بے شعوری یعنی چون عدم شعور ماسوی الله در دل شد فنا حاصل گردید و چون شعور بیشعوری هم نماند فناء الفناء گشت چنانچه مولوی جامی رحمة الله علیه نیز همین فرموده اند و سالک را اجازت طریقه دادن هم برین مقام مقرر ساخته اند بعد

ازان شیرینی طلبیدند و مولوی شیر محمد صاحب را اجازت طریقه دادند
وخرقه وکلاه مبارک خود پوشانیدند و فاتحه بارواح بزرگان طریقه علیه
نقشبندیه خوانده استمداد از پیران خواستند و بسیار دعا در حق ایشان
نمودند و ایضاً دران اثنا حضرت ایشان فرمودند که محل اجازت این طریقه
شریفه مجددیه اوّلے بعد از تصفیه قلب ست که چون در قلب حضور و آگاهی
بیخطرگی حاصل شد قابل اجازت تلقین طریقه گشت بعد ازان بعد از تزکیه
لطیفه نفس نیز محل اوسط اجازت ست چنانچه من اکثر سالکان را بعد از تزکیه
نفس اجازت طریقه میدهم بعد ازان چون سالک نسبت کمالات پیدا کند
قابل خلافت شود پس اوّل محل اجازت قلب ست و ثانی نفس و ثالث حصول
نسبت کمالات و گاهی بعضی اہل کمالات ناقص را هم اجازت طریقه میداند
چنانچه حضرت خواجه خواجگان خواجه بهاء الدین نقشبند رضی الله تعالی عنه
وارضاه وعنا اجازت طریقه بحضرت مولانا چرخی را داده بودند و فرموده بودند
که آنچه از من بتو رسیده است بمردم برسان پس کار ایشان بعد از انتقال
حضرت خواجه بخدمت حضرت علاء الدین عطار بانتهار رسید و ایضاً حضرت
ایشان فرمودند که امروز کسی از غیب بمن گفت که نذر و نیاز حضرت مجدد الف ثانی
رضی الله تعالی عنه وارضاه وعنا باید کرد پس شیرینی طلبیده نیاز نموده ندند
روز سه شنبه هفدهم جمادی الاولی سنه ۱۳۳۱ھ غلام محمد بحضور قبله

خاص عام حاضر گردید حضرت ایشان قلبی و روحی فداه ارشاد فرمودند که حضرت غوث اعظم علیہ السلام
محبوب سبحانی شیخ عبدالقادر جیلانی رضی اللہ تعالی عنہ خورد سال بودند و دران عہد
یک عارف کامل و غوث وقت در بغداد بود که گاہی از نظر مردمان غائب میشد و گاہی
حاضر - حضرت غوث الاعظم برای زیارت آن بزرگ للہ رفتند دراثنا دیگر شخصی ملاقی
شدہ گفت که شما کجا میروید ایشان فرمودند برای زیارت آن بزرگ - آن شخص گفت
من نیز در انجا میروم و امتحان کمال خواہم کرد پس شخصی دیگر ابن سقہ آمد و گفت
کہ من ہم نزد آن بزرگ میروم و یک مسئلہ پرسم که جواب ازان نیاید چون حضرت
غوث الاعظم مع آن دو کسان بخدمت آن بزرگ رسیدند آن بزرگ
فرمودند آن ہر دو کسان را که شما نزد من برای امتحان آمدہ اید مسئلہ
شما اینست و جواب شما این مسئلہ ہریک جواب ہریک فرمودند بعد ازان
یک کس را فرمودند که تو در دنیا غرق باد چنان شد و یک کس را فرمودند
کہ ایمان تو سلب کردہ شد اتفاقاً آن شخص عقد خود از دختر امیر نصرانی
نمود و نصاری شد بوقت نزع او را گفتند که تو عالم و حافظ کلام اللہ
بودی چیزی یاد داری گفت ہمہ فراموش از دلم گردید مگر یک آیت یاد
دارم و آن اینست رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ
وَالْمُشْرِكِينَ پس آن بزرگ حضرت غوث الاعظم را فرمودند که شما للہ
در ینجا آمدہ اید مرتبہ شما بسیار بلند خواہد شد و می بینم من که شما بر منبر

استاده خواهند گفت که قَدَمِی عَلٰی رَقَبَۃِ کُلِّ اَوْلِیَاءِ اللّٰہ و ایضاً حضرت ایشان
قدم من بر گردن ہمہ اولیاء بعد است ۱۲
فرمودند که حضرت حماد دباس هم حضرت غوث الاعظم رضی الله عنه را نیز همین
بشارت داده بودند و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت غوث الاعظم
شیرخواره بودند و در رمضان مبارک روزه میداشتند بعد ازان در حضور دو کس
برای بیعت آمدند حضرت ایشان یک را بطریقه قادریه و یک کس را در سلسله نقشبندیه
بیعت نمودند و فرمودند که اکثر از آبا و اجداد من متوسل سلسلهٔ علیه قادریه بودند
من هم از پیر و مرشد خود بیعت درهمین سلسله کرده ام لیکن سلوک طریقه نقشبندیه
نموده ام و هر کس که درین طریقه علیه مجددیه بیعت نماید خواه به سلسله قادریه
خواه نقشبندیه خواه چشتیه خواه سهروردیه ذکر و مراقبات طریقه نقشبندیه
او را تلقین فرمایند که عمل این اکابران بر طریقهٔ نقشبندیه است و ایضاً فرمودند
که چهار انهار اسرار الهی درین طریقه مجددیه جاری اند دو ازان نقشبندی
اند و یک قادری و نیم چشتی و نیم سهروردی و ایضاً حضرت ایشان فرمودند
که جناب حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند و حضرت غوث الاعظم محی الدین
جیلانی و حضرت خواجه معین الدین چشتی و حضرت شیخ شهاب الدین سهروردی
رضی الله تعالی عنهم اجمعین هر یک ازین اکابران مصدر اسرار الهی است
و مظهر انوار نامتناهی یک را بر دیگرے فضل دادن نشاید و کمال یک را
فوق کمال دیگری دانستن زیبا نمی نماید مثل این بزرگواران مثل آئینه هاست

که مختلف الالوان باشند مثلاً چهار آئینها اند که یکے سُرخ ست ودومے سبز وسومی زرد وچهارمی سفید ودرهریک عکس آفتاب متجلی ست وشعشان وانوار وحدت شمس هویدالیس دربرتو آفتاب همه مساوی اند اگرچه متغائر در رنگ ست اما درفیض آفتاب هریکی از دیگری هم سنگ ست و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که جمله مردمان چهار قسم اند یکی نامردانند و آن طالب دنیا اند دُوم مردانند و آن طالب دنیا وعقبی اند سوئم مردانند که آن طالب عقبی مع لقا اند چهارم جوان مردانند و آن صرف طالب دیدار خدا اند از دُنیا و آخرت کاری ندارند چنانکه بزرگے فرموده است ؎

ما در دو جهان غیر خدا کار نداریم	ما یار بجز حضرت جبار نداریم
مستانه فدائیم سر و پای برهنه	حاجت بکسی جبه و دستار نداریم

و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که روزی در مشاهده دیدم که حضرت خواجه بهاؤالدین نقشبند رضی الله تعالی عنه در مکانے نشسته اند حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه هم در راه آن مکان تشریف دارند خواستم که در حضور پُرنور خواجه روم چون حضرت غوث الاعظم را دیدم از پاس ادب در آنجا استادم و بخدمت حضرت خواجه رفتن مناسب ندانستم حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالی عنه مرا دیده بصد الطاف فرمودند که چه مضائقه است برو و بخدمت خواجه پیش شدم و بحضور خواجه حاضر گردیدم۔

وایضاً حضرت ایشان فرمودند که درین طریقهٔ شریفه نقشبندیه محرومی نیست
و هرکه بدبخت ازلی باشد درین طریقه داخل نمیشود و هرکه درطریقه آمد او محروم
ازین نسبت نخواهد رفت ٭

روز چهارشنبه بیست و هفتم جمادی الاولی ۱۲۳۱ھ فدوی بحضور عالی حاضر
گردید حضرت ایشان فرمودند که دائرهٔ اول که بر سالک مکشوف می شود
دائرهٔ امکانست و دران مراقبهٔ احدیت میکنند و دائرهٔ ثانی دائرهٔ ولایت
قلبی ست که آنرا ولایت صغری نامند و دران دائره مراقبه معیت میکنند و
دائرهٔ ثالث دائرهٔ ولایت کبری ست که متضمن سه دائره و یک قوس ست و درین
دائرهٔ اولی ولایت کبری مراقبهٔ اقربیت میکنند و درینجا مورد فیض نفس ست
باشرکت لطائف عالم امر و در دو نیم دائره مراقبه محبت میکنند و مورد
فیض درینجا لطیفهٔ نفس ست و فقط وایضاً حضرت ایشان فرمودند که معیت
حضرت ذات حق سبحانه با همه عالم نزد علما علمی ست و نزد صوفیه معیت ذاتی
است و هم برین مثالی فرمودند که گردباد یکه بسوی آسمان میرود خاک ست
و قیام آن باد و از هر ذرهٔ خاک معیت ذاتی باد ست والا خاک بیکار محض ست
بدون باد حرکت این غیر ممکن ست و باد هست ست نیست نما و خاک نیست
هست نما که باد در صورت بنظر نمی آید و بمعنی فاعل ست و خاک بنظر می آید در
ظاهر و بباطن بیحرکت و لاشئی ست و همچنین روح ست که قیام جسم ست

وهست ست نیست نما وجسم نیست ست هست نما وهر ذره جسم از حرکت
روح متحرک ست والاجسم بیکار محض ست ومعیت روح از هر ذره ذره جسم
ثابت ست وهمچنین واجب الوجود ست که قیوم جمیع ممکنات ست وبدون
تحریک واجب حرکت یک ذره از ذرات ممکنات غیر ممکن ست که قیوم همه عالم
اوست پس معیت ذاتی ثابت شد واللہ سبحانہ اعلم بحقائق الامور کلها ؛
روز پنجشنبه نوزدهم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ھ فقیر در محفل فیض الکسیر
حاضر شد حضرت الیشان فرمودند که شخصے قابل پیری ولائق مسند نشینی
ارشاد وقتی شود که علم مسائل ضروری دارد ومقامات عشره صوفیه توکل
وقناعت وزهد وصبر وغیرها اندحاصل باشند واجتناب از صحبت ارباب
دنیا لازم گیرد واز صحبت مشائخ کرام فیضها دریافته باشد صاحب کشف
باشد یا ادراک از خطرہ ماسوی اللہ پاک بود ظاهر بشریعت آراسته و
باطن بطریقت پیراسته باشد بعد ازان فرمودند که ما احوال خود چه نمائیم
که بموجب مقوله عراقی ست ؎

بزمین چو سجده کردم ز زمین ندا برآمد	که مرا خراب کردی تو بسجدہ ریائی
بطواف کعبه رفتم بحرم رهم ندادند	که برون در چه کردی که درون خانه آئی

روز جمعه بستم جمادی الاولی سنه ۱۲۳۱ھ بخدمت والا حاضر گردیدم
حضرت الیشان ارشاد فرمودند که در کشف هم احتمال خطا وصواب هر دو ست

وجدان محتمل خطا نیست مثلاً شخصی ازدور صورت چهارپایه دیده دانست
که شیرست و فی الحقیقه آن شیر نیست بلکه چهارپائی دیگرست ویا آب دید
وآن سراب بود پس مثال اہل کشف اینست و وجدان مثل دریافتن ہوا که بنظر
نمی آید و حرارت و برودت آن محسوس میشود درین ادراک احتمال خطا نیست
پس حضرت ایشان فرمودند که مرا ادراک وجدانی صحیح عنایت فرموده اند که
از نزدیک و دور و پیش و پس و احیا و اموات ادراک انوار و نسبتها حاصل
میشود بعد از ان خطاب به بنده کرده فرمودند که تو مطالعه رسائل پیران
نقشبندی مثل فقرات حضرت خواجه احرار رضی الله عنه و رشحات وغیره کرده
بنده خاموش ماند فرمودند که بزرگان این سلسله همین حضور و جمعیت را در
کتب خود بطالبان ترغیب میفرمایند و بگرمی و ذوق و شوق چندان اعتباری
نهاده اند ؛

روز شنبه بست و یکم جمادی الاولی ۱۲۳۱ھ بنده بحضور فیض
گنجور حاضر گردید اخوانم از حضرت ایشان عرض نمودند که من خوابی دیده
ام که آن قبله از من می پرسند که تو چون تلاوت کلام الله میکنی دیوارها
از پا می افتند یا نی پس من در خواب عرض نموده ام که بوقت خواندن
قرآن شریف فیض و برکت نازل میشود لیکن دیوارها نمی افتند و انهدام
جدار از کسی اکابر با سبق هم مروی نیست حضرت ایشان میفرمایند که

از آیهٔ کریمه تلک الدار الآخرة نجعلها للذین لا یریدون علوا فی الارض و لا فسادا همین معنی مفهوم میشود حضرت ایشان تعبیر این واقعه چنان ارشاد کردند که مراد از دیوار هستی سالک ست یعنی باید که بوقت تلاوت کلام الله قاری از هستی و انانیت خود تهی شود و دیوار بشریت و انانیت خود را از بیخ و بن بر کند و معنی این کریمه باین طور تاویل کرده شود که کمال قرب حضرت حق درین دار الآخرت کسانی را عطا میکنیم که اراده بکبر بشریت و علو انانیت خود درین وجود نکرده اند و فساد و صفات ردیه و اخلاق دنیه اختیار نفرموده و ایضا حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حالات صوفیان خانقاه معلوم میکنید که هر کس چه قدر وقوف قلبی میکند و چه مقدار تهلیل لسانی بالحاظ معانی میخواند و اسم ذات قلبی و زبانی چندان مداومت مینماید و درود و استغفار و تلاوت کلام الله مجید بچه اندازه ورد میسازد و لیل و نهار را بچه اطوار میگذارد و اوقات را بچه عنوان منضبط میدارد پس هر که مصروف اینکار و مالوف این اذکار باشد او را در خانقاه دارند و الا بیرون سازند که قابل صحبت فقرا و لائق همت اولیا نیست ه

را فتاد هر کس که در لیل و نهار	نیست در ذکر خدا مصروف کار
بهر او غفلت دل آمده	صحبت او سم قاتل آمده

هرکه غافل یکدم از یاد خداست	ساعتی با او نشستن ناروست

وایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت فانی فی الله خواجه باقی بالله رضی الله تعالی عنه عنایت نامه خود بحضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه نوشته بودند متضمن این احوال که در بنولا یاران طریقه ما در مقامی بند شده اند عروج واقع نمیشود حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه نیاز نامه در جواب این نوشتند که یاران را فرمایند که کثرت اشغال و مراقبات و تهلیل و تسبیح و تلاوت و نوافل نمایند تا عروج واقع شود ه

کثرت اشغال دل را واکند	آن خیال قد سوی بالا کشد

روز یکشنبه بست دوم جمادی الاولی ۱۲۳۱ھ غلام مع اخوالصاحب ازان قبله انام مرخص گردیده بزیارت تخت شریف حضرت قبلهٔ عالم خواجه محمد زبیر معرض عن غیر رفته بود ازین باعث از کلام فیض نظام آن هادی خواص و عوام مستفیض نگردید مگر بزبانی مولوی صاحب شاه محمد عظیم سلمه الله سبحانه شنیدم که حضرت ایشان ارشاد فرمودند که شخصے روزی بصحبت ما آمد توجه نمودم هیچ اثری درا در اکش نیامد روز دیگر توجه نمودم آنروز هم اثری در خود نیافت روز سوم چون توجه کردم ذکر قلبی را و غلبه نمود دست بر قلب خود نهاده آه کشید و گفت که دل من الله الله میکند و از کثرت شوق دل خود بدست گرفته با همه دم

فرحان وشادان میشد بعد ازان حضرت ایشان این شعر فرمودند ؎

ازان تیغے کہ آبش شست جرم کشتگانش را

ربودم دل نشین زخمے کہ می بوسیم دہانش را

روز دوشنبہ بست سوم جمادی الاولیٰ چون اخوانصاحب

این عاصی از زیارت تخت شریف مراجعت نمودہ بحضور فیض گنجور حاضر

گردیدند حضرت ایشان فرمودند کہ بہ تخت شریف مراقبہ کردہ بودید عرض

نمودیم کہ بہ تخت شریف متوجہ شدہ نشستہ بودیم بسیار برکات و انوار

مشاہدہ نمودیم حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ برکات آنجا چہ بیان

نمودہ شود کہ حضرت قبلہ عالم قطب ارشاد در عہد خود بودند و نام ایشان

عبد الملک بود و ہر کس کہ این منصب دارد نام او ہمین باشد بعد ازان حضرت

ایشان فرمودند کہ من ہم تا قوتے در پا بود و توانائی در اعضا پیادہ

در مجلس عرس حضرت قبلہ عالم معرض عن غیر خواجہ محمد زبیر رضی اللہ

تعالی عنہ حاضر میشدیم روزی در عرس حاضر شدہ بودم کہ مشاہدہ نمودم

حضرت قبلہ عالم را و ایشان بمن ارشاد فرمودند کہ کثرت عبادت

بکنید کہ درین راہ تعب باید تا در از تصرفے بکشاید بعد ازان در حضور

درس مکاتیب شریف حضرت امام ربانی قدسنا اللہ تعالی باسرارہ السامی

شد حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ این معارف بسیار بلند اند از فہم

عرفا واز عقل عقلا ورا ر الورا اند بعد ازان فرمودند که حالِ ما در فہم این مکتوبات
قدسی آیات مثل شخصی ست که از سکان ولایت فارس بود وامی وناخوانده
محض بود وضو کرده رو بقبله نشسته کلام الله مجید کشاد وانگشت بر سطرها
میدواند ومیگفت الٰہی را ست گفتی را ست گفتی درست گفتی وایضاً در مکاتیب
شریف مذکور عدمیت وفنا را ناوویدن خود وصفات خود را از اصل وخود
را عدم محض یافتن آمد حضرت ایشان از مولوی صاحب حاوی فروع واصول
واقف معقول ومنقول مولوی شیر محمد صاحب سلمهم الله تعالی پرسیدند که شما را
اینحال دست میدهد ایشان عرض نمودند که گاہی از عنایات حضور این احوال
می آید که جمیع صفات خود از خود مسلوب می یابم بلکه وجود خود را ہم معدوم محض
می یابم حضرت ایشان فرمودند که چون این احوال از عنایت الٰہی دوام
پذیرد فنا نفس حاصل گردد وایضاً حضرت ایشان فرمودند که معارف که
حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بیان فرموده اند احدی من الآل
انہا نساخته است وایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت خواجه عبید الله
احرار علیه رحمة الغفار فرموده اند که انا الحق گفتن آسان ست وه در شدن
انا مشکل ست

انا الحق گفتن آسان ایدل ست این	انا را دور کردن مشکل ست این

وایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت فخر الواصلین خواجه معین الدین حسن

حسن چشتی سنجری قدس سره ابدا از هفت روز طعام میخوردند و استنجا و وضو
میساختند پس در تمام هفته احتیاج وضوئی شد و در گورستان سکونت
میداشتند چون بهندوستان تشریف آوردند قبولیت خداوندی زیاده
از حد گردید و آنکه میگویند که ایشان برای اراضی ملک خود نزد بادشاه
هندوستان تشریف آورده بودند خلاف عقل معلوم میشود چرا که اینچنین
تارک دنیا ملتجی اغنیا کی گردد و از تعرف اراضی کی راضی میشود ۵

هرکه زمین خودی قطع کند بهر دو دست		او چه کند ملک الملک خدا ملک او ست
گیرم که سریر از بلور و شیشم ست		سنگی داند هر انکه او را چشم ست
این مسند قاقم و سمور و سنجاب		در دیدهٔ بوریا نشینان پشم ست

و ایضاً شیخ عبدالحق رحمة الله علیه نوشته اند که آن معین الدین دیگر بوده
که بجهت اراضی ملک نزد سلطان آمده بودند و ایضاً حضرت ایشان فرمودند
که حضرت عارف کامل شیخ آدم بنوری رحمة الله تعالی علیه هر کسی را که
دست گرفته مصافحه بیعت نمودند همونقت او را بمقام فنا قلبی میرسانیدند
روزی در حضور ایشان شخصی فاسق آمد و گفت مرا بیعت فرمایند ایشان
فرمودند که اول ظاهر خود را بشریعت نبوی علی صاحبها الصلوة والسلام
آراسته نما بعد از آن بخدمت ما در آئی آن مرد بیدل شد حضرت ایشان را
الهام شد که چه کاری کردی که طالب ما را از در خود محروم راندی و تلقین

نساعتی ایشان شخصی را فرمودند که زود آن مرد را بیارید آن شخص نزد آن مرد
بسرعت تمام رفت وگفت که بیا حضرت شیخ ترا می طلبد آن مرد گفت من
نمی آیم پس شخصی دیگر را حضرت شیخ فرستاد از آن مرد نیامد آخر الامر شخصی
را حضرت شیخ فرمودند که در گوش آن مرد از طرف من لفظ مبارک الله
بگوید آن شخص دوان نزدیک آن مرد رسید وگفت که ایستاده باش
که من یک سخن از تو خواهم گفت آن مرد قدری توقف نمود آن شخص در گوش
او گفت که حضرت شیخ آدم ترا لفظ مبارک الله فرموده اند بمجرد شنیدن
این اسم شریف آن مرد را خرق حجب گردید و ولایت نقشبندی حاصل گشت
والیضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت شیخ آدم نبوری قدس سره هر کرا
مرید میکردند بوقت بیعت همون ساعت لفناء قلبی رسانیدندی ❖

روز سه شنبه بست چهارم جمادی الاولی غلام در حضور فیض
گنجور آن قبله خواص و عوام حاضر گردید دران وقت درس مکتوبات
قدسی آیات حضرت امام ربانی محبوب سبحانی واقف اسرار مقطعات
قرآنی کاشف رموز متشابهات فرقانی مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی
باسراره السامی بود دران نوشته بودند که شخصی از حضرت مجدد الف
ثانی رضی الله تعالی عنه سوال کرده بود که مرشد کامل مکمل سالک را از یک
ولایت بسوی ولایت دیگر میبرد یا دران ولایت که مقام اوست ترقیات

می بخشند حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ در جواب نوشتہ بودند کہ از
یک ولایت دیگر بردن معلوم الوقوع نیست مگر در ہمون ولایت از توجہات
مرشد ترقیات واقع میشود انتہی کلامہ الشریف۔ حضرت ایشان فرمودند
کہ حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ در اوائل حال این مکتوب نوشتہ
اند بعد ازان آنحضرت قدس سرہ در مکتوب دیگر ارقام فرمودہ کہ شیخ کامل
از یک ولایت بولایت دیگر میبرد چنانچہ حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ
عنہ خود صاحبزادہ کلان یعنی مظہر تصدیق و مورد تحقیق کاشف استار
دقائق واقف اسرار حقائق وارث الانبیاء والمرسلین سبیل الاصفیاء و الصدیقین
عالم عامل فارق بین الحق والباطل مفخر الخلائق شیخ محمد صادق علیہ رحمۃ
اللہ الخالق را توجہ وہمت فرمودہ از مقام ولایت موسوی بولایت
محمدی علی صاحبہا الصلوات والتحیات رسانیدند و ایضاً حضرت ایشان
فرمودند کہ شیخ الشیخ ما اعنی قطب الاقطاب غوث الشیخ والشاب عارف
آگاہ مجاہد فی سبیل اللہ سیاح بحار لاہوت طیار جو ہاہوت قطب رحی الوجود
سالک صراط المقصود مرکز دائرہ خلت و قیومیت مورد فیض محبت و
محبوبیت العابد الزاہد شیخ محمد عابد رضی اللہ عنہ وارضاہ عنا جناب
قیوم الزمان محبوب رحمان شمس فلک ولایت نجم سماء ہدایت غواص لجہ
ہویت سیاح معارج الوہیت عنقاء قاف قربیت طاؤس ریاض محبت

مظہر برکات یزدان حضرت مولانا وقبلتنا ومادینا میرزا جانجان علیہ الرضوان
از ولایت موسوی توجہ فرمودہ بولایت محمدی علی مصدرہا الصلوۃ والسلام
رسانیدند وہم جناب پیرومرشد ما مشاہدہ نمودند کہ ما مقابل جناب سید البشر
علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر نشستہ ام پس دیدم کہ در جائیکہ من بودم آنحضرت
صلی اللہ علیہ وسلم تشریف دارند ودر مقامیکہ آنحضرت علیہ الصلوات
والتسلیمات تشریف داشتہ بودند من ہستم بعد ازان دیدم کہ در ہردو جا آن
بدر الدجی علیہ صلوات اللہ الملک الاعلی نشستہ اند من در ہیچ جا نیستم
بعد ازان مشاہدہ نمودم کہ در ہردو مقام من ہستم ؎

روز چہارشنبہ بست وپنجم جمادی الاولی این عاصی پر معاصی
بمحفل فیض مشاکل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند کہ طالبی کہ
پیش شیخ بیاید باید کہ اول استخارہ کردہ اورا داخل طریق سازد پس
عرض نمودہ شد کہ ہر شیخ را حاجت استخارہ نمودن ست یا نے حضرت
ایشان قبلہ درویشان ارشاد فرمودند کہ صاحب مقام ولایت کبری کہ
خصائل رذائل او مبدل بحسنات گردیدہ وفنا را نا حاصل شدہ وشرح
صدر واسلام حقیقی رسیدہ است اورا حاجت استخارہ نیست چراکہ درانوقت کار او
عین رضای مولا ست کہ خود معدوم محض گردیدہ ونیست شدہ است ؎

روز پنجشنبہ بست وششم جمادی الاولی غلام بحضور آن قبلہ انام

حاضر گردید شخصی برای بیعت نمودن حاضر گردیده بود حضرت ایشان قبلهٔ
درویشان قلبی وروحی فداه از آن شخص پرسیدند که در کدام طریقه شریف
ارادهٔ بیعت داری آن شخص عرض نمود که در طریقه علیه قادریه حلقه بندگی
درگردن اخلاص انداخته بیعت خواهم نمود حضرت ایشان شیرینی طلبیده
فاتحه بروح پرفتوح سید الاولین والآخرین علیه افضل صلوة المصلین
وازکی سلام المسلمین و بروح طیبه حضرت غوث الاعظم سید محی الدین
عبد القادر جیلانی رضی الله تعالی عنه بارواح پیران ایشان تا به
آن سرور علیه صلوة الله الملک الاکبر نام بنام و متوسلان طریقه ایشان
تا به حضرت مولانا وقبلتنا وهادینا مظهر رحمان حضرت مرزا جان جانان رضی
الله تعالی عنهم اجمعین خواندند بعد ازان هر دو دست آن شخص بهر دو
دست مبارک خود بطور مصافحه گرفته استغفر الله ربی من کل ذنب
واتوب الیه سه بار و کلمهٔ طیبه دو بار و کلمهٔ شهادت یکبار خوانیدند
بعد ازان دعا بجناب الهی بتوسل پیران طریقه قادریه برای کشود کارهای
دینی و دنیوی آن شخص و جمیع یاران حاضر و غائب و جمیع مومنان فرمودند
پس ازان ذکر قلبی و نگهداشت خواطر و وقوف قلبی و مراقبه احدیت که
معمول طریقه علیه نقشبندیه است تلقین فرمودند معمول جناب حضرت ایشان
همین است که طالب در هر طریقه که بیعت نماید اذکار و مراقبات طریقه

بیعت طریقهٔ قادریه

علیہ نقشبندیہ تلقین میکردند چنانچہ عنوان خاندان مجددیہ بر ہمین قسم آ
یافتہ است کہ داخل در ہر سلسلہ میکنند و سلوک و تسلیمات طرایقہ شریفہ
نقشبندیہ میفرمایند بعد ازان حضرت ایشان شخصی دیگر را در طریقہ شریفہ
نقشبندیہ بیعت فرمودند بر نہج سابق و بر شیرینی فاتحہ بارواح سلسلہ
نقشبندیہ خواندہ صرف سہ بار اللھم مغفرتک اوسع من ذنوبی و رحمتک
ارجی عندی من عملی خوانیدند و دعا فرمودند کہ اللھم اجعل للمتقین اماما
و ہم دعا نمودند کہ الٰہی از نسبت شریفہ حضرت خواجہ بہاؤ الدین نقشبند رضی
اللہ عنہ این شخص را حظ وافر عنایت فرما و آن شخص در آنوقت اثری تمام در
خود ازان نسبت شریفہ یافت و بسیار برکات و فیوض مشاہدہ کردہ ۔ ؎
نگاہ پاکبازان کیمیاہست ۞

روز جمعہ بست و ہفتم جمادی الاولی فدوی در حضور پرنور حاضر
گردید حضرت ایشان شخصی را نصیحت ادای صلوۃ میفرمودند کہ نماز را با
خشوع و خضوع با طمانینت قومہ و جلسہ کہ در مذہب امام ابو حنیفہ رضی اللہ
تعالی عنہ واجبست و در بعضی مذہب فرض باید خواند و ایضاً حضرت ایشان
فرمودند کہ شخصی از صحابہ در مسجد نماز بے طمانینت قومہ و جلسہ خواندہ در
حضور آن سرور صلی اللہ علیہ وسلم آمدہ گفت السلام علیک یا رسول اللہ
آنحضرت جواب سلام دادہ فرمودند کہ نماز بخوان و بیا باز آن شخص نماز

بطریق سابق ادا کرده بحضور حاضر شد باز آنحضرت علیه الصلوة والتحیات فرمودند که نماز بخوان که تو گویا نماز نخوانده باز آن شخص نماز خواند باز فرمودند که صَلِّ فَاِنَّکَ لَمْ تُصَلِّ پس آن شخص عرض نمود که یا رسول الله صلی الله علیه وسلم نمازیکه مرا یاد بود خواندم آن سرور علیه تحیات الملک الاکبر او را صلوة با طمانینت قومه و جلسه تلقین فرمودند بعد از ان حضرت ایشان ارشاد فرمودند که شخصے در خواندن یک نماز اجر ده نماز می یابد و مردی اجر نه نماز و مردی اجر هشت نماز همچنین تا به کسی اجر یک نماز می یابد کسے میخواند و هیچ اجر نمیابد پس معلوم شد که کسیکه با رعایت سنن و آدابه تدبیر و خشوع و خضوع و اطمینان صلوة ادا میکند اجر زیاده تر میابد و هر که ازین کمتر نماید اجر کمتر می یابد و احوال بعضے عارفان برین عنوان در نماز مے شود ، ع

چونکه با تکبیر مقرون شدند		همچو بسمل از جهان بیرون شدند

وایضاً حضرت ایشان بلسان گوهر فشان ارشاد فرمودند که روزے ناگاه خوشبو چندان بمشام جانم رسید که مست و مدهوشم گردانید و تمام مکان معطر گشت چون در اشتغال هوش رباء فرحت افزا چشم باز کرده بجانب بالا نگریستم مشاهده نمودم که بر فرق من روحی ست منور مطهر معطر جلوه نماد ظهور انوار برنگ شعشان آفتابے حوالی آن متجلی

وبالای زیبای آن بزیور فیوض وبرکات متجلی حیران گشتم که این چیست
ومتعجب گردیدم که این کیست آگاه ازین سر نفرمودند واز نام ونشان اطلاعی
ننمودند بعد ازان در خاطر خطیر شد که بااینچنین تجمل شاید که ظهور روح پرفتوح
جناب سید البشر علیه صلوات الله الملک الاکبر گردیده است ویا روح پاک
حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه راقم این سطور گوید عفی عنه که این
خاصه حضرت ایشان ست که در اکثر اوقات تمام مکان شریف معطر می‌شد
واهل مجلس می‌شمیدند خوشبوی مانند عطر خس وایضاً در آنروز در خانقاه
عرش اشتباه قضیه در بعضی مردمان بوقوع آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند
که روح پاک جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه تشریف آورده
ارشاد فرمودند که در خانقاه هر که قضیه نماید ورا بیرون باید ساخت
روز شنبه بست وهشتم جمادی الاولی غلام بحضور آن قبله انام
حاضر گردید درس مکتوبات قدسی آیات در آنوقت شروع شده بود
معمول حضرت ایشان مدام همین بود که کلام فیض نظام حضرت مجدد الف ثانی
رضی الله تعالی عنه بعد از عصر خوانده میشد پس حضرت ایشان متوجه شده
در مراقبه نشسته سماع مکتوبات شریفه مینمودند وبزبان گوهر فشان ارشاد
نمودند که من ازین مکتوبات قدسی آیات فیض اخذ مینمایم چنانکه مریدان
از پیران خود اخذ فیوض وبرکات مینمایند وایضاً فرمودند که سبحان الله

چه تقدیس و تنزیه حضرت حق جل جلاله بیان فرموده اند کلام ایشان ورای بیان انسانی ست الحق که سراسر الهام ربانی ست چون کلام شریعت فیض نظام آنقبلهٔ انام اینچنین هادی خواص و عوام ست متکلم را برین قیاس باید ساخت و بوصف و سپاس او باید پرداخت ؎

من چه گویم وصف آن عالیجناب	نیست پیغمبر ولے دارد کتاب

نقلست بعد [illegible] ان حضرت ایشان برای توجه فرمودن متوجه بحلقه مستفیدان طرز [illegible] حلقه اخلاص بگردن ارادت داشتند می گشتند چون نظر فرمودند که مجمع مستفیدان با اخلاص و مخلصان با اختصاص بیشمار ست که مردمان از سمرقند و بخارا و غزنی و تاشکند و حصار و قندهار و کابل و پیشور و ملتان و کشمیر و لاهور و سرهند و امروهه و سنبهل و بریلی و رامپور و لکهنو و جالیس و بهرایچ و گورکهپور و عظیم آباد و ڈهاکه و بنگاله و حیدرآباد و پونه وغیرها بطلب حق جل و علا اوطان خود گذشته آمده بودند و حضرت ایشانرا دران ایام ضعف بسیار بود ارشاد کردند که باری مردمان متقرر شود سی کس اشخاص را در حلقه صبح اختصاص کنید و سی کس را در حلقه عصر و بقیه مردمانرا بروز دیگر بهمین عنوان گروه سی سی مردمان آرید که توجه بگیرند و چون همه را توجه رسد باز سی کس اول مردمان بیایند و از توجه مستفیض شوند و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که معمول حضرت مجدد الف ثانی رضی الله عنه

وحضرتین وجناب پیر و مرشد برحق حضرت مرزا صاحب قبلہ رضی اللہ تعالی عنہم اجمعین ہمین بود کہ باری مردمان مقرر بود وایضا حضرت الیشان فرمودند روزی مرا المعام ربانی شدہ بود کہ حضرت نظام الدین اولیا خلفای خود را بطرف دکن فرستادہ بودند شما خلفای خود را بطرف ولایت کابل وبخارا وقندہار بفرستید ٭

روز یکشنبہ بست ونہم جمادی الاولی بندہ بحضور والا حاضر گردید حضرت الیشان مولوی شبیر محمد را ارشاد فرمودند کہ شمارا نزول زیادہ از عروج واقعست باید کہ کلمہ لا الہ الا اللہ بسیار گویید وکلمہ محمد رسول اللہ بعد از صد مرتبہ بخوانید کہ عروج زیادہ گردد والیضا حضرت الیشان فرمودند کہ ہر سالکے را کہ عروج زیادہ شود در تہلیل لسانی ہر بار کلمہ محمد رسول اللہ ضم کردہ بخواند تا کہ نزول زیادہ گردد وہر کس را کہ عروج ونزول مساوی باشد در تہلیل کلمہ محمد رسول اللہ بعد از دہ بار یا پانزدہ بار بخواند این طریق درباب حصول عروج ونزول بسیار مفید ست والیضا حضرت الیشان ارشاد فرمودند کہ روزی من بہمپای خود نشستہ بودیم وخلفای عظام حضرت پیر ومرشد برحق حضرت قاضی ثناء اللہ پانی پتی وحضرت محمد جان رحمۃ اللہ علیہما ہم دران مجلس تشریف داشتند شخصی آمد وگفت کہ برای مدد خرچ معاش حضرت مولوی ثناء اللہ سنبھلی رحمۃ اللہ علیہ

مبلغ یکروپیه یومیه بر سائر مقرر شده است اهل مجلس گفتند که مبلغان سائر قریب بحرمت اند ظلمت در باطن ایشان از تصرف اینچنین مبلغان خواهد آمد حضرت محمد جان فرمودند که میزاب فیض جناب حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی وقتیکه میریزد کوهها ی ظلمت را برنگ برگ کاه میباید واین سخن فرمودند و آهی کشیدند و بیفتادند و بیهوش گشتند *

روز دوشنبه سلخ جمادی الاولی سنه ... محفل فیض منزل حاصل گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که میان محمد ... خلفای حضرت پیر و مرشد برحق بودند روزی ایشانرا قبض واقع شد حضرت پیر و مرشد توجه فرمودند رفع قبض نگردید بعدازان روح مبارک حضرت خواجه خواجگان پیر پیران خواجه بزرگ بهاءالدین نقشبند رضی الله تعالی عنه جلوه آرا گردید ارشاد کرد که ای پسر این نسبت ... کم ... یعنی ترقی از احوال اگر واقع نمیشود این نسبت هم بسیار ... پرداخته همین باید کرد روزی میان محمد موصوف در مجلس منکران حضرت پیر و مرشد برحق مرزا صاحب قبله اتفاقاً نشسته بودند ... حضرت مرزا صاحب قبله بطور اهانت آمد میان ... مخالفت نمود ... اهل مجلس خفا شده برخاست چون بحضور حضرت مرزا صاحب قبله حاضر گردید حضرت مرزا صاحب قبله بسیار خوشدل شده توجه فرمودند فی الحال رفع قبض گردید

وعروج واقع شد بازحضرت الیشان فرمودند که ترقی که بسبب خدمت میشود از ریاضات این کس عشر عشیر آن نمیشود خدمت ست که کار چندین ساله را در طرفة العین میسر می آید وخدمت ست که سالک را بجذبات الهیه میرساند +

روز سه شنبه غره جمادی الآخرة بنده حاضر حضور گردید ذکر گرسنگی که طعام عاشقان ست افتاد حضرت الیشان حدیث شریف خواندند که پیغمبر خدا صلے الله علیه وسلم گاهی طعامی سیر شکم تناول نفرمودند وهمچنین صحابه کرام رضوان الله تعالی علیهم اجمعین گرسنگیها کشیده اند واولیا سعدین ریاضات شاقه ومجاهدات شدیده کشیده اند برگ درختان وبیخ گیاه قوت الیشان بود پارچهای کهنه که در راه افتاده بودند آنرا پاک ساخته لباس خود میساختند کسی بعد از پانزده روز میخورد وکسی قریب یکماه هیچ تناول نمیفرمود کسی شصت سال پشت برزمین ننهاد کسی چهل سال خواب نکرد حضرت بزرگ شاه نقشبند رضی الله تعالے عنه در طریقه خود توسط را اختیار فرموده گفته اند که از نیم آثار کم نباید خورد تا قوت عبادت ساقط نگردد وامام غزالی رحمة الله علیه فرموده اند که [illegible] وادام دیگر که همراه نان می خورد باید که درین نیم آثار داخل [illegible] نیز حضرت الیشان فرمودند که قیاس حال خود بحالت رسالت پناهی

صلی اللہ علیہ وسلم نباید کرد کہ آنحضرت فرمود کہ من مثل شما مردمان نیستم بلکہ طعام وشراب پیش پروردگار خود تناول میکنم ❊

روز چہارشنبہ دوم جمادی الآخرہ غلام بمحفل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ آدمی را باید کہ نظر بر صدق مواعید حق سبحانہ داشتہ نگاہ بطرف اسباب ظنیہ ووہمیہ ننماید وبیقین داند کہ او روزی میرساند ہر کرا پیدا کردہ است روزیش مہیا کردہ است ❊ مصرعہ
رزق را روزی رسان پر میدہد ❊ وایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ قبل از بناء خانقاہ بسبب قلت مکان برای اقامت صوفیان آرزو نہایت بود در جوار مکانے بود کہ مالک آن بیع میساخت شخصی گفت کہ این مکان را شما خرید نمائید در آن زمان یک خرمہرہ در ملک نداشتم در جناب کارساز حقیقی جلت عظمتہ دعا بجہت برآمدن این مدعا نمودم حق سبحانہ وتعالی دعا را ہم آغوش مدعا گردانید وفتوحی از غیب رسانید کہ آن مکان را خرید کردہ در تحت تصرف خود آوردم وچند مکانات دیگر بمبلغ ہفت ہشت ہزار روپیہ خریدہ داخل خانقاہ نمودم تا الی الآن خرچے از غیب الغیب عنایت میفرماید وکارروائی وادای احتیاج بوجہ احسن کما ینبغی مینماید ❊

روز پنجشنبہ سوم جمادی الآخرہ بندہ بحضور فیض گنجور حاضر گردید

حضرت ایشان بزبان گوہرفشان ارشاد فرمودند کہ احوال صوفیان خانقاہ معلوم نمایند کہ نماز تہجد میخوانند و مداومت برین مینمایند یا نی کسیکہ مداومت برین امر نمیکند اورا تقید بلیغ کنید و خود درآیندہ خفتہ را بیدار و بیدار را متوجہ بیار نمایند کہ فرمودہ اند ؎

یکچشم زدن غافل ازان ماہ نباشی	؎	شاید کہ نگاہی کند آگاہ نباشی

پس از سی سال اینمعنی محقق شد بخاقانی ؎

کہ یکدم با خدا بودن بہ از ملک سلیمانی ؎

روز جمعہ چہارم جمادی الآخرہ فقیر بجناب فیضمآب حضرت پیر دستگیر حاضر گردید حضرت ایشان برای صلوۃ عصر در مسجد تشریف آوردہ بودند بعد ادای نماز ملا گل محمد غزنوی کلام از کسی شخص کردند حضرت ایشان بسیار زجر فرمودند کہ در بارگاہ حضرت حق جل و علا آمدہ سلب ادب نباید شد و متوجہ بجانب غیر او سبحانہ نباید گردید روبروی بادشاہ ظاہری چہ قدر آداب ملحوظ میدارید پس بحضور بادشاہ حقیقی چون روآرید زیادہ ترکسر خود باید کہ کنسیدہ خود را عدم محض گردانیدہ و نیست شدہ بردربار درآئید و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ صوفی را لازم ست کہ در صلوۃ لحاظ نماید کہ در قیام چہ کیفیت حاصل شدہ و در رکوع چہ انوار طاری شدہ و در سجدہ چہ اسرار ہویدا گشتہ و در قاعدہ چہ فیض

[illegible] شده و بعد از نماز انجام را خیال کند که چه برکات بسبب ادای صلوة دست داد بعد ازان درس مکتوبات قدسی آیات شروع شد حضرت ایشان بسیار اسرار و غوامض مقامات عالیه بیان فرمودند و دران اثنا میر قمرالدین سمرقندی عرض نمودند که فنا را عود ست و عدم را عود نیست حضرت ایشان فرمودند که وجود عدم را عود ست و وجود فنا را عود نیست مرتبهٔ عدم اول است و مرتبهٔ فنا آخر - چون اعدام پیاپے مے آیند فنای فنا حاصل میشود بعد ازان این شعر فرمودند ؎

وصل اعدام گر توانی کرد		کار مردان مرد دانی کرد	

بعد ازان مولوی شیر محمد عرض نمودند که مرا عدمیت می آید و تا یکپاس میماند گاهی کم و گاهی زیاده و از ذکر آنحالت میرود حضرت ایشان فرمودند که درانوقت ذکر نباید کرد بلکه بپرداخت آن نسبت باید نمود که تا این احوال چندان بظهور آید که هرگز نرود پس حضرت ایشان بزبان گوهرفشان این مصرعه خواندند مصرع برنمی خیزد بتعظیم قیامت گرد ما ؛

بعد ازان شخصی آب برای دم نمودن بجهت شفای مریض در حضور آورد حضرت ایشان قدری آب لب خورده خود دران آبخوره انداختند و این نقل فرمودند که دار اشکوه در حضور بزرگے آب بجهت شفای مریض فرستاده که این را نوش فرموده عنایت فرمایند که سور المومنین شفا در خبر وارد ست

ایشان قدری ازان آب نوش فرموده فرستادند وازهیبت الهی ایشانرا اسهال شد که خداوندا ایمان کامل دارم یانی اگر آن مریض را شفا حاصل شد مشعر بر ایمان ماست والا دای بر ما وگرفتاری ما وایضاً حضرت ایشان میفرمودند که من هر روز این دعا میخوانم و هر یک را باید خواند

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَارْحَمْنِيْ وَعَافِنِيْ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاشْفِنِيْ شِفَاءً عَاجِلًا لَا يُغَادِرُ سُقْمًا وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ

وایضاً حضرت ایشان فرمودند که در کلام نسبت متکلم ظاهر میشود بعد ازان ارشاد کردند که قبل ازین عرضی مولوی بشارت الله صاحب آمده بود دران احوال باطن خود را از ابتدا تا انتها ترقیم نموده بودند ومیان احمد یار صاحب که صاحب ادراک صحیح اند هم در آن وقت موجود بودند چون آن عرضی میخواندم نسبت همه مقامات که دران ثبت بودند ظاهر گردید چنانکه میان احمد یار صاحب هم معاینه کردند بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که میان ابوسعید صاحب هم در احوال باطن خود رساله تحریر نموده اند من آنرا من اوله الی آخره دیده ام مطابق مکتوبات شریف حضرت امام ربانی ست بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که مولانا خالد رومی را هم گفته ام که احوال باطن خود تحریر سازند انشاء الله تعالی او شان هم نگاشته خواهند فرستاد ومولانا خالد افضل خلفاء

حضرت ایشان هستند که در بغداد شریف بهدایت طالبان و رهنمائی سالکان مصروف اند مرجع عالم اند. عرضی ایشان بجناب حضرت ایشان آمده بود متضمن این احوال بود که صدکس عالم متبحر صاحب تصانیف از یاران این فقیر قابل اجازت گردیده اند و پانصدکس از اکابر علماء داخل طریق شده اند و تعداد عوام و خواص مردمان که بیعت نموده اند چه بیان آید ❋

روز شنبه پنجم جمادی الآخره بحضور پر نور حاضر شدم سطری چند از مکتوبات قدسی آیات حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بموجب امر شریف در حضور خواندم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که معنی این کلام فیض نظام بغور تمام فهمیده میشود لیکن فیض و برکات نقد وقت ست و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که در سیر لطیفه قلب اول تلوینات می آیند از قسم قبض و بسط و فراغ و سرور و ذوق و شوق وقتیکه قلب از تقلب باز گردیده به فناء و بقاء رسید از تلوینات ست و به تمکین پیوست بعد ازان در سیر لطیفه نفس هم تلوینات می آیند و احوال گوناگون در پیش میشود و چون از بوقلمونی باز میگردد و بفناء و بقا میرسد از تلوین به تمکین می در آید بعد ازان احوال و اسرار بر لطیفه قالب هم می آیند و تلوینات پیدا میشوند لیکن لطائف عالم امر را رهائی از تلوین و رسائی تا تمکین نیست و اگر هست به تبعیت ست لا بالاصالة ❋

روز یکشنبه ششم جمادی الآخره غلام بحضور فیض گنجور حاضر گردید شخصے از مکۂ معظمہ اسم مبارک الیشان شنیده آمده بود از وی پرسیده شد که توجه شنیده آمده گفت که من در بیت الله بودم که قافله از بغداد شریف آمده بود مردمان آن کاروان در حرم شریف مذکور مینمودند که در بغداد شریف شخصے ست عالم متبحر مولانا خالد نام دارد و بهندوستان رفته طریقه نقشبندیه از حضرت قیوم زمان غوث جهان کاشف اسرار خفی و جلی مولانا غلام علی رضی الله تعالے عنه اخذ کرده خرقه خلافت پوشیده آمده است در اقلیم روم شهرۂ آفاق گردیده عالمان اقلیم روم اکابران مرزبوم بدست او بیعت نمودند پس من از استماع این سخنان مشتاق لقاء حضور گردیدم آخر الامر از عنایت الهی تا به این آستانۂ فیض نشان رسیدم

روز دوشنبه هفتم جمادی الآخره

در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که نسبت نقشبندیه عبارت از دوام حضور و آگاهی و گم شدن خطرات از دل اکابران طریقه شریفه مقرر نموده اند لیکن نزد من کم شدن خطرات بجای گم شدن خطرات ست۔ و ایضاً حضرت ایشان قلبی و روحی فداه ارشاد فرمودند که چهار قسم فنا که جناب غوث صمدانی قطب ربانی حضرت سید محی الدین عبد القادر ابو محمد

عبدالقادر جیلانی الحسنی الحسینی رضی اللہ تعالے عنہ وارضاہ عنا
فرمودہ اند چنانچہ در ماسبق مذکور شدہ اند در فناء قلبی کہ عبارت از نسیان
ماسوی ست حاصل میشوند

روز سہ شنبہ ہشتم جمادی الآخرہ فدوی جان نثار در حضور آن
محبوب پروردگار حاضر گردید حضرت ایشان بزبان گوہر فشان ارشاد
فرمودند کہ جمیع تصنیفات اکابران طریقت و تالیفات عارفان حقیقت
مملوست از توحید وجودی و ذوق و شوق و بیان مقامات عشرہ کہ عبارت
از توجہ و انابت و صبر و قناعت و زہد و توکل و رضا و تسلیم و غیرہ است
دران مندرج لیکن مقاماتیکہ حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ
تحریر فرمودہ اند ہیچکس از عارفان این معارف در سلک تحریر منتظم نکردہ
در زمین و آسمان کتابے در عرفان یزدان مثل مکتوبات قدسی آیات
حضرت مجدد نیست والیضاً حضرت ایشان فرمودند کہ سالک را در سیر
لطیفۂ قلب و نفس ذکر خفی و نفی و اثبات و تہلیل لسانی ترقی می بخشد و در
سیر عناصر ثلثہ کثرت نوافل با طول قرارت و در کمالات ثلثہ تلاوت
کلام اللہ مجید و در حقائق سبعہ خواندن درود موجب ترقیات می شود
بعد ازان در حضور مذکور ریاضت و عبادت آمد حضرت ایشان فرمودند کہ
بعضے اولیاء راسوخیت بجناب حق سبحانہٗ از کمال زہد و ریاضت و

ترک و تجرید حاصل میشود و جمعی را قرب الهی جلشانه از کثرت عبادت میسر
میشود لیکن مقام اہل عبادت بر صاحب توکل و زہد و ریاضت عالی ست
و ایشان فرمودند که ہر کرا الیقین زیاده مقام او اعلا و ایضا حضرت ایشان
فرمودند که حضرت شاه گلشن رحمة الله علیه صاحب کشف و کرامات و زہد
و ریاضات بودند سی سال عمر در گلیم گذرانیدند و بعد از سه روز قدری تناول
میفرمودند طعام پوست خربزه و تربوز و پوست اشیای دیگر خوردنی [illegible]
ہر موسم بود که در کوچه و بازار افتاده بودند آنرا برداشته پاک ساخته
میخوردند و در مسجد جامع استقامت می ورزیدند و چون شدت عطش میشد
دو سه کف آب حوض مینوشیدند و آن بسیار شور بود روزی عورت فاحشه
بحسن کمال آراسته و بجمال پیراسته از دریچهٔ بام رو برآورده نظاره میکرد
یاران طریقه که دران مجلس حاضر بودند از ایشان عرض نمودند که این زن
را توجه فرمایند که بهدایت آید ایشان تساہلی فرمودند چون یاران مبالغه
بسیار کردند ایشان متوجه شدند بحکم خداوندی جلشانه بعد از دو سه
گهڑی آن عورت ترک لباس کرده حلق سر نموده کفنی گلیم پوشیده بحضور
ایشان آمد و توبه و استغفار از جرائم سابق ساخته از ایشان بیعت نمود
و حلقهٔ بندگی در گوش اخلاص انداخت و ہم دران عہد حضرت قیوم
زمان حرز عن غیر قبله عالم خواجه محمد زبیر رضی الله تعالی عنه بودند

ومسند ارشاد و وسادۂ ہدایت از وجود باجود الیشان فزیب و مزین بود
صاحب عبادت کثیرہ بودند بعد از نماز مغرب صلوۃ اوابین میخواندند
و دران دہ سیپارہای کلام اللہ مجید قرارت میفرمودند بعد ازان حلقۂ
رجال مینمودند و توجہ میفرمودند بعد ازان در محلسرا تشریف بردہ حلقۂ
نسا مینمودند و توجہ میفرمودند بوقت نصف شب چند گھڑی استراحت
نمودہ برای تہجد می برخاستند و در صلوۃ تہجد چہل بار یا شصت بار سورۂ
یسین میخواندند بعد ازان در مراقبہ تا بچاشت اوقات بسر می بردند پس ازان
حلقۂ رجال میکردند و ہمہ روز توجہ نمودن وہدایت ساختن مخلوق میکردند
و بعد ازان قدری قیلولہ نمودہ برای نماز فی الزوال برخاستہ بطول
قرارت در چہار گھڑی ادا میفرمودند بعد ازان ختم خواجہا خواندہ بنماز
ظہر می پرداختند بعد ازان تلاوت کلام اللہ نمودہ طعام تناول میفرمودند
وہمین وقت طعام آنحضرت بود بعد از نماز عصر مشکات شریف یا مکتوبات
مذکور میشد و چون از محلسرا بمسجد تشریف می آوردند امرایان دوشالہا
و مندیلہای خود از آستانہ فیض نشانہ تا بمسجد شریف بر زمین می انداختند
تا کہ قدم مبارک بر زمین نیفتد و اگر بعیادت مریض و یا باجابت دعوت
سوار می شدند سواری الیشان مثل بادشاہان جلوہ گر بودی روزی
الیشان سوار شدہ بزیر جامع مسجد گذر فرمودند و حضرت شاہ گلشن رحمۃ اللہ

علیه دیدند که شخصے در نالکی نشسته است و بسیار پالکیها در رکاب آن میدوند و مجمع کثیر برنگ غلامان گرد و پیش پالکی او هستند و انوار محیط آن نالکی اینچنین ست که گویا از بالای نالکی تا فلاک نوریست لامع و تمام کوچه و بازار مملو ازان نور گردیده است حضرت شاه گلشن گلیم کهنهٔ خود را از سر انداختند و یاران خود را فرمودند که این را در آتش بسوزانید یاران عرض نمودند که سببش چیست فرمودند که این امیر که میرود آنچنان در سواری این نوریست که من در گلیم خود گاهی شمهٔ اش مشاهده نکرده ام و با وصفیکه سی سال درین گلیم بریاضت صرف کرده ام شخصی عرض نمود که حضرت محمد زبیر هستند ایشان فرمودند للّٰہ الحمد که پیرزاده ما هستند آبروی ما باقیماند و مریدان خود را برای استفاده بخدمت حضرت قبله عالم فرستادند و فرمودند جائیکه حضرت ایشان تشریف دارند ما را مرید گرفتن جائز نیست و درین اثنا ذکر ریاضات و مجاهدات اولیای متقدمین بیان فرمودند و تاسف بسیار خوردند که از دست ما هیچ نمی آید بعد ازان بمقام شکر آمده فرمودند که از فضل الٰهی درینجا اگر شخصے می آید و موافق فرمودهٔ ما کار میکند او را البته چیزها وارد میشوند و این شعر خواندند

عاشق کجا که یار بحالش نظر نکرد	اے خواجه درد نیست وگرنه طبیب هست

روز چهارشنبه نهم جمادی الاخره سنه ۱۲۳۱ھ بحضور والا حاضر

گردیدم سخنی از خطرات و وساوس طالبان بمیان آمد حضرت ایشان فرمودند که وساوس و خطرات که بر دل می آیند چهار قسم اند شیطانی ملکی نفسانی حقانی وساوس و خطراتیکه شیطانی باشند از جانب یسار می آیند و ملکی از طرف یمین و نفسانی از سمت فوق که دماغ ست و حقانی از فوق الفوق بر دل نزول میکنند و ایضاً فرمودند که حضرت سید البشر علیه صلوة الله الملک الاکبر ارشاد فرمودند که ذلک من کمال الایمان یعنی این آمدن خطرات مقتضای کمال ایمانست چه هر جائیکه چیزی باشد البته [illegible] آمدن دزد میشود و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که [illegible] از عنایت پروردگار و از توجهات پیران کبار خطرات از دل [illegible] کم میشود و بعد ازان گم میشوند و در قلب نمیروند مثل مگسها که بر آئینه [illegible] دل آئینه رفتن نتوانند یا خس و خاشاک که بر روی دریا میباشد [illegible] آب [illegible] نیاید همچنین خطرات بیرون آیند و در دل نمی درایند بعد ازان از آنجا هم مندفع شده بلطیفهٔ نفس می آیند و پس از تزکیهٔ نفس بمخیله ظهور کنند [illegible] از آنجا نیز روند و هیچ جا هیچ وقت نمی آیند صاحب این مقام را اگر فرضا عمر هزار ساله داده شود هرگز خطرهٔ غیر در دل او نیاید*

روز پنجشنبه دهم جمادی الآخره غلام در محفل فیض منزل حاضر

گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که هرکرا یقین زیاده است مقام قرب او
اعلیٰ تر است باید دانست که مقام یقین سه است اول علم الیقین است
دوم عین الیقین سوم حق الیقین است که تفصیل این در کتب مسطور است
احتیاج ارقام ندارد و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که روزی بمزار
پرانوار حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی رضی الله تعالیٰ عنه رفته
بودم بالله العلی العظیم خواجه را دیدم که از مزار خود بیرون آمده استقبال
من نمودند و بسیار نوازشها فرمودند

روز جمعه یازدهم جمادی الآخره بحضور عالی حاضر گردیدم در آن
وقت تذکور وفات بزرگان آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که جناب
والد ماجد من رحمة الله علیه طریقه شریفه قادریه داشتند چون وقت
ارتحال ایشان رسید ارشاد فرمودند که جناب حضرت غوث الاعظم
محبوب سبحانی عبد القادر جیلانی رضی الله تعالیٰ عنه تشریف آورده اند
پس اشارت از دست مبارک خود کردند که این ایستاده اند حضرت
غوث الاعظم و جان بحق تسلیم شدند اللهم نور قبره و برد مضجعه و بسیار
کرامات و خرق عادات ایشان بیان فرمودند

روز شنبه دوازدهم جمادی الآخره بنده بحضور فیض گنجور
حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که عرضی مولوی بشارت الله

آمده بود در جواب این ارقام نمودیم که از گذشته نادم و مستغفر باشند و آینده را اجتناب لازم شناسند و علی الدوام مشغول یاد الهی باشند هم درین اثنا شخصی عرض نمود که حضرت ایشان برای من چیزی ارقام فرمایند حضرت ایشان این آیهٔ کریمه نوشتند قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ و تفسیر آن نیز برین نهج قلمی نمودند که تفویض امور جزئی و کلی بحضرت الله سبحانه باید کرد و از تدبیر معاش و فکر آن هیچ نباید فرمود و تعلقات ماسوی الله را بگذارد و امور خویش را با و تعالے بسپارد

سپردم بتو مایهٔ خویش را		تو دانی حساب کم و بیش را

روز یکشنبه سیزدهم جمادی الآخره بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که متصوفین متقدمین فرموده اند که راه الهی جل وعلا دو گام ست گامی بیرون هستی خود زدن و بگام دیگر بخدا پیوستن ست و حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه فرموده اند که راهی که ما در صدد قطع آنیم همگی هفت گام ست دو گام بعالم خلق تعلق دارد و پنجگام بعالم امر اول که سالک در عالم امر قدم میزند بتجلی افعالی میرسد که عبارت از فنای قلبی ست و بگام دوم تجلی صفات ثبوتیه که عبارت از فنار روحی ست و بگام سوم تجلی شیونات ذاتیه الهیه که عبارت از فنای سری ست و بگام چهارم تجلی صفات

سلبیہ الھیہ کہ عبارت از فنا رخفی ست و بگام پنجم شان جامع الھی
کہ عبارت از فنار اخفی ست و دو گام کہ تعلق بعالم خلق دارد و گام
اوّل فنار لطیفہ نفس ست و گام دوم فنار لطیفہ قالب بعدازان حضرت
ایشان ارشاد فرمودند کہ تا باینجا کہ قطع لطائف سبعہ میشوند نصف
راہ سلوک طریقہ شریفہ مجددیہ طی میشود و نصف دیگر کہ باقی ست از این
نصف اول بمراتب وسیع تر و عالی تر ست و آن عبارت ست از کمالات
ثلثہ و حقائق سبعہ کہ تفصیل آنہا در مکتوبات قدسی آیات حضرت امام
ربانی رضی اللہ تعالی عنہ مفصلاً و مشروحاً مسطور ست ۝

روز دوشنبہ چہاردہم جمادی الآخرہ

بندہ بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان دران وقت
تفسیر کلام مجید می فرمودند و دُرر غرر معانی را برشتۂ تحقیق
و تدقیق انتظام میدادند شخصی عرض نمود کہ دقت حضرت
ایشان از حضرت مولوی عبد العزیز صاحب زیادہ است
حضرت ایشان فرمودند کہ تو بہ ایشان بحر علم و دریای بیانند
زگل گلدستہ مہیا می سازند و من از گل غنچہ میکنم ۝

روز سہ شنبہ پانزدہم جمادی الآخرہ

غلام بحضور آن قبلہ
انام حاضر گردید حضرت ارشاد فرمودند کہ روزی حضرت شاہ گلشن رحمۃ اللہ

علیه نشسته بودند ناگاه مردی ذمی از در درآمد ایشان برای تعظیم او سروقد
برخاستند مردمان متحیر ماندند بعد از ان ایشان از آن مرد ذمی پرسیدند
که از تو بوی مرشد من می آید آن مرد عرض کرد که نزد من هیچ چیز نیست الا
کتابی ایشان. کتاب را کشاده دیدند در وسطر چند از دست خط خاص
حضرت مظهر اسرار سرمد حضرت شیخ عبدالاحد رضی الله تعالی عنه متحرر بود
والیضاً حضرت ایشان فرمودند که روزی مولوی رفیع الدین صاحب مد ظله الله
تعالی کتابی میخواندند و من نیز دران مجلس حاضر بودم ناگاه انوار و برکات
بسیار آمدند گفتم که از خواندن این دو سطر فیضی کثیر دار دشد مولوی صاحب
فرمودند که این دو سطر نوشته حضرت عبدالاحد اند والیضاً حضرت ایشان
فرمودند که روز دیگر هم برین نهج واقع شد گفتم که فیضی بنوع دیگر آمد مولوی
صاحب فرمودند که این سطور بمهر حضرت شاه ولی الله اند رحمة الله علیه
راقم گوید عفی عنه که اولیاء الله گلهای باغ وحدت اند هر گلی را بوی
علیحده و رنگی جدا عطا فرموده است هر کسی را که قوت شامه داده اند
تمیز و رنگ و بو مینماید و این همه رنگ ظهور آن بیرنگ ست که در هر گلی
برنگ دیگر جلوه گر گردیده ست عاشق شیدا هر رنگی که می بیند رنگ محبوب
می شناسد و هر بوی که می بوید بوی محبوب حقیقی دران میجوید ناچار برگ
بلبل از جام بیقراری گل مینوشد و در غل میکوشد •

روز چهارشنبه شانزدهم جمادی الآخره بنده در حضور سراپا نور حاضر گردیده دران وقت مردمان غزنوی و بخاری در حضور پرنور حاضر بوده رخصت خواستند حضرت ایشان ارشاد فرمودند که از شما یک کس درینجا ماند و چند مدت استقامت ورزد که تا نسبت باطنی پیدا کرده راهی بوطن خود گردد شیخ گل محمد غزنوی هم دران مجلس حاضر بودند حضرت ایشان فرمودند که گل محمد را به بینید که پیر بخارا شده است واینجا آمده بود و کلام الله مجید هم نخوانده بود از تفضلات الهی جلشانه و عنایات پیران کبار رضی الله تعالی عنهم اجمعین در چند مدت کلام الله مجید ختم کرده و علم فقه تحصیل کرد و نسبت باطن بقوت تمام پیدا ساخت و خرقهٔ خلافت از ما گرفته در بخارا شریف پیری شده هدایت و ارشاد بمردمان آن دیار مینماید بعد ازان حضرت ایشان این شعر خواندند

بنشین بگدایان در دوست که هر کس	بنشست باین طائفه شاهی شده و رخصت

روز پنجشنبه هفدهم جمادی الآخره در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که چون نفس مطمئنه میگردد و از خصائل رذائل بحسنات میگردد ع شاهی شده بر تخت صدر مینشیند و این حالت بعد از قطع دائره ولایت کبری که متضمن سه دائره و یک قوس ست میسر میشود و شرح صدر بحصول می انجامد و نظری بدیهی میگردد

واستدلالی کشفی که فنای نفس عبارت از انست بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که کمال این فنا بعد از مدت مدید حاصل میشود حضرت خواجه باقی باللہ رضی اللہ تعالے عنہ فرموده اند که سالکی که تا چهل سال خلوت اختیار کند و هر روز بر چهل هزار بار اسم ذات و نفی و اثبات مداومت نماید در آن وقت بکمال فنا میرسد و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که حضرت ایشان شهید نور اللہ مرقده المجید ارشاد میفرمودند که سی سال بخدمت پیران کبار نمودم چهار سال بخدمت حضرت مظهر انوار سبحانی سید نور محمد بدایونی رسیده توجه گرفتم و شش سال بعد از انتقال ایشان بمزار پر انوار حاضر شدم بعد ازان بخدمت عارف باللہ حضرت حافظ سعد اللہ علیه رحمة اللہ رفتم دوازده سال بخدمت آن مرشد باکمال گذرانیدم پس از انتقال ایشان بخدمت مغفور زاهد و عابد حضرت شیخ محمد عابد رضی اللہ تعالے عنہ آمدم و دو سال توجه شریف ایشان مستفیض شدم بعد از وفات شریف ایشان سی سال شده اند که باشغال واذکار و حلقه و مراقبه مشغولم و مردمان را بیعت و هدایت مینمایم پس الحال که شصت سال درین راه گزرانیده ام فنا قلبی بتمامیت و اکملیت میسر گردیده است و تعلق علمی وجهی کما ینبغی در دل نمانده است و خود را مرده می یابم از هستی نامی و از خودی نشانی نمانده است مردمان که نزد من می آیند

وسلامی میکنند و یا پیام دیگران میرسانند میدانیم که من مرده ام اینان بقبر
می آیند و سلام میکنند و کلام میگویند و پیام میرسانند چون بار دیگر میگویند
من بغور در خود نظر میکنم میگویم که شاید من زنده ام و ایضاً حضرت ایشان
فرمودند که جناب قیوم زمان خلیفه رحمان قطب شام ورد دوم حضرت ایشان
عروة الوثقی خواجه محمد معصوم رضی الله تعالی عنه میفرمودند که مردمان بکلمه
طیبه اشتغال دارند و لا اله الا الله که میگویند بجای الا الله الا انا تحقق میشود
تا وقتیکه فنای نفس که عبارت از شکستگے انا ست حاصل نیست بجای
الا الله الا انا ست و ہم حضرت ایشان عروة الوثقی خواجه محمد معصوم رضی الله
تعالی عنه نوشته اند که روزی من بسیار تضرع و زاری بجناب باری
عز اسمه بجہت فنای انا نمودم مشاہده کردم که بسیار زنارہا از گردن نفس
من بدر می آیند و می شکستند بعد از ان بخدمت حضرت والدی و مرشدی
مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه حاضر شده اظہار این واقعه ساختم حضرت
والدی فرمودند که تا ہنوز فنای کامل نگردیده و بعد از مدت مدید اتفاق
طواف بیت الله افتاد در انجا از فضل او سبحانه جل شانه حصول این
دولت عظمی و موہبت کبری نقد وقت گردید لله الحمد و المنة که بعد از
حصول این سعادت در کلمه لا اله الا انا که گرفتار بودم بیرون آمده بکلمه
طیبه لا اله الا الله مشغول گشتم ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و الله

ذو الفضل العظیم بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که برای تبدیل اخلاق
رذیله و صفات بشریت و رفع انانیت تکرار کلمه طیبه و کثرة ذکر باید نمود
هرگاه که انوار الهی جلشانه غالب آمد البته در اخلاق و اوصاف سالک شکستگی
حاصل خواهد شد آیه کریمه اِنَّ الْمُلُوْکَ اِذَا دَخَلُوْا قَرْیَةً اَفْسَدُوْهَا وَجَعَلُوْا
اَعِزَّةَ اَهْلِهَا اَذِلَّةً اشاره فرمایا بهمین معنی ست ؛

روز جمعه هجدهم جمادی الآخره حاضر حضور گردیدم حضرت ایشان
عزیزی را مخاطب ساخته فرمودند که آیه شریفه رِجَالٌ لَّا تُلْهِیْهِمْ تِجَارَةٌ وَّ
لَا بَیْعٌ عَنْ ذِکْرِ اللّٰهِ اشاره بدوام ذکر قلبی دارد و در کریمه فَاذْکُرُوا اللّٰهَ
قِیَامًا وَّقُعُوْدًا وَّعَلٰی جُنُوْبِکُمْ نیز امر بهمین ذکر قلبی مفهوم میشود چه ذکر قلبی
هر وقت می شود و ذکر لسانی علی الدوام تعسر میدارد و درین اثنا اخوان الصفا
معروض ساختند که اگر بزرگی در حین حیات خود خلیفه خود کسی را مقرر نساخت
و بعد از فوت او مشائخ وقت شخصی را بجای آن بزرگ نشاندند و خرقه و
کلاه آن بزرگ او را پوشانیدند دران شخص برکتی و نسبتی پیدا می شود حضرت
ایشان ارشاد کردند که بلی چنین ست بعد ازان نقل فرمودند که بزرگی
وفات یافت و کسی را خلافت در حین حیات خود نداده بود مردمان مجتمع
شده بعد از انتقال آن بزرگ جبه و دستارش شخصی را پوشانیدند فی الحال
احوال آن شخص مثل احوال آن بزرگ گردیده بهمون مراتب ترک و تجرید رسید

والیضاً حضرت ایشان فرمودند که بزرگی بوقت انتقال وصیت نموده بود که بعد از من بروز چهلم که اجتماع مردمان خواهد شد طائری از غیب می آید پس بر سر هر کس که بنشیند خلیفه من ست حاضران از استماع این واقعه متحیر شدند اقتضای الٰهی جلشانه بعد از واقعه آن بزرگ بروز چهلم همون واقعه در پیش آمد که طائری از آسمان پرواز نموده در مجمع مردمان آمده بر فرق شخصی بازاری اہل حرفه نشست مردمان دیدند که این شخص قابل خلافت و لائق اجازت طریقه نیست لیکن بموجب فرمودن آن بزرگ آن شخص را گفتند که خرقه خلافت ترا وصیت نموده اند آن شخص گفت که من مرد بازاری ام لیاقت این امر ندارم آخر الامر بگفتن همه صاحبان شرف خود فهمیده گفت که من در بازار رفته داد وستد گذاشته از مردمان اہل معامله انقطاع نموده می آیم پس آن شخص در بازار رفته انفصال معاملات کرده آمد و خرقه و دستار آن بزرگ پوشید حق تعالی همون وقت از نسبت باطنی سرفراز نموده والیضاً حضرت ایشان فرمودند که شاه عبدالرحمن قادری مردی بزرگ بودند و در ترک و تجرید قدم راسخ داشتند اکثر اوقات برگاوی سوار میشدند چهار نان و پارچه پنیر بالای سر خود می بستند و جهلنگه چهارپائی بجای لباس می پوشیدند خرق عادت بسیار از ایشان صادر می شد بعد از وفات ایشان فرزند ایشان بجای

ایشان نشستند رجوع مردمان بطرف ایشان شد شاه حسین نام مردی
از مریدان شاه عبدالرحمن رحمۃ اللہ علیہما در وقتیکہ مجمع بسیار بخدمت
پیرزادہ نشستہ بود آمدہ عرض نمود کہ اگر تبرک جہلنگہ ملبوس شدمن بمن
عنایت شود امید دارم و این سخن را چند بار تکرار کردہ مردمان گفتند کہ این
مرد دیوانہ است کہ جہلنگہ را می طلبد خیر بگیرد شاہ حسین ہمو نوقت آن جہلنگہ
راکہ بہتر از خلعتہای فاخرہ دانستہ در بر خود پوشیدہ ہمو نوقت توجہ جمیع مردمان بطرف
او شد و قائم مقام پیر خود شدند بعد ازان در حضور پر نور مذکور حلیہ مبارک جناب
محبوب کبریا سید ہر دو سرا احمد مجتبیٰ محمد مصطفےٰ علیہ و علی آلہ من الصلوات
اتمہا و من التسلیمات اکملہا آمد حضرت ایشان این شعر فرمودند ؎

بصورتیکہ توئی کمتر آفرید خدا		تراکشیدہ و دست از قلم کشید خدا

بعد ازان ارشاد فرمودند کہ شعر دیگر ہم یاد آمدہ است لیکن خواندنش
تقاضای ادب نیست پس نگفتن بعضی حاضران مجلس خواندند و آن اینست ؎

توباین جمال و خوبی چو بطور جلوہ آئی ارنی بگوید آنکس کہ بگفت لن ترانی

روز شنبہ نوزدہم جمادی الآخرہ حاضر حضور گردیدم درین اثنا
ذکر شبہاتیکہ بعضی عزیزان بر کلام حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی
اللہ تعالی عنہ نمودہ اند آمد حضرت ایشان ارشاد کردند کہ فضیلت پناہی
مولوی سید محی الدین رحمۃ اللہ علیہ از گزیدہ اصحاب و زبدہ احباب

حضرت الیشان شہید رضی اللہ تعالی عنہ بودند از زبانی مولوی فخر الدین
چشتی رحمۃ اللہ علیہ نقل میکردند کہ مولوی صاحب مرحوم میفرمودند کہ جواب
اعتراضات چنانچہ حضرت مجدد خود در مکتوبات شریف قلمی فرمودہ اند از
ہیچکس نخواہد شد بعد ازان فرمودند کہ میدانی کہ مولوی غلام محی الدین کدام
شخص بودند بزرگے بودند جنیدی صبر و توکل و قناعت و ریاضت ایشان
مانند جنیدیان بود گویا کہ از خانقاہ حضرت سید الطائفہ جنید قدس سرہ
بودند مردمان میگفتند کہ حضرت مرزا صاحب قبلہ چرا پیش ایشان نمی آیند
ایشان میگفتند کہ مردمان عقلی ندارند از پیرزادگی چہ می شود۔ ایشان
از فرزندان حضرت غوث الاعظم بودند مولوی باب اللہ صاحب مرحوم
کہ استاد ایشان بودند ارادہ کردند کہ در بغداد شریف حاضر شوند حضرت
غوث پاک رضی اللہ عنہ در واقعہ بایشان ارشاد کردند کہ پیش شما فرزند
من غلام محی الدین حاضر است حاجت آمدن اینجا نیست ٭

روز یکشنبہ بستم جمادی الآخرہ غلام بحضور پُر نور آنقبلۂ انام حاضر
گردید حضرت ایشان از درگاہ خداوندانہ بر آداب فدویانۂ این عاصی
پُر معاصی از کمال الطاف فرمودہ ارشاد کردند دو روز شدہ است کہ
توجہ بر لطیفۂ نفس این شخص کردہ ام انوار لطیفہ مذکور از جبین این از در
ظہور میکنند باز حضرت ایشان فرمودند کہ سبحان اللہ عجب عنایات

جناب مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالے عنہ ست کہ در ہر مقامیکہ توجہ میکنیم انوار آنمقام ہمو نوقت بر سالک وارد میشوند این ہمہ عنایات پیران کبارست رضی اللہ تعالے عنہم اجمعین ؛

روز دوشنبہ بست ویکم جمادی الآخرہ فدوی بمحفل فیض منزل باریاب گردیدہ بشرف دیدار فیض آثار حضور والا استفیض گشت حضرت ایشان خطاب مستطاب باین شکستہ و دلخستہ فرمودہ ارشاد کردند کہ در نسبت عالیہ بہر یکے کمال رو میدہد واین ہمہ اذواق واشواق منوط بولایت قلبی اند وایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ درین طریقہ شریفہ نقشبندیہ ذکر شرط ست ونگہداشت خواطر ووقوف قلبی وبازگشت شطر وتوجہ مرشد ہم رکن ست اعظم از ارکان این راہ ۔ بعد ازان در حضور مذکور آمد کہ حضرت علی رضی اللہ تعالی عنہ فرمودہ اند کہ جمیع علوم در بار بسم اللہ مندرج اند بلکہ در نقطہ با حضرت ایشان این رباعی خواندند ؛

رباعی

دل گفت مرا علم لدنی ہوس ست	تعلیمم کن اگر ترا دسترس ست
گفتم کہ الف گفت دگر گفتم ہیچ	در خانہ اگر کس ست یکحرف بس ست

راقم گوید عفی عنہ کہ مندرج شدن جمیع علوم در نقطہ ظاہرا باینمعنی نیز میتواند شد کہ ہر خطی کہ کشیدہ شود مبدا او نقطہ بود بلکہ مبدأ چہ ہمون

نقطہ بود کہ چون کشیدہ شود صورت خط می شود پس علم عبارت از
خط ست کہ مندرج ست در نقطہ۔ بعد ازان در حضور مذکور مجاہدات و
ریاضات و ترک و تجرید آمد حضرت ایشان فرمودند کہ از ما یان ہیچ کاری
نمیشود در روز کلامہا میکنم و در شب می خسپم درین راہ در شب بیدار بودن
ست و خموش از گفتار شدن ست قلت طعام و خلوت از انام می باید تا
دری از معرفت بکشاید پس این شعر خواندند ؎

جان بدہ و جان بدہ و جان بدہ		فائدہ در گفتن بسیار چیست

روز سہ شنبہ بست و دوم جمادی الآخرہ بحضور والا حاضر
گردیدم در آنوقت درس مکتوبات قدسی حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ
بود نوشتہ بودند کہ در ابتدای مراقبہ احدیت مسمی اسم مبارک اللہ می کنند
کہ جامع جمیع صفات کمال و منزہ از نقصان و زوال ست نے لحاظ
صفات کہ اللہ سمیع ست یا بصیر یا علیم ست یا قدیر پس مولوی شاہ
محمد عظیم صاحب عرض نمودند کہ لحاظ سمع و بصر و علم و قدرت وغیرہ نساختن
چہ وجہ دارد حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ درین مراقبہ ذاتیکہ جامع
جمیع صفات ست ملحوظ می نمایند نہ لحاظ صفتی از صفات چراکہ از ذات
کہ مقصود بالذات ست بسوی صفات کہ مقصود بالعرض توجہ نمودن
از مقصود حقیقی بمطلوب عرضی میل ساختن ست ؛

روز چہار شنبہ بست و سوم جمادی الآخرہ در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ ذاکران محبوب حقیقی و عابدان مطلوب تحقیقی کہ لیل و نہار در یاد پروردگار مصروف اند و شب و روز در عبادت آن شمع دل افروز مالوف میفرمایند کہ لیس بین اللہ ما اذکرہ۔ آہ صد آہ کہ ما در فکر طعام و شراب مشغولیم پس مرا باید گفت لیس بین اللہ ما آکل و اشرب۔ بعد ازان در حضور مذکور فقیر آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ الفقیر من خلا عن المراد لا من خلا عن الزاد۔ بعد ازان در حضور مذکور صبر و قناعت آمد حضرت ایشان فرمودند کہ حضرت خواجہ ناصر رحمۃ اللہ علیہ کمال صبر و قناعت داشتند و کوہ تمکین بودند فاقہ ها میکشیدند و از جای خود نجنبیدند بر ہر دو زانوی خود رسن بستہ بر خاک می نشستند کہ خیال برخاستن نیاید و مدام از جناب حق جل و علا التجا می نمودند کہ الٰہی اگر من از بنی فاطمہ ام فاقہ از خانۂ من بدر نرود ہرا فراخی رزق میسر نشود حضرت خواجہ میر درد کہ پسر ایشان بودند میفرمودند کہ مرا در تمام عمر یک و نیم فاقہ میسر شدہ است یکی بست و دو روزہ دیگر کہ نیم بودہ پانزدہ روز بود سبحان اللہ عجب نعمتیست فاقہ کشیدن ہر کرا اگر آن باشد کہ صفت صمدیت ظہور میکند و ازینجاست کہ شب فاقہ را لیلۃ المعراج صوفی گفتہ اند بعد ازان در حضور مذکور توحید وجود آمد حضرت

ایشان فرمودند که مقوله محی الدین ابن عربی ست العالم اعراض مجتمعۃ فی عین واحد و صوفیان دیگر که قائل ہمہ اوست اند کلمات و ملفوظات ایشان در ظاہر مخالف شریعت معلوم میشوند و احوالاتیکہ مکشوفات حضرت محبوب سبحانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ و توابعان ایشان ہستند ظاہر شریعت آراستہ و باطن بطریقت پیراستہ اند قول ایشان ست کہ معارفیکہ سر مو مخالف شرع شریف باشد بجوے نخرند و نسبتے کہ از ذکر خفی و وقوف قلبی حاصل میشود و آن حضور و آگاہی و جمعیت ست اعتبار میسازند و اکابران طریق دیگر احوالیکہ از ذکر جہر و سماع بحصول می انجامد معتبر میدانند و این بزرگواران آنرا غیر معتبر میشمارند لہذا متصوفان دیگر معترض بر مکشوفات ایشان ہستند الحق کہ معارف ایشان از فہم فہام اعلا ہستند و از درک ادراک بالا ⁂

روز پنجشنبہ بست وچہارم جمادی الآخرہ بندہ بحضور والا حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ سبحان اللہ عجب فیض و برکات از خواندن حدیث شریف نبوی علی صاحبہا الصلوٰۃ و التحیات ظہور میکند افسوس کہ مردمان چشم بصارت از دیدن این برکت دوختہ اند فرد چند احادیث در مناقب صحابہ کرام رضی اللہ تعالی عنہم اجمعین خواندہ شد من مشاہدہ نمودم کہ جسم را از غسل زیادہ تر طہارتے حاصل شدہ

دل را از تصفیه عالی تر لطافتی شامل گشت بعد ازان فرمودند که من بهر روز
در خیال خود در مدینهٔ منوره حاضر شده بطواف روضهٔ شریفه مشرف میشویم
و غبار مرقد مطهر بعین آرزو و از جاروب مژگان صافی نمائیم و خاک پاک را
کحل دیدهٔ خود میسازیم و بطواف قبه منورهٔ جان می بازیم گاهی بدان
آستان جان بخش میبوسم و گاهے بران خاک حیات ده جبین میمالیم
آه صد آه ؎

کف پا بهر زمینی چو رسد تو نازنین را	بلب خیال بوسم همه عمر آن زمین را

بعد ازان ارشاد فرمودند که احوالم مثل شعر حضرت الیشان شهید نور الله
مرقده المجید ست که فرموده اند ؎

اگرچه طاقت یک گردش نگاهم نیست	خدا کند همه نازش بجان من باشد

و ایضاً فرمودند که عاشق شیدای طواف کوچهٔ دلربا چون در ظاهر بار
نمی یابد در خیال بجا می آرد که ما مهجور از درگاه یاریم و دور از طرف آن
جواریم هر بار آه شرربار بزبان می آید و می سوزاند و هر ساعت نالهٔ پر حرارت
سر می کشد و جان را آتشی میدهد ؎

بنامه که به لیلی خیال مجنون برد	بآن کرشمه که لیلی برو نمود نثار

تصور خنجر غمزه اش بر دل کشتگان مفارقت زخمهای نے نشان میزند
و خیال شمشیر نازش بر سینهٔ ماتم زدگان مهاجرت جراحت میدهد چون

بوقت چاشت از روز مسطور بنده در حلقه حاضر گردید اتفاقاً در میان حلقه جائی باقی نمانده بود بنده پس پشت فقرائیکه بهتر از صدر نشینی محفل اغنیا است نشست حضرت ایشان بطرف این کمترین درویشان نگاهی فرموده این شعر بزبان مبارک خواندند

فریضه است ترا آمدن بدرگه دوست	اگر درون ندهد بار آستان دریاب

بعد ازان با خوانصاحب متوجه گردیده پرسیدند که امروز بر دلهای حاضران حضور کدام کیفیت فائز ست ایشان عرض کردند که کیفیت شکست و نیاز بسیار ظاهر ست حضرت ایشان فرمودند که امروز چونکه شب عرس مبارک حضرت خواجهٔ خواجگان پیر پیران الفانی عمن سوا الله خواجه باقی بالله رضی الله تعالی عنه است برکات بسیار و نسبت شریفهٔ آنحضرت جهان را گرفته و چرا چنین نباشد که چهارم حصه است محمدیه مرید ایشان ست و این مصرع بزبان مبارک خواندند ع دل شکسته بود گوهر خزینهٔ ما

بعد ازان فرمودند که اکثر اوقات همه وجود خود را مردمک دیدهٔ تصور نموده سجدهٔ جناب باری ادا مینمایم و گاهی از فواد الفواد خود سجدها بجا می آرم و بخیال خود کثرت این سجدات میکنم تا بحدیکه از خویش نامی و نشانی نمی گذارم باز خود را زنده تصور دیده این عمل بجا می آرم ثم الی ماشاء الله تعالے

روز جمعه بست و پنجم جمادی الآخره فدوی بمحفل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که اکثر عشاقان جناب محبوب وطالبان دیدار مطلوب وفائی ندیده اند وجفائی کشیده اند از خنجر الم مقتول گشته واز نشتر غم مجروح شده اند میگویند که

جز ترک عشق یار ستمگار چاره نیست		آخر دلست جان من این سنگ خاره نیست

لیکن ما نمیگوییم که این کلام کمال بے ادبانه وسخن نهایت گستاخانه است ما حسن مطلع این غزل البته میخوانم

روی عرق فشان تو کرد این چنین مرا		تقصیر آفتاب وگناه ستاره نیست

بعد ازان فرمودند که مراد از روی ذات محبوب است واز عرق صفات وشیونات حاصل آنکه مرا بے سروسامان وخانه ویران شکسته بال مضطرب حال دل بریان چشم گریان سینه کوبان آه بلب سرگرم مجلس به تپ دل وجان طپیده جیب وگریبان دریده انیس الم جلیس ماتم عشق آن محبوب که هردم وهر لحظه بتجلی دیگر متجلی میشود وبصفت دیگر ظهور میفرماید ساخته است تقصیر گردش آفتاب وبرگشتگی ستاره نیست که منجمان سعادت ونحوست را بر گردش سبع سیارات موقوف ساخته اند

روز شنبه بست وششم جمادی الآخره غلام بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشان شخصی را مراقبه اقربیت تلقین فرمودند

عبارت ست از لحاظ معنی کریمه نحن اقرب الیه من حبل الورید

روز یکشنبه بست و هفتم جمادی الآخره بحضور پر نور حاضر گردیدم حضرت الیشان پرسیدند که تو بر تخت شریف حضرت قبله عالم عالی سیر خواجه محمد زبیر رضی اللہ تعالی عنه بودی نسبت الیشان معلوم کردی عرض نمودم که نسبت شریفهٔ الیشان اینقدر ظهور میگیرد که گویا مرا آسمان میبرد از هر سنگریزهٔ آنجا بجای نار نوری بجلوه ظهور میباید و طور هر شجر آن مقام برنگ شجرهٔ طور بنظر می درآید و هر نخل آن مکان بجای بار زحمت باریتعالی عطا میفرماید خاکش همه ذرّه ذرّه نور ست حضرت الیشان فرمودند سبحان اللہ چه گفته شود گوهر وصف الیشان چه سفته شود.

روز دوشنبه بست و هشتم جمادی الآخره فدوی بحضور آن محبوب سبحانی قیوم زمانی حاضر گردید حضرت الیشان مصروف توجه فرموده رخصت کردند.

روز سه شنبه بست و نهم جمادی الآخره بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت الیشان ارشاد فرمودند که شخصیکه بطور اقعامی نشیند بشکل لفظ محمّد می شود علی صاحبها الصلوٰة والسلام باینطریق که سر بصورت میم و کتفین بصورت حا و کمر برنگ حلقهٔ میم ثانی و ساقین بشکل دال میگردد باین وضع نشسته مراقبهٔ اسم مبارک آنحضرت صلی اللہ علیه وسلم می کنند

بسیار فیض وارد میشود و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که بوقت ذکر قلبی
خیال باید کرد که فیض تجلی افعالیکه از قلب مبارک سید البشر علیه صلوة الله
الملک الاکبر بقلب حضرت آدم ابوالبشر علیه السلام رسیده است بردل
من می آید و در ذکر لطیفه روح تصور کنند که فیض تجلی صفات ثبوتیه الهیه که
از روح مبارک سید عالم صلے اللہ علیه وسلم بروح حضرت نوح وحضرت
ابراهیم علی نبینا وعلیهما الصلوة والتسلیم رسیده است بلطیفه روح من
فائز می شود و در وقت ذکر سر خیال نماید که فیض شیونات ذاتیه الهیه که از
لطیفه سر مبارک حضرت سید العالمین علیه افضل صلوات المصلین بحضرت
موسیٰ کلیم الله علی نبینا وعلیه صلوة الله رسیده است در لطیفه سر من
می آید و در وقت ذکر لطیفه خفی خیال نماید که فیض تجلی صفات سلبیه الهیه
که از لطیفه اخفی حضرت سرور هردوسرا علیه صلوة الله الملک الاعلیٰ بلطیفه
خفی حضرت عیسیٰ علی نبینا وعلیه الصلوات اتمها واکملها رسیده است
بلطیفه خفی من وارد میشود و در ذکر اخفی لحاظ باید کرد که فیض شان جامع
الٰهی از لطیفه اخفی جناب خاتم پیغمبران علیه صلوت الله الملک المنان
بلطیفه اخفی من ظهور میکند از ین مراقبات بسیار ترقی در نسبت میشود
و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که بوقت ذکر هر لطیفه از لطائف که میکنند
همون لطیفه مرشد خود و لطیفه مرشد مرشد خود تا جناب آنحضرت علیه التحیات

بشکل انیها مقابل لطیفه خود تصور کرده فیض لطیفه شریفه حضرت سید البشر علیه صلوٰة الله الملک الاکبر بواسطه آن آئینه ها در لطیفه خود اخذ مینماید۔ بعد ازان حضرت ایشان ارشاد فرمودند که طالب را باید که هر لحظه و هر لمحه در خیال وصل مطلوب خود باشد و انتظار جلوهٔ او کشد پس آهی از دل فیض منزل خود کشیدند و فرمودند که مناسب حال ما مضطربان فراق یار و بیقراران اشتیاق نگار این ابیات درد آلود و این اشعار غم آلوده هستنده ؎

زگرمیهای دوشین تو امشب یاد میکردم	سپند آسا ز جا می جستم و فریاد میکردم
فریب خویش میدادم که اینک یار می آید	بهر آواز پائے خاطر خود شاد میکردم

بعد ازان مذکور حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالیٰ عنه آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که هر کمالیکه در نوع انسان ممکن الوقوع ست در ایشان جلوهٔ ظهور یافته است مگر نبوت که ختم گردیده است بخاتم الرسل علیه من الصلوات اتمها ایشانند مطلع جمال پیغمبر و مظهر کمال سید البشر علیه صلوات الله الملک الاکبر

هر لطافت که نهان بود پس پردهٔ غیب	همه در صورت خوب تو عیان ساخته اند
هر چه بر صفحه اندیشه کشد کلک خیال	شکل مطبوع تو زیبا تر ازان ساخته اند

روز چهارشنبه غرهٔ رجب المرجب بنده بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشان را در عرس حضرت مودود چشتی رحمة الله علیه مشائخی طلبیده بود حضرت ایشان فرمودند که ما در جائیکه مجلس سماع و وجد و تواجد باشد

هرگز نزدیم اگرچه فاتحهٔ بزرگے از بزرگان دین باشد بعد ازان ارشاد فرمودند
که خداوند که از ما چه خطائے صادر شده که علی الصباح در مجلس بدعت طلب
نمودند واز بحبت که ما را مرد فقیر دانسته در مجلس فقرا طلبیدند بسیار خوش شدیم
بعد ازان ذکر در نسبت اویسیت افتاد حضرت ایشان فرمودند که هرکه نسبت
اویسیت پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم یا بزرگی طلب نماید باید که هر روز در خلوتے
رفته دوگانه ادا نماید و فاتحهٔ آن بزرگ خوانده متوجه روح آن بزرگ بنشیند
در چند روز این نسبت شریفه ظهور خواهد نمود یا بعد از نماز عشا بخیال خود
دستهای مبارک سرور عالم صلی الله علیه وسلم بدست خود گرفته بیعت نماید
و بگوید یا رسول الله بایعتک علی خمس شهادة ان لا اله الا الله وان محمدا
رسول الله واقام الصلوٰة وایتاء الزکوٰة وصوم رمضان وحج البیت
ان استطعت الیه سبیلا همچنین عمل هر شب نموده باشد

روز پنجشنبه دوم رجب المرجب ۱۲۳۱ھ غلام بحضور آن هادی
خاص و عام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که طالب متوسط الاستعداد
بتوجه مرشد کامل مکمل در عرصه ده سال سلوک این طریقهٔ شریفه مجددیه
با تمام میرساند شخصی عرض نمود که خصائل رذائل مبدل بحسنات گردیدن
ممتنع الوقوع معلوم میشوند حضرت ایشان فرمودند که خصائلیکه در جبلت
انسان افتاده اند رفتن آن خیلے دشوارست وورای آن تا سالک

تخلقوا باخلاق اللہ نگردد از زمرۂ پیران طریقہ درشمار نیاید بعد ازان در حضور پرنور شناختن نسبت آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ حق سبحانہ جل شانہ مرا چنان ادراکی وجدانی عطا فرمودہ است کہ تمام بدن من حکم قلب پیدا کردہ است از ہر جانبے کہ شخصی می آید از مقابل روی آید یا از پس پشت یا از یمین یا از یسار احوال نسبت باطن او معلوم میکنم واعیانا می بینم ❊

روز جمعہ سوم رجب المرجب بندہ بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشان مولوی شیر محمد و مولوی محمد عظیم سلمہا اللہ تعالے را توجہ بعناصر ثلثہ سوای عنصر خاک میکردند و فرمودند کہ دراینجا مراقبہ مسمای اسم الباطن میکنند کہ مبدء فیض مسمای اسم الباطن ست و مورد فیض عناصر ثلثہ و در اصطلاح حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ این مقام را ولایت علیا میگویند بعد ازان حضرت ایشان فرمودند کہ چنانچہ مراقبہ مسمی الباطن اینجا میکنند ہمین نہج مراقبہ اسم الظاہر در لطائف سبعہ میکنند کہ مبدء فیض دران جا مسمی الظاہر و مورد فیض لطائف سبعہ است اگرچہ این مراقبہ اسم الظاہر حضرت ایشان شہید نوراللہ مرقدہ المجید را تلقین نفرمودہ اند لیکن از مکتوبات شریف حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ معلوم می شود کہ این مراقبہ دراینجا میفرمایند و من بعضی طالبان را تلقین میکنم چنانچہ

میان ابوسعید صاحب را اسعد اللہ سبحانہ فی الدارین تلقین کردہ بودم و
حضرت ایشان این بندہ لاشی را ہم تلقین فرمودہ بودند

روز شنبہ چہارم رجب المرجب بحضور پر نور حاضر گردیدم حضرت ایشان
فرمودند کہ شکر عنایات الٰہی بنعمات نامتناہی کہ درباب من نالائق صادر
می شوند بچہ زبان ادا نمایم کہ مردمان برای طلب حق جل و علا از بغداد و
قندھر و بخارا و تاشقند درینجا می آیند و از نسبت نقشبندیہ مجددیہ مستفیض
می شوند موافق استعداد خود ہر کسی فیضی میگیرد من چہ ام اینہمہ عنایات حضرت
ایزد رحمان بواسطۂ توجہات جناب مرزا جان جان شاملحال این کمینہ
درویشان ست الحق کہ ع

گر برتن من زبان شود ہر موئے	یک شکر تو از ہزار نتوانم کرد

بعد ازان فرمودند کہ دید قصور من اینست کہ سگے کہ بخانۂ من می آید
میگویم کہ الٰہی من چیستم کہ مقربان ترا وسیلہ نجات خود گردانم بہر این سگ
کہ از مخلوقات ست گناہان مرا بیامرز و نظر عنایت بما فرما و ہمدران روز سید
احمد بغدادی از اولاد حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنہ و ارضاہ
عنا احوال حضرت ایشان از زبانی مولانا خالد رومی مدظلہم العالی کہ از
اعاظم خلفاء حضرت ایشان اند و دران اقلیم مقتدی عالم و پیشوای بنی آدم

مستند شنیده ترک مشیخت خود نموده از بغداد شریف باراده بیعت نمودن بدست حضرت ایشان قطع منازل وطی مراحل نموده آمدند حضرت ایشان فرمودند محض ستاری آن ساتر العیوب جرم بخشی آن غافر الذنوب پرده این معیوب که بر مشت خاک این ناپاک بارش ابر رحمت و ترشح سحاب مکرمت چندان مینماید که هر قطره من بفیاضی از دریای محیط باج میخواهد والا حال من بمصداق این شعر ست ؎

نه تذرویم نه طاوس نه آنیم چرا		جهد صیاد پی کندن بال و پر ماست

بعد ازان در حلقه نشستند و از کمال شوق و نهایت ذوق این شعر خواندند

وحشی از عشق تو جان داد تو باشی زنده		زندگی بخش کسی عمر کسی جان کسی

روز یکشنبه پنجم رجب المرجب بنده بمحفل فیض منزل حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که بکار آمده است این سخن که هجوم مخلوق که از اطراف اربعه زمین مردمان درینجا آمده استقامت و تمکین می ورزند و قریب یکصد و چهل کس از طالبان راه یزدان مجتمع شده اند و روز بروز زیاده میشوند در دل این هیچ خطره نمی آید که اینها را نان خورش میباید یا بهر پوشیدن پارچها میباید الحمد لله والمنة که از قلبم خطره خطرات دو جهان ربوده و خیال خیالات این و آن زدوده. راقم گوید عفی عنه که بمصداق مقوله ناصر علی ؎

جمعیکه سر بسجده وحدت فرو کنند		گر یاد دوست سینه بخار و وضو کنند

چه جائی خطره غیر که عارف بلند سیر را کمال محال ست و همدرین اثنا در تفسیر کریمه
إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا
بیان میفرمودند که صنائع بدائع قدرت الهی باید دید که چه صورتهای خوش و
وضعهای دلکش آفریده و بقالب احسن تقویم کشیده است روزی هندو پسری و
برهمن بچه در مجلس من آمد صورت محبوب بکسوت مرغوب میداشت مردمان آن
مجلس همه بار وی توجه بجانب او آوردند باد عای چند در چند بهدایت او
نمودم آخر الامر دعا باجابت رسید و آن برهمن بچه گریبان کفر از گردن خود
درید و خلعت ایمان پوشید و قامت نمونه قیامت خود را از زیور مقوم ایمان
بیاراست و حسن خود را از نور اسلام جلا داده برخاست *
روز دوشنبه ششم رجب المرجب بنده در حضور پر نور حاضر گردیدم
که امروز روز عرس خواجه خواجگان پیر پیران خواجه معین الدین چشتی ست
رضی الله تعالی عنه بعد ازان حضرت ایشان احوال حضرت خواجه بیان فرمودند
که عمر حضرت خواجه هفده یا هشتده ساله بود روزی ایشان در باغ خود که
پر از میوها و آبهای جاری بود تشریف داشتند اتفاقاً شیخ حضرت خواجه قلندری
آمده و خواست آب نمود ایشان طبقی پر از میوه و کوزه آب شیرین برای
او آوردند آن درویش میوه را تناول فرموده آب را نوش کرده و در حق حضرت
خواجه دعا کرد همونوقت دل حضرت خواجه از دنیا سرد شد و ازانچه در ملک و

تصرف ایشان بود برآمدند اوّل طلب علم فرموده مردانه وار در طلب حق جل و علا درآمدند تا وقتیکه بخدمت مبارک حضرت خواجه عثمان ہرونی رسیده قریب بست سال از خدمت شریف ایشان اخذ فیوض و برکات فرمودند و بحضور حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنہ نیز حاضر شده اند و حضرت خواجہ یوسف ہمدانی را رضی اللہ تعالی عنہ نیز زیارت نموده ششماه در خدمت ایشان بوده اند ہم درین محفل فرمودند کہ مولانا بدرالدین سرہندی کہ از اصحاب حضرت مجدد ست رضی اللہ تعالی عنہ نقلے عجیبے در کتاب خود نوشتہ است کہ من از اتفاقات زمانہ در حضرت دہلی حاضر شدم دیدم کہ یک غنچہ پر از انوار و برکات بطرف راہی واقع شده درون آن باغ درآمدم دیدم کہ مزار پر انوار حضرت ما خواجہ باقی باللہ قدس سرہ آنجا ست متوجہ حضرت خواجہ نشستم حضرت خواجہ عنایتے بحال من نمودند از نسبتہای مخصوصہ خود عطا فرمودند بعد ازان بزیارت حضرت خواجہ قطب الدین رضی اللہ عنہ رفتم و مراقب شدم حضرت خواجہ ارشاد فرمودند کہ نسبتے کہ ترا از حضرت باقی باللہ رسیده است آن نسبت ما ست بعد ازان بزیارت حضرت سلطان نظام الدین حاضر شدم سلطان ہمچنو فرمودند کہ در نسبت من محبوبیت غالب ست بعد ازان بحسب اتفاق در حضرت اجمیر رسیدم و بزیارت خواجہ بزرگ مشرف شدم حضرت خواجہ فرمودند نسبتی کہ ترا از خواجہ باقی باللہ رسیده است آن نسبت ما ست من عرض کردم کہ یا حضرت

خواجه گاہے حضرت خواجه باقی بالله نفرموده اندکه مرا نسبت حضرت چشت
رسیده است وآنحضرت چنین میفرمایند سببش چیست حضرت خواجه فرمودندکه
من در خدمت حضرت خواجه یوسف همدانی رسیده و از خدمت ایشان نسبتی
کسب کرده ام آن نسبت را از من خواجه قطب الدین گرفتند و از حضرت خواجه قطب الدین بحضرت
خواجه باقی بالله رسیده پس آن نسبت فی الحقیقه نسبت حضرت خواجگان نقشبندیه است
که بمن رسیده است و از من بحضرت خواجه باقی بالله رسیده بعد ازان حضرت
ایشان فرمودندکه بواسطهٔ حضرت خواجه بزرگ اسلام در بلاد هندوستان
رواج یافت و تصرف بسیار از آنحضرت صادر شدند و الی یومنا هذا می شوند
بعد ازان حافظی را امر فرمودندکه پنج آیت خواند و فاتحه حضرت خواجه خواند
بعد ازان فرمودندکه در طریقهٔ بزرگان نقشبندیه نسبتهای متعدده ظهور کرده
اند لیکن اصل نسبت از حضرت خواجه نقشبند ست رضی الله عنه بعد ازان لطیفه
فرموده اندکه دیگ طعام حضرت خواجه بهاؤ الدین نقشبند پختند دران دیگ
نمک بسیار حضرت مخدوم اعظم انداختند نسبت ایشان تیزی پیدا کرد و فلفل
سرخ دران دیگ حضرت میر ابو العلی رحمة الله علیه کردند آن نسبت تیزتر شد
حضرت مجدد دران دیگ جغرات انداختند کیفیتی دیگر پیدا کرد و تیزیهای
نسبتها باظهور نماند بعد ازان حضرت ایشان ارشاد فرمودندکه من در مشاهده دیده
ام که حضرت سیدة النساء فاطمة الزهرا رضی الله تعالی عنها رونق افزای

نسبت نقشبندیه [illegible]

در بیان فضیلت

این مکان گردیده بمن ارشاد فرمودند که من برای تو زنده شده ام بعد ازان در حضور
مذکور فضیلت اصحاب پیغمبر علیه وآله وصحبه صلوات الله الملک الاکبر آمد حضرت
ایشان ارشاد فرمودند که افضل ترین جمیع امّت واشرف ترین همه اهل ملّت خلفای
الراشدین المهدیین اند رضوان الله تعالے عنهم اجمعین که از هریکے ازین اربعه
آوازهٔ هدایت بهر چار طرف زمین رسیده بعد ازان عشرهٔ مبشره که کسی عشر عشیر
ان کمال ایشان ندیده و نه مثل آن بشارتے شنیده بعد ازان شهدای بدر
که هریک بدر چرخ شهادت ست و ماه سیمای ولایت بعد ازان اصحاب اهل
بیعت الرضوان که تحت الشجره بیعت نموده سرسبز وشاداب از جویبار
ایمان گردیده اند بعد ازان اصحاب احد که جمیع اولیاء امّت بمقابله احد
آنها نمیرسند رضی الله عنهم ورضوا عنه بعد ازان مرتبه جمیع اصحاب رضوان الله
الملک الوهاب ست که کسیکه بنظر ایمان آنسرور زمین وزمان را علیه صلوات
الله الرحمان دیده است داخل زمرهٔ ایشان کابر انست واز بشارت اَصحَابی
کَالنُّجُومِ بِاَیِّهِمُ اقتَدَیتُم اهتَدَیتُم شادان وفرحان ومستبشر بجنان که کریمه
کُلًّا وَّعَدَ اللهُ الحُسنٰی ناطق بر آنست ؛

روز سه شنبه هفتم رجب المرجب این کمینه فقرا باریاب محفل آن شه
بیریا گردید در آنوقت درس مکتوبات قدسی آیات حضرت امام ربانی قیوم
زمانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بود در آن مقام مذمت دنیا واهل

دنیا ارقام فرموده بودند که هر که متلبس بدنیاست اورا جز حسرتے وندامتے در روز جزا نیست حضرت الیشان ارشاد کردند که دنیا طلب یاد تی ست برما یحتاج الیه والیضاً حضرت الیشان فرمودند که هر چیزیکه دل را از حق سبحانه تعالی غافل سازد او دنیاست واین شعر خواندند ؎

چیست دنیا ولباس دنیوے	از خدا غافل شدن ای مولوی
چیست دنیا از خدا غافل شدن	نے لباس ونقرہ وفرزند وزن

والیضاً فرمودند که روزی جناب پیغمبر علیه صلواة الله الملک الاکبر در خانۂ حضرت سیدة النساء قرة عین الرسول الزهرا البتول رضی الله تعالی عنها تشریف آورده بودند دیدند که در دست مبارک آن سیدة النساء سوار نقره هستند فرمودند مالی وللدنیا پس چون آنحضرت صلے الله علیه وسلم بخانۂ خود تشریف آوردند حضرت فاطمه که فاطمه بودند محبان خود را از آتش آن هر دو دست برنجن را یکدست از دستهای خود جدا ساخته بحضور آنجناب علیه صلوات الله الملک الوهاب فرستادند حضرت امام الانبیاء وآله علیه صلوات الله الملک الاعلی آنرا لفقراء تصدق فرمودند والیضاً حضرت الیشان ارشاد فرمودند که یکے از اصحاب صفه وفات یافت در پارچه پوششش او یک درهم یافتند ازان سرور علیه صلوات الله الملک الاکبر عرض نمودند آن حضرت ارشاد فرمودند کیٌّ مِنَ النَّارِ یعنی یک داغ از آتش همراه خود بعد ازان

یکے دیگر از اصحاب صفہ ارتحال فرمودند ناگاہ دو درہم در پارچہ اش یافتند آنحضرت علیہ افضل الصلوٰۃ ارشاد فرمودند کہ کیتان من النار بعد ازان حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ بعضی از اصحاب مثل خباب جامع القرآن حضرت عثمان بن عفان و صاحب رجا و خوف عبد الرحمن بن العوف رضی اللہ تعالیٰ عنہما در حضور آن سرور عالم صلے اللہ علیہ وسلم مال کثیر داشتند واکثر از اصحاب بعد از وفات آن سرور علیہ افضل الصلوات واکمل التحیات حشمت و اجلال دنیا کمال یافتند و حق آنست کہ در قربے کہ ایشانرا بجناب حق جل جلالہ بود ہیچ فتوری و قصوری راہ نیافت پس معلوم شد کہ در حق اصحاب صفہ کہ کیتان من النار واقع شد بجہت آنکہ ایشان دعوی ترک و تجرید کردہ بودند در صدق دعوی ایشان تخللے واقع شد۔ راقم گوید عفی عنہ پس ازینجا معلوم کہ صوفی را پیروی اصحاب صفہ در کارست والا ساقط از حیز اعتبارست و فرد احسرت و ندامت بیشمار آری ہر کہ بجانب خط سبز محبوب مائل ست اشتغال از دنیا و اہل دنیا در حق او سم قاتل ست و اقف اسرار حضرت فرید الدین عطار قدس سرہ جائیکہ گفتہ اند چہ دُرہای نصائح سفتہ اند نظم

زہر دار دار درون دنیا چو مار
گرچہ ظاہر ہست پُر نقش و نگار

مینماید خوش و زیبا در نظر
لیکہ از زہرش بود جانرا خطر

زہر این مار منقش قاتل ست
باشد از دے دور ہر کو عاقل ست

همچو طفلان منگراند سرخ و زرد	چون زنان مغرور رنگ و بو مگرد
زال دنیا چون عروس آراسته	هر دو روزی شوی دیگر خواسته
لب به پیش شوی خندان میکند	پس هلاک از زخم دندان میکند
مقبل آن مردیکه شد زین جفت طاق	پشت بهر وی کرد و دادش سه طلاق

و آنکه کثرت مال و منال و علو مرتبت جاه و جلال صحابه را عطا فرموده بودند خود را بران قیاس نباید نمود و از آئینهٔ دل زنگ این بیجا اصل باید زدود درین معنی حضرت مولانا روم چه خوش منظوم فرموده اند ؎

کار پاکان را قیاس از خود مگیر	گرچه باشد در نوشتن شیر شیر

روز چهارشنبه هشتم رجب المرجب غلام بمحفل آن القبلهٔ انام حاضر گردید در آنوقت درس جامع ترمذی بود. حدیث فَضْلُ عَائِشَةَ عَلَى النِّسَاءِ كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ خوانده شد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که ازین حدیث شریف فضیلت حضرت عائشه صدیقه رضی الله تعالی عنها بر تمام زنان ثابت شد بعد ازان فرمودند فضیلتے که ایشانرا است از روی علم و اجتهاد و فقاهت و ترک و تجرید و محبوبیت آنحضرت ست صلی الله علیه وسلم بر جمیع عورات فرمودند که در باب ترک و تجرید ایشان وارد ست که روزی نزد ایشان هفده هزار درهم و دنانیر آمدند همه را درهمون مجلس تصدق کردند یک خرمهره نزد خود نگذاشتند و فضیلتی

که جناب فاطمة الزہرا رضی اللہ تعالی عنہا راست بسببی ست که بضعه رسول اند وشرافتیکه حضرت مریم را است بجهت امیه حضرت عیسی علی نبینا و علیه الصلوة و السلام واقع ست و علو مرتبتیکه حضرت آسیه راست بسبب پرورش حضرت موسی علی نبینا و علیه التحیات ست و ہم بجهت شدائد و تکالیف و مصائب و بلیه که از دست فرعون بایشان رسید و دران ایوان ظلمت که از ہر طرف صرصر کفر و ضلالت می وزید مشعل ایشان که چراغ نور عرفان را بخموشی را ه نداد حق سبحانه بمراتب اعلی رسانید ؛

روز پنجشنبه نهم رجب المرجب بنده در محفل فیض منزل حاضر گردید دران وقت درس مثنوی شریف حضرت مولانا روم قدس سره بود حضرت ایشان بعد از فراغ آن بزبان گوہر فشان ارشاد فرمودند که در تمام امت سه کتب اند که مثلے ندارند اول آن کلام اللہ المجید بعد ازان بخاری شریف ـ پس ازان مثنوی مولانا روم که مثل آن کتابے بعد کلام اللہ و بخاری نیست اگر شخصے عمل برین مثنوی شریف نماید نے تعلیم سر طریقت حظ وافر از اسرار معرفت یابد و از زمرۀ واصلان حق جل و علا گردد بعد ازان مذکور حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنه آمد حضرت ایشان فرمودند که کمالیکه حضرت مجدد دارند کسی در امت کم دارد حق آنست که اگر همه اولیاء اللہ صاحب وحدت وجود را توجه فرمایند از راه تنگ وجود بشاہراه شهود در آیند

ویقین ست که حضرت محی الدین ابن العربی قدس سره که مجتهد این طائفه وجودیه اند از توجه حضرت مجدد ازین مقام تنگ بمقام اعلی ترقی نمایند بعد ازان حضرت ایشان ارشاد فرمودند که پیران طریقت و مرشدان حقیقت سه قسم اند یکی ارباب کشف چنانچه حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید دوم ارباب ادراک سوم ارباب جهل که مطابق کشف ادراک نسبت ندارند و درکمال این هر سه طائفه ریبے و شکے نیست بعد ازان مذکور شیخ سعدی شیرازی آمد حضرت ایشان فرمودند که انوار ولایت سهروردیه داشتند و مرد فهمیده هستند در دو شعر تمام سلوک بیان فرموده اند شعر

مرا پیر دانای مرشد شهاب	دو اندرز فرمود بر روی آب
یکی آنکه بر خویش خود بین مباش	دگر آنکه بر غیر بد بین مباش

بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که هر که از ما ملاقات دارد باید که لباس با پوشد و طور ما اختیار کند ؎

یا مرو با یار ازرق پیرهن	یا بکش بر خانمان انگشت نیل
یا مکن با پیلبانان دوستی	یا بنا کن خانهٔ درخورد پیل

روز جمعه دهم رجب المرجب حاضر حضور گردیدم سخن در بیان ترک و تجرید افتاد حضرت ایشان این رباعی خواندند رباعی

خاک نشینی ست سلیمانیم	ننگ بود افسر سلطانیم
هست چهل سال که می پوشمش	کهنه نشد خلعت عریانیم

بعد ازان ذکر اشعار مولانا جمالی سهروردی که همگی بیان ترک و تجرید ست آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که مولانا جمالی را ملاقات مع مولانا عبد الرحمن جامی اتفاق افتاد مولانا جامی قبل از تعارف از ایشان فرمودند که چیزی از اشعار جمالی یاد داری چونکه ایشان درآنوقت بغیر لنگی لباسے نداشتند شعر حسب حال خود خواندند

ما راز خاک کویت پیراهنیست بر تن	آنهم ز آب دیده صد چاک تا بدامن

بمجرد خواندن مولانا جامی فرمودند معلوم شد که جمالی توئی بعد ازان حضرت ایشان اشعار جمالی خواندند و فرمودند که معاش را باین طور باید ساخت

نظم

لنگکے زیر لنگکے بالا	نے غم دزد نے غم کالا
گذرک بوریا و پوستکے	دلکے پر ز درد دوستکے
اینقدر بس بود جمالی را	رند کے مست ولاوبالی را

بعد ازان اشعار شیخ ابن یمین کبردی رحمة الله علیه خواندند و فرمودند که معاش درویشان بدین سان می باشد

ابیات

نان جوین و خرقه پشمین و آب شور	سیپاره کلام و حدیث پیمبری

هر نسخهٔ دو چار ز حکمیکه نافع ستا | در دین نه لغو بوعلی و ژاژ عنصری
تاریک کلبهٔ که بی روشنی آن | بیهوده هستی نه برد شمع خاوری
با یکدو آشنا که نیرزد به نیم جو | در پیش چشم همت شان ملک سنجری
این آن سعادتست که حسرت برد بر او | جویای تاج قیصر و ملک سکندری

بعد از ان مذکور محبت اهنا د حضرت ایشان این ابیات نور العین واقف خواندند

ابیات

صبا با زلف یار من چه کردی | زدی برهم قرار من چه کردی
مکدر گر نگردی با تو گویم | که با مشت غبار من چه کردی
بشستی گرد کین از خاطر یار | بگو ای گریه کار من چه کردی
فگندی خار واقف را به بستر | بگو ای گلعذار من چه کردی

روز شنبه یازدهم رجب المرجب بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم در آنوقت حضرت ایشان درس حدیث میفرمودند ناگاه عزیزی از خاندان چشتیه برای ملاقات حضرت ایشان آمد حضرت ایشان ارشاد فرمود که گزک اکابران که سرمستان راوق محبت اند سماع و سرودیست که دل را رنگارنگ اشواق می آرد و پردهٔ حجاب از چهرهٔ یار خرق میسازد گزک ما متوسلان نقشبندیه که باده نوشان جام مودت ایم حدیث و درودیست که قلب را گوناگون اذواق میدهد

دیر قمع و نقاب از روی نگار دور مینماید مصرع آن الیشانند من
چشیم هر دم ؛ بعد ازان آهی از دل کشیدند و فرمودند واشوق المدینة
واشوق المدینة واحسرة المدینة - بعد ازان در حضور ذکر حسن بصری
رضی اللہ تعالی عنہ آمد حضرت الیشان فرمودند که پدر و مادر الیشان از موالی
بودند لیکن فضیلتی که الیشان دارند هیچکس نمیدارد که در طفولیت بایام
رضاعت حضرت ام سلمہ رضی اللہ تعالی عنہا که از ازواج مطہرات جناب
سرور کائنات علیہ افضل الصلوۃ بودند پستان خود را در دہن الیشان مینہادند
از قدرت یزدان شیر از پستان برآمد و الیشان نوش فرمودند و ایضاً
حضرت الیشان فرمودند که عادت شریف الیشان بود که چہل ہزار بار
سبحان اللہ هر روز میخواندند و علماء صوفیہ را اختلاف ست در فضیلت
تسبیح و تہلیل متاخرین تہلیل را افضل گفتہ اند و ایضاً حضرت الیشان
فرمودند که اکثر طرق و سلاسل صوفیہ بالیشان میرسند مقتدای جمیع
کبرا و پیشوای جمیع صلحا ہستند بعد ازان حضرت الیشان فرمودند که
امروز روز وصال حضرت شاہ ناصر الدین قادری ست که مزار پر انوار
الیشان در حضرت دہلی بمحلہ حبش پورہ واقعست میزار و دیگر که
والد بزرگوار این ذرہ بمقدار بودند که در شب گذشتہ این بندہ از ین
سرای فانی رخت بربستہ بودند و من هم ہنوز از وطن خود آمدہ بودم

چون درین مکان که حضرت دهلی ست رسیدم والدم بسیار خوش حال شدند که مرا از مرشد خود بیعت نمایند اتفاقاً بعد از چند ساعات جناب مرشد ایشان ارتحال فرمودند بعد از ان در حضور مذکور پیران حضرت غوث الاعظم آمد حضرت ایشان فرمودند که چهار پیر حضرت غوث داشتند یکی حماد دباس دوم شیخ ابو الوفا سوم والد ایشان سید ابو الصالح چهارم شیخ ابو سعید مخزومی قدس الله اسرارهم ❖

روز یکشنبه دوازدهم رجب المرجب این بندهٔ ناکاره بحضور آن مقبول درگاه پروردگار حاضر شد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که ذکر اسم ذات و یا نفی و اثبات برای این میکنند که هر چه موعود بقیامت است امروز نقد گردد نه آنکه از بهر خوف دوزخ و تمنای بهشت آنانکه از آتش عشق سرشته اند آرزوی بهشت را هشته اند پس آهی از دل فیض منزل کشیدند و فرمودند که وصلی شود قطعی شود از خودی گذشتن باید و بدو پیوستن شاید بعد ازان مذکور موت اولیاء الله آمد حضرت ایشان فرمودند که ارواح بعضی اولیاء فرشته قبض کرده ... بهشت پیچیده خواهد که بسوی آسمان میبرد که آن روح قبل از ... فرشته از دست فرشته جست کرده بجناب الهی میرسد چنانچه در حدیث شریف وارد ست و بعضی ارواح طیبه را در قبض ... فرشته را هم دخلی نیست از دست قدرت خود او سبحانه

قسمت بعض میفرماید

در کوی تو عاشقان چنان جان بدهند	کانجا ملک الموت نگنجد هرگز

روز دوشنبه سیزدهم رجب المرجب غلام در محفل قبلہ انام حاضر گردید درانوقت مذکور حدیث قدسی اَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِیْ بِیْ آمد حضرت الیشان فرمودند که معنی این حدیث نزد من اینست که حق تعالی ارشاد فرمود که هر که مرا بخیال و یا بوهم یاد کند من نزدیک او هستم چنانچه تعبیر این حدیث است اِذَا حَرَّكَ شَفَتَیْهِ بِذِكْرِیْ فَاَنَا عِنْدَهٗ دلالت براینمعنی می کند بعدازان در حضور فیض گنجور شخصے آمد و کلمات شوقیه بزبان خود آغاز کرد حضرت الیشان این شعر خواندند

مرغان چمن بهر صباحے	خوانند ترا با صطلاحے
ندانم آن گل خندان چه رنگ و بو دارد	که مرغ هر چمنے گفتگوی او دارد

وهم در آن مجلس این شعر خواندند

یکبار بگو یدم نظرے	مشهور شوم به بی‌نظیرے

بعد ازان فرمودند که اصل این مضمون در کلام حافظ شیراز یافته می شود وآن اینست بیت

نام من رفتست روزے بر لب جانان بسهو	اهل دل را بوی جان می آید از نامم هنوز

بعد ازان حضرت الیشان فرمودند که بعضی اشعار حافظ شیرازی موافق مفهیا نمی

حدیث شریف هستند پس این شعر خواندند

ساقیا عشرت امروز بفردا مفگن	یا ز دیوان قضا خط امانی بمن آر

و فرمودند که مضمون این حدیث ست اِذَا اَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ وَاِذَا اَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ پس فرمودند که کار امروز حواله بفردا مکن فرصت را غنیمت شمار- بعد ازان در حضور مذکور هیر و رانجها آمد حضرت ایشان فرمودند که هیر مرید حضرت بهاؤالدین ذکریای ملتانی بود در روزی حضرت بهاؤالدین نماز میخواندند که ناگاه هیر پیش نماز رفت ایشان بعد از نماز او را فرمودند که تو پیش نماز میرفتی این کار هرگز آینده نه نمائی که گناه ست- هیر گفت که سبحان الله من در عشق یک ادنی بنده اینچنین بیهوش بودم که خیال شما و نماز شما نماند و شما که خود را عاشق خدا میگوئید در عین حضور محبوب خیال گذشتن ما کردید ایشان انفعال از کلام او متأثر کشیدند و گریبان دریدند بعد ازان ایشان فرمودند که در حق تو دعای کنم که از واصلان حق گردی- هیر گفت اگر شما را طاقت ست مرا تا به رانجهای من رسانید و روی محبت من ازانسو نگردانید بعد ازان در حضور پرنور مذکور قلندری آمد حضرت ایشان این شعر خواندند

قلندر قطرهٔ دریای عشق ست	قلندر ذره صحرای عشق ست

بعد ازان این شعر خواندند

صنما بقلندر سزد ار بمن نمائی	که دراز و دور بینیم ره و رسم پارسائی

بعد ازان در حضور مذکور تصرفات اولیاء الله آمد که اعانت این طائفه علیه شامل حال مخلصان میباشد برابرست که ایشان دانسته مدد بکار روائی مردمان نمایند یا نادانسته از ایشان اعانت رسد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که اکثر از اولیاء الله حل مشکلات مردمان میشود و ایشان ازان واقعه خبر ندارند بعد ازان میان الف شاه عرض نمودند که ما از وطن خود که اُچ ست بارادهٔ بیعت در حضور می آمدم در اثناء راه راه را گم کردم ناگاه حضرت ایشان را دیدم که تشریف آورده بمن راه راست نمودند پس من گفتم که شما کیستید از نام و نشان خود خبر دهید حضرت ایشان فرمودند که من آنم که تو نزد من برای بیعت می آئی دو بار مرا این واقعه در پیش آمد بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که میان محمد یار صاحب هم میگفتند که من برای تجارت میرفتم ناگاه دیدم که شما تشریف آورده قریب بهل من ایستاده فرمودید که بهل را تیز بکنید و بدوانید و ازین قافله جدا شده بگذرید که قطاع الطریق می آیند و این قافله را برباد می کنند من بهل را دوانیده از قافله جدا شدم بقضای الهی این همه قافله را قطاعان طریق بغارت بردند و من بخیر و خوبی داخل منزل مقصود گردیدم ؂

ملفوظ بیان تصرفات اولیاء الله و در بیان رسیدن اعانت ایشان

روز سه شنبه چهاردهم رجب المرجب بنده حاضر حضور گردیدم
ذکر خطای کشف کونی که از بزرگان واقع می شود افتاد حضرت ایشان
فرمودند که بعضے اوقات بزرگان را چیزی کشفاً دریافت میشود لیکن در
تعبیر آن واقعه خطائے میشود و تقصیر کشف نیست باید که تعبیر وقائع
بدقت نظر کنند هم درین اثنا شخصے اجنبی آمد حضرت ایشان نام او پرسیدند
او گفت نام من دادا خان ست حضرت ایشان این رباعی خواندند۔

وا فریاد از عشق وا فریادا	کارم بیکے طرفه نگار افتاده
گر داد من شکسته وا دادا دادا	ورنه من و عشق هرچه بادا بادا

بعد ازان ذکر ورود تجلیات آمد حضرت ایشان فرمودند که تجلیات متنوعه
بر سالک وارد میشود و آن بیچاره را فانی میسازد این مصرع بر زبان مبارک
راندند مصرعه برقے از محمل لیلی بدرخشید سحر۔ گاهی تجلی افعالی می
درخشد و افعال عباد را از نظر سالک مستور میسازد و گاهی تجلی صفاتی
وارد میکند و صفات مخلوق را از نظر سالک مختفی میفرماید و گاهی تجلی
ذات ظهور میفرماید و اضمحلال ذات عالم در ذات حضرت حق میسر آید۔
بعد ازان در حضور پر نور مذکور عقل آمد حضرت ایشان فرمودند که عقل
دو قسم ست یکی عقل نورانی۔ دوم عقل مظلم۔ عقل نورانی آنست
که شخصے خود بخود اجتناب از نواهی و استقامت باوامر نماید

آنکه از ہدایت مرشد احتراز از منہیات کند بعد ازان این نقل فرمودند که حضرت
شاه عبدالرحیم نقشبندی رحمة الله علیه روزی در کوچه میرفتند ناگاه در
اثنای راه دیدند که بچهٔ سگ در کنارهٔ تالاب بگل افتاده است وطاقت بیرون
آمدن ازان گل نمیتواند مردمانرا گفتند که این را بیرون آرید کسی بیرون
نیاورد آخرالامر آن سگ بچه را بدست گرفته بیرون آوردند واهل محله را
فرمودند که کسی این را پرورش کند دران جا طباخی بود گفت که من متکفل
تربیت این میشوم ایشان آن بچهٔ سگ را حوالهٔ طباخ کرده تشریف آوردند
بعد از چندی بار دیگر گذر ایشان دران کوچه افتاد که موافق گذر یک کس را جمعیت
باقی گل ولای و سگی از مقابل ایشان می آید ایشان آن سگ را منع کرده
خود ازان راه گذر کردند سگ گفت که شما بر من ظلم کردید که راه مشترک است
برای ما و شما و شما مرا مانع گذشتن این راه گشتند ایشان گفتند که تو از آب
تر بودی بجهت پلید گشتن جامهٔ خود منع نمودم سگ گفت که جامهٔ شما از یک
کوزهٔ آب پاک میشد وحالانکه درون شما پلیدی ملوث شده است از شستن
هفت دریا هم زائل نمیگردد بعد ازان سگ گفت که صوفیان مذهب ایثار
اختیار میکنند وشما او اختیار را اختیار کردید ایشان گفتند بچه طور
سگ گفت که شما مرا از راه باز داشته خود گذر کردید باز سگ گفت که
حق تعالی را از عقل نورانی می شناسند نه از عقل مظلم ایشان گفتند که

تفسیر این ہر دو عقل بیان کن سگ گفت کہ عقل نورانی آنست کہ نے
نصیحت ناصح و نے وعظ واعظ پند پزیر شود و عقل مظلم آنکہ از بند در بند
نصیحت افتد ؛

روز چہار شنبہ پانزدہم رجب المرجب بحضور فیض گنجور حاضر
گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ طریقہ شریفہ نقشبندیہ مامون
و محفوظ ست از وساوس شیطان۔ چراکہ این اکابران بناء طریقۂ خود بر
حضور و آگاہی و جمعیت نہادہ اند و کشف انوار و ظہور رؤیا از حیز اعتبار
ساقط میشمارند بخلاف طرق دیگر کہ بنای آنہا بر انوار و اسرار ست
بعد ازان فرمودند کہ روزی حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنہ را تجلی
واقع شد و در عین روشنی آن آوازی بسمع مبارک ایشان رسید کہ ای
دوست ترا نماز و روزہ معاف کردیم و دل تو از کدورت صاف کردیم
ایشان متحیر شدند کہ جناب آن سرور علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر را
ہم صوم و صلوۃ معاف نبود ما کہ کمینہ متوسلان آنجنابیم ارتفاع این
امر بچہ طور گردد و کلمہ تمجید بر زبان راندند و از وسوسہ آن لئیم راندہ شدہ
مخلصی یافتند ہادی و معین ایشان کہ رحیم و رحمان بود از شر شیطان باز
داشتہ راہ ہدایت نمود آن تجلی شیطانی از نظر ایشان مرتفع شد باز
شیطان ندا در داد کہ من بسیار کسان را ازین مقام عالی بحضیض ضلالت

افگندیم ہادی شما کہ خدا بود و مؤید محمد مصطفی علیہ صلوٰۃ اللہ الملک الاعلا
فریب ما بر شما کاری نکرد بعد ازان در حضور مذکور شغل باطنی آمد حضرت ایشان
فرمودند ہر کہ مشغولست مقبولست و ہر کہ غافل ست کے مقبل ست۔ راقم
گوید مردے چہ خوش فردے گفتہ است۔ فرد

ہر آنکو غافل از حق یکزمان ست		دران دم کافر ست اما نہان ست

وہم در باب یاد محبوب رعنا چہ شعری زیبا نظم نمودہ است۔ شعر

پس از سی سال ایں معنی محقق شد بخاقانی		کہ یکدم با خدا بودن بہ از ملک سلیمانی

بعد ازان در حضور مذکور متابعت مرشد آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ
کار خلاف مرضی پیر رہبر نسبت باطن را خراب و ابتر میسازد پس فرمودند کہ
شخصے نے اجازت من خربزہ بحضور نواب برد باطن او سیاہ گردید اوندانست
کہ سببش چیست استغفار و توبہ از گناہان خود کرد ہیچ اثرش ظاہر نگشت
بعد ازان گفت کہ این جرم بردن خربزہ کہ نا مرضی مرشد سرزد شدہ است
ازین توبہ مینمایم فی الحال نہ انسلاط پیدا شد و نسبت باطنش بطور سابق ظاہر گردید
روز پنجشنبہ شانزدہم رجب المرجب در محفل فیض منزل حاضر
گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ ہر کہ از یاران من راہ صبر و توکل
قناعت و تقوی پیش کرد حضور و جمعیت و انوار و کیفیات در قلب دارد
از جانب من او را اجازت بیعت کہ طالبان را بیعت نماید و در ہر کس ازین

صبر و توکل وغیره فتور لیست اورا مرید ساختن و بیعت ساختن قصور نیست اگرچه از اجازت یا فهگان من باشد حقیقة از من مجاز نیست ٭

روز جمعه هفدهم رجب المرجب فدوی بحضور پر نور حاضر گردید حضرت الیشان ارشاد فرمودند که سیر آفاقی عبارت ست از مشاهده انوار بیرون خود و سیر انفسی دیدن انوار سینه خود بعد ازان مذکور اندراج النهایه فی البدایه آمد فرمودند که معانی این عبارت بسیار ست لیکن نزد من چنین تعبیر یافته که وقتیکه دل را حضور و جمعیت حاصل شد و کیفیات و جذبات وارد آمد اندراج نهایت ست که این معنی در طریقه علیه نقشبندیه در بدایت حاصل میشود فرمودند که اکابران طرق دیگر قدس الله اسرارهم بعد حصول مقامات عشره که صبر و توکل وغیرهما است متوجه بحضور و آگاهی میگردند این طائفه علیه نور الله مرقدهم مدار کار در بدایت بحضور و جمعیت نهاده اند بعد ازان در حضور عالی سخن در اصطلاحات این طائفه کرام افتاد حضرت الیشان فرمودند که یکے از اصطلاحات سفر در وطن ست و آن عبارتست از خصائل رذائل بسوی حسنات رفتن یعنی از بیصبری بجانب صبر دویدن و از نے قناعتی بقناعت آمدن و از نے توکلی بسوی توکل متوجه شدن و تهذیب اخلاق حاصل سیر سلوک گفته اند چنانچه حدیث شریف تاکید فرمایه بتحصیل مکارم اخلاق ست

قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان الله بعثنی لتمام مکارم الاخلاق وکمال محاسن الافعال راقم گوید عفی عنه که چون ذکر اصطلاحات سلسله علیه نقشبندیه درینمقام آمده است نوشتن کلمات ایشان باید لهذا بتحریر مینمایم که حضرت الشیان علی الدوام برای عمل کردن برین اصطلاحات امر میفرمودند لهذا بتحریر مینمایم واین عبارت را از مکتوبات قدسی آیات پیر پیران حضرت خواجه محمد معصوم رضی الله عنه ارقام میکنم باید دانست که کلماتیکه درسلسله علیه نقشبندیه شهرت دارد همگی دوازده کلمه است منها سفر در وطن وآن عبارت از سیر انفسی ست که آنرا جذبه نیز گویند ابتداء معامله این بزرگواران ازین سیرست وسیر آفاقی که سلوک عبارت ازان ست در ضمن این سیر قطع مینمایند ودر سلاسل دیگر شروع کار از سیر آفاقی میکنند وانتها بسیر انفسی خاصه این طریقست واندراج نهایت در بدایت بهمین معنی ست که سیر انفسی که نهایت دیگران ست بدایت این اکابران ست سیر آفاقی مطلوب را بیرون از خود جستن ست وسیر انفسی در خود آمدن وگرد دل خود گردیدن درین معنی گفته اند ؎

همچو نابینا مپو هر سوی دوست	با تو در زیر گلیم ست هر چه هست

منها خلوت در انجمن یعنی در انجمن که محل تفرقه است از راه باطن

با مطلوب خلوت داشته باشد و تفرقهٔ بیرونی بحجرهٔ درونی راه نیابد ۵

از برون درمیان بازارم	وز درون خلوتیست با یارم

در ابتدا اینمعنی بتکلف ست و در انتها بے تکلف و درین طریقه اینمعنی چون در ابتدا دست میدهد راهی برای حصول آن وضع کرده اند از خصائص این طریقه آمده است هرچند منتهیان طریق دیگر را نیز دست میدهد و اندرین معنی گفته اند ۵

از درون شو آشنا و از برون بیگانه وش

اینچنین زیبا صفت کم مے بود اندر جهان

سوم نظر بقدم عبارت از انست که در راه رفتن نظر بر قدم دوخته شود و بجسبات (؟) متلونه پراگنده نکند تا بجمعیت اقرب باشد چه در ابتدا دل تابع نظر ست و پریشانی نظر در دل تاثیر میکند ۵

بچه مشغول کنم دیدهٔ دل را که مدام	دل ترا میطلبد دیده ترا میخواهد
دارم همه جا با همه کس در همه حال	در دل ز تو آرزو مه در دیده خیال

منها هوش در دم عبارت از انست که واقف نفس باشد تا بغفلت نه برآید ۵

نماند دم چه فسون کرده که می بینم	زمان زمان بتو مائل نفس نفس مشتاق

کلمهٔ سوم برای دفع تفرقه است که از آفاق می‌خیزد و کلمهٔ چهارم دافع تفرقهٔ انفس ست منها یاد کرد و یاد داشت سالک تا زمانیکه در

در طریقت و تصنع ست و بتحقیقت و ملکه حضور نه پیوسته است در مقام یادکرد است یعنی ذکری که از شیخ خود تلقین گرفته است دائم در تکرار او بتکلف مشغول باشد تا بمرتبه حضور برسد ؛ ع

سررشته دولت ای برادر بکف آر		وین عمر گرامی بخسارت مگذار
دائم همه جا با همه کس در همه کار		میدار نهفته چشم دل جانب یار

چون حضور دوام پزیرد و ذوق یابد و از تکلف دارهد و ملکه گردد که بنفی منفی نشود یاد داشت بوده ع

دارم همه جا با همه کس در همه حال		در دل ز تو آرزو و در دیده خیال

و یاد داشت را معنی دیگر هم هست عالی و آن در خور این رساله نیست - حضرت خواجه نقشبند قدس سره فرموده اند مقصود از ذکر آنست که دل دایمان حاضر باشند مع الله بوصف محبت و تعظیم منها بازگشت عبارت از انست که بعد از ذکر نفی و اثبات معهود بدل گوید اِلٰهِیْ اَنْتَ مَقْصُوْدِیْ وَرِضَاکَ مَطْلُوْبِیْ یعنی ازین ذکر فائده این کلمه نفی هر خاطر ست نیک باید تا آنکه خالص شود ذکر فارغ شود سر از ما سوا اگر خالص نیاید ذکر خود را درین کلمه باید که بر سبیل تقلید مرشد بگوید تا حاصل شود او را به برکت او اخلاص منها نگاهداشت عبارت از مراقبه خواطر ست یعنی وقت تکرا کلمه طیبه در دل اجتهاد کند که خاطر غیر در دل خطور نکند یکساعت یا دو ساعت

این مراقبه و مجاهده ضرورست سالک را ۵

ترا یک پند بس در هر دو عالم	زجانت بر نیاید جز خدا دم

منها وقوف قلبی عبارتست از بیداری دل و حضور قلب مع الحق سبحانه بر وجهیکه نباشد مر قلب را غفلتی و نه عرضی غیر از حق تعالی پس لازم هست سالک را که دائم واقف و حاضر باشد بر قلبش در حال ذکر و نگذارد دلش را که غافل شود از ذکر و نه از مفهومش حضرت خواجه نقشبند قدس سره حبس نفس و رعایت عدد را لازم نمیفرمودند ولیکن وقوف قلبی را لازم میفرمودند در اثنا ذکر و رابطه و غیرهما پس مقصود از ذکر و وقوف قلبی طرد غفلت ست و حضور مذکور علی الدوام بخضوع و خشوع و الحب و التعظیم

مانند مرغی باش هان بر بیضهٔ دل پاسبان	

گر بیضهٔ دل زاید مستی و شور و قهقهه

رو بر در دل بنشین کان دلبر چه گاهی	وقتی سحری آید یا نیم شبی باشد

و بقول وقوف قلبی آنست که نگران و واقف دل بود و توجهی و نظر بان داشته باشد قطع نظر از ذکر تا تفرقه بآن راه نیابد و نقوش ماسوا منتقش نگردد و گفته اند دل بیکار نیست یا با ماسوا آویخته است یا با مطلوب در او یخته آدمی تا بیدارست حواس ظاهره که جواسیس اند خبار عالم بدل میرسانند و در تفرقه میدارند و چون صاحب دل متوجه بدل خود گردد

گویا حصن گردد دل ازین توجه پیدا میشود و نمیگذارد که اخبار عالم بدل رد

درین هنگام دل بمقصد اقصی درآویزد چه بیکاری در حق او مفقود ست

چون ازانطرف ممنوع گشت چاره ندارد و غیر از توجه بانطرف احتیاج

بذکر و توجه مذکور ندارد و گفته اند دل از دشمن باز دار و دوست را

طلبیدن حاجت نیست زنگ از آئینه بزدای غیر از ظهور نور هیچ نیست

از حضرت الیشان شنیده ام که کسی راکه ذکر قلبی درنگیرد و متاثر نشود ویرا

از ذکر باز داشته بمجرد وقوف قلبی امر باید کرد و توجهات باید نمود تا ذکر

درگیرد منها وقوف عددی آنست که بر عدد نفی و اثبات بر نهجی که درین

طریقه معهود ست واقف باشد تا در هر نفس طاق گوید نه جفت گفته اند که

این ذکر در یک نفس چون به بست و یکعدد باشرائط معتبره برسد و نتیجه بران

مترتب نشود از وی نیستی و فنا و امثال آن بر بیجا صلی این عمل دلیل کنند

باید که سلوک و ذکر از سر گیرد با کمال اخلاص و تقوی شاید فائده یابد۔

منها وقوف زمانی آنست که حساب کند اوقات خود اگر با عمال خیر گذشته

است شکر کند و اگر بکارهای ناشایسته گذشته است استغفار کند موافق

حال خود حسنات الابرار سیئات المقربین ۔ منها سلطان ذکر آنست

که ذکر تمام بدن را درگیرد و هر عضو در رنگ دل ذاکر و متوجه بمطلوب گردد

هر دم بهوای تست دمساز	هر موی زگیسوم به پرواز

تم کلامه الشریف - روز شنبه ہشتدہم شہر رجب المرجب

غلام بحضور آنقبلہ انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ طالب را باید کہ تہلیل لسانی با صحت الفاظ و لحاظ معانی و وقوف قلبی و نگہداشت خواطر و توجہ الی اللہ بخواند و الا در طریقت محسوب نیست و اسم ذات و نفی و اثبات ہم بلحاظ معنی وغیرہ بانتظار فیض باید کرد۔

روز یکشنبہ نوزدہم شہر رجب المرجب بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان الوان لطائف بیان فرمودند و نور لطیفہ نفس مثل صبح بیان کردند۔

روز دوشنبہ بستم شہر رجب المرجب بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ کلمہ طیبہ لَآ اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ آیتی ست از آیات قرآنی و مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰہِ کلمہ ایست از کلام ربانی پس این کلمہ طیبہ را اگر بلحاظ آنکہ آیتی ست از کلام باری خواندہ شود فیض بنوع دیگر می آید و اگر بلحاظ اینکہ این کلمہ ایست کہ از خواندنش قائل مسلمان میشود و ما ماموریم از پیغمبر علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر بخواندن این کلمہ از زبان و تصدیق داشتن معنی این در دل بخواند فیضی نہج دیگر حاصل می شود و ایضاً فرمودند کہ خواندن کلمہ طیبہ بلحاظ معنی اول جنبی را حرام ست و بلحاظ ثانی بہر حالے کہ باشد در جنابت باشد یا در حدث جائز ست

و ایضاً فرمودند که کلمهٔ طیبه لسانی باشد یا قلبی بلحاظ معنی ثانی در لطائف
عالم امر ترقیات می بخشد و بلحاظ معنی اوّل در کمالات و حقائق فائدهٔ
تام میدهد و ایضاً فرمودند که نصف کلمهٔ طیبه که لا اله الا الله ست ناشی
است از تجلی صفات و نصف که محمد رسول الله ست ناشی ست از تجلی ذات
پس فیضی که از نصف اول می آید مبدء ش تجلی صفاتی ست و فیضی که
از نصف آخر می آید مبدء ش تجلی ذاتی شتّان ما بینهما الحق که فرقیست
بسیار و تفاوتیست کثیر در انوار این هر دو و در اسرار و فیوض این هر دو هر که
را دیدهٔ بینا عطا کرده مشاهده مینماید و ایضاً فرمودند که طالب را باید که
یک لحظه از یاد مطلوب غافل نباشد پس این شعر خواندند ؎

این شربت عاشقی ست خسرو		بیخون جگر چشید نتوان

و ایضاً فرمودند که فرق درمیان تجرید و تفرید آنست که تجرید انقطاع
علائق ظاهریست و تفرید انقطاع علائق باطن۔ و ایضاً فرمودند
معنی اِقْرَأُوا الْقُرْاٰنَ بِالْحُزْنِ فَاِنَّہٗ اُنْزِلَ بِالْحُزْنِ آنست که چون
ذکر فاسقان در کلام الله آید حزین باید بود که مبادا حال ما چنان نشود
و چون مذکور مومنان آید خائف بود که ما اینچنین نیستم و چون مذکور اوامر
و نواهی آید غمگین شود که از من چنانکه فرموده اند بظهور نمی آید قس علی ہذا
و ایضاً فرمودند حُبُّ الدُّنْیَا رَأْسُ کُلِّ خَطِیْئَۃٍ در اس گناہان کفرست

پس حب دنیا کفر شد چنانکه مولانا میفرماید ؎

اہل دنیا کافران مطلق اند		روز و شب در بق بق و در زق زق اند

روز سہ شنبہ بست و یکم رجب المرجب حاضر حضور گردیدم حضرت
ایشان فرمودند کہ صاحب حنفی مذہب را ضرورست کہ موطائی امام محمد
رحمۃ اللہ علیہ نزد خود داشتہ باشد کہ دران کتاب عجب کاری کردہ است کہ اخبار
صریح و آثار صحیح برای تائید مذہب خود آوردہ اند بعدازان ارشاد کردند
کہ در ہر چہار مذہب چہار خاصہ ست کہ یکی را از دیگری ممتاز ساختہ است
خاصۂ مذہب حنفی کتاب ہدایہ است کہ در مذہب دیگر مثل آن کتابی نیست۔
و در مذہب شافعی امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ عجب محققی گذشتہ اند و در مذہب
حنبلی حضرت غوث الاعظم سرامد مقربان جناب الٰہی ہستند و در مذہب
مالکی وجود شریف امام مالک خود آیتی ست از آیات الٰہیہ رضی اللہ عنہم
روز چہار شنبہ بست و دوم رجب المرجب حاضر حضور
گردیدم مولوی کرم اللہ تجدید بیعت ثالثہ نمودند حضرت ایشان عنایات
بسیار بحال ایشان فرمودند و خرقہ و کلاہ تبرک بایشان مرحمت فرمودند
و توجہات بلیغہ بحال ایشان عنایت فرمودند بعدازان درس مثنوی
شریف حضرت مولوی معنوی قدس سرہ شروع شد حکایت طوطی و
بازرگان خواندہ میشد چون نوبت باین اشعار آمد ؎

این روا باشد وفای دوستان		من درین حبس وشما در بوستان
یاد آرید ای مهان زین مرغ زار		یک صبوحی درمیان مرغزار

حضرت ایشان معارف بلند وحقائق ارجمند بیان فرمودند نسبت مولانا ظهور نمود وآنحضرت را وقت خوش شده وتاثیری عجیب بر حاضران حضور واقع شد گریها دست داد ٭

روز پنجشنبه بست وسوم رجب المرجّب حاضر حضور گردیدم درس مثنوی شریف بود واحوال کمون وبروز که مشائخ کرام را واقع میشود مذکور افتاده وبر زبان حضور این شعر مولانا بود ؎

کو یکی مرغی ضعیفی بیگناه		در درونش صد سلیمان با سپاه

حضرت ایشان ارشاد کردند که وقتیکه احوال بروز بر عارف می آید چنان کلان میشود که در زمین وآسمان از غایت وسعت نمیگنجد بلکه زمین وآسمان وعرش وما فیها در زاویه قلبش مے درآید پس سلیمان با سپاه در دلش چه مقدار دارند ووقتیکه احوال کمون بر عارف می آید خود را از ذرّه هم خرد تر می یابد بلکه هیچ نمی یابد بعد ازان برای توجه فرمودن یاران مشغول شدند وشخصی را امر فرمودند که برای اهل حلقه بادکش بجنباند وارشاد کردند که حضرت ایشان شهید رضی الله عنه میفرمودند که کشفاً می بینم شخصی را که با اهل حلقه بادکش می جنباند

در فیض توجه هر واحدی شریک میشود زیراکه از جهت او هر واحدی را راحتی میرسد بعد ازان حضرت ایشان شهید نقل فرمودند که روزی بخدمت مرشد خود حضرت سید السادات سید نور محمد رضی الله عنه حاضر شدم دیدم که آنحضرت خوش نشسته اند موجب آن استفسار کردم حضرت سید صاحب ارشاد کردند که امروز بادکشان بسیار برای فقرا تقسیم نموده ام می بینم که بسبب قبولیت این عمل از جناب الٰهی فیوض و برکات بسیار مثل باران میبارد هم دران مجلس این شعر را بر زبان مبارک راندند ؎

ما را بغمزه کشت و قضا را بهانه ساخت	خود سوی ما ندید و حیا را بهانه ساخت
رفتم بمسجدی پی نظارهٔ رخش	دستی برخ کشید و دعا را بهانه ساخت
دستی بدوش غیر نهاد از رهِ کرم	ما را چو دید لغزشِ پا را بهانه ساخت
زاهد نداشت تابِ جمالِ پری رخان	کنجی گرفت و ترس خدا را بهانه ساخت

روز جمعه بست و چهارم شهر رجب غلام بحضور قبله انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که روزی در حلقه نشسته بودم مشاهده نمودم که چادر نوری از مزار پر انوار حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی نور الله مرقده آمده تمام حلقه را احاطه نمود و ایضاً فرمودند که روزی در عالم مشاهده دیدم که دو مزار برابر واقع شده اند یکی مرقد

منور حضرت نظام الدین اولیاء و دیگرے قبر مطہر حضرت ایشان شہید عطر اللہ
ارواحہما پس پیراہنے مقابل من آوردند دانستم که این عنایت از حضرت
نظام الدین ست قدس سرہ وازمن پرسیدند که پیر شما نظام الدین ست۔
گفتم که پیرم مرزا مظہر اند باز گفتند که پیر شما نظام الدین ست گفتم که مرزا مظہر
بمرتبۂ ثالث گفتند که پیر صحبت شما حضرت نظام الدین اند من ساکت
ماندم اگر من اقرار پیری ایشان میکردم مرا می پوشانیدند بعد ازان در ان
اثنا شخصے مغربی اسم مبارک حضرت شنیده قطع منازل و طی مراحل نموده
از راه بغداد شریف بمولانا خالد رومی سلمہ اللہ تعالی ملاقات کرده بحضور
والا حاضر گردید و شہرۂ ارشاد و ہدایت مولانا دران دیار اظہار ساخت که
قریب صد ہزار مردمان حلقۂ ارادت بگردن اخلاص نہاده اند و دست بیعت
بدامن مولانا زده اند و یکہزار عالم متبحر داخل طریقه شده و دست بسته پیش مولانا
ایستاده اند حضرت ایشان فرمودند که از استماع این مژده دلم بمقدار یک
پشته مسرور نگردیده چه جای افتخار که مرتبۂ مسرت مقدم ست از افتخار۔
بعد ازان ارشاد کردند که عباد الرحمان درزمان بسیار میباشند و عباد اللہ
اقل قلیل که عبادت و بندگی ایشان خالص برائے ذات خدا میباشد نه بجہت
آنکه او تعالی ارزق میدہد و پرورش مینماید بانواع عنایات مشرف میفرمایند
وبخلاف فرقۂ اولی که پرستش میکنند حق جل و علا را بالصفات کاملۂ او

رشتان ما بینهما پس فرمودند که نمیتوانم گفت که من عبد الله ام لیکن
الحال از چند مدت بر من عبد اللهیت ظهور میکند ؛

روز شنبه بست و پنجم رجب المرجب در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم
حضرت ایشان فرمودند که حضرت شیخ محی الدین ابن العربی قدس سره نوشته اند
که هیچ یکی فرقه از فرق عالم الضلالت نرفته هر یک راه هدایت پیموده است قائم
بصراط مستقیم ست و مؤید قول خود کریمه آورده اند وما من دابة الا هو
آخذ بناصیتها ان ربی علی صراط مستقیم و هم و بمعنی مولانا روم فرموده است

۴ پس بدی مطلق نباشد در جهان		بد به نسبت باشد این را هم بدان	

و حافظ شیراز میفرماید ۵

پیر ما گفت خطا در قلم صنع نرفت		آفرین بر نظر پاک خطا پوشش باد

پس حضرت ایشان فرمودند که انچه مکشوف ما و پیران ماست در این هست ؛

روز یکشنبه بست و ششم رجب المرجب فدوی بمجلس فیض منزل
حاضر گردید حضرت ایشان چند عنایت نامجات یکی باسمی مولانا خالد و می
سلمهم الله تعالی دومی نامی مرزا رحیم سلمه الله تعالی سومی بحاجی عبد الرحمن
سلمه الله تعالی ارقام فرمودند مضمون نامه فیض شمامه اولی اینست که از اهتمام
ارشاد شما دران جوار دلی را مسرتی حاصل گشت باید که از آمدن طالبان و اجتماع
مردمان غره نخواهند شد کسر و نیستی خود هر لحظه و لمحه ملحوظ دارند اینهمه رجوع خلق

وکثرت ارشاد از امداد و توجہ پیران کبار دانند ہر دم و ہر ساعت توجہ بہ
پیران دارند و امیدوار عنایت ایشان باشند والسلام ومضمون نامہ
ثانی کہ بنام نزار رحیم اللہ سلمہ اللہ تعالے ارقام فرمودند اینست کہ لازم ست
کہ ہر طالب کہ پیش آید و رجوع آورد او را تلقین نمودہ باشند در بیعت و ارشاد
تخصیص نباید ساخت ہمہ کس طالب یار اند چہ ہشیار و چہ مست والسلام
ومضمون نامہ ثالث کہ بحاجی عبدالرحمن حسن سلمہ اللہ تعالی تحریر فرمودہ اند
اینست کہ احوال ترقیات باطن خود مع حالات رجوع طالبان و ترقیات
ایشان ترقیم نمایند والسلام ٭

روز دوشنبہ بست وہفتم رجب المرجب۔ غلام بحضور پر نور حاضر
گردید حضرت ایشان بجناب الٰہی تضرع و تخشع نمودند و این شعر بغلبات
شوق خواندند ؎

قافلہ شد و اسیری ما ببین		ای کس ما بیکسی ما ببین	

بعد از ان ذکور جناب سید اولاد آدم سرور عالم مفخر المسلین محبوب
رب العالمین شفیع المذنبین خاتم النبیین علیہ افضل صلواۃ المصلین آمد
حضرت ایشان کرات مرات این شعر قصیدہ بردہ خواندند ؎

ھُوَ الحَبِیبُ الَّذِی تُرجٰی شَفَاعَتُہٗ		لِکُلِّ ھَولٍ مِنَ الاَھوَالِ مُقتَحِمِ

روز شنبہ بست وہشتم رجب المرجب بحضور والا حاضر گردیدم

حضرت ایشان میر قمر الدین سمرقندی را ارشاد فرمودند که سعی بکنید که اسرار ذاتیکه مسجود خلائق ست بر شما چندان غلبه کند که خود را مسجود خلائق بینید بعد ازان دام الله شیرازی سمرقندی را فرمودند که تضرع بجناب الٰهی بکنید وسعی وکوشش نمائید که فنای انا حاصل شود وزوال عین واثر گردد وپس معنے زوال عین واثر فرمودند که زوال عین آنست که بر خود لفظ انا متعند داند نمیتوان گفت که من هستم حضرت خواجه عبید الله احرار قدس سره فرمودند که انا الحق گفتن آسان ست وانا را شکستن مشکل ست ومعنی زوال اثر آنکه هیچ صفتے از صفات خود نه بیند ؛

روز چهارشنبه بست ونهم رجب بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که علما معیت حق سبحانه بعالم علمی میگویند صوفیه معیت ذاتی قرار داده اند وما که مراقبهٔ معیت بطالبان تلقین میکنم برین نهج میگوییم که بلحاظ بکشیکه او با ماست هر جا که هستم قطع نظر از لحاظ معیت ذاتی وعلمی او تعالی بعد ازان در حضور کو بکفر طریقت آمد حضرت ایشان فرمودند که اهل این مشرب ارباب توحید وجود اند که از دین ودنیا گذشته واز خودی رسته وجام وحدت نوشیده اند از انجمله حسین بن منصور حلاج قدس سره که سید این طائفه مستند میفرمایند

کفرت بدین الله والکفر واجب	لدی وعند المسلمین قبیح

بعدازان این شعر خواندند ؎ بهرچه از دوست وامانی چه کفر آن حرف چه ایمان ؎ بهرچه از یار دورافتی چه زشت آن نقش چه زیبا ؎ واز حاضران حضور پرسیدند که معنی این شعر بگوئید بسبب کفر باز آمدن از مطلوب صریح ست لیکن از اسلام چه طور باز خواهد ماند حاضران ساکت ماندند حضرت ایشان فرمودند که باز ماندن از مطلوب از ایمان برین نهج بخیال می آید که سالک را در ابتدای احوال که حضور مع الله دست میدهد از نوافل وتلاوت هم فتوری دران واقع میشود وحال آنکه این تلاوت ونوافل از ایمانیاتست پس سالک را در آنوقت پرداخت آن حضور باید وکثرت نوافل وتلاوت نشاید که مانع حضورست وهم حضرت ایشان درانوقت این شعر خواندند ؎

هر که نه آشفتهٔ دام تو باشد	برکند از بال وفا	صید تو بمنقار

بعدازان در حضور فیض گنجور مذکور تکرار بیعت آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که طالب را بیعت از شیوخ متعدده نمودن جائزست چنانچه صحابه بعد از وفات آنحضرت صلی الله علیه وسلم بحضرت صدیق اکبر رضی الله عنه بیعت نمودند وبعد از وفات ایشان از عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه صحابه بیعت کردند وظاهرست که بیعت صحابه از خلفای راشدین برای انتظام امور اخرویه بوده ونه دنیویه پس ازینجا معلوم شد که تکرار بیعت جائزست در طریقت

بعد ازان در حضور مذکور وارد آمد حضرت ایشان فرمودند که وارد را در اصطلاح صوفیه دیگر روح القدس و وارد حق میگویند و نقشبندیه وجود عدم نامند و آن عبارتست از ورود فیض الهی حل سلطانه و چون بر سالک وارد می آید محو و متلاشی میسازد و چون کثرت واردات فائز میشوند سالک بهر واردی عدم میگردد ولیکن مراد آنست که ورود این واردات متواتر گردد بلکه متواصل چنانچه اکابران این طریقه علیه میفرمایند ؎

وصل اعدام گر توانی کرد		کار مردان مردانی کرد	

وایضاً حضرت ایشان فرمودند که روزی جناب آن سرور علیه صلوات الله الملک الاکبر را در مشاهده دیدم که تشریف آورده بمن فرمودند که نام تو عبدالله ست و نیز عبدالمومن ست ٭

روز پنجشنبه غرهٔ شعبان سنه ۱۲۳۱ھ فدوی بحضور آن قطب عالم حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید میفرمودند که چون ماه شعبان المعظم دیده میشود هلال برکات رمضان المبارک طلوع میگردد و چون ماه شعبان بنصف میرسد آن هلال بدر کامل میگردد و چون ماه شعبان بآخر میرسد و ماه رمضان طلوع میکند آن هلال برکات که بدر شده بود آفتاب وار تابندگی و درخشندگی ظهور میسازد

بعد ازان در حضور مذکور صوفیان وقت که بسماع و رقص مشغول‌اند

و توحید وجودی مذهب خود مقرر کرده اند آمد حضرت ایشان فرمودند
که صوفیان این زمان که بلهو و لعب و غنا و رقص مشغول‌اند و توحید خیالی
شعار خود ساخته اند مثل اکابران توحید حالیه خود را میدانند و بی تحاشی
کلمات آنرا میگویند نمیدانند که بالحاد و زندقیت گرفتار شده اند من از
مذهب ایشان بیزارم و ایشان مرا از علمای ظواهر میدانند نمی فهمند که طریقه
صوفیه طریقه متابعت سنت سنیه است علی صاحبها الصلوة والتحیة ؎
آن ایشانند من چنینم هر دم ؎

روز جمعه دوم شعبان المعظم بحضور والا حاضر گردیدم حضرت
ایشان ارشاد فرمودند که صوفی را اجتناب از جلوت باید و اکتساب
بخلوت شاید ؎

قطعه چه بگزید هر کو عاقل است	زانکه در خلوت صفاهای دل است

روز شنبه سوم شعبان المعظم بنده بحضور فیض گنجور حاضر گردید
حضرت ایشان فرمودند ؎

در پس آئینه طوطی صفتم داشته اند	آنچه استاد ازل گفت بگو میگویم

بعد از آن معارف بلند و حقائق ارجمند بیان فرمودند و ایضاً شخصی
عرض حال رویای خود نمود که جناب سید کونین افضل البشر علیه صلوات الله
الملک الاکبر را در خواب دیدم حضرت ایشان فرمودند که میسر شدن نهایت

آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در خواب بر چند وجہ است یکی آنکہ شخصے
احیای سنت نمود یا اجتناب از بدعت کرد این عملش مجسم شدہ در
خواب بنظر می آید و یا آنکہ ہر عبادتیکہ بجناب الٰہی مقبول گشت مجسم بصورت
حسن شدہ می بیند و شمائل و حلیۂ مبارک آن سرور زمین و زمان و آن
سید انس و جان علیہ صلوات اللہ الملک الرحمان کہ در کتب حدیث محرر
ہست اگر شخصی ہمون قد زیبا و قامت دلربا و چشم سرگین و جبین مبین و
ابروی خمدار قوس و ہلال وار و مژگان دراز و جلوۂ باناز ہو بہو مشاہدہ
نمود و عین سعادت دارین خود دیدہ دیدۂ جان را بنظارۂ جمال آن
محبوب انس و جان کشود الحق کہ داخل زمرۂ مَن رَآنِی فَقَد رَاَی الحَقَّ
فَاِنَّ الشَّیطَانَ لَا یَتَمَثَّلُ بِی گردید ؛

روز یکشنبہ چہارم شعبان المعظم غلامم بحضور قبلہ خاص و عام
حاضر گردید حضرت الیشان فرمودند کہ جناب مرشدنا و ہادینا حضرت
الیشان شہید نور اللہ مرقدہ المجید میفرمودند کہ شبی جناب محبوب کبریا
محمد مصطفٰے علیہ افضل صلوات و اکمل تحیات اللہ الملک الاعلٰی را دیدم و
برین نہج از زیارت آنجناب مشرف شدم کہ خود را ہم بستر آن سرور
یافتم بوصلے کہ ہیچ حجابی و فصلے را در انجا گنجایش نبود و عنایاتے
کہ باین بندہ نمودند ورای شرح بیان ست اثر آن صحبت کثیر البرکت دیتے

درخود یافتم ؛

روز دوشنبہ پنجم شعبان المعظم فدوی بمحفل شریف حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند کہ حضرت شاہ ولی اللہ رحمۃ اللہ علیہ تطبیق در کلام حضرت محی الدین ابن العربی و حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہما فرمودہ اند و در توحید وجودی و شہودی نزاع لفظی قرار دادہ اند ایشان بسیار بزرگ بودند و طریقۂ نو آوردہ اند لیکن درانمقام خطائی کردہ اند حال را در قال انداختہ معارف کشفیہ را در گفتگوی علمی آوردہ تطبیق نمودہ اند فرق است بیّن درین ہر دو مقام ہر کرا از معارف حضرت مجدد حظی رسیدہ است او عیاناً دیدہ است کہ توحید وجودی در ابتدار احوال ظاہر میشود یعنی در سیر لطیفہ قلب توحید شہودی بسیر لطیفہ نفس و معارف حضرت مجدد الف ثانی ورای این ہر دو مقامات ست معارف محی الدین ابن العربی قطرہ ایست و معارف حضرت مجدد دریای محیط ع چہ نسبت ست بکوہ آسمان عالی را اگر محی الدین ابن العربی رحمۃ اللہ علیہ در زمان حضرت مجدد بقید حیات بودند و این معارف می شنودند می فہمیدند و طلب فادہ مینمودند و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ حق تعالی بے نہایت ست حدی ندارد کہ کسی بپایش برسد او سبحانہ ورا الورا است ثم ورا ء الورا ء

ای اوّل تو ورا سے اوّل		حیران ز تو انبیا و رسل ع

هرکس بقدر حوصله و طاقت خود در آنجا نب دویده و حظی موافق استعداد خود چشیده لیکن کنه ماهیتش نرسیده است ؎

	دور بینان بارگاه الست		غیر ازین پی نبرده اند که هست	

روز سه شنبه ششم شعبان المعظم بنده بحضور پرنور حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که فقر عبارت از چند اعمال ست که سالک را مداومت آن از ضروریات ست نه فقر نام علم سلوک و مراقبات ست که کتب با ازین مملو اند این خزینه ایست که در سینه باید داشت نه علمیست که در سفینه باید نگاشت بعد ازان در حضور مذکور آمد که ولایت ولی بعد از انتقال ازینجهان فانی باقی نمیماند الا در مواضع متعدده حضرت ایشان فرمودند که ولایت بلکه که بمعنی تصرف ست درین اختلافست که باقی میماند یا نی و اصح آنست که ولایت اکابران باقی میماند چنانچه تصرفات حضرت غوث الاعظم و حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند و حضرت خواجه معین الدین و دیگر اکابران علیهم الرضوان تا الی الآن در زمین و زمان جاریست و نمایان ؏

روز چهارشنبه هفتم شعبان المعظم بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که درین طریقه انیقه نقشبندیه مجاهدات و ریاضات وار بعینات نیست اکابران این طریقه هیچ اعمالی و اورادی مقرر نساخته اند عمل ایشان بر سنت سنیه مصطفویه است علی صاحبها الصلوة والتحیة

در بیان حقیقت فقر

در بیان انتقال اولیا از جهان و باقی بودن ولایت ایشان بعد از موت

در بیان ... و بیان خفی و بیان خصوصیات نقشبندیه

واجتناب از بدعات نامرضیه لهذا در طریقهٔ ایشان ذکر جهر و سماع و وجد و
تواجد و آه و نعره نیست خاموش شده متوجه بقلب می نشینند و بدوام ذکر
خفی میسپردازند و نفی و اثبات بهر نفس مینمایند نه حبس نفس که حبس طور مخصوص است
که سوراخهای گوش و بینی از پنبه بند کرده حبس نفس در دماغ میکنند و ایشان
نفس را بزیر ناف حصر نموده بخیال کلمهٔ **لا** را از زیر ناف کشیده تا بدماغ میرسانند
واله را از دماغ بکتف راست می آرند و **الا الله** را از کتف راست کشیده
بقلب ضرب میدهند بنهجی که همه لطائف که در سینه واقع اند در ضمن آن آیند
و چون نفس تنگی میکند میگذارند لیکن در هر نفس کلمهٔ طیبه بعدد طاق میگویند
و بوقت گذاردن نفس از بینی همراه دم کلمهٔ **محمد رسول الله** مقابل قلب بلحاظ
میگویند بطوریکه گویا این کلمهٔ مبارک در دل در می آید و در رگ و پی سرایت
می کند ؛

در بیان حبس نفس

روز پنجشنبه هشتم شعبان المعظم بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان
فرمودند که من طالب را اول لطائف خمسهٔ عالم امر جدا جدا توجه میکنیم
و بعد از تصفیه اینها بلطیفهٔ نفس القائی نسبت مینمایم و نیز هر پنج لطائف
را که برنگ چراغ هر یک میدرخشد جمع نموده بهمت تمام پنج چراغان را
یک مشعل ساخته می طیرانم بعد از ان فرمودند ع تا یار کرا خواهد و
میلش بکه باشد ؛

روز جمعه نهم شعبان ۱۲۳۱ھ بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم درآن وقت درس مکتوبات قدسی آیات حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی بود مکتوب دویست وشصتم که بمخدوم زاده کلان علیه الرضوان در بیان طریقه ایشان را با نطریق ممتاز ساخته اند نوشته اند خوانده شد حضرت ایشان فرمودند که سبحان الله معارفیکه ایشان تقریر فرموده اند هیچکس از ائمه مثل آن نگفته است و دُرر اسراریکه ایشان بسلک تحریر انتظام داده اند هیچ یکے از اصحاب معرفت برنگ آن نسفته کلام ایشان وحی منزل آسمانی هست و بیان ایشان تشریح غوامض ربانی و نحوه ایشان بیان مقامات نموده اند وراه مکاشفات پیموده اند هزاران طالبان را تسلیک فرموده اند نه آنکه یکدو کس آگاه این اسرار شده زبان بگواهی کشوده اند جهانی را از معارف جدیده سرفراز فرموده وصاف خود گردانیده اند و عالمی را از مقامات نو ممتاز ساخته مداح خود نموده اند

نه من برآن گل عارض غزل سرایم و بس		که عندلیب تو از هر طرف هزار انند

روز شنبه دهم شعبان در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که درین طریقه شریفه مدار کار بر پنج چیز نهاده اند یکے توجه سالک بجانب دل دوم توجه دل بسوی خالق آب وگل سوم گردیدن از خطرات غافل چهارم ماندن بذکر مشتغل پنجم لحاظ امینی در قلب که

بیان طریقه عالیه
نقشبندیه بر پنج چیز
تفصیل پنج چیز
نفع ...

خداوندا مقصود من توئی و رضای تو وجود دم بجهت محبت و معرفت خود بساز منزل پس هر که هر دم برین قضیهٔ خمسه مائل ست او را پنج نتائج حاصل ست و هر گرا آن پنج نتائج حاصل ست او از مطلوب حقیقی واصل ست اوّل ذاکر شدن لطائف از ذکر دوم حصول جمعیت و بخیطرگی سوم پیدا شدن توجه قلب سوی حضرت حق چهارم جذب و کشش لطائف سوی فوق پنجم ورود واردات الهی سبحانه بر دل سالک که تعبیر ازان بوجود عدم مینمایند

ع تا یار کرا خواهد و میلش بکه باشد ؁

روز یکشنبه یاز دهم شعبان بحضور پرنور حاضر گردیدم درانوقت درس مثنوی شریف مولانا روم رحمة الله علیه بود حضرت ایشان بسیار معارف بیان فرمودند حاضران مجلس را از بیان آنحضرت اضطرابی و بیتابیها رو داد و گریه و زاری طاری شد حضرت ایشان قلبی و روحی فداه از کمال شوق الهی آهی از دل فیض منزل خود کشیدند و فرمودند که آه اگر از حال شوق خود شمه بیان نمایم هوش سامعان ردای بیهوشی چشند و حواس شنوندگان بیحواس گردد هیهات هیهات سیلاب سرشک مهاجرت بدریا دریای حسرت و آلام شور انگیز ست و گرداب اشک مفارقت بلجه لجه حیرت و اوهام موج خیز دل ناصبور که از دیدار مهجور ست چسان مسرور گردد و دیدهٔ وصل جویان که از اندوه فراق گریانست بچه سان شادان شود

بدهوشی

بچه مشغول کنم دیدهٔ دل را که مدام	دل ترا می طلبد دیده ترا میخواهد

و جان حزین که از اندوه فراق غمگین ست بچه طور تسکین یابد آه از ملاقات صوری که ممتنع الوقوع ست دست تمنا بر داشته بوصال خیال دل را تسلی میدهیم و مردمک دیدهٔ خود از مژگان جدا ساخته بر کف پای ناز آن نازنین می نهیم پس میمالیم و می نالیم للمؤلف ؎

ملی ہے قیس تصور میں بھی جو لیلا سے	ملی ہے مردمک چشم کو کف پا سے

گاہی قامت سراپا آفتش تصور دیده خود را نثار میسازیم و گاہی صورت رشک ملاحتش بخیال آورده بصد عجز و نیاز جان میبازیم ؎

بدل تصور روز وصال باندھکے ہم	بلائیں لیتے ہیں کیا کیا خیال باندھکے ہم

روز دوشنبه دوازدہم شعبان ۱۲۳۱ھ فدوی بمحفل فیض منزل حاضر گردید حضرت الشان ارشاد فرمودند که عارف آنست که ہر واقعه که پیش آید از منع و عطا و از جور و جفا ناشی از فضل خدا بیند و فرق در میان عارف و متعرف آنست که عارف را ہر که چیزی عطا فرماید و یا زد و کوب مینماید بلا تامل و فکر از فعل حق بیند و متعرف آنست که بتامل و فکر از فعل او سبحانه می بیند ہر که در صور تفاصیل وقائع در احوال متجدده متضاده از ضرر و نفع و عطا و منع و قبض و بسط ضار و نافع و معطی و مانع و قابض و باسط حق را بیند و شناسد نسبتی توقفی در وی نیست او را عارف بخوانند و اگر

باول وہلہ ازان غافل بود وعنقریب حاضر بود وفاعل مطلق را جل ذکرہ
درصور وسائط وروابط باز شناسد اورا متعرف خوانند نہ عارف ذاکر
بکلی غافل بود وتاثیرات افعال را حوالہ بوسائط کند اورا ساہی ولاہی
وشرک خفی خوانند کما ذکرہ فی النفحات الانس للامام الاجل عبدالرحمن
جامی رحمۃ اللہ علیہ بعد ازان حضرت الیشان این شعر خواندند ؎

تو مباش اصلا کمال اینست وبس		تو در وگم شو کمال اینست وبس

روز سہ شنبہ سیز دہم شعبان ۱۲۳۱ھ غلام بحضور فیض گنجور القبلہ
انام حاضر گردید حضرت الیشان فرمودند کہ معنی کلام اندراج النہایۃ فی
البدایۃ آنست کہ سالک را بیخطرگی یا کم خطرگی حاصل شد وتوجّہ
الی اللہ پیدا گشت وجمعیت رو داد مبتدی آنچنانکہ ازان حالیشان گردید
وہمین حضور وجمعیت درانتہار دیگر آنست پس بدایت الیشان مندرج شد
درنہایت دیگران ؎

سیرما دار دمحبت چشم گر بینا شود		جادۂ راہ فنا بسم اللہ دیوان ما

بعد ازان در حضور مذکور توسط کشودی باطنی آمد حضرت الیشان فرمودند
کہ واسطہ کشود راہ ولایت وجود با جود جناب امیر المومنین علی کرم اللہ وجہہ است
وحضرت فاطمہ رضی اللہ عنہا درین توسط شریک اند بعد ازان ائمہ
اثنا عشرہ وحضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنہم اجمعین حامل بار

این امانت ولایت اند لیکن درین ہزار دوم حضرت مجدد الف ثانی قدسنا
اللہ تعالی باسراره السامی نیز درین امر شرکت دارند مقرر ست که درین
الف ثانی ہر کس که بدرجه ولایت میرسد در ہر خاندان که متوسل باشد
بدون توسط ایشان کشود این راه غیر ممکن ست بتوجه و امداد ایشان
طی این مراحل مینماید اگرچه اقطاب و ابدال و اوتاد و اغواث باشند
ضروری نیست که خبر و آگاہی از توجه و مدد ایشان داشته باشند؛
روز چهارشنبه چهاردهم شعبان بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم
شخصے لفظ شکایت شدت گرما بزبان آورد حضرت ایشان فرمودند که
شکایت از فعل محبوب نباید نمود بلکه از عنایت بمصیبت زیاده تر
متلذذ باید شد از درد آه سرد نکشم و از باده ملال شربت زلال چشیم
ع که ہرچه ساقی ما ریخت عین الطافست؛ ایضاً فرمودند که روزی
در خدمت فیض درجت حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید حاضر
شده بودم ناگاه متوجه بجناب حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالی عنه
شده عرض نمودم که سفارش من از پیر و مرشد من فرمایند حضرت ایشان
شهید عطر اللهم قبره المجید بعد از فراغ حلقه متوجه باین بنده شده
فرمودند الحال بجهت سفارش خود جناب غوث الاعظم قدس
سره رامی آوردید؛

روز پنجشنبہ پانزدہم شعبان المعظم بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند کہ نماز جامع عبادات ست وحاوی طاعات دولت رویت کہ آن سرور انبیا علیہ صلواۃ اللہ الملک الاعلی را درلیلۃ المعراج حاصل شدہ بود بعد از نزول در دنیا ہمون اسرار مقام اسری در نماز ظہور نمود مؤید این قول اَلصَّلٰوۃُ مِعْرَاجُ الْمُؤْمِنِ ست و دلیل این دعوی جز اَقْرَبُ مَا یَکُوْنُ الْعَبْدُ مِنَ الرَّبِّ فِی الصَّلٰوۃِ وتابعان آن سرور زمین وزمان را علیہ صلوات اللہ الملک المنان بجہت اتباع آن سرور و اخلاص آن افضل البشر علیہ و علی آلہ صلواۃ اللہ الملک الاکبر نیز حظ وافر ازین دولت عظمی و نصیب کامل ازین موہبت کبری عطا فرمودہ اند ذلک فضل اللہ یوتیہ من یشاء ؛

روز جمعہ شانزدہم شعبان ۱۳۱۱ھ غلام بحضور والا حاضر گردید شخصے چند مبلغان در حضور آوردہ عرض نمود کہ این را بفقرایان خانقاہ معلے تقسیم فرمایند حضرت ایشان فرمودند کہ یک ٹنکہ بہر یک از فقرایان تقسیم خواہد شد و در آنوقت در خانقاہ یکصد و دہ کس صوفیان بودند کہ اوطان خود گزاشتہ بطلب حق جل و علا استقامت می ورزیدند پس ایشان یک ٹنکہ بہر یک را تقسیم فرمودند و گفتند کہ ما ہم درین زمرہ ہستیم یک ٹنکہ حصہ خود ما ہم میگیریم بعد ازین این آیہ خواندند واللہ الغنی

وَاَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ ۞

روز شنبه هفتدهم شعبان بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم در آنوقت
در حضور مذکور این حدیث شریف بود حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَی الْمُسْلِمِ خَمْسٌ اَدَاءُ
السَّلَامِ وَعِیَادَةُ الْمَرِیْضِ وَاِتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ وَاِجَابَةُ الدَّعْوَةِ وَ
تَشْمِیْتُ الْعَاطِسِ حضرت ایشان فرمودند که اگر مریض از اقارب ست
و یا اهل محله و بدون این شخص خبرگیران او نیست برذمه این فرض ست
خبرگیری او والا صوفیه را در رفتن عیادهٔ مریض شرائط اند که مریض فاسق
و مبتدع نباشد و اهل مجالس او خلاف طریق نباشند و در راه بازار
نباشد تا نگاه در رفتن پراگنده نشود و همچنین اجابت دعوت ست
وقتیکه طعام مشتبه نباشد و دران مجلس غنا و مزامیر نباشند و تشاغل
بنوعی از لهو و لعب نباشد و داعی ظالم و مبتدع و فاسق و شریر نباشد
اجابت واجب ست والا ممنوع ست اجابت وَلَا یُجِیْبُ اِلٰی طَعَامٍ
صُنِعَ رِیَاءً وَسُمْعَةً وَفِی الْمُحِیْطِ یَنْبَغِیْ اَنْ لَّا یَقْعُدَ عَلَی الْمَائِدَةِ اِذَا کَانَ
عَلَیْهَا لَعِبٌ اَوْ غِنَاءٌ اَوْ قَوْمٌ یَغْتَابُوْنَ اَوْ یَشْرَبُوْنَ الْخَمْرَ کذا فی
مَطَالِبِ الْمُؤْمِنِیْنَ والیضاً فدوی دران روز عرضی احوال خود در
حضور گذرانید حضرت ایشان از سطری چند دستخط خاص خود آن عرضی
را مزین فرموده عنایت نمودند و آن عبارت اینست ـ الحمد لله که

احوال خوب ست سعی نمایند که تصفیه قلب و تزکیهٔ نفس بر کمال حاصل شود
نسبت افعال از عباد در سیر قلبی مسلوب میشود و بحضرت حق سبحانه منسوب
و در سیر لطیفهٔ نفس صفات را بحق منسوب می یابند اینست کمال این دو لطیفه
و در لطائف دیگر اسرار جدا جدا ظاهر میشود اگر این همه میسر آید اشود
بهتر والا بجناب الٰهی سبحانه التجا نمایند که توجه تام بے مزاحمت خاطر
در دل و در لطیفهٔ نفس ظاهر شود بر لطیفهٔ نفس که مشار الیها ئی اناست
توجه خواهم نمود خدای کریم فنای قلبی و فنای این لطیفه و فنای لطائف
دیگر نیز عطا فرماید فرموده اند فنا موهبت الٰهی ست سبحانه حاصل این
فنا ها ظهور نیستی ست بر باطن سالک هرگاه افعال و صفات را بحق سبحانهٗ
منسوب یافت خود را نیستی و عدم خواهد دید انکسار و شکست رذائل
نقد وقت خواهد شد ۰

روز یکشنبه هجدهم شعبان ۱۲۳۱ھ این کمینه درویشان بحضور
آن واقف دقائق قرآن کاشف حقائق فرقان حاضر گردید حضرت ایشان
معانی و تفسیر کلام الله بیان فرمودند بعد از ان ذکر تحمید و تکبیر و تهلیل
آمد حضرت ایشان معانی تطبیق آن ارشاد فرمودند و ایضاً غلام عرضی قبل
ازین بحضور گذرانیده بود بجواب آن سرفراز فرمودند و آن اینست ـ
اغراق در القاب و خطاب در شرع جائز نیست نباید کرد سعی نمایند که

این لطائف عالم امر و حالات آن با حوالیکه در سیر لطیفه نفس پیش می آید یکی گردد و فنا و نیستی و دید قصور غلبه نماید و رذائل اخلاق شکستی یابد و تهذیب اخلاق نقد وقت گردد و بجناب واهب عطیات سبحانه بواسطه ارواح مبارک پیران کبار رحمة الله علیهم التجا نمایند که سر اقربیت واضح شود چنانچه سر وحدت و توحید در سیر لطیفه قلب مشهود میشود و اعمال موافق طاقت اختیار کرده بران مواظبت فرمایند انشاء الله تعالی در جهت فوق توجه کرده خواهد شد لیک اگر حالات لطائف با احوال این لطیفه یکی شود و وسعت در نسبت پیدا گردد منظور همین ست ٭

روز دوشنبه نوزدهم شعبان بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم در حضور مذکور سعی و کوشش طالبان آمد حضرت ایشان فرمودند که شخصی از هنودان بود چندا س نام داشت از مذهب خود و در ترک و تجرید ثابت قدم - شخصی در طلب او مسافت چند ماه قطع کرده آمده بود بطریقی که بهر قدم سجده و کنان بر زمین دراز می شد باز برخاسته بجای سر بقدم ایستاده باز دراز می شد همین نهج تا بدرش رسید من بچشم خود آنرا دیدم و از مجاهده او حیران گشتم بعد از آن حضرت ایشان استغفار خوانیدند و فرمودند که مذکور هنودان و مجاهدات ایشان نباید کرد پس کلمه طیبه سه بار خواندند و گفتند غفرنا یا رسول الله و درود بر پیغمبر علیه صلوات

الله الملک الاکبر فرستادند پس شخصی در حضور عرض نمود که در اهل حق هم بسیار مجاهدات مردمان کشیده اند چنانچه در راه سفر حجاز حضرت ابراهیم بن ادهم بلخی رحمة الله علیه بهر هر قدم یک دوگانه ادا میفرمودند حضرت ایشان فرمودند بلے - باز ارشاد گردید که حضرت آدم بنوری نور الله مرقده از مسجد قبا تا مسجد نبوی بهمین طریق بهر قدم یک دوگانه میخواندند ؛

روز سه شنبه بستم شعبان بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که حاصل سیر و سلوک حضور مع الله است بمزاحمت خواطر در سیر لطیفهٔ قلب در قلب توجه الی الله پیدا شود و بیخطرگی دست دهد و در لطیفهٔ نفس در نفس و در عناصر بعناصر همین معنی در وقت گردد و کشوف انوار و اسرار متفرع اند برین حضور و آگاهی راس المال است چنانچه نزد شخصی هست راس المال او باقی لباس و طعام و حوائج دیگر بهر دیدهٔ در آنهم موجود است اگرچه فی الحال نیست اما تا درست هر وقتیکه خواهد خرید نماید همچنین درین راه راس المال حضور است و باقی بران متفرع انوار هر مقام اشخاص را مکشوف میشوند و اسرار اقل قلیل را و نیز اسرار و انوار درین جهان همراه اند و در قبر هیچ از ینها همراه نمیرود مگر حضور و آگاهی پس جستجوی آگاهی باید نه تکاپوی دیگر شاید کار این است غیر این همه هیچ و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که اسرار لطیفهٔ قلب همه اوست و انا الحق گفتن است و سر لطیفهٔ نفس شکستگی ها است و سر لطیفهٔ قالب هیچ بیان نفرمودند و ارشاد کردند که

حضرت مجدد رضی اللہ تعالی عنہ بیان نفرمودہ اند وسّر کمالات ثلثہ و
مقامات جدیدہ دیگر مثل حقائق سبعہ وغیرہ کہ حق سبحانہ وتعالی خاص
حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی قدسنا اللہ تعالی بسرہ السامی را
باین سرفرازؒ فرمودہ است وبتوسط الیشان متوسلان الیشانرا باین دولت
عظمی وموہبت کبری نصیبی عطا کردہ وحظی بخشیدہ است آنست کہ اشیای
دلیلیہ کشفیہ میگردد ونظری بدیہی میشود وکمال اطمینان وصفا واتصال
بیکیف واتباع ھُوَ بِمَا جَآءَ بِہِ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ وبیرنگی و
غایت لطافت باطن نقد وقت میگردد واز غایت تنزیہ حضرت ذات
تعالت وتقدست جمیع نسب چہ نسبت عینیت اتحاد وچہ نسبت
ظلیت وچہ نسبت احاطہ ذاتی وسریان وجود مسلوب میشود وَمَا لِلتُّرَابِ
وَرَبِّ الْاَرْبَابِ- وازینجاست کہ حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ فرمودند
کہ درینجا نزدیکست کہ نزدیکان دوری جویند وواصلان راہ مہجوری
پویند- بعد ازان حضرت الیشان فرمودند کہ حضرت حاجی محمد فضل رحمۃ اللہ
علیہ کہ حضرت الیشان شہید نور اللہ مرقدہ المجید الیشانرا پیر خود میگفتند
اگرچہ استفادہ باطن از الیشان نمی نمودند اما ارادہ استفادہ در ابتدا
کردہ بودند بسبب ارادہ استفادہ مرشد خود سید استند والیشان
قریب دہ سال در خدمت حضرت حجۃ اللہ محمد نقشبند قدس سرہ گذرانیدند و

ہم ہمین قدر ایام در صحبت جناب حضرت عبدالاحد قدس سرہ بسر بردند و
سلوک تمام از ہر دو صاحبان حاصل نمودہ بودند روزی بخدمت ایشان
دو کس از اصحاب حضرت مرشد عالی سیر خواجہ محمد زبیر قدس سرہ آمدند و نسبت
بی کیف ایشان را ادراک ناکردہ باہم گفتند یکی آنکہ انچہ در منست در نسبت
و دیگری گفت انچہ در نسبت در منست باز گفتند کہ ایشان نسبتی ندارند
حاصل آنکہ نسبت این مقامات عالیہ کمال بیکیفست دست ادراک
از دامنش کوتاہ ست صاحب این نسبت شریفہ خود نیز بجز جہالت و نکارت
امری دیگر ندارد چہ جای کہ دیگری شناسد۔ اَوْلِیَائِی تَحْتَ قِبَائِی لَا
یَعْرِفُہُمْ غَیْرِی ٭

روز چہار شنبہ بست و یکم شعبان بحضور فیض گنجور حاضر

گردیدم مذکور معنی نسبت در حضور آمد حضرت ایشان فرمودند کہ معنی نسبت
حضور و جمعیت و آگاہی ست وایضاً در آنوقت مکتوب حضرت ایشان شہید
نور اللہ مرقدہ المجید خواندہ شد و دران احوال اصل مذہب ہنود ان و بیان
چہار کتب ایشان کہ آنہا را منزل قرار دادہ اند تحقیق فرمودند وایضاً نوشتند
کہ در یک کتاب معارف اند حضرت ایشان فرمودند کہ چیزی بر کلام حضرت
پیر و مرشد گفتن کمال بی ادبی ست لیکن نزد من معارف در کتب
اینان ثابت نیستند ٭

روز پنجشنبه بست و دوم شعبان بنده بحضور والا حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید طالبان را در مدت دو سال لطیفهٔ قلبی تمام تسلیک میفرمودند در یک سال لطیفه نفس و در دو سال دیگر تا بکمالات میرسانیدند و در مدت پنج سال دیگر نصف سلوک که از کمالات باقی میماند تسلیک میفرمودند بعد ازان شخصی عرض نمود که در خدمت حضور کمتر از یک سال لطیفهٔ قلب طی می شود و مقامات دیگر نیز برین عنوان بزودی حاصل میگردند حضرت ایشان فرمودند که من نیز ازین امر حیرانم که درینجا معاملهٔ کار بطوالت نمی کشد مگر عنایات ایزدیست که راه دور را بر من نزدیک ساخته است و بعد ازان فرمودند که طی تمام مسافت هر مقام بمدت همون ایام مقرره که ده سال ست میشود اگرچه رنگ هر مقام از کثرت توجه و عنایت پیران بایام قلیله بحصول می انجامد پس فرمودند که حضرت شیخ مولانا محمد عابد رضی الله تعالی عنه اکثر اشخاص را بزودی تسلیک فرموده بودند اتفاقا قضیهٔ اتفاقیهٔ نادرشاهی بمیان آمد باطن آنها مکدر شد گویا که از نسبت تهی گردیدند بهمین وجه حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید تا وقتیکه سالک را عرضی و طولی در یک مقام پیدا نمیشدی توجه بمقام دیگر نمی فرمودند و مدت قطع سلوک بر ده سال مقرر ساختند تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ❖

روز جمعه بست وسوم شعبان در محفل فیض منزل حاضر گردیدم درانوقت درس مکتوبات شریف حضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی بود مکتوب که بصاحبزادهای کبار اعنی خواجه خرد و خواجه کلان در بیان عقائد نوشته بودند خوانده شد حضرت ایشان فرمودند که این مکتوب فائده کثیر در علم عقائد دارد این را علیحده نوشته بمردمان داده شود بعد ازان فاتحه خواندند و معنی الرحمن الرحیم بیان فرمودند که الرحمن - ای مَن سُئِلَ اَعطی و الرحیم ای مَن لم یُسئَل یغضب علیه

روز شنبه بست وچهارم شعبان در حضور عالی حاضر گردیدم شخصے از حاضران مجلس مذکور اشغال و اذکار نمود که حضرت شیخ فرید الدین گنجشکر رحمة الله تعالی علیه بزبان خود ذکری مقرر نموده اند حضرت ایشان فرمودند که هر کس بزبان خود یاد محبوب خود میکند و موافق حوائج خود الفاظی مقرر نماید هندیان را اصطلاح هندست سندهیان را اصطلاح سندست عندلیب شیدا در تعشق سروی آن گل رعنا بزبان خود نغمها می سراید و قمری مبتلا در محبت قامت آن شمشاد زیبا بدل خود نعرها می نماید ؎

مرغان چمن بهر صباحی خوانند ترا باصطلاحی

روز یکشنبه بست وپنجم شعبان بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم

حضرت ایشان فرمودند که حضرت خواجهٔ خواجگان پیر پیران خواجه بهاؤالدین نقشبند رضی اللہ تعالی عنہ وصیت فرمودند که ہمراہ جنازهٔ من کلام اللہ و درود نخوانند که بے ادبیست مگر این شعر البتہ بخوانید ؎

مفلسانیم آمده در کوی تو	شیئاً للہ از جمال روی تو
دست بکشا جانب زنبیل ما	آفرین بر دست و بر بازوی تو

بعد ازان مذکور ذکر خفی در حضور آمد حضرت ایشان فرمودند که چون توجه بدل کرده شود دل ذاکر میگردد و انتظار پیدا می شود بعد ازان بلطیفهٔ روح توجه کرده شود دران ذکر جاری میشود و توجه الی الله پیدا میگردد و همچنین در هر لطیفه از لطائف عالم امر که حاصل کار انتظار و توجه ست حاصل میشود پس ازان انتظار کم میگردد و توجه مستهلک و مضمحل میشود نه حقیقت انتظار و توجه میرود بلکه در ادراک نمی آید آنرا ذکر خفی درین طریق می نامند بعد ازان در لطیفهٔ نفس و عناصر ثلثه پس بعنصر خاک با هیئت وحدانی همین طور میشود ذٰلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ❖ **روز دوشنبه بست و ششم شعبان المعظم بمجلس** عالی حضور حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که معارفیکه حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ را مکشوف شده اند سه قسم اند یک قسم از کسی نفرموده اند و در سلک تحریر و تقریر منتظم ننموده اند دیگر قسم خاص

حقیقی

باولاد امجاد خود بیان ساخته اند و یک قسم علی العموم بیاران و متوسلان خود ارشاد کرده و هم تحریر و تسطیر نموده اند چنانچه سه جلد مکاتیب شریف و هفت رسائل مملو ازان است و ایضاً حضرت ایشان احوال بیعت و حصول نسبت جناب حضرت مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بیان فرمودند که ایشان اولا بیعت از والد ماجد خود در خاندان عالیشان چشتیه نموده بودند و اجازت خلافت این خاندان یافته بودند بلکه از والد بزرگوار اجازت طرق دیگر مثل سهروردیه و کبرویه و قادریه و شطاریه و مداریه هم یافته بودند پس ازان بخدمت حضرت خواجه خانی فی الله باقی بالله رضی الله عنه رسیدند و سلوک طریقه شریفه نقشبندیه با کمال اتمام رسانیدند و خلافت یافتند روزی در مسجد مبارک حلقه صبح مینمودند که حضرت شاه سکندر رحمة الله علیه خرقه جناب حضرت غوث الاعظم رضی الله تعالی عنه بامر جد بزرگوار خود عارف و کاشف اسرار خفی و جلی حضرت شاه کمال کیتهلی قدس سره آورده بر سر ایشان انداختند ایشان در بحر انوار نسبت قادریه غرق شدند درانوقت بخاطر ایشان گذشت که من خلیفه خاندان نقشبندیه ام الحال که نسبت قادریه مرا احاطه نموده است مبادا اکبرای این طریق رنجیده شوند فی الحال مشاهده نمودند که حضرت غوث الاعظم مع حضرت شاه کمال کیتهلی و حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند مع اکابران تا بحضرت خواجه

باقی باشد و حضرت خواجه معین الدین چشتی و حضرت شیخ شهاب الدین سهروردی و حضرت شیخ نجم الدین کبری همه تشریف آوردند حضرت خواجه میفرمودند که ایشان خلیفه من اند و حضرت غوث الاعظم میفرمودند که ایشان را در ایام طفولیت زبان خود کمال کیفیتی چشانیده بود پس ایشان از من اند و حضرت خواجه معین الدین چشتی فرمودند که ایشان و آبای و اجداد ایشان متوسل بسلسله من اند بهمین نهج همه بزرگواران ارشاد میکردند آخر الامر همه اکابران در مقبول ساختن ایشان اتفاق نمودند و هر یک از نسبت شریفه خود سرفراز فرمود و خلیفه خود گردانید ایشان در مراقبه از صبح تا بوقت ظهر آن احوال مشاهده نمودند و باین دولت عظمی سرفراز شدند پس درین طریق مجددیه نسبت هر خاندان شریف جلوه گرست گویا چهار دریای بی پایان موج خیز اند و دو دریای نسبت نقشبندیه و یک بحر نسبت قادریه و یک لجه الیست که نصف آن از چشتیه و نصف دیگر از سهروردیه و کبرویه است نسبت نقشبندیه غالب است بر جمیع نسبتها پس از آن قادریه باز چشتیه باز سهروردیه ٭

روز سه شنبه بست و هفتم شعبان المعظم بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم در آنوقت در حضور مذکور کفر طریقت افتاد حضرت ایشان فرمودند که کفر طریقت آنست که امتیاز برخیزد و غیریت نماند و بجز یکذات تعالی

وتقدس ہیچ چیز بنظر نیاید منصور حلاج فرمودہ ؎

کفرت بدین اللہ والکفر واجب لدیّ وعند المسلمین قبیح

وایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ پانصد رکعت در طوق وسلاسل منصور حلاج میگذرانید ومیگفت کہ فی العشق رکعتان لایصح وضوؤھما الا بالدم۔ وایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ حضرت ابوہریرہ رضی اللہ عنہ میفرمودند کہ دو علم از آنحضرت صلے اللہ علیہ وسلم بمن رسیدہ اندیکی را برعالم افشا ساختہ ام ودیگری را پنہان نمودہ ام اگر شمہ ازان اظہار نمایم گردن مرا بزنند اکثر صوفیان آن علم ثانی را علم وحدت الوجود وآنرا ہمہ اوست گفتہ اند وعلما گفتہ اند کہ آن احوال منافقان ست کہ آن سرور علیہ صلوات اللہ الملک الاکبر بیان فرمودہ بودند وجناب حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ فرمودہ اند کہ آن اسرار دیگراند وراز این ہردو بعد ازان حضرت ایشان فرمودہ اند کہ اسرار توحید وجودی باشد یا معارف توحید شہودی ویا مقامات دیگر آنچہ حق سبحانہ عنایت کند نعمتے ست عظمی پس این شعر مولانا روم خواندند ؎

جان من وجانان من دین من وایمان من

سلطان من سلطان من چیزی بدہ درویش را

بعد ازان درحضور ندکور حضرت نظام الدین فخر العارفین آمد حضرت ایشان

فرمودند که اہل چشت میگویند که مثل ایشان اولیائی درامت پیدا نشده است و در ہر پیغمبری که یک خلیفه بود در ایشان آن ہر یک ظہور نمود و ہمدرین اثنا شخصی از مزار پر انوار ہادی سالکین رہبر عارفین حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی اوشی رحمۃ اللہ علیہ آمد حضرت ایشان فرمودند که چیزی از قسم کاک تبرک مزار ایشان آورده آن شخص عرض نمود که نی- فرمودند که این چه خطا کردی که چیزی تبرک نیاوردی بار دیگر برو و چیزی بیار که در تبرک بزرگان سر یست پنہان و فائده ایست بی پایان بعد ازان ارشاد کردند که نقل ست شخصی از مزار مبارک ایشان کاک آورده بود طائری در خانه او مرده بود قدری ازان کاک در آب سائیده بدہن آن طائر انداخت اند قدرت ایزدی زنده شد و پرواز نمود ؛

روز چہار شنبه بست و ہشتم شعبان بحضور فیض گنجور حاضر گردیدیم دران وقت مذکور ایمان آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که ایمان بر سه قسم ست یکی ایمان عوام که بغیب آورده اند حق سبحانه جل شانه را ندیده و بجان گرویده اند دوم ایمان اولیاء اللہ که اہل شہود اند ایمان ایشان شہودیست که حجاب ظلمانی که عبارت از نفی بصری و نفی قناعتی و متوکلی و غیرہاست قطع کرده و حجاب نورانی که عبارت از صفات و شیونات و اعتبارات ذاتیه است طی نموده در مرتبه شہود رسیده اند سوم ایمان

اکابران کہ ازین مرتبۂ شہود ہم گذشتہ اند وبمقام کمال وصال پیوستہ اند ایمان ایشان در رنگ ایمان غیبی گردیدہ است چرا کہ مشاہدہ را در مرتبۂ کمال اتصال گنجایش نیست چنانچہ شخصے مثلاً دست خود پس پشت داشت غیب ست وچون مقابل روی خود آورد مشاہدہ شد وچون بمردمک دیدہ چسپانید باز غیب شد پس در مرتبۂ وصل نیز فصل ہم غیبت متحقق شد ازینجاست کہ میگویند اخص الخواص برنگ عوام میباشند انا بشر مثلکم رمزیست ازینمعنے۔ بعدازان در حضور مذکور قبولیت دعا در حق اکابران آمد حضرت ایشان فرمودند کہ مقبول جناب اللہ الاکبر حضرت شیخ فریدالدین گنجشکر نوراللہ مرقدہ الاطہر چون مریض شدند حضرت نظام الدین اولیا قدس سرہ را فرمودند کہ بابا نظام الدین در حق دفع مرض وازالۂ علت من دعا کن ایشان دعا فرمودند ہیچ اثری ظاہر نشد. در حضور عرض نمودند کہ عاجز ما پست ہمان تا بہ آستان عالی آنقبلہ واصلان نمیرسد ایشان فرمودند کہ ما دعا بجہت اجابت دعای تو خواہم نمود پس ایشان دعا فرمودند و باجابت مقرون گشت۔

روز پنجشنبہ بست ونہم شعبان المعظم در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان بزبان گوہرفشان ارشاد فرمودند کہ دل من مبتلای خلوت ست درویش از جلوت لاکن بکنج تنہائی نشستن و بگوشۂ

عزلت آرمیدن چگونه میسر شود که مردمان برای استفاده نزد من می آیند
پس سعادت خود می شماریم و روی از خلوت بجلوت می آریم والا حوالم
بمصداق این شعر است ؎ تہا نہ ننگ میخواہم کہ در روی ✦ ہمین جای
من و جای تو باشد ✦ بعد ازان ارشاد فرمودند که قبل ازین دمبدم مرا از
دل پرالم آہی میکشیدم و دامان صبر و شکیبائی میدریدم الحال آہے
گم شده گاہی می آید مرا از من می رباید ؎

آہی چو گرد باد ز جائی برد مرا ✦ از کوی دوست آہ کجا می برد مرا

بعد ازان فرمودند که عشق می باید چراکه راز بے عشق نمیکشاید عشق ست
که تا بمعشوق میرساند و عشق ست که بکوچه و بازار بہ تشہیر می دواند۔ عشق
ست که از خانمان جدا میکند۔ عشق ست که در خویش و بیگانگان رسوا میکند

چون نیست ترا عشق بتحقیق ز تقلید ✦ چاکے بگریبان زن و خاکی بسر افکن

روز جمعه سی ام شعبان حاضر حضور گردیدم حضرت ایشان مطلع
دیوان حافظ شیراز خواندند ؎

الا یا ایها الساقی ادر کاساً و ناولها ✦ که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها

و فرمودند که نسبت قلب ظہور کرد پس شعر دیگر این غزل خواندند ؎

ببوی نافه کآخر صبا زان طره بکشاید ✦ ز تاب جعد مشکینش چه خون افتاد در دلها

پس آہی از دل فیض منزل کشیدند. حاضران مجلس را در آن وقت حالتے

عجیب داد واحوالی غریب ظهور نمود۔ بعدازان مذکور نماز آمد حضرت الیشان فرمودند که شخصے چون تکبیر افتتاح گفته داخل نماز گردد و قیام نماید بداند که بدن من و دل من بجناب الٰهی استاده اند و چون رکوع کند بداند که بدن من و دل من در حضور حق تعالیٰ راکع اند و چون در سجده رود بداند که تن من و قلب من در بارگاه کبریا سجده مینمایند۔ سَجَدَ لَکَ سَوَادِیْ وَخَیَالِیْ وَ اٰمَنَ بِکَ فُؤَادِیْ۔ بعدازان مکتوبات شریف حضرت مجدد رضی الله تعالیٰ عنه شروع شد درمیان آن معارف بلند بیان فرمودند و چون تمام شد باین الفاظ قُوْلُوْا اشْهَدُوْا بِاَنَّا مُسْلِمُوْن۔ حضرت الیشان فرمودند بهدایت الٰهی سبحانه و بهدایة النبی صلی الله علیه وسلم و بهدایة هذا الکتاب ۔

روز شنبه غرهٔ رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت الیشان را در آنوقت ضعف و ناتوانی بود و شدت گرما هم ارشاد کردند که مروحه می وزید پس فرمودند که هرکه خواهد که من مخدوم عالم گردم خدمت پیر و مرشد خود اختیار کند مصرع هرکه خدمت کرد او مخدوم شد ۔ خدمت ست که از مرتبهٔ ادنی بمقام اعلیٰ میرساند و ادب ست که از حضیض خاک باوج فلک الافلاک ترقی می کناند ع خدمت ترا به کنگرهٔ کبریا کشد ۔ بعدازان فرمودند که درین ایام که عمر به پیری رسیده است ناتوانی بدن و ضعف قلب بسیار گردیده و زهد و ریاضات و مجاهدات در اذکار و اشغال

کم میشود وقبل ازین که طاقت وتوانائی بود در جامع مسجد آب حوض میخوردم ده پارهای کلام الله مجید میخواندم وده هزار نفی واثبات مینمودم نسبت باین قوت ظهور میکرد که مسجد جامع مملو از انوار میگشت ودر هر کوچه میگذشتم از انوار پر می شد وبهر مزاری که میرفتم نسبت آن صاحب مزار پست میشد ونسبت من غلبه مینمود پس من خود را از خود پست میکردم وادب آن بزرگ مینمودم ؏

روز یکشنبه دوم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم

حضرت ایشان فرمودند که ذکر می باید کرد وجد می باید نمود که راه بدون رفتن قطع نمیشود وایضاً فرمودند که انقطاع از ماسوا بکلی باید وانحراف تام از دنیا می دنی تا دریای فیض الهی در دل موجی زند وبحر انوار نامتناهی جوشش نماید جناب مرشدنا وامامنا حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید میفرمودند که گاهی چون در خانه میروم واهل خانه بسبب کار ضروری چیزی از من میطلبند حق سبحانه میفرسید لاکن از آمدن یک دینار هم معامله باطن به نهج سابق نمی ماند فتوری در نسبت راه می یابد والله بالله ثم بالله ـ بعد از ان در حضور مذکور فنا آمد حضرت ایشان فرمودند که چون دل بی شعور از ماسوای حق جل وعلا گشت فنا حاصل شد وچون شعور بے شعوری هم نماند فناء الفنا میسر گشت وایضاً فرمودند که جناب عارف آگاه حضرت خواجه باقی بالله رضی الله عنه

وارضاه عنا فرموده اند که در بے شعوری شعوری باشد معنی این کلام فیض نظام اینست که بیشعوری از خلق باشد و شعور حضرت حق سبحانه بعد ازان ارشاد فرمودند که معنی دیگر این سخن که درینوقت بر من القا ساخته اند اینست که در بے شعوری مندرج شعوری هم باشد یعنی هر نفعی و ضرری که از خلق رسد از خالق بیند شعور غیریت مرتفع شود ضار و نافع حق را بیند لیکن با وجود این بے شعوری شعور آن شخص هم باشد که واسطه است درمیان چنانچه شخصے سالک را حلوا خوراند یا طمانچه زد سالک می بیند که فاعل این فعل اوست حق سبحانه لیکن این شخص را هم می بیند و میداند که این واسطهٔ فعل ست۔ وایضاً فرمودند که کار صوفیه دیدن ست و کار علما دانستن فقرا از حق بینند و علما از او سبحانه میدانند؛

روز دوشنبه سوم رمضان شریف در حضور فیض گنجور حاضر شدم حضرت ایشان فرمودند که امروز روز عرس جناب قرة عین الرسول حضرت زهرای بتول ست رضی الله تعالی عنها۔ بعد ازان امر به پختن شیر برنج برای نیاز ایشان فرمودند بعد ازان در حضور فیض گنجور شخصے عرض نمود که ولایت افضل ست یا امامت و فرق چیست درمیان این هردو۔ حضرت ایشان ارشاد فرمودند که ولایت عام ست و امامت خاص۔ هر امام ولی ست و هر ولی بدرجه امامت نمیرسد چه ولایت عبارت از حضور مع الله است

نسبتی

و امامت منصبی نیست که هرکس را بان سرفراز نساخته اند بلکه کاملان را عطا فرموده اند
چنانچه خلفای اربعه و ائمه اثنا عشر و غیر ذلک من الاولیاء الکرام رضی الله تعالی
عنهم اجمعین - بعد ازان در مجلس ذکر جامعیت آن سرور علیه صلوات الله الملک
الاکبر آمد حضرت ایشان فرمودند که جمیع کمالات ظاهری و باطنی بطریق اجمال
جناب سید انبیا علیه صلوات الله الملک الاعلی را حاصل بود لیکن حصول
ظهور تفصیل جمیع کمالات موقوف بزمانهٔ خاص و شخص خاص بود چنانچه فرموده اند
آنحضرت صلی الله علیه وسلم أُعْطِيتُ بِمَفَاتِيحِ كُنُوزِ الْأَرْضِ و حال آنکه در زمان
آنحضرت فتح اکثر اقالیم نشده بود در زمانهٔ خلفا اکثر مکانات فتح شدند و اکثر
بعد از صحابه سلاطین نامدار فتح نموده اند چنانچه محمود غزنوی هندوستان
فتح کرد پس ظهور این کمال موقوف بر ایشان بود و جناب آن سرور علیه صلوات
الله الملک الاکبر را جمیع علوم چه علم توحید وجودی و چه کلام و چه علم جزئیات
مسائل فقه مجملا حاصل بود لیکن تفصیل علم توحید وجودی بر وجود محی الدین عربی
رحمة الله علیه و ظهور علم کلام بر ابو الحسن اشعری و ابو منصور ماتریدی رحمة الله
علیهما و تفصیل علم جزئیات مسائل فقه بر امام اعظم و امام شافعی و امام مالک
و احمد حنبل رحمة الله علیهم موقوف بود حاصل آنکه هر کمالیکه بعد آنحضرت صلی الله
علیه وسلم در امت از هر کس که ظهور نمود کمال آنحضرت ست و آنحضرت را قبل
ازین ظهور هم حاصل بود غیر از فرق اجمال و تفصیل نیست ؛

روز سه شنبه چهارم رمضان شریف بنده در حضور والا حاضر گردید در آنوقت در مجلس شریف مذکور حضرت امام اعظم رضی الله عنه آمد حضرت ایشان فرمودند که امام اعظم از امام مالک در مدینه منوره ملاقات نمودند امام مالک از ایشان پرسیدند که وطن شما کجاست ایشان فرمودند که عراق - امام مالک رحمة الله علیه فرمودند که مردمان عراق اهل نفاق میباشند ایشان فرمودند که درست ست حق سبحانه تعالی فرموده است وَمِنْ اَهْلِ الْعِرَاقِ مَرَدُوْا عَلَے النِّفَاقِ - حضرت امام مالک خاموش شدند بعد از مفارقت دانستند که نعمان ابن ثابت همین بودند تاسف کردند که از من چه سخن سرزد شد و مدح ایشان بسیار نمودند راقم گوید عفی عنه که در قرآن مِنْ اَهْلِ الْمَدِیْنَةِ مَرَدُوْا عَلَی النِّفَاقِ واقعست وامام مالک از اهل مدینه بودند پس امام اعظم جواب بطریق الزام دادند که درست ست درشان اهل عراق مَرَدُوْا عَلَے النِّفَاقِ واقعست یعنی حق سبحانه - بعض اهل مدینه را مَرَدُوْا عَلَے النِّفَاق گفته است و شما اهل عراق را که میگوئید در آیة شریف - بجای اهل مدینه اهل عراق بنویسید و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که امام شافعی رح روزی بمزار پرانوار ایشان رفته بودند وقت نماز آمد نماز بلا رفع یدین بطور ایشان گذاردند و فرمودند که مرا شرم می آید که در حضور ایشان خود را دخل دهم و اجتهاد خود اظهار نمایم بعد از آن در حضور پرنور مذکور توحید وجودی آمد حضرت ایشان فرمودند

که این احوالیست که در سیر لطیفهٔ قلبی مکشوف میشود و آنانکه این را انتهای
مقامات قرب دانسته اند از مقامات عالیه که حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه
بیان فرموده اند آگاهی ندارند و قدم از دائره ظلال باصل ننهاده اند تشبیه را
تنزیه دانسته اند و مخلوق را عین خالق و ممکن را عین واجب پنداشته اند
چنانچه میگویند ؎ ای مغربی آن یار که بی نام و نشان بود ٭ از پرده برون
آمد و با نام و نشان شد ٭ نمیدانند که این ظلی ست از ظلال اسما و صفات
واجبی جَلَّتْ قُدْرَتُهٗ نه عین او تعالی عَزَّ اِسْمُهٗ مثلاً چون در آئینه قرص آفتاب
جلوه گر میگردد در ان شعشان و لمعان و حدت و خطوط آفتابی همه ها موجود
میشوند لیکن آفتاب نیست ظل آفتاب ست این گروه آفتاب را نادیده ظل را
عین آفتاب می انگارند و آئینه را هم نمی بینند حالانکه آئینه عین ظل آفتاب هم
نگردیده ست اجرم آئینه باقی ست و ظل آفتاب در وی ست چنانچه حافظ شیراز میفرماید

سطوت

عارف از خندهٔ می در طمع خام افتاد		عکس روی تو چو در آئینهٔ جام افتاد

و ایضا حضرت ایشان فرمودند که هر کس از اولیای کرام بهر مقامیکه رسیده
است میداند که مقصود همین ست ورای این نیست مثلاً گروه نابینایان فیل
یافته بودند بدست کسی پای فیل آمد دانست که فیل مثل ستون میباشد و بدست
کسی که خرطوم آمد گفت که مثل عصا میباشد و بدست کسی که دندانش آمد معلوم
نمود که فیل مانند خشک میباشد همچنین بدست کسی که گوش او آمد یا پشت او آمد

[illegible]

نابینایان

یا شکم او ازان تعبیر کرد و انکار غیر آن نمود و یا مثلاً جمعی در بیابان بشجری رسیدند کسی را برگش بدست آمد و کسی را شاخ و کسی را بیخ و کسی را ثمره پس همه ذائقه اش چشیدند لیکن هر یک را ذوقی علیحده و کیفیتی جدا حاصل شد کسی که برگش چشید ذوق برگ بیان کرد و کسی که بارش چشید ذوق بار اظهار ساخت۔ علی ہذا القیاس هر کس موافق چشیدنی خود شرح نمود و انکار دیگری ساخت که انچه من چشیده ام ذائقه شجر همین ست نه آنکه تو بیان نمائی و جناب حضرت مجدد رضی الله عنه میفرمایند کمایهمه مکشوفات اولیای کرام نشانی از مطلوب دارند درست و بجا هستند لیکن ذات او سبحانه ورا ر اینست چراکه حق تعالی نے نهایت ست پایانی ندارد و همچنین معرفت او هم نے پایانست نهایتی ندارد و در انجاکه سید البشر علیه و علی آله صلوات الله الملک الاکبر میفرمایند ما عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ دیگری را چه یارا که به نهایت آن برسد ؎

هر نقاب روی جانان زنقاب دیگرست	هر حجابی را که طی کردی حجاب دیگرست

راقم گوید عفی عنه که هر کس موافق حوصله و استعداد خود حظی از معرفت چشیده است نه آنکه عرفان الهی بتمامه حاصل نموده شخصی باین معنی چه خوش دوهره هندی منظوم نموده است دوهره مصری کا پربت بهیو چیونٹی پهنچی آسے اُن مکهه اپنا بهر لیو پربت لیو بچاے و شعر فارسی هم بمضمون مؤید اینست ؎

دامان نگه تنگ و گل حسن تو بسیار	گلچین بهار تو ز دامان گله دارد

والیضاً ہمین مصداق شعر عزلی ست ۵ وان قمیصا خیط من نسج تسعة ٭ وتسعین حرفا عن معالیه قاصرة

روز چہار شنبہ پنجم رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم

شخصے از حضرت ایشان استفسار مراقبات نمود ارشاد کردند که ما اوّل مراقبهٔ احدیت تلقین مینمایم و آن عبارتست از لحاظ مفهوم اسم مبارک الله که برو ایمان آورده ایم که بیچون و بیچگونست و موصوفست بجمیع صفات و منزه است از ہمه نقصان و زوال بعد ازان مراقبه معیت تلقین میکنیم و آن عبارت است از لحاظ معیت او سبحانه بقلب و روح و جمیع لطائف و به تمام بدن بلکه بهر موی تن بلکه بهر ذرّه از ذرّات عالم بعد ازان در حضور مذکور جناب قبله گاہی آنجناب رضی الله تعالی عنه آمد حضرت ایشان فرمودند که قبله گاہی ام سخت بزرگ بودند کریله تای جوش کرده میخوردند و در صحرا رفته ذکر جهر مینمودند و بیعت در خاندان قادریه داشتند و نسبت چشتیه و شطاریه هم میداشتند چهل روز متواتر خواب نکرده بودند و اکثر ارواح اولیای کبار را مشاهده مینمودند بعد ازان در حضور مذکور استفادهٔ حضرت عارف آگاه خواجه باقی بالله رضی الله تعالی عنه بحضرت مجدد الف ثانی قدسنا الله تعالی باسراره السامی آمد حضرت ایشان فرمودند که این سخن نزد من ثابت نیست چراکه جناب حضرت مجدد رضی الله عنه نوشته اند که روز عید بزیارت حضرت

گیاه تلخی

خواجه رضی الله عنه رفتم و عرض نمودم که امروز بزرگان عیدی خردان را عطا میفرمایند ما هم بهمین امید بحضور حاضر شده ام حضرت خواجه توجه فرمودند و نسبت نو القا نمودند که خلق دگر دارد و کیفیتی علحده و اسرار جدا پس ازینجا معلوم شد که چون حضرت خواجه ایشانرا بعد از وفات خود نسبت نو عطا کردند بهمین حیات خود از ایشان بچه طور اخذ نسبت نمودند ۞

روز پنجشنبه ششم رمضان شریف غلام بمجلس آنقبله خاص و عام حاضر گردید حضرت ایشان فرمودند که شخصی از صوفیه انتقال ازین جهان نمود عتاب از جناب الهی آمد که تو بودی که مرا به لیلی فرود می آوردی یعنی برنگ معشوق ظاهری نسبت خال و خط با می نمودی و ایضاً حضرت ایشان فرمودند که من از امرا یان ملاقات کردن و طلب دنیا نمودن و نغمه و سرود شنیدن و همه اوست گفتن بیزارم چراکه همه اوست احوالیست که صوفیان این زمان در قال آورده اند و بحقیقت نارسیده زبان تبرنم این مقال دراز ساخته اند و بالحاد و زندقه گرفتار گردیده اند نَعُوْذُ بِاللّٰهِ عَنْ ذٰلِکَ شخصی نزد من آمد و گفت که همه خداست غیری کجاست من او را از مجلس بیرون ساختم و نیز شخصی بود که چون آواز حمار می شنید جل و علا می گفت اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ عَنْ ذٰلِکَ نَعُوْذُ بِاللّٰهِ این چه کمال ست که سراسر خلاف کلام الله الملک المتعال ست اگر این حق بودی پیغمبر علیه صلوات الله الملک الاکبر

حاشیہ: حال

برکہ نازل شدی و از طرف کہ پیغام آوردی رَبَّنَا ظَلَمْنَا اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَکُوْنَنَّ مِنَ الْخَاسِرِیْنَ ۞

روز جمعہ ہفتم رمضان شریف بحضور والا حاضر گردیدم درانوقت در حضور مذکور رویت حق سبحانہ جل شانہ درمیان افتاد حضرت ایشان فرمودند کہ رویت واجب الوجود تعالی و تقدس درین سرای امکان ندارد و قتیکہ در معراج آن سرور زمین و زمان علیہ تحیات الملک المنان علما را اختلاف این واقعہ افتاد و با وجود گذشتن آنحضرت ازین جہان و رسیدن بہ لامکان و مشرف شدن بمقام قاب قوسین او ادنی تصدیق این امر بدیگری بچہ طور آید و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ کلام باری تعالی و تقدس کہ از لحن و آواز مبرا و از صوت و حروف منزہ است سہ بار شنیدہ ام و مشرف از استماعش گردیدہ ام یکبار در مدرسہ و دو بار درین مکان کہ الحال سکونت میدارم و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ شبی در خواب دیدم کہ مرا خلعت عروسانہ پوشانیدند و بزیور متجلی ساختند و سخنان محبوبانہ از من صادر شدند۔ چون از خواب بیدار شدم احوال من دگرگون شدہ بود و از من کلام بطوریکہ در منام کردہ بودم در یقظہ ظاہر گردید و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ اکثر اوقات مرا آواز از غیب می آید گاہی از ملک الہام میگردد و گاہی از پیران کبار ندا ہی میشود

دگاهی از جناب سید مختار علیه و علی آله صلوات الله الملک الغفار صلای می آید روزی برای وسعت مکان دعا نمودم نداشد که تو اہل و عیال نداری مکان وسیع چه خواهی کرد برای استقامت تو اینهم کافیست و ہم روزی مکان ہمسایه از حق سبحانه خواستم که بمن عطا کند ملهم ساختند که تو ہمسایه را ایذا میرسانی و از مکان بدر مینمائی و ایضاً روزی بقصد حج عزم سفر نمودم الہام شد که باش درینجا از تو منفعتی خلق راست ؛

روز شنبه ہشتم رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم شخصی بعلت رشته گرفتار شده بود حضرت الیشان فرمودند که این آیه شریفه را اکثر باید خواند و ہم در دوگانه بقیام و رکوع و سجود بخواند رَبِّ اِنِّیْ مَسَّنِیَ الضُّرُّ وَ اَنْتَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِیْنَ ؕ و ایضاً در حضور پرنور مذکور شعر آمد حضرت الیشان این رباعی خواندند ؎

مارا نبود دلی که کار آید ازو	جز ناله که در دمی ہزار آید ازو
چندان گریم که کوچه ہا گل گردد	نی روید و ناله ہای زار آید ازو

روز ملیشنبه نهم رمضان شریف غلام بمحفل آنقبله انام حاضر گردید در حضور پرنور مذکور تراویح آمد که از آنحضرت صلی الله علیه وسلم بست رکعت تراویح ثابت نیست حضرت الیشان فرمودند که عبد الله ابن براء المالکی روایت بیست رکعت تراویح از ان سرور علیه صلوات الله

الملک الاکبر بہ ثبوت رسانیدہ است بعد ازان مشکات شریف طلب نمودند بر حاشیہ آن این مسئلہ نوشتہ بود در مجلس عبارتش خواندند بعد ازان در حضور پر نور مذکور وجود ممکنات آمد کہ آیا وہم ست یا حقیقتی از وجود دارد حضرت ایشان این رباعی خواجہ میر درد خواندند ؎

ای درد یہ سیکھنا مین آکر دیکھا	عالم کے تئین تجو دل لگاکر دیکھا
مانند مژہ اُلٹگئی صف کی صف	واللہ جدھر آنکھہ اُٹھاکر دیکھا

تنگنا

و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ در صفحہ علم الٰہی اشکال ممکنات بود کہ اعیان ثابتہ عبارت از انست چون خواست او سبحانہ کہ آن صور علمیہ را بمنصہ ظہور آرد ہر صورت را بہر زمانیکہ خواست کہ اطوار و آثار وجود بر و مرتب فرماید صفحہ علم خود را کہ در و عین ثابتہ آن صورت بود مقابل آئینہ عدم نمود پس در ان آئینہ آن عین ثابتہ منعکس گردیدہ صورتی در خارج پیدا ساخت و از اطوار و آثار وجود او را بنواخت و ایضاً فرمودند کہ از نطفہ مضغہ شدن و از مضغہ عظام و لحم گردیدہ صورتی پیدا کردہ جنین گشتن پس شاب گردیدن باز بشیب رسیدن اطوار وجود ست ــ و خندیدن و گریستن و تکلم نمودن و غیرہا آثار وجود ست ؁

روز دوشنبہ دہم رمضان شریف بندہ بحضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ صوفی را باید کہ اخلاق و اعمال

وترک خود بلسان اخلاق و اعمال و ترک جناب آن سرور علیه صلوات الله
الملک الاکبر پیدا کند که حضرت انس بن مالک رضی الله عنه در حضور آنحضرت
صلی الله علیه وسلم ده سال حاضر بود گاهی ایشانرا آنحضرت اُف نگفتند
و هر که از آنحضرت بدی میکرد از و نیکی میکردند و در شبها قیام مینمودند
حَتّٰی تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ روزی نزد آنحضرت دنانیر و دراهم سرخ و سفید
هفتاد هزار آمد همه را بفقرا تقسیم فرمودند ۞

روز سه شنبه یازدهم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر
گردیدم حضرت ایشان فرمودند که بوقت حلقه ذکر نباید کرد بلکه متوجه بمرشد
خود باید بود که توجه مرشد مفید تر ست از ذکر و ایضاً حضرت ایشان فرمودند
که در حلقه توجه یک کس را نمودن تاثیر بر همه اهل حلقه میرساند لکن توجه مثل
مسهل ست و تاثیر که اهل جوار را میشود مثل یاقوتیست پس بعد از مسهل
یاقوتی مفید می شود ۞

روز چهار شنبه دوازدهم رمضان بحضور عالی حاضر گردیدم حضرت
ایشان فرمودند که خزانه من مواعید الهی ست جل سلطانه ؎

خاک نشینی ست سلیمانیم	عار بود افسر سلطانیم

روز پنجشنبه سیزدهم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر
گردیدم حضرت ایشان فرمودند که وصیت میکنم

شخصی به لحن خوش و آواز دلکش این رباعی بخواند ؎

مفلسانیم آمده در کوی تو	شیئاً للّٰه از جمال روی تو
دست بکشا جانب زنبیل ما	آفرین بر دست و بر بازوی تو

و فرمودند که حضرت خواجهٔ خواجگان پیر پیران امام الطریقت مرهم ناسور دلهای دردمند خواجه بهاء الدین نقشبند رضی اللّٰه تعالی عنه و ارضاه عنا هم امر بخواندن همین رباعی همراه جنازه خود فرموده بودند بعد از ان در حضور پر نور ذکر حیا آمد حضرت ایشان فرمودند که حیا بر چند اقسام است یکی شخصی از گناه اجتناب میکند بسبب آنکه حیا میکند از حق سبحانه و تعالی که بینای امور سر و علانیه است و دانای کار ظاهر و خفیه - دوم پرهیز از معاصی مینماید بجهت دیدن ملائکه از ایشان حیا می آید - سوم آنکه حیا میکند از صدور مناهی بسبب آنکه عرض اعمال فرشتگان مینمایند بجناب رسالت پناهی علیه التحیات اللاتناهی - پس حیا بهر قسمیکه باشد شعبه ایست از ایمان - بعد از ان در حضور پر نور ذکر محبت و عشق افتاد حضرت ایشان این اشعار خواندند ؎ دارم دلی اما چه دل صد گونه حرمان در بغل چشمی و خون در آستین صد اشک و طوفان در بغل ٭ روز قیامت هر کسی دست گیرد نامهٔ ٭ من نیز حاضر میشوم تصویر جانان در بغل ٭

دهم رمضان شریف غلام بحضور آنقبلهٔ انام

حاضر گردیدم درانوقت تذکرهٔ معنی مدارا و مداهنت آمد حضرت ایشان فرمودند که مدارا دنیارا بجهت دین صرف کردن ست و مداهنت دین را برای دنیا برباد دادن عیاذاً باللہ سبحانہ عن ذلک۔ بعدازان درحضور پرنور مذکور جناب سید البشر علیہ و علی آلہ صلوٰۃ اللہ الملک الاکبر آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ جناب شفیع المذنبین خاتم المرسلین علیہ افضل صلوٰۃ المصلین و ازکی سلام المسلمین فرمودہ اند کہ ہر پیغمبری را دعائیست مستجاب کہ یکبار آنچہ از حق جل و علای طلبید دادہ شود پس جمیع پیغمبران آن دعا را بامری از امور اینجا صرف نمودہ اند اما من آنرا در دنیا نخواستہ رنجہا کشیدہ ام و زہرہا چشیدہ ام و موقوف بر عقبی نمودہ بجہت شفاعت کبری نہادہ ام۔ و ایضاً آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ اند کہ حق سبحانہ تعالی مرا بشارتی دادہ است کہ اگر آنرا اظہار نمایم مردمان امت از طاعت و عبادت استغنا پرزند و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ وجود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم رحمت ہمہ عالم بود کفاران را بجہت کفر و فاسقانرا بسبب فسق تعذیر در دنیا موقوف شدہ است بعدازان حضرت مسخ و فسخ نیست و شیطانرا کہ فرشتہ ہردم طپانچہ بر روی میزد بعد ظہور آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم موقوف شد خزانۂ قارون کہ بر سر قارون بارسا ختہ بودند بالای سر نبودند بعدازان درحضور مذکور سیرت پیغمبر علیہ صلوٰۃ اللہ

الملک الاکبر در منام آمد حضرت ایشان فرمودند که خبر فیض اثر مَنْ رَاٰنِیْ
فَقَدْ رَاَی الْحَقَّ فَاِنَّ الشَّیْطَانَ لَا یَتَمَثَّلُ بِیْ که در صورت اصلی آنحضرت
که در مدینهٔ منوره استراحت فرموده اند واقعست و بصور و اشکال دیگر که
آنحضرت را صلی اللہ علیہ وسلم می بیند اعمال نیک کرده یا احیای سنت نموده
یا اماتت بدعت ساخته است آنها بدینصور ظاهر میشوند و نیز حضرت ایشان
فرمودند که چون شخصی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم را بصورت اصلی در منام
دیده دخل شیطان را نیست الحق که دیده است لیکن هر چه که آنحضرت
صلی اللہ علیہ وسلم در منام ارشاد فرمودند آنرا بفرمودهٔ حیات آنحضرت
موافق باید ساخت اگر موافق ست بعمل باید آورد و اگر مخالف ست اجتناب
باید کرد که خوف دخل شیطان در آن گفتن ست نه در ان صورت دیدن
چراکه در عین حیات آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم روزی شیطان چند فقرات
در مدح بتان در کلام آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم ضم نموده بود از شنیدن
آن صحابه متحیر شدند و کفاران خوش که پیغمبر هم تائید دین ما مینمایند آنحضرت
صلی اللہ علیہ وسلم ازین ماجرا بعد الوقوع متالم شدند که جبرئیل امین از
رب العالمین نزول فرموده گفت که بر کلام هر پیغمبری دخل شیطان ست
لیکن حق سبحانه بعد ازان آگاه میسازد و این کلام شیطان بود که در کلام
شما ضم نموده بمدح کفاران فقرات چند آورد و بعد ازان حضرت ایشان

فرمودند که شخصی آنحضرت صلی الله علیه وسلم را در خواب دید که آنحضرت میفرمایند
که درین مقام دیگ خزانه مخفی ست این را برآرد و خمس این خزانه بر تو معاف
نموده‌ام چون آنشخص از خواب بیدار شد در انجا که فرموده بودند دیگ خزانه
یافت از قاضی فتوای معاف خمس پرسید قاضی گفت که دیدن پیغمبر خدا
صلی الله علیه وسلم حق ست لیکن خمس معاف نیست چراکه حکمی که آنحضرت
صلی الله علیه وسلم در یقظه باین جسم ظاهری بجمیع صحابه نموده‌اند همون جاری است
پس حکمیکه در منام بعد انتقال ازینجهان از روح فرمایند ناسخ حکم یقظه نخواهد شد
روز شنبه پانزدهم رمضان در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت
الشان ارشاد فرمودند که چون من در خود نظر میکنم که در من چه کمال ست
که رجوع عالم بطرف من ست هیچ کمال در خود نمی یابم و چون نگاه بر طاعت
و عبادت خود میکنم هیچ صوم و صلوٰة وغیره لایق قبولیت بارگاه الٰهی جل سبحانه
نمی بینم و چون در وجود خود مشاهده میسازم خود را بلسان نی تهی می یابم

ما هیچ نیم هرچه ز من ست از وست ؏

او بجز نائی دما جز نے نیم نئے که هر دم جلوه آرائی کند		او دمی نی او ما نی ذی نیم فی الحقیقت از دم نائی کند

روز یکشنبه شانزدهم رمضان در حضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت
الشان تواضع پیغمبر علیه و آله صلوات الله الملک الاکبر بیان فرمودند که آنحضرت

نغمه

صلی الله علیه وسلم در مجلس بر کنارهٔ صف می ایستادند و دعوت را قبول میکردند وابتدا بسلام مینمودند بعد ازان حضرت ایشان درود خواندند و بکمال شوق هر دو دست کشاده بسینه بی کینه خود می چسپانیدند چنانچه معانقه مینمایند راقم گوید عفی عنه که بر ضمیر آشفتگان صورت پیغمبر و بر دل مبتلایان شکل آن سرور علیه صلوات الله الملک الاکبر واضح باد که حضرت ایشان عاشق نام مبارک حضرت محبوب رب العالمین و آله ذات پاک جناب امام المرسلین هستند هر وقتیکه مذکور آنحضرت صلی الله علیه وسلم می آید مضطر میگردند و کرات مرات درود میخوانند و خود را از نام پاک آن سید زمین و زمان شادان و فرحان میسازند و هر چند که درین ایام بسبب تقاضای عمر شریف که بهفتاد و پنج رسیده است ضعفی بکمال عاید حال ست و علاوهٔ آن قلت غذا که در شب و روز کم از پاؤ آثار تناول میفرمایند توانائی کجا لیکن بوقت اینچنین تذکره قوتی کمال در بدن مبارک می آید پس این شعر میخوانند و توجه بر دوستان میفرمایند ؏

هر چند پیر خسته دل و ناتوان شدم		هر گه که یاد روی تو آمد جوان شدم

روز دوشنبه هفتدهم رمضان شریف بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم فیض طلب خان غله برای خرج خانقاه فرستاده بود حضرت ایشان ناخوش شدند و فرمودند که ما بر مواعید الهی نشسته ایم مرا از امرا و اینها چه سر و کار بعد ازان طعام از خانهٔ زن فاحشه آمد و باز از خانه کسی امرائی

دیگر طعامی آمد حضرت ایشان بمحتاجان تقسیم فرمودند و خود ازان یک لقمه
نخوردند و عادت شریف حضرت ایشان همین ست که طعام خانهٔ کسی اصلا
نمیخورند و هر چیز که بخانه خود بَرَد میخورند و صوفیان را هم خوردن نمیدهند*
روز سه شنبه هشتدهم رمضان بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت
ایشان ارشاد فرمودند که امروز روز وفات شریف حضرت عائشه صدیقه
رضی الله تعالی عنها و حضرت شیخ الشیخ مولانا الشیخ محمد عابد رضی الله عنه
است و حضرت امیر المومنین علی مرتضی کرم الله وجهه درین روز مجروح
شده اند بعد ازان بجهت فاتحه ایشان امر طعام تخمین فرمودند*
روز چهارشنبه نوزدهم رمضان شریف بحضور فیض گنجور
حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که در شهر رمضان المبارک فیض بسیار
وارد میشود و برکات کثیر فائز می گردد درین ماه جد و جهد در عبادت و
طاعت بسیار باید کرد و دو عشره متبرکه این شهر گذشتند عشره اخیره
باقیست مردمان خانقاه را باید که اعتکاف نمایند که پیغمبر صلی الله علیه وسلم
مداومت برین عمل نموده اند و گاهی ترک نفرموده یکبار که ترک شده است
قضای آن نموده اند و کسی را که اعتکاف میسر نشود خلوت اختیار کند و
کثرت ذکر قلبی — و وقوف قلبی — و نگهداشت خواطر و نفی و اثبات و ذکر
تهلیل لسانی نمایند که درین طریقه شریفه اوراد و وظائف دیگر نیست —

بعد ازان ازین فقیر ارشاد فرمودند که معنی مجدد الف ثانی که اعتراض کسی متعرض
دران واقع می شود اینست که در حدیث شریف آمده است اِنَّ اللّٰهَ یَبْعَثُ
عَلٰی رَاْسِ کُلِّ مِائَةٍ مَنْ یُجَدِّدُ لَهَا دِیْنَهَا پس بر سر هر صدی مجددی پیدا میشود
چنانچه جنید بغدادی و غوث الاعظم و غیرهما رضی اللّٰه تعالی عنهما هر یکی
مجددی شده است که تجدید دین نموده است و معنی مجدد و محی الدین یکی ست
پس بر صدی یازدهم حق سبحانه ایشانرا فرستاده تا تجدید دین در صدی
یازدهم فرمایند و آنکه معنی مجدد الف ثانی نزد ایشان و نزد توابعان ایشان
است اینست که واسطه فیض ولایت درین هزار دوم وجود مبارک ایشان
است چنانچه ایشان ارقام فرموده اند که برمن مکشوف ساختند که حضرت
امیرالمومنین اسد اللّٰه الغالب علی بن ابیطالب و جناب سیدة النساء
فاطمة الزهرا رضی اللّٰه تعالی عنهما واسطهٔ فیض ولایت مطلقا اند اگرچه
اولیائی امم سابقه باشند و بعد از ایشان تا ائمه اثنا عشر همین منصب
قائم ست پس حضرت محی الدین جیلانی قدس سره نیز ازین دولت عظمی سرفراز
شده اند و بعد از ایشان بر سر الف ثانی حق سبحانه مرا هم ازین منصب نائب
ایشان فرموده و سرفراز باین خلعت نموده است لهذا درین هزار دوم هر کس
که بدرجه ولایت میرسد واسطهٔ فیض او من باشم بغیر توسل من هیچ ولی
بولایت نخواهد رسید چنانچه بدون توسل ایشان نمیرسد درین الف ثانی

من هم با ایشان شرکتی دارم ؁

روز پنجشنبه بستم رمضان شریف در محفل فیض منزل حاضر گردیدم حضرت ایشان فرمودند که امروز از صبح برکات شب بست ویکم ظاهر اند احتمال شب قدرست بعد ازان ارشاد کردند که درین عشره متبرکه اخیره ماه رمضان شب قدر البته می باشد باختلاف تواریخ طاق این عشره و هر شب طاق این عشره مثل شب بست ویکم و بست وسوم و بست و پنجم و بست و هفتم و بست و نهم از فیوض و برکات مملو میباشند و شبهای جفت از شبهای طاق اخذ فیوض مینمایند و از طرفین برکات میگیرند پس شب های تمام عشره متبرک می باشند همه را احیا باید داشت ؁

روز جمعه بست و یکم رمضان کمترین بحضور آنقبله انام حاضر گردید حضرت ایشان ارشاد فرمودند که علم الیقین عبارتست از پیدا شدن درون قلب و عین الیقین از حاصل گردیدن توجه الی الله و حق الیقین از اضمحلال و استهلاک سالک دران توجه نزد فقیر بیان مقامات ثلثه صوفیه همین ست۔ **روز شنبه بست و دوم رمضان** بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که احسان الهی چه بیان نمایم هر جاکه توجه میکنم اثری ازانمقام ظاهر میگردد و بعد ازان این شعر خواندند ؎

دو زبان داریم گویا همچو نئے	یک زبان پنهانست در لبهای وی

و ایضاً در آن مجلس این شعر فرمودند ؎

مانند غافلان باش تا آن بربجفیۂ دل پاسبان ✦ کز ہیضۂ دل زایدت مستی و شور و قہقہہ

روز یکشنبہ بست و سوم شہر رمضان بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم شخصی

در حضور پر نور خبر الماء طہور لا ینجسہ شئی نمود حضرت ایشان ارشاد فرمودند

کہ این حدیث متمسک امام مالک ست رحمۃ اللہ علیہ لیکن تا وقتیکہ یکے از

اوصاف ثلاثہ او متغیر نشود و حدیث دیگر حدیث قلتین ست کہ مستند امام شافعی

است رحمۃ اللہ تعالی علیہ آن شخص عرض کرد کہ شرط تغیر اوصاف ثلاثہ از

حدیث ثابت ست حضرت ایشان فرمودہ اند کہ علما ہر چہ فرمودہ اند از قرآن

و حدیث ست از خانہ خود نگفتہ اند ✦

روز دوشنبہ بست و چہارم شہر رمضان بمحفل فیض منزل حاضر

گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند کہ معمول حضرت شیخ الشیخ ما جناب شیخ

محمد عابد رضی اللہ تعالی عنہ کہ در رمضان المبارک اجازت تعلیم طریقہ مردمان

لائقہ اینکار را میفرمودند و من ہم این معمول خود ساختم انشاء اللہ تعالے

تا بیست و ہفتم شہر ہذا چند کس را اجازت خواہیم داد و بعد ازان فرمودند

کہ چند کلاہان طیار باید ساخت و ایضاً فرمودند کہ شخصی قابل اجازت بعد

تصفیہ قلب از خواطر و آرزوہا و پس از تزکیہ نفس از اخلاق ذمیمہ میشود

لاکن چند قیود دیگر ہم درین باب ہستند کہ شخصی مرد بازاری نباشد و در سوم

وحبلم نرود و از امرایان ومخالفان طریقه ملاقات ننماید و مقامات عشره صوفیه که صبر و توکل و قناعت وغیرہاست داشته باشد و خواجه عبید الله احرار قدس سره فرمودند که عرض نسبت چنان داشته باشد که نشینندگان را درگیرد و موثر گرداند آن شخص قابل اجازت طریقه است بعد ازان درحضور پرنور مذکور سماع و اہل سماع افتاد که درمیان طریقه چشتیه و سہروردیه اتحادی وارتباطی ست لیکن اہل خاندان چشت میگویند که در سہروردیه طریقه همه چیز است که سبب تقرب و توسل حق سبحانه ست الا سماع حضرت ایشان ارشاد فرمودند که حضرت شیخ الشیوخ بهاؤالدین زکریا ملتانی غزلهامی شنیدند چنانچه روزے برین بیت ؎

مست آنچه شراب ناب خوردند		از پہلوی دل کباب خوردند

وجد فرمودند و درانحالت گویا جد مبارک نبود مرغ بیر ہنے بود که می غلطید و می طپید قدسنا الله تعالی بسره السامی ؏

روز سه شنبه بست و پنجم رمضان شریف بنده بمحفل فیض منزل حاضر گردید در حضور فیض گنجور ذکر مقامات ثلثه علم الیقین و عین الیقین و حق الیقین افتاد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که علم الیقین آنست که انوار و اسرار در دل سالک مکشوف شود و عین الیقین آنست که در دل حضوری پیدا شود و نگرانی بسوی مسمی اسم مبارک الله حاصل گردد چنانچه دو چشم که در سر ست

یک دیدهٔ بینائی در دل پیدا گردد و از مقام کانک تراه حظی چشد و حق الیقین آنست که در آن حضور مضمحل و مستهلک گردد و فانی شود در آن مفهوم اسم مبارک الله و موصوف شود بصفات او تعالی جلشانه ❊

روز چهارشنبه بست و ششم رمضان بحضور والا حاضر گردیدم حضرت ایشان ارشاد فرمودند که مردمان که بطلب حق جل و علا در ینجا آمده اند ایشانرا لازم که بدوام ذکر و نگاهداشت خواطر و وقوف قلبی مشغول باشند یک لحظه و لمحه از توجه الی الله غافل نباشند اوقات شبانروزی خود معمور دارند هر روز دو سیاره کلام الله بخوانند و صبح و مسا صد صد بار سبحان الله و بحمده سبحان الله العظیم و بحمده استغفر الله بخوانند و صد بار کلمهٔ توحید و صد بار تسبیح و صد بار تحمید بخوانند و بوقت خواب یکهزار مرتبه درود بر پیغمبر علیه و علی آله الصلوة و السلام بفرستند و صبح و شام فاتحه بارواح پیران کبار بخوانند و از حق سبحانه و تعالی تضرع نمایند که الهی از برکت سورهٔ فاتحه و بواسطه پیران شجره که ایشانرا یعنی این بندگان را عنایت فرموده است مراهم عطا کن و ایضاً فقیر عرضی احوال خود بحضور درگذرانیده بود بر پشت آن عرضی بدست خاص تحریر فرموده بودند آنرا به تبرک ایراد مینمایم بسم الله الرحمن الرحیم حضرت سلامت این بنده ناچیز لیاقت ندارد که کسی برای طلب طریقه تشریف فرما شود ستاری حضرت ستار ست سبحانه

وعیب پوشی عزیزان ست کہ باین ناشایستہ توجہات میفرمایند جزاہم
اللہ خیرالجزا، این کمترین سگان کوی مجددیہ میخواہد کہ صاحبزادہا برای
طلب این نسبت بیرنگ بی کیف نیایند آمدن آنحضرت را غنیمت میدانم
لیکن کار آہستہ میشود معذور دارند و بکار مشغول باشند و نسبت تمام
طریقہ را از حضرت واہب العطیات طلب فرمایند۔

روز پنجشنبہ بست وہفتم رمضان در محفل فیض منزل حاضر گردیدم
حضرت ایشان بزبان گوہرفشان ارشاد فرمودند کہ خواجہ حسام الدین را
جناب خواجہ بیرنگ قدس سرہ العزیز اجازت تعلیم طریقہ میدادند ایشان
قبول نکردند و گفتند کہ از من اینکار نمی شود لیاقت این امر ندارم بعد
ازان حضرت ایشان فرمودند کہ خوب کردند فہمید خواجہ حسام الدین بجا
بود کہ این امر را قبول نکردند چراکہ شخصے از خلوت و از زوایا محروم میماند
و روز و شب بخلق مشغول میشود۔

روز جمعہ بست وہشتم رمضان بحضور فیض گنجور حاضر گردیدم حضرت
ایشان بیاران فرمودند و باز درس ترجمہ کلام المجید و مثنوی مولوی مولانا
روم فرمودند حقائق بلند و معارف ارجمند از زبان گوہرفشان ریختند
و سامعان را در لجہ نسبت شریفہ آن مستغرق ساختند الحق کہ وجود فیض نمود
حضرت ایشان آیتی است از آیات الٰہی و معجزیست از معجزات حضرت

رسالت پناہی علی صاحبہا الصلوٰت والتسلیمات اتمہا واکملہا ذات مبارک
حضرت ایشان مجدد مائۃ سیزدہم ست و ایضاً ملہم بمنصب قیومیت گردیدہ
اند و خلفاء آنحضرت در اکثر اقالیم رسیدہ اند عالم از فیض و نسبت شریفہ
مملو شدہ است زاد اللہ ارشادہ الی یوم القیامۃ ۰

روز شنبہ بست و نہم رمضان بمحفل فیض منزل حاضر گردیدم در آن
وقت حضرت ایشان معارف بلند مجددیہ بیان فرمودند و ارشاد کردند
کہ کسی در امت این مقامات بیان نساختہ است۔ بعد ازان فرمودند
کہ اختلاف در مقامات و اسرار ایشان و در مکشوفات و مقامات اکابران
ماسبق مثل تخلفی ست کہ درین ترکیب واقع ست مخالف سیبویہ یا اخفش۔
روز یکشنبہ عید الفطر بعد از دوگانہ غلام بحضور پر نور حاضر گردید
حضرت ایشان قبلہ در دیشان قلبی و روحی فداہ این راقم سطور نالائق
کار را از کلاہ اجازت تعلیم طریقہ سرفراز فرمودند اول فاتحہ بارواح پیران
نقشبندیہ قدسنا اللہ تعالی باسرارہم خواندند بعد ازان فاتحہ بارواح
اکابران قادریہ نور اللہ مرقدہم خواندند باز فاتحہ بارواح مرشدان چشتیہ
خواندند و اجازت ہر سہ طرق دادند و بسیار دعا فرمودند و ارشاد کردند
کہ صبح و شام فاتحہ بارواح پیران عظام طریقہ انیقہ نقشبندیہ رضوان
اللہ تعالی علیہم اجمعین خواندہ باشند و از ایشان استمداد جویند و ہر کسی

بطلب طریقه بباید بطریقی ازین طرق که طلب نماید او را دران طریقه تعلیم نمایند طالب طریقه نقشبندیه را اسم ذات و نفی و اثبات و وقوف قلبی تلقین کنند و طالب طریق قادریه و چشتیه را ذکر جهر متوسط هم بجهت ذوق و شوق تعلیم کرده باشند اگرچه ذکر جهر احداث ست در طریقه آنها ما ذکر لسانی که حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید تعلیم میکردند استنباط نموده ایم و توجه و همت بقلب سالک میکنند اول توجه بجهت حصول ذکر بعد ازان بجهت حضور و جذبات و واردات میسازند۔ بعد ازان مولوی صاحب جامع معقول و منقول حاوی فروع و اصول مولوی عظیم صاحب را از کلاه اجازت طریقه مشرف فرمودند باز شیر غازی سمرقندی و خوجل قل سمرقندی را از اجازت بهره ور ساختند و بسیار دعا ها در حق این اکابران فرمودند

خو لنجم

تتمه کتاب در بیان کلام فیض نظام حضرت ایشان که بتقید روزگار ساخته تحریر نموده است و بالله التوفیق

روزے حضرت ایشان این اشعار مولانا روم میخواندند

باده از ماست شد نی ما ازو	قالب از ماهست شد نی ما ازو
ما چو زنبوریم قالب ها چو موم	خانه خانه کرد قالب را چو موم
باده در جوشش گدائی جوش ما	چرخ در گردش گدای هوش ما

و ایضا حضرت ایشان فرمودند که مرا بیعت در خاندان قادریه است

و ذکر و شغل طریقه نقشبندیه کرده ام و طالبان را هم تسلیک طریقه شریفه
نقشبندیه مینمایم و من نقشبندیه مجددیه ام و اکابران چشتیه هم پیران
من اند بعد از ان که اکابران هر طریقه که قبول فرمایند نجوریست نعمتی ست
عظمی لیکن نسبت هر خاندان که برسد نام آن باید گرفت و الیضاً شخصی از خاندان
قادریه در حضور بطلب طریقه انیقه نقشبندیه آمد حضرت ایشان فرمودند که
حضرت خواجه خواجگان پیر پیران مرهم ناسور دلهای دردمندان حضرت
خواجه بهاؤالدین نقشبند رضی الله تعالی عنه فرمودند که در طریقه ما سماع نیست
و در طریقه ما جهر نیست و در طریقه ما وجد نیست و در طریقه ما تواجد نیست و
در طریقه ما آه و نعره نیست طریقه ما حضور و یادداشت و بیخطرگی ست حضور
عبارت از نگرانی دل ست بسوی مفهوم اسم مبارک الله چنانچه دو چشم در
ست چشمی در دل پیدا شود و حیران بنظاره جمال محبوب حقیقی ماند۔
بعد از ان آن شخص مذکور جناب مرشد آگاه مجاهد فی سبیل الله فانی فی الله
محبوب الهی حضرت مولانا شاه درگاهی رضی الله تعالی عنه نمود حضرت ایشان
فرمودند که ایشان مرشد این بودند و اشارت دست مبارک خود بمن کردند
ایشان فرمودند که من نزد ایشان نرسیده بودم لیکن از ایشان ملاقات من نشد
از مرشد ایشان که از اولیای حق بودند ایام گرما بود که من در خدمت
ایشان رفته بودم ایشان تربوز بمن عطا کردند من گفتم که من نزد شما

برای گرمی محبت آمده ایم و طلب حرارت موروث داریم راقم گوید که
درینجا چیزی از احوال این بیعت خود اظهار نمودن مناسبت و آن بطریق
اختصار اینست که این لاشی در صغر سن قریب ببلوغت دست ارادت بدامن
پاک ایشان زده و باعتقاد و محبت کمال بیعت بدست مبارک ایشان بطریقه
خاندان قادریه مجددیه ساخت و کمر همت بسته تا دوازده سال کم وزیاده در
حضور فیض گنجور ایشان عمر گذرانید ریاضت و مجاهده بطور جنید بغدادی که
معمول خانقاه ایشان بود بقدر طاقت و امکان بجا آورده و از توجهات
ایشان ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و آه و نعره و اسرار توحید وجودی
و دیگر حالات ولایت قلبی حاصل گشت و بخرقه خلافت و اجازت تعلیم اذکار
قادریه و نقشبندیه و چشتیه و سهروردیه و کبرویه و مداریه مشرف شد
چند کس طالبان را حصل طرق نموده بعد از انتقال آنجناب نور الله مرقده شعله
طلب سر زده و آتش عشق دوبالا شده است که این احوال که مر احوال لطیفه
قلب است و خدا را نهایت و راه او پایانی ندارد شخصی باشد که از توجه منش
ترقی شود جستجوی او ضرورست پس خواستم که از خلفاء طریقه مجددیه شخصی که
نسبت تمام طریقه مجددیه داشته باشد بخدمتش بهره یاب گشته اتمام
الکمال این نسبت شریفه نمایم آخر الایام بعنایت الهی آنچه خواستم یافتم
بلکه بمصداق شعر حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید ؎

از برای سجدهٔ عشق آستانی یافتم	سرزمینی بود منظور آسمانی یافتم

هادی توفیق بآستانه حضرت ایشان رسانید و مرادی که در دل داشتم حق سبحانه بواسطهٔ حضرت ایشان عطا فرمود حق تعالی وجود باجود آنجناب را برای هدایت عالم دارد پس حضرت ایشان از ابتدای مراقبه احدیت صرفه تسلیک فرمودند و نیز بیعت در خاندان نقشبندیه مجددیه از حضرت ایشان نمودم حضرت ایشان فرمودند که از اسم ذات جذب پیدا میشود واز نفی واثبات سلوک که عبارت از تهذیب اخلاق ست میسر گردد واز مراقبات قوت در نسبت باطن پیدا میشود واز تلاوت کلام الله انوار زیاده تر میگردد واز خواندن درود مناسبات وواقعات نقد وقت سالک میشود وایضاً فرمودند که اذکار واشغال کردن ومراقبات نمودن راه مقربین ست وکثرت صلوة ونوافل راه ابراران کما قال حضرت نظام الدین اولیا رضی الله عنه وایضاً فرمودند که طعام را از بسم الله شروع کردن مسنون است چنانچه در حدیث شریف وارد ست کان اذا قرب الیه الطعام قال بسم الله وقال اذا اکل احدکم فلیذکر اسم الله فان نسی ان یذکر اسم الله فلیقل بسم الله اوله وآخره رواه مسند واحمد وابن ماجه وقال ان الشیطان لیستحل الطعام الذی لایذکر اسم الله علیه رواه مسند واحمد ومسلم قالوا یا رسول الله انا ناکل و

لا نشبع قال لعلکم تتفرقون قالوا نعم قال اجتمعوا علی طعامکم واذکروا
اسم اللہ علیہ رواہ مسند واحمد وداود — وبعد ازان فرمودند کہ تنہا
بسم اللہ خواندن استعانت خواستن ست بنام حق سبحانہ از طعام کہ قوت
شہوانی ونفسانی پیدا نکند وآن توانائی وہد کہ صرف در عبادت گردد و
قوت در طاعت آرد وایضاً فرمودند کہ فقرا اول ہر لقمہ بسم اللہ میگویند
وآخر آن الحمد للہ وایضاً فرمودند کہ یاران مجتمع شدہ خوردن بسیار
برکت دارد اما باید کہ ہر یک بر دیگری ایثار بکند وہر چیزیکہ خوب باشد
بخواہد کہ دیگری بخورد نہ آنکہ خود بہتر تناول کند ویا حرص بر زیادہ خوردن
نماید پس نقلے فرمودند کہ شخصی مردی را در بازار بغداد در دلالان دید
کہ کسب دلالی میکند گفت کہ ترا من در فلان شہر دیدہ ام کہ تو زاہدی بودی
چہ واقعہ شد کہ درینجا آمدہ باین بلا مبتلا شدی گفت کہ روزی من ماہی
پختہ کردم وخواستم کہ پارہ خوب خود بخورم باقی دیگران را دہم بر من
وبال آنخیال افتادہ ست کہ درینجا آوردہ [illegible] بلا مبتلا ساختہ اند و
ایضاً فرمودند کہ طعام بسہ انگشت خوردن مسنون ست چنانکہ در حدیث
وارد ست کان یاکل بثلث اصابع ویلعقھن اذا فرغ رواہ البزاز
وقال ان یلعق الاصابع برکۃ رواہ الطبرانی — وایضاً
فرمودند کہ معنی برکت نہ ست [illegible] توفیق ست بسبب آن

طعام بر طاعات و عبادات و ایضاً فرمودند که هر که بخواهد که محبت پیغمبر صلی
الله علیه وسلم زیاده شود عمل باحادیث اختیار کند و بر مسائل جزئیات
که در حدیث یافته نمی شود عمل بر مذهبی از مذاهب اربعه هر مذهبی که داشته
باشد اگر حنفی ست بر مسائل حنفیه و اگر شافعی ست بر مسائل آن نه آنکه بر هر
مسئله که در مذهب اوست اگرچه خلاف آن در حدیث صحیح می یابد عمل
می نماید و یا میگوید چنانکه بعضی عوام الناس میگویند که آبا و اجداد ما برین
مذهب رفته اند من بچه طور خلاف این میکنم و بداند که ما ماموریم بمتابعت
سید البشر صلی الله علیه وسلم نه بر تبعیت مذهبی از مذاهب دیگر پس هر مسئله
که موافق حدیث ست بر آن عمل باید و هر که مخالف خبر ست متابعت آن
نشاید و پیروی در مسائل جزئیات بمذهب حنفی اولی ست و ایضاً فرمودند
که حضرت خواجه باقی بالله رضی الله عنه روزی در پس امام الحمد میخواندند
حضرت امام ابوحنیفه کوفی را دیدند که میفرمایند در مذهب ما اولیاء کبار و اصفیاء
ذوی الاقتدار بسیار اند ایشان خواندن فاتحه موقوف نمودند- راقم گوید
که عمل بر احادیث کردن دقتی ست که شخصی مهارت تمام در حدیث دارد و
الا اتباع مذهب لازم ست و در اختیار کردن اتباع مذهب حنفیه بهتر ست
که جمهور فقیر برانست سه حصه از امت برین مذهب ست و یک حصه بر مذهب
ثلثه دیگر چنانچه از مردمان ثقات و از اقالیم دیگر مثل روم و غیره دریجا

می آیند بدریافت رسید دهم دلیل اولویت این مذهب اتباع جناب حضرت
امام ربانی مجدد الف ثانی و حضرتین ست رضوان الله علیهم اجمعین و ایضاً
جناب حضرت ایشان شهید نور الله مرقده المجید باوجود سند جید داشتن
در حدیث شریف خود را حنفی مذهب نوشته اند و ایضاً فرمودند که وجود
بعینه معنی این بیت غلط فهمیده اند ؎

هرچه پیش تو پیش ازین ره نیست		غایت فهم تست الله نیست

که میگویند هرچه پیش تست و در دیده دانش می آید همین ست مقصود حقیقی
و پیش ازین راهی نیست و آنکه ورای این در فهم تست که مقصود ست آن الله
نیست بلکه معنی بیت اینست که هرچه تو فهمیده که ورای این راهی نیست
آن غایت فهم تست این الله نیست بلکه او سبحانه از فهم و دانش تو ورا الوراء
است ثم ورا الوراء و ایضاً فرمودند که حدیث شریف ست من لم یتغن
بالقران فلیس منا درینجا مراد از غنا رغنا رقلبی ست یعنی هر شخصی که نه از یاد
حق جل و علا بقران پس نیست او از ما و ایضاً فرمودند که بعد از طعام و شراب
خواندن این دعا در حدیث شریف آمده است الحمد لله الذی اطعمنا و سقانا
وجعلنا من المسلمین چنانچه در مسند احمد و سنن ابی داؤد و ترمذی و ابن ماجه
وارد ست و اشارت از جعلنا من المسلمین آنست که اسلام از اعاظم نعم
الٰهی جل شانه پس حمد برین نعمت عظمی بطریق اولی باید ساخت و ایضاً فرمودند

که قول صوفیه است الدہر لوم ولنا فی ہذا. صوم والیضاً فرمودند که نہایت کمال ست مقامات صوفیه ذوق وشوق وانکشاف توحید وجودیست و میگویند که تجلی ذاتی برقی میشود چنانکه گفته اند

دیدار مینمائی و پرہیز میکنی	بازار خویش و آتش ما تیز میکنی

وکمال این خاندان عالی شان نقشبندیه مجددیه تجلی ذاتی دائمی ست که در کمالات نقد وقت سالک میشود والیضاً حضرت ایشان این شعر میخواندند

کار کن کار بگذر از گفتار	که بجز کار ہیچ ناید کار

والیضاً حضرت ایشان فرمودند که خرقه بر سه قسم ست یکی خرقه بیعت که بوقت مرید کردن شیخ عنایت میفرماید مرید را آن خرقه از جای دیگر جائز نیست و دیگر خرقه تبرک ست واین خرقه از مواضع متعدده اخذ کردن رواست و یک خرقه اجازت ست وآنهم گرفتن از شیوخ متعدده جائز ست والیضاً حضرت ایشان این رباعی خواندند

آنی تو که بی تو زیستن نتوانم	دانی تو که بی تو زیستن نتوانم
فی الجمله اگر نه بینمت میمیرم	جانی تو که بی تو زیستن نتوانم

والیضاً حضرت اقدس این اشعار میخواندند

ناقص ست ارمدعی گشته بقاتل نرسد	سینه بر خنجر او زن که شهادت اینست
من و شوخی که به استیلاء حسنش در صف محشر	شکایت شکر سازد دیر زبانها داد خواہانرا

	نجفئی دل چها نمیخواهد	٥	آرزوها خدا نصیب کند	
	کسی نماند که دیگر به تیغ ناز کشی از قتل من مترس که دیوانه ایں جشه	٥	مگر تو زنده کنی خلق را و باز کشی مجرم کننه بهر تو صد بگیناه را	

والیضاً روزی در مجلس شریف مذکور اقطاب آمد حضرت ایشان فرمودند که حق
سبحانه اجرای کارخانه هستی و توابع هستی قطب مدار را عطا میفرمایند و هدایت
وارشاد و رهنمائی گمراهان بدست قطب ارشادی سپارد بعد ازان فرمودند
حضرت بدیع الدین شاه مدار قدس سره قطب ارشاد بودند و شانی عظیم دارند
وایشان دعای کرده بودند که الهی مرا گرسنگی نشود و لباس من کهنه نگردد
همچنان شد که بعد ازان دعا در تمام حیات بقیه طعامی نخوردند و لباس ایشان
کهنه نگشت همون یک لباس تا به ممات کفایت کرد والیضاً روزی حضرت
ایشان فرمودند که بعضی بزرگان رحمة الله علیهم اجمعین فرموده که شریعت
اقوال آنحضرت ست صلی الله علیه وسلم وطریقت احوال و حقیقت مقصود
آن سرور علیه وعلی آله صلوة الله الملک الاکبر و نزد حضرت مجدد الف ثانی رحمة
الله علیه مقام شریعت اعلی ست از مقامات هردو اخیره که ایشان فرموده
اند که طریقت و حقیقت هردو شهپر و بال پرواز اند بجهت طیران بجانب شریعت
و طریقت و حقیقت نزد و ناشی اند از تجلی صفاتی و شریعت ناشی ست
از تجلی ذاتی - والیضاً روزی در حضور پرنور مذکور مکتوبات قدسی آیات حضرت

مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالی عنہ آمد حضرت ایشان فرمودند کہ معارف
جمیع اولیاء امت در کلام ایشان مندرج اند و معارف مخصوص ایشان در
ہیچ کلامی از اولیاء کرام یافتہ نمیشوند و ایضاً فرمودند کہ روزی مطالعہ
مکتوبات شریف نمودہ متوجہ شدم از فوق الفوق فیضی فائز شد بعد ازان
مطالعہ کلام حضرت شاہ ولی اللہ رحمۃ اللہ علیہ نمودہ متوجہ شدم اسرار
ملکوت بر دل وارد شد بعد ازان مطالعہ احیاء العلوم نمودم فیض ملکوت
بر قلب آمد و ایضاً روزی شخصی در حضور گفت کہ حضرت مجدد مقابل جمیع
اولیاء ہندوستان اند حضرت ایشان تبسم نمودہ فرمودند کہ جمیع اولیاء
ارض و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ روزی مطالعہ کتاب بوعلی سینا
بمقدار یک صفحہ نمودہ بودم کہ ظلمتی بر قلب آمد کلمۂ شہادت خواندم و ازالہ
آن نمودم و ایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ حضرت شیخ مجدد قلم ربانی اند و ایضاً
حضرت ایشان فرمودند کہ ابوسعید انعقد نسبت چشتیہ از پیران خود آورد
بود اشارت بدو عقد انگشت دست خود کردند و در ذوق انعقد نسبت چشتیہ
آمدہ بود و اشارت بسہ انگشت خود کردند و باز فرمودند کہ شاید ذوق
زاید ازین باشد و ایضاً روزی تذکرہ عمامہ بستن و خرقہ پوشانیدن بوقت
خلافت آمد حضرت ایشان فرمودند کہ عمامہ عنایت کردن از حدیث ثابت
ست چنانچہ روایت طبرانی آمدہ کان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لا یولی

وَالیاً حتی یعمہ ویُرخی لہا من جانبہ الایمن نحو الاذن وبروایت ابن ابی شیبہ
وارد ست عن علی قال عممنی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یوم غدیر خم بعمامۃ
سدلہا خلفی وبروایت ابی یعلی الموصلی وبزار وارد ست عمم رسول اللہ صلی
اللہ علیہ وسلم عبدالرحمن بن عوف وارخی خلفہ اربع اصابع او قریب من
شبر ثم قال ہکذا فاعتم اعرب واحسن۔ والیضاً روزی این راقم سطور
درحضور پرنور عرض نمود کہ خط از رامپور آمدہ است ازان واضح شد کہ دیوار
مکان حصار اقامت بندہ از شدت طغیانی بارش منہدم گردیدہ حضرت
ایشان فرمودند کہ الحمد للہ ظاہر و باطن شما فانی شد در ینجا و شمارا فنا حاصل
شدہ و در انجا مکان شمارا و الیضاً روزی در حضور فیض گنجور ذکر احتیاط لقمہ آمد
حضرت ایشان فرمودند کہ طعام خانہ کسی نمیخورم روزی اتفاقاً لقمہ چند خوردہ
بودم در عالم مشاہدہ روح طیب جناب حضرت ایشان شہید نور اللہ مرقدہ
المجید دیدم کہ استفراغ میفرمایند و خطاب باین بندہ کردہ ارشاد میکنند کہ
طعام خانہ ہر کس و ناکس نباید خورد و احتیاط در لقمہ ضرورست کہ از لوازم فقر و درویشی
ست والیضاً روزی حضرت ایشان فرمودند کہ بر مزار پر انوار حضرت قطب الدین
بختیار کاکی رحمۃ اللہ علیہ رفتہ بودم خواجہ صاحب از قبر شریف بیرون
آمدہ یکدو قدم سوی من تشریف آوردہ معانقہ از من کردند و بسیار تلطف فرمودند
والیضاً فرمودند کہ روزی بمزار مبارک حضرت نظام الدین اولیا رحمۃ اللہ علیہ

نرفته بودم حضرت نظام الدین از مزار شریف بیرون آوردند عرض نمودم که
بر بدن من توجه فرمائید هنوز لفظ بدن تمام نکرده بودم صرف حرف با دال
از دہن برآمده بود که توجه بقوت تمام فرمودند و ایضاً شخصی روزی بیعت در
خاندان نقشبندیه نموده بود حضرت ایشان فرمودند که حضرت خواجه خواجگان
امام الطریقه خواجه بهاؤ الدین نقشبند رضی الله عنه فرموده اند که در طریق ما
مجاهده نیست و ما ذکر جهر نمیکنیم و اربعین نمی نشینیم و سماع نمیشنوم که بدعتها ست
بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که اربعین سنت حضرت موسی کلیم الله علی
نبینا و علیه الصلوٰة والتسلیمات و جناب پیغمبر ما علیه من الصلوٰة اتمها و اکملها
اربعین ادا نفرموده اند لیکن ازین یک حدیث شریف فضیلت اربعین مفهوم
میشود که من اخلص الله اربعین صباحا ظهرت من قلبه ینابیع الحکمة۔
راقم گوید که صاحب فتوح الاوراد حدیث دیگر هم نقل کرده است و آن انیست
من انقطع الی الله اربعین صباحاً مخلصا متعاهداً لنفسه بخفة المعدة
یفتح الله علیه علوم الدینیة یعنی هر که چهل روز با خلاص برای خدا منقطع
گردد و نفس خود را بسبکی معده تعاهد کند الله تعالی علوم دینی بر و کشاید۔
لفظ اخلص الله و انقطع الی الله مشعر برین ست که اصول برای وصول اخلاص
و انقطاع ست حضرت ایشان این حدیث را ذکر نفرمودند شاید که ضعیف باشد
والله اعلم۔ بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که در وصایای اهل چشت

تقشید اربعین وارد ست که فرموده اند که در هر سال یک یک اربعین نشستن باید
دطعام خانه هر کس نخوری وهر کس را طعام خود خورانی وشب فاقه معراج خود دانی و در ضیر
نستانی و عرس مشائخان خود نمائی واحترام واکرام اقربایان مشائخ خود
مرعی داری وایضاً روزی تذکره رویت حق جل و علا در حضور پرنور آمد حضرت
ایشان فرمودند که علما نوشته اند که در جنت مومنانرا رویت الله تعالی هر هفته
یکبار میشود وکسانیکه صبح ومسا حلقه مراقبه می نمایند وحضور مع الله نقد هر دو
وقت ایشان شده است ایشانرا هر روز دوبار شام وسحر دیدار ملک الغفار خواهد
شد بعد ازان حضرت ایشان فرمودند که ازینجا معلوم شد که هر کس را که حضور وآگاهی
قلب درین جهان دائمی حاصل شده است امید که اورا در بهشت رویت دائمی
عطا فرمایند وایضاً حضرت ایشان بروز دوشنبه تاریخ بست دویم شهر مذکور بعد
سنه ۱۲۳۱ هجری توجه بعناصر ثلثه این غلام فرمودند و مراقبه مسمی الباطن تلقین
نمودند وایضاً روزی در حضور فیض گنجور مذکور حضرت امیر خسرو دهلوی رح آمد
حضرت ایشان فرمودند که کمالیکه ایشان دارند در امت کسی باین کمال نظر نمی
آید روزی ایشانرا حضرت خضر علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام ملاقی شدند ایشان
استدعاء کمال فصاحت بیانی وسخن طرازی ونکته سنجی وشعرگوئی از حضرت خضر
علیه السلام نمودند حضرت خضر فرمودند که این کمال از من سعدی برده ایشان
اندوهگین گردیده بخدمت مرشد بزرگوار خود یعنی حضرت نظام الدین اولیا آمدند

حضرت نظام الدین اولیا سبب غمگینی ایشان پرسیدند ایشان احوال بالکلیه بعرض رسانیدند حضرت نظام الدین نور الله مرقده عنایتی نمودند و زبان مبارک خود در دهن ایشان انداختند آب زبان مبارک چشیدند حق تعالی ایشانرا طوطی فصاحت بیان شکرستان سخنوری و بلبل هزار داستان گلستان نکته سنجی ساخت بعد ازان حضرت ایشان این شعر خواندند ؏

مشکین سلاسل زلفه نما برلسنة الصبا		فتراک دسته سنبل و اکرده فی دامانه

و ایضاً روزی در حضور عالی ذکر نفس رحمانی آمد حضرت ایشان ارشاد فرمودند که نفحات الهیه که بر سالک وارد می شود انها را بنفس رحمانی تعبیر میکنند و آن اولا بیرون می آیند و باز در دل سرایت میکنند بعد ازان مستهلک و مضمحل سازند و ایضاً شخصی از حضرت ایشان عرض نمود که برد الیقین چیست ارشاد فرمودند که این مقامی ست که در کمالات نبوت حاصل میشود و معنی برد الیقین خنکی ست یعنی خنکی و راحت یقین در انجا حاصل میگردد و آنچه استدلالی کشفی میشود چنانچه اعتقادات وحدانیت حق جل شانه و رسالت پیغمبر صلی الله علیه و سلم و آمدن قیامت و سوال منکر و نکیر و صراط و میزان و جنت و نار و غیره که بدلائل ثابت اند محتاج حجت و برهان نمیماند حجج و براهین همه بمرتبه یقین حاصل می شود و آنرا برد الیقین درین خاندان عالی شان نامیده اند و ایضاً روزی در حضور فیض گنجور مذکور آمد که آنحضرت صلی الله علیه و سلم فرموده اند که

در ہر خانہ کہ سگ باشد یا تصاویر کشیدہ باشند نزول ملائکہ رحمت نمی شود
حضرت ایشان فرمودند کہ صوفیہ علم اعتبار میدارند و از ہر آیت و حدیث عبرت
گرفتہ موافق مطلب خود بر می گردانند و مدلول بمدعا رخود میسازند پس من نیز
معنی این حدیث بطور خود میگویم کہ در ہر خانہ ہر دل کہ کلب حرص و تصاویر صور ما سوی
اللہ باشد فیض رحمت الٰہی فائز نمی شود و ورود انوار الحق تعالی و تقدس نمیگردد
بعد ازان این شعر فرمودند ؎ اول بروب خانہ دگر میہمان طلب ٭ آئینہ شو
وصال پری طلعتان طلب ٭ و ایضاً روزی شخصی از مخلصان فوت شدہ بود
اورا در خانقاہ دفن میکردند حضرت ایشان فرمودند کہ ہر کس کہ درینجا مدفون
میشود من برائی آمرزش او متوجہ بجناب الٰہی میگردم تا وقتیکہ بخشیدہ شود
بعد ازان فرمودند کہ قبل ازین عورتے را درینجا دفن کردند دیدم کہ شعلہائی
آتشین از قبر او می برایند بجانب سر او ایستادہ توجہ و ہمت نمودم و ثواب
ہزار کلمہ طیبہ بروح او بخشیدم مشاہدہ کردم کہ از طرف سرش در قبر او آب رحمت الٰہی
صعود نمود و تمام مرقد را سرد و خنک گردانید و قبر نورانی گشت و ایضاً روزی
حضرت ایشان فرمودند کہ ہر کہ بعد نصف شب ہزار بار یارب یارب بخواند ہر
مشکلی کہ داشتہ باشد آسان شود و ہر مدعائی کہ بخواہد بیابد و ہر دعائی کہ
کند قبول شود و ایضاً فرمودند کہ شبی گفتم یا رسول اللہ آواز لبیک شنیدم
و روزی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم مرا عبد اللہ فرمودند و روزی آنحضرت

صلے اللہ علیہ وسلم مرا مژده داد ند که تو عبد مومن هستی حق تعالی چنین فرماید۔
والیضاً روزی در حضور الا مذکور حضرت ا مولنا صاحب قبلہ سراج خاندان مجددیہ
وچراغ دودمان احمدیہ مقبول بارگاه الله الصمد حضرت شاه سراج احمد نور الله
مرقده آمد حضرت ایشان در شان ایشان فرمودند که سبحان الله عجب ذات
شریف ایشان بود فخر ایاان بودند اگرچه نسبت فقط در قلب داشتند اما از مقربان
حق بودند وراه قرب منحصر برهمین طریقه که سلوک تسلیک طالبان میکنند نیست
راه های خدا لا تعد ولا تحصیٰ اند۔ بعد ازان حکایتی کردند که عارفی بود بعد از
وفات استاد خود بر مزارش نشسته توجه والقای انوار نمودن گرفت که بعد از
وفات استاد خود حق شاگردی ادا کنم وموتی را در قبر منور بنور نسبت گردانم
استادش از مزار برآمد وبصد زجر گفت که ای مردک تو میدانی که راه قرب
خدا همین ست که من حاصل نموده ام بر خدا نے نهایت ست وراه های قرب
او سبحانه هم لا تناهی اند از ان راهی که من مقرب درگاه الٰهی شده ام تو ازان
چه آگاهی داری۔ والیضاً روزی در حضور مذکور خشوع نماز آمد حضرت ایشان
فرمودند که خشوع در صلوٰة نزد علما در قیام نظر بر سجده گاه داشتن ودر رکوع
بر هر دو قدم ودر سجده بر بره بینی نگاه نمودن ست ونزد صوفیه اینست
که مصلے آنچنان نیست شود در شوق دیدار پروردگار که نشناسد که کیست
بر یمین ویسار او چنانچه نقل ست که در صلوٰة بر بدن مبارک حضرت

امیرالمومنین علی کرم اللہ وجہہ ازی پیچید و باز ایشانرا خبر نشد و حضرت امام
زین العابدین رضی اللہ عنہ در نماز بودند کہ خانہ ایشان آتش گرفت و تمام
سوختہ شد تا بمصلے ایشان آتش آمد و ایشانرا خبر نشد ہر چند مردمان آواز
دادند کہ یا امام النار النار بعد از صلوۃ از ایشان پرسیدند امام فرمودند
کہ مرا خیال نار آخرت آمدہ بود و ایضاً روزی حضرت ایشان صوفیان
خانقاہ را تقید کثرت ذکر و نوافل و تہجد و اشراق میفرمودند و ارشاد میکردند
کہ جانی باید کند تا معاملہ از گوش بآغوش رسد و ہم فرمودند کہ کسی را می بینم
کہ سر نیاز بر آستانہ محبت نہادہ است و ایضاً روزی فرمودند کہ اکابران متقدم
طالبان را خدمتی ہم میفرمودند کہ در خدمت موجب ترقیات باطن ست۔ و
ایضاً سبب وسیلہ ثواب آخرت بعد از ان فرمودند کہ شخصی بخدمت شیخ حاضر شد
و عرض نمود کہ مرا خدمتی فرمائید شیخ فرمودند کہ ہمہ خدمتہا لطلاب معین بودند
شدند الحال خدمتی نیست کہ ترا گفتہ شود مگر از صحرا بقل و غیرہ بیارد و مدامت
اینکار بسازد۔ آن شخص از صحرا ہر روز بر سر خود انبار آن نبات می آورد روزے
در خواب دید کہ رستخیز برپاست و یوم جزاست و یک آتشین دریاست کہ
بران مردمان عبور میکنند من ہمون انبار را کہ بر سر می آوردم بران رود بار
نار انداختہ و بر و نشستہ بخوبی تمام عبور نمودہ ام و ایضاً حضرت ایشان
فرمودند کہ این راہ مجاہدات ست بسیار زہدی باید و جہدی کمال شاید

حضرت ناصر الدین عبید الله احرار قدس سره از وضوی عشا صلوة فجر تا
سی سال ادا کردند پس بمرتبهٔ رسیدند که مقتدای عالم گردیدند کمال ولایت
حاصل کردن بدون جانبازیها محال ست حضرت خواجه ناصر الدین معرض
عن سوی الله محمد باقی بالله رضی الله عنه شب را احیا میکردند و منیر بودند
که الٰهی شب را چه شد که باین سرعت گذشت آه قدمی در تنگی نمود و توقفی
نکرد و ایضاً روزی حضرت ایشان فرمودند که از وطن در دهلی شریف به سنه ۱۱۷۲ه
یکهزار و یکصد و هفتاد و دو چهار آمده بودم و در آن زمان هفده و یا هیژده ساله
بودم پس معلوم شد که ولادت با سعادت آنجناب در سنه ۱۱۵۶ یکهزار و یکصد و پنجاه
شش هجری بظهور آمده قطعه تاریخ ولادت شریف این بنده راقم سطور
نظم نموده میگذارد تا مریدان را اشتباه در عمر شریفش واقع نشود

چو نجم برج هُدی حضرت غلام علی	شده ظهور فگن در جهان جهان بشگفت
سن ولادت شریفش چو جستم یافت	مهر سپهر هدایت شده طلوع بگفت

والیضاً روزی بیان نسبت کمالات می نمودند و میفرمودند که این نسبت بسبب کمال
لطافت و بیرنگی در ادراک نمی آید نایافت و محرومی حال یافتگان این کمال
است و جهالت و نکارت مآل رسیدگان این احوال حضرت مرزا صاحب
قبله رضی الله تعالی عنه میفرمودند که والله ثم والله خود را برنگ خذف
تهی می یابم مردمان که نزد من می آیند و توجه میگیرند و میگویند که ما را

فوائد کثیرہ از ہر توجہ میشود من می فہمم کہ مسلمانان دروغ نمی گویند شاید درین چیزے از نسبت باشد والیضاً حضرت ایشان در دعا چند کلمات ضم کردہ الحمد میخوانند برین نہج - الحمد للہ رب العلمین الرحمن الرحیم ملک یوم الدین ایاک نعبد بہدایتک وایاک نستعین لعنایتک اہدنا الصراط المستقیم بکمال فضلک صراط الذین انعمت علیہم وہو محمد صلی اللہ علیہ وسلم وآلہ واصحابہ غیر المغضوب علیہم ولا الضالین آمین - والیضاً این ادعیہ میخوانند سبحان اللہ وبحمدہ سبحان اللہ العظیم وبحمدہ استغفر اللہ ربی من کل ذنب واتوب الیہ وصلی اللہ علی محمد وآلہ واصحابہ اجمعین عدد خلقہ ورضاء نفسہ وزنۃ عرشہ ومداد کلماتہ سبحان اللہ اضعاف ما سبح لک المسبحون الحمد للہ اضعاف ما حمد لک الحامدون اللہ اکبر اضعاف ما کبر لک المکبرون لا الہ الا اللہ اضعاف ما ہلل لک المہللون لا حول ولا قوۃ الا باللہ اضعاف ما مجّد لک الممجدون والشکر للہ اضعاف ما شکر لک الشاکرون الحمد للہ الذی عافانی مما ابتلی الخلق بعضہم بالامراض الباطنۃ کالشرک والنفاق والحسد والکبر والبغض والغیبۃ والبدعۃ وبعضہم بالامراض الظاہرۃ کالبرص والجذام والحمی والصداع اللہم کن لی کما کنت لنبیک محمد صلی اللہ علیہ وسلم اللہم ارفع عن قلوبنا الحجب والاستار الساترۃ الحاجبۃ عن مشاہدۃ جمالک المبارک یا اللہ اللہم احینی لک وامتنی لک واحشرنی لک واجعلنی لک

کما جعلت محمداً الک صلے اللہ علیہ وسلم ۔ وایضاً حضرت ایشان فرمودند کہ حضرت مولانا و مرشدنا مرزا صاحب قبلہ رضی اللہ تعالی عنہ میفرمودند کہ صوفی را باید کہ خیال نماید کہ خفگی از جہت ایذای مردمان چند قدر در دل میماند اگر ساعت یا دو ساعت ماند خیر واگر تمام شب ماند باید کہ از سر نو توبہ نماید کہ ہنوز نور نسبت در باطن او ہرگز اثر نکردہ روزے حضرت ایشان در مذکور نسبت کمالات نبوت و بیرنگیہای آنمقام عالی منزلت کہ دست ادراک بدامنش کوتاہ است و بجز جہالت و نکارت منزل گاہ آن راہ نیست این شعر فرمودند ؎

بس بیرنگست یار دلخواہ ای دل	قانع نشوی برنگ ناگاہ ای دل
اصل ہمہ رنگہا ازان بیرنگست	مَنْ اَحْسَنُ صِبْغَةً مِنَ اللّٰہِ ای دل

والیضاً روزی حضرت ایشان این دعار ماثورہ میخواندند اَللّٰھُمَّ اَرْزُقْنِیْ حُبَّکَ وَ حُبَّ مَنْ یُّحِبُّکَ وَحُبَّ عَمَلٍ یُّقَرِّبُنِیْ اِلٰی حُبِّکَ ۔ و فرمودند کہ از جملہ اولی یعنی اَللّٰھُمَّ اَرْزُقْنِیْ حُبَّکَ اشارۃ بطرف مراقبہ مفہوم می شود واز جملہ ثانیہ کنایہ بسوی رابطہ معلوم میگردد واز جملہ ثالثہ رمز بجانب ذکر کہ بجہت تعلیم آنست آن سرور صلی اللہ علیہ وسلم ارشاد فرمودہ اند والیضاً روزی حضرت ایشان فرمودند کہ بخیال من در خانہ کعبہ میروم و در انجا جستجوی صاحب خانہ می نمایم بعدازان در بیت المقدس میروم و تلاش صاحب خانہ مینمایم پس در بیت المعمور رفتہ ہمین تلاش میکنم بر عرش اعظم میروم و صاحب عرش

رامیجویم پس بالاتر میروم تا بحدیکه محبوب خود را می یابم و تمام چشم خود ساخته برگرد پایش میمالم و جبین را بسجدهٔ او سبحانه چندان می سایم که خود فانی میشوم باز باقی میگردم باز فانی میشوم بهمین نهج تسلی دل مهجور میکنیم و ایضاً حضرت ایشان این شعر میفرمودند ع

ز ناتوانی خود انیقدر خبر دارم		که از خفش نتوانم که دیده بردارم

و ایضاً روزی در حضور پر نور مذکور حضرت شاه اشرف جهانگیر قدس سره آمد حضرت ایشان فرمودند که شخصی از ایشان گفت بطور استهزا که نام شما جهانگیر ست ایشان بغضب فرمودند که من جانگیرم نه جهانگیرم آن شخص همون وقت بمرد و روزی در اثنای راه مار اژدها با ایشان حمله کرد ایشان عصای خود بر زمین انداختند عصای شان برنگ عصای موسی علی نبینا و علیه الصلوة والسلام مار شده حیفیر خود را بهلاکت رسانید و ایضاً بتاریخ چهاردهم محرم الحرام سنه ۱۲۱۱ هجری حضرت ایشان این راقم سطور را مراقبه کمالات نبوت تلقین فرمودند و قبل ازین چندروز توجهات بعنصر خاک میفرمودند و فقیر اثر این مقام در خود می یافت چنانچه در عرضی بحضور والا معروض گشته است در آخر محرم طبیعت حضرت ایشان بعلت تپ و لرزه علیل گردید در هر نوبت تپ و لرزه بشدت می آمد و این راقم سطور هر بار حاضر میبود میدید که در عین شدت مرض در شوق و ذوق الهی جلشانه مصروف بودند چندانکه از شدت تپ لرزه مضطر زیاده تر میگردیدند تلذذ و تنعم عالی تر می شنیدند

گاهی از فرط اشتیاق هر دو دست کشاده محبوب حقیقی را بخیال در آغوش می کشیدند
و گاهی خود را حاضر حضور دیده به ندای لبّیک و سعدیک فقط طالما قضیت
زبان کشوده مدهوش میگردیدند گاهی در آن مرض این شعر میخواندند ؎

لولاک لما قتلت والله		والله لما قتلت لولاک	

والیضاً روزی در آن مرض فرمودند که حق تعالی در قیامت ارشاد خواهد
ساخت که مَرِضتَ فلم تعدنی سامع حیران بمانده عرض خواهد نمود که الٰهنا
تو از مرض و سقم پاک هستی۔ حق جل و علا خواهد فرمود که فلان شخص بیمار بود
اگر تو در عیادت او میرفتی مرا یافتی که من با وی بودم پس حضرت ایشان
فرمودند که مرض عجب نعمتی ست که حق سبحانه بصاحب او میباشد پس شوق
و ذوق تمام این شعر بر زبان راندند ؎

دمی که یار گذارد قدم بخانۂ ما		سزد که کعبه شود سنگ آستانۂ ما

حیف ست که مریض از مرض شفا میخواهد و ازین علت ملامت می آرد و همنشینی
محبوب خود می گذارد لیکن دعای صحت باتباع سُنّت ست و در تمام مرض
دعای صحت مرض نفرمودند نه کسی را امر بدعا میفرمودند هر چند مردمان برای
ختم صحیح بخاری و ختم حضرات خواجگان قدسنا الله تعالی باسرارهم اجازت
طلبیدند مگر در نوبت آخر که نوبت پنجم بود فرمودند که امروز در دلم میگذرد
که دعای جهت شفا بجناب کبریا نمایم پس ثمرۂ دعا ظاهر شد که باز تپ دیگر نه

نیاید و ایضاً روزی دران ایام میفرمودند که بتاریخ هشتم روز شنبه شهر صفر بعد از صحت ازین مرض یک روز یا دو روز در دلم خوف آتش دوزخ بسیار غالب شد از بس مغموم گشتم دیدم که پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم تشریف آورده فرمودند که مترس از آتش دوزخ هر کسی را که محبت ماست او در دوزخ نخواهد افتاد و ایضاً در ابتدای آن مرض که یک نوبت تپ و لرزه آمده بود جامع علوم عقلی و نقلی معارف آگاه مولوی بشارت الله صاحب که از اجل خلفاء حضرت ایشان هستند حاضر حضور والا گردیدند حضرت ایشان از آمدن ایشان بسیار خوش و خورسند گردیدند و از مکان خود تا بمزار پر انوار حضرت مرزا صاحب قبله استقبال نمودند پس ایشان را بمکان خود بردند و بسیار نوازشات فرمودند و گفتند که الحمد لله که شما نسبتے که از اینجا برده بودید از آن زیاده تر آورده اید و من از شمار اضی هستم و نیز کلاه رضا خواهم داد و قبل ازین حضرت ایشان هیچکس را کلاه رضا نداده بودند بتاریخ دهم شهر صفر ۱۲۳۱ هجری حضرت ایشان مولوی محمد عظیم صاحب و مولوی شیر محمد صاحب مراقبات کمالات اولوالعزم تلقین فرمودند و نیز این نالائق کار بنده گنه گار راقم همین مراقبه کمالات اولی العزم تلقین فرمودند۔

روز چهار شنبه نوزدهم شهر صفر غلام در حضور فیض گنجور حاضر گردید حضرت ایشان درس صحیح بخاری میفرمودند بعد از ان میفرمودند که تسبیح و تحمید وغیره

میخواندم و ثواب آن بروح مبارک فتوح آن سرور علیه صلوٰة الله الملک الاکبر
میگذرانیدم و روزی بسوی آنحضرت شد آنحضرت صلی الله علیه وسلم را دیدم که
تشریف آوردند وارشاد کردند که بمن چرا فرستادی و همون اشکل و
شمائل که ترمذی روایت نموده مشاهده کردم و ایضاً موضع استادن آنحضرت
صلے الله علیه وسلم بیان فرمودند که زیر چوبتره دالانی که حضرت ایشان در آن
استقامت میدارند متصل زینه مغربی لفا صله دو انگشت دیکوجب بجانب
مغرب و ایضاً فرمودند که روزی بجناب آنحضرت صلی الله علیه وسلم را دیدم
که تشریف آورده اند پس من عرض کردم حدیث من رآنی فقد رأی الحق
صحیح ست کلام من هنوز تمام نشده بود که آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمودند
همچنین ست پس عارف آگاه مولوی بشارت الله بهرایچی سلمه الله تعالی اجازت
این حدیث شریف خواستند حضرت ایشان عطا فرمودند و ایضاً فرمودند که روزی
در شتیاق لقای آنحضرت صلی الله علیه وسلم گریه وزاری مینمودم حتی که نوبت
بخاکپاسی افتاد و ازین عمل که بظاهر سنت ممنوع ست ظلمت هم در قلب آمد
بالجمله خوابی دیده بودم دیدم که میر روح الله رحمة الله علیه که یکی از یاران حضرت
صاحب قبله قدس سره بودند آمدند و گفتند که تا بمحبوب رب العالمین علیه
افضل صلوٰة المصلین برای سلام ببینید که با شتیاق شما آمده من بعد شوق
دو دیده بکفش رسیدم آنحضرت صلی الله علیه وسلم از من معانقه فرمودند

دیدم که تا معانقه شکل آنحضرت صلی الله علیه وسلم بود بعد از معانقه آنحضرت
بشکل حضرت سید امیر کلال رحمة الله علیه شدند بعد ازان حضرت ایشان این شعر
خواندند ع شوم گرد و بدنبال توسنش آمتم ¤ اگر براهی چه رود خاکساری
ما ¤ وایضاً فرمودند که روزی قبل از نماز عشا بخواب رفته بودم دیدم که
آنحضرت صلی الله علیه وسلم تشریف آوردند و منع از خواب قبل عشا نمودند
بلکه وعید بر عامل این عمل فرمودند پس حضرت ایشان آخر ماه صفر بروز جمعه
بعد از نماز جمعه در سنه یکهزار دو صد و سی و دو هجری این راقم سطور را رخصت
برامپور فرمودند و فاتحه بارواح پیران عظام نقشبندیه و قادریه و چشتیه
و سهروردیه علیحده علیحده خوانده اجازت تعلیم هر چهار طرق بار دیگر
فرموده رخصت ساختند و از وقت تا گفته و آتی من الاشی را توجه فرموده
بودند چون در رامپور آمدم هفت ماه در خانه اقامت داشتم و اوقات را بذکر
و مراقبه معمور داشته بعد صبح و عصر حلقه و توجه بطالبان نمودم و درین مدت
عنایت نامجات حضرت ایشان بنام این کمترین درویشان متضمن استفسار
حالات باطن بنده و یاران طریقه گرفته در ود فرمودند باز در شهر شوال در
سنه مسطور شقه حضرت بطلب این بنده راقم سطور عز ورود یافت پروانه را بسر
سر نهاد و روانه حضرت دهلی گردیدم و بحضور حضرت ایشان رسیدم حضرت
ایشان کمال خوشنود شدند و فرمودند تسلیم ایلین تو میکنم پس بعد از چند روز

اخوت پناه عرفان دستگاه مولوی بشارت الله بهرائچی و سراپا نور مرزا عبدالغفور
و معرفت نشان شیخ خلیل الرحمن سلمه الله تعالی و این خاکپای همه راقم سطور را
از لطیفه قلب توجهات فرمودند در عرصه چند ماه تا بحقیقت کعبه بنده شامل این سه
اکابر توجهات نمودند بعد ازان مولوی بشارت الله صاحب را بطرف بهرائچ
رخصت فرمودند و مرزا عبدالغفور صاحب را بر خرجه رخصت ساختند و این بنده
لاشی را تنها از حقیقت کعبه تا آخر مقامات طرفین سلوک مجددیه که مسمی بالتسعین
است توجهات فرمودند و مراقبات هر مقام تلقین نمودند و از بشارتهای عالی
که بنده لیاقت آنها ندارد سرفراز فرمودند و از کلاه رضا سرفراز ساختند
و امر بحلقه و توجه نمودن بر برادران طریقه و هم مریدان خلیفه کردند تا ده
دهی خانقاه حضرت ایشان صبح و شام حلقه و توجه [illegible] و دیگر رساله
[illegible] الوصول در بیان مراقبات و حالات و اسرار هر مقام مکشوف
خود و نصیحه [illegible] تحریر [illegible] حضرت ایشان [illegible] حضرت ایشان
بسیار خوشوقت شده از زبان مبارک ایشان [illegible] فرمودند
لاکن آن الفاظ عالی در حق خود نوشتن جای شرم است که لیاقت ان ندارم
پس حضرت ایشان در شهر جمادالثانی سنه یکهزار و دو صد و سی و سوم من
الهجرة المبارکة النبویة علی صاحبها الصلوات والتحیات بنده را بطرف بلده
کوٹه و سرونج برای تلقین طریقه بطلابان آنجا رخصت فرمودند پس

قدمبوس حضرت ایشان شده راهی کوئٹه گردیدم و صلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد و آله و اصحابه اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین ؁

رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا اِنْ نَّسِیْنَا اَوْ اَخْطَاْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَیْنَا اِصْرًا کَمَا حَمَلْتَهٗ عَلَی الَّذِیْنَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلٰنَا فَانْصُرْنَا عَلَی الْقَوْمِ الْکٰفِرِیْنَ ط

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَعَافِنَا وَارْزُقْنَا وَاغْفِرْ لِوَالِدَیْنَا وَلِجَمِیْعِ الْمُؤْمِنِیْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِیْنَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَصَلِّ عَلٰی نَبِیِّکَ الْمُصْطَفٰی وَاٰلِهٖ بَدُوْرِ التُّقٰی وَاَصْحَابِهٖ نُجُوْمِ الْهُدٰی وَسَلِّمْ تَسْلِیْمًا کَثِیْرًا کَثِیْرًا بِرَحْمَتِکَ یَا اَرْحَمَ الرّٰحِمِیْنَ ط

خاتمة الطبع خدای سخن و سخن بر زبان آفرین را ستایم که نهانخانهٔ اندیشهٔ رافشم دُرر غرر مضامین ساخته و عروس فکر را از زیور صبیح نواخت و جواهر معانی نو آئینه کلک گهرسلک دبیران گرامی و سخنوران نامی را هنگامه آرامی گهرپاشی ساخت و ضمیر نکته سنجان نازک خیالان را از مضمون رنگارنگ انباشته بخشش قبول نواخت بسمل

ای صمد یگانه و یکتا	خارج از حد فهم قاصر ما	تو خدای کسی خدای تو نیست
صمد امثل تو سوای تو نیست	لم یلد ای توئی و لم تو لد	وی منزه توئی ز ام و ولد
در دل ما قریب از رگ جان	شرح این نیست کار کام و زبان	لب کشاید مجال انسان نیست
جز تحیر نصیب خاصان نیست	ذات پاک تو نزد اهل عقول	هست پاک از جهات و نقص حلول
من نیزدان که ایزد متعال	هست پاک از حلول و هم از حال	شبهه و تمثال را عیان کرده

از دفاتر اوراق ... منشی ... الامین ...

خویشتن را بخود نهان کردی
دور بینان بارگاه الست
چون نگریسیم ما به نا یا های
آتش هجر استخوانم سوخت
آتشم را نشان آب وصال

آنچه ظاهر شود بکشف و شهود
غیر ازین پی نبرده اند که هست
همه از آن تو حجاب چرا
حسرت وصل جسم و جانم سوخت
فرض کردم که نیست تاب جمال

هست تمثال او نه ذات ودود
هستی و در نظر نه آئی وای
ای فدایت شوم نقاب چرا
سوختم سوختم تعال تعال
همچو موسی به شبه و تمثال

شادمان شاد کن دل محزون
تا بکی دیده را کنم جیحون

در سپاس برگزیده یزدان مقبول و محبوب سبحان مجال لسان انسان نیست که بنطق گراید و انسان ضعیف البنیان ما چه یارا که به ثنای ممدوح خداوند برتر و توانا لب گشاید ثنا گستر از حد قدرت ثناگران بیرون و سپاس آن رفیع القدر از حیطه امکان افزون باعث ظهور کل کائنات ست و سبب اظهار جمله موجودات مصباح صراط مستقیم شفیع روز امید و بیم خیر سگال [illegible] ملجا و ماوای [illegible] ستاده خاص احکم الحاکمین [illegible] ستاده احکام رب العالمین امیدگاه عالم و عالمیان دلنواز دلدادگان ؛ بسمل -

[illegible] حبیب خدا قبلهٔ دوسرا

مراو را بزرگی ست بعد از خدا
خرد شیفته بیساخته هر که دید
رحیم و کریم و شفیع امم

نبوده نباشد کسی مثل او
که بی مثل بی مثل را آفرید
بکونین پشت و پناه همه

بزرگی از و یافت هم ابرد
کرم پیشه نبی سراپا کرم
بدارین امیدگاه همه

آری دعوی ثنای او تعالی جلشانه ناسپاسی ست و سپاس حبیب او نجامه سپردن حق ناسپاسی بعد اقرار و اعتراف عجز و تقصیر از سپاس خدا و محمد ثنای از جمله

مخلوقات اشرف وافضل وبهتر روی سخن بسوی ارباب صدق وصفا می آرد
ومژدهٔ جان فزا ونوید روح افزا بعرض جناب الیشان میرساند که ملفوظات
قدسی آیات قدوة السالکین زبدة العارفین واقف اسرار ملکوتی کاشف استار
جبروتی کشّاف رموز حقیقت غوّاص بحر طریقت مظهر تجلیات الٰهی مورد فیوض وبرکات
نامتناهی مفخر عالم افتخار صنف بنی آدم سریر آرای کشور فضل وافضال مسند نشین
بزم تکمیل واکمال دقائق ونکات وحی آسمانی راترجمان حقیقت شناس حروف
مقطعات کتاب یزدان مهر سپهر طریقت ماه اوج معرفت خضر رهنمای حقیقت
قاضی دار القضای شریعت مقرب بساط سبحانی محرم راز نهانی محبوب سبحان
منظور یزدان واقف اسرار خفی وجلی مولانا ومرشدنا وهادینا شاه غلام علی حسنی
نقشبندی مجددی مظهری رضی الله عنه راازته دل میخواستم که بقالب طبع درآید
که این نسخهٔ عجیبه وشگرف کمیاب است واگر مبالغه رابخاطر راه دهم گویم که نایاب
نزدیک شده اکرده در پیِ تلاش شدم باری بهزار تجسس وتکاپو دستا جلدِ آن بهم رسید
وجان تازه بقالب فسرده رسانید باز این فکر در دل پیدا شد که یاری ازغیب
پدید آید تا درین مهم عظیم یاری کند وکفیل این کار دشوار گردد- ازچشم خیال سوی هر
نگریستیم که ناگاه نظر بر سلطان العلما سید الفضلا وحید زمان یگانهٔ دوران جامع شریعت
هادی طریقت قدردان علوم صوری ومعنوی مولینا ومخدومنا مولوی
هدایت علی صاحب بریلوی مدظله افتاد- بسمل از مسرت چنان بنالیدم

که با رضی و رضا نگنجیدم پیش رفتم و کورنش بجا آوردم - بوسه بر دامن پاکش
دادم و اظهار خواهش دلی کردم بمجابا تسلیم فرمودند و انگشت قبول بچشم نهادند
و از همان وقت در مقابله نمودن و صحیح کردن و تکمیل کنانیدن کتاب مسطور
بهزار جان مشغول شدند بیش از نصف را مقابله کرده بودند که طلبی از سرکار ابد
قرار والی مصطفی آباد عرف رامپور فیض معمور شرف نور آراهی شدند و بمنصب مدرسی
درجه اول مدرسه عربی مامور گردیدند و باین عدم موجودگی خود تدبیر انصرام
طبع آن چنان فرمودند که حیثیت موجودگی نداشتند و هیچ دخلت حضور و غیبت در کفالت
طبع آن نگذاشتند منت خدای را عز و جل که شاهد مراد دلی بکرسی شهود نشسته و
عروس معانی قلبی حلیه طبع پوشیده بر منصه ظهور جلوه نمود خداوندا [illegible] انبیا
نواز ادر بدل اینچنین خدمت نا میگویم که این ده یا آن ده تو دانا و مهربانی آن ده
که آن به و اگر بعد این التماس هم از راه بنده نوازی ازین طالب ضال سرگشتی
رفت که خاص مقصود توضیحت عرض خواهم ساخت که ای دانای راز وای عاشق
نواز آنچه پیشتر ازین صد هزار بار التماس کرده ام باز همان میگویم لمولفه

نی حور و قصور نی جنان میخواهم	نی میوه و گل ز گلستان میخواهم
دردی که دوا آن بجز وصل تو نیست	آن میخواهم همیشه آن میخواهم

آمین آمین ثم آمین یا رب العالمین بمنه و کمال کرمه

سنه ۱۳[illegible] هجری

آداب الطالبین

مع

رفیق الطلاب

و

الباب ثلاثہ

مصنفہ حضرت شیخ محمد ابن قطب الاولیا شیخ الاتقیا شیخ محمد

المعروف بہ شیخ حسن محمد از نبیرگان حضرت مولانا خواجہ

نصیر الدین چراغ دہلے رحمۃ اللہ علیہ

تبصیح تام و تنقیح مالا کلام از اہتمام احقر الانام محمد عبد الاحد باہ جمادی الاولی سنہ ۱۳۱۱ھ

در مطبع مجتبائی واقع دہلی طبع گردید

مختصر فہرست کتب اخلاق و تصوف کتبخانہ تجارت مطبع مجتبائی دہلی

نزہت الناظرین فی تفسیر آیات
واحادیث سید المرسلین معہ
مختصر احیاء العلوم برحاشیہ
مطبوعہ مصر عربی۔
احیاء العلوم عربی نہایت
صحیح اسکے حاشیہ پر پوری
عوارف چڑہی ہوئی ہے
نزہتہ المجالس عربی مصری
اسکے حاشیہ پر طاہر القلوب ہے
حکایات الصالحین عربی معہ
حل اللغات مسمی بہ سراج الطالبین

ملفوظات حالات معمولات
ہین جنکو حضرت شاہ غلام علی
رح نے جو آپکے خاص خلیفہ
ہیں لکہا ہے اور آخر مین ایک
رسالہ حضرت مولانا شاہ
عبد الغنی صاحب مجددی
دہلوی رحمۃ اللہ علیہ کا ہے
اربع انہار از حضرت مولانا
شاہ احمد سعید صاحب
انوار احمدیہ از مولوی کپیل محمد
صاحب

اسرار العارفین اردو ترجمہ
دلیل العارفین۔
مکتوبات حضرت شیخ عبد القدوس
گنگوہی زیر تجویز مطبع مجتبائی
فوائد السالکین ملفوظات حضرت
خواجہ قطب الدین بختیار
کاکی اوشی رح۔
مثنوی شیخ بہلول حکایات
عاشقانہ فارسی۔
اسرار الاولیا ملفوظات
حضرت بابا فرید شکر گنج رح

آداب الطالبین معہ رسالہ
رفیق الطلاب و الباب ثلاثہ
مفہ نبیرگان حضرت نصیر الدین
چراغ دہلی۔
معرفت السلوک از حضرت
شاہ محمود۔
الہامات۔
لذات المنتہین۔
ہدایات مشیخۃ
روضۃ الاقطاب حالات حضرت
خواجہ قطب الدین بختیار کاکی رح

مجالس الابرار معہ ترجمہ اردو
الموسوم بہ خزینۃ الاسرار
مکتوبات امام ربانی حضرت
مجدد الف ثانی۔
مبدء و معاد فارسی از حضرت
امام ربانی مجدد الف ثانی رح
مشتمل بر نکات سلوک۔
مقامات امام ربانی اردو
لطائف خمسہ المعروف بہ
مقا... مظہری مجتبائی
...رت شمس الدین
مظہر جانجان رح
...امات مکتوبات

[illegible]
حالات و مقامات
انیس الارواح ملفوظات
حضرت خواجہ عثمان ہارونی
رح مرتبہ حضرت معین الدین
چشتی رحمۃ اللہ علیہ
رفیق الارواح ترجمہ اردو
انیس الارواح۔
دلیل العارفین ملفوظات
حضرت خواجہ معین الدین
چشتی رحمۃ اللہ علیہ مجتبائی
جمع کردہ حضرت خواجہ
قطب الدین بختیار کاکی
... الاولیا اردو

مرتبہ حضرت بدر حق
راحۃ القلوب فارسی ملفوظات
حضرت بابا فرید گنجشکر رح مرتبہ
حضرت نظام الدین اولیا
افضل الفوائد ملفوظات
حضرت نظام الدین اولیا
محبوب الٰہی مرتبہ حضرت
امیر خسرو۔
فوائد الفواد ملفوظات حضرت
نظام الدین اولیا مرتبہ حضرت
حسن دہلوی فارسی۔
مفتاح العاشقین فارسی از
حضرت نصیر الدین چراغ
[illegible]

وحقیقی ... بزرگان ...
ایضاً اردو۔
کلمات طیبات فارسی مجتبائی
اس مجموعہ میں حضرت غوث
الثقلین او حضرت میرزا
جانجانان مظہر شہید اور حضرت
قاضی ثناء اللہ پانی پتی رح و
حضرت شاہ ولی اللہ محدث
دہلوی رحمۃ اللہ علیہ و حضرت
شاہ غلام علی رحمۃ اللہ کے
مکتوبات ہین اور آخر مین
ترجمہ اسرار العارفین اور
سیر السالکین جمع حضرت شیخ
[illegible]

بسم اللہ الرحمن الرحیم

الحمد للہ رب العالمین علی کل حال فی کل حین والصلوۃ والسلام علی رسولہ محمد وآلہ
اجمعین من النبین والصدیقین والشہداء والصالحین آمین اما بعد فیقول العبد الفقیر الی
رحمۃ اللہ الصمد الشیخ محمد بن قطب الاولیاء شیخ الاتقیاء شیخ محمد المعروف بشیخ حسن محمد ابن
شیخ احمد المشہور بمیانجیو بن شیخ نصیر الدین بن شیخ مجد الدین بن شیخ سراج الدین بن شیخ
کمال الدین علامہ المستفیض ظاہرا و باطنا من جالہ الحقیقی الشیخ قطب الاقطاب بالحق والصواب
شیخ نصیر الدین محمود الاودہی الچشتی چراغ دہلوی ایدہ اللہ اللطیف بلطفہ الخفی والجلی
بدان اسعدک اللہ تعالی فی الدارین ہذہ الرسالۃ اسمہا آداب الطالبین **طالب** را باید
کہ کتاب احکام الصلوۃ یا مقدم الصلوۃ یا نام حق یا مثل وی بخواند تا نماز و روزہ و غیران
بداند کہ دانستن ان لاچار است پس این اگر ممکن باشد کنز الدقایق عربی بخواند و اگر نتواند پارسی
بخواند کہ فائدہ لانہایۃ دارد و اگر تمام خواندن دشوار شود عبادات بخواند و داند کہ علم

افضل است خواندن بسیار خوب است الذین اوتوا العلم درجات پس اگر طالب معلم و مدرس باشد در تعلیم و تدریس تقصیر نکند بر قدر امکان بلا حرج و اگر کذلک نباشد در خواندن پیش استاد و بر روے رفتن براے سبق گرفتن کاہلی نکند مگر حال بروے غالب شده باشد ہمان قدر کسند باشد و نیز باید که در تلاوت قران سعی کند اگر بقاعده منی بشوق خواند یک شوق باشد و اگر نه انقدار که آسان باشد بخواند فاقرؤا ما تیسر من القران لا یکلف اللہ نفسا الا وسعہا باید ورتل القران ترتیلا داند علے حسب قدره و در ہر ذکر نیت تلاوة کند در لفا باید طالب را باید که بغیر وضو نباشد ہر وقت که حاجت وضو باشد وضو بکند و در شکر وضو گذاردن تاخیر نکند و بعد شکر وضو صد بار اسم یا لطیف گوید اما بعد وقت صبح صادق و بعد نماز دیگر و وقت بر سر آمدن افتاب و وقت غروب شدن آفتاب و وقت طلوع شدن آفتاب ادا نکند و لیکن دیگر وقت گذارد افضل است و در وضو کردن احتیاط بسیار کند آب از نسبت دیگران اندکے فاضل استعمال کند باک نه اگر کسے براى وضو کنانیدن آید وضو کنانند منع نکند مگر کسے که بزرگ باشد وے را منع کند باد بے تعظیم و خود کسے را فرمایش نکند مگر که بخود کردن دشواری شود بسبب یا ضعت یا بسبب بیماری و نیز وضو را بغیر مسواک نکند و مسواک سه بار آہسته کند و چنان نکند که دندان ضعیف شود و اگر ہر بار کردن دشوار شود سه بار را استا اہتمام را بر دندان تالد و بطرف چپا نصر را سه بار بر دندان مالد و یکبار میان روز و شب چنان مسواک کند که دہن پاک خوب طرق شود و دندان ضعیف نشود و اگر حرج نباشد نمک را سحق باریک کند و فلفل گرد را باریک سحق کرده دران نمک آمیز دو در دندان مالد تا خوب طریق پاک شوند و گرمی شود و استوار شوند و در وقت وضو کردن سخن نگوید و در وقت ہر اعضا شستن اتصال خود در انفصال تصور کند یعنی تصور کند که چون آب از اعضاى من جدا شد ناپاک شد یا مستعمل شد بر اختلاف و چون جدا نبود پاک بود و ہمچنین من چون با خدا اتصال یابم پاک باشم و چون انفصال یابم ناپاک باشم اتصال

من بذکر خدائیتعالے است و انفصال من ترک ذکر خدائیتعالے است پس مرا باید کہ بغیر
ذکر نباشم اگر باشم بہ بلائے بزرگ گرفتار شوم و نیز فہم کنند کہ چون آب بعد انفصال
ناپاک باشد با تصال زمین و اتصال من با حق تعالے ندکر ویست و موت منیست بعد
انفصال من از وے بترک ذکر بنظر کردن بر وجود من پس باید کہ بزمین متصل شوم
و صفت زمین گیرم یعنی چنانچہ ہر چہ از زمین برون آمد خوب باکیزہ اید کذلک از من
و ان چہ است ذکر اللہ تعالے **رباعی** تا مرد ز خود فانی مطلق نشود ✤ اثبات نفی
وے محقق نشود ✤ از خویش برون ای کہ تا او تو شوی ✤ ور نہ بگذاف آدمے حق نشود
✤ و این مذکور سحر برگ دام تزویر نشود **شعر** ✤ حافظا مخور رندی کن خوش باش ولی
✤ دام تزویر مکن چون دگران قران را ✤ و اگر ادعیہ وضو خواند اصوب است والا در
وقت ہر عضا شستن کلمہ شہادت خواند و اگر وضو کردن دشوار شود تیمم کند و اگر تیمم
دشوار شود پس معذور است عذر وی مقبول ست مگر ہر وقت از پنج وقت وضو کند و اگر نتواند
تیمم کند **طالب** را باید کہ ہر روز محاسبہ خود کند گفتہ اند کہ ہر کہ در دنیا محاسبہ کند
در روز قیامت حساب وی آسان شود و محاسبہ عبارت از انست کہ چون خواہد کہ خواب
کند اول وضو کند بعدہ شکر وضو ادا کند بعدہ بغلطد و اگر وضو باشد حاجت جدید کردن
نیست اگر خواہد کند و اگر خواہد نکند و اگر وضو کردن دشوار شود تیمم کند و تیمم دشوار شود
پس حاجت نیست و بعد غلطیدن سخن بکسے نگوید وقت غلطیدن رو بقبلہ کند و اگر این
دشوار شود بہتر است غلطد اگر این دشوار شود پس حاجت نیست بعدہ پیش دل
خود عرض کند انچہ از بیدار شدن از وے در وجود آمدہ باشد ہر چہ موافق شرع مرضی
حق باشد بران خوش حال شود و ہر چہ غیر آن باشد توبہ از وے بکند و چنان توبہ
کند کہ بعد ازین بگرد وے نگردد و ان کار نکند اگر ہر روز این ہفتاد بار بکند اگر صد بار گناہ کند
ہر بار کند توبہ کند و ہر کہ ہر روز پنجبار محاسبہ کند زہے سعادت یعنی اول محاسبہ کردہ

بکار نماز مشغول شود عن قریب بمقصود برسد بغلطیدن حاجت نیست چون این توبه یافتی
نیکی هر دو جهان یافتی **طالب** را باید که البته فرایض باول وقت باجماعت گذارد بامداد
چون صبح صادق بدمد ادا کند و نماز ظهر چون آفتاب بگردد ادا کند و نماز دیگر چون سایه
چیزی مثل وے شود بغیر سایه اصلی ادا کند و نماز شام چون آفتاب غروب شود ادا کند
و نماز خفتن بعد از غائب شدن سفیدی که بعد سرخی است ادا کند و یر واسعه بعد از سرخی
هم هست واین ممکن نشود مگر که وضو قبل وقت باشد و اگر این دشوار شود در نصف اول
ادا کند و اگر اینهم دشوار شود وقت مکروه شدن ندهد در نماز عصر در غایة نماز فے
زوال کند و مقصود اینست که بعد تحقق وقت بکار دیگر مشغول نشود بغیر شکر وضو اگر گذارد
باشد و سنت نماز فی زوال و اگر جماعت میسر نشود خود اذان و اقامت گفته ادا کند تا ملائک
باوے اقتدا کنند ثواب جماعة شود اول وقت فوت نشود برین خوف که موت زود آمده
باشد بارے باین عمل بمیرم و ختم کار با بر نماز باشد و بعد مردن این شرم نشود که فلان را
وقت نماز شد و نماز ادا نکرد اگر چه باین مردن بره کار نیست و اگر این دشوار شود وقت
مکروه شدن ندهد در نماز دیگر و نیز در چهار گانه اول نماز خفتن کوشش کند و در چهار گانه
عصر بسیار سعی کند از چهار گانه خفتن چنان قصد کند که مردمان دانند که سوگند میکند
یعنی اگر ترک شود بسبب خوف جماعة یا بسبب دیگر قضا کند افضل است و اگر چهار گذاردن
دشوار شود دو گذارد و نیز باید در قراة فجر و ظهر دو سورة کوته از طوال مفصل خواند و در
نماز عصر و در خفتن دو سورة کوته از اوساط مفصل خواند و در نماز شام دو سورة
کوته از قصار مفصل خواند و باید که یک سوره تعین نکند دگر نداند هر چه داند خواند و این آن
وقت است که حرج نباشد سورة دراز بخواند باک نه و اگر حافظ خوب باشد در نماز بامداد
و در نماز ظهر و در نماز ظهر مقدار سورة مذکوره خواند از اول قرآن شروع کند و ختم کند
باک نی و اینهم درانوقت است که خود امام نباشد و اگر تنها باشد........ آنمقدار خواند

که وقت مکروه نشود و در نماز عصر باک نه خوب است وکذلک در همه نماز یعنی المقدار خواند
که وقت آخر نشود و بعد نماز شام سه دوگانه اوابین ادا کند در هر رکعت بعد از فاتحه سه
بار اخلاص بخواند و یک دوگانه دیگر برای حفظ ایمان ادا کند و هر رکعت بعد از فاتحه هفت بار
اخلاص بخواند و یگان یگان الفلق والناس بخواند بعد سلام سر بسجده نهاده سه بار یا حی یا قیوم
ثبتنی علی الایمان گوید ترک نکند و اگر ترک شود قضا کند افضل است و پیش از وتر یک دوگانه ادا
کند در هر رکعت بعد از فاتحه ده بار اخلاص بخواند و بعد از سلام هفتاد بار یا وهاب گوید ترک
نکند اگر ترک شود قضا کند افضل است و در نماز تهجد قصد بسیار کند و اگر ترک شود قضا گذارد
بسیار فائده دارد و اگر تواند اشراق گذارد و چاشت نیز گذارد و اگر تواند چهارگانه وقت
ربع شدن روز گذارد و چهارگانے قریب وقت زوال گذارد وقت مکروه نباشد و اگر بر یک
چهارگانے اکتفا کند باید که در نماز ضحی کوشش کند قصد کرده بارے چهارگانے ادا کند
تا فقر اضطراری نباشد و اگر تواند نوافل ظهر و شام و خفتن را رعایت کند مقدارے که تواند
در هر باب بر خود حرج نکند و بعد از فارغ شدن از نماز فرض ده بار درود ده بار اخلاص بخواند
اگر سنت موکده باشد پس از موکده بخواند ترک نکند اگر شود قضا کند افضل است و در هر
حال نماز داند که ما خدا تعالے را می بینیم و اگر در دل وسوسه شود که چون این درست باشد
او تعالی بیچون و بیچگونه است و بی شبیه و بی نمونه است **بیت** مثل هر چیز نیست پیدا
در جهان از هر وجود ٭ اوست یکتاے که او را نیست مانند و مثال ٭ پس این داند که وی
تعالے مرا می بیند یعنی مراد اینست که بحضور دل باشد چه او تعالے بر دل مطلع است دل
را ببیند پس قصد کند که در دل چیزے غیر حق نگذارد **طالب** را باید که وقت غایط
کردن و بول کردن اتصال و انفصال تصور کند و چون در غایط کردن رود اول پای
چپ نهد بعده پاے راست وکذلک در بول کردن و در وقت بیرون آمدن عکس این کند
و در هر دو وقت رو بقبله نکند و پشت نیز نکند مگر که چیزے بر وی نزدیک باشد و بے ترک

افضل است و ہر وقت کہ حاجت بول شود زود رود و بعد از فراغ شدن نشستہ نماند زود
برخیزد و کلوخ در غایط و باید کہ چون از غایط فارغ شود سہ چیز پاک از جنس زمین گردد
تا رسیدہ آتش اولی است دیان استنجا کند اول یکے بدست چپ گیرد و بر مقام زدن جائیکہ نجاست
رسیدہ باشد نہد و بکشد و مجاور محل پاک بکشد پس دیگر گیرد و بر موخر روزن نہد و چنانچہ کردہ
است کند پس سیوم گیرد و بر روزن نہد و دور کردہ بدارد پس اگر زمین پاک باشد دست را
بران زند پس افضل است کہ اب بدست راست انداز دو بدست چپ شوید اگر ضرورت باشد
یعنی غایط نرم باشد پس آب لازم است و ضرور است اگر چہ سہ شاخ دار باشد و بآن استنجا
کند جایز است و اگر از سہ تجاوز کند بہ پنج یا ہفت پاک نہ اگر احتیاج باشد و چون از بول
فارغ شود سہ بار از اصل ذکر تا حشفہ آہستہ آہستہ بسپلد سختی نکند پس سر ذکر آہستہ سہ بار
مالد پس سہ بار تنحنح کند اگر فارغ شود پس اگر بہ آب بشوید ذکر بدست چپ گیرد و آب بدست راست
ریزد خوب است اگر ضرورت باشد ضرور است ، و اگر داند کہ پاک شدہ است صری پاک خشک
از جنس زمین بدست چپ گیرد و بر سوراخ ذکر نہد چند گام نگردد تا جہل یا بیشتر پس کہ لک کند
و در باکے بول سعی تمام کند و چنان نکند کہ شیطان وسوسہ کند بعضے گفتہ است کہ ذکر مثل
پستان است دور ہر وقت چیزے از امور دینی نوشتہ بغیر غلاف نزدیک خود ندارد اگر انگشتری
باشد چیزی دینی نوشتہ باشد باید کہ دور کند یا بروی چیزے کردہ ... اللہ قت پوشد و چون
در غایط کردن نشیند بر پاے چپ بار خود اندکے نہد بلکہ اندکے پاشنہ پای راست بالا کند نیز
باید کہ در زیر روشنای افتاب و ماہتاب ہر دو نکند در سایہ کند مگر کہ ضرورت باشد و باید کہ
در وقت بول کردن پشت بجانب باد کند و بر جاے نرم ریگ کند و اگر چیزے پاک خشک از
جنس زمین نیابد بجامہ کند اگر حاجت باشد و در ہر دو وقت سخن نگوید و در جاے
غسل کردن اب جاری شود و اگر بول کند باک نہ و ہر جائیکہ غایط کردہ ہمانجا آب نشوید و
اگر بلندی باشد کہ سہ سگ نرسند شوید باک نہ در وقت بول کردن بر سر پاے نشیند و کلک

در غایط کردن پاشنہ پای راست اندکے بالا کند و بار بر پای چپ کند و در ہر دو وقت بر عورت نظر نکند مگر بضرورت **طالب** را باید کہ در ہر وقت کہ فرصت یابد بعد طلوع افتاب تا اداے نماز عصر اندکے خواب کند اگر خواب نیاید اندکے غلطیدہ بماند تا بر بیداری شب قوت شود و اگر رعایت قیلولہ کند زہے سعادت **طالب** را باید کہ حق تعالے در روز و شب یکوقت پیدا کردہ است کہ ہر خواست در آنوقت البتہ رد نشود یعنی اجابت بقول اللہ تعالے لبیک عبدی خواہد شد اما وصول مطلوب پس لازم نیست کہ ہمانوقت شود ولے البتہ مقصود برآید خواہ در اینجہان خواہ در آنجہان علے مناسبہ پس باید کہ در انوقت بعبادت مشغول شود بعضے گفتہ است انوقت قبل طلوع صبح بعضے گفتہ اند نزدیک طلوع صبح و بعضے گفتہ اند میان سنت و فریضہ و بعضے گفتہ اند پس از اداے فرض بامداد تا طلوع آفتاب و بعضے گفتہ اند در وقت چاشت و بعضے گفتہ اند فی زوال و بعضے گفتہ اند پس سایہ ہر شئے بمثل او غیر از سایہ اصلی تا دو مثل شدن از سایہ اصلی و بعضے گفتہ اند پس نماز دیگر تا غروب آفتاب و بعضے گفتہ اند پس نماز شام تا شدن وقت خفتن و بعضے گفتہ اند در نیم شب است و بعضے گفتہ اند در آخر شب تا طلوع صبح این اختلاف رحمت است و باعث میشود **طالب** را باید ہیچ وقت خالے از عبادت نباشد خصوصاً در اوقات مذکورہ تا این وقت یابد چہ معین نیست کہ در کدام ساعت میشود و کردن است ہر روز در ساعتے کہ نشان آن دادہ است پس **طالب** را باید کہ در طلب آنوقت باشد کہ ان مثل شب قدر است و خواب کردن بطریق مذکور عبادت است اگرچہ این وقت در خواب رود اما بطریق کردن تاثیر عظیم دارد پس امید است کہ برکت آنخواب انوقت یافتہ شود ہرکہ انیوقت را چند کرہ یابد کہ ہمہ اوقات او برابر شوند باید کہ مکروہ شدن ندہد و وقت کہ مکروہ است نماز در انوقت یا مراقبہ باید کرد یا تلاوت یا تسبیح مشغول شود مراقبہ بسیار کند تاثیر وے ہرکس کہ کند داند و اگر مراقبہ پیر یا مرشد کند بلکہ در وقت تلاوت و در ہمہ خیر بمراقبہ پیر یا مرشد مشغول شود یعنی پیر را حاضر و ناظر داند یا مراقبہ کہ وے حکم کند تا کار

بیشتر شود و بمراد رسد انشاء الله تعالی و ما میگوییم که مراقبه شیخ تا کند و نام ایشان گیرد تا فایده
شود بمراقبه شیخے که شیخ با مراقبه حکم کند اصوب است از مراقبه شیخ خود پس مراقبه شیخ ترک
کند و بان مراقبه مشغول شود اگر مراقبه شیخ که شیخ طالب با آن بسیار رجوع دارد کند فایده
لانهایته ببیند که بیان نیاید و اگر کسے خواهد که مرا فیض فلان شیخ شود از شیخان خود خواه
بطریق ارادت باشد خواه بطریق اجازت یا بطریق ارشاد نام وے گیرد و بعد از فراغ نماز
ده بار یا شیخ فلان گوید ده بار یا مولانا فلان گوید فائدہ بعید است و مراقبه وے کند و یرا
حاضر و ناظر داند میان چند روز فائده ظاهر شود طالب را باید که بعد از ادائے نماز شام
تا بر آمدن آفتاب سخن بیهوده نگوید اگر آسان باشد و اگر نه بعد نماز خفتن و اگر نه بعد نماز و تر
اگر حرج نباشد بعد از ادائے نماز دیگر تا قبل غروب آفتاب یعنی تا اصفرار شمس با احادیث یا تفسیر
یا سلوک یا حقایق مشغول شود اما بحقایق اندک مشغول شود چون طالب صایم باشد بعد نماز
خفتن طعام بخورد اگر حرج نباشد و نمک در روز بر دندان نمالد در شب بالد افضل است و پارچه
نان خشک افطار کند اصوب است و اکثر در روزه کوشد و اگر ممکن نشود روزه معنوی بدارد یعنی
طعام و آب کم خورد مقصود روزه حاصل شود چنان ترک طعام هم نکند که عبادت خدائے تعالے
نشود و لذا گفته اند چنان ریاضت نکند که قوت رود و بنیه ضعیف و لاغر شود و نیز باید که در
اشیاء و بنیه کوشش کند اگر حیوانیه ترک کرده باشد غیر حیوانیه را استعمال کند تا دماغ خشک
نشود طالب را باید که نوافل و ادعیه و وظایف چنان مشغول نباشد که در ذکر و مراقبه
خلل شود اگر چنان مراقبه بدست آمده باشد که در هر عمل ممکن شود پس واست که هر عمل که خواهد
بدان مشغول شود چه در عمل مراقبه منضم میشود چه مراقبه مشتق از رقیب است و رقیب نگاهبان
را گویند مثلاً چون طالب بذکر اسم رحمٰن مشغول شود پس مراقبه رحمة گویند و کذا کذا یعنی دل
را از غیر حق نگاهدارد چه در همه کار فیض ظهور حق تعالے را ببیند چه ظهور حق تعالی در همه
اشیاء است پس حب و غصه برائے حق باشد پس ممکن نباشد کار کردن که لایق غضب شود

بدان کار چه انبیا و اولیا ترک کرده اند **طالب** را باید که بهر لقمه بسم الله الرحمن الرحیم
گوید پس نور خورده باشد پس اندرون نورانی کند و اگر بذکر دیگر مشغول شود همچنین فایده
باشد **طالب** را باید که غافل خواب نکند و چون خواب کند با وضو کند گویا که در عبادت
است و ترک خواب در هر شب مشکل الوجوه نکند چه در خواب اطلاع یابد هر چه خواهد و نیز اتفاق
علما است که خدا تعالی را در خواب دیدن رواست و نیز در خواب احتمال غلط نباشد و در بیداری
احتمال باشد اما بغیر خواب مشکل است و نیز اگر در هر شب ترک کند احتمال خلل دماغ هم باشد و
اگر عادت باشد بر ترک خواب در هر شب پاک نے ولی مشکل بسیار است بسیار کسان را خلل
شده است پس طالب را باید مشکل الوجوه ترک نکند و اگر نیاید بروز آرد و اگر نشسته خواب
کند بسیار خوب است و کسے هم باشد که وی را بیداری و خواب برابر باشد پس وے هر چه در
بیداری بیند غلط نشود پس در خواب چه حاجت باشد **طالب** را باید که درین چهار چیز
کوشش کند قلة الطعام و قلة الکلام و قلة المنام و قلة الصحبة مع الانام چه پیغمبران و
اولیا این چهار چیز را اختیار کرده اند هیچ کسے ترک نکرده است تقلیل طعام باینطریق کند که در
هر ماه یک لقمه یا دو لقمه از معتاد خود کم خورد تا یکماه یا دو ماه کذا و کذا اکند باندک طعام غذا شود
اگر باینطریق کردن نتواند طعام که معتاد خود است وزن کند و مقدار وے بخورد یا غیر وے وزن
کند و هر روز یا در دو روز و یا سه روز یکدانه کم سازد یا از پوست کدو کاسه سازد در ان معتاد
خود طعام پر کند و بخورد و هر روز یکبار بر سنگ آهسته ساید چیزے کم شود تا آهسته آهسته باندک
مقدار غذا کم شود و هیچ قوت کم نشود و اگر آب کم کند هر وقت که حاجت باشد یکمضمضه کرده بر بیاید
باز حاجت شود همچنین کند باز حاجت شود همین کند اگر حاجت نرود سه بار کرده نوشد و هر بار
بسم الله الرحمن الرحیم گوید و اول بار اندک گیرد پس بسیار و اگر خواهد دیگر ذکر کند اگر خواهد طے
کند چند مدت صوم دوام بدارد و غذا بعد از نماز خفتن کند همچنین اخر اخر کند تا وقت سحر خورد
بعده یکروز نخورد و بعده تمام شام نخورد و یکطے شود چه یکشب و روز را طے نامند و دو شب و سه

روز را طے نامند و کسے کہ یک طے تواند کرد و کند و دو تواند کرد و سہ کند و سہ تواند کرد چہار کند کذا و کذا اگر کند کہ قوت نرود و اگر قوت سستی رود و لاغری ہنیہ شود ترک طی کند و اگر طی کند ہیچ فائدہ ندہد و باید کہ در وقت افطار روزہ در طی مقدار کف دست آب و یا مقدار اندک چیزے از میوہ یا شیر یا سبزیات بخورد و اگر طعام بخورد و غیر وے از اندکو بخورد فایدہ دارد اما اندک باید خورد و اگر پر شکم خورد از طعام پر شکم خوردن فایدہ دہد اما اندک خوردن غیر طعام بسیار فایدہ دہد و اگر مرد کاسب است بروزہ و دیگر چیزہا چنان مشغول نشود کہ از کسب باز ماند و برقدر امکان بروزہ و غیر وے مشغول شود و نیز در وقت افطار در طی اندک پارچہ نان خشک بخورد بسیار خوب است طالب را باید کہ در ہر سال چہار اربعین نگاہ دارد و ہر قدر امکان کہ تواند درین چہار روزہ دار باشد و اگر تمام داشتن نتواند آنمقدار کہ تواند بدارد و بر قدر امکان خود درین چہار خلوت و عزلت اختیار کند ہر کہ رعایۃ این چہار کند امید است کہ وی را خلوت در انجمن حاصل شود پس وی را ہیچ شغل مانع از طاعت نباشد و مراقبہ در تمام امور در دست وے شود پس باید کہ خلوت از شب بستم و یکم ماہ شعبان تا تمام ماہ رمضان اختیار کند بعدہ از شب غرہ ماہ ذیقعدہ تا شب عید اضحی اختیار کند بعدہ از شب چہاردہم ماہ ذی الحجہ تا شب بست و چہارم ماہ محرم اختیار کند بعدہ از شب غرہ ماہ رجب تا دہم ماہ شعبان اختیار کند و باید کہ در مسجد یا در خانقاہ یا در جماعتخانہ صوفیان یا در مقبرۂ آنکہ ایشان کند و تعظیم و تکریم و آداب آنجہار مقام نگاہدارد و اگر درانجہا دشوار شود یعنی تفرقہ دل خود شود یا تفرقہ دیگر شود پس باید کہ در خانۂ خود یا در محلی کہ تفرقہ نشود کند و نیز اگر تمام اربعین دشوار شود یکروز دو روز یکساعت دو ساعت رعایت کند فائدہ دہد طالب را باید کہ احتراز از زنان کند یعنی با ایشان صحبت اندک کند و ہر وقت کہ از محل خود بیرون شود حاجت ضروری بسیار مردمان نباشد در ان نکوشد کہ ہمراہ من بسیار مردمان باشند اگر باشند باشند و اگر نباشند نباشند و اما باید کہ نباشند بغیر دو کس یا یک کس بیرون نشود تا جماعت فوت نشود و داود الطائی و احمد بن حنبل و اسحاق بن راہویہ و ابن جریر

گفته اند که نماز بجماعة فرض است حتی اذا صلی وحده لم یجز صلوته عندهم و بعضے از علماء حنفیه واجب گویند و بعضے گویند سنته موکدة تشبه الواجب فی القوة و قالت الشافعیة مستحبة و اگر جماعت دشوار باشد باری اذان و اقامته گفته گذارد تا ثواب جماعة یابد و اگر حاجت باشد که چند مردمان باشند بایدکه همراه ببرد **طالب** را بایدکه چون استدعا از جهت مهمانی باشد و دران گویندگان باشند و داند که ایشانرا دیگران از امثال این خواهند و ادالبته خالی دست نبرد و اگر استدعا از جهت عرس باشد اگر تواند مبلغ ببرد و اگر نتواند نبرد و اگر کسے برابر کسے باشد مبلغ همراه بردن کذلک است اما بایدکه در انوقت دهد دیگر کسے دهد و باید اول کسے دیگر دهد تا داند که دیگران هم خواهند داد و اگر خواهد که سید هم دیگر کسے دهد یا لی بایدکه سر مجلس نه دهد یا مخفی دهد صاحب ذوق مبتلاء سرود اگر خواهد دهد پس در عرس نها دن باک نه هر طریق که خواهد دهد و در جاے دیگر بر طریق مذکور دهد و کذلک در باب جامه و بعد طعام خوردن در شب بمقدار چهل قدم بگردد و اگر در روز بخورد المقدار انبساطد **طالب** را بایدکه بر احوال مضیف نظر کند چون وے اهل فراغ است و چند مردمان را طعام تواند که خوراند و انچند مردمان اند که همراه وے اکثر اوقات میباشند آن مقدار همراه ببرد و اگر داند که و یا سے مردمان را طعام تواند که خوراند همان مقدار ببرد اگر حرج نباشد و اگر مضیف را پرسد خوب است و اگر کسے باشد که چون برائے طعام خوردن وے را کسے میطلبد دانسته میطلبد که همراه وے چند مردمان شباشند برائے طعام خوردن پس همراه بردن خوب است اگر درین مشهور باشد اعلام کردن صواب است و بایدکه چنان قصد نکند که در صدر مجلس نشیند هر جا که بغیر اید اکسے تواند نشستن نشیند و چنان قصد نکند که اول طشت پیش من بیارند و طعام از من شروع کنند از هر کس شروع شود خوش شود بلکه قصد آن کند که از دیگر شروع شود و لقمۀ طعام اول در دهن خود نکند و لقمه اندک بگیرد و از پیش خود خورد و بغیر استدعا در خانه کس نرود از جهت طعام خوردن و اگر استدعا تمام باشد باک نه اما باید آبروے خود نگاهدارد و به هر لقمه تسمیه گوید یا ذکر دیگر گوید و چون خود از خوردن فارغ شود و داند که مردمان

فارغ نشده اند آهسته آهسته خود خورد تا حدیکه دیگران فارغ شوند و چنان هم نخورد که شکم را
تشویش شود و سر طعام که پیش آید عیب بروی نکند و اگر داند که مرا باین طعام ضرر خواهد شد باید
که اندک خورد و اگر داند که باندک ضرر خواهد شد نخورد و گوید که عجب طعام است و خوب پخته است
اما چکنم که مرا تشویش است نمی توانم خوردن تا صاحب طعام خوش شود این در وقتے که طعام
فی الواقع خوب پخته باشد و کسے برسد که چون نمیخوری و اگر خوب تر نپخته باشد نه عیب کند نه
تحسین کند اگر خوردن تواند خورد و اگر نتواند نخورد و اگر کسے گوید چون نمیخوری بگوید آنچه خوردن
بتوانستم خوردم و اگر گویند که چون نپخته اند بگوید آنچه پخته اند پخته اند اما بگوید خوب است اگر
هیچ گوید آنچه باشد گوید و اگر داند که اینکس دو یا سه کس را تواند طعام دادن یا برای نهار انتواند
خورانید و همراه من بسیار مردمان خواهند آمد ایشان نبرد و اگر خرج باشد پس پیش صاحب
طعام عذر کند مختصر خود معلوم کند و صاحب طعام را باید که عذر وے قبول کند و اگر داند که
صاحب طعام بسبب شرم خواهد گفت بیارد یا دیگران چون شنوند عیب خواهند کرد نگوید و نزود
و اگر دشوار نشود تنها رود و خادم که از جهت برداشتن کفش و امثال وے باشد بیرون دروازه
دارد و صاحب طعام را معلوم کند اگر رضا دهد طلبد و اگر نه دهد نطلبد این در آنوقت است که این
را اندرون طلبیده اند اما باید که مقدار خادم دهد و اگر محل نازک باشد و داند که از دیگر کسے طلبیدن
مضیف را حرج خواهد شد نپرسد و مقدار وے را همانجا دهد و اگر محل باشد که حاجت رضا نباشد طلبد
و اگر از پیش خود خادم را دهد مقدار دهد که دیگر مردمان عیب نکنند باید که از عیب مردمان درباب
خوردن پرهیز کند و اگر مضیف حصه هر کس جدا جدا دهد که خواه همانجا خورد و یا کسے را
دهد اندک بخورد و اگر داند که مرا صدر مجلس خواهند کرد یا هرجا که نشینم همانجا صدر مجلس خواهد
شد بسیار ضد نکند و صدر مجلس نگفته صاحب طعام یا نگفتن دیگران اختیار کند و اگر داند که
صاحب طعام مرد صاحب شوق است هرچه تواند خواهد آورد و هیچ تشویش وی را نخواهد شد آن
کسان را همراه برد که بر طعام عیب نکنند و اگر کنند منع کند و اگر از منع کردن باز نمانند همراه خود نبرد

ونیز همه کسان را باید که بر طعام عیب نکنند و بعد طعام خوردن قصد چنان کند که مردمان دانند که برغبت
خورده است و اندک نخورده است یعنی نشستن بوضعے باشد که صاحب طعام چنان خیال کند
که سیر خورده است و طعام چنان خورد که انگشتان بطعام مختلط نشوند و لب و دهان و آنچه از حوالی
اوست از آلودگی نگاهدارد و قصد چنان کند که لقمه به ۳ انگشت بستاند اگر در مجلس باشد مردمان
عیب کنند یا این خواهد که اندک خورم و باید که قصد کند از حصه خود بسیار نخورد اگر طعام بانواع
باشد از هر جنس اندک اندک خورد معتباد شود درسد و اگر فاضل از اشتهای خود خورد چنان نخورد که شکم
را تشویش شود و کذلک همراه مهمان کند باید که همچنان قصد کند که طعام خود نخورد تا بمردمان
که همراه وے اند برسد و اگر برابر نرسد اندک برسد فبها و اگر بایں طریق نتواند خوردن و از طعام
احتراز کردن دشواری شود اندک خورد و اگر شیخ باشد و گوید که بخورید هیچ عذر نکند خواه دیگران
را رسد خواه نرسد اگر یکبار یا دو بار عرض کند بادب می آهسته و اگر خود صاحب عذر باشد پس هرچه
موافق باشد خورد و اگر خود کرده باشد همه کسان را طعام برساند در سفره و میان اغنیا و فقرا فرق نکند
و اگر برابر برسد در آن کوشد که بارے کسے محروم از فقرا نماند و این کردن دشوار باشد در سفره
از فقرا و اغنیا جمع نکند و در یکوقت سفره هر دو یک نکند یکوقت فقرا را طعام دهد دیگر وقت اغنیا را
دهد اما افضل است که همه را برسد در یک سفره فرق نشود و طعام با وے بخوراند احتراز آنمقدار
که تواند مگر یومیه بعضے بزرگان یومیه اختیار کرده اند در خوردن و خورانیدن و بعضے از یومیه پاک
نکرده اند اگر در سفره کردن دشوار شود یک سفره کند و رعایت فقرا بر قدر امکان کند و من کل الوجوه
رد ایشان نکند و اگر بارے بسبب دوستی باشد طعام با وے خوراند باک نه اما ترک افضل است چه چنین
دوست گو که عیب نکند بعد فراغ طعام مضمضه کند مگر که ضرورت باشد و خلال بسیار نکند و اگر حاجت
باشد در گوشه کند و از پیش خود دیگر جا دست درازی نکند و اگر بسیار انواع طعام باشد اول نان و
گوشت بخورد بعده برنج بعده شیرینی از پیش خود بر دارد و اگر داند که طعام پیش من مانده
است اینقدر که من برم یا خورم و یا نزد سما بنهد اشت فقرا بهم مضطر حال بسیار خوب است و اگر نه

مختار است و یا چنان بکند که از طعام نگاه دارد و خود نشسته باشد اندک اندک بخورد و اگر شیرینی باشد
همه کسان می برند خود نیز برد اگر بسیار ببرد بر طعام بسیار تحسین نکند و عیب من کل الوجوه نکند مگر که
طعام بخانه خود پخته باشند از جهت عرس یا از جهت مهمانی هرچه باشد گوید و در وقت خوردن بر
پای چپ نشیند و پای راست ابر گیرد مگر پیش مشایخ که بر هر دو زانو نشینند و در جای دیگر
باک نه و بعد طعام آب متصل نخورد و میان طعام آب اندک خورد و بعد خوردن چنان بیرون آید
که صاحب طعام داند که بطعام خوردن خوشحال شده است و در وقت طعام خوردن آورنخ
دفع نکند و اگر طعام مشترک باشد چنان خورد که همه شریکان از وی راضی شوند و در وقت طعام
نانرا پرکاله نکند یکی تمام کند بعده بر دیگر دست زند و اگر نه یا نیم یا ثلث یا ربع و اگر نانها کم باشد
و مردمان بسیار باشند باید که پرکالها کنند و در وقت طعام خوردن از مضیف خبز طلب نکند و
اگر داند که خوش خواهد شد طلب کند و استدعا بخیل قبول نکند و استدعا شخص سنت نهنده قبول
نکند و اگر شیخ در امور دین چیزے بطریق حکم گوید یعنی گوید که ترک نکنی اگر شود البته قضاے کنی
بطریق لزوم رد نکند و داند که این کالفرض است اگر نتواند قضا کند و اگر قضا کردن نتواند
بحضرت شیخ عرض کند هرچه گوید آن کند و اگر شیخ گوید اگر دشوار باشد مکن و
هر وقت که دشوار نباشد کن کذلک شیخ را باید که چنان حکم نکند که طالب در حرج افتد مگر چیزے
که تواند کرد اما افضل است که این طریق حکم نکند مگر در باب فرض و یا واجب یا موکده و در
باب ترک حرام و هر حوصله هر یک حکم کند و اگر در کار دنیاوی چیزے گوید بادب هرچه داند عرض کند
اگر بسیار بار عرض کند باک نه و انکار نکند **طالب** را باید که هرچه تواند بغیر تکلیف بر شیخ
برد خواه مبلغ باشد خواه طعام خواه جامه خواه دیگر چیزها و باید که در ان نکوشد که بسیار یا نو
برم هرچه ممکن باشد بیگر کلاه باید که نبرد و اگر خواهد برد نو برد و کهنه و ملبوس نبرد و اگر برد شسته
هر دو میان مردمان نگوید که من چنین برده ام مگر بمریدان شیخ یا طالبان شیخ که دوستان این اند
و سرا زاین اند گوید اما ترک گفتن افضل و اعلی است اگر شیخ صاحب عسر باشد کذلک کند و اگر صاحب

یسار باشد بعد وفات شیخ گوید یا در حیات پاک نہ تا دیگران فایدہ مند شوند و درین کار سعی کنند
و اگر نگوید بسبب مصلحت نشاید کہ دیگرے عیب کند بگوید افضل است ان الاعمال بالنیات طالب
را نیز باید کہ بدادن شیخ نظر نکند اگر دہد خوشحال شود و اگر نہ دہد یا اندک از دیگرے دہد خوشحال شود
چہ شیخ بسبب آزمایش چنین میکند یا بسبب غنا دل وے چنین میکند یعنی دل این غنی ست و
محبت با شیخ بسیار است پس دادن و ندادن برابر است و دل دیگر بر عکس این است و منت خود بر
شیخ نہد و منت وے بر خود داند کہ آوردہ قبول کند در نکند مگر مقراض بیارد باید کہ سوزن
در ریسمان بیارد و اگر کارد و شمشیر وغیر آن بیارد با غلاف بیارد و اگر روپیہ بیارد آنچہ مناسب وی
باشد اندک یا بسیار در روے کردہ بیارد و باید کہ آنچہ برد بدست خود برد و چیزے بدست دیگر
و اگر بہر بار این دشوار شود گاہ گاہ خود برد و گاہ کسے برد و اگر انہم دشوار باشد پس کسے برد و او را
تعلیم کند طریق بردن یعنی گوید کہ با دب برد و اگر شیخ صاحب عسر باشد باید کہ قصد کردہ مخفی
دہد تا حدیکہ از فرزندان شیخ و از خادمان شیخ مخفی کند و اگر نتواند پس معذور است ولی باید کہ
در اخفا کردن سعی تمام کند و ہمراہان دیگر نگوید کہ چیزے بردہ ام و آوردہ کسے دیگر نیز نگوید بکسے
این ہر دو نہ در صدر حیوۃ شیخ گوید و نہ پس موۃ شیخ مگر بطالب شیخ کہ ہمسر و محب این باشد و زن
نباشد گوید روا ست اما ترک افضل و اگر گفتن مصلحت باشد گوید وے بطریق فخر نگوید بغیر گوید بلکہ آوردہ
دیگران نیز گوید و باید کہ با یاران گوید کہ افضل است اگر تو نہد با این روش پیش روند و اگر بغیر
قصد اوردہ او ظاہر شد باک نہ و چون طالب بیاید اول بار رخسارہ خود بر پشت پای شیخ مالد
و اگر بطریقے نشستہ باشد کہ مالیدن دشوار شود بر زانو یا بر زمین شیخ مالد و اگر از دور بر زمین
مالد باک نہ و ہمچنین زمین وا این در ایام متبرکہ بسیار خوب است و اگر این نکند دست خود بر
پشت پای نہد و دست خود را بوسہ کند خوب است و اگر این نکند مصافحہ کند و طریق انیست
الاولی ان یضع باطن کفہ الایمن علی باطن کفہ الایمن یشبک الابہام بالابہام من غیر عقد الاصابع
الثانیۃ ان یشبک الابہامین مع عقد اصابع کل علی صاحبہ الثالثۃ ان یعقد المصافح ولیشد علیہ التوفیق

من الدین وکل ہذہ الصفات اشارۃ الی ذلک واگر در ایام تیمرکہ بحضور شیخ توبہ جدید کند زہے سعادت
عنقریب بمقصود رسد خواہ شیخ السادت باشد خواہ شیخ اجازت خواہ شیخ ارشاد چون از حضور شیخ
بازگردد اگرچہ باشد قدم پس پای رود بعدہ پشت بجانب شیخ کند و تا زمان کہ پیش باشد چشم
خود بر جمال شیخ کند چنانچہ مبتلا باشد اگر فی الواقع باشد زہی سعادت مرید طالب و اگر خیال
نکند باید کہ التفات بجانب دیگر کم کند و خواندن تسبیح و تلاوۃ القران و ذکر وغیران نکند مگر
ان بخواند کہ بغیر حضور فایدہ نشود یا شیخ حکم کند کہ حضور من خوان اگر غیران خواند بسیار آہستہ
خواند چون حضور شیخ باشد حکایت مردمان نکند و التفات بایشان کم کند با مدن ایشان
و رفتن چون برخیزد چنان برخیزد کہ از تعظیم تجاوز نشود اگر کسے اید و شیخ از آمدن وے
برخیزد این نیز برخیزد و اگر چنان باشد کہ تعظیم وے اہانت آن متابعت شیخ باید کرد و تعظیم تا ہمچنان باید
کرد و ہر چہ شیخ دہد برخاستہ نگر دیگر مصحف و احادیث و سلوک و حقایق چون وحضور شیخ آید نیک مع ادب باید
و نیک آہستہ باید و ہمچنین رفتن و از شیخ جز از تسبیح یا ذکر یا ادعیہ و امثال وے معین کردہ
طلب بکند و اگر شیخ با وسعت باشد و این را ضرورت باشد بغیر معین طلب کند یا باشارہ طلب
معین کند و اگر خواہد بصراحتہ طلب معین کند خواہ یکبار خواہ چندگاہ اگر دہد و اگر ندہد بس نگوید
بطریق گلہ کذلک اگر شیخ با عسر باشد و این تخصیص بسیار دارد و اگر شیخ دہد بازنگر داند کہ شیخ
بسیار میدہد و پیش وے اندک است یکبار یا دو بار یا سہ بار بگرداند کذلک اگر داند کہ شیخ صاحب
عسرہ است شیخ را باید کہ مناسب حال دہد و ہر چہ نیکی شیخ باشد عرض کند یکبار یا دو بار یا سہ
بار و اگر داند کہ شیخ باین گفتن خوش میشود بسیار بار ہم گوید ولے با ادب گوید و اگر داند کہ
این کار است و شیخ را برین اطلاع نیست چہ وے مشغول است بکار سے اہم و اعلی و این نیز
باید باعتبار ظاہر بس امقدار کہ تواند گوید ولے با ادب گوید باسختی نگوید یعنی در وقت گفتن
نرمے کند و سخن لین گوید و با ادب تمام گوید و در گفتن تقصیر نکند و بحضوری شیخ چیزے نخورد مگر
کہ شیخ دہد ان خورد یا حکم کند خوردن چیز را لفظا یا معناً آن چیزے را خورد یا خوردن ضرورۃ

است درجای دیگر گرفته خوردن دشوار میشود و بر شیخ چنان اعتقاد کند که هرچه میگوید میکند بحکم من الله میگوید میکند و هرچه فایده مرا میشود بطفیل شیخ میشود یا داند که هرچه فایده بطفیل شیخ میشود که من از وے فیض گرفتن میخواهم یک لحظه از مراقبه خالی نباشد دیرا محل تعین نکند هرکه این کند ویرا مراقبه حق تعالے شود باید که در وقت حاجت غسل بقصد مراقبه نکند واگر شود دفع نکند و کذلک وقت کشف عورت یک لحظه از مراقبه خالی نباشد تاثیر عظیم دارد و اگر شیخ را در خواب بدشکل بیند بر گناه خود حمل کند یعنی داند که مرا شومئ گناه شده است حق تعالی بدان شامت مرا باین صورت شیخ را نموده است پس باستغفار مشغول شود و با اهل بیت شیخ رعایت کند علی قدر الامکان بلا حرج یعنی چنان نکند که در کار خود ضرر شود و کذلک با مریدان شیخ و خلفاء شیخ و خادمان شیخ و تلامیذ شیخ در زوجه شیخ را در نکاح نیارد و دختر شیخ را در نکاح آرد باک نه خوب است و هر واقعه پیش شیخ گوید اگر شیخ بیان وے فرماید فهو المراد و اگر نفرماید باز نپرسد و داند که فائده من درین نیست و هرچند که تواند بحضور شیخ باشد نگر داند باین وقت شیخ در خلوت میشود باید که روز جمعه روی شیخ بیند اگر حرج نباشد و اگر هر روز بیند افضل است و اعلی است اگر حرج نباشد و اگر روز جمعه دشوار شود در ماه بیند و اگر در ماه نیز دشوار شود در سال بیند و اگر اینهم دشوار باشد هرچه آسان شود کند و از مراقبه وے خالی نباشد و کذلک مراقبه قبر شیخ کند و کذا در باب بدن گفته شیخ و قبر شیخ هیچ رو نکند در باب دین مثل جاعته داند و اگر شیخ در کار دنیاوی چیزے گوید اگر ممکن باشد کند و اگر نباشد باز یکبار یا دو بار گرداند و بعد وے اگر تواند کند و اگر دشوار شود نکند و شیخ باید که تنگ دل نشود بر وے و اگر شود باک نه و اگر شیخ دور باشد بسبب موت یا بسبب دیگر مرشد بگیرد اگر حاجت باشد و در اداب حکم هر دو برابر است و هر که پیر را بد گوید از نزدیک وے برخیزد و اگر دشوار شود بسبب کار در دل نجه شود و بر گفته وے التفات نکند و نام شیخ هر روز صد بار گوید پنجاه بار یا مولانا فلان گوید و پنجاه بار یا شیخ فلان گوید و اگر در هر وقت از پنج وقت ده ده بار گوید زہے سعادت و

نام شیخ گیرد یا نام شیخ که شیخ این فیض از وے خواهد بمراقبه وے حکم کند این فایده بسیار دهد یا
نام شیخ گیرد که این بخواهد که فیض از وے گیرد و هرچه از شیخ یابد بتعظیم وے کند و هرچیزے
که شیخ گوید و مرید داند که این باز گردانم و پیر را آنچه ازین ضرر شود بگویم باید که گوید آنچه من
کنم و ترا در خلاف وے فایده ظاهر شود و ویرا گوید هر امر که ظاهر شود هر عمل که کند داند که از بعنایت
الله و برکت شیخ شده است نه از من شده است مریدان و طالبان شیخ را رعایت کند و داند
که هر یک از ایشان فیضے گرفته باشند شاید که من آنرا نیافته ام پس ایشان از من فضل دارند
و قبر شیخ و جای شیخ را ادب کند از شیخ آنچه فضل یابد نیکبختی خود داند و در نماز شیخ را
نزدیک خود داند و مرید از قدم شیخ پیش رفته باشد از اتباع شیخ من کل الوجوه باز
نیاید و داند که من بعنایت الله و برکت شیخ یافته ام و البته مرید را باید که در ان کوشد
که نزدیک شیخ باشد با ادب تا حدی که ویرا نظر از خود منکل الوجوه رود در خواهای خوب نظر
کند و آزا ادب مرید است که بحضور شیخ بمراقبه شیخ چنان باشد همچو شیرخواره بحضور مادر
یعنی غیر مادر پروائے کس نمیکند و از کس چیزی نمیطلبد مادر دد آنچه فائده بیند میدهد کذلک مرید
پروای کس نکند از غیر شیخ خود چیزی نطلبد و اگر چیزے از کسے رسد داند که این نیز به برکت
شیخ بمن رسیده همچو مرده نزدیک غسل دهنده یعنی چون غاسل مرده را پاک میکند و کفن می
پوشاند از وے جدا شود کذلک شیخ خواهند گردد و گفته شده است بدبخت کیست آنکه در آن
کوشیده که از فرمان شیخ جدا شود و صحبت شیخ ترک آورد **بیت** هرچه درین عالم است
از اثر صحبت است ✱ ورنه کجا یافتی بندهای نبات **نظم** گلے خوشبوی در حمام
روزے ✱ رسید از دست محبوبے بدستم ✱ بدو گفتم که مشکی یا عبیری ✱ که از بوے دلاویز
تو مستم ✱ بگفتا من گلے ناچیز بودم ✱ ولیکن مدتی با گل نشستم ✱ کمال همنشین در من اثر کرد
✱ وگرنه من همان خاکم که هستم ✱ و مراد صحبت باطنی است و اگر ظاهری باشد هم بسیار
نعب است و اگر شیخ گوید که بکس چیزے بده اگر دادن آسان باشد بدهد و اگر دشوار بود نداد

د شیخ باید کہ باین سبب تنگدل نشود و اگر شود باک نہ و شیخ را افضل و اکرم و اعلی است کہ چنین
حکم نکند مگر ہر کسے کہ صاحب وسعت و عالی ہمت باشد و در دادن ہم در مان وے را دشواری
نخواہد شد و اگر کسے مضطر حال باشد و شیخ اگر بطالبان خود گوید کہ ہر کہ تواند چیزے دادن
انمقدار بدہد افضل است و اگر نگوید باک نہ اما باید کہ معین کردہ بگوید و باید کہ خود چیزے
بدہد انمقدار کہ تواند و اگر معین کند بمقدارے کند کہ کس را دشوار نشود بلکہ بگوید کہ ہر کرا
دشوار نباشد چنین مقدار دہد و اگر شیخ چیزے نگوید و بعدہ گوید انچہ رخصت تو باشد ان بکن
باید کہ انچہ در خاطر اید پیش شیخ عرض کند و اگر شیخ جدا شدہ باشد باید کہ در تصور شیخ چنان
باشد کہ یکساعت از وی علاحدہ شدہ است انکار از مودہ شدہ است ہر کہ کند داند و باید
کہ دران نکوشد کہ از شیخ کرامات و خوارق بیند و در اعتقاد چنان باشد کہ شیخ با خوارق و کرامات
است اگرچہ اظہار نمیکند و اگر شیخ گوید ہر فلان شیخ تو اعتماد کن و ترا از وے فائدہ خواہد شد باید کہ
اعتقاد کند فائدہ از ہر دو داند و ہر چہ از الہامات پیش اید بحضور شیخ عرض باید کرد اما خفیہ افضل است و
بمزاران بدر خواہد و شیخ را در قالب خود بجای جان تصور کند و در وقت سماع خطابات ہمہ بر خود عمل کند تا ترقی در سماع
و تصور شود و حضور شیخ چنان باشد کہ خود نو طالب آمدہ است ہیچ نمیداند و بحضور شیخ ہیچ کس روی نیاورد اگرچہ
با بدال و اوتاد ملاقات شود و ہر چہ شیخ کند از حجت نکند و ہر چہ فرماید از حجت نکند و باید
کہ شیخ ہمہ چہ نکند و ہر روز از حق تعالی مددے برای شیخ طلب کند و اگر شیخ از جہان رفتہ
باشد ہر روز از حق تعالی برائے او مددی طلبد الشیخ فی قومہ کالنبی فی امتہ داند اما تابع
نبی داند طالب را باید کہ جوائمرد باشد و از اوصاف ذمیمہ احتراز کند و بر عمل خود
اعتبار نکند و دران کوشد کہ تنہا باشد اگر روز ماندن نتواند شب کوشش کرد تنہا ماند و صحبت ناس بسیار
نکند چون نزدیکی کند اول دہ بار اللّٰہ اکبر گوید و اگر با وضو باشد زہے سعادت و اگر تیمم باشد
و در وقت جماع میمنہ و میسرہ باشد و روی بقبلہ نکند و پشت نیز نکند و در وقت نزدیک
شدن نیت کند کہ فرزند حق پرست شود و یا نیت کند کہ خطرہ من بجای ترو دیا نیت کند کہ خطرہ

خطره عورت من بجای نرود و بر سوای نفس خود نرود و قصد کند که حلال خورد و اگر زمانه چنین
افتد که حلال مشتبه شود از طرف خویش احتیاطی کند و اگر احتیاط دشوار شود صوم اکثر ایام اختیار
کند تا احتیاط آسان شود اگر صوم صوری دشوار شود آب و طعام اندک خورد و از اندک آب
کوشش کند و ملازمت شیخ بسیار کند با ادب و هرچه در معاملات بیند خواه در خواب باشد خواه در
بیداری بدان سر فرو دنیا ورد و مغرور نشود و فخر بشرف آبا و اجداد و سیادت و شیخوخیت و
عمل و علم نکند و در ترجیح سلسله خود نشود و خود را بلباس معین مخصوص نکند هر لباس که میسر شود
و اگر لباس درویشان باشد افضل است اما باید که بدان سبب مستفرق نشود و باید که با درد و سوز و
شوق باشد و در تمنای آن باشد که در زمرهٔ واصلان شود و هیچکس بدگمان نشود خواه جوگی خواه غیر او باشد
و در طلب آن نباشد که خارق مراد ست دید و ریس کشف ضمایر و غیوب شود این بلای است اگر شیخ گوید که
فلان بمن نسبت از ارادات دور نشود و اگر مرید گوید که فلان شیخ بمن نسبت مر شود پس چه فایده شود و کذا گفته
شده است که بغیر اعتقاد مرید نشود و چون شود اعتقاد بد نکند و باید که پیش شیخ سخن بیهوده بسیار
نکند و پیش شیخ عیب کسی نگوید و از کسی گله نکند مگر پرسد یا در گفتن فائده شیخ داند یا فائده
دینی خود داند و با ادب گوید و البته پیش شیخ سخن ان نگوید که او در غضب شود و از عیوب
خود پیش شیخ نگوید مگر که پرسد یا در گفتن فائده خود داند و از دل استمداد کند برای دفع
عیوب خود در دل اعتقاد کند که طریقه و حقیقه خلاف شریعت نه داند و هر یک از دیگر جدا نداند
و نباید که شیخ دیگر کند تا آن زمان که نزدیک وی باشد و اگر از وی دور افتد و دیگر شیخ کند یاک
نه و یا از وی پرسیدن دشوار شود و یا داند که شیخ آن علم نمیداند یا داند که از شیخ گرفتن دشوار است
دیگر کند خوب است و اگر شیخ جامع العلوم باشد و از وی پرسیدن دشوار نباشد زهی سعادت
و هرچه از دیگر باید داند که از هر دو یافتم اگر چنان قوت باشد که دوری وی و نزدیکی وی برابر باشد بسبب
آنکه از روح وی حل کند یا از نسخه که عمل وی بران بود حل کند و هر روز در شنیدن
سماع شود هر که شود حاضر شود و اگر در مجلس حاضر شده باشد و آداب سماع ترک شوند خود

اداب نگاہدارد واگر نتواند از مجلس بیرون شود آمدن بارادت و رفتن باجازت در حق سماع
نیست واگر از شیخ در خلوۃ وے چیزے عیب بنید داند کہ حضرت شیخ از وے معصوم اند بسبب
کہنہ مارا چنین نمودہ اند واگر شخصے باشد کہ جد وی یا پدر وی مرید کسے شدہ باشد و او گفتہ باشد
کہ من فرزند ترا کہ متولد شود ہ مرید کردم پس این شخص را باید کہ مرشد گیرد و بر مرشد چنان اعتقاد
کند و اداب کند کہ معلوم شود پیرِ وے است چہ حکم ہر دو برابر است مگر داند کہ این مرشد بر
کنہ آن نرسیدہ است اما اگر مرید شود باک نہ ولی ترک افضل است واگر کسے نزدیک قبر شیخ رفتہ مرید
شود وی را لازم است کہ مرشد گیرد واگر مرید را شہرت شود خود را بدان ندہد و داند کہ مرا سبب شومی
گناہ این بلا شدہ است وگرنہ حرمان عظیم پیش آید باید کہ فقیر را دوست دارد واگر فقیر بظاہر سوال کنندہ
باشد بظاہر دہد واگر ظاہر سوال کنندہ نباشد مخفی بدہد خواہ باطن سوال کنندہ باشد خواہ نباشد
بغیر مصلحت دینی بکس نگوید کہ من دادہ ام خواہ معلوم شود خواہ نشود باید کہ در دادن مقدار دہد
کہ دشوار نشود و خود از کار خود باز نماند و در ظاہر لباس شیخ خود کوشش کردن حاجت
نہ واگر کوشش کند اصوب است و در عمل دیگر کوشش کند واگر مردمان اینده برائی نصیحت
باید کہ احتراز کند بطریقیکہ ایشان شکستہ دل نشوند واگر نصیحت کند بلکہ شیخ را باید کہ بغیر
مریدان و مسترشدان و طالبان خود را قصد کردہ نصیحت نکند و لے باید کہ خود با خوف باشد تا کار
بترقی شود واگر کسے خواہد کہ ترک نصیحت کند و در کار خود مشغول باشد خوب است و اگر نہ نصیحت
کند واگر داند در نصیحت کردن کار این خلل میشود ترک کند بر وجہ کہ تواند باکنے و یا از وے
پرسیدن دشوار شود و یا داند کہ شیخ این علم نداند یا داند کہ از شیخ گرفتن دشوار است
دیگرے کند خوب است و اگر جامع العلوم باشد از وے پرسد واگر شیخ بکاری نامشروع دعوت
کنند از انکار احتراز کند کہ شیخ نداند واگر داند ہیچ باک نے واگر داند کہ شیخ بدان کار مشغول است
بد اعتقاد بروے نشود شاید کہ شیخ چنان نماید کہ اعتقاد معلوم شود و فے الواقع شیخ آنکار
نمیکند و باید کہ ہر روز چند حکایت سلوک مطالعہ کند یا از کسے شنود و عادت بر یک لباس نکند

و باید که عمل باطنی شیخ اختیار کند اگر معلوم شود و دشوار نباشد و اگر خدمت شیخ میسر شود رفتن در خانهٔ
کعبه ترک کند اگر فرض نباشد و باید که کسب ترک نکند و اگر کسب در روزه دشوار شود بغیر سه روز
در سه و بغیر رمضان حاجت نیست اما باید که سیر شکم نخورد و هر وقت بخوردن نشیند گرسنه برخیزد
بمقدارے اما باید که از حاجت فاضل نکند اگر مرد عیال دار باشد قوت یکسال نگاهدارد باک نه و اگر
مجرد است قوت مقدار چهل روز کند باک نه یعنی برین هر دو مقدار تردد کند باک نه و باید که در
تکمیل مشغول نشود بهر عملے که لذت یابد در ان قصد کند و تصنیف بسیار مشغول نشود و اگر شیخ فرماید
که چیزے بخوان از ابیات و غیران خواند و باید که در بازار بسیار نگردد و باید که مرگ بسیار یاد
کند و اگر شیخ از مذهب بگردد خود نگردد و بد اعتقاد نشود و کتب اهل تحقیق بسیار مطالعه نکند
تا از اعمال دور نماند و ببلاء عظیم گرفتار نشود الا اگر داند که از اعمال خود دور نخواهم ماند و حق والدین
نگاهدارد و از خنده و قهقهه دور ماند هر عورت خوبصورت نظر نکند و بر امرد نظر نکند و اگر شود
استغفار کند و باید که شیخ را در دل خود بیند اما القصور او اما التحقیقا و اگر شیخ بر عورتے یا بر
مردے مبتلا شود خود نشود و بد اعتقاد نشود و داند که شیخ سرّی در مظهرے بیند و باید که در زر
خود نکوشد و در بند طعامے معین نشود و با کسے جنگ نکند اولا و اگر کسے کند این ترک کند از سه
بار زیاده ترک کند وے باز خواهد آمد و اگر نتواند با وے چنان نرشتی کند که وی از جنگ باز آید
و اگر نیاید خود از وے من کل الوجوه احتراز کند و از گناه خود بکسے نگوید و بسیار سرود نگوید
و باید که دران کوشد که نعلین شیخ غیر من کسے نگیرد و باید که داند که مقصود من زود حاصل شود
اگر امروز نشد دیگر روز خواهد شد پس عمل باید کرد و داند که چه عمل کنم که مقصود بحاصل نشود
از فرمان شیخ در کار دین کاهلی نکند و اگر شیخ در نامشروع حکم کند و این نکند باک نه اما از
اعتقاد باز نماند و باید که شادی نکند بیافتن چیزے از دنیا و غم نکند بر رفتن چیزے و بسیار نخورد
و باید که در تسخیر جن و انس و کوکب نکوشد و دران نکوشد که من پیشوا پیشوا هم و هر روز گوشت
نخورد و حکم حلاوه و غیران هم برین قیاس است و برای خود محل خورش تعین نکند و در راه

رفتن بسیار را استاد چیا نظر نکند و پاے باستواری نهد و هر جا که خلاف شرع بنید بدل انکار کند و چون شیخ بروے درغضب شود تنگدل نشود و چون مدح وے کند خوشدل نشود و چون تعظیم و یا اہانت کند هیچ در دل نیارد چه خود عاشق است و شیخ معشوق پس معشوق گاه مدح کند گاه قدح انچه لازم است پس عاشق چه کند جز این که خدمت کند **بیت**

اے رفیق ار طالبی در خدمتش واثق بباش ٭ زانکه عاشق خدمت معشوق خود از دل کند

اگر شیخ گوید که بر سجادهٔ من نشین یکبار عذر کند بعده نشیند و مغرور در دل نشود باید که بحضور مردمان حکایت شیخ بسیار نکند اگر داند که ایشان استهزا خواهند کرد و ترک سحر و جادو کند و در بسیاری تعویذ دادن نکوشد و اگر کسے آید بدید پاک نه و کذلک در باب سیلان و اگر کسے تعویذ طلبد ۱۳ بار اسم الله نوشته بدهد بدینطریق الله الله الله هر حاجت که باشد حاصل خواهد شد و اگر بدهد فاتحه خوانده بدهد بر هر حاجت که باشد اگر میم الرحیم با الحمد ضم کند و یا سه بار الرحمن الرحیم گوید و سه بار امین گوید خوب است و اگر دیگر چیز خوانده بدهد هم خوب است و کذلک در باب تعویذ و انچه بفقیر دهد منت وے بر خود نهد و آنچه بغیر عسر دادن تواند دهد و اگر نتواند جواب نیک دهد و اگر سائل چیزی گوید درست بشنود و اگر در خواب شیخ را بنید که این خدا است بیان کند که مظهر صفت خدا است و مرا فاده باین مظهر است و در کرامات شیخ نظر نکند و باید که در طلب کیمیا و سیمیا نشود و داند و ماضی و مستقبل نکند و در ان کوشد که مثل ما کسے طالب دیگر عاشق شیخ نشود و از همه متفاضل شوم و هر وقت که بیدار شود هر چه در خیال وے باشد داند که او طالب وے است پس اگر مرضی باشد شکر گوید و اگر نامرضی باشد استغفار کند باید که در طلب حق تعالے همه چیز کند و مقصود اگر پیدا اندک نداند و در ان نکوشد که کار من بالا شود و در عزیمه خود باشد و در رعایت صله رحم مبالغه نکند که از مقصود خود جدا ماند و بالکلیه ترک نکند و در صدر جای شیخ بر سجاده وے بخودی خود ننشیند و چون حضور شیخ آید بعظمت بیاید و خدمتگاران

شیخ را رعایت کند بلا حرج واگر رنجور شود شکایت و ناله نکند و عجز بمردمان نکند واگر نقصان
شود هر چه شود شود باک نه و دران نکوشد که مرا ملاقات با مردمان غیب شود اگر شود شود
واگر نشود نشود چون مردمان بسیار آیند بلاء خود داند واگر نیاید نفع خود داند و باید که از سخن
چینی احتراز کند مگر در ستر محل و بر کشوفات اعتماد نکند و بر شیخ اقرار بلسان و تصدیق بدل
کند و در غم بکس بسیار موافقت نکند و کذلک در شادی واگر قران یاد باشد مقدارے
خواند که از یاد فراموش نشود واگر زیاده شود خوب است واگر یاد باشد در اربعین یک
ختم کند از ین نقصان نکند واگر زیاده شود خوب است و باید که بسیار به تکیه نه نشیند و کذلک
متکا مگر که ضرورت باشد اما بحضور شیخ احتراز کند و دران نکوشد که مرا صحبت با ابناء دنیا
شود و دائم نکوشد که عبادت در خلوت و جلوت یکسان باشد و داند که از دیدن محمد علیه السلام
و شیخ خود و یا که شیخ این با وے توجه دارد و یا شیخے که این میخواهد که از وے فیض گیرد در
خواب هیچ بهتر نیست و باید که نزدیک کسے خوار نشود بغیر از شیخ و شیخ را باید که هر که قریب
البلوغ نشده است تلقین نکند و توجه نفرماید مگر نادر و باید که در سماع کوشد و طریق شنیدن
سماع در شرح رساله حضرت شیخ نصیر الدین مذکور شده است واگر نشود باید که حرام نگوید مسئله
مختلف فیها است و کسب بحضور شیخ ممکن نباشد و شیخ رضا دهد کند واگر شیخ رضا ندهد
نکند واگر شیخ توجه از شیخ شیخان خود فرماید زهے سعادت است و چون بزیارت قبر
رود باید که چون نزدیک رسد بسیار تیز قدم نهد و نه بسیار آهسته میانه باشد واگر حرج نباشد طواف
کند واگر نکند باک نه و چون طواف کند در طواف تکبیر گوید و بعد فاتحه خواندن گوید اے
حضرت شیخ مدد کنید که فلان در نیکی ما باشد و نام شیخ خود گیرد و یا نام که شیخ حکم کرده باشد
یا نام شیخ گیرد که این میخواهد که از وے فیض گیرد و در وقت فاتحه خواندن پشت
بجانب قبله کند و روے بجانب ایشان کند اگر حرج نباشد بعده قبر را بوسه دهد و رخساره
مالد یا دست بر قبر نهاده بوسه یا بر سر مالد و در وقت باز گشت سه قدم پس رود و بعده

پشت بجانب ایشان کند و فاتحہ اگر باین طریق خواند خوب است اول درود خواند پس الحمد پس
آیت الکرسی سہ بار پس الہکم التکاثر ہفت بار پس اخلاص یازدہ بار پس درود اگر باین
طریق بخواند باک نہ و طواف لازم نے اگر کند کند و اگر نکند نکند و بے پے رفتن و باز گشتن بطریق
مذکور قصد کردہ نگاہدارد اگر سہو یا بضرورت نشود باک نہ و چون زیارت قبر شیخ کند یا
زیارۃ قبرے کہ شیخ بتوجہ وے حکم کردہ باشد یا زیارۃ قبرے کہ این بخواہد کہ از وے فیض گیرد
باید کہ مقصود خود عرض کند و از ایشان امداد خواہد و باید کہ آہستہ عرض کند و باید کہ در وقت فاتحہ
بمیمنہ و میسرہ نظر نکند و باید کہ نزدیک بزرگ باچیزے مشغول نشود بغیر اذن مگر جاے دیگر مشغول
شود و دگر پاس انفاس کند بمقدار کہ تواند یعنی چون دم برآید تصور کند کہ بلفظ الا اللہ فرو رود
و داند کہ لا معبود الا اللہ یا داند کہ لا مقصود الا اللہ یا داند کہ لا موجود الا اللہ و در نیاز کردن بعدہ
بقران گیرد اگر خواندہ شود یا خاموش باشد و باید کہ واعبد ربک کانک تراہ فان لم تکن تراہ فانہ
یراک بر خود لازم کند و ہر جا کہ لفظ ممکن در مولفات واقع شدہ مراد از وی بغیر حرج است و
باید کہ اعراس شیخان خود کند علے قدر الامکان بلا حرج بود در رعایۃ کردن اذن از شیخ گیرد
صورۃ یا معنی افضل است و اگر یکسے دادن شود آنچہ بعیال و اطفال و مردمان خود دہد نیت
کردہ دہد آنچہ خود خورد کند لک نیت کند و اگر عرس باشد در سال روز کردن دشوار شود
در ہر روز کہ آسان شود کند و در خرچ عرس تکلف نکند آنچہ بغیر تکلف شود کند بدان ایطالب
حق والعزیز ادائے محبوب باید کہ رعایۃ اعراس اولیا اللہ کند تا امداد ایشان شود و ترا استعداد
بر کارے نیک حق تعالٰے بطفیل ایشان دہد بکرم خود و در دارین آبروے شود فرمودہ
است صاحب مجموعہ رادہان آذآرارادان یتخذ الولیمۃ یجتہد با دراک یوم موتہ ویحتاط فی
الساعۃ التے نقل روحہ فیہا لان ارواح الموتے یاتون فی ایام الاعراس فی کل عام فی ذلک
الموضع فی تلک الساعۃ فینبغی ان یطعم الطعام والشراب فی تلک الساعۃ فان بذلک یفرح
ارواحہ فان فیہ تاثیرا بلیغا فاذا رادا شیئا من الماکولات والمشروبات فیفرحون ویدعون

والا ید عون علیهم انتهی یا فیها اگر طالب را دران محل رفتن دشوار شود بدشواری حاجت نیست
هر جا که باشد چیزے علی قدر الامکان کند و اگر آن ساعت معلوم نشود پس اگر بروز روح نقل
شده است در روز کند و اگر در شب نقل شده باشد در شب کند حضرت صاحب از گیسو دراز
رحمه الله بروح حضرت قطب الاقطاب در شب هژدهم ماه رمضان المبارک بسیار خرج کردی
چه نقل روح ایشان در شب بود و در روز هم کردی و اگر بالتعیین نه روز معلوم باشد نه
شب پس در روز کند و در شب نیز کند و خرج کردن در روز و شب باز تمام روز و شب مکرر باز تمام
روز عرس و نیت شب آینده و روز آینده حکم خرج کردن روز عرس دارد و اگر نه روز معلوم باشد نه شب پس در
ماه کند و اگر ماه معلوم نباشد باید که در ماه رجب کند خصوصاً لیلة الرغایب یا روز آن و اگر کسے در
لیلة الرغایب یا یوم آن بر قدر امکان بلا حرج بارواح جمیع انبیا و اولیا و اهل ایمان یا شب معراج
یا روز آن خرج کند بهره سعادت همه در مدد وے شوند و اگر کسے باشد که فقیر است باید که آنچه در خانه
خورد بروح ایشان نیت کرده خورد و اگر آن روز فاقه باشد از فاتحه فراموش نکند بدان
ایها الطالب حق سبحانه و تعالے مسترشدان کاملان و مریدان صادقان و معتقدان واثقان
را باید که بارواح پیران خویش و شیخان خویش و مرشدان خود طعام بر حسب قدرة
بلا حرج اکرام کنند اگر تمام کردن دشوار شود رعایت بعض اعراس کنند تا به برکت ایشان فتوحات
و نعمت دارین مزید گردد و عمر و مال ایشان بیفزاید و بمراد خود رسند و محتاج هیچ مخلوقے
نگردند و عزمیت و دولت بسیار باشد و عاقبت به برکت ایشان که المرء مع من احب بخیر گردد
انشاء الله تعالے و این تجربه معائنه شده است توفیق نیابد در نیکار مگر صاحب دولت
در هر دو سرائے آنچه درین رساله هست ممکن بسیار مردمان باشند که در عمل بیارند ؛ ؛

تمت

الحمد لله والمنة که کتاب فیض انتساب هدایة الطالبین ملفوظات حضرت نصیر الدین محمود
چراغ دهلوی رح بمطبع مجتبائی واقع دهلی بماه ربیع الاول سنه ۱۳۱۱ هجری نبوی صلی الله علیه وسلم طبع گردید

رفیق الطلاب

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد مر خالق را که محمود فی نفس الامر اوست و ثنا کل مخلوق راجع باوست و درود نامعدود مر محبوب را که اکمل
مظاهر اوست و افضل احد براوست احمد محمد اوست صلی الله علیه وسلم و علی آله الاخیار من المهاجرین و الانصار خصوصاً
من بینهم افضل الصحابة ابی بکر بن ابی قحافة و رئیس الاصحاب عمر بن الخطاب و جامع القرآن عثمان بن عفان و لیث
بنی غالب علی ابن ابی طالب رضی الله عنهم و عمن تبعهم من غیر افراط و تفریط خصوصاً من بینهم قطب الاقطاب عالم بے
زوال محبوب حضرت لایزال وارث رسول رب العالمین الشیخ نصیر الشریعة و الطریقة و الحقیقة و حقیقة الحق
والدین محمود الاودهی چراغ دهلوی ایده الله اللطیف بلطفه الخفی و الجلی **بیت** و الا نصیر ملت و دین
و دولت که هست ❊ نعم النصیر از پس یزدان بدو سزاست ❊ والدی و مرشدی و مربی عالم بنیز وارث
رسول رب العالمین الثانی نصیر الدین قایم قاعد راکع ساجد عالم عابد زاهد صوفی جامع اسرار ولایت مبین آیات هدایت
علم الهدی دافع الردی قدوة الانام بدر التمام شیخ الاسلام تارک المنام جامع الفروع والاصول مجتهد المنقول و المعقول
راحم گدایان و شاهان بحر التقیا و الاولیا حضرت شیخ مشایخنا صالح محمد بن احمد بن نصیر المعروف بشیخ حسن محمد ابن شیخ
میانجیو ابن شیخ نصیر الدین بن شیخ مجد الدین ابن شیخ سراج الدین بن شیخ کمال الحق و الدین رضی الله عنه المستفیض ظاهراً و
باطناً من خاله الحقیقی الشیخ نصیر الدین محمود چراغ دهلوی قدسه اللطیف بلطفه الخفی و الجلی اما بعد پس میگوید ضعیف نحیف
فقیر شیخ محمد بن قطب الاولیا شیخ حسن محمد بدان اسعدک الله تعالی فی الدارین و افناک الله عن وجودک و ابقاک بتعالی هذه
الرساله اسمها رفیق الطلاب جاذبة الی رب الارباب **فصل اول** ترا باید که اتباع محمد علیه السلام کنی تا محبوب الله شوی قل ان
کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله ظاهراً باطناً پس ترا باید که توبه ساعة فساعة کنی ان الله یحب التوابین و یحب المتطهرین
التائب من الذنب کمن لا ذنب له و هرگز محاسبه از دست نباید داد و محاسبه دو طریق است **طریق اول** آنچه از قول و فعل
و حرکت و سکون و سجود آمده است و مخالف شرع باشد توبه کنی تا حدیکه بار دیگر گردان نکردی و اگر بار دیگر گردان شوی
توبه کنی کذا کذا کنی تا نفس منقاد شود و باید که قلت طعام و آب بدرجه کنند که خواب اندک آید و چنان ترک کنند که قوت

ماند و بدن ضعیف و عاجز نشود اگر قوت چنین ماند و چند روز طعام نخورد زہے سعادت والابدید
که طعام خورد لایق ترک نه ولی باید که در اندک آب بسیار کوشش کند و من کل الوجوه ترک
نکند و باید که در خوردن اشیاء دہنی باشد اگر حیوانی ترک کند غیر حیوانی خورد تا دماغ خشک
نشود و خوشبوی بو کند و بہ مالد تا دماغ تر ماند و چون این طریق ترا حق تعالے داد پس

طریق دوم اختیار کنی که آن طریق توبه باطنی است یعنی ہیچ خطره را در دل راه ندہی و خطره بر
چهار نوع ست **اول** خطرهٔ نفسانی **دوم** خطرهٔ شیطانی **سوم** خطرهٔ ملکی **چهارم** خطرهٔ رحمانی طالب چون در
ذات خود شهوات و لذات و حظوظ دنیا یابد داند که این خطرهٔ نفسانی است و ما ابرئ نفسی ان النفس
لامارة بالسوء ظاہر است پس آنرا دفع کند بعده چون در ذات خود دوستی لایعنیات و مکروہات
و محرمات یابد داند که این خطرهٔ شیطانی است فبعزتک لاغوینهم اجمعین باہر است پس آنرا دفع
کند بعد چون در دل خود طلب عبادت و حسنات و خیرات یابد دوستی شود داند که این خطرهٔ
ملکی است یسبحون اللیل والنهار وهم لا یفترون ناطق است پس آنرا دفع کند یعنی بروی نظر نکند
بعده چون در دل شوق عرفان آنعالم شود داند که این خطره رحمانی است فاحببت ان اعرف قابلست
پس آنرا دفع کند یعنی بروی نظر نکند بحق تعالے چنان مشغول باشد که نه طلب عبادت شود و نه حب
عرفان یعنی بعبادات و عرفان چنان مشغول شود که حب آن نشود پس ترک این ہر دو شود این ترک غایت
دشوار است و دفع این مجموع خطرات جز برضای حق تعالے دست نیاید پس باید که
رضاے حق تعالی طلب کنی نه طالب بہشت باشی و نه طالب دوزخ و نه طالب دنیا جز
برضای حق تعالے طالب دیگر نباشی و باید که طمع و حرص ترک کنی پس باید که ہمه ترک
کنی طالب رضای حق تعالے باشی و چون رضاے حق تعالی حاصل شد محبوب الله
شد اتباع محمد علیه السلام اتم و اکمل و اعلے شد رسول علیه السلام فرموده است انی
رایت رجلا من امتی فی لیلة المعراج برہم الله فی مقامی شیخ الشیوخ شهاب الملة
والدین سهروردی رضی الله عنه در رساله خود گفته است یراه المومنون فی الآخرة

کما یراہ الاولیا فی الدنیا ویراہ الاولیا فی الآخرۃ کما یراہ الانبیا فی الآخرۃ ویراہ الانبیا فی الآخرۃ کما یراہ النبی صلی اللہ
علیہ وسلم فی الدنیا ویراہ النبی صلعم فی الآخرۃ وہو المقام المحمود الذی لا یشارکہ احد فیہ علیہ
السلام یا لیتنی کنت من امۃ محمد علیہ السلام وقال موسی علیہ السلام اللہم اجعلنی من امۃ
محمد احمد بدان ایطالب کسے کہ اتباع محمد علیہ السلام کردہ است بیان وے من چکنم ہر کہ
شود داند اولیاے تحت قبای لا یعرفہم غیری **فصل دوم** بدان ایطالب آنچہ در فصل اول
بیان شدہ است در فہم نیاید چہ آن مشکل است باور کسے باشد کہ بروے اطلاع یابد پس
ترا باید کہ اعراض نکنی و آنچہ درین فصل است در عمل آری بعدہ امید است کہ حق تعالی
آنچہ در فصل اول است ترا دہد یعنی ایطالب مقصود اصلی کہ اموت اختیاری است حاصل باید کرد
ان یلج ملکوت السماء من لم یولد مرتین ولادۃ اولی معلوم ست ولادۃ ثانیہ مراد از حیرت
کہ بعد از موت اختیاری ظاہر میشود و چون موت اختیاری حاصل شود ہیچ کارے مانع نشود
خواہ بادشاہ باشد خواہ وزیر خواہ قاضی باشد خواہ مفتی خواہ تاجر خواہ چاکر یعنی طالب
را باید کہ اول محاسبہ در دست کند و آنرا چند چیز باید اول مرشد کامل اکمل کند کہ رسیدن
بوسیلہ وے شود یا ایہا الذین آمنوا اتقوا اللہ وابتغوا الیہ الوسیلۃ مثلاً چون مور چہ خواہد
کہ طواف خانہ کعبہ کند نتواند ہر چند کہ قصد کند اما چون پاے کبوتر گیرد تواند شیخ کدام است
آنکہ سخن خود از دائرہ شریعت بیرون نکند و کار خود از دائرہ طریقت بیرون نکند و احوال
خود بر حقیقت باشد یا فلان چنین کس مشکل شود چرا کہ چنین کس خود را ستر کند پس ریاضت
باید کرد اگرچہ بہ نسبت اول اندک چہ باین کس ریاضت اخر باید و بغیر اینکس اول و آخر باید
شیخ مرید چہ اند تعلق قلب المرید با شیخ پس باید کہ تعلق قلب با شیخ باشد و ریاضت
کند خواہ شیخ بقید حیوۃ باشد خواہ نہ خواہ نزدیک باشد خواہ دور واعبد ربک
کانک تراہ بر خود ثابت کند و ترک الدنیا راس کل حسنۃ خواند و حب الدنیا راس کل خطیئۃ
داند یعنی چون دنیا حاصل شود در غیر شرع تصرف نکند کلوا واشربوا ولا تسرفوا ان اللہ

لا یحب المسرفین ہمین است و این جمیع اموال را منافی نہ و لہذا بعضے اصحاب و مشایخ کبار
جمع کردہ اند و بعد ایشان در نہ قسمت گرفتہ اند و ہر وقت خواب کند داند کہ این اخیر
خواب ماست پس توبہ کند و کلمہ توحید و فاتحہ و آیۃ الکرسی و اخلاص و فلق و الناس خواند
و از شیخ نصیر الدین محمود رضی اللہ امداد خواہد ہر وقت کہ بیدار شود کلمہ توحید گوید و
این دعا خواند بسم اللہ الرحمن الرحیم الحمد للہ الذی احیانا بعد ما اماتنا و الیہ النشور و اول
و آخر درود خواند و ہر جامہ کہ پوشد داند کہ این آخرین جامہاست و ہر نمازے کہ گذارد داند
کہ آخرین نماز است پس چون شخص داند کہ وقت نماز شدہ است تاخیر نکند و اول وقت
نماز ادا کند با جماعت و اگر جماعت در اول وقت میسر نشود اذان و اقامت گفتہ نماز کند
تا ملائکہ بوے اقتدا کنند پس ثواب جماعت شود و رضوان اللہ حاصل شود و اگر این نکند
وقت مکروہ شدن ندہد خوب است و اگر زن باشد حاجت جماعت نیست و بعد از پنج وقت
سی و سہ بار سبحان اللہ گوید و سی و سہ بار الحمد للہ گوید و سی و چہار بار اللہ اکبر گوید و دہ
بار اخلاص و دہ بار درود خواند و بعد دو سنت عشا یکدو گانہ گذارد و در ہر رکعۃ بعد از فاتحہ
دہ بار اخلاص خواند و بعد از سلام یا وہاب ہفتاد بار گوید حق تعالی در دنیا وی را محتاج کس نکند
دیگر اگر توفیق رفیق باشد بعد سنت مغرب سہ دوگانہ اوابین گذارد و در ہر رکعۃ بعد فاتحہ
سہ بار اخلاص کند تا ثواب بسیار است ہر کہ برین نماز مداومت کند توبہ وی مستقیم ماند دیگر
دوگانہ دیگر براے حفظ ایمان گذارد در ہر رکعتے بعد از فاتحہ اخلاص ہفت مرتبہ و معوذتین یگان
یگان بار بخواند بعد از سلام سر بسجدہ نہد یا حی یا قیوم ثبتنی علی الایمان سہ بار گوید ہر روزہ
کہ دارد داند کہ این آخرین روزہ است پس اذن و چشم و دہن و دست و پا را از بدی نگاہدارد یعنی
در روزہ ہیچ بدی نکند و اعبد ربک کانک تراہ فان لم تکن تراہ فانہ یراک الیقین داند و بر معنی
ظاہر ا حدیث عمل کند تا معنی اشارت حدیث روزی شود و در شرح لمعات گفتہ شدہ است دنیا
یوم روزہ است الدنیا یوم و لی فیہا صوم و در ایثار علی قدر الامکان بلا حرج قصد کند

ولا تجعل یدک مغلولۃ الیٰ عنقک ولا تبسطھا کل البسط فتقعد ملوما محسورا تصور کند داند کہ منت
وے برنست نہ منت من بروے چہ بسبب وی مراحق تعالے رتبہ عالی بدہد الذین ینفقون
اموالھم فی سبیل اللہ کمثل حبۃ انبتت سبع سنابل فی کل سنبلۃ مائۃ حبۃ واللہ یضاعف لمن یشاء
واللہ واسع علیم واگر چیزے دادن نتواند رد جمیل کند قول معروف خیر من صدقۃ یتبعھا اذے
واگر باین سایل ناخوش شود باک نہ صدقہ چہ است یا ایھا الذین اٰمنوا لاتبطلوا صدقاتکم
بالمن والاذے وجہ چہ است ان تبدوا الصدقات فنعما ھی وان تخفوھا وتؤتوھا الفقراء فھو
خیر لکم واگر سایل خیرے بگوید بروے تنگ نشود وبر غریب ویتیم قہر نکند اما الیتیم فلا تقھر و
اما السائل فلا تنھر واما بنعمۃ ربک فحدث بر ذات خود لازم کند وباید کہ در عیب خود مشغول
شود من علامۃ المقت ان یکون العبد ذاکر العیوب غیرہ ناسیا لعیوب نفسہ باغضا للناس علے
الظن محبا لنفسہ علی الیقین طوبیٰ لمن شغل عنیہ من عیوب الناس تحقیق داند ولا تزر وازرۃ وزر
اخریٰ یقین داند اتامرون الناس بالبر وتنسون انفسکم وانتم تتلون الکتاب افلا تعقلون ثابت
داند یا ایھا الذین اٰمنوا لم تقولون مالا تفعلون لازم داند وباید کہ درین بکوشد کہ لباس
بالباس شیخان باشد اگر باشد فھو المراد اما باید کہ دل با حق باشد ہر لباس کہ باشد —

قطعہ دلقت بچہ کار آید وتسبیح ومرقع + خود را زعملہائے نکوہیدہ بریدار ؛
حاجت بکلاہ ترکی داشتنت نیست + درویش صفت باش وکلاہ ترکی دار ؛ ان اللہ لا ینظر
الی صورکم ولا الی اعمالکم ولکن ینظر الے قلوبکم ونیاتکم یعنی ان اللہ سبحانہ وتعالے لا ینظر الے
صورکم الظاھرۃ ولا ینظر الی اعمالکم الظاھرۃ ولکن سبحانہ وتعالی ینظر الی اعمالکم وصورکم الباطن
التی لا تکون الا بصلاحیۃ قلوبکم فلا بد لکم ان تصلحوھا وتصقلوھا لکم لا الہ الا اللہ لانہ لکل
شئ مصقلۃ ومصقلۃ القلب لا الہ الا اللہ پس باید کہ بپاس انفاس مشغول شود چون دم برآید لا الہ
تصور کند وچون فرو رود تصور الا اللہ کند ومداومت برین کند بعدہ حق تعالے بکرم خود
چنان روزے کند کہ ہر دو حال لا الہ الا اللہ استقامہ یابد تا حدیکہ در دل اللہ اللہ آید وحاجت دم

و بعد ازانچه شود خواهد دانست نوشتن تطویل کتاب است پس خلوة در انجمن باید که باین طریق
ہم مشغول شود کہ لا الہ از دہن دل ابتدا کند کانہ یخرج من غیر اللہ تعالی دبد کند گردن و سر را
بطریق راستا دبر دوش ہمچو حلقہ کند پس مد کند کذلک بطرف الیسر و حلقہ کند و ضرب ربط
کند بر فم قلب کانہ یدخل شیئا من انوار اللہ و بگوید الا اللہ و ضرب چنان کند کہ آواز از دخل
قلب ظاہر شود و اثر ضرب بدل رسد و این جلی است دو حلقی لا را از دہن دل شروع کند و مد
گردن کند و حلقہ بر دوش راست و الہ گوید و ضرب بر دل کند الا اللہ این جلی است یک حلقہ و اگر خواہد
کہ ذکر خفی کند مقابل جلی است کند پس نہ لفظ ظاہر شود و نہ ربط بلکہ بطریقے کند اگر کسے بہ پہلو
باشد آواز نشنود و اطلاع نیابد و این از دفع خواطر بسیار فایدہ دہد افضل الذکر ذکر الخفی
و ہر ذکرے کہ شنودی جلی باشد جلی گویند و اگر خفی باشد خفی گویند انواع ذکر بسیار است بخیال
درازی کتاب نگفتم اینجا کہ کس است یکحرف بس است و نیز بدان دل مضغہ صنوبری است در
جانب چپ از صدر دہن وے بطرف چپ پہلو است مایل است الی الیسار کذا قیل و
ذکر را از پانصد بار کم نکند و اگر زیادہ شود زہے سعادت و اگر مقدار مذکور دشوار آید آنمقدار
کہ تواند کند فایدہ دہد و چون از ذکر فارغ شود بمراقبہ مشغول شود یعنی خدایتعالے را حاضر
و ناظر و شاہد و سمیع داند و پس فراغ از ذکر حبس نفس کند و اطلاق وے بسکون و آرام
کند و نیز بدان ذکر خفی با حبس النفس بہ دفع خواطر بسیار تاثیر کند از ذکر جلی بدان چون طالب
بذکر مشغول شود و ذکر بقلب رسد قلب ذاکر شود و طالب اعلوم شود و ذکر قلب چہ است
ضد نسیان است یعنی ملاحظہ قلب است و بعد بدنے ذکر بروح رسد یعنی مشاہدہ رحمت و
سنت امر اللہ شود و بعد ذکر بسر رسد یعنی مشاہدہ نظرفات اللہ شود بعدہ ذکر خفی شود یعنی
فنا فی اللہ شود بعدہ ذکر غیب الغیب شود فناء الفنا باید کہ در وقت راہ رفتن در یکقدم
لا الہ تصور کند و در دوم قدم الا اللہ یا تصور لفظ الا اللہ کند در ہر دو بار یا تصور لفظ اللہ ہر
دو بار و چون آہستہ در یکقدم لا و در دوم الہ و در سیوم و چہارم الا اللہ تصور کند تاثیر عظیم دارد

وکذلک لفظ الله هر دو قدم تصور کند و اگر خواهد در چهار قدم لااله و در چهار دیگر الا الله اگر رفتن
آهسته تر باشد و اگر لفظ الله در سه قدم تصور کند و لفظ یا الله در چهار قدم گوید بدان لفظ یا الله
باین طریق نیز گوید که بقوت برداشتن یا قبله اندک بالا کند جانب آسمان و بعده بر دل ضرب کند گوید الله تاثیر
عظیم دارد در کشف حقایق اگر باشاره یا بوهم گوید هر ذکر که باشد بسیار خوبست در دفع خواطر
و تصور کند لفظ الله در دل بسیار فایده دارد در سوختن خواطر بدان اذکار در وقت رفتن
تاثیر عظیم دارند چه در وقت رفتن گرمی بسیار میشود پس تاثیر بسیار شود باید که بهر حال در ذکر باشد
الذین یذکرون الله قیاما و قعودا و علی جنوبهم بدانکه یک لحظه از شیخ خود غافل نشود خواه شیخ
بقید حیات باشد یا ممات و بدان اگر کسے خواهد که از شیخ چیزے فیض گیرد اتی شیخ کان بدان باید
که اندک قبله بالا کند و گوید یا و ضرب بر دل کند شیخ فلان گوید و اگر تصور کند خوب است البته
تائید کثیر از شیخ نصیب گردد باید و بدانکه نماز پس هر کس کردن رواست اما بیعت [illegible] هر کس نشواید
است و چون شیخ یابد و اعتقاد درست شود فی الحال مرید شود و تا [illegible] گفته اند [illegible]
لا یکون له الشیخ فشیخه الشیطان و حق تعالے فرموده است یا ایها الذین امنوا اتقوا الله و ابتغوا
الیه الوسیلة پس البته وسیله باید و بعد مرید شدن اگر از شیخ چیزے بیند بد اعتقاد نشود و
در تفحص وے نباشد در کار خود باشد و هر که در طلب شیخ است گویا که شیخ دارد المنتظر للصلوة
کانه فی الصلوة و لے باید از توجه بشیخے که مرید شدن بطرف وی میخواهد خالی نباشد مثلا
اگر کسے خواهد که بطرف شیخ نظام الدین مرید شود از توجه ایشان خالی نباشد مقصود حاصل
شود میگویند باداند که کارها میکنم انچه شیخ کند پس حاجت بشیخ چه باشد آری کار کنند اما فائده
بغیر شیخ نشود چنانچه همه کسان از ملازمان گشتے کارها میکنند اما بغیر ملاح هیچ فایده نیست
هر چند محمد علیه السلام با حق تعالے مشغول بودے و از نا مرضی حق تعالی دور بودے در

درغار حرا خلوت دشتی وعزلت کردی جبرئیل واسطه علیه السلام شد بعد او چه چیز باشد
فصل سیوم طالب را باید که خطاے زیر دستان که بوے تعلق دارند علی قدر الامکان
بلاحرج نگذارد وبہر کار نیک امر کند وانذر عشیرتک الاقربین لطیف ست والصاف وعدل ومروت
درزود الکاظمین الغیظ والعافین عن الناس واللہ یحب المحسنین چه بیان است ودرین نقصد
کند که حق کسے برین نباشد ظالم نشود ولا یحب الظالمین وان اللہ لا یھدی القوم الظالمین
چه اشارہ است واگر براسپ شتر وفیل وبقر وحمار واستر خود راز ند از جہت فائدہ اینہا زند نه
ازجہة شہوۃ خود آنچه اینہا را خوراند از جہت حکم اللہ خوراند نه از جہت ہواے خود وکذ لک
زن وفرزند ودایان وغلامان وچاکران ہر چه که ایشان را دہد وخوراند از جہت فرمودہ
اللہ تعالے دہد وخوراند نه ازبرای امید وراحت خود ہر وقت که با زن خود مجامعت کند از جہت
دفع تفرقه دل خود یادفع دل زن خود نه ازجہت شہوۃ خود مجامعت کند الحب للہ والبغض للہ
نیک در دل خود نگاہدارد ونیز سماع را من کل الوجوہ حرام نداند السماع اقرب طرق الوصول
الی اللہ ونیز اگر ممکن باشد ہر روز ہزار بار اخلاص خواند ودرود ہزار بار بخواند ہر که اخلاص
بسیار خواند راہ حق بروے کشادہ شود وہر که درود خواند حضرت علیه السلام در امداد او
شوند وہر استکبار که در ریاضت آید دور شود واگر بایں مقدار نتواند ہر مقدارے که تواند خواند حضرت
برہان چشتیان سراج عالمیان قطب الحق والدین ہر شب چہار ہزار بار درود خواندے وباید که
به بزرگان پدران خود فخر نکند در عمل یعنی بر سیادۃ وبر صدیقیه وبر فاروقیه وبر عثمانیه وبر
علویه فخر نکند یعنی نگوید بطریق فخر که ما پسران فلان بزرگ وجد من فلان شیخ بود پس
بعمل چه حاجت وبر قیاس است فخر کردن بردیگرے وکسے را خوار کردن بغیر وجه شرعی
فصل چہارم طالب را باید که احیاء روز جمعه کند وازین روز غافل نشود در روز عظیم است

درین روز بکار دنیوی مشغول نشود الا ما لا بد منه و در شب و روز جمعه درود زیاده خواند و
در آخر ساعت روز جمعه یا الله یا رحمن یا رحیم آنقدر که تواند گوید و اگر ممکن باشد درین روز تسبیح
کند و غسل جمعه ترک نکند الا بقدر ضروری و اگر خواهد بعد از نماز فجر غسل کند و افضل است که
بوضوء غسل نماز جمعه کند و اگر داند که روز جمعه غسل کردن دشوار خواهد شد روز خمیس کند

وفصل پنجم بدان هر که بدین رساله عمل کند امید است که ویرا مقصود اصلی که
موت اختیاری است حاصل شود و خود دنیا ضرر نکند چه درین وقت دنیا بر صفت خود
نمی ماند چه ضرر کند و موت اختیاری بجذبه الهی شود یا بکسب شود اگر بجذبه الهی شود فهی المراد
والا باید که کسب کند و طریق کسب درین رساله بسبیل اختصار بیان شده است پس هر که طالب
حق باشد افضل است ویرا که این رساله را بخود نگاه دارد و خواند و سواد و بیاض چشم
خود سازد و طعمه قلب کند و اگر خواندن نداند باید که از کسی استماع کند و عمل کند تا موت اختیاری در دست آید

الباب ثلاثه

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والعاقبة للمتقین والصلوة علی رسوله محمد و آله اجمعین اما بعد پس
میگوید ضعیف نحیف فقیر حقیر محمد ابن قطب الاولیا شیخ الاتقیا محمد بن احمد ابن نصیر المعروف
شیخ حسن محمد بن میان جیو ابن نصیر ایده اللطیف بلطفه الخفی والجلی این رساله مشتمل است
بر سه الباب نماید که بها الا اولو الالباب **لب اول** طالب را باید که صرف همت خود در
راه خدا تعالی کند و لذات دنیاوی ترک کند بقدر امکان برین امید که بهر باره رحمت
شود و در دار آخرت و در بهشت حور و قصور یار اشوند این طلب ادنی است۔

لب دوم طالب را باید که انتظار آخرت نکند و اسرار کمال معنویه را در صور مطالعه

کند و برہان صور باریک کند این طالب میانہ است۔

لب سیوم ۔ طالب را باید کہ دران کوشد کہ کوہ ہستی وی فانی و محو و مضمحل شود در انوار ذات حق تعالےٰ کہ مجمع ہمہ صفات و فنا فی اللہ و باقی باللہ شود و از ہستی وی ہیچ چیز نماند در نظر شہود وے پس داند کہ حق تعالےٰ بہمہ اشیا محیط است الا انہم فی مریۃ من لقاء ربہم الا انہ بکل شئے محیط و داند کہ حق تعالےٰ از اسباب بے نیاز است و ہیچکس حقیقت الحق کما ہے ہی نداند نہ ولی داند و نہ نبی داند واللہ بنور اسم محیط قال شیخنا قطب الاولیاء الحقیقۃ الحق کما ہی ہے لایمکن لولی ولا لنبی و این طالب اعلیٰ است۔

تمت

الحمد للہ علی احسانہ کہ درین زمان فرخی اقتران مجموعۂ ملفوظات حضرت سراج السالکین مولانا نصیر الدین چراغ دہلوی رحمۃ اللہ علیہ خلیفہ راستین سلطان الاولیا حضرت نظام الدین محبوب الٰہی قدس سرہ العزیز در مطبع مجتبائی واقع دہلی حسب ایمای جناب مولوی حافظ محمد عبد الاحد سلمہ الصمد باہتمام کارپردازان مطبع بماہ ربیع الاول سنہ ۱۳۱۱ھ حسن انطباع یافتہ مطلوب خواطر عاشقین و مرغوب دلہاے کاملین گردید

مکتوبات دوصدی حضرت
شیخ شرف الدین یحیی منیری
فارسی در نکات تصوف مجلد
حدیقۃ الاولیا اُردو۔
وقائع شاہ معین الدین
چشتی مطبوعہ کشوری۔
مکتوبات جوابی فارسی از
حضرت شرف الدین یحیی
منیری۔ رحمۃ اللہ علیہ
سبع سنابل یہ کتاب مسائل
تصوف مین عجیب و غریب ہے
سیر الاولیا فارسی۔ مرتبہ حضرت
امیر خسرو اس کتاب مین
مناقب فضائل و کرامات
مشائخ شجرہ طبقہ خواجگان
چشت کے زمانہ حضرت رسالت
پناہ صلی اللہ علیہ سے لیکر
زمانہ سلطان الاولیا حضرت
نظام الدین تک [illegible]
حضرت سلطان المشائخ
کے حالات تفصیل تمام سے
لکھے گئے ہین۔
مقالات صوفیہ اس کتاب
مین حضرت شاہ تراب علی
کاکوروی اور اُنکے والد شاہ
کاظم قلندر علوی نے صوفیہ
کرام کے حالات [illegible]

جعفر صادق علیہ السلام
سے لیکر خواجہ شمس الدین محمد
کوسوی تک بڑی خوبی کے
ساتھ لکھے ہین۔
رسالہ حق نما فارسی از دارا شکوہ
دیوان حضرت خواجہ معین الدین
دُر المعارف از مولا روف احمد
برادر حضرت شاہ ابو سعید
اسمین ملفوظات حضرت شاہ
غلام علی ہے بقید تاریخ ماہ و سنہ
تفصیل کیفیت مقامات ہے
مکتوبات حضرت شیخ عبد الحق
محدث دہلوی فارسی۔
مکتوبات حضرت معصوم کا
اخبار الاخیار فی اسرار الابرار
فارسی از حضرت شیخ عبد الحق
محدث دہلوی اس کتاب
مین جمہور اولیا اور
عارفان باخدا کے صحیح
تاریخی حالات اُنکے خوارق
و کرامات کا ذکر ہے۔
سیر الاقطاب فارسی کشوری
اسمین خاندان صابریہ کا
ذکر زائد ہے۔
ایضاً اُردو کشوری۔
ہدایۃ الاعمی اردو صد تقی
[illegible]

کے بیان کیا ہے مصنفہ
شیخ حسین کاشمیری۔
نافع السالکین ملفوظات
حضرت شاہ سلیمان تونسوی
رسالہ ستۃ ضروریہ تصوف
مطبوعہ مجتبائی آئین ہے
رسالہ سلوک کے زبان [illegible]
حسب ذیل ہین۔
انفاس نفیسہ از حضرت خواجہ
عبید اللہ احرار۔
رسالہ حضرت خواجہ عزیزان
علی رامیتنی۔
رسالہ قدسیہ حضرت شیخ
بہاء الدین نقشبند
رسالہ خواجہ عبید اللہ خلف
خواجہ باقی باللہ۔
رسالہ توشق تصنیف خواجہ خرد
سفینۃ الاولیا فارسی حال
اولیا کا مصنفہ شہزادہ دارا شکوہ
حسنات العارفین فارسی معروف
بہ شطحیات دارا شکوہ قادری
مجتبائی اس کتاب مین بہت
سے اولیا اور عارفون کے
شطحیات درج ہین۔
تذکرۃ الاولیا از شیخ فرید الدین
عطار مطبوعہ بمبئی مجلدہ
[illegible]

خاندان شاہ مینا ہ کا ذکر ہے
مثنوی تحفۃ العاشقین از
مولوی عبد الصمد صاحب
معروف بہ مست خان
مطالب رشیدی از حضرت
مولانا شاہ تراب علی قلندر
لطائف رشیدی فارسی [illegible]
سلسلہ قادریہ کے اولیائی
کرام کا بیان ہے
و مکتوبات ترجمہ [illegible]
مصنفہ حضرت شیخ عبد القدوس
گنگوہی در حالات و ملفوظات
شاہ عبد الحق ردولوی
زیر طبع مجتبائی۔
جذب القلوب الی دیار المحبوب
فارسی از حضرت شیخ عبد الحق
محدث دہلوی۔
صفات الاولیا فارسی مجتبائی
زبدۃ الاسرار فارسی مع ترجمہ
زبدۃ الآثار اسمین سرکار پیر صاحب
کے حالات و کرامات کا بیان
ہے جسکو مولانا عبد الحق دہلوی
رحمۃ اللہ نے لکھا ہے۔
ارشاد الطالبین فارسی از
قاضی ثناء اللہ پانی پتی
مسائل تصوف مع ضمیمہ [illegible]
[illegible]

اصول السماع عربی مع ترجمہ
فارسی از مولانا فخر الدین زرادی
خلیفہ حضرت نظام الدین اولیاؒ
مکتوبات کلیمی از حضرت شاہ
کلیم اللہ جہان آبادیؒ
کشکول شریف محشی در اذکار
واشغال فارسی مجتبائی از
شاہ موصوف۔
مرقعہ شریف فارسی اصلی محشی
در دعوات و اعمال از شاہ کلیم اللہ
رحمۃ اللہ جہان آبادی مجتبائی
ہدایۃ الطالبین فارسی از حضرت
شاہ احمد سعید صاحب نقشبندی
مجددی اسمیں علاوہ اذکار و
اشغال کے نسبتوں کا حال
بھی لکھا ہے اور خصوصاً
اپنا حال جو توجہ قطب زمان
حضرت شاہ غلام علی رحمۃ اللہ
فیضیاب ہوئے ہیں اور نیز بعض
اونکا عالم رویا میں بڑے بڑے حضرات
سے حاصل ہوئے ہیں یہ
کتاب عجیب ہے مطبوعہ مجتبائی
شرف المناقب سوانح عمری

ایضاً معہ ترجمہ تامی۔
کنز الاسرار ترجمہ اردو مثنوی
بو علی شاہ قلندرؒ
کلمۃ الحق معہ رسالہ بو علی شاہ
قلندر رح۔ فارسی۔
رسائل توحید مصنفہ حضرت
نظام الدین اولیا و حضرت
شیخ شرف الدین یحییٰ منیری
وجود العاشقین از حضرت شاہ
خواجہ سید محمد گیسو دراز فارسی
انیس الغربا مصنفہ حضرت شاہ
نور قطب عالم پنڈوی فارسی
کتاب بحر المعانی مصنفہ حضرت
سید مکی فارسی۔
کیمیای سعادت از امام غزالی
بزبان فارسی کشوری۔
اکسیر ہدایت ترجمہ کیمیای
سعادت تقطیع کلان کشوری
منہاج العابدین عربی از
امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ
سراج السالکین ترجمہ اردو
منہاج العابدین صحیح مجتبائی
ایضاً کاغذ گندہ۔

انوار التہذیب منظوم
مثنوی مولانا روم کشوری فارسی
لب لباب فارسی مجلد۔
شجرۂ معرفت ترجمہ اردو لب لباب
مثنوی مولانا روم کشوری
شرح مثنوی مولانا روم از
بحر العلوم فارسی کشوری
مکاشفات رضوی شرح مثنوی
مولانا روم فارسی کشوری
جواہر غیبی فارسی۔ از حضرت
مظفر علیشاہ اکبرآبادی و بحث
وحدت وجود وغیرہ۔
فتوح الغیب حضرت غوث
اعظم معہ شرح فارسی حضرت
شیخ عبد الحق محدث دہلوی
ایضاً مجلد اردو بامحاورہ
نہایت صحیح خوشخط مجتبائی
ایضاً ترجمہ تحت اللفظ لاہور
مقاصد الصالحین اردو نظامی
حکایات الصالحین اردو۔
مطلع الانوار از امیر خسرو دہلوی
فارسی کشوری۔
مخزن اسرار از حضرت نظام الدین

عبد الرحمن جامی۔ فارسی
سبحۃ الابرار فارسی منظوم
لوائح جامی فارسی مجتبائی
حدیقہ حکیم سنائی بر کاغذ گندہ
کشوری فارسی۔
ایضاً کاغذ خانی کشوری
پیراہن یوسفی ترجمہ اردو مثنوی
مولانا روم منظوم کامل کشوری
مجموعہ پند لقمان فارسی کشوری
ہدایۃ المومنین فارسی کشوری
نفحات الانس فارسی مع سلسلۃ الذہب
مصباح الہدایۃ ترجمہ فارسی
عوارف المعارف کشوری
ایضاً ترجمہ اردو عوارف المعارف
پندنامہ شیخ فرید الدین عطار
واضح مجتبائی
چشمہ فیض ترجمہ پندنامہ عطار
گلشن اسرار فارسی در تصوف
نی باید شنید محشی مجتبائی فارسی
می باید دید۔ فارسی۔
مثنوی عطار فارسی۔ از
شیخ فرید الدین عطار کشوری
زبدۃ المقامات فارسی کشوری

ترجمہ اردو جواہر خمسہ فارسی اصلی حصہ اول اسمیں اعمال و اشغال نادرات سے ہیں اور حصہ دوم اسمیں تمامی دعوات
تکسیات۔ جعفریات فتوحات تسخیرات۔ اسامی انتخاب سے کلمات اور اعمال نظام کا بیان

اذکرونی اذکرکم واشکروا لی

الحمد لله خالق السموات والارضین که این رساله در سلوک مسمی به

از تالیف قدوة السالکین زبدة الواصلین الشیخ ابو سعید المجددی الدهلوی

در مطبع مجتبائی دهلی بطبع مزین شد

الحمد لله العزیز العلام والصلوة علی رسوله خیر الانام وعلی آله وصحبه دعاة الناس الی دار السلام وعلی اولیائه شرفوا بالاحوال والمقام وزین سرائرهم بنور الفراسة والالهام رشحات اقلام عنبر فام مناهج افکار دُرر نظام که غرر صدف الفاظش بغوص غواصان رقام افادت و اضافت از غور بحر دانش بساحل انتظام آمده از قوت ادراک جذبات و وجدان صحیح و کشف صریح در عرصه بیان جلوه نموده ارتسام پذیرفته واز کتم سرادق غیب الغیب در بیان اظهار در عبارت اختصار بر اهل استحضار قیام داده و عرائس ابکار حقائق را در حدیقه صدور طلاب حدقه قلوب اصحاب سلطان وجدان الیقین و سرائر ضمائر اهل تمکین و احباب حق الیقین عطا بخشیده بل بخواص و عوام بر کافه انام مقنعه ستر و استتار از روی آن داشته در معرض ظهور آورده و منظر عالم و عالمیان گردانیده رغبت تمام امم و میل ارباب همم را دران آرام داده **بیت** این نسخه که قدر معنی ازوی بفزود + چندان بسواد آن معانی در بود + کز تابش نور معنی اندر دل شب + چون مهر فلک هزار خورشید نمود + امابعد این رساله ایست مسمی به **هدایت الطالبین** از حضرت شیخ المسلمین۔ قدوة السالکین زبدة الواصلین۔ قطب الاقطاب۔ غوث الشیخ والشاب۔ فرید زمان۔ وحید دوران کاشف اسرار مطلع انوار۔ قلزم جذبات۔ عمان حالات۔ باز بلند پرواز۔ عندلیب گلشن باز۔ عنقای ملک ناسوت

سیمرغ قاف جبروت۔ مجموعہ کمالات رشحۂ کرامات۔ منبع صدق و صفا ینبوع جود و عطا
کان وفا و سخا۔ صاحب العلم و الحیا۔ نہ طاق تداویر کوکب فضل و کمال۔ مشاق نفایس العز و الاجلال
بیت شیخ ہفت اقلیم و قطب اولیا + واصل حضرت ندیم کبریا + مفخر ملت بہای شرع و دین +
جان پاکش منبع صدق و یقین + از وجود او سبز و بوستان + جنت الماوی شدہ ہندوستان +
سعد دین و ملت آن مقبول حق + نہ فلک بر خوان جودش یک طبق + نام پاکش بوسعید آن
ہادی حق الیقین + حامی دین محمد بانی شرع متین + والی ملک جہان آن صفدر اندوہ و غم +
شافی امراض قلبی دافع رنج و الم + گوی میدان ملاحت مسن صدق و صفا + عرصۂ کان صبا کاشف
نور الہدی شیخی و امامی قدس اللہ تعالی سرہ الاقدس در بیان سلوک و معارف بیان انوار و اسرار
در سمت تحریر در و در سلک تقریر مستغنی فرمای ہر خاص و عام ست آیرا و فرمودہ اند و طالبان فیضیاب
و عاشقان را کامیاب گردانیدہ اند جزاہ اللہ عنا خیر الجزا رسالہ ز ہر یک نقطہ اش چون سنبل تر +
شمیم وصل جانان میزند سر + ولی آن کز برودت در زکام ست + چہ داند نافہ اش گر در مشام ست
الحق رسالہ ایست دلکش۔ و محبوبہ ایست مہوش گنجینہ ایست مخفی۔ خزینہ ایست مختفی و دفینہ ایست
مدفون۔ سریست مشحون۔ رمزیست ہویدا۔ غزالہ ایست پیدا۔ اسطلیست اعلی۔ مقصدیست اقصی
غایت تحقیق و نہایت تدقیق۔ مکشوف صحیح۔ وجدان نقیح۔ ذکریست عالی۔ فکریست متعالی
سلسلہ ایست مراتب و شجرہ ایست قیاس اسنا۔ احمد وراثت۔ صدیق منقبت۔ سلیمان رفعت۔ قاسم صفوت
جعفر خصلت۔ سلطان قربت۔ خرقانی منزلت۔ بوعلی حکمت۔ یوسف خلقت۔ غجدوانی خلعت
عارف نزہت۔ محمود ہیئت۔ علی ہمت۔ بابا عزت۔ امیر حشمت۔ نقشبند طلعت۔ عطار رافت
یعقوب فطرت۔ احرار شفقت۔ زاہد شوکت۔ درویش خلوت۔ خواجگی کسوت۔ بیرنگ نسبت۔ مجدد
طینت۔ معصوم سیرت۔ سیف صولت۔ نور جلوت۔ مظہر صورت۔ عبداللہ غیرت۔ سعید بہجت۔ مرحبا
مستمعان نکتہ رس جام را کہ چون گوش ہوش شان شعلۂ انوار این معارف سینہ افروختہ گردد و کمر ہمت
چست بستہ در کسب آن کوشند و ہرچہ از نکات در کشان در آید زبان حال بترانہ رب زدنی علما

ملتزم ساخته راه اهل سنن مزید پویند و هرچه ازین دقائق در قوت قاصره شان نیاید راجع بقرائح ناقصه خود ها داشته از حسد و تعصب دوری جویند چه ایشان را اظهار این اسرار غریبه درمیان نیند تا مامور شده اند سطری ازان بر نگاشته دخوش وقت آن طالبان صادق که بصفای نیت خدمت صاحب این مقالات مفرده را سرمایه سعادت عظمی انگاشته ملتزم صحبت خیر و برکات این عزیزان شوند و بخلوص ارادت و صفائی طویت نزله برداری خاک دری آستان فلک آشیان این بزرگواران عز و صواب زینه قبول پنداشته در امری از امور قولاً و فعلاً و عقلاً مخالفت اینان نورزند مترصد باشند که از دولت توجهات علیه این طائفه عالیه دریچه از بواطن شان کشوده مجلای آفتاب احدیت گردد و مترقب بوند که از شق غیب ماهتاب هویت تافته صیقل زنگار دلهای مغشوشه نماید بل خضر وقتی دست شان فرا گرفته بزلال وصال سیراب گرداند و عیسی نفسی بر ایشان دمیده بحیات ابدی رساند و ما ذلک علی الله بعزیز انه مجیب لکل سائل و میسر لکل عسیر ربنا اتمم لنا نورنا و اغفر لنا انک علی کل شیء قدیر

مثنوی

سعید ازل آمده نام او + سعادت بود اولین کام او + رحمت که بوده خزائن هزار + کلیدش بدو داده پروردگار + بملک طریقت شه بی‌نظیر + بکوی حقیقت فشیخ کبیر + چو جبریل در راه عرفان دلیل + نبی را حبیب خدا را خلیل + به محبوبیش برگزیده خدا + بفوتیش برستوده قضا + ز بهر غریبان پی اعتبار + بود آیه رحمت از کردگار + زمین زان برده زمین + بروی زمین آسمان برین + بهندوستان گرچه دارد مقام + ببالای هفتم فلک اند گام + گذشته بیک گام از نه طبق + ز قدوسیان برده گوی سبق + بملک امارت ولایت برد + بکوی نبوت وراثت برد + مربع نشین مسند سروری + براهش جبین سوده هفتم سما + چو بهرش لبسی مربع زمین دلم + چو ماهش بهر سو هزاران غلام + نگین گشته در حلقه اولیا + چو در انبیا خاتم الانبیا + بکویش بود یک جهان بل مزید + چو ذوالنون مصری چون بایزید + بسی پیران نزدش طفل رهند + چو الست بشنیمی نگاهبند + چون ماه جهان مقبول یزدان ـ قبله درویشان ـ کعبه صفاکیشان تاج الاولیا شیخ العرفا ـ گل بوستان احمدی و شگوفه چمن محمدی ـ نخل حدیقه معصومی ـ و قسیم طریقه

[illegible]

نقشبندی ـ صاحب اسرار خفی و جلی سلسله جنبان غوثیه و مسند آرای چشتیه سر حلقه کبرویه واسطه فیض
سهروردیه یعنی حضرت شیخی و امامی قدسنا الله بسره الاقدس خلع خلعت فنا و لبس جامه بقا نمود
و شیشه حیات را از شراب کل شیء هالک الا وجهه لبریز از دست ساقی شوق گرفتند عندلیب
روح مبارکش آهنگ گلشن لاهوت و خلاصی از قید قفس ناسوت نمود و جان پاکش چون باز
از دست شاه بهر شکار عصفوران جسته بود رجوع قهقری نمود بسوی سلطان بازگشت بیت
شاهباز دست شاهم جسته بودم بهر شکار + باز میگردم بآن سلطان خوبان الوداع + بزبان الهام
ترجمان فرمودند و جسم نازکش که آیتی بود از آیات الهی بهر تربیت ناقصان هوای خلوتخانه
خاموشی و معتکف آستانه وصال عریانی گرفت و ندای ارجعی الی ربک راضیة مرضیة در ضمیر
خورشید نظیرش در رسید و صدای الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون بسمع مقدسش
آمده و نسیم فاستقم ولا تخف در مشام جانش وزید و نفحه طال شوق الابرار الی لقائه در
طینت پاک سرشت و وجود مظهر انوار رسید و از قدح زلال ان الله معنا سرشار ذوق چشید سید عالم
علوی نمود و خورشید جهان تابش در شفق غیب الغیبی سرادقات لاریبی فرو نشست ظلمت لیله
الداج ظهور نمود صبح وصال بشام هجران مبدل گشت و عسکر اندوه و غم چون سپاه زنگیان ملک
روم خستند و قماش شکیب دلها بیغمان بردند انا لله و انا الیه راجعون تاریخ ولادت آنجناب چنین فرمود
حافظ و عالم و ولی باد الحق چنین بودند و تاریخ وصال آنحضرت صاحبزاده والا مناقب خیر المراتب
حافظ کلام باری مخدومی حضرت حافظ عبد الغنی صاحب سلمه الله تعالی که فرزند دوم آن قدوه
اهل کبار و سالک ابرار اند چنین فرمودند نور الله ضجعه مولوی خلیل احمد از جمله فضلای دهر و علمای
عصر اند فرمودند مصرعه ستون محکم دین نبی فنا و زیبا + دیگری فرمود سراج روشن کم شد مجددیه
و دیگری فرمود داغ بر دل داد و الله اعلم الی سبیل الرشاد در خاطر یکی از درویشان چنین قرار
یافته که رساله در باب سفر و حضر آن قبله انام مشتمل بر فوائد ضروریه محتوی بر احوال سنیه و ملفوظات
قدسیه آنجناب و ذکر اولاد کرام و صاحبزادهای عالی مقام و ذکر خلفای ذو الاحترام

اجمالا وتفصیلا ارقام نموده آید امّا از وی بی اسبابی و احتیاجی عنان قلم از آن گردانیده است مقصود اینجا از تسوید رساله هدایت الطالبین و مرقات السالکین بوده به نسخه مصحح و منقح که خالی از تغیر و تبدل و مبرّا از غلط فاحش بعبارتی که از زبان شکرفشان آنجناب و از خامه عنبرنشان حضرت ایشان قدس سره در عرصه بیان و مظاهر عیان تبین و مبین و مظهر اظهر جلوه داده است انتساخ نماید میخواست که در اوّل این رساله چندی از القاب آنجناب نوشته در نظر احباب و زیادتی رغبت طلاب گرداند سخن به تطویل کشید و بملال انجامید پوشیده نماند که حضرت قبله عالم و مظهر فیض اتم را که زیارت حرمین شریفین زادهما الله تعظیما و تکریما دامن گیر خیال شد و عزم مصمم گشت و اسباب سفر مهیا گردید خلف صدق رشید حافظ قرآن مجید سلاله خاندان کرام نتیجه اولیاء عظام و نمونه کبراے ذوی الاحترام شریعت شعار طریقت زهار معارف وثار حقیقت ثمار علامة العلماء المحققین فهامة الفضلاء المدققین طاق تداور کوکب الفضل والکمال مشاق تفاسیر العز والجلال سعد الدنیا والدین الٰهی تا آفتاب جهان تاب عالی جناب کامیاب قبله شفقت و مهربانی بر فلک اطلس مرحمت و زندگانی در نور افزائی ست همیشه در بساط عشرت و شادمانی با عروس مطلب و کامرانی هم آغوش و باده از جام شوق با هزاران ذوق در گلشن حیات فوائد الادرجات در نوش و نهال قامت با استقامت در شریعت غرا و طریقت بیضا در چمن اقبال حقیقت در بوستان معرفت آب مرحمت از جویبار مکرمت بار آور گردد بکمال رتبه علوی رسد و پیوسته سجاده رشد و هدایت و هادی گمرهان وادی جهالت و ضلالت از وجود شریف مستفیض صد و طالبان توجه همت ایشان مستفید باد و همیشه امداد و تائید الٰهی از فیوضات نامتناهی بر ظاهر اظهر و باطن انور حافظ حدود احکام شرع مجید مولانا مخدومنا جناب حضرت احمد سعید صاحب دام برکاته و افاض علینا افاضته که فرزند نخستین آنجناب اند در مسند ارشاد بهر افاده اهل رشاد قائم مقام خود گردانیده اختیار سفر مرقوم الصدر آنفا نمودند در جواهر علویه آورده که برخوردار سعادت آثار مولوی احمد سعید بن شاه ابو سعید سلمهما الله تعالیٰ بیعت و اجازت خلافت از حضرت ایشان و از والد ماجد خود

نیز حضرت ایشان در احوال ایشان نوشته‌اند که احمد سعید فرزند حضرت ابوسعید بعلم و عمل و حفظ قرآن مجید
و احوال نسبت شریفه و تربیت بوالد ماجد خود انتهی کلام الشریف از زبان الهام ترجمان حضرت قبله
خود شنیده‌ام که روزی با اصحاب صدق و صفا و احباب عرفا خود خطاب نموده فرمودند که حضرت ما
میفرمودند از من تا کسی چهار کس بظهور آمدند ابوسعید احمد سعید رئوف احمد بشارت الله انتهی الفقیر روزی
در حلقه مجلس بعد نماز عصر فقیر نزد آن امام همام و قبله انام مکتوبات حضرت پیر دستگیر حضرت عبدالله شاه
معروف غلام علی قدس سره قراءت میکرد و در ذکر غلام محی الدین قصوری از زبان شکرفشان گوهر
نشان در رسیدان بیان شکر افشانی نموده فرمودند که حضرت ما قدس سره از روی طیب و خوش
میفرمودند که حضرت غوث الاعظم قطب عالم قدسنا الله تعالی بسره الاقدس حضرت معاویه رضی الله
تعالی عنه را خلیفه پنجم نوشته‌اند ما غلام محی الدین را خلیفه پنجم خود گردانیدیم تم کلامه الشریف امروز
قائم مقام حضرت نقشبندیه نایب مناب اکابر مجددیه صاحب اندراج انسانیه فی البدایه قطب دایره
مدار خلائق کاشف اسرار اهل حقائق الفرد الکامل فی المحبة الذاتیه الجامع بکمالات الولایه
المحمدیه مسند اهل الارشاد و الهدایه ماحی ظلمات الهوی و البدعة مولانا و سیدنا الشیخ الکمل العارف الاکمل که
عنقریب نام مبارک آن ولی جهان پیشوای سالکان که یافت بیت در تفرید تجرید کافی + تن تجرید را
روحی و جانی + دم از آیینه ساز و نور زائل + دم او صیقل آیینه دل + روزی در حلقه صبح در مجلس شریف
و محفل منیف مسند آرای آبا و اجداد و زینت افزای اهل و داد بحضور پر نور مشرف شده سر بتفکر
در جیب نهاده مراقب بودم ناگاه غیبتی در ربود دوران غیبت می‌بینم که عزیزی در پهلوی ایشان
بطرف راست نشسته و کتابی در دست دارد از آن عزیز استفسار نمودم که چه کتاب است
فرمودند این کتابی است که اسامی اولیای متقدمین و نامهای عزیزان متاخرین بسیار جمع نموده‌ام فرمودم
باین باز سوال نمودم که نام مبارک این عزیزان را نوشته در جواب العبارت مغلق ادا فرمودند غالباً یاد حسنین
مفهوم میگشت که نوشته‌ام و از برای صحت آورده‌ام لفظ صحت در یاد این فقیر مانده است والله اعلم بالصواب
و هو مفتح لکل ابواب از جحود حاسد ابداع و از انکار منکر کاسد متاع چه باک مثنوی

در شب مهتاب مه را بر سماک + از سگان و عوعو ایشان چه باک + فیوضات این جزبه گوران بر مهر فروزان فراز عالم
ریزان و صفائی قلوب این عزیزان چون خورشید جهانتاب بر ذرات اهل عالم تابان و درخشان عوام
ظاهربین و جهال بی دین اکابر دین را برنگ خود دیده و احوال ایشان را قیاس از احوال
پریشان خود تصور نموده رد و قدح در حق این برگزیدگان بیباکانه می آرند **مثنوی**
کار پاکان را قیاس از خود مگیر + گرچه باشد در نوشتن شیر شیر + لاجرم خفاش صفت از پرتوهٔ آفتاب
گریزان و در سوراخ طینت ظلمت سیرت پنهان گشته در گرداب جهالت و ضلالت درمانده اند
بیت از پرتوهٔ آفتاب خاور + بی بهره بماند مرغ شبپر + خداوند ظل عاطفت و سایهٔ شفقت
و مرحمت آنجناب را از سفارق طالبان حق بسیار و رشتهٔ این سلسلهٔ عالیه و سحاب فیوضات اکابر این
طریقه انیقه از کف اولیاء پاک او و ان ذات بابرکات کم مباد و گسسته مگرداناد چند امر ناظران
این الهامات غیبیه و اسرار خفیه و مکاشفات عجیبه و معارف غریبه - که چون چشم شان بکحل
این جواهر عالیه گردد و خانهٔ قلب ایشان بنور شمع این تجلیات ذاتیه منور شود و چشم روح شان
بسرمهٔ جذبات و حالات بینا شود و خزینهٔ سر ایشان بکلید ارادت الهی مفتوح گردد و دفینهٔ
خفی ایشان در مظاهر ظهر عیان شود و گنجینهٔ اخفا بالطافت لطف نامتناهی بشرف حضور و آگاهی
مملو شواهد انوار گردد صدقنا گویان ربقهٔ تقلید و لعنت رابطهٔ ترک و تجرید جویند و خود را در زمرهٔ
اصحاب و احباب شمرده پا از رساختهٔ بصحبت اولاد گرامی آنجناب رسانند و باین خلفای
عالیجناب حضرت ما قدس سره العزیز بشتابند و اندما تا برقایان کج بین سامعان سخن چین کین نظر شان
برین صحیفه راز و دیباچهٔ نیاز افتد عرق حقد و غبط در حرکت آورده زبان بطعن و تشنیع گویان سازند
بخسران ابدی و در ورطهٔ گمراهی خود را انداخته باشند شیخ الاسلام هروی خواجه عبدالله انصاری قدس سره
میفرمایند الهی هر کرا برانداز ی با ماش در اندازی صدق حال این تحریر ست

ربنا لا تواخذنا ان نسینا او اخطانا ربنا ولا تحملنا ما لا طاقة لنا به واعف عنا واغفر لنا وارحمنا

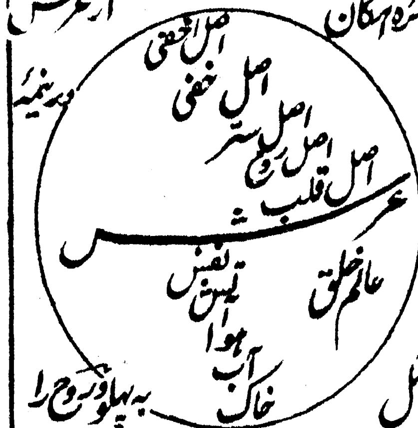
انت مولانا فانصرنا علی القوم الکافرین +

بسم الله الرحمن الرحیم

بعد از حمد و صلوٰة کمینه درویشان بلکه ننگ عالیشان ابوسعید مجددی نسباً و طریقةً عفی عنه
و کان الله عوضا عن کل شیء واضح مینماید که بعضے یاران طریقه که لله فی الله طالبین صحبت بودند متضرع
گردیدند که آنچه در راه سلوک اسرار و ارادات شده اند و بتوجه مشائخ کرام درین راه انکشاف
و وجدان ارزانی یافته اند و از کار و مراقبات که در هر مقام بعمل آورده برائے ما بنویسید که آن را سند خود داشته
موافق آن معمول سازیم حقیر گفت که مکتوبات قدسی آیات امام ربانی مجدد الف ثانی حضرت
شیخ احمد سرهندی و کلام فرزندان آنحضرت که بتفصیل تمام از مسائل و اسرار جمیع مقام مستغنی فرمائے
هر خاص و عام است و همچنین با وجود اختصار و ایجاز رسائل قطب الاقطاب حضرت پیر دستگیر ما که در
نصائح و بیان طریقه تحریر یافته برائے طالبان راه یقین کافی اند بنده را با این همه عدم لیاقت که
حاصل روزگار خود دارد درین راه چیزے نگاشتن تحصیل حاصل است چونکه آن مخلصان را باین کمترین
حسن ظنی بسیار بود هرگز از سوال خود باز نماندند و گفتند که هر کس را بوقت رخصت از مشائخ
خود تبرکے عنایت میشود ما که با وطان خود باز گردیدیم همین تحریر را تبرک خود سازیم هرچند از باعث
عدم فرصت بلیت و لعل می پرداختم لیکن سوال ایشان چاره نداشتم چونکه از اتفاقات زمانه وارد
بلده لکهنو گردیدیم فی الجمله فرصتے دست داد لهذا با وجود نااهلی خود از اجابت مسئول چاره ندیدم
و آنچه درین راه بتوجه پیران کبار برین خاکسار ورود یافته اظهاراً للشکر که مامور به
است تحریر نموده میشود لیکن باید دانست که آنچه درین رساله تحریر یافته از واردات و کشوف خود که از
فضل الٰهی و توجه حضرت پیر دستگیر که عنقریب نام نامی آنحضرت ذکر میآید این فرده بمقدار اعنایت
گردیده قلمی میگردد و بعضی جاها که تفصیلے و تطویلے کرده ام از معلومات و مسموعات نیز تحریر
یافته است و از تقلید صرف و دریافت علمی محض نه فهمند و کفی بالله شهیدا و هو حسبی و نعم الوکیل چونکه
عنایت ازلی شامل حال این فقیر گردید بتاریخ هفتم محرم الحرام ابتدا سنه یکهزار و دوصد و بیست و پنج

از هجرت رسالت پناهی صلی الله علیه و آله وسلم در حضرت دهلی بقدمبوسی حضرت قطب الاقطاب
غوث الشیخ والشاب مجدد مائة ثلثة عشر نائب حضرت خیر البشر خلیفه خدا مروج شریعت مصطفی
که لقب آنحضرت از حضرت خاتمیت عبد الله است و اسم سامی ایشان از جناب حضرت
امیر المومنین علی مرتضی علی است المشتهر فی الآفاق حضرت غلام علی الدهلوی الاحمدی فاض الله
افاضته علی مفارق الطالبین مشرف گردید نوازش فرموده قبولش کردند و بشغل اسم ذات و نفی و
اثبات و مراقبه احدیت و معیت امر فرمودند و توجهات بر لطائف خمسه عالم امر نمودند و چندی از لطائف
را جذبات الهیه رسید این لطائف را سیر بطرف اصول خودها که فوق عرش مجید اند و بلامکانیت
تعلق دارند واقع شد و فنائی جذبه که عبارت از عدمیت است حاصل کرده سیر دائره امکان تمام نموده
باصول اصول خود که در دائره ولایت صغری است عروج فرمودند و فنا و بقا در انجا نیز حاصل
گشت انوار و اسرار این هردو دائره موافق استعدادش فائز گردید فالحمد لله علی ذلک چون
سیر این دو دائره مرقوم گردید لازم آمد که چیزی تفصیل در بیان لطائف عشره نموده شود **فصل**

در بیان لطائف عشره و مشغولی آن بدانکه حضرت امام ربانی اعنی مجدد الف ثانی رضی الله
تعالی عنه و تابعان ایشان تحقیق فرموده اند که انسان مرکب از ده لطیفه است پنج از عالم امر و پنج
از عالم خلق آن پنج که از عالم امر اند قلب و روح و سر و خفی و اخفی و لطائف عالم خلق لطیفه نفس و
عناصر اربع است و عالم امر آنرا گویند که بمجرد امر کن بظهور آمده است و عالم خلق بتدریج مخلوق گردیده
و دائره امکان متضمن این هردو عالم است نیمه دائره امکان از عرش
تا تحت الثری است و نیمه آن بالای عرش است عالم امر و در نیمه
بالا است و عالم خلق زیر عرش است چونکه
الله تعالی هیکل جسمانی انسانی را آفریده لطائف
عالم امر را بمواضع چند از جسم انسان تعلقی و
تعشقی بخشید قلب را زیر پستان چپ بفاصله دو انگشت مائل
به پهلو و روح را

زیر پستان راست بفاصلهٔ دو انگشت و سر را برابر پستان چپ بفاصلهٔ دو انگشت بطرف سینه و خفی را
برابر پستان راست بفاصلهٔ دو انگشت بطرف سینه و اخفی را در وسط سینه تعلق بخشید حتی که
این لطائف خود را و اصل خود را که انوار مجرده بودند فراموش ساخته باین هیکل جسمانی ظلمانی
در ساختند و تعشق خود را باین ظلمت کده در باختند عارف رومی قدس سره میفرماید مثنوی
پایه آخر آدم است و آدمی + گشت محروم از مقام محرمی + گر نگردد باز مسکین زین سفر + نیست
از وی هیچکس محروم تر + چون عنایات بغایت حضرت حق شامل حال بنده میشود او را بخدمت
دوستی از دوستان خود میرساند آن بزرگ او را بریاضت و مجاهدات امر فرموده تزکیه و تصفیه باطنش
میفرماید و بکثرت اذکار و افکار لطائفش را بسوی اصول خود متوجه میگرداند چونکه همت طلاب
درین وقت قاصر افتاده پیران نقشبندی رحمة الله علیهم اولا طالب را بطریق ذکر امر میفرمایند
و بسیار ریاضات و مجاهدات شاقه بتوسط در عبادات و اعمال حکم می نمایند و حد اعتدال را در
جمیع اوقات و احوال مرعی میدارند و توجهات خود را که چندار العین برابر یکی از ان نمیتواند شد
هر روز بطریق سبق در حق طالب بکار می برند بیت آنکه به تبریز یافت یک نظر شمس دین +
سخره کند بر وی طعنه زند بر چله + و طالبان را باتباع سنت و اجتناب از بدعت امر می فرمایند و
مهما امکن عمل بر رخصت در حق او تجویز نمی نمایند لهذا ذکر خفی را در طریقه خود اختیار فرموده اند
که در حدیث شریف هفتاد درجه فضل آن بر ذکر جهر ثابت است و درین طریقه سه شغل معمول است

شغل اول ذکر است اسم ذات باشد و یا نفی و اثبات اولا طالب را بذکر اسم ذات امر میفرمایند
طریقش آنست که طالب را باید که اول قلب خود را از جمیع خطرات و حدیث النفس تهی کند اندیشه
گذشته و آینده را از قلب خود نفی فرماید و برای رفع خواطر التجا و تضرع بجناب حضرت حق سبحانه
نماید و تصور صورت بزرگی که از و تلقین ذکر یافته مقابل دل یا درون دل نگاهداشتن برای
رفع خواطر اثری تمام دارد همین تصور صورت شیخ را ذکر رابطه میگویند بعد ازان مشغول بذکر شود
لیکن وقوف قلبی را رعایت فرماید که ذکر تنها بی نگاهداشت خطرات و بی وقوف قلبی فائده

نمی بخشد و داخل النفس است امام الطریقه حضرت شاه نقشبند رضی الله تعالی عنه وقوف عددی چندان لازم
نمی شمرند و وقوف قلبی از شرایط و واجبات میشمرند و وقوف قلبی عبارت است از توجه طالب بسوی دل خود و
توجه دل بسوی ذات الهی که مسمی اسم مبارک الله است پس باین ذکر و باین نگاهداشت خواطر و باین
وقوف قلبی مشغول باید شد تا که حرکت ذکر از دل بسمع خیال برسد باز از لطیفه روح همچنین
ذکر نماید باز از لطیفه سر باز از لطیفه خفی باز از لطیفه اخفی باز از لطیفه نفس که محل آن وسط
پیشانی است ذکر نماید باز از تمام بدن که آن را لطیفه قالبیه میخوانند اینقدر ذکر نماید که
از هر رگ و پی و از هر بن مو آواز ذکر بسمع خیال برسد و این فکر را درین طریقه
سلطان الاذکار گویند باز ذکر نفی و اثبات طالب را تلقین میفرمایند طریقش آنست که نفس را
زیر ناف حبس نموده لفظ لا را از ناف برداشته تا پیشانی رساند و آن را از آنجا بکتف راست آورده
و الا الله را بر قلب ضرب نماید بطوریکه گذر آن بر همه لطائف افتد و اثر ذکر بهمه جوارح و اعضا برسد و
این ذکر را درین طریقه بحرکت اعضا و جوارح میکنند و اگر حبس نفس چیزی ضرر نماید بی حبس
بکند حبس شرط نیست و معنی کلمه ملحوظ دارند که نیست هیچ مقصودی بجز ذات پاک بعد از
چند بار ذکر این الفاظ در دل بگذارند که خداوندا مقصود من توئی و رضای تو محبت و معرفت
خود ده این را بازگشت گویند لیکن چون حصر نفس نماید پس باید که نفس را بر عدد طاق بگذارد لهذا
این ذکر را وقوف عددی گویند که سالک واقف عدد میباشد وقتیکه نفس را فرو میگذارد بر باید که
لفظ محمد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ضم نماید و باید که در هر حال چه نشسته و چه برخاسته
و چه وقت خوردن و آشامیدن هر وقت و هر آن مشغول باید که و نگاهداشت خواطر و وقوف قلبی باشد
تا که باطن را تصفیه حاصل آید و دل را توجهی و حضوری بطرف حق سبحانه پیدا شود علامت
تصفیه اهل کشف را ظاهر شدن انوار است و هر لطیفه را نور علیحده مقرر فرموده اند نور قلب زرد و نور
روح سرخ و نور سر سفید و نور خفی سیاه و نور اخفی سبز و این انوار را اول بیرون باطن خود مشاهده
میکنند و همین را سیر آفاقی میگویند بعد از آن انوار را درون باطن خود احساس میکنند

و این را سیر انفسی میفرمایند از زبان مبارک حضرت پیر دستگیر خود شنیده ام که سیر آفاقی تا زیر
عرش ست و سیر انفسی از عرش بالا ست یعنی وقتیکه لطائف از قالب بر آمده باصول خود عروج
می نمایند تا وقتیکه بعرش رسند سیر آفاقی ست و چون فوق عرش ایشانرا جذبه و عروجے پیدا
شود سیر انفسی شروع میشود شخصیکه کشف دارد و دیدن انوار و سیر خود را دریافت مینماید و صاحب
کشف عیانی درین زمانه بسبب مفقود شدن اکل حلال کم ست و اکثرے طلاب درینوقت
صاحب کشف وجدانی میباشند و این وجدان هم نحوی از کشف ست و فرق درمیان کشف
عیانی و کشف وجدانی آنست که صاحب کشف عیانی عیاناً می بیند که از مقامے بمقامے
سیر مینماید و صاحب وجدان اگرچه عیاناً نمی بیند اما تبدل احوال و تغیر واردات را بطور ادراک خود
دریافت میکند چنانچه هوا بنظر نمی آید لیکن در ادراک محسوس میشود اگر کسے بادراک وجدانی هم
حالات خود را دریافت نکند بشارت مقامات اولیا این طریقه را بدنام کردن ست و
شغل دوم مراقبه ست و مراقبه عبارت از انتظار فیض ست از مبدا فیاض و لحاظ وارد
شدن آن فیض بر مورد خود یعنی فیضیکه از حضرت حق وارد میشود بر لطیفه از لطائف سالک
آن لطیفه را مورد فیض میگویند لهذا در هر مقام مراقبه از مراقبات معین فرموده اند در دائره امکان
مراقبه احدیت و آن عبارت ست از مراقبه ذاتیکه جامع جمیع صفات کمال ست
و منزه است از جمیع نقصانات که مسمی باسم مبارک الله ست و لحاظ مینمایند که فیض از ان ذات
بر لطیفه قلب وارد میشود و این مراقبات را گاهے بے ذکر هم می کنند و نه که بے مراقبه مفید نیست
شغل سوم ذکر رابطه ست و آن عبارت از نگاهداشتن صورت شیخ ست در مدرک خود
یا درون دل خود یا صورت خود را صورت شیخ تصور مینماید و چون رابطه غالب می آید در
هر چیزے صورت شیخ بنظر می درآید این فنا فی الشیخ میگویند و این احوال برین تباه حال
نیز در ابتداء ورود یافته بود که از عرش تا ثری صورت حضرت شیخ خود محیط می یافتم و جمیع حرکات
و سکنات خود را حرکات و سکنات آنحضرت می دیدم بیت در و دیوار چون آئینه شد از کثرت شوق

هر کجا می نگرم روی ترا می بینم ✦ باید دانست که طریقه رابطه اقرب طرق است و منشاء ظهور عجائب و غرائب است حضرت ایشان عروة الوثقی خواجه محمد معصوم رضی الله تعالی عنه فرموده اند که ذکر تنهای رابطه و بی فنا فی الشیخ موصل نیست و رابطه تنها برعایت آداب صحبت کافی ست

فصل در بیان سیر سلوک که در دائره ولایت صغری میشود

معمول حضرت پیر دستگیر و خلفای ایشان چنانست که اول توجه برای القای ذکر در لطائف طالب میفرمایند و طریق توجه کردن این ست که قلب خود را مقابل قلب طالب داشته التجا بجناب الٰهی نموده استمداد از مشائخ کرام فرموده که انوار ذکر که در قلب من از جناب پیران کبار رسیده است در قلب این طالب در آید و توجهی و همتی بسوی قلب او فرماید از عنایت الٰهی در چند توجه حرکت ذکر در قلب او پیدا آید و همچنین روح خود را مقابل روح او داشته توجه کند که نور ذکر که در لطیفه روح من از روح پیران رسیده است در روح طالب القا میکنم و همچنین بر دیگر لطائف او که سر و خفی و اخفی و لطیفه نفس و قالب او ست متوجه شده القای ذکر فرماید چونکه اجرای ذکر در همه لطائف طالب شده ذکر نفی و اثبات او را تلقین فرموده توجه برای القای نسبت جمعیت و حضور فرماید که جمعیت عبارت از بیخطرگی یا کم خطرگی قلب است و حضور عبارت از پیدا شدن توجه است در قلب بسوی حضرت حق سبحانه و چون جمعیت و حضور در قلب طالب پیدا شد پس قلب طالب را از همت خود بسوی فوق جذب فرماید و اکثری را دیده ام که اول جذب را ادراک مینمایند و وقتیکه لطیفه از قالب بر آمد نسبت حضور را ادراک میکنند بهمین طریق برای فیض هر مقامی که توجه کند خود را منصبغ برنگ آن مقام ساخته فیض آن مقام را در باطن طالب القا فرماید و سود آن فیض را نیز ملحوظ دارد بدانکه دل آدمی بسبب کثرت علائق و عوائق مثل انگشت سیاه و بی نور شده است و خود را و اصل خود را فراموش ساخته چون در صحبت مرشد کامل طالب صادق می آید شیخ او را توبه داده طریق ذکر تلقین میفرماید و توجه خود در حق او بکار می برد از برکت توجه نور ذکر در قلب او پیدا میشود و آن انگشت سیاه روشن شدن میگیرد و چون از نور ذکر

تمام قلب منور شد شعله از قلب او بلند میشود و این را در طریقه مظهریه فتحباب می نامند و اول بشارتی
که بطالب عطا می فرمایند بشارت فتحباب است درین وقت قلب که از اصل خود غافل و ذاهل شده بود
باز باصل او بیادش می آید و بطرف فوق متوجه میشود و در چندی آن شعله نور که بلند شدن گرفته
بود از قالب می برآید و همین معنی ست آنکه میگویند لطیفه از قالب برآید همچنین آهسته آهسته بطرف
اصل خود که فوق العرش ست سیر میفرماید و همین برکت صحبت شیخ جذبات قویه لطائف
طالب را فرو میگیرد و سرعت و بطوء سیر آنچه من فهمیده ام موقوف بر کثرت و قلت توجهات شیخ
ست اگر کثرت توجهات در حق طالب بکار می برد سیر طالب سریع میشود و اگر توجهات
شیخ قلیل ست سیر نیز همان قدر خواهد بود و استعداد طلاب مختلف افتاده بعضے از استعداد
خوب دارند که در اندک توجه مانند هوای آتشین بطرف بالا می پرند که بسرعت سیر انتهای نظر هر کس کار
نمیکند و بعضیکه بطئی الاستعداد هستند افتان و خیزان بمنزل مقصود میرسند غرض صحبت شیخ
علی الخصوص درین طریق طالبان را ضرور تر افتاده است که بدون توجه شیخ پای سعی لنگ ست و از
ریاضات و مجاهدات خویش کاری نمی کشاید الا ان یشاء الله تعالی کما شاهدنا فی صحبة شیخنا و
امامنا قلبی و روحی فداه و جز بناه غیر مرة و از برکت توجه است که جذبه درین طریق مقدم افتاده
راه را آسان ساخته از رفتن تا بردن فرق ظاهر ست و خلاصه سلوک که عبارت از قطع کردن
مقامات عشره مشهوره است از توبه و انابت و زهد و ریاضت و ورع و قناعت و توکل
و تسلیم و صبر و ریاضت درضمن آن طی میشود قربان پیران خود شوم که چه راه سهل و آسانے
برای ما پست فطرتان و کم استعدادان مقرر ساخته اند این احسان حضرت شاه نقشبند ست
رضی الله تعالی عنه که پانزده روز سر بسجده نهاده دعا و تضرع در جناب الهی کرده اند و
عرض کردند الهی مرا طریقه ده که البته موصل باشد الی الله تعالی دعای ایشان مستجاب فرمود و
ایشان را طریقه عنایت کرد که اقرب طرق ست و البته موصل ست لیکن شیخ کامل و مکمل باید که
ظاهرش بکمال متابعت حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و آله و سلم آراسته و باطنش

از ماسوی پیراسته و بدوام حضور حضرت حق سبحانه در ساخته باشند الّا گناه طریق چیست باید
دانست که اکابر نقشبندیه رحمة الله علی اهلها اصل کار بر جمعیت و حضور داشته بهر طرف یا بس ست
نه انداخته اند و بصور و اشکال غیبی متوجه نمیشوند و کشوف انوار را چندان اعتبار ننهاده طالب
را بحصول چهار چیز رغبت میفرمایند جمعیت و حضور و جذبه و واردات کشش لطائف را
که بطرف فوق میشود جذبات میگویند و واردات عبارتست از وارد شدن حالے
از فوق بر قلب که طاقت تحمل آن داشتن متعسرست جهت فوق بسبب ممارست توجه آنجهت ست
والّا او تعالی را بیرون دائره جهات باید جست و همین واردات را در ینطریقه عدم و وجود آن
میگویند اول این وارد بر سالک گاه گاهے بلکه بعد از ماهے ورود میکند رفته رفته کثرت پیدا میکند
و بعد از هر هفته و هر روز بلکه در روز چند بار تا وقتیکه از تواتر بتوالی مے انجامد اتصال واردات
میشود تا آنکه بزرگان اینطریقه فرموده اند بیت وصل اعدام گر توانی کرد * کار مردان مردانی کرد
اشارت باینحالت ست و عدم و وجود عدم و فنا و بقاست و رجهت جذبه لیکن فنا قلب
وقتی متحقق شود که تعلق علمی و حبّی ماسوائے از ساحت سینه رخت بر بندد و خطره ماسوائے
درون قلب هرگز نیاید بیت خیال ماسوی از دل برون کن * گذر از چون و حبّ بیچگون کن
و فنا ر قلب در تجلیات فعالیه میشود یعنی دیدن افعال ماسوی آثار فعل حضرت حق سبحانه چون
این دیدن غالب آید صفات و ذوات ممکنات را مظهر صفات و ذات حضرت حق خواهد دید
توحید وجودی که عبارت از دیدن هستی ممکنات امواج هستی او تعالی ست نرم نرم خواهد نمود
بیت غیرتش غیر در جهان نگذاشت * لاجرم عین جمله اشیا شد و ارباب توحید وجودے
خود را در عالم را گم ساخته در بحر وجود حضرت حق غوطه خواهند خورد بیت زباز مطرب بیرون
این سید بگوش * که چوب تا صدا آتش تمن همه اوست * و این را فنا فی الله گفته اند چون
سالک درین بحر زخار غوطه خورد و غیر از بحر مشهود بصیرتش چیزے نیافت و بهر طرف که مشاهده
کرد سوائے دریا و امواج او ندید بلکه خود را قطره این بحر دید از کمال استغراق اهتیاز

قطره مرتفع گشت بیت جوی این را تو نیکو بجوی + انفکاکے نیست در دریا و جوی +

حضرت شیخ اکبر قدس سره که سند این طائفه علیه اند میفرماید شعر البحر بحر علی ما کان فی قدم
ان الحوادث امواج و انهار + فلا یحجبنک اشکال تشاکلها + عمن تشکل فیها وهی استار + و نیز
میفرماید ع لا آدم فی الکون لا ابلیس + لا ملک سلیمان لا بلقیس + فالکل عبارة و انت المعنی
یا من هو للقلوب مقناطیس + مغربی میفرماید غزل ز دریا موج گوناگون برآمد +
ز بیچونی برنگ چون برآمد + گهی در کسوت لیلی فرو شد + گهی بر صورت مجنون برآمد + چو یار آمد
ز خلوتخانه بیرون + همون نفس درون بیرون برآمد + ازین دریا بدین امواج هر دم + هزاران
گوهر مکنون برآمد + بصد دستان بکام دوستان شد + بصد افسانه و فسون برآمد + بدین کسوت
که می بینیش اکنون + یقین میدان که او اکنون برآمد + چو شعر مغربی در هر لباسی + بغایت دلبر
موزون برآمد + و چون فنا باین مرتبه بکمال رسید بوجود موهوب و را موجود ساخته بقائے از
نزد خود عطا خواهند فرمود و خود را در همه و همه را در خود مشاهده خواهد فرمود و عالم را مرآت جمال
خود خواهد دید و از غایت شوق باین اشعار ترنم خواهد فرمود غزل چون بنگرم در آئینه عکس
جمال خویش + گردد همه جهان بحقیقت مصورم + خورشید آسمان ظهورم عجب مدار + ذرات
کائنات اگر گشت مظهرم + ع عشقم که در دو کون مکانم پدید نیست + عنقای مغربم که نشانم
پدید نیست + ز ابروی و غمزه هر دو جهان صید کرده ام + منگر بدان که تیر و کمانم پدید نیست + گویم
بهر زبان و بهر گوش بشنوم + این طرفه تر که گوش و زبانم پدید نیست + بدانکه توحید وجودی و
ذوق و شوق و واضح شدن اسرار معیت و آه و نعره و بیخودی و استغراق و سماع و رقص و وجد
و تواجد همه در سیر لطیفهٔ قالب و قلب دل در دائره امکان سیر مینماید از احوال آن دائره
است جذب و حضور و جمعیت و واردات و کشف کونی و کشف ارواح و کشف عالم مثال و
سیر عالم ملک که عبارت از تحت افلاک است و ملکوت که عبارت از ملائکه و ارواح و بهشت و آنچه
ما فوق آسمان هاست همه داخل دائره امکان است بلکه و نصف سافل آن دائره را همچنین شعبده ها

بنظر می درآید واین سیر آفاقی میگویند بلکہ کمال حضور وجمعیت وجذبات قویہ در دائرہ ثانی
کہ عبارت از سیر تجلیات افعالیہ است وسیر ظلال اسمار صفات ست ومسمی بدائرہ ولایت
صغری ست حاصل میشود واز نصف عالی دائرہ امکان کہ فوق عرش ست چہ وانمایدکہ
بسیارے از صوفیہ نارسیدہ از باعث تنزیہ ولامکانیت آنمقام رامرتبہ صفات وذات فہمیدہ اند
یکے میگوید کہ سر استوی فوق عرش از اسرار غامضہ است این از جملہ اغلاط صوفیہ است ودر
نصف دائرہ فوق سیر انفسی قرار دادہ اند بلکہ کمال سیر انفسی در دائرہ ولایت صغری کہ محل
ظہور توحید واسرار معیت ست واضح می شود

صغری ست
از ولایت
کہ عبارت
اسمار صفات
دائرہ ظلال

امام الطریقت حضرت شاہ نقشبند فرمودہ اند کہ
اولیا راللہ بعد از فنا وبقا ہرچہ می بینند در خود می بینند
وہرچہ می شناسند در خود می شناسند وحیرت ایشان در نفس
خودست وفی انفسکم افلا تبصرون بزرگے میگوید بیت ہمچو نابینا مبر ہر سوے دست
باتو در زیر گلیم ست ہرچہ ہست ✣ وعلامت رسیدن قلب در دائرہ ولایت صغری آنست کہ توجہ
فوق مضمحل شدہ احاطہ شش جہت میفرماید ومعیت بیچونی حضرت حق سبحانہ باوراک بیچون محیط
خود ومحیط ہمہ عالم می بیند وبعضے را اسرار توحید وجودی دست میدہد منشا اسرار توحید آنست
کہ بسبب کثرت عبادات ومجاہدات وترک مالوفات ومرغوبات ودوام ذکر وفکر غلبہ عشق ومحبت
بسوے محبوب حقیقی پیدا میشود ودل را جذبے وتوجہے بسوے آنجناب قدس ہویدا میگردد واین
مجاہدات وترک مالوفات کہ موافق اتباع حبیب خود صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم واقع میشود وتصفیہ
باطنی از ماسواے میکند وآئینہ دل را از زنگ غفلت وہوا زدودہ میفرماید تا بحدیکہ باطن را
مرایای عکوس ظلال اسما وصفات واجبی میکند وچون سالک بیچارہ وعاشق
دل دادہ کہ نادیدہ بمحبوب خود تعشقے بہم رسانیدہ بود عکوس ظلال را عین محبوب تصور کردہ
بشطحیات تکلم فرماید وصورت محبوب بہ آئینہ باطن خود دیدہ بیخود ومدہوش شدہ خیال وصال

+

در سرش می افتد حافظ شیرازی میفرماید بیت عکس روی تو چو در آئینهٔ جام افتاد + عارف از
خنده می در طمع خام افتاد + و چون از غایت عطش فرق در میان ظل و اصل نمی تواند کرد لاجرم
نعرهٔ اتحاد و عینیت از نهادش می برآید بیت چون عکس رخ دوست در آئینه عیان شد + بر عکس رخ
خویش نگارم نگران شد + و غلبهٔ این دید بجای رسید که تعین تشخص خود نیز از نظرش مرتفع شد ندای
سبحانی و انا الحق از باطنش بلند شد و چون در حدیث قدسی وارد است انا عند ظن عبدی بی
موافق ظن او با او معامله خواهند فرمود و چون صاحب این حالت از خود و ماسوای خود
فانی گشته است از طعن و ملامت دور است و داخل زمرهٔ اولیا است و از مجذوبان حق است
بدانند که قبل از رسیدن قلب در دائرهٔ ثانی که مقام انکشاف توحید است سخنان توحید گفتن و
اعتقاد وحدت وجود نمودن خلاف شریعت است نمی بینی که دعوت انبیاء عظام علیهم السلام
بتوحید وجودی نیست بلکه احکام شریعت موقوف بر اینست و کتاب و سنت ناطق است به نفی
معبود باطل و یگانه داشتن معبود حقیقی بعبادت و عوام را تخیل مراقبهٔ توحید کردن غیر از
خسارت دنیا و آخرت نمی افزاید مشائخ وقت را خدا انصاف دهد که اینچنین اعتقاد ملحدانه بمریدان
خود تلقین میفرمایند و این بیچارگان را از صراط مستقیم منحرف میسازند ضلوا فاضلوا اضاعوا
فاضاعوا بیت بیخردی چند ز خود بیخبر + عیب پسندند بزعم هنر + باد شوند ار بچراغی رسند +
دود شوند ار بدماغی رسند + باید دانست که بعضی سالکان را قبل از قطع دائرهٔ امکان
بلکه قبل از برآمدن لطیفه از قالب حالتی شبیه بتوحید وجودی هم است ظاهر میشود و موجبش
آنکه بتخیل مراقبهٔ توحید صورت توحید در متخیلهٔ ایشان متصور میشود چون این تخیل غلبه میکند
سخنان توحید بی تحاشی میگویند خصوصاً در اوقات سماع و آواز خوش و تار و نغمه که در
قلب حرارتی و ذوقی پیدا می باشد بیباک تر می شوند و اشعار توحید شنیده خود را همچو احوال
قائلان آن اشعار می شناسند نمیدانند که ارباب این احوال را آداب و شرائط است که درینها مفقود اند
معظم ترین شرائط اتباع سنت است و اجتناب از بدعت نامرضیه حکایات مشائخ متقدمین

قدسنا الله تعالی باسرارہم ورع وتقوی معروف ست وجمعی را چونکه سیر عنصر ہوائی دست میدہد که این عنصر لطافتے دارد در ذرات ممکنات ساریست ایشان آنرا وجود حق تصور دیده سخنان توحید بر زبان آرند نمیدانند که این سیر داخل دائرہ امکان ست ومقام توحید بعد از انقطاع دائرہ است وبرخی را بسبب انکشاف عالم ارواح وبیچونی آن عالم نسبت به عالم اجسام واحاطه آن عالم اجسام را آن را قیوم عالم تصور نمایند وآنرا ابجدای می پرستند درین مقام بعضے اکابر را نیز شبہاے واقع شده سلطان العارفین قدس سره میفرمایند سی سال روح را خدائی پرستیدم وچون عنایت ایزدی شامل حال این بزرگوار بود ایشانرا ازان مقام ترقی واقع شده آنگاه این اشتباه را دانستند بدانند که روح از عالم امکان ست باآنکه بلا امکانیت تعلق دارد ورنگ بیچونی دارد امانسبت به بیچونی حقیقی از قسم چونست واز مخلوقات حق ست سبحانه کما ورد فی الحدیث وتحقیق وتفصیل این اشتباہات در مکاتیب شریف حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی الله تعالی عنه بانکشاف تمام موجودست راقم گوید که چند سال بنده را ایچنین مغالطه ہا در پیش آمده است وقبل از رسیدن به مقام توحید سخنان خلاف شرع از زبانش سر میزد استغفر الله ربی واتوب الیه بدانند که صوفیه علیه الرحمة که احوال توحید دارند ووحدت وجود قائل اند پنج مراتب وجود را معین کرده اند وحضرات خمس نیز مینامند مرتبه اولی را وحدت میگویند ودرین مرتبه تعین اوّل که تعین علمی اجمالی ست اثبات مینمایند یعنی اول تعینی که بر احدیت مجرده متعین شد ہمین تعین ست واینمرتبه را التعین اوّل وحقیقة الحقائق وحقیقت محمدی صلی الله علیه وآله وسلم میفرمایند ومرتبه لاہوت میگویند ومرتبه ثانیه را واحدیت وتعین ثانیه میگویند واینمرتبه را تفصیل اسماو صفات حضرت حق ومرتبه حقائق جمیع ممکنات میگویند وآین ہر دو تعین را در مراتب وجوب اثبات میکنند واین مرتبه را مرتبه جبروت میگویند ومرتبه ثالثه را مرتبه عالم ارواح وملکوت ومرتبه رابع را مرتبه عالم مثال ومرتبه خامسه را مرتبه عالم اجسام وناسوت قرار داده اند واینمراتب سه گانه را مراتب امکانی گفته اند واحکام یکمرتبه را

بر مرتبهٔ دیگر ثابت کردن پیش ایشان زندقه است بیت هر مرتبه از وجود حکمی دارد + گر حفظ
مراتب نکنی زندیقی + یعنی اسم مرتبه و احکام او بر مرتبهٔ دیگر اطلاق نمودن و جاری ساختن
کفر است صریح مثلاً در ناسوت نام آن مرتبه انسان است و حکم او عجز و بیچارگی و عابدیت است
و در مرتبهٔ وحدت نام آن مرتبه الله و حکم او استغنا و بی نیازی و معبودیت است و این
هر دو اسما و احکام را یکی ساختن نزد صوفیه محققین کفر محض و ارتداد صرف است بشنو بشنو
که چون این مراتب خمسه را بتعمق نظر فکر نموده میشود همه داخل دایره ولایت صغری مشهود میگردد
والعلم عند الله سبحانه زیرا که چون لطائف خمسه را سیر تفصیلی واقع میشود اول گذر ایشان در
دایره امکان واقع خواهد شد و عالم اجسام و ارواح و ملکوت و مثال که همه داخل دایره امکان اند
مشهود سالک خواهند شد بعد از قطع این دایره چونکه عروج خواهد شد در دایره ولایت
صغری قدم خواهد نهاد و درین دایره سیر ظلال اسما و صفات واقع میشود و این ظلال در نظر
سالک عین اسما و صفات مشهود میگردند و چون هر نقطه ازین دایره از مبدای خود ناشی است
چونکه بعد از قطع تفصیلی بآن نقطه اجمالی خواهد رسید آن نقطه را حقیقت محمدی و تعین اول که
تعین علمی است میدانند و فوق آن نقطه ذات بحت و احدیت مجرده خیال میکنند تعالی الله
عن ذلک علواً کبیراً بیت عنقا شکار کس نشود دام باز چین + کانجا همیشه باد بدست است دام را +
باید دانست که این دایره ظلال اسما و صفات مبدأ تعین جمیع ممکنات است سوای
انبیاء عظام و ملائکه کرام علیهم السلام بدانکه هر فردی از افراد عالم را از جناب الٰهی
علی التواتر والتوالی فیوضات تازه میرسد از قسم وجود و حیات و نعمتهای دیگر که تعداد آن از
احاطه بشری بیرون است و آن فیوض بتوسط صفات و ظلال آنکه واسطه اند میان مخلوقات
و ذات حضرت حق اگر این اسما و صفات نمی بودند عالم که معدوم محض بود وجود و بقا نمی یافت
زیرا که حضرت ذات که بکمال استغنا موصوف است بعالم مناسبتی ندارد ان الله لغنی عن العالمین پس
هر شخصی از اشخاص عالم را ظلی از ظلال صفات که آن ظلال لا متناهی است فیوض و کمالات

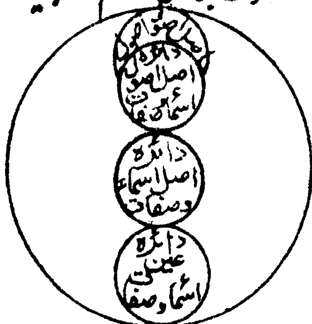
میرسد و آن ظلال مبدأ تعین حقیقت این شخص میگویند و عین ثابتہ نیز می نامند آنکہ صوفیہ
گفتہ اند الطرق الی اللہ بعدد انفاس الخلائق اشارت بہمین ظلال ست و چون لطیفہ داخل دائرہ
ولایت صغریٰ شد در اصل حقیقت خود فانی و مستہلک خواہد شد و بقا باآن حقیقت خواہد
یافت پس فنا از لطیفہ قلب در تجلی فعلی خواہد شد و درینوقت افعال خود و افعال جمیع مخلوقات
از نظرش مختفی خواہند بود و بجز فعل یک فاعل حقیقی در نظرش نخواہد آمد و ولایت این
لطیفہ را ولایت حضرت ابو البشر آدم علیہ السلام میفرمایند پس سالکے کہ از راہ این ولایت
داخل مقصود شود او را آدمی المشرب میگویند و فنا در لطیفہ روح در صفات ثبوتیہ حق سبحانہ میشود
و درینوقت سالک صفات خود را از خود و از جمیع مخلوقات مسلوب ساختہ بحضرت حق سبحانہ منسوب
خواہد دید و چون وجود کہ اصل جمیع صفات ست وجود را از خود و از جمیع ممکنات نفی ساختہ اثبات
آنرا غیر از حضرت حق سبحانہ نخواہد کرد لاجرم بتوحید وجودی قائل خواہد شد و ولایت این
لطیفہ را ولایت حضرت نوح و حضرت ابراہیم علیہما السلام میفرمایند پس سالکے کہ ازین راہ
ولایت واصل خواہد شد او را ابراہیمی المشرب میگویند اگر سائلے سوال کند کہ توحید وجودی را
در لطیفہ روح کہ ولایت ابراہیمی ست ارقام نمودی باآنکہ حضرت خلیل علیہ السلام دائرہ نفسی را
بہ تمام و کمال طے فرمودہ و ہیچ دقیقہ از دقائق شرک فیہ و نگذاشتہ لا احب الآفلین گویان متوجہ حضرت
مجردہ کہ ورا ء الوراست گشتہ فرمودند انی وجہت وجہی للذی فطر السمٰوٰت والارض حنیفا و
ما انا من المشرکین جواب آن بچند وجہ گفتہ میشود جواب اول آنکہ در لطیفہ روح اگرچہ توحید وجودی
منکشف میشود و لیکن این توحید نہ مثل توحید ست کہ در سیر لطیفۂ قلب واضح شدہ بود کہ آنجا
وجود ممکنات را از غلبہ محبت وجود حضرت حق سبحانہ می یافت و اینجا وجود را کہ خیر محض و با
برکت صرف ست غیر از حق سبحانہ را اثبات نمیکند و ممکنات را عدم محض و تاخیر صرف می یابد
عدم را وجود انگاشتن و وجود را بر عدم محمول ساختن از کمال غلبۂ سکر و بے شعوری ست بیت
نہ آن این گردونی این شود آن * ہمہ اشکال گردد بر تو آسان * جواب دوم آنکہ انس خواص

روح ست سالک را درین مقام انس خاص بحق سبحانه پیدا میگردد ضرورةً رو از همه تافته متوجه
محبوب خود که حضرت ذات ست میشود جواب سوم آنکه ولایت انبیا کرام علیهم السلام ولایت
کبری ست که در انجا قرب اسما و صفات و شیونات حق ست و همه احوال آن ولایت لطیفه
نفس ست انچه دران ولایت منکشف میشود توحید شهودیست و معارف دیگر نه توحید وجودی
که انکشاف آن در قرب ظلال اسما و صفات ست نه عین آنها و انچه ولایت لطائف عالم
امر را منسوب بحضرت انبیا علیهم السلام میفرمایند معنیش آنست که قربیکه لطائف خمسه عالم امر را
حاصل میشود ظل قربی ست که انبیا را درین مقام اصل حاصل شده است مثلاً قربی که در لطیفه روح
حاصل میشود ظل قرب ولایت خلیلی و قس علی هذا جواب چهارم آنکه اگرچه ولایت لطیفه روح
ولایت خلیل ست لیکن مقام نبوت آنحضرت را شانی ست که بعد از حضرت خاتمیت
صلی الله علیه وسلم افضل انبیا شده اند و معارف مقام نبوت بمعارف ولایت هیچ مناسبتی
ندارد بلکه صاحب مقام نبوت را از معارف توحید وجودی هزاران ننگ و عارست بر سر
اصل سخن رویم و گوئیم که فنائی لطیفه سر در شیونات ذاتیه حضرت حق میشود و درین مقام
سالک ذات خود را در حضرت حق سبحانه مضمحل می یابد و ولایت این لطیفه را ولایت حضرت
موسی علیه السلام میگویند پس سالکی که ازین راه ولایت واصل شود او را موسوی
المشرب خواهند گفت و فنا در لطیفه خفی در صفات سلبیه او تعالی است و درین مقام سالک
تفرید جناب کبریا از جمیع مظاهر میفرماید و ولایت این لطیفه را ولایت حضرت عیسی علیه السلام
میگویند پس سالکی که ازین راه ولایت واصل میشود او را عیسوی المشرب خواهند گفت راقم
گوید عفی عنه در ابتدا مناسبت خود حضرت عیسی علیه السلام دریافت کرده مبدأ تعین خود را
اسم الحی معلوم کرده بودم بعد از مدت بسیار بخدمت مبارک حضرت پیر دستگیر خود عرض
کردم که مناسبت خود بجناب حضرت عیسی علی نبینا و علیهم الصلوة والسلام دریافت نموده ام
آنحضرت توجه فرمایند که از ولایت عیسوی بولایت محمدی صلی الله علیه وسلم فایز شوم آنحضرت

ارشاد کردند کہ ما توجہ میکنیم تو نیز متوجہ باش الحال از برکت توجہ ایشان امیدوارم کہ ترقی شدہ باشد
و فناء لطیفہ خفی در مرتبہ شان الٰہی ست کہ جامع این ہمہ مراتب ست و نیز مقام سالک
متخلق باخلاق الٰہی میشود بدانکہ حضرت امام ربانی رضی اللہ تعالی عنہ تہذیب لطائف
جدا جدا میفرمودند لیکن فرزند گرامی آنحضرت یعنی حضرت ایشان محمد معصوم رضی اللہ
تعالی عنہ و خلفاے ایشان راہ کوتاہ ساختہ تہذیب لطیفہ قلب فرمودہ تہذیب لطیفہ نفس
می پروانند کہ در ضمن این ہردو لطیفہ لطائف اربعہ را تہذیبی بہم میرسد لیکن جناب مبارک
حضرت پیر دستگیر قلبی و روحی فداہ بہمہ لطائف توجہ میفرمایند و بندہ را بمراقبہ ہر یک لطیفہ
جدا جدا نیز امر فرمودہ اند چنانچہ مراقبہ قلب باین طریق فرمودند کہ قلب خود را مقابل قلب
مبارک حضرت رسالت پناہی صلی اللہ علیہ وسلم داشتہ بجناب الٰہی عرض باید کرد کہ فیض
تجلی افعالی کہ از قلب مبارک حضرت حبیب خدا صلی اللہ علیہ وسلم بروح حضرت نوح
و ابراہیم علیہما السلام رسیدہ است در لطیفہ روح من فائز شود و ہمچنین لطیفہ سر خود در مقابل
سر مبارک آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم داشتہ عرض کند کہ فیض شیونات ذاتیہ حضرت حق کہ
از لطیفہ سر مبارک پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم در سر حضرت موسی علی نبینا و علیہ الصلوٰۃ والسلام
رسیدہ است در سر من برسد بعد ازان لطیفہ خفی خود را مقابل لطیفہ خفی حضرت رسالت پناہی
دارد و عرض کند کہ فیض تجلیات صفات سلبیہ کہ از خفی مبارک آنحضرت بخفی حضرت عیسی
علیہ السلام رسیدہ است در لطیفہ خفی من فائز شود من بعد لطیفہ اخفی خود را مقابل لطیفہ اخفی
حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم داشتہ عرض کند کہ الٰہی فیض تجلیات شان جامع خود
راکہ در اخفی آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم رسانیدہ در اخفی من برسان باید دانست کہ ولایت
این لطائف ہمہ در دائرہ ولایت صغری میشود بلکہ این لطائف را عروج بدائرہ اولے
ولایت کبری میشود بدانکہ دائرہ امکان مراقبہ احدیت میکنند ہمچنان در ولایت صغری
بمراقبہ معیت کہ مفہوم آیہ شریفہ وھو معکم اینما کنتم ست میفرمایند و تمام شدن سیر دائرہ امکان

اگر کشف دارد خود خواهد دانست یا شیخ صاحب کشف خواهد گفت و اگر هر دو کشف ندارند
پس باید که جمعیت قلوب خود را ملاحظه نموده باشد اگر بیخطرگی یا کم خطرگی که خطره مانع حضور
نشود تا چهار گهڑی کامل برسد پس مراقبه معیت شروع باید نمود و معیت او تعالی با خود و همه
لطائف و عناصر خود بلکه با هر ذره از ذرات ممکنات ملحوظ باید داشت تا معیت بیچونی
او تعالی با دراک بیچون مدرک شود و جهات سته را احاطه نماید و توجه و حضور که پیدا شده بود
در و باضمحلال آرد آنوقت شروع سیر ولایت کبری که دائره اسما و صفات و شیونات حضرت حق است
بیفرمایند **فصل در بیان ولایت کبری که فنا انا و لطیفه نفس ست** باید دانست
که چون اسرار توحید وجودی و سر معیت برین فقیر بمقدار ورود نمودند چنان دریافت شد که
از عرش مجید بل فوق آن تا ثری نوری محیط خود و محیط هر ذره ممکنات دیدم و رنگ آن نور نسبت
بی رنگی بسیاهی مناسبت داشت و مصداق و کان الله فی عما بود دران استغراق حاصل شد و
بعضے اسرار و علوم این مقام واضح گشت تا آنکه بتاریخ پانزدهم شهر ربیع الاول از همان سال که بنده
و حضور حاضر شده بود از وقت ابتدای توجه تا این هنگام عرصه ماه پنجروز گذشته بود حضرت پیر دستگیر
مدظلهم العالی توجه بر لطیفه نفس بنده فرمودند در همان توجه دیدم که آفتاب جاری از مطلع نفس طلوع نمود
و آن نور سیاه که ذات حضرت حق می فهمیدم از هم ریخت حتی که نام و نشان آن نور نماند دیدم که
وجود ممکنات که در نور سیاه معدوم و مضمحل دریافت می شد باز ظهور نمود مانند وجود ستارها در
شعشان انوار آفتاب لیکن در سیر قلبی تیزی بصر اینقدر نبود که در وجود ممکن و واجب تمیز توان کرد لهذا
قائل باتحاد شده بود چونکه در سیر ولایت کبری که ولایت انبیاست و مقام صحو و هشیاریست
حدت نظر عنایت کردند دیدم که وجود ممکنات البته ثبوتی و استقراری دارد لیکن وجود اشیا
وجود ظلی دریافت شد که پرتوی از وجود الهی بر اعدام تافته آنرا موجود ساخته است و همچنین
صفات ممکنات پرتوی از صفات او سبحانه مشهود گردیده نه عین آنها و همین ست معنی توحید شهودی
که در لطیفه نفس شهودی می شود ازینجا معنی اقربیت او تعالی دریافت فرق دیگر میان معیت و اقربیت

او بشنو که غایت معیت اتحاد ست و کمال اقربیت در اثنینیت لیکن اگر وجود در ممکن نمود است مستفاد از حضرت حق ست سبحانه نه از خود و اگر صفات ظاهر گشت هم از انجناب ست و حقیقت او عدم ست که مشاراً الیه بهیچ اشارت نمیتواند شد و اشارت انا وانت بر وجود خواهد یافت نه بر عدم پس ازین تحقیق معلوم شد که وجود اصل نسبت بوجود ظل بظل نزدیکتر ست زیرا که ظل هر چه دارد از اصل دارد نه از خود اگر بر وجود خود نگاه میکند پرتوی از اصل می یابد نه از خود و اگر بصفات خود نظر می اندازد هم نمونه از صفات اصل می بیند لاجرم باقربیت اصل اقرار خواهد نمود چه قربیکه ظل را بخود پیدا گردیده است از باعث وجود اصل ست پس اصل اقرب الی الظل از وجود و اگرچه بیان اقربیت در تقریر نگنجد و در تحریر راست نمی آید چه عقل ناقص در ادراک نزدیکتر را از خود عاجز ست لیکن این معامله وراء طور عقل ست موقوف بر انکشاف تام ست باید دانست

که دائره ولایت کبری متضمن سه دائره و یک قوس ست یعنی نیمه دائره از دائره اولی از دوائر ثلثه ولایت کبری سیر اقربیت و توحید شهودی منکشف میشود و نصف سافل این دائره متضمن اسما و صفات زائده ست و نصف عالی آن مشتمل بر شیونات ذاتیه تا این دائره عروج لطائف خمسه عالم امر میشود و مورد فیض این دائره لطیفه نفس ست باشرکت لطائف مذکوره و درین دائره مراقبه اقربیت یعنی مفهوم آیه شریفه نَحْنُ اَقْرَبُ اِلَیْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِیْدِ خیال میکند چون از دائره اقربیت عروج واقع خواهد شد سیر در دائره اصل خواهد افتاد و از دائره اصل بدائره اصل اصل ترقی خواهد نمود و از اصل اصل اصل بال اصل ثالث که عبارت از قوس ست سیر خواهد کرد و درین نیم دائره کمال استهلاک و اضمحلال حاصل میشود و چون حضرت پیر دستگیر درین دائره برین بنده توجه فرمودند مدام سیزان نور سبز رنگ ازین دوائر بر لطیفه نفس من بشدت تمام ریختند که وجود و هستی مرا مثل نمک که در آب افتد بتمام گداخت حتی که نام و نشان از وجود من باقی نماند و زوال عین و اثر میسر شد و اطلاق

لفظ انا متعذر دانستم و مورد بی برای انانیا فہم حتی که در دریای عدم ہستی فرو رفتم که ناپید اکنار
بود بہ یقین معلوم گردید که حقیقت فنا درین ولایت میسر میشود و انچہ در ولایت سابق بود
صورت فنا بود و درین و نیم دائرہ مراقبہ محبت یعنی مفہوم آیۂ کریمہ یُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ میکنند
و درین دائرہ مورد فیض لطیفہ نفس ست که عبارت از انا سالک ست بدانکہ مراقبہ این دائرہ باین
طریق میکنند که خود را بخیال داخل آن دائرہ کردہ لحاظ میفرمایند که فیض محبت از دائرہ اصل اسما
وصفات بر لطیفہ انای من وارد میشود و ہمچنین از دائرہ اصل اصل فیض محبت بر انای من ورود
میکند و ہمچنین از قوس که اصل ثالث ست فیض محبت برین لطیفہ می آید و درین دائرہ تہلیل لسانی
بلحاظ معنی نیز مفید می افتد راقم گوید عفی عنہ که بندہ را بتوجہ پیر دستگیر جعلنی اللہ فداہ کشف این
دوائر نیز شدہ ست انچہ بابہ الامتیاز این دوائر دریافتہ ام قلت و کثرت انوار ضعف و قوت در
عرض و طول و بیرنگی نسبت فوق بما تحت خود بر دولیشان که توجہ درین دائرہ کردہ ام اکثری را
کشف این دوائر حاصل شدہ ست و علامت قطع شدن دائرہ و تمام شدن او
آنست که دائرہ مثل قرص آفتاب بر سالک مکشوف میشود و ہر قدر از دائرہ که قطع میشود
ہمان قدر از دائرہ نورانی بکمال شعشان ہویدا میگردد و آن قدر از دائرہ که قطع نشدہ است
مانند آفتاب که در وقت کسوف بے نور مینماید معلوم میشود و علامت تمام شدن دائرہ
ولایت کبری انست که معاملہ فیض باطن که بدماغ تعلق داشت بسینہ متعلق میشود و انوقت
شرح صدر حاصل گردد و وسعت سینہ آنقدر میشود که از بیان خارج ست اگرچہ در سیر قلبی وسعت
آن مقدار شدہ بود که آسمانہا شعدہ درون قلب خود دیدہ بودم و در قلب خود قلوب بسیار
مشاہدہ نمودہ بودم لیکن این وسعت فقط در قلب بود و وسعت صدر که در ولایت کبری
حاصل می شود شامل تمام سینہ عموما و در محل لطیفہ اخفی خصوصا می شود و علامت شرح
صدر بطریق وجدان انست که چون و چرا از احکام قضا مرتفع میشود و درین مقام نفس مطمئنہ میگردد
و بمقام رضا ارتقا می فرماید و جمیع احوال راضی بقضا میماند اگر بعد قطع شدن این دوائر

مراقبه سیم الظاهر نماید بود و فیض این مراقبه بلطیفه نفس و لطائف خمسه عالم امر خیال نماید و قوتی
وعرضی در نسبت باطن پیدا می شود چنانچه حضرت پیر دستگیر بنده خود را این مراقبه تلقین
فرموده بودند و فوائد آنرا دریافته ام و یاران را این مراقبه تلقین نموده ام باید دانست که همچنان
که ظلال اسماء و صفات مبادی تعینات خلائق اند سوائے انبیاء کرام و ملائکه عظام علیهم السلام
و سیر این مراقبه را مسمی بولایت صغری ساخته اند و سیر این مرتبه اسماء و صفات و شیونات را که
مبادی تعینات انبیاء کرام اند مسمی بولایت کبری میفرمایند و مبادی تعینات ملائکه عظام که مسمی
بولایت علیا است هنوز در پیش است **فصل در بیان ولایت علیا و سیر عناصر ثلثه**
سوائے عنصر خاک و فنا و بقای آنها چون دائره ولایت کبری حضرت پیر دستگیر بر این کمترین
غلامان خود توجهات فرمودند و احوال و کیفیات این دائره بر این بنده فائز شد تا آنکه توجه برائے شرح صدر فرمودند
و دیدم که معامله و داغی بصدر شد و وسعت سینه را دریافتم از پانزدهم جمادی الثانی از سال اسلطح
توجه بر عناصر غلام خود فرمودند دیدم که عناصر ثلثه را جذبات الهیه در رسیده عروجی واقع شد
احوال لطیف و کیفیات بیرنگ به عناصر وارد شدند و این عناصر ثلثه را فنا و فراقی که مسمی
الباطن است میسر شد و اضمحلال و استهلاک این عناصر را در آن مرتبه مقدسه حاصل گردید بقای
بآن مرتبه متعالیه میسر شد و مناسبتے بملائکه کرام هم رسید زیارت این بزرگواران نیز میسر شد و خود را
داخل در مقام ایشان یافت بدانکه در سیر ولایت صغری و ولایت کبری سیر اسم الظاهر بود و سیر کمی
در ولایت علیا حاصل میشود و سیر اسم الباطن است و فرق در میان اسم الظاهر و اسم الباطن نیست که در
سیر اسم الظاهر تجلیات صفاتی وارد میشود بی ملاحظه ذات و در سیر اسم الباطن اگرچه تجلیات اسماء و صفات
است لیکن احیانا از ذات هم مشهود میگردد تعالت و تقدست صورت مثالی این دائره از عنایت
حضرت پیر دستگیر این فقیر منکشف گشت دیدم که دائره ولایت علیا ظاهر شد لیکن مانند
مخطوط شعاع آفتاب اسماء و صفات حضرت حق این دائره را احاطه نموده احیانا
بخطوط آن دائره هم مشهود میشود در کمال بیرنگی ظاهر میگردد باز آن خطوط شعاعی روپوش

دائره
ولایت
علیا

میشوند بدانکه ولایت علیا مانند مغز است و ولایت کبری چون پوست بلکه دایرهٔ تحتانی را نسبت بدایرهٔ فوقانی همین مناسبت دارد مگر در کمالات نبوت که نسبت بولایات این مناسبت هم مقصود نیست و درین دایرهٔ مراقبهٔ ذاتی که مسمی بالباطن است مینمایند و مورد فیض درین ولایت عناصر ثلثه اند سوای عنصر خاک و تهلیل لسانی و صلوة تطوع با طول قنوت ترقی بخش اینمقام و درین مقام ارتکاب رخصت شرعی هم خوب نیست بلکه عمل بعزیمت درینمقام ترقی می بخشد سرش آنست که عمل برخصت آدمی را بطرف بشریت میکشد و عمل بعزیمت مناسبتی بملکیت پیدا میکند پس هر قدر که مناسبت بملکیت زیاده حاصل شود ترقی درینولایت زود تر میسر آید و اسراریکه درین ولایت حاصل می شوند مانند توحید وجودی و شهودی نیست که چیزی به بیان آید بلکه اسرار این ولایت لائق تر باستتار اند و هیچ وجه قابل اظهار نیستند خوش گفت بیت مصلحت نیست که از پرده برون افتد راز ٭ ورنه در محفل رندان خبری نیست که نیست ٭ و اگر فی المثل چیزی گفته شود عبارتی از کجا پیدا آید که این اسرار را بیان نماید دریافت این اسرار بدون توجه شیخی که درین ولایت تحققی پیدا نموده و باین اسرار فائز گردیده محال است اینقدر وا مینمائیم که درینوقت باطن سالک مظهر مسمی الباطن میشود فهم من فهم و درینولا وسعتی در تمام بدن پیدا میشود و احوال لطیف بر تمام قالب می آید چون حضرت پیر دستگیر بر غلام خود توجه تا اینمقام فرمودند بنده را ضرورتی پیش آمد که قصد رفتن رامپور کردم از جناب مبارک حضرت ایشان استدعای رخصت نمودم بنده را در مجمع اصحاب حود خلعت خلافت مرحمت فرمودند ملبوس خاص که کلاه و قمیص و عصا و سجاده است عطا کردند بدست خویش کلاه مبارک بر سر بنده نهادند و قمیص در پوشانیدند و این الفاظ بر زبان شریف آوردند که چنانچه میرزا صاحب قبله مرا بخلافت خویش ممتاز فرموده اند همچنان ترا اجازت طریقه عطا کردیم باز ارشاد کردند که ترا در نسبت خاندان قادریه و چشتیه توجه میفرمائیم و بنده را برابر زانوی مبارک خویش بنشانیدند و عالمین ربانی و عارفین سبحانی اعنی حضرت مولنا خالد رومی حضرت مولوی بشارت الله بهرائچی را که

از قدوہ صحاب و از خلص احباب حضرت ایشان اند قریب خود نشانیدند اول فاتحہ حضرت
غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہ خواندہ توجہ و نسبت قادری کردند در مراقبہ دیدم کہ جناب
مبارک غوث الثقلین رضی اللہ عنہ تشریف ارزانی فرمودند و بطورے بر
گردن غلام خود نشستہ اند کہ ہر دو پاے مبارک آن حضرت برابر سینہ من ہستند
و آن حضرت تاج مکلل بر سر و لباس فاخرہ در بر دارند و انوار مبارک آن حضرت
رضی اللہ تعالےٰ عنہ مرا احاطہ فرمودند و در رنگ نسبت آن حضرت رنگین گردیدم
من بعد حضرت پیر دستگیر دست مبارک بر زانوے بندہ زدہ فرمودند ترا از نسبت
چشتیہ توجہ میکنم آگاہ باش و فاتحہ بارواح مبارک حضرات چشت خواندہ متوجہ شدند دیدم کہ
حضرت خواجہ خواجگان یعنی حضرت خواجہ معین الدین حضرت خواجہ قطب الدین و حضرت خواجہ
فرید الدین گنج شکر و حضرت سلطان المشائخ نظام الدین اولیا و حضرت مخدوم علاء الدین علی
صابر قدس اللہ تعالیٰ رواحہم تشریف آوردند و نور نسبت ہر یکے ازین اکابر جدا جدا معاینہ کردم و
آثار نسبتہاے این اکابر جدا جدا یافتم دیدم کہ حضرت نظام الدین بجمال محبوبیتی کہ دارند ظہور فرمودند
و در پاے مبارک آنحضرت رنگ حنا دریافت شد چون این معاملہ گذشت حضرت پیر دستگیر فرمودند
کہ نسبت این اکابر جدا جدا دریافتی بندہ عرض کرد ولے از تصدق آنحضرت اگر ارشاد شود جدا جدا
عرض نمایم فرمودند خاموش و این اسرار از مردمان بپوش و اجازت نامہ بدست خط خاص تزئین
بہ مہر خود فرمودہ بہ بندہ عنایت کردند و آن اجازت نامہ این ست کہ بطریق اختصار ثبت نمودہ میشود

بسم اللہ الرحمن الرحیم بعد حمد و صلوٰۃ فقیر عبد اللہ معروف غلام علی عفی عنہ گذارش مینماید کہ فضائل
و کمالات مرتبت صاحبزادۃ الانسب حضرت حافظ محمد ابو سعید اسعدہ اللہ فی الدارین اشتیاق
کسب نسبت باطنی اکابر کرام نور رحمۃ اللہ علیہم پیدا شد و رجوع بہ فقیر آوردند بر عایت حقوق
بزرگان ایشان با این ہمہ عدم لیاقت خود از اجابت مسئول چارہ ندیدم و توجہات بر لطائف
ایشان کردہ شد بعنایت الٰہی بواسطہ پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم رنگینی لطائف ایشان

را جذبات الٰہیہ رسید زیرا کہ معمول نست کہ توجہات بر لطائف خمسۂ عالم سیکنیم و توجہ حضور با کیفیات و بعضے علوم و اسرار ایشان از دست داد و آن توجہ استہلاکی یافت و رنگی از فنا و باطن ایشان طاری شد و ظہور پر توی از توحید حالی افعال عباد را از نظر ایشان ستور گردانید و منسوب بحضرت حق سبحانہ یافتند پس توجہ بر لطیفۂ نفس ایشان کردہ شد بہ عروج و نزول آن در آنجا استہلاک آن حالات گشتند و انتساب صفات خود بحضرت حق سبحانہ یافتند و انا شکستہ رسید طلاق انا بر خود متعذر دانستند و نوری از وحدت شہود بر باطن ایشان تافت ممکنات را مرایا و جود و توابع وجود حضرت حق سبحانہ شناختند بعد ازان توجہ و القای انوار نسبت بر عناصر ایشان کردہ میشود و جذبی و توجہی عناصر را نیز دریافتہ است فالحمد للہ علی ذلک و انچہ درینجا نوشتہ ام با ظہار و اقرار ایشان مسطور شد و این ہمہ حالات و واردات ایشان را من ہم دریافتہ ام و صحاب من ہم شہادت آنہمہ بعنایت الٰہی سبحانہ در بارہ ایشان دادند فالحمد للہ علی ذلک و از کریم کارساز سبحانہ بواسطہ مشائخ کرام رحمۃ اللہ علیہم امید وارم کہ بشرط التزام صحبت ترقیات کثیرہ فرمایند و ما ذلک علی اللہ بعزیز پس درینصورت ایشان را اجازت تلقین طریقۂ نقشبندیہ احمدیہ دادہ شد کہ تعلیم اذکار مراقبات و القای سکینہ در قلوب سالکان نمایند بعنایت الٰہی سبحانہ و فاتحہ بارواح طیبہ مشائخ قادریہ و چشتیہ رحمۃ اللہ علیہ بجہت حصول توسل ایشان بآن کبرائی عظام و افاضہ فیوض آن اکابر در باطن ایشان نیز خواندہ شد تا درین طریقہ علیہ ہر کہ از ایشان توسل خواہد بیعت از و گیرند و شجرہ این حضرات باو عنایت فرمایند و تلقین و تربیت بطریقۂ نقشبندیہ احمدیہ فرمایند

اَللّٰھُمَّ اجْعَلْہُ لِلْمُتَّقِیْنَ اِمَامًا آمین تمت کلامہ الشریف بعد از تمامی سلوک عبارت دیگر درین اجازت نامہ افزودند انشاء اللہ تعالیٰ در جای ازین رسالہ اجازت نامہ بجہت تبرک ایراد خواہم کرد

فصل در بیان کمالات ثلثہ یعنی کمالات نبوت و رسالت و اولو العزم +

چون بعد از چند ماہ از رام پور مراجعت نمودہ بہ قدمبوسی حضرت پیر دستگیر مشرف گردیدم حضرت ایشان از ماہ ذیقعدہ از سال مسطور بر عنصر خاک غلام خود توجہ فرمودند و فیضی از

دائرهٔ کمالات نبوت

کمالات نبوت که عبارت از تجلی ذاتی دائمی هست برین لطیفه ورود
فرمودند معارف این مقام فقدان همه معارف ست و نکارت همه حالات
باطن و بیرنگی و بی کیفی نقد وقت میشود و ایمانیات و عقائدات قوت پیدا میشود و استدلال
بدیهی میگردد و معارف این مقام شرائع انبیاست و درینجا وسعت باطن آن نقد میشود که وسعت
جمیع ولایات صغری و ولایت کبری و ولایت علیا در جنب این نسبت لاشی محض و ضیق صرف
ست و در ولایات البته مناسبت با یکدیگر یافته میشود اگرچه نسبت صورت و حقیقت باشد
و درینجا آن نسبت هم مفقود ست و باوجود فقدان و نکارت حالات باطن و یاس و پید قصور که خود را
از کافر فرنگ بدتر میداند حقیقت وصل عریانی اینجا حاصل ست بیش ازین هر وصلی که بود داخل
دائرهٔ وهم و خیال بود سرابی بوده آب نما که تشنه وصل آب درانجا غیر از حسرت و ندامت چیزی
بدست نبود و بنده را وقتیکه از توهمات بیرون دستگیر اینمقام مکشوف گردید معامله میسر آمد که شبیه برویت
بود اگرچه رویت موعود باخرت ست و بران ایمان داریم لیکن معامله که اینجا میسر میشود نسبت بمشاهدات
ولایت کالرویت ست و چنانچه رویت آخرت مخصوص بعالم خلق ست همچنان اینجا نصیب
عالم خلق ست لطائف عالم امر اینجا لاشی محض میگردند همچنین لطیفهٔ نفس و عناصر ثلثه درینجا تابع
میشوند این معامله مخصوص به عنصر خاک ست گر عناصر دیگر را ازین دولت نصیبت به تبعیت این عنصر لطیف ست
احکام شرائع و اخبار غیب وجود حق و صفات او سبحانه و همچنین معامله قبر و حشر و ما فیها و بهشت
و دوزخ و غیرها که مخبر صادق صلی الله علیه وسلم ازان خبر داده است درینمقام بدیهی عین الیقین میگردد
مثلاً اگر کسی گوید حضرت موجود ست هیچ ریبی دران نمی یابد و محتاج هیچ دلیلی نمیگردد و مثل
چیزی مرئی و اگر کسی گوید که زید موجود ست و بر موجودیت زید محتاج بنظر و فکر میشود وجود حضرت
حق سبحانه مانند آئینه میشود وجود اشیا مثل صور مرئیه در آئینه که وجود این صور وهم و خیال ست و وجود آئینه
فی الواقع لیکن در آئینه صور مرئی اول صورت محسوس میشود و بعد ازان آئینه و درینجا بخلاف آنست
که اول نظر وجود آئینه مرئی میشود و وجود اشیا بعد از وقت نظر لهذا وجود حضرت حق سبحانه بدیهی

میشود و وجود ممکنات نظری معامله عجب بشنو که با وجود علو و بساطت بی رنگیهای این مقام
و قیتکی انکشاف تام درینجا حاصل میگردد و معلوم میشود که بمقابل نظر این مقام بود حیرت فزاید
که با وجود محاذی بودن این مقام و اقربیت آن درین مدت چرا در نظر نمی آمد و چرا دیدها نمی
کشادیم و درپس کوچهای لطائف عالم امر مقصود را می جستیم طرفه تر آنکه برای حصول این مقام
اذکاری که در صوفیه معمول ست هیچ سودمند نیست تا تلاوت قرآن مجید با ترتیل و ادای صلوة
با آداب آن و اذکاری که از حدیث شریف ثابت درین مقام ترقی می بخشد از شغل علم حدیث و اتباع
سنن حبیب خدا صلی الله علیه وسلم قوتی و تنویری درین مقام هم میسر شد و حقیقت سر قاب قوسین
او ادنی درین دایره منکشف میشود اگرچه در هر مقام سابق توهم این معرفت ناشی شده بود
لیکن آنجا معامله با ظلال یا صفات بود و اینجا با حضرت ذات ست تعالی و تقدس تفصیل این
معامله آنچه بفهم قاصر این نافهم آمده است نوشته میشود گوش هوش استماع فرمایند چون که سالک را
فنا و بقا بصفات واجبی کما ینبغی میسر شد و صفات را با حضرت ذات قربی ست که اطلاق لفظ
لا هو و لا غیره و انجا کرده اند و سالک را از جهت فنای که در مرتبه صفات حاصل گشته ازین قرب
نصیب یافته بقرب قاب قوسین قابل خواهد شد و چون در مرتبه حضرت ذات فانی خواهد شد و دران
مرتبه بقا خواهد یافت لاجرم بقرب او ادنی متکلم خواهد نمود و حقیقت این معامله موقوف به کشف ست
از تقریر و تحریر بیرون ست نمی آید اگر گویم خدا داند که کسی چه فهم نماید سر دنی فتدلی که درین مقام
مکشوف میشود ازان هم نازکتر ست لهذا عنان قلم از بیان آن برتافته که فهم عوام بلکه فهم
خواص هم ازان قاصر ست باید دانست که در تجلی ذاتی و اتم سه مرتبه اثبات کرده اند مرتبه اولی را
کمالات نبوت قرار داده اند چنانچه بیان کرده شد درینجا مراقبه ذاتیکه منشا کمالات نبوت ست

دائره کمالات رسالت

سیفرمایند و مرتبه ثانیه را کمالات رسالت و درینجا مراقبه ذاتیکه منشا کمالات رسالت
سیفرمایند و فیض این مقام بر هیئت وحدانی سالک می آید و هیئت وحدانی عبارت از مجموع
عالم امر و عالم خلق ست که بعد تصفیه و تزکیه هر کدام را هیئتی دیگر پیدا شده است مثلاً چنانچه شخصی

خواهد که معجونی از ادویه چند مختلف التاثیر درست سازد اول هر یک از ان ادویه جدا جدا کوفته
بیخته می نهد بعد همه ادویه را در قوام قند یا عسل جمع میسازد و ادویه مذکوره هیئتی دیگر و خواص
دیگر پیدا کرده معجون نام میابد همچنین لطائف عشره سالک یک هیئت پیدا کرده درین مقام بمقامات
فوقانی عروج یافته میفرمایند در ماه ذی الحجه عام مذکور حضرت پیر دستگیر بر هیئت وحدانی این غلام خود توجه
کردند و همچنین در هر مقام فوقانی الی آخر مقامات مجددیه یک یک ماه توجه فرمودند و فیضی از کمالات
رسالت ورود فرمودند و درین مقام کثرت انوار از سابق و وسعتها و بیرنگیها ورود فرمودند نسبت این مقام
بمقام سابق و همچنین نسبت هر مقام فوقانی با مقام تحتانی چون آن نسبت مغز با پوست است بعد ازان
در مرتبه ثالثه که عبارت از کمالات اولو العزم است توجه فرمودند دائره کمالات اولو العزم فیض این مقام در کمال
علو و کثرت انوار بر هیئت وحدانی وارد شد درینجا مراقبه ذات که منشاء کمالات اولو العزم است مینمایند درین
مقامات کشف اسرار مقطعات قرآنی و متشابهات فرقانی منکشف میشود و بعضی اکابر را محرم اسراری
که درمیان محب و محبوب گذشته است میسازند و بواسطه اتباع حبیب خدا صلی الله علیه وسلم ازالوش
خاص آنجناب علیه و علی آله الصلوة والسلام نصیب عطا میفرمایند و وقتیکه درین مقام حضرت پیر دستگیر این
غلام خود را بتوجه مخصوصه خود سرفراز ساختند دران ایام بدنام را اسراریکه حرفی ازان حروف که غالباً
آن حرف حص است یا حرف دیگر وقت تحریر در یاد بنده نمانده مکشوف شده بود بیان آن اسرار از حوصله
بشر ممکن نیست اگر گوینده متکلم را تاب نماند و مستمع از هوش رود و اگر بر تقدیر تسلیم چیزی خواهد که بیان
نماید عبارتی برای بیان آن اسرار از کجا پیدا آید که تقریر کند و اگر این اسرار ممکن الاظهار
می بودند البته امام الطریقه حضرت مجدد رضی الله تعالی عنهم چیزی ازان اسرار ارشاد میفرمودند
این کمینه درویشان با اینگونه عار ایشان را چه میرسد که نام این چیزها بگیرد لیکن برای اظهار
شکر آلای جل شانه و احسان حضرت پیر دستگیر مدظلهم العالی اینچنین گفتگو در تحریر آمده باید دانست
که از وقتیکه معامله باطن محض بتفضل می شود که هیچ عمل را دخل نمی ماند اگرچه در جمیع مقامات
بفضل الهی جل شانه از عمل ترقی ممکن نیست لیکن عمل مانند اسباب هستند و درین مقامات این

اسباب راهم دخل نیست اگرچه در ازاله کدورات بشری ذکر اثر تمام دارد لیکن برای ترقی باطن نتیجه
نمی بخشد مثلاً هرگاه مشغول بذکر اسم ذات و نفی و اثبات یا تهلیل لسانی میشود می بیند که در تمقامات
آن ذکر نمی رسد و در راه میباشد و وقتیکه لفظ محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم با تهلیل ضم کرده میشود
یا درود با وضم کرده میخواند البته ترقی در مقامات فوقانی دست میدهد بلکه وسعت لفظ محمد رسول الله
از تهلیل زیاده مفهوم می شود و بواسطه قرآن مجید ترقیات این مقامات حاصل میشود و بهر مرتبه که
میرسد بواسطه کلام مجید می شود باید دانست که از کمالات اولو العزم بدو طرف سلوک کرده میشود
درین امر اختیار مرشد ست بهر طرف که خواهد طالب را تسلیک فرماید یک راه بطرف حقائق الهیه میرود
و آن عبارت از حقیقت کعبه و قرآن و صلوة است و راه دیگر بسوی حقائق انبیاست علیهم السلام
و آن عبارت از حقیقت ابراهیمی و موسوی و محمدی و احمدی علیهم السلام آنچه بنده را حضرت
پیر دستگیر توجه فرمودند اولا بطرف حقائق الهیه فرمودند لهذا حقائق الهیه را بر حقائق انبیا مقدم
ساختم بذکر آن می پردازم **فصل در بیان حقائق الهیه که عبارت از حقیقت**
کعبه و حقیقت قرآن و حقیقت صلوة است از اتفاقات زمانه در آخر محرم الحرام
سنه ۱۲۰۲ وقتیکه راقم را تا بکمالات اولی العزم توجه شده بود عزیمت رام پور اختیار کردم و در ماه
جمادی الثانی از سال مسطور باز حاضر حضور پرنور گردیدم از ابتدا ماه رجب توجه بحقیقت کعبه فرمودند

دائره حقیقت کعبه ربانی

درینجا عظمت کبریائی حضرت حق سبحانه مشهود شد و هیبتی بر باطن مستولی گردید
و درینجا مراقبه ذاتیکه مسجود ممکنات است میفرمایند و بعد از چند روز فنا و بقای این مرتبه مقدسه
حاصل شد خود را متصف بایشان یافتم و توجه ممکنات بجانب خویش دانستم اگرچه در مرتبه کمالات بیرنگی هم
بسیار حاصل بود و در تمقامات آنمقدار نیست لیکن علو و وسعت نسبت باطن بیش از بیش است
و در حقائق انبیا این همه علو و وسعت از حقائق الهیه هم بیرنگی کمتر است شرح آنچه بخاطر
فاتر بنده میرسد آنست که چونکه سالک را فنا و بقا مرتبه ذات بحت میسر شد متخلق باخلاق
آنمرتبه مقدسه گردید لاجرم در مدرک نیز ترقی بهم میرسد که تاب ادراک نسبتهای فوقانی میکند

ازین باعث بزرگی آنمقامات دریافت نمیکنند مصرع که رستم را کشد هم خرش رستم * چه نسبت کمالات بانسبتهای فوقانی از یک جنس معلوم میشود و اگرچه مناسبت و صورت باشد و در نسبت کمالات بزرگی ازان ممر بود که سالک را از پیش یعنی در ولایات فناء و بقاء بمرتبه صفات و شیونات حاصل شده بود بهمانقدر قوتی در مدرک او حاصل بود و لهذا ادراک مرتبه حضرت ذات خیلی دشوار بود چه کمالات ولایت از مرتبه دیگر حاصل بود و کمالات مرتبه نبوت از باب دیگر ست که باهم هیچ مناسبتی ندارد اگرچه مناسبت صوری باشد و آنچه بعضی اکابر مرتبه ولایت را ظل مرتبه نبوت فرموده اند نزد فقیر این سخن ثابت نشده و آنچه من دریافته ام در هیچ امر فیما بین اینها نسبتی نمی یابم و مرتبه کمالات را باین حقائق نسبتی ثابت ست بلکه محققان فرموده اند که حقائق نسبت بکمالات مانند اسواج اند معنی این سخن نسبت آن باشد که چونکه در کمالات ظهور تجلیات ذاتی دائمی ست لاجرم هر نسبتی که فوقانی ست خارج از مرتبه ذات نمی توان شد پس اطلاق لفظ اسواج راست آمد و آنچه دراک این ناقص بعقل آمده است در نسبت حقائق چیزها ظهور میکند که در نسبت کمالات آن ظهور نیست مثلاً در حقیقت کعبه معظمه ظهور عظمت و کبریائی و مسجودیت آن مر ممکنات را به نحوی ظهور میفرماید که عقل و ادراک آن لنگ و عاجز می ماند و میبایم که حصول این مرتبه متعالیه بدون توجه مرشد در انمقامات متعذر ست الا ان یشاء الله تعالی و چون حضرت پیر دستگیر در حقیقت قرآن مجید توجه فرمودند

در معامله معاینه نمودم که در آن سرادقات عظمت و کبرائی جای یافتم و در عالم مثال چنان دیدم که گویا بربام خانه کعبه برآمده ام آنجا زینه نهاده اند که ازان زینه عروج فرموده داخل حقیقت قرآنی شدم و آن عبارت از مبدأ وسعت بیچونی حضرت ذات ست و وسعت حضرت ذات درین مقام شروع میشود و اعمالی ظاهر میگردد که شبیه بوسعت ست و الا اطلاق لفظ وسعت درینجا از تنگی میدان عبارت ست و شگفتن غنچه دهن محبوب حقیقی اینجا دریافت میگردد فافهم و لا تکن من القاصرین بواطن کلام الله درینمقام ظاهر میگردند هر حرفی را از حروف قرآنی دریایی یافتم بی پایان که موصل کعبه مقصود ست

عجب تر بشنو که با این همه قصص مختلفه و اوامر و نواهی متباینه در وقت قرارت چیزها ظهور میکنند اسرارے بمیان می آید و قدرت او تعالی و حکمت بالغه حق سبحانه ظاهر میگردد که برای پند و تفهم عوام قصص و حکایات انبیا علیهم السلام ذکر فرموده است و برای هدایت بنی آدم احکام شریعت ارشاد کرده و در بطون این حروف چه کیفیات و چه معاملات ست حیرت بر حیرت می افزاید و در هر حرفی لبنانی خاص ظهور میفرماید و لهاهی جان بازان را صید می آرد خوش گفت بیت نه حسنش غایتی دارد نه سعدی را سخن پایان + بمیرد تشنه مستسقی و دریا همچنان باقی + در وقت قرارت قرآن مجید لسان قاری حکم شجره موسی پیدا میکند و برای قرارت قرآن تمام قالب زبان میگردد و علو نسبت اینجا بمشابه ایست نسبت کمالات با این همه علو و سعت بلکه حقیقت کعبه معظمه با این عظمت و کبریائی در تحت مشهود میگردد و درینجا مراقبه مبدا وسعت بیچونی حضرت ذات میفرمایند مورد فیض انیمقامات هیبت و حدانی سالکست بعد ازین حضرت پیر دستگیر دائره حقیقت صلوة توجه فرمودند

دائرہ حقیقت صلوۃ

درین دائره کمال وسعت بیچون حضرت ذات مشهود گردید از وسعت و علو انیمقام چه وانماید که حقیقت قرآن مجید جزء اوست و جزء دیگر حقیقت کعبه است از کیفیات و واردات انیمقام چه گوید اگر گوید کیست که فهم نماید خوش گفت بیت بطراز و سن نازت او چه زخاکساری مارسد + نرسد آنمژه به بلندی که زگرد سر ماعارسد + درینجا کمال وسعت بیچون حضرت ذات میفرمایند سالکی که ازین حقیقت مقدسه حظی یافته در ادای صلوة گویا ازین نشاء می برآید و در نشاء اخروی می آید و شبیه رویت اخروی حاصل می نماید در وقت تحریمه دست از هر دو جهان شسته و هر دو جهان را پس پشت انداخته الله اکبر گویان در حضور سلطان ذیشان جل شانه حاضر میشود و پیش هیبت و عظمت کبریائی آنحضرت جل جلاله خود را مبتذل و لاشی محض دانسته قربان محبوب حقیقی میگرداند و در وقت قرارت بوجود موهوب که لائق آنمرتبه است موجود گردیده متکلم با حضرت حق سبحانه و مخاطب از انجناب مقدس میشود و لسان او گویا شجره موسوی میگردد و کمام آنفاق حقیقة القرآن و قیتیکه به رکوع میرود غایت خشوع می نماید بمزید قرب ممتاز میشود و قراره تسبیح بکیفیتی دیگر

مشرف لاجرم برای نعمت تحمید گویان قومه می نماید باز در حضور حضرت راست می ایستد و ستر ادای
قومه آنچه در فهم قاصر بنده می آید آنست که چونکه قصد ادای سجود دارد پس از قیام بسجود رفتن موجب مزید
تذلل و انکسار است از آنکه از رکوع بسجود رود و قربیکه در حین ادای سجود حاصل شود چه بیان نموده شود
عقل و ادراک آن عاجز قاصر است مفهوم میگردد که خلاصهٔ همه نماز سجود است الساجد یسجد علی قدمی الله
حدیث شریف است و آیه کریمه واسجد واقترب ایمای باین میفرمایند خوش گفت بیت
سر و قدمش برون هر بار چه خوش باشد + راز دل خود گفتن با یار چه خوش باشد + و چون درین
قرب توهم آن شده بود که عنقا بدام افتاد باز تکبیر گویان در جلسه نشست یعنی الله اکبر من ان
اعبده حق عبادته و اقرب حق قربه و در جلسه سوال مغفرت میکند از جبریه این توهم که ناشی
شده بود باز بجهت طلب مزید قرب بسجده میرود باز در تشهد نشسته شکر و تحیات بجناب باری
بر حصول این قرب بجا می آرد و کلمهٔ شهادتین از جهت آنست که دولت این قرب بدون
تصدیق و اقرار توحید و رسالت محال است باز درود میخوانند از جهت آنکه این نعمت بطفیل
آنحضرت صلی الله علیه وسلم حاصل گشته و اختیار صلوٰة ابراهیمی برای آنست که در حین ادای نماز
خلوتی با محبوب حقیقی دست داده بود ندیمی خاص مصاحبت باختصاص که عبارت از منصب
خلت است نصیب از حضرت خلیل است علی نبینا و علیه الصلوٰة والسلام گویا که از برکت این درود
آن نعمت را طلب می کند فافهم باید دانست و تنبیه که ادای نماز سنن و آداب آن کما ینبغی بجا
آورده میشود مثلاً از آداب نماز است که در وقت قیام جای سجود نظر دارد و در رکوع بر قدمین و در سجود
بر بینی و در قعود بر هر دو زانو همچنین همه آداب رعایت کند البته حقیقت صلوٰة جلوه میفرماید
آنکه برای حضور جمعیت در قیام چشم بند کرده متوجه میشوند ازین چیزها حضور لطائف
البته پیدا می شود لیکن برای ظهور نسبت های فوقانی حاجت بند کردن چشم نیست بلکه اینجا
هر حضوریکه هست قالب است و حضور قالب در رعایت آدابیکه موافق سنت خواهد افتاد
البته خواهد شد و بند کردن چشم در نماز بدعت است اگرچه برای حضور جائز داشته اند همچنین در

سماعت قرآن مجید اگر از شخصے خوش خوانی شنوده میشود نسبت ولایات ظہور میکند اگر از شخص درست خوانی شنوده میشود نسبت حقائق فوقانی ظہور خواہد کرد چہ تأثیر از خوش قلبے را مناسبتے کلی لاجرم ظہور خواہد نمود و چون بصحت الفاظ و ادائے حروف و ترتیل قراءة بخوانند اگرچہ خوش آوازی نباشد ناگزیر آن حقائق جلوه خواہند فرمود بعد ازان حضرت پیر دستگیر در مرتبہ مقدسہ معبودیۃ صرفہ توجہ فرمودند

دائرہ معبودیۃ صرفہ

اینجا قدم را گنجایش نماند و سیر قدمی تمام شد کہ آن در مقامات عابدیت بود لیکن بعنایت الٰہی نظر را موقوف نساختند و سیر نظری میشود و ۵ بالا بودی اگر این ہم نبودی ✦ چون بنده را در مقام عالی توجہ فرمودند در معاملہ دیدم کہ در مقامی ہستم فوق آن مقام مقامی بس عالی و متعالی بیرنگ ظہور فرمود و ہر چند خواستم کہ در آنمقام بروم میسر نشد آنوقت معلوم گردید کہ این مقام معبودیت صرفہ است کہ قدم را آنجا گنجایش نیست مگر نظر تا ہر کجا کہ تماشا کند خوش گفت

بیت ما تماشاکنانِ کوتہ دست ✦ تو درختِ بلند بالائی ✦ و سر معنی کلمۂ طیبہ لا معبود الا اللہ اینجا جلوه گر گردید ظاہر شد کہ فی الحقیقت استحقاق عبادت ہر نوعی کہ باشد غیر از حضرت احدیت مجرده کسی ندارد اگرچہ ہمہ صفات باشند چہ جای آنکہ ممکنات لیاقت این امر داشتہ باشند کان ہمن کان حقیقت شرکت درینجا بمی ماند و از بیخ و بن کنده میرود و بدانکہ سیر حقائق الٰہیہ تا اینجا بود و الحال بیان حقائق انبیا علیہم السلام نموده میشود بگوش ہوش استماع فرمایند

فصل در بیان حقیقت انبیا کہ عبارت از حقیقت ابراہیمی و حقیقت موسوی و حقیقت محمدی صلے اللہ علیہ وسلم و حقیقت احمدی است علی خاتمہم اولاً و علی اجمعہم ثانیاً الصلوة و السلام

باید دانست کہ چنانکہ در حقائق الٰہیہ ترقی موقوف بر تفضل است ہمچنان در حقائق انبیا ترقی موقوف بر محبت است چون حضرت پیر دستگیر غلام خود را در حقیقت ابراہیمی توجہ فرمودند مراقبۂ ذاتیکہ منشا حقیقت ابراہیمی است ارشاد کردند از عنایت حضرت ایشان در ہمان توجہ کیفیت آنمقام فائض گردید و ہرچند انوار و اسرار آنمقام عالی کہ

(دائره خلت اعنی حقیقت ابراهیم)

عبارت از خلت حضرت حق ست سبحانه دره وفرمود ودرینمقام انس خاص وخلوتی
با اختصاص بحضرت ذات هویدا شد وهمین معامله از انحضرت جلت وعظمت باین کس مفهوم گردید و
کیفیتی که درینمقام عالی حاصل شده است در مقامات عالیه دیگر باین خصوصیت وکیفیت ظهور نه فرموده
اگرچه از قسم فضل جزئی باشد چه درینمقام محبوبیت صفائی جلوه گر میشود ودر حقیقت محمدی واحمدی
محبوبیت ذاتی معنی این عبارت آنست که چنانکه ذات متعالیه خود را دوست میدارد وهمچنین صفات
خود را نیز دوست میدارد قسم اول حقیقت محمدی احمدیست وقسم ثانی خلت نام یافته حقیقت ابراهیمی شد
محبوبیت صفاتی مثل محبوبیت خط وخال وقد وعارض ست از ینجهت اینقدر بیرنگی درینمقام نیست
بخلاف محبوبیت ذاتی کما سیاتی انشاء الله تعالی درینمقام حضرت پیر دستگیر را بشان خاص یافتم وبه یقین
دانستم که صاحب منصب اینمقام عالی هستند واین معنی را در حضور پر نور عرض کرده بودم فرمودند که من هم
خصوصیت خود بحضرت خلیل علی نبینا وعلیه الصلوٰة والسلام دریافته ام لیکن متوجه غیر از حبیب خدا
صلی الله علیه وسلم نمی شوم بطرف دیگر ولله دره وما احسن صدره ودرینمقام سالک را بنحوی انس بحضرت
ذات پیدا میشود که بطرف دیگر رو نمی آرد اگرچه همه صفات باشند وبطرف دیگر توجه نمی فرمایند اگرچه مزارات
مشائخ باشند واستمداد واستعانت از غیره تعالی خوش نمی آید اگرچه ارواح وملائکه باشند ودرینمقام تکرار
صلوٰة ابراهیمی یعنی درود دیگر در نماز میخوانند ترقی می بخشد بعد ازین در دائره محبت صرفه حضرت
پیر دستگیر توجه فرمودند

(دائره محبت صرفه)

ودرینجا مراقبه ذاتیکه منشاء حقیقت موسوی ست
محب خود ست ارشاد کردند کیفیت اینمقام بقوت تمام ورود فرمود ومحبت او تعالی مر ذات
خویش را که حقیقت موسوی عبارت از انست آشکارا شد وآنکه بعضے بزرگان حضرت موسی
علیه السلام را محبوبیت اثبات فرموده اند مراد آن کابر آنست که ایشان محبوب حضرت
حق اند سبحانه سلمنا که مرتبه نبوت داولوالعزم ورسالت بی محبوبیت حاصل نمیشود که انبیاء
کرام علیهم السلام محبوبان مر آنحضرت حق سبحانه اند وراه ایشان راه اجتباست واین سخن
منافی مطلب ما نیست واگر مراد آن کابر آنست که حقیقت موسوی عبارت از محبوبیت ذاتی ست

بطوریکه حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه حقیقت احمدی را قرار داده اند پس محل تامل ست و
در فهم ناقص این نافهم نمی آید خلاف مکشوف صاحب الطریقه و تابعان آنحضرت ست روزی
این کمترین بر شخصی از اصحاب خود درین مقام توجه میکردم بی اختیار کیفیتی روی داد که از زبان من
آیت کریمه رب ارنی انظر الیک بر آمد گرچه ازین مقام عالیه ظهور همچنین الفاظ کم میشود لیکن این از
خصوصیات اینمقام ست عجب آنست که درینجا باوجود ظهور محبت ذاتی شان استغنا و بی نیازی
ظهور میفرماید و این از اجتماع ضدین ست و همین سر معلوم میشود آنچه در بعضی مواضع از حضرت
کلیم علی نبینا وعلیهم الصلوة والسلام صدور بعضی کلمات که در ظاهر گستاخانه مفهوم میشود
واقع شد والعلم عند الله سبحانه درود لله اللهم صل علی سیدنا محمد وعلی آله واصحابه وعلی جمیع الانبیاء
والمرسلین خصوصا علی کلیمک موسی نیز ترقی می بخشد بعد ازین حضرت پیر دستگیر در
حقیقت الحقائق که عبارت از حقیقت محمدیست علی صاحبها الصلوة والسلام بر غلام خود
توجه فرمودند و درینجا مراقبه ذاتیکه محب خود و محبوب خود ست منشاء حقیقت محمدیست ارشاد کردند و درینجا
بعنایت حضرت پیر دستگیر محبیت ممتزجه با محبوبیت ظهور فرمود (دائره محبوبیة ذاتیه ممتزجه) و بیان
اجتماع این دو نشاء درین دائره کیفیتی دارد که از تحریر راست نمی آید و درین مرتبه مقدسه فنا و بقا دست داد و
اتحاد خاص با آن سرور دین و دنیا میسر آمد و بطفیل سید عالم صلی الله علیه وسلم بمرتبه رسانیدند و
اسراری بمیان آوردند که اظهار آن موجب ایقاظ فتنه است یعنی رفع توسط که اکابر اولیا بآن
قائل اند اینجا ظاهر میشود و مشهود میگردد که این کس را با آنحضرت صلی الله علیه وسلم معامله شده است
که هم آغوش یک کنار اند و هم بستر یک نگار و با اینهمه صحبتی خاص با حبیب خدا صلی الله علیه وسلم پیدا میشود
که سر سخن حضرت امام الطریقه مجدد رضی الله تعالی عنه هویدا میگردد آنجا که فرموده اند خدا مرا
جل شانه برهی آن دوست میدارد که رب محمد ست صلی الله علیه وسلم و نیز تمام در جمیع امور جزئی کلی دینی و
دنیاوی مشابهتی و مناسبتی با حبیب خدا صلی الله علیه وسلم خوش می آید و همین جهت ست آنچه حضرت
ایشان رضی الله عنه رغبت کلی در عمل بر حدیث داشتند و تشویق و ترغیب این امر میفرمایند الله تعالی

ایشان را بطوری در مقام قوت و رسوخ کرامت فرموده است که بواسطه اتباع آنحضرت صلی الله علیه وسلم
مجلس شریف ایشان تشبیه بمحفل صحابه پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم گردیده است چنانچه بعضی از صحابه کرام رضی الله عنهم
فرموده اند که در وقتیکه در محفل مقدس نبوی حاضر میشویم معامله میگذرد که کأنا نری عین وصف حال آن مقام است
راقم گوید عفی عنه که این بنده را همین معامله در حضور پر نور حضرت پیر دستگیر خود بارها گذشته است فهم من فهم
بعد ازین حضرت پیر دستگیر بنده را در حقیقت احمدی علی صاحبها الصلوة والسلام توجه فرمودند

دائره محبوبیة ذاتیه صرفه

و درانجا مراقبه ذاتیکه محبوب خود است منشا حقیقت احمدی است

ارشاد کردند در این مقام علو نسبت شعشعان انوار ظهور بسیار باید و درانجا بعضی اسرار بمیان آوردند
روزی در حلقه پیر دستگیر حاضر بودم و متوجه این مقام عالی گردیدم معامله گذشت که خود را عریان محض
ملقی بین یدی الرحمن یافتم زیاده ازین چه انمایم ازمدتی بخاطر فاتر این مسکین می آمد که حضرت مجدد
رضی الله تعالی عنه در جا تحقیق فرموده اند حقیقت کعبه معظمه بعینه حقیقت احمدی است معنی
این سخن بفهم قاصر نمی رسید چه حقیقت کعبه حقائق الٰهیه است و حقیقت احمدی حقائق انبیا است
پس چه طور یک حقیقت باشد روزی در حقیقت احمدی متوجه بودم ناگهان دیدم که ظهور حقیقت کعبه
معظمه واقع شد و ندا دادند که عظمت کبریائی هم خاصه محبوبیت است و محبوبیت و مسجودیت هر دو از شیونات
آنحضرت است پس در سخن جناب امام الطریقت جای تردد نیست و حضرت پیر دستگیر خود را درین مقام
عالی بشان خاص یافتم و در مقام محبوبیت ذاتی منکشف میشود چنانچه در خلت محبوبیت صفاتی
بود و معنی محبوبیت ذاتی آنست که محبوب را قطع نظر از صفات جمیله او که عبارت از مثل خط و خال
وغیره است دوست میدارند فقط ذات او چیزی میباشد که موجب عشق میگردد شاعر میگوید
بیت شاهد آن نیست که موئی و میانی دارد + بنده طلعت آن باش که آنی دارد + درانجا درود
اللهم صل علی سیدنا محمد و علی آله و صحبه افضل صلواتک عدد معلوماتک و بارک وسلم کذلک کثرت ترقی می بخشد

دائره حب صرفه ذاتیه

بعد ازین بنده را پیر دستگیر در محبوبیت صرفه ذاتیه توجه فرمودند **درانجا مراقبه حب**
صرفه ذاتیه ارشاد کردند درانجا بکمال عاجزی یکرنگی نسبت باطن ظاهر میشود این مرتبه بحضرت

اطلاق و لاتعین قربست وانہم از مقامات مخصوصہ پیغمبر ماست صلی اللہ علیہ وسلم حقائق انبیا رو دیگر
درینمقام نزد فقیر ثابت نمیشود چہ نزد صاحب الطریقہ امام ربانی اول تعینے کہ حضرت لاتعینے را
لاحق گردیدہ تعین حبّی ست و ہمان تعین اول را حقیقت محمدی قرار دادہ اند بعد ازین مرتبہ لاتعین و
حضرت اطلاق ست **دائرہ لاتعین** درینجا حضرت پیر دستگیر غلام خود را بتوجہ
خود سرفراز فرمودہ وانہم از مقامات خاصہ حضرت رسالت پناہی ست صلے اللہ علیہ وسلم
درینجا ہم سیر قدمی نمیشود اما سیر نظری البتہ میشود لیکن نظر تا کجا کار خواہد کرد و خوش گفت
بیت داماں نگہ تنگ گل حسن تو بسیار + گلچین بہار تو ز داماں گلہ دارد + ایں ست بیان سلوکی کہ حضرت
پیر دستگیر این بندہ شرمندہ را و از مقامات بتوجہ شریف ممتاز فرمودہ اند اگر تمام عمر مصروف شکر این
احسان شوم و خود را با خاک برابر ساختہ از خود و نام و نشانی نگذارم ہنوز از ہزار یکے را ادا نکردہ باشم
بیت گر بر تن من زبان شود ہر موی + یک شکر وی از ہزار نتوانم کرد + **فصل در بیان بعضے
مقامات کہ از راہ سلوک علیحدہ افتادہ اند و بعضی ازان این بندہ را حضرت
پیر دستگیر بتوجہ خود ممتاز فرمودہ اند** اظہاراً للشکر بیان مینماید بدانکہ دائرہ سیف قاطع
محاذی دائرہ ولایت کبری واقع شدہ است **دائرہ سیف قاطع** اگرچہ این بندہ را و ران دائرہ
توجہ نشدہ است لیکن بندہ از حضور پر نور استفسار احوال این دائرہ کردہ بود و عرض بیان وجہ
این اسم مرا این دائرہ را نمودہ ارشاد فرمودند کہ سیف قاطع نام این دائرہ برای آنست کہ درینجا
سالک درین دائرہ قدم می نہد مانند شمشیر برندہ ہستی سالک را نیست و نابود میسازد و از سالک نام و
نشانی نگذارد لہذا این دائرہ را سیف قاطع نام نہادہ اند و دائرہ قیومیت از دائرہ کمالات اولو العزم
ناشی شدہ است **دائرہ قیومیت** اگرچہ در راہ سلوک واقع ست لیکن معمول حضرت پیر دستگیر
برای توجہ درین دائرہ نبود سرش آن بود کہ قیومیت منصب انبیا اولو العزم ست
و باین منصب عظیم الشان درین امت مرحومہ اللہ تعالی حضرت مجدد الف ثانی را و حضرت
ایشان بعضے فرزندان خلفای ایشان رضی اللہ تعالی عنہم سرفراز فرمودہ چنانچہ

دراینوقت حضرت پیر دستگیر قیوم زمان و قطب دوران هستند هر کسی را که مشیت ایزدی تعلق میگیرد
باین منصب سرافراز میفرمایند حاجت توجه نیست روزی بنده فاتحه پیران خوانده متوجه این دایره
بودم احوالی اسراری بمیان آوردند که تعبیر آن بزبان راست نمی آید بمقتضی خاص درین دایره مشرف
گردیدم این معنی را بحضور پرنور ایشان عرض نموده بودم فرمودند درین دایره متوجه شده باشی
ازین سخن امیدوارم که الله تعالی بتصدق فوق حضرت پیر دستگیر سرفراز فرماید **بیت**
فیض روح القدس ار باز مدد فرماید * دیگران هم بکنند آنچه مسیحا میکرد * الحمد لله که بعد مدتی
در سال یکهزار و دو صد و سی سوم نصف ماه جمادی الاول حضرت ایشان بنده را بشارت قیومیت
عطا فرمودند و ارشاد کردند که مرا الهام شد لهذا بتو ارشاد کردم و در مرض اخیر بنده را از بلده لکهنو
طلبیدند فرمان عالیشان بجهت طلب بنده فرستادند آن مکتوبات عالی سرفراز نامهای متعالی نیز
بشارت این منصب عالی به بنده عنایت فرمودند از انجمله دو مکتوب را تبرکا ایراد مینماید **مکتوب اول**

بسم الله الرحمن الرحیم بخدمت شریف صاحبزاده عالی نسب والا حسب حضرت شاه ابو سعید صاحب
سلمکم ربکم السلام علیکم و رحمة الله درینولا این فقیر را مرض خارش و ضعف و شدت تنفس مستولی
گردیده که طاقت نشست و برخاست خیلی دشوار علاوه اینکه درد کمر از چندی طاری شده
که نماز بر اقعاد خواندن هم محال حضرت شاه رفیع الدین صاحب سفیر میفرمودند که حضرت شاه ابوسعید صاحب
بالفعل درپیش غما باشند پس درینوقت شدت امراض بحدی رسیده که طاقت نشستن نماند
فتور کلی در رسته ضروری مده درینوقت آمدن شما بسیار مناسب جلدتر خود را برسانید و قبل ازین خطوط متواتر
در طلب شما مع برکات تبرکات جدیده روانه کرده شده تعجب است که قصد آمدن اینجا نکرده اید این فقیر را
بحسب ظاهر صحت محال افسوس که شما اینقدر تاخیر مینمایید سخن خوبان درین معامله تاخیر نمایند *
میدانیم که منصب آخر وقتا این خاندان عالیشان بشما متعلق و وابسته شده و پیشتر ازین بیماری بعلق
دیده بودم که شما بر چهارپائی نشسته اید و قیومیت بشما عطا کردند سوای شما قابل این توجهات غریبه عجیبه کسی
نیست مجرد رسیدن این خط خود را عجب روانه حضور نمایند و برخوردار احمد سعید را بجای خود بگذارید

و بدعاء حسن خاتمه و درود و استغفار و ختم کلمه طیبه و قرآن مجید و ختم پیران کبار و لقای جان افزا و اتباع
حبیب خدا محمد مصطفی مدد فرما باشید والسلام انتهی مکتوب شریف

مکتوب ثانی

بسم الله الرحمن الرحیم

بجناب صاحبزاده عالی نسب و الا حسب حضرت شاه ابوسعید صاحب و احمد سعید صاحب
جعلهما الله للمتقین اماما بعد از سلام مسنون و دعای عافیت مشحون واضح مینماید که مکرر رقیمه های فقیر برای
طلب شما فرستاده شد معلوم نیست که بخدمت میرسند یا در راه تلف میشوند احوال مزاج فقیر بسیار سقیم
طاقت نشستن نمانده هجوم امراض و نداء الرحیل در داده فقیر را بجز دیدن شما هیچ آرزوی نیست
بلکه از غیب القا می شود که ابوسعید را باید طلبید و روح مبارک حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه
بر این باعث است و دیده ام که شما بر آن راست خود نشانده ام و منصبی که آثار آن عنقریب عاید
بشما میشود مفوض نموده خانقاه شما را مبارک باد جلدتر بیایید و توکلا علی الله اینجا آمده بنشینید
اگر الله تعالی مرا ایام مزید بصدقه پیران کبار رضی الله تعالی عنهم از توجه و همت قاصر نیستم هرچه فتوح
از غیب رسد صرف محتاج خود و وابسته های خود نمایند و آنچه باقی مانده بر فقرا تقسیم کنند همه اهل خانقاه
و اکثر مردمان شهر شما را میخواهند مثل احمد یار و ابراهیم بیگ و میر خورد و مولوی عظیم و مولوی شیر محمد بلکه
جمیع مردمان شهر بارها میگویند که میان ابوسعید لائق اند که در اینجا بنشینند و حضرت شاه عبدالعزیز
صاحب و اکثر اعزه شهر بر اخلاق حسنه و مسکنت و شکستگی و عفت و مشغولی و بردباری شما نظر کرده مجوز
طلبیدن شما بلا شرکت غیر میشوند بهر صورت عازم اینجا شوند در نعو پالکی یا در گاڑی بیایند اجره
کهاران اینجا داده خواهد شد اجتماع اهل خانقاه بر این رشد الشان یعنی شما را باید طلبید و مرا نیز الهام کردند که
قابلیت این کار فقط و شماست بعد استخاره ها بیایید و حاجت دیگری نیست اینجا باشید و رواج طریقه
شریفه فرمایید و تدبر معاش را حواله بخدا کنید حسبنا الله و نعم الوکیل وعده الهی کافی است بگذار و بیا سا
وقت ما آخر رسید چند انفاس باقی مانده را ببینید و فیضها بردارید شاید این آرزو بوقوع آید بیت

مرگ آرزو کنم چو شوی مهربان من * یعنی به بخت خویش مرا اعتماد نیست *

جناب حضرت من در وقت انتقال
حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه حاضر بودند رضی الله تعالی عنهم و مردمان میگویند که ازین

خود که حاصل روزگار خود دارد انتقام عالی ظهور میکند در آن چنین ندا دلفراش سهم از خلق میجوید میخواهد که خود را در گوشهٔ خاموشی و در کنج عزلت

هر دو شخص یکی را متعین کنید تا بعد شما نزاع واقع نشود اگرچه در کاغذ وصیت نامه مهر فقیر بگواهی
هر سه میان صاحب و دیگر اعزه نام شما را اولی والیق نوشته ام بالفعل شما را ترجیح داوم و برخوردار
احمد سعید را آنجا گذاشته بمجرد رسیدن رقیمه همه را جواب داده نزد ما بیایید قبر ما در صحن همین مکان
خواهد شد و تبرکات بر بالین بر گنبد ضیق و مردمان وابسته شما هر وقتیکه خواهند آمد در هر دو حویلی
باشند و شما اینجا بمزار ما باشید و اخراجات خانقاه همه بر طور شماست بهر طور که مناسب دانید
بردباری و تحمل بسر برید و دعای حسن خاتمه و لقای جان افزا و اتباع حبیب خدا محمد مصطفی فرمایید زیاده
والسلام انتهی کلام شریف دایره حقیقت صوم محاذی حقیقت قرآنی
واقع شده است در رمضان در سال یکهزار و دوصد و بست و هفت حضرت پیر دستگیر بنده را
درین حقیقت عالی توجه فرمودند و آثار و انوار این حقیقت عالی برین فرزه بمقدار ورود فرمودند
و عدمیتی خاص صمدیت باختصاص ظهور داده ازین حقیقت عظمی افزا گرفت فالحمد لله علی ذالک
بدانند که از سالها آرزوی آن داشتم که حضرت پیر دستگیر بنده را بالضمنیت خود سرفراز فرمایند چه
ضمنیت آنحضرت بعینه ضمنیت حبیب خداست صلی الله علیه وسلم و حضرت پیر دستگیر آنحضرت
ایشان شهید میرزا صاحب قبله رضی الله تعالی عنهم بضمنیت خود بشارت فرموده اند و حضرت میرزا صاحب
قبله آنحضرت شیخ الشیوخ شیخ محمد عابد رضی الله تعالی عنه بضمنیت خود مبشر ساخته و حضرت شیخ از
پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بضمنیت کبری امتیاز یافته و این معنی را بار بار بخدمت فیضدرجت
حضرت پیر دستگیر عرض کرده بودم تا آنکه در سال هزار و دوصد و سی هجری ماه صفر بنده ختم
قرآن مجید که در حضور در نوافل در این ختم میکردم باختتام رسید بعد از ختم به بنده ارشاد کردند که از ما
چیزی خواهشی داری بخواه بنده عرض کردم که امیدوار ضمنیت حضرت هستم بنده را از غایت بنده نوازی
نزدیک خود طلبیده بسینه مبارک رسانیده تا دیر توجه فرمودند احوالی برین ذره ورود نموده که اظهار
آن اسرار ممکن نیست و انوار مبارک آنحضرت استغراقی بهم رسیدند که باطن من آیینه داری
مقابل باطن مبارک آنحضرت ایشان شده هرچه در باطن آنحضرت موجود است بعینه در باطن

بنده نموداری گردیده است بنهجی که فرق درمیان ظاهر و باطن باقی نمانده الا ماشاء الله سبحانه قربان حضرت پیر دستگیر خود شوم که او تعالی چه کمالی و چه قوتی حضرت ایشان را عطا فرموده است که سگ گزین را از یک توجه بمرتبه قرب می نوازند و مرغکی بی بال و پر را باز اشهب می سازند

رزقنا الله تعالی من برکاته نفعنا الله سبحانه عن کمالاته وجعلنی الله سبحانه فی الدارین

من عبید خدمته ویرحم الله عبدا قال آمین وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد وآله واصحابه اجمعین چون در بعض مقامات مسطوره بنده را توجه فرمودند نقل اجازت نامه تمام کرده وعده ترقیم آن نموده ام تبرکا ایراد مینمایم و در اجازت نامه سابق بعضی عبارت زیاده فرموده بنده را عنایت کرده بسم الله الرحمن الرحیم فقیر عبدالله معروف غلام علی عفی عنه گذارش مینماید که فضائل و کمالات مرتبت صاحبزاده والا نسب حضرت حافظ محمد ابو سعید را اسعده الله فی الدارین اشتیاق کسب نسبت باطنی آبا کرام خود رحمة الله علیهم پیدا شد رجوع به فقیر آوردند برعایت حقوق بزرگان ایشان با این همه عدم لیاقت خود از اجابت مسئول چاره ندیدم و توجهات بلطائف ایشان کرده شد بعنایت الهی بواسطه پیران کبار رحمة الله علیهم در چندی لطائف ایشان را جذبات الهیه در رسید زیرا که معمول منست که توجهات بر لطائف خمسه معا میکنم و توجه حضور با کیفیات و بعضی اسرار ایشان را دست داد و آن توجه استهلاکی یافت و رنگی از فنا در باطن ایشان طاری شد ظهور پرتوی از توحید حالی افعال عباد را از نظر ایشان مستور گردانید منسوب بحضرت حق سبحانه یافتند پس توجه بر لطیفه نفس کرده شد به عروج و نزول در آنجا استهلاک آن حالات گشتند و انتساب صفات خود بحضرت حق سبحانه یافتند و آثار شکستگی رسید که اطلاق لفظ انا بر خود متعذر دانستند و نوری از وحدت شهود بر باطن ایشان تافت ممکنات را مرایای وجود و توابع وجود حضرت حق سبحانه شناختند بعد از ان توجه القائی انوار نسبت بر عناصر ایشان کرده میشود و جذبتی و توجهی عناصر را در یافته فالحمد لله علی ذلک و آنچه در اینجا نوشته ام باظهار و اقرار ایشان نوشته شد و آنهمه حالات و واردات ایشان من هم دریافته ام و اصحاب من هم شهادت

آن ہمہ بعنایت آلہی سبحانہ دربارہ ایشان ونند فالحمد للہ علی ذالک و از کرم کریم کارساز سبحانہ بواسطہ
مشائخ کرام رحمۃ اللہ علیہم امیدوارم کہ بشرط التزام صحبت ترقیات کثیرہ فرمایند و ما ذالک علی اللہ
بعزیز بس و بخصوصیت ایشانرا اجازت تلقین طریقہ نقشبندیہ احمدیہ داده شد کہ تعلیم اذکار و مراقبات
و القای سکینہ و قلوب سالکان نمایند بعنایت آلہی فاتحہ بر ارواح طیبہ قادریہ و چشتیہ رحمۃ اللہ علیہم
بجہت حصول توسل ایشان تا این کبرای عظام و افاضہ فیوض آن اکابر بر باطن ایشان نیز خوانده شد
تا درین طریقہ علیہ ہر کہ از ایشان توسل خواہد بیعت از و گیرند و شجرہ این حضرات باو عنایت
نمایند و تلقین و تربیت بطریقہ نقشبندیہ احمدیہ فرمایند اللہم اجعلہ للمتقین اماما لیس وصیت میکنم
ایشانرا بدوام حفظ نسبت باطن و پرداخت حضور و توجہ یاد داشت و در جمیع اوقات و اوضاع
و در جمیع اعمال اتباع سنن حبیب رب العالمین صلی اللہ علیہ وسلم و تعمیر اوقات بنوافل و
عبادات و ادای صلوۃ بکمال تعدیل ارکان و اذکار و تلاوت و درود و استغفار و تفویض امور
بحضرت کارساز سبحانہ اللہم کن لہ کفیلا فی الامور کلہا برحمتک یا ارحم الراحمین الحمد للہ کہ بعد این
در مدتی بالتزام صحبت کار سلوک تا آخر مقامات برسانید و با جمیع درجات طریقہ احمدیہ مناسبت
پیدا کرد اللہ تعالی در عرض و طول نسبتہای احمدیہ ایشانرا رسوخی عطا فرمایند و از انوار و اسرار کمال
و تکمیل این طریقہ بہرہ وافر عطا و کرامت فرمایند و طالبان را از جمیع مقامات این طریقہ بتوجہات ایشان
از نسبت قلبی تا نسبت فوقانی بہرہ ور گرداند فالحمد للہ علی ذالک مقصود از سلوک طریقہ
تہذیب اخلاق و دوام توجہ بجناب آلہی ست تا انکسار و نیاز و اخلاص تقدوقت باشد ظاہر متبع
سنن حبیب خدا صلی اللہ علیہ وسلم و باطن معرض از ماسوای متوجہ بجناب کبریای سبحانہ گردد
مثنوی قرب نی بالا و پستی رفتن ست ✦ قرب حق از قید ہستی رستن ست ✦ و واقعات را
از تقدیر آلہی یا از افعال آلہی سبحانہ دیدہ بتوکل و رضا و تسلیم باید پرداخت و الحمد للہ اولا و آخرا
و الصلوۃ و السلام علی رسولہ محمد و آلہ و اصحابہ کذالک راقم گوید بعد ترقیم این رسالہ در حضور
حضرت پیر دستگیر مرحوم بعد مطالعہ این عبارت ارقام فرمودند آن عبارت اینست گالیا دینام

بسم اللہ الرحمن الرحیم - الحمد للہ والمنۃ والصلوۃ والسلام علی نبیہ محمد و آلہ وصحابہ
کہ فقیر عبد اللہ عرف غلام علی عفی عنہ این رسالہ را مطالعہ نمودہ آنچہ درین رسالہ
مذکور ست بسیار مسرور و محظوظ گردید و برائے صاحب این رسالہ دعا خیر کرد ہمیکند
اللہ تعالی بواسطہ پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم الشان را وسیلہ شیوع طریقہ احمدیہ کثر
اللہ سبحانہ اہلہا فرماید و آنچہ درین اوراق نوشتہ اند مستفیدان ایشان برساند
چنانچہ اباء کرام ایشان را رحمۃ اللہ علیہم امام و مرشد و مروج این طریقہ عالیہ
فرمودہ ست ایشان را نیز سراج ہدایت و شمس رشادت گرداند و در عمر ایشان
برکت نمودہ معمر و صالح نماید و آنچہ تحریر کردہ اند موافق علوم و معارف حضرت مجدد ست
رضی اللہ تعالی عنہم اللہم زد و فزد ذکر این بندہ ناچیز درین رسالہ ضروری نیست
آری اظہار نعمت و شکر منعم ست و ذکر واسطہ آن منعم ست الحمد للہ والصلوۃ والسلام
علی سیدنا محمد و آلہ وصحابہ و البرکات و الزاکیات تمام شد رسالہ ہدایۃ الطالبین
وقد تمت ہذہ الرسالۃ المسمی بہدایت الطالبین من تصنیف شیخنا و امامنا و
قبلتنا و وسیلتنا فی الدارین الشیخ الشیوخ شمس العارفین قدوۃ الواصلین
المرشد الکامل الذی کان اسمہ مطابقا للمسمی چنانچہ اسم مبارکش بطریق
تعمیہ ازین بیت ہویدا میگردد معما قدرت راہوی معطر جو دید + کلاہ سعادت بپوشید عید
فرید زمان + وحید دوران + قطب الاقطاب + غوث الشیخ و الشاب
قیوم طریقہ نقشبندیہ احمدیہ معصومیہ + محیی سنن نبویہ + خلیفہ خدا + مروج
الشریعۃ المصطفی + نائب حضرت خیر البشر + المجدد ثلثہ ثالثہ و عشر مثنوی

ہمچو راز عشق باشد در نہان		شرح او چیست ست با اہل جہان

وافاض اللہ علینا من برکات فیوضہ اللہم اجعلنا للاسرار المندرجۃ فیہا آمین فقط

شجرهٔ منظومه خاندان حضرات نقشبندیه مجددیه مقدسه رضوان الله علیهم اجمعین

یا فتاح

خداوندا بحق رحمت عام
ترحم بر من مسکین گمنام

بآن کو سرور دنیا و دین ست
خطابش رحمة للعالمین ست

بفرقش افسر ختم رسالت
سهی سرو به گلزار شفاعت

محمد سرور اولاد آدم
محمد از همه اعلی و اقدم

بحق حضرت صدیق اعظم
که از صدق و صفا باشد مکرم

انیس و محرم اسرار یزدان
به بستان سخا سرو خرامان

بآن مرتاض و شهباز فتوت
بآن کان یقین علم و حکمت

محب خاص و محبوب خداوند
که سلمان گشت نام آن خردمند

بحق حضرت قاسم که آمد
سران دین و دنیا را سر آمد

بحق پیشوای اهل عرفان
امام عابدان و مقتدایان

صفی و عالم و صوفی عاشق
امام جعفر مصدوق صادق

بآن غواص بحر لامکانی
بآن دریای اسرار معانی

شه دین بایزید شیخ بسطام
که چون او کس نزد در راه حق گام

بحق بو الحسن آن شاه عالم
که خرقان شد از و پاک و معظم

بحق خواجه و پیر زمانه
کنامش بو علی شاه یگانه

بحق یوسف کان کرامت
که همدان یافت از وی صد شرافت

بحق خواجه بے مثل ثانی
شه دین عبد خالق غجدوانی

※

بحق خواجهٔ عارف که هموار ‏ نه او را بود جز یاد خداوند کار
بآن محبوب خلاق دو عالم ‏ بآن تاج سر اولاد آدم
ظهور فیض یزدان خواجه محمود ‏ کزو شد راه کفر و شرک مسدود
بحق پیر پیران زمانه ‏ علی رامیتنی وتر یگانه
بحق خواجهٔ بابا سماسی ‏ که کارش بود دائم حق‌شناسی
بآن کو شد امیر راستبازان ‏ کلال سید یکتای دوران
بحق خواجهٔ بی مثل و همتا ‏ امام و پیشوای دین و دنیا
بآن کو خواجه پیر زمان ست ‏ ازو چون ماه روشن این جهان ست
امام و سید و شاه ولایت ‏ کزو شد محکم این کار هدایت
بهاءالدین نور احمدی ‏ که کردی اکثر آن شه نقشبندی
بحق آن کزو شد زیب ده چند ‏ علاءالدین عطار خردمند
بآن غوث خلائق قطب آفاق ‏ کزو بر چرخ شد انوار اشراق
چو یوسف در دو عالم گشت محبوب ‏ امام وقت مولانای یعقوب
بحق خواجهٔ اخیار و ابرار ‏ شه عقبی عبید الله احرار
بحق عالم و صوفی و عابد ‏ رئیس خلق مولانای زاهد
بحق عاشق جانباز و دلریش ‏ فقیر پاک مولانای درویش
بحق خواجگی واقف راز ‏ کزو شد باب رحمتهای حق باز
بحق شاه مردان محو فی الله ‏ امام و شاه خواجه باقی بالله
بحق مقتدای شیخ اعظم ‏ کزو گشته منور خلق و عالم
امام حق مجدد الف ثانی ‏ که او را خاتم اسرار خوانی
صراط عشق را هادی برحق ‏ امام شیخ احمد نور مطلق

بحق عروة الوثقی و قیوم — امام دین مولانای معصوم
بسیف الدین آن سلطان عقبی — کزو شد کار دین یکسر معلی
بحق سید نور محمد — غریق بحر وحدت مست سرمد
بحق مظهر انوار یزدان — بچرخ برتری ماه درخشان
حبیب الله شمس الدین تابان — جنید وقت مرزا جان جانان
بحق شاه عبد الله گرامی — که از وی یافت کار دین تمامی
بشاه بوسعید کان رحمت — که بد غواص در دریای وحدت
بحق آن امام پیشوایان — هدایت کیش شاه دین پناهان
شه عبد الغنی آن ذات اقدس — که مثل او ندیده چرخ اطلس
بپیدا که عرش آمد مکانش — نبوده مثل او اندر زمانش
ز انوار خدا نوریست مطلق — امام و نائب خیر الخلائق
مقام شیخ برتر از گمان ست — فزون از حد تحریر و بیان ست
هدایت کار آن شاه معلی — اگر شمس الهدی خوانیم زیبا
شه اقطاب عالم غوث اعظم — ولی کامل و شاه مکرم
ختام خواجگان نقشبندی — رفیع الدین شاه دیوبندی
ترحم بر عزیز خسته دریش — خداوندا بحق رحمت خویش
باین اسمای شاهان و عزیزان — ز انوار خودم معمور گردان
منم گم کرده راه هدایت — منم سرگشته کوی ضلالت
بجز جرم و خطا کاری ندارم — بجز عصیان نباشد هیچ کارم
تلف کردم همه عمر و نیامد — زمن کاری که شایان تو باشد
نه طاعات و نه عذر معصیت ها — دریغا بر من حیران خدایا

بکارم سر بسر آمد تباہی رضای تست مقصود دل ما		رہان از قید عصیان یا الٰہی بکوی عشق تو شد منزل ما

تقریظ منجانب جناب فیض مآب مولوی ناظر حسن صاحب دیوبندی

الحمد للہ الذی جعل قلوب الاولیاء مخزن الاسرار۔ وجعل وجوہہم مطلعاً للانوار۔ والصلوۃ والسلام علی من ہو کالسراج فی اللیل البہیم وعلی آلہ الذین نشروا الدین فی البلاد نشر الشمیم۔ امابعد سالکان طریقت وعارفان شریعت را کہ ناقہای ہمت خود را کہ محمل ریاضت بران بستہ اند بحدی تہلیل لسانی ونوای تسبیح جنانی بہ منزل جانان می کشند وسوی وادی بہ تماشای جلوہ انی انا بہ طور ہستی می رند بشری است کہ این کتاب کتابی ست کہ در ظلمات سوادش چشمہ حیوان نہان ست واز لمعات بیاضش مہر طریقت تابان۔ اسراریکہ درین ودیعت ست بہ عقل وادراک نتوان فہمید۔ وطرق مراحلش را بپای خیال نتوان برید۔ طالبی باید کہ خضر وار جستجویش نماید تا بپای سعی بسر چشمہ اش فرا آید۔ وزن لطافتش بہ ترازوی تقریر نمی سنجد۔ وذکر صفاتش باحاطہ تحریر نمی گنجد۔ الحق این کتاب کتابی ست کہ وصفش بزبان گفتن۔ وشمہ اوصافش بخامہ سپردن ممکن نے۔ می سزد کہ این را گنجینہ اسرار گفتہ آید۔ ومی زیبد کہ نامش خزینہ انوار نہادہ آید۔ وچرا نہ زیبد کہ کلک جواہر سلک آن عارف معارف لاہوتی۔ سالک مسالک ناسوتی۔ صدر آرای محمل طریقت۔ زینت افزای محفل شریعت۔ مرکز دائرہ عرفان مخزن اسرار یزدان۔ مقرب بارگاہ صمدیت۔ معزز درگاہ احدیت۔ غواص دریای قرآن مجید۔ کشاف رموز فرقان حمید۔ حضرت مولنا شاہ ابو سعید مجددی دہلوی۔ افاض اللہ علینا من برکاتہم سواد افزای خال وخط چہرہ این کتاب ست۔ ناظران جمال این کتاب میباید کہ در طلب طی این مقامات مانند تا بزم شاہد غیب دخل دریابد

و ترک لذات نفسانی گرفته همه تن گام پیمای راه طریقت گردد تا از لذات عجیبه و کیفیات غریبه که در اثنای طلب و طاری ودر جانش ساری میشود حظی وافر و بهرهٔ وافر بردارد. اللهم اجعلنا کاسمها هدایة للطالبین و سرور العیون للناظرین ووفقنا للتثبت باذیالهم واجعل حالنا کحالهم و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی خاتم المرسلین فقط

بسم الله الرحمن الرحیم

نحمده و نصلی

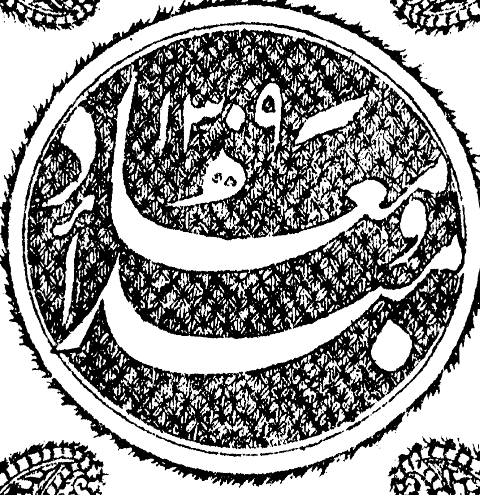
ختمهای حضرات سلسله رضوان الله تعالی علیهم اجمعین بنظر فوائد برادران طریقت ذکر کرده می آیند باسید آنکه هرجا و جا برادران سلسله جمع آیند مداومت این ختمها فرموده باشند که برای حصول جمله مقاصد دینی و دنیوی و فیضان باطنی نهایت مجرب اند باید که بعد نماز صبح اول ختم حضرت مجدد رضی الله عنه به نیت حصول جمله مقاصد و مطالب دینی و دنیوی و فیضان باطنی شروع نمایند اول درود صد بار بعد ازان کلمه لا حول و لا قوة الا بالله بی زیادتی لفظ العلی العظیم پانصد بار بعد ازان نیز درود صد بار همیشه خوانده باشند و ثواب این همه بروح پر فتوح حضرت مجدد که این ختم بایشان منسوب است رسانیده بتوسل ایشان دعا حصول مطالب نماید بعد ازان ختم حضرات خواجگان نقشبندی رضی الله عنهم خوانند اول درست داشته سورهٔ فاتحه یکبار بخواند بعد ازان سورهٔ فاتحه با بسم الله هفت بار بعد ازان درود صد بار بعد ازان الم نشرح با بسم الله هفت بار بعد ازان درود صد بار بعد ازان الم نشرح با بسم الله هفتاد و نه بار بعده سورهٔ اخلاص با بسم الله هزار و یکبار باز سورهٔ فاتحه با بسم الله هفت بار بعده درود صد بار بخواند یا قاضی الحاجات صد بار یا کافی المهمات صد بار یا دافع البلیات صد بار یا رافع الدرجات صد بار یا شافی الامراض صد بار یا مجیب الدعوات صد بار یا ارحم الراحمین صد بار بخوانند اگر کدامی مطلب یا

مشکلی پیش آید یا مسبب الاسباب صد بار یا حل المشکلات صد بار بعده یا مجیب الدعوات تا برآمدن
مطالب و حل مشکل زیاده نماید بعد ازان فاتحه خوانده ثواب این ختم بارواح حضرات بزرگواران
که این ختم بایشان منسوبست باید گذرانید زیراکه در تعیین اسامی این کار اختلافست بعد ازان
از جناب خدای عز و جل حصول مطالب دینی و دنیوی بتوسل این بزرگواران باید خواست و
بوقت شام بعد نماز مغرب اول ختم حضرت قطب الاقطاب محبوب سبحانی حضرت شیخ عبد القادر
جیلانی رضی الله عنه شروع نماید اول صد بار درود خوانده پانصد بار حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ
خواند بعده صد بار درود خوانده ثواب این بروح پرفتوح حضرت غوث الاقطاب
گذراند و بعد ازان ختم حضرت خواجه محمد معصوم رضی الله عنه بخواند طریقش اینکه اول
صد بار درود شریف بخواند بعده لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ
پانصد بار بخواند و صد بار درود خوانده ثواب این بروح حضرت خواجه محمد معصوم رسانیده
دعا بتوسل حضرات پیران عظام نمایند و امیدوار فیضان باشند بعد ازان ختم سید الطریقت
خواجه بهاء الدین نقشبند رحمة الله علیه باین طریق که اول صد بار درود خوانده بعده
یا خفی اللطف ادرکنی بلطفک الخفی پانصد مرتبه بخواند و درود صد بار خواند و ثواب این بروح
حضرت سید الطریقت رساند این چند اسما از اسمای حسنی بجهت حصول ترقیات مزید و
درجات دینی و دنیوی نگاشته می آید باید که بمقاصدیکه بدین اسما مناسبت داشته باشند
مداومت باید نمود هر روز اول آخر یازده یازده بار درود خوانده درمیان آن صد بار یا فتاح و
صد بار یا وهاب صد بار یا رزاق و صد بار یا معز و صد بار یا رافع و صد بار یا سلام بشب
یا بروز هرگاه میسر شود اما در وقت غدر و فتور بیفتد سورۀ الایلاف که حصار کل بلاست بنسبت
رفع شر یازده و یا یکصد و یکبار و درود اول آخر پنج بار هر روز بعد نماز فجر بخواند فقط

تمت بالخیر

ماشاء الله لا قوة الا بالله

از تصانیف حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رحمۃ اللہ علیہ مسمی برسالہ ہدایت و ارشاد یعنی

حسب الارشاد واقف حقیقت و شریعت قرآن کاشف اسرار عرفان مولانا سید محمد حسن خان دام بالفیضان

در مطبع نظامی واقع کانپور ۱۳۰۹ھ مطبوع گردید

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله فی المبدأ والمعاد وصلی علی حبیبه محمد وآله الامجاد **اما بعد** فهذه رسالة شریفة متضمنة لاشارات لطیفة رائقة واسرار دقیقة فائقة للامام الهمام حجة الله علی الانام قدوة الاقطاب والاوتاد وقبلة الابدال والافراد کاشف اسرار السبع المثانی المجدد للالف الثانی الاویسی الرحمانی العارف الربانی شیخ الاسلام والمسلمین شیخنا وامامنا **الشیخ احمد** الفاروقی نسبا والحنفی مذهبا والنقشبندی مشربا لازال شموس هدایته علی افق العلی ساطعة والناس فی ریاض افاضته رائعة والله المستعان وعلیه التکلان **منها** درویشی راهرو این راه پیدا شد عنایت خداوندی جل سلطانه اورا بیکی از خلفای خانوادهٔ حضرت خواجها قدس الله تعالی اسرارهم رسانید و ازان جا طریقهٔ این بزرگواران را اخذ کرده ملازم صحبت آن عزیز گشت ببرکت توجه آن بزرگ جذبهٔ خواجها که از جهت استهلاک در صفت قیومیت میخیزد اورا حاصل گشت و از طریق اندراج النهایة فی البدایة نیز شربی میسر شد بعد از تحقق این جذبه کار بسلوک قرار یافت و در این راه را تربیت روحانیهٔ اسد الله الغالب کرم الله تعالی وتقدس وجهه المقدس تا بنهایت رسانید یعنی باسمی که رب اوست و ازان اسم بقابلیت اولی که معبر بحقیقت محمدیه است علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة بعد روحانیت حضرت خواجه نقشبند

قدس اللہ تعالی سرہ عروج نمود و ازان جا بدستگیری روحانیت حضرت فاروق رضی اللہ
تعالی عنہ فوق آن قابلیت استعلا میسر شد و ازانجا تا مقامی کہ فوق آن قابلیت ست و آن قابلیت
کالتفصیل ست مر آن مقام را و آن مقام اجمال اوست و آن مقام مقام اقطاب محمدیہ است
بتربیت روحانیت حضرت رسالہ خاتمیہ علی صاحبہا الصلوۃ والسلام والتحیۃ ترقی واقع شد و
در وقت وصول باین مقام نحوی امداد از روحانیت حضرت خواجہ علاء الدین عطار کہ خلیفۂ
حضرت خواجہ نقشبند ست قدس اللہ تعالی اسرارہما و قطب ارشاد بودہ بآن درویش رسید
نہایت عروج اقطاب تا این مقام ست و دائرۂ ظلیت تا ہمین مقام منتہی میشود بعد ازان
یا اصل خالص ست یا ممتزج بظل طائفۂ افراد بوصول این دولت ممتاز ند و بعضی از اقطاب را
بواسطہ مصاحبت افراد تا مقام ممتزج عروجی واقع می شود تا نظر اصل ممتزج بظل میسر گردند
اما وصول باصل خالص یا نظر اصل با آن علی تفاوت درجاتہم خاصہ بافراد ست ذلک فضل اللہ
یؤتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم و آن درویش را خلعت قطبیت ارشاد بعد از وصول
بآن مقام کہ مقام اقطابست ازان سرور دین و دنیا علیہ الصلوۃ والسلام المبارکات و
التحیات النامیات عنایت شد و باین منصب سرافراز ساختند بعد ازان باز
عنایت خداوندی جل شانہ و عم احسانہ شامل حال او گشت و ازان جا متوجہ فوق
ساخت یک دفعہ تا باصل ممتزج بردند و ازانجا میسر شد چنانکہ در مقامات سابقہ و
ازانجا بمقامات اصل ترقی ارزانی فرمودہ باصل الاصل رسانید درین عروج اخیر کہ
عروج در مقامات اصل ست مدد از روحانیت حضرت غوث اعظم محی الدین شیخ عبد القادر
بود قدس اللہ تعالی سرہ الاقدس و بقوت تصرف ازان مقامات گذرانیدہ باصل الاصل
واصل گردانیدند و ازانجا بعالم بازگردانیدند چنانکہ از ہر مقامی باز می گردانیدند و
آن درویش را مایۂ بنسبت فردیہ کہ عروج اخیر مخصوص بآنست از پدر بزرگوار خود حاصل
شدہ بود و پدر بزرگوار او را از عزیزی کہ جذبۂ قوی داشتند و بخوارق مشہور بودند نسبت

آمده لیکن آن درویش بواسطهٔ ضعف بصیرت خویش و قلت ظهور آن نسبت را پیش از قطع منازل
سلوک در خود نمی یافت و اصلاً آن را معلوم خود نداشت و نیز آن درویش را توفیق عبادات
نافله خصوصاً ادای صلوة نافله مددی از پدر وی ست و پدر بزرگوار او را این سعادت
از شیخ خود که از سلسلهٔ چشتیه بوده اند حاصل شده بود و ایضاً آن درویش را علوم
لدنی از روحانیت حضرت خضر بود علی نبینا و علیه الصلوة و السلام و التحیة لیکن تا زمانی که
از مقام اقطاب نگذشته بود اما بعد از عبور از ان مقام و حصول ترقیات در مقامات
عالیه اخذ علوم از حقیقت خود ست و در خود بخود از خودی یا بد غیری را مجال نمانده است
تا در میان درآید و ایضاً آن درویش را در وقت نزول که عبارت از سیر عن الله بالله ست
بمقامات مشائخ سلاسل دیگر هم عبوری واقع شده و از هر مقام نصیبی فراگرفت و مشائخ
آن مقام ممد و معاون کار او شده اند و از خلاصهای نسبتهای خویش نصیبی ارزانی داشتند
اول بمقام اکابر چشتیه قدس الله تعالی اسرارهم عبوری واقع شد و از ان مقام حظی
وافر نصیب گشت و از ان مشائخ عظام روحانیت حضرت خواجه قطب الدین بیش از
دیگران امداد فرمود و الحق ایشان در ان مقام شان عظیم دارند و رئیس آن مقام اند
بعد از ان بمقام اکابر کبرویه قدس الله تعالی اسرارهم گذری واقع شد این هر دو مقام
باعتبار عروج برابر اند لیکن این مقام در وقت نزول از فوق در جانب یمین آن شاهراه
است و مقام اول بجانب یسار آن صراط مستقیم و این شاه راه راهی ست که بعضی از
اکابر اقطاب ارشاد از ان راه بمقام فردیت میروند و بنهایت النهایه میرسند افراد
تنها را راه دیگر ست بی قطبیت از ان راه نمی توان گذشت این مقام در میان مقام صفات
و این شاهراه واقع شده است کانه برزخ ست میان این دو مقام از هر دو جهت بهره ور ست
و مقام اول در جانب دیگر از ان شاهراه واقع شده است که بصفات مناسبت کم دارد
بعد از ان بمقام اکابر سهروردیه که از شیخ شهاب الدین این طرف اند قدس الله تعالی

اسرار ہم عبور واقع شد آن مقام متجلی بنور اتباع سنت ست علی مصدرہا الصلوۃ والسلام و
التحیۃ و متزین ست بنورانیت مشاہدۂ فوق الفوق و توفیق عبادات رفیق آن مقام ست
بعضی از سالکان نارسیدہ کہ بعبادات نافلہ مشغول اند و بآن آرام دارند نصیبی از ان مقام
بواسطۂ مناسبت بآن مقام یافتہ اند بالاصالۃ عبادات نافلہ مناسب آن مقام ست
دیگران را از مبتدیان و منتہیان بواسطۂ مناسبت بآن مقام ست و آن مقام بس شگرف ست
آن نورانیت کہ درین مقام مشہود میشود در مقامات دیگر کم ست، و مشائخ این مقام بواسطۂ
کمال اتباع عظیم الشان و رفیع القدر اند در ابنای جنس خود امتیاز تمام دارند آنچہ ایشانرا
درین مقام میسر شدہ است در مقامات دیگر اگرچہ باعتبار عروج فوق اند میسر نیست بعد از ان
بمقام جذبہ فرود آرند و این مقام جامع مقامات جذبات بی اندازہ است از ان جا نیز
فرود آورند نہایت مراتب نزول تا مقام قلب ست کہ حقیقت جامعہ ست دارشاد
و تکمیل بفرود آوردن باین مقام تعلق دارد درین مقام فرود آوردندش از ان کہ درین مقام
تمکینی پیدا شود باز عروجی واقع شد این زمان اصل را نیز در رنگ ظل واگذاشت
ازین عروج کہ در مقامات قلب واقع شد تمکین پیوست والسلام منتہا قطب ارشاد
کہ جامع کمالات فردیت نیز باشد بسیار عزیز الوجود ست و بعد از قرون بسیار و ازمنۂ
بیشمار این قسم گوہری بظہور می آید و عالم ظلمانی از نور ظہور او نورانی میگردد و نور
ارشاد و ہدایت او شامل تمام عالم ست از محیط عرش تا مرکز فرش ہرکسی را کہ رشد
و ہدایت و ایمان و معرفت حاصل میشود از راہ او می آید و از و مستفاد میگردد بی توسط
او ہیچکس باین دولت نمی رسد مثلا نور ہدایت او در رنگ دریای محیط تمام عالم را
فرو گرفتہ است و آن دریا گویا منجمد ست کہ اصلا حرکت ندارد شخصی کہ متوجہ آن بزرگ ست و با و
اخلاص دارد یا آنکہ آن بزرگ متوجہ حال طالبی شدہ در وقت توجہ گویا روزنی در دل طالب
کشادہ میشود از ان راہ بقدر توجہ و اخلاص از ان دریا سیراب می گردد و ہمچنین شخصی کہ متوجہ

ذکر الٰهی ست جل شانه و بآن عزیز اصلا متوجه نیست نه از انکار بلکه او را نمی شناسد همین قسم افادهٔ آن جا هم حاصل میشود لیکن در صورت اولی بیشتر از صورت ثانیه است اما شخصی که منکر آن بزرگ ست یا آن بزرگ ازو در بار ست هر چند بذکر الٰهی تعالی و تقدس مشغول ست اما از حقیقت رشد و هدایت محروم ست همان انکار او سد راه فیض او می گردد بی آن که آن عزیز متوجه عدم افادهٔ او شود و قصد ضرر او نماید حقیقت هدایه از وی مفقود ست صورت رشد ست صورت بمعنی قلیل النفع ست و جماعهٔ که اخلاص و محبت بآن عزیز دارند هر چند از توجه مذکور و ذکر الٰهی تعالی شانهٔ خالی باشند نیز ایشان را بواسطهٔ مجرد محبت نور رشد و هدایت میسر شد والسلام علی من اتبع الهدیٰ **منها** دری که اول باین درویش کشادند ذوق یافت بود نه یافت و ثانیا یافت میسر شد و ذوق یافت مفقود گشت و ثالثًا یافت نیز در رنگ ذوق یافت مفقود شد فالحالة الثانية حالة الكمال والوصول الى درجة الولاية الخاصة والمقام الثالث مقام التكميل والرجوع الى الخلق للدعوة والحالة السابقة كمال في جهة الجذبة فقط فاذا انضم اليها السلوك وتم حصلت الحالة الثانية ثم الثالثة وليس للمجذوب المجرد عن السلوك من الحالة الثانية والثالثة نصيب اصلا فالكامل المكمل هو المجذوب السالك ثم السالك المجذوب وما سواهما فليس بكامل ولا مكمل اصلا فلا تكن من القاصرين والصلوة والسلام على خير البشر سيدنا محمد واله الاطهر **منها** این درویش در اواخر ماه ربیع الآخر بخدمت عزیزی که از خلفای این خانوادهٔ بزرگ بودند مشرف گشت و طریقهٔ این بزرگواران را اخذ نموده در منتصف شهر رجب همان سال بحضور نقشبندیه که در ان موطن اندراج نهایه در بدایه ست مستسعد گشت و آن عزیز فرمود که نسبت نقشبندیه عبارت ازین حضور ست و بعد از ده سال کامل و چند ماه در نصف اول ماه ذی القعده * نهایتی که در بدایه ازین چنین پردهای بدایات و اوساط جلوه گر شده بود خرق رد پوش نموده متجلی گشت و یقین پیوست که در بدایه صوری بود ازین اسم و معنی بود ازین پیکر و اسمی بود ازین مسمی شتان ما بینهما حقیقت کار اینجا

منکشف شد و سر معامله اینجا آشکارا گشت من لم یذق لم یدر والصلوة والسلام علی سید الانام
و آله الکرام و صحابه العظام **منها** و اما بنعمت ربک فحدث این درویش روزی در حلقه
یاران خود نشسته بود و نظر بر خرابیهای خود داشت و این نظر غالب آمده بود بحدیکه خود را
بی مناسبت تام باین وضع مییافت درین اثنا بحکم من تواضع لله رفعه الله این دور افتاده را
از خاک مذلت برداشتند و این ندا در سر او در دادند که غفرت لک ولمن توسل بک الی
بواسطة او بغیر واسطة الی یوم القیمة و بتکرار باین معنی نواختند بحدیکه گنجایش ریب نماند
والحمد لله سبحانه علی ذلک حمدا کثیرا طیبا مبارکا فیه مبارکا علیه وکما یحب ربنا ویرضی والصلوة
والسلام علی رسوله سیدنا محمد و آله کما یحری بعد ازان بافشای این واقعه مامور گشتند
؎ اگر پادشه بر در پیر زن ٭ بیاید تو ای خواجه سبلت مکن ٭ ان ربک واسع المغفرة
منها سیر الی الله عبارت از سیر تا اسمی ست از اسمهای الهی جل شانه که مبدأ تعین سالکست
و سیر فی الله عبارت از سیر دران اسم ست الی ان ینتهی الی حضرة الذات الاحدیة المجردة
عن اعتبار الاسماء والصفات والشیون والاعتبارات و این تفسیر بر تقدیری راست آید
که مراد از اسم مبارک الله مرتبه وجوب داشته شود که مستجمع اسما و صفاتست اما اگر مراد
ازین اسم مبارک ذات بحت بوده باشد پس سیر فی الله بمعنی مذکور داخل سیر الی الله
باشد و سیر فی الله اصلا برین تقدیر متحقق نشود چه سیر در نقطه نهایة النهایة متصور نیست و
بعد از رسیدن بآن نقطه بی توقف رجوع بعالم ست که معبر بسیر عن الله بالله است
این معرفتی ست که مخصوص بواصلان نهایة النهایة ست غیر این درویش ازین اولیای الله
هیچکس ازین معرفت تکلم نکرده است الله یجتبی الیه من یشاء والحمد لله رب العالمین والصلوة و
السلام علی سید المرسلین محمد و آله اجمعین **منها** در کمالات ولایت اقدام متفاوت اند جمعی باشند
که استعداد حصول یک درجه از درجات ولایت دارند و بعضی دیگر استعداد دو درجه دارند
و طائفه را استعداد سه درجه است و گروهی را قابلیت چهار درجه و آحادی باشند که مستعد

پنج درجہ باشند وہم الاقلون حصول درجۂ اولی ازین درجات پنجگانہ وابستہ بتجلی افعال است و درجۂ ثانی منوط بتجلی صفات و ثلثۂ اخیرہ مربوط بتجلیات ذاتیہ علی تفاوت درجاتها اکثری از یاران این درویش مناسبت بدرجۂ ثالثہ دارند از درجات مذکورہ و قلیلان مناسبت بدرجۂ رابعہ و اقلان مناسبت بدرجۂ خامسہ کہ نہایت درجات ولایت ست و کمالی کہ نزد این درویش معتبرست ماورای این درجات ست بعد از زمان اصحاب کرام رضوان اللہ تعالی علیہم اجمعین این کمال ظہور نیافتہ است فوق کمال جذبہ و سلوک است و انشاء اللہ تعالی این کمال در حضرت مہدی ظہور خواہد یافت والصلوة والسلام علی خیر البریۃ منہا و صیلان نہایۃ النہایۃ را در وقت رجوع قہقری نزول باسفل غایات ست و مصداق وصول نہایۃ النہایۃ ہمین نزول غایۃ الغایۃ ست و چون نزول باین خصوصیت واقع میشود صاحب رجوع بکلیۃ خود متوجہ عالم اسباب میگردد نہ آنکہ بعضی متوجہ جناب حقست سبحانہ و بعضی دیگر متوجہ خلق کہ این علامت عدم وصول ست بنہایۃ النہایۃ و عدم نزول ست بغایۃ الغایۃ غایۃ مافی الباب در وقت ادای نماز کہ معراج مومن ست لطائف صاحب رجوع را توجہ خاص بجناب اقدس جل سلطانہ می افتد و تا ادای نماز می آیند بعد از فراغ نماز باز بکلیۃ متوجہ خلق میگردد و لیکن در وقت ادای فرائض و سنن لطائف ستہ متوجہ جناب قدس می گردند در وقت ادای نوافل الطف این لطائف متوجہ اند فقط حدیث لی مع اللہ وقت تواند بود کہ اشارت باین وقت خاص باشد کہ مخصوص بنمازست و قرینہ بر تعیین این اشارت حدیث قرة عینی فی الصلوة تواند بود و علاوہ این قرینہ کشف صحیح است و الہام صریح این معرفت از معارف مخصوصۂ این درویش ست مشائخ این

[illegible] التوجہین [illegible] تعالی و الامر الی اللہ سبحانہ والسلام علی من اتبع الہدی و التزم متابعۃ المصطفی [illegible] علی آلہ الصلوة والتسلیمات اتمہا واکملہا منہا مشائخ فرمودہ اند کہ مشاہدۂ اہل اللہ [illegible] وصول بمرتبۂ ولایت در انفس ست مشاہدۂ آفاقی کہ در سیر الی اللہ

در اثنای راه میسر شده بود معتبر نیست و آنچه برین درویش منکشف گردانیده اند آن ست
که مشاهده در نفس نیز در رنگ مشاهده در آفاق معتبر نیست آن مشاهده نه مشاهده حقیقت حق
است سبحانه او تعالی بیچون و بیچگونه است در آئینه چون گنجایش ندارد چه آئینه آفاق چه
آئینه الانفس او سبحانه داخل عالم نست نه خارج نه متصل ست بعالم و نه منفصل از عالم شهود و رؤیة
او تعالی نیز نه در عالم ست و نه در خارج عالم نه اتصال بعالم دارد و نه انفصال از عالم لهذا
رؤیة اخروی را بلاکیف گفته اند از حیطهٔ عقل و وهم خارجست در دنیا این سر را بر اخص الخواص
منکشف گردانیده اند هر چند رؤیة نیست کالرؤیت ست این دولت عظمی ست که بعد
از زمان اصحاب رضوان الله تعالی علیهم اجمعین کم کسی باین دولت مستعد گشته است
هر چند این سخن امروز مستبعد مینماید و مقبول اکثری نمی گردد اما اظهار نعمت عظمی می نماید کوته
اندیشان قبول کنند یا نه و این نسبت باین خصوصیت فردا در حضرت مهدی ظهور خواهد یافت

ان شاء الله تعالی والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی صلوات الله تعالی و تسلیماته علیه و علی
آله و اصحابه اجمعین **منهاج** چون طالبی بشیخی بیاید باید که اول استخاره فرماید از سه استخاره تا هفت استخاره
تکرار نماید بعد از استخاره اگر تذبذبی در طالب پیدا نشد شروع درکار او نماید اول او را طریق توبه تعلیم دهد و دو رکعت
نماز توبه گزاردن فرماید که بحصول توبه درین راه قدم زدن سودمند نیست اما باید که در حصول
توبه بقدر اجمال اکتفا نماید و تفصیل آن را بمرور ایام حواله کند که هم درین اوان بسیار قاصر اند
اگر اول تکلیف تحصیل تفصیل توبه کرده شود ناچار حصول آن مدتی طلبد و شاید درین مدت فتوری
در طلب آورد و از مطلب باز ماند بلکه توبه را هم سرانجام ندهد بعد از ان طریقی که مناسب
استعداد طالب ست تعلیم نماید و ذکری که ملایم قابلیت او ست تلقین فرماید و توجهی بکار
او در کار دارد و التفاتی بحال او مرعی نماید و آداب و شرائط راه را با او بیان سازد
و در متابعت کتاب و سنت و آثار سلف صالحین ترغیب فرماید و صول مطلوب بی این
متابعت محال داند و اعلام نماید که کشوف و دقائع که سر موئی مخالفت بکتاب و سنت

دانسته باشد اعتبار نکند بلکه مستغفر باشد و بتصحیح عقائد بمقتضای آرای فرقهٔ ناجیه اہل سنت و جماعت نصیحت نماید و بتعلیم احکام فقهیهٔ ضروریه و عمل بموجب آن علم تاکید فرماید که طیران درین راه بی این دو جناح اعتقادی و عملی میسر نیست و تاکید نماید که در لقمهٔ محرم و مشتبه احتیاط را نیک مرعی دارد و هر چه یابد نخورد و از هر جا که یابد تناول ننماید تا فتوای شریعت غرا درین باب درست نکند بالجمله در جمیع امور کریمهٔ ما اٰتاکم الرسول فخذوه و ما نهاکم عنه فانتهوا را نصب عین خود سازد حال طالبان از دو امر خالی نیست یا از اہل کشف و معرفت اند یا از ارباب جهل و حیرت اما بعد از طی منازل و رفع حجب هر دو طائفه واصل اند در نفس وصول مزیتی نیست یکی را بر دیگری چنانکه دو شخص بعد از طی منازل بعیده بکعبه میرسند یکی منازل راه را تماشا کرده رفت و تفصیل هر کدام از منازل را بالقدر استعداد خود دانسته رسید و دیگری از منازل راه چشم دوخته رفت و بتفصیل اطلاع نیافته بکعبه رسیده هر دو شخص در وصول بکعبه مساوی اند هیچکدام را زیادتی نیست درین وصول بر دیگری اگرچه در معرفت منازل راه متفاوت افتاده اند و بعد از رسیدن بمطلوب هر دو را جهل لازم است لان المعرفة فی ذات الله تعالی جهل و عجز عن المعرفة باید دانست که قطع منازل سلوک عبارت از طی مقامات عشره است و طی مقامات عشره منوط باین تجلیات ثلثه تجلی افعال و تجلی صفات و تجلی ذات و ازین مقامات غیر از مقام رضا همه وابسته بتجلی افعال و تجلی صفات اند و مقام رضا منوط بتجلی ذات است تعالی و تقدس و بمحبت ذاتیه که مستلزم مساوات ایلام محبوب است با نعام او نسبت بمحب پس لاجرم رضا متحقق شود و کراهت برخیزد و همچنین بلوغ این جمیع مقامات بحد کمال در وقت حصول تجلی ذاتیست که فنای اتم وابسته بآنست اما حصول نفس مقامات متسعه در تجلی افعال و تجلی صفات است مثلا هرگاه قدرت کامله او را سبحانه بر خود و بر جمیع اشیا مشاهده نماید بی اختیار بتوبه و انابت رجوع کند و خائف و ترسان باشد و ورع شیوهٔ خود سازد

و بر تقدیرات او صبر پیش گیرد و بطاقتی بگذارد و چون نعمای او را داند و عطا و منع
از وی شناسد سبحانه ناچار در مقام شکر آید و در توکل قدم راسخ نهد و چون عطوفت و
مهربانی او متجلی شود در مقام رجا در آید و چون عظمت و کبریائی او مشاهده نماید دنیای دنی
در نظر او خوار و بی اعتبار در آید ناچار بی رغبتی در دنیا پیدا شود و فقر اختیار کند و
زهد دیدن خود گیرد اما باید دانست که حصول این مقامات بتفصیل و ترتیب مخصوص بسالک
مجذوبست و مجذوب سالک را طی این مقامات بسبیل اجمال ست چه او را عنایت
ازلی گرفتار محبتی ساخته است که بتفصیل آنها نمی تواند پرداخت در ضمن آن محبت
زبدهٔ این مقامات و خلاصهٔ این منازل بر وجه اتم او را حاصل ست که صاحب تفصیل را
میسر نشده است والسلام علی من اتبع الهدی منها طالب را باید که اهتمام در نفی آلههٔ باطله
آفاقی و انفسی نماید و در جانب اثبات معبود بحق هر چه در حوصلهٔ فهم و وهم او در آید آنرا نیز در تحت
نفی داخل سازد و اکتفا بموجودیت آن نماید اگرچه وجود را هم در ان موطن گنجایش نیست
ماورای وجود باید طلبید علمای اهل سنت زیبا گفته اند که وجود واجب تعالی زائد ست
بر ذات او سبحانه وجود را عین ذات گفتن و ورای وجود امر دیگر اثبات ناکردن از قصور
نظر ست قال الشیخ علاء الدولة فوق عالم الوجود عالم الملک الودود و این درویش را
چون از عالم وجود بالا گذرانیدند تا چندگاه که مغلوب حال بود خود را از روی علم
تقلیدی از اهل اسلام می شمرد بالجمله هر چه در حوصلهٔ ممکن در آید بطریق اولی ممکن
نماید فسبحان من لم یجعل للخلق الیه سبیلا الا بالعجز عن معرفته گمان نکنند که ازین فنای
الله و بقا بالله ممکن واجب گردد چه آن محال ست و مستلزم قلب حقائق پس چون
ممکن واجب نگردد غیر از عجز از ادراک واجب تعالی نصیب ممکن نباشد ع عنقا شکار
کس نشود دام باز چین + کاینجا همیشه باد بدست ست دام را + بلند همتی همین طور مطلب را
میخواهد که هیچ از و بدست نیاید و هیچ نام و نشان از و پیدا نشود جمعی هستند که مطلبی

میخواهند که آن را عین خود یابند و قرب و معیت با و پیدا سازند آن ایشانند من حسنیینم
یارب والسلام **منها** حضرت خواجه نقشبند قدس الله تعالی سره الاقدس فرموده اند که آئینه
هر یک از مشائخ را دو جهت ست و آئینهٔ مرا شش جهت ما ناکه این کلمهٔ قدسیه را تا این زمان
هیچ یکی از خلفای این خانوادهٔ بزرگ بیان نکرده است بلکه باشاره و رمز هم دران باب سخن
نرانده این حقیر قلیل البضاعة را چه رسد که در شرح آن اقدام نماید و در کشف آن زبان
کشاید اما چون حضرت حق سبحانه و تعالی بمحض فضل خویش سر این معما را برین حقیر مکشوف و حقیقت
آن کما ینبغی وانمود بخاطر ریخت که این دُرِ مکنون را بنیان بیان در سلک تحریر کشد و بزبان
ترجمان در حیز تقریر آرد بعد از ادای استخاره شرعی دران باب نموده آمد والمسؤل
من الله سبحانه العصمة والتوفیق باید دانست که مراد از آئینه قلب عارفست که برزخست
بین الروح والنفس و از دو جهت جهة روح وجهة نفس مراد داشته اند پس مشائخ را در
وقت وصول بمقام قلب هر دو جهت آن منکشف میگردد و علوم و معارف آن هر دو مقام
که مناسب قلب ست فائض میشود بخلاف طریقی که حضرت خواجه بآن ممتاز نه اند و نهایت
دران موطن در بدایة مندرج ست آئینهٔ قلب را دران طریق شش جهت پیدا می شود
بیانش آنست که بر اکابر این طریقه علیه منکشف گردانیده اند که هر چه در کلیهٔ افراد انسانی
ثابت ست از لطائف سته در قلب تنها نیز متحقق ست از نفس و قلب و روح و سر و
خفی و اخفی که از شش جهت این شش لطیفه مراد داشته اند پس سیر سائر مشائخ بر
ظاهر قلب ست و سیر این بزرگواران در باطن قلب و باین سیر باطن بطون آن سیر
و علوم و معارف این هر شش لطیفه در مقام قلب منکشف میگردند اما علومی که مناسب
مقام قلب اند این ست بیان کلمهٔ قدسیهٔ حضرت خواجه قدس الله تعالی سره این حقیر را
درین مقام ببرکت این بزرگواران مزید بر مزید ست و تدقیق بعد تحقیق و بحکم کریمهٔ
و اما بنعمة ربک فحدث رمزی ازان مزید و اشارتی ازان تدقیق مینماید و منه سبحانه

العصمة والتوفیق بدانکه قلب قلب نیز متضمن لطائف ست بر قیاس قلب لیکن در
قلب قلب بواسطهٔ تنگی دائره یا سر دیگر دو لطیفه از لطائف ستهٔ مذکوره بطریق جزئیت ظاهر
نمیشوند لطیفهٔ نفس و لطیفهٔ اخفی وکذا الحال فی القلب الذی فی المرتبة الثالثة الا انه لا یظهر فیه
الخفی ایضا وکذا الحال فی القلب الذی فی المرتبة الرابع الا انه لا یظهر فیه السر ایضا مع ظهور القلب
والروح فیه وفی المرتبة الخامس لا یظهر الروح فیه ایضا فما بقی الا قلب محض وبسیط صرف لا تعقل
فیه لشیٔ اصلا ومما ینبغی ان یعلم ههنا من بعض المعارف العالیة لیتوسل به الی ما هو نهایة النهایة
وغایة الغایة فاقول بتوفیق الله سبحانه عن جمیع ما ظهر فی العالم الکبیر تفصیلا فهو ظاهر فی العالم
الصغیر اجمالا ونعنی بالعالم الصغیر الانسان فاذا صقل العالم الصغیر ونور ظهر فیه بطریق المرآتیة
جمیع ما فی العالم الکبیر تفصیلا لانه بالصقالة والتنویر اتسع دعاؤه فزال حکم صغره وکذا الحال فی القلب
الذی نسبته مع العالم الصغیر کنسبة العالم الصغیر مع العالم الکبیر من الاجمال والتفصیل فاذا صقل
العالم الاصغر الذی هو عالم القلب ودست الظلمة الطاریة علیه ظهر فیه بطریق المرآتیة ایضا ما فی
العالم الصغیر تفصیلا وهکذا الحال فی قلب القلب بالنسبة الی القلب من الاجمال والتفصیل وظهور
التفصیل فیه بعد ان کان مجملا بسبب التصفیة والنورانیة وعلی هذا القیاس القلب الذی فی
المرتبة الثالث والقلب الذی فی المرتبة الرابع فی الاجمال والتفصیل وظهور التفصیل الذی فی
المراتب السابقة فیهما بسبب الصقالة والنورانیة وکذا القلب الذی فی المرتبة الخامس فانه
مع بساطته وعدم اعتبار شیٔ فیه نظهر فیه بعد التصفیة الکاملة ما ظهر فی جمیع العوالم من العالم الکبیر والصغیر
والاصغر وما بعدها من العوالم کما مر فهو الضیق الاوسع والبسیط الابسط والاقل الاکثر وما خلق
شیٔ من الاشیاء بهذه الصفة وما وجد احد اشد مناسبة بصانعه تعالی وتقدس من هذه
اللطیفة البدیعة فلا جرم یظهر فیه من عجائب آیات صانعه سبحانه ما لا یظهر فی احد من خلقه ولذا
قال تعالی فی الحدیث لا یسعنی ارضی ولا سمائی ولکن یسعنی قلب عبدی المؤمن والعالم الکبیر
وان کان اوسع المرایا لظهور الا انه لکثرته وتفصیله لا مناسبة له مع من لا کثرة فیه اصلا ولا تفصیل

فیہ راسا والحری للمناسبۃ ہو الضیق الاوسع والبسیط الابسط والاقل الاکثر کما لا یخفی فاذا بلغ
العارف الاتم معرفۃ والاکمل مشہودا ہذا المقام العزیز وجوده والشریف رتبتہ یصیر ذلک
العارف قلبا للعوالم کلہا والظہورات جمیعہا وہو المتحقق بالولایۃ المحمدیۃ والمشرف بالدعوات
المصطفیۃ علی صاحبہا الصلوۃ والسلام والتحیۃ فالاقطاب والاوتاد والابدال داخلون
تحت دائرۃ ولایتہ والافراد والآحاد وسائر فرق الاولیاء مندرجون تحت انوار ہدایتہ لما
ہو النائب مناب رسول اللہ والمہدی مہدی حبیب اللہ وہذه النسبۃ الشریفۃ العزیز وجودہا
مخصوصۃ باحد المرادین لیس للمریدین من ہذا الکمال نصیب ہذا ہو النہایۃ العظمی والغایۃ القصوی
لیس فوقہ کمال ولا اکرم منہ نوال لو وجد بعد الوف سنۃ مثل ہذا العارف لاغتنم ویسری برکتہ
الی مدۃ مدیدۃ وآجال متباعدۃ وہو الذی کلامہ دواء ونظرہ شفاء وحضرت المہدی سیوجد علی
ہذه النسبۃ الشریفۃ من ہذه الامۃ الخیرۃ ذلک فضل اللہ یؤتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم
وحصول ہذه الدولۃ القصوی منوط باتمام طریقی السلوک والجذبۃ تفصیلا مرتبۃ بعد مرتبۃ
واکمال مقام الفناء الاتم والبقاء الاکمل درجۃ بعد درجۃ وہذا لا یتیسر الا بکمال متابعۃ
سید المرسلین وحبیب رب العالمین علیہ وعلی آلہ من الصلوات افضلہا ومن التسلیمات
اکملہا الحمد للہ الذی جعلنا من متابعیہ والمسؤل من اللہ سبحانہ کمال متابعتہ والثبات
علیہ والاستقامۃ علی شریعتہ ویرحم اللہ عبدا قال آمینا وہذه المعارف من الاسرار الدقیقۃ
والرموز الحقیقۃ ما تکلم بہا احد من اکابر الاولیاء وما اشار الیہا احد من اعاظم الاصفیاء
استاثر اللہ سبحانہ ہذا العبد بہذه الاسرار وافشائہا بصدقۃ حبیبہ علیہ وعلی آلہ الصلوات والتسلیمات
ونعم ما قال فی الشعر الفارسی ؎ اگر پادشہ بر در پیر زن * بیاید تو اے خواجہ سبلت مکن *
لیس بقولہ تعالی معللا لشیء ولا مسببا بسبب یفعل اللہ ما یشاء ویحکم ما یرید واللہ یختص برحمتہ
من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم وصلی اللہ تعالی علی سیدنا وآلہ وسلم وبارک وعلی جمیع الانبیاء
والمرسلین وعلی الملائکۃ المقربین وعلی عباده الصالحین والسلام علی من اتبع الہدی والتزم

متابعة المصطفی علیه الصلوة والسلام منتهای روح از عالم بیچونی ست پس لامکانیهٔ او محقق باشد هر چند بیچونی او نسبت بمرتبهٔ وجوب تعالت و تقدست عین چون ست و لامکانیهٔ او نظر بلامکانی حقیقی جل سلطانه عین مکانیه گویا عالم ارواح برزخ ست درمیان عالم و مرتبهٔ بیچونی پس هر دو رنگ را دارد ناچار عالم چون او را بیچون میداند و نظر بمرتبهٔ بیچونی عین چونست و این نسبت برزخیت او را باعتبار فطرت اصلی اوست اما بعد از تعلق باین بدن عنصری و گرفتاری باین هیکل ظلمانی او از برزخیت برآمده است و بتمام بعالم چون فرود آمده و رنگ بیچونی از وی متواری گشته مثل او مثل هاروت و ماروت که بواسطهٔ بعضی حکم و مصالح ارواح ملائکه بتخصیص بشریه فرود آمده اند چنانچه گفته اند پس اگر عنایت خداوندی جل شانه دستگیری نماید تا ازین سفر رجوعی واقع شود و از تنزل عروج فرماید نفس ظلمانی و بدن عنصری نیز بمتابعت او عروجی خواهند نمود و طی منازل خواهند فرمود دریں ضمن آنچه مقصود از تعلق روح و تنزل اوست بظهور خواهد آمد اماره باطمینان خواهد پیوست و ظلمانی بنورانی مبدل خواهد گشت و چون روح این سفر را تمام کند و آنچه مقصود از نزول بود بانجام رساند به برزخیت اصلی خواهد رسید و نهایت در رجوع به بدایت خواهد یافت و چون قلب از عالم ارواحست نیز در برزخیت توطن خواهد نمود و نفس مطمئنه که رنگی از عالم امر دارد چه او برزخ ست میان قلب و بدن نیز همانجا اقامت خواهد نمود و بدن عنصری که مرکب از عناصر اربعه است بعالم کون و مکان استقرار خواهد یافت و بطاعت و عبادت خواهد پرداخت بعد ازین اگر سرکشی و مخالفت واقع شود فی الجمله منسوب بطبائع عنصر خواهد بود مثلاً جزو ناری که بالذات سرکش و مخالف طلب ست در رنگ ابلیس لعین ندای ناخیر منه خواهد برآورد و نفس مطمئنه از سرکشی باز مانده است چه او از حق جل سلطانه راضی گشته و حق سبحانه از وی راضی و مرضی و سرکشی از راضی و مرضی متصور نیست اگر سرکشی از قالب ست ما تا که

سید البشر علیہ وعلی آلہ الصلوٰۃ والتسلیمات اتمہا واکملہا تعبیر بجہاد اکبر ازین سرکشی نفسی فرمودہ باشند کہ منشأ آن جزو قالبی ست وآنکہ فرمودہ اند اسلم شیطانی مراد ازان شیطان آفاقیست کہ قرین اوست علیہ الصلوٰۃ والسلام و مراد ازینجا شیطان نفسی ست هرچند صولت این شیطان نیز شکستہ است و از تمرد باز ماندہ اما بالذات لاینفک عن الذات سیاہی از حبشی کی رود کہ خود رنگ ست و یا مراد ازان شیطان نفسی ست و اسلام آن مستلزم انتفای سرکشی بالکلیہ نیست با وجود اسلام اگر ترک عزیمت خواهد و مرتکب رخصت گردد جائز ست و اگر صغیرہ بوجود آید کہ دران حسنہ نباشد هم گنجائش دارد بلکہ حسنۃ ابرار کہ نزد مقربان سیئہ است نیز ازین قبیل ست اینهمہ اقسام سرکشی ست و این بقای سرکشی ازوی از برای اصلاح و ترقی اوست چہ بعد از حصول این امور کہ نهایت نقص دران بحصول ترک اولی ست آن قدر ندامت و پشیمانی و توبہ و استغفار دست میدهد کہ موجب ترقیات بی نهایت میگردد و چون بدن عنصری در مقر خود استقرار یافت بعد از مفارقت لطائف ستہ و عروج آنها در عالم امر هر آئینہ خلیفۂ آنها درین عالم همین بدن خواهد ماند و کار همہ آنها خواهد کرد بعد ازین اگر الہام ست برهمین مضغہ است کہ خلیفۂ حقیقت جامعۂ قلبیہ است و انچہ در حدیث نبوی علیہ الصلوٰۃ والسلام آمدہ است من خلص للہ اربعین صباحا ظہرت ینابیع الحکمۃ من قلبہ علی لسانہ مراد ازین قلب واللہ سبحانہ اعلم همین مضغہ است و در احادیث دیگر این مراد متعین ست کما قال علیہ الصلوٰۃ والسلام انہ لیغان علی قلبی عروض غین بر مضغہ است نہ بر حقیقت جامعہ کہ او بکلیۃ از غین بر آمدہ است و در احادیث دیگر آمدہ از تقلب قلب کما قال علیہ الصلوٰۃ والسلام قلب المومن بین اصبعین من اصابع الرحمن الخ وقال صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم قلب المومن کریشۃ فی ارض فلاۃ الخ وقال علیہ الصلوٰۃ والسلام اللہم ثبت قلبی علی طاعتک والتقلب مع الثبات ثابتۃ لہذہ المضغۃ لان الحقیقۃ الجامعۃ لا تقلب لہا اصلا بل ہی مطمئنۃ راسخۃ علی

الاطمینان وتحلیل علی نبینا وعلیہ الصلوۃ والسلام انما طلب اطمینان القلب ارادبہ حیث
المضغۃ لا غیر لان قلبہ الحقیقی قد کان مطمئنا بلا ریب بل نفسہ ایضا کانت مطمئنۃ بسیاسۃ
قلبہ الحقیقی قال صاحب العوارف قدس سرہ ان الالہام صفۃ للنفس المطمئنۃ التی
عرجت فی مقام القلب وان التلوینات والتقلیبات ح تکون صفات للنفس المطمئنۃ
وہو کما تری مخالفا للاحادیث المذکورۃ ولو تیسر العروج من ہذا المقام الذی اخبر
الشیخ عنہ تعلم الامر کما ہو علیہ ولاح صدق ما اخبرت بہ وطابق الکشف والالہام
بالاخبارات النبویۃ علی صاحبہا الصلوۃ والسلام والتحیۃ ولقد تعلم ان ما اخبرت بہ من
خلافۃ المضغۃ وورود الالہام علیہا وصیرورتہا صاحب احوال وتلوینات مما کبر علی
المتعصبین الجاہلین القاصرین عن حقیقۃ الامر وثقل علیہم فماذا یقولون فی الاخبار النبویۃ
علیہ وعلی آلہ الصلوۃ والسلام حیث قال ان فی جسد بنی آدم لمضغۃ اذا صلحت صلح الجسد
کلہ واذا فسدت فسد الجسد کلہ الا وہی القلب جعل صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم المضغۃ
ہی القلب علی سبیل المبالغۃ وناط صلاح الجسد وفسادہ بصلاحہا وفسادہا فیجوز لہذہ
المضغۃ ما یجوز للقلب الحقیقی وان کان علی سبیل النیابۃ والخلافۃ واعلم ان الروح لما فارق
الجسد بالموت الذی ہو قبل الموت وجد العارف الواصل روحہ غیر داخل فی الجسد ولا
خارج عنہ ولا متصل معہ ولا منفصل عنہ ووجدان للروح تعلقا مع الجسد لصلاح الجسد بل الغرض یعود
الی الروح لکمالہ ایضا وذلک التعلق ہو منشأ لصلاح والخیر فی الجسد ولولا ذلک التعلق
لصار الجسد بحذافیرہ شرا ونقصا وہکذا الحال للواجب تعالی مع الروح وغیرہ فانہ
تعالی غیر داخل فی العالم ولا خارج عنہ ولا متصل معہ ولا منفصل عنہ ولہ سبحانہ تعلق
مع العالم خلقا وابقاء وافاضۃ للکمالات والنعم والخیرات فان قلت ان علماء اہل الحق
ما تکلموا فی الروح مثل ہذا الکلام بل کادوا لم یجوزوہ وانت تلزم وفاقہم فی القلیل والکثیر
فما وجہہ قلت العالم بحقیقۃ الروح قلیل منہم فہم مع قلتہم انما لم یتکلموا لکشف الکمالات الروحیۃ

واکتفوا بالاجمال اجتنابا عن سوء فهم العوام و وقوعهم فی الضلال فان الکمالات الروحیة شبیهة صورة بالکمالات الوجوبیة والفرق دقیق لا یطلع علیه الا الراسخون من العلماء فرأوا المصلحة فی الاجمال بل فی الانکار عن بیانه وکشف عن حقیقته فلا ینکرون کمالاته التی سبق ذکرها والعبد الضعیف انما بینه وکشف عن بعض خواصه اعتمادا علی علمه الصحیح وکشفه الصریح بعون الله سبحانه وتوفیقه وصدقة حبیبه علیه الصلوة والسلام وآله الکرام مع ازالة شبهة ناشئة عن البیان فافهم ومما ینبغی ان یعلم ان الجسد کما استفاد من الروح کمالات لا تحصی فالروح ایضا اکتسب من الجسد فوائد عظمی حیث صار سمیعا بصیرا متکلما متجسدا بالجسد مکتسبا مباشر الافعال ناسبت بعالم الاجساد و چون نفس مطمئنه بروحانیان ملحق شد چنانکه بالا گذشت عقل بجای او در عالم اجساد بخلافت او نشست و عقل معاد نام یافت این زمان فکر و اندیشهٔ او همه برای آخرت مقصور گشت و از اندیشهٔ معیشت فارغ آمد و شایان فراست شد بواسطهٔ نوریکه او را عطا فرموده اند این مرتبه نهایت مراتب کمالات عقل ست تا ظنی اینجا اعتراض نکند که نهایت مراتب کمالات عقل میباید که در نسیان معاش و معاد متحقق شود که در مبدء اندیشهٔ او غیر حق سبحانه وتعالی هیچ نباشد چه دنیا و چه آخرت گوئیم که این نسیان در اثنای راه او را حاصل شده بود در مرتبهٔ فنا فی الله و این کمال بمراحل ازان متجاوزست اینجا رجوع علمست بعد از حصول جهل و عود فرق ست بعد از تحقیق جمع و حصول اسلام حقیقی ست بعد از کفر طریقت که در مرتبهٔ جمع ست و فلسفهٔ کثیر السفه که در عقل مراتب اربع ثابت کرده اند و کمالات عقل را دران منحصر داشته اند از کمال نادانیست حقیقت عقل را با کمالات تابعهٔ او بعقل و وهم نمی توان نسبت داد کشف صحیح و الهام صریح درکارست که مقتبس از مشکوة انوار نبوتست صلوات الله تعالی وتسلیماته علی جمیع الانبیاء والمرسلین عموما و افضلهم حبیب الله خصوصا اگر پرسند که در عبارات مشائخ واقع شده است که عقل ترجمان روحست معنی آن چه باشد

گوئیم که علوم و معارف که تلقی روحانی از مبدء فیاض فائض میشود قلب که از عالم ارواحست اخذ می کند ترجمان آن عقل ست که آن را محرّر و ملخص ساخته شایان فهم گرفتاران عالم خلق میسازد که اگر او ترجمانی نکند فهمیدن آن متعسرست بلکه متعذر و چون مضغۂ قلبیہ خلیفۂ حقیقت جامعۂ قلبیہ است حکم اصل پیدا کرده است و تلقی او نیز تلقی روحانی گشته و محتاج ترجمان آمده است تا آید دانست که زمانی بر عقل معاد حق آ که باعث شوق بجاورت نفس مطمئنہ میگردد بجدی که او را بمقام آن میرساند قالب را تهی و خالی میگذارد و این زمان تعقل و تذکر نیز بمضغۂ قلبیہ قرار می‌یابد ان فی ذلک لذکری لمن کان له قلب وح همان قلب خود ترجمان خود گردد درین وقت عارف را معامله با قالب افتد جزء ناری آنکه ندای انا خیر منه از نهاد آن ظاهر میشد رو بانقیاد می آرد و بتدریج بشرف اسلام حقیقی مشرف میگردد پس خلعت ابلیسی را از وی زائل گردانیده و بمقام اصلی نفس مطمئنہ میرسانند و نائب مناب آن میسازند پس در قالب خلیفۂ قلب حقیقی مضغه آمد و نائب مناب نفس مطمئنہ جزء ناری گشت ع زر شد مس وجود من از کیمیای عشق + و جزء هوائی مناسبت بروح دارد لهذا در وقت وصول سالک و عروج آن بمقام هوا آگاه باشد که همین هوا را بعنوان حقانیت برانند گرفتار آن بمانند چنانچه در مقام روح همین شهود دست میدهد و گرفتار میمانند بعضی از مشائخ گفته اند که سی سال روح را بخدای پرستیدم و چون از ان مقام گذرانیدند حق را از باطل جدا شد و این جزء هوائی بواسطۂ مناسبت بمقام روحی درین قالب قائم مقام روح میگردد و در بعض امور حکم روح پیدا میکند و جزء آبی مناسبت بحقیقت جامعۂ قلبیہ دارد و لهذا فیض او بجمیع اشیا میرسد و من الماء کل شیٔ حیّ بازگشت او بمضغۂ قلبیہ است و جزء ارضی که جزء اعظم آن قابلیت بعد از تطهیر از تلویث دنائت و خست که از صفات ذاتیۂ اویند حاکم و غالب درین قالب او میگردد و هر چه هست در قالب حکم او پیدا میکند

و رنگ آن می گیرد و این بواسطهٔ جامعیت تامهٔ اوست جمیع اجزای قالب فی التحقیق اجزای
او یند و لهذا کرهٔ ارضی مرکز عناصر و افلاک آمد مرکز او مرکز عالم درین وقت معاملهٔ قالب
نیز بانجام رسید و نهایت عروج و نزول متحقق گشت و کمال تکمیل نقد وقت آمد آنست
نهایتی که رجوع به بدایت دارد بدانکه روح با مراتب و توابع خود هرچند بطریق عروج
بمقر خود رسیده بود اما چون هنوز تربیت قالب در پیش داشت توجهی باین عالم در کار
بود چون معاملهٔ قالب بانجام رسید روح با سر و خفی و اخفی و با قلب و نفس و عقل متوجه
جناب اقدس خداوندی جل سلطانه گشت و بکلیه ازین قالب اعراض نمود و قالب
نیز بکلیت خود متوجه مقام عبودیت آمد پس روح با مراتب خود در مقام شهود و حضور
متمکن ست و از دید و دانش ماسوی بکلیت معرض و قالب بتمام بمقام طاعت و
بندگی راسخ ست آنست مقام فرق بعد الجمع والله سبحانه الموفق للکمالات و این درویش را
درین مقام قدم خاص ست و آن رجوع روح ست با مراتب خود بعالم خلق تا بحق جل و علا
ایشان را دعوت نماید و روح درین وقت حکم قالب پیدا میکند و تابع او میگردد و کار
تا بجائی میرسد که اگر قالب حاضر ست روح نیز حاضر ست و اگر قالب غافل ست
روح نیز غافل مگر در وقت ادای نماز که روح با مراتب خود متوجه جناب اقدس ست
جل شانه قالب اگرچه غافل باشد زیرا که نماز معراج مومن ست باید دانست که
این رجوع واصل که بکلیت واقع شود از اکمل مقامات دعوت ست این غفلت سبب
حضور جمع کثیر ست غافلان ازین غفلت غافلند و حاضران ازین رجعت جاهل آری
مقام اجمل مدح بما یشبه الذم ست فهم هرکوته اندیش اینجا نرسد اگر کمالات این غفلت را
بیان کنم هرگز کسی آرزوی حضور نکند این آن غفلت ست که خواص بشر را بر خواص ملک
فضیلت بخشید این آن غفلت ست که محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و سلم را رحمت
عالمیان گردانید این آن غفلت ست که از ولایت به نبوت میرساند این آن غفلت ست

که از نبوت برسالت میرساند این آن غفلت ست که اولیای عشرت را بر اولیاے
عزلت مزیت می بخشند این آن غفلت ست که محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه وآله وسلم
بر صدیق اکبر سبقت میدهد بعد ما کان کاذنی فرس این آن غفلت ست که صحو را بر
سکر ترجیح می نماید این آن غفلت ست که نبوت را بر ولایت افضل میگردانند علی زعم
القاصرین این آن غفلت ست که بسبب آن قطب ارشاد از قطب ابدال فضلیت
پیدا میکند این آن غفلت ست که صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه از روی آن می نماید
انجا که میفرماید یا لیتنی صحو محمد این آن غفلت ست که حضور کمینه خادم اوست این آن
غفلت ست که وصول مقدمه حصول اوست این آن غفلت ست که بصورت تنزل
است و بحقیقت ترفع این آن غفلت ست که خواص را بعوام مشتبه میسازد و قباب
کمالات ایشان میگردد ع گر بگویم شرح این بحد شود + القلیل یدل علی الکثیر والقطرة
تنبئ عن البحر الغدیر والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله
من الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها **منها** حضرت رسالت خاتمیت صلی الله
علیه وآله وسلم درمیان سائر انبیا علیه وعلیهم الصلوات والتسلیمات بتجلی ذاتی ممتاز
است و باین دولت که فوق جمیع کمالات است مخصوص و کمل تابعان او را ازین مقام
خاص نصیب ست گفته نشود که برین تقدیر لازم می آید که کمل این مقام افضل باشند
از سائر انبیا و این خلاف معتقد اهل سنت وجماعت ست رضوان الله تعالی علیهم اجمعین
و این فضل نه جزئیست تا آن برفع شبهه کرده شود بلکه کلی ست زیرا که تفاضل رجال
بقرب الٰهی ست جل سلطانه هر فضیلتی که هست دون آن فضیلت ست در جواب
گوئیم که لازم نمی آید ازین که کمل این امت را ازان مقام نصیب ست وصول ایشان بآن
مقام و فضیلت مربوط بوصول ست نهایت عروج کمل این امت را که خیر الامم ست
تا تحت اقدام انبیاست علیهم الصلوات والتسلیمات صدیق اکبر رضی الله تعالی عنه

که افضل جمیع بشر ست بعد انبیا علیهم الصلوات والتسلیمات والتحیات نهایت عروج
او تا تحت قدم نبی ست که دون جمیع انبیاست غایة ما فی الباب کمل تابعان ایشان را
در مقام تحت از کمالات مقام فوق الفوق که مخصوص به پیغمبر ایشانست علیه الصلوٰة
والسلام نصیب تام ست خادم هرجا باشد او ش مخدوم باو خواهد رسید خادم در
بطفیل مخدوم آن یابد که نزدیکان را بی دولت خدمت میسر گردد **وصل** در فیضله
که اوست دائم نرسم ؛ این بس که رسد ز دور بانگ جرسم ؛ باید دانست که مریدان را
گاه هست که این توهم پیران در حق خود پیدا شود و حصول مقامات پیران ایشان
را در تخیل مساوات اندازد حقیقت معامله این ست که مذکور شد حصول مساوات
بر تقدیر وصول بآن مقامات ست نه بر تقدیر حصول آن مقامات که حصول طفیلی
است ازینجا کسی گمان نکند که مرید مساوی پیر خود نباشد نه چنین ست بلکه مساوات
مجوز ست بلکه واقع لیکن فرق در میان حصول آن مقام و وصول بآن مقام بسیار
دقیق ست هر مرید باین دولت مهتد نیست کشف صحیح والهام صریح درین فرق در کار
است والله سبحانه الملهم بالصواب والسلام علی من اتبع الهدی **منها** درویشی پرسید
که سبب چیست که روندۂ این راه را حالتی رو میدهد و زمانی می ایستد و بعد از ان متواری
میگردد و پس از مدتی باز همان حالت آشکارا میشود و بعد از زمان باز متواری میگردد
و هکذا الی ما شاء الله تعالی جوابش آنست که آدمی را هفت لطیفه ست و مدت دولت
وسلطان هر لطیفه جداست پس اگر واردی بر لطف ایشان در و دنمود و حالتی قوے
نزول فرمود قلیت سالک برنگ آن لطیفه منصبغ می گردد و آن حال در جمیع لطائف
سرایت میکند و تا زمانی که دولت آن لطیفه ثابت ست آن حال بر پاست و چون دولت
آن لطیفه منقضی گشت آن حال زائل ست و بعد از مدتی اگر آن حال رجوع نماید از دو
حال خالی نیست یا بر همان لطیفۂ اولی رجوع نماید درین وقت راه ترقی بران سالک

مسدود ست و اگر بر لطیفهٔ دیگر وارد شد راه ترقی مفتوح گشت و دران لطیفهٔ دیگر نیز
معاملهٔ لطیفهٔ اولی ست چه بعد از زائل شدن آن حال اگر همان حال رجوع نماید از دو
حال سابق خالی نیست و هکذا حال جمیع اللطائف پس اگر آن وارد در جمیع لطائف
بطریق اصالة سریان نمود از حال بمقام انتقال فرمود و از زوال محفوظ گشت والله
سبحانه اعلم بحقیقة الحال والصلوة والسلام علی سید البشر وآله الاطهر **منها** قال الله
تعالی یا ایها الذین آمنوا کلوا من طیبات ما رزقناکم واشکروا لله ان کنتم ایاه تعبدون یحتمل
ان یکون الشرطیة قید اللامر بالاکل ای کلوا من مستلذات ما رزقناکم ان صح منکم ان تخصوه
بالعبادة ولو لم یصح منکم ذلک بل کنتم عابدین ملهیات انفسکم فلا تأکلوا من مستلذاته لکونکم مرضی
بالمرض الباطنی والمستلذات من المرزوقات سم قاتل لکم واذا زال المرض الباطنی منکم
صح لکم تناول المستلذات فسر صاحب الکشاف الطیبات ههنا بالمستلذات نظرا
الی طلب الشکر **منها** قال بعض المشائخ قدس الله تعالی اسرارهم من عرف الله لا
یضره ذنب ای الذنب الذی اکتسب قبل المعرفة لان الاسلام یجب ما کان قبله وحقیقة
الاسلام هو معرفة الله سبحانه علی طریقة الصوفیة بعد الفناء والبقاء فیجب حصول هذه المعرفة
الذنوب التی کانت حاصلة قبلها ویمکن ان یراد بالذنب الذنب الذی یحصل بعد هذه
المعرفة فیراد بالذنب الذنب الصغیر لا الکبیر لان اولیاء الله محفوظون عنه وعدم ضره بعدم
الاصرار والتدارک بلا فصل بالتوبة والاستغفار ویجوز ان یکون معناه لا یصدر عنه ذنب
لان عدم صدور الذنب ملزوم بعدم ضره فذکر اللازم واراد الملزوم وما توهم الملاحدة من
هذه العبارة من ان یسع للعارف ارتکاب الذنوب بعدم ضرها فباطل قطعا وزندقة صریحا
اولئک حزب الشیطان الا ان حزب الشیطان هم الخاسرون ربنا لا تزغ قلوبنا بعد
اذ هدیتنا وهب لنا من لدنک رحمة انک انت الوهاب وصلی الله تعالی علی سیدنا
محمد وآله وسلم وبارک وارجو من الله الکریم الواسع مغفرته ان لا یضر الذنب المکتسب

قبل المعرفۃ للعارف المتحقق بحقیقۃ الاسلام وان کان ذلک الذنب من قبل المظالم و
وحقوق العباد لما ہو سبحانہ المالک علی الاطلاق وقلوب العباد بین اصبعیہ من اصابعہ
یقلبہا کیف یشاء ومطلق الاسلام یجب من الذنوب ماسوی المظالم وحقوق العباد کما لا یخفے
فان لحقیقۃ الشئ وکمالہ مزیۃ لیس لمطلقہ **منہا** حق سبحانہ وتعالی بذات خود موجود ست نہ
بوجود بخلاف سائر موجودات کہ بوجود موجود ند پس احتیاج او تعالی در موجودیت
بوجود لازم نیاید تا گویند کہ وجود او تعالی عین ذات ست نہ زائد تا احتیاج بغیر لازم نیاید
و در اثبات عینیت وجود مر ذات را جل سلطانہ محتاج با دلۃ متطاولہ گردیم و مخالفت
کردہ باشیم مر جمہور اہل سنت وجماعت را چہ این بزرگواران بعینیت وجود قائل
نیستند وجود را زائد میدانند و پوشیدہ نیست کہ حکم بزیادتی وجود مستلزم احتیاج
واجب ست تعالی وتقدس بغیر اگر بوجود زائد واجب را تعالی وتقدس موجود گوئیم
واگر بذات خود موجود گوئیم واین وجود را عرض عام بگیریم ہم سخن جمہور متکلمین اہل حق
درست میگردد وہم اعتراض احتیاج کہ مخالفان دارند بالکلیۃ دفع میشود وفرق واضح
است درمیان آنکہ واجب را تعالی بذات خود موجود گفتن واصلا وجود را دخل نا دادن
و درمیان آنکہ موجود بوجود گفتن وآن وجود را عین ذات اثبات کردن ہذہ المعرفۃ مما
خصنی اللہ سبحانہ بہا الحمد للہ سبحانہ علی ذلک والصلوۃ والسلام علی رسولہ **منہا** از
خصائص حضرت واجب الوجود ست تعالی وتقدس کہ بذات خود موجود بود و وصلا
در موجودیت بوجود محتاج نشود برابرست کہ وجود را عین ذات بگیریم یا زائد بر ذات بہر
ہر دو تقدیر عینیت وزیادتی محذور لازم ست وچون حضرت حق سبحانہ وتعالے را
سنت بران جاری شدہ است کہ ہرچہ در مرتبۂ وجوب ست نمونہ آن در ہر مرتبۂ
امکان ظاہر سازد و علمہ احد او لم یعلمہ آن انموذج خاصہ در عالم امکان وجود را ساختہ
است کہ وجود ہرچند موجود نیست و از معقولات ثانیہ است اما اگر فرض کنیم

وجود او را بس او موجود بذات خود خواہد بود نہ بوجود دیگر بر خلاف موجودات دیگر کہ موجودیۃ
آنہا بوجود محتاج ست و ذات اینہا کافی نیست وجود کہ او را در موجودیت اشیا مدخلی دادہ اند اگر
موجود شود بذات خود موجود خواہد بود و محتاج بوجود دیگر نخواہد بود خالق موجود تعالی و تقدس
بالاستقلال اگر بذات خود موجود شود و اصلا بوجود محتاج نگردد چہ عجب ست و استبعاد بعید ان
از مبحث خارجست واللہ سبحانہ الملہم للصواب اگر کسی گوید کہ مراد حکما و اشعری و بعضی متصوفہ
کہ بعینیت وجود ذات را تعالی و تقدس بذات قائل گشتہ اند ہمانست کہ تو آنرا گفتہ در معرفت
سابق کہ واجب وجود موجودست تعالی و تقدس بذات خود نہ بوجود پس مبنای این کلام کہ موجود
است بوجودی کہ عین ذاتست آنست کہ موجودست بذات خود نہ بوجود در جواب گوئیم کہ
برین تقدیر خلاف اہل سنت با ایشان درین مسئلہ در برابری افتد باستی کہ اہل حق برین تقدیر
در تقابل ایشان می گفتند کہ او تعالی بوجود موجودست نہ بذات اثبات زیادتی وجود برین تقدیر
مستدرک ست پس اثبات زیادتی وجود را دلالت بران شد کہ خلاف فریقین در نفس وجود
نیست بلکہ در وصف اوست کہ بعینیت و زیادتی باشد یعنی ہر دو فریق قائلند بآنکہ او تعالی
بوجود موجودست خلاف ندارند مگر در عینیت و زیادتی آن اگر گویند کہ چون واجب الوجود تعالی
و تقدس بذات خود موجود باشد پس واجب را تعالی موجود گفتن بکدام معنی باشد چہ معنی موجود
ما قام بہ الوجودست و لا وجود ہہنا اصلا جواب گوئیم کہ آری وجودیکہ ذات واجب تعالی و
تقدس بآن موجود شود در واجب تعالی مفقودست اما وجودیکہ بطریق عرض عام بر ذات او
تعالی محمول شود و بطریق اشتقاق محمول گردد اگر باعتبار قیام آن وجود واجب را تعالی موجود
گویند گنجایش دارد و ہیچ محذور لازم نیاید والسلام **منہا** ہر گز نہ پرستیم خدائی را کہ در حیطہ شہود
آید و مرئی گردد و معلوم شود و در وہم و خیال گنجد چہ مشہود و مرئی و معلوم و موہوم و متخیل در رنگ

شاہد ورائی و عالم و واہم و متخیل مصنوع و محدث ست ع آن لقمہ کہ در دہان نگنجد طلبم
مقصود از سیر و سلوک خرق حجب ست حجب وجوبی باشد یا امکانی تا وصل عریانے
میسر آید نہ آنکہ مطلوب را در قید آرند و صید نمایند ؎ عنقا شکار کس نشود دام باز چین ✦
کاینجا ہمیشہ باد بدست ست دام را ✦ بقی ان الرؤیۃ فی الآخرۃ حق نومن بہ ولا نشتغل بکیفیتہ
لقصور فہم العوام عن درکہ لانعدام ادراک الخواص فان لہم نصیبًا من ذلک المقام فی الدنیا
وان لم یسم رؤیۃ والسلام علی من اتبع الہدی **منہا** ہرچہ در دید و دانش می آید مقید ست
و از صرافت اطلاق تنزل و مطلوب آنست کہ از جمیع قیود منزہ و مبری باشد پس ماورای
دید و دانش او را باید جست این معاملہ ورای طور نظر عقل ست چہ عقل ماورای دید و
دانش را جستن محال میداند ؎ راز درون پردہ ز رندان مست پرس ✦ کین حال
نیست صوفی عالیمقام را **منہا** مطلق بر صرافت اطلاق خود ست ہیچ قیدی باو راہ
نیافتہ است اما چون در مراتب مقید ظہور فرماید عکس او باحکام آن مرآت منصبغ گشتہ مقید
و محدود نماید لاجرم در دید و دانش آید پس اکتفا بر دید و دانش اکتفا بر عکسی ست از عکوس
آن مطلوب بلند ہمتان بجوز و مویز سیر نشوند ان اللہ سبحانہ یحب معالی الہمم جعلنا اللہ سبحانہ
من معالی الہمم بحرمۃ سید البشر علیہ وعلی آلہ الصلوات والتسلیمات **منہا** در اوائل حال
می بینم کہ در مکانے طواف میکنم و جمعی دیگر نیز با من دران طواف شریک اند اما بطوی سیر
آنجماعہ بحدیست کہ تا من یک دور طواف را بانجام میرسانم آنجماعہ دو سہ قدم مسافت را
قطع می نمایند دران اثنا معلوم میگردد کہ این مکان فوق العرش است جماعۂ طواف کنندگان
ملائک کرام اند علی نبینا وعلیہم الصلوات والتسلیمات واللہ یختص برحمتہ من یشاء واللہ ذو الفضل
العظیم **منہا** اقطاب اولیاء اللہ صفات بشریت ایشانست ہرچہ سائر مردم محتاج اند این

فی العالم الکثر فیکون التغیر والتلون فیہ اوسع والبسط فیکون نقصا فلا بد للطالب من نفی ہذہ العلوم

کلہا و نسیان الاشیاء جلہا والعلم فی الواجب تعالے لیس کذلک اذ ہو سبحانہ منزہ

من ان یحل فیہ صور الاشیاء المعلومۃ بل ینکشف الاشیاء علیہ تعالی بمجرد تعلق العلم بہا فسبحان

من لا یتغیر بذاتہ ولا بصفاتہ ولا فی افعالہ بحدوث الاکوان والعارف المتخلق یصیر علمہ بہذہ

الصفۃ فلا یحل فیہ صور معلومات الاشیاء فلا تاثر فی حقہ فلا تغیر ولا تلون فلا یکون نقصا بل کمالا

ہذا السر من خواص الاسرار الالہیۃ خص اللہ سبحانہ وتعالی من یشاء من عبادہ ببرکۃ حبیبہ علیہ

وعلی آلہ الصلوات والتسلیمات اتمہا واکملہا منہا این درویش را در دوازدہم سال از ابتدای

زمان انابت بمقام رضا مشرف ساختند اول نفس را باطمینان رسانیدند بعد ازان

بتدریج بمحض فضل باین سعادت مستسعد ساختند و باین دولت مشرف نشدتا زمانے

کہ پرتوی از رضای آن حضرت جل سلطانہ برتافت فرضیت النفس المطمئنۃ عن مولاہا ورضی

مولاہا عنہا الحمد للہ سبحانہ علی ذلک حمدا کثیرا طیبا مبارکا فیہ مبارکا علیہ وکما یحب ربنا ویرضی

والصلوۃ والسلام علی رسولہ محمد وآلہ کما یحری اگر گویند کہ چون نفس راضی شد از مولای خود

پس معنی دعا وطلب دفع بلا چہ باشد گوئیم کہ رضا از فعل مولای تعالی مستلزم رضا از مخلوق

او نیست بلکہ بسا است کہ رضا از مخلوق مستقبح باشد در رنگ کفر ومعاصی پس رضا از خلق قبیح

لازم باشد وکراہۃ از نفس قبیح واجب ہرگاہ مولا از نفس قبیح راضی نباشد بندہ چگونہ راضی

شود بلکہ بندہ درین صورت مامور بشدت وغلظت ست پس کراہت از مخلوق منافی رضا از

خلق آن نباشد پس طلب دفع بلا را معنی مستحسن باشد وجمعی کہ فرق نکردہ اند درمیان رضا از

فعل وکراہت از مفعول در وجود کراہت بعد از حصول رضا در اشکال ماندہ اند و در دفع آن

تکلفات نمودہ اند وگفتہ اند کہ وجود کراہت منافی حال رضاست نہ مقام رضا والحق ما حققنا

بالہام اللہ سبحانہ والسلام علی من اتبع الہدی **منہا** مدتی آرزوی آن داشت کہ وجہی پیدا
شود وجیہ در مذہب حنفی ما در خلف امام قراءۃ فاتحہ نمودہ آید ہرگاہ قراءت در نماز فرض باشد
از قراءت حقیقی عدول نمودہ بقراءت حکمی قرار دادن معقول نمی شد باآنکہ در حدیث نبوی آمدہ
علیہ الصلوۃ والسلام لاصلوۃ الابفاتحۃ الکتاب اما بواسطۂ رعایت مذہب بی اختیار ترک قراءت
میکرد و این ترک را از قبیل ریاضت و مجاہدہ می شمرد آخر الامر حضرت حق سبحانہ وتعالی ببرکۃ
رعایت مذہب کہ نقل از مذہب الحادست حقیقت مذہب حنفی در ترک قراءت ماموم ظاہر ساخت
و قراءت حکمی از قراءت حقیقی در نظر بصیرت زیباتر نمود کہ امام و ماموم ہمہ باتفاق در مقام مناجات
می ایستند لان المصلی یناجی ربہ و امام را درین امر پیشوا می سازند پس امام ہرچہ میخواند گویا در
زبان قوم میخواند در رنگ آنکہ جماعہ پیش پادشاہ عظیم الشان بحاجتی بروند و یکی را پیشوا سازند
تا از زبان ہمہ ایشان عرض حاجت نماید برین تقدیر اگر دیگران نیز باوجود تکلم پیشوا در تکلم آیند
داخل سوء ادبست و موجب عدم رضای پادشاہ پس تکلم حقیقی این جماعۂ کہ بزبان پیشوا ادا می یابد
بہتر ست از تکلم حقیقی ایشان ہمچنین ست حال قراءت قوم باوجود قراءت امام کہ داخل شغب ست
و از ادب مستبعد و موجب تفرق کہ منافی اجتماع ست و اکثر مسائل خلافی میان شافعی ازین
قبیل ست کہ ظاہر و صورت مرجح بجانب شافعی ست و باطن و حقیقت مؤید مذہب حنفی و برین
فقیر ظاہر ساختہ اند کہ در خلافیات کلام حق بجانب حنفی ست تکوین را از صفات حقیقیہ میدانند
ہرچند بظاہر رجوع بقدرت و ارادت مینماید لیکن بدقت نظر و نور فراست معلوم میگردد
کہ صفت علاحدہ است علی ہذا القیاس و در خلافیات فقہی در اکثر مسائل حق بجانب حنفی
است و در اقل متردد و این فقیر را در توسط احوال حضرت پیغمبر علیہ و علی آلہ الصلوات
والتسلیمات در واقعہ فرمودہ بودند کہ تو از مجتہدان علم کلامی از ان وقت در ہر مسئلہ از

مسائل کلامیه این فقیر را رای خاص ست و علم مخصوص در اکثر مسائل خلافیه که ماتریدیه
و اشاعره در انجا متنازع اند در ابتدای ظهور آن مسئله حقیقت بجانب اشاعره مفهوم میگردد
و چون بنور فراست حدت نظر نموده می آید واضح میگردد که حق بجانب ماتریدیه است
در جمیع مسائل خلافیهٔ کلامیه رای این فقیر موافق آرای علمای ماتریدیه است والحق که این
بزرگواران را بواسطهٔ متابعت سنت سنیه علی صاحبها الصلوة والسلام والتحیة شان عظیم
است که مخالفان ایشان را بواسطهٔ خلط فلسفیات آن شان میسر نیست اگرچه هر دو فریق
از اهل حق اند آز علو شان بزرگترین این بزرگواران امام اجل پیشوای اهل ابو حنیفه
رضی الله تعالی عنه چه نویسد که اعلم و اورع واتقای مجتهدین ست چه شافعیؒ و مالکؒ و چه
احمد حنبلؒ امام شافعی میفرماید الفقهاء کلهم عیال ابی حنیفه منقولست که امام شافعی چون بزیارت
قبر امام اعظم میرفت ترک اجتهاد خود میکرد و برای خود عمل نمی نمود و می گفت که شرم می آید که در
حضور ایشان عمل برای خود بکنم که مخالف رای ایشان باشد ترک قرات فاتحه خلف
الامام مینمود و قنوت در فجر نمی خواند آری بزرگی شان ابی حنیفه را شافعی داند فردا که حضرت
عیسے علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام نزول فرماید بمذهب ابی حنیفه عمل خواهد کرد چنانکه خواجه
محمد پارسا قدس سره در فصول سته میفرماید و همین بزرگی ایشان را کافی ست که پیغمبر
اولی العزم بمذهب او عمل نماید صد بزرگی دیگر را باین بزرگی عدیل نمی توان یافت
حضرت خواجهٔ ما میفرمودند قدس سره که چندگاه من هم خلف امام قرات فاتحه مینمودم آخر
الامر شبی امام اعظم را در خواب دیدم که قصیدهٔ غرا در مدح خود میخواندند این مضمون مستفاد
میگردد که چندین اولیا در مذهب من بوده اند از ان وقت ترک قراءت فاتحه خلف
امام نمودم منتها گاه باشد که کاملی ناقصی را اجازت تعلیم طریقت می کند و در ضمن

اجتماع مریدان ناقص کاران ناقص با تمام میرسد حضرت خواجہ نقشبند رض مولانا یعقوب
چرخی علیہ الرحمۃ را پیش از وصول بدرجۂ کمال اجازت تعلیم طریقت فرمودہ بودند و گفتہ بودند
کہ ای یعقوب آنچہ از من بتو رسیدہ است بمردم برسان و کار مولانا بعد ازان در خدمت
خواجہ علاء الدین عطار قدس سرہ سرانجام یافت لہذا خدمت مولانا عبد الرحمن جامی در
نفحات مولانا را اول از مریدان خواجہ علاء الدین عطار می شمرد ثانیا بخواجہ نقشبند رض نسبت
میکند و ازین قبیل ست کاملی مرید را کہ استعداد یک درجہ از درجات ولایت دارد بعد از
حصول آن درجہ آن مرید را اجازت تعلیم طریقت میکند و آن مرید من وجہ کامل ست و
من وجہ ناقص و ہمچنین ست حال مریدیکہ استعداد دو درجہ یا سہ درجہ از درجات ولایت
دارد من وجہ کامل ست و من وجہ ناقص چہ پیش از رسیدن بنہایت النہایت ہمہ درجات
از یک وجہ کمال دارد و از یک وجہ دیگر نقص مع ذلک شیخ کامل او را بعد از حصول مرتبۂ
استعدادی او اجازت تعلیم طریقت می کند پس اجازت موقوف بر کمال مطلق نشد تا باید دانست
کہ نقص ہر چند منافی اجازت ست اما چون کامل مکمل ناقص را نائب خود میسازد و دست
او را دست خود میداند ضرر نقص تعدی نمی نماید واللہ سبحانہ اعلم بحقائق الامور کلہا **منہا**
یاد داشت عبارت از دوام حضور حضرت ذات ست تعالی و تقدس و این معنی گاہ است کہ
مر ارباب قلوب را نیز متخیل شود بواسطۂ جامعیت قلب زیرا کہ ہر چہ در کلیت انسان ست
در قلب تنہا نیز ثابت ست ہر چند فرق اجمال و تفصیل ست پس در مرتبۂ قلب نیز حضور ذات
تعالی و تقدس بر سبیل دوام میسر شود اما این معنی صورت یاد داشت ست نہ حقیقت یاد داشت
و اندراج نہایت در بدایت تواند بود باین صورت کہ یاد داشت ست اشارت فرمودہ
باشند و حصول حقیقت یاد داشت بعد از تزکیۂ نفس و تصفیۂ قلب ست لیکن اگر مراد از

حضرت ذات مرتبهٔ وجوب داشته شود که ذات دران مرتبهٔ جامع صفات وجوبیه است پس
حصول یادداشت بمجرد رسیدن بشهود این مرتبه بعد از طی جمیع مراتب امکانی صورت می بندد
و در تجلیات صفاتی نیز ازین معنی متحقق میشود که ملاحظهٔ صفات درین تقدیر منافی حضور حضرت
ذات تعالی نیست و اگر مراد از حضرت ذات تعالی مرتبهٔ احدیت مجرد داشته شود که معرا است
از اسما و صفات و نسب و اعتبارات پس حصول یادداشت بعد از طی جمیع مراتب اسمائی
و صفاتی و نسبی و اعتباری متصور شود و این فقیر هر جا بیان کرده است یادداشت را بمعنی
آخر فرود آورده هر چند اطلاق حضور دران مرتبه ملائم نیست کما لا یخفی علی اربابه چه او
از حضور و غیبت بلندست اطلاق حضور را ملاحظهٔ صفتی از صفات درکارست آنچه مناسب
لفظ حضورست تفسیر یادداشت بمعنی ثانی و برین تقدیر یادداشت را نهایت گفتن باعتبار
شهود حضورست که فوق این مرتبهٔ شهود حضور را گنجایش نیست یا حیرت ست یا جهل
یا معرفت نه آن معرفت که تو آن را معرفت دانی که آن معرفت تو معرفت افعالی ست و
صفاتی و این مقام فوق معرفت اسما و صفات ست بچندین مراحل و الصلوة و السلام علی
سید البشر و علی آله الاطهر **منها** تمامی این طریق و وصول بنهایة النهایة مربوط بطی مقامات عشرهٔ
مشهوره است که اولش توبه است و آخرش رضا هیچ مقامی در مراتب کمال فوق مقام
رضا متصور نیست حتی که رویت اخروی نیز در حقیقت مقام رضا کما ینبغی در آخرت ظهور خواهد
یافت و حصول مقامات دیگر در آخرت متصور نیست توبه آنجا معنی ندارد و زهد گنجایش ندارد
و توکل صورت نه بندد و صبر احتمال ندارد آری شکر هر چند دران جا متحقق ست
اما آن شکر از شعب رضاست نه امر مباین از رضا اگر پرسند که در کامل مکمل
گاه هست که رغبت در دنیا مفهوم میگردد و منافی توکل چیزها دیده میشود و بیطاقتی

که منافی صبر ست مشهود میگردد و کراهت که ضد رضاست یافته میشود وجه آن چه باشد
در جواب گویم که حصول این مقامات مخصوص بقلب و روحست و نسبت باخص خواص
این مقامات در نفس مطمئنه نیز حصول می یابد اما قالب ازین معنی خالی و بی نصیب ست
هرچند از سورت و شدت میماند شخصی از شبلی پرسید که تو دعوی محبت میکنی و این
فربهی تو منافی محبت ست شبلی در جواب او این شعر خواند ؎ احب قلبی و ما دری بدنی
ولو دری ما اقام فی السمن پس منافی آن مقامات اگر در قالب کاملی ظهور کند ضرر ندارد در
حصول آن مقامات نسبت بباطن آن بزرگ و در غیر کامل نقائص آن مقامات در کلیه
ظهور میکنند بباطن و ظاهر راغب دنیا میگردد و منافی توکل صورت و حقیقت او را شامل
میشود بقلب و قالب بیطاقتی و اضطرار ظهور می نماید و بروح و بدن کراهت ظاهر میگردد
همین چیزهاست که حضرت حق سبحانه و تعالی قباب اولیای خود ساخته است و اکثر
مردم را از کمالات این بزرگواران محروم داشته اند و در ابقای آن چیزها در اولیا حکمتی
است غامض و آن عدم امتیاز حقست از باطل که از لوازم این دارست که محل
ابتلاست و حکمت دیگر در ابقای این اشیا در اولیا اگرچه بحسب صورت باشد ترقی
ایشانست اگر این اشیا از اولیا بالکل مرفوع شود در راه ترقی مسدود میگردد و در رنگ
ملک محبوس میمانند والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه و علی آله
الصلوات والتسلیمات اتمها و اکملها **منها** الٰهی چه حیث اینکه اولیای خود را کردی که باطن
ایشان زلال خضر ست هر که قطرهٔ ازان چشید حیات ابدی یافت و ظاهر ایشان سم
قاتل هر که بآن نگریست بموت ابدی گرفتار آمد ایشانند که باطن ایشان رحمت ست
و ظاهر شان زحمت باطن ایشان ازانیشانست و ظاهر ایشان از بدکیشان

بصورت جو نما اند و بحقیقت گندم بخش بظاهر از عوام بشر اند و بباطن از خواص ملک بصورت
بر زمین اند و بمعنی بر فلک جلیس ایشان از شقاوت رسته است و انیس ایشان بسعادت
پیوسته اولئک حزب الله الا ان حزب الله هم المفلحون وصلی الله تعالی علی سیدنا محمد و
آله وسلم **منها** حضرت حق سبحانه وتعالی اولیاء الله را بر نهجی مستور ساخته است که ظاهر
ایشان از کمالات باطن ایشان خبر ندارد فکیف ما عدای ایشان باطن ایشان را نسبتی که
بمرتبهٔ بیچونی و بیچگونی حاصل گشته است نیز بیچون ست و باطن ایشان چون عالم امرست
نیز نصیبی از بیچونی دارد و ظاهر که سراسر چون ست حقیقت آنرا چه دریابد بلکه نزدیکست
از نفس حصول آن نسبت انکار نماید بغایة الجهل و عدم المناسبة و تواند بود که نفس حصول
نسبت را داند اما نداند که متعلق آن کیست بلکه بسا است که نفی متعلق حقیقی او نماید و کل فی ذلک
لعلو تلک النسبة و دونو بظاهر و باطن خود مغلوب آن نسبت ست و از دید و دانش رفته است
چه داند که چه دارد و بکه دارد پس ناچار غیر از عجز از معرفت بمعرفت راه نباشد لهذا صدیق
اکبر رضی الله تعالی عنه فرمود العجز عن درک الادراک ادراک نفس ادراک عبارت از نسبت
خاصه است که عجز از ادراک آن لازم ست لان صاحب الادراک مغلوب لا یعلم ادراکه و
غیره لا یعلم حاله کما مر **منها** شخصی بود در لباس صوفیان که ببدعت اعتقادی مبتلا بود و این
فقیر در حق او تردد داشت اتفاقا می گفتم که انبیا صلوات الله تعالی وتسلیماته علیهم باجمعهم جمع اند
و همه بزبان واحد میفرمایند در حق آن شخص که پیش منا درین اثنا بخاطر رسید که از شخص دیگر
که فقیر در حق او متردد بود استفسار نماید در مادهٔ او فرمودند کان منا نعوذ بالله سبحانه من سوء
الاعتقاد و من طعن انبیائه الامجاد **منها** برین فقیر ظاهر ساختند که لفظ قرب و معیت و احاطه
حق سبحانه که در قرآن مجید واقع شده است از جملهٔ متشابهات قرآنی ست در رنگ ید و وجه

وهمچنین ست لفظ اول و آخر و ظاهر و باطن و امثال آن پس حق سبحانه و تعالی را قریب گوئیم
اما معنی قرب ندانیم که چیست وهمچنین اول گوئیم اما ندانیم که مراد از اول چه باشد و معنی قرب
و اولیت که در حیطهٔ علم و فهم ما در آید حق سبحانه و تعالی ازان منزه و برتر ست و آنچه در کشف و
شهود ما گنجد او تعالی ازان متعالی و پاک ست و قرب و معیت او تعالی که بعضی از متصوفه
بطریق کشف دریافته اند و بآن معنی کشفی حق را سبحانه قریب و مع میدانند مستحسن نیست قدمی در
مذهب مجسمه دارد و آنچه بعضی از علما در تاویل آن گفته اند و از قرب قرب علمی مراد داشته اند
در رنگ تاویل ید ست بقدرت و وجه است بذات و مجوز ست نزدیک مجوزان تاویل و ما
تجویز تاویل نمی کنیم و تاویل آنرا بعلم حق سبحانه حواله می نمائیم العلم عند الله سبحانه والسّلام علی
من اتبع الهدی **منها** این فقیر نماز وتر را گاهی در اول شب ادا می کرد و گاهی با آخر شب
می گذاشت در شبی از شبها نمودند که در صورت تاخیر ادای نماز وتر چون مصلی بخواب رود
و نیت دارد که در آخر شب وتر را ادا خواهد نمود کتبهٔ اعمال حسنات او تمام شب حسنات را بنام او
می نویسند تا زمانی که وتر را ادا نماید پس هر چند وتر را بتاخیر ترا ادا نماید بهتر باشد مع ذلک
این فقیر را تعجیل و تاخیر وتر غیر از متابعت سید البشر علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات هیچ چیز
منظور نیست و هیچ فضیلت را بمتابعت عدیل نمی اندازد و حضرت رسالت وتر را گاهے
اول شب ادا فرموده اند و گاهی آخر شب سعادت خود را دران میداند که امری از امور تشبه
بآن سرور نماید علیه و علی آله الصلوة والسلام اگرچه آن تشبه بحسب صورت باشد مردم در بعضی
سنن در نیت احیا می لیل و مثل آن را دخل میدهند عجب می آید از کوته اندیشی ایشان
هزار احیای لیالی را به نیم متابعت نخریم عشرهٔ اخیرهٔ ماه رمضان را اعتکاف نشستیم یاران
را جمع کرده گفتیم که غیر از متابعت نیت دیگر نکنید که تبتل و انقطاع ما چه خواهد بود صد

گرفتاری را بحصول یک متابعت قبول داریم اما هزار تبتل و انقطاع را بی توسل متابعت قبول نداریم ؎ آنرا که در سرای نگاریست فارغست ٭ از باغ و بوستان و تماشای لاله زار ٭ رزقنا الله سبحانه کمال متابعته علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات اتمها و اکملها **منها** وقتی از اوقات جمعی از درویشان نشسته بودند این فقیر از محبت خود که نسبت بغلامان آن سرور داشته علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات چنین گفت که محبت آن سرور بر نهجی مستولی شده است که حق سبحانه و تعالی را بواسطهٔ آن دوست میدارم که رب محمد ست حاضران ازین سخن در تحیر ماندند اما مجال مخالفت نداشتند این سخن نقیض سخن رابعه است که گفته آن سرور را در خواب گفتم که محبت حق سبحانه و تعالی بر نهجی استیلا یافته است که محبت شما را جا نمانده است این هر دو سخن هر چند از سکر خبر میدهد اما سخن من اصالت دارد او در عین سکر گفته و من در ابتدای صحو و سخن او در مرتبهٔ صفاتست و سخن من بعد از رجوع از مرتبهٔ ذات زیرا که در مرتبهٔ ذات تعالی این قسم محبت را گنجایش نیست جمیع نسب را از ان مرتبه کوتهی ست آنجا همه حیرت ست یا جهل بلکه بذوق نفی محبت دران مرتبه میکنند بهیچ وجهی خود را شایان محبت او نمی دانند محبت او معرفت در صفات و بس محبت ذاتی که گفته اند مراد از ان ذات احدیت نیست بلکه ذات ببعضی اعتبارات ذات ست پس محبت رابعه در مرتبهٔ صفات ست والله سبحانه الملهم بالصواب والصلوٰة والسلام علی سید البشر و آله الاطهر **منها** شرافت علم باندازهٔ شرف و رتبهٔ معلوم ست معلوم هر چند شریفتر علم آن عالی تر پس علم باطن که صوفیه بآن ممتاز اند اشرف باشد از علم ظاهر که نصیب علمای ظواهرست بر قیاس شرافت علم ظاهر بر علم حجامت و حیاکت پس رعایت آداب پیر که علم باطن را ازو اخذ کنند باضعاف زیاده باشد از رعایت آداب استاد که

علم ظاهر از و استفاده نمایند و همچنین رعایت آداب استاد علم ظاهر باضعاف زیاده است
از رعایت آداب استاد حجام و حائک و همین تفاوت در اصناف علوم ظاهری جاریست
استاد علم کلام و فقه اولی و اقدم است از استاد علم نحو و صرف و استاد نحو و صرف اولی است
از استاد علوم فلسفه با آنکه علوم فلسفه داخل علوم معتبره نیست اکثر آن مسائل لاطائل است
و بیحاصل و اقل مسائل آنکه از کتب اسلامیه اخذ نموده اند و تصرفات دران کرده از جهل
مرکب خالی نیستند که عقل را دران موطن مجال نیست طور نبوت ورا طور عقل نظریست
باید دانست که حقوق پیر فوق حقوق سائر ارباب حقوق است بلکه نسبت ندارد حقوق پیر
بحقوق دیگران بعد از انعامات حضرت حق سبحانه و احسانات رسول او علیه و علی آله الصلوات
والتسلیمات بلکه پیر حقیقی همه رسول الله است صلی الله تعالی علیه وآله وسلم ولادت صوری هر چند
از والدین است اما ولادت معنوی مخصوص به پیر است ولادت صوری را حیات چند روزه
است و ولادت معنوی را حیات ابدی است نجاسات معنویه مرید را پیر است که بلعاب روح
خود کناسی مینماید و تطهیر شکنبهٔ او میفرماید در توجهات که نسبت ببعضی مسترشدان واقع شود
محسوس میگردد که در تطهیر نجاسات باطنهٔ ایشان تلوثی بصاحب توجه نیز میرود و تا زمانی
مکدر میدارد پیر است که بتوسل او بخدا میرسند عز و جل که فوق جمیع سعادات دنیویه و اخرویه
است پیر است که بوسیلهٔ او نفس اماره که بالذات خبیث است مزکی و مطهر میگردد و از اماره گی
باطمینان میرسد و از کفر جبلی باسلام حقیقی می آید ع گر بگویم شرح این بیحد شود ** پس
سعادت خود را در قبول پیر باید دانست و شقاوت خود را در رد او نعوذ بالله سبحانه من ذلک و
رضای حق سبحانه را در پس پردهٔ رضای پیر مانده اند تا مرید در مراضی پیر خود را گم نسازد بمرضیات
حق سبحانه نرسد آفت مرید در آزار پیر است هر زلتی که بعد آن باشد تدارک آن ممکن است

اما آزار پیر را ہیچ چیز تدارک نمی توان نمود آزار پیر بیخ شقاوت ست مرید را عیاذا باللہ سبحانہ
من ذلک خللی در معتقدات اسلامیہ و فتوری در اتیان احکام شرعیہ از نتائج و ثمرات آنست
از احوال و مواجید کہ بباطن تعلق دارد چگوید و اثری از احوال اگر با وجود آزار پیر باقی ماند
از استدراج باید شمرد کہ آخر بخرابی خواہد کشید و غیر از ضرر نتیجہ نخواہد داد والسّلام علے
من اتبع الہدیٰ **منہا** قلب از عالم امر ست او را بعالم خلق تعلق و تعشق دادہ بعالم خلق
فرود آوردہ اند و بمضغہ کہ در جانب چپ ست تعلق خاص بخشیدہ اند در رنگ آنکہ پادشاہ را
بکناس تعشق پیدا شود و بسبب آن در منزل کناس نزول نماید و روح کہ الطف از قلب ست
از اصحاب یمین ست و لطائف ثلثہ کہ فوق لطیفۂ روح اند بشرف خیر الامور اوسطہا مشرف
اند ہر چند لطیف تر بوسط مناسب تر الا ان السر والخفی علی طرفی الاخفی احدہما علی الیمین والاٰخر
علی الشمال و نفس مجاور حواس ست تعلق بدماغ دارد و ترقی قلب منوط ست بوصول او
در مقام روح و بمقام ما فوق روح و ہمچنین ترقی روح و ما فوق او مربوط ست بوصول آنہا
بمقامات فوقانی لیکن این اصول در ابتدا الطریق احوال ست و در انتہا بطریق مقام و
ترقی نفس برسیدن اوست در مقام قلب بطریق احوال در ابتدا و بطریق مقام در انتہا
و در آخر کار این لطائف ستہ بمقام اخفی میرسند و ہمہ باتفاق قصد طیران عالم قدس
مینمایند و لطیفۂ قالب را خالی و تہی می گذارند اما این طیران نیز در ابتدا الطریق احوال ست
و در انتہا بطریق مقام و تحصیل الفناء و موتی کہ پیش از موت گفتہ اند عبارت ازین جدائے
لطائف ستہ است از لطیفۂ قالب و سر بقای حس و حرکت در قالب بعد از مفارقت اینہا
در جاہای دیگر بیان کردہ شدہ است از انجا باید طلبید این ورق گنجایش تفصیل ندارد
باشارہ و رموز سخن میرود لازم نیست کہ جمیع لطائف در مقامی جمع شوند و از انجا طیران نمایند

گاه باشد که قلب و روح هر دو باتفاق این کار کنند گاهی هر سه و گاهی هر چهار و آنچه اول مذکور
شد اتم و اکمل ست و مخصوص ست بولایت محمدی علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات و ما
عدای او قسمی از اقسام ولایت ست و چون آن لطائف سته بعد از مفارقت از قالب و
وصول بمقام قدس و تلون بصبغ آن اگر بقالب باز رجوع نمایند تعلق پیدا کنند سوای
جی و حکم قالب گیرند و بعد از امتزاج باریک قسم فنای پیدا کنند و حکم میت بگیرند درینوقت
بتجلی خاص متجلی گردند و از سر حیات پیدا کنند و بمقام بقا باللہ متحقق شوند و متجلی باخلاق
الله گردند درین وقت اگر آن خلعت را بخشیده بعالم باز گردانند معامله از نو تبدلی خواهد انجامید
و مقدمه تکمیل پیدا خواهد شد و اگر بعالم باز نگردانند و تبدلی بعد از نو حاصل نشود از اولیاء عزلت
خواهد بود و تربیت طالبان و تکمیل ناقصان از دست او نخواهد آمد این ست حدیث بدایت
و نهایت بطریق رمز و اشاره اما فهمیدن آن بغیر قطع این منازل محال ست والسلام علی
من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوة والسلام **منها** حضرت حق سبحانه
وتعالی از ازل تا ابد بیک کلام متکلم ست آن کلام متبعض و متجزی نیست چه سکوت و خرس در
حق او تعالی محال ست چه عجب هرگاه از ازل تا ابد در ان جا آن واحد باشد از لا یجری علیه
سبحانه زمانی در ان واحد غیر از کلام واحد بسیط چه بوقوع آید و آن کلام واحد منشای چندین اقسام
کلام گشته است باعتبار تعدد تعلقات مثلاً اگر بامور تعلق گرفته امر ناشی شده و اگر بمنهی
نهی نام یافته و اگر باخبار خبر پیدا گشته غایة ما فی الباب اخبار از ماضی و استقبال جمعی را در
اشکال می اندازد و از تقدم و تاخر دال بتقدم و تاخر مدلول می برد و لا اشکال زیرا که ماضی
و استقبال از صفات مخصوصهٔ دوریست که باعتبار انبساط آن پیدا شده است و در
مرتبهٔ مدلول چون آن بحال خود ست و هیچ انبساطی پیدا نکرده است ماضی و استقبال را

گنجایش نیست ارباب معقول گفته اند که ماہیت واحد را باعتبار وجود خارجی لوازم علیحده است و باعتبار وجود ذہنی صفات جدا ہرگاه در شئ واحد تباین صفات و لوازم باعتبار تغایر وجود و ہویت جائز باشد در دال و مدلول که فی الحقیقت از یکدیگر جدا اند بطریق اولی مجوز باشد و آنکه گفته شد که از ازل تا ابد آن واحد ست از تنگی عبارت ست و الا آن نیز آنجا گنجایش ندارد و آن ہم در رنگ زمان اینجا ثقیل ست باید دانست ممکن که در مقامات قرب الٰہی جل سلطانه یا از دائرۂ امکان بیرون می نهد ازل و ابد را متحد می یابد حضرت رسالت خاتمیت علیه و علی آله الصلوات والسلام والتحیة در شب معراج در مقامات عروج یونس را در بطن ماہی یافت و طوفان حضرت نوح موجود بود علیهم الصلوة والسلام و اہل بہشت را در بہشت دیده و دوزخیان را در دوزخ و بعد از پانصد سال که نصف یوم ست از زمان دخول بہشت عبد الرحمن بن عوف که اغنیای صحابه است علیهم الرضوان در بہشت در آمد و حضرت پیغمبر از دیر آمدن او پرسیدند او از عقبات خود خبر داد و اینهمه در رنگ آن مشهود گشت ماضی و استقبال را گنجایش نبود و این حقیر را نیز در بعضی از اوقات بصدقۂ حبیب الله علیه الصلوة والسلام این حالت پیدا شده بود ملائک را در عین سجود یافت که بحضرت آدم میکردند و ہنوز سر از سجده نه برداشته بودند و ملائک علیین را از ین ساجدان جدا دید که بسجده مامور نگشته اند و در مشهود خود مستهلک و مستغرق اند و احوالی که در آخرت موعود اند در ہمان آن مشهود گشتند و چون مدتی برین واقعه گذشته بود تفصیل احوال آخرت نکرد که بر حافظۂ خود اعتماد نداشت لیکن باید فهمید که اینحالت مرحسب پیغمبر و روح ایشان را شده بود و مشهود بصر و بصیرت و دیگران را که طفیلی اند اگر این حالت بطریق تبعیت دست دہد مقصور بر روح ست و مخصوص به بصیرت ؎ در قافله که اوست دانم نرسم * این بسکه رسد ز دور بانگ جرسم

علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات اتمها واکملها **منها** تکوین یکی از صفات حقیقیه واجب الوجود است تعالی وتقدس اشاعره تکوین را از صفات اضافیه میدانند وقدرت و ارادت را در ایجاد عالم کافی می انگارند اما حق آنست که تکوین صفت حقیقیه علیحده است ماورای قدرت و ارادت بیانش آنکه قدرت بمعنی صحة فعل و ترک ست و ارادت تخصیص یکی ازین دو طرف قدرت ست که فعل و ترک باشد پس رتبۀ قدرت مقدم شد بر رتبۀ ارادت و تکوینی که ما او را از صفات حقیقیه میدانیم رتبۀ او بعد از رتبۀ قدرت و ارادت ست کار آن صفت ایجاد آن طرف مخصص ست پس قدرت مصحح فعل ست و ارادت مخصص آن و تکوین موجد آن پس از تکوین چاره نبود و مثل آن مثل استطاعت مع الفعل ست که علمای اهل سنت آنرا در عباد اثبات کرده اند و شک نیست که این استطاعت بعد از ثبوت قدرت ست بلکه بعد از تعلق ارادت و تحقق ایجاد مربوط باین استطاعت ست بلکه آن استطاعت موجب فعل ست و طرف ترک آنجا مقصود ست و حال صفت تکوین همین ست که ایجاد با او بطریق ایجاب ست اما این ایجاب در واجب تعالی ضرر نمی کند که ثبوت آن بعد از تحقق قدرت ست که بمعنے صحت فعل و ترک ست و بعد از تخصیص ارادت بخلاف آنچه حکمای فلسفه گفته اند و شرطیۀ اولی را واجب الصدق گمان کرده اند و شرطیۀ ثانیه را ممتنع الصدق و نفی ارادت نموده اند صریح در ایجاب ست تعالی الله سبحانه عن ذلک علوا کبیرا و ایجابی که بعد از تعلق ارادت و تخصیص احد المقدورین پیدا شود مستلزم اختیار ست و موکد آن نه منافی اختیار و کشف صاحب فتوحات نیز موافق رای حکما واقع شده است در قدرت شرطیۀ اولے را واجب الصدق میداند و ثانی را ممتنع الصدق و این قول بایجاب ست ارادت بیکار می افتد که تخصیص احد المتساویین اینجا منتفی ست و اگر در تکوین این معنی را

اثبات کنند گنجایش دارد که از شائبہ ایجاب مبراست این فرق تدقیقی ست که بیان آن کم
کسی سبقت کرده است علمای ماتریدیہ ہر چند این صفت را اثبات کرده اند اما باین حدت نظر
پے نبرده اند اتباع سنت سنیہ مصطفویہ علی صاحبہا الصلوة والسلام والتحیة درمیان سائر
متکلمین ایشانرا باین معرفت ممتاز ساختہ است و این حقیر از خوشہ چینان این اکابرست
ثبتنا الله سبحانه علی معتقداتهم الحقة بحرمة سید المرسلین علیہ و علی آلہ الصلوات والتسلیمات اتمہا
واکملها **منہا** رویت خدای عز و جل در آخرت مر مومنان را حق ست این مسئلہ است
کہ غیر از اہل سنت و جماعت ہیچکس از فرق اسلامیین و حکمای فلاسفہ بجواز آن قائل نیست
باعث انکار ایشان قیاس غائب ست بر شاہد و آن فاسد ست مرئی ہرگاہ بیچون بیچگون
باشد رویت کہ باو تعلق گیرد نیز بیچون خواہد بود ایمان باو باید آورد و اشتغال بکیفیت او نباید
کرد این سر را امروز بر خواص اولیا ظاہر ساختہ اند ہر چند رویت نیست اما بی رویت
نیست کالک تراه فرداہمہ مومنان حق سبحانہ و تعالی را خواہند دید بچشم سر آما ہیچ درک
نخواہند کرد لا تدرکہ الابصار دو چیز خواہند دریافت علم یقینی بآنکہ می بینند والتذاذی کہ مترتب
بر رویت ست غیر این دو چیز از لوازم رویت ہمہ مفقود ست این مسئلہ از غمض مسائل
کلام ست طور عقل در اثبات و تصویر آن عاجز ست متابعان انبیا از علما و صوفیہ آنرا بنور
فراست کہ مقتبس از انوار نبوت ست دریافتہ اند و ہمچنین مسائل دیگر از علم کلام کہ عقل در
اثبات آنہا عاجز و متحیر ست علمای اہل سنت را بنور فراست فقط و صوفیہ را ہم بنور فراست و ہم
کشف و شہود و فرق درمیان کشف و فراست ہمچون فرق سیآت و حسنات ست فراست
نظریات را حد سیات میسازد و کشف حسنات و مسائل کہ اہل سنت بآن قائل اند و مخالفان
ایشان کہ التزام طور عقل نموده اند از آنہا منکر اند ہمہ از آن قبیل اند کہ بنور فراست معلوم

گشته اند و بکشف صحیح مشهود شده اگر در بیان آن مسائل ایضاحی نموده آید مقصود ازان
تصویر و تنبیه است نه اثبات آنها بنظر و دلیل چه نظر عقل در اثبات و تصویر آنها کورست عجب
از علمائیکه درین مسائل خود را در مقام استدلال می آرند و می خواهند که بدلائل اثبات کنند و بر
مخالفان حجت تمام کنند این میسر نمی شود و باتمام نیز نمی رسد مخالفان خیال می کنند
که مسائل ایشان نیز در رنگ استدلالات ایشان مزیف و ناتمام اند مثلا علمای اهل سنت
استطاعت مع الفعل اثبات کرده اند این مسئله از مسائل حقه است که بنور فراست کشف
صحیح معلوم گشته است امّا دلائلی که بر اثبات انها آورده اند مزیف و ناتمام ست اقوای ادله
ایشان بر اثبات آن مسئله عدم بقای اعراض ست در دو زمان چه اگر عرض فانی ست
لازم آید قیام عرض بعرض و آن محال ست و چون این دلیل را مخالفان مزیف و ناتمام
دانسته اند یقین کرده اند که آن مسئله نیز ناتمام ست ندانسته اند که مقتدای ایشان درین مسئله
و در امثال این مسئله نور فراست ست که مقتبس از انوار نبوت ست اما این تقصیر ماست
که حدسی و بدیهی را در نظر مخالفان نظری میسازیم و تکلفات در اثبات آن میکوشیم غایت
ما فی الباب حدسی و بدیهی ما بر مخالفان حجت نیست گو نباشد غیر از اعلام و تبلیغ بر ما لازم نیست
اند هر که حسن نشانی مسلمانی دارد بی اختیار قبول خواهد کرد و هر که بی نصیب ست غیر از انکار
نخواهد افزود و درمیان علمای اهل سنت طریق اصحاب شیخ الاسلام شیخ ابومنصور ماتریدی چه زیبا
ست که اقتصار بر مقاصد فرموده اند و اعراض از تدقیقات فلسفیه نموده طریق نظر و استدلال
بطریق فلسفی درمیان علمای اهل سنت و جماعت از شیخ ابوالحسن اشعری ناشی شده است
و خواسته که معتقدات اهل سنت را باستدلال فلسفی تمام سازد و این دشوارست
و دلیر ساختن ست مر مخالفان را بر طعن اکابر دین و گذاشتن ست طریق سلف را ثبتنا الله

سبحانہ علی متابعۃ آراء اہل الحق المقتبسۃ من انوار النبوۃ علی صاحبہا الصلوۃ والتسلیمات المہا
والملہام منہا بحکم کریمہ واما بنعمت ربک فحدث اظہار این نعمت عظمی می نماید کہ این فقیر را
یقینی نسبت بمعتقدات کلامیہ کہ بر وفق آرای اہل حق یعنی اہل سنت وجماعت واقع شدہ
اند بر نہجی حصول پیوستہ است کہ در جنب آن یقین یقینی کہ نسبت باجلای بدیہیات حاصل
است حکم ظنیات بلکہ وہمیات دارد مثلا چون موازنہ می کنم یقینی را کہ نسبت بہر یکی از مسائل
کلام حاصل ست بایقینی کہ نسبت بوجود آفتاب دارم حیف می آید کہ یقین ثانی را نسبت بیقین
اول اطلاق یقین نمودہ آید ارباب عقول این معنی را قبول کنند یا نہ بلکہ البتہ قبول نکنند کہ
این مبحث ورای طور نظر عقل ست عقل ظاہر بین راجز انکار ازین مقام نصیبی نیست حقیقت
این معاملہ آنست کہ یقین کار قلب ست آن یقینی کہ قلب را مثلا بوجود آفتاب حاصل میگردد
بتوسط حواس ست کہ حکم جواسیس دارند و یقینی کہ بیکی از مسائل کلامیہ قلب را حاصل
شدہ است بی توسط احدی نست کہ بطریق الہام از حضرت وہاب جل وعلا بیواسطہ تلقی نمودہ آن
واخذ فرمودہ پس یقین اول بمثابہ علم الیقین آمد و یقین ثانی بمثابہ عین الیقین شتان ما بینہما
ع شنیدہ کے بود مانند دیدہ ❋ چون طالب را محض فضل خداوندی جل سلطانہ ساحت
سینۂ او از جمیع مرادات خالی شود و خواستی غیر از حق سبحانہ او را نماند درین وقت آنچہ مقصود
از آفرینش اوست میسر شدہ باشد و حقیقت بندگی بجا آوردہ بعد ازین اگر خواہند
کہ او را برای تربیت ناقصان باز گردانند از نزد خود او را دستے اراخواہند عطا فرمود و ختیار
خواہند داد کہ در تصرفات قولی و فعلی مختار و مجاز باشد در رنگ عبد ماذون درین مقام
کہ مقام تخلق باخلاق اللہ است صاحب ارادہ ہرچہ خواہد برای دیگران خواہد ساخت و
مصالح دیگران منظور خواہد داشت نہ مصالح نفس خود کما ہو حال ارادۃ الواجب تعالی

بل للہ المثل الاعلی و لازم نیست بلکہ جائز نیست کہ این صاحب ارادہ ہرچہ خواہد بوقوع آید
کہ شرک ست و بندگی آنرا برنتابد حضرت حق سبحانہ و تعالی حبیب خود را علیہ وعلی آلہ الصلوۃ
والسلام میفرماید انک لا تہدی من احببت ہرگاہ ارادت سید البشر در توقف افتد دیگرانرا
چہ مجال و ایضا لازم نیست کہ جمیع مرادات این صاحب ارادت مرضی حق باشند تعالی
وتقدس و الا بعضی افعال و اقوال آن سرور علیہ وعلی آلہ الصلوات والتسلیمات اعتراض از
حق سبحانہ نازل نمی شد کما قال سبحانہ ما کان للنبی الخ و عفو ازان گنجایش نداشت کما قال
تعالی عفا اللہ عنک چہ عفو در تقصیرات متصورست با آنکہ جمیع مرادات حق جل و علا مرضیات
حق سبحانہ نیستند کالکفر والمعاصی **منہا** امام من درین کار کلام اللہ ست و پیر من درین ام
قرآن مجید اگر ہدایت قرآن نمی بود راہی بجانب عبادت معبود بحق نمی کشود درین راہ ہر لطیف و
الطف ندای انا اللہ میزند و رونده راہ را گرفتار پرستش خود میسازد اگر چونست خود را بصورت
بیچونی دامی نماید اگر تشبیہ است خود را ہیئت تنزیہ جلوہ گر میگرداند رینجا امکان بوجوب ممزوج
است و حدوث بقدم مختلط اگر باطل ست بصورت حق ہویداست و اگر ضلالت ست بشکل
ہدایت پیدا بیچارہ سالک حکم مسافر اعمی دارد کہ ہر یکی ہذا ربی گویان رومی آرد حضرت حق
سبحانہ و تعالی خود را بخالق السموات والارض می ستاید و برب المشرق والمغرب میفرماید دروقت
وقت عروج چون این صفات را بر آلہہ متخیلہ عرض نمودہ شد بی اختیار ابا نمودند و رو
بزوال آوردند لاجرم لا احب الآفلین گویان رو از ہمہ تافت و قبلہ توجہ جز ذات واجب الوجود
نساخت الحمد للہ الذی ہدانا لہذا و ما کنا لنہتدی لولا ان ہدانا اللہ لقد جاءت رسل ربنا بالحق
منہا ما چہارکس بودیم در ملازمت خواجہ خود کہ بیشتر ہر دم در میان سائر یاران امتیاز
داشتیم ہر کدام ما را نسبت بحضرت خواجہ اعتقاد علاحدہ بود و معاملہ جدا این فقیر بیقین

می دانست کہ مثل این صحبت و اجتماع و مانند این تربیت و ارشاد بعد از زمان آن سرور علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات هرگز بوجود نیامده است و شکر این نعمت بجای آورد که اگرچه بشرف صحبت خیر البشر علیه و علی آله الصلوة والسلام مشرف نشد باری از سعادت این صحبت محروم نماند و حضرت خواجۂ ما از احوال آن سه دیگر چنین میفرمودند که فلانی مرا صاحب تکمیل میداند اما صاحب ارشاد نمی پندارد و نزد او مرتبۂ ارشاد زیاده از تکمیل بوده و فلانے بما کاری ندارد و آن دیگر را میفرمودند که نسبت بما انکار دارد و هر کدام ما را باندازۂ اعتقاد بهره رسید باید دانست که اعتقاد مرید بافضلیت پیر و اکملیت او از ثمرات محبت است و از نتائج مناسبت که سبب افاده و استفاده است اما باید که پیر را بر جماعۂ که افضل آنها در شرع مقرر است فضل ندهد که موجب افراط است در محبت و آن مذموم ست شیعه ما خرابی از افراط محبت اهل بیت آمده و نصاری از افراط محبت حضرت عیسیٰ علی نبینا و علیه الصلوة والسلام ابن الله خوانده اند و در خسارت ابدی مانده لیکن اگر بر ماسوای اینها فضل بدهد مجوز ست بلکه در طریقت واجب و این فضل دادن نه باختیار مرید ست بلکه اگر مرید مستعد ست بی اختیار در وے این اعتقاد پیدا میگردد و بوسیلۂ آن کمالات پیر را اکتساب می فرماید اگر این فضل دادن باختیار مرید باشد و بتکلف پیدا کند مجوز نباشد و نتیجۂ نبخشد **منها** درجۂ علیا در نفی و اثبات بکلمۂ طیبۂ لا اله الا الله آنست که هرچه در دیدۂ کشف و شهود درآید هر چند تنزیه صرف و بیکیف محض نماید این همه در تحت لا داخل شود و در جانب اثبات غیر از کلمۂ مستثنی که بمواطات قلب صادر گردد نصیبی نباشد **ه**

عنقا شکار کس نشود دام باز چین * کاینجا همیشه باد بدست ست دام را * والسلام علی من اتبع الهدی والتزم متابعة المصطفیٰ علیه و علی آله الصلوات والتسلیمات **منها** حقیقت قرآنی و حقیقت کعبۂ

ربانی فوق حقیقت محمدی ست علی مظہرہا الصلوٰۃ والتحیۃ لہذا حقیقت قرآنی امام حقیقت محمدی
آمد و حقیقت کعبۂ ربانی مسجود حقیقت محمدی گشت مع ذلک حقیقت کعبۂ ربانی فوق حقیقت
قرآنی ست آنجا ہمہ بصیفتی و بی رنگی ست و شیون و اعتبارات را دران موطن گنجایش نیست
تنزیہ و تقدیس را دران حضرت مجال نہ ع آنجا ہمہ آنست کہ برتر زبیان ست؛ این
معرفتی ست کہ ہیچ کی از اہل اللہ بآن لب نکشادہ است و برمز و اشارت ہم ازان
مقولہ سخن نراندہ این درویش را باین معرفت عظمی مشرف ساختہ و درمیان اباء جنس ممتاز
گردانیدہ کل ذلک بصدقۃ حبیب اللہ و برکتہ رسول اللہ علیہ وعلی آلہ من الصلوات افضلہا
ومن التسلیمات اکملہا باید دانست کہ صورۃ کعبہ ہمچنانکہ مسجود صور اشیاست حقیقت کعبہ نیز
مسجود حقائق آن اشیاست و اقول قولاً عجباً لم یسمعہ احد و ما اخبرہ مخبر باعلام اللہ سبحانہ
والہامہ تعالی ایای بفضلہ وکرمہ آنکہ بعد از ہزار و چند سال از زمان رحلت آن سرور
علیہ وعلی آلہ الصلوات والتحیات زمانی می آید کہ حقیقت محمدی از مقام خود عروج فرماید
و بمقام حقیقت کعبہ متحد گردد این زمان حقیقت محمدی حقیقت احمدی نام یابد و مظہر ذات احد
جل سلطانہ گردد و ہر دو اسم مبارک بمسمی متحقق شود و مقام سابق از حقیقت محمدی خالی ماند
تا زمانے کہ حضرت عیسی علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام نزول فرماید و عمل بشریعت محمدی نماید
علیہا الصلوات والتحیات دران وقت حقیقت عیسوی از مقام خود عروج فرمودہ بمقام
حقیقت محمدی کہ خالی ماندہ بود استقرار کند منہا اگر کلمہ طیبہ لا الہ الا اللہ نمی بود راہے
بجناب قدس خداوندی جل سلطانہ کہ مینمود و نقاب از چہرۂ توحید کہ می کشود و فتح
ابواب جنات کہ میفرمود کوہ کوہ صفات بشریہ باستعمال کلند این لا کندہ میشود و عالم
عالم تعلقات ببرکت تکرار این نفی منتفی می گردد و نفی آن آلہہ باطلہ را منتفی میسازد و اثبات

آن معبود حق را جل شانہ ثبت سالک ... ارج امکانی را ابد او قطع مینماید و عارف معارج وجوبی ببرکت او ارتقا میفرماید او ست کہ از تجلیات افعال بتجلیات صفات می برد و از تجلیات صفات بتجلیات ذات میرساند ۵ تا بجاروب لا نروبی راہ + نرسی در سرای الا اللہ + والسلام علی من اتبع الہدی والتزم متابعۃ المصطفی علیہ وعلی آلہ الصلوات والتسلیمات اتمہا واکملہا

منہا خدمت شیخ شرف الدین منیری در مکتوبات خود نوشتہ اند کہ معوذتین را در نماز فرض نباید خواند کہ ابن مسعود رضی اللہ تعالی عنہ در قرارت این دو سورہ مخالف جمہور است پس در فرض قطعی قرارت آن دو سورہ محسوب نباید کرد و این فقیر ہم نمی خواند تا آنکہ روزی برین فقیر ظاہر ساختند کہ گویا معوذتین حاضر اند و از مخدوم در باب منع قرارت آنہا در فرض شکایت دارند کہ ما را از قرآن اخراج مینماید از ان زمان از ان منع ممتنع گشتم و شروع در قرارت آنہا در فرض نمودم ہر مرتبہ کہ آن دو سورہ کریمہ را در فرض میخوانم احوال عجیبہ مشاہدہ مینمایم والحق کہ چون بعلم شریعت رجوع نمودہ آید منع قرارت آن دو سورہ را در فرض وجہی پیدا نمی شود بلکہ شبہہ انداختن ست در قطعیت این حکم مجمع علیہ کہ ما بین الدفتین قرآن ست با آنکہ ضم سورہ از واجبات ست کہ ظنی ست پس منع قرارت دو سورہ را اگرچہ ظنی باشند ولو علی فرض المحال ہیچ وجہ نباشد کہ قرارت آنہا بطریق ضم با فاتحہ است فالعجب من الشیخ المقتدی مثل ہذا الکلام کل العجب والصلوۃ والسلام علی سید البشر وآلہ الاطہر

منہا حظ وافر از طریق صوفیہ بلکہ از ملت اسلام کسی راست کہ فطرت تقلید وجبلت متابعت در وی بیشتر ست مدار کار انبیا بر تقلید است ومناط امر درین موطن بر متابعت تقلید انبیا علیہم الصلوات والتسلیمات بدرجات علیا میرساند و متابعت اصفیا بمعارج عظمی میبرد ابوبکر رض چون این فطرت را بیشتر داشت بی توقف بسعادت تصدیق نبوت مسارعۃ فرمود

و رئیس صدیقان آمد و ابوجهل لعین چون استعداد تقلید و تبعیت کمتر داشت آن سعادت مستسعد نگشت و پیشوای ملعونان شد مرید هر کمال را که میابد از تقلید پیر خود میابد خطای پیر بهتر از صواب مرید ست ازینجاست که ابوبکر طلب سهو پیغمبر علیه الصلوة والسلام مینماید که یالیتنی سهو محمد حضرت پیغمبر در شان بلال فرموده اند که سین بلال عند الله شین که بلال عجمی بود در اذان اسهد میگفت بسین مهمله و نزد خدای عز و جل و علا اسهد او اشهد ست پس خطای بلال بهتر از صواب دیگران باشد ع بر اشهد تو خنده زند اسهد بلال + از عزیزی شنیده ام که می گفت بعضی از ادعیه که از مشایخ منقول ست و اتفاق آن مشایخ در بعضی آن ادعیه خطا کرده اند و محرف خوانده اگر متابعان ایشان آن ادعیه را بهمان صرافت که مشایخ خوانده اند بخوانند تاثیر می بخشند و اگر درست کرده بخوانند از تاثیر خالی میابند ثبتنا الله سبحانه علی تقلید انبیائه و متابعه اولیائه بحرمة حبیبه علیه و علی جمیع الانبیاء والمرسلین و علی متابعهم الصلوات والتسلیمات

منها محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و سلم سید المرسلین ست علیه و علیهم الصلوات والتسلیمات تکلیف سائر بشر و حضرت عیسی و موسی را علیهما الصلوات والتسلیمات والتحیات اگرچه از مقام تجلی ذات نصیب علی قدر المرتبة والاستعداد قال الله سبحانه و تعالی خطابا لموسی و اصطنعتک لنفسی ای لذاتی و حضرت عیسی علیه السلام روح الله ست و کلمهٔ اوست سبحانه و کثیر المناسبت ست بآن سرور علیه الصلوة والسلام اما حضرت ابراهیم را علی نبینا و علیه الصلوة والسلام با وجود آن که در مقام تجلی صفات ست اما حدید البصر ست شان خاصی که پیغمبر ما را در مقام تجلی ذات میسر شده است حضرت ابراهیم را در مقام تجلی صفات حاصل گشته مع التفاوت الاستعدادی بینهما پس باین اعتبار او از حضرت عیسی و موسی افضل باشد و حضرت عیسی از حضرت موسی افضل است در رتبهٔ او فوق حضرت موسیٰ است و حدید البصر ست و ناقد النظر بعد از ایشان حضرت نوح

ست علی نبینا وعلیہ الصلوۃ والسلام و مقام حضرت نوح در مقام صفات ہر چند بالاتر از
مقام حضرت ابراہیم ست اما حضرت ابراہیم را دران مقام شان خاص ست
وحدت بصر ست کہ دیگری را نیست لیکن اولاد کرام ایشان را ازان مقام نیز نصیب ست
بہ تبعیت و فرعیت و حضرت آدم بعد از حضرت نوح ست علی نبینا و علی جمیعہم الصلوات والتسلیمات
ہذا ما علمنی ربی و الہمنی بفضلہ و کرمہ والعلم عند اللہ سبحانہ **منہا** سالکے کہ سیر او در تفصیل اسما
وصفات افتاد راہ وصول او بحضرت ذات جل سلطانہ مسدود گشت چہ اسما وصفات را
نہایت نیست تا بعد از قطع آنہا بمقصد قصی تواند رسید مشایخ ازین مقام خبر دادہ اند
کہ مراتب وصول را نہایت نیست زیرا کہ کمالات محبوب نہایت ندارد و مراد از وصول اینجا
وصل اسمائی و صفاتی ست سعادتمند کسی ست کہ سیر او در اسما و صفات بطریق اجمال واقع
شدہ و بسرعت و اصل حضرت ذات تعالی و تقدس گشتہ واصلان ذات را بعد از وصول نہایۃ
النہایت رجوع بدعوت لازم ست و عدم رجوع آن موطن متصور نہ بخلاف متوسطان کہ بعد
از وصول شان بنہایت استعداد خود رجوع لازم نیست تواند بود کہ رجوع نمایند و تواند بود کہ
اقامت ورزند پس مراتب وصول منتہیان را بتمام متصور ست بلکہ لازم و مراتب وصول متوسطان را
کہ بتفصیل اسمائی و صفاتی رفتہ اند نہایت نہ آین علم از جملہ علوم مخصوصۂ این فقیر ست والعلم
عند اللہ سبحانہ **منہا** مقام رضا فوق جمیع مقامات ولایت ست و حصول این مقام عالی
بعد از تمامی سلوک و جذبہ است اگر پرسند کہ رضا از ذات حق سبحانہ واز صفات و تعالی
واز افعال او سبحانہ واجب ست و در نفس ایمان ماخوذ پس عامۂ مومنان را ازان چارہ نبود
پس حصول آنرا بعد از تمامی سلوک و جذبہ معنی چہ باشد در جواب گوئیم کہ رضا را صورتیست
و حقیقتے در رنگ سائر ارکان ایمان در اوائل تحقق صورتست و در نہایت تحقق حقیقت چون

منافی رضا ظاہر نشود ظاہر شریعت حکم بحصول رضا میفرماید در رنگ تصدیق قلبی کہ چون
منافی تصدیق یافتہ نشود حکم بحصول تصدیق می کنند و آنچہ بصدد حصول حقیقۃ الرضا لا
صورتہ واللہ سبحانہ اعلم **منہا** سعی باید کرد کہ عمل بہ سنت میسر شود و اجتناب از بدعت علے
الخصوص بدعتی کہ رافع سنت باشد قال علیہ الصلوۃ والسلام من احدث فی دیننا ہذا فہو رد
عجب آید از حال جماعۂ کہ در دین با وجود الکمال واتمام آن چیز ہا احداث میکنند و بآن محدثات
تکمیل دین میجویند و باک ندارند از انکہ مبادا این مخترع رافع سنت شود مثلاً ارسال فش بین
الکتفین سنت ست جمعی ارسال فش را در جانب یسار اختیار کردہ اند و باین عمل تشبہ
بموتی منظور داشتہ وخلق کثیر با ایشان درین فعل اقتدا نمودہ نیستند اند کہ این عمل رافع سنت
مینماید و از سنت بہ بدعت می برد و بحرمت میرساند تشبہ بمحمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
بہتر ست یا تشبہ بموتی او ست صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم کہ مشرف شدہ بموتی کہ پیش از موت
است اگر تشبہ بمیت جویند ہم با وسزا وارست عجب کارست کہ در کفن میت عمامہ ہم
بدعت ست چہ جای فش را و بعضی از متاخران کہ عمامہ در کفن میت کہ از علما باشد مستحسن
داشتہ اند نزد فقیر زیادتی کردن نسخ ست و نسخ عین رفع ثبتنا اللہ سبحانہ علی متابعۃ السنۃ السنیۃ
المصطفویۃ علی مصدرہا الصلوۃ والسلام ویرحم اللہ عبدا قال آمینا **منہا** در احوال جنیان نظر
برین درویش منکشف ساختند دیدہ کہ جنیان در کوچہا در رنگ مردم میگردند و بر سر ہر جنی فرشتہ
ایست موکل و آن جن از ترس موکل خود سر نمی تواند برداشت و بیمین و یسار خود نظر نمی تواند
انداخت در رنگ مقیدان و محبوسان می گشتند و صلا مجال مخالفت نمی شتند الا آن یشاء ربی
شیا و دران وقت چنان معلوم میشد کہ گویا بر دست موکل گرزی ست آہنی کہ از جن اندک
مخالفت احساس نماید بیک ضرب کار او را کفایت کند ﴿ خدا سئے کہ بالا و پست آفرید

زبر دست ہر دستا دست آفریدہ * منہا ولی ہر کمالی کہ میابد و ہر درجہ کہ میرسد بطفیل
متابعت نبی خودست علیہ الصلوٰۃ والسلام اگر متابعت نبی نمی بود نفس ایمان رونمی نمود وراه
بدرجات علیا از کجا می کشود پس اگر ولی را فضلی از فضائل جزئیہ حاصل شود کہ نبی را حاصل
نبوده و درجۂ خاص از درجات علیا میسر شود کہ نبی نداشتہ نبی را نیز ازان فضل جزئی وازان درجۂ
خاص نصیب کامل ست چہ حصول آن کمال بواسطۂ متابعت آن نبی ست و نتیجہ است از نتایج
اتباع سنت او پس ناچار نبی را ازان کمال بہرۂ تمام باشد کما قال علیہ الصلوٰۃ والسلام من سن
سنۃ حسنۃ فلہ اجرہا واجر من عمل بہا لیکن ولی در حصول این کمال سابق ست و در وصول این
درجہ مقدم و این قسم فضل ولی را بر نبی جائز داشتہ اند کہ جزئیست کہ مجال معارضہ بکلی ندارد و آنچہ
صاحب فصوص می گوید کہ خاتم الانبیا علوم و معارف را از خاتم الولایت اخذ میکند راجع باین معرفت
است کہ این فقیر را بآن ممتاز ساختہ اند و سراسر موافق شریعت ست و شراح فصوص در تصحیح آن
تکلف نموده اند و گفتہ اند کہ خاتم الولایت خزینہ دار خاتم النبوت ست اگر پادشاه از خزینۂ خود چیزی
بگیرد ہیچ نقص لازم نیاید و حقیقۃ الامر ما حققتہ و منشأ التکلف عدم الوصول بحقیقۃ المعاملۃ واللہ سبحانہ
اعلم بحقائق الامور کلہا والصلوٰۃ والسلام علی سید البشر وآلہ الاطہر * منہا ولایت ولی جزئیست از
اجزای ولایت نبی او علیہ الصلوٰۃ والسلام ولی را ہر چند درجات علیا میسر شود آن درجات جزئی از
اجزای درجات آن نبی خواہد بود و جزء ہر چند عظمت پیدا کند کمتر از کل خواہد بود کہ الکل اعظم من الجزء قضیۂ
بدیہیہ است احمقی باشد کہ کلانی جزء را تخیل نموده از کل افزون داند کہ کل عبارت ازان جزء و از
اجزای دیگر ست * منہا صفات واجبی تعالت و تقدست سہ قسم اند از قسم اول صفات اضافیہ اند
کالخالقیۃ والرازقیۃ و قسم ثانی صفات حقیقیہ اند اما رنگی از اضافت دارند کالعلم والقدرۃ والارادۃ والسمع
والبصر والکلام و قسم ثالث حقیقیہ صرفست کالحیوۃ فانہ لا امتزاج فیہ من الاضافۃ و نعنی بالاضافۃ التعلق بالعالم

وقسم ثالث اعلای اقسام ثلثه است وجامع ترین جمیع اقسام واز امهات صفات صفت علم باوجود جامعیت تابع صفت حیات ست ودائرهٔ صفات وشیونات بحیات منتهی مے گردد ودر دائرهٔ وصول بمطلوب همه اوست وچون صفت حیات فوق صفت علم ست لاجرم وصول بآن موطن بعد از طی مراتب علم خواه بود علم ظاهر باشد یا باطن علم شریعت باشد یا طریقت وکسے که داخل آن دروازه شده است اقل قلیل ست ازیں کوچها نظر ها بدرون اند اخته اند وآن جماعه هم اقلان اند اگر رمزے از اسرار این مقام گویم قطع البلعوم است ومن بعد هذا ما یدق صفاته ✦ وما کتمت احظی لدیه واجمل ✦ والسلام علی من اتبع الهدے والتزم متابعة المصطفی علیه وعلی آله الصلوة والسلام **منها** حضرت حق سبحانه وتعالے از مثل منزه است لیس کمثله شیئ اما مثال جائز داشته اند وتجویز نموده و لله المثل الاعلی ارباب سلوک واصحاب کشوف را تسلے بمثال می دهند وآرام بخیال می بخشند بیچون را بمثال چون دامے نمایند وجوب را بصورت امکان جلوه گرمے سازند بیچاره سالک مثال راعین ذی مثال می انگارد وصورت راعین ذی صورت آزین جاست که صورت احاطهٔ حق سبحانه وتعالے را در اشیای بیند ومثال آن احاطه را در عالم مشاهده مے نماید وخیال می کند که مشهود حقیقت احاطهٔ حق ست سبحانه نه چنین ست بلکه احاطهٔ او تعالے بیچون وبیچگون ست ومنزه است ازان که در شهود درآید ومکشوف گردد ایمان آریم که او سبحانه محیط است بهر شئ اما احاطهٔ او را ندانیم که چیست وانچه دانیم شبه ومثال آن احاطه است وهم برین قیاس ست قرب او تعالے ومعیت او سبحانه که مشهود ومکشوف ازانها شبه ومثال است

نہ حقیقت بلکہ حقیقت آنہا مجہول الکیفیت ست ایمان آریم کہ او تعالے قریب ست و با ماست اما ندانیم کہ حقیقت قرب و معیت او تعالے چیست و تواند بود کہ انچہ در حدیث نبوی آمدہ علیہ و علے آلہ الصلوات والتسلیمات یتجلے ربنا ضاحکا باعتبار صورت مثالے باشد چہ حصول کمال رضا در مثال بصورت ضحک نمودہ باشند و اطلاق ید و وجہ و قدم و اصبع نیز تواند بود کہ باعتبار صورت مثال باشد ہکذا علمنے ربی واللہ یختص برحمتہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم وصلے اللہ تعالے علے سیدنا محمد و آلہ وسلم و بارک **منہا** اگر در عبارات آن عالے حضرت کہ در بیان احوال و مواجید و علوم و معارف ست تناقضی و تدافعے مفہوم گردد محمول بر اختلاف اوقات و تنوع اوضاع باید نمود چہ در ہر وقتے احوال و مواجید علیحدہ است و در ہر وضعے علوم و معارف جدا است پس فی الحقیقت تناقض و تدافع نباشد مثل این مثل احکام شرعیہ است کہ بعد از نسخ و تبدیل احکام متناقضہ می نمایند و چون اختلاف اوقات و اوضاع را ملاحظہ نمودہ آید آن تناقض و تدافع مرتفع مے گردد واللہ سبحانہ حکم و مصالح فے ذلک فلا تکن من الممترین وصلی اللہ تعالے علی سیدنا محمد و آلہ وسلم و بارک قال العبد الضعیف الجامع لہذہ النکات البدیعۃ الرائعۃ محمد الصدیق البدخشی الکشمی الملقب بالہدایہ قد وقع الفراغ عن تسوید ہذہ المعارف العالیۃ الشریفۃ المسمے بالمبدأ و المعاد فی آواخر شہر رمضان المبارک حین الاعتکاف سنۃ الف و تسعۃ عشر ۵

این نسخہ کہ مبدأ و معاد ست بنام چون کرد ہدایت اقتباس از سر صدق با	ز انفاس نفیس حضرت فخر کرام در سال ہزار و نوزدہ گشت تمام

صدیق ہدایت کہ شدش چرخ بکام / ما ناکہ ز صدق شد ہدایت فرجام

زین خود چہ عجب ولیک تحقیق اینست / کز جوشش شراب احمدی یافتہ جام

قطعات تاریخ انتباع نتائج طبع صدا دیوان سخن شناسی مولوی محمد عبد العلی صاحب مدراسی متخلص بہ آسی

این نسخہ چو طبع گشت حق ظاہر شد / در صفحہ طبع حرف باطل شد حک

بالا عین ہذہ علیک الآیات / من عینک قد رأیت فیہا حقک

این معنی احقاق حق ست ای حق بین / حقا کہ حق از صاحب حق لاینفک

تاریخ جمیلش آسی از روی جمل / مبدا و معاد طبع گشتہ بینک

ایضاً منہ

لوحش اللہ بنظامے مطبع / وہ چہ خوش طبع شد این حسب مراد

زہے اصحاب صفا را فیضے / خہی ارباب ہدی را ارشاد

اینہمہ فیض ز نور احسن است / کز وی آمد پی طبعش امداد

کرم احمد و فضل رحمن / سایہ گستر بسر جانش باد

صدر آرای مکان عرفان / گام فرسای رہ رشد و سداد

اندرین نسخہ چو آئینہ نمود / روی راز ملاکون و فساد

سال طبع از دلش آمد آسی / دلنشین نسخہ مبدا و معاد ۱۳۰۹ھ

وجہ مہر و دستخط

برای سند اینمعنی کہ کتاب ہذا مطبع نظامی مطبوع گردید مہر و دستخط مہتمم ثبت شد

محمد روشن خان حنفی [illegible]

محمد عبد الرحمن بن حاجی

کتب خانہ

جامعہ عثمانیہ

۱- اراکین مجلس اعلیٰ، مجلس تعلیمات، مجلس انتظامی، مجالس شعبہ جات و نصاب پانچ کتابیں ایک ماہ تک اپنے پاس رکھ سکینگے۔

۲- اساتذہ جامعہ عثمانیہ و کلیہ جات ملحقہ و رجسٹر شدہ عہدہ داران جامعہ اور اراکین دار الترجمہ دس کتابیں ایک ماہ تک اپنے پاس رکھ سکینگے۔

۳- طلبائے ایم اے، ال ال بی و تحقیقاتی جماعتوں کے طلبہ تین کتابیں اور طلبائے بی اے دو کتابیں دو ہفتہ تک اپنے پاس رکھ سکینگے۔

۴- مدت مقررہ پر کتابیں واپس نہ ہوں تو طلبہ سے بحساب ایک آنہ یومیہ فی کتاب جرمانہ لیا جائیگا۔

۵- بشرط موقع کتابیں گھر لے جانے کا لانا لازم ہے۔

۶- کتابیں گم یا خراب ہو جائیں تو قیمت لی جائیگی۔

۷- کتابوں پر کسی قسم کے نشان یا حاشیہ نہ لگایا جائے۔

۸- قلمی نسخے اور حوالے کی کتابیں جاری نہیں کی جائینگی۔